അവതാരിക

'സ്വാതന്ത്ര്യം യ ഉദാവഹന്മഹിതധീഃ
പാതഞ്ജലപ്രക്രമേ
നൈപുണ്യം സമബീഭരൽ കണഭുജാം
വ്യാസസ്യ ചോദീരിതേ
അയ്യാശാസ്ത്രിമഹോദയം സഹൃദയം
പൌരാണികാഗ്ര്യഞ്ചിതം
വന്ദേ ശാന്തതനം ശ്രുതിസ്മൃതിധരം
ധർമ്മൈകപാരംഗതം'

...ദ ഭാഷാഭാഷ്യംപോലെ മഹത്തായ ഒരു ഗ്രന്ഥത്തിന് ...ാരിക എഴുതാൻ ഉള്ള കഴിവ് എനിക്കുണ്ടോ എന്ന കാര്യം ...യമാണ്. അതുകൊണ്ടു് ഭാഷാഭാഷ്യത്തിൻെറ ഏഴാം ...ത്തിന് അവതാരിക എഴുതാൻ ബഹുമാനപ്പെട്ട ഒ. എം. നാരായണൻനമ്പൂതിരിപ്പാടവർകൾ എന്നോടാവശ്യപ്പെട്ട ...ൾ അതെന്നേക്കൊണ്ടു് സാധിക്കുമോ എന്നൊരു ഭയം ...ന്ന അലട്ടാതിരുന്നില്ല ഭാഷാഭാഷ്യത്തിന് ഇതുവരെയുള്ള ...വതാരികകളെല്ലാം എഴുതിയിരിക്കുന്നതു് ഭാരതത്തിൽ ...കമാനം പ്രസിദ്ധിയുള്ളവരും പ്രഗത്ഭമതികളും പണ്ഡിത ...രുമായ സാഹിത്യകാരന്മാരാണ്. അങ്ങിനെയുള്ളവരുടെ ...യിലേക്കു് എന്നെക്കൂടി കൊണ്ടുവന്നതിന് ശ്രീ ഒ. എം. സി. ...് എൻെറ അഭിനന്ദനങ്ങൾ

ഭാഷാഭാഷ്യത്തിൻെറ ഒന്നാം വാല്യത്തിന് അവതാരിക എഴുതിയതു് ഡോക്ടർ കുഞ്ഞുണ്ണി രാജാവാണ്. രണ്ടാം വാല്യത്തിൻെറ അവതാരകനാകട്ടെ ശ്രീ. എൻ. വി. കൃഷ്ണവാരിയരുമാണ്. ...ീ രണ്ടുപേരും ഭാരതത്തിലെ സമുന്നത സാഹിത്യകാരന്മാ ...ഞ്ഞരുമാണ്. വിലപ്പെട്ട മന്ത്രങ്ങളുടെ കലവറയാണ് ...ൽ അതിലുമുപരിയായി സമുന്നതമായ ഒരു ...ത്തു് എന്നാണവരുടെ പൊതുവായ അഭി... പ്രായ... സാമാന്യജനങ്ങൾക്കു് വിശാലമായ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാനാ... ...ിയാണ് ഋഗ്വേദത്തെ സാഹിത്യഗ്രന്ഥമെന്ന ...പേരിൽ അവർ അവതാരികയിൽ എഴുതിയതെന്ന കരുതുന്നു

അവതാരിക

'സ്വാതന്ത്ര്യം യ ഉദാവഹന്മഹിതധീഃ
പാതഞ്ജലപ്രക്രമേ
നൈപുണ്യം സമബീഭരൽ കണഭുജാം
വ്യാസസ്യ ചോദീരിതേ
അയ്യാശാസ്ത്രിമഹോദയം സഹൃദയം
പൌരാണികാഗ്ര്യഞ്ചിതം
വന്ദേ ശാന്തതനും ശ്രുതിസ്മൃതിധരം
ധർമ്മൈകചാരംഗുരും'

...ഭ ഭാഷാഭാഷ്യംപോലെ മഹത്തായ ഒരു ഗ്രന്ഥത്തിന് ...ാരിക എഴുതാൻ ഉള്ള കഴിവ് എനിക്കുണ്ടോ എന്ന കാര്യം ...യമാണ്. അതുകൊണ്ട് ഭാഷാഭാഷ്യത്തിന്റെ ഏഴാം ...ത്തിന് അവതാരിക എഴുതാൻ ബഹുമാനപ്പെട്ട ഒ. എം. നാരായണൻനമ്പൂതിരിപ്പാടവർകൾ എന്നോടാവശ്യപ്പെട്ട ...ൾ അതെന്നേക്കൊണ്ട് സാധിക്കുമോ എന്നൊരു ഭയം ...ന്ന അലട്ടാതിരുന്നില്ല ഭാഷാഭാഷ്യത്തിന് ഇതുവരെയുള്ള ...വതാരികകളെല്ലാം എഴുതിയിരിക്കുന്നത് ഭാരതത്തിൽ ...കമാനം പ്രസിദ്ധിയുള്ളവരും പ്രഗത്ഭമതികളും പണ്ഡിത ...രുമായ സാഹിത്യകാരന്മാരാണ്. അങ്ങിനെയുള്ളവരുടെ ...യിലേക്ക് എന്നെക്കൂടി കൊണ്ടുവന്നതിന് ശ്രീ ഒ. എം. സി. ...ക്ക് എന്റെ അഭിനന്ദനങ്ങൾ

ഭാഷാഭാഷ്യത്തിന്റെ ഒന്നാം വാല്യത്തിന് അവതാരിക ...ഴുതിയതു് ഡോക്ടർ കുഞ്ചുണ്ണി രാജാവാണ്. രണ്ടാം വാല്യത്തി ...ന്റെ അവതാരകനാകട്ടെ ശ്രീ. എൻ. വി. കൃഷ്ണവാരിയരുമാണ്. ...ർ രണ്ടുപേരും ഭാരതത്തിലെ സമുന്നത സാഹിത്യകാരന്മാ ...ഞ്ഞരുമാണ്. വിലപ്പെട്ട മന്ത്രങ്ങളുടെ കലവറയാണ് ...ാൽ അതിലുമുപരിയായി സമുന്നതമായ ഒരു ...ത്ത് എന്നാണവരുടെ പൊതുവായ അഭി ...പ്രായ... .സാമാന്യജനങ്ങൾക്ക് വിശാലമായ അർത്ഥം ...ഗ്രഹിക്കാനു... ...കിയാണ് ഋഗ്വേദത്തെ സാഹിത്യഗ്രന്ഥമെന്ന ...പേരിൽ അവർ അവതാരികയിൽ എഴുതിയതെന്ന കരുതുന്നു.

ശ്രദ്ധേയമായ മറെറാരവതാരിക ഭാഷാഭാഷ്യത്തിൻെറ 4–ാം വാല്യത്തിലുണ്ട്. പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠനും ഭക്തോത്തംസനും ഭാഗവതമാകുന്ന സമുദ്രത്തിൻെറ മറുകര കണ്ടവനുമായ ശ്രീ. വൈശ്രവണത്തു് രാമൻനമ്പൂതിരിയാണതിൻെറ കർത്താവു് എന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ ആ അവതാരികയുടെ ആഴവും പരപ്പും നമ്മൾക്കൂഹിക്കാവുന്നതേയുള്ളു. ശ്രീധരീയത്തിൻെറ ചുവടുപിടിച്ച് അതിൻെറ സാരം കടുകിട തെററാതെ ഭാഗവതം മുഴുവനും മലയാളത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിച്ച് ഭാഗവതവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സർവ്വർക്കും പ്രാതഃസ്മരണീയനായിത്തീർന്ന അദ്ദേഹം, സ്വന്തം ഭാഗവതവ്യാഖ്യാനത്തിൽ വേദങ്ങളെക്കുറിച്ചെഴുതിയ ഭാഗം തന്നെ നേരെ പകർത്തിയിരിക്കുകയാണ്. ഇതു് വേദഭക്തന്മാർക്കു് ഋഗ്വേദത്തെക്കുറിച്ച് ഭക്തി ജനിപ്പിപ്പാൻ വളരെ സഹായകമാവും.

ഡോക്ടർ സുകുമാർ അഴീക്കോട്ട് തികഞ്ഞ സാഹിത്യകാരനും നേതാവുമാണ്. നേതാക്കന്മാർ ശാന്തിയും സമാധാനവും ആഗ്രഹിക്കുന്നവരാണല്ലോ. ജാതിമതഭേദം കൂടാതെ എല്ലാവരെയും സന്തോഷിപ്പിക്കുന്ന 'സംസമിത്........' എന്ന മന്ത്രം ഋഗ്വേദത്തിൽ നിന്നെടുത്തു കാണിച്ച് കൃതാർത്ഥനാകുന്ന അദ്ദേഹം. ശ്രീ. സുകുമാർ അഴീക്കോട്ട് 5–ാം വാല്യത്തിൻെറ അവതാരകനാണ്.

ഭാഷാഭാഷ്യത്തിൻെറ 6–ാം വാല്യത്തിന് സുപ്രസിദ്ധമഹാകവി അക്കിത്തമാണ് അവതാരിക എഴുതിയിരിക്കുന്നതു്. തൻെറ അവതാരികയിൽ അദ്ദേഹം വി. ടി.യെക്കൂടി ഋഗ്വേദസംസ്കാരത്തിലേക്കു് കൊണ്ടുവരാൻ പണിപ്പെട്ടു് ശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഭാഷാഭാഷ്യത്തിൻെറ മഹത്വം

വേദങ്ങൾക്ക് ഇന്നേവരെ നിരവധി ഭാഷ്യങ്ങളുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. സാധാരണ മനുഷ്യരുടെ പ്രവൃത്തികളോടങ്ങേയററം ബന്ധിച്ചുംകൊണ്ടത്രേ വിവരിക്കുന്നു സായണൻ. അതുതന്നെയാണ് സായണഭാഷ്യത്തിന് മറ്റു ഭാഷ്യങ്ങളെക്കാളും ഉത്കർഷത്തിനു കാരണം. അപ്രകാരമുള്ള സായണഭാഷ്യത്തിനെ അനുസരിക്കുകയാണ് ശ്രീ. ഒ. എം. സി. ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ, അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഭാഷാഭാഷ്യത്തിനു യാതൊരുവിധ ന്യൂനതയുമില്ലെന്ന് നമ്മൾക്ക് ഉറപ്പിച്ചു പറയുവാൻ കഴിയും. 3–ാം വാല്യത്തിനവതാരിക എഴുതിയ ഡോക്ടർ

സി. ആർ. സ്വാമിനാഥൻെറ അഭിപ്രായവും മറെറാന്നല്ല. അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആശയം എനിക്ക് ഏററവും ഹൃദ്യമായിത്തോന്നിയതുകൊണ്ടു് താഴെ ചേക്കാം.

''എല്ലാ വേദഭാഷ്യങ്ങളിലും വെച്ച് സായണാചാര്യൻെറ ഭാഷ്യത്തിനാണ് സാധാരണ മനുഷ്യനോടും അവനാൽ ചെയ്യപ്പെടേണ്ട നിത്യനൈമിത്തികകർമ്മങ്ങളോടും അവൻെറ ഐഹികങ്ങളും ആമുഷ്മികങ്ങളുമായ കാമനകളോടും ഏററവും അടുപ്പമുള്ളതു്. അതുകൊണ്ടാണ് അതിന് മററു ഭാഷ്യങ്ങളേക്കാൾ പ്രചാരവും പ്രശസ്തിയും ലഭിച്ചതു്. ശ്രീ ഒ. എം. സി. യുടെ ഭാഷാഭാഷ്യത്തിൽ തെളിഞ്ഞുകാണുന്ന ഒരു വിശേഷത ഭാഷാഭാഷ്യകാരൻ അണുപോലും സായണ ഭാഷ്യത്തിൽ നിന്നും വ്യതിചലിക്കാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടില്ലെന്നതാണ്''

ശ്രീ. ഒ. എം. സി.യുടെ ഭാഷാഭാഷ്യത്തെക്കുറിച്ച് മറെറാരു സുപ്രധാന സംഗതി എനിക്ക് പറയാനുണ്ട്. എൺപതു വയസ്സിലധികം പ്രായമായ എനിക്ക് ഋഗ്വേദവുമായി എഴുപത്തിരണ്ടു വർഷത്തിലധികം ബന്ധമുണ്ടു്. അമ്പതു കൊല്ലത്തോളമായി വേദാർത്ഥ ചിന്തനയിൽ യത്നിച്ചു കഴിയുന്ന ഞാൻ അതിനുവേണ്ടി ഋഗ്വേദത്തിൻെറ വളരെയധികം വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ വായിച്ചിട്ടുണ്ടു്. സായണഭാഷ്യത്തിൻെറ പരാവർത്തനം മററുള്ള പ്രാദേശിക ഭാഷകളിലുണ്ടോ എന്ന കാര്യംതന്നെ സംശയമാണ്. പക്ഷെ, വളരെക്കാലം മുമ്പ് ശൃംഗഗിരിയിൽ വച്ച് കർണ്ണാടക ഭാഷയിൽ പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ട ഒരു വ്യാഖ്യാനം ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ, അതിന് സായണഭാഷ്യവുമായി പലടിക്കിലും യോജിപ്പില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് എനിക്ക് ഒട്ടും തൃപ്തികരമായി തോന്നിയില്ല. സായണാചാര്യനെ ഭക്തിയോടെ അനുസരിക്കുന്ന ശ്രീ ഒ. എം. സി. യുടെ ഭാഷാഭാഷ്യമാകട്ടെ, ഋഗ്വേദത്തിന് ഭാരതത്തിലെ പ്രാദേശിക ഭാഷകളിലുള്ള സമ്പൂർണ്ണ വ്യാഖ്യാനങ്ങളിൽവെച്ച് മേന്മകൊണ്ടും പിറവികൊണ്ടും ഒന്നാമത്തേതാണെന്ന് അതുമായി വളരെയേറെ ബന്ധപ്പെട്ടിട്ടുള്ള എനിക്ക് ഉറപ്പിച്ച് പറയാൻ കഴിയും.

മുൻകാലങ്ങളിൽ ജനങ്ങൾക്ക് വേദത്തിനോട് അളവററ ഭക്തിയുണ്ടായിരുന്നു. വേദഭക്തന്മാരെക്കുറിച്ചെഴുതുമ്പോൾ 'മട ങ്ങർളി'യെ മറന്നിരിക്കാൻ വയ്യാ സാദ്ധ്യമല്ല. അദ്ദേഹത്തിൻെറ വേദഭക്തിയെ കുറിക്കുവാനായി ഞാൻ ഒരു അനുഭവകഥ വിവരിക്കാനാഗ്രഹിക്കുകയാണ്.

വേദമെന്നാലെന്തു് ?

''ഇഷ്ടപ്രാപ്ത്യനിഷ്ടപരിഹാരയോഃ
അലൌകികമുപായം യോ വേദയതി സ വേദഃ''

തൃശ്ശൂർ വടക്കുന്നാഥ ക്ഷേത്രത്തിൽ 'ശിവരാത്രി വാരമിരി
ക്കൽ' വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു ചടങ്ങാണ്. ഒരിക്കൽ വാരമി
രുന്നതു് മടങ്ങർളിയാണ്. അദ്ദേഹം വടക്കുന്നാഥന്റെ മണ്ഡപ
ത്തിലിരുന്നു് വാരം ചൊല്ലിത്തുടങ്ങി. 'ഉത ദേവാഃ'...എന്ന
സൂക്തത്തിലാണു വാരത്തിനു നിശ്ചയിച്ചിരുന്നതു്. മടങ്ങർളി
[illegible]ിരുന്നു് 'ദേവാ .' എന്ന പദം ഉച്ചത്തിൽ ഉച്ചരി
ച്ചപ്പോൾ പരമേശ്വരൻ ശ്രീകോവിലിനുള്ളിൽനിന്നു വിളി
കേട്ടു. ഇപ്പോഴും, വാരമിരുന്ന സ്ഥലം അടയാളപ്പെടുത്തിയിട്ടു
ണ്ട്, അതുകൊണ്ടുതന്നെ ഇതു് കെട്ടുകഥയല്ലെന്നു് സ്പഷ്ടമാണ
ല്ലോ.

പ്രാചീനാചാര്യന്മാർ വേദത്തിന് ഈ വിധം ഒരു നിർവ്വചനം നല്കിക്കാണുന്നുണ്ട്. ഇതിന്റെ അർത്ഥം ചുരുക്കി വിവരിക്കാം. അഭീഷ്ടം നേടിയെടുക്കുന്നതിനും അനിഷ്ടം ദൂരെ പരിഹരിക്കുന്നതിനുമുള്ള അലൌകികമായ ഉപായത്തെ മനസ്സിലാക്കിത്തരുന്നതാണ് വേദം. "അപൌരുഷേയം വാക്യം വേദഃ" എന്നിങ്ങിനെ മറ്റൊരു ലക്ഷണവും പ്രാചീനന്മാർ തന്നെ വേദലക്ഷണമായി ചില പ്രമാണഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ എഴുതിക്കാണുന്നുണ്ട്. പുരുഷവിരചിതമല്ലാത്ത വാക്യമാണ് വേദം എന്നാണ് ഈ ലക്ഷണത്തിന്റെ താല്പര്യം. ഇനി വേറൊരു ലക്ഷണമാവട്ടെ "പ്രത്യക്ഷേണാऽനുമിത്യാ വായസ്തൂപായോ ന ബുധ്യതേ ഏതം വിദന്തി വേദേന തസ്മാദ്വേദസ്യ വേദതാ" എന്നാണ്. ജ്യോതിഷ്ടോമം മുതലായ യാഗം ചെയ്താൽ ഇഷ്ടം കൈവരുമെന്നും കളഞ്ജഭക്ഷണം ഉപേക്ഷിച്ചാൽ അനർത്ഥം പരിഹരിക്കുവാൻ കഴിയുമെന്നും പ്രത്യക്ഷംകൊണ്ടോ അനുമാനം കൊണ്ടോ വേദമൊഴിച്ച് മറ്റേതെങ്കിലും പ്രമാണം കൊണ്ടോ ഗ്രഹിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. അതു വേദംകൊണ്ടു മാത്രമേ സാധിക്കൂ എന്നതാണ് വേദത്തിന്റെ പ്രത്യേകത". ഇതാണ് മേലുദ്ധരിച്ച ലക്ഷണത്തിന്റെ അർത്ഥം. വേദ ഭാഷ്യത്തിന്റെ അവതാരികയിൽ സായണാചാര്യൻ ഇങ്ങിനെയാണ് വേദത്തിന്റെ നിർവ്വചനം നല്കിയിരിക്കുന്നത്. അദ്ദേഹം തന്നെ വേദത്തിന് മറ്റുപലലക്ഷണങ്ങളും നല്കിയിട്ടുണ്ട് "പ്രത്യക്ഷാऽനുമാനാऽऽഗമേഷു പ്രമാണവിശേഷേഷ്വന്തിമോ വേദഃ" എന്നാണ് വേദത്തിന്റെ മറ്റൊരു ലക്ഷണം പ്രത്യക്ഷം, അനുമാനം, ആഗമം എന്നിവയാണ് പ്രമാണ വിശേഷങ്ങൾ. ഇവയിൽ വച്ച് പ്രമാണമായ ആഗമം ആണ് വേദം. ആഗമവും വേദവും ഒന്നെന്നാണ് ഈ ലക്ഷണത്തിന്റെ സാരം. അപ്പോൾ ആഗമമെന്നാൽ എന്താണ്? പറയാം, "സമ്യക് പരോക്ഷാനുഭവ സാധനം" എന്നാണതിന്റെ ലക്ഷണം. ലോകാതീതമായ സുഖാനുഭൂതിയെ നല്കുന്നതേതോ അതത്രെ ആഗമം. മന്വാദിസ്മൃതികളും ഇപ്രകാരമുള്ള സുഖാനുഭൂതിയെ നല്കുന്നുണ്ടല്ലൊ. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ വേദലക്ഷണം സ്മൃതികളിൽ കടന്നുകൂടിയതായി കരുതാതെ തരമില്ല. അതു യുക്തവുമല്ല. അതുകൊണ്ട് ലക്ഷണം ഒന്നു പരിഷ്കരിക്കേണ്ടിവരുന്നു 'പുരുഷനിർമ്മിതമല്ലാത്തതു" എന്ന വിശേഷണവും കൂടി മുൻലക്ഷണത്തിൽ ചേർത്താൽ തല്ക്കാലം പരിഹാരമായി. പക്ഷെ, വേദം

ഈശ്വരനിർമ്മിതമാണെന്നു കാണുന്നു. താർക്കികന്മാരാകട്ടെ ഈ സംഗതി സയുക്തികം സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ മീമാംസകന്മാർ വേദത്തിന് മാററു കുറയുമെന്നു കരുതി ഇതു് അംഗീകരിക്കുന്നില്ല. ഈശ്വരനും പുരുഷന്മാരിലകപ്പെട്ടുപോയി. അതുകൊണ്ട് ഈശ്വരനിർമ്മിതം എന്നതിന് പുരുഷനിർമ്മിതം എന്ന് അർത്ഥം വന്നുചേരുന്നു. ഇങ്ങിനെ നോക്കുമ്പോൾ പുരുഷവിരചിതം അല്ലാത്തതു് എന്ന വിശേഷണവും വേദസമ്മതമല്ലാത്തതിനാൽ ഉപേക്ഷിക്കാതെ നിർവ്വാഹമില്ല. വാദഗതി ഇങ്ങിനെ പോകുന്നു. ''മന്ത്രബ്രാഹ്മണാത്മകശ്ശബ്ദസമുദായോ വേദഃ'' എന്നാണ് വേദത്തിൻെറ മറെറാരു ലക്ഷണം. മന്ത്രബ്രാഹ്മണ സ്വരൂപമായ ശബ്ദസമുദായമാണ് വേദം എന്നാണ് ഇതിൻെറ ആശയം. ഈ വിധം ആലോചിച്ചാൽ ആചാര്യന്മാർ വേദത്തിന്നു് അനവധി ലക്ഷണങ്ങൾ നല്കിയിട്ടുള്ളതായി കാണാം. അവ മുഴുവനും ഇവിടെ ചേർത്തു് വിവരിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല.

വേദത്തെക്കുറിച്ചല്പം

അതിപുരാതന വിദ്യാഭ്യാസപദ്ധതിയിൽ വേദത്തിനു സുപ്രധാനമായ ഒരു സ്ഥാനം നല്കിയിരുന്നു ഇന്നത്തെ വിദ്യാഭ്യാസപദ്ധതിയിലാകട്ടെ അതിൻെറ നിഴൽപോലും പ്രതിഫലിച്ചു കാണുന്നില്ല. അതിനാൽ ഭാരതീയ വിജ്ഞാനനഭോമണ്ഡലം അന്ധകാരം നിറഞ്ഞ് ഏവരെയും വേദനിപ്പിക്കുന്ന ഒരു സ്ഥിതിയിലായിത്തീർന്നിരിക്കയാണ്.

വേദത്തിൻെറ സമുന്നത കൊടുമുടിയിൽനിന്നു് യഥാർത്ഥ ഭാരതീയ സംസ്കാരം സംസ്കൃത ഭാഷയിലൂടെയാണ് പ്രവഹിച്ചിരുന്നതു്. പാശ്ചാത്യരുടെ ഭരണകാലത്തു് ഭാരതത്തിൽ സംസ്കൃത വിദ്യാലയങ്ങൾ ധാരാളം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവയെല്ലാം നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. അതിനാൽ നമ്മുടെ ശരിയായ സംസ്കാരസമ്പത്തും നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കയാണെന്നതിൽ യാതൊരു സംശയവുമില്ല. ഇന്നു നാം സ്വതന്ത്രരെന്നഭിമാനിക്കുന്നു. ഇംഗ്ലീഷുഭാഷയെ ആദരിക്കുകയും ആരാധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിൽ നിരന്തരം യത്നിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയുമാണ്. അതിനാൽ പാശ്ചാത്യ സംസ്കാരത്തിൻെറ പ്രവാഹത്തിന് ഭാരതത്തിൽ കുറെയേറെ ശക്തി കൂടിയിരിക്കുകയാണെന്നു് വ്യസനസമേതം പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഈ വിധം പാശ്ചാത്യ

സംസ്കാരത്തിരമാലകഠം മുന്നേറുകയാണെങ്കിൽ ഒരുപക്ഷെ ഭാരതം സംസ്കാരപരമായി നാമാവശേഷമായിത്തീരാൻതന്നെ പ്രയാസമില്ല.

ഇന്നുള്ളവർ സർവ്വത്ര പെരുമ്പറയടിച്ച് നടക്കുന്ന പുരോഗമനപരമായ സമതാ സിദ്ധാന്തകാഹളം (Socialism) വേദങ്ങളിൽ ധാരാളമായി കാണാൻ കഴിയും. അവ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ചില വരികഠം ഋഗ്വേദത്തിൽനിന്നുമെടുത്തു് ഉദാഹരിക്കാം.

> 'നാര്യമണം പുഷ്യതി നോ സഖായം
> കേവലാഘോ ഭവതി കേവലാദീ'

ഇതിൻെറയർത്ഥം താഴെച്ചേർക്കാം.

ഈശ്വരനെയും സഹജീവികളെയും മറന്ന് താൻ ആർജ്ജിച്ച ധനം താൻ മാത്രം അനുഭവിക്കുക എന്നതു് പാപത്തിന് കാരണമാണ്. നോക്കുക; ഏറ്റവും പുരാതന ഗ്രന്ഥമെന്ന് സർവ്വരും ഒരുപോലെ സമ്മതിച്ചിട്ടുള്ള ഗ്രന്ഥത്തിൽ സമതാ സിദ്ധാന്തം വിവരിച്ചു കാണുമ്പോഠം അത്ഭുതം തോന്നുകയാണ്. അതുപോലെ നിത്യനൂതനങ്ങളായ ആശയങ്ങഠം വേദങ്ങളിൽ സുലഭമായി കാണുവാൻ കഴിയും. 'നാം അലസരാകരുതെ'ന്ന് നേതാക്കന്മാർ മുറവിളി കൂട്ടുന്നതായിക്കാണാം. എന്നാൽ അലസമനോഭാവത്തെ നിന്ദിക്കുന്നവയും അദ്ധ്വാനശീലത്തെ പ്രകീർത്തിക്കുന്നവയുമായ മന്ത്രങ്ങഠം ഋഗ്വേദത്തിൽ ഒട്ടുംതന്നെ കുറവല്ല. അവയിൽ ചിലതു താഴെ ചേർക്കാം.

'അപ്രജാഃ സന്ത്വത്രിണഃ' എന്ന വാക്യത്തിൽ 'അത്രി' പദത്തിന് സായണാചാര്യർ രാക്ഷസന്മാർ എന്ന് അർത്ഥം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ രാക്ഷസപദം ഭൌതികസുഖലോലുപന്മാരെ കുറിക്കുന്നു. രാക്ഷസന്മാർക്ക് ഈശ്വരപരമായ ബുദ്ധി കുറവാണ്. അതിനാൽ ആ പദംകൊണ്ടു് കേവലം ഉദരപൂരണത്തിൽ മാത്രം താല്പര്യമുള്ളവർ എന്നർത്ഥം എടുക്കാൻ വിരോധമില്ല. 'വിശ്വം സമത്രിണം ദഹ' എന്ന മറെറാരു മന്ത്രത്തിൽ കഠിനമായി ശാസിക്കുന്നതു നോക്കൂ. ഇതിൻെറ സാരം വെറും ഭക്ഷണം മാത്രം നിറവേററി അലസരായി ജീവിക്കുന്നവരെ ദഹിപ്പിച്ചുകളയണം എന്നാണ്. മുൻമന്ത്രത്തിലാകട്ടെ, അത്തരം അസുരസ്വഭാവക്കാർക്ക് സന്തതിവിച്ഛേദം ഉണ്ടാകട്ടെ എന്ന് നിർദ്ദേശിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അത്തരം പരമ്പരകഠം ലോകത്തിന് അനർത്ഥം സൃഷ്ടിക്കുന്നവരാണ്. ആകപ്പാടെ കേവലം ലൌകികസുഖലോലുപരും രാക്ഷസസ്വഭാവക്കാരും ദൈവികസമ്പത്തു നശിപ്പിക്കുന്നവരുമായ അലസന്മാർ വദ്ധിക്കാതിരിക്കുവാൻ അനുശാസിക്കുകയാണ് ഈ മന്ത്രങ്ങളിൽ ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്ന് സ്പഷ്ടമാണല്ലൊ.

ഇനി വേദത്തിലേതായ മററു ചില സദുപദേശങ്ങളെക്കുറിച്ച് അല്പമൊന്നു ചിന്തിക്കാം. 'ഉപസർപ്പമാതരം ഭൂമിമേതാം' എന്ന മന്ത്രം ഋഗ്വേദത്തിൽ 7-ാം അഷ്ടകത്തിൽ ആറാം അദ്ധ്യായത്തിലേതാണ്. ഭാരതീയരായ നാമെല്ലാവരും നമ്മുടെ മാതൃഭൂമിയെ സമീപിച്ച് അതിന്റെ സമുദ്ധരണത്തിനായി യത്നിക്കേണ്ടതാണെന്നാണ് മേലെഴുതിയ മന്ത്രം ഉദ്ബോധിപ്പിക്കുന്നത്. ഇത്രയും സമുചിതമായ ഉപദേശം വേദമന്ത്രങ്ങൾ ഭാരതീയർക്ക് നല്കുന്ന ഈ വിധമുള്ള വേദോപദേശപരമ്പരകളെ അനുസരിക്കാത്തതുകൊണ്ടാണ് ഇന്ന് ഭാരതം അധഃപതിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്

വേദവാക്യങ്ങൾക്ക് സാധാരണയായി അനേകാർത്ഥങ്ങളുണ്ടെങ്കിലും ശ്രവണമാത്രയിൽ തന്നെ സരളമായ ഉപദേശങ്ങൾ നല്കുന്ന വേദവാക്യങ്ങൾ ധാരാളമുണ്ട്. അവയിലൊന്നാണ് 'സാ മാ സത്യോക്തിഃ പരിപാതുവിശ്വതഃ' എന്നത്. ഇതിന്റെ അർത്ഥം ചെറിയ ക്ലാസുകളിൽ സംസ്കൃതം പഠിക്കുന്ന വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് തന്നെ ഗ്രഹിക്കാനാകും സരളമായ ഭാഷയിലാണ് പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നത്. സുപ്രസിദ്ധമായ സത്യഭാഷണം എല്ലാ അനർത്ഥങ്ങളിൽ നിന്നും എന്നെ രക്ഷിക്കുമാറാകട്ടെ എന്നാണല്ലോ അതിന്റെ സാരം. ഈവിധം കൊച്ചുകുട്ടികൾ പോലും അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടതായ പരസ്സഹസ്രം തത്വങ്ങൾ വേദങ്ങളിൽ സുലഭങ്ങളാണ്. ഇത്രയും വേദത്തെ കുറിച്ചു പറഞ്ഞ് ഈ അവതാരിക അവസാനിപ്പിക്കുകയാണ്.

എന്നെക്കൂടി പരിശുദ്ധവും മഹത്തരമായ ഈ ഭാഷാഭാഷ്യത്തോട് സംബന്ധിപ്പിച്ചതിൽ ശ്രീ ഓ എം സി നാരായണൻ നമ്പൂതിരിപ്പാടവർകൾക്ക് എന്റെ അകമഴിഞ്ഞ കൃതജ്ഞത രേഖപ്പെടുത്തുന്നു ഭഗീരഥപ്രയത്നം പോലുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രവൃത്തി ഒട്ടും വൈകാതെ തന്നെ ലക്ഷ്യം പ്രാപിക്കട്ടെ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതിക്ക് ഭാരതത്തിന്റെ മററു ഭാഷകളിലും വിവർത്തനങ്ങളുണ്ടാകട്ടെ എന്നും അതിന് സർവ്വേശ്വരൻ അദ്ദേഹത്തെ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ എന്നും ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

'വിശ്വാനി ദേവ സവിതഃ
ദുരിതാനി പരാസുവ
യദ്ഭദ്രം തന്ന ആസുവ'

കെ. എൻ. എം. ദിവാകരൻ നമ്പൂതിരി

(ശാസ്ത്രരത്നം, വിദ്വാൻ, വേദവിദ്യാചാര്യ, പണ്ഡിതരത്നം, ശാസ്ത്രദിവാകരൻ)

ശുദ്ധിപത്രം

പേജ്	വരി	അബദ്ധം	സുബദ്ധം
15	9	യജത്തെ	യജ്ഞത്തെ
39	21	പശ്രുക്കളെ	പശുക്കളെ
40	1	സൂ. 58	സൂ. 59
44	1	സൂ. 60	സൂ. 61
48	1	സൂ. 60	സൂ. 61
59	8	തീക്ഷ്ണാ	തീക്ഷ്ണാ
64	17	കരഭ	കരഭ
69	8	ന്ത്യായവഃ	ന്ത്യായവഃ
71	17	ജമഹഗ്നി	ജമദഗ്നി
78	4	യാതവേഃ	യാതവേ
81	25	പ്രസോമമ	പ്രസോമമ
99	20	ഇക്ഷയന്തി	ഇയക്ഷന്തി
101	10	പുനാമനോ	പുനാമനോ
109	22	പീതയേ	പീതയേ
134	8	മഹത്ഭിട്ടേ	മഹത്ഭിർട്ടേ
136	26	പവമാവസ്യ	പവമാനസ്യ
138	6	ശീലനായ	ശീലനമായ
139	16	നാഭതേ	നാട്ടത
ടി		ഗയത്ര്യാ	ഗായത്ര്യാ
141	27	ന്നെടുന്ന	പ്പെട്ടുന്ന
158	26	പരി	പരി

ശുദ്ധിപത്രം

180	17	കളെയാൽ	കളെയാൻ
194	24	കലാശാൻ	കലശാൻ
202	21	മഥ്സരഃ	മഥ്സരഃ
223	4	സവ്വസ്യ	സർവ്വസ്യ
256	27	പ്രഭ	പ്രഭ
268	26	ശോദ്ധ്യ അശ	ശോദ്ധ്യമാനഃ അശ
275	19	പവിത്രത്തിൽ	പവിത്രത്തിൻ
276	17	പൃനാന	പുനാന
296	4	ദ്യലോകേ	ദ്യുലോകേ
299	6	ന്നവനം	ന്നവനം
304	27	ഉപഗിരേ	ഉപഗിരേ
351	28	ന്നിക്കൈതഃ	ന്നിക്കൈതഃ
354	12	ന്നിപ്രജ	ന്നിപ്രജ
360	26	ദ്ധന്വയ	ദ്ധന്വയ
361	20	താ	താം
363	1	വ 5	വ 6
364	29	ശോപിത്രം	ശോപവിത്രം
378	21	നീഥാ	നീഥാഃ
379	6	വിന്ദ്ര	വിന്ദർദ്ര
383	1	വ 1	വ. 10
385	18	ചാദ്യോഃ	ചാദയോഃ
387	1	വ 8	വ 11
ടി	13	അസ്യം	അവ്യം
ടി	24	ദ്ദ്രേവാനാ	ദ്ദ്രേവാനാ
ടി	27	മഹത്തേ	മഹത്തേ

394	22	പൃഥിവീ	പൃഥിവീ
395	17	പരിഷിച്യ	പരിഷിച്യ
397	32	വതീഃ	വതീം
401	7	കതിരക	കതിരക
403	31	ഋതംഭരൽസൂത്രം	ഋതംഭരൽസൂത്രം
		ചാർവ്വിന്ദുഃ	ചാർവ്വിന്ദുഃ
411	5	കവീനാം	കവീനാം
414	19	ജ്ഞനയാ	ജ്ഞനയാ
419	27	മഥസിദ്ധ്യം	മഥസിദ്ധ്യം
420	8	മരുതാം	മാരുതം
421	19	ആപവസ്വാ	ആപവസ്വാ
449	25	വൃഷ്ണിന്ന	വൃഷ്ണിന്ന
455	13	വഗ്ഗ്വംങ്ങരം	വഗ്ഗ്വങ്ങരം
466	27	വിശ്വാ	വിശ്വാ
467	30	യജ്ഞസ്യ	യജ്ഞസ്യ
487	20	വൃഷ്ണി	വൃഷ്ണി
491	16	അഗ്രി–ഭിഃ	അഗ്രി–ഭിഃ
514	17	യജന്മനേ	യജന്മനേ
521	10	ഋതയ	ഋതായ
532	25	ഭിന്ന	ഭിന്ന
551	7	അത്ഥംഭത്ത	അത്ഥം–ഭത്ത
552	15	അധര	അധമ
554	13	ദേവസ്യ	(ദേവസ്യ)

180	17	കാളായാൽ	കാളാൽ
194	24	കലാശാൻ	കലശാൻ
202	21	മഘ്സരഃ	മഘ്സരഃ
223	4	സവ്വസ്യ	സർവ്വസ്യ
256	27	പ്രട്ട	പ്രട്ട
268	26	ശോദ്ധ്യ അശാ	ശോദ്ധ്യമാനഃ അശാ
275	19	പവിത്രത്തിൽ	പവിത്രത്തിൽ
276	17	പുനാന	പുനാന
296	4	ദ്യലോകേ	ദ്യലോകേ
299	6	ന്നവനം	ന്നവനം
304	27	ഉപ്ഗിരേ	ഉപ്ഗിരേ
351	28	ന്നനിക്കൈതഃ	ന്നനിക്കൈതഃ
354	12	ന്ന്വൃജ	ന്ന്വൃജ
360	26	ദ്ദ്മയ	ദ്ദ്മയ
361	20	തോ	തം
363	1	വ.5	വ.6
364	29	ശോപിത്രം	ശോപവിത്രം
378	21	നീഥാ	നീഥാഃ
379	6	വിന്ദ്ദ	വിന്ദർദ്ദ
383	1	വ. 1	വ. 10
385	18	ചമ്വോഃ	ചമോഃ
387	1	വ. 8	വ. 11
ടി	13	അസ്യം	അവ്യം
ടി	24	ദ്വേവാനാ	ദ്വേവാനാ
ടി	27	മഹത്തേ	മഹത്തേ

394	22	പൃഥിവീ	പൃഥിവീ
395	17	പരിഷ്യച്യ	പരിഷിച്യ
397	32	–വതീഃ	–വതീം
401	7	കതിരുക	കതിരക
403	31	മൃതംഭരൽസ്വൃതം	മൃതംഭരൽസ്വൃതം
		ചാർവ്വിന്ദുഃ	ചാർവ്വിന്ദുഃ
411	5	കവീനാം	കവീനാം
414	19	ഞ്ജ്നിയാ	ഞ്ജ്നിയാ
419	27	മഘസിദ്ധ്യാ	മഘസിദ്ധ്യാ
420	8	മരുതാം	മാരുതം
421	19	ആപവ്വസാ	ആപ്പവസാ
449	25	വൃഷ്ടിന്ന	വൃഷ്ടിന്ന
455	13	വഗ്ഗംങ്ങളം	വഗ്ഗങ്ങളം
466	27	വിശ്വാ	വിശ്വാ
467	30	യജ്ഞസ്യ	യജ്ഞസ്യ
487	20	വൃഷ്ടി	വൃഷ്ടി
491	16	അദ്രി–ഭിഃ	അദ്രി–ഭിഃ
514	17	യജമാനേ	യജമാനേ
521	10	മൃതയ	മൃതായ
532	25	ഭിന്ന	ഭിന്ന
551	7	അത്ഥംഭ	അത്ഥം–ഭ
552	15	അധര	അധമ
554	13	ദേവസ്യ	(ദേവസ്യ)

579	15	ഢതഃ	ദ്രുതഃ
ടി	22	പരിജ്ഞ	പരിപരിജ്ഞ
581	12	(തഥാ)	(അഥ)
583	7	രജ്ജ	രജ്ജു
587	3	ഋത—യന്തി	ഋത—യിന്തി
597	22	തൃന്നാം	തൃണാം
625	2	വേട	വേദ
ടി	26	ബ്രുവിഷി?	ബ്രുവീഷി?
630	14	മൂച്ഛിതാ	മൂർച്ഛിതാ
633	27	ത്രിഷ്ടുഭൌ	ത്രിഷ്ടുഭൌ
638	8	ദവിച്ഛാ	ഭവിച്ഛാ
647	26	ബോരതോ	ബേരതോ
657	7	ന്യേമദന്തി	ന്യേമദന്തി
663	31	നമസ്വ	നമ്സ്വ
670	17	ഹവസ്വീ	ഹവിസ്വീ
687	14	സ്ഥാസ്ഥി	സ്ഥസ്ഥി
693	22	സൗണ്യഃ	സരണ്യഃ
701	5	ദാര്യ	ദാര്യ
714	6	യഥാസിപാ	യഥാസിപാ
720	24	അപിതം	അപിതം
721	24	ത്ഥിക്കക്കുന്നു	ത്ഥിക്കുന്നു
725	26	പോകുന്നു	പോകുന്നു
737	20	സേബൃഹത്	സേബൃഹത്
778	3	ന്വാ ʃ ʃ ശ്ച	ന്വാ ʃ ʃ ശ്ച

790	14	ഒധ്യൌ	ദധ്യൌ
800	14	സ്ലതൊ	സ്ലതോ
806	10	പശ്ശുംശ്ച	പശ്ശുംശ്ച
826	9	യാഒിരി	യാഭിരി
845	24	അജ്യമാന	അജ്യമാനം
ടി	30	സ്സരീഃ	സ്സരീഃ
849	11	സ്ഥത്യാ	സ്ഥത്യാ
ടി	21	ജ്ഞാനം	ജ്ഞാനം
850	11	സുസംസ്കൃതു	സുസംസ്കൃതഃ
854	23	ചേഷ്ടിതോ	ചേഷ്ടിതോ
855	18	സ്ലയഞ്ച	സ്ലയഞ്ച
859	13	വാ ദഗേത	വാദാഗത
860	15	ആധികാം	ആധികാം
ടി	18	വൃണീ	വൃണി
862	3	ക്ഷെത്രം	ക്ഷേത്രം
ടി	24	തവാമ	തവാമ
867	27	യദാദീ	യദാദീ
873	16	സ്ത്രീയ	സ്ത്രീയം
ടി	24	സ്ത്രീയം	സ്ത്രീയം
878	10	സന്ധുൻ	സിന്ധുൻ
ടി	27	സ്വാസ്ഥ്യ	സ്വാസ്ഥ്യ
893	17	അത്ഥ–	അത്ഥം–
912	15	അര്യഃ	ആര്യഃ
913	18	മദജീമുഖ	മദഭീമുഖ
926	1	സൂ. 35	സൂ. 39
929	11	ഊഷധുഃ	ഊഷത്തുഃ

		ശുദ്ധം	
931	27	ശ്രുതരെ	ശ്രുതര
936	17	കന്നു	കനു
938	20	അശ്വനാ	അശ്വിനാ
939	28	ഉദകസ്ഥപാ	ഉദകസ്ഥാ

[558-ൽ പേജ 5-ാം മന്ത്രം 552-ാം പേജിൽ കൊടുത്ത മന്ത്രത്തിന്ന ശേഷമാണു് ചേർക്കേണ്ടതു്]

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം-1

15-ാം വർഗ്ഗം പുണ്യാഹമന്ത്രങ്ങളിൽ പെട്ടതു്. 24 മുതൽ 29 കൂടിയ സൂക്തത്തിൽ 15-16 ഋക്കുകളിൽ സോമനെ കുതിരയായി രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു

വർഗ്ഗം—1 ആങ്ഗിരസോയാസ്യഃ ഋഷിഃ, ഗായത്രീച്ഛന്ദഃ, സോമഃപവമാനോദേവതാ.

1 പ്രണ്ണഇന്ദോമഹേതന

ഊർമ്മിന്നബിഭ്രദഷ്സി

അഭിദേവാംഅയാസ്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, നഃ മഹേ തനേ	— സോമ, അസ്മാകം മഹതേ ധനായ
പ്ര അഷ്സി	— ക്ഷിപ്രം ഗച്ഛസി
ന അയാസ്യഃ	— അയമൃഷിസ്ത്വ (ന സംപ്രത്യർത്ഥേ)
ഊർമ്മിം ബിഭ്രൽ	— തരങ്ഗം ധാരയൻ
ദേവാൻ അഭി	— യഷ്ടുമധിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ മഹത്തായ ധനത്തിന്നായി അവിടുന്നു വേഗത്തിൽ വന്നുചേരുന്നു. ഇപ്പോൾ അയാസ്യനെന്ന (സൂക്തദ്രഷ്ടാവായ) ഋഷി അവിടുത്തെ സോമത്തിരമാലയേന്തി ദേവൻമാരെ യജിക്കാൻ പോകുന്നു.

2 മതീജുഷ്ടാധിയാഹിത

സ്തോമൈഃ അഹിന്വേപരാവതി

വിപ്രസ്യധാരയാകവിഃ

*1

അന്വയം –

കവിഃ സോമഃ	— ക്രാന്തകർമ്മാസഃ
വിപ്രസ്യ മതീ	— മേധാവിനസ്സ്തോതുസ്തുത്യാ
ജുഷ്ടഃ ധിയാ ഹിതഃ	— സേവിതഃ യജ്ഞേന നിഹിതഃ
പരാ–വതി ധാരയാ	
ഹിന്വേ	— പവിത്രാ ദൂരദേശേ ധാരയാ പ്രേര്യതേ

അർത്ഥം–കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത സോമൻ മേധാവിയായ സ്തോതാവിന്റെ സ്തോത്രംകൊണ്ടു സേവിയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി, യജ്ഞകർമ്മത്താലിരുത്തപ്പെട്ട്, ദശാപവിത്രത്തിൽനിന്നകലെ ധാരയായി ഒഴുക്കപ്പെടുന്നു

3 അയന്ദേവേഷുജാഗൃവി

സ്സുതഏതിപവിത്രആ

സോമോയാതിവിചഷണിഃ

അന്വയം –

ജാഗൃവിഃ അയം സോമഃ	— ജാഗരണശീലസ്സുഃ
ദേവേഷു സുത	— ദേവാർത്ഥമഭിഷുതഃ
ആ ഏതി	— ആസമന്താൽ ഗച്ഛതി
(അപി ച) വി–ചഷണിഃ	
പവിത്രേ യാതി	— വിദ്രഷ്ടാസദശാപവിത്രേ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം–ഉണർച്ചയുള്ള ഈ സോമൻ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടാണ് നിറഞ്ഞുവരുന്നതു് പിന്നെ എല്ലാം കാണുന്ന അവിടുന്ന ദശാപവിത്രം പ്രാപിക്കുന്നു

4 സനഃപവസ്വവാജയു

ശ്ചക്രാണശ്ചാരുമധ്വരം

ബർഹിഷ്മാആവിവാസതി

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ, യം ത്വാം)

ബർഹിഷ്മാൻ	— ഋത്വിക്
ആ വിവാസതി	— പരിചരതി
സഃ (ത്വം) നഃ വാജ—യുഃ	— അസ്മദത്ഥമന്നമിച്ഛൻ
അധ്വരം ചാരും ചക്രാണഃ	
പവസ്വ	— യാഗം കല്യാണം കർവ്വൻ ക്ഷര

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊരവിടത്തെ ഋത്വിക്ക് പരിചരിക്കുന്നുവോ ആ അവിടന്ന് ഞങ്ങൾക്കന്നേച്ഛുവായി യാഗത്തെ മംഗളമാക്കിക്കൊണ്ടൊഴുകിയാലും.

5 സനോഭഗായവായവേ

വിപ്രവീരസ്സദാവൃധഃ

സോമോദേവേഷ്വായമൽ

അന്വയം:—

സഃ സോമഃ വായവേ,

ഭഗായ	— ഏതദ്ദേവദ്വയായ
വിപ്ര—വീരഃ	— വിപ്രൈഃ, മേധാവിഭിഃ സ്തുത്യാ പ്രേരിതഃ
സദാ—വൃധഃ	— നിത്യവൃദ്ധോ ഭവൻ
നഃ ദേവേഷു ആ യമൽ	— തേഷു സ്ഥിതം ധനമാപ്രയച്ഛതു

അത്ഥം—ആ സോമൻ, മേധാവികളായ ഋത്വിക്കുകളുടെ സ്തുതിയാൽ വായുവിന്നും ഭഗന്നും നേരെ അയയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി, നിത്യപ്രവൃദ്ധനായി ദേവന്മാരിലുള്ള ധനം നമുക്ക് പൂർണ്ണമായി തരട്ടേ.

6 സനോഅദ്യവസ്തയേ

ക്രതുവിദ്ഗാതുവിത്തമഃ

വാജഞ്ജേഷിശ്രവോബൃഹൽ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,)
ക്രതു-വിൽ, ഗാതുവിൽ—
തമഃ സഃ (ത്വം) — കർമ്മണാം ലംഭകഃ അതിശയേന പുണ്യലോകമാർഗ്ഗാഭിജ്ഞഃ
അദ്യ നഃ വസുത്തയേ — അസ്മിന്നഹന്യസ്മാകം ധനലാഭായ
ബൃഹൽ ശ്രവഃ വാജം
ജേഷി — മഹദന്നം ബലഞ്ച ജയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കർമ്മങ്ങൾ നേടിത്തരുന്നവനും പുണ്യലോകങ്ങളിലേയ്ക്കു വഴികാട്ടാറാവുമറിയുന്നവനുമായ ആ അവിടുന്ന് ഇന്ന ഞങ്ങൾക്ക സമ്പത്തിയ്ക്കായി അന്നവും ബലവും നേടിയാലും.

വർഗ്ഗം—2

1 സപവസ്വമദായക
ന്യ്ചക്ഷാദേവവീതയേ
ഇന്ദവിന്ദ്രായപീതയേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ,
നൃ-ചക്ഷാഃ സഃ — നൃണാം നേതൃണാം ദ്രഷ്ടാ സന്
ദേവ-വീതയേ, ഇന്ദ്രായ
പീതയേ — യജ്ഞായ, ഇന്ദ്രസ്യ പാനായ ച
മദായ കം പവസ്വ — മദാർത്ഥം യഥാ സുഖം തഥാ ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കർമ്മനേതാക്കളെക്കാണുന്ന ആ അവിടുന്ന് ദേവയജ്ഞത്തിന്നും ഇന്ദ്രന്ന കുടിക്കാനും ഹർഷത്തിന്നായി സുഖമാംവണ്ണമൊഴുകിയാലും.

2 സനോഅഷാഭിദൂത്യ ൗ

ത്വമിന്ദ്രായതോശസേ

ദേവാന്ത്സഖിഭ്യആവരം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ത്വം നഃ

ദൂത്യം അഭി അഷ	— അസ്മാകം ദൂതകർമ്മാഭിഗച്ഛ
(അപിചയസ്വം)	
ഇന്ദ്രായ തോശസേ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം പീയസേ
സഃ (ത്വം) സഖി–ഭ്യഃ	— പ്രിയേഭ്യോസ്മഭ്യം
വരം ദേവാൻ ആ	— ശ്രേഷ്ഠം ധനം ദേവാനായാചസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന ഞങ്ങളുടെ ദൌത്യം പ്രാപിച്ചാലും, ഏറ്റെടുത്താലും. കൂടാതെ, യാതൊരവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഒഴുകുന്നുവോ, ആ അവിടുന്ന് ഇഷ്ടന്മാരായ ഞങ്ങൾക്ക് ശ്രേഷ്ഠധനം തരാൻ ദേവന്മാരോട് യാചിച്ചാലും.

3 ഉതത്വാമരുണംവയ

ങ്ഗോഭിരഞ്ജ്മോമദായകം

വിനോരായേദുരോവൃധി

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ഉത

അരുണം ത്വാം	— അപിചാരുണവർണ്ണം ത്വാം
മദായ വയം	— ആങ്ഗിരസായാസ്യാഃ
ഗോഭിഃ കം അഞ്ജ്മഃ	— ഗോവികാരൈഃ പയോഭിഃ
	സ്വഭേന വാസയാമഃ
(സത്വം) നഃ രായേ	— അസ്മാകം ധനായ
ദുരഃ വി വൃധി	— ദ്വാരാണി വിവൃതാനി കുരു

അർത്ഥം—പിന്നെ, അല്ലയോ സോമ, ഇളം ചുവപ്പുനിറമുററ അവിടുത്തെ ആങ്ഗിരസന്മാരായ അയാസ്യന്മാർ, ഞങ്ങൾ,

ഹർഷത്തിന്നായി പശുവിൻപാലുകളാൽ സ്വരൂപത്തെ ഉടുപ്പി ക്കുന്ന അലങ്കരിക്കുന്ന, സംസ്കരിക്കുന്ന ആ നിന്നെ ഞങ്ങൾ ധനത്തിന്നായി വാതിലുകൾ തുറന്നാലും.

4 അത്യൂ പവിത്രമക്രമീദ്

വാജീ ധുരം ന യാമനി

ഇന്ദുർദേവേഷു പത്യതേ

അന്വയം —

വാജീ യാമനി ധുരം ന — അശ്വോ ഗമനേ രഥസ്യ ധുരമിവ
ഇന്ദുഃ പവിത്രം അതി
അക്രമീദ് — അതിഗച്ഛതി,
ദേവേഷു പത്യതേ ഉ — ദേവാനാം മധ്യേ ഗച്ഛതി ച

അർത്ഥം—പോക്കിൽ കുതിര തേരിന്റെ നോക്കത്തണ്ടുപോലെ, സോമൻ മേഷപവിത്രത്തെ തട്ടിക്കടന്നുന്നു ദേവന്മാരിലെത്തുന്നു

5 സമീ സഖായോ അസ്വരൻ

വനേ ക്രീളന്തമത്യവിം

ഇന്ദും നാവാ അനൂഷത

അന്വയം.—

അതി-അവിം — മേഷപവിത്രമതിക്രാന്തം
വനേ ക്രീളന്തം ഈം ഇന്ദും — ജലേ സുക്രീഡമാനമേനം സോമം
സഖായഃ സം അസ്വരൻ — പ്രിയസ്തോതാരസ്സംസ്തുവന്തി
നാവാഃ അനൂഷത — വാചോപ്യസ്തുവൻ

അർത്ഥം—മേഷപവിത്രത്തെക്കടന്ന [illegible]
ജ്ഞന [illegible]
വാക്കു [illegible]

6 തയാപവസ്വധാരയാ

യയാപീതോവിചക്ഷസേ

ഇന്ദോസ്തോത്രേസുവീര്യം വ. 2

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, യയാ ധാരയാ— ത്വം യേനപ്രവാഹേണ

പീതഃ വി–ചക്ഷസേ

സ്തോത്രേ — പീതസ്സൻ വിചക്ഷണായ സ്തോത്രകർത്ര

സു–വീര്യം (പ്രയച്ഛതി)

തയാ പവസ്വ — തയാധാരയാക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊരു ധാരകൊണ്ടു് കുടിക്കപ്പെട്ടവനായി അവിടന്നു് വിദ്വാനായ സ്തോതാവിന്നു് നല്ല വീര്യമേകുന്നുവോ, ആ ധാരയോടുകൂടി ഒഴുകിയാലും.

വർഗ്ഗം—3

1 അസൃഗ്രന്ദേവവീത

യേത്യാസഃകൃത്വ്യാഇവ

ക്ഷരന്തഃപർവ്വതാവൃധഃ

അന്വയം:—

പർവ്വത–വൃധഃ — പർവ്വതൈഃ അഭിഷവ ഗ്രാവഭിർവൃദ്ധാഃ

ക്ഷരന്തഃ അത്യാസഃ

കൃത്വ്യാഃ–ഇവ — യഥാ കർമ്മണ്യാ അശ്വാ ഇവ സോമാഃ

ദേവ–വീതയേ അസൃഗ്രൻ — സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം—പിടിക്കല്ലുകളാൽ വളർത്തപ്പെട്ടു് ഒഴുകുന്ന സോമങ്ങൾ ഓട്ടത്തിലേപ്പെട്ട കുതിരകൾപോലെ, യജ്ഞത്തിന്നായി വിടപ്പെടുന്നു.

2 പരിഷ്കൃതാസ ഇന്ദവോ

യോഷേവ പിത്ര്യാവതീ

വായും സോമാ അസൃക്ഷത

അന്വയം —

ഇന്ദവഃ സോമാഃ	— യാഗേഷു ക്രിയമാണാസ്സോമാഃ
പരി-കൃതാസഃ	— അലംകൃതാസ്സന്തഃ
പിത്ര്യ-വതീ	
യോഷാ-ഇവ	— പിതൃവതീ, അലംകൃതാ കന്യകാ യഥാ വരം പ്രതിഗച്ഛതി തദ്വത്
വായും അസൃക്ഷത	— പ്രതിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—യാഗത്തിൽ നനവിയന്ന സോമങ്ങൾ അലംകൃതങ്ങളായി, അച്ഛന്റെ രക്ഷയിലുള്ള കന്യക, വിഭൂഷിതയായി വരനെ അണയുന്നപോലെ, വായുവിനെ പ്രാപിക്കുന്നു.

3 ഏതേ സോമാസ ഇന്ദവഃ

പ്രയസ്വന്തശ്ചമൂ സുതാഃ

ഇന്ദ്രം വർധന്തി കർമഭിഃ

അന്വയം —

ഇന്ദവഃ പ്രയസ്വന്തഃ	— ദീപ്താഃ, അന്നവന്തഃ
ഏതേ സോമാസഃ	— അസ്മിൻ കർമണി വർത്തമാനാസ്സോമാഃ
ചമൂ സുതാഃ	— ചമ്വോഃ, അധിഷവണ ഫലകയോരഭിഷുതാസ്സന്തഃ
കർമ-ഭിഃ ഇന്ദ്രം വർധന്തി	— യാഗൈരിന്ദ്രം വർധയന്തി, പ്രീണയന്തി

അർത്ഥം—പ്രകാശമുള്ളവയും അന്നവത്തുക്കളുമായി, ഈ കർമ്മത്തിലുള്ള സോമങ്ങൾ ഇരുപലകകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയാ[illegible]ങ്ങളാൽ ഇന്ദ്രനെ വർദ്ധി[illegible]

4 ആധാവതാസുഹസ്ത്യ

ശ്ശുക്രാഗൃഭ്ണീതമന്ഥിനാ

ഗോഭിഃശ്രീണീതമത്സരം

അന്വയം:—

ഹേ സു–ഹസ്ത്യഃ, — ശോഭനഹസ്താ ഋത്വിജഃ, ,
ആ ധാവത — മാംസമ്പ്രത്യാഗച്ഛത
മന്ഥിനാ (സഹ) ശുക്രാ
ഗൃഭ്ണീത — ശുക്രം സോമം ഗൃഹ്ണീത
മത്സരം ഗോഭിഃ
ശ്രീണീത — മദകരം സോമം ഗോവികാരൈഃ
പയോഭിസ്സംസ്കരുത

അർത്ഥം—സൽക്കർമ്മശോഭനങ്ങളായ കൈകളോടുകൂടിയ ഋത്വിക്കുകളേ, എന്റെ അടുക്കൽ ഓടിവരുക. (യജമാനൻ പറയുകയാണ്.) കടകോൽകൊണ്ട് ശുദ്ധീകൃതനായ സോമനെ പിടിക്കുക. ഹർഷകരനായ അവിടുത്തെ പശുവിൻപാൽകൊണ്ടു സംസ്കരിക്കുക.

5 സപവസ്വധനഞ്ജയ

പ്രയന്താരാധസോമഹഃ

അസ്മഭ്യംസോമഗാതുവിത്

അന്വയം:—

ഹേ ധനം–ജയ, സോമ, . — ശത്രുധനാനാം ജേതഃ, സോമ,
ഗാതു–വിത് സഃ — അഭീഷ്ടമാർഗ്ഗസ്യ ലംഭകസ്സത്വം
അസ്മഭ്യം മഹഃ രാധസഃ — മഹതോധനസ്യ
പ്ര–യന്താ പവസ്വ — പ്രദാതാസൻക്ഷര

അർത്ഥം—ശത്രുധനങ്ങൾ ജയിച്ചുനേടുന്ന സോമ, അഭീഷ്ടമാർഗ്ഗം നേടിക്കൊടുക്കുന്ന ആ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് മഹത്തായ ധനമേകുന്നവനായൊഴുകിയാലും.

6 ഏതം മൃജന്തി മർജ്യം

പവമാനം ദശ ക്ഷിപഃ

ഇന്ദ്രായ മത്സരം മദം   വ 3

അന്വയം —

മർജ്യം, പവമാനം — മാർജനീയം ശോധ്യം ക്ഷരന്തം

മത്സരം ഏതം മദം — പ്രകർഷിതം സോമം

ദശ ക്ഷിപഃ — ദശസംഖ്യാകാ അംഗുലയഃ

ഇന്ദ്രായ മൃജന്തി — ശോധയന്തി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരിക്കേണ്ടവനും ഹർഷകരനുമായ ഈ സോമനെ പത്തുവിരലുകളും കൂടി ദശാപവിത്രത്തിൽ നിർമ്മലനാക്കുന്നത് ഇന്ദ്രനുവേണ്ടിയാണ്

വർഗ്ഗം 4   ഭാർഗ്ഗവഃ കവിഃ ഋഷിഃ

1 അയാ സോമഃ സുകൃത്യയാ

മഹശ്ചിദഭ്യവർധത

മന്ദാന ഉദ്വൃഷായതേ

അന്വയം —

സോമഃ അയാ

സു-കൃത്യയാ — അനയാ, ശോഭനയാഭിഷവ രൂപയാ ക്രിയയാ

മഹഃ ചിത് അഭി അവർധത — മഹതോ ദേവാൻ പ്രതി പ്രവൃദ്ധോഭൂത്

മന്ദാനഃ ഉത് വൃഷ-യതേ — മോദമാനോ വൃഷഭവദാചരതി യഥാ വൃഷഭശ്ശബ്ദം കരോതി, തദ്വച്ഛബ്ദയതി

അർത്ഥം—സോമൻ ഈ നല്ല സംസ്കരണപ്രക്രിയ കൊണ്ടു മഹാന്മാരായ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി വർദ്ധിച്ചു മോദമാനനായി ക്രീഡിക്കുന്ന കാളക്കുട്ടൻ പോലെ, ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു

2 കൃതാനീദസ്യകത്ത്വാ

ചേതന്തേദസ്യുതർഹണാ

ഋണാച്ധൃഷ്ണുശ്ച്വയതേ

അന്വയം:—

അസ്യ കൃതാനി കത്ത്വാ ഇൽ	— യസ്യ അനുഷ്ഠിതാനി കർമ്മാണ്യേവ
ദസ്യു—തർഹണാ ചേതന്തേ	— ദസ്യൂനാം, അസുരാണാം നാശകാനി ജ്ഞാതാ ഭവന്തി
(സഃ സോമഃ) ധൃഷ്ണുഃ	— ധൃഷ്ടഃ, യജമാനാനാം
ഋണാ ച ച്വയതേ	— ഋണാന്യപികാമ പ്രദാനേന ച്യാതയതി

അർത്ഥം—യാതൊരു സോമൻെറ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട കർമ്മങ്ങൾ തന്നെ അസുരനാശകങ്ങളായറിയപ്പെടുന്നുവോ, ആ സോമൻ ധീരനായി യജമാനന്മാരുടെ കടങ്ങൾ അഭീഷ്ടപ്രദാനത്താൽ തീർക്കുന്നു. (ദേവന്മാർക്കും ഋഷികൾക്കും പിതൃക്കൾക്കും ഉള്ള കടങ്ങൾ യാഗാനുഷ്ഠാനത്താൽ തീരുന്നു.)

3 ആൽസോമഇന്ദ്രിയോരസോ

വജ്രസ്സഹസ്രസാഭുവൽ

ഉക്ഥംയദസ്യജായതേ

അന്വയം:—

യൽ അസ്യ ഉക്ഥം ജായതേ ആൽ	— യദേന്ദ്രസ്യ ശസ്ത്രം — പ്രാദുർഭവതി, അനന്തരമേവ
ഇന്ദ്രിയഃ രസഃ വജ്രഃ ഭുവൽ	— ഇന്ദ്രസ്യ പ്രിയകരഃ രസഃ വജ്രസദൃശഃ, കേനാപ്യ ഹിംസ്യഃ ഭവേൻ
സോമഃ സഹസ്ര—സാഃ	— അസംഖ്യമപരിമിതസ്യ ധനസ്യ ദാതാഭവതി

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രനെസ്സംബന്ധിച്ച ശസ്ത്രം ചൊല്ലിത്തുടങ്ങുമ്പോൾത്തന്നെ ഇന്ദ്രന്ന പ്രിയമായ രസം വജ്രത്തോട തുല്യം അഹിംസ്യമാക്കിച്ചെയ്ത സോമൻ നമുക്ക കണക്കററ ധനത്തിന്റെ ദാതാവായി ഭവിക്കുന്നു

4 സ്വയം കവിർവ്വിധർത്തരി
വിപ്രായ രത്നമിച്ഛതി
യദീ മർമൃജ്യതേ ധിയഃ

അന്വയം —

യദി കവിഃ ധിയഃ — ക്രാന്തകർമ്മാ സോമഃ ധീഭിഃ, ധീതിഭിഃ, അംഗുലീഭിഃ (വിഭക്തിവ്യത്യയഃ)
മർമൃജ്യതേ — ശോധ്യതേ, തർഹി
സ്വയം വിപ്രായ — മേധാവിനേ സ്തോത്രേ
വി-ധർത്തരി — കാമാനാം വിധാതരീന്ദ്രേ
രത്നം ഇച്ഛതി — രമണീയം ധനമിച്ഛതി (ഇന്ദ്രേണ ധനം ദാപയിതുമിച്ഛതി)

അർത്ഥം—കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത സോമൻ വിരലുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നുവെങ്കിൽ, അപ്പോൾ സ്വയം മേധാവിയായ സ്തോതാവിന്ന്, അഭീഷ്ടദാതാവായ ഇന്ദ്രങ്കൽനിന്ന ധനമിച്ഛിക്കുന്നു (ഇന്ദ്രനെക്കൊണ്ട ധനമേകിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നു)

5 സിഷാസതൂ രയീണാം
വാജേഷ്വർവ്വതാമിവ
ഭരേഷു ജിഗ്യുഷാമസി

വ 4

അന്വയം —

(ഹേ സോമ, ത്വം) ഭരേഷു ജിഗ്യുഷാം — സംഗ്രാമേഷു ശത്രൂണാം ജയതാം

രയീണാം സിസാസതുഃ
അസി — സംഭക്തുമിച്ഛുർഭവസി
വാജേഷു അർവ്വതാം—ഇവ — യഥാസങ്ഗ്രാമം പ്രവിശദ്ഭ്യോ
ശേവഭ്യഃ ഘാസം പ്രയച്ഛന്തി
തദ്വൽ ജയദ്ഭ്യഃ ധനാനി
പ്രയച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നു യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നവർക്ക് ധനങ്ങളെത്തിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നവനാകുന്നു. പോരുകളിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന കുതിരകൾക്ക് തീററകൊടുക്കുന്നപോലെ അവിടുന്നു ജയശാലികൾക്ക ധനം കൊടുക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം—5

1 തന്ത്വാനൃമ്ണാനിബിഭ്രതം
സധസ്ഥേഷുമഹോദിവഃ
ചാരുംസുകൃത്യയേമഹേ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) മഹഃ ദിവഃ
സധ—സ്ഥേഷു — മഹതോ ദ്യുലോകസ്യ സഹ
സ്ഥാനേഷു സ്ഥിതാനി
നൃമ്ണാനി ബിഭ്രതം — അസ്മദർത്ഥം ധനാനി ധാരയന്തം
ചാരും തം ത്വാ — കല്യാണം പവമാനം ത്വാം
സു—കൃത്യയാ ഈമഹേ — ശോഭനയാ ക്രിയയാ യാചാ
മഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, മഹത്തായ ദ്യുലോകത്തിൻെറ സ്ഥാനങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്നവനും ഞങ്ങൾക്കായി ധനങ്ങളേന്തുന്നവനും മംഗളകരനും ശുദ്ധികരനുമായ അവിടുത്തോട് സൽകർമ്മത്താൽ (അഭീഷ്ടം) യാചിക്കുന്നു.

2 സംവൃക്തധൃഷ്ണുമുക്ഥ്യം
മഹാമാഹിവ്രതംമദം
ശതംപുരോരുരുക്ഷണിം

അന്വയം —

(ഹേ സോമ)
സംവൃക്ത-ധൃഷ്ണും — സംവൃക്താഃ, സഞ്ചരിന്നാധൃഷ്ണ
വോയേനാസൌ, തം

ഉക്ഥ്യം,
മഹാ-മഹിവ്രതം — പ്രശസ്യം, മഹനീയബഹു
കർമ്മാണം

മദം — മദകരം
ശതം പുരഃ രുരുക്ഷണിം — ശത്രൂണാം പുരാണിവിനാശ
യന്തം ത്വാം ധനാനീമഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ആരാൽ ശത്രുക്കൾ ഛിന്നിച്ചിതറപ്പെട്ടുവോ, അപ്രകാരമുള്ളവനും പ്രശംസനീയനും മഹനീയങ്ങളായ വളരെ കർമ്മങ്ങളൊത്തവനും ശത്രുക്കളുടെ നൂറുനഗരങ്ങൾ തകർക്കുന്നവനുമായ അവിടുത്തോടു ധനങ്ങൾ യാചിക്കുന്നു

3 അതസ്ത്വാ രയിമഭി
രാജാനം സുക്രതോ ദിവഃ
സുപർണ്ണോ അവ്യഥിർഭരത്

അന്വയം —
ഹേ സു-ക്രതോ രയിം
അഭി — സുകർമ്മൻ സോമ, ധനം പ്രതി
രാജാനം ത്വാ അതഃ ദിവഃ — രാജമാനം ത്വാമമുഷ്മാദ്ദ്യുലോകാത്
അവ്യഥിഃ സു-പർണ്ണഃ ഭരത് — വ്യഥാരഹിതശ്ശ്യേനആഹരത്

അർത്ഥം—അല്ലയോ സത്കർമ്മവാനായ സോമ, ശ്രേയസ്സു തേടി, പ്രകാശമാനനായ അവിടുത്തെ ആ ദ്യുലോകത്തിൽ നിന്ന് ദുഃഖമേശാതെ, നല്ല ചിറകററ പരുന്ത് കൊണ്ടുവരട്ടേ (പരുന്തിന്റെ ആകൃതിയിൽ ചെന്ന് ഗായത്രി സോമം ദ്യോവിൽനിന്നു കൊണ്ടുവന്നു എന്ന ശ്രുതിപ്രസിദ്ധം.)

4 വിശ്വസ്മാ ഇത് സ്വർദൃശേ
സാധാരണം രജസ്തുരം
ഗോപാമൃതസ്യ വിർഭരത്

അന്വയം:—

രജഃ—തുരം	— ഉദകസ്യ പ്രേരകം
ഋതസ്യ ഗോപാം	— യജ്ഞസ്യ ഗോപയിതാരം
വിശ്വസ്മൈ സ്വഃ ദൃശേ	— സർവ്വസ്മൈ സർവ്വദൃശേ ദേവായ
സാധാരണം ഇൽ വിഃ	
ഭരൽ	— സമാനമേവസന്തം സോമം പക്ഷീസ്വർഗ്ഗാദാഹരൽ

അൎത്ഥം—ജലത്തെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവനും യജ്ഞത്തെ രക്ഷിക്കുന്നവനും എല്ലാവൎക്കുംവേണ്ടി എല്ലാം കാണുന്ന ദേവനോട്ട് (ഇന്ദ്രനോട്ട്) സമാനനായിത്തന്നെ ഭവിച്ചവനുമായ സോമനെ പരുന്ത് (പക്ഷിരൂപയായ ഗായത്രി) സ്വൎഗ്ഗത്തിൽനിന്നുകൊണ്ടു വന്നു. (സാധാരണൻ എന്നതിന്നു എല്ലാവൎക്കും ഒരുപോലെയുള്ളവൻ എന്നും അൎത്ഥം പറയാം.)

5 അധാഹിന്വാനഇന്ദ്രിയ
ജ്യായോമഹിത്വമാനശേ
അഭിഷ്ടികൃദ്വിചൎഷണിഃ വ. 5

അന്വയം:—

അധ വി—ചൎഷണിഃ	— അഥകൎമ്മണാം വിദ്രഷ്ടാ
അഭിഷ്ടി—കൃൽ	— യജമാനാനാമഭീഷ്ടസ്യ ഫലസ്യ കൎത്താസോമഃ
ഇന്ദ്രിയം ഹിന്വാനഃ	— സ്വകീയം ബലം പ്രേരയൻ
ജ്യായഃ മഹി—ത്വം	
ആനശേ	— പ്രശസ്തതരം മഹത്വം പ്രാപ്നോതി

അൎത്ഥം—പിന്നെ, മാനസവാചികദൈഹികങ്ങളായ എല്ലാ കൎമ്മങ്ങളും കാണുന്നവനും യജമാനന്മാൎക്ക് അഭീഷ്ടഫലമുണ്ടാക്കുന്നവനുമായ സോമൻ സ്വന്തം ബലമുന്നി, പ്രശസ്തതരമായ മഹത്വം പ്രാപിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം–6

1 പവസ്വവൃഷ്ടിമാസു

നോപാമൂർമിന്ദിവസ്പരി

അയക്ഷ്മാബൃഹതീരിഷഃ

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ, ത്വം) ദിവഃ
വൃഷ്ടിം നഃ ആ പവസ്വ — ദ്യുലോകാദസ്മാകം വൃഷ്ടിം സമന്താത് കുരു
(അപിച) അപാം ഊർമിം
സ്പരി — ഉദകാനാന്തരംഗംദിവഃ സ്പൃഷ്ട പരിപവസ്വ
അയക്ഷ്മാഃ ബൃഹതീഃ ഇഷഃ— യക്ഷ്മരഹിതാനി, അനാമയാനി മഹാന്ത്യന്നാനി പവസ്വ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ദ്യുലോകത്തിൽ നിന്ന മഴ പൊഴിച്ചാലും, വെള്ളത്തിരകളെ ദ്യോവിൽനിന്ന നന്നായി ഉരുകിയാലും പിന്നെ, ആരോഗ്യകരങ്ങളായ അന്ന ങ്ങളും തന്നരുളിയാലും.

2 തയാപവസ്വധാരയാ

യയാഗാവഇഹാഗമൻ

ജന്യാസഉപനോഗൃഹം

അന്വയം –

(ഹേ സോമ, ത്വം) യയാ — യാദൃശ്യാ ത്വദീയയാ ധാരയാ
ജന്യാസഃ — ജന്യാഃ, ശത്രുജനപാദഭവാഃ
ഗാവഃ ഇഹ നഃ — അസ്മിൻ ലോകേസ്മാകം സംബന്ധി
ഗൃഹം ഉപ ആ–ഗമൻ — ഉപാഗച്ഛന്തി
തയാ ധാരയാ പവസ്വ — കുരു

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏപ്രകാരമുള്ള അവിടത്തെ പ്രവാഹത്താൽ ശത്രുക്കളുടെ നാട്ടിലുള്ള പശുക്കരം ഇവിടെ ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹം പ്രാപിക്കുമോ, അപ്രകാരമുള്ള പ്രവാഹത്തോടുകൂടി ഒഴുകിയാലും.

3 ഘൃതംപവസ്വധാരയാ
യജ്ഞേഷുദേവവീതമഃ
അസ്മഭ്യംവൃഷ്ടിമാപവ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) യജ്ഞേഷു
ദേവ—വീതമഃ — അത്യന്തം ദേവകാമസ്സ്വം
അസ്മഭ്യം ഘൃതം ധാരയാ
പവസ്വ — ഭാഗ്ഗവേഭ്യഃ കവിഭ്യഉദകം ക്ഷര
വൃഷ്ടിം ആ പവ — ക്ഷര

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യജ്ഞങ്ങളിലത്യന്തം ദേവകാമനായ അവിടുന്ന് ഭാഗ്ഗവൻമാരായ കവികരംക്ക്, ഞങ്ങരംക്ക്, ജലം പൊഴിച്ചാലും, മഴപെയ്യിച്ചാലും.

4 സനഊജ്ജേവ്യ്യവ്യയം
പവിത്രന്ധാവധാരയാ
ദേവാസ്സ്ശൃണവന്ഹികം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ, അഭിഷുതഃ)
സഃ (ത്വം) നഃ ഊജ്ജേ — അസ്മാകമന്നായ
അവ്യയം പവിത്രം — അവിതഥം, പരിശുദ്ധം രസം
ധാരയാ വി ധാവ — സമ്പാദേന പ്രാപ്നഹി
ദേവാസഃ ഹി കം
ശൃണവൻ — ദേവാ അപിഗമനവേലായാമുല്പന്നമവശബ്ദം ശൃണ്വന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കാകുന്നതിന്നായി അവിനാശവും പരിശുദ്ധവുമായ രസം ഒഴുക്കിക്കൊണ്ടുവന്നാലും. ദേവന്മാരും അവിടത്തെ പവിലു ണ്ടാകുന്ന ശബ്ദം കേൾക്കട്ടെ.

5 പവമാനോഅസിഷ്യദ

ദ്രക്ഷാംസ്യപജങ്ഘനത്

പ്രത്നവദ്രോചയന്രുചഃ വ. 6

അന്വയം:—

രക്ഷാംസി-

അപ-ജങ്ഘനത് — രാക്ഷസാനപഘ്നൻ

രുചഃ പ്രത്ന-വത് :

രോചയൻ — ആത്മീയാദീപ്തീഃ പൂർവ്വവദ്ദീപയൻ

പവമാനഃ അസിഷ്യദത് — സോമഃ സ്യന്ദതേ

അർത്ഥം—രാക്ഷസന്മാരെ ഹനിക്കുന്നവനായി, സ്വതേജസ്സുകളെ മുമ്പെന്നപോലെ തെളിയിക്കുന്നവനായി, ശുദ്ധീകൃതനായ സോമൻ ഒഴുകുന്നു.

വർഗ്ഗം 7 ആങ്ഗിരസ ഉചഥ്യഃ ഋഷിഃ

1 ഉത്തേ ശുഷ്മാസ ഈരതേ

സിന്ധോരൂർമ്മേരിവ സ്വനഃ

വാണസ്യ ചോദയാ പവിം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തേ

ശുഷ്മാസഃ — ശുഷ്മാഃ വേഗാഃ

സിന്ധോഃ ഊർമ്മേഃ-ഇവ

സ്വനഃ — സമുദ്രസ്യ യഥാ തരങ്ഗാദ്ധ്വ
നിർഘോഷ

ഉൽ ഈരതേ — ഉൽഗച്ഛന്തി
(സത്വം) വാണസ്യ
പവിം ചോദയ — വിസൃഷ്ടസ്യ ബാണസ്യ ശബ്ദം
പ്രേരയ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ വേഗങ്ങരം സമുദ്രത്തിൻെറ തിരകളുടെ ശബ്ദം പൊങ്ങുന്നപോലെ, പൊന്തിവരുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് വിട്ട അമ്പിൻെറ മൂളിച്ച പുറപ്പെടുവിച്ചാലും.

2 പ്രസവേതഉദീരതേ

തിസ്രോവാചോമഖസ്യുവഃ

യദവ്യഏഷിസാനവി

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തേ
പ്ര—സവേ — പ്രസവേസതി
മഖസ്യുവഃ — യജ്ഞമിച്ഛതോയജമാനസ്യ
തിസ്രഃ വാചഃ — ഋഗ്യജുസ്സാമാത്മകാനി ത്രീണി വാക്യാനി
യൽ സാനവി അവ്യേ
ഏഷി — യദോച്ഛ്രിതേവിമയേ പവിത്രേ ത്വം ഗച്ഛസി, തദാ
ഉൽ ഈരതേ — ഉൽഗച്ഛതി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ഉയരത്തിലുള്ള, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രം പ്രാപിക്കുമ്പോരം അവിടത്തെ ഉൽപത്തിയിൽ യജ്ഞേച്ഛുവായ യജമാനൻെറ ഋഗ്യജുസ്സാമാത്മകങ്ങളായ മൂന്നു വാക്യങ്ങരം പൊങ്ങിവരുന്നു. (സോമം ദശാപവിത്രത്തിലരിക്കപ്പെടുമ്പോരം ത്രിവേദമന്ത്രങ്ങരം മുഴങ്ങുന്നു)

3 അവ്യോവാരേപരിപ്രിയം

ഹരിംഹിന്വന്ത്യദ്രിഭിഃ

പവമാനംമധുശ്ചുതം

അന്വയം:—

(ദേവാനാം) പ്രിയം ഹരിം— പ്രീതികരം ഹരിതവർണ്ണം
അദ്രി-ഭിഃ മധു-ശ്ചുതം
പവമാനം — മധുനോരസസ്യ വ്യാപയിതാരം സോമം
അവ്യഃ വാരേ പരി
ഹിന്വന്തി — ഋത്വിജഃ പരിപ്രേരയന്തി

അർത്ഥം—ദേവന്മാർക്ക പ്രീതികരനും പച്ചനിറമുറവനും പിടിക്കല്ലുകളാൽ രസം പരത്തുന്നവനുമായ സോമനെ ഋത്വിക്കുകൾ ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിലൂടെ ഒഴുക്കുന്നു

4 ആപവസ്വമദിന്തമ

പവിത്രന്ധാരയാകവേ

അർക്കസ്യയോനിമാസദം

അന്വയം:—

6–8–15 ൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുണ്ട്.

5 സപവസ്വമദിന്തമ

ഗോഭിരഞ്ജാനോഅക്തുഭിഃ

ഇന്ദവിന്ദ്രായപീതയേ

വ 7

അന്വയം —

ഹേ മദിൻ-തമ, ഇന്ദോ, — മാദയിതൃതമ, സോമ,
അക്തു-ഭിഃ ഗോഭിഃ — അഞ്ജനസാധനഭൂതൈഃ ഗോവികാരൈഃ, പയോഭിഃ
അഞ്ജാനഃ സഃ — അജ്യമാനഃ, സംസ്ക്രിയമാണസ്ത്വം
ഇന്ദ്രായ പീതയേ പവസ്വ— ഇന്ദ്രസ്യ പാനായ ക്ഷര

അർത്ഥം—ഏററവും ഹർഷമിയററുന്ന സോമ, കൂട്ടിച്ചേർക്കപ്പെടുന്ന പശുവിൻപാൽകളാൽ സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് കുടിയ്ക്കാനായൊഴുകിയാലും.

വർഗ്ഗം–8

1 അധ്വര്യോഅദ്രിഭിസ്സുതം
സോമംപവിത്രആസൃജ
പുനീഹീന്ദ്രായപാതവേ

അന്വയം:–
ഹേ അധ്വര്യോ,
അദ്രി–ഭിഃ സുതം — ഗ്രാവഭിരഭിഷുതം
സോമം പവിത്രേ
ആ സൃജ — ദശാപവിത്രേ ക്ഷാരയ
ഇന്ദ്രായ പാതവേ
പുനീഹി — ഇന്ദ്രസ്യ പാനായ പാവയ

അർത്ഥം–അല്ലയോ അധ്വര്യോ, പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമത്തെ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴിക്കുക. ഇന്ദ്രന്നു കുടിക്കാനായി ശുദ്ധീകരിക്കുക.

2 ദിവഃപീയൂഷമുത്തമം
സോമമിന്ദ്രായവജ്രിണേ
സുനോതാമധുമത്തമം

അന്വയം:–
(ഹേ അധ്വര്യവഃ, യൂയം)
മധുമൽ–തമം — അതിശയേന മധുമന്തം
ദിവഃ പീയൂഷം — ദ്യുലോകസ്യാമൃതം
ഉൽ–തമം സോമം — ശ്രേഷ്ഠം. സോമം
വജ്രിണേ ഇന്ദ്രായ
സുനോത — അഭിഷുണുത

അർത്ഥം:–അല്ലയോ അധ്വര്യക്കളേ, നിങ്ങൾ ഏററവും മധുരമുററതും സ്വർഗ്ഗത്തിന്റെ അമൃതവും ഉൽകൃഷ്ടവുമായ സോമത്തെ വജ്രവാനായ ഇന്ദ്രന്നായി സംസ്കരിക്കുക.

3 തവത്യഇന്ദോഅന്ധസോ

ദേവാമധോർവ്യശ്നതേ

പവമാനസ്യ മരുതഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, തവ മധോഃ	— മദകരസ്യ
പവമാനസ്യ അന്ധസഃ	— പൂയമാനസ്യ അന്നസ്യ (ഹവിർ ഭൂതസ്യ)
ത്യേ ദേവാഃ, മരുതഃ	— തേ ഇമേ ദേവാ മരുതശ്ച
വി അശ്നതേ	— വ്യാപ്നുവന്തി പ്രാപ്നുവന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഹർഷകരവും ശുദ്ധികരവുമായ അവിടത്തെ ഹവിരന്നത്തെ ആ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരും മരുത്തുക്കളും പ്രാപിക്കുന്നു

4 ത്വംഹിസോമവർധയ

ൻത്സുതോമദായഭൂർണ്ണയേ

വൃഷൻത്സ്തോതാരമൂതയേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, സുതഃ ത്വം	— അഭിഷുതസ്ത്വം
വർധയൻ	— ദേവാൻ പ്രവൃദ്ധാൻ കുർവൻ
വൃഷൻ	— ഉപാസകാനാം കാമാനാം വർഷകസ്സൻ
ഭൂർണ്ണയേ മദായ, ഊതയേ	— ക്ഷിപ്രായ ഹർഷായ, രക്ഷണായ ച
സ്തോതാരം ഹി	— അഭിഗച്ഛതി ഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടന്ന് ദേവന്മാരെ വളർത്തുന്നവനും ഉപാസകന്മാരുടെ ആഗ്രഹങ്ങളെ വർഷിക്കുന്നവനായി, പെട്ടെന്നുള്ള ഹർഷത്തിനും രക്ഷണത്തിനും വേണ്ടി സ്തോതാവിനെ പ്രാപിക്കുന്നുവല്ലോ.

5 അഭ്യർഷവിചക്ഷണ

പവിത്രന്ധാരയാസുതഃ

അഭിവാജമുതശ്രവഃ വ. 8

അന്വയം:—

ഹേ വി–ചക്ഷണ, സുതഃ — വിദ്വന്ഥ്സോമ, അഭിഷുതസ്ത്വം
പവിത്രം അഭി ധാരയാ
അർഷ — ദശാപവിത്രം പ്രതി പ്രവാഹേണ ഗച്ഛ
ഉത വാജം, ശ്രവഃ അഭി — അസ്മാകമന്നം കീർത്തിഞ്ചാഭിക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ വിദ്വാനായ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടന്ന് ദശാപവിത്രത്തിലേയ്ക്ക് ഒഴുക്കോടുകൂടിച്ചെന്നാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങൾക്കന്നവും കീർത്തിയും ചൊരിഞ്ഞാലും.

വർഗ്ഗം—9

1 പരിദ്യുക്ഷസ്സനദ്രയി

ഭരദ്വാജന്നോഅന്ധസാ

സുവാനോഅർഷപവിത്രആ

അന്വയം:—

ദ്യുക്ഷഃ സനൽ–രയിഃ — ദീപ്തഃ, ദീയമാനധനസ്സോമഃ
നഃ വാജം അന്ധസാ — അസ്മാകം ബലമന്നേനസഹ
പരി ഭരൽ — പരിഭരതു, പ്രയച്ഛതു
(അഥ പ്രത്യക്ഷഃ, ഹേ സോമ,) സുവാനഃ — അഭിഷൂയമാണസ്ത്വം
പവിത്രേ ആ-അർഷ — ദശാപവിത്രേ ആ ക്ഷര

അർത്ഥം—പ്രകാശവാനും, ഉപാസകർക്ക് കൊടുക്കാനുള്ള ധനമൊത്തവനുമായ സോമൻ നമുക്കന്നത്തോടുകൂടി ബലമുണ്ടാക്കട്ടേ,

ന്നതുമൂലം (എന്നി നേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്ക
പ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ദശാപവിത്രത്തിൽ നേരെ ഒഴുകിയാലും.

2 തവ പ്രത്നേഭിരധ്വഭി

രവ്യോവാരേ പരിപ്രിയഃ

സഹസ്രധാരോയാത്തനാ

അന്വയം –

(ഹേ സോമ,) തവ പ്രിയഃ — തവസംബന്ധി, ദേവാനാം പ്രീതികരഃ

സഹസ്ര-ധാരഃ തനാ — ബഹുധാരഃ, വിസ്തൃതസാരോ രസഃ

പ്രത്നേഭിഃ അധ്വ-ഭിഃ — പുരാതനമാർഗ്ഗൈഃ

അവ്യഃ വാരേ പരി യാത് — ദശാപവിത്രേ പരിഗച്ഛതി

അർത്ഥം.–അല്ലയോ സോമ, അവിടുത്തെ സംബന്ധിച്ചതും ദേവന്മാർക്ക പ്രീതികരവും കണക്കറ്റ ധാരകളോടുകൂടിയതും സാരം നിറഞ്ഞതുമായ രസം പഴയ വഴികളിലൂടെ ആട്ടിൻരോമമുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ ഒഴുകുന്നു

3 ചരുർന്ന യസ്തമീങ്ഖ

യേന്ദോ ന ദാനമീങ്ഖയ

വധൈർവ്വധസ്നവീങ്ഖയ

അന്വയം.–

ഹേ ഇന്ദോ, വധ-സ്നോ, — ക്ഷിദ്യമാന, പ്രഹാരേണ പ്രസ്രവണശീല, സോമ,

ചരുഃ ന യഃ — ചരുരിവ യഃ പൂർണ്ണോദനോ ഭവതി

തം ഈങ്ഖയ — തസ്മാൻ പ്രാപയ

ന ദാനം ഈങ്ഖയ — (ന സമ്പ്രത്യർത്ഥേ) ഇദാനീം ദേയം പ്രാപയ

വധൈഃ ഈങ്ഖയ — ഗ്രാവ്ണാം പ്രഹാരൈഃ പ്രാപയ

അത്ഥം—നനവീയന്നവനും അടിക്കുന്നപോലെ ഒഴുകുന്നവനുമായ സോമ, ചരു എന്നപോലെ യാതൊന്നു പൂൎണ്ണഹവിസ്സാണോ, അതിനെ ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും. ഞങ്ങൾക്കു തരേണ്ടും ധനമിപ്പോഴെത്തിച്ചാലും. പിടിക്കല്ലിന്റെ ഇടിയാൽ അവിടുത്തെ രസമെത്തിച്ചാലും

4 നിശ്രുഷ്മമിന്ദവേഷാം
പുരുഹൂതജനാനാം
യോഅസ്മാംആദിദേശതി

അന്വയം:—

ഹേ പുരു-ഹൂത, ഇന്ദോ,	— ബഹുഭിരാഹൂത, സോമ,
യഃ	— യേഷാം ശത്രുജനാനാം ശുഷ്മഃ, ബലം
അസ്മാൻ ആ–ദിദേശതി	— ബാധാത്ഥമാഹ്വയതി
(ത്വം) ഏഷാം ജനാനാം ശുഷ്മം നി	ശത്രുജനാനാം-ബലം ന്യക്കുരു

അത്ഥം—പലരാലും വിളിക്കപ്പെട്ട സോമ, ശത്രുജനങ്ങളേവരുടെ (സേനാ) ബലം ഞങ്ങളെ പോരിന്നു വിളിക്കുന്നുവോ, ആ ശത്രുക്കളുടെ ബലത്തെ അവിടുന്നില്ലാതാക്കിയാലും.

5 ശതന്നഇന്ദഊതിഭി
സ്സഹസ്രംവാശുചീനാം
പവസ്വമംഹയദ്രയിഃ

വ. 9

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ,	
മംഹയൽ–രയിഃ	— പ്രദീയമാനധനസ്സ്വം
നഃ ഊതി–ഭിഃ	— ഊതിഭ്യഃ, അസ്മാകം രക്ഷാത്ഥം (വിഭക്തിവ്യത്യയഃ)
ശുചീനാം	— ശുദ്ധാനാം, തവാംശഭൂതാനാം രസാനാം
ശതം സഹസ്രം വാ	
പവസ്വ	— ശതസഹസ്രസംഖ്യാകം ക്ഷര

സാരം—അല്ലയോ സോമ ദാനത്തിനുള്ള ധനത്തോടുകൂടിയ അവിടുന്ന ഞങ്ങൾക്ക രക്ഷകന്മാരായി ഭവിക്കുവാൻ അവിടത്തെ അംശഭൂതങ്ങളായ രസങ്ങൾ നദീ പ്രവാഹമായി പൊഴിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം—10 കാശ്യപോവത്സാര ഋഷിഃ

1 ഉത്തേശുഷ്മാസോഅസ്ഥു

രക്ഷോഭിന്ദന്തോഅദ്രിവഃ

നുദസ്വയാഃപരിസ്പൃധഃ

അന്വയം —

ഹേ അദ്രി-വഃ, — ഗ്രാവവന്ത് സോമ,
തേ ശുഷ്മാസഃ — തവ ശുഷ്മാഃ വേഗാഃ
രക്ഷഃ ഭിന്ദന്തഃ ഉത്
അസ്ഥുഃ — രാക്ഷസാൻ വിദാരയന്ത ഉത്തിഷ്ഠന്തി
യാഃ പരി-സ്പൃധഃ — പരിതസ്സ്പർദ്ധമാനാശ്ശത്രുസേനാഃ താൻ പ്രതിബാധയന്തേ
(താഃ) നുദസ്വ — ബാധസ്വ

സാരം—പിടികല്ലോടെ സോമ, അവിടത്തെ വേഗങ്ങൾ രക്ഷസ്സുകളെ പിളർക്കുന്നവയായി, ഉയർന്നിരിക്കുന്നു. ചുറ്റും സ്പർദ്ധിക്കുന്ന ശത്രുസേനകളേവയോ, അവയെ ബാധിച്ചാലും.

2 അയാനിജഘ്നിരോജസാ

രഥസംഗേധനേഹിതേ

സ്തവാഅബിഭ്യുഷാഹൃദാ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ, ത്വം) അയാ — അനേന പ്രകാരേണ
ഓജസാ നി—ജഘ്നിഃ — ബലേന ശത്രൂൻ ഹന്തും ശീലവാൻ

(തം ത്വാം) അബിഭ്യുഷാ
ഏദാ — അഭീതേന മനസാ യുക്തോഹം
രഥ–സങ്ഗേ ഹിതേ — രഥാനാം സങ്ഗേ, ശത്രുഷു നിഹിതേ
ധനേ സ്തവൈ — ധനനിമിത്തേ സ്തൌമി

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, അവിടന്ന് സ്വാഭാവികൌജസ്സാൽ ശത്രുക്കളെ ഹനിക്കുവാൻ ശീലമുററവനാണല്ലോ. തേർ ശത്രുക്കളോടു പോരിൽ ചേർന്നനിൽക്കവേ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തെ, ഭയരഹിതമായ മനസ്സോടുകൂടിയ ഞാൻ ധനത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച്, ജയത്തിന്നുവേണ്ടി സ്തുതിക്കുന്നു.

3 അസ്യവ്രതാനിനാധൃഷേ
പവമാനസ്യദൂഢ്യാ
രുജയസ്ത്വാപൃതന്യതി

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ,) പവമാനസ്യ
അസ്യ വ്രതാനി — ക്ഷരതസ്തവ കർമ്മാണി
ദുഃ–ധ്യാ ന ആ–ധൃഷേ — ദുർബ്ബുദ്ധിനാ രാക്ഷസേനാധർഷയിതുമശക്യാനി
ത്വാ യഃ പൃതന്യതി, രുജ — തം ത്വാം യോദുർബ്ബുദ്ധിര്യോദ്ധുമിച്ഛതി, തം ബാധസ്വ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ഒഴുകുന്ന ആ അവിടുത്തെ കർമ്മങ്ങളും ദുർബ്ബുദ്ധിയായ രാക്ഷസനാൽ ആക്രമിക്കപ്പെടുവാൻ പററാത്തവയത്രേ. ഏതു ദുർബ്ബുദ്ധി ആ അവിടുത്തോട് പോരിന്നിച്ഛിക്കുന്നുവോ, അവനെ ബാധിച്ചാലും.

4 തംഹിന്വന്തിമദച്യുതം
ഹരിന്നദീഷുവാജിനം
ഇന്ദുമിന്ദ്രായമത്സരം

അന്വയം —

മദ–ച്യുതം, ഹരിം	— മദസ്യച്യാവയിതാരം. ഹരിതവർണ്ണം
വാജിനം, ഋഗ്മിയം, തം ഇന്ദും	— ബലിനം ദാതാരം സോമം
നദീഷു ഇന്ദ്രായ ഹിന്വന്തി	— ഋത്വിജഃ വസതീവരീഷ്വിന്ദ്രാർത്ഥം പ്രേരയന്തി

അർത്ഥം—ഹർഷമുണ്ടാക്കുന്നവനും പച്ചനിറമുള്ളവനും ബലവാനും ദായകനുമായ ആ സോമനെ ഋത്വിക്കുകൾ വസതീവരികളെന്ന പുണ്യജലങ്ങളിൽ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി എത്തിക്കുന്നു

വർഗ്ഗം—11

1 അസ്യപ്രത്നാമനുദ്യുതം

ശുക്രന്ദുദുഹ്രേ അഹ്രയഃ

പയഃസഹസ്രസാമൃഷിം

അന്വയം —

അസ്യ പ്രത്നാം ദ്യുതം അനു	— ദ്യോതമാനം തനും
ശുക്രം, സഹസ്ര–സാം	— ദീപ്തം, അപരിമിതസ്യാഭിലഷിതസ്യ ദാതാരം
ഋഷിം	— അതീന്ദ്രിയസ്യ കർമ്മഫലസ്യ ദ്രഷ്ടാരം
പയഃ അഹ്രയഃ ദുദുഹ്രേ	— പാതവ്യം രസം ദുഹന്തി

അർത്ഥം—പുരാതനവും പ്രകാശമുള്ളതുമായ ശരീരത്തെ അനുസരിച്ച്, ദീപ്തനും അളവറ്റ അഭീഷ്ടങ്ങളേകുന്നവനും ഇന്ദ്രിയാതീതമായ കർമ്മഫലത്തെ കാണുന്നവനുമായ അവിടത്തെ (സംസ്കരിച്ച്) കുടിക്കാൻ പറ്റിയ രസം ഋത്വിക്കുകൾ കറന്നെടുക്കുന്നു.

2 അയംസൂര്യഇവോപദൃ

ഗയംസരാംസിധാവതി

സപ്തപ്രവതആദിവം

അന്വയം:—

അയം സൂര്യഃ-ഇവ	— യഥാ സർവ്വസ്യലോകസ്യോപ ദ്രഷ്ടാ, തഥാ
ഉപ– ദൃക്	— സോമഃ കർമ്മണാമുപദ്രഷ്ടാ
(അപിച) അയം	
സരാംസി ധാവതി	— ത്രിംശദുക്ഥ പാത്രാണി ഗച്ഛതി
(അപിചായം) ദിവം	— അധികൃത്യ
സപ്ത പ്ര–വതഃ ആ	— സപ്തനദീരാതിഷ്ഠതി

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ എല്ലാ ലോകങ്ങളും കാണുന്ന സൂര്യനെന്നപോലെ കർമ്മങ്ങളെ ദർശിക്കുന്നവനത്രേ. കൂടാതെ, അവിടുന്ന മുപ്പത്ത് ഉക്ഥപാത്രങ്ങളെയും പ്രാപിക്കുന്നു. മാത്രമല്ല, ദ്യോവിനെ ആശ്രയിച്ച് ഗംഗാദികളായ ഏഴു നദികളിലും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

3 അയംവിശ്വാനിതിഷ്ഠതി

പുനാനോഭുവനോപരി

സോമോദേവോനസൂര്യഃ

അന്വയം:—

പുനാനഃ അയം സോമഃ	— പൂയമാനസ്സഃ
ദേവഃ ന സൂര്യഃ	— ദീപ്യമാനസ്സൂര്യോയഥാ തഥാ
വിശ്വാനി ഭുവനാ	— സർവ്വാണി ഭുവനാനി, സർവ്വേഷാം ഭുവനാനാം
ഉപരി തിഷ്ഠതി	— സ്ഥിതവാൻ

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരനായ ഈ സോമൻ തിളങ്ങുന്ന സൂര്യനെന്നപോലെ എല്ലാ ഭുവനങ്ങളുടെയും മുകളിൽ വർത്തിക്കുന്നു.

4 പരിണോദേവവീതയേ

വാജാँഅർഷസിഗോമതഃ

പുനാനഇന്ദവിന്ദ്രയുഃ

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ ഇന്ദ്ര–യുഃ — സോമ ഇന്ദ്രകാമഃ
പുനാനഃ നഃ ദേവ–
വീതയേ — പൂയമാനസ്ത്വമസ്മാകം യജ്ഞായ
ഗോ–മതഃ വാജാൻ
പരി അർഷസി — ഗോയുക്താന്യന്നാനി പരി ക്ഷര

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ ഇന്ദ്രകാമനും ശുദ്ധീകരണമായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്ന പശുക്കളൊത്ത അന്നങ്ങളും മുറും ഒഴുകിയാലും തന്നരുളിയാലും

വർഗ്ഗം–12

1 യവംയവന്നോഅന്ധസാ
പുഷ്ടംപുഷ്ടംപരിസ്രവ
സോമവിശ്വാചസൌഭഗാ

അന്വയം —

ഹേ സോമ (ത്വം) നഃ — അസ്മാകം
പുഷ്ടം–പുഷ്ടം യവം–യവം— ബഹുലം പുനഃ പുനാവൃതം രസം
അന്ധസാ പരി സ്രവ — അന്നാത്മികയാ ധാരയാ ക്ഷര
(അപിച) വിശ്വാ
സൌഭഗാ ച — സർവ്വാണി ധനാനി ച
പരിസ്രവ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ അവിടുന്ന ഞങ്ങൾക്ക ധാരാള മായി വീണ്ടുംവീണ്ടുമുണ്ടാകുന്ന രസത്തെ അന്നരൂപമായ പ്രവാഹമായി ഒഴുക്കിയാലും പിന്നെ ഞങ്ങൾക്ക് എല്ലാ ഐശ്വര്യ ങ്ങളുമൊഴുക്കിത്തന്നാലും

2 ഇന്ദോയഥാതവസ്തവോ
യഥാതേജാതമന്ധസഃ
നിബർഹിഷിപ്രിയേസദഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, അന്ധസഃ — അന്നരൂപസ്യ
യഥാ തവ സ്തവഃ — തവ സംബന്ധിസ്തവനം
തേ ജാതം യഥാ — യഥാ പ്രാദുർഭാവമസ്തി, തഥാത്വം
പ്രിയേ ബർഹിഷി
നി സദഃ — പ്രീണയിതര്യസ്മദ്യാഗേ
നിഷണ്ണോഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അന്നരൂപനായ അവിടത്തെ കുറിച്ചു സ്തോത്രം എപ്രകാരമോ അവിടത്തെ ആവിർഭവിപ്പിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരം അവിടുന്നു പ്രീതികരമായ ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിലിരുന്നരുളിയാലും.

3 ഉതനോഗോവിദശ്വവിൽ
പവസ്വസോമാന്ധസാ
മക്ഷൂതമേഭിരഹഭിഃ

അന്വയം:—

ഉത സോമ, നഃ — അപിച സോമ, അസ്മാകം
ഗോ—വിൽ, അശ്വ—വിൽ — ഗോപ്രദഃ, അശ്വപ്രദശ്ചത്വം
മക്ഷൂ—തമേഭിഃ — മക്ഷുതമൈഃ, അതിശയേന
ശീഘ്രൈഃ
അഹ—ഭിഃ — അഹോഭിർഹേതുഭിഃ
അന്ധസാ പവസ്വ — അന്നാത്മികയാധാരയാ ക്ഷര

അർത്ഥം—പിന്നെ, അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങൾക്കു പശുക്കളെയും കുതിരകളെയും തരുന്ന അവിടുന്നു് ദിവസങ്ങളതിവേഗത്തിൽ ഓടുന്നവയായതുകൊണ്ടു് (ഒട്ടും താമസിയാതെ) അന്നത്തിന്റെ ധാരയൊഴുക്കിയാലും.

4 യോജിനാതിനജീയതേ
ഹന്തിശത്രുമഭീത്യ
സപവസ്വസഹസ്രജിൽ

അന്വയം –

ഹേ സഹസ്ര–ജിത് — അസംഖ്യാനാം ശത്രൂണാം ജേതഃ
സോമ
യഃ (ശത്രൂൻ) ജിനാതി — ഹന്തി
(യഃ) ന ജീയതേ — സ്വയം ശത്രുഭിർന്ന ഹന്യതേ
ശത്രും അഭി–ഇത്യ ഹന്തി — ശത്രുമഭ്യേത്യ ഹന്തി
സഃ (ത്വം) പവസ്വ — ക്ഷര

അർത്ഥം–അസംഖ്യേയൻമാരായ ശത്രുക്കളുടെ ജേതാവായ സോമ, ഏവൻ (ഇങ്ങോട്ടുവരുന്ന) ശത്രുക്കളെ ഹനിക്കുന്നുവോ, ശത്രുക്കളാൽ സ്വയം ഹനിക്കപ്പെടുന്നുമില്ലയോ ശത്രുവിനെ അങ്ങോട്ടുചെന്നു ഹനിക്കുന്നുവോ ആ അവിടുന്നൊഴുകിയാലും

വർഗ്ഗം–13

1 പരിസോമ ഋതം ബൃഹ
ദാശുഃ പവിത്രേ അർഷതി
വിഘ്നൻ രക്ഷാംസി ദേവയുഃ

അന്വയം –

ആശുഃ ദേവ–യുഃ സോമഃ — ക്ഷിപ്രകാരീ, ദേവകാമസ്സഃ
പവിത്രേ രക്ഷാംസി
വി–ഘ്നൻ — ദശാപവിത്രേസ്ഥിത്വാ
രാക്ഷസാൻ നിഘ്നൻ
ബൃഹത് ഋതം — മഹദന്നം
പരി അർഷതി — പരിഗമയതി, അസ്മഭ്യം
പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം–വേഗവാനും ദേവകാമനുമായ സോമൻ ദശാപവിത്രത്തിൽ വർത്തിച്ചുകൊണ്ട്, രാക്ഷസൻമാരെ നിഹനിക്കുന്നവനായി മഹത്തായ അന്നം (രക്ഷ) നമുക്കു തന്നരുളുന്നു

2 യൽസോമോവാജമർഷതി

ശതന്ധാരാഅപസ്യുവഃ

ഇന്ദ്രസ്യസഖ്യമാവിശൻ

അന്വയം:–

യൽ അപസ്യുവഃ	— യദാകർമ്മകാമാഃ സോമസ്യ
ശതം ധാരാഃ	— ശതസംഖ്യാകാധാരാഃ
ഇന്ദ്രസ്യ സഖ്യം	
ആ–വിശൻ	— പ്രാപ്നവന്തി, തദാ
സോമഃ വാജം അർഷതി	— അന്നങ്ഗമയതി, അസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം–എപ്പോഠം കർമ്മകാമങ്ങളായ നൂറുകണക്കിൽ സോമധാരകഠം ഇന്ദ്രൻെറ സഖ്യത്തെ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഠം സോമൻ നമുക്കന്നമെത്തിക്കുന്നു, തരുന്നു.

3 അഭീത്വായോഷണോദശ

ജാരന്നകന്യാന്നൂഷത

മൃജ്യസേസോമസാതയേ

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, ത്വാ	
ദശ യോഷണഃ	— ത്വാം ദശസംഖ്യാകാ അങ്ഗുലയഃ
കന്യാ ജാരം ന	— ഋതുമതീ കന്യകാ യഥാ പ്രിയമഭിശബ്ദായതേ തദ്വൽ
അഭി അനൂഷത	— ത്വാമഭിരഭിശബ്ദായന്തേ
സാതയേ മൃജ്യസേ	— അസ്മാകമന്നസ്യ ലാഭായ ശോധ്യസേ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, പത്തുവിരലുകളുവിട്ടാതെ, ഋതുമതിയായ കന്യക പ്രിയകാമുകനോട് ശബ്ദിക്കുന്നപോലെ [illegible]

ശബ്ദിക്കുന്നു. ഞങ്ങൾക്കന്നലാഭത്തിന്നായി അവിടുന്നു ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു.

4 ത്വമിന്ദ്രായ വിഷ്ണവേ

സ്വാദുരിന്ദോ പരി സ്രവ

നൄൻസ്തോതൄൻപാഹ്യംഹസഃ വ. 13

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സ്വാദുഃ — പ്രിയതമനും
ഇന്ദ്രായ വിഷ്ണവേ പരി
സ്രവ — പരിക്ഷര
ത്വം നൄൻ, സ്തോതൄൻ
അംഹസഃ പാഹി — കർമ്മനേതൄൻ സ്തുതികർത്തൄംശ്ച ദുരിതാദ്രക്ഷ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ സോമ, മധുരസമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനും വിഷ്ണുവിനും വേണ്ടി ഊറ്റിയൊഴുകിയാലും. കർമ്മനേതാക്കളെയും സ്തോതാക്കളെയും പാപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം—14

1 പ്രതേധാരാ അസശ്ചതോ

ദിവോനയന്തിവൃഷ്ടയഃ

അച്ഛാവാജംസഹസ്രിണം

അന്വയഃ:—

(ഹേ സോമ,) തേ
അസശ്ചതഃ — അസംഗ രഹിതാഃ
ധാരാഃ സഹസ്രിണം
വാജം — അപരിമിതമന്നം
ദിവഃ ന വൃഷ്ടയഃ — യഥാദ്യുലോകാദ്വർഷധാരാസ്തഥാ
അച്ഛ പ്ര യന്തി — [illegible]

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ കൂട്ടക്കൂടാത്ത ധാരകരം അളവററ അന്നത്തെ ദ്യോവിൽനിന്ന മഴവീഴ്ചകരംപോലെ ഞങ്ങരംക്കവേണ്ടി എത്തുന്നു.

2 അഭിപ്രിയാണികാവ്യാ

വിശ്വാചക്ഷാണോഅഷ്തി

ഹരിസ്തുഞ്ജാനആയുധാ

അന്വയം:—

ഹരിഃ വിശ്വാ പ്രിയാണി കാവ്യാ	— ഹരിതവണ്ണസ്സോമഃ സർവ്വാണി ദേവാനാം പ്രിയാണി കാവ്യാനി കമ്മാണി
ചക്ഷാണഃ ആയുധാ തുഞ്ജാനഃ	— പശ്യൻ, സ്വകീയാന്യായുധാനി രാക്ഷസാൻ പ്രതി പ്രേരയൻ
അഭി അഷ്തി	— യാഗം പ്രതിഗച്ഛതി

അത്ഥം- പച്ചനിറമുററ സോമൻ ദേവന്മാക്കിഷ്ടപ്പെട്ട എല്ലാ കമ്മങ്ങളെയും കണ്ടുകൊണ്ടും സ്വന്തമായുധങ്ങളെ (യജ്ഞവിഘ്നകാരികളായ രാക്ഷസന്മാരെ നേരെ) അയച്ചുകൊണ്ടും യാഗത്തിന്ന വരുന്നു.

3 സമമൃജ്യാനആയുഭി

രിഭോരാജേവസുവ്രതഃ

ശ്യേനോനവംസുഷീദതി

അന്വയം:—

സു—വ്രതഃ സഃ	— സുകമ്മാസോമഃ
ആയു—ഭിഃ മമ്മൃജാനഃ	— മനുഷ്യൈഃ ഋത്വിഗ്ഭിശ്ശോധ്യമാനഃ
ഇഭഃ രാജാ—ഇവ	— ഗതഭയോ രാജായഥാ

ശ്യേനഃ ന — യഥാ ച ശ്യേനസ്തഥാ
വംസു സീദതി — ഉദകേഷു, വസതീവരീഷു
നിഷീദതി

അർത്ഥം—നല്ല കർമ്മമൊത്ത സോമൻ മനുഷ്യരായ ഋത്വിക്കു കളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, നിർഭയനായ രാജാവു പോലെയും പരുന്തുപോലെയും വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂത ജലങ്ങളിലിരിക്കുന്നു

4 സനോവിശ്വാദിവോവ

സൂതോപൃഥിവ്യാഅധി

പുനാനഇന്ദവാഭര വ. 14

അന്വയം —
ഹേ ഇന്ദോ, സഃ പുനാനഃ — അഭിഷുതഃ പൂയമാനസ്ത്വം
ദിവഃ അധി, ഉതോ
പൃഥിവ്യാഃ — ദിവിസ്ഥിതാനി, അപിച
പൃഥിവ്യാം സ്ഥിതാനി
വിശ്വാ വസു നഃ ആ ഭര — വിശ്വാനി, സർവ്വാണി വസൂന്യ
സ്മഭ്യമാഹര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട് ശുദ്ധിമാനായ അവിടുന്ന് ദ്യോവിലും ഭൂമിയിലുമുള്ള എല്ലാ ധനങ്ങളെയും ഞങ്ങൾക്ക് കൊണ്ടുതന്നാലും.

വർഗ്ഗം—15

1 തരത്സ മന്ദീധാവതി

ധാരാസുതസ്യാന്ധസഃ

തരത്സമന്ദീധാവതി

അന്വയം:—

മന്ദ്രീ സഃ തരൽ ധാവതി — ദേവാനാം ഹഷ്കരസ്സോമഃ സ്തോതൄൻ പാപ്മനസ്സകാശാത്താരയൻ ധാവതി

സുതസ്യ അന്ധസഃ ധാരാ — അഭിഷുതസ്യ സോമസ്യ ധാരാ ധാവതി

മന്ദ്രീ സഃ തരൽ ധാവതി — ഹഷ്കരസ്സോമഃ പവതേ

അർത്ഥം—ദേവന്മാൎക്ക ഹഷ്കരനായ സോമൻ സ്തോതാക്കളെ പാപത്തിന്റെ അടുക്കൽ നിന്നകററിക്കൊണ്ടൊഴുകുന്നു. സംസ്കരിച്ച സോമത്തിന്റെ പ്രവാഹം ഒഴുകുന്നു. ഹഷ്കരനായ സോമൻ ഒഴുകുന്നു.

2 ഉസ്രാവേദവസൂനാം

മൎത്തസ്യദേവ്യവസഃ

തരൽസമന്ദ്രീധാവതി

അന്വയം:—

വസൂനാം ഉസ്രാ — ധനാനാമുത്സരണശീലാ, പ്രദാത്രീ

ദേവീ മൎത്തസ്യ അവസഃ — ദ്യോതമാനാ ധാരാ മനുഷ്യം യജമാനം രക്ഷിതും

വേദ — ജാനാതി

മന്ദ്രീ സഃ തരൽ ധാവതി — ഹഷ്കരസ്സോമഃ സ്തോതൄൻ പാപ്മനസ്സകാശാത്താരയൻ പവതേ

അർത്ഥം—ധനങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നവളായി പ്രകാശിക്കുന്നവളായ സോമധാരയ്ക്ക് (ഉപാസകനായ) യജമാനനെ രക്ഷിയ്ക്കുവാനറിയാം. ഹഷ്കരനായ സോമൻ സ്തോതാക്കളെ പാപങ്ങളിൽ നിന്ന കരകയററി ഒഴുകിവരുന്നു.

3 ധ്വസ്രയോഃപുരുഷന്ത്യോ

രാ സഹസ്രാണിദദ്മഹേ

തരത്സമന്ദീധാവതി

അന്വയം —

ധ്വസ്രയോഃ പുരുഷന്ത്യോഃ — ധ്വസ്രഃ എന്ന രാജാവ്, പുരുഷന്തിഃ
എന്ന രാജാവ്, തയോഃ

സഹസ്രാണി ആ
ദദ്മഹേ — വയം പ്രതിഗൃഹ്ണീമഃ
മന്ദീ സഃ തരത് ധാവതി — ഹർഷകരസ്സോമസ്സ്തോതൄൻ
പാപ്മനസ്സകാശാത്താരയൻ
പവതേ

അർത്ഥം—ധ്വസ്രൻ, പുരുഷന്തി എന്നീ രണ്ടു രാജാക്കന്മാരിൽ നിന്ന് ഞാൻ ആയിരക്കണക്കിന് ധനം പ്രതിഗ്രഹമായി വാങ്ങുന്ന ഹർഷകരനായ സോമൻ സ്തോതാക്കളെ പാപത്തിൽ നിന്നു കരകയറ്റുന്നവനായി ഒഴുകുന്നു

4 ആ യയോസ്ത്രിംശതംതനാ

സഹസ്രാണിചദദ്മഹേ

തരത്സമന്ദീധാവതി

വ 15

അന്വയം —

യയോഃ ത്രിംശതം
സഹസ്രാണി — ത്രിശതാനി സഹസ്രാണി
തനാ ച ദദ്മഹേ — വസ്ത്രാണി പ്രതിഗൃഹ്ണീമഃ
മന്ദീ സഃ തരത് ധാവതി — ഹർഷകരസ്സോമസ്സ്തോതൄൻ
— പാപ്മനസ്സകാശാത്താരയൻ
പവതേ

അർത്ഥം—ധ്വസ്രപുരുഷന്തികളായ അവരുടെ പക്കൽനിന്ന് മൂന്നു ലക്ഷം വസ്ത്രങ്ങളും ഞാൻ പ്രതിഗ്രഹമായി വാങ്ങുന്ന

ഹഷ്കരനായ സോമൻ സ്തോതാക്കളെ പാപത്തിൽനിന്നു കരകയററുന്നവനായി ഒഴുകുന്നു. (ധ്വസ്രപുരുഷന്തികളോട് പ്രതിഗ്രഹം വാങ്ങിയ വസ്രങ്ങൾ അപ്രതിഗൃഹീതങ്ങളായി, പരിശുദ്ധങ്ങളായി ഭവിക്കുമാറാകണമെന്ന് സോമനോട് അത്ഥനയും ഇതിലന്തർഭവിക്കുന്നു. പ്രതിഗൃഹീതധനം അധമമെന്നു പ്രസിദ്ധം.)

വഗ്ഗം—16

1 പവസ്വഗോജിദശ്വജി
ദ്വിശ്വജിൽസോമരണ്യജിൽ
പ്രജാവദ്രത്നമാഭര

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ഗോ—ജിൽ	— ശത്രൂണാം ഗവാം ജേതാ
അശ്വ—ജിൽ	— അശ്വാനാമപിജേതാ
വിശ്വ—ജിൽ	— വിശ്വസ്യ, ജഗതോജേതാ
രണ്യ—ജിൽ പവസ്വ	— രമണീയസ്യ ധനസ്യജേതാ ച സൻ ക്ഷര
(അപിചാസ്മഭ്യം)	
പ്രജാ—വൽ	—പുത്രാദ്യുപേതം
രത്നം ആ ഭര	—ശ്രേഷ്ഠം ധനമാഹര

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശത്രുക്കളുടെ പശുക്കളെയും കുതിരകളെയും ജയിച്ചുനേടുന്നവനും ജഗത്തിനെ മുഴുവൻ ജയിക്കുന്നവനും ശോഭനമായ ഐശ്വര്യം ജയിച്ചുനേടുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഒഴുകിയാലും. പിന്നെ ഞങ്ങൾക്കു പുത്രന്മാരോടൊത്ത ഉത്തമധനം കൊണ്ടുതന്നാലും.

2 പവസ്വാദ്ഭ്യോഅദാഭ്യഃ
പവസ്വൌഷധീഭ്യഃ
പവസ്വധിഷണാഭ്യഃ

അന്വയം—

(ഹേ സോമ ത്വം)
അർവാവതഃ — സമീപവർത്തിനഃ
അധാവതഃ പവസ്വ — ദൂരസ്ഥസ്യ വാ
(അപി ച) മരുധന്വസു
പവസ്വ — വാ
(കിഞ്ച) ധിഷ്ണ്യാസു
പവസ്വ — ഗ്രാമ്യഃ വാ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഭവാൻ വസതിവാസികളെന്ന ശുദ്ധജലങ്ങളിൽ നിന്നും വല്ലീരൂപങ്ങളിൽനിന്നൊഴുകിയാലും സസ്യാദികളിൽനിന്നൊഴുകിയാലും പിടികളുകളിൽ നിന്നൊഴുകിയാലും

3 ത്വം സോമ പവമാനോ
വിശ്വാനി ദുരിതാതര
കവിസ്സീദനിബർഹിഷി

അന്വയം—

ഹേ സോമ, പവമാന. — പൂയമാന
കവിഃ ത്വം — ക്രാന്തകർമ്മാ ത്വം
വിശ്വാനി ദുഃ—ഇതാ തര — സർവ്വാണി ദുരിതാനി
രാക്ഷസൈഃ കൃതാന്യുപദ്രവാണി
നിരാകുരു
(അസ്മിൻ) ബർഹിഷി
നി സീദ — നിഷണ്ണോ ഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധികരനും കവിഞ്ഞ കർമ്മത്തോടുകൂടിയ ഭവാൻ എല്ലാ ദുരിതങ്ങളെയും (സ്വയം ചെയ്യപ്പെടുന്ന പാപങ്ങളെയും രാക്ഷസാദികളാലേല്പിക്കപ്പെടുന്ന ഉപദ്രവങ്ങളെയും) ഇല്ലാതാക്കിയാലും, നശിപ്പിച്ചാലും. ഈ യാഗത്തിൽ വന്നിരുന്നാലും.

4 പവ്മാനസ്സ്വർവ്വിദോ

ജായമാനോഭവോമഹാൻ

ഇന്ദോവിശ്വാഅഭിദസി വ. 16

അന്വയം:-

ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ,

സ്വഃ വിദഃ	— സർവ്വം വേത്താത്വം
ജായമാനഃ മഹാൻ അഭവഃ	— പ്രാദുർഭവന്നേവമഹാനസി
വിശ്വാൻ ഇൽ അഭി	
അസി	— സർവ്വാനേവ ശത്രൂനഭിഭവസി

അത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, എല്ലാമറിയുന്ന അവിടുന്നു ജനിക്കുമ്പോഴുംത്തന്നെ മഹാനാകുന്നു. എല്ലാ ശത്രുക്കളെയും ജയിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം 17 ഗായത്രീപുരഉഷ്ണിഹൌച്ഛന്ദസീ

1 പ്രഗായത്രേണഗായത

പവ്മാനംവിചർഷണിം

ഇന്ദുംസഹസ്രചക്ഷസം

അന്വയം:-

(ഹേ സ്തോതാരഃ)

വി—ചർഷണിം,

സഹസ്ര—ചക്ഷസം	— സർവ്വസ്യദ്രഷ്ടാരം, ബഹുദർശനം
പവമാനം ഇന്ദും	— പൂയമാനം സോമം
ഗായത്രേണ പ്ര ഗായത	— ഗായത്രനാമ്നാസാമ്നാഗാനം കുരുത, സ്തുത

അത്ഥം—അല്ലയോ സ്തോതാക്കളേ, എല്ലാം കാണുന്നവനും കണക്കററ ദർശനങ്ങളൊത്തവനും ശുദ്ധീകരനമായ സോമനെ ഗായത്രമെന്ന സാമത്താൽ സ്തുതിക്കുക.

2 തം ത്വാ സഹസ്രചക്ഷസം

അഥോ സഹസ്രഭർണസം

അതി വാരമപാവിഷുഃ

അന്വയം.—

(ഹേ സോമ,)
സഹസ്ര-ചക്ഷസം — ബഹുദർശനം
അഥോ സഹസ്ര-ഭർണസം — ബഹുഭരണഞ്ച
തം ത്വാ വാരം അതി — ത്വാം ദശാപവിത്രമതിക്രമ്യ
അപാവിഷുഃ — ഋത്വിജഃ പാവയന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കണക്കറ്റ ദർശനങ്ങളോടുകൂടിയവനും അളവറ്റ ഭരണങ്ങളോടുകൂടിയവനുമായ ആ നിന്നെ ദശാപവിത്രം കടന്ന് ഋത്വിക്കുകൾ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു

3 അതി വാരാൻ പവമാനോ അസിഷ്യദത്

കലശാँ അഭി ധാവതി

ഇന്ദ്രസ്യ ഹാർദ്യാവിശൻ

അന്വയം:—

പവമാനഃ വാരാൻ അതി — സോമഃ അവേർവ്വാലാനതിക്രമ്യ
അസിഷ്യദത് — സ്യന്ദതേ
(അപി ച) ഇന്ദ്രസ്യ ഹാർദ്ദി
ആ-വിശൻ — ഹൃദയം പ്രവിശൻ
കലശാൻ അഭി ധാവതി — ദ്രോണകലശാനഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ശുദ്ധമാകുന്ന സോമൻ ആട്ടിൻരോമമായ ദശാപവിത്രത്തെ കടന്ന് ഒലിക്കുന്നു. പിന്നെ ഇന്ദ്രന്റെ ഹൃദയത്തെ പൂകി ദ്രോണകലശങ്ങൾക്കു നേരെ ചെല്ലുന്നു.

4 ഇന്ദ്രസ്യസോമരാധസേ

ശംപവസ്വവിചഷ്ണേ

പ്രജാവദ്രേതആഭര വ. 17

അന്വയം:—

ഹേ വി—ചഷ്ണേ,

സോമ,	— വിദ്രഷ്ടഃ സോമ, ത്വം
ഇന്ദ്രസ്യ രാധസേ	— രാധനായ, സംസിദ്ധ്യർത്ഥം
ശം പവസ്വ	— സുഖകരം രസം ക്ഷര
(അപിചാസ്മഭ്യം) പ്രജാ- വൽ രേതഃ ആ ഭര	— പുത്രോപേതം ഉദകമന്നംവാ
	— പ്രാഹര, പ്രയച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സർവ്വദ്രഷ്ടാവായ സോമ, അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്റെ ആരാധനയ്ക്കായി, ഇന്ദ്രന്നു സിദ്ധിയ്ക്കുവേണ്ടി സുഖകരമായി രസം പൊഴിച്ചാലും. കൂടാതെ ഞങ്ങൾക്ക പുത്രന്മാരോടു കൂടിയ അന്നം തന്നരുളിയാലും.

വർഗ്ഗം—18 മുതൽ 23 കൂടി. ആങ്ഗിരസോമഹീയുഃ ഋഷിഃ, ഗായത്രീച്ഛന്ദഃ

1 അയാവീതീപരിസ്രവ

യസ്തഇന്ദോമദേഷ്വാ

അവാഹന്നവതീർനവ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, തേ യഃ	— തവയോരസഃ
മദേഷു നവതീഃ നവ	— സങ്ഗ്രാമേഷു നവനവതി സംഖ്യാകാശ്ശത്രുപുരീഃ
ആ അവ—അഹൻ	— സമന്താത് ജഘാന
അയാ വീതീ പരി സ്രവ	— അനയാ, ഇന്ദ്രസ്യ വീതയേ
	— ഭക്ഷണായ പരിതഃ ക്ഷര

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ ഏതു രസം യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുക്കളുടെ തൊണ്ണൂറൊമ്പതു നഗരങ്ങളെ തീൎത്തും തകൎത്തുവോ, അതോടുകൂടി ഇന്ദ്രന്റെ ഭക്ഷണത്തിന്നായി മുറ്റും ഒഴുകിയാലും.

2 പുരസ്സദ്യ ഇത്ഥാധിയേ

ദിവോദാസായശംബരം

അധത്യന്തുൎവ്വശംയദും

അന്വയം —

സദ്യഃ പുരഃ	— ഏകസ്മിന്നേവാഹനി ശത്രൂണാം പുരാണി സോമരസോവാഹൻ
ഇത്ഥാ–ധിയേ	
ദിവഃ–ദാസായ	— സത്യകൎമ്മണേ തന്നാമകായ രാജ്ഞേ
ശംബരം	— പുരാണാം സ്വാമിനം
അധ ത്യം തുൎവ്വശം	— അനന്തരം തന്നാമകം രാജാനം
യദും	— യദുനാമകഞ്ചവശമാനയൻ

അത്ഥം—ഒരേ ദിവസം തന്നെ, ശത്രുപുരങ്ങളെ സോമരസം തകൎത്തു (സോമരസം കുടിച്ചതിന്റെ ഫലമായ ഹൎഷത്താൽ ഇന്ദ്രൻ തകൎത്തു കൎത്തൃത്വം സോമരസത്തിന്ന കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു) സത്യകാമനായ ദിവോദാസനെന്ന രാജാവിന്നുവേണ്ടി നഗരങ്ങളുടെ നാഥനായ ശംബരനെയും പിന്നെ, തുൎവ്വശനെന്ന രാജാവിനെയും യദു എന്ന രാജാവിനെയും കീഴടക്കി.

3 പരിണോഅശ്വമശ്വവി

ദ്ഗോമദിന്ദോഹിരണ്യവൽ

ക്ഷരാസഹസ്രിണീരിഷഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദോ, അശ്വ-വിൽ — അശ്വസ്യ ലംഭകസ്ത്വം
നഃ അശ്വം, ഗോ-മത്
ഹിരണ്യ-വൽ — ഗോയുക്തം, ഹിരണ്യോ
പേതന്ധനഞ്ച
പരി.ക്ഷര — പ്രസ്രവ
(അപിച) സഹസ്രിണീഃ
ഇഷഃ — ബഹൂന്യന്നാനി ച ക്ഷര

അർത്ഥം-അല്ലയോ സോമ, കുതിരയെ നേടിത്തരുന്ന അവിടുന്ന് കുതിരയെയും പശുക്കളോടും സ്വർണ്ണത്തോടും കൂടിയ ധനത്തെയും ഒഴുക്കിത്തന്നാലും. പിന്നെ, അപരിമിതങ്ങളായ അന്നങ്ങളുമൊഴുക്കിത്തന്നാലും.

4 പവമാനസ്യതേവയം
പവിത്രമഭ്യുന്ദതഃ
സഖിത്വമാവൃണീമഹേ

അന്വയം:-
(ഹേ സോമ,) പവിത്രം
അഭി-ഉന്ദതഃ — അഭിക്ലേദയതഃ
പവമാനസ്യ തേ
സഖി-ത്വം — ക്ഷരതസ്തവസഖ്യം
വയം ആ വൃണീമഹേ — അമഹീയവഃ ആങ്ഗിരസാഃ
പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം-അല്ലയോ സോമ, ദശാപവിത്രത്തെ നനച്ചുകൊണ്ടൊഴുകുന്ന അവിടുത്തെ ചങ്ങാതത്തെ ആങ്ഗിരസന്മാരായ അമഹീയുക്കളെ ഞങ്ങൾ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

5 യേതേപവിത്രമൂർമ്മ
യോഭിക്ഷരന്തിധാരയാ
തേഭിർനസ്സോമമൃളയ

അന്വയം —

ഹേ സോമ തേ യേ
ഊർമ്മയഃ — തരംഗാഃ
പവിത്രം ധാരയാ
അഭി-ക്ഷരന്തി — അഭിപ്രവഹന്തേ
തേഭിഃ നഃ മൃളയ — തൈസ്ത്വദീയൈരസ്മാൻ സുഖയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ തിരകളേവ ദശാപവിത്രത്തിലേയ്ക്കു ധാരയായൊഴുകുന്നുവോ, ആ ഓളങ്ങളാൽ ഞങ്ങളെ സുഖിപ്പിച്ചാലും.

6 സനഃപുനാനആഭര
രയിംവീരവതീമിഷം
ഈശാനസ്സോമവിശ്വതഃ

അന്വയം —

ഹേ സോമ വിശ്വതഃ — സർവ്വസ്യ ജഗതഃ
ഈശാനഃ സഃ — ഈശ്വരോഭിഷുതഃ
പുനാനഃ — പൂയമാനസ്ത്വമസ്മഭ്യം
നഃ രയിം വീര-വതീം
ഇഷം — രയിം ധനം, പുത്രാദ്യുപേതമന്നഞ്ച
ആ ഭര — ആഹര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ജഗത്തിന്നു മുഴുവൻ ഈശ്വരനും സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും ശുദ്ധികാരനുമായ അവിടുന്നു ഞങ്ങൾക്കു ധനവും പുത്രാദികളോടുകൂടിയ പുഷ്ടിയും കൊണ്ടു തന്നാലും.

7 ഏതദുത്യന്ദശക്ഷിപോ
മൃജന്തിസിന്ധുമാതരം
സമാദിത്യേഭിരഖ്യത

അന്വയം:—

സിന്ധു–മാതരം	— യസ്യ സിന്ധവഃ, നദ്യോമാതരോ ഭവന്തി
ത്യം ഹ്യതം ഉ	— തമേതം സോമമേവ
ദശ ക്ഷിപഃ മൃജന്തി	— ദശസംഖ്യാകാഅങ്ഗുലയശ്ശോധയന്തി
(അപിച സഃ) ആദിത്യേഭിഃ സം അഖ്യത	— ആദിത്യൈസ്സങ്ഗച്ഛതേ

അത്ഥം—നദികളാകുന്ന അമ്മമാരോടുകൂടിയ ആ സോമനെ പത്തുവിരലുകരം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. പിന്നെ, അവിടുന്ന് അദിതിപുത്രന്മാരായ ദേവന്മാരോടു ചേരുന്നു.

8 സമിന്ദ്രേണോതവായുനാ
സുതഏതിപവിത്രആ
സംസൂര്യസ്യരശ്മിഭിഃ

അന്വയം:—

സുതഃ പവിത്രേ	— അഭിഷുതസ്സോമോ ദശാപവിത്രേ
ഇന്ദ്രേണ സം ഏതി	— സങ്ഗച്ഛതേ
ഉത വായുനാ ആ	— അപിച തേന ച ആഭിമുഖ്യേന സമേതി
സൂര്യസ്യ രശ്മി–ഭിഃ സം	— മയൂഖൈസ്സങ്ഗച്ഛതേ

അത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ദശാപവിത്രത്തിൽ ഇന്ദ്രനോടു ചേരുന്നു. പിന്നെ, വായുവിനോടു നേരെ ചേരുന്നു. സൂര്യന്റെ രശ്മികളോടു ചേരുന്നു.

9 സനോഭഗായവായവേ
പൂഷ്ണേപവസ്വമധുമാൻ
ചാരുമ്മിത്രേവരുണേച

അന്വയം—

(ഹേ സോമ,) മധുമാൻ — മധുമാൻ:
ചാരുഃ സഃ — കല്യാണരൂപശ്ചാഭിഷുതസ്ത്വം
നഃ ഭഗായ, വായവേ — അസ്മാകം യജ്ഞേ ഭഗായ,
— വായവേ ച
പൂഷ്ണേ, മിത്രേ, വരുണേ
ച പവസ്വ — മിത്രായ വരുണായ ച ക്ഷര

ഭാഷ്യം—അല്ലയോ സോമ, മധുമാനും മംഗളരൂപനും സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനുമായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ ഭഗനും വായുവിനും പൂഷാവിനും മിത്രനും വരുണനും വേണ്ടി ഒഴുകിയാലും.

10 ഉച്ചാതേജാതമന്ധസോ
ദിവിഷദ്ഭൂമ്യാദദേ
ഉഗ്രംശർമമഹിശ്രവഃ വ. 19

അന്വയം—

(ഹേ സോമ) തേ
അന്ധസഃ — തവ സംബന്ധിനോഽന്നസ്യ
ഉച്ചാ ജാതം — ഉപരിജാതം
(അപിച) ദിവി സത്
ഉഗ്രം ശർമ — ദ്യുലോകേ വിദ്യമാനമുത്കൃഷ്ടം സുഖം
മഹി ശ്രവഃ — മഹദന്നഞ്ച
ഭൂമിഃ ആ ദദേ — ഭൗമാജനാ അസ്മാദൃശാഃ
— ഭൂമിഷ്ഠൈരാദീയതേ

ഭാഷ്യം—അല്ലയോ സോമ, (അവിടുത്തെ രസത്തിന്റെ മുകളിലാണ് ജനിച്ചിട്ടുള്ളത്) ആ ജനനവും ദ്യുലോകത്തിൽ ഉള്ള ഉത്കൃഷ്ടമായ സുഖവും മഹത്തായ അന്നവും ഭൂമിയാണ്, ഭൂമിയിലെ ജനങ്ങളായ ഞ(ങ്ങ)നപ്പോലുള്ളവരാണ് സ്വീകരിക്കുന്നത്. (സ്വർഗ്ഗസ്ഥനായ അ)ന്ന അനുഗ്രഹം ഭൂമിസ്ഥന്മാരാലാണ് കയ്യേൽക്കപ്പെടുന്നത്

11 ഏനാവിശ്വാന്യര്യആ

ദ്യുമ്നാനിമാനുഷാണാം

സിഷാസന്തോവനാമഹേ

അന്വയം:—

ഏനാ മാനുഷാണാം	—	അനേന സോമേന മനുഷ്യാണാം
വിശ്വാനി ദ്യുമ്നാനി	—	സർവ്വാണ്യന്നാനി
ആ അര്യഃ സിസാസന്തഃ	—	അഭിഗച്ഛന്തഃ, സംഭക്തു മിച്ഛന്തശ്ചവയം
വനാമഹേ	—	സംഭജാമഹേ

അർത്ഥം—ഈ സോമനെക്കൊണ്ടാണ് മനുഷ്യൎക്കുള്ള എല്ലാ അന്നങ്ങളും പ്രാപിക്കുന്നവരും നേടാനിച്ഛിക്കുന്നവരുമായ നമ്മൾ (സുഖം) ഭജിക്കുന്നതു്.

12 സനഇന്ദ്രായയജ്യവേ

വരുണായമരുദ്ഭ്യഃ

വരിവോവിൽപരിസ്രവ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,)

വരിവഃ—വിൽ സഃ	—	ധനസ്യലംഭകസ്സത്വം
നഃ യജ്യവേ ഇന്ദ്രായ	—	യഷ്ടവ്യായ തസ്മൈ
വരുണായ മരുൽ—ഭ്യഃ		
പരി സ്രവ	—	ധാരയാക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ധനം നേടിത്തരുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് യാജ്യനായ ഇന്ദ്രന്നും വരുണന്നും മരുത്തുക്കൾക്കും വേണ്ടി ധാരയായൊഴുകിയാലും.

13 ഉപോ ഷു ജാതമപ്തുരം

ഗോഭിർഭംഗം പരിഷ്കൃതം

ഇന്ദും ദേവാ അയാസിഷുഃ

അന്വയം —

സു ജാതം അപ്-തുരം — സുഷ്ഠുജാതം വസതീവരീഭിഃ
പ്രേരിതം

ഭംഗം — ശത്രൂണാം ഭഞ്ജകം

ഗോഭിഃ പരി-കൃതം — ഗോവികാരൈഃ
പയോഭിരലങ്കൃതം, സംസ്കൃതം

ഇന്ദും ദേവാഃ ഉപോ
അയാസിഷുഃ — ഉപഗച്ഛന്തി

അർഥം—നന്നായിപ്പിറവിയോടുകൂടിയതും വസതീവരികളെ
ന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ പ്രേരിതവും ശത്രുക്കളെ പിളർക്കുന്ന
തും പശുവിൻപാലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടതുമായ സോമ
നെ ദേവന്മാർ പ്രാപിക്കുന്നു

14 തമിദ്വർധന്തു നോ ഗിരോ

വത്സം സംശിശ്വരീരിവ

യ ഇന്ദ്രസ്യ ഹൃദംസനിഃ

അന്വയം —

യഃ ഇന്ദ്രസ്യ ഹൃദം-സനിഃ — ഹൃദയസ്യ സംഭക്താ
തം ഇത് — തമേവ സോമം
വത്സം
സംശിശ്വരീഃ-ഇവ — ബാലം യഥാ ശിശ്വര്യഃ, ബാല
പയസ്സാമാതരോവർധയന്തി
തഥാ
നഃ ഗിരഃ വർധന്തു — അസ്മാകം സ്തുതിരൂപാവാചഃ
വർധന്തു

അത്ഥം—ആർ ഇന്ദ്രൻെറ ഹൃദയത്തെ പ്രാപിക്കുന്നവനോ ആ സോമനെത്തന്നെ മുലപ്പാലുള്ള അമ്മമാർ പിഞ്ചുമകനെ വളർത്തുന്നപോലെ, നമ്മുടെ സ്തുതിവചനങ്ങൾ വദ്ധിപ്പിക്കട്ടെ.

15 അർഷാണസ്സോമശങ്ഗവേ

ധുക്ഷസ്വപിപ്യുഷീമിഷം

വദ്ധാസമുദ്രമുക്ഥ്യം വ. 20

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, (ത്വം) നഃ — അസ്മാകം
ഗവേ ശം അർഷ — സുഖം ക്ഷര
(അപി ച) പിപ്യുഷീം
ഇഷം ധുക്ഷസ്വ — പ്രവൃദ്ധമന്നം പൂരയ
(കിഞ്ച) ഉക്ഥ്യം സമുദ്രം
വദ്ധ — പ്രശസ്യമുദകം വദ്ധയ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നു ഞങ്ങളുടെ പശുവിന്നു സുഖമണച്ചാലും. വദ്ധിച്ച അന്നം നിറച്ചാലും. പ്രശസ്യമായ ജലം വളർത്തിയാലും.

16 പവമാനോഅജീജന

ദ്ദിവശ്ചിത്രന്നതന്യതും

ജ്യോതിർവ്വൈശ്വാനരംബൃഹൽ

അന്വയം:—

പവമാനഃ ബൃഹൽ — സോമഃ മഹൽ
വൈശ്വാനരം ജ്യോതിഃ — വൈശ്വാനരാഖ്യം തേജഃ
ദിവഃ ചിത്രം തന്യതും ന — ദ്യുലോകസ്യവിചിത്രമശനിമിവ
അജീജനൽ — അജനയൽ

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരനായ സോമൻ മഹത്തായ, വൈശ്വാനരമെന്ന, ആഗ്നേയതേജസ്സിനെ ദ്യുലോകത്തിൻെറ വിചിത്രമായ ഇടിമിന്നൽപോലെ ഉളവാക്കി.

അർഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടന്ന്, അനിഷ്ടനായി ത്തീർന്ന ശത്രുവിനെ കൊല്ലുന്നവനാകുന്നു. ദിവസംതോറും അന്നം പ്രാപിക്കുന്നവനാകുന്നു. അതിനു പുറമേ പശുക്കളെയും കുതിരകളെയും തരുന്നവനാകുന്നു.

21 സമ്മിശ്ലോ അരുഷോ ഭവ

സൂപസ്ഥാഭിർന ധേനുഭിഃ

സീദഞ്ഛ്യേനോ ന യോനിമാ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ, ത്വം) സു-ഉപസ്ഥാഭിഃ — ശോഭനോപസ്ഥാനാഭിഃ

ധേനു-ഭിഃ സം-മിശ്ലഃ — ഗോഭിഃ, ഗോവികാരൈഃ പയോഭിസ്സംമിശ്രിതഃ

ശ്യേനഃ ന യോനിം ആ സീദൻ — യഥാ ശ്യേനഃ സ്വകീയസ്ഥാനമാസീദതി തദ്വന്നിഷണ്ണഃ

ന അരുഷഃ ഭവ — (ന സമ്പ്രത്യർഥേ) ഇദാനീം രോചമാനോ ഭവ

അർഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടന്ന് സമീപസ്ഥങ്ങളായ പശുവിൻപാൽകളോട് ചേർന്നവനായി, പരുന്ത് സ്വസ്ഥാനത്തിരിക്കുന്നതു പോലെ, സ്വസ്ഥാനത്തിരുന്ന് ഇപ്പോൾ ശോഭമാനനായി ഭവിച്ചാലും.

22 സ പവസ്വ യ ആവി

ഥേന്ദ്രം വൃത്രായ ഹന്തവേ

വവ്രിവാംസം മഹീരപഃ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ,) യഃ (ത്വം)

മഹീഃ അപഃ — മഹാന്ത്യുദകാനി

വവ്രി-വാംസം — നിരോധനം

വൃത്രായ ഹന്തവേ	— വൃത്രം ഹന്തും
ഇന്ദ്രം ആവിഥ	— അരക്ഷഃ
സഃ (ത്വം) പവസ്വ	— ധാരയാ ക്ഷര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊരവിടുന്നു് പെരിയ ജലങ്ങളെ തടുത്തുനിൎത്തുന്ന വൃത്രനെക്കൊല്ലാനായി ഇന്ദ്രനെ രക്ഷിച്ചുവോ, (സോമഹവിസ്സാലാണിന്ദ്രൻ വൃത്രനെക്കൊല്ലാൻ പ്രാപ്തനായതു്) ആ അവിടുന്നു് ധാരയായൊഴുകിയാലും.

23 സുവീരാസോവയന്ധനാ

ജയേമസോമമീഢ്വഃ

പുനാനോവൎദ്ധനോഗിരഃ

അന്വയം:—

ഹേ മീഢ്വഃ, സോമ,	
സു—വീരാസഃ	സേക്തസ്സോമ, കല്യാണപുത്രാഃ
വയം ധനാ ജയേമ	— അമഹീയവ ആങ്ഗിരസാഃ ശത്രൂണാം ധനാനി ജയേമ
പുനാനഃ നഃ ഗിരഃ വൎദ്ധ	— പൂയമാനസ്ത്വമസ്മാകം സ്തുതിരൂപാ വാചോവൎദ്ധയ ച

അൎത്ഥം—ഒലിക്കുന്ന സ്വഭാവമുററ സോമ, സൽപുത്രന്മാരോടുകൂടിയ ഞങ്ങൾ, ആങ്ഗിരസന്മാരായ അമഹീയുക്കൾ, ശത്രുക്കളുടെ ധനങ്ങൾ ജയിച്ചുനേടാവൂ. ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്നു ഞങ്ങളുടെ സ്തുതിവചനങ്ങളെ വളൎത്തുകയും ചെയ്യാലും.

24 ത്വോതാസസ്തവാവസാ

സ്യാമവന്വന്തആമുരഃ

സോമവ്രതേഷുജാഗൃഹി

17 പവമാനസ്യ തേ രസോ

മദോ രാജന്നദുച്ഛുനഃ

വി വാരമവ്യമർഷതി

അന്വയം —

ഹേ രാജൻ,

പവമാനസ്യ തേ — [illegible]

അദുച്ഛുനഃ മദഃ രസഃ — [illegible]

അവ്യം വാരം വി അർഷതി — [illegible]

ഭാവം — [illegible] പ്രകാശിക്കുന്ന [illegible]

18 പവമാന രസസ്തവ

ദക്ഷോ വി രാജതി ദ്യുമാൻ

ജ്യോതിർവിശ്വം സ്വർദൃശേ

അന്വയം —

ഹേ പവമാന, തവ ദക്ഷഃ — [illegible]

ദ്യുമാൻ രസഃ വി രാജതി — ദീപ്തിമാൻ രസഃ പ്രകാശതേ

(ന കേവലം സ്വയമേവ

പ്രകാശതേ കിന്തു)

വിശ്വം സ്വഃ — വ്യാപ്തം സ്വർഗ്ഗം

ജ്യോതിഃ ദൃശേ — [illegible] ദൃശ്യം കരോതി

ഭാവം — [illegible] പ്രകാശിക്കുന്ന കേവലം സ്വയം പ്രകാശിക്കുക മാത്രമല്ല വ്യാപിച്ച [illegible] കാണത്തക്കതാക്കുന്നു

19 യസ്തേമദോവരേണ്യ

സ്തേനാപവസ്വാന്ധസാ

ദേവാവീരഘശംസഹാ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ,) തേ ദേവ–

അവീഃ — തവ ദേവകാമഃ

അഘശംസ–ഹാ — രാക്ഷസാനാം ഹന്താ

വരേണ്യഃ മദഃ യഃ — സർവ്വൈർവ്വരണീയോ മദകരോയോരസോ വിദ്യതേ

തേന അന്ധസാ പവസ്വ — തേന രസേനാന്നാത്മനാ ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവകാമവും രാക്ഷസവിനാശകവും ഏവക്കം വരണീയവും ഹഷ്കരവുമായി അവിടുത്തെ യാതൊരു രസമുണ്ടോ, അതിനാൽ അന്നരൂപമായി ഒഴകിയാലും

20 ജഘ്നിർവൃത്രമമിത്രിയം

സസ്നിർവ്വാജന്ദിവേദിവേ

ഗോഷാഉഅശ്വസാഅസി വ 21

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ, ത്വം)

അമിത്രിയം — അമിത്രഭവം

വൃത്രം ജഘ്നിഃ അസി — ശത്രും ഹന്താ ഭവസി

(കിഞ്ച) ദിവേ–ദിവേ — പ്രതിദിനം

വാജം സസ്നിഃ — സങ്ഗ്രാമം സംഭക്താസി

(കിഞ്ച) ഗോ–സാഃ,

അശ്വ–സാഃ ഉ — ഗവാന്ദാതാ, അശ്വാനാന്ദാതാ ചാസി

അന്വയം —

ഹേ സോമ തവ അവസാ — രക്ഷണേന
വയം-ഊതാഃ — ത്വയാ രക്ഷിതാസ്സന്തഃ
വനേമ അഭി-മാതിഃ സ്യാമ — ശത്രൂൻ ഹന്താരോ ഭവേമ
പ്രത്യേഷു ജാഗൃഹി — അസ്മാകം കർമ്മസു പ്രബുദ്ധോ ഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ അവിടുത്തെ രക്ഷണത്തോടുകൂടി അവിടുന്നാൽ കാക്കപ്പെട്ടവരായി ശത്രുക്കളെ പ്രാപിപ്പ് നങ്ങളവരെ ഒടുക്കുന്നവരാകാവൂ ഞങ്ങളുടെ കർമ്മങ്ങളിലവിടുന്ന് പ്രബുദ്ധനായാലും

25 അപഘ്നൻപവതേ
മൃധോപസോമോഅരാവ്ണഃ
ഗച്ഛന്നിന്ദ്രസ്യനിഷ്കൃതം വ 22

അന്വയം —

സോമ മൃധഃ അപ-ഘ്നൻ — ഹിംസകാൻ ശത്രൂൻ മാരയൻ
അരാവ്ണഃ അപ — ശക്തൗ സത്യാം ധനാനാമദാതൄൻ അപഘ്നൻ
ഇന്ദ്രസ്യ നിഃ-കൃതം — സ്ഥാനം
ഗച്ഛൻ പവതേ — ധാരയാ ക്ഷരതി

അർത്ഥം—സോമൻ ദ്രോഹികളായ ശത്രുക്കളെക്കൊല്ലുന്നവനും ശക്തിയുണ്ടായിട്ടും കൊടുക്കാത്തവരെക്കൊല്ലുന്നവനുമായി ഇന്ദ്രന്റെ സ്ഥാനം പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടു ധാരയായൊഴുകുന്നു

26 മഹോനോരായആഭര
പവമാനജഹീമൃധഃ
രാസ്വേന്ദോവീരവദ്യശഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ, — പൂയമാന, സോമ,
നഃ മഹഃ രായഃ ആ ഭര — മഹാന്തി ധനാന്യാഹര
മൃധഃ ജഹി — ഹിംസകാഞ്ഛത്രൂന്മാരയ
വീരവൽ യശഃ രാസ്വ — പുത്രാദ്യുപേതാം കീർത്തിന്ദേഹി

അർത്ഥം—ശുദ്ധികരനായ സോമ, മഹത്തുക്കളായ ധനങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്ക കൊണ്ടുതന്നാലും. ദ്രോഹികളെക്കൊന്നാലും. മക്കളോടുകൂടിയ കീർത്തി തന്നരുളിയാലും.

27 നത്വാശതഞ്ചനഹ്രുതോ
രാധോദിഥ്സന്തമാമിനൻ
യൽപുനാനോമഖസ്യസേ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) യൽ
പുനാനഃ — യദാപൂയമാനസ്ത്വം
മഖസ്യസേ — അസ്മഭ്യം ധനം ദാതുമിച്ഛസി
(തദാ) രാധഃ ആ
ദിഥ്സന്തം ത്വാ — ധനമാദാതുമിച്ഛന്തന്ത്വാം
ശതം ചന ഹ്രുതഃ ന
മിനൻ — ബഹവോപി ഹിംസകാശ്ശത്രവോന ഹിംസന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക ധനമേകാനിച്ഛിക്കുമ്പോൾ, (ശത്രുക്കളിൽ നിന്നതിന്നു വേണ്ടി) ധനം പിടിച്ചുവാങ്ങാനിച്ഛിക്കുന്ന അവിടുത്തെ, ദ്രോഹികളായ ശത്രുക്കൾ പലരെങ്കിലും അവിടുത്തെ തടയുന്നില്ല, മുടക്കുന്നില്ല.

28 പവസ്വേന്ദോവൃഷാസുതഃ
കൃധീനോയശസോജനേ
വിശ്വാഅപദ്വിഷോജഹി

30 യാതേഭീമാന്യായുധാ

തിഗ്മാനിസന്തിധൂർവ്വണേ

രക്ഷാസമസ്യനോനിദഃ വ. 23

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തേ യാ

ഭീമാനി — യാനി ഭയങ്കരാണി

തിഗ്മാനി ആയുധാ — തീക്ഷ്ണാന്യായുധാനി

ധൂർവ്വണേ സന്തി — ശത്രുവധാൎത്ഥം ഭവന്തി

(തൈരായുധൈഃ) സമസ്യ — സർവ്വസ്യ ശത്രോഃ

നിദഃ നഃ രക്ഷ — നിന്ദായാ അസ്മാൻ രക്ഷ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടേയ്ക്കു ചേൎന്ന ഭയങ്കരങ്ങളും മൂൎച്ചയുററവയുമായ അയുധങ്ങളേവ ശത്രുവധത്തിന്നായുണ്ടോ, ആ ആയുധങ്ങളാൽ എല്ലാ ശത്രുക്കളുടെയും നിന്ദയിൽനിന്നു ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.

വൎഗ്ഗം: 24 മുതൽ 29 കൂടി ഭാൎഗ്ഗവോജമദഗ്നിഃ ഋഷിഃ

1 ഏതേഅസൃഗ്രമിന്ദവ

സ്തിരഃപവിത്രമാശവഃ

വിശ്വാന്യഭിസൌഭഗാ

അന്വയം:—

ആശവഃ ഏതേ ഇന്ദവഃ — ശീഘ്രാഃ പവമാനാസ്സോമാഃ

വിശ്വാനി സൌഭഗാ

അഭി — സർവ്വാണി സൌഭഗാനി, ധനാന്യഭിലക്ഷ്യ

പവിത്രം തിരഃ അസൃഗ്രം — ഋത്വിഗ്ഭിസ്സൃജ്യന്തേ

അൎത്ഥം—ഗതിവേഗമുററ, ഒഴുകുന്ന സോമങ്ങൾ എല്ലാ ധനങ്ങളെയുമുന്നംവെച്ച് ഋത്വിക്കുകളാൽ ദശാപവിത്രം പ്രാപിക്കപ്പെടുന്നു.

2 വിഘ്നന്തോദുരിതാപുരു

സുഗാതോകായവാജിനഃ

തനാകൃണ്വന്തോഅർവ്വതേ

അന്വയം —

വാജിനഃ — ബലവന്തസ്സോമാഃ
പുരു ദുഃ—ഇതാ വി—ഘ്നന്തഃ— ബഹൂനി ദുരിതാനി വിശേഷേണ നാശയന്തഃ
തോകായ അർവ്വതേ — അസ്മാകം പുത്രായാശ്വായ ച
സു—ഗാ തനാ കൃണ്വന്തഃ — സുഖാനി, ധനാനി ച കർവ്വന്ത സ്തിരഃ പവിത്രം സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം—ബലമുററ സോമങ്ങരം അളവററ ദുരിതങ്ങളെ ഒട്ടുക്കി, നമ്മളുടെ മകനും കുതിരയ്ക്കും സുഖങ്ങളും, ധനങ്ങളുമുണ്ടാക്കികൊണ്ടു്, ഋത്വിക്കുകളാൽ ദശാപവിത്രം പ്രാപിപ്പിയ്ക്കപ്പെടുന്നു

3 കൃണ്വന്തോവരിവോഗവേ

ഭ്യർഷന്തിസുഷ്ടുതിം

ഇളാമസ്മഭ്യംസംയതം

അന്വയം:—

(അസ്മാകം) ഗവേ
അസ്മഭ്യം — ച
സം—യതം — യമസ്മാൻ സംയച്ഛതി താം
വരിവഃ, ഇളാം കൃണ്വന്തഃ — ധനമന്നഞ്ചകർവ്വന്തസ്സോമാഃ
സു—സ്തുതിം അഭി അർഷന്തി— അസ്മദീയാം ശോഭനാം സ്തുതിമഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—നമ്മുടെ പശുവിന്നും നമുക്കും നമ്മെ പൊറുപ്പിച്ചു നിർത്തുന്ന ധനവുമന്നവുമുണ്ടാക്കുന്ന സോമങ്ങരം, നമ്മുടെ ശോഭനസ്തുതിയ്ക്കു നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു.

4 അസാവ്യംശുർമ്മദാ

യാപ്സുദക്ഷോഗിരിഷ്ഠാഃ

ശ്യേനോനയോനിമാസദൽ

അന്വയം:—

ഗിരി–സ്ഥാഃ അംശുഃ	— പർവ്വതേ ജാതസ്സോമഃ
മദായ അസാവി	— മദാർത്ഥമഭിഷുതഃ
അപ്–സു ദക്ഷഃ	— വസതീവരീഷു പ്രവൃദ്ധഃ
(കിഞ്ച) ശ്യേനഃ ന	— യഥാ ശ്യേനസ്വസ്ഥാന മാസീദതി തദ്വയം സോമഃ
യോനിം ആ അസദൽ	— സ്വകീയം സ്ഥാനമാസീദതി

അർത്ഥം—മലയിൽ മുളച്ച സോമൻ ഹർഷത്തിനുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടു. വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ വളൎന്നു. എന്നിട്ട്, പരുന്ത് സ്വസ്ഥാനത്തിരിക്കുന്നതുപോലെ, ഈ സോമൻ സ്വകീയസ്ഥാനത്തിരിക്കുന്നു.

5 ശുഭ്രമന്ധോദേവവാത

മപ്സുധൂതോനൃഭിസ്സുതഃ

സ്വദന്തിഗാവഃപയോഭിഃ

വ. 24

അന്വയം:—

(യൽ) ദേവ–വാതം ശുഭ്രം അന്ധഃ	— ദേവൈഃ പ്രാർത്ഥിതം ശോഭനമന്നം
ഗാവഃ പയഃ–ഭിഃ സ്വദന്തി	— ആശിരൈസ്സ്വാദയന്തി
(സോമഃ) നൃ–ഭിഃ സുതഃ	— നേതൃഭിഃ ഋത്വിഗ്ഭി രഭിഷുതസ്സൻ
അപ്–സു ധൂതഃ	— വസതീവരീഷു ശോധിതോ ഭവതി

അർത്ഥം—ദേവന്മാരാലിഷ്ടപ്പെട്ട നല്ല സോമാന്നം പശുക്കൾ പാൽകളാൽ (പാൽചേർത്ത്) സ്വാദവാക്കുന്നതുകൊണ്ട്, സോ

മൻ നേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനായി വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടു.

6 ആദീമശ്വന്നഹോതാ
രോശുശ്രുഭന്നമൃതായ
മധ്വോരസംസധമാദേ

അന്വയം —

ആത് ഹോതാരഃ — അനന്തരം പ്രേരകാഋത്വിജഃ
സധ–മാദേ ഈം — യജ്ഞേ ഏനം
മധ്വഃ രസം — മദകരസ്യ സോമസ്യ രസം
അമൃതായ — അമരണായ
അശ്വം ന അശുശ്രുഭൻ — അശ്വമിവശോഭയന്തി

അർത്ഥം–അനന്തരം പ്രേരകരായ ഋത്വിക്കുകൾ, ഹർഷകരമായ ഈ സോമരസത്തെ അമരത്വത്തിന്നുവേണ്ടി കുതിരയെ ചമയിക്കുന്നപോലെ, ശോഭിപ്പിക്കുന്നു

7 യാസ്തേധാരാമധുശ്ചു
തോസൃഗ്രമിന്ദഊതയേ
താഭിഃപവിത്രമാസദഃ

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ, തേ
മധു–ശ്ചുതഃ — തവ മധുരരസസ്യ ശ്ചോതയിത്ര്യഃ
യാഃ ധാരാഃ ഊതയേ
അസൃഗ്രം — രക്ഷണായ സൃജ്യന്തേ
താഭിഃ പവിത്രം ആ
അസദഃ — ആസീദ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ മധുരരസം ഇറ്റുന്ന ധാരകളുവ, രക്ഷയ്ക്കായി ഋത്വിക്കുകളാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്നുവോ, ആ ധാരകളോടുകൂടി വന്നിരുന്നാലും.

8 സോഅർഷേന്ദ്രായപീതയേ

തിരോരോമാണ്യവ്യയാ

സീദൻയോനാവനേഷ്വാ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) സഃ

അവ്യയാ രോമാണി	— അഭിഷുതസ്ത്വമവിമയാനി വാലാനി
തിരഃ വനേഷു	— തിരസ്ക്കർവ്വൻ പാത്രേഷു
യോനാ ആ സീദൻ	— സ്ഥാനേ നിഷണ്ണഃ
ഇന്ദ്രായ പീതയേ അർഷ	— ഇന്ദ്രസ്യ പാനായ ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന് ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെത്തള്ളിക്കടന്ന് പാത്രങ്ങളിൽ സ്ഥാനത്തിരുന്ന് ഇന്ദ്രനു കുടിയ്ക്കാനായൊഴുകിയാലും.

9 ത്വമിന്ദോപരിസ്രവ

സ്വാദിഷ്ഠോഅങ്ഗിരോഭ്യഃ

വരിവോവിദ്ഘൃതംപയഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സ്വാദിഷ്ഠഃ	— സോമ, സ്വാദുതമഃ
വരിവഃ-വിൽ	— അസ്മദഭിലഷിതസ്യ ധനസ്യ ലംഭകശ്ച
ത്വം അങ്ഗിരഃ-ഭ്യഃ	— അങ്ഗിരസാമർത്ഥായ
ഘൃതം പയഃ പരി സ്രവ	— പരിക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏററവും സ്വാദുറ്റതനം ഞങ്ങളാലാഗ്രഹിയ്ക്കപ്പെട്ട ധനം നേടിത്തരുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് അങ്ഗിരസ്സുകൾക്കുവേണ്ടി നെയ്യും പാലുമൊഴുക്കിയാലും. (കറവപ്പശുക്കളെത്തന്നരുളിയാലും.)

10 അയംവിചർഷണിർഹിതഃ

പവമാനസ്സചേതതി

ഹിന്വാനആപ്യംബൃഹത് വ. 25

അന്വയം:—

വി–ചർഷണിഃ ഹിതഃ	— വിദ്രഷ്ടാ, പാത്രേഷു നിഹിതഃ
പവമാനഃ സഃ അയം	— സോമഃ
ആപ്യം ബൃഹത്	
ഹിന്വാനഃ	— അപ്പുഭവം മഹദന്നം പ്രേരയൻ
ചേതതി	— സർവ്വൈർജ്ഞായതേ

അർത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്നവനും പാത്രങ്ങളിൽ വെയ്ക്കപ്പെട്ടവനും ശുദ്ധികരനും പ്രസിദ്ധനമായ ഈ സോമൻ ജലങ്ങളിലുണ്ടായ മഹത്തായ അന്നമെത്തിയ്ക്കുന്നവനെന്ന് പരക്കെ അറിയപ്പെടുന്നു.

11 ഏഷവൃഷാവൃഷവ്രതഃ

പവമാനോഅശസ്തിഹാ

കരദ്വസൂനിദാശുഷേ

അന്വയം:—

വൃഷാ, വൃഷ–വ്രതഃ	— കാമാനാം സേക്താ, വർഷകർമ്മാ
അശസ്തി–ഹാ പവമാനഃ	
ഏഷഃ	— രാക്ഷസാനാം ഹന്താസോമഃ
ദാശുഷേ വസൂനി കരത്	— ഹവിർദ്ദാത്രേ യജമാനായ ധനാനി കരോതി പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം—കാമവർഷകനും വർഷണശീലനും രാക്ഷസന്മാരുടെ ഹന്താവുമായ ഈ സോമൻ ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനന്നു ധനങ്ങളുണ്ടാക്കുന്നു, കൊടുക്കുന്നു.

12 ആപവസ്വസഹസ്രിണം

രയിങ്ഗോമന്തമശ്വിനം

പുരുശ്ചന്ദ്രംപുരുസ്പൃഹം

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ, ത്വം)

സഹസ്രിണം	— ബഹുസംഖ്യാകം
ഗോ–മന്തം, അശ്വിനം	— ഗോഭിരുപേതം, അശ്വവന്തം
പുരു–ചന്ദ്രം,	
പുരു–സ്പൃഹം	— ബഹൂനാം ഹർഷകം, ബഹുഭി സ്പൃഹണീയം
രയിം ആ പവസ്വ	— പരിക്ഷര

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന കണക്കററതും പശുക്കളോടുകൂടിയതും കുതിരകളൊത്തതും ഏവൎക്കുമാഹ്ലാദകരവും. ഏവരാലുമാശിക്കത്തക്കതുമായ ധനം കോരിച്ചൊരിഞ്ഞാലും.

13 ഏഷസ്യപരിഷിച്യതേ

മർമൃജ്യമാനആയുഭിഃ

ഉരുഗായഃകവിക്രതുഃ

അന്വയം:–

ഉരു–ഗായഃ, കവി–ക്രതുഃ	— ബഹുസ്തുതിഃ, ക്രാന്തകർമ്മാ
സ്യഃ ഏഷഃ	— സോയം സോമഃ
ആയു–ഭിഃ മർമൃജ്യമാനഃ	— മനുഷ്യൈഃ, ഋത്വിഗ്ഭിശ്ശോധ്യമാനഃ
പരി സിച്യതേ	— ധാരയാ സൃജ്യതേ

അൎത്ഥം–വളരെ സ്തുതികൾക്കു വിഷയഭൂതനും കവിഞ്ഞ കൎമ്മമൊത്തവനുമായ ആ സോമൻ മനുഷ്യരായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന[illegible]ി ഒഴുക്കപ്പെടുന്നു.

14 സഹസ്രോതിശ്ശതാമഘോ

വിമാനോരജസഃകവിഃ

ഇന്ദ്രായപവതേമദഃ

അന്വയം:—

സഹസ്ര—ഊതിഃ	— അപരിമിതരക്ഷണഃ
ശത—മഘഃ, രജസഃ	
വി—മാനഃ	— ബഹുധനഃ, ലോകസ്യ നിർമ്മാതാ
കവിഃ മദഃ	— ക്രാന്തകർമ്മാ മദകരസ്സോമഃ
ഇന്ദ്രായ പവതേ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം ക്ഷരതി

അർത്ഥം—കണക്കററ രക്ഷകളൊത്തവനും ധാരാളം ധനത്തോടുകൂടിയവനും ലോകത്തിന്റെ നിർമ്മാതാവും കവിഞ്ഞ കർമ്മററവനും ഹർഷകരനമായ സോമൻ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഒഴുകുന്നു.

15 ഗിരാജാതഇഹസ്തുത

ഇന്ദുരിന്ദ്രായധീയതേ

വിര്യോനാവസതാവിവ വ 26

അന്വയം:—

ജാതഃ ഇന്ദുഃ ഗിരാ സ്തുതഃ	— പ്രാദുർഭൂതസ്സോമസ്തുത്യാ സ്തുതഃ
ഇഹ യോനൗ	— അസ്മിൻയോനൌ, യജ്ഞസ്ഥാനേ
വിഃ വസതൗ—ഇവ	— പക്ഷീസ്വനീഡേ ഇവ
ഇന്ദ്രായ ധീയതേ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം നിധീയതേ

അർത്ഥം—ഉല്പന്നനായ സോമൻ സ്തുതിയാൽ പുകഴ്ന്നവനായി ഈ യജ്ഞത്തിൽ സ്വസ്ഥാനത്തു്, പക്ഷി തന്റെ പൊത്തിലെന്നപോലെ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഇരുത്തപ്പെടുന്നു.

16 പവമാനസ്സുതോനൃഭി

സ്സോമോവാജമിവാസരൽ

ചമൂഷുശക്മനാസദം

അന്വയം:—

നൃ—ഭിഃ സുതഃ	—	നേതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിരഭിഷുതഃ
പവമാനഃ സോമഃ ചമൂഷു	—	ചമസേഷു
ശക്മനാ ആ—സദം	—	ബലേനോപവേഷ്ടും
വാജം—ഇവ അസരൽ	—	യുദ്ധമിവസ്ഥാനം സരതി

അർത്ഥം—നേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ വാലന്മരികകളിൽ ഊക്കോടുകൂടി പ്രവേശിപ്പാനായി, യുദ്ധത്തിലെ നില്പിടത്തിലേയ്ക്കെന്നപോലെ, നീങ്ങുന്നു.

17 തന്ത്രിപൃഷ്ഠേത്രിവന്ധുരേ

രഥേയുഞ്ജന്തിയാതവേ

ഋഷീണാംസപ്തധീതിഭിഃ

അന്വയം:—

ത്രി—പൃഷ്ഠേ, ത്രി—വന്ധുരേ	—	ത്രിഷവണപൃഷ്ഠേ, ത്രിവേദവന്ധുരേ
ഋഷീണാം രഥേ തം	—	യജ്ഞരഥേസോമം
സപ്ത ധീതി—ഭിഃ	—	സപ്തഭിശ്ഛന്ദോഭിഃ
യാതവേ യുഞ്ജന്തി	—	ദേവാൻ പ്രതിഗന്തുമൃത്വിജോ യോജയന്തി

അർത്ഥം—മൂന്നു സവനങ്ങളാകുന്ന പൃഷ്ഠഭാഗങ്ങളോടും മൂന്നു വേദങ്ങളാകുന്ന ഇരുപ്പിടങ്ങളോടും കൂടിയ ഋഷികളുടെ യജ്ഞമാകുന്ന തേരിൽ, സോമനെ, ഗായത്രി മുതലായ ഏഴു ഛന്ദസ്സുകളാൽ ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കാനായി, ഋത്വിക്കുകൾ യോജിപ്പിക്കുന്നു, കയറ്റുന്നു.

18 തംസോതാരോധനസ്പൃത

മാശുംവാജായയാതവേ

ഹരിംഹിനോതവാജിനം

അന്വയം —

ഹേ സോതാരഃ — അഭിഷവകർത്താരൃത്വിജഃ

ധന-സ്പൃതം വാജിനം — ധനാനാം സ്പ്രഷ്ടാരം, ബലവന്തം

ആശും തം ഹരിം — വേഗവന്തം സോമാത്മകമശ്വം

വാജായ യാതവേ ഹിനോത — യജ്ഞാഖ്യം സങ്ഗ്രാമം ഗന്തും പ്രേരയത

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമസംസ്കർത്താക്കളായ ഋത്വിക്കുകളേ ധനങ്ങളെപ്പോഴും സ്പർശിക്കുന്നവനും ബലവാനും വേഗവാനമായ ആ സോമനാകുന്ന കുതിരയെ യജ്ഞമാകുന്ന യുദ്ധത്തിൽ വരാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുക (വാജമെന്ന പദം യജ്ഞത്തിന്നും യുദ്ധത്തിന്നും പ്രയോഗിക്കുന്നു ഇവിടെയാകട്ടെ യജ്ഞമാകുന്ന യുദ്ധമെന്ന് രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു)

19 ആവിശൻകലശംസുതോ

വിശ്വാഅർഷന്നഭിശ്രിയഃ

ശൂരോനഗോഷുതിഷ്ഠതി

അന്വയം —

സുതഃ കലശം ആ-വിശൻ — അഭിഷുതസ്സോമോ ദ്രോണകലശം പ്രവിശൻ

വിശ്വാഃ ശ്രിയഃ അഭി അർഷൻ — സർവ്വാസ്സമ്പദോസ്മാനഭി ഗമയൻ

ഗോഷു ശൂരഃ ന തിഷ്ഠതി — ശത്രൂണാം പശുഷു യഥാ നിശ്ശങ്കസ്തദ്വദ്യജ്ഞേഷു നിശ്ശങ്കസ്തിഷ്ഠതി

അൎത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ദ്രോണകലശത്തിൽ പ്രവേശിച്ച് എല്ലാ സമ്പത്തുക്കളും നമുക്കെത്തിച്ചുകൊണ്ട്, ശത്രുക്കളുടെ പശുക്കളിൽ ശരംവിട്ടു പിടിച്ചുനിൽക്കുന്ന വീരനെന്നപോലെ യജ്ഞങ്ങളിൽ ഉറച്ചുനിൽക്കുന്നു.

20 ആതഇന്ദോമദായകം

പയോദുഹന്ത്യായവഃ

ദേവാദേവേഭ്യോമധു വ. 27

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, തേ മധു പയഃ — തവ മധുഭൂതം പേയം രസം
ദേവാഃ ആയവഃ — സ്തോതാരോമനുഷ്യാഃ
മദായ കം — മദാൎത്ഥം സുഖേന
ദേവേഭ്യഃ ആ ദുഹന്തി — ആഭിമുഖ്യേന ദുഹന്തി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കുടിക്കാൻ പററിയ അവിടത്തെ തേനൊത്ത രസം സ്തോതാക്കളായ മനുഷ്യർ ഹൎഷത്തിന്നുവേണ്ടി സുഖമാംവണ്ണം ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാൎക്കായി കറക്കുന്നു.

21 ആനസ്സോമംപവിത്രആ

സൃജതാമധുമത്തമം

ദേവേഭ്യോദേവശ്രുത്തമം

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ,) നഃ
ദേവശ്രുൽ—തമം — അസ്മാകം ദേവൈരത്യന്തം
— ശ്രൂയമാണം
മധുമൽ—തമം — അതിശയേന മധുമന്തം
സോമം ദേവേഭ്യഃ ആ — ഇന്ദ്രാദിഭ്യഃ ആഭിമുഖ്യേന
പവിത്രേ ആ സൃജത — ദശാപവിത്രേ സമന്താൽ സാധയത

അർത്ഥം–അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, ദേവന്മാരാൽ ഏറ്റവും കാംക്ഷിക്കപ്പെടുന്നവനും അത്യന്തം മധുരരസമുള്ളവനുമായ സോമനെ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി നേരെ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴിക്കുക

22 ഏതേസോമാ അസൃക്ഷത

ഗൃണാനാഃശ്രവസേമഹേ

മദിന്തമസ്യധാരയാ

അന്വയം –

ഗൃണാനാഃ ഏതേ സോമാഃ — സ്തൂയമാനാ ഇമേ സോമാഃ
മഹേ ശ്രവസേ — മഹതേന്നായ
മദിൻ–തമസ്യ — മാദയിതൃതമസ്യ രസസ്യ
ധാരയാ അസൃക്ഷത — ഋത്വിഗ്ഭിസ്സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം–സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന ഈ സോമങ്ങൾ മഹത്തായ അന്നത്തിനുവേണ്ടി ഏറ്റവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്ന രസത്തിന്റെ ധാരയായി ഋത്വിക്കുകളാൽ വിട്ടൊഴുക്കപ്പെടുന്നു

23 അഭിഗവ്യാനിവീതയേ

നൃമ്ണാപുനാനോ അർഷസി

സനദ്വാജഃപരിസ്രവ

അന്വയം –

(ഹേ സോമ,) പുനാനഃ — പൂയമാനസ്ത്വം
വീതയേ ഗവ്യാനി
നൃമ്ണാ — ഭക്ഷണായ ഗോസംബന്ധീനി ധനാനി, ക്ഷീരാദീനി
അഭി അർഷസി — അഭിഗച്ഛസി
(ത്വം) സനത്–വാജഃ
പരി സ്രവ — ദീയമാനാന്നഃ പരിക്ഷര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് ഭക്ഷണത്തിന്നായി, പശുവിൻപാൽ മുതലായ ധനങ്ങളെ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഞങ്ങൾക്കു തരാനുള്ള അന്നത്തോടുകൂടിയവനായൊഴുകിയാലും.

24 ഉതനോഗോമതീരിഷോ

വിശ്വാഅൎഷപരിഷ്ടുഭഃ

ഗൃണാനോജമദഗ്നിനാ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ഉത	
ജമൽ—അഗ്നിനാ	— അപിച ജമദഗ്നിനാമ്നാ ഋഷിണാ,മയാ
ഗൃണാനഃ	— സ്തൂയമാനസ്ത്വം
നഃ ഗോ—മതീഃ,	
പരി—സ്തുഭഃ	— ഗോഭിര്യുക്താനി, പരിത സ്തോതവ്യാനി
വിശ്വാഃ ഇഷഃ അൎഷ	— സൎവ്വാണ്യന്നാനിക്ഷര, ദേഹി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ജമദഗ്നിയെന്ന ഋഷിയായ എന്നാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് പശുക്കളോടുകൂടിയവയും എമ്പാടും സ്തുത്യങ്ങളുമായ എല്ലാ അന്നങ്ങളും ഞങ്ങൾക്കു തന്നരുളിയാലും.

25 പവസ്വവാചോഅഗ്രിയ

സ്തോമചിത്രാഭിരൂതിഭിഃ

അഭിവിശ്വാനികാവ്യാ — വ. 28

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, അഗ്രിയഃ	— മുഖ്യസ്ത്വം
ചിത്രാഭിഃ ഊതി—ഭിഃ	— പൂജനീയൈരക്ഷണൈസ്സഹ

വാചഃ അഭി പവസ്വ — അസ്മദീയാസ്തുതീരഭി പ്രേരയ
വിശ്വാനി കാവ്യാ — സർവ്വാണി സ്തുത്യാത്മകാനി
വാക്യാനി പവസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ ധന്യങ്ങളായ രക്ഷണങ്ങളോടു കൂടി, ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികളെ നേരെ പ്രേരിപ്പിച്ചൊഴുകിയാലും എല്ലാ സ്തുതിപരങ്ങളായ വാക്യങ്ങളെയും പ്രേരിപ്പിച്ചൊഴുകിയാലും

26 ത്വംസമുദ്രിയാഅ

പോഗ്രിയോവാചഈരയൻ

പവസ്വവിശ്വമേജയ

അന്വയം —

ഹേ വിശ്വം—എജയ — വിശ്വകമ്പക സോമ
അഗ്രിയഃ ത്വം വാചഃ
ഈരയൻ — മുഖ്യസ്ത്വം സ്തുതീഃ പ്രേരയൻ
സമുദ്രിയാഃ അപഃ പവസ്വ— ആന്തരിക്ഷാണ്യുദകാനി
ധാരയാക്ഷര

അർത്ഥം—എല്ലാം ഇളക്കുന്ന സോമ, മുഖ്യനായ അവിടുന്ന സ്തുതികളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവനായി, അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള ജലങ്ങളെ ധാരയായൊഴുകിയാലും (മഴപെയ്യിച്ചാലും)

27 തുഭ്യേമാഭുവനാകവേ

മഹിമ്നേസോമതസ്ഥിരേ

തുഭ്യമർഷന്തിസിന്ധവഃ

അന്വയം —

ഹേ കവേ, സോമ — ക്രാന്തകർമൻ, സോമ
തുഭ്യ മഹിമ്നേ — തുഭ്യം, തവമഹത്വായ

ഇമാ ഭുവനാ തസ്ഥിരേ	— ഇമാനി ഭുവനാനിത്വാമേവ പുരസ്കൃത്യതിഷ്ഠന്തി
(അപിച) സിന്ധവഃ തുഭ്യം അഷ്ന്തി	— നദ്യസ്തുഭ്യമേവഗച്ഛന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ കവിഞ്ഞ കമ്മമൊത്ത സോമ, അവിടുത്തെ മുൻനിത്തിടുത്തെ മഹത്വത്തിന്നുവേണ്ടിയാണ്, അവിടുത്തെ മുൻനിത്തിയാണ്, ഇക്കണ്ട ഭൂതജാതങ്ങൾ നിലകൊള്ളുന്നത്. മാത്രമല്ല, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിത്തന്നെയാണ് നദികളൊഴുകുന്നത്.

28 പ്രതേദിവോനവൃഷ്ടയോ

ധാരായന്ത്യസശ്ചതഃ

അഭിശുക്രാമുപസ്തിരം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) തേ	— തവാസങ്ഗാധാരാഃ
അസശ്ചതഃ ധാരാഃ	— അന്തരിക്ഷാൽ വഷ്ാണീവ
ദിവഃ വൃഷ്ടയഃ ന	— ശുക്രവൎണ്ണാം, ശുക്ലവൎണ്ണാഃ
ശുക്രാം	
ഉപ—സ്തിരം അഭി പ്ര യന്തി	— ഉപസ്തീര്യമാണം പവിത്രം പ്രതി പ്രയന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഒന്നിനോടും ചേരാത്ത അവിടുത്തെ പ്രവാഹങ്ങൾ വാനിൽനിന്ന വഷംപോലെ, വെൺനിറങ്ങളൊത്ത നുരിപ്പിടമായ ദശാപവിത്രത്തിൽ ചെന്ന ചേരുന്നു.

29 ഇന്ദ്രായേന്ദും പുനീത

നോഗ്രന്ദക്ഷായ സാധനം

ഈശാനം വീതിരാധസം

വാചഃ അഭി പവസ്വ — അസ്മദീയാസ്തുതീരഭി പ്രേരയ
വിശ്വാനി കാവ്യാ — സർവ്വാണി സ്തുത്യാത്മകാനി
വാക്യാനി പവസ്വ

അർത്ഥം അല്ലയോ സോമ ധന്യങ്ങളായ രശ്മിയങ്ങളോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികളെ നേരെ പ്രേരിപ്പിച്ചൊഴുകിയാലും എല്ലാ സ്തുതിപരങ്ങളായ വാക്യങ്ങളെയും പ്രേരിപ്പിച്ചൊഴുകിയാലും

26 ത്വംസമുദ്രിയാഅ

പോഗ്രിയോവാചഈരയൻ

പവസ്വവിശ്വമേജയ

അന്വയം —

ഹേ വിശ്വം—ഏജയ — വിശ്വകമ്പക സോമ
അഗ്രിയ ത്വം വാചഃ
ഈരയൻ — മുഖ്യസ്ത്വം സ്തുതീ: പ്രേരയൻ
സമുദ്രിയാ അപഃ പവസ്വ— ആന്തരിക്ഷാണ്യുദകാനി
ധാരയാക്ഷര

അർത്ഥം—എല്ലാം ഇളക്കുന്ന സോമ മുഖ്യനായ അവിടുന്നു സ്തുതികളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവനായി അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള ജലങ്ങളെ ധാരയായൊഴുകിയാലും (പെയ്യിച്ചാലും)

27 തുഭ്യേമാഭുവനാകവേ

മഹിമ്നേസോമതസ്ഥിരേ

തുഭ്യമർഷന്തിസിന്ധവ

അന്വയം —

ഹേ കവേ സോമ — ക്രാന്തകർമൻ സോമ
തുഭ്യ മഹിമ്നേ — തുഭ്യം തവമഹത്വായ

ഇമാ ഭുവനാ തസ്ഥിരേ — ഇമാനി ഭുവനാനിത്വാമേവ പുരസ്കൃത്യതിഷ്ഠന്തി

(അപിച) സിന്ധവഃ

തുഭ്യം അഷന്തി — നദ്യസ്തുഭ്യമേവഗച്ഛന്തി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ കവിഞ്ഞ കൎമ്മമൊത്ത സോമ, അവിടത്തെ മഹത്വത്തിന്നുവേണ്ടിയാണ്, അവിടത്തെ മുൻനിൎത്തിയാണ്, ഇക്കണ്ട ഭൂതജാതങ്ങൾ നിലകൊള്ളുന്നതു്. മാത്രമല്ല, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിത്തന്നെയാണ് നദികളൊഴുകുന്നതു്.

28 പ്രതേദിവോനവൃഷ്ടയോ

ധാരായന്ത്യസശ്ചതഃ

അഭിശുക്രാമുപസ്തിരം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) തേ

അസശ്ചതഃ ധാരാഃ — തവാസങ്ഗാധാരാഃ

ദിവഃ വൃഷ്ടയഃ ന — *അന്തരിക്ഷാൽ വൎഷാണിവ*

ശുക്രാം — ശുക്രവൎണ്ണാം, ശുക്ലവൎണ്ണഃ

ഉപ—സ്തിരം അഭി

പ്ര യന്തി — ഉപസ്തീൎയ്യമാണം പവിത്രം പ്രതി പ്രയന്തി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഒന്നിനോടും ചേരാത്ത അവിടത്തെ പ്രവാഹങ്ങൾ വാനിൽനിന്നു വൎഷംപോലെ, വെൺനിറങ്ങളൊത്ത ഇരിപ്പിടമായ ദശാപവിത്രത്തിൽ ചെന്നു ചേരുന്നു.

29 ഇന്ദ്രായേന്ദുംപുനീത

നോഗ്രന്ദക്ഷായസാധനം

ഈശാനംവീതിരാധസം

അന്വയം —

(ഹേ ഋത്വിജഃ) ഉഗ്രം
ദക്ഷായ സാധനം — ഉദ്ഗൂർണ്ണം ബലസ്യകരണം
ഈശാനം വീതി-രാധസം — ധനാനാമീശ്വരം ദത്തധനം
ഇന്ദും ഇന്ദ്രായ പുനീതന — സോമമിന്ദ്രാർത്ഥം പുനീത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ ഊക്കേറിയവനും ബലകാരനും ധനേശനും, (നൽകപ്പെട്ട ഹവിസ്സാകുന്ന ധനത്തോടുകൂടിയവനും) ആയ സോമനെ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ശുദ്ധീകരിക്കുക, സംസ്കരിക്കുക

30 പവമാനഋതഃകവി

സ്സോമഃപവിത്രമാസദത്

ദധൻസ്തോത്രേസുവീര്യം

വ 29

അന്വയം —

ഋതഃ കവിഃ — സത്യഭൂതഃ ക്രാന്തകർമ്മാ
പവമാനഃ സോമഃ — പൂയമാനസ്സോമോസ്മദീയേ
സ്തോത്രേ സു-വീര്യം
ദധത് — ശോഭനവീര്യം പ്രയച്ഛൻ
പവിത്രം ആ അസദത് — ദശാപവിത്രമാസീദതി

അർത്ഥം—സത്യഭൂതനും കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്തവനും ശുദ്ധീകൃതനായ സോമൻ നമ്മുടെ സ്തോതാവിന് (അല്ലെങ്കിൽ സ്തുതിയിൽ പ്രീതനായി) ശോഭന വീര്യമരുളിക്കൊണ്ട് ദശാപവിത്രത്തിലിരിക്കുന്നു

വർഗ്ഗം 30 മുതൽ 35 കൂടി കാശ്യപോനിധ്രുവിഃ ഋഷിഃ

1 ആപവസ്വസഹസ്രിണം

രയിംസോമസുവീര്യം

അസ്മേശ്രവാംസിധാരയ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, (ത്വം)
സഹസ്രിണം — ബഹുസംഖ്യാകം
സു–വീര്യം രയിം — ശോഭനവീര്യം ധനം
ആ പവസ്വ — ആഭിമുഖ്യേന ക്ഷര
അസ്മേ ശ്രവാംസി ധാരയ — അസ്മാസ്വന്നാനി സ്ഥാപയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നു കണക്കററതും നല്ല വീര്യമുററതുമായ ധനം നേരെ ഒഴുക്കിത്തന്നാലും. ഞങ്ങളില ന്നങ്ങളുണ്ടാക്കിയാലും.

2 ഇഷമൂർജ്ജഞ്ചപിന്വസ
ഇന്ദ്രായമത്സരിന്തമഃ
ചമൂഷ്വാനിഷീദസി

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,)
മത്സരിൻ–തമഃ — അതിശയേനമാദയിതൃതമസ്ത്വം
ഇന്ദ്രായ ഇഷം ഊർജ്ജം ച — ഇന്ദ്രാർത്ഥമന്നം രസഞ്ച
പിന്വസേ — ക്ഷരസി
(അപി ച) ചമൂഷു
ആ നി സീദസി — ചമസേഷു തിഷ്ഠസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്ന അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി അന്നവും രസവുമൊഴുക്കുന്നു. പിന്നെ വാലന്മരികകളിൽ ചെന്നിരിക്കുന്നു.

3 സുതഇന്ദ്രായവിഷ്ണവേ
സോമഃകലശേഅക്ഷരൽ
മധുമാ്അസ്തുവായവേ

അന്വയം —

ഇന്ദ്രായ, വിഷ്ണവേ — ഇന്ദ്രാർത്ഥം, വിഷ്ണ്വർത്ഥം
വായവേ സുതഃ സോമഃ — വായ്വർത്ഥമഭിഷുതസ്സുഃ
കലശേ അക്ഷരത് — ദ്രോണകലശേ ക്ഷരതി
(സസോമഃ) മധുമാൻ
അസ്തു — മധുരരസവാൻ ഭവതു

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രന്നും വിഷ്ണുവിന്നും വായുവിന്നുംവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ദ്രോണകലശത്തിലൊഴുകുന്ന ആ സോമൻ മധുരരസമൊത്തവനാവട്ടെ

4 ഏതേഅസൃഗ്രമാശ

വോതിഹ്വരാംസിബഭ്രവഃ

സോമാഋതസ്യധാരയാ

അന്വയം —

ബഭ്രവഃ, ആശവഃ — ബഭ്രുവർണ്ണാഃ ശീഘ്രാഃ
ഏതേ സോമാഃ ഋതസ്യ — ഉദകസ്യ
ധാരയാ അസൃഗ്രം — സൃജ്യന്തേ
ഹ്വരാംസി അതി — രക്ഷാംസ്യതിക്രമ്യാഭിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—തവിട്ടുനിറമുള്ളവയും ഗതിവേഗമിയന്നവയുമായ ഈ സോമങ്ങളും ജലധാരയോടുകൂടി പുറത്തുവിടപ്പെടുന്ന രക്ഷസ്സുകളെ അതിക്രമിച്ചു പുറത്തുവരുന്നു

5 ഇന്ദ്രംവർദ്ധന്തോഅപ്തുരഃ

കൃണ്വന്തോവിശ്വമാര്യം

അപഘ്നന്തോഅരാവ്ണഃ വ 30

അന്വയം —

ഇന്ദ്രം വർദ്ധന്തഃ
അപ്തുരഃ — വർദ്ധയന്തഃ, ഉദകസ്യപ്രേരകാഃ
വിശ്വം ആര്യം കൃണ്വന്തഃ — സർവ്വം ശ്രേഷ്ഠം കുർവന്തഃ
അരാവ്ണഃ അപഘ്നന്തഃ — അദാതൄൻ വിനാശയന്തഃ

അത്ഥം—ഇന്ദ്രനെ വദ്ധിപ്പിക്കുന്നവയും ജലത്തെ വിടുന്നവയും എല്ലാം മംഗളമാക്കുന്നവയും, (ധനമുണ്ടായിട്ടും) കൊടുക്കാത്തവരെ നശിപ്പിയ്ക്കുന്നവയും,

6 സുതാഅനുസ്വമാര

ജ്യോഭ്യർഷന്തിബഭ്രവഃ

ഇന്ദ്രംഗച്ഛന്തഇന്ദവഃ

അന്വയം:—

ബഭ്രവഃ, സുതാഃ	— ബഭ്രുവണ്ണാഃ, അഭിഷുതാഃ
ഇന്ദവഃ ഇന്ദ്രം ആ ഗച്ഛന്തഃ	— ആഭിമുഖ്യേന തം പ്രാപ്നുവന്തഃ
സ്വം രജഃ അനു	സ്വകീയം സ്ഥാനം പ്രതി
അഭി അർഷന്തി	— അഭിഗച്ഛന്തി

അത്ഥം—തവിട്ടുനിറമിയന്നവയും സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയുമായ സോമങ്ങരം ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നവയായി, സ്വന്തം സ്ഥാനത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചഭിഗമിക്കുന്നു (യുഗ്മകം)

7 അയാപവസ്വധാരയാ

യയാസൂര്യമരോചയഃ

ഹിന്വാനോമാനുഷീരപഃ

അന്വയം.—

(ഹേ സോമ,) മാനുഷീഃ അപഃ ഹിന്വാനഃ	— മനുഷ്യഹിതാന്യുദകാനി പ്രേരയംസ്ത്വം
യയാ സൂര്യം അരോചയഃ	— യയാ ധാരയാ സൂര്യം പ്രാകാശയഃ
അയാ ധാരയാ പവസ്വ	— അനയാ ധാരയാ ക്ഷര

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, മനുഷ്യക്ക് ഹിതകരങ്ങളായ ജലങ്ങളെത്തിക്കുന്ന അവിടുന്ന് ഏതു ധാരയാലാണോ സൂര്യനെ പ്രകാശിപ്പിച്ചതു്, ആ ധാരയോടുകൂടി ഒഴുകിയാലും.

8 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible].—

[illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible]—[illegible] (സൂര്യപ്രകാശത്തിലൂടെ)

9 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible].—

[illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible]—[illegible], ഇന്ദ്രൻ [illegible]

10 [illegible]

[illegible]

[illegible]

അന്വയം:—

ഹേ ഗിരഃ	— സ്തോതാരഃ, യൂയം
വായവേ ഇന്ദ്രായ	— വായ്വർത്ഥമിന്ദ്രാർത്ഥഞ്ച
സുതം, മത്സരം	— അഭിഷുതം, മദകരം സോമം
ഇതഃ അവ്യഃ വാരേഷു	— അഭിഷവദേശാദുദ്ധൃത്യാ വേർവ്വാലേഷു
പരി സിഞ്ചത	— പരിക്ഷിപ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സ്തോതാക്കളേ, വായുവിന്നും ഇന്ദ്രനും വേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും ഹർഷകരനുമായ സോമനെ നിങ്ങൾ സംസ്കരണസ്ഥാനത്തു നിന്നുകൊണ്ടു വന്നു് ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിൽ വീഴ്ത്തുക.

11 പവമാനവിദാരയി

മസ്മഭ്യംസോമദുഷ്ടരം

യോദൂണാശോവനഷ്യതാ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, സോമ, യഃ	— യോരയിഃ
വനഷ്യതാ ദൂഃ—നശഃ	— ഹിംസകേന ശത്രുണാ നാശയിതു മശക്യഃ
(തം ശത്രുഭിഃ) ദുഷ്ടരം	
രയിം അസ്മഭ്യം വിദാഃ	— ദേഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, യാതൊരു ധനം ദ്രോഹിയായ ശത്രുവിനാൽ നശിപ്പിയ്ക്കാൻ പററാത്തതാണോ, ശത്രുവിനെത്താൻ പററാത്ത ആ ധനം ഞങ്ങൾക്കു തന്നാലും. (ആ ധനം ജ്ഞാനംതന്നെ.)

12 അഭ്യർഷസഹസ്രിണം

രയിങ്ഗോമന്തമശ്വിനം

അഭിവാജമുതശ്രവഃ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ, ത്വം)

സഹസ്രിണം — ബഹുസംഖ്യാകം

ഗോ-മന്തം അശ്വിനം

രയിം — ഗോഭിര്യുക്തം, അശ്വവന്തം ധനം

അഭി അര്‍ഷ — അസ്മാനഭിഗമയ

ഉത വാജം ശ്രവഃ അഭി — ബലമന്നഞ്ചാഭിഗമയ

അര്‍ത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് കണക്കററതും പശുക്കളോടും കുതിരകളോടും കൂടിയതുമായ ധനം ഞങ്ങള്‍ക്കെത്തിച്ചാലും. പിന്നെ ബലവുമന്നവുമെത്തിച്ചാലും.

13 സോമോദേവോനസൂ

ര്യോഽദ്രിഭിഃപവതേസുതഃ

ദധാനഃകലശേരസം

അന്വയം —

ദേവഃ സൂര്യഃ ന — രോചമാനസ്സൂര്യ ഇവ

സോമഃ അദ്രി-ഭിഃ സുതഃ — ഗ്രാവഭിരഭിഷുതസ്സന്‍

കലശേ രസം ദധാനഃ — ദ്രോണകലശേ രസം ധാരയന്‍

പവതേ — ധാരയാ ക്ഷരതി

അര്‍ത്ഥം—ശോഭമാനനായ സൂര്യനെന്നപോലെ, സോമന്‍ പിടിക്കല്ലുകളാല്‍ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനായി, ദ്രോണകലശത്തില്‍ രസമേന്തിക്കൊണ്ടു ധാരയായൊഴുകുന്നു

14 ഏതേധാമാന്യാര്യാ

ശുക്രാഋതസ്യധാരയാ

വാജംഗോമന്തമക്ഷരന്‍

അന്വയം:—

ഏതേ ശുക്രാഃ	— ഇമേ അഭിഷുതാദീപ്താസ്സോമാഃ
(യജമാനാനാം)	
ആര്യാ ധാമാനി	— ആര്യാണാം, ശ്രേഷ്ഠാനാം കർമ്മിണാം ഗൃഹാൻ പ്രതി
ഗോ-മന്തം വാജം	— ഗോഭിര്യുക്തമന്നം
ഋതസ്യ ധാരയാ അക്ഷരൻ	— ഉദകസ്യ രസസ്യ ധാരയാ ക്ഷരന്തി

അർത്ഥം—ഈ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട ശോഭനസോമങ്ങൾ ശ്രേഷ്ഠന്മാരായ യജമാനന്മാരുടെ ഗൃഹങ്ങളിലേയ്ക്കു്, പശുക്കളൊത്ത അന്നം ജലരസധാരയോടുകൂടി ഒഴുകുന്നു.

15 സുതാഇന്ദ്രായവജ്രിണേ

സോമാസോദധ്യാശിരഃ

പവിത്രമത്യക്ഷരൻ വ 32

അന്വയം:—

വജ്രിണേ ഇന്ദ്രായ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം
സുതാഃ ദധി-ആശിരഃ	— അഭിഷുതാഃ ദധിസംസ്കൃതാഃ
സോമാസഃ പവിത്രം	
അതി	— അതിക്രമ്യ
അക്ഷരൻ	— ധാരയാക്ഷരന്തി

അർത്ഥം—വജ്രായുധനായ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയും തൈർ ചേർന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ ദശാപവിത്രത്തെ കവിഞ്ഞു ധാരയായൊഴുകുന്നു.

16 പ്രസോമമധുമത്തമോ

രായേഅർഷപവിത്രആ

മദോയോദേവവീതമഃ

അന്വയം –

ഹേ സോമ, യഃ മദഃ — യോ രസഃ
മധുമത്–തമഃ — അത്യന്തം മധുമാൻ
ദേവ–വീതമഃ — അത്യന്തം ദേവകാമ്യ
(തം രസം) രായേ — അസ്മാകം ധനായ
പവിത്രേ പ്ര ആ അർഷ — ധാരയാക്ഷര

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ ഏതുരസം ഏറ്റവും മാധുര്യമുറ്റതും ദേവന്മാരെ ഏറ്റവും കാമിക്കുന്നതുമാണോ ആ രസത്തെ ഞങ്ങൾക്ക ധനത്തിനായി മേഷപവിത്രത്തിൽ ധാരയായൊഴുക്കിയാലും

17 തമീമൃജന്ത്യായവോ
ഹരിന്നദീഷുവാജിനം
ഇന്ദുമിന്ദ്രായമത്സരം

അന്വയം –

ഹരിം വാജിനം — ഹരിതവർണ്ണം ബലിനം
മത്സരം തം ഈം ഇന്ദും — മദകാരിണം സോമം
ആയവഃ നദീഷു ഇന്ദ്രായ മൃജന്തി — മനുഷ്യാഃ ഋത്വിജഃ വസതീവരീഷു ഇന്ദ്രാർത്ഥം മാർജ്ജയന്തി

അർത്ഥം–പച്ചനിറമുള്ളവനും ബലവാനും ഹർഷകാരനുമായ ഈ സോമനെ, മനുഷ്യരായ ഋത്വിക്കുകൾ വസതീവരികളെന്ന പവിത്രജലങ്ങളിൽ ഇന്ദ്രനവേണ്ടി ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു

18 ആപവസ്വഹിരണ്യവ
ദശ്വാവത്സോമവീരവത്
വാജംഗോമന്തമാഭര

അന്വയം:—

ഹേ സോമ,

ഹിരണ്യ–വൽ	—	ത്വം സുവർണ്ണോപേതം
അശ്വ–വൽ, വീര–വൽ	—	അശ്വയുക്തം, പുത്രാദ്യുപേതഞ്ച ധനം
ആ പവസ്വ	—	അസ്മാൻ പ്രതിക്ഷര
(അപി ച) ഗോ–മന്തം		
വാജം ആ ഭര	—	ഗോഭിര്യുക്തമന്നമസ്മഭ്യമാഹര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടന്ന് സ്വൎണ്ണമൊത്തതും കുതിരകളോടുകൂടിയതും പുത്രാദികളോടു ചേൎന്നതുമായ ധനം ഞങ്ങൾക്ക നേരെ ഒഴുക്കിയാലും. പിന്നെ, പശുക്കളോടു ചേൎന്ന അന്നം ഞങ്ങൾക്ക കൊണ്ടുതന്നാലും.

19 പരിവാജേനവാജയു

മവ്യോവാരേഷുസിഞ്ചത

ഇന്ദ്രായമധുമത്തമം

അന്വയം:

(ഹേ ഋത്വിജഃ) വാജ–യും	—	യുദ്ധകാമം
മധുമൽ–തമം	—	അതിശയേന മധുമന്തം സോമം
ഇന്ദ്രായ അവ്യഃ വാരേഷു	—	അവേർവ്വാലേഷു, ദശാപവിത്രേ
വാജേ ന പരി സിഞ്ചത	—	യുദ്ധേ ഇവ പരിക്ഷര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കകളേ. യുദ്ധകാമനും (താൻ നല്കുന്ന ഹൎഷംകൊണ്ട് പൊരുതാനുത്സാഹമുണ്ടാക്കുന്നവനും) ഏററവും മധുരരസമുററവനുമായ സോമനെ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി ആട്ടിൻ രോമമിയന്ന ദശാപവിത്രത്തിൽ, ഒരു പോർക്കളത്തിലെന്നപോലെ എത്തിയ്ക്കുക.

20 കവിമ്മൃജന്തിമർജ്യ

ന്ധീഭിർവ്വിപ്രാഅവസ്യവഃ

വൃഷാകനിക്രദഷ്തി വ. 33

അന്വയം:–

അവസ്യവഃ വിപ്രാഃ	— രക്ഷണകാമാമേധാവിനഃ, ഋത്വിജഃ
ധീഭിഃ മർജ്യം	— അങ്ഗുലീഭിഃശോധനീയം
കവിം മൃജന്തി	— ക്രാന്തകർമ്മാണം സോമം മാർജയന്തി
വൃഷാ കനിക്രദ് അർഷതി	— സേചകശ്ശബ്ദംകുർവ്വൻ ധാരയാക്ഷരതി

അർത്ഥം–രക്ഷ കാംക്ഷിക്കുന്ന മേധാവികളായ ഋത്വിക്കുകൾ വിരലുകളാൽ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടേണ്ടവനും കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്തവനുമായ സോമനെ, ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു വർഷിക്കുന്ന അവിടന്ന് ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു ധാരയായൊഴുകുന്നു.

21 വൃഷണന്ധീഭിരപ്തുരം

സോമമൃതസ്യധാരയാ

മതീവിപ്രാസ്സമസ്വരൻ

അന്വയം:–

വിപ്രാഃ	— മേധാവിനഃ, ഋത്വിജഃ
വൃഷണം, അപ്–തുരം	— കാമാനാം വർഷകം, ഉദകാനാം പ്രേരകം
സോമം ധീഭിഃ, മതീ	— അങ്ഗുലീഭിഃ, മത്യാ, സ്തുത്യാ ച
ഋതസ്യ ധാരയാ സം അസ്വരൻ	— ഉദകസ്യ ധാരയാ പ്രേരയന്തി

അർത്ഥം–മേധാവികളായ ഋത്വിക്കുകൾ അഭീഷ്ടവർഷകനും ജലങ്ങളെ വിടുന്നവനുമായ സോമനെ വിരലുകളാലും സ്തുതിയാലും ജലധാരയാലും പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, പുറത്തു വരുത്തുന്നു

22 പവസ്വദേവായുഷ

ഗിരസ്തങ്ഗച്ഛതുതേമദഃ

വായുമാരോഹധർമ്മണാ

അന്വയം:–

ഹേ ദേവ, പവസ്വ — ക്ഷര
(അപിച) തേ മദഃ
ആയുഷക് — തവരസാനുഷക്തം
ഇന്ദ്രം (പ്രതി) ഗച്ഛതു — പ്രാപ്നോതു
(കിഞ്ചതാം) വായും
ധർമ്മണാ ആ രോഹ — ധാരകേണ രസേന പ്രാപ്നുഹി

അർത്ഥം–പ്രകാശമാനനായ സോമ, ഒഴുകിയാലും. കൂടാതെ അവിടത്തെ രസം ചേർച്ചയ്ക്കൊത്തവിധമിന്ദ്രങ്കലെത്തട്ടേ. പിന്നെ, അവിടന്ന് സ്വയമേന്തിയ രസത്തോടുകൂടി വായുവിനെ പ്രാപിച്ചാലും.

23 പവമാനനിതോശസേ :

രയിംസോമശ്രവായ്യം

പ്രിയസ്സമുദ്രമാവിശ

അന്വയം:–

ഹേ പവമാന, സോമ, — യസ്ത്വം
ശ്രവായ്യം രയിം — ശ്രവണീയം ശത്രൂണാം ധനം
നി തോശസേ — നിതരാം പീഡയസി
(സത്വം) പ്രിയഃ (സൻ)
സമുദ്രം — ദ്രോണകലശം
ആ വിശ — പ്രവിശ

അർത്ഥം–അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, യാതൊരവിടന്ന് ശത്രുക്കളുടെ കേൾവിപ്പെട്ട ധനത്തെ ഏററവും പീഡിപ്പിക്കുന്നുവോ, നശിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ അവിടന്ന് പ്രീതനായി ദ്രോണകലശത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാലും.

24 അപഘ്നൻപവസേമൃധഃ

ക്രതുവിത്സോമമത്സരഃ

നുദസ്വാദേവയുംജനം

അന്വയം —

ഹേ സോമ, ഹര്‍ഷഃ — മദകരോ യസ്ത്വം
മൃധഃ അപ-ഘ്നന്‍ — ഹിംസകാന്‍ശത്രൂന്‍മാരയന്‍
ക്രതു-വിത് പവസേ — സ്തോതൃഭ്യഃ പ്രജ്ഞാം പ്രയച്ഛന്‍ ക്ഷരസേ

(സത്വം) അദേവ-യും
ജനം നുദസ്വ — അദേവയാതം ജനം രാക്ഷസവര്‍ഗ്ഗം പ്രേരയ

അര്‍ത്ഥം—അല്ലയോ സോമ ഹര്‍ഷകരനായ യാതൊരവിടുന്ന് ദ്രോഹികളായ ശത്രുക്കളെ ഒടുക്കുന്നവനായി ഞങ്ങൾക്ക പ്രജ്ഞയേകിക്കൊണ്ടൊഴുകുന്നുവോ ആ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ ഇഷ്ടപ്പെടാത്ത രാക്ഷസവര്‍ഗ്ഗത്തെ അകററിയാലും, ദൂരെ അയച്ചാലും

25 പവമാനാഅസൃക്ഷത

സോമാശ്ശുക്രാസഇന്ദവഃ

അഭിവിശ്വാനികാവ്യാ

വ 34

അന്വയം —

ശുക്രാസഃ ഇന്ദവഃ,
പവമാനാഃ സോമാഃ — ഉജ്ജ്വാലാഃ ദീപ്താഃ,
— ക്ഷരന്തസ്സോമാഃ

വിശ്വാനി കാവ്യാ
അഭി അസൃക്ഷത — സര്‍വ്വാണി കാവ്യാനി, സ്തോത്രാണി ഋത്വിഗ്ഭി സ്സൃജ്യന്തേ

അര്‍ത്ഥം—ശുഭ്രങ്ങളും ശോഭമാനങ്ങളും ഒഴുകുന്നവയുമായ സോമങ്ങളും എല്ലാ സ്തോത്രങ്ങളും ഋത്വിക്കുകളാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്നു

26 പവമാനാസആശവ

ശ്ശുഭ്രാഅസൃഗ്രമിന്ദവഃ

ഘ്നന്തോവിശ്വാഅപദ്വിഷഃ

അന്വയം:—

ആശവഃ ശുഭ്രാഃ	— ശീഘ്രാഃ, ശോഭമാനാഃ
പവമാനാസഃ ഇന്ദവഃ	— ക്ഷരന്തസ്സോമാഃ
വിശ്വാഃ ദ്വിഷഃ	— സർവ്വാൻ ദ്വേഷ്ടൄൻ, ശത്രൂൻ
അപ ഘ്നന്തഃ അസൃഗ്രം	— മാരയന്തസ്സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം—ഗതിവേഗമുററവയും പ്രകാശിക്കുന്നവയും ഒഴുകുന്നവയുമായ സോമങ്ങരം എല്ലാ ശത്രുക്കളെയുമൊടുക്കിക്കൊണ്ടു് സ്തുതികകളാൽ പുറത്തുവരുത്തപ്പെടുന്നു.

27 പവമാനാദിവസ്പ
രന്തരിക്ഷാദസൃക്ഷത
പൃഥിവ്യാഅധിസാനവി

അന്വയം:—

പവമാനാഃ ദിവഃ	— സോമാഃ ദ്യുലോകാൽ
അന്തരിക്ഷാൽ പൃഥിവ്യാഃ	— ഭൂമ്യാശ്ച
അധി സാനവി	— സമുച്ഛ്രിതേ ദേശേ ദേവയജനേ
പരി അസൃക്ഷത	— സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം—സോമങ്ങരം ദ്യുലോകത്തേക്കാളും അന്തരിക്ഷത്തെക്കാളും ഭൂമിയേക്കാളും ഉയന്ന ദേവയജനദേശത്തിൽ സ്തുതികകളാൽ വരുത്തപ്പെടുന്നു.

28 പുനാനസ്സോമധാര
യേന്ദോവിശ്വാഅപസ്രിധഃ
ജഹിരക്ഷാംസിസുക്രതോ

അന്വയം:—

ഹേ സു-ക്രതോ, ഇന്ദോ, സോമ,	— സുകർമ്മൻ, ദീപ്ത, സോമ,
പുനാനഃ ധാരയാ	— പൂയമാനസ്ത്വം ധാരയാ

വിശ്വാഃ സ്രിധഃ
രക്ഷാംസി — സർവ്വാഞ്ഛത്രൂൻ രാക്ഷസാംശ്ച
അപ ജഹി — മാരയ

അർത്ഥം—ശോഭനകർമ്മാവും ഭാസമാനപ്രകാശനമായ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന ധാരയായൊഴുകി എല്ലാ ശത്രുക്കളെയും രാക്ഷസന്മാരെയും കൊന്നാലും.

29 അപാഘ്നന്ഥ്സോമരക്ഷ
സോഭ്യർഷകനിക്രദത്
ദ്യുമന്തംശുഷ്മമുത്തമം

അന്വയം —

ഹേ സോമ, (ത്വം)
രക്ഷസഃ — രക്ഷാംസി
അപ—ഘ്നൻ കനിക്രദത് — വിനാശയൻ ശബ്ദംകുർവ്വൻ
ദ്യു—മന്തം, ഉത്—തമം — ദീപ്തിമന്തം, ശ്രേഷ്ഠം
ശുഷ്മം അഭി അർഷ — ബലമസ്മാൻ പ്രതിപവസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന രക്ഷസ്സുകളെ ഒടുക്കി, ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട് പ്രകാശവത്തും ശ്രേഷ്ഠവുമായ ബലം ഞങ്ങൾക്കുനേരെ ഒഴുക്കിയാലും.

30 അസ്മേവസൂനിധാരയ
സോമദിവ്യാനിപാർത്ഥിവാ
ഇന്ദോവിശ്വാനിവാര്യാ

വ 35

അന്വയം—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ — ദീപ്ത, സോമ
, ദിവ്യാനി, പാർത്ഥിവാ — ദിവിഭവാനി പൃഥിവ്യാം ഭവാനി ച
വിശ്വാനി വാര്യാ — സർവ്വാണി വരണീയാനി
വസൂനി അസ്മേ ധാരയ — ധനാന്യസ്മാസുപ്രക്ഷിപ

അത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ദ്യോവിലും ഭൂവിലുമുള്ള എല്ലാ ശ്രേഷ്ഠധനങ്ങളും ഞങ്ങളിൽ ചേത്താലും.

വഗ്ഗം 36 മുതൽ 41 കൂടി — മാരീചഃ കശ്യപഃ ഋഷിഃ

1 വൃഷാസോമദ്യുമാഅസി

വൃഷാദേവവൃഷവ്രതഃ

വൃഷാധമ്മാണിദധിഷേ

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ, സോമ, വൃഷാ	— വഷകസ്ത്വം
ദ്യു—മാൻ അസി	— ദീപ്തിമാൻ ഭവസി
വൃഷാ (ത്വം) വൃഷ—വ്രതഃ	— വഷണശീലകമ്മാസി
വൃഷാ (ത്വം) ധമ്മാണി ദധിഷേ	— ദേവമനുഷ്യാണാം ഹിതാനി കമ്മാണി ധാരയസി

അത്ഥം—അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, വഷിക്കുന്ന അവിടുന്നു പ്രകാശവാനാകുന്നു. വഷിക്കുന്ന അവിടുന്ന് അഭീഷ്ട വഷണകമ്മശീലനാകുന്നു. അവിടുന്നാണു ദേവന്മാക്കും മനുഷ്യക്കും ഹിതങ്ങളായ കമ്മങ്ങളെ ധരിക്കുന്നതു്.

2 വൃഷ്ണസ്തേവൃഷ്ണ്യംശവോ

വൃഷാവനംവൃഷാമദഃ

സത്യംവൃഷന്നൃഷേദസി

അന്വയം:—

ഹേ വൃഷൻ, വൃഷ്ണഃ തേ	— കാമവഷക, വഷിതുസ്തവ
ശവഃ വൃഷ്ണ്യം	— ബലം വഷണശീലം
വനം വൃഷാ	— സംഭജനം അപി വഷണശീലം
മദഃ വൃഷാ	— തവഹസോപി വഷണശീലഃ
സത്യം (ത്വം) വൃഷാ ഇൽ അസി	— വഷണശീലഃഏവ ഭവസി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ കാമവൎഷകനായ സോമ, വൎഷകനായ അവിടത്തെ ബലം വൎഷണശീലമായതത്രേ. അവിടത്തെ പ്രാപ്തി (വരവ്) ഫലവൎഷിയത്രേ അവിടത്തെ രസം ഹൎഷവൎഷിയാകുന്നു സത്യമായും അവിടുന്ന് (എല്ലാം) വൎഷിക്കുന്നവൻ തന്നെയാകുന്നു

3 അശ്വോനചക്രദോവൃഷാ

സംഗാഇന്ദോസമൎവ്വതഃ

വിനോരായേദുരോവൃധി

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, വൃഷാ
(യസ്ത്വം) അശ്വഃ ന — അശ്വഇവ
സം ചക്രദഃ — സംക്രന്ദസേ
(സത്വം) ഗാഃ
അൎവ്വതഃ സം — പശൂനശ്വാംശ്ചാസ്മഭ്യം സമ്പ്രയച്ഛ
(കിഞ്ച) നഃ രായേ ദുരഃ
വി വൃധി — അസ്മാകം ധനായ ദ്വാരാണി വിവൃതാനി കുരു

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കാമവൎഷകനായ യാതൊരവിടുന്ന കുതിരപോലെ ശബ്ദിക്കുന്നുവോ, ആ അവിടുന്ന ഞങ്ങൾക്ക് പശുക്കളെയും കുതിരകളെയും തന്നരുളിയാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളുടെ ധനാഗമത്തിന്നുള്ള വാതിലുകളെ തുറന്നാലും.

4 അസൃക്ഷതപ്രവാജിനോ

ഗവ്യാസോമാസോഅശ്വയാ

ശുക്രാസോവീരയാശവഃ

അന്വയം:—

വാജിനഃ ശുക്രാസഃ — ബലവന്തഃ ഉജ്ജ്വലാഃ
ആശവഃ സോമാസഃ — വേഗവന്തസ്സോമാഃ

ഗവ്യാ, അശ്വ–യാ — ഗവേച്ഛയാ, അശ്വേച്ഛയാ
വീര–യാ പ്ര അസൃക്ഷത — പുത്രേച്ഛയാ ച ഋത്വിഗ്ഭി
സ്സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം–ബലമുററവയും പ്രകാശമിയന്നവയും വേഗമൊത്തവയുമായ സോമങ്ങൾ പശുക്കളെക്കുറിച്ചു ഇച്ഛയാലും കുതിരകളെപ്പററിയ ആശയാലും പുത്രനെസ്സംബന്ധിച്ച ആഗ്രഹത്താലും ഋത്വിക്കുകളാൽ ഒഴുക്കപ്പെടുന്നു

5 ശുംഭമാനാഋതായുഭി
മൃജ്യമാനാഗഭസ്ത്യോഃ
പവന്തേവാരേഅവ്യയേ വ. 36

അന്വയം:–

ഋതയു–ഭിഃ ശുംഭമാനാഃ — യജ്ഞകാമൈരലങ്കിയമാണാഃ
ഗഭസ്ത്യോഃ മൃജ്യമാനാഃ — ബാഹുഭ്യാം
ശോധ്യമാനാസ്സോമാഃ
അവ്യയേ വാരേ പവന്തേ — അവിമയേവാലേ പവിത്രേ
ക്ഷരന്തി

അർത്ഥം–യജ്ഞകാമന്മാരാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെടുന്നവയും ഇരുകൈകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകിച്ചെല്ലുന്നു.

6 തേവിശ്വാദാശുഷേവസു
സോമാദിവ്യാനിപാർത്ഥിവാ
പവന്താമാന്തരിക്ഷ്യാ

അന്വയം:–

തേ സോമാഃ ദിവ്യാനി — ദിവി ഭവാനി
പാർത്ഥിവാ അന്തരിക്ഷ്യാ — പൃഥിവ്യാം സംഭൃതാനി
അന്തരിക്ഷേ ജാതാനി

വിശ്വാ വസൂ ഭാഷൂഷേ — സർവ്വാണി ധനാനി ഹവിർദ്ദാത്രേ യജമാനായ

ആ പവന്താം — ആഭിമുഖ്യേന ക്ഷരന്തു

അർത്ഥം—ആ സോമങ്ങൾ ദ്യോവിലും ഭൂവിലുമന്തരിക്ഷത്തിലുമുളവായ എല്ലാ ധനങ്ങളും ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനന്നായി നേരെ ഒഴുക്കട്ടെ.

7 പവമാനസ്യവിശ്വവിൽ

പ്രതേസർഗ്ഗാഅസൃക്ഷത

സൂര്യസ്യേവനരശ്മയഃ

അന്വയം:—

ഹേ വിശ്വ—വിൽ — വിശ്വസ്യ ദ്രഷ്ടഃ, സോമ,

പവമാനസ്യ തേ സർഗ്ഗാഃ — ക്ഷരതസ്തവസൃജ്യമാനാധാരാഃ

സൂര്യസ്യ—ഇവ രശ്മയഃ — കിരണാ ഇവ പ്രകാശമാനാഃ

ന പ്ര അസൃക്ഷത — (ന സമ്പ്രത്യർത്ഥേ) ഇദാനീം പ്രസൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്ന സോമ, പ്രവഹിക്കുന്ന അവിടുന്ന് സൃഷ്ടിക്കുന്ന ധാരകൾ, സൂര്യന്റെ രശ്മികൾ പോലെ ശോഭമാനങ്ങളായി, ഇപ്പോൾ ഋത്വിക്കുകളാൽ വേണ്ടപോലെ പുറത്തുവിടപ്പെടുന്നു

8 കേതുംകൃണ്വന്ദിവസ്പരി

വിശ്വാരൂപാഭ്യർഷസി

സമുദ്രസ്സോമപിന്വസേ

അന്വയം —

ഹേ സോമ, സമുദ്രഃ — സമുദ്രവന്തി യസ്മാദ്രസാഃ, സത്വം

കേതും കൃണ്വൻ — പ്രജ്ഞാനം കർവ്വന്നസ്മാകം

വിശ്വാ രൂപാ — സർവ്വാണി രൂപാണി

ദിവഃ അഭി അഷ്സി	— അന്തരിക്ഷാൽ പവസേ
പരി പിന്വസേ	— നാനാ ധനാന്യസ്മഭ്യം പരിതഃ പ്രയച്ഛസി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, രസം മേൽപ്പോട്ടുവിടുന്ന അവിടുന്ന് അടയാളമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട്, ഞങ്ങൾക്ക് എല്ലാ രൂപങ്ങളെയും അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന് ഒഴുക്കിത്തരുന്നു. നാനാധനങ്ങൾ എമ്പാടും ഞങ്ങൾക്ക തന്നരുളുന്നു.

9 ഹിന്വാനോവാചമിഷ്യസി

പവമാനവിധൎമ്മണി

അക്രാന്ദേവോനസൂൎയ്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന ഹിന്വാനഃ	— പ്രേൎയ്യമാണസ്ത്വം
(യഥാതവരസഃ) സൂൎയ്യഃ	
ദേവഃ ന	— സഇവദ്യോതമാനഃ
വി-ധൎമ്മണി അക്രാൻ	— വിധാരകേ പവിത്രേ അക്രമീൽ, തദാ
വാചം ഇഷ്യസി	— ശബ്ദം പ്രേരയസി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, (പുറത്തുവരാൻ) പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന്, അവിടുത്തെ രസം സൂൎയ്യദേവനെന്നപോലെ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ട്തന്നെ ധരിക്കുന്ന ദശാപവിത്രത്തെ അതിക്രമിക്കുമ്പോൾ ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു

10 ഇന്ദുഃപവിഷ്ടചേതനഃ

പ്രിയഃകവീനാമ്മതീ

സൃജദശ്വംരഥീരിവ

വ. 37

അന്വയം:—

ചേതനഃ, പ്രിയഃ ഇന്ദുഃ	— പ്രജ്ഞാപകഃ ദേവാനാം പ്രീതികരസ്സോമഃ

കവീനാം മതി പവിഷ്ട — സ്തോതൄണാം മത്യാ, സ്തുത്യാ
പവതേ

അശ്വം രഥീഃ ഇവ സൃജൽ— രഥീവോമ്മിം സൃജതി

അർത്ഥം—വരവറിയിക്കുന്നവനും ദേവന്മാൎക്കു പ്രീതികരനുമായ സോമൻ സ്തോതാക്കളുടെ സ്തോത്രത്തോടുകൂടി ഒഴുകുന്നു. തേരാളി കുതിരയെ വെള്ളത്തിലിറക്കിക്കഴുകുമ്പോളെന്നപോലെ നീൎപ്പോള വിടുന്നു

11 ഊൎമ്മിൎയ്യസ്തേപവിത്രആ

ദേവാവീഃപൎയ്യക്ഷരൽ

സീദന്നൃതസ്യയോനിമാ

അന്വയം—

(ഹേ സോമ,) തേ യഃ
ദേവ–അവീഃ ഊൎമ്മിഃ — ദേവകാമസ്തരംഗഃ
ഋതസ്യ യോനിം ആ
സീദൻ — യജ്ഞസ്യ സ്ഥാനം നിഷീദൻ
പവിത്രേ പരി–അക്ഷരൽ — പരിക്ഷരതി, സ ഊൎമ്മിംസൃജതി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവന്മാരെ കാമിക്കുന്ന അവിടത്തെ യാതൊരു തിര, ഓളം, യജ്ഞസ്ഥാനത്തിരുന്നുകൊണ്ടു് ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകുന്നുവോ, അതു നീൎപ്പോള വിടുന്നു.

12 സനോഅൎഷപവിത്രആ

മദോയോദേവവീതമഃ

ഇന്ദവിന്ദ്രായപീതയേ

അന്വയം—

ഹേ ഇന്ദോ യഃ (ത്വം)
ദേവ–വീതമഃ — അതിശയേന ദേവകാമഃ
മദഃ — മദകരോ ഭവസി,

സഃ (ത്വം) നഃ പവിത്രേ — അസ്മാകം ദശാപവിത്രേ
ഇന്ദ്രായ പീതയേ ആ
അർഷ — ഇന്ദ്രസ്യ പാനായാപവസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊരവിടന്ന് ഏററവും ദേവകാമനം ഹർഷകരനമാണോ, ആ അവിടന്ന് ഇന്ദ്രന്ന കുടിയ്ക്കാനായി ഞങ്ങളുടെ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകിയാലും.

13 ഇഷേപവസ്വധാരയാ
മൃജ്യമാനോമനീഷിഭിഃ
ഇന്ദോരുചാഭിഗാഇഹി

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, മനീഷി-ഭിഃ — സ്തുതിഭിഃ
മൃജ്യമാനഃ — ശോധ്യമാനസ്ത്വം
ഇഷേ ധാരയാ പവസ്വ — അസ്മാകമന്നായ ക്ഷര
രുചാ ഗാഃ അഭി ഇഹി — രോചമാനേനാന്ധസാ പശൂനഭിഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സ്തുതികകളാൽ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന അവിടന്ന് ഞങ്ങൾക്കന്നത്തിന്നവേണ്ടി ധാരയായൊഴുകിയാലും. തിളങ്ങുന്ന അന്നത്തോടുകൂടി പശുക്കളെ അഭിഗമിച്ചാലും.

14 പുനാനോവരിവസ്കൃ
ധ്യൂർജ്ജംജനായഗിർവ്വണഃ
ഹരേസൃജാനആശിരം

അന്വയം:—

ഹേ ഗിർവ്വണഃ, ഹരേ, — ഗീർഭിർവ്വനനീയ, ഹരിതവർണ്ണ സോമ,
ആ-ശിരം സൃജാനഃ — ക്ഷീരം പ്രതി വിസൃജ്യമാനഃ

പുനാനഃ — പൂയമാനസ്സം
ജനായ വരിവഃ ഊർജം
കൃധി — യജമാനാർത്ഥം ധനമന്നഞ്ചകുരു

അർത്ഥം—സ്തുതികളാൽ ഭജനീയനും പച്ചനിറമുററവനുമായ സോമ, പാലിന്നു നേരെ ഒഴുക്കപ്പെടുന്ന ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് യജമാനന്നുവേണ്ടി ധനവുമന്നവും ഉണ്ടാക്കിയാലും.

15 പുനാനോദേവവീതയ
ഇന്ദ്രസ്യയാഹിനിഷ്കൃതം
ദ്യുതാനോവാജിഭിര്യതഃ — വ 38

അന്വയം —
(ഹേ സോമ) ദ്യുതാനഃ — ദീപ്യമാനഃ
വാജി–ഭിഃ യതഃ — ബലിഭിര്യജമാനൈസ്സംഗൃഹീതഃ
ദേവ–വീതയേ പുനാനഃ — യജ്ഞാർത്ഥം പൂയമാനസ്സം
ഇന്ദ്രസ്യ നിഃ–കൃതം യാഹി — സ്ഥാനംഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പ്രകാശമാനനും ബലവാന്മാരായ യജമാനന്മാരാൽ പിടിച്ചുനിർത്തപ്പെട്ടവനും യജ്ഞത്തിന്നുവേണ്ടി ശുദ്ധിപ്പെടുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്റെ സ്ഥാനം പ്രാപിച്ചാലും.

16 പ്രഹിന്വാനാസഇന്ദവോ
ച്ഛാസമുദ്രമാശവഃ
ധിയാജൂതാഅസൃക്ഷത

അന്വയം —
ആശവഃ ഇന്ദവഃ — വേഗവന്തസ്സോമ
സമുദ്രം അച്ഛ
ഹിന്വാനാസഃ — അന്തരിക്ഷം പ്രതിഹിന്വാനാഃ പ്രേര്യമാണാഃ

ധിയാ ജൂതാഃ — അങ്ഗുല്യാകൃഷ്ടാശ്ച
പ്ര അസൃക്ഷത — പ്രസൃജ്യന്തേ

അത്ഥം—വേഗവത്തുക്കളായ സോമങ്ങാം അന്തരിക്ഷത്തിൻെറ നേരെ ചെല്ലാൻ ഋത്വിക്കുകളാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയും വിരലാൽ തിരുമ്പപ്പെട്ടവയുമായി വിടപ്പെടുന്നു.

17 മർമ്മൃജാനാസആയവോ
വൃഥാസമുദ്രമിന്ദവഃ
അഗ്മന്നൃതസ്യയോനിമാ

അന്വയം:—

മർമ്മൃജാനാസഃ — മർമ്മൃജ്യമാനാഃ
ആയവഃ ഇന്ദവഃ — ഗന്താരസ്സോമാഃ
വൃഥാ ഋതസ്യ യോനിം
സമുദ്രം ആ അഗ്മൻ — അനായാസേനോദകസ്യസ്ഥാനം
അന്തരിക്ഷം ഗച്ഛന്തി

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവയും ഒഴുകിനടക്കുന്നവയുമായ സോമങ്ങാം അനായാസമായി ജലസ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

18 പരിണോയാഹ്യസ്മയു
ർവ്വിശ്വാവസൂന്യോജസാ
പാഹിനശ്ശർമ്മവീരവൽ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) അസ്മ-യുഃ — അസ്മൽകാമസ്ത്വം
നഃ വിശ്വാ വസൂനി — വിശ്വാനി, സർവ്വാണി ധനാനി
ഓജസാ പരി യാഹി — ബലേനസഹരക്ഷാത്ഥം
പരിഗച്ഛ
(അപിച) വീര-വൽ
നഃ ശർമ്മ പാഹി — പുത്രവദസ്മാകം ഗൃഹംരക്ഷ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ എല്ലാ ധനങ്ങളെയും, രക്ഷയ്ക്കായി ബലത്തോടുകൂടി പരിഗമിച്ചാലും, (ചുററി നിലകൊണ്ടാലും.) പിന്നെ, പുത്രന്മാരൊത്ത ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തെ രക്ഷിച്ചാലും.

19 മിമാതിവഹ്നിരേതശഃ

പദംയുജാനഋക്വഭിഃ

പ്രയത്സമുദ്രആഹിതഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) യത്

വഹ്നിഃ ഏതശഃ മിമാതി — യദാവഹനശീലോശ്വശ്ശബ്ദം കരോതി

ഋക്വ—ഭിഃ പദം യുജാനഃ — ഋത്വിഗ്ഭിഃ, സ്തോതൃഭിഃ യജ്ഞസ്ഥാനിദധൻ സ്തോത്രശ്രവണാർത്ഥമാഗച്ഛതി ച, തദാ

(സദ്ഗുണവാഹകോ ഭവാൻ ത്വം) സമുദ്രേ — വസതീവരീഷു

പ്ര ആ—ഹിതഃ — നിഹിതോഭവസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, എപ്പോൾ ഭാരമേററുന്ന കുതിര (പോലെ) ശബ്ദമുണ്ടാക്കുകയും ഋത്വിക്കുകളാൽ യജ്ഞത്തിൽ സ്ഥാപിതനായി സ്തോത്രം കേൾക്കാൻ വരുകയും ചെയ്യുന്നുവോ, അപ്പോൾ യജ്ഞം വഹിക്കുന്ന കുതിരയായ അവിടുന്ന് വസതീവരികളെന്ന ജലപാത്രങ്ങളിലിരുത്തപ്പെടുന്നു

20 ആയ[illegible]നിംഹിരണ്യയ്

[illegible]സീദതി

[illegible]തസഃ

അന്വയം:—

യൽ ആശുഃ — യദാ വേഗവാൻ സോമഃ
ഋതസ്യ ഹിരണ്യയം
യോനിം — യജ്ഞസ്യ ഹിരണ്മയം സ്ഥാനം
ആ സീദതി — നിഷണ്ണോ ഭവതി, തദാനീം
അപ്ര—ചേതസഃ ജഹാതി — വിസൃജതി (അസ്തോതൄണാം
യജ്ഞം നാഭി ഗച്ഛതി)

അൎത്ഥം—വേഗവാനായ സോമൻ, യജ്ഞത്തിൻെറ സ്വൎണ്ണമയസ്ഥാനത്തിരിക്കുമ്പോാം സ്തോതാക്കളല്ലാത്തവരെ അവിടുന്നുപേക്ഷിക്കുന്നു. (''ഹിരണ്യപാണിരഭിഷുണോതി'' എന്ന പ്രമാണം കൊണ്ടു സ്വൎണ്ണമോതിരമിട്ട കൈകൊണ്ടുവേണം സോമം സംസ്കരിക്കാനെന്നു പറയുന്നു)

21 അഭിവേനാ അനൂഷ
തേയക്ഷന്തിപ്രചേതസഃ
മജ്ജന്ത്യവിചേതസഃ

അന്വയം:—

വേനാഃ അഭി അനൂഷത — കാന്താസ്തോതാരസ്സോമമഭിഷ്ടുവന്തി
പ്ര—ചേതസഃ ഇക്ഷയന്തി — സുമതയോ യഷ്ടുമിച്ഛന്തി ച
അവി—ചേതസഃ — വിപരീതമതയഃ
മജ്ജന്തി — നിമജ്ജന്തി, നരകേ പതന്തി

അൎത്ഥം—ദേവകാമന്മാരായ സ്തോതാക്കാം സോമനെ സ്തുതിക്കുന്നു. സുബുദ്ധികാം, വിവേകശാലികാം യജിക്കാനിച്ഛിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അവിവേകികാം, ദുൎബ്ബുദ്ധികാം (കൎമ്മങ്ങളനുസരിക്കാതെ) മുങ്ങുന്നു, നരകത്തിൽ വീഴുന്നു.

22 ഇന്ദ്രായേന്ദോമരുത്വതേ
പവസ്വമധുമത്തമഃ
ഋതസ്യയോനിമാസദം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, മധുമത്–തമഃ — സോമ, അതിശയേന മധുമാൻ ത്വം

ഋതസ്യ യോനിം
ആ–സദം — യജ്ഞസ്യസ്ഥാനമുപവേഷ്ടും

മരുത്വതേ ഇന്ദ്രായ
പവസ്വ — മരുദ്ഭിര്യുക്തായ തസ്മൈ, തദർത്ഥം ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏറ്റവും മാധുര്യവാനായ അവിടുന്ന് യജ്ഞസ്ഥാനത്തിലിരിയ്ക്കുവാനായി മരുത്തുകളോടു കൂടിയ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഒഴുകിയാലും.

23 തന്ത്വാവിപ്രാവചോവിദഃ

പരിഷ്കൃണ്വന്തിവേധസഃ

സന്ത്വാമൃജന്ത്യായവഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തം ത്വാ
വിപ്രാഃ — ത്വാം പ്രാജ്ഞാഃ
വേധസഃ വചഃ–വിദഃ — കർമ്മണാം കർത്താരഃ സ്തോതാരഃ
പരി കൃണ്വന്തി — അലങ്കുർവ്വന്തി
(അപിച) ത്വാ ആയവഃ
സം മൃജന്തി — ത്വാം മനുഷ്യാസ്സമ്യക് ശോധയന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടത്തെ വിദ്വാന്മാരും കർമ്മകർത്താക്കളുമായ സ്തോതാക്കൾ (സ്തുതികളാൽ) അലങ്കരിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ, മനുഷ്യരായ ഋത്വിക്കുകൾ അവിടത്തെ വേണ്ടപോലെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു

24 രസന്തേമിത്രോഅര്യമാ

പിബന്തിവരുണഃകവേ

പവമാനസ്യമരുതഃ

അന്വയം:—

ഹേ കവേ, പവമാനസ്യ
തേ രസം — ക്രാന്തകർമൻ, ക്ഷരതസ്തവരസം
മിത്രഃ, അര്യമാ, വരുണഃ, മരുതഃ പിബന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത സോമ, ഒഴുകുന്ന അവിടത്തെ രസം മിത്രനും അര്യമാവും വരുണനും മരുത്തുക്കളും കുടിയ്ക്കുന്നു.

25 ത്വംസോമവിപശ്ചിതം

പുനാനോവാചമിഷ്യസി

ഇന്ദോസഹസ്രഭർണ്ണസം വ. 40

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ, — ദീപ്ത, സോമ,
പുനാനഃ ത്വം — പൂയമാനസ്ത്വം
വിപഃ—ചിതം — പ്രാജ്ഞം, തഥൈവ
സഹസ്ര—ഭർണ്ണസം — ബഹുഭരണാം
വാചം ഇഷ്യസി — പ്രേരയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ പ്രകാശമുററ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന്, വിദ്വാന്ന് വളരെപേരെ ഭരിക്കാൻ പര്യാപ്തമായ, അത്ര ആജ്ഞാശക്തിയുള്ള വാക്ക് ഉള്ളിലുണർത്തി ഉയർത്തുന്നു.

26 ഉതോസഹസ്രഭർണ്ണസം

വാചംസോമമഖസ്യുവം

പുനാനഇന്ദവാഭര

അന്വയം:—

ഉതോ ഹേ ഇന്ദോ, സോമ — അപിച ദീപ്ത, സോമ
പുനാനഃ സഹസ്ര—ഭർണ്ണസം — പൂയമാനസ്ത്വം ബഹുഭരണാം
മഖസ്യുവം വാചം ആ ഭര — ധനകാമാം വാചമസ്മഭ്യമാഹര

അർത്ഥം—പിന്നെ, അല്ലയോ തിളങ്ങുന്ന സോമ ശുദ്ധികരനായ അവിടന്ന് വളരെപ്പേരെ ഭരിക്കുന്ന (വൃത്തിയിൽ വരുത്തുന്ന) ധനകാമമുററ വാക്കിനെ ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിയാലും (ധനലാഭത്തിന്ന പററിയ സ്തുതി ഞങ്ങൾക്ക ചൊല്ലുവാൻ തോന്നിച്ചാലും)

27 പുനാനഇന്ദവേഷാം

പുരുഹൂതജനാനാം

പ്രിയസ്സമുദ്രമാവിശ

അന്വയം —

ഹേ പുരു—ഹൂത, ഇന്ദോ — ബഹുഭിരാഹൂത, സോമ

പുനാനഃ ഏഷാം ജനാനാം— പൂയമാനസ്ത്വമസ്മിൻ യാഗേസ്തോതൃജനാനാം

പ്രിയഃ സമുദ്രം ആ വിശ — പ്രീതികരസ്സൻ ദ്രോണകലശം പ്രവിശ

അർത്ഥം—പലരാലും വിളിക്കപ്പെട്ട സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടന്ന് ഈ യാഗത്തിൽ സ്തോത്രം ചൊല്ലുന്ന ജനങ്ങൾക്ക് പ്രീതികരനായി, ദ്രോണകലശത്തെ പ്രവേശിച്ചാലും

28 ദവിദ്യുതത്യാരുചാ

പരിഷ്ടോഭന്ത്യാകൃപാ

സോമാശ്ശുക്രാഗവാശിരഃ

അന്വയം —

ദവിദ്യുതത്യാ രുചാ

ശുക്രാഃ — ദ്യോതമാനയാദീപ്ത്യാ ഉജ്ജ്വലാഃ

പരി—സ്തോഭന്ത്യാ — പരിതശ്ശബ്ദായമാനയാ

കൃപാ സോമാഃ — ധാരയായുക്താസ്സോമാഃ

ഗോ—ആശിരഃ — ഗവ്യേന, പയസാമിശ്രിതാ ഭവന്തി

അൎത്ഥം—മിന്നുന്ന തിളക്കംകൊണ്ടുജ്വലിക്കുന്നവയും മററും മുഴങ്ങുന്നവിധം ശബ്ദിക്കുന്ന ധാരയോടുകൂടിയവയുമായ സോമങ്ങളം പശുവിൻപാലിനോടു ചേൎന്നവയായി ഭവിക്കുന്നു.

29 ഹിന്വാനോഹേതൃഭിൎയ്യത

ആവാജംവാജ്യക്രമീൽ

സീദന്തോവനുഷോയഥാ

അന്വയം:—

വാജീ, ഹേതൃ–ഭിഃ	—	ബലവാൻ സോമഃ പ്രേരകൈസ്സ്തോതൃഭിഃ
ഹിന്വാനഃ	—	സ്തോത്രൈഃ പ്രേൎയ്യമാണഃ
യഥാ വനുഷഃ സീദന്തഃ	—	ഹന്താരോഭടായുദ്ധം പ്രവിശന്തിതദ്വൽ
യതഃ വാജം ആ അക്രമീൽ	—	സംയതസ്സൻ യാഗാഖ്യം യുദ്ധം ആക്രമതി

അൎത്ഥം—ബലവാനായ സോമൻ സ്തോതാക്കളാൽ സ്തോത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു് പ്രേരിപ്പിയ്ക്കപ്പെടുന്നവനായി, കൊലയന്മാരായ ഭടന്മാർ പോർക്കളം പൂകുന്നതുപോലെ, ഉള്ളറപ്പൊത്തവനായി യാഗമാകുന്ന യുദ്ധത്തെ ആക്രമിക്കുന്നു. (അതിൽ കടന്നു ചെല്ലുന്നു.)

30 ഋധക്സോമസ്വസ്തയേ

സഞ്ജഗ്മാനോദിവഃകവിഃ

പവസ്വസൂൎയ്യോദൃശേ

വ. 41

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, കവിഃ, സൂൎയ്യഃ	—	ക്രാന്തകൎമ്മാ, സുവീൎയ്യസ്ത്വം
ഋധക്, സം–ജഗ്മാനഃ	—	ഋധ്ഗ്നവൻ, സങ്ഗച്ഛമാനഃ
സ്വസ്തയേ ദൃശേ ദിവഃ പവസ്വ	—	ക്ഷേമമായ ദൎശനായ ച ക്ഷര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കവിഞ്ഞ കൎമ്മമൊത്തവനും ശോഭനവീൎയ്യവാനുമായ അവിടുന്ന് വളൎന്ന് വേണ്ടപോലെ വരുന്നവനായി, ഞങ്ങൾക്കു ക്ഷേമത്തിനും ദൎശനത്തിനുംവേണ്ടി ദ്യോവിൽനിന്നൊഴുകിയാലും (ഇവിടെ നിലാവിനെയാണ് പരാമൎശിക്കുന്നത്)

ഒന്നാം അദ്ധ്യായം സമാപ്തം

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം-2

7 മുതൽ 12 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങളടങ്ങിയ സൂക്തത്തിൽ പവമാന സോമനെപോലെ പവമാനാഗ്നി ദേവത 13 മുതൽ 18കൂടി വർഗ്ഗങ്ങളടങ്ങിയ സൂക്തത്തിൽ പവമാനസോമന്ന് പുറമെ പവമാനപൂഷാവ്, പവമാനാഗ്നി, പവമാനസവിതാവ്, പാവമന്യധ്യേതാവ് എന്നിവ ദേവതകൾ. 17–18 വർഗ്ഗം പുണ്യാഹമന്ത്രങ്ങളിൽ പെട്ടതാണ് ഭയങ്ങളും മാനസികവാചികദൈഹികാശുദ്ധികളും പാപങ്ങളും തീക്കുന്നവയാണ്. 27–ാം മന്ത്രം സർവ്വപാപഹരവും സർവ്വാശുദ്ധിഹരവുമാണ് ഒടുവിലത്തെ രണ്ടൃക്കുകൾ വേദത്തിൽ വിരളമായ ഫലശ്രുതിയാണ്. ഇതോടുകൂടി ചെറുപവമാനം കഴിഞ്ഞു മേൽപോട്ട് പെരുംപവമാനമാണ്. 19–20 സോമൻ തന്നെ ദേവത 5–ാം മന്ത്രത്തിൽ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ആവിർഭാവവും, ചന്ദ്രൻ ഭൂമിയിൽനിന്നുണ്ടായതാണെന്നും പറയുന്നു

വർഗ്ഗം 1 മുതൽ 6 കൂടി വാരുണിർഭൃഗുഃ ഋഷിഃ, ഗായത്രീച്ഛന്ദഃ, സോമഃ പവമാനോ ദേവതാ

1 ഹിന്വന്തിസൂരമുസ്രയ
സ്വസാരോജാമയസ്പതിം
മഹാമിന്ദുംമഹീയുവഃ

അന്വയം:—

ജാമയഃ, ഉസ്രയഃ	— ഏകസ്ഥാൽ പാണേതല്പന്നത്വാൽ ബന്ധുഭൂതാഃ, കർമ്മാർത്ഥം നിവസന്ത്യഃ
സ്വസാരഃ, മഹീയുവഃ	— അങ്ഗുലയഃ, ത്വദഭിഷവകാമയമാനാഃ
സൂരം, പതിം	— സുവീര്യം, സ്ഥാവരജങ്ഗമസ്യസ്വാമിനം
മഹാം ഇന്ദും ഹിന്വന്തി	— മഹാന്തം സോമം പ്രേരയന്തി

അൎത്ഥം—ഒരേ കൈപ്പടത്തിൽ നിന്നുളവായതുകൊണ്ടു ബന്ധുത്വമുററവയും കർമ്മത്തിന്നുവേണ്ടി നിലക്കൊള്ളുന്നവയുമായ (ഋത്വിക്കുകളുടെ) വിരലുകാം സോമസംസ്കരണമിച്ഛിക്കുന്നവയായി ശോഭനവീര്യമൊത്തവനും ചരാചരങ്ങാംക്കു നാഥനും മഹാനുമായ സോമനെ പുറത്തുവരാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു

2 പവ്മാനരുചാരുചാ

ദേവോദേവേഭ്യസ്പരി

വിശ്വാവസൂന്യാവിശ

അന്വയം.—

ഹേ പവമാന,

രുചാ—രുചാ	— സർവ്വേണ തേജസാ
ദേവഃ ദേവേഭ്യഃ പരി	— ദീപ്യമാനസ്ത്വം ദേവേഭ്യസ്സകാശാൽ
വിശ്വാ വസൂനി ആ വിശ—	സർവ്വാണി വസൂന്യസ്മാകം പ്രാപയ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, എല്ലാ തേജസ്സുകളോടുംകൂടി പ്രകാശിക്കുന്ന അവിടുന്ന്, ദേവന്മാരിൽനിന്നെല്ലാ ധനങ്ങളെയും ഞങ്ങാംക്കെത്തിച്ചാലും.

3 ആപവമാനസുഷ്ടുതിം

വൃഷ്ടിംദേവേഭ്യോദുവഃ

ഇഷേപവസ്വസംയതം

അന്വയം.—

ഹേ പവമാന,

ദേവേഭ്യഃ ദുവഃ	— ദേവാനാം ദുവസേ, പരിചരണായ
സുഷ്ടുതിം വൃഷ്ടിം ആ പവസ്വ	— ശോഭനസ്തുതിയുക്താം വൃഷ്ടിമാശയ

(കിഞ്ചാസ്മാകം) ഇഷേ
സം—യതം — അന്നായ സമൃഗ്ഗച്ഛന്തീം വൃഷ്ടിം കുരു

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവന്മാക്ക പരിചരണത്തിന്ന വേണ്ടി, നല്ല സ്തുതികാരക്ക വിഷയഭൂതമായ മഴയെ എത്തിച്ചാലും. (മഴപെയ്തു ധാന്യാദികളുണ്ടായിട്ടു വേണം ദേവന്മാരെ പരിചരിക്കുന്ന യാഗാദികർമ്മങ്ങരം ചെയ്‌വാൻ.) പിന്നെ, ഞങ്ങരംക്കന്നത്തിന്നായി വേണ്ടപോലെ വരുന്ന മഴയുണ്ടാക്കിയാലും.

4 വൃഷാഹ്യസിഭാനുനാ

ദ്യുമന്തന്ത്വാഹവാമഹേ

പവമാനസ്വാധ്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, (ത്വം)

വൃഷാ അസി ഹി	— അഭിമതവഷിതാ ഭവതി ഖലു
സ്വ—ആധ്യഃ	— ശോഭനകർമ്മാണോ വയം
ഭാനുനാ ദ്യു—മന്തം ത്വാ	— തേജസാദീപ്തം ത്വാം
ഹവാമഹേ	— യജ്ഞേഷ്വാഹ്വയാമഹേ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നഭീഷ്ടവഷകനാണല്ലോ. സൽക്കർമ്മവാന്മാരായ ഞങ്ങരം തേജസ്സുകൊണ്ടു പ്രകാശിക്കുന്ന അവിടുത്തെ യജ്ഞങ്ങളിൽ വിളിക്കുന്നു.

5 ആപവസ്വസുവീര്യം

മന്ദമാനസ്വായുധ

ഇഹോഷ്വിന്ദവാഗഹി

അന്വയം —

ഹേ സ്വ-ആയുധ, ഇന്ദോ, — സ്വായുധ്യാദീനി ശോഭനായുധാനി യസ്യ താദൃശ, സോമ, ത്വം

മന്ദാനഃ സ്വ-വീര്യം ആ പവസ്വ — മോദമാനഃ ശോഭനപുത്രാദിക മസ്മാകം ക്ഷര

(കിഞ്ച) ഇഹോ സു ആ ഗഹി — ഇഹൈവാസ്മദീയേ യജ്ഞേ സുഷ്ഠ്വാഗച്ഛ

അർത്ഥം—ചമത മുതലായി നല്ല പത്ത് ആയുധങ്ങളോട് കൂടിയ സോമ, അവിടുന്ന മോദമാർന്നവനായി സൽപുത്രാദികളെ ഞങ്ങൾക്കൊഴുക്കിത്തന്നാലും. കൂടാതെ ഇവിടെത്തന്നെ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ നന്നായി വന്നാലും

6 യദദ്ഭിഃ പരിഷിച്യസേ

മൃജ്യമാനോ ഗഭസ്ത്യോഃ

ദ്രുണാ സധസ്ഥമശ്നുഷേ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ,) ഗഭസ്ത്യോഃ മൃജ്യമാനഃ — ബാഹ്വോര്യോഃ ശോധ്യമാനസ്സൻ

അദ്-ഭിഃ യത് പരി-സിച്യസേ — വസതീവരീഭിരേകധനാഭിശ്ച യദാ പരിതസ്സിച്യമാനോ ഭവസി

(തദാനീം) ദ്രുണാ — ദ്രുമമയേന പാത്രേണ ഗൃഹ്യമാണസ്സൻ

സധ-സ്ഥം അശ്നുഷേ — ഗ്രഹചമസാദികം സ്ഥാനം പ്രാപ്നോഷി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കൈകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവനായി വസതീവരികൾ, ഏകധനകൾ എന്നീ മന്ത്രപൂത ജലങ്ങളാൽ എപ്പോൾ കഴുകപ്പെടുന്നുവോ, അപ്പോൾ മരപ്പാത്ര

ങ്ങളിൽ നിറയ്ക്കപ്പെട്ട്, കണ്ടൻ–വാലന്മരികകളാകുന്ന സ്ഥാനം പ്രാപിക്കുന്നു.

7 പ്രസോമായവൃശ്വവൽ

പവമാനായഗായത

മഹേസഹസ്രചക്ഷസേ

അന്വയം:—

(ഹേ സ്തോതാരഃ) മഹേ	—	ദേവേഭ്യസ്വീക്രിയമാണത്വേന മഹതേ
സഹസ്ര–ചക്ഷസേ	—	നാനാവിധൈർദ്ദേവൈർദ്രഷ്ട വ്യായ
പവമാനായ സോമായ	—	പൂയമാനായ തസ്മൈ
വൃശ്വ–വൽ പ്ര ഗായത	—	യഥാപൂർവ്വം വൃശ്വോനാമഷി സ്തോമമഗാസീത്തഥാഗാനം കുരുത

അർത്ഥം–അല്ലയോ സ്തോതാക്കളേ, ദേവന്മാർക്ക് സ്വീകാര്യനായതുകൊണ്ട് മഹാനും പലദേവന്മാർക്കും ദർശനീയനും ശുദ്ധീകരനമായ സോമനുവേണ്ടി, പണ്ട് വൃശ്വനെന്ന ഋഷി സോമത്തെപ്പാടിപ്പുകഴ്ത്തിയപോലെ പാടുക.

8 യസ്യവർണ്ണംമധുശ്ചുതം

ഹരിംഹിന്വന്ത്യദ്രിഭിഃ

ഇന്ദുമിന്ദ്രായപീതയേ

അന്വയം:—

(ഹേ അധ്വര്യവഃ)

വർണ്ണം	—	ശത്രൂണാം വാരകം
മധു–ശ്ചുതം	—	മധുരരസസ്യ ച്യാവയിതാരം
ഹരിം ഇന്ദും	—	ഹരിതവർണ്ണം സോമം

യസ്യ	— യസ്യേന്ദ്രസ്യകാരണാദംശും
അദ്രി–ഭിഃ ഹിന്വന്തി	— ഗ്രാവഭിരഭിഷുണ്വന്തി
(തം തസ്മൈ) ഇന്ദ്രായ	
പീതയേ	— ഇന്ദ്രസ്യപാനായ പ്രയച്ഛത

അർത്ഥം–അല്ലയോ അധ്വര്യു മുതലായവരേ, (ഹർഷം വളർത്തി ബലമേകി) ശത്രുക്കളെ അകറ്റുന്നവനും മധുരരസം പൊഴിക്കുന്നവനും പച്ചനിറമുററവനുമായ സോമനെ, ആർക്കുവേണ്ടിയാണോ പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കുന്നതു്, ആ ഇന്ദ്രനു കുടിയ്ക്കാനായിക്കൊടുക്കുക

9 തസ്യതേവാജിനോവയം
വിശ്വാധനാനിജിഗ്യുഷഃ
സഖിത്വമാവൃണീമഹേ

അന്വയം'–

(ഹേ സോമ,) വാജിന	
വയം	— സംഭൃതഹവിഷ്കാവയം
വിശ്വാ ധനാനി ജിഗ്യുഷഃ	— സർവ്വാണി ശത്രുധനാനി ജിതവതഃ
തസ്യ തേ സഖി–ത്വം	— തവ സ്തുത്യസ്തോതൃസഖ്യം
ആ വൃണീമഹേ	— സംഭജാമഹേ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ഹവിസ്സേന്തിയ ഞങ്ങൾ, ശത്രുക്കളുടെ എല്ലാ ധനങ്ങളെയും ജയിച്ചുനേടിയ ആ അവിടുത്തോടു് സ്തുത്യനും സ്തോതാവും തമ്മിലുള്ള ചങ്ങാതത്തെ വരിയ്ക്കുന്നു, പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു

10 വൃഷാപവസ്വധാരയാ
മരുത്വതേചമത്സരഃ
വിശ്വാദധാനഓജസാ

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ, ത്വം) വൃഷാ

ധാരയാ പവസ്വ	—	അഭിമതവർഷകസ്സൻ ക്ഷര
വിശ്വാ ഓജസാ ദധാനഃ	—	വിശ്വാനി ധനാനി ബലേന സ്തോതൃഭ്യഃ പ്രയച്ഛൻ
മരുത്വതേ മത്സരഃ ച	—	മരുത്ഭിര്യുക്തായേന്ദ്രായ മദകരശ്ച ഭവ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് അഭീഷ്ടവർഷകനായി ധാരയായൊഴുകിയാലും. എല്ലാ ധനങ്ങളും സ്വന്തമോജസ്സാൽ സ്തോതാക്കൾക്കു കൊടുക്കുന്നവനായി, മരുത്തുക്കളോത്ത ഇന്ദ്രനു ഹർഷകരനായി ഭവിച്ചാലും.

11 തന്ത്വാധർത്താരമോണ്യോഃ

പവമാനസ്വർദൃശം

ഹിനോമിവാജേഷുവാജിനം

അന്വയം:–

ഹേ പവമാന, ഓണ്യോഃ	—	ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ
ധർത്താരം, സ്വഃ–ദൃശം	—	ധാരകം, അതഏവസർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാരം
വാജിനം തം ത്വാ	—	ബലവന്തം ത്വാം
വാജേഷു ഹിനോമി	—	അന്നവിഷയേഷു ഹിനോമി, പ്രേരയാമി (അന്നാദികം പ്രയച്ഛ)

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ദ്യാവാപൃഥിവികളെ ധരിക്കുന്നവനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ എല്ലാം കാണുന്നവനും ബലവാനുമായ ആ അവിടത്തെ അന്നവിഷയങ്ങളിൽ ഞാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. (അന്നമേകാൻ പ്രചോദിപ്പിക്കുന്നു, തന്നരുളിയാലും.)

12 അയാചിത്തോവിപാനയാ

ഹരിഃപവസ്വധാരയാ

യുജംവാജേഷുചോദയ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) അയാ
അനയാ വിപാ — കർമ്മാത്ഥമിതസ്തതോഗച്ഛന്ത്യാ ങ്ഗുല്യാ, അങ്ഗുലീഭി: .

ചിത്ത: ഹരി: ധാരയാ
പവസ്വ — ജ്ഞാത:, നിഗ്ഗത:, ഹരിതവർണ്ണസ്ത്വംക്ഷര

(കിഞ്ച) യുജം വാജേഷു
ചോദയ — സഖായമിന്ദ്രം സങ്ഗ്രാമേഷു പ്രേരയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കർമ്മത്തിന്നുവേണ്ടി അങ്ങുമി ങ്ങും ചലിക്കുന്ന ഈ വിരലുകളെക്കൊണ്ടു പുറത്തുവന്ന പച്ചനി റമുററ അവിടുന്നു ധാരയായൊഴുകിയാലും പിന്നെ, സഖാവാ യ ഇന്ദ്രനെ യുദ്ധങ്ങളിൽ (സഹായിപ്പാൻ) പ്രേരിപ്പിച്ചാലും.

13 ആന്ഇന്ദോമഹീമിഷം
പവസ്വാവിശ്വദശ്ത:
അസ്മഭ്യംസോമഗാതുവിത്

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,
വിശ്വ—ദശ്ത: — വിശ്വൈ:, സർവ്വൈദ്രർശ നീയസ്ത്വം

ന: മഹീം ഇഷം ആ
പവസ്വ — അസ്മഭ്യം മഹദന്നമാഗമയ

(കിഞ്ച) അസ്മഭ്യം
ഗാതു—വിത് — സ്വർഗ്ഗമാർഗ്ഗസ്യജ്ഞാപയിതാഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ സോമ, എവക്കും ദശ്നീയനായ അവിടുന്നു ഞങ്ങൾക്കു മഹത്തായ അന്നമെത്തി ച്ചാലും. പിന്നെ, സ്വർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്കുള്ളവഴി ഞങ്ങൾക്കു അറി യിക്കുന്നവനായാലും.

14 ആകലശാഅനൃഷ

തേന്ദോധാരാഭിരോജസാ

ഏന്ദ്രസ്യപീതയേവിശ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ഓജസാ	—	ബലേനയുക്തസ്യതവ
ധാരാഭിഃ കലശാഃ	—	ധാരാഭിസ്സഹിതാദ്രോണ കലശാഃ
ആ അനൃഷത	—	സ്തോതൃഭിരാഭിമുഖ്യേന സ്തൂയന്തേ
(തതസ്ത്വം) ഇന്ദ്രസ്യ		
പീതയേ ആ വിശ	—	തസ്യപാനായ ഗ്രഹചമസാൻ പ്രവിശ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ബലമുററ അവിടുത്തെ ധാരക ളോടുകൂടിയ ദ്രോണകലശങ്ങരം സ്തോതാക്കളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടു ന്നു. ഇനി അവിടുന്നു് ഇന്ദ്രന്നു കുടിക്കാനായി മരികകളിൽ പ്ര വേശിച്ചാലും.

15 യസ്യതേമദ്യംരസ

ന്തീവ്രന്ദുഹന്ത്യദ്രിഭിഃ

സപവസ്വാഭിമാതിഹാ

വ. 3

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) യസ്യ തേ		
മദ്യം	—	തവമദകരം
തീവ്രം രസം	—	ക്ഷിപ്രമദകാരിണം രസം
അദ്രി—ഭിഃ ദുഹന്തി	—	അധ്വര്യ്വാദയഃ ഗ്രാവഭിരഭിഷുണ്വന്തി
സഃ (ത്വം) അഭിമാതി—ഹാ		
പവസ്വ	—	പാപരൂപാണാം ശത്രൂണാം ഹന്താസൻ സർവ്വതോ ഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊരവിട്ടത്തെ ഹർഷകരവും വേഗത്തിൽ മോദമിയററുന്നതുമായ രസത്തെ അധ്വര്യു മുതലായവർ പിടിക്കല്ലുകളാൽ കറക്കുന്നുവോ, സംസ്കരിക്കുന്നുവോ, ആ അവിടുന്ന പാപരൂപന്മാരായ ശത്രുക്കളെ നശിപ്പിക്കുന്നവനായി എമ്പാടുമൊഴുകിയാലും. (സോമയാഗാനുഷ്ഠാതാക്കൾ പാപമററ സുകൃതികളാവുന്നു.)

16 രാജാമേധാഭിരീയതേ

പവമാനോമനാവധി

അന്തരിക്ഷേണയാതവേ

അന്വയം:—

മനൌ അധി — മനുഷ്യേ യാഗം കർവ്വാണേ സതി

പവമാനഃ രാജാ — പൂയമാനസ്സോമഃ

അന്തരിക്ഷേണ യാതവേ — ആകാശമാർഗ്ഗേണ ദ്രോണകലശം പ്രതിയാതും

മേധാഭിഃ ഈയതേ — സ്തുതിഭിസ്സഹഗച്ഛതി (ദ്രോണാഭിഗമനകാലേഹി സ്തോതൃഭിസ്തൂയതേ)

അർത്ഥം—മനുഷ്യൻ യാഗമനുഷ്ഠിക്കവേ ഒഴുകുന്ന സോമൻ ആകാശമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ദ്രോണകലശത്തിലെത്താനായി സ്തുതികളോടുകൂടിപ്പോകുന്നു. (ദ്രോണകലശത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ സോമൻ സ്തോതാക്കളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു.)

17 ആനഇന്ദോശതഗ്വിന

ഗവാംപോഷംസ്വശ്വ്യം

വഹാഭഗത്തിമൂതയേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ശത–ഗ്വിനം — ശതസംഖ്യാകഗോഭിര്യുക്തം

ഗവാം പോഷം — ഗവാദീനാം പുഷ്ടിവർദ്ധനം

സു–അശ്വ്യം — ശോഭനാശ്വസഹിതം

ഭഗത്തിം — ഭഗദത്തിം ഭജനീയധനദാനഞ്ച
ഊതയേ നഃ ആ വഹ — പ്രാപയ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, നൂറുകണക്കിൽ പശുക്കളോട്ട കൂടിയതും പശു മുതലായവയ്ക്കു പുഷ്ടിചേക്കുന്നതും നല്ല കതിരകളൊത്തതും ഭജനീയവുമായ ധനത്തിൻെറ ദാനം രക്ഷക്കായി ഞങ്ങാംകെത്തിച്ചാലും. (അവിടത്തെ ഉംപ്രേരണകൊണ്ടു് ഔദാര്യമതികളായ ധനവാന്മാരുടെ ദാനങ്ങാം ഞങ്ങാംക്കണ്ടാക്കിയാലും.)

18 ആനസ്സോമസഹോജ്ജുവോ

രൂപന്നവച്ച്സേഭരേ

സുഷ്വാണോദേവവീതയേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ,
ദേവ—വീതയേ — ദേവപാനായ
സുസ്വാനഃ — അഭിഷൂയമാണസ്ത്വം
സഹഃ ജുവഃ ന — ശത്രുഭിഗമനസമത്ഥം ബലം, ശീഘ്രഗമനം ബലഞ്ച പ്രയച്ഛ (നേതിചാത്ഥേ)
വച്ച്സേ രൂപം നഃ ആ ഭരേ — ദീപൈ്ത്യരൂപമസ്മഭ്യമാഹര

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവന്മാക്ക കടിസ്സാനായി സംസ്ക്കരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടന്നു് ശത്രുക്കളെ നേരിടുവാൻ സമത്ഥവും വേഗവുമുള്ളതുമായ ബലം തന്നാലും. സ്വപ്രകാശത്തിന്നു തക്ക രൂപവും കൊണ്ടുതന്നാലും.

19 അഷാസോമദ്യുമത്ത

മോഭിദ്രോണാനിരോത്തവൽ

സീദഞ്ച്യേനോനയോനിമാ

അന്വയം—
ഹേ സോമ, ദ്യുമൽ–തമഃ — അതിശയേന ദീപ്തിമാംസ്ത്വം
ദ്രോണാനി അഭി
രോരുവൽ — ദ്രോണാന്യഭിലക്ഷ്യഭൃശം ശബ്ദം
കർവ്വൻ

ശ്യേനഃ ന യോനിം ആ
സീദൻ — യഥാശ്യേനസ്വസ്ഥാനം കലായം
പ്രതിഗച്ഛതി തദ്വൽ
അർഷ — ആഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏററവും തിളക്കമേററ അവിടന്ന് നല്ല ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട്, പരുന്ത് അങ്ങിങ്ങുപാറി സ്വസ്ഥാനമായ കൂട് പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, ദ്രോണകലശങ്ങളെ ലക്ഷ്യമാക്കി വന്നാലും

20 അപ്സാഇന്ദ്രായവായവേ
വരുണായമരുദ്ഭ്യഃ
സോമോഅർഷതിവിഷ്ണവേ വ. 4

അന്വയം —
അപ്സാഃ സോമഃ — വസതീവാര്യപാം സംഭക്താ
സോമഃ
ഇന്ദ്രായ, വായവേ, വരുണായ,
മരുൽ–ഭ്യഃ, വിഷ്ണവേ
അർഷതി — ക്ഷരതി

അർത്ഥം—വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്ന സോമൻ ഇന്ദ്രന്നും വായുവിന്നും വരുണന്നും മരുത്തുക്കൾക്കും വിഷ്ണുവിന്നുംവേണ്ടി ഒഴുകുന്നു

21 ഇഷന്തോകായനോദധ
ദസ്മഭ്യംസോമവിശ്വതഃ
ആപവസ്വസഹസ്രിണം

അന്വയം —

ഹേ സോമ, (ത്വം) നഃ
തോകായ — പുത്രായ
ഇഷം ദധൽ — അന്നം വിദധൽ, പ്രയച്ഛൻ
സഹസ്രിണം വിശ്വതഃ — സഹസ്രസംഖ്യാകം ധനം സർവ്വതഃ
അസ്മഭ്യം (ച) ആ
പവസ്വ — ആ പ്രാപയ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നു ഞങ്ങളുടെ പുത്രന്നു ധനമേകിക്കൊണ്ടു് ആയിരക്കണക്കിൽ ധനമെമ്പാടും ഞങ്ങൾക്കമെത്തിച്ചാലും.

22 യേസോമാസഃപരാവതി

യേഅർവ്വാവതിസുന്വിരേ

യേവാദശ്ശര്യണാവതി

അന്വയം —

യേ സോമാസഃ
പരാ—വതി — സോമാഃ വിപ്രകൃഷ്ടേ ദേശേ
യേ (വാ) അർവ്വാ—വതി
സുന്വിരേ — അന്തികേവാ ദേശേ ഇന്ദ്രാത്ഥ മഭിഷൂയന്തേ
യേ വാ ശര്യണാ—വതി — കുരുക്ഷേത്രസ്യ ജഘനാദ്ധേ
അദഃ — അസ്മിൻ സരസ്യഭിഷൂയന്തേ

അത്ഥം—സോമങ്ങളേവ ദൂരദേശത്തോ, ഏവ സമീപദേശത്തോ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവോ, ഏവ കുരുക്ഷേത്രത്തിന്റെ താഴ്ന്ന ഭാഗത്തു സരസ്സിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവോ,

23 യആജ്ജീകേഷുകൃത്വസു

യേമധ്യേപസ്ത്യാനാം

യേവാജനേഷുപഞ്ചസു

അന്വയം —

യേ ആർജീകേഷു
കൃത്വ-സു — ആർജീകരാജ്യത്ത് കൃത്വാദിയായ ദേശേ

(കിമ്ബാ) പസ്ത്യാനാം
മധ്യേ യേ — സരസ്വത്യാദിനദീനാം മധ്യേ സമീപേ യേ സോമാഃ അഭിഷൂയന്തേ

ജനേഷു പഞ്ചസു യേ വാ — പഞ്ചജനേഷു യേ സോമാഃ അഭിഷൂയന്തേ

(തേ സോമാഃ അസ്മാകമഭിമതം പ്രയച്ഛന്തു)

അർത്ഥം — സോമങ്ങളേവ ആർജീകമെന്ന രാജ്യത്തിൽ കൃത്വ എന്ന ദേശത്തു സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവോ, സരസ്വതി മുതലായ നദികളുടെ സമീപത്തിലേവ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവോ, പിന്നെ നിഷാദരോടുകൂടി നാലു വർണ്ണക്കാരായ ജനങ്ങളിൽ ഏവ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവോ, ആ സോമങ്ങൾ നമുക്കായിക്കൊണ്ട് ഒഴുകട്ടെ (സോമസംസ്കരണത്തിന് നാലു വർണ്ണങ്ങൾക്കും അധികാരമുണ്ടെന്ന് ഇതിനാൽ സിദ്ധിക്കുന്ന ഗുണം.)

24 തേ നോ വൃഷ്ടിം ദിവസ്പരി
പവന്താമാ സുവീര്യം.
സുവാനാ ദേവാസ ഇന്ദവഃ

അന്വയം —

സുവാനാഃ ദേവാസഃ
ഇന്ദവഃ — അഭിഷൂയമാണാ ദീപ്യമാനാഃ
ദിവഃ പരി — അന്തരിക്ഷാത്
വൃഷ്ടിം സുവീര്യം ആ
പവന്താം — അസ്മാകം ശോഭനവീര്യോപേതം പുത്രഞ്ച പ്രാപയന്തു

അൎത്ഥം—അങ്ങിന്റെ സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന പ്രകാശമാനങ്ങളായ ആ സോമങ്ങൾ അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന മഴയെയും ശോഭനവീൎയ്യമുററ പുത്രനെയും നമുക്ക പ്രാപിപ്പിക്കട്ടെ.

25 പവ്തേഹൎയ്യതോഹരി

ഗൃണാനോജമദഗ്നിനാ

ഹിന്വാനോഗോരധിത്വചി

വ. 5

അന്വയം:—

ഹൎയ്യതഃ, ഹരിഃ	— ദേവകാമഃ, ഹരിതവൎണ്ണഃ
ഗോഃ അധി ത്വചി	— ആനഡുഹേ ചൎമ്മണി
ഹിന്വാനഃ	— പ്രേൎയ്യമാണസ്സോമഃ
ജമൽ—അഗ്നിനാ ഗൃണാനഃ	
പവതേ	— മന്ത്രദ്രഷ്ടാ ഋഷിണാസ്തൂയമാനഃ പാത്രാണ്യഭിഗച്ഛതി

അൎത്ഥം—ദേവകാമനും പച്ചനിറമിയന്നവനും കാളത്തോലിൽ വെക്കപ്പെടുന്നവനുമായ സോമൻ സൂക്തദ്രഷ്ടാവായ ജമദഗ്നിയാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നവനായി പാത്രങ്ങളിലേക്കൊഴുകുന്നു.

26 പ്രശുക്രാസോവയോജുവോ

ഹിന്വാനാസോനസപ്തയഃ

ശ്രീണാനാഅപ്സുമൃഞ്ജത

അന്വയം:—

ശുക്രാസഃ, വയഃ—ജുവഃ	— ദീപ്താഃ അന്നം പ്രേരയന്തഃ സോമാഃ
ശ്രീണാനാഃ	— ദധിക്ഷീരാദിഭിശ്ശ്രീയമാണാസ്സന്തഃ
ഹിന്വാനാസഃ ന സപ്തയഃ	— യഥാശ്വാസ്സാദിഭിഃ പ്രേൎയ്യമാണാസ്സന്തഃ അപ്സു പ്രശോധിതാ ഭവന്തി തദ്വൽ
അപ്—സു പ്ര മൃഞ്ജത	— ഋത്വിഗ്ഭിഃ പ്രമൃജ്യന്തേ, വസതീവൎയ്യേകധനാസു ശോധ്യന്തേ

അർത്ഥം—പ്രകാശിക്കുന്നവരും അന്നമെത്തിക്കുന്നവരുമായ സോമങ്ങൾ തൈർ പാൽ മുതലായവയോടു ചേരുന്നവയായി, കതിരുകൾ നോക്കുകാരാൽ വെള്ളത്തിൽ കഴുകപ്പെടുന്നതുപോലെ വസതീവരികൾ ഏകധനകൾ എന്നീ ജലപൂതങ്ങളിൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു

27 തം ത്വാ സുതേഷ്വാഭുവോ

ഹിന്വിരേ ദേവതാതയേ

സ പവസ്വാനയാ രുചാ ,

അന്വയം —

(ഹേ സോമ) ആ-ഭുവഃ — കർമ്മകരണാർത്ഥം സമന്താൽ ഭവന്തീത്യാഭുവഃ ഋത്വിജഃ

സുതേഷു — അഭിഷുത സോമവത്സു യജ്ഞേഷു

ദേവ-താതയേ — ഇന്ദ്രാദി ദേവേഭ്യഃ

തം ത്വാ ഹിന്വിരേ — ഗ്രാവഭിഃ പ്രേരയന്തി, അഭിഷുണ്വന്തി

സഃ (ത്വം) അനയാ രുചാ പവസ്വ — ദീപ്യമാനയാ ധാരയാ ഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ കർമ്മത്തിലേർപ്പെട്ട ഋത്വിക്കുകൾ സംസ്കരിച്ച സോമമൊത്ത യജ്ഞത്തിൽ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി ആ അവിടത്തെ പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കുന്നു ആ അവിടുന്ന് പ്രകാശമുററ ധാരയാൽ ഒഴുകിവന്നാലും.

28 ആ തേ ദക്ഷം മയോഭുവം

വഹ്നിമദ്യാ വൃണീമഹേ

പാന്തമാ പുരുസ്പൃഹം

അന്വയം —

(ഹേ സോമ, യഷ്ടാരോ വയം) മയഃ-ഭുവം — സുഖസ്യ ഭാവയിതാരം

വഹ്നിം ആ പാന്തം — ധനാദീനാം പ്രാപകം, ശത്രുഭ്യസ്സമന്താൽ രക്ഷകം

പുരു-സ്പൃഹം തേ ദക്ഷം — പുരുഭിഃ, ബഹുഭിസ്പൃഹണീയം തവബലം
അദ്യ ആ വൃണീമഹേ — അസ്മിൻ യാഗദിനേ ആഭിമുഖ്യേന സംഭജാമഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാഗാനുഷ്ഠാതാക്കളായ ഞങ്ങാം സുഖമുണ്ടാക്കുന്നതും ധനാദികളെ പ്രാപിപ്പിക്കുന്നതും ശത്രുക്കളിൽനിന്നു എമ്പാടും രക്ഷിക്കുന്നതും, എല്ലവരാലുമാശിക്കത്തക്കതുമായ അവിടത്തെ ബലത്തെ ഈ യാഗദിനത്തിൽ നേരെ ഭജിക്കുന്നു.

29 ആമന്ദ്രമാവരേണ്യ
മാവിപ്രമാമനീഷിണം
പാന്തമാപുരുസ്പൃഹം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) മന്ദ്രം ആ — സ്തുത്യന്ത്വാമാഭിമുഖ്യേന വൃണീമഹേ
വരേണ്യം ആ — സർവൈർവ്വരണീയം ത്വാമാവൃണീമഹേ
വിപ്രം ആ — മേധാവിനം ത്വാമാവൃണീമഹേ
മനീഷിണം ആ — സ്തുതിമന്തന്ത്വാമാവൃണീമഹേ
പാന്തം പുരു—സ്പൃഹം ആ— സർവ്വേഷാം രക്ഷകം, സർവൈസ്പൃഹണീയം ത്വാമാവൃണീമഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സ്തുത്യനായ അവിടത്തെ നേരെ ഭജിക്കുന്നു. എല്ലവരാലും വരണീയനായ അവിടത്തെ നേരെ വരിക്കുന്നു. മേധാവിയായ അവിടത്തെ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. സ്തുതികളൊത്ത (സ്തുതികാംക്ഷ വിഷയനായ) അവിടത്തെ നേരെ അണയുന്നു. എല്ലവക്കും രക്ഷകനും കാമ്യനുമായ അവിടത്തെ സമീപിക്കുന്നു.

30 ആരയിമാസ്യചേതന

മാസ്ക്രതോതനൂഷ്വാ

പാന്തമാപുരുസ്പൃഹം വ. 6

അന്വയം:—

ഹേ സു–ക്രതോ, രയിം ആ	— ശോഭനപ്രജ്ഞ, സോമ, ത്വദീയം ധനം വയമാവൃണീമഹേ
സു–ചേതുനം ആ	— സുജ്ഞാനം ആവൃണീമഹേ
ആ തനൂഷു ആ	— ആഭിമുഖ്യേന അസ്മൽ പുത്രേഷു ധനം സുജ്ഞാനഞ്ചാവൃണീമഹേ
(തഥാ) പാന്തം പുരു–സ്പൃഹം ആ	— സർവ്വസ്യ രക്ഷകം, സർവ്വൈ സ്പൃഹണീയം ത്വാം സംഭജാമഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശോഭനജ്ഞാനനായ സോമ, അവിടത്തെ ധനത്തെ ഞങ്ങൾ നേരെ വരിയ്ക്കുന്നു തെളിഞ്ഞ ജ്ഞാനത്തെയും നേരെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഞങ്ങളുടെ പുത്രന്മാരിലും പൂർണ്ണമായി ധനവും ജ്ഞാനവും (ഉണ്ടാവാൻ) ആഗ്രഹിക്കുന്നു. എല്ലവർക്കും രക്ഷകനും കാമ്യനുമായ അവിടുത്തെ ഞങ്ങൾ പ്രാപിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം—7 മുതൽ 12 കൂടി. ശതം വൈഖാനസാഃ ഋഷയഃ, ഗായത്ര്യനുഷ്ടുബൗഷ്ണുഹസി, സോമഃ പവമാനഃ അഗ്നിഃ പവമാനശ്ച ദേവതാ.

1 പവസ്വവിശ്വചർഷ

ണേഭിവിശ്വാനികാവ്യാ

സഖാസഖിഭ്യഈഡ്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ വിശ്വ–ചർഷണേ,	— സർവ്വസ്യദ്രഷ്ടഃ, സോമ,
സഖാ, ഈഡ്യഃ	— സഖീഭൂതഃ സ്തോതവ്യസ്ത്വൻ

സഖി–ഭ്യഃ	— മിത്രഭൂതേഭ്യോസ്മഭ്യം
വിശ്വാനി കാവ്യാ അഭി	
പവസ്വ	— കാവ്യാനി, സ്തോത്രാണ്യഭി ലക്ഷ്യ ക്ഷര

അൎത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്ന സോമ, ചങ്ങാതിയായിത്തീൎന്നും (അതേസമയത്ത്) സ്തുത്യനമായി, ചങ്ങാതികളായ ഞങ്ങൾക്കവേണ്ടി ഞങ്ങളുടെ എല്ലാ സ്തോത്രങ്ങളെയും ലക്ഷ്യമാക്കി ഒഴുകിവന്നാലും.

2 താഭ്യാംവിശ്വസ്യരാജസി

യേപവമാനധാമനീ

പ്രതീചീസോമതസ്ഥതുഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, സൊമ,	— പൂയമാന സോമ,
യേ ധാമനീ	— പൂൎവ്വപക്ഷാപരപക്ഷയോഃ ലതാരൂപസ്യ സോമസ്യ തവ ഏകൈകവൎണ്ണവൃദ്ധിഹ്രാസാഭ്യാം സ്വഭൂതൌ, പൂൎവ്വാദിപക്ഷൌ
പ്രതീചീ തസ്ഥതുഃ	— അഭിമുഖം ഗച്ഛന്ത്യപജഗ്മതുഃ
താഭ്യാം വിശ്വസ്യ	
രാജസി	— സൎവ്വസ്യ ലോകസ്യ സ്വാമീ ഭവസി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, വെളുത്തതും കറുത്തതുമായ പക്ഷങ്ങളിൽ ലതാരൂപനായ അവിടുത്തെ ഓരോ ഇലയും വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങളേല്ക്കുന്നു. അതിൽ വെളുത്ത പക്ഷത്തിൽ ആകാശസ്ഥനായ അവിടുന്ന് ഭൂമിസ്ഥനായ അവിടുത്തെ നേരെ ഗമിക്കുന്നു. ആകാശസ്ഥമായ ചന്ദ്രരൂപംകൊണ്ടും ഭൂമിസ്ഥമായ ലതാരൂപംകൊണ്ടും അവിടുന്ന് സൎവ്വലോകത്തിന്നും രാജാവാകുന്നു. (ദേവന്മാരവിടുത്തെ ചന്ദ്രരൂപത്തിലുള്ള വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങളാൽ കലകളെ കുടിക്കുന്നു. ഭൂവിലുള്ളവർ ലതാരൂപനായ അവിടുത്തെ സംസ്കരിച്ച് യാഗാദി കൎമ്മങ്ങളാലഭീഷ്ടങ്ങളെ നേടുന്നു.)

3 പരിധാമാനിയാനിതേ

ത്വംസോമാസിവിശ്വതഃ

പവമാനഋതുഭിഃകവേ

അന്വയം —

ഹേ കവേ, പവമാന, സോമ,
തേ യാനി ധാമാനി പരി — ക്രാന്തകർമ്മൻ, സോമ, യസ്മാൽ
തവദീയാനി തേജാംസി
പരിതോ ഭവന്തി
(തസ്മാൽ) ത്വം ഋതു-ഭിഃ — വസന്താദി
കാലവിശേഷൈസ്സഹ
വിശ്വതഃ അസി — സർവ്വതോഭവസി

അർത്ഥം—കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത, ശുദ്ധികരനായ സോമ, അവിടത്തെ തേജസ്സുകളേവ എമ്പാടും ഭവിക്കുന്നുവോ, അതുകൊണ്ട് വസന്തം മുതലായ വിശേഷ കാലങ്ങളിൽ അവിടുന്നെങ്ങും ഭവിക്കുന്നു

4 പവസ്വജനയന്നിഷോഭിവിശ്വാനിവാര്യാ

ഷോഭിവിശ്വാനിവാര്യാ

സഖാസഖിഭ്യഊതയേ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) സഖാ — സഖിഭൂതസ്ത്വം
വിശ്വാനി വാര്യാ അഭി — സർവ്വാണ്യസ്മൽകൃതാനി
വരണീയ സ്തോത്രാണ്യഭിലക്ഷ്യ
സഖി-ഭ്യഃ ഊതയേ — മിത്രഭൂതേഭ്യോസ്മഭ്യം രക്ഷണായ
ഇഷഃ ജനയൻ പവസ്വ — അന്നാനി പ്രയച്ഛന്നാഗച്ഛ

അർത്ഥം—തോഴനായ സോമ, ചങ്ങാതിയായിത്തീർന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രങ്ങളെയെല്ലാം ലക്ഷ്യമാക്കി, കണക്കിലെടുത്ത്, ചങ്ങാതികളായ ഞങ്ങൾക്ക് രക്ഷയ്ക്കായി, അന്നങ്ങളേകുന്നവനായി വന്നാലും.

5 തവ്ശുക്രാസോഅച്ച്യോ

ദിവസ്പൃഷ്ഠേവിതന്വതേ

പവിത്രംസോമധാമഭിഃ വ. 7

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ശുക്രാസഃ — ജ്വലനശീലാഃ
ധാമ–ഭിഃ തവ അച്ച്യഃ — തേജോഭിസ്സഹിതസ്യ തവസ്വ
ഭൂതാരശ്മയഃ
ദിവഃ പൃഷ്ഠേ — ദ്യുലോകസ്യാധാരഭാഗേ,
പൃഥിവ്യാം
പവിത്രം വി തന്വതേ — പവനസാധനഭൂതമുദകം
വിശേഷേണവിതന്വന്തി,
വിസ്താരയന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, തിളങ്ങുന്ന തേജസ്സുകളോത്ത അവിടത്തെ സ്വന്തം രശ്മികാം ദ്യുലോകത്തിന്ന താഴെ, ഭൂമിയിൽ, ശുദ്ധീകരണസാധനമായ ജലത്തെ പരത്തുന്നു.

6 തവേമേസപ്തസിന്ധവഃ

പ്രശിഷംസോമസിസ്രതേ

തുഭ്യംധാവന്തിധേനവഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ഇമേ
സപ്ത സിന്ധവഃ — ഇമാസ്സപ്തയാസ്സപ്താഗങ്ഗാദ്യാ
. നദ്യഃ
തവ പ്ര–ശിഷം സിസ്രതേ— പ്രശാസനമനസരന്തി
(കിഞ്ച) ധേനവഃ — നവപ്രസൂതികാഃ, ദേവാനാം
ഹവിഷ്പ്രദാനേന
പ്രീണയിത്ര്യോഗാവഃ
തുഭ്യം ധാവന്തി — ''ത്വദത്ഥമേവാശിരം
പ്രയച്ഛാമഃ'' ഇത്യാഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നു സൃഷ്ടിച്ച ഗങ്ഗാദികളായ ഏഴു നദികൾ അവിടത്തെ ശാസനത്തെ, ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുന്നു പിന്നെ, കറവുള്ളവയും ഹവിസ്സിൽ പാൽ മുതലായവ ചേർത്തു് ദേവന്മാൎക്കു് ഇഷ്ടമിയററുന്നവയുമായ പശുക്കൾ, ''അവിടത്തെ ഹവിസ്സിൽ ചേൎക്കാൻ പാലും തൈരും തരാം'' എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് വരുന്നു.

7 പ്രസോമയാഹിധാരയാ

സുതഇന്ദ്രായമത്സരഃ

ദധാനോഅക്ഷിതിശ്രവഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, മത്സരഃ

സുതഃ — മദകരസ്ത്വമസ്മാഭിരഭിഷുതസ്സൻ

അക്ഷിതി ശ്രവഃ ദധാനഃ — അക്ഷീണമന്നമസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛൻ

ഇന്ദ്രായ ധാരയാ പ്ര യാഹി — ഇന്ദ്രാൎത്ഥം ധാരയാ പ്രകഷേണ പ്രാപ്നുഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഹൎഷകരനായ അവിടുന്നു് ഞങ്ങളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനായി, ഞങ്ങൾക്കു് നശിക്കാത്ത അന്നമരുളിക്കൊണ്ടു്, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി വേണ്ടപോലെ വന്നാലും.

8 സമുത്വാധീഭിരസ്വര

ന്ഹിന്വതീസ്സപ്തജാമയഃ

വിപ്രമാജാവിവസ്വതഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ഹിന്വതീഃ — സ്തുതീഃ പ്രേരയന്തഃ (ലിങ്ഗവ്യത്യയഃ)

സപ്ത ജാമയഃ — ഹോതൃപ്രഭൃതയസ്സപ്തഹോത്രകാഃ

വിവസ്വതഃ ആജൗ
വിപ്രം ത്വാ — പരിചരതോ യജമാനസ്യ ആജൌ, യജ്ഞേമേധാവിനം ത്വാം
ധീഭിഃ സം അസ്വരൻ ഉ — ധീതിഭിഃ, സ്തുതിഭിരശബ്ദയൻ, അസ്തുവന്നേവ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സ്തുതികളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന ഹോതാവു മുതലായ ഏഴു ഹോതൃകന്മാർ പരിചരിക്കുന്ന യജമാനന്റെ യജ്ഞത്തിൽ മേധാവിയായ അവിടത്തെ സ്തുതികളാൽ ശബ്ദംമുഴക്കി, പുകഴ്ത്തുകതന്നെ ചെയ്തു.

9 മൃജന്തിത്വാസമഗ്രു
വോഽവ്യേജീരാവധിഷ്വണി
രേഭോയദജ്യസേവനേ

അന്വയം:—
(ഹേ സോമ,) യൽ
രേഭഃ — ഉദകമദ്ധ്യേ പ്രക്ഷേപേണ ശബ്ദായമാനസ്ത്വം യദാ
വനേ അജ്യസേ — വസതീവര്യാഖ്യേ ജലേ അക്തഃ, സക്തോഭവസി, തദാ
അഗ്രുവഃ — അസ്മദീയാ അംഗുലയഃ
ജീരൌ സ്വനി അധി — പാപാനാമഭിഭാവുകേ, അധികം ശബ്ദായമാനേ
അവ്യേ ത്വാ സം മൃജന്തി — അവിവാലേനകൃതേ ദശാപവിത്രേ ത്വാം സമ്യക് ശോധയന്തി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, വെള്ളത്തിലിട്ടതിനാൽ ശബ്ദിക്കുന്ന അവിടുന്ന് വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലത്തിൽ മുങ്ങുമ്പോഠം ഞങ്ങളുടെ വിരലുകഠം, പാപനാശകമായ ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്ന ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിൽ അവിടത്തെ അരിക്കുന്നു, ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു.

10 പവമാനസ്യതേകവേ

വാജിന്ത്സർഗ്ഗാഅസൃക്ഷത

അർവ്വന്തോനശ്രവസ്യവഃ വ. 8

അന്വയം:—

ഹേ കവേ, വാജിൻ	— ക്രാന്തപ്രജ്ഞ, അന്നവൻ, സോമ,
പവമാനസ്യ തേ	
ശ്രവസ്യവഃ	— തവയഷ്ടൄണാമന്നം കാമയമാനാഃ
സർഗ്ഗാഃ അർവ്വന്തഃ ന	— ധാരാഃ യഥാശ്വാമന്ദുരാതോ നിർഗ്ഗച്ഛന്തി തദ്വൽ
അസൃക്ഷത	— സൃജന്തി, നിർഗ്ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—കവിഞ്ഞ ജ്ഞാനമൊത്തവനും അന്നവാനുമായ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുത്തെസ്സംബന്ധിച്ച, യഷ്ടാക്കളുടെ അന്നമിച്ഛിക്കുന്ന ധാരകൾ, കുതിരകൾ പന്തിയിൽ നിന്നെന്നപോലെ പുറത്തുവരുന്നു.

11 അച്ഛാകോശംമധുശ്ചുത

മസൃഗ്രംവാരേഅവ്യയേ

അവാവശന്തധീതയഃ

അന്വയം:—

മധു—ശ്ചുതം കോശം അച്ഛ	— മധുരരസസ്യ ച്യാവയിതാരം ദ്രോണകലശമഭിലക്ഷ്യ
അവ്യയേ വാരേ അസൃഗ്രം	— ആവികമയേവാലേ, ദശാപവിത്രേ സോമാ ഋത്വിഗ്ഭിസ്സൃജ്യന്തേ
(കിഞ്ച) ധീതയഃ അവാവശന്ത	— അങ്ഗുലയസ്സോൻ സോമാൻ പുനഃപുനർമ്മാർജ്ജനാർത്ഥം കാമയന്തേ

അൎത്ഥം—മധുരരസം പൊഴിയ്ക്കുന്ന ദ്രോണകലശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ സോമങ്ങൾ ഋത്വിക്കുകളാൽ ഏത്തിയ്ക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, അവരുടെ വിരലുകൾ ആ സോമങ്ങളെ വീണ്ടും വീണ്ടും ശുദ്ധീകരിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നു.

12 അച്ഛാസമുദ്രമിന്ദ

വോസ്തംഗാവോനധേനവഃ

അഗ്മന്നൃതസ്യയോനിമാ

അന്വയം:—

ഇന്ദവഃ സമുദ്രം അച്ഛ	— സോമാദ്രോണകലശമഭിലക്ഷ്യ
ധേനവഃ ഗാവഃ ന അസ്തം	— നവപ്രസൂതികാഗാവഃ യഥാ ഗൃഹമഭിഗച്ഛന്തി തദ്വൽ
ഋതസ്യ യോനിം ആ അഗ്മൻ	— യജ്ഞസ്യ സ്ഥാനമാഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛന്തി

അൎത്ഥം—സോമങ്ങൾ ദ്രോണകലശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി, കറവപ്പശുക്കൾ ഗൃഹത്തിലേക്കു വരുന്നപോലെ, യജ്ഞത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തേക്കു നേരെ വരുന്നു.

13 പ്രണ്ണഇന്ദോമഹേരണ

ആപോഅൎഷന്തിസിന്ധവഃ

യദ്ഗോഭിർവ്വാസയിഷ്യസേ

അന്വയം:—

യൽ ഇന്ദോ, നഃ മഹേ രണേ	— മഹതേ രണായ, യജ്ഞായ (രണന്തി, സ്തുവന്തി ദേവാനത്രേതിരണോയജ്ഞഃ)

അത്ഥം—മധുരരസം പൊഴിയ്ക്കുന്ന ദ്രോണകലശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ സോമങ്ങാം ഋത്വിക്കുകളാൽ എത്തിയ്ക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, അവരുടെ വിരലുകാം ആ സോമങ്ങളെ വീണ്ടും വീണ്ടും ശുദ്ധീകരിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നു.

12 അച്ഛാസമുദ്രമിന്ദ

വോസ്തങ്ഗാവോനധേനവഃ

അഗ്മന്നൃതസ്യയോനിമാ

അന്വയം:—

ഇന്ദവഃ സമുദ്രം അച്ഛ	— സോമാദ്രോണകലശമഭിലക്ഷ്യ
ധേനവഃ ഗാവഃ ന അസ്തം	— നവപ്രസൂതികാഗാവഃ യഥാ ഗൃഹമഭിഗച്ഛന്തി തദ്വൽ
ഋതസ്യ യോനിം ആ അഗ്മൻ	— യജ്ഞസ്യ സ്ഥാനമാഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛന്തി

അത്ഥം—സോമങ്ങാം ദ്രോണകലശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി, കറവപ്പശുക്കാം ഗൃഹത്തിലേക്കു വരുന്നപോലെ, യജ്ഞത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തേക്കു നേരെ വരുന്നു.

13 പ്രണഇന്ദോമഹേരണ

ആപോഅഷന്തിസിന്ധവഃ

യദ്ഗോഭിർവ്വാസയിഷ്യസേ

അന്വയം:—

യത് ഇന്ദോ, നഃ മഹേ രണേ	— മഹതേ രണായ, യജ്ഞായ (രണന്തി, സ്തുവന്തി ദേവാനത്രേതി രണോയജ്ഞഃ)

സിന്ധവഃ ആപഃ പ്ര
അർഷന്തി — സ്യന്ദമാനാ വസതീവര്യാഖ്യാ
ആപഃ സോമമേകാന്തം
പ്രഗച്ഛന്തി
യത് ഗോഭിഃ — യദാ ത്വം ഗവ്യൈഃ,
ദധിക്ഷീരാദിഭിഃ
വാസയിഷ്യസേ — ആച്ഛാദ്യസേ, മിശ്രിതോഭവസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ മഹത്തായ യജ്ഞത്തിന് വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂത ജലങ്ങൾ സോമനായ അവിടത്തെ നനയ്ക്കുവാൻവേണ്ടി വരുന്നു അപ്പോളവിടുന്ന് പശുവിൻ തൈര്, പാല് മുതലായവയോട് ചേർക്കപ്പെടുന്നു, അവയാൽ മൂടപ്പെടുന്നു

14 അസ്യതേസഖ്യേവയ

മിയക്ഷന്തസ്ത്വോതയഃ

ഇന്ദോസഖിത്വമുശ്മസി

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ, ഇയക്ഷന്തഃ — യഷ്ടുമിച്ഛന്തഃ
അസ്യ തേ സഖ്യേ — തവ സഖിത്വകർമണി സ്ഥിതാഃ
വയം ത്വാ—ഊതയഃ — ത്വയാ ദത്തരക്ഷണാസ്സന്തഃ
സഖി—ത്വം ഉശ്മസി — കാമയാമഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാഗമനുഷ്ഠിപ്പാനിച്ഛിക്കുന്നവരും ഈ അവിടത്തെ ചങ്ങാത്തത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവരുമായ ഞങ്ങളും അവിടുന്നരുളിയ രക്ഷയേറ്റവരായി അവിടത്തെ കൂട്ടുകെട്ടിനെകാംക്ഷിക്കുന്നു

15 ആപവസ്വഗവിഷ്ടയേ

മഹേസോമനൃചക്ഷസേ

ഏന്ദ്രസ്യജഠരേവിശ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ഗോ—ഇഷ്ടയേ	—	അങ്ഗിരസാങ്ഗവാമന്വേഷ്ട്രേ
മഹേ, നൃ—ചക്ഷസേ	—	മഹതേ, നൃണാം, മനുഷ്യാണാം ദ്രഷ്ട്രേ ഇന്ദ്രായ
ആ പവസ്വ	—	പാത്രേഷ്വദശാപവിത്രേണ പൂതോഭവ
(തതഃ) ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരേ		
ആ വിശ	—	ഉദരേ, ഉദരഭൃതേദ്രോണകലശേ പ്രവിശ

അര്ത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അംഗിരസ്സുകളുടെ പൈക്കളെ അന്വേഷിക്കുന്നവനും മഹാനും, മനുഷ്യരെ (അവരുടെ കർമ്മങ്ങളെ) കാണുന്നവനുമായ ഇന്ദ്രനായി ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടു്, പാത്രങ്ങളിലേയ്ക്കൊഴുകിയാലും. അതിന്നുശേഷം ഇന്ദ്രന്റെ വയറായ ദ്രോണകലശത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാലും.

16 മഹാँഅസിസോമജ്യേഷ്ഠ

ഉഗ്രാണാമിന്ദഓജിഷ്ഠഃ

യുധ്വാസഞ്ഛശ്വജ്ജിഗേഥ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ	—	പവമാന സോമ
(ത്വം) മഹാൻ അസി	—	മഹാൻഭവസി
ജ്യേഷ്ഠഃ	—	പ്രശസ്യതമോഭവസി
ഉഗ്രാണാം ഓജിഷ്ഠഃ	—	ഉൽഗൂർണ്ണബലാനാമപ്യോജസ്വിതമോ ഭവസി
യുധ്വാ സൻ	—	ശത്രുഭിസ്സഹയുദ്ധങ്കർവ്വന്നേവ
ശശ്വൽ ജിഗേഥ	—	സർവ്വദാ ശത്രൂൻ, തേഷാം ധനാനി ച ജിതവാനസി

അര്ത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, അവിടുന്നു് മഹാനാകുന്നു. ഏററവും പ്രശസ്യനാകുന്നു. ഊക്കന്മാരേക്കാളും പോലുമധികമോജസ്വിയാകുന്നു. ശത്രുക്കളോടു യുദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടു്, എപ്പോഴുമവരെയും അവരുടെ ധനങ്ങളെയും ജയിച്ചവനാകുന്നു.

17 യ ഉഗ്രേഭ്യശ്ചിദോജീയാ

ഞ്ഛൂരേഭ്യശ്ചിച്ഛൂരതരഃ

ഭൂരിദാഭ്യശ്ചിന്മംഹീയാൻ

അന്വയം —

യഃ ഉഗ്രേഭ്യഃ ചിത് ഓജീയാൻ — ഉദ്ഗൂർണ്ണബലേഭ്യോƒപ്യോജസ്വിതമഃ

(യഃ) ശൂരേഭ്യഃ ചിത് ശൂരതരഃ — വീരേഭ്യോƒപ്യത്യന്തം വീരോ ഭവതി

(യഃ) ഭൂരിദാഭ്യഃ ചിത് മംഹീയാൻ — ബഹുധനദാതൃഭ്യോƒപി ദാതൃതമഃ

അർത്ഥം— ആർ ഉഗ്രന്മാരേക്കാളധികം ഓജസ്വിയാണോ, ആർ വീരന്മാരേക്കാളും കൂടുതൽ വീരനാണോ, ആർ ധാരാളം ധനദാനം ചെയ്യുന്നവരിലും വെച്ച് ഏറെ ദാനശീലനാണോ,

18 ത്വം സോമ സൂര എഷ

സ്തോകസ്യ സാതാ തനൂനാം

വൃണീമഹേ സഖ്യായ

വൃണീമഹേ യുജ്യായ

അന്വയം —

ഹേ സോമ, സൂരഃ (സഃ) ത്വം — സർവ്വസ്യ കർമ്മണഃ പ്രേരകഃ, താദൃശസ്ത്വം

ഇഷഃ ആ — അന്നാന്യാധേഹി, ദേഹി

(ക്രിയാത്വം) തോകസ്യ, തനൂനാം സാതാ — പുത്രസ്യ, തനയാനാം, പൌത്രാണാഞ്ച ദാതാ ഭവ

(വയം തം ത്വാം) സഖ്യായ
വൃണീമഹേ — സഖിഭാവായ സംഭജാമഹേ
(തഥാ) യുജ്യായ
വൃണീമഹേ — ശത്രുവധാദിലക്ഷണസാഹാ
യ്യായ ച സംഭജാമഹേ

അത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ഏവക്ടം കമ്മപ്രേരകനായ ആ അവിടുന്ന് അന്നങ്ങളം തന്നരുളിയാലും. അതിനുപുറമേ, മകനേയും മകൻെറ മക്കളെയും തന്നരുളുന്നവനായാലും. ഞങ്ങളം ആ അവിടുത്തെ ചങ്ങാതത്തിന്നായി പ്രാപിക്കുന്നു. അതുപോലെ ശത്രുഹനനാദിയായ സാഹായ്യത്തിന്നായി വരിക്കുന്നു (യുഗ്മകം)

19 അഗ്നആയൂംഷിപവസ
ആസുവോജ്ജമിഷംചനഃ
ആരേബാധസ്വദുച്ഛുനാം

അന്വയം:–

ഹേ അഗ്നേ, ആയൂംഷി
പവസേ — പവമാനത്രപാഗ്നേ, ത്വമസ്മാകം ജീവനാനി രക്ഷസി
നഃ ഊജ്ജം ഇഷം ച
ആ സുവ — അന്നരസമന്നഞ്ചപ്രേരയ
ദുച്ഛുനാം ആരേ ബാധസ്വ — രക്ഷാംസ്യസ്മത്തോദൂര ഏവ സംപീഡയ

അത്ഥം–അല്ലയോ പവമാനത്രപനായ അഗ്നേ, അവിടുന്നാണ് ഞങ്ങളുടെ ആയുസ്സുകളെ രക്ഷിക്കുന്നതു്. അന്നരസവുമന്നവും ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും. രക്ഷസ്സുകളെ ഞങ്ങളിൽനിന്നകലെവെച്ചുതന്നെ (അടുക്കംമുമ്പുതന്നെ) അമത്തിയാലും.

20 അഗ്നിരൃഷിഃപവമാനഃ
പാഞ്ചജന്യഃപുരോഹിതഃ
തമീമഹേമഹാഗയം

22 പവമാനോഅതിസ്രി

ധോഭ്യേഷ്തിസുഷ്ടുതിം

സൂരോനവിശ്വദർശതഃ

അന്വയം:—

പവമാനഃ സ്രിധഃ അതി	— സോമോഹിംസകാൻ അതിക്രമ്യ ഗച്ഛതി
സു-സ്തുതിം അഭി അഷ്തി	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്നോതി
(കിഞ്ച) സൂരഃ ന വിശ്വ-ദർശതഃ	— സൂര്യ ഇവവിശ്വൈഃ, സർവ്വൈർദ്ദർശനീയഃ

അർത്ഥം—സോമൻ ദ്രോഹികളെ അതിക്രമിച്ചു ചെല്ലുന്നു. നല്ല സ്തുതിയെ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, സൂര്യനെന്നപോലെ എല്ലവക്കും ദർശനീയനാകുന്നു.

23 സമർമ്മജാനആയുഭിഃ

പ്രയസ്വാൻപ്രയസേഹിതഃ

ഇന്ദുരത്യോവിചക്ഷണഃ

അന്വയം:—

ആയു-ഭിഃ മർമ്മജാനഃ	— കർമ്മനേതൃഭിർമ്മനുഷ്യൈ ശ്ശോദ്ധ്യമാനഃ
പ്രയസ്വാൻ പ്രയസേ ഹിതഃ	— അന്നവാൻ, ഹവീരൂപായാന്നായ ഹിതഃ
വി-ചക്ഷണഃ സഃ ഇന്ദുഃ	— സർവ്വസ്യ വിദ്രഷ്ടാ സോമഃ
അത്യഃ	— ദേവാൻ സതതംഗന്താഭവതി

അർത്ഥം—കർമ്മനേതാക്കളായ മനുഷ്യരാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും അന്നവാനും, ഹവീരൂപമായ അന്നത്തിന്നായിരുത്തപ്പെട്ടവനും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ ആ സോമൻ ദേവന്മാരെ എപ്പോഴും പ്രാപിക്കുന്നവനാകുന്നു.

24 പവമാനമൃതം ബൃഹ-

ച്ഛുക്രം ജ്യോതിരജീജനത്

കൃഷ്ണാ തമാംസി ജംഘനത്

അന്വയം —

പവമാനഃ കൃഷ്ണാ തമാംസി ജംഘനത്	— കൃഷ്ണവർണ്ണാനി തമാംസി വിനാശയൻ
ഋതം, ബൃഹത്	— യഥാർത്ഥഭൂതം, മഹത്, സർവ്വദേശവ്യാപകം
ശുക്രം ജ്യോതിഃ	— ദീപ്തം, ശോഭവർണ്ണതേജഃ
അജീജനത്	— ദ്യുലോകേ ഉല്പാദയത്

അർത്ഥം—സോമൻ കറുനിറമുള്ള ഇരുട്ടുകളകറ്റിക്കൊണ്ട്, സത്യഭൂതവും മഹത്തും എങ്ങും വ്യാപിച്ചതും വെളുത്തതുമായ തേജസ്സിനെ ദ്യുലോകത്തിലുളവാക്കി (ഇവിടെ ചന്ദ്രനെയും നിലാവിനെയുമാണ് പരാമർശിക്കുന്നത്)

25 പവമാനസ്യ ജംഘ്നതോ

ഹരേശ്ചന്ദ്രാ അസൃക്ഷത

ജീരാ അജിരശോചിഷഃ

വ 11

അന്വയം —

ജംഘ്നതഃ	— പുനഃപുനസ്തമാംസി വിനാശയതഃ
ഹരേഃ, അജിര-ശോചിഷഃ	— ഹരിതവർണ്ണസ്യ ഗമനശീലതേജസഃ
പവമാനസ്യ ചന്ദ്രാഃ	— ആഹ്ലാദയിതൃഃ
ജീരാഃ അസൃക്ഷത	— ക്ഷിപ്രക്ഷരണശീലാധാരാഃ പവിത്രാന്നിസൃജ്യന്തി

അത്ഥം—വീണ്ടും വീണ്ടുമിതുട്ടുകളകററുന്നവനും പച്ചനിറമുററവനും വ്യാപിക്കുന്ന തേജസ്സോത്തവനുമായ സോമൻെറ ആപ്പാദമിയററുന്നവയും ഗതിവേഗമിയന്നവയുമായ ധാരകൾ ദശാപവിത്രത്തിൽനിന്നു പുറത്തുവരുന്നു.

26 പവ്മാനോരഥീതമ

ശ്ശുഭ്രേഭിശ്ശുഭ്രശസ്തമഃ

ഹരിശ്ചന്ദ്രോമരുദ്ഗണഃ

അന്വയം:—

പവമാനഃ, രഥി—തമഃ	— പൂയമാനഃ, അതിശയേന രഥവാൻ
(തഥാ) ശുഭ്രേഭിഃ	
ശുഭ്രശഃ—തമഃ	— ശോഭായുക്തേഭ്യസ്തേജോഭ്യോപ്യത്യന്ത ദീപ്യമാനശ്ച
ഹരി—ചന്ദ്രഃ	— ഹരിതവർണ്ണ ദീപ്തിഃ
മരുൽ—ഗണഃ	— മരുതഃ യസ്യ സഹായഭൂതാഃ, തഥോക്തഃ

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരനും മികച്ച തേരാളിയും ശോഭയുററ തേജസ്സുകളേക്കാളധികം ശോഭമാനനും പച്ചനിറത്തിലുള്ള പ്രകാശമാർന്നവനും മരുത്തുക്കളാകുന്ന സഹായന്മാരോടുകൂടിയവനും,

27 പവ്മാനോവ്യശ്നവ

ദ്രശ്മിഭിർവ്വാജസാതമഃ

ദധൽസ്തോത്രേസുവീര്യം

അന്വയം:—

വാജ—സാതമഃ	— അതിശയേനാന്നസ്യദാതാ
(സഃ) പവമാനഃ	
രശ്മി—ഭിഃ	— സോമഃ കിരണൈഃ

വി അശ്നവത്	— സർവ്വജഗദ്വ്യാപ്നോതു
(തഥാ) സ്തോത്രേ	
സുവീര്യം ദധത്	— ശോഭനവീര്യോപേതം പുത്രം വ്യാപ്നോതു

അർത്ഥം—എല്ലാവും അന്നദാനശീലനായ ആ സോമൻ സ്വന്തം രശ്മികളാൽ ജഗത്തു മുഴുവൻ വ്യാപിക്കട്ടെ അതുപോലെ സ്തോതാവിന്ന് ശോഭന വീര്യമിയന്ന പുത്രനെ എത്തിക്കട്ടെ (യുഗ്മകം)

28 പ്രസുവാനഇന്ദുരക്ഷാഃ

പവിത്രമത്യവ്യയം

പുനാനഇന്ദുരിന്ദ്രമാ

അന്വയം —

സുവാനഃ ഇന്ദുഃ	— അഭിഷൂയമാണസ്സോമഃ
അവ്യയം അതി പ്ര	
അക്ഷാഃ	— അവിമയം ദശാപവിത്രമതീത്യ പ്രകർഷേണ ക്ഷരതി
(തതഃ) പവിത്രം പുനാനഃ	
ഇന്ദുഃ	— ദശാപവിത്രേണ ശുദ്ധസ്സോമഃ
ഇന്ദ്രം ആ	— ആവിശതി;

അർത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രത്തെ കടന്ന് നന്നായൊഴുകുന്നു പിന്നെ ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധനായ സോമൻ ഇന്ദ്രനെ ആവേശിക്കുന്നു, ഇന്ദ്രങ്കലെത്തുന്നു

29 ഏഷസോമോഅധിത്വചി

ഗവാംക്രീളത്യദ്രിഭിഃ

ഇന്ദ്രംമദായജോഹുവത്

അന്വയം:–

ഏഷഃ സോമഃ	— അംശുരൂപസ്സോമഃ
ഗവാം ത്വചി അധി	— ആനഡുഹ ചർമ്മണി (അധിശബ്ദ ഉപര്യർത്ഥ ദ്യോതകഃ)
ഇന്ദ്രം മദായ ജോഹുവൽ	— സോമപാനേന മാദയിതു മാഹ്വയൻ
അദ്രി–ഭിഃ ക്രീളതി	— ഗ്രാവഭിസ്സഹാഭിഷവായ സങ്ക്രീഡതേ

(തൽകാലേ ഇന്ദ്രവിഷയാംസ്തുതിങ്കർവ്വന്തി)

അർത്ഥം.—ഈ ലതാരൂപനായ സോമൻ കാളത്തോലിൻ മീതേ, ഇന്ദ്രനെ സോമപാനത്താൽ ഹർഷിപ്പിക്കാനായി, വിളിച്ചുകൊണ്ടു്, പിടിക്കല്ലുകളോടുകൂടി ക്രീഡിക്കുന്നു. (ഈ സമയത്തു് ഇന്ദ്രസ്തുതികൾ ചൊല്ലുന്നു.)

30 യസ്യതേദ്യുമ്നവൽപയഃ

പവമാനാഭൃതന്ദിവഃ

തേനനോമൃളജീവസേ

വ. 12

അന്വയം:–

ഹേ പവമാന, ദിവഃ

ആ–ഭൃതം	— ദ്യുലോകാൽശ്യേന രൂപയാഗായത്ര്യാഹൃതം
ദ്യുമ്ന–വൽ പയഃ	— ശ്രേയോയുക്തം സോമാന്നം
യസ്യ തേ	— യസ്യ തവസ്വഭൂതഃ
തേന നഃ ജീവസേ മൃള	— തേനാന്നേനാസ്മാൻ ചിരജീവനായ മൃളയ, സുഖയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നു് പരുന്തിന്റെ രൂപംപൂണ്ട ഗായത്രിയാൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട ശ്രേയസ്സിയന്ന സോമാന്നം യാതൊരവിടേയ്ക്കു സ്വന്തമാണോ, അതിനാൽ ഞങ്ങളെ ദീർഘായുസ്സിന്നുവേണ്ടി സുഖിപ്പിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം–13-മുതൽ 18 കൂടി ബാർഹസ്പത്യോഭരദ്വാജഃ ഋഷിഃ, മാരീചഃ കശ്യപഃ ഋഷിഃ, രാഹൂഗണോഗോതമഃ ഋഷിഃ, ഭൌമോഽത്രിഃ ഋഷിഃ, ഗാഥിനോ വിശ്വാമിത്രഃ ഋഷിഃ, ഭാർഗ്ഗവോജമദഗ്നിഃ ഋഷിഃ, ആംഗിരസമൈത്രാവരുണിപവിത്രവസിഷ്ഠാവൃഷീ ഗായത്രീദ്വിപദാഗായത്രീപുരഉഷ്ണിഗനുഷ്ടുപ്ഛന്ദാംസി, സോമഃപവമാനഃ പൂഷാപവമാനഃ അഗ്നിഃപവമാനഃ, സവിതാപവമാനഃ, അഗ്നാസവിതാരൌ പവമാനൌ വിശ്വേദേവാഃ പവമാനഃ, പാവമാന്യധ്യേതാപവമാനഃ ദേവതാഃ

1 ത്വംസോമാസിധാരയു

മന്ദ്രഓജിഷ്ഠോഅധ്വരേ

പവസ്വമംഹയദ്രയിഃ

അന്വയം –

ഹേ സോമ, മന്ദ്രഃ,

ഓജിഷ്ഠഃ ത്വം	— മാദയിതൃതമഃ, ഓജസ്വിതമശ്ച
അധ്വരേ ധാരയുഃ അസി	— ഹിംസാരഹിതേസ്മദീയേ യജ്ഞേ അഭിഷവണധാരാകാമോ ഭവസി
(തതശ്ച)	
മംഹയത്–രയിഃ	— സ്തോതൃഭ്യഃ പ്രദീയമാനധനസ്സൻ
പവസ്വ	— ദ്രോണകലശേഗ്രഹാദിഷുച ക്ഷര

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനും അത്യന്തമോജസ്വിയുമായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ഹിംസാരഹിതമായ യാഗത്തിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട്, ധാരയായൊഴുകാനിച്ഛിക്കുന്നു പിന്നെ, സ്തോതാക്കൾക്ക് കൊടുക്കാനുള്ള ധനമൊത്തവനായി ദ്രോണകലശത്തിലും മററികകളിലുമൊഴുകിയാലും.

2 ത്വംസുതോനൃമാദനോ

ദധന്വാന്മത്സരിന്തമഃ

ഇന്ദ്രായസൂരിരന്ധസാ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) നൃ—മാദനഃ	— നൃണാം, നേതൄണാം, ഋത്വിജാം മാദയിതാ
(അതഏവ) മധന്വാൻ	— യജ്ഞസ്യ ധാരകഃ
സൂരിഃ, സുതഃ ത്വം	— പ്രാജ്ഞഃ, അസ്മാഭിരഭിഷുതസ്ത്വം
അന്ധസാ ഇന്ദ്രായ	— ഹവീരൂപേണാന്നേന തസ്മൈ
മത്സരിൻ—തമഃ	— അതിശയേന മദകാരീ ഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, നേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ യജ്ഞം ധരിക്കുന്നവനും പ്രാജ്ഞനും, ഞങ്ങളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനുമായ അവിടുന്ന് ഹവീരൂപമായ അന്നത്താൽ ഇന്ദ്രന്ന് ഏററവും ഹർഷകാരിയായി ഭവിച്ചാലും.

3 ത്വംസുഷ്വാണോഅദ്രിഭി
രഭ്യർഷകനിക്രദൽ
ദ്യുമന്തംശുഷ്മമുത്തമം .

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) അദ്രി—ഭിഃ സുഷ്വാണഃ	— ഗ്രാവഭിരഭിഷൂയമാണഃ
ത്വം കനിക്രദൽ അഭി അർഷ	— ശബ്ദങ്കുർവ്വൻ കലശമഭിഗച്ഛ
(തഥാ) ദ്യു—മന്തം, ഉത്—തമം, ശുഷ്മം	— ദീപ്തിയുക്തം, ഉൽകൃഷ്ടം, ശത്രൂണാം ശോഷകം ബലം പ്രാപ്നഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട്, ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിച്ചാലും. പിന്നെ, പ്രകാശയുക്തവും ഉൽകൃഷ്ടവും ശത്രുക്കളെ ശോഷിപ്പിക്കുന്നതുമായ ബലത്തെ പ്രാപിച്ചാലും.

4 ഇന്ദുർഹിന്വാനോഅർഷതി

തിരോവാരാണ്യവ്യയാ

ഹരിർവ്വാജമചിക്രദത്

അന്വയം —

ഹിന്വാനഃ ഇന്ദുഃ — ഗ്രാവഭിഃ പ്രേര്യമാണസ്സോമഃ
അവ്യയാ വാരാണി — അവ്യയാനി, അവിമയാനി
വാലാനി, പവിത്രാണി
തിരഃ അർഷതി — തിരസ്കൃത്യനിർഗ്ഗച്ഛതി
(സോയം) ഹരിഃ വാജം — ഹരിതവർണ്ണഃ അന്നം
അചിക്രദത് — ശബ്ദയതി
(തയാസഹേന്ദ്രമഹമാഹ്വയാമി)

അർത്ഥം—പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ ദശാപവിത്രത്തെ തള്ളിപ്പുറത്തുവരുന്ന അവിടുന്ന് പച്ചനിറമുള്ളവനായി തന്നിലുള്ള അന്നത്തെ, (രസത്തെ) ശബ്ദിപ്പിക്കുന്നു (ആ ശബ്ദം ഇന്ദ്രനെ വിളിക്കാനാണെന്ന് സങ്കല്പിക്കുന്ന അവിടത്തോടൊപ്പം ഞാനുമിന്ദ്രനെ വിളിക്കുന്നു)

5 ഇന്ദോവ്യവ്യമർഷസി

വിശ്രവാംസിവിസൗഭഗാ

വിവാജാൻഥ്സോമഗോമതഃ വ 13

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ സോമ
അവ്യം വി അർഷസി — ദീപ്യമാനസോമ അവിവാലേ ഭവം പവിത്രം ധാരാഭിർഗ്ഗച്ഛസി
(കിഞ്ച) ശ്രവാംസി വി — ഹവിരൂപാണ്യന്നാനി വിശേഷേണ ഗച്ഛസി
(തഥാ) സൗഭഗാ വി — സൗഭഗാനി, ധനാനി വിവിധം പ്രാപ്നോഷി
(തഥാ) ഗോമതഃ വാജാൻ വി — പശുമന്തി ബലാനി ച വിവിധം പ്രാപ്നുഹി

അർത്ഥം–അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ സോമ, അവിടുന്ന് ആട്ടിൻരോമമുററ പവിത്രത്തിൽ ധാരയായൊഴുകുന്നു. ഹവീരൂപങ്ങളായ അന്നങ്ങളെ നന്നായി പ്രാപിക്കുന്നു. സൌഭാഗ്യങ്ങളെ, ധനങ്ങളെ പലപാടു പ്രാപിക്കുന്നു. പശുക്കളൊത്ത ബലങ്ങളെയും പലവിധത്തിൽ പ്രാപിപ്പിച്ചാലും, ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിയാലും.

6 ആന്ഇന്ദോശതഗ്വിനം

രയിങ്ഗോമന്തമശ്വിനം

ഭരാസോമസഹസ്രിണം

അന്വയം:–

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ, നഃ	— അസ്മഭ്യം
ശത–ഗ്വിനം	— ശതങ്ഗാവഃ യസ്യസഃ ശതഗുഃ, തദ്വന്തം
ഗോ–മന്തം, അശ്വിനം	— പ്രശസ്തപശുയുക്തം, അശ്വയുക്തം
സഹസ്രിണം രയിം	
ആ ഭര	— സഹസ്രസംഖ്യാകം ധനം സമ്പാദയ, ദേഹി

അർത്ഥം–അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ സോമ, ഞങ്ങൾക്ക് നൂറ് പൈക്കളോടു കൂടിയതും മികച്ച കറവപ്പശുക്കളുള്ളതും കുതിരകളുള്ളതും ആയിരക്കണക്കിലുള്ളതുമായ ധനമുണ്ടാക്കിയാലും, തന്നാലും.

7 പവമാനാസഇന്ദവ

സ്തിരഃപവിത്രമാശവഃ

ഇന്ദ്രംയാമേഭിരാശത

അന്വയം:–

പവിത്രം തിരഃ	— ദശാപവിത്രം തിരസ്കൃത്യ
പവമാനാസഃ, ആശവഃ,	
ഇന്ദവഃ	— ക്ഷരന്തഃ, ശീഘ്രഗതയസ്സോമാഃ
യാമേഭിഃ ഇന്ദ്രം ആശത	— സ്വീയൈര്ഗ്ഗമനൈരിന്ദ്രം പ്രാപ്നുവന്തി

അർത്ഥം–ശോധിപവിത്രത്തിൽക്കൂടിയൊഴുകുന്നതും ഗതിവേഗ
മുള്ളതുമായ സോമങ്ങൾ സ്വർഗീയഗാനങ്ങളോടെ ഇന്ദ്രനെ പ്രാ
പിക്കുന്നു

8 കകുഹഃ സോമ്യോ രസ

ഇന്ദുരിന്ദ്രായ പൂർവ്യഃ

ആയുഃ പവത ആയവേ

അന്വയം –

കകുഹഃ, പൂർവ്യഃ — സർവ്വോൽകൃഷ്ടഃ,
പൂർവ്വാരാധിതഃ

ആയുഃ ഇന്ദുഃ — ഇന്ദുഃ ഗമനശീലഃ പാത്രേഷു
ചരൻ

സോമ്യഃ രസഃ — സോമമയോ രസഃ

ആയവേ ഇന്ദ്രായ പവതേ — സർവ്വത്രഗന്ത്രേ ഇന്ദ്രായ
ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു

'അർത്ഥം–സർവ്വോൽകൃഷ്ടനും പണ്ടുതൊട്ടേയുള്ളവരാൽ സം
സ്തുതിക്കപ്പെട്ടവനും ഇന്ദ്രനെന്ന ശബ്ദമുള്ളവനുമായ സോമൻ
പാത്രങ്ങളിലൊഴുകിക്കൊണ്ട് സോമമയമായ രസമായി
ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു

9 ഹിന്വന്തി സൂരമുസ്രയഃ

പവമാനം മധുശ്ചുതം

അഭി ഗിരാ സമസ്വരൻ

അന്വയം –

ഉസ്രയഃ — കർമ്മകാരന്മാരായിരിക്കുന്ന
ഋത്വിക്കുകളുടെ അംഗുലയഃ

മധു–ശ്ചുതം, സൂരം — മധുരരസം ച്യവിപ്പിക്കുന്നതും,
സവിതൃം

പവമാനം ഹിന്വന്തി
(തങ്ങളുടെ) ഗിരാ — സോമം പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു

അഭി സം അസ്വരൻ — സ്തുത്യാ സമ്യഗഭിഷ്ടുവന്തി

അൎത്ഥം—കൎമ്മം ചെയ്‌വാനങ്ങിങ്ങു ചരിക്കുന്ന വീരലൂകരാം മധുരരസം പൊഴിക്കുന്നവരും നല്ല വീൎയ്യമുററവരുമായ സോമനെ പുറത്തുവിടുന്നു. പിന്നെ, സ്തോതാക്കരാം സ്തുതിയാലവിടുത്തെപ്പുകഴ്ത്തുന്നു

10 അവിതാനോഅജാശ്വഃ

പൂഷായാമനിയാമനി

ആഭക്ഷൽകന്യാസുനഃ വ. 14

അന്വയം:—

അജ—അശ്വഃ പൂഷാ	—	അജവാഹനോ ദേവഃ
യാമനി—യാമനി	—	സർവ്വസ്മിൻ ഗമനേ, ഭൌമദിവ്യലക്ഷണേ
നഃ അവിതാ	—	അസ്മാകം പാലയിതാ ഭവതു
(കിഞ്ച) കന്യാസു നഃ ആഭക്ഷൽ	—	കമനീയാസ്വഭിമതാസു സ്ത്രീഷ്വസ്മാനാ ഭജതു, അസ്മാകം കന്യാഃ പ്രയച്ഛതു

അൎത്ഥം—ആടാകുന്ന വാഹനത്തോടുകൂടിയ പൂഷാവെന്ന ദേവൻ ഭൂവിലും ദ്യോവിലുമുള്ള എല്ലാ സഞ്ചാരങ്ങളിലും നമുക്ക് രക്ഷിതാവായി ഭവിയ്ക്കട്ടെ. പിന്നെ, സുന്ദരിമാരും ഇഷ്ടപ്പെട്ടവരുമായ കന്യകകളിൽ നമ്മെ എത്തിയ്ക്കട്ടെ. നമുക്കു് ഒത്ത കന്യകകളെ തന്നരുളട്ടെ.

11 അയംസോമഃകപൎദ്ദിനേ

ഘൃതന്നപവതേമധു

ആഭക്ഷൽകന്യാസുനഃ

അന്വയം:—

കപൎദ്ദിനേ	—	കല്ല്യാണ മുകുടവതേ പൂഷ്ണേ
അയം സോമഃ	—	അസ്മദീയസ്സോമഃ

സാരം–ദശാപവിത്രത്തിലൂടെ ഒഴുകുന്നവനും ശക്തിവേഗ മേറിയവനുമായ സോമരസം സ്വകീയഗുണങ്ങളോടെ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നു

8 കകുഹഃ സോമ്യോ രസ

ഇന്ദുരിന്ദ്രായ പൂർവ്യഃ

ആയുഃ പവത ആയവേ

അന്വയം –

കകുഹഃ, പൂർവ്യഃ — സർവ്വോത്കൃഷ്ടഃ, പൂർവൈരപേക്ഷിതഃ

ആയുഃ ഇന്ദുഃ — ഇന്ദുഃ ഗമനശീലഃ സോമഃ പാത്രേഷു ഗന്താ

സോമ്യഃ രസഃ — സോമരൂപോ രസഃ

ആയവേ ഇന്ദ്രായ പവതേ — സർവ്വഗന്ത്രേ, ഇന്ദ്രാർഥം ഒഴുകിച്ചെല്ലുന്നു

സാരം–സർവ്വോത്കൃഷ്ടനും പണ്ടുതൊട്ടേയുള്ളവനും സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും ഇന്ദ്രനോട് ചേരുന്നവനുമായ സോമൻ പാത്രങ്ങളിലേക്കിറങ്ങിക്കൊണ്ട് സോമരസമായി ഇന്ദ്രദേവനെ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു

9 ഹിന്വന്തി സൂരമുസ്രയഃ

പവമാനം മധുശ്ചുതം

അഭി ഗിരാ സമസ്വരൻ

അന്വയം –

ഉസ്രയഃ — കർമ്മകാരണഭൂതന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾ

മധുശ്ചുതം സൂരം — മധുരസസ്യ ച്യാവയിതാരം, സുവീര്യം

പവമാനം ഹിന്വന്തി — സോമം പ്രേരയന്തി

(സ്തോതാരഃ) ഗിരാ അഭി സം അസ്വരൻ — സ്തുത്യാ സമ്യഗഭിഷ്ടുവന്തി

അത്ഥം—കമ്മം ചെയ്‌വാനങ്ങിങ്ങു ചരിക്കുന്ന വിരല്യകൾ മധുരരസം പൊഴിക്കുന്നവനും നല്ല വീര്യമുററവനുമായ സോമനെ പുറത്തുവിടുന്നു. പിന്നെ, സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിയാലവിടുത്തെപ്പുകഴ്ത്തുന്നു

10 അവിതാനോഅജാശ്വഃ

പൂഷായാമനിയാമനി

ആഭക്ഷൽകന്യാസുനഃ വ. 14

അന്വയം:—

അജ—അശ്വഃ പൂഷാ	—	അജവാഹനോ ദേവഃ
യാമനി—യാമനി	—	സർവ്വസ്മിൻ ഗമനേ, ഭൌമദിവ്യലക്ഷണേ
നഃ അവിതാ	—	അസ്മാകം പാലയിതാ ഭവതു
(കിഞ്ച) കന്യാസു നഃ ആഭക്ഷൽ	—	കമനീയാസ്വഭിമതാസു സ്ത്രീഷ്വസ്മാനാ ഭജതു, അസ്മാകം കന്യാഃ പ്രയച്ഛതു

അത്ഥം—ആടാകുന്ന വാഹനത്തോടുകൂടിയ പൂഷാവെന്ന ദേവൻ ഭൂവിലും ദ്യോവിലുമുള്ള എല്ലാ സഞ്ചാരങ്ങളിലും നമുക്ക് രക്ഷിതാവായി ഭവിക്കട്ടെ. പിന്നെ, സുന്ദരിമാരും ഇഷ്ടപ്പെട്ടവരുമായ കന്യകകളിൽ നമ്മെ എത്തിക്കട്ടെ. നമുക്ക് ഒത്ത കന്യകകളെ തന്നരുളട്ടെ.

11 അയംസോമഃകപർദ്ദിനേ

ഘൃതന്നപവതേമധു

ആഭക്ഷൽകന്യാസുനഃ

അന്വയം:—

കപർദ്ദിനേ	—	കല്യാണ മുകുടവതേ പൂഷ്ണേ
അയം സോമഃ	—	അസ്മദീയസ്സോമഃ

ഘൃതം ന മധു പവതേ — മാദകം ഹവിരൂപഞ്ഘൃതം യഥാ പൂഷണംഗച്ഛതി തദ്വത് ഗച്ഛതി

കന്യാസു നഃ ആ ഭക്ഷത് — അസ്മാനാഭജതു

അർത്ഥം—ഭംഗിയുള്ള മുടിചൂടിയ പൂഷാവിനുവേണ്ടി നമ്മുടെ ഈ സോമൻ ഹർഷകരവും ഹവിരൂപവുമായ നൈ പൂഷാവിനെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ (നൈ പ്രാപിക്കുന്നതോടൊപ്പം സോമവും) അവിടത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന അവിടുന്ന് കന്യകകളിൽ നമ്മളെ എത്തിക്കട്ടെ

12 അയന്താഘൃണേസുതോ

ഘൃതന്നപവതേശുചി

ആഭക്ഷത്കന്യാസുനഃ

അന്വയം —

ഹേ ആഘൃണേ, — സർവ്വതോദീപ്യമാന, പൂഷൻ,

തേ സുതഃ അയം — ത്വദർത്ഥമഭിഷുതോയം സോമഃ

ഘൃതം ന ശുചി പവതേ — ശുദ്ധം ഘൃതം യഥാത്വാം പ്രാപ്നോതി തദ്വത് ത്വദഭിമുഖമാഗച്ഛതി

കന്യാസു നഃ ആ ഭക്ഷത് — അസ്മാനാഭജതു

അർത്ഥം—എമ്പാടും പ്രകാശിക്കുന്ന പൂഷാവേ അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ശുദ്ധമായ നൈ അവിടത്തെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ അവിടേയ്ക്കഭിമുഖമായി വരുന്ന അവിടുന്ന് കന്യകകളിൽ നമ്മളെ എത്തിക്കട്ടെ

13 വാചോജന്തുഃകവീനാം

പവസ്വസോമധാരയാ

ദേവേഷുരത്നധാഅസി

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, കവീനാം വാചഃ ജന്തുഃ — ക്രാന്തപ്രജ്ഞാനാം സ്തോതൄണാം വാചോജനയിതാ, അത്യന്തം വാഗ്മീത്വം

ധാരയാ പവസ്വ — ദ്രോണകലശം ഗ്രഹാംശ്ച പ്രാപ്നുഹി

(തതഃ) ദേവേഷു രത്നധാഃ അസി — ഇന്ദ്രാദിഷു രമണീയസ്യ സോമസ്യ നിധാതാ ഭവസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കവിഞ്ഞ ജ്ഞാനമുററ സ്തോതാക്കൾക്കു് വാക്കുകൾ ജനിപ്പിച്ചുകൊടുക്കുന്ന, തോന്നിക്കുന്ന, അത്യന്തം വാഗ്മിയായ അവിടുന്നു് ദ്രോണകലശത്തിലേക്കും മരികകളിലേക്കുമൊഴുകിയാലും പിന്നെ, ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരിൽ രമ്യമായ സോമം എത്തിക്കുന്നവനായാലും.

14 ആകലശേഷുധാവതി

ശ്യേനോവർമ്മവിഗാഹതേ

അഭിദ്രോണാകനിക്രദൽ

അന്വയം:—

(യഥാ) ശ്യേനഃ വർമ്മ വിഗാഹതേ — വരണീയം കുലായം പ്രവിശതി തദ്വൽ

(സോമഃ) കലശേഷു ആധാവതി — ദ്രോണകലശേഷു സർവ്വതോ ഗച്ഛതി

കനിക്രദൽ ദ്രോണാ അഭി — ശബ്ദംകുർവ്വന്ദ്രോണകലശാനഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—പരുന്തു് തന്റെ നല്ല കൂട്ടിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതുപോലെ സോമൻ ദ്രോണകലശങ്ങളിലേയ്ക്കു എമ്പാടും ഗമിക്കുന്നു. ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടാണു് കലശങ്ങൾക്കു നേരെ ഒഴുകുന്നതു്.

15 പരിപ്രസോമതേര

സോസർജികലശേസുതഃ

ശ്യേനോനതക്തോഽർഷതി വ. 15

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, ശ്യേനഃ

ന തക്തഃ അർഷതി — ഗമനശീലോ യഥാ സ്വവൃത്തി ഗച്ഛതി തദ്വത്

കലശേ സുതഃ തേ രസഃ — ദ്രോണകലശേഽഭിഷുതസ്തവരസഃ

പരി പ്ര അസർജി — പരിതോ ഗ്രഹചമസേഷു പ്രസൃഷ്ടഃ, വിഭക്തോ ഭവതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പരുന്ത് സഞ്ചാരശീലനായി എങ്ങും ഗമിക്കുന്നപോലെ, ദ്രോണകലശത്തിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുത്തെ രസം കണ്ടൻമരികകളിലും വാലൻമരികകളിലും വെവ്വേറെ വെയ്ക്കപ്പെട്ടതായി ഭവിക്കുന്നു.

16 പവസ്വസോമമന്ദയ

ന്നിന്ദ്രായമധുമത്തമഃ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, മധുമത്-തമഃ — അതിശയേന മധുരരസവാംസ്ത്വം

മന്ദയൻ — സ്വയം മാദയിതാ ഭവൻ

ഇന്ദ്രായ പവസ്വ — ഇന്ദ്രാർത്ഥം ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏറ്റവും മാധുര്യമേറിയ അവിടുന്ന് സ്വയം ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനായി ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഒഴുകിയാലും.

17 അസൃഗ്രന്ദേവവീതയേ

വാജയന്തോരഥാഇവ

അന്വയം:—

(സോമാഃ) വാജ–യന്തഃ — യജമാനാനാമന്നമിച്ഛന്തസ്സന്തഃ
ദേവ–വീതയേ രഥാഃ–ഇവ — ദേവാനാം പാനായതേഷാം വാഹനാ ഇവ
അസൃഗ്രൻ — ഋത്വിഗ്ഭിർവ്വിസൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം–സോമങ്ങൾ, യജമാനന്മാർക്കന്നമിച്ഛിക്കുന്നവയായി ദേവന്മാർക്ക് കുടിക്കാനായി അവരുടെ വാഹനങ്ങളായ തേരുകൾപോലെ ഋത്വിക്കുകളാൽ വിടപ്പെടുന്നു.

18 തേസുതാസോമദിന്തമാ

ശ്ശുക്രാവായുമസൃക്ഷത

അന്വയം:—

സുതാസഃ, മദിൻ–തമാഃ — അഭിഷുതാഃ, അതിശയേന മാദയിതാരഃ
ശുക്രാഃ തേ വായും
അസൃക്ഷത — ദീപ്യമാനാസ്സോമാശ്ശബ്ദമസൃജൻ

അർത്ഥം–സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയും ഏററവും ഹർഷമിയററുന്നവയും പ്രകാശമാനങ്ങളുമായ ആ സോമങ്ങൾ ശബ്ദം പുറത്തു വിടുന്നു.

19 ഗ്രാവ്ണാതുന്നോഅഭിഷ്ടുതഃ

പവിത്രംസോമഗച്ഛസി

ദധൽസ്തോത്രേസുവീര്യം

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ഗ്രാവ്ണാ
തുന്നഃ — അഭിപീഡിതസ്ത്വം
(സ്തോതൃഭിഃ) അഭി–സ്തുതഃ — സംസ്തുതസ്സൻ
സ്തോത്രേ സു–വീര്യം ദധൽ — ശോഭനവീര്യം ധനാദികം വിദധൽ, പ്രയച്ഛൻ
പവിത്രം ഗച്ഛസി — പ്രാപ്നോഷി

അത്ഥം-അല്ലയോ സോമ പിടിക്കല്ലിനാൽ ചതയ്ക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന് സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെട്ടവനായി, സ്തോതാവിന്ന് വീര്യമുററ ധനാദികളുണ്ടാക്കുന്നവനായി ദശാപവിത്രം പ്രാപിക്കുന്നു

20 ഏഷ തുന്നോ അഭിഷ്ടുത:

പവിത്രമതിഗാഹതേ

രക്ഷോഹാ വാരമവ്യയം വ 16

അന്വയം —

തുന്ന. (അത ഏവ സർവ്വൈ:)	— ഗ്രാവഭിരഭിവ്യഥിത: സുത:
അഭി—ഷ്ടുത: ഏഷ:	— സംസ്തുതോസ്മദീയസ്തോത്രൈ:
രക്ഷ:—ഹാ	— കമ്മവിഘ്നകാരിണാം രക്ഷസാം പാപാനാം വാഹന്താഭവൽ
അവ്യയം വാരം പവിത്രം	— അവിമയം വാലം തേനകൃതം ദശാപവിത്രം
അതി ഗാഹതേ	— അതിക്രമ്യ ദ്രോണകലശം പ്രവിശതി

അത്ഥം—പിടിക്കല്ലുകളാൽ മർദ്ദിക്കപ്പെട്ട്, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും എല്ലവരാലും പുകഴ്ത്തപ്പെട്ടവനുമായ സോമൻ കമ്മവിഘ്നകാരികളായ രാക്ഷസന്മാക്ക് (അല്ലെങ്കിൽ പാപങ്ങൾക്ക്) ഹന്താവായി ഭവിച്ച ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രത്തെ അവിടുന്ന് അതിക്രമിച്ച് പ്രവേശിക്കുന്നു

21 യദന്തി യച്ച ദൂരകേ

ഭയം വിന്ദതി മാമിഹ

പവമാന വി തജ്ജഹി

അന്വയം —

ഹേ പവമാന,	— പൂയമാനസോമ,
യൽ ഭയം അന്തി	— അന്തികേ

യൽ ച (ഭയം) ദൂരകേ	—	അതിദൂരേ ദേശേ
(യൽ) ഇഹ മാം വിന്ദതി	—	അസ്മിൻ ലോകേ പ്രാപ്നോതി
തൽ വി ജഹി	—	വിശേഷേണ നാശയ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, യാതൊരു ഭയം സമീപത്തിൽ, യാതൊരു ഭയം അതിദൂരദേശത്തിൽ, യാതൊന്ന് ഈ ലോകത്തിൽ (അല്ലങ്കിൽ ഈ കൎമ്മത്തിന്റെ നിർവ്വഹണത്തിൽ) എന്നെ ബാധിക്കുന്നുവോ, ആ ഭയത്തെ തീരെ നശിപ്പിച്ചാലും.

22 പവമാനസ്സോഅദ്യനഃ

പവിത്രേണവിചർഷണിഃ

യഃപോതാസപുനാതുനഃ

അന്വയം:—

യഃ നഃ പോതാ	—	അസ്മാകം യജ്ഞസ്വരൂപഃ
സഃ വിചർഷണിഃ	—	പ്രസിദ്ധഃ സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാ
സഃ പവമാനഃ അദ്യ		
പവിത്രേണ	—	സോമഇദാനീമേവ പാപശോധകേന തേജസാ
നഃ പുനാതു	—	അസ്മാൻ പാപരഹിതാൻ കരോതു

അൎത്ഥം—യാതൊരു ദേവനായ യജ്ഞസ്വരൂപനുണ്ടോ, അവിടുന്ന് സർവ്വദ്രഷ്ടാവും ശുദ്ധികരനമാകുന്നു. ആ സോമൻ ഇപ്പോഴുംതന്നെ പാപം കഴുകി കളയുന്ന തേജസ്സാൽ നമ്മളെ ശുദ്ധീകരിക്കട്ടെ.

23 യത്തേപവിത്രമർച്ചി

ഷ്യഗ്നേവിതതമന്തരാ

ബ്രഹ്മതേനപുനീഹിനഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, തേ

പവിത്രം യത്	— ത്വദീയം യത്തേജഃ
അർച്ചിഷി അന്തഃ	— സൌരവൈദ്യുതാഗ്നിതേജസാം മദ്ധ്യേ
ആ വിതതം	— ആവിസ്തൃതം വിദ്യതേ
തേന ബ്രഹ്മ നഃ പുനീഹി	— തേന തേജസാ പുത്രാദി വദ്ധനകാര്യസ്മാകം ശരീരം പാപരഹിതം കുരു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന അവിടത്തെ യാതൊരു തേജസ്സാണോ സൌരവൈദ്യുതാദി ജ്യോതിസ്സുകളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ പരന്നു കിടക്കുന്നത്, ആ തേജസ്സിനാൽ സന്താനാദി പുഷ്ടിക്കു പാത്രമായ ഞങ്ങളുടെ ശരീരത്തെ പാപരഹിതമാക്കിയാലും. (ശരീരശുദ്ധിയിലൂടെ മാത്രമേ സന്താനശുദ്ധി ലഭിക്കുകയുള്ളൂ.)

24 യത്തേപവിത്രമർച്ചിവ

ദഗ്നേതേനപുനീഹിനഃ

ബ്രഹ്മസവൈഃപുനീഹിനഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, പവിത്രം,

അർച്ചിവത്	— ശോധകം, അർച്ചിർവ്വത്
തേ യത്	— ത്വദീയം സൌരാദി തേജോയുക്തം തേജഃ
തേന നഃ പുനീഹി	— അസ്മാൻ പൂതാൻ കുരു
(കിഞ്ച) ബ്രഹ്മസവൈഃ നഃ പുനീഹി	— ബ്രഹ്മസോമഃ, തസ്യാഭിഷവൈരസ്മാൻ ശുദ്ധീകുരു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ശോധകമായി തേജസ്സുറ്റതായി സൌരാദി ജ്യോതിസ്സുകളോടുകൂടിയ അവിടത്തെ യാതൊരു പ്രകാശമുണ്ടോ അതിനാൽ ഞങ്ങളെ പൂതന്മാരാക്കിയാലും.

പിന്നെ, സോമത്തിൻെറ സംസ്കരണംകൊണ്ട് ഞങ്ങളെ പരിശുദ്ധരാക്കിയാലും.

25 ഉഭാഭ്യാന്ദേവസവിതഃ
പവിത്രേണസവേനചഃ
മാംപുനീഹിവിശ്വതഃ വ. 17

അന്വയം:—

ഹേ സവിതഃ, ദേവ, — സർവ്വസ്യ പ്രേരക, ദ്യോതമാന സോമ, ത്വം
പവിത്രേണ — പാപശോധകേന തേജസാ
സവേന ച — അഭിഷവേണ ച
ഉഭാഭ്യാം വിശ്വതഃ മാം പുനീഹി — സർവ്വതോമാം പൂതം കുരു

അർത്ഥം—സർവ്വപ്രേരകനും പ്രകാശമാനനുമായ സോമ, പാപശോധകമായ അവിടുത്തെ തേജസ്സിനാലും സംസ്കരണത്തിനാലും രണ്ടുകൊണ്ടും എന്നെ എല്ലാ വിധത്തിലും പരിശുദ്ധനാക്കിയാലും. (ഇവിടെ പവമാനവിശിഷ്ടനായ സൂര്യനെയാണ് ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്. മുൻഋക്കിലെ അഗ്നിയും പവമാനവിശിഷ്ടനാണ്. അഗ്നി, സൂര്യൻ, സോമൻ—എല്ലാം സർവ്വനിയന്താവായ പരമേശ്വരൻ തന്നെയാണ്. സോമശബ്ദത്തിന്ന് ബ്രഹ്മശബ്ദത്തിൻെറ അർത്ഥവുമുണ്ട്).

26 ത്രിഭിഷ്ട്വന്ദേവസവിത
വ്ർഷിഷ്ഠൈസ്സോമധാമഭിഃ
അഗ്നേദക്ഷൈഃപുനീഹിനഃ

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ, സവിതഃ, സോമ, — ദീപ്യമാന, സർവ്വസ്യ സ്വസ്വകർമ്മാണി ചോദയിതഃ, പവമാനഗുണവിശിഷ്ട,

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം	
വർഷിഷ്ഠൈഃ	— വൃദ്ധതമൈഃ അത ഏവ
ധാമഭിഃ ത്രിഭിഃ	
ധാമഭിഃ	— സാമർത്ഥ്യവദ്ഭിഃ അഗ്നി സൂര്യവായ്വാത്മകൈ സ്ത്രിഭിശ്ശരീരൈഃ
നഃ പുനീഹി	— അസ്മാൻ പൂതാൻ കുരു

അർത്ഥം-പവമാനവിശിഷ്ടനും പ്രകാശമാനനുമായ സവിതാവേ, പവമാനവിശിഷ്ടനായ സോമ, പവമാനവിശിഷ്ടനായ അഗ്നേ, അവിടന്ന് പ്രവൃദ്ധങ്ങളും സാമർത്ഥ്യവത്തുക്കളും അഗ്നിസൂര്യവായ്വാത്മകങ്ങളുമായ മൂന്നു ശരീരങ്ങളെക്കൊണ്ട്, ഞങ്ങളെ പരിശുദ്ധരാക്കിയാലും

27 പുനന്തുമാംദേവജനാഃ

പുനന്തുവസവോധിയാ

വിശ്വേദേവാഃപുനീതമാ

ജാതവേദഃപുനീഹിമാ

അന്വയം -

ദേവജനാഃ മാം പുനന്തു	— ഇന്ദ്രാദിദേവഗണാഃ മാം പൂതം കുർവ്വന്തു
(തഥാ) വസവഃ ധിയാ പുനന്തു	— വാസകാദേവാദന്തരീയേന കർമ്മണാ മാം ശുദ്ധീകുർവ്വന്തു
ഹേ വിശ്വേ ദേവാഃ മാ പുനീത	— സർവ്വേദേവാഃ, മാം പൂതം കുരുത
ഹേ ജാതവേദഃ, മാ പുനീഹി	— മാം പൂതം കുരു

അർത്ഥം-ഇന്ദ്രാദിദേവഗണങ്ങളും എന്നെ പരിശുദ്ധനാക്കട്ടെ സ്വർഗ്ഗസ്ഥന്മാരും അന്തരീയകർമ്മത്താൽ എന്നെ പൂതനാക്കട്ടെ

അല്ലയോ സർവ്വദേവന്മാരേ, എന്നെ പാപരഹിതനാക്കിയാലും. എല്ലാമറിയുന്ന അഗ്നേ, എന്നെ പവിത്രനാക്കിയാലും.

28 പ്രപ്യായസ്വപ്രസ്യന്ദസ്വ

സോമവിശ്വേഭിരംശുഭിഃ

ദേവേഭ്യഉത്തമംഹവിഃ

അന്വയം —

ഹേ സോമ, പ്ര പ്യായസ്വ	—	അസ്മാൻ പ്രകർഷേണ വർദ്ധയ
വിശ്വേഭിഃ അംശു–ഭിഃ	—	സർവ്വൈസ്സ്വദീയൈരംശുഭിഃ
ഉൽ–തമം ഹവിഃ	—	പ്രശസ്തതമം സോമരൂപം ഹവിഃ
ദേവേഭ്യഃ പ്ര സ്യന്ദസ്വ	—	കലശാദീൻ പ്രതിപ്രസ്രവ, പ്രയച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങൾക്ക മേൽക്കമേൽ ഉൽകർഷമുണ്ടാക്കിയാലും. അവിടത്തെ ഒമ്പതു് അംശുക്കളെക്കൊണ്ടും (അംശുക്കൾ – അംശങ്ങൾ) പ്രശസ്തതമമായി സോമരൂപമായ ഹവിസ്സു് ദേവന്മാൎക്കവേണ്ടി കലശങ്ങളിലൂടെ ഒഴുകിയാലും. (സോമത്തിൻെറ ഒമ്പതംശങ്ങൾ – പ്രതാം, തൃപ്തം, രസം, വൃഷം, ശുക്രം, ജീവം, ഋഗ്യജുസ്സാമങ്ങൾ എന്നിവയാകുന്നു)

29 ഉപപ്രിയംപനിപ്നതം

യുവാനമാഹുതീവൃധം

അഗന്മബിഭ്രതോനമഃ

അന്വയം:—

പ്രിയം, പനിപ്നതം	—	സർവ്വസ്യ പ്രീണയിതാരം, അത്യന്തം ശബ്ദായമാനം
യുവാനം, ആഹുതി–വൃധം	—	തരുണം, ആഹുതിഭിർവൃദ്ധനീയം സോമം
നമഃ ബിഭ്രതഃ	—	ധാരയന്തസ്സന്തോവയം
ഉപ അഗന്മ	—	ഉപഗച്ഛേമ

അർത്ഥം—എല്ലാവർക്കും പ്രീതിപ്രദനും അത്യന്തം ശബ്ദായമാനനും യുവാവും ആഹുതികളാൽ വർദ്ധിക്കത്തക്കവനുമായ പവമാനസോമത്തെ നമസ്കാരമുള്ളിലേന്തുന്നവരായി നമ്മൾ പ്രാപിക്കാവൂ.

30 അലായ്യസ്യപരശുർന്നനാശത

മാപവസ്വദേവസോമ

ആഖുഞ്ചിദേവദേവസോമ

അന്വയം:—

അലായ്യസ്യ പരശുഃ — അഭിഗമനശീലസ്യ ശത്രോശ്ഛേദകഃ പവമാനഃ
തം നനാശ — ശത്രുന്നാശയതു
(തതഃ) ഹേ ദേവ, സോമ,
ആ പവസ്വ — അസ്മദഭിമുഖങ്ഗച്ഛ
(കിഞ്ച) ഹേ ദേവ, സോമ
ആഖും ചിത് (ത്വം) ഏവ — സർവ്വസ്യ ഹന്താരമപി ശത്രുമേവ ബാധസ്വ

അർത്ഥം—നേരെവരുന്ന ശത്രുവിനെ ഛേദിക്കുന്ന സോമൻ അവനെ നശിപ്പിക്കട്ടെ. പ്രകാശമാനനായ സോമ, ഞങ്ങളുടെ നേരെ വന്നാലും. അല്ലയോ ദേവ, സോമ, ശത്രുസർവ്വഹന്താവായാലും, അവനെത്തന്നെ അവിടുന്ന് ബാധിച്ചാലും.

31 യഃപാവമാനീരദ്ധ്യേ

ത്യൃഷിഭിസ്സംഭൃതംരസം

സർവ്വംസപൂതമശ്നാതി

സ്വദിതംമാതരിശ്വനാ

അന്വയം:–

യഃ പാവമാനീഃ	—	യോജനഃ പവമാനദേവതാകാഃ സർവ്വാഃ ഋചഃ
ഋഷി–ഭിഃ സം–ഭൃതം	—	സൂക്തദ്രഷ്ടൃഭിഃ, മധുച്ഛന്ദഃ പ്രഭൃതിഭിസ്സമ്പാദിതം
രസം അധി–ഏതി	—	വേദരസഭൃതം സൂക്തസങ്ഘ മധീതേ
സഃ മാതരിശ്വനാ സ്വദിതം	—	സജനഃ വായുനാ പൂർവ്വം സ്വാദൂകൃതം
സർവ്വം പൂതം	—	ഭോജ്യജാതം പരിശുദ്ധമേവ
അശ്നാതി	—	പാപരഹിതമന്നം ഭക്ഷയതി

(ഇവിടെ വേദത്തിൽ വിരളമായ ഫലശ്രുതിയാണ് പറയുന്നതു്.)

അർത്ഥം–സോമൻ ദേവതയായി, സൂക്തദ്രഷ്ടാക്കളായ, മധുഛന്ദഃപ്രഭൃതികളായ ഋഷികളാൽ സമ്പാദിതമായി, വേദരസഭൃതമായ സൂക്തസമൂഹത്തെ യാതൊരു ജനം അധ്യയനം ചെയ്യുന്നവോ, അവൻ പവിത്രനായ വായുവിനാൽ മുമ്പെ സ്വാദുവാക്കപ്പെട്ട ഭോജ്യവസ്തുക്കളെല്ലാം പരിശുദ്ധമായി, പാപരഹിതമായി ഭക്ഷിക്കുന്നു. (അവനുള്ള ഭോജ്യങ്ങൾ വായു മുമ്പുതന്നെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. പരിശുദ്ധമായ ഭോജനമേ അവനു ലഭിക്കൂ. ഭക്ഷണശുദ്ധിയത്രേ മനോവാക്കർമ്മങ്ങളെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നതു്.)

32 പാവമാനീര്യോഅധ്യേ

ത്യൃഷിഭിസ്സംഭൃതംരസം

തസ്മൈസരസ്വതീദുഹേ

ക്ഷീരംസർപ്പിർമ്മധൂദകം വ.18

അന്വയം:—

യഃ പാവമാനീഃ	— പവമാനദേവതാകാ ഋചഃ
ഋഷി–ഭിഃ സം–ഭൃതം	— സൂക്തദ്രഷ്ടൃഭിസ്സമ്പാദിതം
രസം അധി–ഏതി	— വേദസാരഭൂതം സൂക്തസങ്ഘം അധ്യേതി
തസ്മൈ	— പവമാനാദ്ധ്യയനം കർവ്വതേ ജനായ
സരസ്വതീ	— വാഗ്ദേവതാ
ക്ഷീരം, സർപ്പിഃ മധു ഉദകം ദുഹേ	— യജ്ഞസാധനഭൂതം പയഃ, താദൃശം ഘൃതം, മദകരമുദകഞ്ച ദോഗ്ധി, ഏനം വേദശാസ്ത്രവിദം, യാഗാദി പരം കരോതി

അർത്ഥം–പവമാനദേവതയോടുകൂടി, സൂക്തദ്രഷ്ടാക്കളായ ഋഷികളാൽ സമ്പാദിക്കപ്പെട്ട വേദസാരഭൂതമായ (ഈ) സൂക്തസമൂഹത്തെ, ഏവനദ്ധ്യയനം ചെയ്യുന്നവോ, അവന്ന് വാഗ്ദേവതയായ സരസ്വതി, യജ്ഞസാധനഭൂതമായ പാലും നെയ്യും ഹർഷകരമായ സോമവും ചുരത്തികൊടുക്കുന്നു, അവനെ വേദശാസ്ത്രവിത്തും യജ്ഞതല്പരനുമാക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം–19–20 ഭാർഗ്ഗവഃ വത്സപ്രിഃ ഋഷിഃ ജഗതീത്രിഷ്ടുഭൗ ച്ഛന്ദസീ

1 പ്രദേവമച്ഛാമധുമന്തഇന്ദവോ
സിഷ്യദന്തഗാവആനധേനവഃ
ബർഹിഷദോവചനാവന്തഊധഭിഃ
പരിസ്രുതമുസ്രിയാനിർണ്ണിജന്ധിരേ

അഭി അചിക്രദൽ	— അഭിമുഖമധ്വനയൽ, സ്തുതയഃ സാധീയസ്യഃ സ്തുതി പ്രതിധ്വനി മങ്ഗീകാരമകാഷീൽ
(കിഞ്ച) ഹരിഃ ഉപ– ആരുഹഃ	— ഹരിതവർണ്ണഃ, ഊർധ്വ മാരോഹണശീലാ ഓഷധീഃ
ശ്രഥയൻ സ്വദതേ	— അഗ്രേവിശ്ലേഷൻ സ്വാദൂകരോതി, ഫലിനീഃ സ്വാദുയുക്താ വിദധാതി കർവ്വൻ
(തഥാ) പവിത്രം തിരഃ പരി–യൻ	— ദശാപവിത്രം തിരസ്കൃത്യ പരിതോഗച്ഛന്ഥ്സോമഃ
ഉരു ശ്രയഃ	— മഹാന്തം വേഗം കരോതി
(തതഃ) ശര്യാണി നി ദധതേ	— ശരേണ ഹന്തവ്യാനി രക്ഷാംസി നിക്ഷിപതി, ന്യക്കരോതി
(പശ്ചാൽ) ദേവഃ വാം ആ	— ദ്യോതമാനസ്സോമഃ വരണീയം ധനമാദധതേ, ആധാരയതി, പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം–ദ്രോണകലശം മുതലായവയ്ക്ക നേരെയും പ്രധാന സ്തുതികാംക്ക നേരെയും അത്യന്തം ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട്, സ്തുതികാം ഫലംനേടുന്നവയായി എന്ന് പ്രതിധ്വനിച്ചങ്ഗീകരിച്ചു. കൂടാതെ പച്ചനിറമുററ അവിടുന്ന്, മേലോട്ടുകേറി പടരുന്ന ചെടികളെ തലപ്പു നുള്ളി ഫലയുക്തങ്ങളാക്കി സ്വാദുള്ളവയാക്കുന്നു. പിന്നെ, ദശാപവിത്രത്തെത്തള്ളികടന്ന് എങ്ങുമൊഴുകുന്ന സോമൻ മഹത്തായ വേഗമുണ്ടാക്കുന്നു, വേഗത്തിൽ പരക്കുന്നു. അതിന്നുശേഷം അമ്പെയ്തോട്ടുകൊണ്ടും രക്ഷസ്സുകളെ മറിച്ചിടുന്നു, ഇല്ലാതാക്കുന്നു, അനന്തരം പ്രകാശമാനനായ സോമൻ ശ്രേഷ്ഠമായ ധനം ധരിക്കുന്നു, ഉപാസകർക്ക് കൊടുക്കുന്നു.

3 വിയോമമേയമ്യാസംയതീമദ്

സ്സാകംവൃധാപയസാപിന്വദക്ഷിതാ

മഹീഅപാരേരജസീവിവേവിദ

ദഭിവ്രജന്നക്ഷിതംപാജആദദേ

അന്വയം:—

യഃ മദഃ യമ്യാ സം—യതീ	— യസ്സോമരസോയുഗലഭൂതേ, പരസ്പരം സങ്ഗച്ഛമാനേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
വി മമേ	— വിശേഷേണ നിര്മ്മിതവാൻ, തതന്ത്രേ
സാകം—വൃധാ	— സഹൈവ വര്ദ്ധനശീലേ
അക്ഷിതാ	— അക്ഷീണേ, സാമർത്ഥ്യവത്യൌ യഥാ ഭവിഷ്യതസ്തഥാ
(സോമഃ) പയസാ പിന്വൽ	— പയോരൂപേണ സ്വീയരസേനാ സിഞ്ചൻ, അവർദ്ധയൽ
(കിഞ്ച) മഹീ, അപാരേ, രജസീ	— മഹത്യൌ, പര്യന്തരഹിതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
വി—വേവിദൽ	— ഇയം പൃഥിവീ, ഇയന്ദ്യൌരിതി വിവിച്യ തേജസാ പ്രജ്ഞാപയൻ
അഭി—വ്രജൻ	— അഭിതഃ, സർവ്വതോഗച്ഛൻ
അക്ഷിതം, പാജഃ ആ ദദേ	— അക്ഷീണം, അവിനശ്വരം ബലം സ്വീകൃതവാൻ

അർത്ഥം—യാതൊരു സോമരസം ഇരട്ടകളും അന്യോന്യം ചേർന്നവരുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ നന്നായി നിർമ്മിച്ച്, ഒപ്പം വളരുന്നവരും അക്ഷീണകളും (സാമർത്ഥ്യവതികളും) ആകിയോ, ആ സോമൻ, പാലിന്റെ രൂപത്തിലുള്ള സ്വരസം

3 വിയോമമേയമ്യാസംയതീമദ

സ്സാകംവൃധാപയസാപിന്വദക്ഷിതാ

മഹീഅപാരേരജസീവിവേവിദ

ദഭിവ്രജന്നക്ഷിതംപാജആദദേ

അന്വയം:—

യഃ മദഃ യമ്യാ സം—യതീ	— യസ്സോമരസോയുഗലഭൂതേ, പരസ്പരം സങ്ഗച്ഛമാനേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
വി മമേ	— വിശേഷേണ നിർമ്മിതവാൻ, തതസ്തേ
സാകം—വൃധാ	— സഹൈവ വർദ്ധനശീലേ
അക്ഷിതാ	— അക്ഷീണേ, സാമർത്ഥ്യവത്യൌ യഥാ ഭവിഷ്യതസ്തഥാ
(സോമഃ) പയസാ പിന്വൽ	— പയോരൂപേണ സ്വീയരസേനാ സിഞ്ചൽ, അവർദ്ധയൽ
(കിഞ്ച) മഹീ, അപാരേ, രജസീ	— മഹത്യൌ, പര്യന്തരഹിതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
വി—വേവിദൽ	— ഇയം പൃഥിവീ, ഇയന്ദ്യൌരിതി വിവിച്യ തേജസാ പ്രജ്ഞാപയൻ
അഭി—വ്രജൻ	— അഭിതഃ, സർവ്വതോഗച്ഛൻ
അക്ഷിതം, പാജഃ ആ ദദേ	— അക്ഷീണം, അവിനശ്വരം ബലം സ്വീകൃതവാൻ

അർത്ഥം—യാതൊരു സോമരസം ഇരട്ടകളും അന്യോന്യം ചേർന്നവരുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ നന്നായി നിർമ്മിച്ച്, ഒപ്പം വളരുന്നവരും അക്ഷീണകളും (സാമർത്ഥ്യവതികളും) ആ ക്കിയോ, ആ സോമൻ, പാലിന്റെ രൂപത്തിലുള്ള സ്വരസം

കൊണ്ടാണവരെ വളർത്തിയത്. പിന്നെ, മഹതികളും അനന്തകളുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ, ഇതു ഭൂമി ഇതു ദ്യോവ് എന്നു വേർതിരിച്ച് തേജസ്സാലറിയിച്ചുകൊണ്ട് എമ്പാടും പ്രാപിക്കുന്നവനായി അനശ്വരമായ ബലം സ്വയം നേടി

4 സമാതരാവിചരൻവാജയന്നപഃ
പ്രമേധിരസ്വധയാപിന്വതേപദം
അംശുര്യവേനപിപിശേയതോനൃഭി
സ്സഞ്ജാമിഭിർന്നസതേരക്ഷതേശിരഃ

അന്വയം:—

മേധിരഃ സഃ	— മേധാവാൻ സോമഃ
(പിതരാ) മാതരാ	— ജഗതോ നിർമ്മാത്ര്യൗ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
വി–ചരൻ	— അന്തരേണാത്യന്തഞ്ചരൻ
(തഥാ) അപഃ വാജയൻ	— അന്തരിക്ഷസ്ഥിതാന്യുദകാനി പ്രേരയൻ
സ്വധയാ പദം പ്ര പിന്വതേ	— സക്തുലക്ഷണേനാന്നേന സഹോത്തരവേദിരൂപം സ്വസ്ഥാനം പ്രകർഷേണാപ്യായയതി
(തത്ര) നൃ–ഭിഃ യതഃ	— കർമ്മനേതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിസ്സംയതഃ
അംശുഃ യവേന പിപിശേ	— സോമഃ യവസക്തുഭിശ്ശ്രീയതേ
(സോയം) ജാമി–ഭിഃ സം നസതേ	— അംഗുലീഭിസ്സംഗച്ഛതേ
ശിരഃ രക്ഷതേ	— ശീർണ്ണം ഭൂതജാതംസ്വീയരസേന രക്ഷതി, പോഷയതി ച

അർത്ഥം—മേധാവിയായ സോമൻ ജഗത്തിന്റെ ജനകജനനികളായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ, അവയുടെ ഉള്ളിലൂടെ ചരിക്കുന്നവനും, അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള ജലങ്ങളെ പെയ്യാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവനുമായി, ഉത്തരവേദിയായ തന്റെ സ്ഥാനത്തെ, വറുത്ത

യവത്തിൻെറ ഹവിസ്സാൽ വദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ, കമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ നിയന്ത്രിതനായി, സോമൻ വറുത്ത യവത്തോടു ചേക്കപ്പെടുന്നു. അവിടുന്നു് വിരലുകളോടു് കൂടി ച്ചേരുന്നു. ചിതറിയ ചരാചരങ്ങളെ സ്വന്തം രസംകൊണ്ടു രക്ഷിക്കുന്നു, പോഷിപ്പിക്കുന്നു.

5 സന്ദക്ഷേണമനസാജായതേകവി
ര്യതസ്യഗർഭോനിഹിതോയമാപരഃ
യൂനാഹസന്താപ്രഥമംവിജജ്ഞതു
ർഗ്ഗുഹാഹിതഞ്ജനിമനേമമുദ്യതം വ 19

അന്വയം:—

(പ്രസങ്ഗാൽ സോമസൂര്യയോരാവിർഭാവമാഹ)

കവിഃ ദക്ഷേണ മനസാ — ക്രാന്തകമ്മാസോമഃ പ്രവൃദ്ധേന മനസാസഹ
സം ജായതേ — പൃഥിവ്യാസ്സമ്യക് ജായതേ
(തഥാ) ഋതസ്യ ഗർഭഃ — ഉദകസ്യൈവഗർഭസ്ഥാനീയസ്സ ഏവസോമഃ
പരഃ യമാ — പരസ്താൽ, അന്തരിക്ഷേ യമേന, നിയമേന
നി—ഹിതഃ — ദേവൈസ്ഥാപിതഃ
(സൂര്യാദ്ധിവൃഷ്ടിർഭവതി. തസ്മാൽ സോമസ്സൂര്യാത്മകതയാവസ്ഥിതഃ)
(ഏവം) യൂനാ ഹ സന്താ — യൂനാവേവസന്തൌ തൌ
പ്രഥമം വി ജജ്ഞതുഃ — ജനനകാലേ അയം സോമോയം സൂര്യ ഇതിവിവിച്യ ജജ്ഞായതേ
(തയോശ്ചാദ്യം) ജനിമ
ഗുഹാ ഹിതം — ജന്മ ഗുഹായാന്നിഹിതം ഭവതി
(തയോഃ) നേമം
ഉദ്—യതം — അദ്ധം പ്രകാശിതം ഭവതി
(ദിവാസൂര്യഃ പ്രാദുർഭവതി-രാത്രൌചന്ദ്രമാഇതി)

അർത്ഥം—(സന്ദർഭവശാൽ സോമസൂര്യന്മാരുടെ ആവിർഭാവം പറയുന്നു)

കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത സോമൻ വളർന്നമനസ്സോടുകൂടി ഭൂമിക്കു മകനായി പിറക്കുന്നു (ഭൂമിയിൽ നിന്നു തെറിച്ച ഒരു ഖണ്ഡമാണ് ചന്ദ്രനെന്ന നവീനശാസ്ത്രവാദം ഇതിനോടു യോജിക്കുന്നു) പിന്നെ ജലത്തിന്റെ ഗർഭസ്ഥാനത്ത്, അന്തരിക്ഷത്തിൽ അതേ സോമൻ ദേവന്മാരാൽ നിയമത്തോടുകൂടി സ്ഥാപിതനാകുന്നു (സൂര്യങ്കൽ നിന്നാണ് മഴയുണ്ടാകുന്നത്. അതിനാലാണ് സോമൻ സൂര്യാത്മാവായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്) ഇപ്രകാരം നിത്യയുവാക്കളായ അവർ ജനന (ഉദയ) കാലത്തിൽ ഇത് സോമൻ ഇത് സൂര്യൻ എന്ന് വേർതിരിച്ചറിയപ്പെടുന്നു അവരിൽ പകുതിഭാഗത്തിന്റെ ജന്മം മറഞ്ഞിരിക്കുന്നു മറുപകുതി പ്രകാശിതവും (പകൽ സൂര്യനുദിക്കുന്നു രാത്രി സോമനായ ചന്ദ്രനും)

6 മന്ദ്രസ്യരൂപംവിവിദുർമനീഷിണ

ശ്യേനോയദന്ധോഅഭരത്പരാവതഃ

തംമർജയന്തസുവൃധംനദീഷ്വാ

ഉശന്തമംശുംപരിയന്തമൃഗ്മിയം

അന്വയം —

മനീഷിണഃ — പ്രാജ്ഞാഃ,ദ്രഷ്ടാരഃ

മന്ദ്രസ്യ രൂപം വിവിദുഃ — മദകരസ്യ യസ്യ സോമസ്യരൂപം ജാനന്തി

യത് അന്ധഃ ശ്യേന — യത്സോമാന്നം ഗായത്രീരൂപഃ പക്ഷീ

പരാ—വതഃ ആ അഭരത് — ദൂരദേശാൽ സ്വർഗ്ഗാദാജഹാര

തം സു-വൃധം, ഉശന്തം പരി-യന്തം — സുഷ്ഠുവർദ്ധമാനം ദേവാൻ കാമയമാനം, പരിതോഗച്ഛന്തം

ഋഗ്മിയം അംശും നദീഷു — സ്തുത്യം സോമം വസതീവരീഷു

മർജയന്ത — ഋത്വിജശ്ശോധയന്തി

അത്ഥം—പ്രാജ്ഞന്മാരായ യഷ്ടാക്കരം ഹഷകരനായ യാതൊരു സോമന്റെ രൂപമറിയുന്നുവോ, യാതൊരു സോമരൂപമായ അന്നം ഗായത്രീരൂപമുററ പക്ഷി വിദൂരസ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുവന്നുവോ, നന്നായി വദ്ധിക്കുന്നവനും ദേവകാമനും എന്പാടുമെത്തുന്നവനും സ്തുത്യനമായ ആ സോമനെ ഋത്വിക്കുകരം വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു

7 ത്വാംമൃജന്തിദശയോഷണസ്സുതം

സോമമൃഷിഭിമ്മതിഭിർധീതിഭിഹിതം

അവ്യോവാരേഭിരുതദേവഹൂതിഭി

ന്നൃഭിര്യതോവാജമാദഷിസാതയേ

അന്വയം —

ഹേ സോമ, ദശ	
യോഷണഃ	— ദശസങ്ഖ്യാകാങ്ഗുലയഃ
ഋഷി–ഭിഃ സുതം,	
ഹിതം ത്വാം	— മധുച്ഛന്ദഃപ്രഭൃതിഭിരഭിഷുതം, പാത്രേഷ്വനിഹിതം ത്വാം
മതി–ഭിഃ, ധീതി–ഭിഃ	— സ്തുതിഭിഃ കമ്മഭിശ്ച
അവ്യഃ വാരേഭിഃ മൃജന്തി	— അവിമയൈർവ്വാലൈഃ, പവിത്രൈശ്ശോധയന്തി
ഉത ദേവഹൂതി–ഭിഃ നൃ–ഭിഃ	— ദേവാഹ്വാതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ
യതഃ സാതയേ	— സംയമിതഃ, സങ്ഗൃഹീതോ ദാനായ
വാജം ആ ദഷി	— അന്നമാവിദാരയസി, വിവൃതങ്കരോഷി, പ്രയച്ഛസി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പത്തുവിരലുകരം പിഴിഞ്ഞു് മധുച്ഛന്ദസ്സുതൊട്ട ഋഷികളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും പാത്രങ്ങളിൽ വെയ്ക്കപ്പെട്ടവനുമായ അവിടുത്തെ, സ്തുതികളോടും കമ്മങ്ങളോടുംകൂടി ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഋത്വിക്കുകരം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു പിന്നെ, ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്ന ഋത്വിക്കുകളാൽ എടുത്തുവെയ്ക്കപ്പെട്ടു്, അവക്ക ദാനത്തിന്നായി സ്വരസമായ അവിടുന്നു അന്നം കൊടുത്തരുളുന്നു

8 പരിപ്രയന്തംവയ്യംസുഷംസദം
സോമംമനീഷാഅഭ്യനൂഷതസ്തുഭഃ
യോധാരയാമധുമാംഊമ്മിണാദിവ
ഇയർത്തിവാചംരയിഷാളമർത്യഃ

അന്വയം –

പരി–പ്രയന്തം — പാത്രാണിപരിതഃ പ്രഗച്ഛന്തം
വയ്യം, സു–സംസദം
സോമം — ദേവൈഃ കാമ്യമാനം, ശോഭന സംസദം സോമം
മനീഷാഃ സ്തുഭഃ അഭി
അനൂഷത — മനസ ഈശിത്ര്യ സ്തുതയോഭിഷുവന്തി
മധു–മാൻ യഃ ധാരയാ — മദകരരസവാൻ യസ്സോമ സ്വീയയാധാരയാ
ഊമ്മിണാ — വസതീവര്യാഖ്യേനോദകേന സഹ
ദിവഃ — ആകാശാദ്രോണകലശമാപതതി
രയിഷാട്, അമർത്യഃ — ശത്രുധനാനാമഭിഭവിതാ, അമരസ്സസോമഃ
(തദാ) വാചം ഇയർത്തി — പ്രേരയതി

അർത്ഥം–പാത്രങ്ങളിൽ ചുററും പ്രാപിക്കുന്നവനും ദേവന്മാരാൽ കാമിക്കപ്പെടുന്നവനും ഉത്തമസ്ഥാനമൊത്തവനുമായ സോമനെ മനസ്സിന്നീശ്വരികളായ സ്തുതികൾ പുകഴ്ത്തുന്നു. ഹർഷകരമായ രസമിയന്ന യാതൊരു സോമൻ സ്വന്തം പ്രവാഹത്തോടുകൂടി വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലത്തോടൊപ്പം ആകാശത്തിൽനിന്ന് ദ്രോണകലശത്തിൽ ഒഴുകി വീഴുന്നുവോ, ശത്രുധനങ്ങളെ ജയിച്ചുനേടുന്ന അമരനായ ആ സോമൻ അപ്പോൾ വാക്കിനെ (സ്തുതിയെ) പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. (അപ്പോൾ സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ സ്വയം ശബ്ദിക്കുന്നു)

9 അയന്ദിവഇയത്തിവിശ്വമാരജ

സ്സോമഃപുനാനഃകലശേഷ്വസീദതി

അദ്ഭിർഗ്ഗോഭിർമ്മൃജ്യതേഅദ്രിഭിസ്സുതഃ

പുനാനഇന്ദുർവ്വരിവോവിദൽപ്രിയം

അന്വയം:—

അയം ദിവഃ വിശ്വം രജഃ ആ ഇയത്തി	— സോമദ്യുകാശാൽ സർവ്വമുദകമഭിപ്രാപയതി
(കിഞ്ച) പുനാനഃ സോമഃ കലശേഷു സീദതി	— പൂയമാനസ്സഃ ദ്രോണകലശേഷു നിഷീദതി
(തഥാ) അദ്രി–ഭിഃ, അൽ–ഭിഃ, സുതഃ	— ഗ്രാവഭിഃ, വസതീവര്യാഖ്യാഭിരഭിഷുതഃ
ഗോഭിഃ മൃജ്യതേ	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിശ്ച ശോധ്യതേ അലങ്ക്രിയതേ
(തതഃ) പുനാനഃ ഇന്ദുഃ	— പൂതസ്സോമഃ
പ്രിയം വരിവഃ വിദൽ	— പ്രീണനകാരി വരണീയ ധനം സ്തോതൃഭ്യോലംഭയതി, പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ ആകാശത്തിൽനിന്നെല്ലാ ജലങ്ങളെയും ഭൂമിയിലെത്തിക്കുന്നു. ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകൃതനായ സോമൻ ദ്രോണകലശങ്ങളിലിരിക്കുന്നു. പിന്നെ, പിടിക്കല്ലുകളാലും വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാലും സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനായി, പശുവിൻപാൽ മുതലായവയാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു, അലങ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. അതിന്നുശേഷം പരിശുദ്ധനായ സോമൻ പ്രിയകരമായ ശ്രേഷ്ഠധനം സ്തോതാക്കൾക്ക് നേടിക്കൊടുക്കുന്നു.

10 ഏവാനഃസോമപരിഷിച്യമാനോ

വയോദധച്ചിത്രതമംപവസ്വ ।

അദ്വേഷേദ്യാവാപൃഥിവീഹുവേമ

ദേവാധത്തരയിമസ്മേസുവീരം ॥ വ 20

അന്വയം.–

ഹേ സോമ, യത്	— ധനാദികം പ്രയച്ഛംസ്ത്വം
പരി–സിച്യമാനഃ	— പരിതഃ അഭിഷിച്യമാനഃ
ഏവ ചിത്ര–തമം	— ഏവം നാനാവിധം
വയഃ നഃ പവസ്വ	— അന്നമസ്മഭ്യം പ്രാപയ, പ്രയച്ഛ
(കിഞ്ച) അദ്വേഷേ	
ദ്യാവാപൃഥിവീ ഹുവേമ	— ദ്വേഷരഹിതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യാ വാഹ്വയേമ
ഹേ ദേവാഃ (യൂയം ച)	
സു–വീരം രയിം	— ശോഭനപുത്രസഹിതം ധനം
അസ്മേ ധത്ത	— അസ്മാസു നിധത്ത

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ധനാദികാം കൊടുക്കുന്ന അവിടുന്ന് എമ്പാടും ജലങ്ങളെക്കൊണ്ട് തളിക്കപ്പെട്ട്, നാനാവിധമായ അന്നം ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും, തന്നാലും. കൂടാതെ, ആരെയും ദ്വേഷിക്കാത്ത ദ്യാവാപൃഥിവികളെ ഞങ്ങൾ വിളിക്കാവൂ. അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, നിങ്ങളും ശോഭനസന്തതികളോടുകൂടിയ സമ്പത്ത് ഞങ്ങളിലുണ്ടാക്കിയാലും.

വർഗ്ഗം–21–22–ആങ്ഗിരസോ ഹിരണ്യസ്തൂപഃ ഋഷിഃ

1 ഇഷുർന്നധന്വൻപ്രതിധീയതേമതി

വത്സോനമാതുരുപസർജ്യൂധനി

ഉരുധാരേവദുഹേഅഗ്രആയതി

അസ്യവ്രതേഷ്വപിസോമഇഷ്യതേ

അന്വയം:—

(അസ്മിൻ പവമാനരൂപേ
ഇന്ദ്രേ) മതിഃ — അസ്മദീയാ സ്തുതിഃ
ഇഷുഃ ന ധന്വൻ — യഥേഷുഃ, ശരഃ ധന്വനീവ
പ്രതി ധീയതേ — അസ്മാഭിർന്നിധീയതേ
മാതുഃ (ഗോഃ) ഊധനി
വത്സഃ ന — വത്സഃ പയഃ പാനാർത്ഥം സൃജ്യതേ തദ്വൽ
ഉപ സർജ്ജി — സർവ്വസ്യ പോഷയിതൃത്വേന ഊധസ്ഥാനീയേ ഇന്ദ്രേ സോമോ മദാർത്ഥമസ്മാഭിരുപസൃജ്യതേ
ഉരുധാരാ—ഇവ — ബഹുവിധപയോധാരാ ഗൌരിവ
അഗ്രേ ആ—യതീ — വത്സസ്യ പുരതോഗച്ഛന്തീ സതീ
(പയഃ) ദുഹേ — ദുഗ്ധേ, തഥേന്ദ്രോവത്സഭൂതേഭ്യ സ്തോതൃഭ്യഃ പുരതോഗച്ഛൻ ബഹുവിധാൻ കാമാൻ ദുഗ്ധേ

(കിഞ്ച) അസ്യ വ്രതേഷു
അപി — കർമ്മസ്വപി
സോമഃ ഇഷ്യതേ — യഷ്ടൃഭിഃ പ്രേര്യതേ

അർത്ഥം—പവമാനരൂപനായ ഇന്ദ്രങ്കൽ നമ്മുടെ സ്തുതി വില്ലിലമ്പെന്നപോലെ, നമ്മളാൽ ചേർത്തുവെയ്ക്കപ്പെടുന്നു, ധരിക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, തള്ളപ്പയ്യിന്റെ അകിടിൽ പാൽ കടിക്കാൻ കുട്ടി ചേർക്കപ്പെടുന്നപോലെ, എല്ലാവരുടെയും പോഷകത്വംകൊണ്ട് അകിടിന്റെ സ്ഥാനമായ ഇന്ദ്രങ്കൽ ഹർഷത്തിന്നുവേണ്ടി സോമം ചേർക്കപ്പെടുന്നു ധാരാളം പാലൊഴുകുന്ന പശു കുട്ടിയുടെ മുമ്പിൽ നടന്നുകൊണ്ട് പാൽ ചുരത്തുന്നപോലെ, ഇന്ദ്രൻ സ്തോതാക്കൾക്ക് മുമ്പിൽ നടന്നുകൊണ്ട് അവരുടെ ബഹുവിധാഭീഷ്ടങ്ങളും ചുരത്തിക്കൊടുക്കുന്നു. പിന്നെ, അവിടുത്തെക്കുറിച്ച കർമ്മങ്ങളിൽ സോമൻ യാഗാനുഷ്ഠാതാക്കളാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

2 ഉപോമതിഃപൃച്യതേസിച്യതേമധു
മന്ദ്രാജനീചോദതേഅന്തരാസനി
പവമാനസ്സന്തനിഃപ്രഘ്നതാമിവ
മധുമാന്ദ്രപ്സഃപരിവാരമർഷതി

അന്വയം:—

(അസ്മിൻ പവമാനരൂപേ ഇന്ദ്രേ) മതിഃ	— സ്തുതിഃ
ഉപോ പൃച്യതേ	— ഉപപൃച്യതേ, സംയോജ്യതേ
(തഥാ) മധു സിച്യതേ	— മദകരസ്സോമഇന്ദ്രാർത്ഥമത്ഭിര്യവസക്തുഭിശ്ചസക്തോഭവതി
(തതഃ) മന്ദ്ര-അജനീ	— മദകരസ്യ രസസ്യപ്രേരയിത്രീ സോമധാരാതസ്യേന്ദ്രസ്യ
ആസനി അന്തഃ ചോദതേ	— ആസ്യമധ്യേപ്രേര്യതേ
(കിഞ്ച) സം-തനിഃ, മധു-മാൻ	— ഗ്രഹാദിഷുസമ്യഗ്വിസ്തൃതഃ മദകരരസവാൻ
പവമാനഃ ദ്രപ്സഃ	— സോമോദ്രുതഗമനശീലസ്സൻ
പ്രഘ്നതാം-ഇവ	— പ്രകർഷേണഹന്തൃണാം, യോദ്ധൃണാം സന്തനിഃ, ശരഃ യഥാശീഘ്രം, പ്രാപ്യമഭിതോ ഗച്ഛതിതദ്വൽ
വാരം പരി അർഷതി	— അവിവാലമയം പവിത്രമാഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഈ പവമാനരൂപനായ ഇന്ദ്രനിൽ സ്തുതി യോജിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു, ചേർക്കപ്പെടുന്നു അതുപോലെ ഹർഷകരനായ സോമൻ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ജലങ്ങളാലും വറുത്ത യവങ്ങളാലും മിശ്രിതനായിരിക്കുന്നു പിന്നെ, ഹർഷകരമായ രസം പുറത്തുവിടുന്ന ധാര, ഇന്ദ്രന്റെ മുഖമദ്ധ്യത്തിൽ (വായിൽ) എത്തിക്കപ്പെടുന്നു കൂടാതെ, മരികകളിൽ നികന്നവനും ഹർഷകരനും ദ്രുതഗാമിയും വേഗവാനുമായ സോമൻ, യോദ്ധാക്കളും അമ്പ് ഉന്ന

ത്തിലെത്തിക്കുന്നപോലെ, ആട്ടിൻ രോമമുററ ദശാപവിത്ര ത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

3 അവ്യേവധൂയുഃപവതേപരിത്വചി
ശ്രഥ്നീതേനപ്തീരദിതേരൃതംയതേ
ഹരിരക്രാൻയജതസ്സംയതോമദോ
നൃമ്ണാശിശാനോമഹിഷോനശോഭതേ

അന്വയം:—

വധൂ—യുഃ	— വധൂഭ്രതാ വസതീവര്യേക ധനാ ആപഃ തദ്വാൻ സോമഃ
അവ്യേ ത്വചി പരി പവതേ	— അവേസ്വഭൂതേ ചർമ്മണി പരിതോവർത്തതേ
നപ്തീഃ	— നപ്ത്രീഃ, തസ്യാപത്യാനി
അദിതേഃ	— അദീനായാഃ, പൃഥിവ്യാ ഉൽപന്നാ ഓഷധീഃ
ഋതം യതേ	— സത്യരൂപം യജമാനായ ഗച്ഛതേ
ശ്രഥ്നീതേ	— അഗ്രഭാഗേ ഫലിനീഃ കർത്തും വിശ്ലേഷയതി
(കിഞ്ച) ഹരിഃ, യജതഃ	— ഹരിതവർണ്ണഃ യഷ്ടവ്യഃ
സം—യതഃ മദഃ	— ഗ്രഹാദിഷു സങ്ഗൃഹീതസ്സോമഃ
അക്രാൻ	— ക്രാമതി പാത്രേഷ്വവതിഷ്ഠതി
(അതഏവ സോമഃ) നൃമ്ണാ ശിശാനഃ	— സ്വബലാനി തീക്ഷ്ണീകർവ്വൻ
മഹിഷഃ ന ശോഭതേ	— മഹാനിവ, സർവ്വത്രവ്യാപ്തസ്വ തേജസാ ദീപ്യതേ

അർത്ഥം—വധുക്കളായിച്ചമഞ്ഞ വസതീവരി, ഏകധന എന്നീ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളൊത്ത സോമൻ ആട്ടിൻതോലിൽ മുററും വർത്തിക്കുന്നു. അവിടത്തെ നാലാം മക്കളുടെ സ്ഥാനത്തുള്ള ഭൂവിലുൽപന്നങ്ങളായ സസ്യങ്ങളാം യജമാനന്നുവേണ്ടി സത്യരൂപമായ യജ്ഞത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അവയെ ഫലവത്തുകളാ

ക്കാൻ തലപ്പു നല്കുന്നു. പിന്നെ, പച്ചനിറമുററവനും യജ്ഞനീയനും മരികകളിൽ പകരപ്പെട്ടവനുമായ സോമൻ പാത്രങ്ങളിൽ കടന്നുനില്ക്കുന്നു അതുകൊണ്ടുതന്നെ അവിടുന്ന് സ്വബലങ്ങളാകട്ട് മൂച്ച്കൂട്ടി മഹാനെന്നപോലെ എങ്ങും വ്യാപിച്ച് സ്വതേജസ്സാൽ പ്രകാശിക്കുന്നു. (സോമത്തിൽനിന്ന് യാഗം, യാഗത്തിൽനിന്ന് മഴ, മഴയിൽനിന്ന് സസ്യാദികൾ ഇപ്രകാരം നാലാം മക്കളുടെ സ്ഥാനം.)

4 ഉക്ഷാമിമാതിപ്രതിയന്തിധേനവോ

ദേവസ്യദേവീരുപയന്തിനിഷ്കൃതം

അത്യക്രമീദർജ്ജുനംവാരമവ്യയ

മത്കംനനിക്തംപരിസോമോഅവ്യത

അന്വയം:—

ഉക്ഷാ മിമാതി — രേതസസ്സേക്താ വൃഷഭശ്ശബ്ദായതേ
(തം വൃഷഭം) ധേനവഃ
പ്രതി യന്തി — ഗാവോഗച്ഛന്തി
(തഥാ) ദേവസ്യ
നിഃ-കൃതം — ദ്യോതമാനസ്യ സ്ഥാനം
ദേവീഃ ഉപ യന്തി — ദേവ്യ ഉപഗച്ഛന്തി
(സോമഃ ദ്രോണകലശാഭിഗമനകാലേ ശബ്ദംകരോതി. തമന്നൂതയോ ഗച്ഛന്തി.)
(തഥാഽയം സോമഃ)
അർജ്ജുനം — ശ്വേതവർണ്ണം
അവ്യയം വാരം — അവിമയം വാലം, പവിത്രം
അതി അക്രമീത് — അതിക്രമ്യ പാത്രാണി ഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) സോമഃ
അത്കം ന — ആത്മീയം കവചമിവ
നിക്തം പരി അവ്യത — ഉജ്ജ്വലം ശ്രയണശബ്ദം പരിതസ്സംവൃണോതി

അത്ഥം—ചവിട്ടുന്ന കാള മുക്രയിടുന്നു. അതിൻെറ പിന്നാലെ പൈക്കളും പോകുന്നു. അതുപോലെ ദേവൻെറ സ്ഥാനത്തെ ദേവിമാർ പിന്തുടരുന്നു. (ഇവിടെ ഒരന്യാപദേശമാണ്: സോമൻ വിളിക്കുന്നു. ദേവനെ ദേവിമാരെന്നപോലെ സ്തുതികളും പിന്നാലെ ചെല്ലുന്നു.) അതുപോലെ ഈ സോമൻ ആട്ടിൻ രോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ അതിക്രമിച്ച്, പാത്രങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു. മാത്രമല്ല, സോമൻ സ്വന്തം രക്ഷാകവചമെന്നോണം (പാൽ മുതലായവയോടു ചേരുമ്പോൾ) ചേച്ച്യുടെ ശബ്ദം ചുററും പരത്തുന്നു.

5 അവ്യക്തേനതശതാവാസസാഹരി
രമർത്ത്യോനിണ്ണിജാനഃപരിവ്യത
ദിവസ്പൃഷ്ഠംബഹ്ണാനിണ്ണിജേകൃതോ
പസ്തരണഞ്ചമ്വോന്നഭസ്മയം വ. 21

അന്വയം:—

അമർത്ത്യഃ ഹരിഃ	—	മരണധമ്മരഹിതഃ, ഹരിതവണ്ണസ്സോമഃ
നിഃ—നിജാനഃ (അനിണ്ണിക്തേനാപി)	—	ശോദ്ധ്യമാനസ്സൻ
അവ്യക്തേന തശതാ വാസസാ	—	സ്വതശ്ശുക്ലവണ്ണേനപയോത്രപേണവസ്ത്രേണ
പരി വ്യത	—	പരിതആച്ഛാദ്യതേ
(തന്തസ്സോമഃ) ദിവഃ പൃഷ്ഠം—		ദ്യുലോകസ്യപൃഷ്ഠഭാഗേസ്ഥിതമാദിത്യം
ബഹ്ണാ നിഃ—നിജേ കൃത—		പാപനാശിനേ നിണ്ണേജനായ, പരിപാവനായാകാഷീൽ
(സഃ ആദിത്യഃ സ്വദീപ്ത്യാസവ്വം നിണ്ണേക്തി)		
ചമ്വോഃ ഉപ—സ്തരണം	—	ദ്യാവാപൃഥിവ്യോരാച്ഛാദനശീലം
നഭസ്മയം	—	ആദിത്യമയം, ആദിത്യസ്യ സ്വാത്രതം തേജശ്ചസർവ്വേഷാം നിണ്ണേജനായാകാഷീൽ

അർത്ഥം—ആമരനം പച്ചനിറമുറാവനമായ സോമൻ ശുദ്ധി ചെയ്യപ്പെടുന്നവനായി, ശുദ്ധിചെയ്യപ്പെടാതെ തന്നെ വെളുത്ത പാലാകുന്ന വസ്ത്രത്താൽ മുററും മൂടപ്പെടുന്നു (സോമം ശുദ്ധിചെയ്യപ്പെട്ടാൽ പശുവിൻപാൽ ചേർക്കപ്പെടുന്നു) പിന്നെ, സോമൻ ദ്യുലോകത്തിന്റെ മുതുകിൽ നില്ക്കുന്ന ആദിത്യനെ പാപവിനാശകമായ ശുദ്ധീകരണത്തിനുവേണ്ടിയുണ്ടാക്കി. (ആ ആദിത്യനാണ് സ്വപ്രകാശത്താലെല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നത്.) ദ്യാവാപൃഥിവികളെ മൂടുന്ന ആദിത്യമയമായ തേജസ്സിനെയും എല്ലാററിന്റെ ശുദ്ധീകരണത്തിനായുണ്ടാക്കി.

6 സൂര്യസ്യേവരശ്മയോദ്രാവയിത്നവോ
മത്സരാസഃപ്രസുപസ്സാകമീരതേ
തന്തുംതതംപരിസർഗ്ഗാസആശവോ
നേന്ദ്രാദൃതേപവതേധാമകിഞ്ചന

അന്വയം:—

സൂര്യസ്യ–ഇവ രശ്മയഃ	— ആദിത്യസ്യകിരണാ ഇവ
ദ്രവയിത്നവഃ	— സർവ്വത്ര ദ്രവണശീലാഃ
മത്സരാസഃ പ്ര–സുപഃ	— മദകരാഃ, പ്രസ്വാപകാഃ
ആശവഃ, സർഗ്ഗാസഃ	— ഗ്രഹചമസേഷുവ്യാപ്താഃ, സൃജ്യമാനാസ്സോമാഃ
തതം തന്തും	— വിസ്തൃതം തന്തുഭിഃ കൃതം വസ്ത്രം
സാകം പരി ഈരതേ	— സഹ, യുഗപത്പരിതോഗച്ഛന്തി
(തേ സോമാഃ) ഇന്ദ്രാത് ഋതേ	— ഇന്ദ്രം വർജയിത്വാന്യം
കിം ചന ധാമ ന പവതേ	— ദേവശരീരം ലക്ഷീകൃത്യ ന ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—സൂര്യന്റെ രശ്മികൾപോലെ എങ്ങുമെത്തുന്നവയും ഹർഷകരങ്ങളും ഉറക്കുന്നവയും മരികകളിൽ വ്യാപിച്ച് പുറത്തുളവുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ വിസ്താരമുള്ള നൂലുകളെക്കൊണ്ട് നെയ്ത വസ്ത്രത്തെ ഒരേസമയത്തു ചേർന്ന് പ്രാപിക്കുന്നു. അ

സോമങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ വിട്ട് മറ്റൊരു ദേവശരീരത്തെയും ലക്ഷ്യമാക്കിയല്ല പോകുന്നത്.

7 സിന്ധോരിവപ്രവണേനിമ്നആശവോ
വൃഷച്യുതാമദാസോഗാതുമാശത
ശന്നോനിവേശേദ്വിപദേചതുഷ്പദേ
സ്മേവാജാസ്സോമതിഷ്ഠന്തുകൃഷ്ടയഃ

അന്വയം:—

വൃഷ–ച്യുതാഃ	— ദാതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ പരിസ്രുതാഃ
മദാസഃ	— മദകാരിണസ്സോമാഃ, സ്തുതിഭിഃ പ്രാപ്തവ്യേ ഇന്ദ്രേ
സിന്ധോഃ–ഇവ പ്രവണേ നിമ്നേ	— നിമ്നേ സ്ഥലേ, നദ്യാഃ
ആശവഃ ഗാതും ആശത	— വ്യാപ്താ ആപ ഇവ ഗമനം പ്രാപ്നുവന്തി
(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ) ഹേ സോമ, നഃ നി–വേശേ	— അസ്മാകം സ്വഗൃഹം പ്രതി പ്രവേശനേ
ദ്വി–പദേ, ചതുഃ–പദേ ശം—	പുത്രാദികായ, ഗവാദികായ സുഖം കുരു
(കിഞ്ച) അസ്മേ വാജാഃ	— അസ്മാസ്വന്നാനി
കൃഷ്ടയഃ തിഷ്ഠന്തു	— പുത്രാദികാഃ പ്രജാശ്ച ഭവന്തു, ദേഹി

അർത്ഥം—ദാനശീലരായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ഒഴുക്കപ്പെട്ടവയും ഹർഷകരങ്ങളുമായ സോമങ്ങൾ താഴ്ന്നിടങ്ങളിൽ വ്യാപിക്കുന്ന നദികളുടെ ജലങ്ങൾപോലെ, സ്തുതികളാൽ എത്തപ്പെടാവുന്ന ഇന്ദ്രങ്കൽ ചെന്നുചേരുന്നു. (എന്നിനേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ സ്വഗൃഹത്തിലവിടത്തെ പ്രവേശത്തിൽ ഇരുകാലികൾക്കും നാൽക്കാലികൾക്കും (പുത്രാദികൾക്കും പശ്വാദികൾക്കും) സുഖമുണ്ടാക്കിയാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളിൽ അന്നങ്ങളും സന്തതികളും നിലനില്ക്കട്ടെ, തന്നരുളിയാലും.

അൎത്ഥം—അമരനം പച്ചനിറമുററവനുമായ സോമൻ ശുദ്ധി ചെയ്യപ്പെടുന്നവനായി, ശുദ്ധിചെയ്യപ്പെടാതെ തന്നെ വെളുത്ത പാലാകുന്ന വസ്ത്രത്താൽ മുററും മൂടപ്പെടുന്ന (സോമം ശുദ്ധിചെയ്യപ്പെട്ടാൽ പശുവിൻപാൽ ചേൎക്കപ്പെടുന്നു.) പിന്നെ, സോമൻ ദ്യുലോകത്തിൻെറ മുതുകിൽ നില്ക്കുന്ന ആദിത്യനെ പാപവിനാശകമായ ശുദ്ധീകരണത്തിന്നുവേണ്ടിയുണ്ടാക്കി. (ആ ആദിത്യനാണ് സ്വപ്രകാശത്താലെല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നത്.) ദ്യാവാപൃഥിവികളെ മൂടുന്ന ആദിത്യമയമായ തേജസ്സിനെയും എല്ലാററിൻെറ ശുദ്ധീകരണത്തിന്നായുണ്ടാക്കി.

6 സൂൎയ്യസ്യേവരശ്മയോദ്രാവയിത്നവോ
മത്സരാസഃപ്രസുപസ്സാകമീരതേ
തന്തുന്തതംപരിസൎഗ്ഗാസആശവോ
നേന്ദ്രാദൃതേപവതേധാമകിഞ്ചന

അന്വയം:—

സൂൎയ്യസ്യ–ഇവ രശ്മയഃ	— ആദിത്യസ്യകിരണാ ഇവ
ദ്രവയിത്നവഃ	— സൎവ്വത്ര ദ്രവണശീലാഃ
മത്സരാസഃ പ്ര–സുപഃ	— മദകരാഃ, പ്രസ്വാപകാഃ
ആശവഃ, സൎഗ്ഗാസഃ	— ഗ്രഹചമസേഷുവ്യാപ്താഃ, സൃജ്യമാനാസ്സോമാഃ
തതം തന്തും	— വിസ്തൃതം തന്തുഭിഃ കൃതം വസ്ത്രം
സാകം പരി ഈരതേ (തേ സോമാഃ) ഇന്ദ്രാൽ ഋതേ	— സഹ, യുഗപൽപരിതോഗച്ഛന്തി
	— ഇന്ദ്രം വൎജ്ജയിത്വാന്യം
കിം ചന ധാമ ന പവതേ	— ദേവശരീരം ലക്ഷീകൃത്യ ന ഗച്ഛന്തി

അൎത്ഥം—സൂൎയ്യൻെറ രശ്മികൾപോലെ എങ്ങുമെത്തുന്നവയും ഹൎഷകരങ്ങളും ഉറക്കുന്നവയും മരികകളിൽ വ്യാപിച്ച് പുറത്തു ഇറുമ്പുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ വിസ്താരമേറിയ നൂലുകളെക്കൊണ്ടു നെയ്ത വസ്ത്രത്തെ ഒരേസമയത്തു ചേൎന്നു പ്രാപിക്കുന്നു. ആ

സോമങ്ങരം ഇന്ദ്രനെ വിട്ട് മറ്റൊരു ദേവശരീരത്തെയും ലക്ഷ്യമാക്കിയല്ല പോകുന്നത്.

7 സിന്ധോരിവപ്രവണേനിമ്നആശവോ
വൃഷച്യുതാമദാസോഗാതുമാശത
ശന്നോനിവേശേദ്വിപദേചതുഷ്പദേ
സ്മേവാജാസ്സോമതിഷ്ഠന്തുകൃഷ്ടയഃ

അന്വയം'—

വൃഷ-ച്യുതാഃ	— ദാതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ പരിസ്രുതാഃ
മദാസഃ	— മദകാരിണസ്സോമാഃ, സ്തുതിഭിഃ പ്രാപ്തവ്യേ ഇന്ദ്രേ
സിന്ധോഃ-ഇവ പ്രവണേ നിമ്നേ	— നിമ്നേ സ്ഥലേ, നദ്യാഃ
ആശവഃ ഗാതും ആശത	— വ്യാപ്താ ആപ ഇവ ഗമനം പ്രാപ്നുവന്തി
(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ) ഹേ സോമ, നഃ നി-വേശേ	— അസ്മാകം സ്വഗൃഹം പ്രതി പ്രവേശനേ
ദ്വി-പദേ, ചതുഃ-പദേ ശം	— പുത്രാദികായ, ഗവാദികായ സുഖം കുരു
(കിഞ്ച) അസ്മേ വാജാഃ	— അസ്മാസ്വന്നാനി
കൃഷ്ടയഃ തിഷ്ഠന്തു	— പുത്രാദികാഃ പ്രജാശ്ച ഭവന്തു, ദേഹി

അർത്ഥം-ദാനശീലരായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ഒഴുക്കപ്പെട്ടവയും ഹർഷകരങ്ങളുമായ സോമങ്ങരം താഴ്ന്നിടങ്ങളിൽ വ്യാപിക്കുന്ന നദികളുടെ ജലങ്ങരംപോലെ, സ്തുതികളാൽ എത്തപ്പെടാവുന്ന ഇന്ദ്രങ്കൽ ചെന്നുചേരുന്നു. (എന്നിനേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ സ്വഗൃഹത്തിലവിടത്തെ പ്രവേശത്തിൽ ഇരുകാലികൾക്കും നാൽക്കാലികൾക്കും (പുത്രാദികരംക്കും പശ്വാദികരംക്കും) സുഖമുണ്ടാക്കിയാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളിൽ അന്നങ്ങളും സന്തതികളും നിലനില്ക്കട്ടെ, തന്നരുളിയാലും.

8 ആ നഃ പവസ്വ വസുമദ്ധിരണ്യവ

ദശ്വാവദ്ഗോമദ്യവമത്സുവീര്യം

യൂയം ഹി സോമ പിതരോ മമ സ്ഥന

ദിവോ മൂർധാനഃ പ്രസ്ഥിതാ വയസ്കൃതഃ

അന്വയഃ—

ഹേ സോമ, (ത്വം)

വസു-മത്	— വസുയുക്തം, വാസയോഗ്യം
ഹിരണ്യ-വത്	— കനകാദിസഹിതം
അശ്വ-വത്, ഗോ-മത്	— അശ്വയുക്തം, ഗോയുക്തം
യവ-മത്, സു-വീര്യം	— ധാന്യയുക്തം, ശോഭനവീര്യയുക്തം ധനം
നഃ ആ പവസ്വ	— അസ്മഭ്യമാപ്രാപയ

(കിഞ്ച ത്വമസ്മാകം മമ പിതൃണാമാങ്ഗിരസാമപി പിതാസി ത്വം)

ദിവഃ മൂർധാനഃ	— ദ്യുലോകസ്യ മൂർധവദ്ദീപ്താഃ
(സർവദാ) പ്ര-സ്ഥിതാഃ	— സർവ്വദാ കർമ്മകരണാർത്ഥം സ്ഥിതാഃ
വയഃ-കൃതഃ	— ഹവിരന്നസ്യ കർത്താരഃ
യൂയം (ത്വം) മമ പിതരഃ	
സ്ഥന ഹി	— ഭവഥ ഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് വാസയോഗ്യതയുള്ളതും സ്വർണ്ണം മുതലായവയോടുകൂടിയതും കുതിരകളൊത്തതും പശുക്കളോടു ചേർന്നതും യവമെന്ന ശ്രേഷ്ഠധാന്യമിയന്നതും ശോഭനവീര്യസഹിതവുമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കു നേരെ എത്തിച്ചാലും, പിന്നെ, എന്റെ പിതാക്കളായ അംഗിരസ്സുകൾക്കുംകൂടി അവിടുന്ന് പിതാവാകയാൽ, ദ്യോവിന്മുകളെന്നപോലെ ഉയർന്നവരും എപ്പോഴും കർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനുവേണ്ടി വർത്തിക്കുന്നവരും ഹവിരന്നമുണ്ടാക്കുന്നവരുമായ നിങ്ങൾതന്നെ എനിക്കു പിതാക്കളായി ഭവിക്കുന്നു (ഇവിടെ പിതാക്കൾക്കുള്ള ബഹുവചനം സോമനും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.)

9 ഏതേസോമാഃപവമാനാസഇന്ദ്രം

രഥാഇവപ്രയയുസ്സാതിമച്ഛ

സുതാഃപവിത്രമതിയന്ത്യവ്യം

ഹിത്വീവവ്രിംഹരിതോവൃഷ്ടിമച്ഛ

അന്വയം:—

പവമാനാസഃ ഏതേ സോമാഃ	— പൂയമാനാസ്സോമാഃ
രഥാഃ—ഇവ	— രഥാസങ്ഗ്രാമം പ്രാപ്നുവന്തി തദ്വൽ
സാതിം ഇന്ദ്രം അച്ഛ പ്രയയുഃ	— സർവൈസ്സംഭജനീയം തം പ്രകർഷേണ ഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) സുതാഃ അവ്യം പവിത്രം അതി യന്തി	— അഭിഷുതാഅവിവാലഭവം പവിത്രമതിക്രമ്യാഗച്ഛന്തി
(തേമീ) ഹരിതഃ	— ആദിത്യസ്യവാഹനരൂപാ അശ്വാഭ്രൂത്വാ
വവ്രിം ഹിത്വീ	— ജരാം ഹിത്വാ, തരുണാസ്സന്തഃ
വൃഷ്ടിം അച്ഛ	— വൃഷ്ടിങ്ഗമയിതുമിച്ഛന്തി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരങ്ങളായ ഈ സോമങ്ങൾ, തേരുകൾ പോരിലേക്കു പുകുന്നപോലെ, ഏവർക്കും ഭജനീയനായ ഇന്ദ്രനെ വേണ്ടുംവണ്ണം പ്രാപിക്കുന്നു പിന്നെ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയായി, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ അതിക്രമിച്ച് വരുന്നു. അവ ആദിത്യന്റെ വാഹനങ്ങളായ പച്ചക്കുതിരകളായി, ജരയെ പരിഹരിച്ച് യുവത്വമുററവയായി, മഴവരുത്തുവാനായി ച്ഛിക്കുന്നു

10 ഇന്ദവിന്ദ്രായ ബൃഹതേ പവസ്വ

സുമൃളീകോ അനവദ്യോ രിശാദാഃ

ഭരാ ചന്ദ്രാണി ഗൃണതേ വസൂനി

ദേവൈർദ്യാവാപൃഥിവീ പ്രാവതം നഃ   വ 22

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ ബൃഹതേ ഇന്ദ്രായ	— മഹതേ തസ്മൈ തദർഥം
സു-മൃളീകഃ	— സുഷ്ഠു സുഖയിതാ, അനഘഃ
അനവദ്യഃ രിശാദാഃ പവസ്വ	— ശത്രൂണാം ബാധകാനാം ഭക്ഷിതാ ച ഭവ
(കിഞ്ച) ഗൃണതേ ചന്ദ്രാണി വസൂനി ഭര	— സ്തുവതേ മഹ്യമാഹ്ലാദകാനി ധനാനി പ്രയച്ഛ
(കിഞ്ച) ഹേ ദ്യാവാപൃഥിവീ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ, യുവാം
ദേവൈഃ നഃ പ്ര അവതം,	— സഹൈവൈർദേവൈരസ്മാൻ പ്രരക്ഷതം

അർഥം—അല്ലയോ സോമ മഹാനായ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി നല്ല സുഖമേകുന്നവനും അനഘനും അനിന്ദ്യനും ദ്രോഹികളെ അകറ്റുന്നവനുമായ നീ ഒഴുകി വന്നാലും. അതിനു പുറമെ സ്തുതിക്കുന്ന എനിക്ക് ആഹ്ലാദകങ്ങളായ ധനങ്ങളേകിയാലും. പിന്നെ അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥിവികളേ തെളിഞ്ഞ ധനങ്ങളോടുകൂടി ഞങ്ങളെ ദേവന്മാരെപോലെ രക്ഷിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം—23–24—വൈശ്വാമിത്രോ ഗാഥിനോ ഋഷിഃ

1 ത്രിരസ്മൈ സപ്ത ധേനവോ ദുദുഹ്രേ

സത്യാമാശിരം പൂർവ്യേ വ്യോമനി

ചത്വാര്യന്യാ ഭുവനാനി നിർണിജേ

ചാരൂണി ചക്രേ യദൃതൈരവർധത

അന്വയം:–

അസ്യൈ പൂർവ്യേ വി–ഓമനി	— പ്രത്നേവ്യോമനി, അന്തരിക്ഷേ വർത്തമാനായ സോമായ
ത്രിഃ സപ്ത ധേനവഃ	— ദ്വാദശമാസാഃ പഞ്ചർത്തവഃ, ത്രയഇമേലോകാഃ ആദിത്യഃ ഇത്യേകവിംശഃ, ഏതേഗാവഃ
സത്യാം ആ–ശിരം ദുദുഹ്രേ	— യഥാർത്ഥഭൂതമാശ്രയണസാധനം ക്ഷീരാദി ദുഹന്തി
(കിഞ്ചായം സോമഃ) അന്യാ ചത്വാരി ഭുവനാനി	— ഉദകാനി, വസതീ വരീസ്തിസ്രശ്ചൈകധനാഃ, താനി
ചാരൂണി നിഃ–നിജേ	— കല്യാണാന്യുദകാനി നിർണ്ണേജനായ, പരിശോധനായ
യൽ ഋതൈഃ അവർദ്ധത (തദാ) ചക്രേ	— യദായജ്ഞൈർവ്വദ്ധിതവാൻ തദാ കരോതി

അർത്ഥം.–പുരാതനമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന ഈ സോമന്നുവേണ്ടി, പന്ത്രണ്ടു മാസങ്ങളും, അഞ്ച് ഋതുക്കളും, (ശിശിരഹേമന്തങ്ങളിൽ ഒന്നുവിട്ട്) മൂന്നു ലോകങ്ങളും, ആദിത്യൻ എന്നിങ്ങനെ ഇരുപത്തൊന്നു പശുക്കളും യഥാർത്ഥമായ പാൽ മുതലായവ ചേർത്ത ദ്രവ്യം ചുരത്തുന്നു. പിന്നെ, ഈ സോമൻ വേറെ നാലു ജലങ്ങളെ (മൂന്നു വസതീവരികളും ഒരേകധനയും) തന്റെ ശുദ്ധീകരണത്തിന്നായി യജ്ഞങ്ങളാൽ വളർത്തപ്പെട്ടപ്പോളുണ്ടാക്കുന്നു.

2 സമീക്ഷമാണോഅമൃതസ്യചാരുണ

ഉഭേദ്യാവാകാവ്യേനാവിശശ്രഥേ

തേജിഷ്ഠാഅപോമംഹനാപരിവ്യത

യദീദേവസ്യശ്രവസാസദോവിദുഃ

അന്വയം:—

സഃ ചാരുണഃ അമൃതസ്യ	— കല്യാണസ്യോദകസ്യ
ഭിക്ഷമാണഃ	— യഷ്ടൃഭിര്യാച്യമാനഃ
ഉഭേ ദ്യാവാ	— ഉഭേദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
കാവ്യേന വി ശശ്രഥേ	— കവികർമ്മണാ വിവൃതേ കരോതി
യദി ദേവസ്യ സദഃ	— യദാ ഋത്വിജഃ സോമസ്യ സ്ഥാനം
ശ്രവസാ വിദുഃ	— ഹവിഷായുക്താസ്സന്തോ യാഗാർത്ഥം ജാനന്തി, ലഭന്തേ തദാ
തേജിഷ്ഠാഃ അപഃ	— അതിശയേന ദീപ്താന്യുദകാനി
മംഹനാ പരി വ്യത	— മഹത്വേന വരണാർത്ഥം പരിത ആച്ഛാദയതി

അർത്ഥം—ആ സോമൻ മംഗളകരമായ ജലത്തിന്നുവേണ്ടി യഷ്ടാക്കളാൽ യാചിക്കപ്പെട്ടവനായി, ദ്യാവാപൃഥിവികളിരുവരെയും സ്വന്തം പ്രജ്ഞാനത്താൽ തുറക്കുന്ന ഹവിരന്നമേന്തിയവരായി, യാഗത്തിന്നുവേണ്ടി ഋത്വിക്കുകൾ സോമന്റെ സ്ഥാനമറിയുമ്പോൾ, ഏറ്റവും തേജസ്സിയന്ന ജലങ്ങളെ സ്വമഹത്വംകൊണ്ട് (പൊഴിച്ച്) നാടെമ്പാടും മൂടുന്നു.

3 തേഽസ്യസന്തുകേതവോഽമൃത്യവോ
ഽദാഭ്യാസോജനുഷീഉഭേഅനു
യേഭിർന്നൃമ്ണാചദേവ്യാചപുനത
ആദിദ്രാജാനംമനനാഅഗൃഭ്ണത

അന്വയം —

അസ്യ കേതവഃ	— താദൃശസ്യസോമസ്യ പ്രജ്ഞാപകാഃ
അമൃത്യവഃ അദാഭ്യാസഃ തേ	— മരണധർമ്മരഹിതാഃ, അന്യൈരഹിംസ്യാരശ്മയഃ

ഉക്ഷേ ജനംഷീ അനു സന്തു — സ്ഥാവരജങ്ഗമേ ജനനി ലക്ഷീകൃത്യ രക്ഷന്തു
യയോഃ നൃമ്ണാ ച ദേവ്യാ
ച പുനതേ — യൈഃ കേതുഭിർബലാനി, ദേവാഹ്‌ാണ്യന്നാനി ച പ്രേരയതി
ആത് ഇത് രാജാനം — അഭിഷവാനന്തരമേവൈനം സോമം
മനനാഃ അഗൃഭ്ണത — മനനീയാസ്സ്തുതയഃ പരിഗൃഹ്ണന്തി, പ്രാപ്നുവന്തി

അർത്ഥം—ഇപ്രകാരമുള്ള സോമൻെറ പ്രജ്ഞാപകങ്ങളും അവിനാശങ്ങളും അന്യരാലാക്രമിക്കാൻ പററാത്തവയുമായ ആരശ്മികൾ സ്ഥാവരജംഗമങ്ങളായ പിറവികളെ മുന്നിൽകണ്ട് രക്ഷിക്കട്ടെ. പ്രജ്ഞാപകങ്ങളായ ഏവയാൽ അവിടന്ന് ബലങ്ങളെയും ദേവാന്നങ്ങളെയുമെത്തിക്കുന്നുവോ, ആ സോമനെ സംസ്കരണാനന്തരം തന്നെ മനോഹരങ്ങളായ സ്തുതികൾ പ്രാപിക്കുന്നു.

4 സമൃജ്യമാനോദശഭിസ്സുകർമ്മഭിഃ
പ്രമദ്ധ്യമാസുമാതൃഷുപ്രമേസചാ
വ്രതാനിപാനോഅമൃതസ്യചാരുണ
ഉഭേനൃചക്ഷാഅനുപശ്യതേവിശൌ

അന്വയം:—
സഃ സുകർമ്മ—ഭിഃ — ശോഭനകർമ്മയുക്താഭിഃ
ദശ—ഭിഃ പ്ര മൃജ്യമാനഃ — ദശസംഖ്യാകാഭിരങ്ഗുലീഭിഃ പ്രശോധ്യമാനഃ
സചാ പ്ര—മേ — അപാംസഹായോ ലോകാൻ പ്രമാതും
മധ്യമാസു മാതൃഷു — അന്തരിക്ഷസ്ഥിതാസ്വ വതിഷ്ഠതേ

ചാരുണഃ അമൃതസ്യ — കല്യാണസ്യോദകസ്യ,
വൃഷ്ട്യർത്ഥം
വ്രതാനി പാനഃ — യാഗാദികർമ്മാണി രക്ഷൻ
ഉഭേ വിശൗ — മനുഷ്യാൻ ദേവാംശ്ചോഭാനപി
ക്ഷേമണഗച്ഛൻ
അനു പശ്യതേ — അനുപശ്യതി (മനുഷ്യാനഭിമത
ദാനേന, ദേവാൻ
ഹവിഷ്പ്രദാനേന)

അർത്ഥം:— ആ സോമൻ സത്കർമ്മയുക്തന്മാരായ പത്തുവിരല്കൾകൊണ്ടു വേണ്ടപോലെ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും ജലങ്ങൾക്ക സഹായവാനമായി ലോകങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ അളക്കാനായി അന്തരിക്ഷസ്ഥകളായ അമ്മമാരിൽ നിലകൊള്ളുന്നു. പിന്നെ, മനുഷ്യരെ മുഴുവൻ കാണുന്ന സോമൻ മംഗളജലത്തിനു്, മഴയ്ക്കുവേണ്ടി യാഗാദികർമ്മങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്നവനായി, മനുഷ്യരെയും ദേവന്മാരെയും നോക്കിക്കാണുന്നു, അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. (മനുഷ്യർക്കഭിമതപ്രദാനംകൊണ്ടും ദേവന്മാർക്കു ഹവിഷ്പ്രദാനംകൊണ്ടും).

5 സമ്മർമൃജാനഇന്ദ്രിയായധായസ
ഓഭേഅന്താരോദസീഹർഷതേഹിതഃ
വൃഷാശുഷ്മേണബാധതേവിദുർമ്മതീ
രാദേദിശാനശ്ശര്യഹേവശുരുധഃ — വ. 23

അന്വയം:—

മർമൃജാനഃ സഃ — മൃജ്യമാനഃ, ശോധ്യമാനസ്സോമഃ
ധായസേ ഇന്ദ്രിയായ — ജഗതോധാരകസ്യേന്ദ്രസ്യ
ബലായ തദർത്ഥം
ഉഭേ രോദസീ അന്തഃ
ഹിതഃ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോർമ്മധ്യേ
വർത്തമാനസ്സൻ
ആ ഹർഷതേ — സർവ്വതോഗച്ഛതി

വൃഷാ ശുഷ്മേണ	— വർഷകസ്സുശോഷകേണ ബലേന
ശര്യഹാ–ഇവ	— ഹനനസാധനൈരിഷുഭിർവ്വീരഃ പ്രതിഭടാനിവ
ശ്രുരുധഃ ആ–ദേദിശാനഃ	— ദുഃഖകാരിണോസുരാൻ പുനഃ പുനരാഹ്വയൻ
ദുഃ–മതീഃ വി ബാധതേ	— ദുഷ്ടബുദ്ധീൻ പീഡയതി

അർത്ഥം–ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ ജഗത്തു മുഴുവൻ താങ്ങുന്ന ഇന്ദ്രൻെറ ബലത്തിന്നുവേണ്ടി ദ്യാവാപൃഥിവികൾക്ക നടുവിൽ വർത്തിച്ചുകൊണ്ടെങ്ങും ചരിക്കുന്നു. വർഷകനായ അവിടുന്നു് ശത്രുക്കളെ മെലിയിക്കുന്ന ബലത്താൽ, അമ്പെയ്യുന്ന വീരയോദ്ധാവു് എതിർപ്പടയാളികളെയെന്നപോലെ, ക്ലേശകാരികളായ അസുരന്മാരെ വീണ്ടും വീണ്ടും പോരിനു വിളിച്ചുകൊണ്ടു് ദുഷ്ടബുദ്ധികളെ പീഡിപ്പിക്കുന്നു, നശിപ്പിക്കുന്നു.

6 സമാതരാനദദ്ദശാനഉസ്രിയോ
നാനദദേതിമരുതാമിവസ്വനഃ
ജാനന്നൃതംപ്രഥമംയൽസ്വർണ്ണരം
പ്രശസ്തയേകമവൃണീതസുക്രതുഃ

അന്വയം:–

സഃ മാതരാ ദദ്ദശാനഃ	— സോമോദ്യാവപൃഥിവ്യൌ പുനഃ പുനഃ പശ്യൻ
(തതഃ) ഉസ്രിയഃ ന നാനദൽ	— സ്വഭ്രതോവത്സോയഥാമാതരം ഗാം പശ്യൻ ശബ്ദംകർവ്വന്തി തദ്വച്ഛബ്ദംകർവ്വൻ
മരുതാം–ഇവ സ്വനഃ ഏതി	— യഥാമരുതാം ഗണസ്വാനകർവ്വൻ സർവ്വതോഗച്ഛതി തഥാ ച ഗച്ഛതി
യൽ സ്വഃ–നരം	— യദ്ദകം സർവ്വമനുഷ്യഹിതം ഭവതി, താദൃശം

പ്രഥമം ഋതം ജാനൻ — മുഖ്യം ജലം വിദ്വാൻ
സു-ക്രതുഃ — ശോഭനകർമ്മാസപവമാനഃ
പ്ര-ശസ്തയേ കം
അവൃണീത — പ്രശംസനായ, ആത്മനസ്സ്തോതൃകാ
മനായ മനുഷ്യം സുഖേന
സംഭജതേ

അന്വയം-ആ സോമൻ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ വീണ്ടുംവീണ്ടും കണ്ടുകൊണ്ട് തള്ളപ്പശുവിനെക്കണ്ടു കുട്ടി ശബ്ദിക്കുന്നപോലെ, ഏറ്റവും ശബ്ദിക്കുന്നവനായും, മരുത്തുക്കളുടെ കൂട്ടം ശബ്ദമുണ്ടാക്കി എമ്പാടും ചരിക്കുന്നപോലെയും, എഴുന്നെള്ളുന്നു. യാതൊരു ജലം സർവ്വ മനുഷ്യർക്കും ഹിതമാണോ, ആ ജലത്തെ അറിയുന്നവനായി, ശോഭനകർമ്മാവായ ആ സോമൻ താൻ സ്തുതിക്കപ്പെടുവാനായി മനുഷ്യനെ സുഖമായി പ്രാപിക്കുന്നു.

7 രുവതിഭീമോവൃഷഭസ്തവിഷ്യയാ
ശൃങ്ഗേശിശാനോഹരിണീവിചക്ഷണഃ
ആയോനിംസോമസ്സുകൃതന്നിഷീദതി
ഗവ്യയീത്വഗ്ഭവതിനിർണ്ണിഗവ്യയീ

അന്വയം:-
ഭീമഃ വൃഷഭഃ — ശത്രൂണാം ഭയങ്കരഃ കാമാനാം
വർഷകഃ
വി-ചക്ഷണഃ — സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാസപവമാനഃ
തവിഷ്യയാ ഹരിണീ
ശൃങ്ഗേ — ആത്മനോബലേച്ഛയാ ഹരിത
വർണ്ണേ ദേഹശൃങ്ഗേ
ശിശാനഃ — തീക്ഷ്ണീകുർവ്വൻ, ദ്രോണ
കലശം പ്രതിഗച്ഛന്ത്യോം ധാരയാ
ഗച്ഛതി
(തേ ധാരാരൂപശൃങ്ഗേ)
രുവതി — ശബ്ദായതേ

(സഃ) സോമഃ സ്വ–കൃതം യോനിം	— സ്വഷ്ടകൃതം സ്ഥാനം
ആ നി സീദതി	— സമന്താത്തിഷ്ഠതി
(തസ്യ) നിഃ–നിക്	— നിർണ്ണിക്തി, ശോധയിത്രീ
ഗവ്യയീ ത്വക് ഭവതി	— ആനഡുഹേ ചർമ്മണി സ്ഥിതാ ഭവതി
(ഏവം) അവ്യയീ	— അവിമയീത്വക് ച നിർണ്ണിക്തി ഭവതി (തൽ ദശാപവിത്രാ പേക്ഷ്യം)

അർത്ഥം–ശത്രുക്കൾക്കു ഭയങ്കരനും (ഉപാസകർക്ക്) അഭീഷ്ട വർഷകനും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ ആ സോമൻ സ്വന്തം ബല ത്തിലുള്ള ഇച്ഛയാൽ പച്ചനിറമുററ രണ്ടു കൊമ്പുകൾ പോലെ രണ്ടു ധാരകൾക്കു മൂർച്ചകൂട്ടി, ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ആ സോമൻ ധാരാരൂപങ്ങളായ ഇരുകൊമ്പുകൾ ശബ്ദിക്കുന്നു. ആ നല്ലപോലെ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട സ്ഥാനത്തു് നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അ വിടുന്നു് ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന കാളത്തോലിലിരിക്കുന്നു (കാള ത്തോലിൽവെച്ചാണു് സോമം സംസ്കരിക്കുന്നതു്) അപ്രകാരം ആട്ടിൻതോലും ശുദ്ധി ഉണ്ടാക്കുന്നതാണു്. (രണ്ടാമതു പറഞ്ഞ തു് ദശാപവിത്രത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചാണു്.)

8 ശുചിഃപുനാനസ്തന്വമരേപസ
മവ്യേഹരിന്ന്യധാവിഷ്ടസാനവി
ജുഷ്ടോമിത്രായവരുണായവായവേ
ത്രിധാതുമധുക്രിയതേസുകർമ്മഭിഃ

അന്വയം:–

അരേപസം തന്വം	— പാപരഹിതാത്മീയം ശരീരം
പുനാനഃ ശുചിഃ	— ശോധയൻ ആത്മ ഏവ പൂതഃ
ഹരിഃ സാനവി അവ്യേ	— ഹരിതവർണ്ണസ്സോമസ്സാനനി, സമുച്ഛ്രിതേ, അവിവാലകൃതേ ദശാപവിത്രേ

നി അധാവിഷു	— ഋത്വിഗ്ഭിർന്നിധീയതേ
(തതഃ) മിത്രായ,	
വരുണായ വായവേ	— ഏതേഭ്യഃ
ജുഷ്ടഃ ത്രി–ധാതു	— പര്യാപ്തഃ ത്രിസന്ധാനഃ വസതീവരീഭിഃ ദധ്നാ, പയസാ ച സംസൃഷ്ടഃ
മധു സുകർമ്മ–ഭിഃ ക്രിയതേ—	മദകരസ്തോമസ്സുകർമ്മഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ പ്രദീയതേ

അർത്ഥം–പാപരഹിതമായ സ്വശരീരം ശുദ്ധീകരിച്ച് നിർമ്മലനും പച്ചനിറമുള്ളവനുമായ സോമൻ ഉയരത്തിലുള്ള ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ ഋത്വിക്കുകളാൽ വെയ്ക്കപ്പെടുന്നു പിന്നെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളോടും തൈരിനോടും പാലിനോടും ചേർക്കപ്പെട്ട ഹർഷകരനായ സോമൻ സൽക്കർമ്മികളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ മിത്രനും വരുണനും വായുവിനും മതിയാംവണ്ണം കൊടുക്കപ്പെടുന്നു

9 പവസ്വസോമദേവവീതയേവൃ
ഷേന്ദ്രസ്യഹാർദ്ദിസോമധാനമാവിശ
പുരാനോബാധാദ്ദുരിതാതിപാരയ
ക്ഷേത്രവിദ്ധിദിശആഹാവിപൃച്ഛതേ

അന്വയം–

ഹേ സോമ, വൃഷാ	— കാമാനാം വർഷിതാത്വം
ദേവ–വീതയേ പവസ്വ	— ദേവാനാം പാനായ ക്ഷര
ഇന്ദ്രസ്യ ഹാർദ്ദി	— ഹൃദയങ്ഗമം, പ്രിയം
സോമ–ധാനം ആ വിശ	— പാത്രം പ്രവിശ
(കിഞ്ച) നഃ ബാധാത് പുരാ	— ബാധനാത് പീഡനാത് പൂർവ്വമേവ
ദുഃ–ഇതാ അതി പാരയ	— ദുർഗ്ഗമാനി രക്ഷാംസ്യതീത്യ പാരങ്ഗമയ

(അപി ച) ക്ഷേത്ര–വിൽ
വി–പൃച്ഛതേ — മാർഗ്ഗജ്ഞഃ പുരുഷഃ വിവിധം പന്ഥാനം പൃച്ഛതേ ജനായ
ദിശഃ ആഹ ഹി — മാർഗ്ഗാൻ ബ്രൂതേ ഖലു
(തഥാ യജ്ഞമാർഗ്ഗവേത്താത്വമസ്മഭ്യം യജ്ഞപഥമുക്ത്വാസ്മാൻ പാലയ)

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, കാമവർഷിതാവായ അവിടുന്നു് ദേവന്മാർക്ക കുടിയ്ക്കാനായൊഴുകിയാലും. ഇന്ദ്രന്റെ പ്രിയമായ പാത്രം പ്രവേശിച്ചാലും. രാക്ഷസാദികളുടെ ബാധകൾക്ക്, പീഡനങ്ങൾക്ക മുമ്പുതന്നെ, അവരെ അകററിയാലും. (അല്ലെങ്കിൽ പാപങ്ങൾ ബാധിയ്ക്കും മുമ്പുതന്നെ പാപപ്രേരണകളെ ദൂരീകരിച്ചാലും.) വഴിയറിയുന്നവൻ ചോദിക്കുന്നവന്നു് പറഞ്ഞു കൊടുക്കുന്നുവല്ലോ. അതുപോലെ വഴിയറിയുന്ന അവിടുന്നു് യജ്ഞമാർഗ്ഗം പറഞ്ഞുതന്നു് ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.

10 ഹിതോനസപ്തിരഭിവാജമ
ർഷേന്ദ്രസ്യേന്ദോജഠരമാപവസ്വ
നാവാനസിന്ധുമതിപർഷിവിദ്വാ
ഞ്ഛൂരോനയുധ്യന്നവനോനിദസ്പഃ വ. 24

അന്വയം:–
ഹേ ഇന്ദോ, ഹിതഃ ന
സപ്തിഃ — അശ്വഃ പ്രേര്യമാണഃ വാജം, സങ്ഗ്രാമം യഥായാതി തദ്വൽ
വാജം അഭി അർഷ — സോമവിധാനം ദ്രോണകലശ മഭിഗച്ഛ
(കിഞ്ച) വിദ്വാൻ — സർവ്വം ജാനംസ്ത്വമസ്മാൻ
നാവാ ന സിന്ധും — യഥാ നാവികാനദീം നാവാ മനുഷ്യാൻ പാരയന്തി തഥാ
അതി പർഷി — ദുരിതാന്യതീത്യപാരയ
(ത്വം) ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരം
ആ പവസ്വ — ഉദരമാ പ്രവിശ

(കിഞ്ച ത്വം) ശൂരഃ ന
യുധ്യൻ — ശത്രൂൻ സമ്പ്രഹരൻ
നഃ നിദഃ അവ സ്പൃ — അസ്മാകം നിന്ദകാഞ്ഛത്രൂ
ന്നവാങ്മുഖം ജഹി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കുതിര തെളിക്കപ്പെട്ട പോർക്കളത്തിലേക്ക പോകുന്നപോലെ, അവിടുന്ന സോമസ്ഥാനമായ ദ്രോണകലശത്തെ നേരെ പ്രാപിച്ചാലും. എല്ലാമറിയുന്ന അവിടുന്ന് കടത്തുകാരൻ തോണിയാൽ പുഴകടത്തുന്നപോലെ, ഞങ്ങളെ ദുരിതങ്ങൾക്കക്കരെ എത്തിച്ചാലും. പിന്നെ ഇന്ദ്രന്റെ വയറിൽ മുറ്റും പ്രവേശിച്ചാലും. ശൂരൻ ശത്രുക്കളെ പ്രഹരിക്കുന്നപോലെ, ഞങ്ങളെ നിന്ദിക്കുന്ന ശത്രുക്കളെ അധോമുഖരാക്കിക്കൊന്നാലും.

വർഗ്ഗം—25-26 വൈശ്വാമിത്രഃ ഋഷഭഃ ഋഷിഃ

1 ആദക്ഷിണാസൃജ്യതേശുഷ്മ്യാ3സദം
വേതിദ്രുഹോരക്ഷസഃപാതിജാഗൃവിഃ
ഹരിരോപശംകൃണുതേനഭസ്പയ
ഉപസ്തിരേചമ്വോ3ർബ്രഹ്മനിർണ്ണിജേ

അന്വയം—

(സോമസ്യ സ്വഭൂതേ
യജ്ഞേ ഋത്വിഗ്ഭ്യഃ)
ദക്ഷിണാ
ആ സൃജ്യതേ — പ്രദീയതേ
ശുഷ്മീ ആ-സദം വേതി — ബലവാൻ സോമ ആസ്ഥാനം ദ്രോണകലശം പ്രവിശതി
(കിഞ്ച) ജാഗൃവിഃ — ജാഗരൂകസ്സോമഃ
ദ്രുഹഃ രക്ഷസഃ പാതി — ദ്രോഹകാരിണോ രാക്ഷസാത് സ്തോതൄൻ രക്ഷതി
(അപിച) ഹരിഃ ഓപശം — ഹരിതവർണ്ണസ്സർവ്വസ്യ ധാരകം

നഭഃ പയഃ കൃണ്വതേ — നഭസഃ, ആദിത്യസ്യോദകം സർവ്വത്ര കരോതി

(കിഞ്ചായം സോമഃ)

ചമ്വോഃ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ

ഉപ–സ്തിരേ — ഉപസ്തരണായ, ആച്ഛാദനായ

ബൃഹ — ബൃഹൽ, ഉദ്യതം തമാംസി വിനാശയന്തം സൂര്യം ദ്യുലോകേ കരോതി

(തഥാതമേവ സൂര്യം)

നിഃ–നിജേ — നിർണ്ണേജനായ, ശോധനായ കരോതി

(ആദിത്യസ്സ്വഭാസാ സർവ്വം നിർണ്ണേക്തി)

അർത്ഥം—സോമയാഗത്തിൽ ഋത്വിക്കുകൾക്കു ദക്ഷിണ നൽകപ്പെടുന്നു. ബലവാനായ സോമൻ ആസ്ഥാനമായ ദ്രോണകലശം പ്രവേശിക്കുന്നു. പിന്നെ ഉണർവ്വുററ അവിടുന്നു് ദ്രോഹികളായ രക്ഷസ്സുകളിൽ നിന്നു സ്തോതാക്കളെ രക്ഷിക്കുന്നു. മാത്രമല്ല, പച്ചനിറമുററ അവിടുന്നാണു് എല്ലാം സ്വയം താങ്ങുന്ന സൂര്യന്റെ ജലമുണ്ടാക്കുന്നതു്. ദ്യാവാപൃഥിവികളെ പ്രകാശംകൊണ്ടു് മൂടാനായി ഇരുട്ടകററുന്ന സൂര്യന്റെ ജലമുണ്ടാക്കുന്നതു്. ദ്യാവാപൃഥിവികളെ പ്രകാശംകൊണ്ടു് മൂടാനായി ഇരുട്ടകററുന്ന സൂര്യനെ അവിടുന്നു ദ്യോവിലുണ്ടാക്കുന്നു. ആ സൂര്യനെത്തന്നെ എല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കാൻ ആക്കുന്നു. (ആദിത്യനാണല്ലോ സ്വപ്രകാശത്താലെല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നതു്.)

2 പ്രശുഷ്മിഹേവശ്ശുഷ്മത്തിരോതവ

ദസൂര്യം വണ്ണിന്നിരിണീതേഅസ്യതം

ജഹാതിവവ്രിംപിതുരേതിനിഷ്കൃത

മപപ്രുതംകൃണ്വതേനിർണ്ണിജന്താ

അന്വയം:—

ശുഷ്മഃ രോരുവൽ — ശത്രൂണാം ശോഷകഃ അത്യന്തം ശബ്ദം കുർവ്വൻ

കൃഷ്ടിഹാ–ഇവ പ്ര ഏതി — മനുഷ്യാണാം ഹന്താ യോദ്ധേവ പ്രഗച്ഛതി

അസുര്യം അസ്യ തം

വർണ്ണം — അസുരാണാം ബാധകമാത്മനോ ഹരിതവർണ്ണം

നി രിണീതേ — നിർഗ്ഗമയതി

വവ്രിം ജഹാതി — ജരാം ത്യജതി

പിതുഃ നിഃ–കൃതം ഏതി — അന്നഭൂതഃ സോമഃ സംസ്കൃതം ദ്രോണകലശം ഗച്ഛതി

(കിഞ്ച സോമഃ) തനാ — അവിവാലേന ദശാപവിത്രേണ

നിഃ–നിജം ഉപ–പ്രുതം

കൃണുതേ — യം രൂപമുപഗമനശീലം കരോതി, തസ്യാജ്ജരാം ത്യജതി

അർത്ഥം–ശത്രുശോഷകമായ ബലമുററ സോമൻ ഉറക്കെ ശ്ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട്, മനുഷ്യഹന്താവായ പടയാളിപോലെ, വരുന്നു. അസുരബാധകമായ തന്റെ പച്ചനിറം പുറത്താക്കുന്നു ജരയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു അന്നമായ അവിടുന്ന് സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട്, ദ്രോണകലശം പ്രാപിക്കുന്നു പിന്നെ, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിൽ സ്വന്തം രൂപമിട്ടിളക്കുന്നു (അപ്പോഴാണ ജരയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നത്)

3 അദ്രിഭിസ്സുതഃപവതേഗഭസ്ത്യോ

വൃഷായതേനഭസാവേപതേമതീ

സഗോദതേനസതേസാധതേഗിരാ

നേനിക്തേഅപ്സുയജതേപരീമണി

അന്വയം —

അദ്രി–ഭിഃ ഗഭസ്ത്യോഃ

സുതഃ — ഗ്രാവഭിർബാഹുഭ്യാമഭിഷുത സ്സോമഃ

പവതേ — പാത്രാണി പ്രവിശതി

(സ സോമഃ) വൃഷ–യതേ , — വൃഷവദാചരതി

(യഃ) മതി നഭസാ — മത്യാഭിഷുതസ്സന്നന്തരിക്ഷേണ
വേപതേ — സർവ്വത്ര ഗച്ഛതി
സഃ മോദതേ — സോമോഹൃഷ്ടോ ഭവതി
(തഥാ) നസതേ — ഗ്രഹാദിഷുസങ്ക്ളിഷ്ടോഭവതി
ഗിരാ സാധതേ — സ്തുത്യാസ്തുതസ്സൻ സ്തോതൃണാം
ധനാദികം സാധയതി

(അപിച) അപ്—സു
നേനിക്തേ — വസതീവരീഷു ശുദ്ധോ ഭവതി
പരീമണി യജതേ — ദേവൈരക്ഷ്യമാണേ യജ്ഞേ
പൂജിതഃ ഭവതി

അർത്ഥം—ഇരുകൈകൾകൊണ്ട് പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ പാത്രങ്ങളിലേക്കു പകരുന്നു. ആർ കാളയെപ്പോലെപ്പെരുമാറുന്നുവോ, ആർ സ്തുതിയാൽ പുകഴ്ന്നവനായി അന്തരിക്ഷത്തിലൂടെ എങ്ങും ഗമിക്കുന്നുവോ, ആ സോമൻ ഹർഷവാനായി ഭവിക്കുന്നു. മരിക്കകളിൽ ഒതുങ്ങിയവനായിത്തീരുന്നു. സ്തുതിവചനത്താൽ പുകഴ്ന്നവനായി ധനാദികൾ നേടിക്കൊടുക്കുന്നു. കൂടാതെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ ശുദ്ധനായിത്തീരുന്നു. ദേവന്മാരാൽ രക്ഷിക്കപ്പെടുന്ന യജ്ഞത്തിൽ പൂജിക്കപ്പെടുന്നു.

4 പരിദ്യുക്ഷംസഹസഃപർവ്വതാവൃധം
മധ്വസ്സിഞ്ചന്തിഹർമ്യസ്യസക്ഷണിം
ആയസ്മിൻഗാവസ്സുഹുതാദഊധനി
മൂർദ്ധഞ്ഛ്രീണന്ത്യഗ്രിയംവരീമഭിഃ

അന്വയം:—
സഹസഃ മധ്വഃ — സഹസ്വിനോ മദകരാസ്സോമാഃ
ദ്യുക്ഷം ക്ഷിയന്തം — ദീപ്യമാനേദ്യുലോകേ നിവസന്തം
പർവ്വത—വൃധം — മേഘസ്യ വർദ്ധയിതാരം
ഹർമ്യസ്യ സക്ഷണിം — ശത്രുപുരസ്യാഭിവേതാരമിന്ദ്രം

പരി സിഞ്ചന്തി — പരിതസ്സിഞ്ചന്തി
(തഥാ) സൂദിത-അദഃ — സൂദിതാനാം ഹവിഷാം ഭക്ഷയിതാരഃ സോമാഃ
ഗാവഃ മൂർദ്ധൻ ഊധനി — മൂർദ്ധനി, സമുച്ഛ്രിതേപയോധാരകേ സ്ഥാനേസ്ഥിതം
അഗ്രിയം — മുഖ്യം പയഃ
വരിമ-ഭിഃ — ഉരുത്വൈഃ, മഹത്വൈഃ
യസ്മിൻ ആ ശ്രീണന്തി — യസ്മിൻ പവമാന വിശിഷ്ട ഇന്ദ്രേ ആമിശ്രയന്തി

അർത്ഥം—ബലവത്തുക്കളും ഹർഷകരങ്ങളുമായ സോമങ്ങൾ പ്രകാശമാനമായ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ വസിക്കുന്നവനും മേഘങ്ങളെ വളർത്തുന്നവനും ശത്രുനഗരം ജയിക്കുന്നവനുമായ ഇന്ദ്രനെ മുറ്റും നനക്കുന്നു. അതുപോലെ വേണ്ടപോലെ ഹോമിച്ച ഹവിസ്സു ഭക്ഷിക്കുന്ന സോമങ്ങൾ, പശുക്കളുടെ ഉയർന്ന അകിടിലെ വിശിഷ്ടമായ പാൽ മഹത്വങ്ങളോടുകൂടി ആ ഇന്ദ്രങ്കൽത്തന്നെ ചേർക്കുന്നു. (സോമം തൈരാലും പാലാലും മിശ്രിതമാകുന്നു)

5 സമീരഥന്നഭുരിജോരഹേഷത
ദശസ്വസാരോഅദിതേരുപസ്ഥആ
ജിഗാദുപജ്രയതിഗോരപീച്യം
പദംയദസ്യമതുഥാഅജീജനൻ

വ. 25

അന്വയം:—

ഭുരിജോഃ ദശ സ്വസാരഃ — ബാഹ്വോർദ്ദശസംഖ്യാകാ അംഗുലയഃ
അദിതേഃ ഉപ-സ്ഥേ — ഭൂമേസ്സമീപേ, ദേവയജനദേശേ
രഥം ന — തം യഥാംഗുലയഃ പ്രേരയന്തി തദ്വത്
ഈം ആ സം അഹേഷത — ഏതം സോമമാഭിമുഖ്യേന സംപ്രേരയന്തി
യത് മതുഥാഃ — യദാ മനനീയഗാഥാവന്തഃ സ്തോതാരഃ
അസ്യ [illegible] — സ്ഥാനം ജനയന്തി

(സസോമഃ) ജിഗാൽ — പാത്രാണി ഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) ഗോഃ അപീച്യം — ധേനോരന്തർഹിതംപയഃ
ഉപ ശ്രയതി — തദാനീമുപഗച്ഛതി

അർത്ഥം-ഇരുകൈകളുടെ പത്തുവിരലുകൾ ഭൂമിയുടെ മടിയിൽ, യാഗദേശത്തു്, തേരിനെ വിരലുകൾ നയിക്കുന്നപോലെ, ഈ സോമനെ നേരെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. മനോഹരഗാഥകൾ ചൊല്ലുന്ന സ്തോതാക്കൾ അവിടേയ്ക്കു സ്ഥാനമുണ്ടാക്കമ്പോൾ, അവിടുന്നു പാത്രങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു. പശുവിൻെറ ഉള്ളിലുള്ള പാൽ അപ്പോൾ അവിടുത്തെ അടുക്കലെത്തുന്നു. (പാൽ സോമത്തോടു ചേർക്കപ്പെടുന്നു.)

6 ശ്യേനോനയോനിംസദനംധിയാകൃതം
ഹിരണ്യയമാസദന്ദേവഏഷതി
ഏരിണന്തിബർഹിഷിപ്രിയങ്ഗിരാ
ശ്വോനദേവാ്അപ്യേതിയജ്ഞിയഃ

അന്വയം:—

ദേവഃ ധിയാ കൃതം — ദ്യോതമാനസ്സോമഃ സ്വകർമ്മണാ സമ്പാദിതം
ഹിരണ്യയം സദനം
ആ-സദം — ഹിരണ്മയം സ്ഥാനമാസാദിതും
ശ്യേനഃ ന യോനിം — യഥാപക്ഷീ കലായം പ്രവിശതി തദ്വൽ
ആ ഈഷതി — ആഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛതി
ഈം പ്രിയം ഗിരാ — ഏനം പ്രീണയിതാരം സോമം സ്തുത്യാ
ബർഹിഷി ആ രിണന്തി — യജ്ഞേ സ്തോതാരോഭിമുഖം പ്രേരയന്തി
(അനന്തരം) യജ്ഞിയഃ — യജ്ഞാർഹസ്സോമഃ
അശ്വഃ ന ദേവാൻ
അപി ഏതി — അശ്വഇവ താനഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—പ്രകാശമാനനായ സോമൻ സ്വകർമ്മംകൊണ്ട് നേടിയ സ്വർണ്ണമയമായ സ്ഥാനത്തെ പക്ഷി സ്വന്തം കൂട് പൂകുന്ന പോലെ, നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഈ പ്രീതികരനായ സോമനെ സ്തുതിയോടുകൂടി യജ്ഞത്തിൽ സ്തോതാക്കാം നയിക്കുന്നു. പിന്നെ, യജ്ഞാർഹനായ സോമൻ കതിരപോലെ ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കുന്നു.

7 പരാവ്യക്തോഅരുഷോദിവഃകവി
വൃഷാത്രിപൃഷ്ഠോഅനവിഷ്ടഗാഅഭി
സഹസ്രണീതിര്യതിഃപരായതീ
രേഭോനപൂർവ്വീരുഷസോവിരാജതി

അന്വയം:—

അരുഷഃ കവിഃ — ആരോചമാനഃ ക്രാന്തപ്രജ്ഞ സ്തോതഃ
വി—അക്തഃ — വസതീവരീഭിർവ്വി ശേഷേണാക്തഃ സിക്തസ്സൻ
ദിവഃ പരാ — അന്തരിക്ഷാൽ പരാങ്മുഖ മാഗച്ഛതി
വൃഷാ ത്രി—പൃഷ്ഠഃ — വൃഷഭഃ, സവനത്രയോപേതഃ
ഗാഃ അഭി അനവിഷ്ട — സ്തുതീരഭിലക്ഷ്യ ശബ്ദായതേ
(കിഞ്ച) സഹസ്ര—നീതിഃ — ഗ്രഹേഷു ചമസേഷു ബഹുവിധനയനം യസ്യ, സഃ
യതിഃ പരാ—യതിഃ — പാത്രാദീനി പ്രത്യാഗന്താ, കലശാൻ പ്രതി പരാഗന്താ ഭവതി
(സോയം) പൂർവ്വീഃ
ഉഷസഃ — ബഹ്വീഃ്യുഷഃ കാലേഷു
രേഭഃ ന വി രാജതി — ശബ്ദായമാനസ്തോതാഇവ വിശേഷേണ ദീപ്യതേ
(ദേവാനാം സ്തുതികാരണേന സ്തോതാഖലു രാജതി)

അർത്ഥം—ശോഭമാനനും കവിഞ്ഞ ജ്ഞാനമുള്ളവനുമായ സോമൻ വസതീവരികളെന്ന പൂതജലങ്ങളാൽ നന്നായ

നനയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്നു മുഖം തിരിച്ചു കൊണ്ടുവരുന്നു, നമ്മളെ പ്രാപിക്കുന്നു. വർഷകനും മൂന്നു സവനങ്ങളിലും സ്ഥാനമുള്ളവനുമായ അവിടുന്ന് സ്തുതികളെ മുൻനിർത്തി ശുബ്ദിക്കുന്നു. പിന്നെ മരികകളിൽ പലവിധമെത്തിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് പാത്രങ്ങളിലേക്കു പോകുന്നവനായും ദ്രോണകലശത്തിലേക്കു മടങ്ങി വരുന്നവനായും ഭവിക്കുന്നു. ആ അവിടുന്നു കണക്കററ ഉഷസ്സുകളിൽ സ്തോതാവു പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നു. (ദേവന്മാർക്കു സ്തുതിചൊല്ലുന്ന സ്തോതാവുതന്നെ പ്രകാശിക്കുമല്ലോ.)

8 ത്വേഷംരൂപംകൃണുതേവർണ്ണോഅസ്യസ
യത്രാശയൽസമൃതാസേധതിസ്രിധഃ
അപ്സായാതിസ്വധയാദൈവ്യംജനം
സംസുഷ്ടുതീനസതേസംഗോഅഗ്രയാ

അന്വയം:–

അസ്യ (സോമസ്യ സ്വഭൃതഃ) വർണ്ണഃ	—	ശത്രൂണാം നിവാരകോരശ്മിഃ
ത്വേഷം രൂപം കൃണുതേ	—	ദീപ്യമാനം രൂപം കരോതി
സഃ യത്ര സം–ഋതാ അശയൽ	—	രശ്മിര്യസ്മിൻ സമൃതേ, യുദ്ധേ ശേതേ, തിഷ്ഠതി, തത്ര
സ്രിധഃ സേധതി	—	ശോഷകാഞ്ചത്രൂൻ നിഷേധതി, ഹിനസ്തി
(കിഞ്ച) അപ്സാഃ	—	അപാം, ഉദകാനാം ദാതാ
(സോയം) സ്വധയാ ദൈവ്യം ജനം യാതി	—	ഹവിഷാദേവസംബന്ധിനം ജനം പ്രതി ഗച്ഛതി
(അപി ച) സു–സ്തുതീ സം–	—	സുസ്തുത്യാസംഗച്ഛതേ
(കിഞ്ചസഃ) ഗോ–അഗ്രയാ–	—	ഗവാദിമുഖ്യയായയാവാചാ സ്തോതാരഃ പശൂൻ യാചന്തേതയാ
സം നസതേ	—	സംഗതോ ഭവതി

അർത്ഥം—ഈ സോമന്റെ ശത്രുനിവാരകമായ സ്വന്തം രശ്മി, പ്രകാശമാനമായ രൂപമുണ്ടാക്കുന്ന ആ രശ്മി ഏതു പടക്കളത്തിലുണ്ടോ, അവിടെ ഉപാസകർ ബലവാന്മാരായ ശത്രുക്കളെ ഹനിക്കുന്ന ജലദാതാവായ അവിടുന്ന് ഹവിസ്സോടുകൂടി ദേവജനത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന നല്ല സ്തുതികളോടു ചേരുന്ന പശുക്കളെ യാചിക്കുന്ന സ്തോതാവിന്റെ വാക്കിനോടും ചേരുന്നു (അവരെ ഫലത്തോടു ചേർക്കുന്നു)

9 ഉക്ഷേവയൂഥാപരിയന്നരാവീ
ദധിത്വിഷീരധിതസൂര്യസ്യ
ദിവ്യസ്സുപർണ്ണോവചക്ഷതക്ഷാം
സോമഃപരിക്രതുനാപശ്യതേജാഃ വ. 26

അന്വയം:—

ഉക്ഷാ—ഇവ യൂഥാ	— വൃഷഭോയഥാഗോയൂഥാന്യാഗച്ഛ ശബ്ദംകരോതി തദ്വത്
സോമഃ (സ്തുതീഃ) പരി—യൻ അരാവീത്	— പരിഗച്ഛൻശബ്ദായതേ
(തതഃ) സൂര്യസ്യ ത്വിഷീഃ അധി അധിത	— ദീപ്തീഃ അധിധാതി, സൂര്യാത്മനാദ്യുലോകേവ തിഷ്ഠതേ
(കിഞ്ച) ദിവ്യഃ സു—പർണ്ണഃ	— ദിവിഭവഃ ശ്യേനരൂപയാ ഗായത്ര്യാഹൃതത്വാത് ശോഭന ഗമനസ്സഃ
ക്ഷാം അവ ചക്ഷത	— പൃഥിവീമവപശ്യതി
(തതഃ) ജാഃ ക്രതുനാ പരി പശ്യതേ	— പ്രജാഃ പ്രജ്ഞാനേനപരിതഃ പശ്യതി

അർത്ഥം—കാള പശുക്കൂട്ടത്തെയണഞ്ഞു് ഒക്രയിടുന്നപോലെ, സോമൻ സ്തുതികളെ പ്രാപിച്ചു ശബ്ദിക്കുന്നു പിന്നെ സൂര്യന്റെ തേജസ്സുകളെ സ്വയം ധരിക്കുന്നു (സൂര്യാത്മാവായി ദ്യോവിൽ

വത്തിക്കുന്നു.) ദ്യോവിലുണ്ടായവനും പക്ഷീരൂപംപൂണ്ട ഗായത്രിയാൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടവനാകയാൽ ശോഭനഗമനനുമായ സോമൻ, ഭൂമിയെ നോക്കുന്ന പ്രജകളെ പ്രജ്ഞാനംകൊണ്ടു ബാട്ടം കാണുന്നു.

വർഗ്ഗം–27_28 ആങ്ഗിരസോഹരിമന്തഃ ഋഷിഃ, ജഗതീച്ഛന്ദഃ

1 ഹരിമ്മൃജന്ത്യരുഷോനയുജ്യതേ

സന്ധേനുഭിഃകലശേസോമോഅജ്യതേ

ഉദ്വാചമീരയതിഹിനുതേമതീ

പുരുഷ്ടുതസ്യകതിചിൽപരിപ്രിയഃ

അന്വയം:–

ഹരിം മൃജന്തി — ഹരിതവർണ്ണം സോമമൃത്വിജഃ മാർജ്ജയന്തി

(സോയം) അരുഷഃ യുജ്യതേ — ഗമനശീലഇന്ദ്രാദിഭിസ്സം യുജ്യതേ

(കിഞ്ച) കലശേ സോമഃ — കലശേസ്ഥിതസ്സഃ

ധേനു_ഭിഃ സം അജ്യതേ — ,ഗോവികാരൈർദ്ധ്യാദിഭിസ്സമക്തോഭവതി

(അപിച സോമോ യദാ) വാചം ഉൽ ഈരയതി — ഉൽഗമയതി, ശബ്ദം കരോതി

(തദാ സ്തോതാരശ്ച) മതീ ഹിനുതേ — സ്തുതിം പ്രേരയതി

(തതസ്തോത്രാഭിഷ്ടതസ്സഃ) പുരു_സ്തുതസ്യ — ബഹുസ്തോത്രയുക്തസ്യ സ്തോതുഃ

പരി–പ്രിയഃ കതി ചിൽ നു? — പരിതഃ പ്രീണയിതൄണി, കിയന്തി ധനാനി ന പ്രയച്ഛതി?

അർത്ഥം–പച്ചനിറമററ സോമനെ ഋത്വിക്കുകരം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. അവിടുന്നു ഗമനശീലനായി ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരോടു ചേരുന്നു. ദ്രോണകലശത്തിൽ നിൽക്കുന്ന അവിടുന്നു പശുവിൻ

പാൽ, തൈർ മുതലായവയാൽ മിശ്രിതനാകുന്നു. പിന്നെ, സോമൻ വാക്കുച്ചരിക്കുമ്പോൾ, ശബ്ദിക്കുമ്പോൾ, സ്തോതാക്കളും സ്തുതി മുഴക്കുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു. അപ്രകാരം സ്തോതാവിനാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന് വളരെ സ്തോത്രമൊത്ത സ്തോതാവിന്ന് മുററും പ്രീതികരമായ എന്തെന്തു ധനങ്ങൾ കൊടുക്കുന്നില്ല? എല്ലാം കൊടുക്കുന്നു.

2 സാകംവദന്തിബഹവോമനീഷിണ

ഇന്ദ്രസ്യസോമഞ്ജഠരേയദാദുഹുഃ

യദീമൃജന്തിസുഗഭസ്തയോനര

സ്സനീളാഭിർദ്ദശഭിഃകാമ്യംമധു

അന്വയം:—

യത് ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരേ	— യദാ ജഠരഭൂതേ ദ്രോണകലശേ
സോമം ആ–ദുഹുഃ	— ഋത്വിജോ ദുദുഹുഃ
(തദാ) മനീഷിണഃ	
ബഹവഃ	— പ്രാജ്ഞാസ്തോതാരഃ
സാകം വദന്തി	— യുഗപന്മന്ത്രാനുച്ചാരയന്തി, സ്തുവന്തി
(കിഞ്ച) യദി	
സു–ഗഭസ്തയഃ നരഃ	— യദാ ശോഭനബാഹുകാഃ കർമ്മ നേതാരഃ
കാമ്യം മധു	— കാമ്യമാനം ഹർഷകരം സോമം
ദശ–ഭിഃ സ–നീളാഭിഃ	
മൃജന്തി	— ദശസംഖ്യാകാഭിരങ്ഗുലീഭിഃ സോമമഭിഷുണ്വന്തി, തദാ വദന്തി

അർത്ഥം–ഇന്ദ്രന്റെ വയറായ ദ്രോണകലശത്തിൽ ഋത്വിക്കുകൾ സോമം പകരുമ്പോൾ പ്രാജ്ഞന്മാരായ സ്തോതാക്കൾ ഒപ്പം മന്ത്രങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു,– സ്തുതിക്കുന്നു. ശോഭനഹസ്തരായ കർമ്മനേതാക്കൾ ഹർഷകരമായ സോമത്തെ കൂട്ടിപ്പിടിച്ച പത്തുവിരലുകളാൽ സംസ്കരിക്കുമ്പോഴും അവർ മന്ത്രങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു.

3 അർമമൊണോഅത്യേതിഗാഅഭി

സൂര്യസ്യപ്രിയന്ദുഹിതുസ്തിരോരവം

അന്വസ്മൈജോഷമഭരദ്വിനങ്ഗൃസ

സ്സന്ദ്വയീഭിസ്സ്വസൃഭിഃക്ഷേതിജാമിഭിഃ

അന്വയം:–

സഃ അരമമാണഃ	—	സോമഃ അനപരതസ്സൻ
ഗാഃ അതി അഭി ഏതി	—	ഗോവികാരാണ്യാശ്രയണാന്യഭിലക്ഷ്യാതിക്രമ്യ ഗച്ഛതി
(തതഃ) സൂര്യസ്യ ദുഹിതുഃ	—	ഉഷസഃ
പ്രിയം രവം തിരഃ	—	തിരസ്കരോതി സോമാഭിഷവധ്വനിർഭവതി
വിനം–ഗൃസഃ	—	വിനം കമനീയം സ്തോത്രം ഗൃഹ്ണാതീതി സ്തോതാ
ജോഷം അസ്മൈ അനു അഭരൽ	—	പര്യാപ്തം സ്തോത്രം സോമായാനഭരതി കരോതി
(സഃ) ദ്വയീഭിഃ സ്വസൃ–ഭിഃ	—	ദ്വാഭ്യാം പാണിഭ്യാമുല്പന്നാഭിഃ
ജാമി–ഭിഃ സം ക്ഷേതി	—	പരസ്പരം ബന്ധുഭിരങ്ഗുലീഭിഃ സങ്ഗച്ഛന്തേ

അർത്ഥം–ആ സോമൻ പൊറുപ്പറ്റു പശുവിൻപാൽ നൈ മുതലായ ചേരുവകളെ മുൻനിർത്തി അതിക്രമിച്ചു പോകുന്നു. പിന്നെ സൂര്യപുത്രിയായ ഉഷസ്സിൻെറ (പക്ഷി മുതലായവയുടെ) ശബ്ദത്തെ സോമസംസ്കരണത്തിൻെറ ശബ്ദത്താൽ തള്ളി നീക്കുന്നു. കമനീയമായ സ്തുതിചൊല്ലുന്ന സ്തോതാവു് മതിയാംവണ്ണം സോമന്നു് സ്തോത്രവും ചൊല്ലുന്നു. അവിടുന്നു് ഋത്വിക്കുകളുടെ രണ്ടു കൈകളിലേയും വിരലുകളാകുന്ന ബന്ധുക്കളോടു കൂടിച്ചേരുന്നു.

4 നൃധൂതോഅദ്രിഷുതോബർഹിഷിപ്രിയഃ

പതിർഗ്ഗവാംപ്രദിവഇന്ദുരൃത്വിയഃ

പുരന്ധിവാന്മനുഷോയജ്ഞസാധന

ശുചിർധിയാപവതേസോമഇന്ദ്രതേ

അന്വയഃ:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ ബർഹിഷി — ത്വദർത്ഥം യജ്ഞേ
നൃ-ധൂതഃ, അദ്രി-സുതഃ — നേതൃഭിശ്ശോധിതഃ, ഗ്രാവഭിരഭിഷുതഃ
പ്രിയഃ ഗവാം പതിഃ — ദേവാനാം പ്രീണയിതാ, ഗവാം സ്വാമീ
പ്ര-ദിവഃ, ഋത്വിയഃ — പുരാണഃ ഋതൌ ജാതഃ
പുരന്ധി-വാൻ — ബഹുകർമ്മവാൻ
മനുഷഃ യജ്ഞ-സാധനഃ — മനുഷ്യസ്യ യജ്ഞസ്യ സാധകഃ
ശുചിഃ ഇന്ദുഃ സോമഃ
ധിയാ പവതേ — ശുദ്ധോദീപ്തസ്സോമഃ പാത്രേഷ്വസ്യന്ദതേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടേക്കുവേണ്ടി യജ്ഞത്തിൽ കർമ്മനേതാക്കളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവനും പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും ദേവന്മാർക്ക് പ്രീതികരനും പശുപതിയും പുരാണനും ഋതുവിലുണ്ടായവനും വളരെ കർമ്മമൊത്തവനും മനുഷ്യന്റെ യജ്ഞം സാധിപ്പിക്കുന്നവനും ശുദ്ധനും ശോഭമാനനുമായ സോമൻ കർമ്മത്തോടുകൂടി പാത്രങ്ങളിലേക്കൊഴുകുന്നു.

5 നൃബാഹുഭ്യാംചോദിതോധാരയാസു

തോനുഷ്വധംപവതേസോമഇന്ദ്രതേ

ആപ്രാഃക്രതൂന്ത്സമജൈരധ്വരേമതീ

ർവ്വേർന്നദ്രുഷച്ചമ്വോരാസദദ്ധരിഃ

വ. 27

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, നൃബാഹു—ഭ്യാം ചോദിതഃ — കൎമ്മനേതൃഭ്യാം പാണിഭിഃ പ്രേരിതഃ

ധാരയാ സുതഃ സോമഃ — അഭിഷുതസ്സോമഃ

തേ അന—സ്വധം പവതേ — തവബലമനു, ബലാൎത്ഥമാഗച്ഛതി

(തതസ്ത്വം സോമപാനേന) ക്രതൂൻ ആ അപ്രാഃ — ആ പൂരയസി

(കിഞ്ച) അധ്വരേ മതീഃ സം അജൈഃ — യജ്ഞേ അഭിമന്യമാനാഞ്ഛത്രൂൻ സമ്യക്ജിതവാനസി

(സഃ) ഹരിഃ ചമ്വോഃ — ഹരിതവൎണ്ണഃ അധിഷവണ ഫലകയോഃ

വേഃ ന ദ്രു—സൽ — യഥാ പക്ഷീദ്രുമേസീദതി തദ്വൽ

ആ അസദൽ — ആ സീദതി

അൎത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, കൎമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളുടെ കൈകളാൽ മുന്നോട്ട തള്ളപ്പെട്ട്, ധാരയോടുകൂടിയ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ അവിടുത്തെ ബലത്തിന്നുവേണ്ടി ഒഴുകിവരുന്നു. പിന്നെ അവിടുന്ന സോമപാനത്തോടുകൂടി കൎമ്മങ്ങളെ പൂരിപ്പിക്കുന്നു, പൂൎണ്ണങ്ങളാക്കുന്നു. കൂടാതെ, യജ്ഞത്തിൽ ഗൎവ്വം പൂണ്ട ശത്രുക്കളെ അവിടുന്ന് വേണ്ടപോലെ ജയിക്കുന്നു. ആ പച്ചനിറമുററ സോമൻ സംസ്കരണത്തിന്റെ ഇരുപലകകളിൽ, പക്ഷി മരത്തിലിരിക്കുന്നപോലെ, ഇരിക്കുന്നു.

6 അംശുൎദ്ദുഹന്തിസ്തനയന്തമക്ഷിതം

കവിംകവയോപസോമനീഷിണഃ

സമീംഗാവോമതയോയന്തിസംയത

ഋതസ്യയോനാസദനേപുനൎഭുവഃ

അന്വയം:—

കവയഃ, അപസഃ, മനീഷിണഃ — ക്രാന്തപ്രജ്ഞാഃ, കൎമ്മവന്തഃ, ബുദ്ധിമന്ത ഋത്വിജഃ

സ്തനയന്തം അക്ഷിതം — ശബ്ദായമാനം അക്ഷീണം
കവിം അംശും ദുഹന്തി — ക്രാന്തദർശിനം സോമമഭിഷുണ്വന്തി
(തതഃ) പുനഃ-ഭുവഃ ഗാവഃ, മതയഃ — പുനർഭവനശീലാഃ പശവഃ സ്തുതയശ്ച
സം-യതഃ — പരസ്പരം സംഗതാസ്സ്തുത്യഃ
ഋതസ്യ യോനാ സദനേ — യജ്ഞസ്യോത്പത്തിസ്ഥാനേ, ഉത്തരവേദ്യാം
ഈം സം യന്തി — സോമം സംഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—കവിഞ്ഞ ജ്ഞാനമുറ്റവരും കർമ്മവാന്മാരും ബുദ്ധിമാന്മാരുമായ ഋത്വിക്കുകൾ ഒച്ചയുണ്ടാക്കുന്ന, തളരാത്ത സോമനെ സംസ്കരിക്കുന്ന അതിനുശേഷം പെറ്റുപെരുകുന്ന പശുക്കളും വീണ്ടും വീണ്ടും ഉണ്ടാകുന്ന സ്തുതികളുമന്യോന്യം ചേർന്ന് യജ്ഞത്തിന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമായ ഉത്തരവേദിയിൽ ഈ സോമനോടു ചേരുന്ന

7 നാഭാപൃഥിവ്യാധരുണോമഹോദിവോ
ഽപാമൂർമ്മൗസിന്ധുഷ്വന്തരുക്ഷിതഃ
ഇന്ദ്രസ്യവജ്രോവൃഷഭോവിഭൂവസു
സ്സോമോഹൃദേപവതേചാരുമത്സരഃ

അന്വയം —
മഹഃ ദിവഃ ധരുണഃ — മഹതോ ദ്യുലോകസ്യ ധാരകസ്സോമഃ
പൃഥിവ്യാഃ നാഭാ — ഭൂമേർന്നാഭൗ, ഉത്തരവേദ്യാമൃത്വിഗ്ഭിർന്നിഹിതഃ
സിന്ധുഷു അപാം ഊർമ്മൗ — നദീഷൂദകാനാം സംഘേ
അന്തഃ ഉക്ഷിതഃ — മധ്യേ സിക്തഃ
ഇന്ദ്രസ്യ വജ്രഃ — വജ്രസ്ഥാനീയഃ,
വൃഷഭഃ, വിഭൂ-വസുഃ സോമഃ — കാമവർഷകഃ, വ്യാപ്തധനസ്സഃ

ചാരു മത്സരഃ	— കല്യാണം യഥാതഥാ മാദയിതാ
ഏദേ പവതേ	— മനസേ സുഖായാ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—പെരിയ ദ്യോവിനെ ധരിക്കുന്ന, താങ്ങുന്ന ആ സോമൻ ഭൂമിയുടെ പൊക്കിളായ ഉത്തരവേദിയിൽ ഋത്വിക്കുക ളാൽ ഇരുത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. നദീജലസംഘങ്ങളുടെ നടുവി ലവിടുന്നു വർത്തിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധത്തിൻെറ സ്ഥാന ത്തുള്ളവനും കാമവർഷകനും ധനങ്ങളുറവനമായ സോമൻ മംഗ ളമാംവണ്ണം ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനായി മനസ്സുഖത്തിന്നായൊഴുകി വരുന്നു.

8 സത്തുപവസ്വപരിപാർത്ഥിവംരജ

സ്തോത്രേശിക്ഷന്നാധൂന്വതേചസുക്രതോ

മാനോനിർഭാഗവസ്വനസ്സാദനസ്പൃശോ

രയിംപിശങ്ഗംബഹുലംവസീമഹി

അന്വയം:—

ഹേ സു—ക്രതോ, പാർത്ഥിവം രജഃ	— ശോഭനകർമ്മൻ, ത്വം ഭൂലോകം ലക്ഷീകൃത്യ
ആ–ധൂന്വതേ സ്തോത്രേ ച ശിക്ഷൻ	— ഗ്രഹേ ഗ്രാവഭിരംശൂഭിരാധാവനം കർവ്വതേ സ്തോത്രേ ച ധനാദികം പ്രയച്ഛൻ
സഃ (ത്വം) ത്തു പരി പവസ്വ	— ക്ഷിപ്രം പരിതഃ ക്ഷര
നഃ സദന–സ്പൃശഃ വസുനഃ	— അസ്മാൻ യേന വസുനാ സദ നാനി. ഗൃഹാൻ പുത്രാദീംശ്ച പ്രദാതുർധനാൻ
മാ നിഃ മാക്	— മാനിർഭാക്ഷീഃ വിയോക്ഷീഃ

(യസ്മാദേവന്തസ്മാൽ)
പിശങ്ഗം — നാനാരൂപം
ബഹുലം രയിം
വസീമഹി — പ്രഭൂതം ധനമാച്ഛാദയേമ, ബഹു ധനവന്തോ ഭവേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശോഭനകർമ്മാവായ സോമ, അവിടുന്ന് ഭൂലോകത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി കണ്ടമ്പരികയിൽ കറേശ്ശയായി അവിടത്തെ പകരുന്നവനും സ്തോതാവിന്നൈശ്വര്യാദികളേകി കൊണ്ട് വേഗത്തിലെമ്പാടുമൊഴുകിയാലും പിന്നെ അവിടുന്ന തരുന്ന ധനത്തിൽനിന്ന് ഞങ്ങളെ, ഗൃഹത്തെയും പുത്രന്മാരെയും വേർപെടുത്താതതേ അപ്രകാരമാകയാൽ സ്വർണ്ണം മുതലായി വിവിധരൂപത്തിലുള്ളതും ധാരാളവുമായ ധനം ഞങ്ങളെ മൂടാവൂ, ഞങ്ങൾ ബഹുധനവാന്മാരാകാവൂ

9 ആനഇന്ദോശതദാത്വശ്വ്യം
സഹസ്രദാതുപശുമദ്ധിരണ്യവൽ
ഉപമാസ്വബൃഹതീരേവതീരി
ഷോധിസ്തോത്രസ്യപവമാനനോഗഹി — വ 28

അന്വയം —
ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ, നഃ — പവമാനസോമ, അസ്മഭ്യം
ശത-ദാതു, സഹസ്ര-ദാതു — ശതദാനോപേതം, സഹസ്ര ദാനോപേതം
അശ്വ്യം, പശു-മൽ,
ഹിരണ്യ-വൽ ന ആ — അശ്വസഹിതം, പശ്വാദിയുക്തം, ഹിരണ്യയുക്തം ധനം ക്ഷിപ്രമായച്ഛ
ബൃഹതീഃ, രേവതീഃ ഇഷഃ — പ്രഭൂതാനി, ധനവന്ത്യന്നാനി ചാസ്മഭ്യം
ഉപ മാസ്വ — ഉപനിർമ്മിമീഷ്വ, കുരു
നഃ സ്തോത്രസ്യ അധി
ഗഹി — സ്തോത്രസ്യ ശ്രവണായാഗച്ഛ

അൎത്ഥം—അല്പയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, ഞങ്ങൾക്ക നൂറു മായിരവും ദാനത്തോടുകൂടിയതും (ധാരാളം ദാനം ചെയ്‌വാൻ മതിയായതും) കുതിരകളൊത്തതും പശു മുതലായവയോടു ചേൎന്നതും സ്വൎണ്ണയുക്തവുമായ ധനം വേഗം തന്നരുളിയാലും. ധാരാളം ധനത്തോടുകൂടിയ അന്നങ്ങളും ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിയാലും. ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രം കേൾക്കാനായി വന്നുചേൎന്നാലും.

വൎഗ്ഗം 29–30 ആങ്ഗിരസഃ പവിത്രഃ ഋഷിഃ

1 സ്രക്വേദ്രപ്സസ്യധമതസ്സമസ്വര

ന്നൃതസ്യയോനാസമരന്തനാഭയഃ

ത്രീൻത്സമൂൎദ്ധ്നോഅസുരശ്ചക്രആരഭേ

സത്യസ്യനാവസ്സുകൃതമപീപരൻ

അന്വയം:—

സ്രക്വേ — ഓഷ്ഠപ്രാന്തേ ഹനുസ്ഥാനീയേ, അധിഷവണഫലകേ

ധമതഃ ദ്രപ്സസ്യ — അഭിഷൂയമാണസ്യ സോമസ്യാംശവഃ

സം അസ്വരൻ — സമശബ്ദയൻ

ഋതസ്യ യോനാ — യജ്ഞസ്യോൽപത്തിസ്ഥാനേ

നാഭയഃ സം അരന്ത — സോമരസാസ്സംഗച്ഛന്തേ

(അഥ) അസുരഃ സഃ — ബലവാൻ സോമഃ

മൂൎദ്ധ്നഃ ത്രീൻ ആ—രഭേ ചക്രേ — സമുച്ഛ്രിതാൻ ത്രീൻലോകാനാരംഭണായ, മനുഷ്യദേവാദീനാം സഞ്ചരണായ കരോതി

(കിഞ്ച) സത്യസ്യ നാവഃ — സത്യവ്രതസ്യ സോമസ്യ നൌകാ ഇവസ്ഥിതാശ്ചതസ്രസ്ഥാല്യഃ

സു—കൃതം അപീപരൻ — സുഷ്ഠുകൎമ്മാണി കുൎവ്വന്തം യജമാനമഭിമതദാനേന പൂരയന്തി

അർത്ഥം—കീഴ്ചുണ്ടിന്നു താഴെ താടിയെല്ലിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള പലകയിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന സോമങ്ങൾ ശബ്ദിച്ചു. യജ്ഞത്തിന്റെ ഉല്പത്തിസ്ഥാനമായ ഉത്തരവേദിയിൽ സോമങ്ങൾ ചെന്നുചേരുന്നു. പിന്നെ ബലവാനായ അവിടുന്ന് ഉയർന്ന മൂന്നുലോകങ്ങളെ മനുഷ്യർക്കും ദേവാദികൾക്കും സഞ്ചരണത്തിന്നായി പാകപ്പെടുത്തുന്നു കൂടാതെ സത്യസ്വരൂപനായ സോമന്റെ തോണികൾപോലെയുള്ള നാലുസ്ഥാലികൾ (അന്നപാത്രങ്ങൾ) സൽകർമ്മം ചെയ്യുന്ന യജമാനനെ അഭീഷ്ടദാനംകൊണ്ടു പൂർണ്ണനാക്കുന്നു

2 സമ്യക്സമ്യഞ്ചോമഹിഷാഅഹേഷത
സിന്ധോരൂർമ്മാവധിവേനാഅവീവിപൻ
മധോർധാരാഭിർജ്ജനയന്തോഅർക്കമിൽ
പ്രിയാമിന്ദ്രസ്യതന്വമവീവൃധൻ

അന്വയം —

മഹിഷാഃ സമ്യഞ്ചഃ	— മഹാന്ത ഋത്വിജസ്സങ്ഗതാസ്സന്തഃ
സമ്യക് അഹേഷത	— സോമം സമ്യക് പ്രേരയന്തി, അഭിഷുണ്വന്തി
(തതഃ) വേനാഃ	— സ്വർഗ്ഗാദിഫലം കാമയമാനാ ഋത്വിജഃ
സിന്ധോഃ ഊർമ്മൌ അധി	— വസതീവര്യാദിഷുസ്യന്ദമാനേഷു ജലേഷു സോമം
അവീവിപൻ	— കമ്പയന്തി
(കിഞ്ച) അർക്കം ജനയന്തഃ	— അർച്ചനീയം സ്തോത്രം കർവ്വന്തസ്തേ
പ്രിയാം ഇന്ദ്രസ്യ തന്വം ഇൽ	— പ്രിയതമമിന്ദ്രസ്യ ധാമൈവ
മധോഃ ധാരാഭിഃ അവീവൃധൻ	— മദകരസ്യ സോമസ്യ പ്രവാഹൈർവ്വർദ്ധിതവന്തഃ

അർത്ഥം—മഹാന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾ കൂടിച്ചേർന്ന് സോമനെ വേണ്ടപോലെ സംസ്കരിക്കുന്നു. പിന്നെ, സ്വർഗ്ഗാദിഫലം

കാംക്ഷിക്കുന്ന ഋത്വിക്കുകൾ വസതീവരി മുതലായി മന്ത്രപൂത ങ്ങളും ഒഴുകുന്നവയുമായ ജലങ്ങളിൽ സോമനെ ഇട്ടിളക്കുന്നു. കൂടാതെ, അച്ഛനീയമായ സ്തോത്രം ചൊല്ലുന്ന അവർ ഇന്ദ്രന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട സ്ഥാനത്തെത്തന്നെ ഹർഷകരനായ സോമന്റെ പ്രവാഹങ്ങളെക്കൊണ്ടു വളർത്തി.

3 പവിത്രവന്തഃപരിവാചമാസതേ
പിതൈഷാംപ്രത്നോഅഭിരക്ഷതിവ്രതം
മഹസ്സമുദ്രംവരുണസ്തിരോദധേ
ധീരാഇച്ഛേകുർധരുണേഷ്വാരഭം

അന്വയം:—

പവിത്ര–വന്തഃ — ശോധകേന പവിത്രേണയുക്താ സ്സോമസ്യ രശ്മയഃ

വാചം പരി ആസതേ — സോമസ്ഥിതാം മാധ്യമികാം വാചം പര്യുപവിശന്തി

(സോമോന്തരിക്ഷേ തിഷ്ഠതി ഖലു)

(തതഃ) പ്രത്നഃ, ഏഷാം പിതാ — പുരാണഃ, രശ്മീനാം ജനയിതാ സോമഃ

വ്രതം അഭി രക്ഷതി — പ്രകാശാത്മകം കർമ്മ രക്ഷിതം കരോതി

(കിഞ്ച) വരുണഃ — സർവ്വസ്യസ്വതേജസാച്ഛാദക സ്സോമഃ

മഹഃ സമുദ്രം — മഹദന്തരിക്ഷം തൈരശ്മിഭിഃ

തിരഃ ദധേ — അന്തർഹിതമകരോത്, വ്യാപ്നോത്

(തമിമം സോമം) ധീരാഃ ഇത് — കർമ്മണി കുശലാ ഏവർത്വിജഃ

ധരുണേഷു ആ–രഭം ശേകുഃ — ധാരകേഷു വസതീവര്യാദ്യേഷ്വുദകേഷ്വാരബ്ധും ശക്നുവന്തി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന ശോപവിത്രത്തോടുകൂടിയ സോമന്റെ രശ്മികൾ സോമകലുള്ള മാധ്യമിക വാക്കിനെ ധ്വനിക്കുന്നു. (സോമൻ അന്തരിക്ഷസ്ഥിതനാണല്ലോ.) പിന്നെ, ആ രശ്മികളുളവാക്കിയ പുരാണനായ സോമൻ പ്രകാശാത്മകമായ കർമ്മത്തെ സുരക്ഷിതമാക്കുന്നു. കൂടാതെ എല്ലാം സ്വതേജസ്സുകൊണ്ടു മൂടുന്ന സോമൻ ആ രശ്മികളാൽ അന്തരിക്ഷം മുഴുവൻ വ്യാപിച്ചു. ആ സോമനെ കർമ്മകുശലന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾക്കു മാത്രമേ, എല്ലാം ധരിക്കുന്ന വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ എത്തിക്കാൻ കഴിയൂ.

4 സഹസ്രധാരേവ തേ സമസ്വരൻ
ദിവോ നാകേ മധുജിഹ്വാ അസശ്ചതഃ
അസ്യ സ്പശോ ന നി മിഷന്തി ഭൂർണ്ണയഃ
പദേപദേ പാശിനഃ സന്തി സേതവഃ

അന്വയം:—

സഹസ്ര–ധാരേ — ബഹുദക ധാരാ യസ്മാത് ഭവതി തസ്മിൻ, അന്തരിക്ഷേ വർത്തമാനാഃ

തേ അവ സം അസ്വരൻ — സോമരശ്മയഃ അവസ്ഥാത് സ്ഥിതാം പൃഥിവീം വൃഷ്ട്യാസം യോജയന്തി

(കിഞ്ച) ദിവഃ നാകേ — ദ്യുലോകസ്യ സമുച്ഛ്രിതേ ദേശേ വർത്തമാനാഃ

മധു–ജിഹ്വാഃ, അസശ്ചതഃ — മധുരാഃ, സങ്ഗവർജ്ജിതാഃ, പൃഥക് പൃഥഗവസ്ഥിതാഃ

അസ്യ സ്പശഃ — സോമസ്യ സാരഭൂതാരശ്മയഃ

ഭൂർണ്ണയഃ ന നി മിഷന്തി — ക്ഷിപ്രഗാമിനസ്സന്തോ നിമേഷം ന കുർവ്വന്തി

(പാപിനസ്സുകൃതിനശ്ച ജ്ഞാതും സർവ്വദാ ജാഗ്രതി.)

പദേ–പദേ സേതവഃ — സ്ഥാനേസ്ഥാനേ സംബദ്ധാസ്സന്തഃ

പാശിനഃ സന്തി — പാപിനാം ബാധകാ ഭവന്തി

അത്ഥം—കണക്കററ ജലധാരകളോടുകൂടിയ അന്തരിക്ഷത്തിൽ വത്തിക്കുന്ന ആ സോമരശ്മികാം മഴയാൽ താഴെനില്ക്കുന്ന ഭൂമിയെ അന്തരിക്ഷത്തോടു ചേക്കുന്നു. ദ്യുലോകത്തിന്റെ മുകളിൽ വത്തിക്കുന്നവയും മാധുര്യമുററ തലപ്പോടുകൂടിയവയും അന്യോന്യം ബന്ധപ്പെടാതെ ഒററയ്ക്കൊററയ്ക്കു നില്ക്കുന്നവയുമായ സാരഭൂതങ്ങളായ രശ്മികാം ഗതിവേഗമിയന്നു് അവിടത്തെ ഒരിടത്തുമൊരു നിമിഷവും നിൽക്കുന്നില്ല. (പാപികളെയും സുകൃതികളെയുമറിയാൻ ഇമക്കൂട്ടാതെ ഉണർച്ചുററിരിക്കുന്നു.) ഓരോ സ്ഥാനത്തിലും തടഞ്ഞുനിന്നു് പാപികളെ പിടിച്ചുകെട്ടുന്നവരായി ഭവിക്കുന്നു.

5 പിതുമ്മാതുരധ്യായേസമസ്വര
ന്നൃചാശോചന്തസ്സന്ദഹന്തോഅവ്രതാൻ
ഇന്ദ്രദ്വിഷ്ടാമപധമന്തിമായയാ
ത്വചമസിക്നീംഭൂമനോദിവസ്പരി വ. 29

അന്വയം:—

പിതുഃ മാതുഃ	—	ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ, ദ്യാവാപൃഥിവീഭ്യാം
യേ അധി ആ സം— അസ്വരൻ	—	സോമരശ്മയഃ അധികം പ്രാദുർഭൂതാ അഭവൻ
(തേ) ഋചാ ശോചന്തഃ	—	സ്തുതിഭിഃ ക്രിയമാണയാ സ്തുത്യാദീപ്യമാനാഃ
അവ്രതാൻ സം—ദഹന്തഃ	—	കമ്മരഹിതാൻ സമ്യഗ്വിനാശയന്തഃ
ഇന്ദ്ര—ദ്വിഷ്ടാം	—	ഇന്ദ്രായ ദ്വേഷകാരിണീം
അസിക്നീം ത്വചം	—	രാത്രിവൽ കൃഷ്ണവർണ്ണരൂപം രാക്ഷസം
മായയാ ഭൂമനഃ	—	കമ്മണാ വിസ്തൃതാൽ ഭൂലോകാൽ
ദിവഃ പരി അപ ധമന്തി	—	ദ്യുലോകാച്ചാപഗതം കുർവ്വന്തി, അപാഘ്നന്തി

അർത്ഥം—അച്ഛനമ്മമാരായ ദ്യാവാപൃഥിവികളോട് ചേർന്നുകാണുന്ന അസംഖ്യങ്ങളായ സോമരശ്മികൾ, ഋത്വിക്കുകളാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന സ്തുതിയാൽ പ്രകാശമാനങ്ങളായി, കർമ്മവിരോധികളെ തികച്ചുമൊടുക്കുന്നവയായി, ഇന്ദ്രശത്രുവായ കരിന്തൊലിയാണ്ട രാക്ഷസനെ (രാക്ഷസത്വഗ്രൂപത്തെ) സ്വകർമ്മത്താൽ ഭൂലോകത്തിൽനിന്നും ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നും പുറത്താക്കുന്നു, കൊല്ലുന്നു

6 പ്രത്നാന്മാനാദധ്യാ യേ സമസ്വര

ശ്ലോകയന്ത്രാസോ രഭസസ്യ മന്തവഃ

അപാനക്ഷാസോ ബധിരാ അഹാസത

ഋതസ്യ പന്ഥാം ന തരന്തി ദുഷ്കൃതഃ

അന്വയം —

ശ്ലോക-യന്ത്രാസഃ — സ്തുതിനിയമനാഃ
രഭസസ്യ മന്തവഃ — വേഗമഭിമന്യമാനാ അവർ
യേ പ്രത്നാത് മാനാത് — പുരാണാദന്തരിക്ഷാത്
അധി ആ സം-അസ്വരൻ — സമപ്രാദുർഭൂതാ അഭവൻ
(താന്രശ്മീൻ) അനക്ഷാസഃ — ചക്ഷുർവ്വർജിതാഃ
സാധുപദാർത്ഥാനാമദ്രഷ്ടാരഃ
ബധിരാഃ — ദേവതാസ്തുതിശ്രവണവർജിതാനാഃ
അപ അഹാസത — താൻ പരിത്യജന്തി
(ദർശിനഃ ശ്രവണവന്തഃ, മേധാവിനസ്തു പരിത്യജന്തി)
ഋതസ്യ പന്ഥാം — സത്യസ്യ മാർഗ്ഗഭൂത മേഷാംശുഗണം
ദുഃ-കൃതഃ ന തരന്തി — പാപകൃതോന ഉത്താരയന്തി, സുകൃതസ്തരന്തി

അർത്ഥം—സ്തുതി നയിക്കുന്നവർ അതിനമാത്തിയുള്ളവരായി വേച്ച സോമരശ്മികളെല്ലാം പുരാതനമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന് ഉല്പന്നമായോ, ആ രശ്മികളെ നല്ലപോലെ കാണാത്ത കുരുടന്മാരും ദേവസ്തുതി കേൾക്കാത്ത ചെകിടന്മാരും പരിത്യജി

ക്കുന്നു. (നല്ലതു കാണുന്ന കണ്ണുള്ളവരും നല്ലതു കേറംക്കുന്ന കാതു ള്ളവരുമായ മേധാവികറംമാത്രം പരിത്യജിക്കുന്നില്ല.) സത്യ മാർഗ്ഗത്തിലുള്ള ആ രശ്മികളുടെ ഗണത്തെ പാപികറം കയറിക്കട ക്കുന്നില്ല. സുകൃതികറം മാത്രം കടക്കുന്നു.

7 സഹസ്രധാരേവിതതേപവിത്രആ
വാചംപുനന്തികവയോമനീഷിണഃ
രുദ്രാസഏഷാമിഷിരാസോഅദ്രുഹ
സ്പശസ്വഞ്ചസ്സുദൃശോനൃചക്ഷസഃ

അന്വയം:–

കവയഃ, മനീഷിണഃ — ക്രാന്തകർമ്മാണഃ, പ്രാജ്ഞാ ഋത്വിജഃ
സഹസ്ര–ധാരേ വി–തതേ— ബഹുധാരോപേതേകർമ്മണി വിസ്തൃതേ
പവിത്രേ ഏഷാം വാചം — ശുദ്ധ്യുൽപാദകേ സോമേ വർത്തമാനാനാം മരുതാം മാദ്ധ്യമികാം വാചം
ആ പുനന്തി — സംസ്കുർവ്വന്തി, സ്തുവന്തി
ഇഷിരാസഃ, അദ്രുഹഃ — ഗമനശീലാഃ, അദ്രോഗ്ധാരഃ
സ്വ–അഞ്ചഃ സു–ദൃശഃ — ശോഭനാഞ്ചനാഃ, സുദർശനാഃ
നൃ–ചക്ഷസഃ — നൃണാം, കർമ്മനേതൃണാം ദ്രഷ്ടാരഃ
രുദ്രാസഃ സ്പശഃ — രുദ്രപുത്രാമരുതഃ മാധ്യമികയാ വാചാവശിനഃ ഭവന്തി

അർത്ഥം—കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത പ്രാജ്ഞന്മാരായ ഋത്വിക്കു കറം അനേകധാരകളോടുകൂടിയതും കർമ്മത്തിൽ പരന്നതും ശു ദ്ധിജനകവുമായ സോമത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന മരുത്തുക്കളുടെ മാധ്യ മികവാക്കിനെ സംസ്കരിക്കുന്നു, സ്തുതിക്കുന്നു. ഗമനശീലന്മാരും ദ്രോഹിക്കാത്തവരും നല്ല സഞ്ചാരഭംഗിയുററവരും കാഴ്ചക്കു നല്ല വരും കർമ്മനേതാക്കളെ കാണുന്നവരുമായ രുദ്രപുത്രന്മാർ (മരു ത്തുകറം) മാധ്യമികവാക്കിനാൽ വശീകൃതരായി ഭവിക്കുന്നു.

8 ഋതസ്യഗോപാനദഭായസുക്രതു

സ്ത്രീഷപവിത്രാഹൃദ്യന്താദധേ

വിദ്വാന്സവിശ്വാഭുവനാഭിപശ്യ

ത്യവാജുഷ്ടാൻവിധ്യതികർത്തേഅവ്രതാൻ

അന്വയം –

ഋതസ്യ ഗോപാഃ	— സത്യഭൂതസ്യ യജ്ഞസ്യ ഗോപയിതാ
(അത ഏവ) സുക്രതുഃ	— ശോഭനകർമ്മാ സോമഃ
ന ദഭായ	— ദംഭായ ന ഭവതി, പരൈർദ്ദംഭയിതും ന ശക്യതേ
(കിഞ്ച) സഃ ത്രീ പവിത്രാ	— ത്രീണി, അഗ്നിവായുസൂര്യാത്മകാനി ത്രീണി പവിത്രാണി
ഹൃദി അന്തഃ ആ ദധേ	— ഹൃദയസ്യാന്തരാ ദധാതി, സ്വാത്മനി സംഗമയതി
(അപി ച) വിദ്വാൻ സഃ	— സർവ്വം ജാനാനസ്സോമഃ
വിശ്വാ ഭുവനാ അഭി പശ്യതി	— സർവ്വാണി ഭൂതജാതാനി പശ്യതി
(തതഃ) കർത്തേ അജുഷ്ടാൻ	— കർമ്മണ്യപ്രിയാൻ
(അത ഏവ) അവ്രതാൻ	— അയജമാനാൻ
അവ വിധ്യതി	— അവാങ്മുഖാൻ കൃത്വാ ഹിനസ്തി

അർത്ഥം–സത്യഭൂതമായ യജ്ഞത്തിന്റെ രക്ഷകനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ ശോഭനകർമ്മാവുമായ സോമൻ ആരാലും ദ്രോഹിക്കപ്പെടാൻ പാടാത്തവനാണ്. പിന്നെ, അഗ്നി, വായു, സൂര്യൻ എന്നിവരുടെ രൂപങ്ങളിലുള്ള മൂന്നു പവിത്രങ്ങളും അവിടുന്ന് ഹൃദയമധ്യത്തിൽ ധരിക്കുന്നു, തന്നിൽ ചേർക്കുന്നു കൂടാതെ, എല്ലാമറിയുന്ന സോമൻ എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളെയും നേരെ കാണുന്നു. കർമ്മത്തിൽ അതല്പരന്മാരായ, അവ്രതന്മാരെ കീഴ്മുഖരായി കൊന്നുകളയുന്നു.

9 ഋതസ്യതന്തുർവ്വിതതഃപവിത്രആ

ജിഹ്വായാഅഗ്രേവരുണസ്യമായയാ

ധീരാശ്ചിത്തൽസമിനക്ഷന്തആശ

താത്രാകർത്തമവപദാത്യപ്രഭുഃ വ 30

അന്വയം:—

ഋതസ്യ തന്തുഃ — സത്യഭൃതസ്യ യജ്ഞസ്യതനിതാ

പവിത്രേ വി–തതഃ — ദശാപവിത്രേ വിസ്തൃതഃ

വരുണസ്യ ജിഹ്വായാഃ

അഗ്രേ — അഗ്രസ്ഥാനേ

മായയാ ആ — കർമ്മണാ ആസ്ഥിതഃ

(വരുണസ്യ ജിഹ്വാഗ്രേ ആപസ്തിഷ്ഠന്തി, താസ്വവർത്തതീതി

വസതീവര്യാദ്യുദകേഷ്വസ്ഥിതഃ)

(തതഃ) ധീരാഃ ചിൽ — കർമ്മണി പ്രാജ്ഞാഏവ

തൽ സം–ഇനക്ഷന്തഃ — വരുണജിഹ്വാഗ്രസ്ഥാനം

സംവ്യാപ്നവന്തസ്സന്തഃ

ആശത — സ്തുതിഭിർവ്യാപ്നവൻ

(യഃ) കർത്തം അപ്ര–ഭുഃ — കർമ്മണി സമർത്ഥോനഭവതി

(സോയം) അത്ര അവ

പദാതി — അവസ്ഥാൽ, നരകേപതതി

അർത്ഥം—സത്യഭൃതമായ യജ്ഞമുണ്ടാക്കുന്ന സോമൻ ദശാപവിത്രത്തിൽ പരന്നു്, വരുണന്റെ നാവിൻ തലപ്പത്തു് കർമ്മത്താൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. (വരുണന്റെ നാവിൽ വെള്ളമുണ്ടു്. അതിൽ വർത്തിക്കുന്നു എന്നാൽ വസതീവര്യാദി മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ സ്ഥിതനെന്നർത്ഥം) പിന്നെ, കർമ്മത്തിൽ വിദഗ്ധന്മാർ തന്നെ വരുണന്റെ നാവിൻതുമ്പു വ്യാപിച്ചുകൊണ്ടു്, സ്തുതികളോടുകൂടിയെത്തുന്നവരായി. ഏവൻ കർമ്മത്തിലസമർത്ഥനോ, അവൻ താഴെ നരകത്തിൽ വീഴുന്നു.

വർഗ്ഗം 31–32 ദൈവതം സോമഃ കക്ഷീവാൻ ഋഷിഃ ജഗതീത്രിഷ്ടുപ് ഛന്ദസീ

1 ശിശുർന്നജാതോവചക്രദദ്വനേ
സ്വ൪യ്യദ്വാജ്യരുഷഃസിഷാസതി
ദിവോരേതസാസചതേപയോവൃധാ
തമീമഹേസുമതീശർമ്മസപ്രഥഃ

അന്വയം —

വനേ ജാത, ശിശുഃ ന	— വസതീവര്യാഖ്യേ ഉദകേ ഉൽപന്നസ്സോമഃ ശിശുരിവ
അവ ചക്രദൽ	— അവാങ്മുഖം ക്രന്ദതി
യൽ വാജീ അരുഷഃ	— യദായാഗാനുഷ്ഠാതാ ആരോചമാനസ്സൻ
സ്വഃ സിസാസതി	— സ്വർഗ്ഗലോകം സംക്രമിച്ഛതി
(സഃ) പയഃ-വൃധാ രേതസാ	— ക്ഷീരസ്യവർദ്ധകേനോദകേന സഹ
ദിവഃ സചതേ	— ദ്യുലോകാൽ പാർത്ഥിവം ലോകം സമവൈതി
തം സ-പ്രഥഃ ശർമ്മ	— സോമം സർവ്വതഃ പൃഥുതരം ധനാദിനായുക്തം ഗൃഹം
സു-മതീ ഈമഹേ	— സുമത്യാ, സ്തുത്യാ യാചാമഹേ

അർത്ഥം—വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലത്തിൽ ഉളവായ സോമൻ കട്ടിപോലെ പാത്രത്തിൽ മുഖം താഴ്ത്തി കരയുന്നു, ശബ്ദിക്കുന്നു യാഗാനുഷ്ഠാതാവു് ശോഭനനായി സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിക്കാനിച്ഛിക്കുമ്പോഴാണു് ആ സോമൻ പാൽ വളർത്തുന്ന നീരോടുകൂടി ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നു് ഭൂലോകത്തിൽ വന്നുചേരുന്നു് അപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തോടു് പെരിയതും ധനാദികൾ ചേർന്നതുമായ ഗൃഹം സൽസ്തുതിയോടുകൂടി യാചിക്കുന്നു,

2 ദിവോയസ്സംഭോധരുണസ്വാതത

ആപൃർണ്ണോഅംശുഃപര്യേതിവിശ്വതഃ

സേമേമഹീരോദസീയക്ഷദാവൃതാ

സമീചീനേദാധാരസമിഷഃകവിഃ

അന്വയം:—

ദിവഃ സ്കംഭഃ, ധരുണഃ	—	ദ്യുലോകസ്യ സ്തംഭയിതാ പൃഥിവ്യാ ധാരകഃ
സു–ആതതഃ, ആ–പൂർണ്ണഃ	—	സുഷ്ഠു സർവ്വത്ര വിസ്തൃതഃ, പാത്രേഷു സമ്പൂർണ്ണഃ
യഃ അംശുഃ വിശ്വതഃ പരി–ഏതി	—	സോമസ്സർവ്വതഃ പരിഗച്ഛതി
സഃ ഇമേ മഹീ രോദസീ	—	മഹത്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ആ–വൃതാ യക്ഷൽ	—	യജതു, സ്വബലേന സംയോജയതു
(തതസ്സഃ) സം–ഈചീനേ	—	പരസ്പരം സംഗതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ദാധാര	—	ധാരയാഞ്ചകാര
(അനന്തരം) കവിഃ ഇഷഃ സം	—	ക്രാന്തകർമ്മാന്നാനി സംപ്രയച്ഛതു

അർത്ഥം—ദ്യുലോകത്തെ സ്തംഭിപ്പിച്ചുനിർത്തുന്നവനും ഭൂമിയെ താങ്ങുന്നവനും എങ്ങും പരന്നവനും പാത്രങ്ങളിൽ നിറഞ്ഞവനുമായ ഏതുവൻ എമ്പാടും ചുററിപ്പടരുന്നുവോ, ആ സോമൻ ഈ മഹതികളായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ മൂടിക്കൊണ്ടു യജിക്കട്ടേ, സ്വബലത്താൽ യോജിപ്പിക്കട്ടേ. ആർ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ അന്യോന്യം ചേർത്തവരാക്കി ധരിച്ചുവോ, കവിഞ്ഞ കർമ്മമൊത്ത അവിടുന്ന നമുക്കന്നങ്ങളും തന്നരുളട്ടേ.

3 മഹിപ്സരസ്സുകൃതംസോമ്യംമ

ധ്വൂർവ്വീഗവ്യൂതിരദിതേരൃതംയതേ

ഈശേയോവൃഷ്ടേരിതഉസ്രിയോവൃ

ഷാപാന്നേതായഇതഊതിരൃഗ്മിയഃ

അന്വയം –

ഋതം യതേ — സത്യഭൂതം യജ്ഞം ഗച്ഛതേ ഇന്ദ്രായ

സുകൃതം സോമ്യം മഹി മധു — സുസംസ്കൃതം സോമമയം മഹന്മധുരരസം

പ്സരഃ — ഭക്ഷണീയം, പാനീയം ഭവതി

(കിഞ്ചാസ്യ യജ്ഞം പ്രത്യാഗച്ഛതാം ദേവാനാം)

അദിതേഃ — പൃഥിവ്യാഃ

ഗവ്യൂതിഃ ഉർവ്വീ — മാർഗ്ഗോ വിസ്തീർണ്ണോ ഭവതി

യഃ ഇതഃ വൃഷ്ടേഃ ഈശേ — ഇമം ലോകമാപതതോവർഷസ്യേശ്വരഃ

(തഥാ) ഉസ്രിയഃ — ഗോഭ്യോഹിതഃ

അപാം വൃഷാ, നേതാ — ജലവർഷകഃ, യജ്ഞസ്യ നായകഃ

ഇതഃ-ഊതിഃ യഃ — ഇതോഗച്ഛൻയഇന്ദ്രഃ

ഋഗ്മിയഃ — ഋഗ്ഭിഃ, സ്തുത്യഃ, തസ്മാ അയം സോമഃ പാതവ്യഃ

അർത്ഥം.-സത്യഭൂതമായ യജ്ഞത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന ഇന്ദ്രന്, നന്നായി സംസ്കരിച്ചതും സോമമയവും മഹത്തുമായ മധുരരസം കുടിക്കത്തക്കതാകുന്നു ഈ യജ്ഞത്തിന്നുവരുന്ന ദേവന്മാർക്ക് ഭൂമിയുടെ വഴി വിശാലമായിരിക്കുന്നു ആർ ഇവിടെ പെയ്യുന്ന മഴക്കീശ്വരനോ, അതുപോലെ പശുക്കൾക്കു ഹിതകാരിയോ, ആ ഇന്ദ്രൻ ജലവർഷിയും യജ്ഞനായകനുമാകുന്നു ഇവിടെ വരുന്ന യാതൊരിന്ദ്രൻ ഋക്കുകളാൽ സ്തുത്യനാണോ, അവിടേക്ക് ഈ സോമം പാനീയമാകുന്നു

4 ആത്മന്വന്നഭോദുഹ്യതേഘൃതംപയ

ഋതസ്യനാഭിരമൃതംവിജായതേ

സമീചീനാസ്സുദാനവഃപ്രീണന്തിത

ന്നരോഹിതമവമേഹന്തിപേരവഃ

അന്വയം:—

ആത്മൻ—വൽ ഘൃതം, പയഃ	— ആത്മവൽ, സാരവദാജ്യം, ക്ഷീരം
നഭഃ ദുഹ്യതേ	— നഭസഃ, ആദിത്യരൂപാൽ സോമോ ദുഹ്യതേ
(കിഞ്ച) ഋതസ്യ നാഭിഃ	— യജ്ഞസ്യ ബന്ധകം
അമൃതം വി ജായതേ	— തസ്മാദേവപ്രാദുർഭവതി
(തതഃ) സു—ദാനവഃ	— ശോഭനസ്തുതിഹവിർദ്ദാനവന്തോ യജമാനാഃ
സം—ഈചീനാഃ തം പ്രീണന്തി	— പരസ്പരം സംഗതാസ്സന്തസ്സോമം പ്രീണയന്തി, തർപ്പയന്തി
(അഥ) നരഃ പേരവഃ	— നേതാരഃ, സർവ്വസ്യരക്ഷകാഃ രശ്മയഃ
ഹിതം അവ മേഹന്തി	— സർവ്വേഷാം ഹിതമുദകം ഭൂമൌ വർഷന്തി,

അർത്ഥം—ആത്മാവുപോലെ സാരവത്തായ നെയ്യും പാലും സോമൻ ആദിത്യരൂപമായ ആകാശത്തിൽനിന്ന് ചുരത്തുന്നു. യജ്ഞത്തിന്നു പ്രധാനമായ അമൃതം (സോമരസം) അവിടുന്നിൽ നിന്നുതന്നെയാണുണ്ടാകുന്നത്, നല്ല സ്തുതിയും ഹവിസ്സും ദാനം ചെയ്യുന്ന യജമാനന്മാർ അന്യോന്യം ചേർന്ന്, ആ സോമനെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നു. പിന്നെ നേതാക്കളും എല്ലാവർക്കും രക്ഷകരു മായ സോമരശ്മികൾ എവർക്കും ഹിതമായ ജലം ഭൂമിയിൽ വർഷിക്കുന്നു.

5 അരാവീദംശുഃ സചമാന ഊർമ്മിണാ

ദേവാവ്യം മനുഷേ പിന്വതി ത്വചം

ദധാതി ഗർഭമദിതേരുപസ്ഥ ആ

യേന തോകം ച തനയം ച ധാമഹേ വ 31

അന്വയം —

ഊർമ്മിണാ — വസതീവര്യാദീനാമുദകാനാം സംഘാതേന

സചമാനഃ അംശുഃ

അരാവീത് — സംഗതസ്സോമശ്ശബ്ദം കരോതി

(കിഞ്ച സഃ) ദേവ–അവ്യം

ത്വചം — ദേവാനാം പാലയിതാരമാത്മനശ്ശരീരം

മനുഷേ പിന്വതി — മനുഷ്യായ, യജമാനായ പാത്രേഷു ക്ഷരതി

(അപിച) അദിതേഃ

ഉപ–സ്ഥേ — ഭൂമ്യാസ്സമീപേ ഓഷധീഷു

ഗർഭം ആ ദധാതി — സ്വധാമയൈഃ കിരണൈർവ്വിദധാതി

യേന തോകം ച

തനയം ച — യേന ഗർഭേണ വയം പുത്രം പൌത്രഞ്ച

ധാമഹേ — ദധ്മഹേ ധാരയാമഃ

അർത്ഥം—വസതീവരി മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തോട് ചേർന്ന സോമൻ ശബ്ദിക്കുന്നു പിന്നെ ദേവന്മാരെ രക്ഷിക്കുന്ന സ്വശരീരത്തെ മനുഷ്യനായ യജമാനനുവേണ്ടി പാത്രങ്ങളിൽ [illegible]ന്നു ഭൂമിയിലുള്ള സസ്യാദികളിൽ തന്റെ അന്തരാ[illegible] [illegible]ിക്കുന്നു ആ ഗർഭംകൊണ്ടാണ് നമ്മൾ [illegible]ാനീയമാം[illegible] ധരിക്കുന്നതു്, നേടുന്നതു്

6 സഹസ്രധാരേവതാഅസശ്ചത

സ്തൃതീയേസന്തുരജസിപ്രജാവതീഃ

ചതസ്രോനാഭോനിഹിതാഅഃവോദിവോ

ഹവിർഭരന്ത്യമൃതങ്ഘൃതശ്ചുതഃ

അന്വയം:—

സഹസ്ര–ധാരേ — ബഹൂദകധാരേ
തൃതീയേ രജസി — സ്വർഗ്ഗേ വർത്തമാനാഃ
അസശ്ചതഃ — പരസ്പരമസക്താഃ
പ്രജാ–വതീഃ താഃ — ഉൽപാദിത പ്രജാവത്യസ്സോമസ്യ ദീപ്തയഃ
— അവസ്താൽ, പൃഥിവ്യാം പതന്തു
അവ സന്തു — സോമസ്യ സംബന്ധിന്യ
ചതസ്രഃ നാഭഃ — ശ്ചതസ്രോദീപ്തയഃ കലാഃ
ദിവഃ അവഃ നി–ഹിതാഃ — അവസ്താൽ സോമേന സ്ഥാപിതാഃ
(താഃ) ഘൃത–ശ്ചുതഃ — ഉദകസ്യച്യാവയിത്ര്യസ്സത്യഃ
ഹവിഃ ഭരന്തി — ദേവാനാം സോമഹവിഃ പ്രയച്ഛന്തി
(തഥാ) അമൃതം — ഗോഷ്വോഷധീഷു ച പയോ രൂപം, സുധാരൂപം ഭരന്തി, പ്രക്ഷിപന്തി

അർത്ഥം—ധാരാളം ജലധാരകളൊത്ത മൂന്നാംലോകത്തിൽ, സ്വർഗ്ഗത്തിലുള്ള, അന്യോന്യം ചേരാതെ വെവ്വേറെ നിന്ന പ്രജോൽപാദകങ്ങളായ സോമൻെറ പ്രകാശങ്ങൾ, രശ്മികൾ താഴെ ഭൂമിയിൽ പതിക്കട്ടേ. സോമൻെറ നാലു കലകൾ ദ്യോവിൽ നിന്നു ഭൂവിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടവയത്രേ. അവ ജലവർഷികളായി സോമഹവിസ്സ് ദേവന്മാർക്ക് കൊടുക്കുന്നു. അതുപോലെ പശുക്കളിലും സസ്യാദികളിലും പാലായും അമൃതമായും സോമൻ പ്രക്ഷേപിക്കുന്നു. (ഇവിടെ സോമനെ ചന്ദ്രനായിട്ടു മാത്രമാണ് പറയുന്നത്.)

7 ശ്വേതംരൂപംകൃണുതേയൽസിഷാസതി
സോമോമീഢ്വാഅസുരോവേദഭൂമനഃ
ധിയാശമീസചതേസേമഭിപ്രവ
ദിവസ്കവന്ധമവദർഷദുദ്രിണം

അന്വയം:—

യൽ സിസാസതി	— യദാ സോമസ്സ്വർഗ്ഗം സംകേന്തു മിച്ഛതി
(തദാ) ശ്വേതം രൂപം കൃണുതേ	— ദീപ്യമാനം ശുക്ലം രൂപം കരോതി
(തതഃ) മീഢ്വാൻ,അസുരഃ	— കാമാനാം സേക്താ, ബലവാൻ
സോമഃ ഭൂമനഃ വേദ	— ബഹുധനാൻ സ്തോതൃഭ്യോ ജാനാതി, പ്രയച്ഛതി
സഃ ഈം ധിയാ	— സോയം പ്രജ്ഞാനേന
പ്ര-വൻ ശമീ അഭി സചതേ	— പ്രകൃഷ്ടാനി കർമ്മാണ്യഭിത സ്സമവൈതി
(കിഞ്ച) ദിവഃ ഉദ്രിണം	— അന്തരിക്ഷാദുദകവന്തം
കവന്ധം അവ ദർഷൻ	— മേഘമവദാരയതി

അർത്ഥം.—സോമൻ സ്വർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടുമ്പോഴം വെളുത്ത പ്രകാശമുള്ള രൂപം കൈക്കൊള്ളുന്നു പിന്നെ കാമവർഷകനും ബലവാനുമായ സോമൻ ധാരാളം ധനങ്ങളെ സ്തോതാക്കൾക്കേകുന്നു. ഈ സോമൻ പ്രജ്ഞാനത്താൽ ഉൽകൃഷ്ടകർമ്മങ്ങളോടു ചേരുന്നു. അതിന്നശേഷം അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്നു ജലവത്തായ മേഘത്തെ പിളക്കുന്നു

8 അധശ്വേതംകലശംഗോഭിരക്തം
കാർഷ്മന്നാവാജ്യക്രമീത്സസ്വാൻ
ആഹിന്വിരേമനസാദേവയന്തഃ
കക്ഷീവതേശതഹിമായഗോനാം

അന്വയം:—

അധ ശ്വേതം — അഥ സോമസംസർഗ്ഗാൽ ശ്വേതവർണ്ണം

ഗോഭിഃ അക്തം കലശം — ഉദകൈസ്സമ്പൃക്തം

സസ—വാൻ — ദ്രോണകലശം സംഭജൻ സോമഃ

കാർഷ്മൻ വാജീ — കാഷ്ഠായാം ഗന്താശ്വഃ

ആ അക്രമീൽ — യുദ്ധം ഭജനായാക്രമതേ

(സോമഃ കാഷ്ഠായാം ദ്രോണകലശേപതതി)

(തസ്മൈ സോമായ)

ദേവ—യന്തഃ — ദേവാനിച്ഛന്ത ഋത്വിജഃ

മനസാ ആ ഹിന്വിരേ — സ്തുതീരാഭിമുഖ്യേന പ്രേരയന്തി

(തത്ര) ശത—ഹിമായ

കക്ഷീവതേ — ബഹുഗമനായ ശതവർഷായ വാ ഋഷയേ

(സോമഃ) ഗോനാം — ഗാഃ, പശൂൻ പ്രേരയതി

അത്ഥം.—താൻ ചേർന്ന വെളുത്തതും ജലങ്ങളാ ചേർന്നതുമായ ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന സോമൻ, പോരിൽ കുതിര അറ്റത്തുപോയി ആക്രമിക്കുന്നപോലെ, ദ്രോണകലശത്തിൽ ചെന്നു വീഴുന്നു. ആ സോമന്നായി ദേവകാമന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾ സ്തുതികൾ നേരെ എത്തിക്കുന്നു. ധാരാളം സഞ്ചാരശീലനായ (അല്ലെങ്കിൽ നൂറു വയസ്സായ) കക്ഷീവാനെന്ന ഋഷിക്ക് സോമൻ പശുക്കളെ എത്തിക്കുന്നു.

9 അദ്ഭിസ്സോമപപൃചാനസ്യതേര
സോവ്യോവാരംവിപ്പവമാനധാവതി
സമൃദ്ധ്യമാനഃകവിഭിർമ്മദിന്തമ
സ്വാദസ്വേന്ദ്രായപവമാനപീതയേ വ. 32

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, സോമ, — പൂയമാന, സോമ,
അത്—ഭിഃ പപൃചാനസ്യ — വസതീവര്യാദിഭിരുദകൈ സംപൃച്യമാനസ്യ

തേ രസഃ അവ്യഃ വാരം — തവരസോവിമയം ദശാപവിത്രം
വി ധാവതി — വിവിധം പ്രാപ്നോതി
(തതഃ) ഹേ മദിൻ–തമ,
പവമാന — മാദയിതൃതമ, സോമ, ത്വം
സഃ കവി–ഭിഃ മൃജ്യമാനഃ — സത്വം ക്രാന്തകർമ്മഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ
പൂയമാനസ്സൻ
ഇന്ദ്രായ പീതയേ സ്വാദസ്വ — ഇന്ദ്രസ്യ പാനാർത്ഥം പ്രിയ
രസോഭവ

അർത്ഥം–അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, വസതീവരി മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളോടുചേർന്ന അവിടത്തെ രസം ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ പലപാടു പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ ഏററവും ഹർഷമിയററുന്ന സോമ, അവിടുന്ന് കവിഞ്ഞ കർമ്മമുററ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, ഇന്ദ്രന്നു കുടിക്കാനായി പ്രിയരസത്തനായി ഭവിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം.–33. ഭാർഗ്ഗവഃ കവിഃ ഋഷിഃ, ജഗതീച്ഛന്ദഃ

1 അഭിപ്രിയാണിപവതേചനോഹിതോ
നാമാനിയഹ്വോഅധിയേഷുവർദ്ധതേ
ആസൂര്യസ്യബൃഹതോബൃഹന്നധി
രഥംവിഷ്വഞ്ചമരുഹദ്വിചക്ഷണഃ

അന്വയം:–
യേഷു യഹ്വഃ — അന്തരിക്ഷസ്ഥിതേഷൂദകേഷു
യേഷു മഹാനയം സോമഃ
അധി വർദ്ധതേ — അധികം പ്രവൃദ്ധോ ഭവതി
ചനഃ–ഹിതഃ — ഹിതാന്നസ്സോമഃ
പ്രിയാണി നാമാനി — പ്രീണയിതൄണി നമനശീലാന്യുദകാനി
അഭി പവതേ — അഭിതഃ കരോതി
(തതഃ) ബൃഹൻ ബൃഹതഃ
സൂര്യസ്യ — മഹാൻ സഃപരിവൃഢസ്യ
സൂര്യസ്യ

വിഷ്വഞ്ചം രഥം അധി — വിഷ്വഗ്ഗമനസ്യ രഥസ്യോപരി
വി-ചക്ഷണഃ ആ
അരുഹൽ — സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാസന്നാരോഹതി

അർത്ഥം—അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള ജലങ്ങളേവയിൽ മഹാനായ സോമൻ അധികം പ്രവൃദ്ധനാണോ, ഹിതമായ അന്നമൊത്ത ആ സോമൻ പ്രീതികരങ്ങളും സ്വയം കനിയുന്നവയുമായ ജലങ്ങളെ അടുത്തുണ്ടാക്കുന്നു, എത്തിക്കുന്നു. പിന്നെ, മഹാനായ അവിടുന്ന് ശ്രേഷ്ഠനായ സൂര്യന്റെ എമ്പാടും ഗമിക്കുന്ന തേരിന്റെ മുകളിൽ എല്ലാം കാണുന്നവനായിക്കയറുന്നു.

2 ഋതസ്യജിഹ്വാപവതേമധുപ്രിയം
വക്താപതിർധിയോഅസ്യാഅദാഭ്യഃ
ദധാതിപുത്രഃപിത്രോരപീച്യ൦
നാമതൃതീയമധിരോചനേദിവഃ

അന്വയം:—

ഋതസ്യ ജിഹ്വാ	—	സത്യഭൂതസ്യ യജ്ഞസ്യ മുഖ്യത്വേന ജിഹ്വാസ്ഥാനീയഃ
വക്താ പ്രിയം, മധു പവതേ	—	ശബ്ദകൃൽ സോമഃ പ്രിയകരം, മദകരം രസം ക്ഷരതി
അസ്യാഃ ധിയഃ പതിഃ	—	ഏതസ്യ കർമ്മണഃ പാലയിതാ
അദാഭ്യഃ പുത്രഃ	—	രക്ഷോഭിർഹിംസിതുമശക്യോ യജമാനഃ
പിത്രോഃ അപീച്യം	—	മാതാപിത്രോരന്തർഹിതം, തയോരപരിജ്ഞായമാനം
(യൽ) തൃതീയം നാമ ദിവഃ രോചനേ	—	ദ്യുലോകസ്യ ദീപ്യമാനേ സോമേഭിഷൂയമാണേസതി
അധി ദധാതി	—	അത്യന്തം ധാരയതി (സോമയാജീതി തൃതീയം നാമ)

അർത്ഥം—മുഖ്യത്വംകൊണ്ട് സത്യഭൂതമായ യാഗത്തിന്റെ നാവായ, ശബ്ദിക്കുന്ന സോമൻ പ്രിയകരവും ഹർഷകരവുമായ രസമൊഴുക്കുന്നു. ആ കർമ്മത്തിന്റെ പാലകനും രക്ഷസ്സുകളാൽ

ദ്രോഹിക്കപ്പെടാൻ കഴിയാത്തവനുമായ പുത്രൻ, യജമാനൻ തന്റെ മാതാപിതാക്കാംക്കറിയാത്ത മൂന്നാമതൊരു പേർ, ദ്യ ലോകത്തിന്റെ പ്രകാശമാനമായ ഭാഗത്ത്, സോമം സംസ്കരി ക്കവേ, നേടുന്നു, ധരിക്കുന്നു. (ഇട്ട പേരിന്നും വിളിക്കുന്ന പേരി ന്നും പുറമെ മൂന്നാമതായി സോമയാജി എന്ന പേർ ധരിക്കുന്നു. ഉദാ'–രാമൻ എന്ന കുട്ടൻ സോമയാജിപ്പാട്).

3 അവദ്യുതാനഃകലശാഅചിക്രദ

ന്നൃഭിര്യേമാനഃകോശആഹിരണ്യയേ

അഭീമൃതസ്യദോഹനാഅനൂഷ

താധിത്രിപൃഷ്ഠഉഷസോവിരാജതി

അന്വയം:–

ദ്യുതാനഃ	— ദീപ്യമാനഃ
നൃ–ഭിഃ ഹിരണ്യയേ	
കോശേ	— കർമ്മനേതൃഭിഃ ഹിരണ്മയേ അധിഷവണചർമ്മണി
ആ യേമാനഃ	— സോമോനിയമ്യമാനോ ഭവതി
(തതഃ) ഋതസ്യ ദോഹനാഃ	— സത്യഭൂതസ്യ യജ്ഞസ്യ ദോഗ്ധാര ഋത്വിജഃ
ഈം അഭി അനൂഷത	— ഏനം സോമമഭിഷ്ടുവന്തി
കലശാൻ അവ	
അചിക്രദത്	— ദ്രോണകലശാൻ പ്രത്യവക്രന്ദതി ശബ്ദായതേ
ത്രി–പൃഷ്ഠഃ	— ത്രിസവനോപേതസ്സോമഃ
ഉഷസഃ അധി വി രാജതി	— യാഗാഹനിവിശേഷേണ ദീപ്യതേ

അർത്ഥം–പ്രകാശമാനനായ സോമൻ കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ സ്വർണ്ണമയമായ സംസ്കരണചർമ്മത്തിൽ ഒതുക്കി നിർത്തപ്പെടുന്നവനാകുന്നു. പിന്നെ, സത്യഭൂതമായ യജ്ഞത്തെ (ഫലത്തെ) കറക്കുന്ന ഋത്വിക്കുകാം ഈ സോമനെ സ്തുതിക്കു ന്നു. അവിടുന്ന് ദ്രോണകലശങ്ങളെ ഉന്നംവെച്ച ശബ്ദിക്കുന്നു. മൂന്നു സവനങ്ങളോടുകൂടിയ സോമൻ യാഗദിവസത്തിൽ വി ശേഷിച്ചും പ്രകാശിക്കുന്നു.

4 അദ്രിഭിസ്സുതോമതിഭിശ്ചനോഹിതഃ

പ്രരോചയന്രോദസീമാതരാശുചിഃ

രോമാണ്യവ്യാസമയാവിധാവതി

മധോർദ്ധാരാപിന്വമാനാദിവേദിവേ

അന്വയം:–

മതി–ഭിഃ, അദ്രി–ഭിഃ — സ്തുതിഭിഃ, ഗ്രാവഭിഃ
സുതഃ ചനഃ–ഹിതഃ — അഭിഷുതഃ, ഹിതാന്നസ്സോമഃ
മാതരാ രോദസീ — ജഗതോ നിർമ്മാത്ര്യൗ
ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
പ്ര–രോചയൻ, ശുചിഃ — പ്രകർഷേണ പ്രകാശയൻ, അത
ഏവ ദീപ്യമാനഃ
അവ്യാ രോമാണി — അവിഭവാനി, തൈഃ കൃതൈഃ
പവിത്രാണി
സമയാ വി ധാവതി — അഭിതഃ ക്ഷരതി
(കിഞ്ച) മധോഃ ധാരാ — മദകരസ്യ സോമസ്യ ധാരാ
ദിവേ–ദിവേ പിന്വമാനാ— അന്വഹം സിച്യമാനാ പവതേ

അർത്ഥം–സ്തുതികളോടുകൂടി പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും ദേവന്മാർക്കും മനുഷ്യർക്കും ഹിതമായ അന്നമൊത്തവനമായ സോമൻ, ജഗത്തു നിർമ്മിക്കുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളെ നന്നായി പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, സ്വയം ശോഭമാനനായി, ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള പവിത്രങ്ങളിലേയ്ക്കു മുററുമൊഴുകുന്നു. പിന്നെ, ഹർഷകരമായ സോമത്തിന്റെ ധാര ദിവസംതോറും നനവിയററിക്കൊണ്ടൊഴുകുന്നു

5 പരിസോമപ്രധന്വാസ്വസ്തയേ

നൃഭിഃപുനാനോഅഭിവാസയാശിരം

യേതേമദാആഹനസോവിഹായസ

സ്തേഭിരിന്ദ്രഞ്ചോദയദാതവേമഘം വ. 33

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, സ്വസ്തയേ	— അവിനാശായ
പരി പ്ര ധന്വ	— പാത്രാണി പരിതഃ പ്രഗച്ഛ
(കിഞ്ച) നൃ-ഭിഃ പുനാനഃ	— കർമ്മനേതൃഭിഃ പൂയമാനസ്ത്വം
ആ-ശിരം അഭി വാസയ	— ക്ഷീരാദികമാച്ഛാദയ, സംയോജയ
ആഹനസഃ വി-ഹായസഃ	— വചനവന്തഃ, സ്തുതിമന്തഃ, മഹാന്തഃ
യേ തേ മദാഃ	— ത്വദീയാ മദഹേതവോ രസാഃ
തേഭിഃ മംഹം ദാതവേ	— തൈർമ്മംഹനീയം ധനമസ്മഭ്യം ദാതും
ഇന്ദ്രം ചോദയ	— പ്രേരയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ക്ഷേമത്തിനായ്വേണ്ടി പാത്രങ്ങളിൽ ചുറ്റും പ്രാപിച്ചാലും. കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധി പൂകുന്ന അവിടുന്ന് പാൽ മുതലായവയോടു ചേർന്നാലും. സ്തുതിയോടുകൂടിയവയും മഹത്തുക്കളുമത്രേ അവിടത്തെ ഹർഷഹേതുക്കളായ രസങ്ങൾ. ആ രസങ്ങളാൽ പൂജ്യമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കേകാനായി, ഇന്ദ്രനെ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും.

രണ്ടാമധ്യായം സമാപ്തം

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം- 3

3-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 3-ാം ഋക്കിൽ യജ്ഞത്തിലെ വസതീവരികാം മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങാം അഫ്സരസ്സുകളാണെന്ന പറയുന്നു. വർഗ്ഗം 6ൽ 4-ാം മന്ത്രം ഏതു സൽകർമ്മം ചെയ്യുമ്പോഴും ഭക്തിപൂർവ്വം ചൊല്ലാവുന്നതാണ്. ഏതു സൽക്കർമ്മവും യജ്ഞമാണ്. 9-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 2-ാം ഋക്ക് ആലോചനാമൃതമാണ്. 22-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 3-ാം ഋക്കിൽ ഉശനസ്സ് മന്ത്രം കൊണ്ടു് പശുവിനെ കറക്കുന്നതു പറയുന്നു.

വർഗ്ഗം: 1 ഭാർഗ്ഗവഃ കവിഃ ഋഷിഃ, ജഗതീച്ഛന്ദഃ, സോമഃപവമാനോ ദേവതാ

1 ധർത്താദിവഃപവതേകൃത്ത്വ്യോരസോ
ദക്ഷോദേവാനാമനമാദ്യോനൃഭിഃ
ഹരിസ്സൃജാനോഅത്യോനസത്വഭി
വൃഥാപാജാംസികൃണുതേനദീഷ്വാ

അന്വയം:—

കൃത്ത്വ്യഃ, രസഃ	—	കർത്തവ്യഃ ശോധ്യഃ രസാത്മകഃ
ദേവാനാം ദക്ഷഃ	—	തേഷാം ബലപ്രദഃ
നൃ-ഭിഃ അന-മാദ്യ:	—	നേതൃഭിരൃത്വിശ്ഭിരനമദനീയഃ
ഹരിഃ, ധർത്താ	—	ഹരിതവർണ്ണഃ, സർവ്വസ്യ ധാരകസ്സോമഃ
ദിവഃ പവതേ	—	അന്തരിക്ഷസ്ഥിതാദ്ദശാപവിത്രാൽ ക്ഷരതി
സത്വ-ഭിഃ സൃജാനഃ അത്യഃ ന	—	സാദിഭിഃ പ്രേര്യമാണോശ്വ ഇവ
വൃഥാ പാജാംസി കൃണുതേ	—	അനായാസേന ബലാനി, വേഗാൻ കുരുതേ
നദീഷു ആ		വസതീവരീഷ്വാസിക്തഃ

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടേണ്ടവനും രസരൂപനും ദേവന്മാക്ക് ബലമേകുന്നവനും കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ സന്തോഷിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവനും പച്ചനിറമുറ്റവനും എല്ലാം ധരിക്കുന്നവനുമായ സോമൻ ആകാശത്തിലുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ നിന്നൊഴുകുന്ന തേരാളിയാൽ തെളിക്കപ്പെടുന്ന കുതിരപോലെ, അനായാസമായി കരുത്തു കാണിക്കുന്ന, വേഗം പ്രാപിക്കുന്ന വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ നനയ്ക്കപ്പെട്ടവനാകുന്നു.

2 ശൂരോനധത്തആയുധാഗഭസ്ത്യോ

സ്വഃ സ്സിഷാസന്രഥിരോഗവിഷ്ടിഷു

ഇന്ദ്രസ്യശുഷ്മമീരയന്നപസ്യുഭി

രിന്ദുർഹിന്വാനോഅജ്യതേമനീഷിഭിഃ

അന്വയം:—

(അയം സോമഃ) ഗഭസ്ത്യോഃ
ആയുധാ — ഹസ്തയോരായുധാനി
ശൂരഃ ന ധത്തേ — ശൂര ഇവ ധാരയതി
സ്വഃ സിസാസൻ — സ്വർഗ്ഗസുഖസാധനം സംഭക്തുമിച്ഛൻ
രഥിരഃ ഗോ-ഇഷ്ടിഷു — രഥവാൻ യജമാനസ്യ ഗവാമേഷണേഷു സത്സു
ഇന്ദ്രസ്യ ശുഷ്മം ഈരയൻ — ബലം പ്രേരയൻ
ഇന്ദുഃ അപസ്യു-ഭിഃ
മനീഷി-ഭിഃ — കർമ്മേച്ഛുഭിർമ്മേധാവിഭിഃ ഋത്വിഗ്ഭിഃ
ഹിന്വാനഃ അജ്യതേ — പ്രേര്യമാണോ ഗോഭിരജ്യതേ

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ കൈകളിലായുധങ്ങളും, ഒരു വീരഭടനെന്നപോലെ, [illegible] സ്വർഗ്ഗസുഖമാർഗ്ഗം പ്രാപിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നവനും തേരൊത്തവനുമായി, യജമാനന്റെ പശുക്കളെ അന്വേഷിക്കവേ, ഇന്ദ്രന്ന് ബലമെത്തിക്കുന്നവനായി, കർമ്മേച്ഛുക്കളും മേധാവികളുമായ ഋത്വിക്കുകളാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട്, സോമൻ അവറ്റ (നഷ്ടപ്പെട്ട) പശുക്കളോട് ചേർക്കുന്ന

3 ഇന്ദ്രസ്യസോമപവമാനഊർമ്മിണാ

തവിഷ്യമാണോജഠരേഷ്വാവിശ

പ്രണഃപിന്വവിദ്യുദഭ്രേവരോദസീ

ധിയാനവാജാ ഉപമാസിശശ്വതഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, പവമാനഃ	— പൂയമാനസ്ത്വം
തവിഷ്യമാണഃ	— വർദ്ധയിഷ്യമാണസ്സൻ
ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരേഷു	— ഉദരേഷു
ഊർമ്മിണാ ആ വിശ	— പ്രഭൂതയാ ധാരയാ പ്രവിശ
നഃ വി—ദ്യുൽ അഭ്രാ—ഇവ	— അസ്മദർത്ഥമഭ്രാണീവ
രോദസീ പ്ര പിന്വ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ ധുക്ഷ്വ
(കിഞ്ച) ധിയാ ന	— കർമ്മണാദ്യബദ്ധൻ
ശശ്വതഃ	(ന സമ്പ്രത്യർത്ഥ)
വാജാൻ ഉപ മാസി	— അന്നാനി സമീപേ നിർമ്മാസി ദദാസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് വർദ്ധിക്കുന്നവനായി ഇന്ദ്രന്റെ വയറുകളിൽ (വയറിന്റെ വലിപ്പംകൊണ്ടു ബഹുത്വം കല്പിച്ച ബഹുവചനം.) ഓളം വെട്ടി ഒഴുകിച്ചെന്നാലും. ഇടിമിന്നൽ മേഘങ്ങളെ എന്നപോലെ, ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ദ്യാവാപൃഥിവികൾക്കു രസം ചുരത്തിയാലും. ഇപ്പോൾ കർമ്മത്താലവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കന്നങ്ങളുണ്ടാക്കുന്നു, തന്നരുളുന്നു.

4 വിശ്വസ്യരാജാപവതേസ്വർദൃശ

ഋതസ്യധീതിമൃഷിഷാൾവീവശൽ

യസ്സൂര്യസ്യാസിരേണമൃജ്യതേ

പിതാമതീനാമസമഷ്ടകാവ്യഃ

അന്വയം —

വിശ്വസ്യ രാജാ — ജഗതസ്സ്വാമീ സോമഃ
സ്വഃ-ദൃശഃ ഋതസ്യ ധീതിം — സർവ്വദ്രഷ്ടുസ്സത്യഭൂതസ്യേന്ദ്രസ്യ കർമ്മ
ഋഷിഷാട്ട് — അതീന്ദ്രിയദ്രഷ്ടൄണാമൃഷീണാ മഭിഭവിതാ, മഹത്വേനസ്വയ മൃഷിശ്രേഷ്ഠത്വാൽ
(സോമഃ) അവീവശത് — അകാമയത
യഃ സൂര്യസ്യ അസിരേണ
മൃജ്യതേ — ക്ഷേപകേണ രശ്മിനാ ശോധ്യതേ
അസമഷ്ട-കാവ്യഃ — അന്യൈഃ കവിഭിരവ്യാപ്ത കർമ്മാസോമഃ
മതീനാം പിതാ പവതേ — അസ്മദീയാനാം സ്തുതീനാം പാലകഃ ക്ഷരതി

അർത്ഥം—ജഗത്തിന്റെ സ്വാമിയായ സോമൻ സ്വന്തം മഹത്വംകൊണ്ട് ഋഷിശ്രേഷ്ഠനും മററ് ഋഷിമാരെ കവച്ചുവെക്കുന്നവനുമായി, എല്ലാം കാണുന്ന സത്യഭൂതനായ ഇന്ദ്രന്റെ കർമ്മത്തെ ഇച്ഛപ്പെട്ടു ആർ സൂര്യന്റെ അകലെയെറിയപ്പെട്ട രശ്മിയാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നുവോ, അന്യകവികളാലൊപ്പമെത്താത്ത ആ സോമൻ നമ്മുടെ സ്തുതികളുടെ പാലകനായി ഒഴുകുന്നു.

5 വൃഷേവയൂഥാപരികോശമർഷ
സ്യപാമുപസ്ഥേവൃഷഭഃകനിക്രദൽ
സഇന്ദ്രായപവസേമത്സരിന്തമോ
യഥാജേഷാമസമിഥേത്വോതയഃ

വ. 1

അന്വയം—

(ഹേ സോമ,) അപാം
ഉപ-സ്ഥേ — അന്തരിക്ഷേ
വൃഷഭഃ വൃഷാ-ഇവ യൂഥാ — വർഷിതാവഃ വൃഷഭോയൂഥാനീവ

കോശം പരി അഷ്സി — കോശവദ്രസധാരകം കലശം പരിഗച്ഛസി

സഃ (ത്വം) കനിക്രദൽ — ശബ്ദം കർവ്വൻ ക്ഷരസേ
ഇന്ദ്രായ പവസേ — മാദയിതൃതമസ്ത്വം
മഥ്സരിൻ–തമഃ — ത്വയാരക്ഷിതാവയം
യഥാ ത്വാ–ഊതയഃ — ജയേമ തഥാ കുരു
സം–ഇഥേ ജേഷാമ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ജലസ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ വഷകനായ അവിടുന്നു്, കാള പശുക്കൂട്ടത്തെ എന്നപോലെ, ഉറപോലെയുള്ള ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ആ അവിടുന്നു ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി ഒഴുകുന്നു. ഏററവും ഹഷകരനായ അവിടുന്നു്, അവിടുന്നാൽ രക്ഷിതരായ ഞങ്ങൾ യുദ്ധത്തിൽ എപ്രകാരമായാൽ ജയിക്കുമോ, അപ്രകാരം ചെയ്യാലും.

വർഗ്ഗം–2

1 വൃഷപ്രകോശേമധുമാ്അചിക്രദ
ദിന്ദ്രസ്യവജ്രോവപുഷോവപുഷ്ടരഃ
അഭീമൃതസ്യസുദുഘാഘൃതശ്ചുതോ
വാശ്രാഅർഷന്തിപയസേവധേനവഃ

അന്വയം:—
ഇന്ദ്രസ്യ വജ്രഃ — ബലകാരിത്വാദ്വജ്രസ്ഥാനീയഃ
വപുഷഃ വപുഃ–തരഃ — ബീജാനാം വപ്തുരന്യസ്മാദതിശയേനവപ്താ (ബീജാവാപസ്യ സോമകർത്തൃത്വാൽ)
വൃഷഃ മധു–മാൻ — സേചകോമധുരരസസ്സൻ
കോശേ പ്ര അചിക്രദൽ — ദ്രോണകലശേ പ്രകർഷേണ ശബ്ദായതേ
ഈം ഋതസ്യ — അസ്യ സത്യഫലസ്യ

സ്വ-ർഷാഃ, ഘൃത-ശ്ചുതഃ വാശ്രാഃ	— സ്വഷ്ടദോഗ്ധ്ര്യഃ രസസ്യ ക്ഷാരയിത്ര്യഃ ശബ്ദയന്ത്യോ ധാരാഃ
പയസാ-ഇവ ധേനവഃ	— പയസായുക്താഗാവ ഇവ
അഭി അർഷന്തി	— അഭിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം-ബലകരത്വംകൊണ്ട് ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ളവനും വിത്തുവിതക്കുന്നവരിൽവെച്ച മികച്ച വിതക്കാരനും (വിത്ത് മുളപ്പിക്കുന്നതു സോമനത്രെ വിത്തു നിലാവത്തിടാറുണ്ടല്ലോ) ആയ ഈ സോമൻ മധുരരസമുറവുവനായി, ദ്രോണകലശത്തിൽ നന്നായി ശബ്ദിക്കുന്ന ഈ സത്യഫലനായ സോമന്റെ, നന്നായിച്ചുരത്തുന്നവയും രസം പൊഴിക്കുന്നവയും ശബ്ദിക്കുന്നവയുമായ ധാരകൾ, കറവുള്ള പശുക്കൾ എന്നപോലെ, അവയുടെ അകിടുകളിൽനിന്നെന്നപോലെ, നേരെ വരുന്നു

2 സപൂർവ്യഃപവതേയന്ദിവസ്പരി
ശ്യേനോമഥായദിഷിതസ്തിരോരജഃ
സമധ്വആയുവതേവേവിജാനഇത്
കൃശാനോരസ്തുർമനസാഹബിഭ്യുഷാ

അന്വയം -

യം ദിവഃ ശ്യേനഃ	— ദ്യുലോകാച്ഛ്യേനഃ, പക്ഷിരൂപാ ഗായത്രീ
ഇഷിതഃ	— സ്വദാതൃാപ്രേരിതസ്സൻ
രജഃ തിരഃ	— തൃതീയം ലോകം തിരസ്കുർവൻ
പരി മഥായത്	— പര്യമഥ്നാത്
പൂർവ്യഃ സഃ പവതേ	— പ്രത്നസ്സോമോഭിഷൂയതേ
സഃ മധ്വഃ ആ യുവതേ	— മധുരരസം സോമം ദ്യുലോകാത് പൃഥക്കരോതി

(സ്വയം) വേവിജാനഃ — അധോഗച്ഛന്നേവ
ഇൽ — ശരക്ഷേപ്തുസ്സോമപാലകസ്യ
അസ്തുഃ കൃശാനോഃ — സകാശാൽ
ബിഭ്യുഷാ മനസാ അഹ — ഭീതേനമനസൈവമധ്വഃ
ആ യുവതേ

അത്ഥം—ആരെ ദ്യോവിൽനിന്നു് പരുന്തിൻെറ രൂപം പൂണ്ട ഗായത്രി, തൻെറ അമ്മയുടെ പ്രേരണകൊണ്ടു്, മൂന്നാംലോകമായ സ്വർഗ്ഗത്തെ വകവെയ്ക്കാതെ, ക്ലേശിച്ചുകൊണ്ടുവന്നുവോ, പുരാണനായ ആ സോമൻ ഇതാ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. അവിടുന്നു മധുരരസമുററ തൻെറ നീരിനെ ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നു വേർപ്പെടുത്തുന്നു. തന്നെത്താൻ താഴെ പോന്നു്, ഏഴു സോമപാലന്മാരിലൊരാളായ, അമ്പെയ്യുന്ന കൃശാനുവിങ്കൽനിന്നു് പേടിപൂണ്ട മനസ്സോടുകൂടിയാണു് ആ മധുരരസത്തെ അവിടുന്നു ദ്യോവിൽനിന്നു വേർപെടുത്തുന്നതു്.

3 തേനഃപൂർവ്വാസഉപരാസഇന്ദവോ
മഹേവാജായധന്വന്തുഗോമതേ
ഈക്ഷേണ്യാസോഅഹ്യോ ന ചാരവോ
ബ്രഹ്മബ്രഹ്മയേജുജുഷുർഹവിർഹവിഃ

അന്വയം:—
യേ ബ്രഹ്മ—ബ്രഹ്മ — സർവ്വമപിസ്തോത്രകമന്ത്രജാതം
ഹവിഃ—ഹവിഃ ജുജുഷുഃ — സർവ്വമപിഹവിർജാതഞ്ച സേവന്തേ
പൂർവ്വാസഃ, ഉപരാസഃ — പൂർവ്വേ, ഉപരതാഃ
അഹ്യഃ ന ഈക്ഷേണ്യാസഃ — സ്വവേഷാസ്ത്രീയഇവേക്ഷണീയാഃ
ചാരവഃ തേ ഇന്ദവഃ — രമണീയാസ്സോമാഃ
നഃ മഹേ ഗോ—മതേ — മഹ്യം മഹതേ ഗവാംലാഭായ
വാജായ ധന്വന്തു — അന്നലാഭായ്മം ഗച്ഛന്തു

അത്ഥം—ഏതുവ എല്ലാ സ്തവമന്ത്രങ്ങളും എല്ലാ ഹവിസ്സുകളും കൈക്കൊള്ളുന്നുവോ, മുമ്പുള്ളവയും ഇന്നുള്ളവയും, സ്വവേഷകളു

യ സുന്ദരികരംപോലെ ദർശനീയങ്ങളും രമണീയങ്ങളുമായ ആ സോമങ്ങൾ എനിക്കു മഹത്തായ പശുലാഭത്തിന്നും അന്നസിദ്ധിക്കുമായി വന്നുചേരട്ടെ.

4 അയന്നോവിദ്വാൻവനവദ്വനുഷ്യത
ഇന്ദുസ്സത്രാചാമനസാപുരുഷ്ടുതഃ
ഇനസ്യയസ്സദനേഗർഭമാദധേ
ഗവാമുരുബ്ജമഭ്യർഷതിവ്രജം

അന്വയം:—

പുരു-സ്തുതഃ അയം ഇന്ദുഃ	— ബഹുഭിസ്തുതസ്സോമഃ
സത്രാചാ മനസാ	— സഹാഞ്ചതാ മനസാ
നഃ വനുഷ്യതഃ വിദ്വാൻ	
വനവത്	— അസ്മാൻ ഹന്തുമിച്ഛതശ്ശത്രൂൻ ജാനംസ്താൻ ഹന്തു
യഃ ഇനസ്യ സദനേ	— ഈശ്വരസ്യാഗ്നേ സ്ഥാനേ, ഭൂമൌ, വേദ്യാം വർത്തമാനഃ
ഗർഭം ആ-ദധേ	— ഓഷധീഷു ധാരയതി
(യഃ ച) ഗവാം	— അസ്മദീയാനാം ശത്രുഭിരപഹൃതാനാങ്ഗവാം
ഉരുബ്ജം വ്രജം	— പ്രവൃത്താനാമപാം, പയസാം ജനകം
അഭി അർഷതി	— ഗച്ഛതി, താൻ സവനവൽ

അർത്ഥം.-വളരെപ്പേരാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട ഈ സോമൻ നമ്മെ പിന്തുടരുന്ന മനസ്സോടുകൂടി, നമ്മെ കൊല്ലാനിച്ഛിക്കുന്ന ശത്രുക്കളെ അറിഞ്ഞവരെക്കൊല്ലട്ടെ ആർ ഈശ്വരനായ അഗ്നിയുടെ സ്ഥാനത്തു്, ഭൂമിയിൽ, വേദിയിൽ വർത്തിച്ചു് സസ്യാദികളിൽ ഗർഭം ധരിക്കുന്നുവോ, ആർ ശത്രുക്കളപഹരിച്ച നമ്മുടെ പശുക്കളുടെ (അന്വേഷണത്തിന്നായി) ക്ഷീരമൂലമായ തൊഴുത്തിൽ ചെല്ലുന്നുവോ, ആ സോമൻ ശത്രുക്കളെക്കൊല്ലട്ടെ.

5 ചക്രിർദ്ദിവഃപവതേകൃത്വ്യോരസോ

മഹാँഅദബ്ധോവരുണോഹ്രുരുഗ്യതേ

അസാവിമിത്രോവൃജനേഷുയജ്ഞിയ

യോത്യോനയുധേവൃഷയുഃകനിക്രദൽ വ. 2

അന്വയം:—

ചക്രിഃ, കൃത്വ്യഃ, രസഃ	—	സർവ്വസ്യകർത്താ, ശോധ്യഃ, രസാത്മകഃ
മഹാൻ അദബ്ധഃ	—	ഗുണൈരധികഃ അഹിംസിതസ്സോമഃ
വരുണഃ ഹ്രുതക്‌ യതേ	—	പാവകഃ കുടിലം ഗച്ഛതേ, ഇതസ്തതഃ പരിചരതേ
(തദർത്ഥം) ദിവഃ പവതേ	—	അന്തരിക്ഷസ്ഥാദ്ദശാപവിത്രാൽ പൂയതേ
വൃജനേഷു മിത്രഃ യജ്ഞിയഃ	—	അരിഷ്ട്ടേഷ്വസത്സു മിത്രഭൃതഃ, യജ്ഞാർഹഃ
അത്യഃ ന യുധേ	—	അശ്വഃ ബന്ധവായുധേ യഥാ തഥാ
വൃഷ—യുഃ കനിക്രദൽ അസാവി	—	രസസ്യവർഷിതാ ശബ്ദം കുർവ്വൻ സൂയതേ

അർത്ഥം—എല്ലാററിന്നും കർത്താവും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടേണ്ടവനും രസരൂപനും മഹാനും ആരാലും ഹിംസിക്കപ്പെടാത്തവനും ആയ സോമൻ ദോഷനിവാരകനായി വളഞ്ഞുപുളഞ്ഞങ്ങിങ്ങു ചരിക്കുന്നു. അതിന്നുവേണ്ടി അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽനിന്നൊഴുകുന്നു. (സ്തോതാക്കൾക്കു്) കഷ്ടകാലങ്ങളിൽ മിത്രഭൂതനും യജ്ഞാർഹനുമായ സോമൻ, ആൺകുതിര പെൺകുതിരകളുടെ കൂട്ടത്തിലെന്നപോലെ, രസവർഷിതാവായി ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു.

വർഗ്ഗം—3

1 പ്രരാജാവാചംജനയന്നസിഷ്യദ
ദപോവസാനോഅഭിഗാഇയക്ഷതി
ഗൃഭ്ണാതിരിപ്രമവിരസ്യതാന്വാ
ശുദ്ധോദേവാനാമുപയാതിനിഷ്കൃതം

അന്വയം:—

രാജാ	— രാജമാനസ്സോമോഭി ഷൂയമാണസ്സൻ
വാചം ജനയൻ പ്ര	
അസിസ്യദൽ	— ശബ്ദമുൽപാദയൻ പ്രസ്യന്ദതേ
(തഥാ) അപഃ വസാനഃ	— വസതീവരീരാച്ഛാദയൻ
ഗാഃ അഭി ഇയക്ഷതി	— സ്തുതീരഭിഗച്ഛതി
അസ്യ രിപ്രം	— പാപരൂപം, അസംസ്കൃതരൂപം
അവിഃ താന്വാ	— അവിരോമനിർമ്മിതം ദശാപവിത്രം സ്വീയേന വസ്ത്രേണ
ഗൃഭ്ണാതി	— ശോധനസമയേ ഗൃഹ്ണാതി
(പശ്ചാൽ) ശുദ്ധഃ	
ദേവാനാം നിഃ—കൃതം	— സംസ്കൃതം സ്ഥാനം
ഉപ യാതി	— ഉപഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഭാസമാനനായ സോമൻ ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടൊഴുകുന്നു. പിന്നെ, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ മൂടുന്നു. അവിടത്തെ അസംസ്കൃതരൂപത്തെ ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രം സ്വന്തം വസ്ത്രത്തോടുകൂടിപ്പിടിക്കുന്നു. അതിന്നു ശേഷമവിടുന്നു പരിശുദ്ധനായി, ദേവന്മാരുടെ പാവനസ്ഥാനം പ്രാപിക്കുന്നു.

2 ഇന്ദ്രായസോമപരിഷിച്യസേനൃഭി

ന്നൃചക്ഷാഊർമ്മിഃകവിരജ്യസേവനേ

പൂർവ്വീർഹിതേസ്രുതയസ്സന്തിയാതവേ

സഹസ്രമശ്വാഹരയശ്ചമൂഷദഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, (ത്വം)	
ഇന്ദ്രായ നൃ—ഭിഃ പരി	— ഇന്ദ്രാർത്ഥമഭിഷൂയസേ
സിച്യസേ	— നൃൻ, യഷ്ടൃനനുഗ്രഹേണദ്രഷ്ടാ
നൃ—ചക്ഷാഃ	— പ്രേര്യമാണഃ, മേധാവീത്വം
ഊർമ്മിഃ കവിഃ	— ഉദകേ പ്രേര്യസേ
വനേ അജ്യസേ	— ബഹ്വ്യഃ മാർഗ്ഗാശ്ചരിത്രാണി
പൂർവ്വീഃ ഹി തേ സ്രുതയഃ	— ഇന്ദ്രം പ്രതിയാതും ഭവന്തി
യാതവേ സന്തി	— അഭിഷവണഫലകയോ
ചമൂ—സദഃ	സ്ഥിതസ്യ
സഹസ്രം അശ്വാഃ ഹരയഃ	— സഹസ്രസംഖ്യാകാവ്യാപ്താഃ, ഹരിതവർണ്ണാ അംശവസ്സന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനുവേണ്ടിയാണ് സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നത്. അനുഗ്രഹത്തോടുകൂടി, യഷ്ടാക്കളെ നോക്കുന്നവനും അവരാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവനും മേധാവിയുമായ അവിടുന്ന് വസതീവരികം മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിലെത്തിക്കപ്പെടുന്നു. അവിടത്തെ എണ്ണമററ, വഴിവിട്ട പ്രവാഹങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കാനായി ഭവിക്കുന്നു. സംസ്കരണ ചർമ്മങ്ങളിലിരിക്കുന്ന അവിടത്തെ അംശുക്കൾ ആയിരക്കണക്കിൽപ്പടന്ന് പച്ചനിറമിയന്നവയായി ഭവിക്കുന്നു.

3 സമുദ്രിയാഅപ്സരസോമനീഷിണ

മാസീനാഅന്തരഭിസോമമക്ഷരൻ

താഈംഹിന്വന്തിഹർമ്യസ്യസക്ഷണിം

യാചന്തേസുമ്നംപവമാനമക്ഷിതം

അന്വയം —

സമുദ്രിയാഃ അപ്സരസഃ — അന്തരിക്ഷ സംബന്ധിന്യഃ കാശ്ചന താഃ

അന്തഃ ആസീനാഃ — യജ്ഞമധ്യേ വർത്തമാനാ വസതീവര്യഃ

മനീഷിണം സോമം അഭി അക്ഷരൻ — മേധാവിനം തമഭിക്ഷരന്തി

താഃ ഈം ഹർമ്യസ്യ — ഏതാ ആപ ഏനം ഹർമ്യവൽ സുഖകരസ്യ യാഗഗൃഹസ്യ

സക്ഷണിം ഹിന്വന്തി — സേചനശീലം വർദ്ധയന്തി

(താ ഏവ) പവമാനം — സോമം

അക്ഷിതം സുമ്നം യാചന്തേ — അക്ഷീണം സുഖം പ്രാർത്ഥയന്തേ

അർത്ഥം-അന്തരിക്ഷചാരികളായ ചില അപ്സരസ്സുകളാണ് വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളായി യജ്ഞമധ്യത്തിൽ വർത്തിച്ച് മേധാവിയായ സോമനെ ഒഴുക്കുന്നത്. ആ ജലങ്ങൾ മാളിക പോലെയുള്ള അവിടത്തെ യാഗശാലക്ക് നനവു വളർത്തുന്ന ആ ജലങ്ങൾ തന്നെ സോമനോട് അക്ഷയമായ സുഖം യാചിക്കുന്നു

4 ഗോജിന്നഃസോമോരഥജിദ്ധിരണ്യജിത്

സ്വർജിദബ്ജിത്പവതേസഹസ്രജിത്

യന്ദേവാസശ്ചക്രിരേപീതയേമദം

സ്വാദിഷ്ഠന്ദ്രപ്സമരുണംമയോഭുവം

അന്വയം —

മദം സ്വാദിഷ്ഠം — മദകരം സ്വാദുതമം

ദ്രപ്സം അരുണം — രസാത്മകം അരുണവർണ്ണം

മയഃ-ഭുവം യം — സുഖസ്യ ഭാവയിതാരം യം

ദേവാസഃ പീതയേ ചക്രിരേ — പാനായ കൃതവന്തഃ

നഃ ഗോ-ജിത് രഥ-ജിത് — അസ്മാകം ഗവാം ജേതാ രഥജേതാ

ഹിരണ്യ–ജിൽ — ഹിരണ്യസ്യ ജേതാ
സ്വഃ–ജിൽ, അപ്–ജിൽ — സ്വർഗ്ഗസ്യജേതാ, അപാംജേതാ
സഹസ്ര–ജിൽ — സഹസ്രസംഖ്യാകസ്യ ധനസ്യ ജേതാ
(സഃ) സോമഃ പവതേ — പൂയതേ

അർത്ഥം–ഹർഷകരനും ഏററവും മാധുര്യമുററവനും രസാത്മകനും ഇളംചുമപ്പുനിറമിയന്നവനും സുഖകരനുമായ ആരെ ദേവന്മാർ കുടിക്കാനായുണ്ടാക്കിയോ, നമുക്ക പശുക്കളെ നേടിത്തരുന്നവനും തേർ നേടിത്തരുന്നവനും സ്വർണ്ണം നേടിത്തരുന്നവനും സ്വർഗ്ഗം സമ്പാദിച്ചുതരുന്നവനും ജലങ്ങളുണ്ടാക്കിത്തരുന്നവനും ആയിരക്കണക്കിൽ ധനമെത്തിക്കുന്നവനുമായ ആ സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു.

5 ഏതാനിസോമപവമാനോഅസ്മയു
സ്സത്യാനികൃണ്വന്ദ്രവിണാന്യർഷസി
ജഹിശത്രുമന്തികേദൂരകേചയ
ഉർവ്വീങ്ഗവ്യൂതിമഭയഞ്ചനസ്കൃധി വ. 3

അന്വയം:–
ഹേ സോമ, അസ്മ–യുഃ — അസ്മാൻ കാമയമാനസ്ത്വം
ഏതാനി ദ്രവിണാനി — പൂർവ്വോക്താനി ധനാനി
സത്യാനി കൃണ്വൻ — സത്യഫലാനി കുർവ്വൻ
പവമാനഃ അർഷസി — പൂയമാനസ്സൻ പവസേ
അന്തികേ ദൂരകേ ച യഃ — സമീപേ ദൂരേ ച യ ശത്രുർവ്വർത്തതേ തം
ശത്രും ജഹി — മാരയ
(തഥാ) ഉർവ്വീം ഗവ്യൂതിം — വിസ്തീർണ്ണം മാർഗ്ഗം
അഭയം ച നഃ കൃധി — അസ്മഭ്യം കുരു

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് മുൻപറഞ്ഞ ധനങ്ങളെ സത്യഫലങ്ങളാക്കിക്കൊണ്ടാണ്

ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടൊഴുകുന്നതു്. അടുത്തുമകലത്തിലും യാതൊ രു ശത്രുവുണ്ടോ, അവനെ കൊന്നാലും. പിന്നെ വിസ്തീർണ്ണമായ മാർഗ്ഗവും അഭയവും ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിയാലും.

വർഗ്ഗം–4

1 അചോദസോനോധന്വന്ത്വിന്ദവഃ

പ്രസ്വാനാസോബൃഹദ്ദിവേഷുഹരയഃ

വിചനശന്നഇഷോഅരാത

യോര്യോനശന്തസനിഷന്തനോധിയഃ

അന്വയം:–

അചോദസഃ	— അചോദിതാഃ, അനന്യപ്രേരിതാഃ
സ്വാനാസഃ ഹരയഃ	— സൂയമാനാഃ, ഹരിതവർണ്ണാഃ
ഇന്ദവഃ ബൃഹത്–ദിവേഷു	— സോമാഃ പ്രവൃദ്ധദീപ്തിഷു യാഗേഷു നിമിത്തേഷു
നഃ പ്ര ധന്വന്തു	— അസ്മാൻ പ്രഗച്ഛന്തു
(കിഞ്ച) നഃ ഇഷഃ	
അരാതയഃ	— യേ അസ്മഭ്യമന്നസ്യാദാതാരസ്സന്തി
(തേ) ച വി നശൻ	— വിനശ്യന്തു
(തഥാ) അര്യഃ നശന്ത	— അരയോപിവിനശ്യന്തു
(ദേവാഃ) നഃ ധിയഃ	
സനിഷന്ത	— സംഭജന്തു

അർത്ഥം–സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന പച്ചനിറമുററ സോമങ്ങൾ ബഹുപ്രകാശമിയന്ന യാഗങ്ങൾക്കുവേണ്ടി അന്യപ്രേരണകൂടാതെ നമ്മളെ പ്രാപിക്കട്ടെ. നമുക്കന്നം തരാത്തവർ നശിക്കട്ടെ. ശത്രുക്കളും നശിക്കട്ടെ ദേവന്മാർ നമ്മുടെ കർമ്മങ്ങളെ പ്രാപിക്കട്ടെ.

2 പ്രണോധന്വന്തിന്ദവോമദച്യുതോ

ധനാവായേഭിരർവ്വതോജൂനീമസി

തിരോമർത്തസ്യകസ്യചിൽപരിഹ്വൃതിം

വയന്ധനാനിവിശ്വധാഭരേമഹി

അന്വയം:—

യേഭിഃ	— യൈസ്സോമൈഃ
അർവ്വതഃ ജൂനീമസി	— ബലവതശ്ശത്രോസ്സമീപം ജൂനീമഃ, പ്രാപ്നുമഃ
കസ്യ ചിൽ മർത്തസ്യ	— കസ്യാപി പ്രബലസ്യ മനുഷ്യസ്യ
പരി—ഹ്വൃതിം തിരഃ	— ബാധാംതിരസ്ക്കർവ്വന്തഃ
വയം ധനാനി വിശ്വധാ ഭരേമഹി	— ഗവാദീനിസർവ്വദാബിഭ്രയാമ
(തേ) മദ—ച്യുതഃ ഇന്ദവഃ	— മദസ്രാവിണസ്സോമാഃ
നഃ പ്ര ധന്വന്തു	— അസ്മാൻ പ്രഗച്ഛന്തു
വാ ധനാ	— കിഞ്ചധനാനി പ്രധന്വന്തു

അർത്ഥം—സോമങ്ങളേവയാൽ ബലവാനായ ശത്രുവിന്നു സമീപമെത്തുമോ, (ശത്രുവിനെ നേരിടുമോ) ഏതു ബലവാനായ മനുഷ്യൻെറ ബാധയെയും തള്ളിനീക്കി നാം ധനങ്ങളെപ്പോഴും ഭരിക്കുമോ, നേടുമോ, ഹർഷം ഉളവാക്കുന്ന ആ സോമങ്ങൾ നമ്മളെ പ്രാപിക്കട്ടെ. ധനങ്ങളും പ്രാപിക്കട്ടെ.

3 ഉതസ്വസ്യാഅരാത്യാഅരിർഹിഷ

ഉതാന്യസ്യാഅരാത്യാവൃകോഹിഷഃ

ധന്വന്നതൃഷ്ണാസമരീതതാഅഭി

സോമജഹിപ്പവമാനദുരാധ്യഃ

അന്വയം –

ഉത സഃ സ്വസ്യാഃ
അരാത്യാഃ — അപിച സോമസ്വീയസ്യ
ശത്രോസ്സമീപം
അരിഃ ഹി — ഹന്തായാഭിഗന്താ ഖലു
ഉത സഃ അന്യസ്യാഃ
അരാത്യാഃ — അസ്മച്ഛത്രോഃ
വൃകഃ ഹി — ഹിംസകഃ ഖലു
(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ)
ഹേ പവമാന സോമ
ധന്വൻ ന തൃഷ്ണാ — നിരുദകേ ദേശേ സ്ഥിതസ്യ
തൃഷ്ണേവ, സാ യഥാ
(തം) സം അരീത — പ്രാപ്നോതി, തദ്വത്
ദുഃ–ആധ്യഃ താൻ
അഭി ജഹി — ദുർബ്ബുദ്ധീംസ്താൻ
ഉഭയവിധാഞ്ഛത്രൂന്മാരയ

അർത്ഥം–കൂടാതെ ആ സോമൻ തന്റെ ശത്രുവിന്റെ അടുക്കൽ അവനെ അമർത്താൻ ചെല്ലുന്നവനാണല്ലോ നമ്മുടെ ശത്രുവിന്റെ ഹിംസകനുമാണല്ലോ (എന്നിരിക്കെ) അല്ലയോ സോമ മരുഭൂമിയിൽപ്പെട്ടവനെ ദാഹം ബാധിക്കുന്നപോലെ. ദുർബ്ബുദ്ധികളായ രണ്ടുവിധം ശത്രുക്കളെയും (അവിടത്തെ ശത്രുക്കളെയും ഞങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളെയും) കൊന്നാലും.

4 ദിവിതേനാഭാപരമോയആദദേ
പൃഥിവ്യാസ്തേരുരുഹുസ്സാനവിക്ഷിപഃ
അദ്രയസ്ത്വാബപ്സതിഗോരധിത്വചി
അപ്സുത്വാഹസ്തൈർദുദുഹുർമനീഷിണഃ

അന്വയം –

(ഹേ സോമ,) തേ പരമഃ — തവ ഉത്തമോംശഃ
നാഭാ — ദിവോ നാഭൌ, ദ്യുലോകസ്യ
നാഭിസ്ഥാനേ വർത്തതേ

യഃ ആ—ദദേ	— ഹവിർദ്ദേവതാത്രപസ്സന്നാദത്തേ
(തസ്യ) തേ പൃഥിവ്യാഃ	
സാനവി	— തവദ്യുലോകസ്ഥാം ശസ്യാവയവാഃ, ഭൂമ്യാസ്സമുച്ഛ്രിതേദേശേ, പർവ്വതാദിപ്രദേശേ
ക്ഷിപഃ തരുഹുഃ	— ക്ഷിപ്പ്വാരോഹന്തി
ത്വാ അദ്രയഃ	— ത്വാം ഗ്രാവാണഃ
ഗോഃ അധി ത്വചി	— ആനഡുഹേധിഷവണചർമ്മണി
ബഫ്സതി	— ഭക്ഷയന്തി (ഇദാനീന്തനാഃ കൃഷ്ണാജിനേഭിഷുണ്വന്തി നഗോചർമ്മണി)
മനീഷിണഃ ഹസ്തൈഃ	— മേധാവിനോധ്വര്യ്വാദയഃ കരൈഃ
ത്വാ അപ്—സു ദുഹുഃ	— വസതീവരീഷു ദുഹന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുത്തെ ഉത്തമമായ അംശം ദ്യോവിന്റെ പ്രധാനസ്ഥാനത്തത്രേ. ഹവിർദ്ദേവതാത്രപനായി ആർ ഋത്വിക്കുകളുടെ ഉപാസനയെ കൈക്കൊള്ളുന്നുവോ, ആ അവിടുത്തെ സ്വർഗ്ഗസ്ഥമായ അംശത്തിന്റെ അവയവങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ മലകൾ മുതലായ ഉന്നതപ്രദേശങ്ങളിൽ എറിയപ്പെട്ടു മുളക്കുകയാണ്. പിടിക്കപ്പെട്ടുകളവിടുത്തെ സംസ്കരണത്തിനുള്ള കാളത്തോലിൽ ഭക്ഷിക്കുന്നു. (അതായത് പച്ചസോമച്ചെടിയെ നീരാക്കുന്നു.) മേധാവികളായ അധ്വര്യു മുതലായവർ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ അവിടുത്തെ കറന്നൊഴിക്കുന്നു. (ഇന്നുള്ള യാഗാനുഷ്ഠാതാക്കൾ കാളത്തോലിനുപകരം കൃഷ്ണാജിനമാണുപയോഗിക്കുന്നത്.)

5 ഏവാത്ഇന്ദോസുഭ്വംസുപേശസം
രസന്തുഞ്ജന്തിപ്രഥമാഅഭിശ്രിയഃ
നിദന്നിദംപവമാനനിതാരിഷ
ആവിസ്തേശുഷ്മോഭവതുപ്രിയോമദഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ,

ഏവ തേ — പൂയമാന, സോമ, ഏവം തവ

സു-ഭ്വം, സു-പേശസം

രസം — ശോഭനഭവനം, സുരൂപം രസം

പ്രഥമാഃ അഭി-ശ്രിയഃ

തുഞ്ജന്തി — മുഖ്യാഃ ഋത്വിജഃ അഭിശ്രയന്ത
സ്സന്തഃ പ്രേരയന്തി

നിദം-നിദം നി താരിഷഃ — അസ്മന്നിന്ദകം സർവ്വമപി
നാശയ

തേ ശുഷ്മഃ, പ്രിയഃ മദഃ — ത്വദ്ബലകരഃ, പ്രിയതമഃ
മദകരോ രസഃ

ആവിഃ ഭവതു — ബഹിർഭവതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, നല്ലപോലെ ഉളവായ നല്ലരൂപമുള്ള അവിടത്തെ രസത്തെ മുഖ്യന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾ പാൽ മുതലായവയോട് ചേർക്കുന്നവരായി പുറത്ത് വരാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, സംസ്കരിക്കുന്നു. ഞങ്ങളുടെ ഈ യാഗകർമ്മത്തെ നിന്ദിക്കുന്നവരെയെല്ലാം നശിപ്പിച്ചാലും. ബലകരവും പ്രിയതരവും ഹർഷാവഹവുമായ അവിടത്തെ രസം പുറത്തുവരട്ടേ

വർഗ്ഗം—5 ഭാരദ്വാജോ വസുഃ ഋഷിഃ

1 സോമസ്യധാരാപവതേനൃചക്ഷസ

ഋതേനദേവാൻഹവതേദിവസ്പരി

ബൃഹസ്പതേരവഥേനാവിദിദ്യുതേ

സമുദ്രാസോനസവനാനിവിവ്യചുഃ

അന്വയം —

നൃ-ചക്ഷസഃ — നൄണാം, യജമാനാനാം ദ്രഷ്ടുഃ

സോമസ്യ ധാരാ പവതേ — ക്ഷരതേ

(സാ) ഋതേന ദിവഃ

പരി — ദ്യുലോകസ്യോ
പരിവർത്തമാനാൻ

ദേവാൻ ഹവതേ	— ആഹ്വയതി
ബൃഹസ്പതേഃ രവഥേന	— മന്ത്രപാലകസ്യസ്തോതുശ്ശബ്ദേന
വി ദിദ്യുതേ	— വിദ്യോതതേ
സമുദ്രാസഃ ന	— സമുദ്രാഃ പൃഥിവീമിവ
സവനാനി വിവ്യചുഃ	— വ്യാപ്നുവന്തി

അൎത്ഥം—കൎമ്മനേതാക്കളായ യജമാനന്മാരെ കാണുന്ന സോമന്റെ ധാര ഒഴുകുന്നു. അവിടുന്നു യജ്ഞത്താൽ ദ്യോവിന്മുകളിൽ വൎത്തിക്കുന്ന ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നു. മന്ത്രപാലകനായ സ്തോതാവിന്റെ ശബ്ദത്താൽ യജ്ഞഗൃഹം പ്രകാശിക്കുന്നു. (മുഖരിതമാകുന്നു) സമുദ്രങ്ങൾ ഭൂമിയെന്നപോലെ യജ്ഞസംബന്ധികളായ സവനങ്ങൾ ദ്യോവിനെ വ്യാപിക്കുന്നു.

2 യന്ത്വാവാജിന്നഘ്ന്യാഅഭ്യനൂഷ

തായോഹതംയോനിമാരോഹസിദ്യുമാൻ

മഘോനാമായുഃപ്രതിരന്മഹിശ്രവ

ഇന്ദ്രായസോമപവസേവൃഷാമദഃ

അന്വയം:—

ഹേ വാജിൻ, യം ത്വാ	— അന്നവൻ, സോമ, യം ത്വാം
അഘ്ന്യാഃ അഭി അനൂഷത	— അഹന്തനീയാഗാവഃ അഭിഷ്ടുവന്തി, ആശിരാൎത്ഥം സ്ഥിതാശ്ശബ്ദായന്തേ
(സത്വം) ദ്യു—മാൻ	
അയഃ–ഹതം	— ദീപ്തസ്സൻ, ഹിരണ്മയപാണിനാ സംസ്കൃതം
യോനിം ആ രോഹസി	— സ്ഥാനമുൽഗച്ഛസി
(കിഞ്ച) ഹേ സോമ,	
മഘോനാം	— ഹവിഷ്മതാം യജമാനാനാം
ആയുഃ മഹി ശ്രവഃ	
പ്ര—തിരൻ	— ആയുഷ്യംമഹദ്യശശ്ച വൎദ്ധയൻ
വൃഷാ, മദഃ ഇന്ദ്രായ	
പവസേ	— കാമവൎഷ്കഃ, മദകരശ്ച ത്വം തസ്മൈ പൂയസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അന്നപാനായ സോമ, ദ്രോഹിക്കപ്പെട്ടാത്ത പശുക്കരം യാതൊരവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നുവോ, (അവിടുത്തോടു ചേരാൻ പാൽ മുതലായവയോടുകൂടിനിന്നു ശബ്ദിക്കുന്നുവോ,) ആ അവിടുന്നു പ്രകാശവാനായി, പൊന്നണിഞ്ഞ കയ്യിനാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട്, സ്ഥാനത്തു കയറുന്നു. പിന്നെ, അല്ലയോ സോമ, ഹവിർദ്യുക്തരായ യജമാനന്മാക്ക് ആയുസ്സും പെരിയ കീർത്തിയും വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് കാമവർഷകനും ഹർഷകരനമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു.

3 ഐന്ദ്രസ്യകുക്ഷാപവതേമദിന്തമ
ഊർജംവസാനശ്രവസേസുമങ്ഗലഃ
പ്രത്യങ്സവിശ്വാഭുവനാഭിപപ്രഥേ
ക്രീളന്ഹരിരത്യസ്യന്ദതേവൃഷാ

അന്വയം:—

മദിൻ-തമഃ	— മാദയിതൃതമഃ
ഊർജം വസാനഃ	— ബലകരം രസമാച്ഛാദയൻ
സു-മങ്ഗലഃ	— ശോഭനമങ്ഗളപ്രദസ്സോമഃ
ശ്രവസേ	— യഷ്ടുരന്നസിദ്ധ്യർത്ഥം
ഇന്ദ്രസ്യ കുക്ഷാ ആ പവതേ	— ആസിച്യതേ
സഃ പ്രത്യങ് വിശ്വാ ഭുവനാ	— സർവ്വാണി ഭൂതജാതാനി
അഭി പപ്രഥേ	— അഭി പ്രഥയതി
(ദിവ്യദിതസ്സൻ) ക്രീളൻ	— വേദ്യാംസു[ക്രീഡമാനഃ
ഹരിഃ, അത്യഃ വൃഷാ സ്യന്ദതേ	— ഹരിതവർണ്ണഃ, അതനകുശലഃ, വർഷകോരസരൂപേണ സ്യന്ദതേ

അർത്ഥം—ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനും, ബലകരമായ രസത്തെ മൂടിയവനും (ഉള്ളിലൊതുക്കിയവനും) ലോകത്തിനു മങ്ഗലവനുമായ സോമൻ യഷ്ടാവിന്നന്നസിദ്ധിക്കായി,

ഇന്ദ്രന്റെ വയററിൽ നിറച്ചൊഴിക്കപ്പെടുന്നു. അവിടുന്ന് എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളിലും പടന്നുചെല്ലുന്നു. ദ്യോവിലുദിച്ച് വേദിയിൽ കളിക്കുന്നവനും സങ്ക്രമണശീലനും വഷകനുമായ അവിടുന്ന് രസരൂപമായൊഴുകുന്നു

4 തന്ത്വാദേവേഭ്യോമധുമത്തമന്നര

സ്സഹസ്രധാരന്ദുഹതേദശക്ഷിപഃ

നൃഭിസ്സോമപ്രച്യുതോഗ്രാവഭിസ്സുതോ

വിശ്വാന്ദേവാഁആപവസ്വാസഹസ്രജിൽ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, നരഃ, ദശ

ക്ഷിപഃ	— നേതാര ഋത്വിജഃ, തേഷാം ദശാംഗുലയശ്ച
മധുമൽ–തമം,	
സഹസ്ര–ധാരം	— അതിശയേന മധുമന്തം, സഹസ്രസംഖ്യാകധാരായുക്തം
തം ത്വാ ദേവേഭ്യഃ ദുഹതേ	— ത്വാം തേഭ്യോദുഹന്തി
നൃ–ഭിഃ പ്ര–ച്യുതഃ	— മനുഷ്യൈഃ പ്രച്യുതഃ
ഗ്രാവ–ഭിഃ സുതഃ	— അഭിഷുതസ്ത്വം
സഹസ്ര–ജിൽ	— സഹസ്രസംഖ്യാകസ്യ ധനസ്യജേതാസൻ
വിശ്വാൻ ദേവാൻ ആ	
പവസ്വ	— താൻ പ്രതിക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളും അവരുടെ പത്തുവിരലുകളും, ഏററവും മാധുര്യമിയന്നവനും കണക്കററ ധാരകളോടുകൂടിയവനുമായ ആ അവിടുത്തെ, ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടിക്കറക്കുന്നു. മനുഷ്യരാൽ പറിച്ചെടുക്കപ്പെട്ടവനും പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനുമായ അവിടുന്ന്, ഞങ്ങൾക്ക് ആയിരക്കണക്കിൽ ധനം നേടുന്നവനായി എല്ലാ ദേവന്മാർക്കും നേരെ ഒഴുകിയാലും.

5 തന്ത്വാഹന്വിനോമധുമന്തമദ്രിഭി

ർദുഹന്ത്യപ്സുവൃഷഭന്ദശക്ഷിപഃ

ഇന്ദ്രംസോമമാദയന്ദൈവ്യഞ്ജനം

സിന്ധോരിവോർമിഃപവമാനോഅർഷസി വ 5

അന്വയം —

ഹേ സോമ മധു-മന്തം,
വൃഷഭം — മധുരരസം, കാമാനാം വർഷകം
തം ത്വാ ഹന്വിനഃ ദശ
ക്ഷിപഃ — ത്വാം സുഹന്തസ്യ ദശാങ്ഗുലയഃ
അദ്രി-ഭിഃ അപ്-സു
ദുഹന്തി — ഗ്രാവഭിർവ്വസതീവരീഷു ദുഹന്തി
ഇന്ദ്രം ദൈവ്യം ജനം — ദേവസംബന്ധിനമന്യം
സംഘഞ്ച
മാദയൻ സിന്ധോഃ-ഇവ
ഊർമിഃ — ഹർഷയൻ സിന്ധോരൂർമിരിവ
പവമാനഃ അർഷസി — പൂയമാനസ്സൻ ഗച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, മധുരരസമൊത്തവനും കാമവർഷകനുമായ ആ അവിടത്തെ നൽകയ്യൂറവന്റെ പത്തുവിരലുകൾ പിടിക്കല്ലുകളാൽ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ കറന്നൊഴിക്കുന്നു ഇന്ദ്രനെയും മററു ദേവന്മാരുടെ സംഘത്തെയും ഹർഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് നദീതരംഗങ്ങൾപോലെ ഒഴുകുന്നവനായവിടുന്നു വരുന്നു

വർഗ്ഗം-6 ജഗതീത്രിഷ്ടുബൌഷ്ണസീ

1 പ്രസോമസ്യപവമാനസ്യോർമയ

ഇന്ദ്രസ്യയന്തിജഠരംസുപേശസഃ

ദധ്നായദീമുന്നീതായശസാഗവാം

ദാനായശൂരമുദമന്ദിഷുസ്സുതാഃ

അന്വയം:—

പവമാനസ്യ സോമസ്യ ഊമ്മയഃ	— പൂയമാനസ്യ സോമസ്യ രസപ്രവാഹാഃ
സു–പേശസഃ ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരം പ്ര യന്തി	— സുരൂപാസ്സന്ത്യോദരം പ്രഗച്ഛന്തി
യൽ ഈം ഗവാം യശസാ ദധ്നാ	— യദാ ഏതേസോമാഃ ബലകരേണ ദധ്നാസഹ
സുതാഃ ഉൽ–നീതാഃ (സന്തഃ) ദാനായ	— യജമാനസ്യാഭിമതദാനായ
ശൂരം ഉൽ–അമന്ദിഷുഃ	— വിക്രാന്തമിന്ദ്രമുന്മാദയന്തി, തദാ ജഠരം യന്തി

അർത്ഥം—ശുദ്ധികരനായ സോമൻെറ രസപ്രവാഹങ്ങൾ ഭംഗിയുററവയായി ഇന്ദ്രൻെറ വയററിലെത്തുന്നു. എപ്പോൾ ഈ സംസ്കരിച്ച സോമങ്ങൾ ബലകരമായ പശുവിൻതൈരി നോടു കൂടിച്ചേർന്ന് പൊങ്ങിവന്ന്, യജമാനന്നഭീഷ്ടദാനത്തി ന്നായി വിക്രമിയായ ഇന്ദ്രനെ ഉൽകൃഷ്ടമായി ഹർഷിപ്പിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഴാണവിടത്തെ വയററിൽ ആ രസങ്ങളെത്തുന്നതു്. (വയററിലെത്തുന്നതു ഹർഷിപ്പിക്കുന്നു.)

2 അച്ഛാഹിസോമഃകലശാഅസിഷ്യദ
ദത്യോനവോള്ഹാരഘുവർത്തനിർവൃഷാ
അഥാദേവാനാമുഭയസ്യജന്മനോ
വിദ്വാഅശ്നോത്യമുതഇതശ്ചയൽ

അന്വയം:—

(അസൌ) സോമഃ അത്യഃ ന വോള്ഹാ	— രഥവാഹകോശ്വ ഇവ
രഘു–വർത്തനിഃ വൃഷാ	— ലഘുഗമനഃ വർഷകശ്ചസൻ
കലശാൻ അച്ഛ ഹി അസിസ്യദൽ	— അഭിമുഖമേവസ്യന്ദതേ

അഥ ദേവാനാം ഉഭയസ്യ
ജന്മനഃ — ഉഭയവിധം ജന്മനഃ
അമൃതഃ ഇതഃ ച യത്
അശ്നോതി — ദ്യുലോകാദസ്മാത് ഭൂലോകാച്ചയേ
യജ്ഞം വ്യാപ്നോതി, താൻ
വിദ്വാൻ — ജാനൻ കലശാനഭിഷ്യദത്

അർത്ഥം–ഈ സോമൻ തേരോടുന്ന കുതിരപോലെ ധാരാ വത്തോടുകൂടി ശബ്ദിക്കുന്നവനായും രസവർഷിയായും കലശങ്ങ ളുനേരെ ഒഴുകുന്നു. ദേവന്മാരിൽ സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്ന് ഈ യജ്ഞം പ്രാപിക്കുന്നവരും ഈ ലോകത്തിൽനിന്നെത്തുന്നവരുമായ ഇരു വിധക്കാരെയും തിരിച്ചറിഞ്ഞതാണ് കലശങ്ങളിലേക്കൊഴുകു ന്നത്.

3 ആന്നസ്സോമപവമാനഃകിരാവ
സ്വിന്ദോഭൂവന്മഘവാരാധസോമഹഃ
ശിക്ഷാവയോധോവസവേസുചേതുനാ
മാനോഗയമാരേഅസ്മത്പരാസിചഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, പവമാനഃ — പൂയമാനസ്ത്വം
നഃ വസു ആ കിര — അസ്മാകം വാസകം, ഗവാദി
രൂപം ധനം സർവ്വതഃ വിക്ഷിപ
(കിഞ്ച) ഇന്ദോ, മഘ–വാ— സോമ, ധനവാംസ്ത്വം
മഹഃ രാധസഃ ഭവ — മഹതോധനസ്യദാതാഭവ
(തഥാ) ഹേ വയഃ–ധഃ — അന്നസ്യധാതസ്സോമ,
വസവേ ചേതുനാ — വാസകായ, പരിചരതേമഹ്യം
പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനേന
സു ശിക്ഷ — സുഖന്ദേഹി
നഃ ഗയം — അസ്മദീയം പ്രദേയം ധനം
അസ്മത് ആരേ പരാ
സിചഃ — അസ്മത്തോ ദൂരേമാപ്രേരയ

അൎത്ഥം—അല്പയോ സോമ, ശുദ്ധിപ്പെടുന്ന അവിടുന്നു് പശു മുതലായി കഴിച്ചിലിന്നുള്ള ധനമെമ്പാടും വിതറിയാലും. ദീപ്ത നായ സോമ, ധനവാനായ അവിടുന്നു് മഹത്തായ ധനത്തിൻെറ ദാതാവായാലും. പിന്നെ, അന്നദാതാവേ, അവിടുത്തെപ്പരിച രിക്കുന്ന എനിക്കു് ഉൽകൃഷ്ടജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയ സുഖം തന്നാ ലും. ഞങ്ങൾക്കു തരാനുള്ള ധനം ഞങ്ങൾക്കകലെപ്പെടുത്തരുതേ.

4 ആനഃപൂഷാപവമാനസ്സുരാതയോ
മിത്രോഗച്ഛന്തുവരുണസ്സജോഷസഃ
ബൃഹസ്പതിൎമ്മരുതോവായുരശ്വിനാ
ത്വഷ്ടാസവിതാസുയമാസരസ്വതീ

അന്വയം:—

സു-രാതയഃ — സുദാനാഃ
പൂഷാ പവമാനഃ മിത്രഃ വരുണഃ
ബൃഹസ്പതിഃ മരുതഃ വായുഃ
അശ്വിനാ — അശ്വിനൌ
ത്വഷ്ടാ സവിതാ
സു-യമാ സരസ്വതീ — സുവിഗ്രഹാസാ
സ-ജോഷസഃ നഃ ആ
ഗച്ഛന്തു — സങ്ഗതാ അസ്മാകം യജ്ഞമാഗച്ഛന്തു

അൎത്ഥം—ശോഭനന്മാരായ പൂഷാവും സോമനും മിത്രനും വ രുണനും ബൃഹസ്പതിയും മരുത്തുക്കളും വായുവും അശ്വികളും ത്വഷ്ടാവും സവിതാവും മനോഹരാങ്ഗിയായ സരസ്വതിയും കൂടിച്ചേൎന്നു് നമ്മുടെ യാഗം പ്രാപിക്കട്ടെ.

5 ഉഭേദ്യോവാപൃഥിവീവിശ്വമിന്വേ
അര്യമാദേവോദിതിൎവ്വിധാതാ
ഭഗോനൃശംസഉർവ്വന്തരിക്ഷം
വിശ്വേദേവാഃപവമാനംജുഷന്ത

അന്വയം –

വിശ്വം–ഇന്വേ	— സർവ്വവ്യാപിന്യൌ
ഉഭേ ദ്യാവാപൃഥിവീ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ദേവഃ അര്യമാ അദിതിഃ	— ദേവമാതാ
വി–ധാതാ നൃ–ശംസഃ	
ഭഗഃ	— ഭാഗ്യവിധാതാ, നൃഭിശ്ശംസനീയസ്സഃ
ഉരു അന്തരിക്ഷം	— അന്തരിക്ഷാഭിമാനിദേവഃ
(ഏതേ) വിശ്വേ ദേവാഃ	
പവമാനം ജുഷന്ത	— സോമം സേവന്തേ

അർത്ഥം–സർവ്വവ്യാപിനികളായ ദ്യാവാപൃഥിവികളിരുവർ, ദേവനായ അര്യമാവ്, ദേവമാതാവായ അദിതി, ഭാഗ്യവിധാതാവും മനുഷ്യരാൽ സ്തുത്യനമായ ഭഗൻ, വിസ്തൃതമായ അന്തരിക്ഷത്തിന്റെ അധിദേവൻ–ഈ എല്ലാ ദേവന്മാരും സോമനെ സേവിക്കുന്നു

വർഗ്ഗം–7

1 അസാവിസോമോഅരുഷോവൃഷാഹരീ

രാജേവദസ്മോഅഭിഗാഅചിക്രദത്

പുനാനോവാരംപര്യേത്യവ്യയം

ശ്യേനോനയോനിംഘൃതവന്തമാസദം

അന്വയം –

അരുഷഃ, വൃഷാ ഹരിഃ	— ആരോചമാനഃ, കാമവർഷകഃ, ഹരിതവർണ്ണഃ
സോമഃ അസാവി	— അഭിഷുതോഭൂത്
(സഃ) രാജാ–ഇവ ദസ്മഃ	— ദർശനീയസ്സൻ
ഗാഃ അഭി അചിക്രദത്	— സ്വരസനിർമ്മോകസമയേ ഉദകാന്യഭിലക്ഷ്യ ശബ്ദംകരോതി
(പശ്ചാത്) പുനാനഃ അവ്യയം	
വാരം പരി ഏതി	— പൂയമാനോവിമയം വാലം, ദശാപവിത്രം പരിഗച്ഛതി

(തതഃ) ശ്യേനഃ ന

ഘൃത–വന്തം — ശ്യേന ഇവോദകവന്തം

യോനിം ആ–സദം — സ്വകീയം സ്ഥാനമാസദനായ പവതേ

അർത്ഥം–പ്രകാശിക്കുന്നവനും അഭീഷ്ടം വർഷിക്കുന്നവനും പച്ചനിറമുററവനുമായ സോമൻ ഇതാ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് രസം പുറത്തുവിടുമ്പോഴും രാജാവുപോലെ ദർശനീയനായി വസതീവരി മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ ലക്ഷ്യമാക്കിശ്ശബ്ദിക്കുന്നു. പിന്നെ, ശുദ്ധികരനായി, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതിന്നുശേഷം പരുന്തുപോലെ ജലവത്തായ സ്വന്തം സ്ഥാനത്തിരിക്കാനായി പറന്നുചെല്ലുന്നു.

2 കവിർവ്വേധസ്യാപര്യേഷിമാഹിന
മത്യോനമൃഷ്ടോഅഭിവാജമർഷസി
അപസേധന്ദുരിതാസോമമൃളയ
ഘൃതംവസാനഃപരിയാസിനിർണ്ണിജം

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, കവിഃ — ത്വം ക്രാന്തദർശീസൻ

വേധസ്യാ മാഹിനം

പരി ഏഷി — യാഗവിധാനേച്ഛയാ പവിത്രം പരിഗച്ഛസി

(പശ്ചാൽ) മൃഷ്ടഃ അത്യഃ ന— പ്രക്ഷാളിതോശ്വഃ

വാജം അഭി അർഷസി — സങ്ഗ്രാമമിവ പവസേ

ദുഃ–ഇതാ അപ–സേധൻ

മൃളയ — അസ്മാകം ദുരിതാനി പരിഹരൻ സുഖയ

ഘൃതം വസാനഃ — ഉദകമാച്ഛാദയൻ

നിഃ–നിജം പരി യാസി — നിർണ്ണേജകം പവിത്രമഭിഗച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കവിഞ്ഞു കാണുന്ന അവിടുന്ന്
ഗനത്തിപ്പിലിച്ചുകൊണ്ട് ദശാപവിത്രത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.
ിന്നെ, കഴുകപ്പെട്ട കുതിര യുദ്ധത്തിന്നെന്നപോലെ നേരെ
വരുന്നു. ഞങ്ങളുടെ ദുരിതങ്ങൾ പരിഹരിച്ചു സുഖമിയററിയാ
ല്ലം. അവിടുന്നു വസതീവരികൾ മുതലായ മന്ത്രപൂത ജലങ്ങളെ
കൂടിക്കൊണ്ടാണ് ശുദ്ധികരമായ ദശാപവിത്രത്തിലെത്തുന്നത്.

3 പർജ്ജന്യഃപിതാമഹിഷസ്യപർണ്ണിനോ

നാഭാപൃഥിവ്യാഗിരിഷുക്ഷയംദധേ

സ്വസാരആപോഅഭിഗാഉതാസര

ൻത്സംഗ്രാവഭിർന്നസതേവീതേഅധ്വരേ

അന്വയം:—

(യസ്യ) മഹിഷസ്യ, പർണ്ണിനഃ	— മഹതഃ പർണ്ണവതസ്സോമസ്യ
പർജ്ജന്യഃ പിതാ	— ജനകഃ
(സസോമഃ) പൃഥിവ്യാഃ നാഭാ	— നാഭിസ്ഥാനീയേ ഹവിർദ്ധാനേ
ഗിരിഷു ക്ഷയം ദധേ	— ഗ്രാവസു നിവാസം ധാരയതി. കരോതി (അഭിഷവസമയേ)
ഉത സ്വസാരഃ, ആപഃ, ഗാഃ	— അംഗുലയഃ, വസതീവര്യഃ സ്തുതയഃ
അഭി അസരൻ	— അഭിസരന്തി
വീതേ അധ്വരേ	— കാന്തേയജ്ഞേ
ഗ്രാവഭിഃ സം നസതേ	— സംഗച്ഛതേ

അർത്ഥം—മഹാനും ചിറകുററു പറക്കുന്നവനുമായ ഏതു സോമന്നു പർജ്ജന്യൻ പിതാവാണോ, ആ സോമൻ സംസ്കരണവേളയിൽ ഭൂമിയുടെ മുഖ്യസ്ഥാനമായ ഹവിർദ്ധാനത്തിൽ പിടിക്കല്ലുകളിൽ നിവസിക്കുന്നു പിന്നെ, വിരലുകളും വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളും, സ്തുതികളുമവിടുന്നേ നേർക്കു പ്രസരിക്കു

ന്നു. കാമ്മ്യമായ യജ്ഞത്തിലവിടുന്നു പിടിക്കപ്പെകളോടുകൂടി ച്ചേതന്നു.

4 ജായേവപത്യാവധിശേവംമംഹസേ

പജ്രായാഗർഭശൃണുഹിബ്രവീമിതേ

അന്തർവ്വാണീഷുപ്രചരാസുജീവ

സേനിന്ദ്യോവൃജനേസോമജാഗൃഹി

അന്വയം:—

ജായാ—ഇവ പത്യൌ അധി	— ഭാര്യായഥാഭർത്തരിസുഖം പ്രയച്ഛതിതദ്വൽ
ശേവ മംഹസേ	— ശേവം സുഖം യജമാനേ പ്രയച്ഛസി
ഹേ പജ്രായാഃ ഗർഭ,	
സോമ, ശൃണുഹി	— പജ്രാപൃഥിവീ, തസ്യാഗർഭഭ്രത, പുത്ര, സോമ, ശൃണു .
(ത്വം) വാണീഷു അന്തഃ	— വാക്ഷു, സ്തുതിഷുമധ്യേ
ജീവസേ സു പ്ര ചര	— അസ്മാകഞ്ജീവനായ സുഷ്ഠു പ്രചര
അനിന്ദ്യഃ	— സ്തുത്യസ്ത്വം
വൃജനേ ജാഗൃഹി	— അസ്മാകം ശത്രുബലേ പ്രവൃദ്ധോഭവ

അത്ഥം—ഭാര്യ ഭത്താവിൽ സുഖമിയററുന്നപോലെ അവിടുന്നു യജമാനങ്കൽ സുഖമണയ്ക്കുന്നു. അല്ലയോ ഭൂമിയുടെ പുത്രനായ സോമ, കേട്ടാലും. ഞാൻ പറയുന്നു, അവിടുന്നു ഞങ്ങടെ ജീവനത്തിന്നായി വാക്കുകൾക്ക്, സ്തുതികൾക്ക മദ്ധ്യത്തിൽ നന്നായി ചരിച്ചാലും. സ്തുത്യനായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ശത്രുബലത്തെക്കുറിച്ച്, ബോധവാനായാലും, ഉണർവ്വുററിരുന്നാലും. (കഴിഞ്ഞ സൂക്തിൽ പർജ്ജന്യൻ സോമന്റെ അച്ഛനാണെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഭൂമി അമ്മയാണെന്നിവിടേയും പറയുന്നു. മഴകൊണ്ടു ഭൂമിയുടെ ഗർഭത്തിൽ വളൎന്ന മകനെന്നു സാരം)

5 യഥാപൂർവ്വേഭ്യശ്ശതസാഅമൃധ്ര

സ്സഹസ്രസാഃപര്യയാവാജമിന്ദോ

ഏവാപവസ്വസുവിതായനവ്യസേ

തവവ്രതമന്വാപസ്സചന്തേ വ. 7

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, യഥാ
പൂർവ്വേഭ്യഃ — മഹർഷിഭ്യഃ
ശത–സാഃ സഹസ്ര–സാഃ — ശതസംഖ്യാകസ്യ, സഹസ്ര സംഖ്യാകസ്യ ധനസ്യ ദാതാസൻ

അമൃധ്രഃ വാജം
പരി–അയാഃ — അഹിംസകഃ യജ്ഞം പരിഗച്ഛേഃ

ഏവ — ഏവമിദാനീമസ്മദീയേപി
നവ്യസേ സുവിതായ
പവസ്വ — നവതരായാഭ്യുദയായക്ഷര
തവ വ്രതം അനു ആപഃ
സചന്തേ — കർമ്മ വസതീവര്യസ്സേവന്തേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പൂർവ്വന്മാരായ മഹർഷിമാർക്ക് നൂറുമായിരവും കണക്കിൽ ധനദാതാവായി അഹിംസകനായ അവിടുന്ന് യജ്ഞം പൂകിയപോലെ, ഇപ്പോഴും ഞങ്ങളുടെ വിഷയത്തിലും പുതുപുതായ അഭ്യുദയത്തിന്നായൊഴുകിയാലും. അവിടുത്തെ കർമ്മത്തെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂത ജലങ്ങൾ കൈക്കൊള്ളുന്നു.

വർഗ്ഗഃ—8. ആങ്ഗിരസഃ പവിത്രഃ ഋഷിഃ ജഗതീച്ഛന്ദഃ

1 പവിത്രന്തേവിതതംബ്രഹ്മണസ്പതേ

പ്രഭുർഗ്ഗാത്രാണിപര്യേഷിവിശ്വതഃ

അതപ്തതനൂർന്നതദാമോഅശ്നുതേ

ശൃതാസഇദ്വഹന്തസ്തൽസമാശത

അന്വയം:—

ഹേ ബ്രഹ്മണഃ പതേ	— മന്ത്രസ്യ സ്വാമിൻ, സോമ,
തേ പവിത്രം വി–തതം	— ശോധകമംഗം സർവ്വത്ര വിസ്തൃതം
(സഃ) പ്ര–ഭുഃ ഗാത്രാണി	— പ്രഭവിതാത്വം പാത്രുരങ്ഗാനി
വിശ്വതഃ പരി ഏഷി	— സർവ്വതഃ പരിഗച്ഛസി
(തവ) തൽ അതപ്ത–തനൂഃ	— പയോവ്രതാദിനാ അസന്തപ്ത ഗാത്രാഃ
ആമഃ ന അശ്നുതേ	— അപക്വ ഇവ വ്യാപ്നോതി
ശ്രുതാസഃ ഇൽ	— ശ്രുതാഃ പരിപക്വാ ഏവ
വഹന്തഃ തൽ സം ആശത	— യാഗം നിർവ്വഹന്തഃ പവിത്രം വ്യാപ്നുവന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ മന്ത്രനാഥനായ സോമ, അവിടത്തെ ശുദ്ധികരമായ അംഗം എങ്ങും പരന്നതത്രേ. ആ അവിടുന്ന് പ്രഭാവമിയന്നവനായി, കുടിക്കുന്നവൻെറ അംഗങ്ങളെ എമ്പാടും പ്രാപിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ആ ശുദ്ധികരമായ അംഗത്തെ വ്ര താനുഷ്ഠാനാദികൾകൊണ്ട് തപിക്കാത്തവർ, പഴക്കാത്ത, മൂപ്പെ ത്താത്ത പഴത്തെയെന്നപോലെയാണ് പ്രാപിക്കുന്നതു്. (ശ്രദ്ധാ പൂർവ്വവും ത്യാഗസമന്വിതവുമായ വ്രതാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ടു മാത്ര മേ പക്വത വരികയുള്ളു.) വ്രതാദികളാൽ പാകംവന്നവർ മാത്ര മേ യാഗം നിർവ്വഹിക്കുന്നവരായി അവിടത്തെ അംഗത്തെ പ്രാപിക്കുകയുള്ളു.

2 തപോഷ്പവിത്രംവിതതന്ദിവസ്പദേ
ശോചന്തോഅസ്യതന്തവോവ്യസ്ഥിരൻ
അവന്ത്യസ്യപവീതാരമാശവോ
ദിവസ്പൃഷ്ഠമധിതിഷ്ഠന്തിചേതസാ

അന്വയം:—

തപോഃ	— ശത്രൂണാം താപകസ്യ സോമസ്യ

പവിത്രം ദിവഃ പദേ വി-തതം	— ശോധകമംശം ദ്യുലോകസ്യോച്ഛ്രിതേസ്ഥാനേ വിസ്തൃതം
അസ്യ തന്തവഃ ശോചന്തഃ വി അസ്ഥിരൻ	— അംശവോ ദീപ്യമാനാ വിവിധം തിഷ്ഠന്തി
അസ്യ ആശവഃ	— ശീഘ്രഗമനാ രസാഃ
പവിതാരം അവന്തി	— പാവയിതാരം യജമാനം രക്ഷന്തി
ദിവഃ പൃഷ്ഠം	— ദ്യുലോകസ്യോന്നതം ദേശം
ചേതസാ അധി തിഷ്ഠന്തി	— ദേവഗമനേച്ഛാവതാ മനസാ ശ്രയന്തേ

അർത്ഥം—ശത്രുക്കളെ തപിപ്പിക്കുന്ന സോമൻ്റെ ശുദ്ധിപ്രദമായ അംശം ദ്യുലോകത്തിൻ്റെ ഉത്തമസ്ഥാനത്തു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. (ദ്യുലോകത്തിന്ന് അധമമധ്യമോത്തമങ്ങളായി മൂന്നു തലങ്ങളുണ്ട്.) അവിടത്തെ തന്തുക്കൾ, അംശുക്കൾ പ്രകാശമാനങ്ങളായി പലവിധം വർത്തിക്കുന്നു. ഗതിവേഗമുററ അവിടത്തെ രസങ്ങൾ ശുദ്ധികാരനായ യജമാനനെ രക്ഷിക്കുന്നു. പിന്നെ, ദ്യുലോകത്തിൻ്റെ ഉന്നതസ്ഥാനത്തെത്താനുള്ള ഇച്ഛയൊത്ത മനസ്സോടുകൂടി അവിടം പ്രാപിക്കുന്നു.

3 അരൂരുചദുഷസഃ പൃശ്നിരഗ്രിയ

ഉക്ഷാബിഭർത്തിഭുവനാനിവാജയുഃ

മായാവിനോമമിരേഅസ്യമായയാ

നൃചക്ഷസഃപിതരോഗർഭമാദധുഃ

അന്വയം:—

ഉഷസഃ (സംബന്ധീ)	
പൃശ്നിഃ	— ആദിത്യഃ
അഗ്രിയഃ അരൂരുചത്	— മുഖ്യസ്സോമോരോചയതി
വാജയുഃ (സഃ)	— അന്നമിച്ഛൻ

ഉക്ഷാ ഭുവനാനി ബിഭർത്തി	— ജലസ്യസേക്താ ഭൂതജാതാനി പുഷ്ണാതി
മായാ-വിനഃ	— പ്രജ്ഞാവന്തോദേവാഃ
അസ്യ മായയാ മമിരേ	— സോമസ്യ പ്രജ്ഞയാനിർമ്മാന്തി, സോമസ്യപാനേന ജാതബലാഃ സ്വസ്വവ്യാപാരേണ ജഗൽ സൃജന്തി
(തഥാസ്യമായയാ)	
നൃ-ചക്ഷസഃ	— നൃണാം ദ്രഷ്ടാരഃ
പിതരഃ ഗർഭം ആ ദധുഃ	— പാലകാദേവാ ഓഷധീഷു ഗർഭം ധാരയന്തി

അർത്ഥം:—ഉഷസ്സംബന്ധിയായ ആദിത്യനായി മുഖ്യനായ സോമൻ പ്രകാശിക്കുന്നു. ഹവിരന്നമിച്ഛിക്കുന്ന അവിടുന്ന് ജലം പൊഴിച്ചുകൊണ്ടല്ലോ ഭൂതജാതങ്ങളെയും പോഷിപ്പിക്കുന്നു. പ്രാജ്ഞന്മാരായ ദേവന്മാർ അവിടുത്തെ പ്രജ്ഞാനംകൊണ്ടാണ്, സോമപാനം കൊണ്ടുണ്ടായ ബലമിയന്നാണ്, ജഗത്തിൽ അവരവരുടെ സൃഷ്ടികർമ്മങ്ങൾ നടത്തുന്നത്. പിന്നെ അവിടുത്തെ പ്രജ്ഞാനം കൊണ്ടാണ് മനുഷ്യരെ കാണുന്ന ലോകപാലന്മാരായ ദേവന്മാർ സസ്യാദികളിൽ ഗർഭം ധരിക്കുന്നത്, ഉൽപ്പാദിപ്പിക്കുന്നത്.

4 ഗന്ധർവ്വഇത്ഥാപദമസ്യരക്ഷതി
പാതിദേവാനാഞ്ജനിമാന്യദ്ഭുതഃ
ഗൃഭ്ണാതിരിപുന്നിധയാനിധാപതി
സുകൃത്തമാമധുനോഭക്ഷമാശത

അന്വയം:—

ഗന്ധർവ്വഃ	— ഉദകാനാം ധാരക ആദിത്യഃ
അസ്യ പദം ഇത്ഥാ രക്ഷതി	— സോമസ്യ സ്ഥാനം സത്യം രക്ഷതി

അദ്ഭുതഃ ദേവാനാം ജനിമാനി പാതി	— മഹാൻ സജ്ജനഃ ദേവാൻ
(കിഞ്ചായം) രിപും നി-ധയാ	— പാശ്യാ, പാശസമൂഹേന
ഗൃഭ്ണാതി	— അസ്മദ്വൈരിണംഗൃഹ്ണാതി
(സഃ)നിധാ-പതിഃ	— പാശസമൂഹസ്യ സ്വാമീ
(തസ്യ) മധുനഃ ഭക്ഷം	— മധുരരസസ്യ ഭക്ഷണം
സുകൃൽ-തമാഃ ആശത	— സുകൃതകർത്താര ഏവ പ്രാപ്ന വന്തി

അർഥം—ജലവാഹിയായ ആദിത്യനാണ് സോമൻെറ സ്ഥാനം സത്യമായും രക്ഷിക്കുന്നത് മഹാനായ സോമൻ ഉൽ പത്തികളോടുകൂടി ദേവന്മാരെ അറിയുന്നു പിന്നെ കയർ കൂട്ടത്താൽ നമ്മുടെ ശത്രുവിനെ ബന്ധിക്കുന്നു അവിടുന്നു കയർ കൂട്ടത്തിന്നധീശനാകുന്നു അവിടത്തെ മധുരരസത്തിൻെറ ഭക്ഷ ണം ഏററവും സുകൃതികൾ മാത്രമേ നേടുന്നുള്ളൂ

5 ഹവിർഹവിഷ്മോമഹിസദ്മദൈവ്യ
നഭോവസാനഃപരിയാസ്യധ്വരം
രാജാപവിത്രരഥോവാജമാരുഹ
സ്സഹസ്രഭൃഷ്ടിർജയസിശ്രവോബൃഹൽ വ 8

അന്വയം —

ഹേ ഹവിഷ്മഃ, ഹവിഃ നഭഃ വസാനഃ	— ഹവിരിത്യുദകനാമ, ഉദകവൻ, ഹവിർഭൂതം ഉദകരസമാച്ഛാദയ
അധ്വരം മഹി ദൈവ്യം സദ്മ	— യജ്ഞം നിർബ്ബാധ്യം മഹദ്യാഗ ഗൃഹം
പരി യാസി	— ത്വം പരിഗച്ഛസി
(കിഞ്ച) രാജാ, പവിത്ര-രഥഃ	— രാജമാനഃ, പാവനരഥഃ
വാജം ആ അരുഹഃ	— യജ്ഞാഖ്യം സങ്ഗ്രാമമാരോഹസി

(കിഞ്ച) സഹസ്ര-ഭൃഷ്ടിഃ — ബഹുഭ്രംശഃ, ഇതസ്തതോഗന്താ സൻ
ബൃഹൽ ശ്രവഃ ജയസി — മഹദന്നമസ്മാകം ലംഭയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ജലവാനായ സോമ, ഹവിസ്സായ ജലരസത്തെ മൂടികൊണ്ടു് (അതിന്നുമേൽ പതിച്ചുകൊണ്ടു്) യജ്ഞം നിർവ്വഹിക്കാനായി മഹത്തായ യാഗശാലയെ അവിടുന്നു പുകുന്നു. പിന്നെ, പ്രകാശമാനനായി യജ്ഞമാകുന്ന യുദ്ധത്തിലവിടുന്നു് കയറിച്ചെല്ലുന്നു. മാത്രമല്ല, എങ്ങും തുമ്പിത്തുളുമ്പികൊണ്ടു് ഞങ്ങൾക്ക മഹത്തായ അന്നം നേടുന്നു.

വർഗ്ഗം:-9 വാച്യഃ പ്രജാപതിഃ ഋഷിഃ

1 പവസ്വദേവമാദനോവിചർഷണി
രപ്സാഇന്ദ്രായവരുണായവായവേ
കൃധീനോഅദ്യവരിവസ്വസ്തിമ
ദുരുക്ഷിതൗഗൃണീഹിദൈവ്യംജനം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) ദേവ-മാദനഃ—	ദേവാനാം മാദയിതാ
വി-ചർഷണിഃ, അപ്സാഃ—	വിദ്രഷ്ടാ, അപാം ദാതാത്വം
ഇന്ദ്രായ, വരുണായ,	
വായവേ പവസ്വ	— ക്ഷര
അദ്യ നഃ സ്വസ്തി-മൽ	
വരിവഃ കൃധി	— അവിനാശം ധനം കുരു
ഉരു-ക്ഷിതൗ	— വിസ്തീർണ്ണായാം യജ്ഞസംബന്ധിന്യാം ഭൂമൌ
ദൈവ്യം ജനം ഗൃണീഹി	— ശബ്ദയ, യഥാത്വദീയാഭിഷവശബ്ദം ശ്രുത്വാദേവാആഗച്ഛന്തി, തഥാശബ്ദയ (ജനശബ്ദസ്സംഘവാചീ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവന്മാരെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനും എല്ലാം കാണുന്നവനും ജലദാതാവുമായ അവിടുന്നു് ഇന്ദ്ര

ന്നും വരുണനും വായുവിനുംവേണ്ടി ഒഴുകിയാലും ഞങ്ങൾക്ക് എടുത്താലും കൊടുത്താലുമൊടുങ്ങാത്ത ധനമുണ്ടാക്കിയാലും. വിസ്തീർണ്ണമായ യാഗഭൂമിയിൽ, അവിടത്തെ സംസ്കരിക്കുന്ന ശബ്ദം കേട്ട് ദേവസമൂഹം വരത്തക്കവണ്ണം ശബ്ദമുണ്ടാക്കിയാലും

2 ആയസ്തസ്ഥൌഭുവനാന്യമർത്യോ
വിശ്വാനിസോമഃപരിതാന്യർഷതി
കൃണ്വൻസംചൃതംവിചൃതമഭിഷ്ടയ
ഇന്ദുസ്സിഷക്ത്യുഷസന്നസൂര്യഃ

അന്വയം:-

യഃ അമർത്യഃ സോമഃ	— ദേവസ്സഃ
ഭുവനാനി ആ തസ്ഥൌ	— ലോകാനാസ്ഥിതവാൻ
താനി വിശ്വാനി പരി അർഷതി	— പരിതോഗച്ഛതി, രക്ഷതി
(സഃ) ഇന്ദുഃ (യജ്ഞം)	
സം-ചൃതം	— ദേവൈസ്സംബദ്ധം
വി-ചൃതം കൃണ്വൻ	— അസുരൈർവ്വിമുക്തഞ്ച കുർവ്വൻ
സൂര്യഃ ഉഷസം ന അഭിഷ്ടയേ	— യഥാഭിതോഗമനായ പ്രകാശൈ സ്സംചൃതം തമോഭിർവ്വിചൃതം ചലോകം കുർവ്വൻസേവതേ തഥാ
സിഷക്തി	— സേവതേ

അർത്ഥം:- ദേവനായ ഏതൊരു സോമൻ ലോകങ്ങളിൽ സ്ഥിര ചെയ്യുന്നുവോ അവിടുന്ന് ആ ഭുവനങ്ങളെ മുഴുവൻ പ്രാപിക്കുന്ന രക്ഷിക്കുന്നു ആ സോമൻ യജ്ഞത്തെ ദേവന്മാരോട് സംയുക്ത വും അസുരന്മാരോട് വിയുക്തവുമാക്കിക്കൊണ്ട്, സൂര്യൻ പ്ര ഭാതത്തെ പ്രകാശങ്ങളോട് ചേർന്നതും ഇരുട്ടുകളോട് വേർപെ ടാക്കുന്നപോലെ, സേവിക്കുന്നു (ദേവന്മാർ പ്രകാശത്തിന്റെ ജ്ഞാനത്തിന്റെ പ്രതീകങ്ങളും, അസുരന്മാർ ഇരുട്ടിന്റെ, ·

ജ്ഞാനത്തിന്റെ പ്രതീകങ്ങളുമത്രേ. വേദത്തിൽ കാണുന്ന ദേവാസുരവിഭാഗത്തെ മുഴുവൻതന്നെ ഈ നിലയ്ക്കെടുക്കാൻ കഴിയും)

3 ആയോഗോഭിസ്സൃജ്യതഓഷധീ
ഷ്വാദേവാനാംസുമ്നഇഷയന്നുപാവസുഃ
ആവിദ്യുതാപവതേധാരയാസുത
ഇന്ദ്രംസോമോമാദയന്ദൈവ്യഞ്ജനം

അന്വയം:–

ഇഷയൻ യഃ ഗോഭിഃ	— ദേവാൻ പ്രാപ്തുമിച്ഛൻ യസ്സോമോ രശ്മിഭിഃ
ദേവാനാം സുമ്നേ	— സുഖേ നിമിത്തഭൂതേ
ഓഷധീഷു ആ സൃജ്യതേ	— സ്ഥാപിതവാൻ
(യഃ) ഉപ–വസുഃ	— ശത്രുഭ്യസ്സകാശാൽ പ്രാപ്തധനഃ
(സഃ) സോമഃ വി–ദ്യുതാ ധാരയാ	— വിദ്യോതമാനയാ ധാരയാ
ഇന്ദ്രം ദൈവ്യം ജനം ആ മാദയൻ	— ദേവസമൂഹഞ്ച സമന്താൽ ഹർഷയൻ
സുതഃ ആ പവതേ	— അഭിഷുതസ്സൻ ക്ഷരതി

അർത്ഥം–ദേവന്മാരെ പ്രാപിയ്ക്കാനിച്ഛിക്കുന്ന ഏതു സോമൻ രശ്മികളാൽ ദേവന്മാർക്ക് സുഖത്തിന്നുവേണ്ടി സസ്യാദികളിൽ സ്ഥാപിതനാണോ, ഏവൻ ശത്രുക്കളിൽനിന്നു കിട്ടിയ ധനമൊത്തവനാണോ, ആ സോമൻ പ്രകാശിക്കുന്ന പ്രവാഹത്താൽ ഇന്ദ്രനെയും ദേവസമൂഹത്തെയും മുഴുക്കെ ഹർഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനായൊഴുകുന്നു.

4 ഏഷസ്യസോമഃപവതേസഹസ്രജി
ദ്ധിന്വാനോവാചമിഷിരാമുഷർബ്ബുധം
ഇന്ദുസ്സമുദ്രമുദിയർത്തിവായുഭി
രേന്ദ്രസ്യഹാർദ്ദികലശേഷുസീദതി

അന്വയം:—

സഹസ്ര—ജിത് ഏഷഃ സ്യഃ സോമഃ	— സഹസ്രസ്യ ജേതാസസോമഃ
ഇഷിരാം ഉഷഃ—ബുധം	— സ്തുത്യം ഗന്ത്രീം, ഉഷസി പ്രബുദ്ധാം
വാചം ഹിന്വാനഃ പവതേ	— പ്രേരയൻ പൂയതേ
(സഃ) ഇന്ദുഃ വായു—ഭിഃ	— ഗന്തൃഭിരധ്വര്യ്വാദിഭിഃ പ്രേര്യമാണസ്സൻ
സമുദ്രം ഉത് ഇയർത്തി	— സമുദ്രിയം രസമുൽഗമയതി
(തഥാ) ഇന്ദ്രസ്യ ഹാർദ്ദി	— ഹാർദ്ദംപ്രിയം, ഇന്ദ്രസ്യ പ്രിയവദ്യഥാ തഥാ
കലശേഷു ആ സീദതി	— ദ്രോണകലശാദിഷു നിഷീദതി

അർത്ഥം—കണക്കററവരെ ജയിക്കുന്ന ആ സോമൻ ഉപാസ്യ ദേവകളെലെത്തുന്നതും പ്രഭാതത്തിലുണൎന്നതുമായ സ്തുതിവാക്കിനെ പ്രേരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടൊഴുകുന്നു ആ സോമൻ യാഗശാലയിൽ നടക്കുന്ന അധ്വര്യു മുതലായവരാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവനായി, സമുദ്രസമാനമായ രസത്തെ പുറത്തുവിടുന്നു പിന്നെ, ഇന്ദ്രനു പ്രിയമാംവണ്ണം ദ്രോണകലശാദികളിൽ ചെന്നിരിക്കുന്നു.

5 അഭിത്യംഗാവഃപയസാപയോവൃധം

സോമംശ്രീണന്തിമതിഭിസ്സ്വർവ്വിദം

ധനഞ്ജയഃപവതേകൃത്വ്യോരസോ

വിപ്രഃകവിഃകാവ്യേനാസ്വർച്ചനാഃ വ. 9

അന്വയം:—

(യദ്) മതി—ഭിഃ	— സ്തുതിഭിസ്സം പ്രയച്ഛതി
ത്യം പയഃ—വൃധം സ്വഃ—വിദം സോമം	— തം പയസോ വദ്ധകം സ്വർഗ്ഗലംഭകം സോമം
ഗാവഃ പയസാ ശ്രീണന്തി	— ക്ഷീരേണ ശ്രയണം കർവ്വന്തി

(സഃ) ധനം–ജയഃ — ശത്രുധനാനാം ജേതാ
കൃത്വ്യഃ, രസഃ, വിപ്രഃ — കർമ്മണ്യഃ രസത്രൂപഃ, മേധാവീ
കവിഃ, സ്വഃ–ചനാഃ — ക്രാന്തപ്രജ്ഞഃ, സർവ്വാന്നഃ
കാവ്യേന അഭി പവതേ — കർമ്മണാഭിപ്രയതേ

അത്ഥം–ഏവൻ സ്തുതികളാൽ (പ്രസാദിച്ച്) എല്ലാം കൊടുക്കുന്നവോ, പാൽ വളർത്തുന്നവനും സ്വർഗ്ഗം നേടിത്തരുന്നവനുമായ ആ സോമനെ പശുക്കാം തങ്ങളുടെ പാലിനോടു കൂട്ടിച്ചേർക്കുന്നു. ശത്രുധനം നേടുന്നവനും കർമ്മവാനും രസത്രൂപനും മേധാവിയും കവിഞ്ഞ ജ്ഞാനമൊത്തവനുമായ അവിടുന്ന്, കർമ്മത്തോടുകൂടിയാണൊഴുകുന്നത്. (കർമ്മത്തോടു ബന്ധിക്കാത്ത സോമനീരിന്ന് പാപഹരത്വമോ ബലകരത്വമോ ഇല്ല.)

വർഗ്ഗം:–10–11 ഭാർഗ്ഗവോവേനഃ ഋഷിഃ ജഗതീത്രിഷ്ടുഭൌ ഛന്ദസീ

1 ഇന്ദ്രായസോമസുഷുതഃപരിസ്രവ
വാപാമീവാഭവതുരക്ഷസാസഹ
മാതേരസസ്യമത്സതദ്വയാവിനോ
ദ്രവിണസ്വന്തഇഹസന്ത്വിന്ദവഃ

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, (ത്വം)
സു–സുതഃ — സുഷ്ഠ്വഭിഷുതസ്സൻ
ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ — ഗച്ഛ, രസം മുഞ്ച
അമീവാ രക്ഷസാ സഹ — രോഗസ്തേന സഹ
അപ ഭവതു — അപഗതോ ഭവതു
തേ രസസ്യ — ത്വാംശരസം പീത്വാ
ദ്വയാവിനഃ — ദ്വയം സത്യാനൃതം, തേനയുക്താഃ പാപിനഃ
മാ മത്സത — മാ മാദ്യന്തു
(കിഞ്ച) ഇന്ദവഃ ഇഹ
ദ്രവിണസ്വന്തഃ സന്തു — തേരസാ അസ്മിൻ യജ്ഞേ ധനവന്തോ ഭവന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന നന്നായി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട്, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി വന്നാലും, രസം പൊഴിച്ചാലും രോഗം രക്ഷസ്സിനോടുകൂടി അകലട്ടെ അവിടുത്തെ സ്വാംശമായ രസം കുടിച്ചു, ദ്വയാവികൾ (ഉള്ളിലൊന്നും പുറത്തു മറ്റൊന്നുമായ പാപികൾ) ഹർഷിക്കാതെ അവിടുത്തെ രസങ്ങൾ ഈ യജ്ഞത്തിൽ ധനവത്തുക്കളാവട്ടെ

2 അസ്മാൻത്സമര്യേപവമാനചോദയ

ദക്ഷോദേവാനാമസിഹിപ്രിയോമദഃ

ജഹിശത്രൂംരഭ്യാഭന്ദനായതഃ

പിബേന്ദ്രസോമമവനോമൃധോജഹി

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, അസ്മാൻ
സമര്യേ ചോദയ — സംഗ്രാമേ പ്രേരയ
ദക്ഷഃ ദേവാനാം പ്രിയഃ
മദഃ അസി ഹി — സമർത്ഥസ്ത്വംദേവാനാം പ്രിയഭൂതഃ, മാദയിതാസ്യേവ
ശത്രൂൻ ജഹി — അസ്മാകം ശത്രൂൻ വിനാശയ
ഭന്ദനായതഃ അഭി ആ — ഭന്ദനാസ്തുതയഃ, താ ഇച്ഛതോസ്മാനഭിഗച്ഛ
ഹേ ഇന്ദ്ര, സോമം പിബ,
നഃ മൃധഃ അവ ജഹി — അസ്മാൻ ഹിംസതോ മാരയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, ഞങ്ങളെ യുദ്ധത്തിൽ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും (പൊരുതി ജയിക്കാനുള്ള കരുത്തുണ്ടാക്കിയാലും) സമർത്ഥനായ അവിടുന്ന് ദേവന്മാർക്ക് പ്രിയഭൂതനും അവരെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനുമാണല്ലോ ഞങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളെ ഒടുക്കിയാലും സ്തുതികളിച്ഛിക്കുന്ന ഞങ്ങളെ നേരെ പ്രാപിച്ചാലും. അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, സോമം കുടിച്ചാലും, ഞങ്ങളെ ദ്രോഹിക്കുന്നവരെ നശിപ്പിച്ചാലും

3 അദബ്ധഇന്ദോപവസേമദിന്തമ

ആത്മേന്ദ്രസ്യഭവസിധാസിരുത്തമഃ

അഭിസ്വരന്തിബഹവോമനീഷിണോ

രാജാനമസ്യഭുവനസ്യനിംസതേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, അദബ്ധഃ	— അഹിംസിതഃ
മദിൻ—തമഃ പവസേ	— മാദയിതൃതമസ്ത്വം പൃയസേ
ആത്മാ ഉൽ—തമഃ	— സ്വയമേവോൽകൃഷ്ടതമഃ
ഇന്ദ്രസ്യ ധാസിഃ ഭവസി	— അന്നം ഭവസി
അസ്യ ഭുവനസ്യ രാജാനം	— സോമം
ബഹവഃ മനീഷിണഃ	
അഭി സ്വരന്തി	— സ്തോതാരോഭിഷ്ടുവന്തി
നിംസതേ	— ഗച്ഛന്തി ച

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ആരാലും ഹിംസിക്കപ്പെടാത്തവനും ഏവരെയുമേററവും ഹഷിപ്പിക്കുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഒഴുകിവരുന്നു. സ്വയം ഉൽകൃഷ്ടതമനായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്ന് അന്നമാകുന്നു. ഈ ഭുവനത്തിന്റെ രാജാവായ സോമനെ സ്തോതാക്കൾ പുകഴ്ത്തുന്നു, അവിടുത്തെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു

4 സഹസ്രണീഥശ്ശതധാരോഅദ്ഭുത

ഇന്ദ്രായേന്ദുഃപവതേകാമ്യംമധു

ജയൻക്ഷേത്രമഭ്യേഷാജയന്നപ .

ഉരുന്നോഗാതുങ്കൃണസോമമീഢ്വഃ

അന്വയം:—

സഹസ്ര—നീഥഃ	— ബഹുപ്രകാരനയനഃ
ശത—ധാരഃ	— അപരിമിതധാരോപേതഃ
അദ്ഭുതഃ ഇന്ദുഃ	— ആശ്ചര്യകരഃ മഹാൻ സോമഃ

ഇന്ദ്രായ കാമ്യം മധു	
പവതേ	— ക്ഷരതി
ഹേ മീഢ്വഃ സോമ,	— സേക്തഃ, സോമ,
ക്ഷേത്രം ജയൻ, അപഃ	
ജയൻ അഭി അർഷ	— അഭി ഗച്ഛ
നഃ ഗാതും ഉരും കൃണ	— മാർഗ്ഗം വിസ്തീർണ്ണം കുരു

അർത്ഥം—ആയിരം മട്ടിൽ ഭൂതജാതങ്ങളെ നയിക്കുന്നവനും കണക്കററ ധാരകളോടുകൂടിയവനും ആശ്ചര്യകരനും (മഹാനും) ആയ സോമൻ ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി കാമ്യമായ മധുരരസം പൊഴിക്കുന്നു. അല്ലയോ വർഷകനായ സോമ, വയൽ നേടിക്കൊണ്ടും വെള്ളം നേടിക്കൊണ്ടും നേരെ വന്നാലും (മേഷപവിത്രം പ്രാപിച്ചാലും.) ഞങ്ങളുടെ മാർഗ്ഗം വിശാലമാക്കിയാലും.

5 കനിക്രദൽകലശേഗോഭിരജ്യസേ
വ്യ൧വ്യയംസമയാവാരമർഷസി
മർമൃജ്യമാനോഅത്യോനസാനസി
രിന്ദ്രസ്യസോമജഠരേസമക്ഷരഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, കനിക്രദൽ കലശേ	— ശബ്ദംകുർവ്വൻ കലശേ വർത്തമാനസ്ത്വം
ഗോഭിഃ അജ്യസേ	— ഗോവികാരൈഃ പയോഭിസ്സിക്തോ ഭവസി
അവ്യയം വാരം	— അവിമയം വാലം, മേഷപവിത്രം
സമയാ വി അർഷസി	— തൽസമീപേ വിവിധം ഗച്ഛസി
മർമൃജ്യമാനഃ അത്യഃ ന	— ശോധ്യ അശ്വ ഇവ
സാനസിഃ	— സംഭജനീയസ്ത്വം
ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരേ സം അക്ഷരഃ	— തസ്യോദരേ ക്ഷരസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു കലശത്തിൽ വസിക്കുന്ന അവിടുന്നു പശുവിൻപാലുകളാൽ നനച്ചപ്പെട്ടിരി

ക്കന്നു. ആട്ടിൻരോമമിയന്ന ദശാപവിത്രത്തിൻെറ സമീപ ത്തിൽ പലപാടെത്തുന്നു. കഴുകപ്പെട്ട കുതിരപോലെ, ഇണങ്ങി ഇന്ദ്രൻെറ വയററിലൊഴുകിച്ചെല്ലുന്നു.

6 സ്വാദുഃപവസ്വദിവ്യായജന്മനേ

സ്വാദുരിന്ദ്രായസുഹവീതുനാമ്നേ

സ്വാദുർമ്മിത്രായവരുണായവായവേ

ബൃഹസ്പതയേമധുമാംഅദാഭ്യഃ വ. 10

അന്വയം:—
(ഹേ സോമ,) സ്വാദുഃ
(ത്വം) ദിവ്യായ ജന്മനേ
പവസ്വ — ദേവഗണായക്ഷര
സുഹവീതു—നാമ്നേ ഇന്ദ്രായ
സ്വാദുഃ — ശോഭനാഹ്വാനനാമധേയായ
തസ്മൈ സ്വാദുസ്സൻ പവസ്വ
മധു—മാൻ, അദാഭ്യഃ — മധുരരസഃ, അഹിംസ്യസ്ത്വം
മിത്രായ വരുണായ വായ
വേ, ബൃഹസ്പതയേ സ്വാദുഃ — പവസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സ്വാദുവായ (മാധുര്യമുററ) അ വിടുന്ന് ദേവഗണത്തിന്നുവേണ്ടി ഒഴുകിയാലും. ശോഭനമായ വിളിയൊത്തവനെന്നറിയപ്പെടുന്ന ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി സ്വാദുവാ യൊഴുകിയാലും. മധുരരസവാനും ഹിംസിക്കപ്പെടാൻ കഴിയാ ത്തവനുമായ അവിടുന്ന് മിത്രന്നും വരുണന്നും വായുവിന്നും ബൃഹസ്പതിക്കുംവേണ്ടി സ്വാദുവായൊഴുകിയാലും.

7 അത്യംമൃജന്തികലശേദശക്ഷിപഃ

പ്രവിപ്രാണാമ്മതയോവാചഈരതേ

പവമാനാഅഭ്യർഷന്തിസുഷ്ടുതി

മേന്ദ്രംവിശന്തിമദിരാസഇന്ദവഃ

അന്വയം:—

അത്യം കലശേ ദശ
ക്ഷിപഃ — അതനവന്തം സോമം ദശാങ്ഗുലയഃ
മൃജന്തി — ശോധയന്തി
(തഥാ) വിപ്രാണാം
മതയഃ — തേഷാം മധ്യേസ്തോതാരഃ
വാചഃ പ്ര ഈരതേ — സ്തുതീഃ പ്രേരയന്തി
പവമാനാഃ സു-സ്തുതിം
അഭി അര്‍ഷന്തി — ശോഭനസ്തുതിമഭിഗച്ഛന്തി
മദിരാസഃ ഇന്ദവഃ — മദകരാസ്സോമാഃ
ഇന്ദ്രം ആ വിശന്തി — പ്രവിശന്തി

അര്‍ത്ഥം—ഗമനശീലനായ സോമത്തെ കലശത്തിലധ്വര്യുമുതലായവരുടെ പത്തുവിരലുകള്‍ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. മേധാവികള്‍ക്കിടയില്‍ സ്തോതാക്കള്‍ സ്തോത്രങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. സോമങ്ങള്‍ ആ നല്ല സ്തുതിക്കുനേരെ വരുന്നു ഹര്‍ഷകരങ്ങളായ സോമങ്ങള്‍ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നു

8 പവമാനോ അഭ്യര്‍ഷാ സുവീര്യ
മുര്‍വ്വീം ഗവ്യൂതിം മഹി ശര്‍മ സപ്രഥഃ
മാകിര്‍നോ അസ്യ പരിഷൂതിരീശ
തേന്ദോ ജയേമ ത്വയാ ധനംധനം

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ, പവമാനഃ — പൂയമാനസ്ത്വം
സു-വീര്യം, ഉര്‍വ്വീം
ഗവ്യൂതിം — ശോഭനവീര്യം, മഹദ്ഗോമാര്‍ഗ്ഗം
മഹി സ-പ്രഥഃ ശര്‍മ — മഹത്, സര്‍വ്വതഃ പൃഥുസുഖഞ്ച
അഭി അര്‍ഷ — അഭിഗമയ
നഃ അസ്യ പരി-സൂതിഃ — അസ്മാകം കര്‍മ്മണോഹിംസായാഃ പരിപ്രാകഃ, ദ്വേഷീ

മാകിഃ ഈശത	— മേശ്വരോ ഭവേത്തു
ത്വയാ ധനം-ധനം ജയേമ	— ത്വയാസാധനേന സർവ്വമപി ധനം ലഭേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധീകരനായ അവിടുന്ന് ശോഭനമായ വീര്യവും പശ്ചമേപ്പിന്നുള്ള വിസ്തൃതമായ മാർഗ്ഗവും പലപാടും മഹത്തായ സുഖവും ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും. ഞങ്ങളുടെ കർമ്മത്തിന്ന് മുടക്കം വരുത്തുന്ന ശത്രു, ഞങ്ങൾക്കു മേലാളനാകരുത്. അവിടുത്തെക്കൊണ്ടു ഞങ്ങൾ എല്ലാ ധനങ്ങളും നേടാവൂ.

9 അധിദ്യാമസ്ഥാദ്വൃഷഭോവിചക്ഷ
ണോഽരൂരുചദ്വിദിവോരോചനാകവിഃ
രാജാപവിത്രമത്യേതിരോരുവ
ദ്ദിവഃപീയൂഷന്ദുഹതേനൃചക്ഷസഃ

അന്വയം:—

വൃഷഭഃ വി-ചക്ഷണഃ	— വർഷിതാ, വിദ്രഷ്ടായം സോമഃ
ദ്യാം അധി അസ്ഥാത് (തഥാ കൃത്വാ) ദിവഃ	— ദ്യുലോകമധിതിഷ്ഠതി
രോചനാ	— ദ്യുലോകസംബന്ധിനിരോചനാനി, നക്ഷത്രാണി
വി അരൂരുചത്	— രോചയതി
കവിഃ രാജാ	— കവിസ്സൻ രാജാസോമഃ
പവിത്രം അതി ഏതി	— ദശാപവിത്രമതിക്രമ്യഗച്ഛതി
രോരുവത് ദിവഃ പീയൂഷം	— ശബ്ദംകുർവ്വൻ ദ്യുലോകസ്യ സാരഭൂതം രസം
നൃ-ചക്ഷസഃ ദുഹതേ	— നൄണാം ദ്രഷ്ടാരസ്സോമാസ്രവന്തി,

അർത്ഥം—വർഷകനും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ ഈ സോമൻ ദ്യുലോകത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നു. അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ട് ദ്യുലോകപ്രകാശങ്ങളായ നക്ഷത്രങ്ങളെ പ്രശോഭിപ്പിക്കുന്നു. കവിഞ്ഞ അറിവൊത്തവനായി, രാജാവായ സോമൻ ദശാപവിത്രത്തെ

അതിക്രമിച്ചുവരുന്ന ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് ദ്യുലോകത്തിന്റെ സത്തായ രസം, അമൃതമാണ് മനുഷ്യരെ കാണുന്ന സോമങ്ങൾ ചുരത്തുന്നത്, പൊഴിക്കുന്നത്.

10 ദിവോനാകേമധുജിഹ്വാഅസശ്ചതോ

വേനാദുഹന്ത്യുക്ഷണംഗിരിഷ്ഠാം

അപ്സുദ്രപ്സംവാവൃധാനംസമുദ്രആ

സിന്ധോരൂർമാമധുമന്തംപവിത്രആ

അന്വയം:–

ദിവഃ നാകേ	— യജ്ഞസംബന്ധിനി ദുഃഖരഹിതേ ഹവിർധാനാഖ്യേ സ്ഥാനേ
മധു–ജിഹ്വാഃ, അസശ്ചതഃ	— മധുരവാചഃ, അസംസക്താഃ, പൃഥക്പൃഥക്
വേനാഃ ദുഹന്തി	— വേനനാമകാ ഋഷയ സ്തോമഭിഃ ദുഹന്തി
(തം സോമം) ഉക്ഷണം	— സേക്താരം
ഗിരി–സ്ഥാം	— ഗിരൗ, ഉന്നതേ ദേശേ വർത്തമാനം
അപ്–സു വാവൃധാനം, ദ്രപ്സം	— വസതീവരീഷ്വന്തർവ്വർദ്ധമാനം രസരൂപം
സമുദ്രേ സിന്ധോഃ ഊർമാ ആ	— സമുദ്രവത് പ്രവൃദ്ധേ ദ്രോണകലശേ, ഉദകസ്യോർമ്മൗ, പൂരേ ആ സിഞ്ചന്തി

അർഥം.–യജ്ഞത്തെസ്സംബന്ധിച്ച ദുഃഖരഹിതമായ ഹവിർധാനസ്ഥാനത്തു മധുരവാക്കുകളോടുകൂടിയവരും കൂടിച്ചേരാതെ വെവ്വേറെ നിൽക്കുന്നവരുമായ വേനന്മാരെന്ന ഋഷികൾ സോമനെ സംസ്കരിക്കുന്നു. എല്ലാം നനക്കുന്നവനും കുന്നുകളിൽ വർത്തിക്കുന്നവനും വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങൾക്കുള്ളിൽ

വളരുന്നവനും രസത്രൂപനുമായ ആ സോമനെ സമുദ്രംപോലെ വല്പപ്പമററ ദ്രോണകലശത്തിലെ ജലരാശിയിൽ, മുക്കുന്നു. അതിന്നുവേണ്ടി മധുരരസത്തെ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴിക്കുന്നു.

11 നാകേസുപർണ്ണമുപപപ്തിവാംസ

ഗിരോവേനാനാമകൃപന്തപൂർവ്വീഃ

ശിശ്രൂംരിഹന്തിമതയഃപനിപ്നതം

ഹിരണ്യയംശകുനംക്ഷാമണിസ്ഥാം

അന്വയം:—

നാകേ സു–പർണ്ണം	— ദ്യുലോകേ വർത്തമാനം ശോഭനപർണ്ണം
ഉപപപ്തി–വാംസം	— ഉൽപതന്തം സോമം
വേനാനാം പൂർവ്വീഃ ഗിരഃ	— തേഷാം സംബന്ധിന്യഃ ബഹ്വ്യസ്തുതയഃ
അകൃപന്ത	— ഉപകല്പന്തേ, അഭിഷ്ടുവന്തി
പനിപ്നതം, ഹിരണ്യയം	— ശബ്ദായന്തം, ഹിരണ്മയം
ക്ഷാമണി സ്ഥാം	— ക്ഷമായാംഹവിർദ്ധാനേവർത്തമാനം
(തം) ശിശ്രൂം ശകുനം	— ശിശ്രുവൽ സംസ്കർത്തവ്യം സോമാത്മകം പക്ഷിണം
മതയഃ രിഹന്തി	— സ്തുതയോലിഹന്തി, സ്പൃശന്തി

അർത്ഥം—ദ്യുലോകത്തിൽ വർത്തിയ്ക്കുന്നവനും നൽച്ചിറകുററവനും പറക്കുന്നവനുമായ സോമനെ വേനന്മാരുടെ കണക്കററ സ്തുതികൾ പുകഴ്ത്തുന്നു. ശബ്ദിക്കുന്നവനും സ്വർണ്ണമയനും ഭൂമിയിൽ ഹവിർധാനത്തിലിരിക്കുന്നവനും ഒരു കുഞ്ഞിനെപ്പോലെ നോക്കിവളർത്തേണ്ടവനുമായ സോമരൂപനായ പക്ഷിയെ സ്തുതികൾ നക്കിത്തുടക്കുന്നു, സ്പർശിക്കുന്നു.

12 ഊർദ്ധ്വോഗന്ധർവ്വോഅധിനാകേഅസ്ഥാ

ദ്വിശ്വാദ്രൂപാപ്രതിചക്ഷാണോഅസ്യ

ഭാനുശ്ശുക്രേണശോചിഷാവ്യദ്യൌൽ

പ്രാരൂരുചദ്രോദസീമാതരാശുചിഃ

അന്വയം:–

ഊർധ്വഃ, ഗന്ധർവ്വഃ നാകേ — ഉന്നതഃ, രശ്മീനാം ധാരകസ്സോമ ആദിത്യേ

അസ്യ വിശ്വാ രൂപാ പ്രതി–ചക്ഷാണഃ — ആദിത്യസ്യ സർവ്വാണി രൂപാണി പ്രതിപശ്യൻ

അധി അസ്ഥാൽ — അധിതിഷ്ഠതി

ശുചിഃ ഭാനുഃ — ദീപ്ത ആദിത്യസ്സോമാ ധിഷ്ഠിതസ്സൻ

ശുക്രേണ ശോചിഷാ വി അദ്യൌൽ — ദീപ്തേന തേജസാ വിദ്യോതതേ

(നകേവലം സ്വയമേവ, അപിതു) മാതരാ രോദസീ — നിർമ്മാത്ര്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ

പ്ര അരുരുചൽ — പ്രരോചയതി

അർത്ഥം–ഉന്നതനും രശ്മികളണിഞ്ഞവനുമായ സോമൻ ആദിത്യങ്കൽ, അവിടത്തെ എല്ലാ രൂപങ്ങളെയും കണ്ടുകൊണ്ടു വർത്തിക്കുന്നു. പ്രകാശമാനനായ ആദിത്യൻ സോമനോടുകൂടി വർത്തിച്ചിട്ടാണ് ശോഭനമായ തേജസ്സാൽ വിളങ്ങുന്നത്. സ്വയം വിളങ്ങുക മാത്രമല്ല, എല്ലാം നിർമ്മിക്കുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളെ തെളിയിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു

വർഗ്ഗം–12 മുതൽ 21 കൂടി അകൃഷ്ടാമാഷാഃ, സികതാനിവാവരീഃ, പൃശ്നയോജാഃ, അത്രയഃ, ഭൌമോത്രിഃ, ശൌനകോ ഗൃത്സമദഃ,–ഏതേ ഋഷയഃ, ജഗതീച്ഛന്ദഃ

1 പ്രത്ആശവഃപവമാനധീജവോ

മദാഅർഷന്തിരഘുജാഇവത്മനാ

ദിവ്യാസ്സുപർണ്ണാമധുമന്തഇന്ദവോ

മദിന്തമാസഃപരികോശമാസതേ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ആശവഃ	— വ്യാപ്താഃ
ധീ–ജവഃ മദാഃ	— മനോവേഗാഃ, മദകരാരസാഃ
രഘ്വജാഃ–ഇവ	— ശീഘ്രഗാബഡവാ ഇവ
ത്മനാ പ്ര അഷ്ന്തി	— സ്വയമേവ, അനായാസേന പ്രഗച്ഛന്തി
(നിഷ്ക്രതാഃ) തേ ദിവ്യാഃ	— ദിവിഭവാഃ അന്തരിക്ഷേ ദശാപവിത്രേധാര്യമാണാഃ
സു–പർണ്ണാഃ, മധു–മന്തഃ	— സുപതനാഃ, മാധുര്യോപേതാഃ
മദിൻ–തമാസഃ	— അതിശയേന മാദയിതാരഃ
ഇന്ദവഃ കോശം പരി ആസതേ	— ദീപ്താരസാഃ ദ്രോണകലശം പര്യുപവിശന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, എങ്ങും വ്യാപിച്ചവയും മനസ്സിൻെറ വേഗമുററവയും ഹർഷകരങ്ങളുമായ അവിടത്തെ രസങ്ങൾ, ശീഘ്രഗതികളായ പെൺകുതിരകൾപോലെ അനായാസമായി സ്വയം വരുന്നു. പുറത്തുവന്ന അവ അന്തരിക്ഷത്തിലെ ദശാപവിത്രത്തിൽ ധരിക്കപ്പെടുന്നവയും ഭംഗിയിൽ വീഴുന്നവയും മാധുര്യമിയന്നവയും ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവയുമായ ശോഭനരസങ്ങളായി ദ്രോണകലശത്തിൽ മുററും പ്രവേശിക്കുന്നു.

2 പ്രതേമദാസോമദിരാസആശ
വോസ്യക്ഷതരഥ്യാസോയഥാപൃഥക്
ധേനൻവഥ്സംപയസാഭിവജ്രിണ
മിന്ദ്രമിന്ദവോമധുമന്തഊർമ്മയഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തേ	
മദിരാസഃ ആശവഃ മദാസഃ	— തവമദകരാഃ, വ്യാപ്താരസാഃ
രഥ്യാസഃ യഥാ പൃഥക്	— രഥ്യാഅശ്വാ യഥാ പൃഥക് പ്രസൃജ്യന്തേതഥാ

അന്വയം:–

ഊർധ്വഃ, ഗന്ധർവ്വഃ
നാകേ — ഉന്നതഃ, രശ്മീനാം ധാരകസ്സോമ ആദിത്യേ

അസ്യ വിശ്വാ രൂപാ
പ്രതി–ചക്ഷാണഃ — ആദിത്യസ്യ സർവ്വാണി രൂപാണി പ്രതിപശ്യൻ

അധി അസ്ഥാൽ — അധിതിഷ്ഠതി
ശുചിഃ ഭാനുഃ — ദീപ്തഃ ആദിത്യസ്സോമാധിഷ്ഠിതസ്സൻ

ശുക്രേണ ശോചിഷാ
വി അദ്യൌൽ — ദീപ്തേന തേജസാ വിദ്യോതതേ
(നകേവലം സ്വയമേവ,
അപിതു) മാതരാ രോദസീ — നിർമ്മാത്ര്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
പ്ര അരുരുചൽ — പ്രരോചയതി

അർത്ഥം–ഉന്നതനും രശ്മികളണിഞ്ഞവനുമായ സോമൻ ആദിത്യങ്കൽ, അവിടത്തെ എല്ലാ രൂപങ്ങളെയും കണ്ടുകൊണ്ടു വർത്തിക്കുന്നു. പ്രകാശമാനനായ ആദിത്യൻ സോമനോടുകൂടി വർത്തിച്ചിട്ടാണ് ശോഭനമായ തേജസ്സാൽ വിളങ്ങുന്നതു്. സ്വയം വിളങ്ങുക മാത്രമല്ല, എല്ലാം നിർമ്മിക്കുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളെ തെളിയിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു

വർഗ്ഗം–12 മുതൽ 21 കൂടി അകൃഷ്ടാമാഷാഃ, സികതാനിവാവരീഃ, പൃശ്നയോജാഃ, അത്രയഃ, ഭൌമോത്രിഃ, ശൌനകോ ഗൃത്സമദഃ,–ഏതേ ഋഷയഃ, ജഗതീച്ഛന്ദഃ

1 പ്രതആശവഃപവമാനധീജവോ
മദാഅർഷന്തിരഘുജാഇവത്മനാ
ദിവ്യാസ്സുപർണ്ണാമധുമന്തഇന്ദവോ
മദിന്തമാസഃപരികോശമാസതേ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ആശവഃ — വ്യാപ്താഃ
ധീ—ജവഃ മദാഃ — മനോവേഗാഃ, മദകരാരസാഃ
രഘ്വജാഃ—ഇവ — ശീഘ്രഗാബഡവാ ഇവ
ത്മനാ പ്ര അഷ്ന്തി — സ്വയമേവ, അനായാസേന പ്രഗച്ഛന്തി
(നിസ്സൃതാഃ) തേ ദിവ്യാഃ — ദിവിഭവാഃ അന്തരിക്ഷേ ദശാപവിത്രേധാര്യമാണാഃ
സു—പർണ്ണാഃ, മധു—മന്തഃ — സുപതനാഃ, മാധുര്യോപേതാഃ
മദിൻ—തമാസഃ — അതിശയേന മാദയിതാരഃ
ഇന്ദവഃ കോശം പരി ആസതേ — ദീപ്താരസാഃ ദ്രോണകലശം പര്യുപവിശന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, എങ്ങും വ്യാപിച്ചവയും മനസ്സിൻെറ വേഗമുററവയും ഹഷ്കരങ്ങളുമായ അവിടുത്തെ രസങ്ങൾ, ശീഘ്രഗതികളായ പെൺകുതിരകൾപോലെ അനായാസമായി സ്വയം വരുന്നു. പുറത്തുവന്ന അവ അന്തരിക്ഷത്തിലെ ദശാപവിത്രത്തിൽ ധരിക്കപ്പെടുന്നവയും ഭംഗിയിൽ വീഴുന്നവയും മാധുര്യമിയന്നവയും ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവയുമായ ശോഭനരസങ്ങളായി ദ്രോണകലശത്തിൽ മുററും പ്രവേശിക്കുന്നു

2 പ്രതേമദാസോമദിരാസആശ
വോസൃക്ഷതരഥ്യാസോയഥാപൃഥക്
ധേനൻവഥ്സംപയസാഭിവജ്രിണ
മിന്ദ്രമിന്ദവോമധുമന്തഊൎമ്മയഃ

അന്വയം:—
(ഹേ സോമ,) തേ
മദിരാസഃ ആശവഃ മദാസഃ — തവമദകരാഃ, വ്യാപ്താരസാഃ
രഥ്യാസഃ യഥാ പൃഥക് — രഥ്യാഅശ്വാ യഥാ പൃഥക് പ്രസൃജ്യന്തേതഥ

പ്ര അസൃക്ഷത — പ്രസൃജ്യന്തേ
മധു–മന്തഃ, ഊർമ്മയഃ
ഇന്ദവഃ — മാധുര്യോപേതാഃ,
പ്രവൃദ്ധരസാസ്സോമാഃ

ധേനാഃ ന പയസാ
വത്സം — സ്വരസേനൈവ
വജ്രിണം ഇന്ദ്രം അഭി — ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഹവ്യകരങ്ങളും വ്യാപ്തങ്ങളുമായ അവിടത്തെ രസങ്ങൾ തേർകുതിരകളൊന്നിച്ചു വിടപ്പെടുന്ന പോലെ, വിടപ്പെടുന്ന മാധുര്യമാർന്ന രസവത്തുക്കളായ സോമങ്ങൾ സ്വന്തം പാലോടുകൂടി തള്ളപ്പശു കുട്ടിയെ എന്നപോലെ വജ്രായുധനായ ഇന്ദ്രനെ അണയുന്നു

3 അത്യോനഹിയാനോഅഭിവാജമർഷ
സ്വർവ്വിത്കോശംദിവോഅദ്രിമാതരം
വൃഷാപവിത്രേഅധിസാനോഅവ്യയേ
സോമഃപുനാനഇന്ദ്രിയായധായസേ

അന്വയം —
(ഹേ സോമ) അത്യഃ ന
ഹിയാനഃ — അശ്വ ഇവ പ്രേര്യമാണഃ
വാജം — സംഗ്രാമമിവ
(യഥാ) സ്വഃ–വിത് — സർവ്വവിത്
ദിവഃ അദ്രി–മാതരം
കോശം — അദ്രിഃ മേഘഃ തേന ജന്യ മുദകം ലക്ഷ്യതേ ദ്യുലോകാത് തസ്യ നിർമ്മാതാരം ദ്രോണകലശം
അഭി അർഷ — അഭിഗച്ഛ
(അഥ പരോക്ഷഃ) വൃഷാ
സോമഃ അവ്യയേ — അവിമയേ
അധി സാനൌ പവിത്രേ — സമുച്ഛ്രിതേ സ്ഥാനേ ദശാപവിത്രേ

പുനാനഃ ധായസേ
ഇന്ദ്രിയായ — പൂയമാനസ്സൻ ധാരകായേന്ദ്രായ, തദർത്ഥമഭിഷുതഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കുതിര തെളിക്കപ്പെട്ട പോക്കുളത്തെ എന്നപോലെ, എല്ലാമറിയുന്ന അവിടുന്ന് ദ്യോവിൽ നിന്ന് മേഘമാകുന്ന അമ്മയോടുകൂടിയ, ജലമുണ്ടാക്കുന്ന ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിച്ചാലും. (സോമയാഗംകൊണ്ടു മഴപെയ്യുമെന്നതിനാൽ ജലമുണ്ടാക്കുന്നതെന്നു ദ്രോണകലശത്തിന്നു വിശേഷണം. ഇനി പരോക്ഷം.) വൃഷ്കനായ സോമൻ ആട്ടിൻരോമമററ, ഉന്നതസ്ഥാനത്തുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ ശുദ്ധികരനായി എല്ലാം ധരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

4 പ്രതആശ്വിനീഃപവമാനധീജുവോ
ദിവ്യാഅസൃഗ്രൻപയസാധരീമണി
പ്രാന്തരൃഷയസ്ഥാവിരീരസൃക്ഷത
യേത്വാമൃജന്ത്യൃഷിഷാണവേധസഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, തേ
ആശ്വിനീഃ — തവവ്യാപ്താഃ
ധീ-ജുവഃ, ദിവ്യാഃ — മനോവേഗാഃ, ദിവഃ പതന്ത്യോ ധാരാഃ
പയസാ ധരീമണി പ്ര
അസൃഗ്രൻ — പയസായുക്താഃ ധാരകേ ദ്രോണകലശേ ഗച്ഛന്തി
ഹേ ഋഷി-സാന, — ഋഷിഭിസ്സംഭജനീയ
യേ വേധസഃ ഋഷയഃ — വിധാതാരസ്തേ
ത്വാ മൃജന്തി — ത്വാം അഭിഷുണ്വന്തി, തേ ഋഷയഃ
സ്ഥാവിരീഃ അന്താഃ പ്ര
അസൃക്ഷത — സ്ഥവിരാധാരാഃ പാത്രസ്യാന്തഃ പ്രസൃജന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, വ്യാപ്തങ്ങളും മനസ്സിന്റെ വേഗമൊത്തവയും ദ്യോവിൽനിന്നു വീഴുന്നവയുമായ അവിടുത്തെ ധാരകൾ പാൽ ചേർന്നവയായി അവിടുത്തെ താങ്ങുന്ന ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഋഷികളാൽ പ്രാപ്യനായ സോമ, വിധാതാക്കളായ മഹർഷിമാരവിടുത്തെ സംസ്തുതിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. അവർ പാത്രത്തിനുള്ളിൽ ഉറച്ചു നിൽക്കുന്ന ധാരകളുണ്ടാക്കുന്നു

5 വിശ്വാധാമാനിവിശ്വചക്ഷഋഭ്വസഃ
പ്രഭോസ്തേസതഃപരിയന്തികേതവഃ
വ്യാനശിഃപവസേസോമധർമ്മഭിഃ
പതിർവ്വിശ്വസ്യഭുവനസ്യരാജസി വ. 12

അന്വയം:—

ഹേ വിശ്വ-ചക്ഷഃ, സോമ,	— സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടഃ, സോമ,
പ്ര-ഭോഃ സതഃ തേ	— പരിവൃഢസ്യ തവ
ഋഭ്വസഃ കേതവഃ	— മഹാന്തോ രശ്മയഃ
വിശ്വാ ധാമാനി പരി യന്തി	— സർവ്വാണി തേജസ്ഥാനാനി ദേവശരീരാണി പരിഗച്ഛന്തി. പ്രകാശയന്തി
വി-ആനശിഃ ധർമ്മ-ഭിഃ പവസേ	— വ്യാപനശീലസ്ത്വം ധാരകൈരസൈഃ പൂയസേ
വിശ്വസ്യ ഭുവനസ്യ പതിഃ രാജസി	— സ്വാമിത്വമീശ്വരോ ഭവസി

അർത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്ന സോമ, പ്രഭുവായ അവിടുത്തെ [illegible] രശ്മികൾ തേജസ്ഥാനങ്ങളായ എല്ലാ ദേവശരീരങ്ങളെയും പ്രാപിക്കുന്നു, തിളക്കുന്നു. വ്യാപകനായ അവിടുന്ന് ഉൽക്കൃഷ്ട[illegible]രസങ്ങളോടുകൂടിയാണൊഴുകുന്നത്. എല്ലാ[illegible]ത്തിന്നും സ്വാമി[illegible] അവിടുന്ന് ഈശ്വരനാകുന്നു.

6 ഉഭയതഃപവമാനസ്യരശ്മയോ

ധ്രുവസ്യസതഃപരിയന്തികേതവഃ

യദീപവിത്രേഅധിമൃജ്യതേഹരി

സ്സത്താനിയോനാകലശേഷുസീദതി

അന്വയം:—

പവമാനസ്യ ധ്രുവസ്യ സതഃ	— സ്വയമവിചലിതസ്യ വിദ്യമാനസ്യ സോമസ്യ
കേതവഃ രശ്മയഃ	— പ്രജ്ഞാപകാരശ്മയഃ
ഉഭയതഃ പരി യന്തി	— ഇതശ്ചാമുതശ്ച പരിഗച്ഛന്തി
യദി പവിത്രേ ഹരിഃ അധി മൃജ്യതേ	— യദാഹരിതവർണ്ണോയമഭിഷൂയതേ
(തദാനീം) സത്താ നി യോനാ	— സദനശീലോയം സ്വീയേ യോനൌ സ്ഥാനേ ഭവേഷു
കലശേഷു സീദതി	— നിഷീദതി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരനും ചലിക്കാത്തവനുമായ സോമന്റെ രശ്മികൾ ഇഹലോകത്തിലും പരലോകത്തിലും ചുററുന്നു. ദശാപവിത്രത്തിൽ പച്ചനിറമിയന്ന അവിടന്നു സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട പ്പോൾ ഇരിപ്പിടത്തിൽ ഒതുങ്ങിയിരിക്ക ശീലമായ അവിടന്ന്, സ്വസ്ഥാനത്തുള്ള കലശങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നു.

7 യജ്ഞസ്യകേതുഃപവതേസ്വധ്വര

സ്സോമോദേവാനാമുപയാതിനിഷ്കൃതം

സഹസ്രധാരഃപരികോശമർഷതി

വൃഷാപവിത്രമത്യേതിരോരുവൽ

അന്വയം –

യജ്ഞസ്യ കേതുഃ — പ്രജ്ഞാപകഃ
സു–ആധീഃ സോമഃ
പവതേ — ശോഭനധ്യാനഃ പൂയതേ, ക്ഷരി
ഷ്യതേ

(സഃ) ദേവാനാം നിഃ–കൃതം
ഉപ യാതി — സംസ്കൃതം സ്ഥാനം ഗച്ഛതി
സഹസ്ര–ധാരഃ കോശം
പരി അർഷതി — അസംഖ്യധാരായുക്തസ്സൻ
ദ്രോണകലശം പരിതഃ ഗച്ഛതി
(തദർത്ഥം) വൃഷാ രോരുവത് — സേക്താ ശബ്ദയൻ
പവിത്രം അതി ഏതി — അതിക്രമ്യ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—യജ്ഞമറിയിക്കുന്നവനും സ്വയം നല്ല ധ്യാനത്തോടുകൂടിയവനുമായ സോമൻ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. അവിടുന്നു ദേവന്മാരുടെ ഉത്തമമായ സ്ഥാനം പ്രാപിക്കുന്നു. കണക്കററ ധാരകളൊത്തവനായി ദ്രോണകലശത്തെ ചുററും പ്രാപിക്കുന്നു. അതിനുവേണ്ടി രസവർഷിയായി, ശബ്ദിക്കുന്നവനായി, ദശാപവിത്രത്തെത്തള്ളിക്കടക്കുന്നു.

8 രാജാസമുദ്രംനദ്യോ॒ ॒വിഗാഹ

തേപാമൂർമിംസചതേസിന്ധുഷുശ്രിതഃ

അധ്യസ്ഥാത്സാനുപവമാനോഅവ്യയ

ന്നാഭാപൃഥിവ്യാധരുണോമഹോദിവഃ

അന്വയം:–

രാജാ (അയം) സമുദ്രം
നദ്യഃ വി ഗാഹതേ — അന്തരിക്ഷം തത്രത്യാ അപശ്ച
പ്രാപ്നോതി
സിന്ധുഷു ശ്രിതഃ — ഉദകേഷു ശ്രിതസ്സൻ
അപാം ഊർമിം സചതേ — ഉദകപൂരം സ്രവതി
(പശ്ചാത്) മഹഃ ദിവഃ
ധരുണഃ — മഹതോ ദ്യുലോകസ്യ ധാരകഃ

പവമാനഃ പൃഥിവ്യാഃ നാഭാ — നാഭിസ്ഥാനീയേ യജ്ഞേ
അവ്യയം സാന അധി അസ്ഥാൽ — സമുച്ഛ്രിതം ദശാപവിത്ര മധിതിഷ്ഠതി

അത്ഥം—രാജാവായ അവിടുന്ന് അന്തരിക്ഷത്തിലും അവിടെയുള്ള ജലങ്ങളിലുമിറങ്ങുന്നു. ജലങ്ങളിൽ മുഴുകിയിറങ്ങിയിട്ട്, ജലരാശിയെ ഒഴുക്കുന്നു. പിന്നീടു മഹത്തായ ദ്യോവിനെ ധരിക്കുന്ന സോമൻ ഭൂമിയുടെ പ്രധാന സ്ഥാനമായ യജ്ഞത്തിൽ, യജ്ഞത്തിലെ ഹവിർദ്ധാനത്തിൽ, ഉന്നതമായ ദശാപവിത്രത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

9 ദിവോനസാനസ്തനയന്നചിക്രദ
ദ്യൌശ്ചയസ്യപൃഥിവീചധർമ്മഭിഃ
ഇന്ദ്രസ്യസഖ്യംപവതേവിവേവിദൽ
സോമഃപുനാനഃകലശേഷുസീദതി

അന്വയം:—
ദിവഃ ന സാനു സ്തനയൻ — ദ്യുലോകസ്യസമുച്ഛ്രിതംസ്ഥാനം ശബ്ദയന്നിവ
അചിക്രദൽ — സോമഃ ക്രന്ദതേ
യസ്യ ധർമ്മ—ഭിഃ ദ്യൌഃ ച പൃഥിവീ ച — ധൃതേസ്യാതാം
(വൃഷ്ട്യുൽപാദനദ്വാരാ ഓഷധ്യുൽപാദനേന ദേവാനാം ഹവിർദാവേനോഭയധാരകത്വം)
(താദൃശഃ) സോമഃ പുനാനഃ— പൂയമാനഃ
ഇന്ദ്രസ്യ സഖ്യം വി—വേവിദൽ പവതേ — ജാനൻ പവിത്രേ പൂയതേ
(സഃ) കലശേഷു സീദതി — നിവസതി

അത്ഥം—ദ്യുലോകത്തിന്റെ ഉന്നതസ്ഥാനം ശബ്ദായമാനമാക്കിക്കൊണ്ട്, സോമൻ ശബ്ദിക്കുന്നു. ആരുടെ താങ്ങലുകളാലാണോ, ദ്യോവും ഭൂവും നിലനില്ക്കുന്നതു്, (മഴപൊഴിച്ച സ

സ്യാദികളുൽപാദിപ്പിച്ച ദ്രവ്യം, ദേവന്മാൎക്ക ഹവിസ്സിനാൽ ദ്യോവ്യം) അപ്രകാരമുള്ള സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, ഇന്ദ്രന്റെ ചങ്ങാത്തമറിയുന്നവനായി, ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകുന്നു. അവിടുന്നു കലശങ്ങളിൽ നിവസിക്കുന്നു

10 ജ്യോതിൎയ്യജ്ഞസ്യപവതേമധുപ്രിയം

പിതാദേവാനാംജനിതാവിഭൂവസുഃ

ദധാതിരത്നംസ്വധയോരപീച്യം

മദിന്തമോമത്സരഇന്ദ്രിയോരസഃ വ 13

അന്വയം:-

യജ്ഞസ്യ ജ്യോതിഃ	— പ്രകാശകസ്സോമഃ
ദേവാനാം പ്രിയം മധു	
പവതേ	— മധുരം രസം ക്ഷരതി
പിതാ, (ദേവാനാം)	
ജനിതാ	— പാലയിതാ, തേഷാമുൽപാദകഃ
വിഭൂവസുഃ	— പ്രഭൂതധനസ്സഃ
സ്വധയോഃ അപീച്യം	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യോരന്തഹിതം
രത്നം ദധാതി	— രമണീയം ധനം സ്തോതൃഷു സ്ഥാപയതി
മദിൻ-തമഃ മത്സരഃ	— മാദയിതൃതമസ്സോമഃ
ഇന്ദ്രിയഃ രസഃ	— ഇന്ദ്രസ്യവൎദ്ധകോരസോഭവതി

അൎത്ഥം-യജ്ഞത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന സോമൻ ദേവന്മാൎക്ക പ്രിയമായ മധുരരസം പൊഴിക്കുന്നു. ജഗത്തിന്നു രക്ഷിതാവും ദേവന്മാരുടെ ജനയിതാവും മഹാധനനുമായ അവിടുന്ന്, ദ്യാവാപൃഥിവികൾക്കുള്ളിലുള്ള *ഉത്തമധനം* സ്തോതാക്കളിൽ സ്ഥാപിക്കുന്നു ഏററവും ഹൎഷിപ്പിക്കുന്ന സോമൻ ഇന്ദ്രനെ വളൎച്ച്യുണ്ടാക്കുന്ന രസമത്രെ.

11 അഭിക്രന്ദൻകലശംവാജ്യൎഷതി

പതിൎദ്ദിവശ്ശതധാരോവിചക്ഷണഃ

ഹരിൎമ്മിത്രസ്യസദനേഷുസീദതി

മൎമൃജാനോവിഭിസ്സിന്ധുഭിൎവ്വൃഷാ

അന്വയം:–

ദിവഃ പതിഃ, ശത–ധാരഃ	—	ദ്യുലോകസ്വാമീ, ശതസംഖ്യാക ധാരായുക്തഃ
വി–ചക്ഷണഃ വാജീ	—	വിദ്രഷ്ടാ, വേജനവാൻ സോമഃ
അഭി–ക്രന്ദൻ കലശം		
അർഷതി	—	ശബ്ദംകുർവ്വന്നഭിഗച്ഛതി
സിന്ധു–ഭിഃ അവി–ഭിഃ	—	സ്യന്ദനസാധനൈഃ ദശാപവിത്രച്ഛിദ്രൈഃ
മർമൃജാനഃ, വൃഷാ, ഹരിഃ	—	ശോധ്യമാനഃ, വർഷകഃ, ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ
മിത്രസ്യ സദനേഷു	—	ദേവാനാം മിത്രഭൂതസ്യ പാത്രേഷു ധൃതസ്സൻ
സീദതി	—	സ്ഥാനേഷുനിഷീദതി

അർത്ഥം–ദ്യുലോകസ്വാമിയും കണക്കററ ധാരകളൊത്തവനും എല്ലാം കാണുന്നവനും വേഗവാനുമായ സോമൻ ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് കലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു ഒഴുകാൻ പോന്ന ദശാപവിത്രത്തിൻെറ തുളകളിലൂടെ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും വർഷകനും പച്ചനിറമിയന്നവനുമായ സോമൻ ദേവന്മാർക്കിഷ്ടനായിച്ചമഞ്ഞ യജമാനൻെറ പാത്രങ്ങളിൽ ധരിക്കപ്പെട്ട്, സ്ഥാനങ്ങളിലിരിക്കുന്നു.

12 അഗ്രേസിന്ധൂനാംപവമാനോഅർഷ
ത്യഗ്രേവാചോഅഗ്രിയോഗോഷുഗച്ഛതി
അഗ്രേവാജസ്യഭജതേമഹാധനം
സ്വായുധസ്സോതൃഭിഃപൂയതേവൃഷാ

അന്വയം:–

(യഃ) പവമാനഃ		
സിന്ധൂനാം	—	സ്യന്ദമാനാനാമുദകാനാം
അഗ്രേ അർഷതി	—	പുരതോഗച്ഛതി
(തഥാ) അഗ്രിയഃ വാചഃ		
അഗ്രേ	—	അഗ്രാഹഃ, ശ്രേഷ്ഠഃ മാധ്യമികായാ അഗ്രേ അർഷതി,

(തഥാ) ഗോഷു ഗച്ഛതി — രശ്മിഷു ഗച്ഛതി
(തഥാ) വാജസ്യ മഹാ-
ധനം അഗ്രേ ഭജതേ — അന്നസ്യ ലംഭായ സങ്ഗ്രാമം
പുരതഃ പ്രാപ്നോതി,
(സഃ) സു-ആയുധഃ, വൃഷാ — ശോഭനായുധഃ, വർഷകസ്സോമഃ
സോതൃ-ഭിഃ പൂയതേ — അഭിഷവകർത്തൃഭിഃ പവതേ

അർത്ഥം-ഏതു സോമൻ ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ നടക്കുന്നുവോ, ശ്രേഷ്ഠനായി മാധ്യമികവാക്കിന്റെ മുമ്പിൽ നടക്കുന്നുവോ, രശ്മികളിലെത്തുന്നുവോ, അന്നലാഭത്തിന്നായി യുദ്ധത്തെ മുന്നിൽ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, ആ ശോഭനായുധനും വർഷകനുമായ സോമൻ സംസ്കർത്താക്കളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു.

13 അയംമതവാഞ്ഛകുനോയഥാഹി
തോഽവ്യേസസാരപവമാനഊർമിണാ
തവക്രത്വാരോദസീഅന്തരാകവേ
ശുചിർധിയാപവതേസോമഇന്ദ്രതേ

അന്വയം:-
അയം മത-വാൻ,
പവമാനഃ — സ്തോതൃവാൻ, ശോധ്യമാനസ്സൻ
ഹിതഃ ശകുനഃ യഥാ — പ്രേരിതഃ പക്ഷീയഥാ ശീഘ്രം ഗച്ഛതി, തഥാ
അവ്യേ ഊർമിണാ
സസാര — പവിത്രേ രസേന ഗച്ഛതി
ഹേ കവേ, ഇന്ദ്ര, തവ
ക്രത്വാ, ധിയാ — കർമ്മണാ പ്രജ്ഞയാച
രോദസീ അന്തരാ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോർമ്മധ്യേ
ശുചിഃ സോമഃ പവതേ — പൂയതേ

അർത്ഥം-ഈ സോമൻ സ്തോത്രമൊത്തവനും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനുമായി, അയക്കപ്പെട്ട പക്ഷി വേഗമെത്തുന്നപോലെ, ആട്ടിൻരോമമാം ശോധപവിത്രത്തിൽ രസത്തോടുകൂടി എത്തുന്ന കവിഞ്ഞ, ജ്ഞാനമൊത്ത ഇന്ദ്ര, അവിടത്തെ കർ

ത്താലും ജ്ഞാനത്താലുമാണ് ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ മധ്യത്തിൽ പ്രകാശമാനനായ സോമൻ ഒഴുകുന്നത്.

14 ദ്രാപിംവസാനോയജതോദിവിസ്പൃശ

മന്തരിക്ഷപ്രാഭുവനേഷ്വർപ്പിതഃ

സ്വജ്ജജ്ഞാനോനഭസാഭ്യക്രമീൽ

പ്രത്നമസ്യപിതരമാവിവാസതി

അന്വയം:—

ദിവി-സ്പൃശം ദ്രാപിം	— ദിവിസ്പ്രഷ്ടാരം തേജോരൂപം കവചം
വസാനഃ, യജതഃ	— ആച്ഛാദയൻ, യഷ്ടവ്യഃ
അന്തരിക്ഷ-പ്രാഃ	— ഉദകേനാന്തരിക്ഷസ്യ പൂരകഃ
ഭുവനേഷു അർപ്പിതഃ	— ഉദകേഷ്വർപ്പിതഃ
സ്വഃ ജജ്ഞാനഃ	— സർവ്വംസ്വേന പായയിതവ്യദേവസംഘംജനയൻ സോമഃ
നഭസാ അഭി അക്രമീൽ	— ഉദകേനാഭിക്രമതി
അസ്യ പിതരം	— ഉദകസ്യ പാലയിതാരം
പ്രത്നം ആ വിവാസതി	— പുരാണമിന്ദ്രം പരിചരതി

അർത്ഥം—ദ്യോവു മുട്ടുന്ന തന്റെ തേജസ്സാകുന്ന കവചമണിഞ്ഞു് യഷ്ടവ്യനും ജലംകൊണ്ടന്തരിക്ഷം നിറക്കുന്നവനും വസതീവരി മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിലർപ്പിക്കപ്പെട്ടവനും, തന്റെ രസം ഏതുവർക്ക പാനയോഗ്യമാണോ, ആ ദേവസമൂഹത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവനുമായ സോമൻ നീരോടുകൂടി നേരെ കുതിക്കുന്നു. ജലപാലകനായ, പുരാതനനായ ഇന്ദ്രനെ പരിചരിക്കുന്നു.

15 സോഅസ്യവിശേമഹിശർമ്മയച്ഛതി

യോഅസ്യധാമപ്രഥമംവ്യാനശേ

പദംയദസ്യപരമേവ്യോമ

ന്യതോവിശ്വാഅഭിസംയാതിസംയതഃ

അന്വയം:—

യഃ അസ്യ ധാമ	— ഇന്ദ്രസ്യ തേജോയുക്തം ശരീരം
പ്രഥമം വി-ആനശേ	— ഇതരദേവപ്രാപ്തേഃ പൂർവ്വം പ്രാപ്തവാൻ
യൽ അസ്യ പരമേ വി-ഓമനി പദം	— യസ്യ സോമസ്യ വിശേഷേണ രക്ഷകേദ്യുലോകേ സ്ഥാനം വേത്തി
അതഃ വിശ്വാഃ സം-യതഃ	— യസ്മാൽ സോമാൽ തൃപ്തഃ ഇന്ദ്ര സ്സർവ്വാൻ സംഗ്രാമാൻ
അഭി സം യാതി	— സമ്യഗഭിഗച്ഛതി
സഃ അസ്യ വിശേ	— സോമഃ ഇന്ദ്രസ്യ പ്രവേശനായ
മഹി ശർമ്മ യച്ഛതി	— മഹൽസുഖം പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം—ഏതുവൻ ഇന്ദ്രന്റെ തേജസ്സുററ ശരീരത്തെ ആദ്യം, മററു ദേവന്മാർക്കുമുമ്പ്, പ്രാപിച്ചുവോ, ഏതു സോമന്ന് പരമ രക്ഷകമായ ദ്യുലോകത്തിലാണോ സ്ഥാനമുള്ളതു്, ഏതു സോമങ്കൽ തൃപ്തിപൂണ്ടാണോ, (സോമപാനംകൊണ്ടു ഹൃഷ്ടനായിട്ടാണോ) യുദ്ധങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നതു്, ആ ഇന്ദ്രങ്കൽ പ്രവേശിക്കുന്നവന്ന് (ഇന്ദ്രനെ ഉപാസിച്ചു വരുന്നവന്നു്) സോമൻ മഹത്തായ സുഖം നൽകുന്നു.

16 പ്രോ അയാസീദിന്ദുരിന്ദ്രസ്യ നിഷ്കൃതം
സഖാ സഖ്യുർന്ന പ്ര മിനാതി സംഗിരം
മര്യഇവ യുവതിഭിസ്സമർഷതി
സോമഃ കലശേ ശതയാമ്നാ പഥാ

അന്വയം:—

ഇന്ദുഃ ഇന്ദ്രസ്യ നിഃ-കൃതം	— സ്ഥാനം, ഉദരം
പ്രോ അയാസീൽ	— പ്രൈപ്രവഗച്ഛതി
(യഥാച) സഖാ സഖ്യുഃ	— ഇന്ദ്രസ്യ
സം-ഗിരം ന പ്ര മിനാതി	— സമ്യഗ്ഗിരണാധാരഭൂതമുദരം ന ഹിനസ്തി

(കിഞ്ച) മര്യഃ–ഇവ
യുവതി–ഭിഃ സം അഷ്തി — യഥാമര്‍ത്ത്യോയുവതിഭിസ്സഹ സംഗച്ഛതേ

(ഏവം) സോമഃ
ശത–യാമ്നാ — അനേകയാനസാധ്യൈശ്ചിദ്രോ പേതേന
പഥാ കലശേ — ദ്രോണകലശേ വസതീവരീഭി സ്സഹഗച്ഛതി ·

അര്‍ത്ഥം–സോമന്‍ ഇന്ദ്രന്റെ ഉദരത്തെ വേണ്ടപോലെത്തന്നെ പ്രാപിക്കുന്നു, അവിടെച്ചെന്നിട്ട്, ചങ്ങാതിയായ അവിടുന്ന് ചങ്ങാതിയായ ഇന്ദ്രന്റെ ഭക്ഷണാധാരമായ ഉദരത്തെ കേട വരുത്തുന്നില്ല. പിന്നെ, മനുഷ്യന്‍ യുവതികളോടുകൂടി സംഗമിക്കുന്നതുപോലെ, സോമന്‍ പുറത്തുവരാന്‍ പല തുളകളുള്ള മാര്‍ഗ്ഗത്തിലൂടെ ദ്രോണകലശത്തില്‍ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളോട് (അവരാകുന്ന യുവതികളോട്) ചേരുന്നു.

17 പ്രവോധിയോമന്ദ്രയുവോവിപന്യവഃ
പനസ്യുവസ്സംവസനേഷ്വക്രമുഃ
സോമംമനീഷാഅഭ്യനൂഷതസ്തു
ഭോഭിധേനവഃപയസേമശിശ്രയുഃ

അന്വയം:–
(ഹേ സോമ) വഃ ധിയഃ — യുഷ്മാകം ധ്യാതാരഃ
മന്ദ്ര–യുവഃ, പനസ്യുവഃ — മദകരം ശബ്ദംകാമയമാനാഃ, സ്തുതിമിച്ഛന്തഃ
വിപന്യവഃ
സം–വസനേഷു — സ്തോതാരസ്സംവാസയോഗ്യേഷു യാഗഗൃഹേഷു
പ്ര അക്രമുഃ — പ്രക്രമന്തേ
സോമം മനീഷാഃ സ്തുഭഃ — മനസഈശ്വരാസ്തോതാരഃ
അഭി അനൂഷത — അഭിഷ്ടുവന്തി
ധേനവഃ പയസാ ഈം — ഏനം സോമം
അഭി അശിശ്രയുഃ — അഭിശ്രീണന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ ഉപാസകരും, ഹ ഷകരമായ ശബ്ദവും സ്തുതിയുമിഷ്ടപ്പെടുന്നവരുമായ സ്തോതാ ക്കളെ, നിവാസയോഗ്യങ്ങളായ യാഗശാലകളിൽ കടക്കുന്ന മനസ്സിന്നീശരായ (ആ) സ്തോതാക്കളെ സോമനെ സ്തുതിക്കുന്ന പശുക്കളും പാലിനാൽ ഈ സോമനോടു ചേരുന്നു

18 ആനസ്സോമസംയതംപിപ്യുഷീമിഷ
മിന്ദോപവസ്വപവമാനോഅസ്രിധം
യാനോദോഹതേത്രിരഹന്നസശ്ചുഷീ
ക്ഷുമദ്വാജവന്മധുമൽസുവീര്യം

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദോ സോമ,	— ദീപ്തസോമ
യാ നഃ അഹൻ	— അസ്മാകമഹനി അഹ്നഃ
ത്രിഃ അസശ്ചുഷീ ആ	
ദോഹതേ	— ത്രിഷുസവനേഷു പ്രതിബന്ധാക്ഷരതി
(യാ) ക്ഷു-മത്	— ശബ്ദോപേതം സർവ്വത്ര ശ്രൂയമാണം
വാജ-വത് മധു-മത്	— ബലവൻ മാധുര്യോപേതം
സു-വീര്യം	— ശോഭനവീര്യം പുത്രംദോഹതേ ദദാതി
പവമാനഃ നഃ	— പൂയമാനസ്ത്വമസ്മാകം
സം-യതം പിപ്യുഷീം	
(താം) ഇഷം	— സങ്ഗൃഹീതം പ്രവൃദ്ധമന്നം
അസ്രിധം പവസ്വ	— അക്ഷീണം ക്ഷര പ്രയച്ഛ

അത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ യാതൊന്നു ഞങ്ങൾ ക്കു പകൽ മൂന്നു സവനങ്ങളിലും തടവുകൂടാതെ ഒഴുകുന്നുവോ യാതൊ ന്നു്, എങ്ങും കേൾവിപ്പെട്ടവനും ബലവാനും മധുരശീലമുറവ നും നല്ല വീര്യമൊത്തവനുമായ പുത്രനെ പ്രദാനം ചെയ്യുമോ, കയ്യേന്തിയ ആ പുഷ്ടമായ അന്നം ഉദധികനായ അവിടുന്നു് അക്ഷീണമായി ഞങ്ങൾക്കു തന്നരുളിയാലും.

19 വൃഷാമതീനാംപവതേവിചക്ഷണ

സ്സോമോഅഹ്നഃപ്രതരീതോഷസോദിവഃ

ക്രാണാസിന്ധൂനാംകലശാംഅവീവശ

ദിന്ദ്രസ്യഹാർദ്ദ്യാവിശന്മനീഷിഭിഃ

അന്വയം:—

മതീനാം വൃഷാ, വി–ചക്ഷണഃ	— സ്തോതൄണാം കാമവഷ്കഃ, വിദ്രഷ്ടാ
അഹ്നഃ, ഉഷസഃ, ദിവഃ പ്ര–തരീതാ	— ദ്യുലോകസ്യ ച വദ്ധയിതാ
സോമഃ പവതേ	— അഭിഷൂയതേ
(കിഞ്ച) സിന്ധൂനാം ക്രാണാ	— സ്യന്ദമാനാനാമുദകാനാം കർത്താസഃ
ഇന്ദ്രസ്യ ഹാർദ്ദി ആ–വിശൻ	— ഹൃദയം പ്രവിശൻ
മനീഷി–ഭിഃ	— സ്തോതൃഭിസ്തുതഃ
കലശാൻ അവീവശൽ	— പ്രവേഷ്ടും കാമയതേ

അർത്ഥം—സ്തോതാക്കാംക്കഭീഷ്ടവഷകനും എല്ലാം കാണുന്നവനം ദിവസം, പ്രഭാതം, ദ്യോവ് എന്നിവയെ സ്വമഹിമകൊണ്ടു വളത്തുന്നവനമായ സോമൻ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങാംക്ക കർത്താവായ അവിടുന്നു് ഇന്ദ്രന്റെ ഹൃദയം പുകി, സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെട്ടു്, കലശങ്ങളെ പ്രാപിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നു.

20 മനീഷിഭിഃപവതേപൂർവ്വ്യഃകവി

ന്നൃഭിര്യതഃപരികോശാംഅചിക്രദൽ

ത്രിതസ്യനാമജനയന്മധുക്ഷര

ദിന്ദ്രസ്യവായോസ്സഖ്യായകർത്തവേ വ. 15

അന്വയം:—

പൂർവ്യഃ കവിഃ	— പുരാണഃ മേധാവീ സോമഃ
മനീഷി–ഭിഃ പവതേ	— മേധാവിഭിരധ്വര്യ്വാദിഭിഃ പൂയതേ
നൃ–ഭിഃ യതഃ	— കർമ്മനേതൃഭിർനിയമിതസ്സൻ
കോശാൻ പരി അഭിക്രദൻ	— കലശാൻപ്രാപ്തും പരിക്രന്ദതേ ശബ്ദംകരോതി
ത്രിതസ്യ നാമ ജനയൻ	— ത്രിഷുസ്ഥാനേഷു വിസ്തൃതസ്യേന്ദ്രസ്യ നാമക മുദകമുല്പാദയൻ
ഇന്ദ്രസ്യ വായോഃ സഖ്യായ കർത്തവേ	— ഉഭയസ്യസഖ്യം കർത്തും
മധു ക്ഷരൻ	— മധുരം രസം ക്ഷരതി

അർത്ഥം—പുരാണനും മേധാവിയുമായ സോമൻ വിദ്വാന്മാരായ അധ്വര്യു മുതലായവരാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു. കർമ്മനേതാക്കളാൽ നിയന്ത്രിതനായി കലശങ്ങളെ പ്രാപിക്കാൻവേണ്ടി ശബ്ദിക്കുന്നു. ഭൂമ്യന്തരിക്ഷദ്യോവുകളാകുന്ന മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിൽ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രനെസ്സംബന്ധിച്ച ജലമുൽപാദിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, ഇന്ദ്രനായും വായുവായും സഖ്യമുണ്ടാക്കാനായി മധുര രസം പൊഴിക്കുന്നു.

21 അയംപുനാനഉഷസോവിരോചയ

ദയംസിന്ധുഭ്യോഅഭവദുലോകകൃത്

അയന്ത്രിസ്സപ്തദുദുഹാനആശിരം

സോമോഹൃദേപവതേചാരുമത്സരഃ

അന്വയം:—

ലോക–കൃത് അയം പുനാനഃ	— ലോകാനാം കർത്താസോമഃ പൂയമാനഃ
ഉഷസഃ വി രോചയത്	— വിവിധം രോചയതി

അയം സിന്ധു–ഭ്യഃ ഉ
അഭവൽ — സമൃദ്ധശ്ചഭവതി
അയം സോമഃ ത്രിഃ സപ്ത — ഏകവിംശതിംഗാ
ഋതൂിങ്മുഖേന
ആ–ശിരം ദുദുഹാനഃ — ദുഹാനഃ
ഹൃദേ മത്സരഃ, ചാരു
പവതേ — ഹൃദയായ മദകരഃ രമണീയം
ക്ഷരതി

അത്ഥം—ലോകങ്ങൾക്ക് (ജലവും രേതസ്സും ധരിക്കുന്ന കൊണ്ട്) കത്താവായ ഈ സോമൻ ഉഷസ്സുകളെ പലമട്ടിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. ഇവിടുന്ന് ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങളെക്കൊണ്ട സമൃദ്ധനമാകുന്നു. ഈ സോമൻ ഇരുപത്തൊന്നു പശുക്കളെ ഋതുിക്കുകൾ വഴിക്ക കൂട്ടച്ചേക്കാനായി കറന്നുകൊണ്ട്, ഹൃദയത്തിന്ന ഹഷ്കരമായ രസം ഭംഗിയായിപ്പൊഴിക്കുന്നു. (12 മാസങ്ങൾ 5 ഋതുക്കൾ, പകൽ, രാത്രി, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ എന്നിവ 21 പശു ക്കൾ.)

22 പവസ്വസോമദിവ്യേഷുധാമസു
സൃജാനഇന്ദോകലശേപവിത്രആ
സീദന്നിന്ദ്രസ്യജഠരേകനിക്രദ
ന്നൃഭിര്യതസ്സൂര്യമാരോഹയോദിവി

അന്വയം:—
ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,
കലശേ — ദ്രോണകലശേ
പവിത്രേ ആ സൃജാനഃ — ദശാപവിത്രേ ച സൃജ്യമാനഃ
(ആ ഇതി ചാത്ഥേ)
ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരേ സീദൻ,
കനിക്രദൽ — ജഠരേഗച്ഛൻ ശബ്ദം
കർവ്വന്ധസൻ
ദിവ്യേഷു ധാമ–സു
പവസ്വ — ദേവാനാമുദരേഷുക്ഷര

നൃഭിഃ യതഃ — നേതൃഭിഃ ഋത്വിഗ്ഭിഃ പരിഗൃഹീതഃ, ഉദ്യതഃ

ദിവി സൂര്യം ആ അരോഹയഃ — പ്രാദുർഭൂതമകരോഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, കലശത്തിലും ദശാപവിത്രത്തിലും വിടപ്പെട്ടവനും ഇന്ദ്രന്റെ വയറ്റിൽ ശമിച്ച് ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നവനുമായി ദേവസ്ഥാനങ്ങളിൽ (ദേവന്മാരുടെ ഉദരങ്ങളിൽ) ഒഴുകിച്ചെന്നാലും. കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശോധിക്കപ്പെട്ടിട്ടാണ് ആകാശത്തിലവിടുന്ന് സൂര്യനെ പ്രത്യക്ഷനാക്കിയത്.

23 അദ്രിഭിഃ സുതഃ പവസേ പവിത്ര ആ
ഇന്ദവിന്ദ്രസ്യ ജഠരേഷ്വാവിശൻ
ത്വം നൃചക്ഷാ അഭവോ വിചക്ഷണ
സോമ ഗോത്രമംഗിരോഭ്യോഽവൃണോരപ

അന്വയം —

ഹേ വിചക്ഷണ ഇന്ദോ സോമ — വിദ്വൻ, ദീപ്ത, സോമ,
അദ്രിഭിഃ സുതഃ — ഗ്രാവഭിരഭിഷുതസ്ത്വം
ഇന്ദ്രസ്യ ജഠരേഷു ആവിശൻ — ജഠരപ്രദേശേഷു പ്രവേശായ
പവിത്രേ ആ പവസേ — ദശാപവിത്രേ സമന്താത്ക്ഷരസി
(കിഞ്ച) ത്വം നൃചക്ഷാഃ അഭവഃ — നൄണാം മനുഷ്യാണാമനുഗ്രഹേണ ദ്രഷ്ടാ ഭവസി
അംഗിരോഭ്യഃ ഗോത്രം — മേഘം, ഉദകം
അപ അവൃണോഃ — ഉദ്ഘാടിതവാൻ

അർത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്നവനും ദീപ്തനായ സോമ, പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന്, ഇന്ദ്രന്റെ ഉദരപ്രദേശങ്ങളിൽ കടക്കാനായി ദശാപവിത്രത്തിൽ നിറഞ്ഞൊഴുകുന്നു മനുഷ്യരെ അനുഗ്രഹത്തോടുകൂടി നോക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്ന

കൂടാതെ, അവിടന്ന് അങ്ഗിരസ്സുകാംക്ക മോഘം തുറന്നു കൊടുത്തു.

24 ത്വാംസോമപവമാനംസ്വാ
ധ്യോനവിപ്രാസോഅമദന്നവസ്യവഃ
ത്വാംസുപൎണ്ണആഭരദ്ദിവസ്പ
രീന്ദോവിശ്വാഭിൎമ്മതിഭിഃപരിഷ്കൃതം

അന്വയം:–

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,

പവമാനം ത്വാം	— ദീപ്തസോമ, പൂയമാനം ത്വാം
സു–ആധ്യഃ വിപ്രാസഃ	— സുമതയോ വിപ്രാഃ, മേധാവിന സ്തോതാരഃ
അവസ്യവഃ അനു അമദൻ	— രക്ഷാകാമാ അനുഷ്ടവന്തി
വിശ്വാഭിഃ മതി–ഭിഃ	
പരി–കൃതം	— സർവ്വാഭിസ്തുതിഭിരലങ്കൃതം
ത്വാം ദിവഃ പരി	— ദ്യുലോകസ്യോപരി, ദ്യുലോകാൽ
സു–പൎണ്ണഃ ആ അഭരൽ	— ശ്യേന ആഹരൽ

അൎത്ഥം–അല്പയോ ദീപ്തനായ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടത്തെ, സൽബുദ്ധികളും വിദ്വാന്മാരുമായ സ്തോതാക്കളനുക്രമം സ്തുതിക്കുന്നു. എല്ലാ സ്തുതികളാലുമലങ്കൃതനായ അവിടത്തെ, ദ്യുലോകത്തിൽ നിന്ന് പക്ഷിരൂപംപൂണ്ട ഗായത്രിയാണ് കൊണ്ടുവന്നത്.

25 അവ്യേപുനാനംപരിവാരഊൎമ്മിണാ
ഹരിന്നവന്തേഅഭിസപ്തധേനവഃ
അപാമുപസ്ഥേഅധ്യായവഃകവി
മൃതസ്യയോനാമഹിഷാഅഹേഷത

വ. 16

അന്വയം:-

അവ്യേ വാരേ — അവിമയേവാലേ, ദശാപവിത്രേ
ഊർമ്മിണാ പരി
പുനാനം ഹരിം — രസേന പരിതഃ പവമാനം ഹരിതവർണ്ണം സോമം
സപ്ത ധേനവഃ — പ്രീണയിത്ര്യോഗായത്ര്യാദ്യാ സ്സപ്തച്ഛന്ദാംസി
അഭി നവന്തേ — അഭിഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) കവിം (ത്വാം)
അപാം ഉപ-സ്ഥേ — അന്തരിക്ഷസ്യ ഉത്സംഗേ
ഋതസ്യ യോനൗ — യോനൌ, ഉദകേ
മഹിഷാഃ ആയവഃ — മഹാന്തോ മനുഷ്യാഃ
അധി അഷേഷത — അധികം പ്രേരയന്തി

അർത്ഥം-ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ രസത്തോടുകൂടി ഒഴുകുന്ന പച്ചനിറമുററ സോമനെ സന്തോഷദാത്രികളായ ഗായത്രി മുതലേഴു ഛന്ദസ്സുകളഭിഗമിക്കുന്നു. പിന്നെ, കവിഞ്ഞുകാണുന്ന അവിടന്നെ അന്തരിക്ഷത്തിന്റെ മടിയിലുള്ള ദശാപവിത്രത്തിലും വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലത്തിലും മഹാന്മാരായ മനുഷ്യർ എത്തിക്കുന്നു

26 ഇന്ദുഃപുനാനോഅതിഗാഹതേമൃധോ
വിശ്വാനികൃണ്വന്ത്സുപഥാനിയജ്യവേ
ഗാഃകൃണ്വാനോനിർണ്ണിജംഹര്യതഃകവി
രത്യോനക്രീളൻപരിവാരമർഷതി

അന്വയം:-

(അയം) ഇന്ദുഃ പുനാനഃ — സോമഃ പൂയമാനസ്സൻ
യജ്യവേ — യാഗകർത്രേ യജമാനായ
വിശ്വാനി സു-പഥാനി
കൃണ്വൻ — വൈദികാനിലൌകികാനി ച സർവ്വാണി സുവർത്മാനികർവ്വൻ

മൃധഃ അതി ഗാഹതേ	— ശത്രൂനതിക്രമ്യഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) നിഃ—നിജം ഗാഃ	
കൃണ്വാനഃ	— ആത്മീയാനിരൂപാണിര സമയാൻ കർവ്വാണഃ
ഹര്യതഃ, കവിഃ	— കാന്തഃ ക്രാന്തപ്രജ്ഞസ്സഃ
അത്യഃ ന ക്രീളൻ	— അശ്വഇവക്രീഡൻ
വാരം പരി അർഷതി	— ദശാപവിത്രംപരിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടന്നവനായി, യാ കർത്താവായ യജമാനന്ന് വൈദികങ്ങളും ലൌകികങ്ങളുമാ എല്ലാ മാർഗ്ഗങ്ങളും തെളിയിച്ചുകൊണ്ട്, ശത്രുക്കളെ അതിക്ര ച്ച നടകൊള്ളുന്നു. പിന്നെ, സ്വന്തം രൂപങ്ങളെ രസമയ ളാക്കിക്കൊണ്ട്, കാമ്യനും കവിഞ്ഞ പ്രജ്ഞയൊത്തവനുമാ അവിടുന്ന് കുതിരപോലെ പുളച്ചുകൊണ്ട്, ദശാപവിത്രത്തെ മുററും പ്രാപിക്കുന്നു.

27 അസശ്ചത്ശ്ശതധാരാഅഭിശ്രിയോ
ഹരിന്നവന്തേവതാഉദന്യുവഃ
ക്ഷിപോമൃജന്തിപരിഗോഭിരാവൃത
ന്തൃതീയേപൃഷ്ഠേഅധിരോചനേദിവഃ

അന്വയം:—

അസശ്ചതഃ	— പരസ്പരമസംഗതാഃ
ശത—ധാരാഃ, അഭി—ശ്രിയഃ	— അപരിമിതധാരാഃ, അഭിതസ്സോമം ശ്രയന്ത്യഃ
ഉദന്യുവഃ താഃ ഹരിം	
അവ നവന്തേ	— ഉദകേച്ഛാവത്യഃ പ്രസിദ്ധാസ്സു ദീപ്തയഃ ഹരിതവർണ്ണം സോ ഗച്ഛന്തി
ക്ഷിപഃ ഗോഭിഃ പരി	
ആ—വൃതം	— അംഗുലയോരശ്മിഭിഃ പരിത

ദിവഃ രോചനേ	—	ആദിത്യാദ്രോചമാനേ
തൃതീയേ പൃഷ്ഠേ അധി	—	ക്ഷിത്യപേക്ഷയാതൃതീയദ്രുതേ പൃഷ്ഠേദ്യുലോകേ അധിവസന്തം സോമം മൃജന്തി

അത്ഥം—അന്യോന്യം ചേർപ്പെട്ടവയും കണക്കററ ധാരകളററവയും സോമനോട് അടുത്തണയുന്നവയും ജലേച്ചുക്കളുമായ സൂര്യന്റെ പ്രസിദ്ധപ്രകാശങ്ങളാം പച്ചനിറമുററ സോമനെ പ്രാപിക്കുന്നു രശ്മികളാൽ ചുററപ്പെട്ട സോമനെ വിരലുകളാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു ആദിത്യങ്കൽ നിന്നു ശോഭയേറ്റുന്നതും ഭൂമിയിൽ നിന്നു മൂന്നാമത്തേതായ ദ്യുലോകത്തിലധിവസിക്കുന്നതുമായ സോമനെയാണ് (മനുഷ്യരുടെ വിരലുകളാം) ശുദ്ധീകരിക്കുന്നതു്

28 തവേമാഃപ്രജാദിവ്യസ്യരേതസ
ത്വംവിശ്വസ്യഭുവനസ്യരാജസി
അഥേദംവിശ്വംപവമാനതേവശേ
തമിന്ദോപ്രഥമോധാമധാഅസി

അന്വയം —

ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ	—	പൂയമാന, ദീപ്ത, സോമ
തവ ദിവ്യസ്യ രേതസഃ	—	ശുക്രസ്യ സകാശാൽ
ഇമാഃ പ്ര—ജാഃ	—	പ്രാണിനഉൽപന്നാഃ
ത്വം വിശ്വസ്യ ഭുവനസ്യ രാജസി		
അഥ ഇദം വിശ്വം തേ വശേ	—	ഈശ്വരോഭവസി
പ്രഥമഃ ത്വം ധാമ—ധാഃ അസി	—	ത്വദധീനം വത്തതേ
	—	മുഖ്യസ്ഥ്വംധാമ്നോധത്താ ഭവസി

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരണം ദീപ്തനായ സോമ അവിടത്തെ ദിവ്യമായ ശുക്രത്തിൽ നിന്നാണ് ഇക്കണ്ട പ്രാണികളെല്ലാമുളവായതു് ("സോമോവൈരേതോധാഃ —സോമനാണ് രേതസ്സു ധരിക്കുന്നതു്" എന്നു ശ്രുതി) അവിടുന്ന് എല്ലാ ഭൂതജാത

ത്തിന്നുമീശ്വരനാകുന്നു. ഇക്കണ്ട ജഗത്തു് അവിടേയ്ക്കധീനമമായി വർത്തിക്കുന്നു. മുഖ്യനായ അവിടുന്നു് എല്ലാ തേജസ്സുകളും ധരിക്കുന്നവനാകുന്നു.

29 ത്വംസമുദ്രോഅസിവിശ്വവിത്കവേ

തവേമാഃപഞ്ചപ്രദിശോവിധർമ്മണി

ത്വന്ദ്യാംചപൃഥിവീഞ്ചാതിജഭ്രിഷേ

തവജ്യോതീംഷിപവമാനസൂര്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, കവേ, ത്വം — പൂയമാന, ക്രാന്തപ്രജ്ഞ ത്വം
(യസ്മാത്ത്വം) സമുദ്രഃ — അപാം വർഷസാധനഃ
(അതഃ) വിശ്വ-വിത്
അസി — സർവ്വം ജ്ഞാതാഭവസി
(കിഞ്ച) തവ
വി-ധർമ്മണി — വിധാരണേ
ഇമാഃ പഞ്ച പ്ര-ദിശഃ — പ്രകൃഷ്ടാദിശോഭവന്തി
ത്വം ദ്യാം ച പൃഥിവീം
ച അതി ജഭ്രിഷേ — ബിഭർഷി
സൂര്യഃ തവ ജ്യോതീംഷി — തേജാംസ്യാപ്യായയതി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരനും കവിഞ്ഞ പ്രജ്ഞയൊത്തവനുമായ സോമ, അവിടുന്നു ജലവർഷിയാകയാൽ എല്ലാമറിയുന്നവനാകുന്നു. അവിടുത്തെ താങ്ങിലാണു് ഇക്കണ്ട അഞ്ചു ദിക്കുകളും ഭവിക്കുന്നതു്. (കിഴക്കു മുതൽ നാലും മുകളുംകൂടി അഞ്ചുദിക്കുകൾ) അവിടുന്നു് ദ്യോവിനെയും ഭൂവിനെയും ഭരിക്കുന്നു. സൂര്യൻ അവിടുത്തെ തേജസ്സുകളെ വളർത്തുന്നു.

30 ത്വംപവിത്രേരജസോവിധർമ്മണി

ദേവേഭ്യസ്സോമപവമാനപൂയസേ

ത്വാമുശിജഃപ്രഥമാഅഗൃഭ്ണത

തുഭ്യേമാവിശ്വാഭുവനാനിയേമിരേ

അന്വയം:-

ഹേ പവമാന, സോമ,

ത്വം രജസഃ — ലോകസ്യ
വി-ധർമ്മണി പവിത്രേ — വിധാരകേ ദശാപവിത്രേ
ദേവേഭ്യഃ പൂയസേ — ദേവാർത്ഥമഭിഷൂയസേ
ത്വാം ഉശിജഃ പ്രഥമാഃ
അഗൃഭ്ണത — കാമയമാനാ മുഖ്യാ ഋത്വിജോ ഗൃഹ്ണന്തി
തുഭ്യ ഇമാ വിശ്വാ
ഭുവനാനി — തുഭ്യമിമാനി സർവ്വാണി ഭൂതജാതാനി
യേമിരേ — ആത്മാനം യച്ഛന്തി

അർത്ഥം-അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, അവിടന്ന് ലോകത്തെ താങ്ങുന്ന ദശാപവിത്രത്തിൽ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. യാഗകാമന്മാരും മുഖ്യന്മാരുമായ ഋത്വിക്കുകൾ അവിടുത്തെ പിടിക്കുന്നു. അവിടേക്കായി ഇക്കാണുന്ന എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും ആത്മാർപ്പണം ചെയ്യുന്നു

31 പ്രരേഭഏത്യതിവാരമവ്യയം
വൃഷാവനേഷ്വവചക്രദദ്ധരിഃ
സന്ധീതയോവാവശാനാഅനൂഷത
ശിശുംരിഹന്തിമതയഃപനിപ്നതം

അന്വയം:-

വൃഷാ, ഹരിഃ, രേഭഃ — സേക്താ, ഹരിതവർണ്ണഃ ശബ്ദയിതാ സോമഃ
വനേഷു അവ ചക്രദത് — ഉദകേഷ്വവക്രന്ദൻ
അവ്യയം വാരം പ്ര അതി
ഏതി — അവിമയം വാലം പ്രകർഷേണാതിഗച്ഛതി
വാവശാനാഃ ധീതയഃ — യാഗം കാമയമാനാധ്യാതാരഃ

മതയഃ പനിപ്നതം ശിശ്ശും രിഹന്തി	— സ്തുതയശ്ശുബ്ധയന്തം, ശിശുവൽ സംസ്കർത്തവ്യം സോമം ലിഹന്തി, സ്പൃശന്തി

അർത്ഥം—നനവിയററുന്നവനം പച്ചനിറമുററവനം ശബ്ദിക്കുന്നവനമായ സോമൻ ജലങ്ങളിലൊച്ചയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട്, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ വേണ്ടപോലെ അതിക്രമിച്ചു കടക്കുന്നു. യാഗേച്ഛുക്കളായ ധ്യാതാക്കരം, ഉപാസകർ, അവിടത്തെ നന്നായി സ്തുതിക്കുന്നു. ശബ്ദിക്കുന്നവനം ഒരു കുഞ്ഞിനെപ്പോലെ നോക്കി രക്ഷിയ്ക്കപ്പെടേണ്ടവനമായ സോമനെ, സ്തുതികരം നക്കുന്നു. സ്പൃശിക്കുന്നു.

32 സസൂര്യസ്യരശ്മിഭിഃപരിവ്യത

തന്തുന്തന്വാനസ്ത്രിവ്യതംയഥാവിദേ

നയന്നൃതസ്യപ്രശിഷോനവീയസീഃ

പതിജ്ജനീനാമുപയാതിനിഷ്കൃതം

അന്വയം:—

സഃ യഥാ വിദേ	— യഥാ ജാനാതി, യേനപ്രകാരേണ സമ്പൂർണ്ണമവഗച്ഛതി, തഥാ
ത്രി-വ്യതം തന്തും തന്വാനഃ	— സവനൈസ്ത്രിവ്യതം യജ്ഞം വിസ്താരയൻ
ഋതസ്യ നവീയസീഃ	— സത്യഭൃതസ്യ യജമാനസ്യ നവതരാഃ
പ്ര-ശിഷഃ നയൻ	— പ്രശംസനാഃ അഭിമതാനി പ്രാപയൻ
സൂര്യസ്യ രശ്മി-ഭിഃ പരി വ്യത	— ആത്മാനം പരിവേഷ്ടയതി
(തസ്മാ ഏവ) ജനീനാം പതിഃ	— പാലകഃ
നിഃ-കൃതം ഉപ യാതി	— സംസ്കൃതം പാത്രമുപഗച്ഛതി

അർത്ഥം—അറിയുന്നപോലെ കർമ്മം പൂർണ്ണമാകുംവണ്ണം മൂന്നു സവനങ്ങളാകുന്ന മൂന്നിഴകളുള്ള യജ്ഞമാകുന്ന വസ്ത്രത്തെ നെയ്തു കൊണ്ടും, സത്യവ്രതനായ യജമാനന്റെ പുതിയ പുതിയ അഭീഷ്ടങ്ങളെ നേടിക്കൊടുത്തുകൊണ്ടും അവിടുന്ന് സൂര്യന്റെ രശ്മികളാൽ തന്നെത്താൻ ചുററി (അതായത് ദിവസംതോറും മേൽപ്പറഞ്ഞതാവർത്തിച്ചു) യജമാനന്നുതന്നെ ഉൽപത്തികളുടെ (അതായതു സന്തതികളുടെ) രക്ഷകനായി, ശുദ്ധീകൃതമായ പാത്രത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു

33 രാജാസിന്ധൂനാംപവതേപതിർദ്ദിവ

ഋതസ്യയാതിപഥിഭിഃകനിക്രദത്

സഹസ്രധാരഃപരിഷിച്യതേഹരിഃ

പുനാനോവാചംജനയന്നുപാവസുഃ

അന്വയം —

സിന്ധൂനാം രാജാ	— നദീനാം, ഉദകാനാമീശ്വരഃ
ദിവഃ പതിഃ	— ദ്യുലോകസ്യ സ്വാമീ സോമഃ
ഋതസ്യ പഥി-ഭിഃ കനിക്രദത് യാതി	— യജ്ഞസ്യ മാർഗ്ഗൈശ്ശബ്ദം കുർവ്വൻ ഗച്ഛതി
സഹസ്ര-ധാരഃ, ഹരിഃ പവതേ	— ബഹുധാരാ യുക്തഃ, ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ ക്ഷരതേ
പുനാനഃ, വാചം ജനയൻ	— പൂയമാനഃ, ശബ്ദമുൽപാദയൻ
ഉപ-വസുഃ പരി സിച്യതേ	— ഉപാഗച്ഛദ്ധനഃ ഋത്വിഗ്ഭിഃ പരിഷിച്യതേ

അർത്ഥം—നദികളുടെ ജലങ്ങളുടെ ഈശ്വരനും ദ്യുലോകത്തിന്നു സ്വാമിയുമായ സോമൻ യജ്ഞത്തിന്റെ മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ ശബ്ദിച്ചുംകൊണ്ടുവരുന്നു കണക്കററ ധാരകളുററവനും പച്ചനിറമാർന്നവനുമായി ഒഴുകുന്ന ശുദ്ധിപൂകുന്നവനും ശബ്ദമുണ്ടാ

കന്നവനം സമീപസ്ഥധനനമായി, ഋത്വിക്കകളാൽ നനജ്ജ പ്പെട്ടന്നു.

34 പവമാനമഹ്യൎണ്ണോവിധാവസി

സൂരോനചിത്രോഅവ്യയാനിപവ്യയാ

ഗഭസ്തിപൂതോനൃഭിരദ്രിഭിസ്സുതോ

മഹേവാജായധന്യായധന്വസി

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, (ത്വം) മഹി

അൎണ്ണഃ വി ധാവസി	—	ബഹൂദകം, ബഹുരസം ഗമയസി
(കിഞ്ച) സൂരഃ ന ചിത്രഃ	—	ചായനീയഃ പൂജ്യഃ
അവ്യയാനി പവ്യയാ	—	അവിമയാനി പാത്രാണി ഗച്ഛസി
(കിഞ്ച) ഗഭസ്തി–പൂതഃ	—	ബാഹുഭിരഭിശോധിതഃ
നൃ–ഭിഃ അദ്രി–ഭിഃ സുതഃ	—	ഋത്വിഗ്ഭിർഗ്രാവഭിരഭിഷുതഃ
ധന്യായ മഹേ വാജായ ധന്വസി	—	ധനേഭ്യോഹിതായ മഹതേ സങ്ഗ്രാമായ ഗച്ഛസി

അൎത്ഥം—ശുദ്ധികരനായ സോമ, അവിടുന്നു ധാരാളം നീരു് (രസം) പുറത്തു വരുത്തുന്നു. പിന്നെ സൂര്യനെന്നപോലെ പൂജ്യനായി ആട്ടിൻരോമമുററ പാത്രങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു. കൂടാതെ, കൈകളാൽ ശുദ്ധിചെയ്യപ്പെട്ടു്, ഋത്വിക്കുകളാൽ പിടിക്കല്ലുകൾ കൊണ്ടു സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനായി, ധനഹിതവും (ധനലാഭത്തിന്നു പററിയതും) മഹത്തുമായ യുദ്ധത്തിന്നുപോകുന്നു.

35 ഇഷമൂൎജംപവമാനാഭ്യൎഷസി

ശ്യേനോനവംസുകലശേഷുസീദസി

ഇന്ദ്രായമദ്വാമദ്യോമദസ്സുതോ

ദിവോവിഷ്ടംഭഉപമോവിചക്ഷണഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ഇഷം	
ഊർജ്ജം അഭി അർഷസി	— ത്വമന്നം ബലഞ്ചാഭിഗച്ഛസി
ശ്യേനഃ ന വംസു	
കലശേഷു	— ശ്യേനഃ കുലായേഷ്വിവ കലശേഷു
സീദസി	— നിഷണ്ണോ ഭവസി
(അഥപരോക്ഷകൃതഃ) ദിവഃ	
ഉപ-മഃ	— ദ്യുലോകസ്യോപമീയമാനഃ
വിഷ്ടംഭഃ	— വിശേഷേണസ്തംഭയിതാ, സ്ഥൂണാ യഥാഗൃഹം തഥാ
വി-ചക്ഷണഃ	— വിദ്രഷ്ടാ
ഇന്ദ്രായ മദഃ	— മദകരഃ
മദ്യഃ മദഃ സുതഃ	— മദഹേതുരസോഭിഷുതഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, അന്നത്തെയും ബലത്തെയുമവിടുന്നു പ്രാപിക്കുന്നു പരുന്ത് കൂടുകളിലെന്നപോലെ, കലശങ്ങളിലവിടുന്നിരിക്കുന്നു (ഇനി പരോക്ഷം) ദ്യുലോകത്തോട് തുല്യവും, തൂണ ഗൃഹത്തെയെന്നപോലെ താങ്ങിനിർത്തുന്നതും എല്ലാം കാണുന്നതും ഇന്ദ്രന്ന ഹർഷകരവും (ഹർഷകർമ്മം) ഹർഷഹേതുവുമായ സോമരസം സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

36 സപ്തസ്വസാരോഅഭിമാതരശ്ശിശും

നവഞ്ജജ്ഞാനഞ്ജേന്യംവിപശ്ചിതം

അപാംഗന്ധർവ്വന്ദിവ്യന്നൃചക്ഷസം

സോമംവിശ്വസ്യഭുവനസ്യരാജസേ

അന്വയം:—

സപ്ത സ്വസാരഃ മാതരഃ	— സപ്തസംഖ്യാകാഗംഗാദ്യാനദ്യഃ
നവം ജജ്ഞാനം ശിശും	— ജായമാനം ശിശുസ്ഥാനീയം
ജേന്യം, വിപഃ-ചിതം	— ജയശീലം, വിദ്വാംസം
അപാം ഗന്ധർവ്വം	— ജനകം, ഉദകസ്യ ധാതാരം
ദിവ്യം നൃ-ചക്ഷസം	— ദിവിഭവം, നൃണാന്ദ്രഷ്ടാരം

സോമം വിശ്വസ്യ
ഭുവനസ്യ — സർവ്വസ്യ ഭൂതജാതസ്യ
രാജസേ അഭി — ശോഭായൈ അഭിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—ഏഴു സഹോദരിമാരായ ഗംഗാദിനദികളായ അമ്മമാർ പുത്രനായി പിറന്ന കുഞ്ഞിനെപ്പോലെയുള്ളവനും ജയശീലനും വിദ്വാനും ജലമുണ്ടാക്കുന്നവനും ജലത്തിന്റെ വിധാതാവും ദ്യോവിലുളവായവനും മനുഷ്യരെ കാണുന്നവനുമായ സോമനെ എല്ലാ ഭൂതജാതത്തിന്റെയും ശോഭയ്ക്കായി പ്രാപിക്കുന്നു.

37 ഈശാനഇമാഭുവനാനിവീയസേ
യുജാനഇന്ദോഹരിതസ്സുപർണ്ണ്യഃ
താസ്തേക്ഷരന്തുമധുമദ്ഘൃതംപയ
സ്തവവ്രതേസോമതിഷ്ഠന്തുകൃഷ്ടയഃ

അന്വയം:—
ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,
ഈശാനഃ — സർവ്വസ്യസ്വാമിത്വം
ഹരിതഃ സു-പർണ്ണ്യഃ — ഹരിതവർണ്ണാ,
സുപതനാശ്വാശ്വാഃ, രഥേ
യുജാനഃ ഇമാ ഭുവനാനി
വി ഈയസേ — ഇമാനി ഭൂതജാതാനി ഗച്ഛസി
താഃ തേ മധു-മത് — താഃ സുപർണ്ണ്യഃ
തവമാധുര്യോപേതം
ഘൃതം പയഃ ക്ഷരന്തു — ദീപ്തമുദകം ക്ഷരന്തു
കൃഷ്ടയഃ തവ വ്രതേ
തിഷ്ഠന്തു — മനുഷ്യാസ്തവകർമ്മണി തിഷ്ഠന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, എല്ലാററിനുമീശനായ അവിടുന്ന് പച്ചനിറമുററ പറക്കുന്ന കതിരുകളെ തേരിൽ പൂട്ടി ഇക്കാണും ചരാചരങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു. ആ കതിരുകൾ പ്രകാശമുററ ജലം തൂകട്ടെ. മനുഷ്യർ അവിടുത്തെക്കുറിച്ച കർമ്മത്തിൽ വർത്തിക്കട്ടെ.

38 ത്വന്നൃചക്ഷാഅസിസോമവിശ്വതഃ

പവമാനവൃഷഭതോവിധാവസി

സനഃപവസ്വവസുമദ്ധിരണ്യവ

ദ്വയംസ്യാമഭുവനേഷുജീവസേ

അന്വയം:—

ഹേ വൃഷഭ, പവമാന,

സോമ, ത്വം വിശ്വതഃ	— സർവ്വതഃ
നൃ–ചക്ഷാഃ അസി	— നൃണാം ദ്രഷ്ടാ ഭവസി
(ത്വം) താ വി ധാവസി	— അപോവിവിധം ഗച്ഛസി
സഃ (ത്വം) വസു–മൽ	— വാസകൈശ്വര്യാദിഭിര്യുക്തം
(തഥാ) ഹിരണ്യ–വൽ	— ബഹുഭിർഹിരണ്യൈര്യുക്തം ധനം
നഃ പവസ്വ	— അസ്മാകം ക്ഷര
വയം ഭുവനേഷു	— ലോകേഷു വസുഭിർഹിരണ്യൈര്യുക്താഃ
ജീവസേ സ്യാമ	— ജീവിതും പ്രഭവേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ജലവർഷക, ശുദ്ധികര, സോമ, അവിടുന്നെമ്പാടും മനുഷ്യരെ കാണുന്നവനാകുന്നു അവിടുന്നു വസതീവരി മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ പലപാടു പൂകുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്നു കഴിച്ചിലിന്ന് പശു മുതലായവയോടുകൂടിയതും ധാരാളം സ്വർണ്ണമൊത്തതുമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കൊഴുക്കിത്തന്നാലും. ലോകങ്ങളിൽ ഞങ്ങൾ ആ പശുധനഹിരണ്യധനന്മാരായി ജീവിക്കാൻപോന്നവരാകാവൂ.

39 ഗോവിത്പവസ്വവസുവിദ്ധിരണ്യവി

ദ്രേതോധാഇന്ദോഭുവനേഷ്വർപ്പിതഃ

ത്വംസുവീരോഅസിസോമവിശ്വവി

ത്തന്ത്വാവിപ്രാഉപഗിരേമആസതേ

അന്വയം:–

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ, ഗോ–വിത്
വസു–വിൽ,

ഹിരണ്യ–വിൽ	— ഗവാം ലംഭകഃ വസുനഃ, ധനസ്യ ലംഭകഃ, ഹിരണ്യസ്യ ലംഭകഃ
രേതഃ–ധാഃ	— പ്രജനനസാമർത്ഥ്യസ്യ ധാരയിതാ
ഭുവനേഷു അപ്സിതഃ	
പവസ്വ	— ഉദകേഷ്വപ്സിതഃ ക്ഷര
ത്വം സു–വീരഃ അസി	— സുവീര്യോ ഭവസി
വിശ്വ–വിൽ	— സർവ്വസ്യ വേത്താസി
തം ത്വാ ഇമേ വിപ്രാഃ	— മേധാവിനഃ
ഗിരാ ഉപ ആസതേ	— സ്തുത്യാ ഉപാസതേ

അർത്ഥം–അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, പശുക്കളെ നേടി ത്തരുന്നവനും ധനം നേടിത്തരുന്നവനും സ്വർണ്ണം നേടിത്തരുന്ന വനും സന്താനോൽപാദനസാമർത്ഥ്യമേന്തുന്നവനും ജലങ്ങളിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടവനുമായ അവിടുന്ന് ഒഴുകിവന്നാലും. അ വിടുന്ന നല്ലവീര്യമുററവനാകുന്നു, എല്ലാം അറിയുന്നവനാകുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തെ ഈ മേധാവികൾ സ്തുതിയാലുപാ സിക്കുന്നു.

40 ഉന്മധ്വഊർമ്മിർവ്വനനാഅതിഷ്ഠിപ

ദപോവസാനോമഹിഷോവിഗാഹതേ

രാജാപവിത്രരഥോവാജമാരുഹൽ

സഹസ്രഭൃഷ്ടിർജ്ജയതിശ്രവോബൃഹൽ വ 19

അന്വയം.–

മധ്വഃ ഊർമ്മിഃ	— മധുരസ്യരസഃ
വനനാഃ ഉൽ	
അതിസ്ഥിപൽ	— വനനീയാവാച ഉത്ഥാപയതി
അപഃ വസാനഃ	— ഉദകാന്യാച്ഛാദയൻ

*20

മഹിഷഃ വി ഗാഹതേ	— മഹാൻ സോമഃ കലശം പ്രവിശതി
രാജാ, പവിത്ര—രഥഃ	— ദശാപവിത്രമേവയസ്യരഥഃ, സസോമഃ
വാജം ആ അരുഹൽ	— സങ്ഗ്രാമമാരോഹതി
സഹസ്ര—ഭൃഷ്ടിഃ	— ബഹുഭ്രംശഃ, അപരിമിതഗമനഃ
ബൃഹൽ ശ്രവഃ ജയതി	— മഹദന്നമസ്മദാനം സാധയതി

അർത്ഥം—മാധുര്യരസം കമനീയവാക്കുകളെ (സ്തുതികളെ) ഉയർത്തുന്ന ജലങ്ങളെ മൂടിക്കൊണ്ടു മഹാനായ സോമൻ കലശത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു രാജാവും ദശാപവിത്രമാകുന്ന തേരൊത്തവനുമായ സോമൻ പോർക്കളത്തിൽ കയറുന്നു കണക്കററ വിധം ഒഴുകിവരുന്ന അവിടുന്ന് മഹത്തായ അന്നം നമുക്കു വേണ്ടി നേടുന്നു

41 സ ഭന്ദനാ ഉദിയർത്തി പ്രജാവതീ

വിശ്വായുർവിശ്വാഃ സുഭരാ അഹർദിവി

ബ്രഹ്മ പ്രജാവദ്രയിമശ്വപസ്ത്യം

പീത ഇന്ദവിന്ദ്രമസ്മഭ്യം യാചതാത്

അന്വയം —

സഃ വിശ്വ—ആയുഃ	— സർവ്വസ്യഗന്താ സോമഃ
പ്രജാ—വതീഃ	— പ്രജാരൂപഫലദാത്രീഃ
സു—ഭരാഃ	— സുഷ്ഠുഹ്രിയമാണാഃ
വിശ്വാഃ ഭന്ദനാഃ	— സർവ്വാസ്തുതീഃ
അഹഃ—ദിവി	— അഹോരാത്രയോശ്ച
ഉൽ ഇയർത്തി (അഥപ്രത്യക്ഷകൃതഃ)	— ഉത്കൃഷ്ടം പ്രേരയതി
ഹേ ഇന്ദോ	— ദീപ്തസോമ,
പ്രജാ—വത് ബ്രഹ്മ	— പ്രജാഭിര്യുക്തം പരിവൃഢം കർമ്മ
അശ്വ—പസ്ത്യം രയിം	— വ്യാപ്തഗൃഹം ധനഞ്ച

(ഇന്ദ്രേണ) പീതഃ (ത്വം)
ഇന്ദ്രം — തമേവ
അസ്മഭ്യം യാചതാൽ — അസ്മദത്ഥം യാചസ്വ

അത്ഥം—എല്ലാവരെയും പ്രാപിക്കുന്ന സോമൻ സന്തതി രൂപമായ ഫലമേകുന്നവയും മനോഹാരിതയുററവയുമായ സ്തുതികളെയെല്ലാം പകലും രാവും നന്നായി പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു. (ഇനി നേരിട്ടു്) അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ഇന്ദ്രനാൽ കുടിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്നു് ഇന്ദ്രനോടു ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി സന്തതിഫലത്തോടുകൂടിയ കമ്മവും, ഗൃഹം മുഴുവൻ വ്യാപിച്ച ധനവും യാചിച്ചാലും.

42 സോഅഗ്രേഅഹ്നാംഹരിഹ്ര്യതോമദഃ

പ്രചേതസാചേതയതേഅനുദ്യുഭിഃ

ദ്വാജനായാതയന്നന്തരീയതേ

നരാചശംസന്ദൈവ്യഞ്ചധത്തരി

അന്വയം:—
ഹരിഃ, ഹര്യതഃ, മദഃ — ഹരിതവണ്ണഃ, കാന്തഃ, മദകരഃ
സഃ അഹ്നാം അഗ്രേ — പ്രാതഃ കാലേ
(സ്തോതൃണാം) ചേതസാ
ദ്യുഭിഃ — പ്രജ്ഞാനേന സ്തുതിഭിഃ
അനു പ്ര ചേതയതേ — അനുപ്രജ്ഞായതേ
(കിഞ്ച) ദ്വാ ജനാ
യാതയൻ — ദൈവജനൌ, സ്തോതാരം യഷ്ടാരഞ്ചസ്വവിഹിതേന കമ്മണാ പ്രാപയൻ
നരാശംസം ച
ദൈവ്യം ച — നരൈശ്ശംസനീയം മാനുഷം ദിവിഭവം ച ഉഭയവിധം ധനം
ധത്തരി — ധാരകേ യജമാനേ പ്രേരയൻ
അന്തഃ ഈയതേ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോമ്മധ്യേ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—പച്ചനിറമുററവനും കമനീയനും ഹർഷകരനുമായ ആ സോമൻ പ്രാതഃകാലത്തിൽ സ്തോതാക്കളുടെ അറിയിക്കൽ കൊണ്ടും സ്തുതികളാലും ക്രമത്തിൽ വെളിപ്പെടുന്നു പിന്നെ സ്തോതാവിനെയും യാഗകർത്താവിനെയും തനിക്കു വിഹിതമായ കർമ്മത്തോടു ചേർക്കുന്നവനും മനുഷ്യരാൽ പ്രശംസനീയനുമായി മാനുഷവും ദിവ്യവും, രണ്ടുവിധവുമായ, ധനം ധരിക്കുന്ന യജമാനനെ പ്രേരിപ്പിയ്ക്കുന്നവനായി അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ നടുവിൽ ഗമിക്കുന്നു.

43 അഞ്ജതേവ്യഞ്ജതേസമഞ്ജതേ

ക്രതുംരിഹന്തിമധുനാഭ്യഞ്ജതേ

സിന്ധോരുച്ഛ്വാസേപതയന്തമുക്ഷണം

ഹിരണ്യപാവാഃപശുമാസുഗൃഭ്ണതേ

അന്വയം:—

(ഋത്വിജഃ സോമം)	
അഞ്ജതേ	— ഗോവികാരൈഃ അലങ്കുർവ്വന്തി
(തഥാ) വി അഞ്ജതേ	— വിവിധം അഞ്ജന്തി
സം അഞ്ജതേ	— സമ്യഗഞ്ജന്തി, സ്തുത്യർത്ഥത്വാദ പുനരുക്തിഃ
(തഥാ) മധുനാ അഭി അഞ്ജതേ	— ഗവ്യേനാഭ്യഞ്ജന്തി
(തഥാ ദേവാഃ) ക്രതും രിഹന്തി	— ലിഹന്തി, ആസ്വാദയന്തി
(തമേവം സോമം) സിന്ധോഃ	— ഉദകസ്യ, രസസ്യാധാരഭൂതേ
ഉത്-ശ്വാസേ പതയന്തം	— ഉച്ഛ്വിതേ ദേശേ ഗച്ഛന്തം
ഉക്ഷണം പശും,	— സേക്താരം, ദ്രഷ്ടാരം
ഹിരണ്യ-പാവാഃ	— ഹിരണ്യേന പുനന്തഃ ഋത്വിജഃ
ആസു ഗൃഭ്ണതേ	— വസതീവരീഷു ഗൃഹ്ണന്തി

അർത്ഥം—ഋത്വിക്കുകൾ സോമനെ പശുവിൻപാൽ മുതലായവകൊണ്ടലങ്കരിക്കുന്നു, പലവിധമലങ്കരിക്കുന്നു, നന്നായലങ്കരിക്കുന്നു മാധുര്യമുററ ഗവ്യദ്രവ്യംകൊണ്ടലങ്കരിക്കുന്നു. (സ്തുതി

യാകയാൽ ആവത്തനം അനുചിതമല്ല.) പിന്നെ, ദേവന്മാർ യജ്ഞത്തെ നകരുന്നു, ആസ്വദിയ്ക്കുന്നു. ജലരസത്തിന്നാധാരഭൂതമായ ഉന്നത പ്രദേശത്തെത്തുന്നവനായ വഷകനും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ അതേ സോമനെ ഋത്വിക്കുകൾ സ്വർണ്ണത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നവരായി, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ പിടിച്ചുനിർത്തുന്നു.

44 വിപശ്ചിതേപവമാനായഗായത
മഹീനധാരാത്യന്ധോഅർഷതി
അഹിർനജൂർണ്ണാമതിസർപ്പതിത്വചം
അത്യോനക്രീളന്നസരദ്വൃഷാഹരിഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ,)

വിപഃ—ചിതേ	— മേധാവിനേ
പവമാനായ ഗായത	— സോമായ സ്തുതിം കുരുത
(സഃ) മഹീ ന ധാരാ	— മഹതീവഷധാരേവ
അന്ധഃ അതി അർഷതി	— രസാത്മകമന്നമത്യധികം ക്ഷരതി
അഹിഃ ന ജൂർണ്ണാം ത്വചം	— സർപ്പ ഇവ ജീർണ്ണാം ത്വചം
അതി സർപ്പതി	— അതിമുഞ്ചതി, അഭിഷവകാലേ ത്വചം മുഞ്ചതി
വൃഷാ, ഹരിഃ	— കാമവഷകഃ, ഹരിതവർണ്ണോ രസഃ
അത്യഃ ന ക്രീളൻ അസരൽ	— അശ്വഇവക്രീഡൻ, ദ്രോണകലശം ഗച്ഛതി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, വിദ്വാനായ സോമനു സ്തുതിചൊല്ലുക. അവിടുന്നു പെരിയ വഷധാരപോലെ രസരൂപമായ അന്നം ധാരാളമൊഴുക്കുന്നു. പാമ്പ് പഴയ തൊലി ഊരിക്കളയുന്നപോലെ പഴകിയ തൊലിവിട്ടുകളയുന്നു. (സംസ്കരിക്കുമ്പോൾ തൊലി നീങ്ങുന്നു) കാമവഷകവും പച്ചനിറമുറ്റതുമായ രസം, കുതിരപോലെ പുളച്ചുകൊണ്ട് ദ്രോണകലശം പ്രാപിക്കുന്നു.

45 അഗ്രേഗോരാജാപ്യസ്തവിഷ്യതേ

വിമാനോഅഹ്നാംഭുവനേഷ്വർപ്പിതഃ

ഹരിർഘൃതസ്നുസ്സുദൃശീകോഅർണ്ണവോ

ജ്യോതിരഥഃപവതേരായഓക്യഃ വ. 20

അന്വയം:—

(യഃ) അഹ്നാം വി—മാനഃ — ദിനാനാം നിർമ്മാതാ (ചന്ദ്രകലാ ഹ്രാസവൃദ്ധ്യധീനത്വാൽ)

ഭുവനേഷു അർപ്പിതഃ — ഉദകേഷു, വസതീവരീഷു പ്രവേശിതഃ

അഗ്രേ-ഗഃ രാജാ — അഗ്രേഗന്താ, രാജമാനഃ

അപ്യഃ തവിഷ്യതേ — അപ്സു സംസ്കൃതഃ സസോമ സ്തൂയതേ

(കിഞ്ച) ഹരിഃ ഘൃത-സ്നുഃ — ഹരിതവർണ്ണഃ, പ്രസൃതോദകഃ

സു-ദൃശീകഃ അർണ്ണവഃ — ശോഭനദർശനഃ ഉദകവാൻ

ജ്യോതിഃ-രഥഃ — ജ്യോതിർമ്മയ രഥഃ

ഓക്യഃ, രായേ പവതേ — ഗൃഹഹിതഃ ധനസ്യ പ്രാപയിതാ സൻ ക്ഷരതി

അർത്ഥം—ആർ ദിവസങ്ങളെ നിർമ്മിക്കുന്നവനും (ചന്ദ്രകലയുടെ ഹ്രാസവൃദ്ധി കാരണത്താൽ) ജലങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കപ്പെട്ടവനും മുന്നടക്കുന്നവനും പ്രകാശമാനനും ജലങ്ങളിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനുമാണോ, ആ സോമൻ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, അവിടുന്ന് പച്ചനിറമുള്ളവനും ഇളക്കപ്പെട്ട ജലമൊത്തവനും ശോഭനദർശനും ജലവാനും തേജസ്സാകുന്ന തേരോടുകൂടിയവനും ഗൃഹത്തിനു ഹിതകാരിയും ധനത്തെ തരുന്നവനുമായൊഴുകുന്നു. (ഇവിടെ സോമനെ ചന്ദ്രനായും ലതാരൂപനായും ഇടകലർത്തി പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു)

46 അസർജിസ്കംഭോദിവഉദ്യതോമദഃ

പരിത്രിധാതുർഭുവനാന്യർഷതി

അംശുംരിഹന്തിമതയഃപനിപ്നത

ഗിരായദിനിർണ്ണിജമൃഗ്മിണോയയുഃ

അന്വയം:—

ദിവഃ സ്തംഭഃ ഉൽ—യതഃ മദഃ	— ദ്യുലോകസ്യസ്തംഭയിതാ, ധാരകഃ, ഉൽഗതസ്സോമഃ
പരി അസജ്ജി	— സൃജ്യതേ, അഭിപൂയതേ
ത്രി—ധാതുഃ	— ദ്രോണകലശാധവനീയപൂത ഭൃദാഖ്യാസ്ത്രയോധാതവഃ യസ്യ, സഃ
ഭുവനാനി അർഷതി	— ഉദകാനിഗച്ഛതി
പനിപ്നതം അംശും	— ശബ്ദായമാനം സോമം
മതയഃ രിഹന്തി	— പൂജകാലിഹന്തി, ആസ്വാദയന്തി
യദി നിഃ—നിജം	— യദാ രൂപവന്തം, തദാ
ശുഷ്മിണഃ ഗിരാ യയുഃ	— സ്തോതാരസ്തം സ്തുത്യാഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—ദ്യോവിനെ സ്തംഭിപ്പിക്കുന്ന, താങ്ങുന്ന, മുകളിൽ പോയ സോമൻ (ഇവിടെ) സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. ദ്രോണകലശം, ആധവനീയം, പൂതഭൃത്ത് എന്നിവയാകുന്ന മൂന്നു ധാതുക്കളോടുകൂടിയ അവിടുന്നു ജലങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു. ശബ്ദിക്കുന്ന സോമനെ ആരാധകന്മാരാസ്വദിക്കുന്നു. രൂപംപൂണ്ടപ്പോൾ സ്തോതാക്കളും സ്തോത്രത്തോടുകൂടി അവിടുത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

47 പ്രതേധാരാഅത്യണ്വാനിമേഷ്യഃ
പുനാനസ്യസംയതോയന്തിരംഹയഃ
യദ്ഗോഭിരിന്ദോചമ്വോസ്സമജ്യസ
ആസുവാനസ്സോമകലശേഷുസീദസി

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,

പുനാനസ്യ സം—യതഃ തേ	— പൂയമാനസ്യ തവ സങ്ഗൃഹ്യമാണാഃ
രംഹയഃ ധാരാഃ	— രംഹണസ്വഭാവാ ധാരാഃ
മേഷ്യഃ അണ്വാനി	— മേഷസ്യാണ്വാനി, ലോമാനി
അതി പ്ര യന്തി	— അതിക്രമ്യപ്രഗച്ഛന്തി
യൽ ഗോഭിഃ	— യദോദകൈഃ

ചമ്വോഃ സം-അജ്യസേ — അധിഷവണഫലകയോരു
പര്യേഭിഷ്യസേ

(തദാനീം) സ്വാനഃ
കലശേഷു ആ സീദസി — സൂയമാനസ്ത്വം നിഷീദസി

അർത്ഥം—ദീപ്തനായ ശുദ്ധികരനായ സോമ, അവിടുത്തെ പിടിച്ചുവുന്നവയും ഗതിവേഗമുറ്റവയുമായ ധാരകൾ ആട്ടിൻ രോമങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചുപോകുന്നു. ജലങ്ങളാൽ സംസ്കരണ ചർമ്മങ്ങൾകളുകളിൽ ശുചീകരിക്കപ്പെടുമ്പോൾ, സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് കലശങ്ങളിൽ ചെന്നിരിക്കുന്നു.

48 പവസ്വസോമക്രതുവിന്നഉ

ക്ഥ്യോവ്യോവാരേപരിധാവമധുപ്രിയം

ജഹിവിശ്വാന്രക്ഷസഇന്ദോഅത്രിണോ

ബൃഹദ്വദേമവിദഥേസുവീരാഃ വ 21

അന്വയം'—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ, നഃ
ഉക്ഥ്യഃ — അസ്മാകം സ്തുത്യഃ
ക്രതു-വിത് പവസ്വ — കർമ്മജ്ഞസ്ത്വം ക്ഷര
അവ്യഃ വാരേ പ്രിയം മധു
പരി ധാവ — അവേർവ്വാലേ പ്രിയഭൂതം രസം പരിക്ഷര

അത്രിണഃ വിശ്വാൻ
രക്ഷസഃ ജഹി — ഭക്ഷകാൻ സർവ്വാൻ മാരയ
സു-വീരാഃ വിദഥേ — സുപുത്രാവയം യജ്ഞേ
ബൃഹത് വദേമ — പ്രഭൂതം സ്തോത്രമുച്ചാരയേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി സ്തുത്യനും കർമ്മജ്ഞനുമായ അവിടുന്നൊഴുകിയാലും. ആട്ടിൻ രോമമുറ്റ ശോധപവിത്രത്തിലൂടെ മധുരരസം മുറ്റും ഒഴുകിയാലും. എന്നും ഭക്ഷിക്കുന്ന എല്ലാ രാക്ഷസന്മാരെയും കൊന്നാലും. സത്പുത്രന്മാരോടുകൂടിയ ഞങ്ങൾ യാഗത്തിൽ മികച്ച സ്തോത്രമുച്ചരിക്കാവൂ.

വർഗ്ഗം–22–23 കാവ്യഃ ഉശനാ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ

1 പ്രതുദ്രവപരികോശന്നിഷീദ

നൃഭിഃപുനാനോഅഭിവാജമഷ്

അശ്വന്നത്വാവാജിനംമജ്ജയ

ന്തോച്ഛാബഹിരശനാഭിന്നയന്തി

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ,) തു പ്ര ദ്രവ — ക്ഷിപ്രം പ്രഗച്ഛ
(ഗത്വാച) കോശം പരി
നി സീദ — ദ്രോണകലശേ നിഷണ്ണഃ ഭവ
നൃഭിഃ പുനാനഃ — കർമ്മനേതൃഭിഃ പൂയമാനഃ
വാജം അഭി അഷ് — യജമാനാർത്ഥമന്നമഭിക്ഷര
വാജിനം അശ്വം ന ത്വാ
മജ്ജയന്തഃ — ബലവന്തമശ്വമിവത്വാം ശോധയന്തഃ
ബഹിഃ അച്ഛ രശനാഭിഃ
നയന്തി — യജ്ഞം പ്രതി രശനാവദായ താഭിരങ്ഗുലീഭിരധ്വര്യ്വാദയഃ നയന്തി

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, വേഗത്തിൽ വന്നാലും. വന്നിട്ട ദ്രോണകലശത്തിൽ ഇരുന്നാലും. കർമ്മനേതാക്കളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവനായന്നം തൂകിയാലും. കരുത്തുററ കുതിരയെ എന്നപോലെ അവിടത്തെ കഴുകിവെടിപ്പാക്കുന്ന അധ്വര്യു മുതലായവർ കയർ പോലെ നീണ്ട വിരലുകളാൽ യജ്ഞത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചവിടത്തെ നയിക്കുന്നു.

2 സ്വായുധഃപവത്തേദേവഇന്ദു

രശസ്തിഹാവൃജനംരക്ഷമാണഃ

പിതാദേവാനാംജനിതാസുദക്ഷോ

വിഷ്ടംഭോദിവോധരുണഃപൃഥിവ്യാഃ

അന്വയം:—

ഏതേ സോമാഃ ഗവ്യാ	— ഗവ്യാനി
സഹസ്രാ ശ്രവാംസി	— സഹസ്രാണ്യാശിരലക്ഷണാന്യ നാനി ലക്ഷീകൃത്യ
പവിത്രേഭിഃ പവമാനാഃ	— പവിത്രപ്പിദൈഃ ക്ഷരമാണാഃ
മഹേ വാജായ, അമൃതായ	— മഹതേന്നായ, അമൃതത്വായ ച
ശ്രവസ്യവഃ പൃതനാജഃ	— അന്നേച്ഛവഃ, സേനാജേതാരഃ
അത്യാഃ ന അഭി അസൃഗ്രൻ	— അശ്വാഇവസൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം.—ഈ സോമങ്ങൾ പാൽ മുതലായവയെയും കൂട്ടിചേർന്ന ഹവിരന്നങ്ങളെയും മുൻനിർത്തി, ദശാപവിത്രത്തിന്റെ ധാരങ്ങളിലൂടെ ഒഴുകിക്കൊണ്ട്, മഹത്തായ അന്നത്തിനും അമൃതത്വത്തിനുംവേണ്ടി അന്നമിച്ഛിക്കുന്നവയും ശത്രുസേനകളെ ജയിക്കുന്നവയുമായ കുതിരകൾപോലെ, വിടപ്പെടുന്നു

6 പരിഹിഷ്മാപുരുഹൂതോജനാനാം
വിശ്വാസരദ്ഭോജനാപൂയമാനഃ
അധാഭരശ്യേനഭൃതപ്രയാംസി
രയിന്തുഞ്ജാനോഅഭിവാജമർഷ

അന്വയം:—

പുരു-ഹൂതഃ, പൂയമാനഃ	— ബഹുഭിരാഹൂതഃ, ശോധ്യമാനസ്സോമഃ
ജനാനാം വിശ്വാ ഭോജനാ	— യജമാനാനാമർത്ഥായ സർവ്വാണ്യന്നാനി
പരി അസരൻ ഹി സ്മ	— പരിസരതി ച
(അഥപ്രത്യക്ഷകൃതഃ) അധ	
ഹേ ശ്യേന-ഭൃത,	— ശ്യേനേനാഹൃതസോമ, ത്വം
പ്രയാംസി ആ ഭര	— അന്നാന്യാഹര
,, രയിം തുഞ്ജാനഃ	— ധനം ദദാനഃ
	— അസ്മഭ്യ

അത്ഥം-പലരാലും വിളിക്കപ്പെട്ടുന്നവനും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനുമായ സോമൻ യജമാനന്മാക്കുവേണ്ടി എല്ലാ അന്നങ്ങളെയും മുററും പ്രാപിക്കുന്നു അവയിലെമ്പാടും പ്രസരിക്കുന്നു. (ഇനി നേരിട്ട്) പതിഞ്ഞിനാൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട സോമ, അവിടുന്ന് അന്നങ്ങളാം കൊണ്ടുതന്നാലും. ധനദാതാവായി അന്നം, രസം നേരെ പൊഴിച്ചാലും.

7 വൃഷസ്വാനഃപരിസോമഃപവിത്രേ
സർഗ്ഗോനസൃഷ്ടോഅദധാവദർവ്വാ
തിഗ്മേശിശാനോമഹിഷോനശൃങ്ഗേ
ഗാഗവ്യന്നഭിശൂരോനസത്വാ

അന്വയം:—

സ്വാനഃ അർവ്വാ — സൂയമാനഃ, അരണകുശലഃ
വൃഷഃ സോമഃ സർഗ്ഗഃ ന
സൃഷ്ടഃ — വിസൃഷ്ടോശ്വഇവ
പവിത്രേ പരി
അദധാവൽ — പരിധാവതി
(കിഞ്ച) തിഗ്മേ ശൃങ്ഗേ
ശിശാനഃ — തീക്ഷ്ണേവിഷാണേ
തീക്ഷ്ണീകർവ്വൻ
മഹിഷഃ ന — മഹിഷാഖ്യോമൃഗഇവ
ഗാഃ ഗവ്യൻ ശൂരഃ ന — പ്രഭൂതാഗാഇച്ഛൻ ശൂരഇവ ച
സത്വാ അഭി — സദനശീലോയം ഗച്ഛതി

അത്ഥം-സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനും സഞ്ചരണകുശലനുമായ ഈ സോമൻ അഴിച്ചുവിടപ്പെട്ട കുതിരപോലെ, ദശാപവിത്രത്തിലോടിയെത്തുന്നു. പിന്നെ, ഇരുകൊമ്പുകളും എടുത്തുപിടിച്ച പോത്തുപോലെയും പശുക്കളെ കിട്ടാനിച്ഛിച്ച് ആക്രമിക്കുന്ന ശൂരനെന്ന പോലെയും സ്ഥാനത്തിരിക്കുന്ന ശീലമുററ അവിടുന്ന് ദ്രോണകലശത്തിലേക്കു നടകൊള്ളുന്നു.

അന്വയം –

സു–ആയുധഃ ഇന്ദുഃ പവതേ	— ശോഭനായുധസ്സോമഃ ക്ഷരതി
(സഃ) ദേവഃ അശസ്തി–ഹാ	— രക്ഷോഹാ
വൃജനം രക്ഷമാണഃ	— ഉപദ്രവം, ഉപദ്രവാദ്രക്ഷിതാ
ദേവാനാം ജനിതാ,	
പിതാ	— ഉൽപാദകഃ പാലകഃ
സു–ദക്ഷഃ, ദിവഃ വിഷ്ടംഭഃ	— സുബലഃ ദ്യുലോകസ്യ വിശേഷേണ സ്തംഭയിതാ
പൃഥിവ്യാഃ ധരുണഃ	— ധാരകഃ

അർത്ഥം–ശോഭനായുധനായ സോമനൊഴുകുന്നു ആ ദേവൻ രക്ഷസ്സുകളുടെ ഹന്താവാകുന്നു ദ്രോഹത്തിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നവനാകുന്നു ദേവന്മാൎക്കെല്ലാം രക്ഷിതാവുമാകുന്നു നല്ല ബലമൊത്തവനും ദ്യുലോകത്തെ സ്തംഭിച്ചിരിപ്പു നിറുത്തുന്നവനും ഭൂമിയെ താങ്ങുന്നവനുമാകുന്നു

3 ഋഷിർവ്വിപ്രഃപുരഏതാജനാനാ

മൃഭുർധീരഉശനാകാവ്യേന

സചിദ്വിവേദനിഹിതംയദാസാ

മപീച്യംഗുഹ്യംനാമഗോനാം

അന്വയം –

ഋഷിഃ, വിപ്രഃ	
പുരഃ–ഏതാ	— അതീന്ദ്രിയദ്രഷ്ടാ, മേധാവീ, പുരതോഗന്താ
ജനാനാം ഋഭുഃ	— മനുഷ്യാണാം മധ്യേ ഉരുഭാസമാനഃ
ധീരഃ ഉശനാ	— ധീമാൻ ഏതന്നാമകോയഃ
സഃ ചിത് കാവ്യേന	— സഃ ഏവ സ്തോത്രേണ
യത് ആസാം ഗോനാം	
അപീച്യം നി–ഹിതം	— ഗവാമന്തഹിതം പ്രഹിതം
ഗുഹ്യം നാമ വിവേദ	— ഗോപനീയം നാമകരുദകം, പയോലക്ഷണം ലഭതേ

അൎത്ഥം—ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കപ്പുറം കാണുന്നവനും പണ്ഡിതനും ഏവൎക്കും മുമ്പിൽ നടക്കുന്നവനും മനുഷ്യൎക്കിടയിലേററവും പ്രകാശിക്കുന്നവനും ബുദ്ധിമാനുമായ ഉശനസ്സെന്ന ഋഷിതന്നെ, പശുക്കളുടെ ഉള്ളിൽ ഊറിമറഞ്ഞ പാലാകുന്ന ജലത്തെ സ്തോത്രത്താൽ നേടുന്നു (മന്ത്രത്താൽ കറക്കാതെ പുറത്തുവരുത്തുന്നു.)

4 ഏഷസ്യതേമധുമാഇന്ദ്രസോമോ

വൃഷാവൃഷ്ണേപരിപവിത്രേഅക്ഷാഃ

സഹസ്രസാശ്ശതസാഭൂരിദാവാ

ശശ്വത്തമംബൎഹിരാവാജ്യസ്ഥാൽ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, വൃഷ്ണേ തേ —വർഷകായതുഭ്യം
ഏഷഃ സ്യഃ മധു—മാൻ,
വൃഷാ സോമഃ — മാധുര്യോപേതഃ, വൎഷകസ്സോമഃ
പവിത്രേ പരി അക്ഷാഃ — പരിക്ഷരതി
(സ ഏവ) സഹസ്ര—സാഃ,
ശത—സാഃ — സഹസ്രസംഖ്യാകസ്യ, ശതസംഖ്യാകസ്യ
ഭൂരി—ദാവാ, വാജീ — ഭൂരേൎദ്ധനസ്യദാതാ, ബലവാൻ
ശശ്വൽ—തമം ബൎഹിഃ ആ
അസ്ഥാൽ — നിത്യം യജ്ഞമാതിഷ്ഠതി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, കാമവൎഷകനായ അവിടേയ്ക്കായി ഈ മാധുര്യമുററ, വൎഷകനായ സോമൻ ദശാപവിത്രത്തിൽ മുററുമൊഴുകുന്നു. അവിടുന്നുതന്നെ ആയിരവും നൂറും കണക്കിൽ ധാരാളം ധനം തരുന്നവനും ബലവാനുമായി, നിത്യമായ യജ്ഞത്തിൽ വൎത്തിക്കുന്നു.

5 ഏതേസോമാഅഭിഗവ്യാസഹസ്രാ

മഹേവാജായാമൃതായശ്രവാംസി

പവിത്രേഭിഃപവമാനാഅസൃഗ്ര

ഞ്ഛ്രവസ്യവോനപൃതനാജോഅത്യാഃ

വ. 22

8 ഏഷായയൌപരമാദന്തരദ്രേഃ
കൂചിത്സതീരൂർവ്വേഗാവിവേദ
ദിവോനവിദ്യുൽസ്തനയന്ത്യഭ്രൈ
സ്സോമസ്യതേപവതഇന്ദ്രധാരാ

അന്വയം:-

ഏഷാ പരമാൽ ആ യയൌ	— ഏഷാ സോമധാരാ ഉച്ഛ്രിതാൽ സ്ഥാനാൽ പാത്രങ്ങഗാമ
(കിഞ്ച) അദ്രേഃ അന്തഃ	— പണീനാന്നിവാസസ്ഥാനസ്യ പർവ്വതസ്യ മധ്യേ
കൂചിൽ ഊർവ്വേ സതീഃ	— ക്വചിൽ, കുത്രചിൽ ഗൂഢദേശേ വർത്തമാനാഃ
ഗാഃ വിവേദ	— ലബ്ധവതീ
(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ) ഹേ ഇന്ദ്ര, അഭ്രൈഃ ദിവഃ ന	— ദിവസ്സകാശാന്മേഘൈഃ പ്രേരിതാ
വിദ്യുൽ സ്തനയന്തി	— വിദ്യുദിവശബ്ദയന്തീ
സോമസ്യ ധാരാ തേ പവതേ	— ത്വദർത്ഥം ക്ഷരതി

അർത്ഥം-ഈ സോമധാര ഉന്നതസ്ഥാനത്തുനിന്നാണ് പാത്രത്തിലേക്കൊഴുകി വരുന്നതു്. പിന്നെ, ഈ സോമധാര, പണികളുടെ [illegible]സ്ഥാനമായ മലയുടെയുള്ളിൽ ഏതോ നിഗൂഢപ്രദേശത്തു[illegible] കളെ നേടിയവളാണ്. (സോമത്താലിന്ദ്രനെ ഉപാ[illegible]ഴാണ് പണികളപഹരിച്ച പശുക്കളെ കണ്ടുകിട്ടി[illegible] ങ്ങതിന്റെ കർത്തൃത്വം സോമത്തിനു കല്പിച്ചു[illegible]കൊള്ളുന്ന[illegible] നേരിട്ട്) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ദ്യോവിൽനി

ന്നു മേഘങ്ങളാൽ പ്രേരിതങ്ങളായ ഇടിമിന്നൽപോലെ ശബ്ദി ക്കുന്ന ഈ സോമധാര, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിയാണൊഴുകുന്നതു്.

9 ഉതസ്മരാശിംപരിയാസിഗോനാ

മിന്ദ്രേണസോമസരഥംപുനാനഃ

പൂർവ്വീരിഷോബൃഹതീർജ്ജീരദാനോ

ശിക്ഷാശചീവസ്തവതാഉപഷ്ടുൽ വ. 23

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, ഉത സ്മ

പുനാനഃ	— അപി ച പൂയമാനസ്ത്വം
ഗോനാം രാശിം	— പണിഭിരപഹൃതം ഗവാം സമൂഹം
ഇന്ദ്രേണ സ-രഥം	
പരി യാസി	— ഏകമേവരഥമാസ്ഥായ പരി ഗച്ഛസി
ഹേ ജീര-ദാനോ	— ക്ഷിപ്രപ്രദാന, സോമ,
ഉപ-സ്തുൽ	— ഉപസ്തൂയമാനസ്ത്വം
പൂർവ്വീഃ ബൃഹതീഃ ഇഷഃ	
ശിക്ഷ	— ബഹുനി, മഹാന്ത്യന്നാനി ദേഹി
ഹേ ശചീ-വഃ, താഃ തവ	— അന്നവൻ, താന്യന്നാനി തവ സ്വഭൂതാനി

അർത്ഥം-അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്നു് പണികളാലപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കൂട്ടത്തെ ഇന്ദ്രനോടൊപ്പമൊരേതേരിലേറി പ്രാപിക്കുന്നു. അല്ലയോ വേഗത്തിൽ ദാനമേകുന്ന സോമ, അണഞ്ഞുസ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്നു് ധാരാളം മേത്തരമന്നങ്ങൾ തന്നാലും. അല്ലയോ അന്നവൻ, ആ അന്നങ്ങളവിടേയ്ക്കു സ്വന്തപ്പെട്ടവയത്രേ.

വർഗ്ഗം:—24

1 അയംസോമഇന്ദ്രതുഭ്യംസുന്വേ

തുഭ്യംപവതേത്വമസ്യപാഹി

ത്വംഹയംചകൃഷേത്വംവവൃഷ

ഇന്ദുംമദായയുജ്യായസോമം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, അയം സോമഃ

തുഭ്യം സുന്വേ	— ത്വദർത്ഥം സൂയതേ
തുഭ്യം പവതേ	— ത്വദർത്ഥം പൂയതേ
ത്വം ഹ യം ഇന്ദും	
സോമം ചകൃഷേ	— കരോഷി
ത്വം മദായ, യുജ്യായ	— ഹർഷായ, സാഹായ്യായ ച
വവൃഷേ	— വൃതവാനസി
ത്വം അസ്യ പാഹി	— അമും പിബ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഈ സോമൻ അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിയാണ് സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നത്, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിയാണൊഴുകുന്നത് അവിടുന്നുതന്നെ പ്രകാശമാനനായ യാതൊരു സോമനെ ഉണ്ടാക്കുന്നുവോ, ഹർഷത്തിനും സഹായത്തിനുംവേണ്ടി കൈക്കൊണ്ടവനാണോ, ആ സോമം കുടിച്ചാലും

2 സഈംരഥോനഭുരിഷാളയോജി

മഹഃപുരൂണിസാതയേവസൂനി

ആദീംവിശ്വാനഹുഷ്യാണിജാതാ

സ്വർഷാതാവനഊർധ്വാനവന്ത

അന്വയം:—

മഹഃ സഃ ഈം	— മഹാൻ സോയം സോമഃ
പുരൂണി വസൂനി	
സാതയേ	— ബഹൂനി ധനാന്യസ്മഭ്യം ദാതും

രഥഃ ന ഭുരിഷാട്
അയോജി — രഥ ഇവ പ്രഭൂതസ്യ ഭാരസ്യ വോഢായുജ്യതേ

ആൽ ഈം വിശ്വാ
നഹുഷ്യാണി ജാതാ — യോഗാനന്തരം സർവ്വാണി, മനുഷ്യാണാം സംബന്ധീനി ജാതാനി, അസ്മദ്വിരോധീനി

ഊർധ്വാ വനേ — ഉന്മുഖാനി വനനീയേ

സ്വഃ-സാതാ നവന്ത — സ്വഷ്ടാതൌ; സ്വർഗ്ഗലാഭയുക്തേ സംഗ്രാമേ ഗച്ഛന്തു

അത്ഥം—മഹാനായ ഈ സോമൻ ധാരാളം ധനം നമുക്ക തരാനായി തേരെന്നപോലെ അധികഭാരം വഹിക്കുന്നവനായി യോജിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. (അധികം ധനഭാരമേന്തി നിൽക്കുന്നു.) അപ്രകാരം ഭാരത്തോടു ചേൎന്നശേഷം നമ്മുടെ വിരോധികളായി തലപൊക്കുന്ന, എല്ലാ മനുഷ്യരെയും സംബന്ധിച്ചവർ വീരസ്വർഗ്ഗലാഭപരമായ യുദ്ധത്തെ പ്രാപിക്കട്ടെ. (ശത്രുക്കൾ യുദ്ധത്തിൽ വീരസ്വർഗ്ഗം പ്രാപിക്കട്ടെ.)

3 വായുൎന്നയോനിയുത്വാ്ഇഷ്ടയാമാ
നാസത്യേവഹവആശംഭവിഷ്ഠഃ
വിശ്വവാരോദ്രവിണോദാഇവൽത്മൻ
പൂഷേവധീജവനോസിസോമ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, യഃ
നിയുത്വാൻ — നിയുന്നാമകാശ്വവാൻ
(സഃ) വായുഃ ന ഇഷ്ട-
യാമാ — വായുരിവേഷ്ടഗമനഃ
നാസത്യാ—ഇവ ഹവേ ആ
ശം-ഭവിഷ്ഠഃ — അശ്വിനാവിവാഹ്വാനമാകണ്ണ്യ സർവ്വതസ്സുഖസ്യ ഭാവയിതൃതമഃ

ദ്രവിണോദാഃ-ഇവ ത്മൻ — ധനദാതാഗ്നിരിവാത്മനി
വിശ്വ-വാരഃ — വിശൈവർവ്വരണീയഃ

പൂഷാ-ഇവ ധീ-ജവനഃ — മനോവേഗോസി
അസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, നിയുത്തുക്കളെന്ന കുതിരകളോട് കൂടിയ വായുപോലെ, അവിടുന്ന സ്വേച്ഛാചരനാകുന്നു. അശ്വി കളെന്നപോലെ വിളികേട്ട സുഖമണക്കുന്നവനാകുന്നു. ധന ദാതാവായ അഗ്നിപോലെ എല്ലവർക്കും സ്വാത്മാവിങ്കൽ വരണീ യനാകുന്നു. പൂഷാവുപോലെ മനോവേഗമുററവനാകുന്നു.

4 ഇന്ദ്രോനയോമഹാകർമ്മാണിചക്രി
ഹന്താവൃത്രാ -ണാമസിസോമപൂർഭിത്
പൈദ്വോനഹിത്വ- -ഹിനാമ്നാം
ഹന്താവിശ്വസ്യാസിസോമദസ്യോഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, യഃ (ത്വം)
ഇന്ദ്രഃ ന — ഇന്ദ്ര ഇവ
മഹാ കർമ്മാണി ചക്രിഃ — മഹാന്തി കർമ്മാണി താച്ഛീല്യേന കരോഷി
(സഃ) ത്വം വൃത്രാണാം
ഹന്താ അസി — ശത്രൂണാംഹന്താ ഭവസി
(തഥാ) പൂഃ-ഭിത് — ശത്രുപുരാണാംഭേത്താസി
(കിഞ്ച) പൈദ്വഃ ന
അഹി-നാമ്നാം ഹന്താഹി — അശ്വഇവാഹിഹന്താ ഭവസി (ആഗത്യഹന്തീത്യഹിഃ)
വിശ്വസ്യ ദസ്യോഃ അസി— സർവ്വസ്യാപ്യുപക്ഷയിതു ഹന്താസി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊരവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനെന്ന പോലെ മഹത്തുക്കളായ കർമ്മങ്ങൾ അവിടേക്കിഷ്ടമായവിധം ചെയ്യുന്നുവോ, ആ അവിടുന്ന് ശത്രുഹന്താവാകുന്നു. അതുപോലെ ശത്രുപുരങ്ങൾ പിളർക്കുന്നവനാകുന്നു. കുതിരപോലെ ഇങ്ങോട്ടുവന്നാക്രമിക്കുന്ന ശത്രുവിന്റെ ഹന്താവാണല്ലോ. മാത്രമല്ല, എല്ലാ ദ്രോഹികളുടെയും നാശകനാകുന്നു.

5 അഗ്നിൎന്നയോവനആസൃജ്യമാനോ
വൃഥാപാജാംസികൃണുതേനദീഷു
ജനോനയുധ്വാമഹതഉപബ്ദി
രിയൎത്തിസോമഃപവമാനഊൎമ്മിം

അന്വയം:—

അഗ്നിഃ ന വനേ	— അരണ്യേ
ആ സൃജ്യമാനഃ	— യഥാജ്വാലാവികുൎവതേ
(ഏവം) യഃ വൃഥാ നദീഷു	
പാജാംസി കൃണുതേ	— അനായാസേനാന്തരിക്ഷാണി ബലാനി കുരുതേ
(കിഞ്ച) യുധ്വാ ജനഃ ന	— യോദ്ധാ ശൂരഇവ
മഹതഃ ഉപബ്ദിഃ	— ശത്രോഃ പ്രതി ശബ്ദയിതാ
(സഃ) പവമാനഃ സോമഃ	
ഊൎമ്മിം ഇയൎത്തി	— രസം പ്രേരയതി

അൎത്ഥം—അഗ്നി, കാട്ടിൽ ജ്വാലകളുണ്ടാക്കുന്നപോലെ, ഏതുവൻ അനായാസമായി അന്തരിക്ഷസംബന്ധികളായ ബലങ്ങളുണ്ടാക്കുന്നുവോ, പടയാളിയായ ശൂരനെന്നപോലെ ശത്രുവിനൊനേരെ അലറുന്നുവോ, ആ ശുദ്ധികരനായ സോമൻ രസത്തെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, പുറത്തുവിടുന്നു.

6 ഏതേസോമാഅതിവാരാണ്യവ്യാ
ദിവ്യാനകോശാസോഅഭ്രവർഷാഃ
വൃഥാസമുദ്രംസിന്ധവോനനീചീ
സ്സുതാസോഅഭികലശാഅസൃഗ്രൻ

അന്വയം:—

ഏതേ സോമാഃ അഭ്ര—	
വർഷാഃ	— അഭ്രൈർവൃഷ്യമാണാഃ
ദിവ്യാഃ ന കോശാസഃ	— ദിവിഭവാ ആപ ഇവ
അവ്യാ വാരാണി അതി	— അവിമയാനി വാലാനി ദശാപവിത്രാണ്യതി ഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) വൃഥാ സമുദ്രം	
സിന്ധവഃ ന നീചീഃ	— നദ്യ ഇവ നീചീനാഗ്രാഃ
സുതാസഃ കലശാൻ അഭി	
അസൃഗ്രൻ	— അഭിഷുതാഃ കലശാനഭിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—ഈ സോമങ്ങൾ മേഘങ്ങളാൽ വർഷിക്കപ്പെടുന്ന ആകാശഗതങ്ങളായ ജലങ്ങൾ പോലെ, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രങ്ങളെ തള്ളിക്കടക്കുന്നു. പിന്നെ, അനായാസമായി നദികൾ കീഴോട്ടു തലപ്പോട്ടുകൂടി സമുദ്രത്തെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമങ്ങൾ കലശത്തിലെത്തുന്നു.

7 ശുഷ്മീശർധോനമാരുതംപവ
സ്വാനഭിശസ്താദിവ്യായഥാവിട്
ആപോനമക്ഷുസ്സുമതിർഭവാന
സ്സഹസ്രാപ്സാഃപൃതനാഷാൺനയജ്ഞഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ശുഷ്മീ	— ബലവാംസ്ത്വം
മാരുതം ശർധഃ ന	— മരുതാം ബലമിവ

യഥാ ദിവ്യാ വിട്

അനഭി–ശസ്താ	— ദിവ്യാപ്രജാ അനിന്ദിതാ പവതേ തഥാ (അഭിശാസോ നിന്ദാ)
പവസ്വ	— ക്ഷര ('മരുതോ വൈദേവാനാം വിശ': ഇതി ശ്രുതിഃ)
(കിഞ്ച) ആപഃ ന മക്ഷു	— ഉദകാനീവക്ഷിപ്രം
(ത്വം) നഃ സു–മതിഃ ഭവ	— അസ്മാകമനുഗ്രഹബുദ്ധിർഭവ
(കിഞ്ച) സഹസ്ര–	
അപ്സാഃ	— ബഹുരൂപസ്ത്വം
പൃതനാഷാട് ന യജ്ഞഃ	— പൃതനാനാമഭിഭവിതേന്ദ്രഇവ യഷ്ടവ്യഃ ഭവസി

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ബലവാനായ അവിടുന്ന് മരുത്തുക്കളുടെ ബലമെന്നപോലെ, ദേവന്മാരുടെ പ്രജയായ മരുൽ സമൂഹം അനിന്ദിതമായി പ്രസരിക്കുന്നപോലെ, ഒഴുകിയാലും. (മരുത്തുക്കാം ദേവന്മാരുടെ പ്രജകളെന്നു ശ്രുതി.) പിന്നെ, ജലങ്ങളെന്നപോലെ വേഗത്തിൽ ഞങ്ങളിൽ അനുഗ്രഹമനസ്സായാലും. വിവിധരൂപനായ അവിടുന്ന് യുദ്ധജേതാവായ ഇന്ദ്രനെന്നപോലെ യജിക്കപ്പെടേണ്ടവനാകുന്നു.

8 രാജ്ഞോനുതേവരുണസ്യവ്രതാനി
ബൃഹദ്ഗഭീരന്തവസോമധാമ
ശുചിഷ്ട്വമസിപ്രിയോനമിത്രോ
ദക്ഷായ്യോഅര്യമേവാസിസോമ വ. 24

അന്വയം:–

(1–6–19 ൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുണ്ട്.)

വർഗ്ഗം—25

1 പ്രോസ്യവഹ്നിഃപഥ്യാഭിരസ്യാ

ദിവോനവൃഷ്ടിഃപവമാനോഅക്ഷാഃ

സഹസ്രധാരോഅസദന്ന്യസ്മേ

മാതുരുപസ്ഥേവനആചസോമഃ

അന്വയം:—

സ്യഃ വഹ്നിഃ പ[illegible]്യാഭിഃ — സവോഢാ യജ്ഞമാർഗ്ഗൈഃ

പ്രോ അസ്യാന്[illegible] — പ്രസ്യന്ദതേ

(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃ[illegible]തഃ,

ഹേ സോമ,) ദിവഃ [illegible] ന

വൃഷ്ടിഃ — ദിവസ്സകാശാദ്വൃഷ്ടിരിവ

പവമാനഃ അക്ഷാ[illegible]ഃ — പൂയമാനസ്സൻ വ്യാപ്നോഷി

(പുനഃ പരോക്ഷ[illegible]ഃ,

സോയം) സോ[illegible]മഃ

സഹസ്ര-ധാര[illegible] — ബഹുധാരസ്സൻ

അസ്മേ നി അസ[illegible]ദൽ — അസ്യാസു നിഷീദതി

മാതുഃ ഉപ-സ്ഥേ [illegible] വനേ

ച ആ [illegible] — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോരുത്സംഗേ ജലേ ച ആസീദതി

അർത്ഥം:—യജ്ഞമാർഗ്ഗ[illegible]ം വഹിക്കുന്ന ആ സോമൻ യജ്ഞമാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ ഒഴുകിവരുന്ന[illegible] (ഇനി നേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനാ[illegible]യി അവിടുന്ന് ദ്യോവിൽനിന്നു മഴ പോലെ വ്യാപിക്കുന്നു (വ[illegible]ീണ്ടും പരോക്ഷം) ഈ സോമൻ കണക്കറ്റ ധാരകളോടുകൂടി [illegible]ങ്ങളിലിരിക്കുന്നു ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ മടിയിൽ ജലത്തിലും [illegible]

2 രാജാസിന്ധൂനാമവസിഷ്ടവാസ

ഋതസ്യനാവമാരുഹദ്രജിഷ്ഠാം

അപ്സുദ്രപ്സോവാവൃധേശ്യേനജൂതോ

ദുഹഈംപിതാദുഹഈംപിതുർജ്ജാം

അന്വയം:—

രാജാ സിന്ധൂനാം	— അയം സോമ ഉദകാനാം
വാസഃ അവസിഷ്ട	— വസനസ്ഥാനീയം ക്ഷീരാഖ്യം ശ്രയണദ്രവ്യമാച്ഛാദയതി
(തഥാ കൃത്വാ) ഋതസ്യ	
രജിഷ്ഠാം നാവം	— യജ്ഞസ്യ ഋജുതരാം നാവം
ആ അരുഹൽ	— ആരോഹതി
(സഃ) ശ്യേന—ജൂതഃ	
ദ്രപ്സഃ	— ശ്യേനേനാഹൃതഃ, രസഃ
അപ്—സു വവൃധേ	— വസതീവരീഷു വദ്ധതേ
ഈം പിതുഃ ജാം	— പിതൃസ്ഥാനീയാദ്യുലോകാ ജ്ജാതം സോമം
പിതാ ദുഹേ	— പാലകോലോകോദോഗ്ധി (തസ്യരസം)
(തഥാധ്വര്യുരപി) ഈം	
ദുഹേ	— ദോഗ്ധി

അത്ഥം—രാജാവായ ഈ സോമൻ ജലങ്ങൾക്കു വസ്ത്രത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള പാലാകുന്ന കൂട്ടുദ്രവ്യത്തെ മൂടുന്നു. (പാലിന്റെ മീതെ വീണ്, അതിനെ മൂടുന്നു.) അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു യജ്ഞത്തിന്റെ നേരുററ തോണിയിൽ കയറുന്നു. പരുന്തു കൊണ്ടുവന്ന ആ രസം വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ പെരുകുന്നു. അച്ഛന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നുളവായ സോമനെ രക്ഷകമായ ലോകം കറക്കുന്നു. അവിടത്തെ അധ്വര്യുവും കറക്കുന്നു.

3 സിംഹന്നസന്തമധ്വോഅയാസം
ഹരിമരുഷന്ദിവോഅസ്യപതിം
ശൂരോയുത്സുപ്രഥമഃപൃച്ഛതേഗാ
അസ്യചക്ഷസാപരിപാത്യുക്ഷാ

അന്വയം:—

സിംഹം	— സിംഹസദൃശം, ശത്രൂണാം ഹിംസകം
മധ്വഃ അയാസം	— ഉദകസ്യ പ്രേരകം
ഹരിം, അരുഷം, അസ്യ ദിവഃ പതിം	— ഹരിതവർണ്ണം, ദീപ്തം, ദ്യുലോകസ്യ പാലകം സോമം
നസന്ത	— യജമാനാഃ പ്രാപ്നവന്തി
യുത്—സു ശൂരഃ പ്രഥമഃ	— സങ്ഗ്രാമേഷു ശൂരഃ, ദേവാനാം മുഖ്യസ്സഃ
ഗാഃ പൃച്ഛതേ	— പണിഭിരപഹൃതാനാം ഗവാം മാർഗ്ഗാൻ പൃച്ഛതി
(കിഞ്ച) അസ്യ ചക്ഷസാ	— സാമർത്ഥ്യേന
ഉക്ഷാ പരി പാതി	— സേക്തേന്ദ്രോ വിശ്വം പരി രക്ഷതി

അർത്ഥം—സിംഹതുല്യമായി ശത്രുക്കളെ ഹിംസിക്കുന്നവനും ജലപ്രേരകനും പച്ചനിറമുള്ളവനും ഈ ദ്യോവിന്റെ പാലകനുമായ, സോമനെ, യജമാനന്മാർ പ്രാപിക്കുന്നു. യുദ്ധങ്ങളിൽ ശൂരനും ദേവന്മാരിൽ മുഖ്യനുമായ അവിടുന്ന് പണികളാലപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളുടെ മാർഗ്ഗങ്ങളെ ചോദിച്ചന്വേഷിക്കുന്നു. പിന്നെ, അവിടത്തെ സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടാണ് വർഷകനായ ഇന്ദ്രൻ ജഗത്തു രക്ഷിക്കുന്നത്.

4 മധുപൃഷ്ഠംഘോരമയാസമശ്വം

രഥേയുഞ്ജന്ത്യുരുചക്രഋഷ്വം

സ്വസാരഈംജാമയോമർജ്ജയന്തി

സനാഭയോവാജിനമൂർജ്ജയന്തി

അന്വയം:–

മധു–പൃഷ്ഠം, ഘോരം	—	മധുരപൃഷ്ഠഭാഗം, ഭയാനകം
അയാസം, ഋഷ്വം, അശ്വം	—	ഗന്താരം, ദർശനീയം, വ്യാപ്തം സോമം
ഉരു–ചക്രേ രഥേ യുഞ്ജന്തി	—	പ്രഭൂതചരണേ യജ്ഞാഖ്യേ രഥേ അധ്വര്യ്വാദയോ യോജയന്തി
(കിഞ്ച) ഈം സ്വസാരഃ, ജാമയഃ മർജ്ജയന്തി	—	സ്വസൃഭൂതാഃ, ബന്ധുഭൂതാ അംഗുലയശ്ശോധയന്തി
സ–നാഭയഃ	—	സമാനബന്ധനാസ്താഃ
വാജിനം ഊർജ്ജയന്തി	—	ബലിനം സോമം പുനർബ്ബലിനം കുർവ്വന്തി

അർത്ഥം–*മധുരമായ മുതുകോടു കൂടിയവനും ഭയങ്കരനും ഗമന*ശീലനും ദർശനീയനും വ്യാപിച്ചവനുമായ സോമനെ, പെരും ചക്രമുററ തേരിൽ കുതിരയെപ്പൂട്ടുന്നപോലെ, യജ്ഞമാകുന്ന തേരിലധ്വര്യു മുതലായവർ പൂട്ടുന്നു. പിന്നെ, സഹോദരീഭൂതകളായ, ബന്ധുഭൂതകളായ, വിരലുകളവിടത്തെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. തുല്യബന്ധമുററ (ഒരാളുടെ തന്നെ ഇരുകൈപ്പടങ്ങളോടുചേർന്ന) അവ സ്വതവേ ബലവാനായ സോമനെ വീണ്ടും ബലവാനാക്കുന്നു.

5 ചതസ്രഈംഘൃതദുഹസ്സചന്തേ

സമാനേഅന്തർദ്ധരുണേനിഷത്താഃ

താഈമർഷന്തിനമസാപുനാനാ

സ്താഈംവിശ്വതഃപരിഷന്തിപൂർവ്വീഃ

അന്വയം:—

സമാനേ ധരുണേ അന്തഃ
നി-സത്താഃ — സർവ്വേഷാം ധാരകേ,
ഏകസ്മിന്നന്തരിക്ഷേ മധ്യേ
നിഷണ്ണാഃ
ചതസ്രഃ ഘൃത-ദുഹഃ — ഘൃതദോഗ്ധ്ര്യോഗാവഃ
ഈം സചന്തേ — ഏനം സോമം സേവന്തേ
താഃ നമസാ പുനാനാഃ — അന്നേന പൂയമാനാസ്സത്യഃ
ഈം അർഷന്തി — ഏനം പ്രാപ്നുവന്തി
താഃ ഈം പൂർവ്വീഃ
വിശ്വതഃ പരി സന്തി — ബഹ്വ്യഏതാഗാവഏനം
സർവ്വതഃ പരിഭവന്തി

അർത്ഥം—എല്ലാം ധരിക്കുന്ന ഒരേ അന്തരിക്ഷത്തിന്റെ നടുവിലിരിക്കുന്നവയും ജലം ചുരത്തുന്നവയുമായ നാലു പശുക്കൾ (വസതീവരികൾ മുതലായി നാലു മന്ത്രപൂതജലങ്ങൾ) ഈ സോമനെ സേവിക്കുന്നു. അവ അന്നത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവയായി ഈ സോമനെ പ്രാപിക്കുന്നു മററു വളരെപ്പശുക്കളും അവിടത്തെ ചുററി നിൽക്കുന്നു

6 വിഷ്ടംഭോദിവോധരുണഃപൃഥിവ്യാ
വിശ്വാഉതക്ഷിതയോഹസ്തേഅസ്യ
അസത്തഉത്സോഗൃണതേനിയുത്വാ
മധ്വോഅംശുഃപവതഇന്ദ്രിയായ

അന്വയം:—

(അയം സോമഃ) ദിവഃ
വിഷ്ടംഭഃ — സ്തംഭയിതാ
(തഥാ) പൃഥിവ്യാഃ
— ധാരകഃ

ഉത വിശ്വാഃ ക്ഷിതയഃ	
അസ്യ ഹസ്തേ	— സർവ്വാഃ പ്രജാഃ സോമസ്യഹസ്തേ ഭവന്തി
(ഹേ സ്തോതഃ) ഉത്സഃ	— ഉത്സരന്ത്യസ്മാൻ കാമാ ഇതി സോമഃ
ഗൃണതേ തേ നിയുത്വാൻ	
അസൽ	— സ്തുവതേ തുഭ്യമശ്വവാൻ ഭവതു
(സഃ) മധ്വഃ അംശുഃ	— മധുരരസസ്സോമഃ
ഇന്ദ്രിയായ പവതേ	— ഇന്ദ്രസ്യപാനായാഭിഷൂയതേ

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ ദ്യോവിന്നു് തൂണാകുന്നു. ഭുവിന്നു താങ്ങാകുന്നു. കൂടാതെ, എല്ലാ പ്രജകളും അവിടുത്തെ കയ്യിലാകുന്നു. അല്ലയോ സ്തോതാവേ, കാമോൽപാദകനായ സോമൻ സ്തുതിക്കുന്ന അങ്ങേക്കു് കുതിരയെത്തരുന്നവനായി ഭവിക്കട്ടേ. ആ മധുരരസനായ സോമൻ ഇന്ദ്രന്നു കുടിക്കാനായി സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു.

7 വന്വന്നവാതോഅഭിദേവവീതി
മിന്ദ്രായസോമവൃത്രഹാപവസ്വ
ശഗ്ധിമഹഃപുരുശ്ചന്ദ്രസ്യരായ
സ്സുവീര്യസ്യപതയസ്യാമ വ. 25

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, വന്വൻ	
അവാതഃ	— ശത്രുഭിരനഭിഭൂതസ്ത്വം
ദേവ-വീതിം അഭി	— യജ്ഞമഭിഗച്ഛ
വൃത്ര-ഹാ (ത്വം) ഇന്ദ്രായ	
പവസ്വ	— ക്ഷര
മഹഃ പുരു-ചന്ദ്രസ്യ രായഃ	
ശഗ്ധി	— മഹൽ, ബഹ്വാഹ്ലാദകം ധനം ദേഹി (കർമ്മണിഷഷ്ഠീ)

(വയം) സു-വീര്യസ്യ പതയഃ സ്യാമ — ശോഭനവീര്യസ്യ സ്വാമിനോ ഭവേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഒരിക്കലും തോല്പിക്കപ്പെടാത്ത അവിടന്ന യജ്ഞത്തെ അഭിഗമിച്ചാലും. ശത്രുഹന്താവായ അവിടന്ന് ഇന്ദ്രനായൊഴുകിയാലും. മഹത്തും വളരെ ആളുകൾക്കുമായ ധനം തന്നാലും. ഞങ്ങൾ ശോഭനവീര്യത്തിന്നീശന്മാരാകട്ടെ

വർഗ്ഗം–26 മൈത്രാവരുണിർവ്വസിഷ്ഠഃ ഋഷിഃ

1 പ്രഹിന്വാനോജനിതാരോദസ്യോ
രഥോനവാജംസനിഷ്യന്നയാസീത്
ഇന്ദ്രംഗച്ഛന്നായുധാസംശിശാനോ
വിശ്വാവസുഹസ്തയോരാദധാനഃ

അന്വയം —

ഹിന്വാനഃ — അധ്വര്യ്വാദിഭിഃ പ്രേര്യമാണഃ
രോദസ്യോഃ ജനിതാ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോരുത്പാദയിതാ സോമഃ
വാജം സനിഷ്യൻ — അന്നം ദാസ്യൻ
രഥഃ ന പ്ര അയാസീത് — രഥ ഇവ പ്ര ഗച്ഛതി
ഇന്ദ്രം ഗച്ഛൻ — പ്രാപ്നുവൻ
ആയുധാ സം-ശിശാനഃ — ആയുധാനി തീക്ഷ്ണീകുർവ്വൻ സൻ
വിശ്വാ വസു ഹസ്തയോഃ ആ-ദധാനഃ — അസ്മഭ്യം ദാനായ സർവ്വാണി വസൂനി ധാരയൻ പ്രായാസീത്

അത്ഥം—അധ്വര്യു മുതലായവരാൽ പ്രേരിതനായി, ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ ജനയിതാവായ സോമൻ അന്നം നൽകിക്കൊണ്ടു തേരെന്നപോലെ, വന്നുചേരുന്നു. ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നവനായി ആയുധങ്ങൾ മൂച്ചുകൂട്ടിക്കൊണ്ടു്, നമുക്കു തരാനുള്ള എല്ലാ ധനങ്ങളും കൈകളിലേന്തിക്കൊണ്ടവിടുന്നു വരുന്നു.

2 അഭിത്രിപൃഷ്ഠംവൃഷണംവയോധാ

മാങ്ഗൂഷാണാമവാവശന്തവാണീഃ

വനാവസാനോവരുണോനസിന്ധൂൻ

വിരത്നധാദയതേവാര്യാണി

അന്വയം:—

ത്രി—പൃഷ്ഠം	—	ത്രീണിസവനാനിയസ്യ തം
വൃഷണം വയഃ—ധാം	—	വഷ്കം, അന്നസ്യദാതാരം സോമം
ആങ്ഗൂഷാണാം വാണീഃ	—	ആഘോഷവതാം സ്തോതൄണാം വാചഃ
അഭി അവാവശന്ത	—	ശബ്ദയന്തേ
വരുണഃ ന സിന്ധൂൻ	—	സസിന്ധൂൻ യഥാച്ഛാദയതി തഥാ
വനാ വസാനഃ	—	വനാനി, ഉദകാന്യാച്ഛാദയൻ
രത്ന—ധാഃ വാര്യാണി വി ദയതേ	—	രത്നസ്യദാതാസസ്തോതൃഭ്യഃ ധനാനി പ്രയച്ഛതി

അത്ഥം—മൂന്നു സവനങ്ങളോത്തവനും വഷ്കനും അന്നദാതാവുമായ സോമനെ ഘോഷം മുഴക്കുന്ന സ്തോതാക്കളുടെ സ്തുതിവചനങ്ങൾ ശബ്ദിപ്പിക്കുന്നു. വരുണൻ നദികളെ മൂടുന്നപോലെ,

അവിടുന്നു ജലങ്ങളെ മൂടുന്നവനായി, ഉത്തമധനദാതാവായി സ്തോതാക്കൾക്കു ശ്രേഷ്ഠധനങ്ങളേകുന്നു.

3 ശൂരഗ്രാമസ്സർവ്വവീരസ്സഹാവാ

ഞ്ജേതാപവസ്വസനിതാധനാനി

തിഗ്മായുധഃക്ഷിപ്രധന്വാസമത്

സ്വഷാള്ഹസ്സാഹ്വാൻപൃതനാസുശത്രൂൻ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ശൂര–ഗ്രാമഃ	— ശൂരാണാങ്ഗ്രാമഃ, സംഘഃ യസ്യ, സഃ
സർവ്വ–വീരഃ	— സർവ്വേവീരാഃ യസ്യ സഃ
സഹാവാൻ, ജേതാ	— സഹനവാൻ, ജയശീലഃ
ധനാനി സനിതാ	— സംഭക്താ
തിഗ്മ–ആയുധഃ, ക്ഷിപ്ര–ധന്വാ	— തീക്ഷ്ണപ്രഹരണസാധനഃ, ക്ഷിപ്രസഹനശീലധന്വാ
സമത്–സു അഷാള്ഹഃ	— സങ്ഗ്രാമേഷ്വസോഢാ
പൃതനാസു ശത്രൂൻ സാഹ്വാൻ	— ശത്രുസേനാസുശത്രൂനഭിഭവൻ
പവസ്വ	— ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശൂരന്മാരുടെ സംഘമൊത്തവനും വീരന്മാരോടെല്ലാം ചേർന്നവനും സഹനശീലനും ജയശീലനും (ശത്രുക്കളെ ജയിച്ച്) ധനങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നവനും മൂർച്ചയുള്ള പ്രഹരണായുധങ്ങളുറ്റവനും വേഗത്തിൽ വളയുന്ന വില്ലോടുകൂടിയവനും യുദ്ധങ്ങളിൽ പൊറുക്കാൻ പററാത്തവനും എതിർസേനകളിൽ ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നവനുമായൊഴുകിയാലും.

4 ഉരുഗവ്യൂതിരഭയാനികൃണ്വ

ന്ഥ്സമീചീനേആപവസ്വാപുരന്ധീ

അപസ്സിഷാസന്നുഷസസ്വഗ്ഗാ

സ്സഞ്ചിക്രദോമഹോഅസ്മഭ്യംവാജാൻ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ഉരു–
ഗവ്യൂതിഃ — വിസ്തീൎണ്ണമാൎഗ്ഗസ്ത്വം
അഭയാനി കൃണ്വൻ — സ്തോതൃഭ്യസ്സംരക്ഷണാനി കുൎവ്വൻ
പുരം–ധീ സം–ഈചീനേ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ സങ്ഗതേ കുൎവ്വൻ
ആ പവസ്വ — ആക്ഷര
മഹഃ വാജാൻ അസ്മഭ്യം — മഹാന്ത്യന്നാന്യസ്മഭ്യം ദാതും
അപഃ, ഉഷസഃ, സ്വഃ ഗാഃ — ജലാനി, ഉഷസഃ ആദിത്യം രശ്മീംശ്ച
സിസാസൻ സം ചിക്രദഃ — വൃഷ്ട്യൎത്ഥം സംഭക്തുമിച്ഛൻ സ്ക്രന്ദസേ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടന്നു സ്തോതാക്കൾക്കഭയമേകിക്കൊണ്ടും ദ്യാവാപൃഥിവികളെ കൂട്ടിച്ചേൎത്തുകൊണ്ടും മററു മൊഴുകിയാലും. മഹത്തുകളായ അന്നങ്ങൾ ഞങ്ങൾ തരാനായി ജലങ്ങളെയും ഉഷസ്സുകളെയും ആദിത്യനെയും രശ്മികളെയും മഴക്കവേണ്ടിത്തേടിക്കൊണ്ടവിടന്നു ശബ്ദിക്കുന്നു. (അന്നമുണ്ടാവാൻ ജലങ്ങളും ഉഷസ്സുകളും (പകലുകൾ) ആദിത്യനും വേണമല്ലോ.)

5 മധ്സിസോമവരുണംമധ്സിമിത്രം

മധ്സീന്ദ്രമിന്ദോപവമാനവിഷ്ണും

മധ്സിശൎദ്ധോമാരുതംമധ്സിദേവാ

ന്മധ്സിമഹാമിന്ദ്രമിന്ദോമദായ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ,
സോമ — പൂയമാന, ദീപ്തസോമ,
വരുണം മത്സി, മിത്രം
മത്സി, ഇന്ദ്രം മത്സി,
വിഷ്ണും (മത്സി) — തർപ്പയ
ഹേ ഇന്ദോ, മാരുതം ശർദ്ധഃ
മത്സി, ദേവാൻ മത്സി— തർപ്പയ
ഹേ ഇന്ദോ മഹാം ഇന്ദ്രം
മദായ മത്സി — മഹാന്തമിന്ദ്രം ഹർഷായ തർപ്പയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനും ദീപ്തനുമായ സോമ, വരുണനെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും. മിത്രനെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും. ഇന്ദ്രനെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും. വിഷ്ണുവിനെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും. അല്ലയോ ഇന്ദോ, മരുത്തുക്കളുടെ ബലത്തെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും ദേവന്മാരെ എല്ലാം തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും. സോമ, മഹാനായ ഇന്ദ്രനെ ഹർഷത്തിന്നായി (വീണ്ടും) തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും

6 ഏവാരാജേവ ക്രതുമാ്ംഅമേന
വിശ്വാഘനിഘ്നദ്ദുരിതാപവസ്വ
ഇന്ദോസൂക്തായവചസേവയോധാ
യൂയംപാതസ്വസ്തിഭിസ്സദാനഃ

വ 26

അന്വയം:—

(അനയാ സ്തുതിമുപസംഹരൻ ഫലമാശാസ്തേ)
ഹേ ഇന്ദോ, ഏവ (സ്തുതഃ)
ക്രതു—മാൻ — ഏവം സ്തുതഃ പ്രാജ്ഞശ്ച്യം
രാജാ—ഇവ അമേന — ബലേന
വിശ്വാ ദുഃ—ഇതാ — സർവ്വാണി ദുരിതാനി

ഘ്നന്ഘ്നൽ പവസ്വ	—	വിനാശയൻ ക്ഷര
സു—ഉക്തായ വചസേ	—	ശോഭനമുദിതായ സ്തോത്രായ
		തദ്വചഃ വിമൃഷ്യാത്ഥവദവഗത്യ
വയഃ ധാഃ	—	അന്നം ധേഹി, ദേഹി
യൂയം നഃ സദാ		
സ്വസ്തി—ഭിഃ പാത	—	ത്വം പരിവാരാശ്ച സർവ്വദാസ്മാൻ ക്ഷേമൈഃ പാലയത

അത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ഇപ്രകാരം സ്തുതിക്കപ്പെട്ട പ്രാജ്ഞനായ അവിടുന്ന് രാജാവുപോലെ ബലത്തോടുകൂടി എല്ലാ ദുരിതങ്ങളെയും നശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടൊഴുകിയാലും. നന്നായുച്ചരിക്കപ്പെട്ട സ്തോത്രത്തിന്നായി, ആ സ്തോത്രത്തിന്റെ അത്ഥം ബോധിച്ച് അന്നം തന്നരുളിയാലും. അവിടുന്നും പരിവാരങ്ങളും ഞങ്ങളെ എപ്പോഴും ക്ഷേമങ്ങളോടുകൂടിപ്പാലിച്ചാലും.

മൂന്നാം അദ്ധ്യായം സമാപ്തം

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം-4

രണ്ടാം ഋക്കിൽ സപ്തർഷികൾ ഇന്നവരെന്ന് ശ്രീ സായണൻ പറയുന്നു. 4-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 4-ാം ഋക്ക് ശ്രീക്കുവേണ്ടി ജപിക്കപ്പെടുന്നു. 6-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 5-ഉം, 6-ഉം ഋക്കുകൾ സോമന്ന് സർവ്വാധികമായ ശക്തി, പരബ്രഹ്മത്വംകൂടി കല്പിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം-1 മാരീചഃ കശ്യപഃ ഋഷിഃ, ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ, സോമഃ പവമാനോ ദേവതാ.

1 അസർജിവക്വാരഥ്യേയഥാജൌ

ധിയാമനോതാപ്രഥമോമനീഷീ

ദശസ്വസാരോഅധിസാനോഅ

വ്യേഞ്ജന്തിവഹ്നിംസദനാന്യച്ഛ

അന്വയം:-

വക്വാ	— ശബ്ദായമാനഃ
മനോതാ	— യസ്മിൻ ദേവാനാം മനാംസ്യോതാനി പ്രോതാനി, സഃ
പ്രഥമഃ, മനീഷീ	— ദേവാനാം മുഖ്യഃ, മനീഷാ സ്തുതിഃ, തദ്വാൻ
(പവമാനഃ) ആജൌ	
ധിയാ	— യജ്ഞ സ്തോത്രേണസാകം
രഥ്യേ യഥാ	— രഥാർഹഃ, ആജൌ, സങ്ഗ്രാമേ ധിയാ അങ്ഗുല്യാ, അശ്വഃ യഥാ
അസർജി	— പാത്രേഷു സൃജ്യതേ
ദശ സ്വസാരഃ സദനാനി	
അച്ഛ	— ദശാങ്ഗുല്യോ യജ്ഞഗൃഹാണ്യഭിമുഖീകൃത്യ

വഹ്നിം അധി സാനൌ	— വോഢാരം സോമം സമുച്ഛ്രിതേ സ്ഥാനേ
അവ്യേ അജന്തി	— അവിവാലേനകൃതേ പവിത്രേ പ്രേരയന്തി

അത്ഥം.—ഉച്ഛ്യയുണ്ടാക്കുന്നവനും, ദേവന്മാരുടെ മനസ്സുകളം ഊട്ടും പാവുമായി തന്നിലുള്ളവനും ദേവന്മാരിൽ മുഖ്യനും സ്തുതി യോടു ചേൎന്നവനുമായ സോമൻ യജ്ഞത്തിൽ സ്തോത്രത്തോടു കൂടി, തേരുററ യുദ്ധത്തിൽ വിരലാൽ തെളിക്കപ്പെടുന്ന കുതിര പോലെ, പാത്രങ്ങളിൽ വിടപ്പെടുന്നു, നയിക്കപ്പെടുന്നു. പത്തു വിരലുകളം യജ്ഞഗൃഹങ്ങളംകുനേരെ ചെന്നു് കമ്മവാഹകനായ സോമനെ ഉന്നതസ്ഥാനത്തു്, ആട്ടിൻരോമം കൊണ്ടുള്ള ദശാ പവിത്രത്തിലെത്തിക്കുന്നു.

2 വീതീജനസ്യദിവ്യസ്യകവ്യൈ
രധിസുവാനോനഹുഷ്യേഭിരിന്ദുഃ
പ്രയോനൃഭിരമൃതോമൎത്ത്യേഭി
ൎമ്മൃജാനോവിഭിൎഗ്ഗോഭിരദ്ഭിഃ

അന്വയം:—

കവ്യൈഃ നഹുഷ്യേഭിഃ	— സാധുഭിസ്തോതൃഭിൎമ്മനുഷ്യൈഃ
സുവാനഃ ഇന്ദുഃ	— അഭിഷൂയമാണസ്സോമഃ
ദിവ്യസ്യ ജനസ്യ വീതീ അധി	— ദേവസമൂഹസ്യ സോമ ഭക്ഷണാൎത്ഥമധിഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) അമൃതഃ യഃ	— മരണധൎമ്മരഹിതസ്സോമഃ
നൃ—ഭിഃ മൎത്ത്യേഭിഃ	— കൎമ്മനേതൃഭിൎമ്മൎത്ത്യൈഃ
അവി—ഭിഃ, ഗോഭിഃ	— അവിമയൈഃ പവിത്രൈഃ, ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിഃ
അൽ—ഭിഃ പ്ര മൎമ്മൃജാനഃ	— വസതീവര്യാദിഭിരുദകൈശ്ച ഭൃശം ശോധ്യമാനസ്സൻ യജ്ഞം പ്രതിഗച്ഛതി

അർത്ഥം–നല്ല സ്തോതാക്കളായ മനുഷ്യരാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടുന്ന സോമൻ ദേവസമൂഹത്തിന്ന (സോമ) ഭക്ഷണത്തിന്നവേണ്ടി പോകുന്നു. പിന്നെ, അമരനായ സോമൻ കർമ്മനേതാക്കളായ മനുഷ്യരാലും ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രങ്ങളാലും പശുവിൻ പാൽ മുതലായവയാലും വസതീവരീകം മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാലും ഏററവും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് യജ്ഞത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

3 വൃഷാവൃഷ്ണേരോരുവദംശുരസ്മൈ
പവമാനോരുശദീർത്തേപയോഗോഃ
സഹസ്രമൃക്വാപഥിഭിർവ്വചോവി
ദധ്വസ്മഭിസ്സൂരോഅണ്വംവിയാതി

അന്വയം:–

വൃഷാ രോരുവത്	— കാമാനാം വർഷകഃ, ഭൃശം ശബ്ദായമാനഃ
അംശുഃ പവമാനഃ	— സോമഃ പൂയമാനസ്സൻ
അസ്മൈ വൃഷ്ണേ	— വർഷകായേന്ദ്രായ, തദർത്ഥം
രുശത് ഗോഃ പയഃ	
ഈർത്തേ	— ആരോചമാനം, ശ്വേതം ശ്രയണദ്രവ്യം ക്ഷീരം ഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) ഋക്വാ	
വചഃ–വിത്	— സ്തോത്രവാൻ, അത ഏവ സ്തുതീനാം ജ്ഞാതാ
സൂരഃ	— സർവ്വേഷാമപി കർമ്മണഃ പ്രേരകസ്സോമഃ
അധ്വസ്മ–ഭിഃ	— ധ്വംസനാരഹിതൈഃ ഹിംസാവർജ്ജിതൈഃ
സഹസ്രം പഥി–ഭിഃ	— ബഹുഭിർമ്മാർഗ്ഗൈഃ
അണ്വം വി യാതി	— സൂക്ഷ്മച്ഛിദ്രം പവിത്രമതീത്യ ദ്രോണകലശം ഗച്ഛതി

അർത്ഥം–കാമവർഷകനും ഏററവും ശബ്ദിക്കുന്നവനുമായ സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട്, വർഷകനായ ഇന്ദ്രനവേ

ങ്ങി നല്ല ക്ഷൂട്ടദ്രവ്യമായ വെളുത്ത പശുവിൻപാലിനെ പ്രാപി ക്കുന്നു. സ്തോത്രമൊത്തവനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ സ്തോത്രജ്ഞനും അഗ്നിഷ്ടോമാദികളായ കർമ്മത്തിന്നെല്ലാം പ്രേരകനുമായ സോ മൻ ഹിംസാരഹിതങ്ങളായ പലപ്പല വഴികളിലൂടെ ചെറുതുള കളുള്ള ദശാപവിത്രത്തെ കടന്നു്, ദ്രോണകലശത്തിലേയ്ക്കൊഴുക ന്നു.

4 രുജാദൃള്ഹാചിദ്രക്ഷസസ്സദാംസി

പുനാനഇന്ദഊർണ്ണുഹിവിവാജാൻ

വൃശ്ചോപരിഷ്ടാത്തുജതാവധേന

യേഅന്തിദൂരാദുപനായമേഷാം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ദൃള്ഹാ ചിൽ—	ദൃഢാന്യപി
രക്ഷസഃ സദാംസി രുജ	— രാക്ഷസസ്യസ്ഥാനാനി വിനാശയ
(കിഞ്ച) പുനാനഃ	— പൂയമാനസ്ത്വം
വാജാൻ വി ഊർണ്ണുഹി	— തസ്യാന്നാന്യാച്ഛാദയ, ആഹര
യേ ഉപരിഷ്ടാൽ	— യേ രാക്ഷസാഃ ഊർദ്ധ്വദേശാദാ ഗച്ഛന്തി
(യേവാ) അന്തി	— അന്തികാദാഗച്ഛന്തി
(യേ ച) ദൂരാൽ	— ദൂരദേശാദാഗച്ഛന്തി, സർവ്വേഷാം
ഏഷാം ഉപ-നായം	— ഉപനേതാരം, സ്വാമിനം
തുജതാ വധേന വൃശ്ച	— ഹിംസകേന ഹനനായുധേന ഛിന്ധി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, രാക്ഷസന്റെ സ്ഥാനങ്ങൾ ഉറ പ്പുറ്റവയെങ്കിലും നശിപ്പിച്ചാലും. കൂടാതെ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ട ന്ന അവിടുന്നു് അവന്റെ അന്നങ്ങളെ, ബലങ്ങളെ മറച്ചാലും, ആഹരിച്ചാലും. രാക്ഷസന്മാരേവർ മുകളിൽനിന്നോ, അരിക ത്തുനിന്നോ, അകലെനിന്നോ വരുന്നുവോ, അവരുടെയെല്ലാ മുപനേതാവിനെ, സ്വാമിയെ ഹിംസകമായ വധായുധത്താൽ പിളർന്നാലും.

5 സപ്രത്നവന്നവ്യസേവിശ്വവാര
സൂക്തായപഥഃകൃണുഹിപ്രാചഃ
യേദുഃഷഹാസോവനുഷാബൃഹന്ത
സ്താംസ്തേഅശ്യാമപുരുകൃത്പുരുക്ഷോ

അന്വയം:—

ഹേ വിശ്വ-വാര,

പുരു-കൃത്, പുരു-ക്ഷോ	— വിശ്വൈഃ, സർവ്വൈർവ്വരണീയ, ബഹുകർമ്മൻ, ബഹുവിധം ശബ്ദായമാന, സോമ,
സഃ പ്രത്ന-വത്	— പുരാണഇവസ്ഥിതസ്സത്വം
നവ്യസേ സു-ഉക്തായ	— നവതരായ, ശോഭനസ്തുതികായ മഹ്യം
പഥഃ പ്രാചഃ കൃണുഹി	— മാർഗ്ഗാൻ പ്രാചീനാൻ കുരു
ദുഃ-സഹാസഃ	— രക്ഷോഭിസ്സോഢുമശക്യാഃ
(അത ഏവ) വനുഷാ	— ഹിംസയായുക്താഃ
ബൃഹന്തഃ യേ	— മഹാന്തസ്ത്വദീയാ അംശാസ്സന്തി
തേ താൻ അശ്യാമ	— തവ താനംശാൻവയം യജ്ഞേഷു പ്രാപ്നുയാമ

അർത്ഥം—സർവ്വർക്കും വരണീയനും വളരെ കർമ്മങ്ങളൊത്തവനും പലമട്ടിൽ ശബ്ദിക്കുന്നവനുമായ സോമ, പുരാണനെന്നപോലെ സ്ഥിതനായ ആ അവിടുന്ന് പുതിയ സ്തോത്രകാരനായ എനിക്ക് വഴികൾ പഴയവയാക്കിയാലും. (എന്നെ പഴയ വഴികളിലൂടെ നടത്തിയാലും.) രക്ഷസ്സുകൾക്കസഹ്യങ്ങളും ഹിംസകങ്ങളും മഹത്തുക്കളുമായ അവിടത്തെ അംശങ്ങളുണ്ടല്ലോ, അവിടക്കു ചേർന്ന ആ അംശങ്ങളെ യജ്ഞത്തിൽ ഞങ്ങൾ പ്രാപിക്കാവൂ.

6 ഏവാപുനാനോഅപസ്വർഗ്ഗാ

അസ്മഭ്യന്തോകാതനയാനിഭൂരി

ശന്നഃക്ഷേത്രമുരുജ്യോതീംഷിസോമ

ജ്യോങ്നസ്സൂര്യന്ദൃശയേരിരീഹി വ. 1

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ഏവ

പുനാനഃ	— ഏവം പൂയമാനസ്ത്വം
അപഃ സ്വഃ ഗാഃ	— അന്തരിക്ഷം, സ്വർഗ്ഗം, പൃഥിവീശ്ച
ഭൂരി തോകാ തനയാനി	— ബഹൂൻ പുത്രാൻ പൌത്രാംശ്ച
അസ്മഭ്യം രിരീഹി	— പ്രാപയ, പ്രയച്ഛ
(തഥാ) നഃ ക്ഷേത്രം ശം	— സുഖകരം കുരു
ജ്യോതീംഷി ഉരു	— നക്ഷത്രാണ്യുരൂണി, അന്തരിക്ഷേ വിസ്തീർണ്ണാനികുരു
(തഥാ) നഃ സൂര്യം ജ്യോക് ദൃശയേ	— അസ്മഭ്യമാദിത്യം ചിരകാലദ്രഷ്ടും കുരു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് അന്തരിക്ഷത്തെയും സ്വർഗ്ഗത്തെയും ഭൂമികളെയും (പകലിരവുകളെ അപേക്ഷിച്ച ഭൂമിയുടെ വിവിധ ഭാഗങ്ങളെയും) ധാരാളം പുത്രന്മാരെയും പൌത്രന്മാരെയും ഞങ്ങൾക്ക തന്നരുളിയാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളുടെ വയൽ സുഖകരമാക്കിയാലും. അന്തരിക്ഷത്തിൽ പെരുത്തു നക്ഷത്രങ്ങളെ പരത്തിയാലും. (അന്തരിക്ഷാദികൾ തന്നരുളണമെന്നതിന്റെ അർത്ഥം അവയെ സുസ്ഥിതിയിൽ നിലനിർത്തണമെന്നേ ഉള്ളു. പ്രകൃതി പൂർണ്ണതയോടുകൂടി ഇരുന്നാലേ മനുഷ്യന്നു പൂർണ്ണസുഖം കിട്ടു.) സൂര്യനെ ചിരകാലം ഞങ്ങൾക്ക കാണുമാറാക്കിയാലും. (ദീർഘായുസ്സുണ്ടാക്കിയാലും.)

വർഗ്ഗം-2

1 പരി സുവാനോ ഹരിരംശുഃ പവിത്രേ
രഥോ ന സർജി സനയേ ഹിയാനഃ
ആപച്ഛ്ലോകമിന്ദ്രിയം പൂയമാനഃ
പ്രതി ദേവാँ അജുഷത പ്രയോഭിഃ

അന്വയം:-

സുവാനഃ, ഹിയാനഃ	— അഭിഷൂയമാണഃ, ഋത്വിഗ്ഭിഃ പ്രേര്യമാണഃ
ഹരിഃ അംശുഃ	— ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ
രഥഃ ന	— യഥാ യുദ്ധേ ശത്രുവധാർത്ഥം രഥം സൃജ്യതേ തദ്വത്
സനയേ പവിത്രേ പരി സർജി	— ധനലാഭായ ദശാപവിത്രേ പരിസൃജ്യതേ
(കിഞ്ച) പൂയമാനഃ ഇന്ദ്രിയം	— ശോധ്യമാനഃ ഇന്ദ്രസ്യ പര്യാപ്തം
ശ്ലോകം ആപത്	— സ്തോത്രമാപ്നോതി
(തഥാ) പ്രയഃഭിഃ ദേവാൻ പ്രതി അജുഷത	— പ്രീണയിതൃഭിഹ്‌വിർഭിസ്സാൻ പ്രതിസേവതേ

അർത്ഥം-സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനും ഋത്വിക്കുകളാലയക്കപ്പെടുന്നവനും പച്ചനിറമുള്ളവനുമായ സോമൻ, ശത്രുജയത്തിന്നായി യുദ്ധത്തിൽ രഥം വിടപ്പെടുന്നപോലെ, ധനലാഭത്തിന്നായി ദശാപവിത്രത്തിൽ വിടപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, അവിടന്ന് ശുദ്ധമായ സോമം ഇന്ദ്രന്ന് പര്യാപ്തമായ സ്തോത്രത്തെ (പ്രാപിക്കുന്നു). പ്രീതികരങ്ങളായ ഹവിസ്സുകളാൽ

2 അച്ഛാനൃചക്ഷാഅസരൽപവിത്രേ
നാമദധാനഃകവിരസ്യയോനൌ
സീദന്ഹോതേവസദനേചമൂ
ഷൂപേമഗ്മന്നൃഷയസ്സപ്തവിപ്രാഃ

അന്വയം:—

നൃ—ചക്ഷാഃ, കവിഃ	— നൃണാംദ്രഷ്ടാ, ക്രാന്തപ്രജ്ഞ സ്സോമഃ
നാമ ദധാനഃ	— വസതീവര്യാഖ്യമുദകം ധാരയൻ
അസ്യ യോനൌ പവിത്രേ	— ആത്മനസ്ഥാനേ ദശാപവിത്രേ
അച്ഛ അസരൽ	— അഭിതസ്സരതി
(തതഃ) സദനേ ഹോതാ—	
ഇവ സീദൻ	— യജ്ഞസദനേ യഥാഹോതാ ദേവാൻ സ്തോതുമുപവിശതി, തദ്വൽ
(ദേവാനാഗന്തുമുപവിശൻ	
സോമഃ) ചമൂഷു	— ഗ്രഹാദിഷ്വഭിസരതി
(അനന്തരം) സപ്ത വിപ്രാഃ	— മേധാവിനഃ, ഭരദ്വാജഃ, കശ്യപഃ ഗോതമഃ, അത്രിഃ, വിശ്വാമിത്രഃ, ജമദഗ്നിഃ, വസിഷ്ഠഃ
(ഇത്യേതേ) ഋഷയഃ ഈം	
ഉപ അഗ്മൻ	— ഏനം സ്തോത്രൈരുപഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—മനുഷ്യരെ കാണുന്നവനും കവിഞ്ഞ അറിവോത്തവനുമായ സോമൻ വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലം ധരിക്കുന്നവനായി തന്റെ സ്ഥാനമായ ദശാപവിത്രത്തിലേക്കു നേരെ നടകൊള്ളുന്നു. പിന്നെ, യാഗശാലയിൽ ഹോതാവു് ദേവന്മാരെ സ്തുതിക്കാനിരിക്കുന്നപോലെ, ദേവന്മാർ വരുവാൻ കാത്തിരി

ക്കുന്ന സോമൻ, കണ്ണന്തരികകളിലേയ്ക്കു പകർന്നപ്പോകുന്നു. പിന്നെ മേധാവികളായ സപ്തർഷികളും (ഭരദ്വാജൻ, കശ്യപൻ, ഗോതമൻ, അത്രി, വിശ്വാമിത്രൻ, ജമദഗ്നി, വസിഷ്ഠൻ) സ്തോത്രങ്ങളാലവിടുത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു

3 പ്രസുമേധാഗാതുവിദ്വിശ്വദേവ

സ്സോമഃപുനാനസ്സദഏതിനിത്യം

ഭുവദ്വിശ്വേഷുകാവ്യേഷുര

ന്താനുജനാൻയതതേപഞ്ചധീരഃ

അന്വയം:–

സു–മേധാഃ, ഗാതു–വിൽ — ശോഭനപ്രജ്ഞഃ, മാർഗ്ഗസ്യവേത്താ
വിശ്വ–ദേവഃ സോമഃ — സർവ്വദേവോപഗതസ്സഃ
പുനാനഃ നിത്യം സദഃ പ്ര
ഏതി — പൂയമാനഃ അവിനശ്വരം സ്ഥാനം, ദ്രോണകലശം പ്ര ഗച്ഛതി
(തതഃ) വിശ്വേഷു
കാവ്യേഷു രന്താ ഭുവൽ — സർവ്വേഷു സ്തോത്രേഷു രമണശീലോ ഭവതി
ധീരഃ പഞ്ച ജനാൻ — പ്രാജ്ഞഃ നിഷാദപഞ്ചമാൻ ചതുരഃ വർണ്ണാൻ
അനു യതതേ — അനുഗന്തും പ്രയത്നം കരോതി, അനുഗച്ഛതി

അർത്ഥം:–നല്ല പ്രജ്ഞയോത്തവനും മാർഗ്ഗജ്ഞനും എല്ലാ ദേവന്മാരാലും പ്രാപിക്കപ്പെട്ടവനുമായ സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട്, അനശ്വരസ്ഥാനമായ ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു പിന്നെ, എല്ലാ സ്തോത്രങ്ങളിലും രമിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്ന ധീമാനായ അവിടുന്ന് നിഷാദന്മാരടക്കമുള്ള അഞ്ചു വർണ്ണങ്ങളെ അനുഗമിക്കുന്നു (വൈദികകാലത്ത് എല്ലാ വർണ്ണങ്ങൾക്കും സോമാഹുതി ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു ദ്രഷ്ടവ്യം).

4 തവത്യേസോമപവമാനനിണ്യേ
വിശ്വേദേവാസ്ത്രയഏകാദശാസഃ
ദശസ്വധാഭിരധിസാനോഅവ്യേ
മൃജന്തിത്വാനദ്യസ്സപ്തയഹ്വീഃ

അന്വയം —

ഹേ പവമാന, സോമ,

തവ ത്യേ	— സ്വഭൂതാഃ പ്രസിദ്ധാഃ
ത്രയഃ ഏകാദശാസഃ	— ത്രയസ്ത്രിംശൽ സംഖ്യാകാഃ
വിശ്വേ ദേവാഃ നിണ്യേ	— അന്തഹിതേ സ്ഥാനേവത്തന്തേ
(താദൃശം ത്വാം) അധി	
സാനൌ അവ്യേ	— സമുച്ഛ്രിതേവിമയേ പവിത്രേ
ദശ സ്വധാഭിഃ മൃജന്തി	— ദശാങ്ഗുലയഃ ഉദകൈ ശ്ശോധയന്തി
(കിഞ്ച) യഹ്വീഃ സപ്ത	
നദ്യഃ ത്വാ	— യഹ്വ്യഃ, മഹത്യഃ ഗങ്ഗാദ്യാ നദ്യഃ ത്വാം മൃജന്തി, വസതീ വര്യേകധനാത്മകൈരുദ കൈമ്മാജ്ജയന്തി

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന സോമ, അവിടുത്തെ സ്വന്ത ക്കാരായ സംഖ്യയിൽ മുപ്പത്തിമൂന്നു വരുന്ന, എല്ലാ ദേവന്മാരും മറവിലാണ് വത്തിക്കുന്നതു് അപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തെ ഉയന്ന സ്ഥാനത്തുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ പത്തുവിരലുകളും ജല ങ്ങളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു പിന്നെ, മഹതികളായ ഗങ്ഗ മുതലായ ഏഴു നദികളും വസതീവരി, ഏകധന എന്നീ ജലങ്ങ ളുടെ രൂപത്തിൽ അവിടുത്തെ കഴുകി ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു (അവി ടുന്നു സംസ്കരിക്കപ്പെടുമ്പോൾ അവിടുത്തെ കാമിക്കുന്ന ദേവന്മാർ മറവിൽ നിന്നും വെളിവിൽവരും)

5 തന്നുസത്യം പവമാനസ്യാസ്തു

യത്രവിശ്വേ കാരവഃ സന്നസന്ത

ജ്യോതിര്യദഹ്നേ അകൃണോദു ലോകം

പ്രാവന്മനും ദസ്യവേ കരഭീകം.

അന്വയം —

യത്ര വിശ്വേ കാരവഃ	— യസ്മിൻ സ്ഥാനേ സർവ്വേ സ്തോതാരഃ
സംനസന്ത	— സ്തോത്രം സംഗച്ഛന്തേ
പവമാനസ്യ സത്യം തത്	
നു അസ്തു	— സത്യഭൂതം സ്ഥാനമസ്മാകമസ്തു
(സോമസ്യ) യത് ജ്യോതിഃ	
അഹ്നേ	— ദിവസായ
ലോകം അകൃണോത് ഉ	— ആലോകം പ്രകാശം കരോതി
(തജ്ജ്യോതിഃ) മനും പ്ര	
ആവത്	— മനുനാമാനം രാജർഷിം പ്രാരക്ഷത്
(തഥാ സോമസ്സ്വീയം	
തേജഃ) ദസ്യവേ	— സർവ്വസ്യോപക്ഷയിത്രേ അസുരായ
അഭീകം കഃ	— അഭിഗമനശീലമകാർഷീത്

അർത്ഥം—എന്ത് സ്ഥാനത്ത് എല്ലാ സ്തോതാക്കളും സ്തുതിക്കാൻ കൂടിച്ചേരുന്നുവോ സോമന്റെ സത്യഭൂതമായ ആ സ്ഥാനം നമുക്കുണ്ടാകട്ടെ. സോമന്റെ യാതൊരു തേജസ്സ് പകലിനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നുവോ ആ തേജസ്സാണ് മനു എന്ന രാജർഷിയെ നന്നായി രക്ഷിച്ചത്. പിന്നെ ദ്രോഹിക്കുന്ന എല്ലാ അസുരന്മാരുടെയും നേരെ സോമൻ സ്വന്തം തേജസ്സിനെ അയച്ചു

6 പരിസദ്മേവപശുമന്തിഹോതാ

രാജാനസത്യസ്സമിതീരിയാനഃ

സോമഃപുനാനഃകലശാംഅയാസീൽ

സീദന്മൃഗോനമഹിഷോവനേഷു വ. 2

അന്വയം:—

ഹോതാ	— ദേവാനാമാഹ്വാതൃത്വിക്
പശു–മന്തി സദ്മ–ഇവ	— പശുമന്തോ യജ്ഞഗൃഹാൻ യഥോപഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) രാജാ ന സത്യഃ	
സം–ഇതീഃ ഇയാനഃ	— രാജാ യഥാ സത്യകർമ്മാസൻ സംഗ്രാമാൻ ഗച്ഛൻ തഥാ
പുനാനഃ സോമഃ വനേഷു	
സീദൻ	— വസതീവര്യാഖ്യേഷ്വുദകേഷു– പ്രവിശൻ
(വനേഷു) മൃഗഃ ന	
മഹിഷഃ	— മഹിഷാഖ്യോ മൃഗഇവോദകേഷു തിഷ്ഠൻ
കലശാൻ പരി	
അയാസീൽ	— പരിയാതി

അർത്ഥം–ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന ഹോതാവെന്ന ഋത്വിക്ക് യാഗപശുക്കളോടുകൂടിയ യജ്ഞഗൃഹങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെയും, രാജാവു സത്യകർമ്മാവായി യുദ്ധങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നതുപോലെയും, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ വസതീവരികളെന്ന പുണ്യജലങ്ങളിൽ കാട്ടുപോത്തു് കാട്ടരുവികളിലെന്നപോലെ കളിച്ചു് ദ്രോണകലശങ്ങളിലെത്തുന്നു.

വർഗ്ഗം –3 ഗൌതമോനോധാഃ ഋഷിഃ

1 സാകമുക്ഷോമർജയന്തസ്വസാരോ

ദശധീരസ്യധീതയോധനുത്രീഃ

ഹരിഃപര്യദ്രവജ്ജാഃസൂര്യസ്യ

ദ്രോണന്നനക്ഷെത്യോനവാജീ

അന്വയം –

സാകം–ഉക്ഷഃ	— സഹ, യുഗപൽ സിഞ്ചന്ത്യഃ
സ്വസാരഃ മർജയന്ത	— അംഗുലയസ്സോമം ശോധയന്തി
ദശ ധീതയഃ ധീരസ്യ ധനുത്രീഃ	— ദശാംഗുലയഃ പ്രാജ്ഞസ്യ സോമസ്യ പ്രേരയിത്ര്യോ ഭവന്തി
(തതഃ) ഹരിഃ, സൂര്യസ്യ ജാഃ	— ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ സൂര്യസ്യ ജായാഃ ദിശഃ
പരി അദ്രവൽ	— പരിതോഗച്ഛന്തി
അത്യഃ വാജീ ന ദ്രോണം നനക്ഷ	— അതനശീലോശ്വഇവ സ്ഥിതസ്സഃ കലശം വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം–ഒപ്പം നനയ്ക്കുന്ന വിരലുകൾ സോമനെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. പത്തുവിരലുകൾ പ്രാജ്ഞനായ സോമന്ന് പ്രേരയിത്രികളാകുന്നു. പച്ചനിറമിയന്ന സോമൻ സൂര്യന്റെ ഭാര്യമാരായ ദിക്കുകളെ മുറ്റും പ്രാപിക്കുന്നു. ഗമനശീലനായ കുതിരപോലെയുള്ള അവിടുന്ന് ദ്രോണകലശത്തെ വ്യാപിക്കുന്നു.

2 സംമാതൃഭിർന്നശിശുർവ്വാവശാനോ

വൃഷാദധന്വേപുരുവാരോഅദ്ഭിഃ

മര്യോനയോഷാമഭിനിഷ്കൃതംയ

ന്ത്സംഗച്ഛതേകലശഉസ്രിയാഭിഃ

അന്വയം:—

വാവശാനഃ വൃഷാ	— ദേവാൻ കാമയമാനഃ, കാമാനാം വർഷകഃ
പുരു—വാരഃ	— പുരുഭിഃ, ബഹുഭിർവ്വരണീയ സ്സോമഃ
മാതൃ—ഭിഃ അൽ—ഭിഃ	— മാതൃഭൂതാഭിർവ്വസതീവരീഭിഃ
ശിശുഃ ന സം ദധന്വേ	— കാമയമാനഃ പുത്രഃ യഥാ മാതൃഭിഃ പയഃ പ്രദാനേന തഥാ സന്ധാര്യതേ
മര്യഃ ന യോഷാം	— മനുഷ്യോ യഥാ യുവതിമഭി ഗച്ഛതി തദ്വൽ
നിഃ—കൃതം അഭി യൻ	— സംസ്കൃതം സ്വസ്ഥാനമഭി ഗച്ഛൻ
ഉസ്രിയാഭിഃ കലശേ സം ഗച്ഛതേ	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭി സ്സമവൈതി

അർത്ഥം—ദേവന്മാരെ കാമിയ്ക്കുന്നവനും അഭീഷ്ടവർഷകനും പലരാലും വരണീയനുമായ സോമൻ അമ്മമാരായ വസതീവരികളെന്ന ജലങ്ങളോടുകൂടി, അമ്മമാരോടുകൂടി കുട്ടിയെന്നപോലെ (അമ്മമാർ കുട്ടിയെ മുലകൊടുത്തു ധരിയ്ക്കുന്നപോലെ) ധരിയ്ക്കപ്പെടുന്നു പുരുഷൻ യുവതിയെ സമീപിയ്ക്കുന്നപോലെ സംസ്കൃതമായ സ്വസ്ഥാനം പൂകിക്കൊണ്ടവിടുന്ന് പശുവിൻ പാൽ മുതലായവയോടു ചേരുന്നു

3 ഉതപ്രപിപ്യഊധരഘ്ന്യായാ

ഇന്ദുർദ്ധാരാഭിസ്സചതേസുമേധാഃ

മൂർദ്ധാനങ്ഗാവഃപയസാചമൂ

ഷ്വഭിശ്രീണന്തിവസുഭിർന്നനിക്തൈഃ

അന്വയം —

ഉത അഘ്ന്യായാഃ ഊധഃ — അഹന്തവ്യായാ ഗോഃ
പയസ്ഥാനം സോമഃ
പ്ര പിപ്യേ — ഓഷധ്യാദിഷു പ്രവിശ്യ
പ്രകർഷേണാപ്യായയതി
സു-മേധാഃ ഇന്ദുഃ — ശോഭനപ്രജ്ഞസ്സോമഃ
ധാരാഭിഃ സചതേ — സംഗച്ഛതേ
(തതഃ) ഗാവഃ ചമൂഷു
മൂർധാനം — ഗവ്യാനി ഗ്രഹാദിഷ്വവസ്ഥിതം
സമുച്ഛ്രിതമിമം സോമം
നിക്തൈഃ വസു-ഭിഃ ന — പ്രക്ഷാളിതൈർവ്വസ്ത്രൈരിവ
പയസാ അഭി ശ്രീണന്തി — അഭിതശ്ഛാദയന്തി

അർത്ഥം—കൂടാതെ, ഹനിക്കപ്പെടത്തതാത്ത പശുക്കളുടെ പാലിന്നിരിപ്പിടമായ അകിട് സോമൻ സസ്യാദികളിൽ പ്രവേശിച്ചു വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു (പുല്ലും ധാന്യങ്ങളും മററും ഭക്ഷിച്ചിട്ടാണല്ലോ അകിട്ടിൽ പാൽ വർദ്ധിക്കുന്നത്) ശോഭനപ്രജ്ഞനായ സോമൻ ധാരകളോടുകൂടി ഇണയുന്നു പിന്നെ, കണ്ടരികകളിലും മററും വർത്തിക്കുന്ന ഉന്നതനായ സോമനെ പശുക്കളുടെ പാലുകൾ, ഒലുമ്പിത്തെളിയുന്ന വസ്ത്രങ്ങളാലെന്നപോലെ, നേരെ പുതപ്പിക്കുന്നു, മൂടുന്നു

4 സനോദേവേഭിഃപവമാനര
ദേന്ദോരയിമശ്വിനംവാവശാനഃ
രഥിരായതാമുശതീപുരന്ധി
രസ്മദ്ര്യഗാദാവനേവസൂനാം

അന്വയം —

ഹേ പവമാന, ഇന്ദോ, സഃ — താദൃശസ്ത്വം
നഃ വാവശാനഃ ദേവേഭിഃ — അസ്മാൻ കാമയമാനഃ
ദേവൈസ്സഹ

അശ്വിനം രയിം രദ	— അശ്വവന്തം ധനമസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛ
(കിഞ്ച) രഥിരായതാം	— രഥിരാണ്വാചരതഃ പുരുഷാൻ
ഉശതീ പുരം-ധിഃ	— കാമയമാനാ ത്വദീയാ ബഹുവിധാധീഃ
വസൂനാം ദാവനേ	— ധനാനാം ദാനായ
അസ്മദ്ര്യക് ആ	— അസ്മദഭിമുഖമാഗച്ഛതു

അത്ഥം-അല്പ്പയോ ഒഴുകുന്ന സോമ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നവനായി, ദേവന്മാരൊത്തു് കുതിരയോടുകൂടിയ ധനം ഞങ്ങൾക്ക തന്നാലും. പിന്നെ, തേരുടമകളായിച്ചമഞ്ഞ ആളുകളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന അവിടുത്തെ നാനാവിധമായ ബുദ്ധി, ധനദാനത്തിന്നായി ഞങ്ങൾക്കഭിമുഖമായി വരട്ടേ. (തേരുള്ളവക്കാണല്ലോ കുതിര ആവശ്യം. ഞങ്ങൾക്ക തേരുണ്ടു്.)

5 നൃവനോരയിമുപമാസ്വനൃവന്തം
പുനാനോവാതാപ്യംവിശ്വശ്ചന്ദ്രം
പ്രവന്ദിതുരിന്ദോതാര്യായുഃ
പ്രാതമ്മക്ഷൂധിയാവസുജ്ജഗമ്യാൽ വ. 3

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദോ, പുനാനഃ	— പൂയമാനസ്ത്വം
നഃ ന നൃ-വന്തം രയിം	
ഉപ മാസ്വ	— അസ്മഭ്യം ക്ഷിപ്രം സന്താനയുക്തം ധനമുപനിർമ്മിമീഷ്വ, ഉപകുരു
(കിഞ്ച) വിശ്വ-ചന്ദ്രം	
വാതാപ്യം	— സർവ്വേഷാമാഹ്ലാദകമുദകഞ്ച കുരു
വന്ദിതുഃ ആയുഃ പ്ര താരി	— തവ സ്തോതുജ്ജീവനം ത്വയാ വർദ്ധിതമസ്തു
(സഃ) ധിയാ-വസുഃ	— കമ്മണാ പ്രാപ്തധനഃ
പ്രാതഃ മക്ഷു ജഗമ്യാൽ	— പ്രാതഃകാലേ ശീഘ്രം യജ്ഞം പ്രത്യാഗച്ഛേൽ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന ഞങ്ങൾക്ക വേഗത്തിൽ സന്താനയുക്തമായ ധനമുണ്ടാക്കിയാലും. പിന്നെ, ഏവർക്കമാഹ്ലാദമേകുന്ന ജലമുണ്ടാക്കിയാലും. അവിടുത്തെ സ്തോതാവിന്റെ ആയുസ്സ് അവിടുത്തെക്കൊണ്ടു വർദ്ധിക്കട്ടേ. കർമ്മംകൊണ്ടു സിദ്ധിച്ച ധനമൊത്ത അവിടുന്ന് പ്രഭാതത്തിൽ വേഗം ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിന്ന് വരുമാറാകണം.

വർഗ്ഗം—4 ആങ്ഗിരസഃ കണ്വഃ ഋഷിഃ

1 അധിയദസ്മിൻവാജിനീവശുഭഃ
സ്പർധന്തേധിയസ്സൂര്യേനവിശഃ
അപോവൃണാനഃപവതേകവീയ
ന്വ്രജന്നപശുവർധനായമന്മ

അന്വയം:—

യത് അസ്മിൻ (സോമേ)	
വാജിനി-ഇവ	— യഥാശ്വേ യഥാ
ശുഭഃ	— വസ്ത്രപ്രഭൃത്യലങ്കാരാ ഭവന്തി
(യഥാവാസ്മിൻ) സൂര്യേ	
ന വിശഃ	— രശ്മയ ഉദിതാ ഭവന്തി
(തഥാ) ധിയഃ അധി	
സ്പർധന്തേ	— അങ്ഗുലയഃ അഹമഹമികയാ ഉപതിഷ്ഠന്തി
(തദാ) കവി-യൻ അപഃ	
വൃണാനഃ	— കവീൻ, സ്തോതൄനിച്ഛൻ വസതീവരീരാച്ഛാദയൻ
വ്രജം ന മന്മ	— മനനീയം രക്ഷിതവ്യം ഗോഷ്ഠം
പശു-വർധനായ	— പശൂനാം വൃദ്ധ്യൈ ഗോപാലോ യഥാപരിഗച്ഛതി, തഥാ ദേവാനാം പ്രീണനായ പാത്രാണി പ്രതി
പവതേ	— ക്ഷരതേ

അൎത്ഥം–എപ്പോഠം സോമങ്കൽ, കതിരയിങ്കലെന്നപോലെ, വസ്ത്രം മുതലായ അലങ്കാരങ്ങഠം ഭവിക്കുന്നുവോ, അല്ലെങ്കിൽ എപ്പോഠം സോമങ്കൽ സൂൎയ്യങ്കലെന്നപോലെ രശ്മികളുദിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഠം വിരലുകഠം ഞാൻമുമ്പ് ഞാൻമുമ്പെന്ന് തിരക്കിയണയുന്നു. പിന്നെ, സോമൻ സ്തോതാക്കളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നവനായി, വസതീവരികളെ മൂടുന്നവനായി, രക്ഷിസ്സേണ്ടും തൊഴുത്തിനെ മേപ്പുകാരൻ പശുക്കളുടെവൃദ്ധിക്കായി മുററും പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, ദേവന്മാരുടെ പ്രീതിയ്ക്കായി പാത്രങ്ങളിലേയ്ക്കൊഴുകുന്നു.

2 ദ്വിതാവ്യൂൎണ്വന്നമൃതസ്യധാമ
സ്വൎവ്വിദേഭുവനാനിപ്രഥന്ത
ധിയഃപിന്വാനാസ്സ്വസരേനഗാവ
ഋതായന്തീരഭിവാവശ്രഇന്ദും

അന്വയം:–

അമൃതസ്യ ധാമ	— ഉദകസ്യ ധാരകം സ്ഥാനമന്തരിക്ഷം സോമഃ
ദ്വിതാ വി–ഊൎണ്വൻ	— ഉഭയതസ്സ്വ തേജസാച്ഛാദയന്മധ്യേന ഗച്ഛതി
(തതഃ) സ്വഃ–വിദേ	— സൎവ്വജ്ഞായ സോമായ
ഭുവനാനി പ്രഥന്ത	— വിസ്തീൎണ്ണാനി ഭവന്തി
(അഥ) പിന്വാനാഃ ധിയഃ	— പ്രീണയിത്ര്യ സ്തുതിരൂപാ വാചഃ
ഋത–യന്തീഃ ഇന്ദും	— യജ്ഞമിച്ഛന്ത്യസ്സ്തുത്യസ്സോമം യാഗാഹനി
സ്വസരേ ഗാവഃ ന (പവിത്രേ)	— യഥാപിന്വമാനാഃ പയഃ ക്ഷരന്ത്യോഗാവഃ സ്വസരേ, ഗോഷ്ഠേ ഇവ
അഭി വാവശ്രേ	— ശബ്ദായന്തേ

അൎത്ഥം–ജലധാരകസ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തെ സോമൻ ഇരുപാടും സ്വതേജസ്സാൽ മൂടി, നടുവിലൂടെപ്പോകുന്നു. പിന്നെ,

സർവ്വജ്ഞനായ സോമന്നായി (അവിടുത്തെ രശ്മികൾ പടരാനായി) ഭുവനങ്ങൾ വിസ്തൃതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. പ്രീതികരങ്ങളായ സ്തുതിവചനങ്ങൾ യജ്ഞമിച്ഛിക്കുന്നവയായി, യാഗദിനത്തിൽ സോമനെ ഉദ്ദേശിച്ച്, പാൽ ചുരത്തുന്ന പശുക്കൾ തൊഴുത്തിലെന്നപോലെ, നേരിട്ടു ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു.

3 പരിയത്കവിഃകാവ്യാഭരതേ
ശൂരോനരഥോഭുവനാനിവിശ്വാ
ദേവേഷുയശോമർത്തായഭൂഷ
ന്ദക്ഷായരായഃപുരുഭൂഷുനവ്യഃ

അന്വയം:—

കവിഃ കാവ്യാ യത്	— ക്രാന്തപ്രജ്ഞസ്സോമഃ, കാവ്യാനി സ്തോത്രാണി യദാ
ശൂരഃ ന രഥഃ	— ശത്രൂണാം ബാധകസ്സ്വദീയോ രഥഃ
വിശ്വാ ഭുവനാനി	— സാംഗ്രാമികാണി ഭൂതാനി പരിയാതി തദ്വത്
പരി ഭരതേ	— ബിഭർത്തി, പരിഗച്ഛതി
(തദാനീം) ദേവേഷു യശഃ	— തേഷുസ്ഥിതം വ്യാപകം ധനം
മർത്തായ ഭൂഷൻ	— മനുഷ്യായ, സ്തോത്രേ ഭാവയിതുമിച്ഛൻ
രായഃ ദക്ഷായ	— ആത്മനാ ദത്തസ്യ ധനസ്യ വൃദ്ധ്യർത്ഥം
പുരു-ഭൂഷു നവ്യഃ	— ബഹുഷു യജ്ഞഗൃഹേഷു സ്തോതവ്യോ ഭവതി

അർത്ഥം—കവിഞ്ഞ അറിവുള്ള സോമൻ ശത്രുഹന്താവായ ശൂരനായി, തന്റെ തേർ യുദ്ധത്തിലെ ഭൂതജാതങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ (അത്ര ആവേഗത്തോടുമാവേശത്തോടും കൂടി) സ്തോത്രങ്ങളെ എപ്പോൾ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ ദേവന്മാരിലുള്ള പരന്നേറിയ ധനത്തെ മനുഷ്യനായ സ്തോതാവിന്ന നൽകാനിച്ഛിച്ചുകൊണ്ട്, തന്നാൽ നൽകപ്പെട്ട ധനത്തിന്റെ പുഷ്ടിയ്ക്കായി

വളരെ യാഗശാലകളിൽ സ്തുത്യനായി ഭവിയ്ക്കുന്നു. (സ്തുതിയോടൊപ്പം ഫലപ്രദാനം, ഫലപ്രദാനത്തോടൊപ്പം സ്തുതി.)

4 ശ്രിയേജാതശ്രിയആനിരിയായ
ശ്രിയംവയോജരിതൃഭ്യോദധാതി
ശ്രിയംവസാനാഅമൃതത്വമായൻ
ഭവന്തിസത്യാസമിഥാമിതദ്രൗ

അന്വയം:—

(സ സോമഃ) ശ്രിയേ ജാതഃ	— സമ്പദർത്ഥം പ്രാദുർഭൂതഃ
ശ്രിയേ ആ നിഃ ഇയായ	— സമ്പദർത്ഥമേവാംശുഭ്യഃ ആഭിമുഖ്യേന നിർഗ്ഗച്ഛതി
(നിർഗ്ഗതശ്ച) ജരിതൃ–ഭ്യഃ	
ശ്രിയം വയഃ ദധാതി	— സമ്പൽജീവനഞ്ച വിദധാതി, പ്രയച്ഛതി
(തേന ദത്താം) ശ്രിയം	
വസാനാഃ	— ആച്ഛാദയന്തസ്തോതാരഃ
അമൃത–ത്വം ആയൻ	— ദേവത്വം പ്രാപ്നുവൻ
(തസ്മിൻ) മിത–ദ്രൗ	
സം–ഇഥാ	— മിതഗമനേ സോമേ യുദ്ധാനി
സത്യാ ഭവന്തി	— സത്യാനി, യഥാർത്ഥാനി, ന തു വിതഥാനി ഭവന്തി

അർത്ഥം–ആ സോമൻ ശ്രീയ്ക്കുവേണ്ടി ജനിച്ചവനാകുന്നു. ശ്രീക്കുവേണ്ടിത്തന്നെയാണ് ലതാരൂപങ്ങളിൽനിന്നു രസരൂപമായി പുറത്തുവരുന്നത്. പുറത്തുവന്നിട്ട സ്തോതാക്കാംക്ക് ശ്രീയും ജീവനവും (ആയുസ്സും) കൊടുക്കുന്നു. അവിടുന്നേകിയ ശ്രീയെ (വസ്ത്രമായി) ഉടുത്തുകൊണ്ട സ്തോതാക്കാം ദേവത്വം നേടി, നേടുന്നു. മെല്ലെ നടക്കുന്ന സോമങ്കൽ യുദ്ധങ്ങാം, സത്യങ്ങളായി, സഫലങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. (ശത്രുക്കാം സോമനാൽ പരാജിതരാകുന്നു. ഇവിടെ യുദ്ധം ജീവിതയുദ്ധമെന്നു കണക്കാക്കാം. ശത്രുക്കളും ആത്മനാശം വരുത്തുന്ന പാപവാസനകളും ദുരിതങ്ങളും. ഈ മന്ത്രം ശ്രീക്കുവേണ്ടി ജപിയ്ക്കപ്പെടുന്നു.)

5 ഇഷമൂർജമഭ്യർഷാശ്വംഗാ

മുരുജ്യോതിഃകൃണുഹിമത്സിദേവാൻ

വിശ്വാനിഹിസുഷഹാതാനിതുഭ്യം

പവമാനബാധസേസോമശത്രൂൻ വ. 4

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, സോമ, — പൂയമാന, സോമ,
ഇഷം, ഊർജം അഭി അർഷ— അന്നം, അന്നരസഞ്ചാസ്മഭ്യ മഭിഗമയ
അശ്വം, ഗാം — വാഹനമശ്വം, യജ്ഞസ്യസാധന ഭൂതാംഗാഞ്ചാസ്മഭ്യമഭിഗമയ
(തഥാ) ഉരു ജ്യോതിഃ
കൃണുഹി — ജഗദാലോകനാത്ഥം മഹത് സൂര്യാഖ്യന്തേജഃ കുരു
(കിഞ്ച) ദേവാൻ മത്സി— ഇന്ദ്രാദീൻ ത്വദ്രസേന തർപ്പയ
(അപി ച) തുഭ്യം
വിശ്വാനി താനി
സു-സഹാ ഹി — സർവ്വാണി രക്ഷാംസ്യന്യായാ സേനൈവ ഏവാഭിഭവിതും ശക്യാനി ഭവന്തി ഖലു
(ത്വം) ശത്രൂൻ ബാധസേ— സർവ്വാൻ ശത്രൂൻ ജഹി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഒഴുകുന്ന സോമ, ഞങ്ങൾക്കന്നവുമന്നരസവുമെത്തിച്ചാലും. വാഹനമായ കുതിരയേയും യജ്ഞസാധനമായ പശുവിനെയുമെത്തിച്ചാലും. പിന്നെ, ജഗത്തിന്റെ ദർശനത്തിന്നവേണ്ടി സൂര്യതേജസ്സുണ്ടാക്കിയാലും. കൂടാതെ, ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ അവിടുത്തെ രസംകൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും. എല്ലാ രക്ഷസ്സുകളുമവിടേക്കു എളുപ്പം കീഴടക്കാൻ പാറിയവരാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു ശത്രുക്കളെ തുരത്തിയാലും.

വർഗ്ഗം–5 കാണ്വഃ പ്രസ്കണ്വ ഋഷിഃ

1 കനിക്രന്തിഹരിരാസൃജ്യമാന

സ്സീദൻവനസ്യജഠരേപുനാനഃ

നൃഭിര്യതഃകൃണുതേനിർണ്ണിജങ്ഗാ

അതോമതീർജ്ജനയതസ്വധാഭിഃ

അന്വയം:–

ആ സൃജ്യമാനഃ	—	സമന്താദഭിഷൂയമാണഃ
ഹരിഃ കനിക്രന്തി	—	ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ ക്രന്ദതേ
(തഥാ) പുനാനഃ വനസ്യ ജഠരേ സീദൻ	—	വനനീയസ്യ ദ്രോണകലശസ്യാന്തരുപവിശൻ ശബ്ദായതേ
(കിഞ്ച) നൃ–ഭിഃ യതഃ	—	കർമ്മനേതൃഭിസ്സംയതസ്സോമഃ
ഗാഃ നിഃ–നിജം കൃണുതേ	—	ക്ഷീരാദീന്യാച്ഛാദയന്നാത്മനഃ രൂപം കരോതി
അതഃ മതീഃ സ്വധാഭിഃ ജനയത	—	അസ്മൈസ്തുതീർഹവിർഭിസ്സഹ സ്തോതാരോ ജനയൻ, ജനയന്തു

അർത്ഥം–സമ്പൂർണ്ണമായി സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന പച്ചനിറമുററ സോമൻ ശബ്ദിക്കുന്നു. സമ്പ്രാപ്യമായ ദ്രോണകലശത്തിന്നുള്ളിലിരുന്നുകൊണ്ട് ഒച്ചയുണ്ടാക്കുന്നു. കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ഒതുക്കിനിർത്തപ്പെട്ട്, പാൽ മുതലായവയെ മൂടി സ്വന്തം രൂപമാവിഷ്കരിക്കുന്നു. അപ്പോൾ സ്തുതികൾ ഹവിസ്സുകളോടു കൂടി സ്തോതാക്കൾ നിർമ്മിക്കുന്നു, നിർമ്മിച്ചു ചൊല്ലട്ടേ.

2 ഹരിസ്സൃജാനഃപഥ്യാമൃത

സ്യേയർത്തിവാചമരിതേവനാവം

ദേവോദേവാനാങ്ഗുഹ്യാനിനാ

മാവിഷ്കൃണോതിബർഹിഷിപ്രവാചേ

അന്വയം —

സൃജാനഃ ഹരിഃ	— സൃജ്യമാനഃ, ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ
അരിതാ–ഇവ നാവം	— ജനാംസ്തീരം പ്രാപയൻ നാവി കോനാവം യഥാ പ്രേരയതി, തദ്വൽ
ഋതസ്യ പഥ്യാം വാചം ഇയർത്തി	— സത്യഭൂതസ്യ യജ്ഞസ്യ പഥി ഭവാം ദൈവീം വാചം പ്രേരയതി
(തതഃ) ദേവഃ ദേവാനാം	— സോമഇന്ദ്രാദീനാം
ഗുഹ്യാനി നാമ	— അന്തഹിതാനി ശരീരാണി
പ്ര–വാചേ	— പ്രകർഷേണ വാചയിത്രേ, സ്തോത്രേ
ബർഹിഷി ആവിഃ കൃണോതി	— യജ്ഞേ സ്തോത്രും പ്രകടീ കരോതി

അർത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന പച്ചനിറമുററ സോമൻ, ജനങ്ങളെ അക്കരെയ്ക്കു കടത്തുന്ന തോണിക്കാരൻ, തോണിയെ ഇറക്കുന്നപോലെ, സത്യഭൂതമായ യജ്ഞത്തിൻെറ മാർഗ്ഗത്തിലുള്ള ദേവസംബന്ധിയായ സ്തോത്രത്തെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, ഇറക്കി വിടുന്നു പിന്നെ ദേവനായ സോമൻ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരുടെ അദൃഷ്ടങ്ങളായ്, നിഗൂഢങ്ങളായ, ശരീരങ്ങളെ നന്നായി സ്തോത്രം ചൊല്ലുന്ന സ്തോതാവിന്നു കണ്ടു സ്തുതിക്കാനായി യജ്ഞത്തിൽ പ്രസ്പഷ്ടങ്ങളാം പ്രത്യക്ഷങ്ങളാക്കുന്നു

3 അപാമിവേദൂർമ്മയസ്തർത്തുരാണാഃ
പ്രമനീഷാഈരതേസോമമച്ഛ
നമസ്യന്തീരുപചയന്തി
സഞ്ചാചവിശന്ത്യുശതീരുശന്തം

അന്വയം:—

അപാം—ഇവ ഊർമ്മയഃ

ഇൽ	— ഉദകാനാം തരങ്ഗാ ഏവേവ
തത്ത്രാണാഃ മനീഷാഃ	— കർമ്മണി ദേവാൻ സ്തോതുന്ത്വര മാണാ ഋത്വിജസ്തുതീഃ
സോമം അച്ഛ പ്ര ഈരതേ	— സോമം പ്രതി പ്രേരയന്തി
നമസ്യന്തീഃ	— നമസ്യന്ത്യഃ, പൂജയന്ത്യസ്തുത്യഃ
(തം) ഉപ യന്തി ച	
സം ച	— ഉപഗച്ഛന്തി, സങ്ഗച്ഛന്തി ച
(തതഃ) ഉശതീഃ	— കാമയമാനാസ്തുതയഃ
ഉശന്തം ആ വിശന്തി ച	— കാമയമാനംസോമം പ്രവിശന്തി ച

അർത്ഥം—ജലങ്ങളുടെ ഓളങ്ങൾപോലെത്തന്നെ കർമ്മത്തിൽ ദേവന്മാരെ സ്തുതിക്കാൻ തിടുക്കപ്പെടുന്ന ഋത്വിക്കുകൾ, സ്തുതികളെ സോമന്നു നേരെ അയക്കുന്നു. നമസ്കരിക്കുന്നവയായി അവ അവിടുത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു, അവിടുത്തോടു ചേരുന്നു. അപ്പോൾ സോമനെക്കാമിക്കുന്ന സ്തുതികൾ, സ്തുതികളെ കാമിക്കുന്നു. സോമങ്കലെത്തുന്നു.

4 തംമർമ്മൃജാനംമഹിഷന്നസാനാ

വംശുന്ദുഹന്ത്യുക്ഷണങ്ഗിരിഷ്ഠാം

തംവാവശാനംമതയസ്സചന്തേ

ത്രിതോബിഭർത്തിവരുണംസമുദ്രേ

അന്വയം:—

മർമ്മൃജാനം	— യഷ്ടൃഭിഃ പരിചര്യമാണം
മഹിഷം ന സാനൌ	— മഹിഷാഖ്യം മൃഗമിവ സമുച്ഛ്രിതേ ദേശേ വർത്തമാനം
ഉക്ഷണം ഗിരി–സ്ഥാം	— കാമാനാം സേക്താരം, അഭിഷവാർത്ഥം ഗ്രാവസ്ഥിതിഷ്ഠാനം
താ അംശും ദുഹന്തി	— പ്രസിദ്ധം സോമമൃത്വിജഃ ദുഹന്തി

തം വാവശാനം മതയഃ
സചന്തേ — കാമയമാനം സോമം സ്തുതയ
സ്സേവന്തേ
(തതഃ) ത്രിതഃ — ത്രിഷു സ്ഥാനേഷു വർത്തമാന
ഇന്ദ്രഃ
വരുണം സമുദ്രേ ബിഭർത്തി— ശത്രൂണാന്നിവാരകം സോമ
മന്തരിക്ഷേ ശത്രുവധാർത്ഥം
ധാരയതി

അർത്ഥം—യജ്ഞാക്കളാൽ പരിചരിക്കപ്പെടുന്നവനും കാട്ടുപോ
ത്തുപോലെ ഉന്നതസ്ഥാനത്തു വർത്തിക്കുന്നവനും കാമവർഷകനും
സംസ്കരിക്കപ്പെടാനായി പിടികല്ലിന്മേലിരിക്കുന്നവനുമായ
ആ സോമനെ സ്തുതിക്കുകൾ കാക്കുന്ന സ്തുതികാമനായ അവിട
ത്തെ സ്തുതികൾ സേവിക്കുന്ന പിന്നെ, ദ്യുലോകാന്തരിക്ഷ
ഭൂലോകങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്ന ഇന്ദ്രൻ ശത്രുനിവാരകനായ സോമ
നെ ശത്രുവധത്തിനുവേണ്ടി അന്തരിക്ഷത്തിൽ ധരിക്കുന്നു

5 ഇഷ്യൻവാചമുപവക്തേവഹോതുഃ
പുനാനഇന്ദോവിഷ്യാമനീഷാം
ഇന്ദ്രശ്ചയൽക്ഷയഥസ്സൌഭഗായ
സുവീര്യസ്യപതയസ്സ്യാമ — വ 5

അന്വയം —
ഹേ ഇന്ദോ, വാചം
ഇഷ്യൻ — സ്തുതിം പ്രേരയൻ
ഹോതു ഉപവക്താ—ഇവ — യഥാധ്വര്യുഃ പ്രതിഗരം കുർവ്വൻ
പ്രോത്സാഹയതി, തദ്വൽ
സ്തോതൄണാം ശംസനം
പ്രോത്സാഹം കുർവ്വൻ
പുനാനഃ മനീഷാം വി സ്യ— പൂയമാനസ്ത്വം ബുദ്ധിം വിമുഞ്ച
കിന്തു ബുദ്ധിം ധനപ്രദാനാദി
മുഖീകുരു
കിഞ്ച) യൽ ഇന്ദ്രഃ ച — യദാത്വഞ്ചേന്ദ്രസഹായശ്ചേത്ത

ക്ഷയഥഃ	— നിവസഥഃ, തദാ സ്തോതാരോവയം
സൌഭഗായ	— സൌഭാഗ്യായ സ്യാമ
സു-വീര്യസ്യ പതയഃ സ്യാമ	— ശോഭനവീര്യോപേതസ്യ ധനസ്യ സ്വാമിനഃ ഭവേമ

അത്ഥം—അല്പയോ സോമ, സ്തുതിയെ പ്രേരിപ്പിച്ച് ഹോതാവിൻെറ സ്തുതിയെ അധ്വര്യു ഏററുചൊല്ലി സ്തോതാക്കളുടെ സ്തോത്രത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നപോലെ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ബുദ്ധിയെ അയച്ചുവിട്ടാലും, ആ ബുദ്ധിയെ ഞങ്ങാംക്ക ധനദാനത്തിന്നനുകൂലമായിത്തിരിച്ചാലും പിന്നെ, ഇന്ദ്രനമവിടുന്നുംകൂടി യജ്ഞത്തിൽ നിവസിക്കുമ്പോൾ, സ്തോതാക്കളായ ഞങ്ങൾ സൌഭാഗ്യത്തിന്നു പാത്രഭൂതരാകാവൂ ശോഭനവീര്യമുററ ധനത്തിന്നധീശരാകാവൂ

വർഗ്ഗം-6 മുതൽ 10 കൂടി ദൈവോദാസിഃ പ്രതർദ്ദനഃ ഋഷിഃ

1 പ്രസേനാനീശ്ശൂരോഅഗ്രേരഥാനാ
ങ്ഗവ്യന്നേതിഹഷ്തേഅസ്യസേനാ
ഭദ്രാൻകൃണ്വന്നിന്ദ്രഹവാന്ഥ്സഖിഭ്യ
ആസോമോവസ്ത്രാരഭസാനിദത്തേ

അന്വയം —

സേനാ-നീഃ ശൂരഃ സോമഃ	— സേനാനാമഗ്രേ ഉപനേതാ, ശത്രൂണാം ബാധകസ്സഃ
ഗവ്യൻ	— യജമാനാനാം പശ്വാദികമിച്ഛൻ
രഥാനാം അഗ്രേ പ്ര ഏതി	— പുരതസ്സങ്ഗ്രാമേ ഗച്ഛതി
അസ്യ സേനാ ഹഷതേ	— ഹൃഷ്യതി
(കിഞ്ച) സഖി-ഭ്യഃ	— സമാനഖ്യാനേഭ്യോ യജമാനേഭ്യഃ
ഇന്ദ്ര-ഹവാൻ ഭദ്രാൻ കൃണ്വൻ	— കൃതാനിന്ദ്രസ്യ ഹവനാനി കല്യാണാനി കുർവ്വൻ

രഭസാനി — ഇന്ദ്രസ്യ ശീഘ്രഗമനേ
നിമിത്താനി
വസ്ത്രാ ആ ദത്തേ — ആച്ഛാദകാനി പയഃ പ്രഭൃതീനി
ഗൃഹ്ണാതി

അർത്ഥം—സേനകൾക്കു മുന്നണി നേതാവും ശൂരനുമായ സോമൻ യജമാനന്മാർക്കു പശു മുതലായവയെ (കൊടുക്കാൻ) ഇച്ഛിക്കുന്നവനായി (അല്ലെങ്കിലവരുടെ യാഗപശുക്കളെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവനായി) തേരുകൾക്കു മുമ്പിൽ പോർക്കളം പ്രാപിക്കുന്നു അവിടത്തെ സേന സന്തോഷമേറുന്നു പിന്നെ ചങ്ങാതികളായ യജമാനന്മാർക്ക് ഇന്ദ്രനെക്കുറിച്ചു വിളികളെ ഭദ്രങ്ങളാക്കിക്കൊണ്ട് (സഫലങ്ങളാക്കിക്കൊണ്ട്) ഇന്ദ്രന്റെ പെട്ടെന്നുള്ള വരവിനുവേണ്ടി, തന്നെ മൂടുന്ന പാൽ മുതലായവ കയ്യേൽക്കുന്നു (സോമം പാൽ മുതലായവയോടു ചേരുമ്പോൾ അണ്ണുകൊള്ളാനിന്ദ്രൻ വേഗമെത്തുന്നു)

2 സമസ്യഹരിംഹരയോമൃജ
ന്ത്യശ്വഹയൈരനിശിതന്നമോഭിഃ
ആതിഷ്ഠതിരഥമിന്ദ്രസ്യസഖാ
വിദ്വാഁഏനാസുമതിംയാത്യച്ഛ

അന്വയം —

ഹരയഃ — ഹവിഷ്പ്രദാതാര ഋത്വിജഃ
ഹരിം അസ്യ സം മൃജന്തി — ഹരിതവർണ്ണം സോമസ്യ
കാരണാംശും
സമ്യഗഭിഷുണ്വന്തി
(തതസ്സോമഃ) നമോ—ഭിഃ
അശ്വ—ഹയൈഃ — നമയിതൃഭിർവ്യാപ്തൈരശ്വൈ
രപി
അനി—ശിതം രഥം — അയുക്തം, രമണസാധനമാ
ത്മീയം ഭോഗപിത്രം

ആ തിഷ്ഠതി	— ആസീദതി
(അനന്തരം) ഇന്ദ്രസ്യ സഖാ	
വിദ്വാൻ	— സഖീഭൂതഃ, പ്രാജ്ഞസ്സോമഃ
ഏന സു–മതിം	— ഏതേന രഥഭൂതേന പവിത്രേണ സുസ്തുതിം
അച്ഛ യാതി	— അഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം–സംസ്കർത്താക്കളായ ഋത്വിക്കുകൾ സോമരസകാരണമായ പച്ചനിറമുററ ലതയെ വേണ്ടപോലെ സംസ്കരിക്കുന്നു. പിന്നെ, സോമൻ, കുതിരകൾ പൂട്ടപ്പെടാത്ത തേരായ സ്വന്തം ദശാപവിത്രത്തിലിരിക്കുന്നു. അതിന്നുശേഷം ഇന്ദ്രൻെറ ചങ്ങാതിയും വിജ്ഞനുമായ സോമൻ ആ പവിത്രമാകുന്ന തേരോടു കൂടി ശോഭനസ്തുതിയെ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. (ദശാപവിത്രത്തിൽ സോമം അരിക്കുന്ന സമയത്തു സ്തുതികൾ മുഴങ്ങുന്നു.)

3 സനോദേവദേവതാതേപവസ്വ

മഹേസോമഫ്സരസഇന്ദ്രപാനഃ

കൃണ്വന്നപോവർഷയന്ദ്യാമുതേമാ

മുരോരാനോവരിവസ്യാപുനാനഃ

അന്വയം:–

ഹേ ദേവ, സോമ, സഃ

ഇന്ദ്ര–പാനഃ	— ഇന്ദ്രേണ പാതവ്യസ്സുതഃ
നഃ ദേവ–താതേ	— ദേവൈസ്സതേ, വിതതേ യജ്ഞേ
മഹേ ഫ്സരസേ പവസ്വ	— മഹതേ, ഇന്ദ്രസ്യ പാനായ ഗ്രഹാദിഷുക്ഷര
(കിഞ്ച) അപഃ കൃണ്വൻ	— ഉദകാനി കുർവ്വൻ
ഉത ദ്യാം ഇമാം വർഷയൻ	— ദ്യാം ഭൂമിഞ്ച, ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ തർപ്പയസി

ഉരോഃ ആ	— വിസ്തീർണ്ണാദന്തരിക്ഷാദാഗച്ഛം സ്ത്വം
പുനാനഃ നഃ വരിവസ്യ	— പൂയമാനസ്സന്നസ്മാൻ ധനാദി ദാനേന പരിചര

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദേവനായ സോമ ഇന്ദ്രന്റെ പാനമായ ആ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ ഇന്ദ്രന്ന മഹത്തായ പാന ത്തിന്നവേണ്ടി കണ്ടന്മരിക മുതലായവയിലൊഴുകിയാലും പിന്നെ ജലങ്ങളുണ്ടാക്കി ദ്യോവിനെയും ഭൂവിനെയും, ദ്യാവാ പൃഥിവികളെ, അവിടുന്ന പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്ന പരന്ന അന്തരി ക്ഷത്തിൽനിന്ന വരുന്ന അവിടുന്ന് ശുദ്ധി പുകന്നവനായി ഞ ങ്ങളെ ധനാദിദാനത്താൽ കൊണ്ടാടിയാലും

4 അ്ജീതയേഹതയേപവസ്വ

സ്വസ്തയേസർവ്വതാതയേബൃഹതേ

തദുശന്തിവിശ്വഇമേസഖായ

സ്തഹംവശ്മിപവമാനസോമ

അന്വയം —

ഹേ പവമാന, സോമ,	— പൂയമാന സോമ,
അജീതയേ	— യഥാവയം ശത്രുഭിരജിതാഭവേമ, തഥാ തേഷാമജയായ
അഹതയേ	— യഥാതൈരഹതാസ്സ്യാമ, തസ്മൈ ച
(അതഏവ) സ്വസ്തയേ	— അവിനാശായ
ബൃഹതേ സർവ്വ-താതയേ	
പവസ്വ	— സർവ്വൈർദ്ദേവൈസ്തായമാനായ യജ്ഞായാസ്മഭീമുഖമാഗച്ഛ
വിശ്വേ ഇമേ സഖായഃ	— മദീയാസ്സർവ്വേ സ്തോതാരഃ
തത് ഉശന്തി	— ത്വദീയം രക്ഷണം കാമയന്തേ
തത് അഹം വശ്മി	— അഹമപികാമയേ

അത്ഥം—അല്പയോ ശ്രുദ്ധികരനായ സോമ, ഞങ്ങാംക്ക ശത്രുക്കളിൽനിന്നു് അജേയതല്ലായും അഹിംസ്യതല്ലായും അതുകൊണ്ടുതന്നെ അവിനാശമംഗളത്തിന്നായും, എല്ലാ ദേവന്മാരുമെത്തുന്ന യജ്ഞത്തിന്നുവേണ്ടി, ഞങ്ങാംക്കഭിമുഖമായി വന്നാലും. എനിക്ക ചേൎന്ന സഖാക്കളായ എല്ലാ സ്തോതാക്കളും അവിടുത്തെ രക്ഷണമിച്ഛിക്കുന്നു. ആ രക്ഷണം ഞാനും കാംക്ഷിക്കുന്നു.

5 സോമഃപവതേജനിതാമതീനാ
ഞ്ജനിതാദിവോജനിതാപൃഥിവ്യാഃ
ജനിതാഗ്നേജ്ജനിതാസൂര്യസ്യ
ജനിതേന്ദ്രസ്യജനിതോതവിഷ്ണോഃ വ. 6

അന്വയം:—

മതീനാം ജനിതാ	—	ബുദ്ധീനാഞ്ജനയിതാ
ദിവഃ ജനിതാ	—	ദ്യുലോകസ്യ പ്രാദുർഭാവയിതാ
പൃഥിവ്യാഃ ജനിതാ	—	ഭൂമേജ്ജനയിതാ
അഗ്നേഃ ജനിതാ	—	പ്രകാശയിതാ
സൂര്യസ്യ ജനിതാ	—	സർവ്വസ്യ പ്രേരകസ്യാദിത്യസ്യ ജനയിതാ
ഇന്ദ്രസ്യ ജനിതാ	—	പാനേന മദസ്യ ജനയിതാ
ഉത വിഷ്ണോഃ ജനിതാ	—	വ്യാപകസ്യ ദേവസ്യ ജനയിതാ
സോമഃ പവതേ	—	അഭിഷൂയമാണഃ ക്ഷരതി

അത്ഥം—ബുദ്ധികളുടെ ജനയിതാവും (സോമം ബുദ്ധിവദ്ധനമാണെന്നായുർവ്വേദം.) ദ്യോവിന്റെ പ്രാദുർഭാവയിതാവും (സോമയാഗം കൊണ്ടു് സ്വൎഗ്ഗപ്രാപ്തി പ്രസിദ്ധം). ഭൂമിയുടെ ഉല്പാദകനും (സോമയാഗംകൊണ്ടു് മഴപെയ്തു് സസ്യാഭിവൃദ്ധിയും പ്രജാക്ഷേമവുമുണ്ടാവും.) അഗ്നിയുടെ പ്രകാശയിതാവും (സോമഹോമത്താൽ അഗ്നി ജ്വലിക്കുന്നു.) സർവ്വപ്രേരകനായ

സൂര്യൻെറ സ്രഷ്ടാവും (സൂര്യൻെറ ഉദയകാലസൃഷ്ടി യാഗാദികർമ്മങ്ങളുടെ ഗതിവിഗതികളെ ആശ്രയിച്ചുനില്ക്കുന്നു.) ഇന്ദ്രന്നു പാനത്താൽ ഹർഷമുണ്ടാക്കുന്നവനും (ഇന്ദ്രനെ വീരകർമ്മങ്ങൾക്കു പ്രചോദിപ്പിക്കുന്നതു സോമപാനമാണല്ലോ.) സർവ്വവ്യാപിയായ വിഷ്ണുവിന്നു കാരണഭൂതനുമായ (സോമം ബ്രഹ്മമത്രേ. അതാണല്ലോ ദേവാധിദേവനായ വിഷ്ണുവിന്നും മൂലം.) സോമൻ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടൊഴുകുന്നു.

6 ബ്രഹ്മാദേവാനാംപദവീഃകവീനാ
മൃഷിർവ്വിപ്രാണാംമഹിഷോമൃഗാണാം
ശ്യേനോഗൃധ്രാണാംസ്വധിതിർവ്വനാനാം
സോമഃപവിത്രമത്യേതിരേഭൻ

അന്വയം:—

ദേവാനാം ബ്രഹ്മാ	— ഇന്ദ്രാദീനാം മധ്യേരാജാ
കവീനാം പദ-വീഃ	— സ്ഖലന്തി പദാനിയോ യോജയതി, സഃ
വിപ്രാണാം ഋഷിഃ	— മേധാവിനാമതീന്ദ്രിയദ്രഷ്ടാ
മൃഗാണാം മഹിഷഃ	— മഹിഷാഖ്യഃ, മഹാൻ വാ
ഗൃധ്രാണാം ശ്യേനഃ	— പക്ഷിവിശേഷാണാം ശ്യേനഃ ശംസനീയഃ വാ
വനാനാം സ്വ-ധിതിഃ	— ഹിംസകാനാമേതന്നാമക ശ്ഛേദകഃ
സോമഃ രേഭൻ പവിത്രം അതി ഏതി	— ശബ്ദയൻ ദശാപവിത്രമധിഗച്ഛതി

അർത്ഥം:— [illegible] ദേവന്മാർക്കിടയിൽ രാജാവും (പരബ്രഹ്മവും) [illegible] യുള്ള വാക്കുകൾ തിരുത്തുന്നവനും (മഹാ[illegible]) [illegible] സർവ്വദർശി [illegible] ദിയിൽവെച്ച് ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കപ്പുറം കാണ[illegible]ം) മൃഗങ്ങളിൽവെച്ച് പോത്തും (ജീവി

കളിൽവെച്ച മഹാനം) പരുന്തുകളിൽവെച്ച ഗരുഡനും (ഏറ്റവും ഉന്നതനം പ്രശംസനീയനം) ഹിംസകായുധങ്ങളിൽവെച്ച വെണ്മഴവും (ശിഷ്ടരക്ഷകമായ മഴവും) ആയ സോമൻ ശബ്ദിച്ചു കൊണ്ടു ദശാപവിത്രത്തെ അതിക്രമിച്ചു വരുന്നു.

7 പ്രാവീവിപദ്വാചഊർമ്മിന്നസിന്ധു

ഗ്ഗിരസ്സോമഃപവമാനോമനീഷാഃ

അന്തഃപശ്യന്വൃജനേമാവരാ

ണ്യാതിഷ്ഠതിവൃഷഭോഗോഷുജാനൻ

അന്വയം:—

പവമാനഃ സോമഃ

മനീഷാഃ ഗിരഃ	— മനസ ഈഹ്സിതാഃ, ഹൃദയങ്ഗമാസ്തുതീഃ
സിന്ധുഃ വാചഃ ഊർമ്മിം ന	— നദീവ ശബ്ദസ്യ സംഘം യഥാ പ്രേരയതി, തഥാ
പ്ര അവീവിപൽ	— പ്രകർഷേണവേപയതി, പ്രേരയതി
(കിഞ്ച) വൃഷഭഃ അന്തഃ പശ്യൻ	— കാമാനാം വർഷകഃ അന്തർഹിതം വസ്തുജാതം പശ്യൻ
അവരാണി	— ദുർബ്ബലൈർവ്വാരയിതുമശക്യാനി
ഇമാ വൃജനാ ആ തിഷ്ഠതി	— ഇമാനി ബലാന്യാസീദതി
ഗോഷു ജാനൻ	— ജാനാനസ്സൻ പരബലാനി പ്രവിശതി

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരനായ സോമൻ മനസ്സിന്നിണങ്ങിയ ഹൃദയങ്ഗമങ്ങളായ സ്തുതികളെ, നദിശബ്ദ സമൂഹങ്ങളെ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നപോലെ, നന്നാഗുൽപാദിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ, അഭീഷ്ടവർഷകനായ അവിടുന്നു് ഉള്ളിലുള്ള (ശത്രുകേന്ദ്രങ്ങളുടെ ഉള്ളിലുള്ള) വസ്തുജാതങ്ങളെ കണ്ടുകൊണ്ടു്, ദുർബ്ബലന്മാർക്കു് തടുക്കാനാവാത്ത ബലങ്ങളിലിരിക്കുന്നു. ശത്രുക്കളുടെ പശുക്കളെ അറിഞ്ഞാണു് അവരുടെ ബലങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതു്.

8 സമത്സരഃപൃത്സുവനന്നവാത
സഹസ്രരേതാഅഭിവാജമർഷ
ഇന്ദ്രായേന്ദോപവമാനോമനീ
ഷ്യംശോരൂർമിമീരയഗാഇഷണ്യൻ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, മത്സരഃ,
പൃത്സു വന്വൻ — സോമ, മദകരഃ, സംഗ്രാമേഷു ഹിംസൻ
(അത ഏവ) അവാതഃ — അന്യൈരഗന്തുമശക്യഃ
സഹസ്രരേതാഃ — സഹസ്രോദകധാരോപേതഃ
സഃ (ത്വം) വാജം അഭി
അർഷ — ശത്രൂണാം ബലമഭിഗച്ഛ
പവമാനഃ മനീഷീ — പൂയമാനഃ, പ്രാജ്ഞസ്ത്വം
ഗാഃ ഇഷണ്യൻ — ശബ്ദാൻ, സ്തുതീഃ പ്രേരയൻ
ഇന്ദ്രായ അംശോഃ ഊർമിം
ഈരയ — അഭിഷൂയമാണസ്യ സോമസ്യ സംഘം പ്രേരയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഹർഷകരനും യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുക്കളെ ഹിംസിക്കുന്നവനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ അന്യർക്കടുക്കാൻ കഴിയാത്തവനും, കണക്കററ ധാരകളോടു കൂടിയവനുമായ അ... ...ിടുന്നു ശത്രുബലത്തെ നേരിട്ടാലും. ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന... പ്രാജ്ഞനുമായ അവിടുന്നു സ്തുതികളെ പ്രേരിപ്പിച്ചുകൊ... ഇന്ദ്രനായി സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുത്തെ ...രസധാരകളെ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും, പുറത്തുവിട്ടാലും.

9 പരിപ്രിയഃകലശേ ... പവിത്രമധി
...ാരണ്യാമദായ
...ത്വാജഇന്ദ്
...രിസ്സമനാജിഗാതി

...രാജാവും (പരമ...
...ത്തുന്നവനും (...
...ങ്ങളാക്കപ്പെറും ക...
... പോലും (ജ...

അന്വയം:—

പ്രിയഃ, ദേവ–വാതഃ	— പ്രീണയിതാ, ദേവൈരഭിഗതഃ
രണ്യഃ സോമഃ ഇന്ദ്രായ	— രമണീയസ്സ ഇന്ദ്രസ്യ
മദായ സഹസ്ര–ധാരഃ	
ശത–വാജഃ	— ഹർഷായ, അപരിമിത ധാരാ യുക്തഃ, ബഹുബലഃ
ഇന്ദുഃ വാജീ ന സപ്തിഃ	— പാത്രേഷു ക്ഷരൻ ബലവാനശ്വഃ
സമനാ	— സങ്ഗ്രാമേ ഇവ
കലശേ പരി ജിഗാതി	— ദ്രോണകലശേ പരിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—പ്രീതികരനും ദേവന്മാരാൽ നേരേ പ്രാപിക്കപ്പെട്ടവനും രമണീയനുമായ സോമൻ ഇന്ദ്രന്നു ഹർഷത്തിന്നായി കണക്കററ ധാരകളോടുകൂടി ബഹുബലനായി പാത്രങ്ങളിൽ പതിച്ചുകൊണ്ടു്, കരുത്തുററ കുതിര യുദ്ധത്തിലെന്നപോലെ, ദ്രോണകലശത്തിലെത്തുന്നു.

10 സപൂർവ്വ്യോവസുവിജ്ജായമാനോ
മൃജാനോഅപ്സുദുദുഹാനോഅദ്രൗ
അഭിശസ്തിപാഭുവനസ്യരാജാ
വിദദ്ഗാതുംബ്രഹ്മണേപൂയമാനഃ വ. 7

അന്വയം:—

പൂർവ്വ്യഃ വസു–വിൽ	— പുരാണഃ വസുനഃ ധനസ്യ ലംഭയിതാ
ജായമാനഃ അപ്–സു	
മൃജാനഃ	— പ്രാദുർഭൂതഃ വസതീവരീഷു ശോധ്യമാനഃ
അദ്രൗ ദുദുഹാനഃ	— ഗ്രാവണി ദുഹ്യമാനഃ
അഭിശസ്തി–പാഃ	— അഭിശസ്തിഭ്യഃ, ശത്രുഭ്യഃ പരിരക്ഷകഃ
ഭുവനസ്യ രാജാ സഃ	— ഭൂതജാതസ്യ സ്വാമീ സോമഃ
ബ്രഹ്മണേ പൂയമാനഃ	— കർമ്മാർത്ഥം പുനാനസ്സൻ
ഗാതും വിദൽ	— യജമാനേഭ്യസ്സമീചീനം മാർഗ്ഗം പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം—പുരാണനും ധനം നേടിത്തരുന്നവനും പിറന്ന ഉടനെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും പിടിക്കല്ലിൽ നീർ ചുരത്തുന്നവനും ശത്രുക്കളിൽ നിന്നു രക്ഷിക്കുന്നവനും സകല ചരാചരങ്ങൾക്കുമീശനുമായ സോമൻ കർമ്മത്തിന്നുവേണ്ടി ശുദ്ധിപൂകുന്നവനായി യജമാനന്മാർക്കു സന്മാർഗ്ഗം കൊടുക്കുന്നു, അവരെ സന്മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ നടത്തുന്നു.

11 ത്വയാഹിനഃപിതരസ്സോമപൂർവ്വേ
കർമ്മാണിചക്രുഃപവമാനധീരാഃ
വന്വന്നവാതഃപരിധീരപോർണ്ണു
വീരേഭിരശ്വൈർമ്മഘവാഭവാനഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, സോമ
ധീരാഃ — കർമ്മണി കുശലാഃ
നഃ പൂർവ്വേ പിതരഃ — പുരാതനാ അങ്ഗിരസഃ
ത്വയാ ഹി കർമ്മാണി
ചക്രുഃ — ത്വയാ സഹായേനൈവാഗ്നിഷ്ടോമാദീനി കൃതവന്തഃ
(കിഞ്ച) വന്വൻ അവാതഃ — ശത്രൂൻ ഹിംസൻ, വൈരാഹി ഗന്തവ്യം
പരി-ധീൻ അപ ഊർണ്ണു — പരിധയഃ രാക്ഷസാഃ, താൻ അപോർണ്ണുഹി, അപച്ഛാദയ, ജഹി
വീരേഭിഃ അശ്വൈഃ — വീരൈഃ പുത്രൈരശ്വൈശ്ച സഹ
നഃ മഘ-വാ ഭ — അസ്മാകം ധനവാൻ, ധനദാതാ ഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, കർമ്മകുശലന്മാരായ ഞങ്ങളുടെ പൂർവ്വപിതാക്കൾ, അങ്ഗിരസ്സുകൾ, അവിടുന്നാകുന്ന സഹായനോടുകൂടി മാത്രമാണ് അഗ്നിഷ്ടോമാദി കർമ്മ

ങ്ങാം ചെയ്യുന്നു്. പിന്നെ, ശത്രുക്കളെ ഹിംസിക്കുന്നവനും അവരാൽ അടക്കപ്പെടാത്തവനുമായ അവിടുന്ന് രാക്ഷസന്മാരെ മൂടിയാലും, മുടിച്ചാലും. പുത്രന്മാരോടും കതിരുകളോടുംകൂടി ഞങ്ങൾക്കവിടുന്ന് പ്രഭുവായാലും, ധനദാതാവായാലും.

12 യഥാപവഥാമനവേവയോധാ

അമിത്രഹാവരിവോവിദ്ധവിഷ്മാൻ

ഏവാപവസ്വദ്രവിണന്ദധാന

ഇന്ദ്രേസന്തിഷ്ഠജനയായുധാനി

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) യഥാ

മനവേ	— പുരാ തന്നാമകായ രാജ്ഞേ
വയഃ–ധാഃ	— അന്നസ്യധാതാ, തഥാ
അമിത്ര–ഹാ,	
വരിവഃ–വിൽ	— ശത്രുഹന്താ, ധനസ്യ ലംഭയിതാ
ഹവിഷ്മാൻ	— പുരോഡാശാദിയുക്തസ്സൻ
അപവഥാഃ	— തസ്മൈ ധനാദികം പ്രദാതും യഥാ ഗച്ഛഃ

ഏവ (ഏവമസ്മഭ്യമപി)

ദ്രവിണം ദധാനഃ പവസ്വ— ധനം പ്രയച്ഛന്നസ്മദഭിമുഖമാഗച്ഛ (കിഞ്ചാസ്മാഭിർദ്ദീയമാനസ്ത്വം)

ഇന്ദ്രേ സം തിഷ്ഠ	— സമ്യക് തിഷ്ഠ
ആയുധാനി ജനയ	— ത്വദീയാനി തസ്മൈ പ്രകാശയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പണ്ടു മനുവിന്ന് അന്നദാതാവായും ശത്രുഹന്താവായും ധനം നേടിക്കൊടുക്കുന്നവനായും പുരോഡാശാദി ഹവിസ്സോടുകൂടി ധനം കൊടുക്കാൻ പോയതുപോലെ, ഞങ്ങൾക്കും ധനമേകിക്കൊണ്ടു നേരേ വന്നാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളാൽ ഹവിസ്സാക്കപ്പെടേണ്ടുമവിടുന്ന്, ഇന്ദ്രങ്കൽ വേണ്ടപോലെ വർത്തിച്ചാലും. അവിടുത്തെ ആയുധങ്ങളിന്ദ്രന്നു പ്രകാശിപ്പിച്ചാലും.

13 പവസ്വസോമമധുമാംഋതാ
വാപോവസാനോഅധിസാനോഅവ്യേ
അവദ്രോണാനിഘൃതവാന്തിസീദ
മദിന്തമോമത്സരഇന്ദ്രപാനഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, മധു-മാൻ,

ഋത-വാ	— മധുരരസോപേതഃ യജ്ഞവാംസ്ത്വം
അപഃ വസാനഃ	— വസതീവരീരേക ധനാശ്ചാച്ഛാദയൻ
അധി സാനൌ	— അധികം സമുച്ഛ്രിതേ
അവ്യേ പവസ്വ	— അവിമയേപവിത്രേ ക്ഷര
(തതഃ) ഇന്ദ്ര-പാനഃ	— ഇന്ദ്രേണ പാതവ്യഃ
മത്സരഃ മദിൻ-തമഃ	— മദകരഃ മാദയിതൃതമസ്ത്വം
ഘൃത-വന്തി ദ്രോണാനി	— ഉദകവതോ ദ്രോണകലശാൻ
അവ സീദ	— അവതിഷ്ഠസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, മധുരരസയുക്തനും യജ്ഞവാനായ അവിടുന്ന് വസതീവര്യേകധനകളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ മറച്ചുകൊണ്ട്, ഉന്നതസ്ഥാനത്ത് ആട്ടിൻരോമമുററ ശോഭപവിത്രത്തിലൊഴുകിയാലും. പിന്നെ, ഇന്ദ്രന്ന കുടിക്കേണ്ടുന്നവനും തുഷ്ടികരനും ഏററവും ഹർഷകരനുമായ അവിടുന്ന് ജലവത്തുക്കളായ ദ്രോണകലശങ്ങളിലിരുന്നാലും.

14 വൃഷ്ടിന്ദിവശ്ശതധാരഃപവസ്വ
സഹസ്രസാവാജയുദ്ദേവവീതൌ
സംസിന്ധുഭിഃകലശേവാവശാന
സ്സമുസ്രിയാഭിഃപ്രതിരന്നആയുഃ

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ,) ശത–ധാരഃ	— ബഹുധാരോപേതസ്ത്വം
ദിവഃ വൃഷ്ടിം പവസ്വ	— അന്തരിക്ഷാദ്വർഷം കുരു
ദേവ–വീതൌ	
സഹസ്ര–സാഃ	— യജ്ഞേ സഹസ്രസംഖ്യാകം ധനം ദാതാ
വാജ–യുഃ	— തേഷാം ഹവിരന്നം കാമയമാനസ്ത്വം
സിന്ധു–ഭിഃ	— സ്യന്ദമാനാഭിർവ്വസതീവരീഭിഃ
കലശേ വാവശാനഃ സം	— ദ്രോണകലശേ കാമയമാന സ്സങ്ഗച്ഛസ്വ
(തഥാ ത്വം) നഃ ആയുഃ	
പ്ര–തിരൻ	— ജീവനം പ്രവർദ്ധയൻ
ഉസ്രിയാഭിഃ സം	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിഃ കലശേ സംഗച്ഛസ്വ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ബഹുധാരകളോത്ത അവിടുന്ന് അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന് മഴ പെയ്യിച്ചാലും. യജ്ഞത്തിലായിരക്കണക്കിൽ ധനമേകുന്നവനും യജ്ഞകർത്താക്കളുടെ ഹവിസ്സിച്ഛിക്കുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഒഴുകുന്ന വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂത ജലങ്ങളിലൂടെ ദ്രോണകലശത്തിൽ ഇച്ഛപൂണ്ട് എത്തിച്ചേർന്നാലും. അതുപോലെ ഞങ്ങൾക്കായുസ്സു വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ദ്രോണകലശത്തിൽ പശുവിൻപാൽ മുതലായവയോടു കൂടിച്ചേർന്നാലും.

15 ഏഷസ്യസോമോമതിഭിഃപുനാ
നോത്യോനവാജീതരതീദരാതീഃ
പയോനദുഗ്ധമദിതേരിഷിര
മുർവ്വിവഗാതുസ്സുയമോനവോള്ഹാ വ. 8

അന്വയം:–

അത്യഃ ന വാജീ	— അതനശീലോശ്വ ഇവ
അരാതീഃ തരതി ഇൽ	— സങ്ഗ്രാമേ ശത്രൂൻ തരത്യേവ, ഹിനസ്ത്യേവ

ഏഷഃ സ്യഃ സോമഃ
മതി-ഭിഃ — സ്തോത്രൈഃ
പുനാനഃ — പൂയമാനോ ഭവതി
(കിഞ്ച) അദിതേഃ
ഇഷിരം ദുഗ്ധം പയഃ ന — ഗോരന്വേഷണീയം ക്ഷീരം യഥാപൂതം ഭവതി തഥാ സോമഃ പരിശുദ്ധഃ

(അപിച) ഉരു-ഇവ
ഗാതുഃ — വിസ്തീർണ്ണോ മാർഗ്ഗ ഇവ സർവൈസ്സമാശ്രയണീയഃ

(തഥാ) വോള്ഹാ ന
സു-യമഃ — വോഢാശ്വഃ സുഷ്ഠുനിയന്തും ശക്യോ യഥാ ഭവതി തഥാ സോമസ്തോതൃഭിർനിയന്തവ്യഃ ഭവതി

അർത്ഥം—ഓട്ടക്കാരനായ കുതിര യുദ്ധത്തിൽ ശത്രുക്കളെ തുരത്തുകതന്നെ ചെയ്യുന്നപോലെ, ഈ സോമൻ സ്തോത്രങ്ങളാൽ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്നവനായി ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ, പശുവിന്റെ തേടിനേടേണ്ടും പാൽപോലെ സോമൻ പരിശുദ്ധനാകുന്നു. വിസ്തീർണ്ണമായ മാർഗ്ഗം എല്ലാവരാലുമാശ്രയിയ്ക്കപ്പെടുന്നത് കടന്നെത്താൻ, ഏററു കുതിര നിയന്ത്രിക്കപ്പെടാൻ പററുന്നപോലെ, സോമൻ സ്തോതാക്കരംക്കു നിയന്ത്രണാധീനനായി ഭവിക്കുന്നു.

16 സ്വായുധസ്സോതൃഭിഃപൂയമാ
നോഭ്യർഷഗുഹ്യഞ്ചാരുനാമ
അഭിവാജംസപ്തിരിവശ്രവ
സ്യാഭിവായുമഭിഗാദേവസോമ

അന്വയം:—
ഹേ ദേവ, സോമ, സു-
ആയുധഃ — ശോഭനായുധഃ
സോതൃ-ഭിഃ പൂയമാനഃ — അഭിഷുണ്വദ്ഭിഃ പൂയമാനസ്ത്വം

ഗുഹ്യം, ചാരു നാമ	—	ഗുഹാഹിതം, കമനീയം ത്വദീയം രസാത്മകം ശരീരം
(സ്തുതിഭിസ്സഹ) അഭി അർഷ	—	കലശാദീന്യഭിഗമയ
(കിഞ്ച) സപ്തിഃ-ഇവ ശ്രവസ്യാ	—	അശ്വഇവ വർത്തമാനസ്ത്വം അസ്മദീയായാമന്നേച്ഛായാം
വാജം അഭി	—	അന്നമഭ്യർഷ
വായും അഭി	—	പ്രാണമഭിഗമയ
ഗാഃ അഭി	—	പശൂനഭിഗമയ

അർത്ഥം—അല്പയോ ദേവനായ സോമ, ശോഭനായുധനും സംസ്തോതാക്കളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ അവിടുന്ന്, മറഞ്ഞുകിടക്കുന്നതും മനോഹരവുമായ അവിടുത്തെ രസരൂപമായ ശരീരത്തെ സ്തുതികളോടുകൂടി കലശങ്ങളിലേയ്ക്കെത്തിച്ചാലും. പിന്നെ, കുതിരപോലെയുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കന്നേച്ഛയുണ്ടാകുമ്പോൾ അന്നമെത്തിച്ചാലും. പ്രാണനെ എത്തിച്ചാലും പശുക്കളെ എത്തിച്ചാലും.

17 ശിശുംജജ്ഞാനംഹര്യതംമൃജന്തി

ശുംഭന്തിവഹ്നിംമരുതോഗണേന

കവിർഗ്ഗീർഭിഃകാവ്യേനാകവിസ്സ

ന്ഥ്സോമഃപവിത്രമത്യേതിരേഭൻ

അന്വയം:—

ശിശും ജജ്ഞാനം	—	ശിശുവൽ പ്രാദുർഭൂതം
ഹര്യതം	—	കാമ്യമാനം സോമം
മരുതഃ മൃജന്തി	—	ശോധയന്തി
(കിഞ്ച) വഹ്നിം ഗണേന ശുംഭന്തി	—	വോഢാരം സോമമാത്മീയേന സപ്തസംഖ്യാകേന ഗണേനാലങ്കുർവന്തി

(തതഃ) കവിഃ സോമഃ
കാവ്യേന — ക്രാന്തപ്രജ്ഞഃ കവികർമ്മണാ
കവിഃ സൻ രേഭൻ — ശബ്ദോപേതസ്സൻ ശബ്ദായമാനഃ
ഗീഃ-ഭിഃ പവിത്രം അതി
ഏതി — സ്തുതിഭിസ്സഹാതീത്യഗച്ഛതി

അർത്ഥം—കുട്ടിയെപ്പോലെ പിറന്ന കമനീയനായ സോമനെ മരുത്തുക്കൾ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. യജ്ഞാദികൾ വഹിക്കുന്ന അവിടത്തെ, തങ്ങളുടെ ഏഴു ഗണങ്ങളുമൊത്തു് മരുത്തുക്കളലങ്കരിക്കുന്നു. പിന്നെ. കവിഞ്ഞ പ്രജ്ഞാനമൊത്ത സോമൻ കവികർമ്മമായ സ്തോത്രത്താൽ വാക്കുച്ചരിക്കുന്നവനായി, ശബ്ദിക്കുന്നവനായി പവിത്രത്തെ കടന്നെത്തുന്നു.

18 ഋഷിമനായഋഷികൃൽസ്വർഷാ
സഹസ്രണീഥഃപദവീഃകവീനാം
തൃതീയന്ധാമമഹിഷസ്സിഷാസ
ന്ത്സോമോവിരാജമനുരാജതിഷ്ടുപ്

അന്വയം:—
ഋഷി-മനാഃ — സർവ്വദർശനശീലമനസ്കഃ
(അത ഏവ) ഋഷി-കൃൽ — സർവ്വസ്യ ദർശനകർത്താ
സ്വഃ-സാഃ,
സഹസ്ര-നീഥാ — സർവ്വസ്യ സംഭക്താ, ബഹുവിധ സ്തുതികഃ (നീഥാ സ്തുതിഃ)
കവീനാം പദ-വീഃ — സ്ഖലിതാനാം പദാനാം സാധുത്വേന യോജയിതാ
യഃ (പ്രസിദ്ധ്യതേ, സഃ)
മഹിഷഃ സോമഃ — മഹാൻ സോമഃ
തൃതീയം ധാമ സിസാസൻ — ദ്യുലോകം സംഭക്തുമിച്ഛൻ
സ്തുപ് വി-രാജം — സ്തൂയമാനസ്സൻ വിശേഷേണ രാജന്തമിന്ദ്രം
അനു രാജതി — പ്രകാശയതി

അർത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്ന ശീലമുററ മനസ്സുററവനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ എല്ലാവർക്കും ദർശനകർത്താവും എല്ലാററിനെയും പ്രാപിക്കുന്നവനും ആയിരക്കണക്കിൽ സ്തുതികളോത്തവനും കവി

കറംകഛ പിഴച്ച പദം തിരുത്തുന്നവനുമായി ആരുണ്ടോ ആ മഹാനായ സോമൻ ദ്യുലോകം പുകാനിച്ഛിക്കുന്നവനും സ്തുതിക്കപ്പെട്ടുന്നവനുമായി ശോഭമാനനായ ഇന്ദ്രനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു.

19 ചമൂഷച്ഛ്യേനശ്ശകുനോവിഭൃത്വാ

ഗോവിന്ദുർദ്രപ്സആയുധാനിബിഭ്രൽ

അപാമൂർമ്മിംസചമാനസ്സമുദ്ര

ന്തുരീയന്ധാമമഹിഷോവിവക്തി

അന്വയം:—

ചമൂ–സൽ, വി–ഭൃത്വാ	— ചമസേഷുസീദൻ, വിഹരണശീലഃ
ശ്യേനഃ ശകുനഃ	— ശംസനീയഃ ശക്തഃ
ഗോ–വിന്ദുഃ ദ്രപ്സഃ	— ഗവാം ലംഭകഃ ദ്രവണശീലഃ
ആയുധാനി ബിഭ്രൽ	— ധാരയൻ
അപാം ഊർമ്മിം സമുദ്രം സചമാനഃ	— ഉദകാനാം പ്രേരകമന്തരിക്ഷം സേവമാനഃ
മഹിഷഃ തുരീയം ധാമ വിവക്തി	— സോമഃ ചതുർത്ഥം ചാന്ദ്രമ സംസ്ഥാനം സേവതേ

അർത്ഥം—വാലന്മരികയിലിരിക്കുന്നവനും വിനോദശീലനും പ്രശംസനീയനും ശക്തനും പശുക്കളെ നേടിത്തരുന്നവനും ഒഴുകുന്നവനും ആയുധങ്ങളേന്തിയവനും ജലംവിടുന്ന അന്തരിക്ഷത്തെ ആശ്രയിച്ചവനും മഹാനുമായ സോമൻ നാലാമത്തെ, ചന്ദ്രസംബന്ധിയായ സ്ഥാനം പ്രാപിക്കുന്നു. (ദ്യോവും ഭ്രുവുമന്തരിക്ഷവും കഴിച്ച് ചാന്ദ്രമണ്ഡലം നാലാമത്തേത്).

20 മര്യോനശ്ശുഭ്രസ്തന്വംമൃജാ

നോത്യോനസൃത്വാസനയേധനാനാം

വൃഷേവയൂഥാപരികോശമർഷൻ

കനിക്രദച്ചമ്വോ൨ രാവിവേശ

അന്വയം:-

ശുഭ്രഃ മര്യഃ ന	— അലങ്കൃതോ മനുഷ്യ ഇവ
തന്വം മൃജാനഃ	— വസതീവരീഭിശ്ശോധയൻ
ധനാനാം സനയേ	— ലാഭായ
അത്യഃ ന സൃത്വാ	— അതനശീലോശ്വ ഇവ സരണശീലഃ
വൃഷാ-ഇവ യൂഥാ	— യഥാ യൂഥാനി പ്രതിഗച്ഛൻ ശബ്ദം കരോതി തഥാ
കോശം പരി അർഷൻ	— ചർമ്മണാകൃതം പാത്രം പരിഗച്ഛൻ
കനിക്രദൽ	— പുനഃ പുനശ്ശബ്ദം കർവ്വൻ
ചമ്വോഃ ആ വിവേശ	— അധിഷവണ ഫലകയോരാ വിശതി

അർത്ഥം-അലങ്കാരംപൂണ്ട മനുഷ്യനെന്നപോലെ സ്വശരീരം വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നവനും, ധനം നേടാനായി ഓട്ടക്കാരനായ കുതിരപോലെ തള്ളുന്നവനും, പശുക്കൂട്ടത്തെ, ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് കാള പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, തോൽസഞ്ചിയെ പ്രാപിക്കുന്നവനുമായ സോമൻ വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു

21 പവസ്വേന്ദോപവമാനോമഹോഭിഃ
കനിക്രദൽപരിവാരാണ്യർഷ
ക്രീളഞ്ചമ്വോ ॥ രാവിശപൂയമാന
ഇന്ദ്രം തേ രസോമദിരോമമത്തു

അന്വയം'—

ഹേ ഇന്ദോ, മഹഃ-ഭിഃ	— പൂജകൈരുത്വിക്ഭിഃ
പവമാനഃ പവസ്വ	— പൂയമാനഃ ക്ഷരിഭിഃ
(ത്വം) കനിക്രദൽ	— ഭൃശം ശബ്ദകരഃ
വാരാണി പരി അർഷ	— അവേർവ്വാലർവ്വൻ പരിഗച്ഛ നി പവിത്രാണി

ചമോഃ ക്രീളൻ പൃയമാനഃ

ആ വിശ	— അധിഷവണ ഫലകയോ സ്സങ്കീഡമാനസ്സൻ ക്ഷരൻ പാത്രാണി പ്രവിശ
(അനന്തരം) മദിരഃ	
തേ രസഃ	— മദകരസ്ത്വദീയോരസഃ
ഇന്ദ്രം മമത്തു	— മാദയതു

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഉപാസകരായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനായൊഴുകിയാലും. പിന്നെ, ഉറക്കേ ശ്ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു് ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രം മുററും പ്രാപി ച്ചാലും. സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ കളിച്ചുകൊണ്ടു ഒഴുകിപ്പാത്ര ങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചാലും. അതിന്നുശേഷം അവിടുത്തെ ഹർഷ കരമായ രസം ഇന്ദ്രനെ സന്തോഷിപ്പിക്കട്ടെ.

22 പ്രാസ്യധാരാബൃഹതീരസൃഗ്ര

ന്നക്തോഗോഭിഃകലശാആവിവേശ

സാമകൃണ്വന്സാമന്യോവിപശ്ചിൽ

ക്രന്ദന്നേത്യഭിസഖ്യുന്നജാമിം

അന്വയം:—

അസ്യ ബൃഹതീഃ ധാരാഃ	— ബൃഹത്യഃ, മഹത്യഃ ധാരാഃ
പ്ര അസൃഗ്രൻ	— പ്രസൃജ്യന്തേ
(തതസ്സഃ) ഗോഭിഃ അക്തഃ	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭി സ്സിക്തസ്സൻ
കലശാൻ ആ വിവേശ	— ആവിശതി
സാമ കൃണ്വൻ സാമന്യഃ	— സാമാനി കർവ്വൻ സാമഗാന കുശലഃ
വിപഃ—ചിൽ ക്രന്ദൻ	— സർവ്വജ്ഞാനാനസ്സോമോ ദേവാനാഹ്വയൻ
സഖ്യുഃ ന ജാമിം	— ജായാം യഥേതരോല്പബുടോ വേഗേനാഭി ഗച്ഛതി തദ്വൽ
അഭി എതി	— ഗ്രഹാദീനി ത്വരയാഭി ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ആ സോമൻെറ പെരിയ ധാരകൾ വിടപ്പെടുന്നു. അവിടുന്ന പശുവിൻപാൽ മുതലായവയാൽ നനയ്ക്കപ്പെട്ട കലശങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. സാമങ്ങൾ ചൊല്ലിക്കൊണ്ട് സാമഗാനവിദഗ്ധനും സർവ്വജ്ഞനുമായ സോമൻ ദേവന്മാരെ വിളിച്ചുകൊണ്ട്, ചങ്ങാതിയുടെ ഭാര്യയെ വിഷയലമ്പടനായ ഒരാൾ വേഗത്തിൽ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, കുണ്ടന്തരികമുതലായ പാത്രങ്ങളിൽ വേഗതയോടെ എത്തുന്നു.

23 അപഘ്നന്നേഷിപവമാനശത്രൂൻ
പ്രിയാന്നജാരോഅഭിഗീതഇന്ദുഃ
സീദൻവനേഷുശകുനോനപത്വാ
സോമഃപുനാനഃകലശേഷുസത്താ

അന്വയം:—
ഹേ പവമാന,
അഭിഗീതഃ — സ്തോതൃഭിരഭിഷ്ടുതഃ
ഇന്ദുഃ ശത്രൂൻ അപഘ്നൻ
ഏഷി — അപഹിംസൻ ആഗച്ഛസി
ജാരഃ പ്രിയാം ന — പ്രിയതമാമസതീം സ്ത്രീം യഥാ ഭിഗച്ഛതി തദ്വൽ
പത്വാ ശകുനഃ ന — പതനശീലഃ പക്ഷീ
വനേഷു സീദൻ — വൃക്ഷേഷു സീദൻ, തദ്വൽ
പുനാനഃ സോമഃ
കലശേഷു സത്താ — സദനശീലഃ നിഷണ്ണഃ ഭവതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെടുന്ന സോമനായ അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളെ അ മർത്തി എത്തുന്നു. പ്രിയതമയും പാതിവ്രത്യമില്ലാത്തവളുമാ സ്ത്രീയെ ജാരൻ നിഗൂഢമായി പ്രാപിക്കുന്നപോലെയും, പാ ന്ന പക്ഷി മരപ്പൊത്തുകളിലിരിക്കുന്നപോലെയും ശുദ്ധീകര യ സോമൻ കലശ

24 ആതേരുചഃപവമാനസ്യസോമ

യോഷേവയന്തിസുദുഘാസ്സുധാരാഃ

ഹരിരാനീതഃപുരുവാരോഅ

പ്സ്വചിക്രദൽകലശേദേവയൂനാം വ. 10

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, പവമാനസ്യ	
തേ രുചഃ	— പൂയമാനസ്യ തവ ദീപ്തയഃ (സ്വഭൂതാഃ)
യോഷാ–ഇവ	— സ്ത്രീ യഥാ പുത്രാണാം പയോ ദോഗ്ധി, തദ്വദ്യജമാനസ്യ ധനാദികം
സു–ദുഘാഃ, സു–ധാരാഃ	— സുഷ്ഠുദോഗ്ധ്ര്യഃ ശോഭന ധാരോപേതാഃ
ആ യന്തി	— പാത്രാദീനാ ഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) ഹരിഃ,	
ആ–നീതഃ	— ഹരിതവർണ്ണഃ, ഋത്വിഗ്ഭിരാനീതഃ
പുരു–വാരഃ	— ബഹുധാ വരണീയസ്സോമഃ
അപ്–സു	— വസതീവരീഷു പൂയമാനഃ
ദേവ–യുനാം	— ദേവാനാമിച്ഛതാം യജമാനാനാം
കലശേ അചിക്രദൽ	— പുനഃപുനഃ ക്രന്ദതേ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടത്തെ സ്വന്തം ദീപ്തികൾ, സ്ത്രീ കുട്ടികൾക്ക മുലചുരത്തുന്നപോലെ, യജമാനന്മാൎക്കൈശ്വൎയ്യങ്ങൾ നന്നായിച്ചുരത്തുന്നവയായി, നല്ല ധാരകളൊത്തവയായി പാത്രാദികളിലെത്തുന്നു. പിന്നെ, പച്ചനിറമുററവനും ഋത്വിക്കകളാൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടവനും പലപാട വരണീയനുമായ സോമൻ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ ശുദ്ധിപ്പെകി, ദേവന്മാരെ കാമിക്കുന്ന യജമാനന്മാരുടെ കലശത്തിൽ വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം–11 മുതൽ 22 കൂടി മൈത്രാവരുണിർവ്വസിഷ്ഠഃ, വാസിഷ്ഠഃ ഇന്ദ്രപ്രമതിഃ, വാസിഷ്ഠോവൃഷഗണഃ, വാസിഷ്ഠോമന്യുഃ, വാസിഷ്ഠ ഉപമന്യുഃ വാസിഷ്ഠോവ്യാഘ്രപാൽ, വാസിഷ്ഠശ്ശക്തിഃ വാസിഷ്ഠഃ കർണ്ണശ്രുൽ, വാസിഷ്ഠോമൃളീകഃ, വാസിഷ്ഠോവസുക്രഃ, ശാക്ത്യഃ പരാശരഃ, ആങ്ഗിരസഃ, കുത്സഃ ഋഷയഃ

1 അസ്യപ്രേഷാഹേമനാപൂയമാനോ
ദേവോദേവേഭിസ്സമപൃക്തരസം
സുതഃപവിത്രംപര്യേതിരേഭൻ
മിതേവസദ്മപശുമാന്തിഹോതാ

അന്വയം –

അസ്യ പ്രേഷാ ഹേമനാ	— സോമസ്യ പ്രേരകേണ ഹിരണ്യേന
പൂയമാനഃ ദേവഃ	— ദീപ്യമാനാംശുഃ
ദേവേഭിഃ രസം സം അപൃക്ത	— ദേവൈസ്സഹസമ്പൃച്യതി, സംയോജയതി
(തതഃ) സുതഃ രേഭൻ	— അഭിഷുതഃ, ശബ്ദയൻസൻ
ഹോതാ മിതാ–ഇവ	— നിർമ്മിതാൻ
പശു–മന്തി സദ്മ	— ബദ്ധപശൂൻ യജ്ഞഗൃഹാൻ യഥാ പര്യേതി തദ്വൽ
പവിത്രം പരി ഏതി	— പരിഗച്ഛതി

അർത്ഥം–തനിക്ക് (രസം പുറത്തുവിടാൻ) പ്രേരകമായ സ്വർണ്ണംകൊണ്ട് (മോതിരമിട്ട കൈകൊണ്ട്) പ്രകാശമാനനായ, ലതാരൂപനായ സോമൻ ദേവന്മാരോട് കൂടിച്ചേരുന്നു. പിന്നെ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട ശബ്ദിക്കുന്നവനായി, ഹോതാവ്, കെട്ടിയിട്ട പശുവോടുകൂടിയ യാഗശാലയെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, ശോപവിത്രത്തിലെത്തുന്നു

2 ഭദ്രാവസ്ത്രാസമന്യാ ഽ വസാനോ
മഹാൻകവിർന്നിവചനാനിശംസൻ
ആവച്യസ്വചമ്വോഃപൂയമാനോ
വിചക്ഷണോജാഗൃവിർദ്ദേവവീതൌ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ഭദ്രാ

സമന്യാ	— കല്യാണാനി, സംഗ്രാമയോഗ്യാനി
വസ്ത്രാ വസാനഃ	— വസ്ത്രാണി, ആച്ഛാദകാനി തേജാംസ്യാച്ഛാദയൻ
മഹാൻ കവിഃ	— ക്രാന്തദർശീ
നി–വചനാനി ശംസൻ	— നിതരാം വക്തവ്യാനി സ്തോത്രാണി സ്തുവൻ
വി–ചക്ഷണഃ ജാഗൃവിഃ	— സർവ്വസ്യദ്രഷ്ടാ, ജാഗരണ ശീലസ്ത്വം
പൂയമാനഃ ദേവ–വീതൌ	
ചമ്വോഃ	— യജ്ഞേ അധിഷവണഫല കയോഃ
ആ വച്യസ്വ	— പാത്രാണ്യാവിശ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, മംഗളങ്ങളും യുദ്ധയോഗ്യങ്ങളുമായ വസ്ത്രങ്ങളാം, മൂടുന്ന തേജസ്സുകളാം, പുതച്ചവനും മഹാനും കവിഞ്ഞു കാണുന്നവനും ചൊല്ലപ്പെടേണ്ടും സ്തോത്രങ്ങളെ പ്രശംസിക്കുന്നവനും എല്ലാം നന്നായിക്കാണുന്നവനും ഉണർവ്വുററവനും ശുദ്ധിപൂകുന്നവനുമായ അവിടുന്നു് സംസ്കരണ ഫലകകളിലൂടെ പാത്രങ്ങളെ പ്രാപിച്ചാലും.

3 സമുപ്രിയോമൃജ്യതേസാനോഅവ്യേ
യശസ്തരോയശസാംക്ഷൈതോഅസ്മേ
അഭിസ്വരധന്വാപൂയമാനോ
യൂയംപാതസ്വസ്തിഭിസ്സദാനഃ

അന്വയം:—

യശസാം യശഃ–തരഃ	—	യശസ്വിനാം മധ്യേതിശയേന യശസ്വീ
ക്ഷൈതഃ, പ്രിയഃ	—	ക്ഷിതൌഭവഃ പ്രീണയിതാ സോമഃ
സാനൌ, അവ്യേ	—	സമുച്ഛ്രിതേ, അവിഭവേ പവിത്രേ
അസ്മേ സം മൃജ്യതേ ഉ	—	അസ്മദർത്ഥമൃത്വിഗ്ഭിഃ പരിപൂയത ഏവ
(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ ഹേ സോമ) പൂയമാനഃ		
ധന്വ അഭി സ്വര	—	ത്വമന്തരിക്ഷേ ശബ്ദയ
യൂയം നഃ സദാ		
സ്വസ്തി–ഭിഃ പാത	—	ത്വം പരിവാരാശ്ചാസ്മാൻ സർവ്വദാക്ഷേമൈഃ പാലയത

അർത്ഥം—യശസ്വികളിൽവെച്ചത്യന്തം യശസ്വിയും ഭൂമിയിലുണ്ടായവനും പ്രീതികരനുമായ സോമൻ ആട്ടിൻരോമമററ ഉന്നതമായ ദശാപവിത്രത്തിൽ നമുക്കുവേണ്ടി ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു. (ഇനി നേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, ശുദ്ധിപുകന്ന അവിടുന്ന് അന്തരിക്ഷത്തിൽ ശബ്ദിച്ചാലും. അവിടുന്നും പരിവാരങ്ങളും ഞങ്ങളെ എന്നും ക്ഷേമങ്ങളോടു കൂടി പാലിച്ചാലും.

4 പ്രഗായതാഭ്യച്ഛാമദേവാ

ന്ഥ്സോമംഹിനോതമഹതേധനായ

സ്വാദുഃപവാതേഅതിവാരമവ്യ

മാസീദാതികലശന്ദേവയുന്നഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സ്തോതാരഃ) പ്ര ഗായത	— സോമം പ്രകർഷേണാഭിഷ്ടുത
ദേവാൻ അഭി അച്ഛാമ	— വയന്ദേവാനഭിഷ്ടുമഃ
(കിഞ്ച) മഹതേ ധനായ സോമം ഹിനോത	— പ്രഭൂതായ ധനായ സോമമഭി ഷവാത്ഥം പ്രേരയ
(തതഃ) സ്വാദുഃ അവ്യം വാരം അതി പവാതേ	— സ്വാദുകരോരസഃ അവിമയം പവിത്ര മതീത്യപവതേ
ദേവ–യുഃ	— ദേവാൻ കാമയമാനസ്സോമഃ
നഃ കലശം ആ സീദാതി	— അസ്മദീയം പാത്രമാസീദതി

അത്ഥം—അല്ലയോ സ്തോതാക്കളേ, നിങ്ങറം സോമനെ നന്നായി സ്തുതിക്കുക. ദേവന്മാരെ നാം നേരേ പൂജിക്കുന്നു. ധാരാളമായ ധനത്തിന്നുവേണ്ടി സോമനെ സംസ്കരണത്തിന്നു പ്രേരിപ്പിക്കുക, പിന്നെ സ്വാദുററ രസം ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകുന്നു. മാത്രമല്ല ദേവന്മാരെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന സോമൻ നമ്മുടെ ദ്രോണകലശത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നു.

5 ഇന്ദുർദ്ദേവാനാമുപസഖ്യമായ

ന്ഥ്സഹസ്രധാരഃപവതേമദായ

നൃഭിസ്തവാനോഅനുധാമപൂർവ്വ

മഗന്നിന്ദ്രംമഹതേസൌഭഗായ

വ. 11

അന്വയം —

ദേവാനാം സഖ്യം

ഉപ ആ-യൻ	— സഖിത്വമുപഗച്ഛൻ
സഹസ്ര—ധാരഃ ഇന്ദുഃ	— ബഹുധാരോപേതസ്സോമഃ
മദായ പവതേ	— ദേവാനാം മദായ ക്ഷരതി
നൃ-ഭിഃ സ്തവാനഃ	— കർമ്മനേതൃഭി സ്തൂയമാനഃ
പൂർവ്വം ധാമ അനു	— പുരാതനം സ്ഥാനം ദ്യുലോകമനു ഗച്ഛതി
മഹതേ സൌഭഗായ	— പ്രഭൂതായ സൌഭാഗ്യായ
ഇന്ദ്രം അഗൻ	— ഗച്ഛതി (സോമ ഇന്ദ്രേണ പീതേ മഹൻ സൌഭാഗ്യം യജമാനാനാം ഭവതി)

അർത്ഥം—ദേവന്മാരുടെ ചങ്ങാത്തം പൂകുന്നവനും കണക്കററ ധാരകളോടു കൂടിയവനുമായ സോമൻ ദേവന്മാക്ക ഹഷത്തിന്നായൊഴുകുന്നു കർമ്മനേതാക്കളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നവനായി പൂർവ്വസ്ഥാനമായ ദ്യുലോകത്തിലേയ്ക്കു പതുക്കേപ്പോകുന്നു യജമാനന്മാക്ക് മഹത്തായ സൌഭാഗ്യത്തിന്നുവേണ്ടി ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നു

6 സ്തോത്രേരായേഹരിരഷാപുനാന
ഇന്ദ്രംമദോഗച്ഛതുതേഭരായ
ദേവൈർയ്യാഹിസരഥംരാധോഅച്ഛാ
യൂയംപാതസ്വസ്തിഭിസ്സദാനഃ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ) ഹരിഃ

പുനാനഃ	— ഹരിതവർണ്ണഃ പൂയമാനസ്ത്വം
സ്തോത്രേ രായേ അർഷ	— അസ്മാഭിഃ ക്രിയമാണേ സ്തോത്രേ സതി ധനാർത്ഥമാഗച്ഛ
തേ മദഃ ഭരായ ഇന്ദ്രം ഗച്ഛതു	— ഹർഷസ്സംഗ്രാമായേന്ദ്രം പ്രാപ്നോതു

(കിഞ്ച) സ-രഥം

ദേവൈഃ	— സമാനം രഥമാസ്ഥായദൈവസ്സഹ
രാധഃ അച്ഛ യാഹി	— അസ്മാകം ധനാർത്ഥമാഗച്ഛ
യൂയം നഃ സ്വസ്തി-ഭിഃ	
സദാ പാത	— ത്വം പരിവാരാശ്ചാസ്മാൻ സർവ്വദാ ക്ഷേമൈഃ പാലയത

അർത്ഥം-അല്ലയോ സോമ, പച്ചനിറമുററവനും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രം നടക്കവേ, ഐശ്വര്യത്തിന്നായി വന്നാലും. അവിടുത്തെ ഹർഷം യുദ്ധത്തിന്നുവേണ്ടി ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കട്ടേ. ദേവന്മാരോടുകൂടി ഒററത്തേരിൽ ഞങ്ങാംക്ക ധനത്തിന്നുവേണ്ടി വന്നാലും. അവിടുന്നും പരിവാരങ്ങളും ഞങ്ങളെ എന്നും ക്ഷേമങ്ങളോടുകൂടി പാലിച്ചാലും.

7 പ്രകാവ്യമുശനേവബ്രുവാണോ

ദേവോദേവാനാഞ്ജനിമാവിവക്തി

മഹിവ്രതശ്ശുചിബന്ധുഃപാവകഃ

പദാവരാഹോഅഭ്യേതിരേഭൻ

അന്വയം:-

ഉശനാ-ഇവ	— ഏതന്നാമക ഋഷിരിവ
കാവ്യം ബ്രുവാണഃ	— സ്തോത്രമുച്ചാരയൻ
ദേവഃ	— അയം സ്തോതാ, ഋഷിർവൃഷഗണഃ
ദേവാനാം ജനിമ പ്ര വിവക്തി	— ജന്മാനി പ്രകർഷേണ പ്രബ്രവീതി
മഹി-വ്രതഃ	
ശുചി-ബന്ധുഃ	— പ്രഭൂതകർമ്മാ, ദീപ്തതേജസ്കഃ (ബധ്നന്തി ശത്രൂനിതി ബന്ധൂനിതേജാംസി)

പാവകഃ, വരാഹഃ — പാപാനാം ശോധകഃ, വരഞ്ച ത
ദഹശ്ചവരാഹഃ, തസ്മിന്നഹ
ന്യഭിഷൂയമാണത്വേന

(സോമഃ) രേഭൻ പദാ
അഭി ഏതി — ശബ്ദം കർവ്വൻ, സ്ഥാനാനി,
പാത്രാണ്യഭിഗച്ഛതി

അത്ഥം—ഉശനസ്സെന്ന ഋഷിപോലെ കാവ്യം (സ്തോത്രം) ഉച്ചരിച്ചുകൊണ്ട് ഈ സ്തോതാവായ ഋഷി, മന്ത്രദ്രഷ്ടാവായ വൃഷഗണൻ, ദേവന്മാരുടെ ഉൽപത്തികളെ നന്നായിപ്പറയുന്ന മഹാ കർമ്മിയും ശത്രുക്കളെ ബന്ധിക്കുന്ന തേജസ്സുററവനും പാപങ്ങളെ കഴുകിക്കളയുന്നവനും (ആ ദിവസം സംസ്കരണമുണ്ടെന്നുള്ളതുകൊണ്ട്) സുദിനത്തോടുകൂടിയവനുമായ സോമൻ ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് സ്വസ്ഥാനങ്ങളായ പാത്രങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു

8 പ്രഹംസാസ്സ്തൃപലംമന്യുമ
ച്ഛാമാദസ്തംവൃഷഗണാഅയാസുഃ
ആങ്ഗൂഷ്യംപവമാനംസഖായോ
ദുർമ്മഷംസാകംപ്രവദന്തിവാണം

അന്വയം —

ഹംസാസഃ വൃഷ—ഗണാഃ — ഹംസാഇവചരന്തഃ ഏതന്നാമകാ ഋഷയഃ
അമാത് — ശത്രൂണാം ബലാത്ത്രാസിതാസ്സന്തഃ
തൃപലം മന്യും — ക്ഷിപ്രപ്രഹാരിണം ശത്രൂൻ അഭിമന്യമാനം സോമം
അച്ഛ അസ്തം പ്ര അയാസുഃ — അഭിലക്ഷ്യയജ്ഞഗൃഹം പ്രായാസിഷുഃ, പ്രഗച്ഛന്തി
(തതഃ) സഖായഃ — സ്തോതാരോ വൃഷഗണാഃ
ആങ്ഗൂഷ്യം ദുഃ_മർഷം പവമാനം — സ്തോത്രാഹം, ദർധരം, ദുസ്സഹം സോമമുദ്ദിശ്യ
വാണം സാകം പ്ര വദന്തി — വാദ്യവിശേഷം സഹൈവ പ്രവാദയന്തി

അൎത്ഥം—അരയന്ന നടയൊത്ത വൃഷഗണന്മാരെന്ന ഋഷികം ശത്രുക്കളുടെ ബലത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിതരായി, ആയുധപ്രയോഗവേഗമുററവനും ശത്രുക്കളെ ക്ഷേപിക്കുന്നവനുമായ സോമനെ ലക്ഷ്യമാക്കി, യാഗശാലയെപ്പൂകുന്നു. പിന്നെ, ചഞ്ചാതമുററ സ്തോതാക്കളായ വൃഷഗണന്മാർ സ്തോത്രാൎഹനും ശത്രുക്കൾക്കു ദുസ്സഹനുമായ സോമനേക്കുറിച്ച് സ്തോത്രങ്ങളോടൊപ്പം വാദ്യവും മുഴക്കുന്നു.

9 സരംഹതഉരുഗായസ്യജൂതിം
വൃഥാക്രീളന്തംമിമതേനഗാവഃ
പരീണസങ്കൃണുതേതിഗ്മശൃങ്ഗോ
ദിവാഹരിൎദ്ദദൃശേനക്തമൃജ്രഃ

അന്വയം:—

സഃ ഉരു–ഗായസ്യ ജൂതിം — സോമഃ ബഹുഭിസ്തുതസ്യാത്മനോ ഗതിമനുസരൻ
രംഹതേ — അതിശീഘ്രം ഗച്ഛതി
വൃഥാ ക്രീളന്തം — അനായാസേന വിഹരന്തന്തം
ഗാവഃ ന മിമതേ — അന്യേഗന്താരോന പരിച്ഛിന്ദന്തി, അനുഗന്തും ന ശക്നുവന്തി
(കിഞ്ച) തിഗ്മ–ശൃങ്ഗഃ — ശൃണന്തി, ഹിംസന്തി തമാംസീതി ശൃങ്ഗാണി തേജാംസി, തീക്ഷ്ണതേജാഃ
പരീണസം കൃണുതേ — ബഹുവിധം തേജഃ കരോതി
(അന്തരിക്ഷേ വൎത്തമാന സ്സോമഃ) ദിവാ — അഹനി
ഹരിഃ ദദൃശേ — ഹരിതവൎണ്ണോ ദൃശ്യതേ, ന പ്രകാശതേ
നക്തം ഋജ്രഃ — രാത്രൗ ഋജുഗാമീ, വിസ്പഷ്ടഃ പ്രകാശയുക്തോ ദൃശ്യതേ

അൎത്ഥം—ആ സോമൻ വളരെപ്പേരാൽ സ്തുത്യനായ തന്റെ ഗതിയെ അനുസരിച്ച്, അതിവേഗത്തിൽ പോകുന്നു. അനാ

യാസമായി വിഹരിക്കുന്ന അവിടുത്തെ അനുഗമിയ്ക്കുവാൻ മററു നടത്തക്കാർ ശക്തരാകുന്നില്ല. പിന്നെ, അവിടുന്ന് തീക്ഷ്ണപ്രകാശനായി ബഹുവിധ തേജസ്സുകളുണ്ടാക്കുന്നു. അന്തരിക്ഷത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന സോമൻ പകൽ പച്ചനിറമായി, പ്രകാശിയ്ക്കാതെ കാണപ്പെടുന്നു രാത്രി പ്രസ്പഷ്ടനായും പ്രകാശയുക്തനായും കാണപ്പെടുന്നു. (ഇവിടെ സോമശബ്ദംകൊണ്ടു ചന്ദ്രനെത്തന്നെയാണ് വിവക്ഷിക്കുന്നത്.)

10 ഇന്ദുർവ്വാജീപവതേഗോന്ന്യോഘാ

ഇന്ദ്രേസോമസ്സഹഇന്വന്മദായ

ഹന്തിരക്ഷോബാധതേപര്യരാതീ

വ്വരിവഃകൃണ്വന്വൃജനസ്യരാജാ വ. 12

അന്വയം:—

ഇന്ദുഃ വാജീ — ക്ഷരണശീലഃ, ബലവാൻ
ഗോ—ന്ന്യോഘാഃ — ഗമനശീലനീചീനാഗ്രരസസംഘാതഃ
ഇന്ദ്രേ സഹഃ ഇന്വൻ — ബലകരരസം പ്രേരയൻ
സോമഃ മദായ പവതേ — തസ്യ മദാർത്ഥം ക്ഷരതി
(കിഞ്ച) രക്ഷഃ ഹന്തി — രക്ഷഃകുലം ഹിനസ്തി
(കിഞ്ച) വൃജനസ്യ രാജാ — ബലസ്യേശിതാ
വരിവഃ കൃണ്വൻ — സ്തോതൄണാം വരണീയം ധനം കർവ്വൻ
അരാതീഃ പരി ബാധതേ — ശത്രൂൻ പരിതസ്സംഹരതി

അർത്ഥം—ഒഴുകുന്നവനും ബലവാനും എപ്പോഴും ചലിക്കുന്നതാഴെ അററമുള്ള രസരാശിയേന്തിയവനും ഇന്ദ്രങ്കൽ ബലമിയററുന്ന രസം പകരുന്നവനുമായി സോമൻ അവിടുത്തെ (ഇന്ദ്രന്റെ) ഹർഷത്തിന്നായൊഴുകുന്നു. അവിടുന്നു രക്ഷസ്സുകളുടെ കുലത്തെ ഹനിക്കുന്നു. ബലത്തിന്നീശനായി, സ്തോതാക്കൾക്കു ധനമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട് ശത്രുക്കളെ പാടേ സംഹരിക്കുന്നു.

11 അധധാരയാമധ്വാപൃചാന

സ്തിരോരോമപവതേഅദ്രിദുഗ്ധഃ

ഇന്ദുരിന്ദ്രസ്യസഖ്യഞ്ജുഷാണോ

ദേവോദേവസ്യമത്സരോമദായ

അന്വയം:—

അധ അദ്രി–ദുഗ്ധഃ	— അഥഗ്രാവഭിരഭിഷുതസ്സോമഃ
മധ്വാ ധാരയാ പൃചാനഃ	— മദകാരിണ്യാ ധാരയാ ദേവാൻ സമ്പർച്ചയൻ, സംയോജയൻ
രോമ തിരഃ	— അവിരോമഭിഃ കൃതം പവിത്രന്തിരസ്കൃത്യ
പവതേ	— കലശേഷു ക്ഷരതി
(കിഞ്ച) ഇന്ദ്രസ്യ സഖ്യം	
ജുഷാണഃ	— സേവമാനഃ
ദേവഃ മത്സരഃ ഇന്ദുഃ	— ദ്യോതമാനഃ മദകരസ്സോമഃ
ദേവസ്യ മദായ	— ഇന്ദ്രസ്യ ഹർഷായ പവതേ

അർത്ഥം—അനന്തരം പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ഹർഷകരമായ പ്രവാഹത്തോടുകൂടി ദേവന്മാരുമായി സമ്പർക്കം പൂകി, ആട്ടിൻരോമമുററ പവിത്രത്തെ തള്ളിക്കടന്നൊഴുകുന്നു. പിന്നെ ഇന്ദ്രന്റെ ചങ്ങാതം കൈക്കൊള്ളുന്നവനും പ്രകാശമാനനും ഹർഷകരനുമായ സോമൻ ഇന്ദ്രന്റെ സന്തുഷ്ടിക്കായൊഴുകുന്നു.

12 അഭിപ്രിയാണിപവതേപുനാനോ

ദേവോദേവാന്ത്സ്വേനരസേനപൃഞ്ചൻ

ഇന്ദുർദ്ധർമ്മാണ്യൃതുഥാവസാനോ

ദശക്ഷിപോഅവ്യതസാനോഅവ്യേ

അന്വയം:—

ദേവഃ	— സ്വക്രീഡനശീലഃ
പ്രിയാണി ധർമ്മാണി	
ഋതു–ധാ വസാനഃ	— പ്രീണയിതൃണി ധാരകാണി തേജാംസി വസന്താദ്യൃതാ വാച്ഛാദയൻ
ഇന്ദുഃ സ്വേന രസേന	
ദേവാൻ പൃഞ്ചൻ	— ഇന്ദ്രാദീൻ സമ്പർച്ച്യൻ
പുനാനഃ അഭി പവതേ	— പൂയമാനസ്സൻ കലശാനഭി ലക്ഷ്യ ക്ഷരതി
(തം) ദശ ക്ഷിപഃ	— ദശാംഗുല്യഃ
സാനൌ അവ്യേ അവ്യത	— സമുച്ഛ്രിതേ അവിമയേ പവിത്രേ ഗമയന്തി

അർത്ഥം—വിഹാരശീലനും, പ്രിയകരങ്ങളായി സ്വയം ധരിച്ച തേജസ്സുകളും വസന്തം മുതലായ ഋതുക്കളിൽ ഉടുത്തവനുമായ സോമൻ സ്വന്തം രസത്തോടു ദേവന്മാരെ യോജിപ്പിച്ച്, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി കലശങ്ങൾക്കുനേരെ ഒഴുകുന്നു. പത്തു വിരലുകൾ അവിടത്തെ ആട്ടിൻരോമമുററ പവിത്രത്തിലെത്തിക്കുന്നു.

13 വൃഷാശോണോഅഭികനിക്രദദ്ഗാ
നദയന്നേതിപൃഥിവീമുതദ്യാം
ഇന്ദ്രസ്യേവവഗ്നുരാശൃണ്വആജൌ
പ്രചേതയന്നർഷതിവാചമേമാം

അന്വയം:—

ശോണഃ വൃഷാ	— ശോണവർണ്ണഃ കശ്ചിദ്വൃഷഭഃ
ഗാഃ അഭി–കനിക്രദൽ	— അഭിലക്ഷ്യ ശബ്ദംകരോതി, തദ്വൽ
(സോമഃ) നദയൻ	— ശബ്ദമുല്ലാദയൻ
പൃഥിവീം ഉത ദ്യാം ഏതി	— ഏതൌ ലോകൌ ഗച്ഛതി

(കിഞ്ച) വഗ്നഃ ആജൗ — തസ്യവാക്, ശബ്ദോയുദ്ധേ
ഇന്ദ്രസ്യ-ഇവ ആ ശൃണ്വേ — ഇന്ദ്രസ്യ ശബ്ദഇവ സർവ്വൈ ശ്രൂയതേ
(തതഃ) പ്ര-ചേതയൻ — ആത്മാനം സർവ്വേഷാം പ്രജ്ഞാപയൻ
ഇമാം വാചം ആ അഷതി— സമന്താൽ ഗമയതി

അത്ഥം-ഒരു ചുകന്ന കാള പശുക്കളുടെ നേരെ ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നപോലെ, സോമൻ ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു ഭൂവിനെയും ദ്യോവിനെയും പ്രാപിയ്ക്കുന്നു. അവിടുത്തെ വാക്ക്, ശബ്ദം, യുദ്ധത്തിലിന്ദ്രൻേറതുപോലെ എല്ലവരാലും കേഠക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, തന്നെ എല്ലവക്കമറിയിച്ചുകൊണ്ടു്, ഈ വാക്കിനെ, ശബ്ദത്തെ തികച്ചും പുറത്തുവിടുന്നു.

14 രസായ്യഃപയസാപിന്വമാന
ഈരയന്നേഷിമധുമന്തമംശും
പവമാനസ്സന്തനിമേഷികൃണ്വ
ന്നിന്ദ്രായസോമപരിഷിച്യമാനഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, രസായ്യഃ — ആസ്വാദ്യഃ
പയസാ പിന്വമാനഃ
ഈരയൻ — പയസായുക്തസ്ത്വം ശബ്ദം പ്രേരയൻ
മധു-മന്തം അംശും എഷി — മാധുര്യോപേതം രസമാപ്നോഷി
(കിഞ്ച) പരി-
സിച്യമാനഃ — അത്ഭിഃ പരിഷിക്തസ്ത്വം
പവമാനഃ സം-തനിം
കൃണ്വൻ — പൂയമാനസ്സന്തതാം ധാരാം കർവ്വൻ
ഇന്ദ്രായ എഷി — ഇന്ദ്രാത്ഥം ഗച്ഛസി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ആസ്വാദ്യനും പാലാചേന്നവനുമായ അവിടുന്നു ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു്, മാധുര്യമുററ രസത്തെ പ്രാപി

ക്ഷനും പിന്നെ, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ നന ച്ചപ്പെട്ടുകൊണ്ടും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടും അവിടുന്ന് ഇട വിടാത്ത ധാരയുണ്ടാക്കി ഇരുന്ന വേണ്ടിവരുന്നു.

15 ഏവാ പവസ്വ മദിരോ മദാ

യോദഗ്രാഭസ്യ നമയൻ വധസ്നൈഃ

പരി വർണ്ണം ഭരമാണോ രുശന്തം

ഗവ്യുർനോ അർഷ പരി സോമ സിക്തഃ വ. 13

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, മദിരഃ	— മദകരസ്ത്വം
ഉദ–ഗ്രാഭസ്യ	— ഉദകഗ്രാഹിണം മേഘം
വധ–സ്നൈഃ നമയൻ	— ഹനനസാധനൈഃ പ്രഹ്വീകുർവ്വൻ
മദായ ഏവ പവസ്വ	— മദാത്മമേവ പാത്രേഷു ക്ഷര
(കിഞ്ച) രുശന്തം വർണ്ണം	— ആരോചമാനം ശ്വേതം വർണ്ണം
പരി ഭരമാണഃ	— പരിതോബിഭ്രത്
സിക്തഃ ഗവ്യുഃ നഃ പരി അർഷ	— പവിത്രേ സിച്യമാനസ്ത്വ മസ്മാകം ഗാ ഇച്ഛൻ പരിഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഹർഷകരനായ അവിടുന്ന് ജല മേന്തുന്ന മേഘത്തെ വധായുധങ്ങളാൽ കനിപ്പിച്ച് (കീഴടക്കി ഹർഷത്തിന്നായി പാത്രങ്ങളിലൊഴുകിയാലും. പിന്നെ, ശോ മാനനായി, വെൺനിറമുറ്റവനായി, പവിത്രത്തിൽ നനച്ചപ്പെ ടുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക പശുക്കളെ (തരുവാൻ) ഇച്ഛിച്ചുകൊ ണ്ടു വന്നാലും.

16 ജുഷ്ടീ ന ഇന്ദോ സുപഥാ സുഗാ

ന്യുരൗ പവസ്വ വരിവാംസി കൃണ്വൻ

ഘനേവ വിഷ്വഗ്ദുരിതാനി വിഘ്ന

ന്നധി ഷ്ണുനാ ധന്വ സാനോ അവ്യേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ജുഷ്ട്വീ	— സ്തുതിഭിഃ പ്രീതോഭൂത്വാ
നഃ സു-പഥാ	— അസ്മാകം സുപഥാനി, വൈദികമാർഗ്ഗാൻ
(തഥാ) വരിവാംസി	— വരണീയാനി ധനാനി
സു-ഗാനി കൃണ്വൻ	— സുഗമാനി കുർവ്വൻ
ഉരൌ പവസ്വ	— വിസ്തീർണ്ണേ ദ്രോണകലശേ ക്ഷര
(കിഞ്ച) ഘനാ-ഇവ	— ഘനീഭൂതേന ലോഹമയായുധേനേവ
വിഷ്വക് ദുഃ-ഇതാനി	
വി-ഘ്നൻ	— സർവ്വതോ്ദുഷ്പ്രാപ്യാനി രക്ഷാംസി ഹിംസൻ
സാനൌ അവ്യേ	— സമുച്ഛ്രിതേ അവിമയേ പവിത്രേ
സ്നുനാ അധി ധന്വ	— സ്രവതാധാരാസങ്ഘതേനാ ഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സ്തുതികളെക്കൊണ്ട് പ്രീതനായി ഞങ്ങൾക്ക് വൈദികങ്ങളായ സന്മാർഗ്ഗങ്ങളും, അതുപോലെ ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ ധനങ്ങളും സുഗമങ്ങളാക്കിക്കൊണ്ട്, വിസ്തീർണ്ണമായ ദ്രോണകലശത്തിലൊഴുകിയാലും. കട്ടിയായ ലോഹായുധത്താലെന്നപോലെ, അടുക്കാൻ കഴിയാത്ത രക്ഷസ്സുകളെ ഹിംസിക്കുന്നവനായി, ഉയൎന്ന, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിൽ തുടൎച്ചയായൊഴുകുന്ന ധാരകളോടുകൂടി വന്നുചേൎന്നാലും.

17 വൃഷ്ടിന്നോഅഷ്ദിവ്യാഞ്ജിഗത്നു
മിളാവതീംശങ്ഗയീഞ്ജിരദാനും
സ്തകേവവീതാധന്വാവിചിന്വൻ
ബന്ധൂംരിമാംഅവരാംഇന്ദോവായൂൻ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ദിവ്യാം,	
ജിഗത്നും	— ദിവിഭവാം, ഗമനശീലാം
ഇളാ-വതീഃ, ശം-ഗയീം	— അന്നവതീം, സുഖസ്യ നിവാസഭൂതാം

സഹസ്ര-ധാരഃ, സുരഭിഃ — ബഹുധാരോപേതഃ, സുഗന്ധിസ്ത്വം
അദബ്ധഃ — നകൈശ്ചിദ്ധിംസിതസ്സൻ
വാജ-സാതൌ, നൃ-
സഹ്യേ പരി സ്രവ — അന്നലാഭനിമിത്തം, നൃഭിസ്സോഢവ്യേ യുദ്ധേ പരിസ്രവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഹർഷത്തിന്ന് ഹേതുവായ അവിടുന്ന്, യജ്ഞത്തിൽ, ഉയർന്ന, ആട്ടിൻരോമമുറ, ദശാപവിത്രത്തിൽ, ഒഴുകുന്ന ധാരകളോടുകൂടി എമ്പാടും വന്നാലും. കണക്കററ ധാരകളൊത്തവനും സുഗന്ധിയുമായ അവിടുന്ന് ആരാലും ഹിംസിക്കപ്പെടാത്തവനായി, അന്നലാഭത്തിന്നുവേണ്ടി മനുഷ്യർ സഹിക്കേണ്ടും യുദ്ധത്തിൽ മുററും വന്നാലും. (ഇവിടെ യുദ്ധമെന്നു് ജീവിതാദ്ധ്വാനം തന്നെ)

20 അരശ്മാനോ യേ£രഥാ അയുക്താ
അത്യാസോ ന സസൃജാനാസ ആജൌ
ഏതേ ശുക്രാസോ ധന്വന്തി സോമാ
ദേവാസസ്താ ഉപ യാതാ പിബധ്യൈ വ 14

അന്വയം —

അരശ്മാനഃ — രശ്മിവർജ്ജിതാഃ, രജ്ജുരഹിതാഃ
അരഥാഃ, അയുക്താഃ — രഥവർജ്ജിതാഃ, കേനാപ്യനിയുക്താഃ, അബദ്ധാഃ
യേ അത്യാസഃ ന ആജൌ സസൃജാനാസഃ — യേ അശ്വായഥാ യുദ്ധേ ത്വരയാ ലക്ഷ്യം ഗച്ഛന്തി
(ഏവം ദീപ്യമാനാഃ) ഏതേ ശുക്രാസഃ സോമാഃ ധന്വന്തി — ദീപ്യമാനാസ്സോമാഃ കലശമഭിഗച്ഛന്തി

(അഥ പ്രത്യക്ഷഃ) ഹേ,
ദേവാസഃ, താൻ — ദേവാഃ, ആഗച്ഛത സ്തോമാൻ
പിബദ്ധ്യൈ ഉപ യാത — പാനായോപഗച്ഛത

അർത്ഥം—കടിഞ്ഞാണില്ലാത്തവയും തേർ വിട്ടവയും പൂട്ടപ്പെടാത്തവയുമായ കുതിരകളേവ യുദ്ധത്തിൽ ഉന്നത്തിലേയ്ക്കു കുതിക്കുന്നുവോ, അതുപോലെ, പ്രകാശമാനങ്ങളായ ഈ സോമങ്ങൾ കലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. (എന്നി നേരിട്ട്) അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, ആ വരുന്ന സോമങ്ങളെ കുടിക്കാനായണഞ്ഞാലും.

21 ഏവാന്ഇന്ദോഅഭിദേവവീതിം
പരിസ്രവനഭോഅണ്ണുശ്ചമൂഷു
സോമോഅസ്മഭ്യങ്കാമ്യംബൃഹന്തം
രയിന്ദദാതുവീരവന്തമുഗ്രം

അന്വയം:—
ഹേ ഇന്ദോ, നഃ ഏവ
ദേവ-വീതിം അഭി — അസ്മദീയമേവ യജ്ഞമഭിലക്ഷ്യ
നഭഃ അണ്ണഃ — നഭസഃ, ദ്യുലോകാദുദകം, സോമരസം
ചമൂഷു പരി സ്രവ — ചമസേഷു പരിതഃ ക്ഷര
(തതഃ പരോക്ഷഃ) സോമഃ
കാമ്യം, ബൃഹന്തം — കാമ്യമാനം, പ്രവൃദ്ധം
വീര-വന്തം, ഉഗ്രം — പുത്രവന്തം, ഉൽഗൂണ്ണബലം
രയിം അസ്മഭ്യം ദദാതു — പ്രയച്ഛതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ തന്നെ യാഗത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നു് സോമരസം വാലന്മരികകളിൽ മുറ്റുമൊഴുക്കിയാലും. (എന്നിപരോക്ഷം) കമനീയവും മഹത്തും പുത്രന്മാരോടു ചേർന്നും ഉറച്ച ബലമുറ്റതുമായ ധനം സോമൻ നമുക്കു് തന്നരുളട്ടെ.

ജിര–ദാനം — ക്ഷിപ്രദാനോപേതാം
വൃഷ്ടിം നഃ അർഷ — അസ്മിൻകാലേ അസ്മാകം ഗമയ
(ത്വം) സ്തകാ–ഇവ വീതാ — അപത്യാനി യഥാ വിചി
നോഷി തദ്വത്
ബന്ധൂൻ — സ്തുത്യസ്തോതൃത്വേന ബന്ധുഭൂതാൻ
അവരാൻ — അവരദേശസ്ഥിതാൻ
വായുൻ ഇമാൻ — ത്വാമഭിഗച്ഛതോസ്മാൻ
വി–ചിന്വൻ ധന്വ — ധനാദിപ്രദാനേ ഗവേഷമാണ
സ്സൻ, ഗച്ഛ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ദ്യോവിലുണ്ടായതും സഞ്ചരിക്കുന്നതും അന്നത്തോടു കൂടിയതും (അന്നമുൽപാദിപ്പിക്കുന്നതും) സുഖമേകുന്നതും വേഗത്തിൽ (ഫലം) ദാനംചെയ്യുന്നതുമായ മഴ ഇപ്പോൾ ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും. അവിടുന്ന്, സ്വന്തം കിടാങ്ങളെ മാതാപിതാക്കളന്വേഷിക്കുന്നപോലെ, സ്തുത്യനും സ്തോതാവും തമ്മിലുള്ള ബന്ധംകൊണ്ടു ബന്ധുഭൂതരും താഴെ ഭൂമിയിൽ വർത്തിക്കുന്നവരും അവിടത്തെ സമീപിക്കുന്നവരുമായ ഞങ്ങളെ, ഞങ്ങൾക്കു തരാനുള്ള ധനത്തോടുകൂടി തിരഞ്ഞുവന്നാലും.

18 ഗ്രന്ഥിന്നവിഷ്യഗ്രഥിതംപുനാന
ഋജുംചഗാതുംവൃജിനംചസോമ
അത്യോനക്രദോഹരിരാസൃജാനോ
മര്യോദേവധന്വപസ്ത്യാവാൻ

അന്വയം –
ഹേ ദേവ, സോമ,
പുനാനഃ ഗ്രഥിതം — പൂയമാനസ്ത്വം പാപൈർബദ്ധം
മാം
ഗ്രന്ഥിം ന വി സ്യ — കശ്ചിത് ഗ്രന്ഥിം വിശ്ലേഷയതി
തദ്വദിമുഞ്ച

(കിഞ്ച) ഋജ്ജും ഗാതും ച
വൃജിനം ച — അവക്രം മാർഗ്ഗം ബലം ച മഹ്യം ദേഹി

ഹരിഃ, ആ സൃജാനഃ — ഹരിതവർണ്ണഃ, പാത്രേഷ്വാസൃജ്യ മാനസ്സൻ

അത്യഃ ന ക്രദഃ — അതനശീലോശ്വ ഇവ ക്രന്ദസി
(കിഞ്ച) മര്യഃ,
പസ്ത്യ–വാൻ ധനു — മനുഷ്യഹിതഃ, ഗൃഹവാം സ്ത്വം കലശാനഭിഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് പാപത്താൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ട എന്നെ, ഒരാറുകെട്ടഴിക്കുന്നപോലെ, മോചിപ്പിച്ചാലും. പിന്നെ നേരായ വഴിയും മനോബലവും എനിയ്ക്കു തന്നരുളിയാലും. പച്ചനിറമുററ അവിടുന്ന് പാത്രങ്ങളിൽ വിടപ്പെടുന്നവനായി, ഓട്ടക്കുതിരപോലെ, ശബ്ദിക്കുന്നു. കൂടാതെ, മനുഷ്യഹിതനും യജ്ഞഗൃഹത്തോടുകൂടിയവനുമായ അവിടുന്ന് കലശങ്ങളെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നു.

19 ജുഷ്ടോമദായദേവതാതഇന്ദോ
പരിഷ്ണനാധന്വസാനോഅവ്യേ
സഹസ്രധാരസ്സുരഭിരദബ്ധഃ
പരിസ്രവവാജസാതൌനൃഷഹ്യേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, മദായ ജുഷ്ടഃ — പര്യാപ്തസ്ത്വം
ദേവ–താതേ സാനൌ
അവ്യേ — യജ്ഞേ സമുച്ഛ്രിതേ അവിമേ പവിത്രേ

സ്നുനാ പരി ധന്വ — സ്രവണശീലേന ധാരാസങ്ഘേന പരിഗച്ഛ

22 തക്ഷദ്യദീമനസോവേനതോവാ

ഗ്ജ്യേഷ്ഠസ്യവാധർമ്മണിക്ഷോരനീകേ

ആദീമായൻവരമാവാവശാനാ

ജുഷ്ടംപതിങ്കലശേഗാവഇന്ദും

അന്വയം —

വേനതഃ മനസഃ വാക്	— കാമയമാനസ്യ സ്തോതുർവ്വാക്
യദി തക്ഷൽ	— യദ്യേനം സംസ്കരോതി
ധർമ്മണി	— ധാരകം, യോഗക്ഷേമ വിഷയമുദ്ദിശ്യ
ക്ഷോഃ അനീകേ	— ശബ്ദായമാനസ്യമുഖേ, തത്രസ്ഥിതസ്യ ജാനപദികസ്യ വാക്
ജ്യേഷ്ഠസ്യ വാ	— (ദ്വിതീയാർത്ഥേ ഷഷ്ഠീ, വാശബ്ദ ഉപമാർത്ഥേ) പ്രശസ്യതമം രാജാനം യഥാ സ്തൌതി തഥാ സോമം സ്തൌതി
ആൽ വരം, ജുഷ്ടം	— അനന്തരമേവവരണീയം, ദേവാനാം മദായപര്യാപ്തം
പതിം കലശേ ഈം ഇന്ദും	— പാലകം കലശേസ്ഥിതമേനം സോമം
വാവശാനാഃ ഗാവഃ ആ ഝ്യൻ	— സ്വീയേനപയസാ മിശ്രയിതു *മാഗച്ഛന്തി*

23 പ്രദാനദോദിവ്യോദാനപിന്വ
ഋതമൃതായപവതേസുമേധാഃ
ധർമ്മാഭുവദ്വൃജന്യസ്യരാജാ
പ്രരശ്മിഭിർദശഭിർഭാരിഭൂമ

അന്വയം:—

ദിവ്യഃ, ദാന—ദഃ	— ദിവിഭവഃ, ദാതൃഭ്യോ ധനാദീനാന്ദാതാ
ദാന—പിന്വഃ	— ദാതൃഭ്യഃ കാമാനാം ക്ഷാരയിതാ
സു—മേധാഃ	— ശോഭനപ്രജ്ഞസ്സോമഃ
ഋതായ ഋതം പ്ര പവതേ	— സത്യഭൂതായേന്ദ്രായ, സത്യഭൂതമാത്മീയം രസം പ്രകർഷേണ ക്ഷരതി
രാജാ വൃജന്യസ്യ	— രാജമാനഃ, ദീപ്യമാനസ്സുസാധുബലസ്യ
ധർമ്മാ ഭുവൽ	— ധാരയിതാ ഭവതി
(കിഞ്ച) ദശ—ഭിഃ	
രശ്മി—ഭിഃ	— കർമ്മകരണാത്മശ്രുവാനാഭിരംഗുലീഭിഃ
ഭൂമ പ്ര ഭാരി	— പ്രഭൂതം പ്രധാര്യതേ

അർത്ഥം—ദ്യോവിലുണ്ടായവനും ദാനശീലന്മാർക്ക് ധനം നല്കുന്നവനും, അവർക്കഭീഷ്ടങ്ങളെയൊഴുക്കിക്കൊടുക്കുന്നവനും ശോഭനപ്രജ്ഞനുമായ സോമൻ സത്യഭൂതനായ ഇന്ദ്രന്നായി യജ്ഞ (സത്യ)ഭൂതമായ തന്റെ രസം നന്നായൊഴുക്കുന്നു. പ്രകാശമാനനായ അവിടുന്ന് നന്മയുററ ബലം ധരിക്കുന്നു. പിന്നെ, കർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിന്നെത്തുന്ന പത്തുവിരലുകളാൽ ധന്യമായി ധരിക്കപ്പെടുന്നു.

24 പവിത്രേഭിഃപവമാനോനൃചക്ഷാ
രാജാദേവാനാമുതമർത്ത്യാനാം
ദ്വിതാഭുവദ്രയിപതീരയീണാ
മൃതംഭരൽസുഭൃതംചാർവ്വിന്ദുഃ

അന്വയം —

പവിത്രേഭിഃ പവമാനഃ — പവിത്രൈഃ പൂയമാനഃ
നൃ-ചക്ഷാഃ — നൃണാം ഫലാഫലയോർദ്രഷ്ടാ
ദേവാനാം ഉത മർത്ത്യാനാം
രാജാ — സ്വാമീ
രയീണാം രയി-പതിഃ — ബഹൂനാം ധനാനാമീശഃ, വൃത്യ വൃത്തിഭ്യാം സ്വാമീ സോമഃ
ഭിതാ ഭുവൽ — ദേവേഷ്വപി മനുഷ്യേഷു ച ഭവതി
(സഃ) ഇന്ദുഃ സു-ഭൃതം — സുഷ്ഠുസംഭൃതം
ചാരു ഋതം ഭരൽ — കല്യാണമുദകം ബിഭർത്തി

അർത്ഥം—പവിത്രങ്ങളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും ദേവന്മാൎക്കും മനുഷ്യൎക്കും സ്വാമിയും ബഹുവിധധനങ്ങൾക്കീശനും (സമൃദ്ധിദാരിദ്ര്യങ്ങൾക്ക് സ്വാമിയും) ആയ സോമൻ ദേവന്മാരിലും മനുഷ്യരിലും, രണ്ടിടങ്ങളിലും, ഭേദിക്കുന്നു ആ സോമൻ നന്നായി സംഭരിച്ച നല്ലജലം ഭരിക്കുന്നു.

25 അർവ്വാംഇവ ശ്രവസേസാതിമച്ഛേ

ന്ദ്രസ്യവായോരഭിവീതിമർഷ

സനസ്സഹസ്രാബൃഹതീരിഷോഭാ

ഭവാസോമദ്രവിണോവിൽപുനാനഃ

അന്വയം —

ഹേ സോമ,
അർവ്വാൻ-ഇവ — അന്നാതഃ യുദ്ധോദ്ദേശായഥാ ഗച്ഛതി തദ്വതം
ശ്രവസേ സാതിം അച്ഛ — അസ്മാകമന്നാർത്ഥം തഥാ ധനലാഭം പ്രതി
ഇന്ദ്രസ്യ വായോഃ വീതിം
അഭി അർഷ — തയോഃ പാനായാഭിഗച്ഛ

(ഐന്ദ്രവായവഗ്രഹേഹീന്ദ്രവായൂസഹസോമം പിബതഃ)
സഃ (ത്വം) സഹസ്രാ,

ബൃഹതീഃ	— ബഹുവിധാനി, ബൃംഹിതാനി
ഇഷഃ നഃ ദാഃ	— അന്നാന്യസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛ
പുനാനഃ (നഃ)	— പൂയമാനസ്ത്വമസ്മഭ്യം
ദ്രവിണഃ-വിൽ ഭവ	— ധനസ്യ ലംഭയിതാ ഭവ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അന്നത്തിന്നുവേണ്ടി യുദ്ധത്തിൽ കുതിര പോകുന്നപോലെ, ഞങ്ങൾക്കന്നത്തിന്നായും ധനലാഭത്തിന്നായും ഇന്ദ്രന്നും വായുവിന്നും കുടിയ്ക്കാനായി വന്നാലും. (ഐന്ദ്രവായവമായ കുണ്ടൻമരികയിൽനിന്ന് ഇന്ദ്രവായുക്കളൊപ്പം സോമം കുടിക്കുന്നു.) ആ അവിടുന്ന് ബഹുവിധങ്ങളും മഹത്തുക്കളുമായ അന്നങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്ക നൽകിയാലും. ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ധനം നേടിത്തരുന്നവനായാലും.

26 ദേവാവ്യോനഃപരിഷിച്യമാനാഃ
ക്ഷയംസുവീരംധന്വന്തുസോമാഃ
ആയജ്യവഃസുമതിംവിശ്വവാരാ
ഹോതാരോനദിവിയജോമന്ദ്രതമാഃ

അന്വയം:—

ദേവ-അവ്യഃ	— ദേവാനാം തൎപ്പയിതാരഃ
പരി-സിച്യമാനാഃ	— പരിതഃ പാത്രേഷു സിച്യമാനാഃ
സോമാഃ നഃ സു-വീരം	— അസ്മാകം ശോഭനപുത്രോപേതം
ക്ഷയം ധന്വന്തു	— ഗൃഹം പ്രേരയന്തു
(തഥാ) ആ-യജ്യവഃ	— ആഭിമുഖ്യേന യഷ്ടവ്യാഃ
വിശ്വ-വാരാഃ	
ഹോതാരഃ ന	— സൎവ്വൈൎവ്വരണീയാ ഹോതാരോ യഥാ ദേവാൻ സ്തുവന്തി
മന്ദ്ര-തമാഃ	— മാദയിതൃതമാഃ
(ഏവം) ദിവി-യജഃ	— ദ്യുലോകസ്ഥിതാൻ ഇന്ദ്രാദീൻ യജന്തഃ, അസ്മാസു
സു-മതിം	— അനുഗ്രഹബുദ്ധിം പ്രേരയന്തു

അർത്ഥം–ദേവന്മാരെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നവയും പാത്രങ്ങളിൽ മുററും വീഴ്ത്തപ്പെടുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ സൽപുത്രരൊത്ത ഗൃഹം നമുക്ക് തന്നരുളട്ടെ. അതുപോലെ നേരെ യജിക്കപ്പെടേണ്ടവയും ഏവരാലും ആദരണീയങ്ങളും ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ, ഹോതാക്കൾ ദേവന്മാരെ സ്തുതിക്കുന്നപോലെ, ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ യജിക്കുന്നവയായി നമ്മളിൽ അനുഗ്രഹബുദ്ധി അയയ്ക്കട്ടെ, ഉളക്കട്ടെ

27 ഏവാദേവദേവതാതേപവസ്വ
മഹേസോമപ്സരസേദേവപാനഃ
മഹശ്ചിദ്ധിഷ്മസിഹിതാസ്സമര്യേ
കൃധിസുഷ്ഠാനേരോദസീപുനാനഃ

അന്വയം:–

ഹേ ദേവ, സോമ,

ദേവ–പാനഃ	— ദേവൈഃ പാതവ്യസ്ത്വം
ദേവ–താതേ, മഹേ പ്സരസേ	— യജ്ഞേ, മഹതേ ഭക്ഷണായ, ദേവാനാം പാനായ
ഏവ പവസ്വ	— ഏവം ക്ഷര
(തതോ വയം) ഹിതാഃ	— ത്വയാ പ്രേരിതാസ്സന്തഃ
സ–മര്യേ	— മരണധർമ്മസഹിതേ സങ്ഗ്രാമേ
മഹഃ ചിത് സ്മസി ഹി	— ബലാധികാനപി ശത്രൂനഭിഭവേമ ഖലു
(കിഞ്ച) പുനാനഃ രോദസീ സു–സ്ഥാനേ കൃധി	— അസ്മാകം ശോഭനാവാസസ്ഥാനേ സത്യൌ കുരു

അർത്ഥം–അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, ദേവന്മാർക്കു കുടിയ്ക്കാനുള്ളതായ അവിടുന്ന് യജ്ഞത്തിലവർക്ക് പാനത്തിനായി ഈപ്രകാരമൊഴുകിയാലും അപ്പോൾ ഞങ്ങൾ അവിടുന്നാൽ

പ്രേരിതരായി മാരണമായ യുദ്ധത്തിൽ അധികബലമുള്ള ശത്രുക്കളെയും ജയിക്കുന്നുവല്ലൊ. പിന്നെ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളെ, ഞങ്ങൾക്ക് സുഖനിവാസസ്ഥാനങ്ങളാക്കിയാലും.

28 അശ്വോനക്രദോവൃഷഭിര്യുജാന

സ്സിംഹോനഭീമോമനസോജവീയാൻ

അർവ്വാചീനൈഃപഥിഭിര്യേരജിഷ്ഠാ

ആപവസ്വസൌമനസന്നഇന്ദോ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സിംഹഃ

ന ഭീമഃ — ശത്രൂണാം ഭയങ്കരഃ

(തഥാ) മനസഃ ജവീയാൻ— മനസഃ അപിവേഗവാൻ

വൃഷ–ഭിഃ യുജാനഃ — അഭിഷ്യന്ദ്വദ്ഭിരൃത്വിഗ്ഭിര്യോജ്യമാനസ്സൻ

അശ്വഃ ന ക്രദഃ — അശ്വ ഇവ ക്രന്ദസി, ശബ്ദായസേ

അർവ്വാചീനൈഃ

പഥി–ഭിഃ — അഭിമുഖൈർമ്മാർഗ്ഗൈഃ

യേ രജിഷ്ഠാഃ — അത്യന്തഋജവോഭവന്തി

(തൈർമ്മാർഗ്ഗൈഃ) നഃ

സൌമനസം ആ പവസ്വ — ആപ്രാപയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സിംഹമെന്നപോലെ ശത്രുക്കൾക്ക് ഭീകരനും, മനസ്സിനേക്കാൾ വേഗവാനും, സംസ്കർത്താക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ യോജിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് കുതിരപോലെ ശബ്ദിക്കുന്നു. അഭിമുഖങ്ങളായ മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ,

ഏററവും നേരെയുള്ള വഴികളേവയോ അവയിലൂടെ, ഞങ്ങൾക്ക് മനസ്സിന്ന് നന്മയുണ്ടാക്കിയാലും. (രാഗദ്വേഷാദികളെ നശിപ്പിച്ചാലും.)

29 ശതന്ധാരാദേവജാതാഅസൃഗ്ര

ന്ഥ്സഹസ്രമേനാഃകവയോമൃജന്തി

ഇന്ദോസനിത്രന്ദിവആപവസ്വ

പുരഏതാസിമഹതോധനസ്യ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ദേവ—ജാതാഃ	— ദേവാത്ഥം പ്രാദുർഭൂതാഃ
ശതം ധാരാഃ അസൃഗ്രൻ	— സൃജ്യന്തേ
(തതഃ) കവയഃ	— ക്രാന്തദശിനഋത്വിജഃ
സഹസ്രം ഏനാഃ മൃജന്തി	— ബഹുവിധാസ്വാദീയാധാരാഃ അലങ്കർവ്വന്തി
സനിത്രം ദിവഃ ആ പവസ്വ	— ഭജനസാധനം ധനം ദ്യുലോകാദാ പ്രാപയ
മഹതഃ ധനസ്യ പുരഃ—ഏതാ അസി	— ത്വം പ്രഭൂതസ്യ ധനസ്യ പുരതോ ഗന്താസി...

ഭവേമ ഖലു

അത്ഥം—അല്ലയ ... ാക്കവേണ്ടിയുണ്ടായ അവിടത്തെ ന... ...പ്പെടുന്നു. പിന്നെ, കവിഞ്ഞുകാ...യാ സോമ, ദേവ...ത്ത ആയിരം ധാരകളെ ...ൻ ധാരകൾ പുറത്തുവരുന്ന...ജിക്കാനുള്ള, യാഗാദി ...ന്ന ഋത്വിക്കുകൾ അവിട...രണമായ ധനം ദ്യുലോ... അലങ്കരിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ...ത്തായ ധനത്തിന്നവിടുന്ന് ...ങ്ങൾ വഴി പ്രാപിയ്ക്കാനുള്ള, മുഖ്യ പിന്നാലെ ധനംവരുന്നു.) ...ത്തിൽ നിന്നെത്തിച്ചാലും. ...ന്ഗ്രാമ

30 ദിവോനസർഗ്ഗാഅസസൃഗ്രമഹ്നാം
രാജാനമിത്രംപ്രമിനാതിധീരഃ
പിതുന്നപുത്രഃക്രതുഭിര്യതാന
ആപവസ്വവിശേഅസ്യാഅജീതിം — വ. 16

അന്വയം:–

ദിവഃ ന അഹ്നാം സർഗ്ഗാഃ	— ദ്യോതമാനസ്യാദിത്യസ്യ ദിന സംബന്ധിനോരശ്മയഃ
അസസൃഗ്രം	— വിസൃജ്യന്തേ, തദ്വൽ സോമസ്യ സർഗ്ഗാസ്സൃജന്തേ (സർഗ്ഗാധാരാഃ)
ധീരഃ രാജാ	— പ്രാജ്ഞോയം സോമഃ
മിത്രം ന പ്ര മിനാതി	— സഖായം ന ഹിനസ്തി
ക്രതു–ഭിഃ യതാനഃ	— കർമ്മഭിര്യതമാനഃ
പുത്രഃ പിതുഃ ന	— പിതുര്യഥാനപരാഭവേണ്ട്കരോതി, തദ്വത്വം
അസ്യൈ വിശേ	
അജീതിം	— പ്രജായൈ അപരാഭവം
ആ പവസ്വ	— ആപ്രാപയ

അർത്ഥം—പ്രകാശമാനനായ സൂര്യന്റെ പകൽക്കതിരുകൾ ചിതറപ്പെടുന്നപോലെ, സോമന്റെ ധാരകളാകുന്ന രശ്മികൾ പരക്കുന്നു. പ്രാജ്ഞനായ ഈ സോമൻ ചങ്ങാതിയെ ഹനിക്കുന്നില്ല, ക്ലേശിപ്പിക്കുന്നില്ല. കർമ്മങ്ങൾകൊണ്ട് യത്നിക്കുന്ന മകൻ അച്ഛന്നു തോല്വ വരുത്താത്തതുപോലെ, (കർമ്മങ്ങളാൽ യത്നിക്കുന്ന) അവിടുന്ന് ഈ പ്രജയ്ക്ക് (എനിയ്ക്ക്) അപരാജയം, വിജയമെത്തിച്ചാലും.

31 പ്രതേധാരാമധുമതീരസൃഗ്രൻ
വാരാൻയൽപൂതോഅത്യേഷ്യവ്യാൻ
പവമാനപവസേധാമഗോനാം
ജജ്ഞാനസ്സൂര്യമപിന്വോഅർകൈഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, തേ	
മധു–മതീഃ ധാരാഃ	— സോമ, തവസ്വഭൂതാ മധുമത്യോ ധാരാഃ
യൽ പൂതഃ	— യദാവസതീവരീഭിശ്ശുദ്ധസ്ത്വം
അവ്യാൻ വാരാൻ	— അവിഭവാൻ വാലാൻ, പവിത്രാണി
അതി ഏഷി	— അതീത്യഗച്ഛസി, തദാ
പ്ര അസൃഗ്രൻ	— പ്രസൃജ്യന്തേ
ധാമ ഗോനാം (പയസേ)	
പവസേ	— ധാരകണ്ഗവാം പയോലക്ഷീകൃത്യ ക്ഷരസി
(തതഃ) ജജ്ഞാനഃ	
അർകൈഃ	— ജായമാനസ്ത്വം സ്വതേജോഭിഃ
സൂര്യം അപിന്വഃ	— ആദിത്യം പൂരയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, അവിടുന്ന് വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ ശുദ്ധനായി, ആട്ടിൻ രോമമുറ ശോപവിത്രങ്ങളെ കടന്നുപോകുമ്പോഴം, അവിടേയ്ക്കു ചേർന്ന മാധുര്യമുറ ധാരകരം പുറത്തു വരുത്തപ്പെടുന്നു. തനിയ്ക്കു ധാരകമായ (തന്നിൽ ചേരേണ്ടം) പശുക്കളുടെ പാലിനെ ഉന്നം വെച്ച് അപ്പോഴവിടുന്നൊഴുകുന്നു. മാത്രമല്ല, പിറന്ന ഉടനെത്തന്നെയാണ് സ്വതേജസ്സുകളാൽ സൂര്യനെ പൂർണ്ണനാക്കുന്നതു്.

32 കനിക്രദദനുപന്ഥാമൃതസ്യ

ശുക്രോവിഭാസ്യമൃതസ്യധാമ

സഇന്ദ്രായപവസേമത്സരവാൻ

ഹിന്വാനോവാചംമതിഭിഃകവീനാം

അന്വയം:—

(സോമഃ) ഋതസ്യ പന്ഥാം

അനു	— സത്യഭൂതസ്യ യജ്ഞസ്യമാർഗ്ഗം പ്രതി
കനിക്രദൽ	— പുനഃപുനശ്ശബ്ദായതേ
(അഥപ്രത്യക്ഷഃ)	
അമൃതസ്യ ധാമ	— അമരണധർമ്മസ്യ സ്ഥാനഭൂതഃ, അമരണഃ
ശുക്രഃ വി ഭാസി	— ശുക്ലവർണ്ണസ്ത്വം വിശേഷേണ രാജസി
മത്സര—വാൻ സഃ	— മദകരരസവാൻ സഃ ത്വം
കവീനാം മതി—ഭിഃ	— സ്തോതൄണാം സ്തുതിഭിസ്സഹ
വാചം ഹിന്വാനഃ	— ശബ്ദം പ്രേരയൻ
ഇന്ദ്രായ പവസേ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം ക്ഷരസി

അർത്ഥം—സോമൻ സത്യഭൂതമായ യജ്ഞത്തിൻെറ മാർഗ്ഗമനുസരിച്ച് വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിക്കുന്നു. (എന്നി നേരിട്ട്) ശാശ്വതത്വത്തിൻെറ ഇരിപ്പിടമായവനും വെൺനിറമൊത്തവനുമായ അവിടുന്ന് നന്നായിശ്ശോഭിക്കുന്നു. ഹർഷകരമായ രസമുററവനായി, സ്തോതാക്കളുടെ സ്തുതികളോടൊപ്പം ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട്, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടിയൊഴുകുന്നു.

33 ദിവ്യസ്സുപർണ്ണോവചക്ഷിസോമ

പിന്വന്ധാരാഃകർമ്മണാദേവവീതൌ

ഏന്ദോവിശകലശംസോമധാനം

ക്രന്ദന്നിഹിസൂര്യസ്യോപരശ്മിം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,
ദിവ്യഃ, സു-പർണ്ണഃ — ദിവിഭവഃ, സുപതനശ്ച
ദേവ-വീതൌ കർമ്മണാ — യജ്ഞേന കർമ്മണാ
ധാരാഃ പിന്വൻ അവ
ചക്ഷി — ധാരാഃ ക്ഷരന്നവസ്താത് പശ്യ
(കിഞ്ച) സോമ-ധാനം
കലശം ആ വിശ — പ്രവിശ
ക്രന്ദൻ സൂര്യസ്യ രശ്മിം — ശബ്ദയൻ, പ്രേരകസ്യാദിത്യസ്യ ക്രാന്തിം
ഉപ ഇഹി — ഉപഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഒഴുകുന്ന സോമ, ദ്യോവിലുണ്ടായവനും നന്നായി പാറന്നെത്തുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് യജ്ഞത്തിൽ കർമ്മംകൊണ്ടു പ്രവഹിക്കുന്നവനായി, താഴോട്ടു നോക്കിയാലും. പിന്നെ, സോമസ്ഥാനമായ കലശത്തെ പ്രവേശിച്ചാലും, ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് സൂര്യന്റെ തേജസ്സിനെ പ്രാപിച്ചാലും.

34 തിസ്രോവാചഈരയതിപ്രവഹ്നി
ഋതസ്യധീതിംബ്രഹ്മണോമനീഷാം
ഗാവോയന്തിഗോപതിംപൃച്ഛമാനാ
സ്സോമംയന്തിമതയോവാവശാനാഃ

അന്വയം:—

വഹ്നിഃ — വോഢാ, യജമാനഃ
തിസ്രഃ വാചഃ പ്ര ഈരയതി — ഋഗ്യജുസ്സാമാത്മികാസ്തുതീഃ പ്രേരയതി

ഋതസ്യ ധീതിം	— യജ്ഞസ്യ ധാരയിത്രീം
ബ്രഹ്മണഃ മനീഷാം	— പരിവൃഢസ്യ സോമസ്യ മനസ ഈശിത്രീം വാചം പ്രേരയതി
(കിഞ്ച) ഗോ–പതിം	— വൃഷഭം യഥാ ഗാവോഭി ഗച്ഛന്തി, തദ്വൽ
(സോമം) ഗാവഃ	
പൃച്ഛമാനാഃ	— പൃച്ഛന്ത്യസ്സത്യഃ
യന്തി	— സ്വപയസാ മിശ്രയിതു മഭിഗച്ഛന്തി
(തഥാ) വാവശാനാഃ	
മതയഃ	— കാമയമാനാസ്തോതാരഃ
സോമം യന്തി	— സ്തോതുമഭിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—യജ്ഞവാഹകനായ യജമാനൻ ഋഗ്യജുസ്സാമാത്മകങ്ങളായ മൂന്നു സ്തുതികളേപ്പെടുത്തുന്നു. അദ്ദേഹം യജ്ഞത്തെ ധരിക്കുന്നതും സോമന്റെ ഉള്ളിണങ്ങിയതുമായ സ്തുതിയെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ, കാളയെ പശുക്കൾ സമീപിക്കുന്നപോലെ, സോമനെ പശുക്കൾ ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് സ്വന്തം പാൽ തന്നോടു ചേർക്കാനായി നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതുപോലെ അവിടത്തെ കാമിക്കുന്ന സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിക്കാനായി നേരെ വരുന്നു.

35 സോമംഗാവോധേനവോവാവശാനാ
സ്സോമംവിപ്രാമതിഭിഃപൃച്ഛമാനാഃ
സോമസ്സുതഃപൂയതേഅജ്യമാന
സ്സോമേഅർക്കാസ്ത്രിഷ്ടുഭസ്സന്നവന്തേ വ. 17

അന്വയം:—

ധേനവഃ ഗാവഃ	— പ്രീണയിത്ര്യസ്താഃ
സോമം വാവശാനാഃ	— കാമയമാനാ ഭവന്തി

വിപ്രാഃ മതി–ഭിഃ സോമം
പൃച്ഛമാനാഃ — മേധാവിനഃ സ്തോതാരഃ പൃച്ഛന്തോ ഭവന്തി
സോമഃ അജ്യമാനഃ, സുതഃ — സിച്യമാനഃ, അഭിഷുതഃ
പൂയതേ — ഋത്വിഗ്ഭിഃ പരിപൂയതേ
(തഥാ) ത്രി–സ്തുഭഃ അർക്കാഃ — ത്രിഷ്ടുബ്രൂപാഃ അസ്മാഭിഃ ക്രിയമാണാ മന്ത്രാഃ
സോമേ സം നവന്തേ — സംഗച്ഛന്തേ

അർത്ഥം:–സന്തോഷിപ്പിക്കുന്ന പശുക്കൾ സോമനെ കാമിക്കുന്നവയാകുന്നു. മേധാവികളായ സ്തോതാക്കൾ സ്തുതികളാൽ സോമനെക്കുറിച്ച് ശബ്ദിക്കുന്നവരാകുന്നു. നനയ്ക്കപ്പെട്ട്, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു. അനന്തരം ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദസ്സായി, ഞങ്ങളാൽ ജപിക്കപ്പെടുന്ന മന്ത്രങ്ങൾ സോമങ്കൽ ചേരുന്നു.

36 ഏവാനഃസോമപരിഷിച്യമാന
ആപവസ്വപൂയമാനഃസ്വസ്തി
ഇന്ദ്രമാവിശബൃഹതാരവേണ
വർദ്ധയാവാചംജനയാപുരന്ധിം

അന്വയം:–

ഹേ സോമ,
പരി–സിച്യമാനഃ — പരിതഃ പാത്രേഷു സിച്യമാനഃ
പൂയമാനഃ നഃ ഏവ — ത്വമസ്മാകമേവ
സ്വസ്തി ആ പവസ്വ — അവിനാശമാപ്രാപയ
(കിഞ്ച) ബൃഹതാ രവേണ
ഇന്ദ്രം ആ വിശ — മഹതാ ശബ്ദേന സഹിതം പ്രവിശ

അൎത്ഥം—അന്യോന്യം ചേൎന്നവരും സോമനെ കാമിക്കുന്നവരും യാഗമാകുന്ന തേർ നയിക്കുന്നവരും നൽകൎമ്മങ്ങളോടുകൂടിയവരുമായ അദ്ധ്വര്യുക്കൾ ദശാപവിത്രത്തിൽ യാതൊരു സോമനെ സ്പൎശിക്കുന്നുവോ, ഉണൎവ്വുററവനും സത്യങ്ങളായ സ്തുതികളെ അറിയുന്നവനുമായ ആ അവിടുന്ന്, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി വാലൻമരികകളിലിരിക്കുന്നു.

38 സപു്നാനഉപസൂരേനധാതോ

ഭേഅപ്രാരോദസീവിഷആവഃ

പ്രിയാചിദ്യസ്യപ്രിയസാസഊതീ

സതുധനങ്കാരിണേനപ്രയംസത്

അന്വയം:—

പുനാനഃ സഃ സൂരേ ന

ധാതാ ഉപ — പൂയമാനസ്സോമഃ സൂര്യേസംവാസര ഇവ ഉപഗച്ഛതി

(കിഞ്ച) ഉഭേ രോദസീ ആ

അപ്രാഃ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ സ്വമഹിമ്നാ ആപൂരയതി

(തഥാ) സഃ വി ആവഃ — സ്വതേജസാ തമാംസി വിവൃണോതി

പ്രിയാ യസ്യ — പ്രിയാണിപ്രയച്ഛതോയസ്യ സോമസ്യ

പ്രിയസാസഃ ചിൽ — അത്യന്തം പ്രിയതമാ ധാരാശ്ച

ഊതീ — ഊത്യൈ, രക്ഷണായ ഭവന്തി

സഃ തു കാരിണേ ന — ഭൃതകായ, ഭൃതിംയഥാ പ്രയച്ഛന്തി തഥാ

ധനം പ്ര യംസത് — ക്ഷിപ്രമസ്മഭ്യം ധനം പ്രയച്ഛതു

അത്ഥം—ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ സൂര്യങ്കൽ സംവത്സരമെന്നപോലെ ഇന്ദ്രങ്കലെത്തുന്നു. ദ്യാവാപൃഥിവികളിരുവരെയും സ്വമഹിമകൊണ്ടു നിറയ്ക്കുന്നു. സ്വന്തം തേജസ്സുകൊണ്ടു് ഇരുട്ടകററുന്നു. അഭീഷ്ടങ്ങളേകുന്ന സോമൻെറ ഏററവും പ്രിയങ്ങളായ പ്രവാഹങ്ങളും (ലോകത്തിൻെറ) രക്ഷയ്ക്കായി വേിയ്ക്കുന്നു. അവിടുന്നു് ഭൃത്യന്നു് ശമ്പളം കൊടുക്കുന്നപോലെ നമ്മാംക്കു് ധനം തന്നരുളട്ടെ.

39 സവ്ദ്ധിതാവദ്ധനഃപൂയമാന

സ്സോമോമീഢ്വാꣳഅഭിനോജ്യോതിഷാവീൽ

യേനാനഃപൂർവ്വേപിതരഃപദജ്ഞാ

സ്സ്വർവ്വിദോഅഭിഗാഅദ്രിമുഷ്ണൻ

അന്വയം:—

വദ്ധിതാ	— ദേവാനാം സ്വകലാപ്രദാനേന വദ്ധയിതാ
വദ്ധനഃ	— സ്വയംവദ്ധമാനഃ
(പവിത്രേ) പൂയമാനഃ,	
മീഢ്വാൻ	— ശോദ്ധ്യമാനഃ, സേക്താ
സഃ സോമഃ നഃ	
ജ്യോതിഷാ	— അസ്മാൻ തേജസാ
അഭി ആവീൽ	— അഭിരക്ഷതു
യേന പദ—ജ്ഞാഃ	— പണിഭിരപഹൃതാനാങ്ഗവാം പദാനി ജാനന്തഃ
സ്വഃ—വിദഃ നഃ പൂർവ്വേ	
പിതരഃ	— സർവ്വജ്ഞാഃ അസ്മാകം പുരാതനാഃ പിതരഃ, അങ്ഗിരസാഃ
ഗാഃ അഭി അദ്രിം ഉഷ്ണൻ	— പശൂനഭിലക്ഷ്യ ശിലോച്ചയ മുഷ്ണൻ, സോമതേജസാന്ധകാരാവൃതം ശിലോച്ചയങ്ഗത്വാ പശൂനാഹരൻ

അർത്ഥം—തന്റെ കലകളേകി ദേവന്മാരെ വളർത്തുന്നവനും (ചന്ദ്രന്റെ കലകൾ ദേവന്മാർക്ക് ഭക്ഷ്യങ്ങളെന്ന് പ്രസിദ്ധം) സ്വയം വളരുന്നവനും ദശാപവിത്രത്തിൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും വർഷകനുമായ ആ സോമൻ നമ്മളെ സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് നേരെ രക്ഷിക്കട്ടെ. പണികളാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളുടെ കാലടികൾ കണ്ടറിഞ്ഞവരും സർവ്വജ്ഞരുമായ നമ്മുടെ പൂർവ്വപിതാക്കൾ, അംഗിരസ്സുകൾ, ആ സോമനെക്കൊണ്ടാണല്ലൊ പശുക്കളെ ലക്ഷ്യമാക്കി പാറക്കൂട്ടത്തെ പ്രാപിച്ച്, അവയെ കൊണ്ടുപോന്നത് (നിലാവിലാണല്ലൊ അവർ കാലടികൾ കണ്ടെത്തിയത്.)

40 അക്രാന്ത്സമുദ്രഃപ്രഥമേവിധർമ്മ
ഞ്ജനയൻപ്രജാഭുവനസ്യരാജാ
വൃഷാപവിത്രേഅധിസാനോഅവ്യേ
ബൃഹത്സോമോവാവൃധേസുവാനഇന്ദുഃ വ. 18

അന്വയം:—

സമുദ്രഃ	—യസ്മാദാപസ്സമുദ്രവന്തി, അപാം വർഷകഃ
രാജാ പ്രഥമേ	— സോമോവിസ്തൃതേ
ഭുവനസ്യ വി-ധർമ്മൻ	— ഉദകസ്യവിധാരകേന്തരിക്ഷേ
പ്ര-ജാഃ ജനയൻ അക്രാൻ	— ഉല്പാദയൻ സർവ്വമതിക്രാമതി
വൃഷാ, സുവാനഃ	— കാമാനാം വർഷകഃ, അഭിഷൂയമാണഃ
ഇന്ദുഃ സോമഃ അധി സാനൌ	— ദീപ്തസ്സോമോധികം സമുച്ഛ്രിതേ
അവ്യേ പവിത്രേ ബൃഹത് വവൃധേ	— അവിമയേ പവിത്രേ പ്രവൃദ്ധം വർദ്ധതേ

അർത്ഥം—ജലവർഷകനായ സോമൻ വിസ്തൃതിയുററതും ജലങ്ങൾക്കിരിപ്പിടവുമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ പ്രജകളെ (രശ്മികളെ) ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്നവനായി എല്ലാററിനെയുമതിക്രമിച്ച്, നില

കൊള്ളുന്നു. കാമവർഷകനും സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനും ദീപ്തനുമായ സോമൻ അധികമുയരത്തിലുള്ള ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്ര ത്തിൽ ഏററവും വളരുന്നു.

41 മഹത്തൽസോമോമഹിഷശ്ചകാരാ
പാംയദ്ഗർഭോവൃണീതദേവാൻ
അദധാദിന്ദ്രേപവമാനഓജോ
ജനയൽസൂര്യേജ്യോതിരിന്ദുഃ

അന്വയം:—

അപാം ഗർഭഃ	— ഉദകാനാങ്ഗർഭഭൂതസ്സോമഃ
ദേവാൻ അവൃണീത യൽ	— സമഭജത ഇതിയൽ
മഹിഷഃ സോമഃ തൽ	
ചകാര	— മഹാൻ സകർമ്മാകരോൽ
(കിഞ്ച) പവമാനഃ ഓജഃ	— സോമപാനേ ജന്യം ബലം
ഇന്ദ്രേ അദധാൽ	— വ്യദധാൽ
(തഥാ) ഇന്ദുഃ സൂര്യേ മഹൽ	
ജ്യോതിഃ അജനയൽ	— തേജോഗമയൽ

അർത്ഥം—ജനകജന്യത്വംകൊണ്ടു് ജലങ്ങൾക്കു് ഗർഭഭൂതനായ സോമൻ ദേവന്മാരെ പ്രാപിച്ചു എന്നതു് യാതൊന്നോ, മഹാനായ സോമൻ ആ കർമ്മമാണു് ചെയ്തതു് (ജലജനായ സോമൻ ദേവന്മാരെ പ്രാപിച്ചു). പിന്നെ, ശുദ്ധീകരനായ അവിടുന്നു് തന്നെ കുടിക്കുന്നതുകൊണ്ടുള്ള ബലം ഇന്ദ്രങ്കൽ നിക്ഷേപിച്ചു. ദീപ്തനായ അവിടുന്നു് സൂര്യങ്കൽ മഹത്തായ തേജസ്സെത്തിച്ചു.

42 മത്സ്വിവായുമിഷ്ടയേരാധസേച
മത്സിമിത്രാവരുണാപൂയമാനഃ
മത്സിശർധോമാരുതംമത്സിദേവാൻ
മത്സിദ്യാവാപൃഥിവീദേവസോമ

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ, സോമ ഇഷ്ടയേ
രാധസേ ച — ഏഷണീയാന്നായ ധനായ ച
വായും മത്സി — മാദയസി
(തഥാ) പൂയമാനഃ
മിത്രാവരുണാ മത്സി — തൌ തർപ്പയസി
മരുതാം ശർദ്ധഃ മത്സി — സ്വഭൂതം ബലം മാദയസി
(തഥാ) ദേവാൻ മത്സി — ഇന്ദ്രാദീൻ ഹർഷയസി
ദ്യാവാപൃഥിവീ മത്സി — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ മാദയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, ഞങ്ങൾക്ക് അന്നസിദ്ധിയ്ക്കായും ധനത്തിന്നായും വായുവിനെ അവിടുന്ന് സന്തോഷിപ്പിയ്ക്കുന്നു ശുദ്ധീകരനായി മിത്രവരുണന്മാരെ മോദിപ്പിയ്ക്കുന്നു മരുത്തുക്കളുടെ തനതായ ബലത്തെ ഹർഷിപ്പിയ്ക്കുന്നു. ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നു. ദ്യാവാപൃഥിവികളെ പ്രീണിപ്പിയ്ക്കുന്നു

43 ഋജുഃപവസ്വവൃജിനസ്യഹന്താ
പാമീവാംബാധമാനോമൃധശ്ച
അഭിശ്രീണൻപയഃപയസാഭിഗോനാം
മിന്ദ്രസ്യത്വന്തവവയംസഖായഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) വൃജിനസ്യ
ഹന്താ — ഉപദ്രവസ്യ നിവാരകഃ
അമീവാം അപ
ബാധമാനഃ — രോഗരൂപം രാക്ഷസം വിനാശതാ ത്വം
ഋജുഃ പവസ്വ — ഋജുഗമനസ്സൻക്ഷര
(തഥാസ്മദീയാൻ) മൃധഃ ച — ഹിംസകാംശ്ച ബാധമാനഃ ക്ഷര

(തതഃ) പയഃ ഗോനാം
പയസാ — ആത്മീയം രസം ഗവാം ക്ഷീരേണ
അഭി—ശ്രീണൻ അഭി — അഭിസംയോജയൻ പാത്രാണ്യഭിഗച്ഛസി
(അപിച) ത്വം ഇന്ദ്രസ്യ — സഖാസി
വയം തവ സഖായഃ — സഖിഭൂതാസ്മഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഉപദ്രവങ്ങളകററുന്നവനും രോഗ രക്ഷസ്സിനെ നശിപ്പിക്കുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് നേരെ ഒഴുകി യാലും. അതുപോലെ ഞങ്ങളെ ഹിംസിക്കുന്നവരെയും നശി പ്പിക്കുന്നവനായൊഴുകിയാലും പിന്നെ, സ്വന്തം രസം പശു വിൻപാലിനോടു ചേർത്ത അവിടുന്ന് പാത്രങ്ങളെ പ്രാപി ക്കുന്നു. അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്ന് ചങ്ങാതിയാകുന്നു ഞങ്ങളവിടു ത്തെ ചങ്ങാതികളുമാണല്ലൊ

44 മധ്വഃസൂദംപവസ്വവസ്വഉത്സം
വീരഞ്ചനആപവസ്വാഭഗംച
സ്വദസ്വേന്ദ്രായപവമാനഇന്ദോ
രയിഞ്ചനആപവസ്വാസമുദ്രാൽ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, മധ്വഃ സൂദം — മാധുര്യസ്യ ക്ഷാരയിതാരം
വസ്വഃ ഉത്സം പവസ്വ — ധനസ്യോത്സ്യന്ദകം രസം ക്ഷര
(കിഞ്ച) നഃ വീരം ആ
പവസ്വ ച — പുത്രമാപ്രാപയ ച
ഭഗം ച — ഭജനീയം ധനഞ്ച ദേഹി
പവമാനഃ ഇന്ദ്രായ
സ്വദസ്വ — പൂയമാനസ്ത്വമസ്യൈരുചിതോ ഭവ
(തതസ്ത്വം) നഃ സമുദ്രാൽ
രയിം ആ പവസ്വ ച — അന്തരിക്ഷാദ്ധനം ക്ഷര ച

അത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, മാധുര്യം പൊഴിക്കുന്ന ധനത്തിൻറ ഉറവിടമായ രസം ഒഴുക്കിയാലും. പുത്രനെ പ്രാപിപ്പിച്ചാലും. ഭജനീയമായ ധനം തന്നരുളിയാലും. ശുദ്ധികരനായി ഇന്ദ്രനാൽ രുചിക്കപ്പെട്ടവനായാലും. പിന്നെ, അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന് സമ്പത്തൊഴുക്കിയാലും. (സമ്പൽകാരണമായ മഴ).

45 സോമസ്സുതോധാരയാത്യോനഹിത്വാ

സിന്ധുർന്നനിമ്നമഭിവാജ്യക്ഷാഃ

ആയോനിംവന്യമസദൽപുനാന

സ്സമിന്ദുർഗ്ഗോഭിരസരൽസമദ്ഭിഃ ‍ വ. 19

അന്വയം:–

സുതഃ സോമഃ ധാരയാ	— സ്വീയേന പ്രവാഹേണ
അത്യഃ ന ഹിത്വാ	— അശ്വ ഇവ ഗത്വാ
(കിഞ്ച) വാജീ	— ബലവാൻ സൻ,
സിന്ധുഃ ന നിമ്നം അഭി അക്ഷാഃ	— സ്യന്ദമാനാനദീ നിമ്നപ്രദേശമഭിഗച്ഛതി തദ്വൽ നിമ്നം, അധരഭാവിതം കലശമഭി ക്ഷരതി
(തതഃ) പുനാനഃ വന്യം യോനിം ആ അസദൽ	— വൃക്ഷഭവം സ്ഥാനം. കലശമാസീദതി
(സോയം) ഇന്ദുഃ ഗോഭിഃ സം അസരൽ	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭി സ്സംസരതി
അൽ–ഭിഃ സം	— വസതീവരീഭിസ്സങ്ഗച്ഛതേ

അത്ഥം–സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ പ്രവാഹത്തോടുകൂടി കുതിരപോലെ കുതിച്ച് ബലവാനായി ഒഴുകുന്ന പുഴ താഴ്ന്നിടങ്ങളിലേക്ക് പോകുന്നപോലെ, താഴെയുള്ള കലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, മരംകൊണ്ടു

ലശത്തിലിരിക്കുന്നു. ഈ സോമൻ പാൽ മുതലായവയോ
ുന്നു. വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളോടു ചേരുന്നു.

46 ഏഷസ്യതേപവതഇന്ദ്രസോമ

ശ്ചമൂഷുധീരഉശതേതവസ്വാൻ

സ്വചക്ഷാരഥിരസ്സത്യശുഷ്മഃ

കാമോനയോദേവയതാമസജ്ജി

ന്വയം:—

ഇന്ദ്ര, സ്വഃ—ചക്ഷാഃ, — സർവ്വദശ്നഃ രഥവാൻ
ിരഃ — യഥാത്ഥബലോയസ്സോമഃ
ത്യ—ശുഷ്മഃ യഃ — ദേവാനിച്ഛതാം യജമാനാനാം
വ—യതാം — കാമഇവാസൃജ്യത
മഃ ന അസജ്ജി — പ്രാജ്ഞഃ, വേഗവാൻ
ീരഃ, തവസ്വാൻ — സസോമഃ
ുഷഃ സ്യഃ സോമഃ — കാമയമാനായതുഭ്യം ത്വദത്ഥം
ശതേ തേ ചമൂഷു പവതേ— ചമസേഷുക്ഷരതി

അത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, എല്ലാം കാണുന്നവനും യജ്ഞമാ
ുന്ന തേരൊത്തവനും യഥാത്ഥ ബലമുററവനുമായ ഏവൻ ദേവ
മാരെ (അവരുടെ അനുഗ്രഹം) ഇച്ഛിയ്ക്കുന്ന യജമാനന്മാരുടെ
ുഷ്ടംപോലെയൊഴുകുന്നുവോ, പ്രാജ്ഞനും വേഗവാനുമായ ആ
ുസോമൻ, സോമകാമനായ അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിയാണു് വാലൻ
മരികകളിലൊഴുകി വരുന്നതു്.

47 ഏഷപ്രതേനവയസാപുനാന

സ്തിരോവപ്പാംസിദുഹിതുദ്ധാനഃ

വസാനശ്ശമ്മത്രിവരൂഥമപ്സു

ഹോതേവയാതിസമനേഷുരേഭൻ

അന്വയം:—

പ്രത്നേന വയസാ പുനാനഃ	— പൂർവ്വകാലീനേനാന്നേന, അന്നാത്മികയാ ധാരയാക്ഷരൻ
ദുഹിതുഃ വപ്പാംസി	— സർവ്വസ്യ ദോഗ്ധ്ര്യാഃ പൃഥിവ്യാത്രൂപാണി
തിരഃ ദധാനഃ	— തിരസ്കർവ്വൻ, ആച്ഛാദയൻ
ത്രി-വരൂഥം ശമ്മ വസാനഃ	— ത്രിഭൂമികോപേതം യജ്ഞഗൃഹമാച്ഛാദയൻ
അപ്-സു ഋഷ്വഃ	— വസതീവരീഷു സ്ഥിതസ്സോമഃ
ഹോതാ-ഇവ രേഭൻ	— യഥാ സ്തുതിദ്ധ്വനിങ്കർവ്വൻ യാതി തദ്വൽ
സമനേഷു യാതി	— യജ്ഞേഷു ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—പണ്ടുപണ്ടേയുള്ള അന്നരൂപമായ ധാരയോടുകൂടി ഒഴുകിക്കൊണ്ട്, എല്ലാം ചുരത്തുന്ന ഭൂമിയുടെ രൂപങ്ങളെ തള്ളിനീക്കിക്കൊണ്ട്, മൂടിക്കൊണ്ട്, മൂന്നു ശാലകളുള്ള യജ്ഞഗൃഹത്തെ സ്വതേജസ്സാൽ പുതപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ സ്ഥിതനായ ഈ സോമൻ, ഹോതാവ് സ്തുതിധ്വനി പുറപ്പെടുവിച്ച് യാഗശാലയിൽ നടക്കുന്നപോലെ, ശബ്ദമുണ്ടാക്കി യജ്ഞങ്ങളിൽ പോകുന്നു

48 നൂനന്ത്വംരഥിരോദേവസോമ
പരിസ്രവചമ്വോഃപൂയമാനഃ
അപ്സുസ്വാദിഷ്ഠോമധുമാൻഋതാവാ
ദേവോനയസ്സവിതാസത്യമന്മാ

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ, സോമ,	
പൂയമാനഃ	— ശോദ്ധ്യമാനസ്സൻ
അപ്-സു ന പരി സ്രവ	— വസതീവരീഷു ക്ഷിപ്രം പരിതഃ ക്ഷര

സ്വാദിഷ്ഠഃ, മധു–മാൻ — സ്വാദുതമഃ മാധുര്യയുക്തഃ
ഋത–വാ, സവിതാ — യജ്ഞവാൻ, സർവ്വസ്യപ്രേരകഃ
യഃ (ത്വം) ദേവഃ ന — ദേവ ഇവ
സത്യ–മന്മാ — സത്യസ്തുതികോഭവസി
(സഃ) രഥിരഃ ത്വം നഃ
ചമ്വോഃ — അസ്മാകം യജ്ഞേ അഭിഷവണ ഫലകയോഃ പൂയമാനോഭവ

അർത്ഥം–അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ട് നന്നവനായി വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ വേഗത്തി ലൊഴുകിയാലും. ഏറ്റവും സ്വാദേറ്റവനും മാധുര്യയുക്തനും യജ്ഞമൊത്തവനും ഏവരെയും ഉള്ളിലിരുന്ന് പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന വനുമായ യാതൊരവിടുന്നാണോ ദേവനെന്നപോലെ സത്യമായ സ്തുതിക്ക് വിഷയീഭൂതനാവുന്നത്, തേരോട്ടക്കൂടിയ ആ അവിടുന്ന് യജ്ഞത്തിൽ സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായാലും.

49 അഭിവായുംവീത്യർഷാഗൃണാനോ൨

ഭിമിത്രാവരുണാപൂയമാനഃ

അഭീനരംധീജവനംരഥേഷ്ഠാ

മഭീന്ദ്രംവൃഷണംവജ്രബാഹും

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ,) ഗൃണാനഃ — സ്തൂയമാനസ്ത്വം
വീതീ വായും അഭി അർഷ — വീത്യൈ, ക്ഷേണായ വായുമഭി ഗച്ഛ
പൂയമാനഃ മിത്രാവരുണാ
അഭി — അഭിഗച്ഛ
(കിഞ്ച) നരം, ധീ–ജവനം — നേതാരം, ബുദ്ധ്യാസമം വേഗങ്കർവ്വാണം

രഥേ–സ്ഥാം അഭി	— രഥേതിഷ്ഠന്തം (അനേനാശ്വിനാ വഭിധീയേതേ ഏകവചനം സമുദായവിവക്ഷയാ) അശ്വിനൌ ചാഭിഗച്ഛ
(തഥാ) വൃഷണം വജ്ര–ബാഹും ഇന്ദ്രം അഭി	— കാമാനാം വർഷകം വജ്രായുധമഭി ഗച്ഛ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് വായുവിനെ ഭക്ഷണത്തിന്നായി പ്രാപിച്ചാലും. (വായുവിൻെറ ഭക്ഷണത്തിന്നായി) ശുദ്ധികരനായി മിത്രവരുണന്മാരെ പ്രാപിച്ചാലും. പിന്നെ, നേതാക്കളും ബുദ്ധിക്കൊത്ത വേഗമൊത്തവരും തേരിലിരിക്കുന്നവരുമായ അശ്വികളെ പ്രാപിച്ചാലും. (മൂലത്തിൽ ഏകവചനപ്രയോഗം സമൂഹാർത്ഥത്തിൽ) അതുപോലെ കാമവർഷിതാവും വജ്രായുധനുമായ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിച്ചാലും.

50 അഭിവസ്ത്രാസുവസനാന്യർഷാ
ഭിധേനൂസ്സുദുഘാഃപൂയമാനഃ
അഭിചന്ദ്രാഭർത്തവേനോഹിരണ്യാ
ഭ്യശ്വാന്രഥിനോദേവസോമ — വ. 20

അന്വയം:–

ഹേ ദേവ, സോമ,	
സു–വസനാനി	— സുപരിധാനാനി
വസ്ത്രാ അഭി അർഷ	— വസ്ത്രാണ്യസ്മാകമഭിഗമയ
(കിഞ്ച) പൂയമാനഃ	
സു–ദുഘാഃ ധേനൂഃ അഭി	— സുഷ്ഠുപയസോദോഗ്ധ്രീഃ നവപ്രസൂതികാഗാഅഭിപ്രാപയ
(അപി ച) ഭർത്തവേ നഃ	— ഭരണായ, പോഷണായാസ്മാകം
ചന്ദ്രാ ഹിരണ്യാ അഭി	— ചന്ദ്രാണി, ആഹ്ലാദകാനി ഹിരണ്യാന്യഭിഗമയ
(തഥാ) രഥിനഃ അശ്വാൻ അഭി	— രഥവതോശ്വാനസ്മാകമഭിഗമയ

അൎത്ഥം—അല്പയോ ദേവനായ സോമ, നല്ല ഉടുവസ്ത്രങ്ങളാം ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും. ശുദ്ധിപൂകുന്നവനായി നല്ല പാൽ കറക്കുന്ന, പുതുതായിപ്പെററ പശുക്കളെ എത്തിച്ചാലും ഞങ്ങൾ ക്കു് പുഷ്ടിയ്ക്കായി ആഹ്ലാദകങ്ങളായ സ്വൎണ്ണങ്ങളെത്തിച്ചാലും. അതുപോലെ തേരോട്ടുകൂടിയ കുതിരകളെ എത്തിച്ചാലും.

51 അഭിനോഅൎഷദിവ്യാവസു

ന്യഭിവിശ്വാപാൎത്ഥിവാപൂയമാനഃ

അഭിയേനദ്രവിണമശ്നവാമാ

ഭ്യാൎഷേയംജമദഗ്നിവന്നഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) പൂയമാനഃ — പവിത്രേണ ശോദ്ധ്യമാനസ്ത്വം
ദിവ്യാ വസൂനി — ദിവിഭവാനി ധനാനി
നഃ അഭി അൎഷ — അസ്മാകമഭിഗമയ
(തഥാ) പാൎത്ഥിവാ വിശ്വാ അഭി — പൃഥിവ്യാം ഭവാനി സൎവ്വാണി ധനാന്യഭിഗമയ
യേന ദ്രവിണം അഭി അശ്നവാമ — വയം ധനം പ്രാപ്നുയാമ, തൽ സാമൎത്ഥ്യമഭിഗമയ
(കിഞ്ച) ആൎഷേയം — ആൎഷാണാം, ഋഷിപുത്രാണാം യോഗ്യം ധനം
ജമദഗ്നി—വൽ നഃ അഭി — ജമദഗ്നേരൎത്ഥാത്വം പ്രാപയ സ്തഥാസ്മാകമഭിഗമയ

അൎത്ഥം—അല്പയോ സോമ, ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്നു് ദ്യോവിലുള്ള ധനങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും. അതുപോലെ ഭൂവിലുള്ള എല്ലാ ധനങ്ങളുമെത്തിച്ചാലും. യാതൊന്നുകൊണ്ടാണോ ധനം പ്രാപിക്കുന്നതു്, ആ കഴിവു്, മിടുക്കു് തന്നരുളിയാലും. പിന്നെ, ഋഷിപുത്രന്മാൎക്കു് യോഗ്യമായ ധനം (ശമദമയമാദികൾ) ജമദഗ്നിയ്ക്കവിടുന്നെത്തിച്ചപോലെ, ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിച്ചാലും.

52 അയാ പവാ പവസ്വൈനാ വസൂനി
മാംശ്ചത്വ ഇന്ദോ സരസി പ്രധന്വ
ബ്രധ്നശ്ചിദത്ര വാതോ ന ജൂതഃ
പുരുമേധശ്ചിത്തകവേ നരം ദാൽ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, അയാ പവാ — അനയാ പവമാനയാ ധാരയാ
ഏനാ വസൂനി പവസ്വ — ഏതാനി ധനാനി ക്ഷര
(യഥാ ത്വം) മാംശ്ചത്വേ — മന്യമാനാനാം ചാതകേ
സരസി പ്ര ധന്വ — വസതീവര്യാഖ്യേ ഉദകേ പ്രഗച്ഛ
അത്ര ബ്രധ്നഃ ചിൽ — അസ്മിൻ സോമേ പൂയമാനേ സതി സർവ്വേഷാം പ്രജ്ഞാപക ആദിത്യോപി
വാതഃ ന ജൂതഃ — വായുരിവ വേഗിതസ്സൻ
പുരു_മേധഃ ചിൽ — ബഹുവിധയജ്ഞഇന്ദ്രോപി
തകവേ — സ്തുതിഭിസ്സോമമഭിഗച്ഛതേമഹ്യം
നരം ദാൽ — കർമ്മനേതാരം പുത്രം പ്രയച്ഛതു
(സോമേന തൃപ്തൌ സന്തൌ ഇന്ദ്രാദിത്യൌ മഹ്യം പുത്രം പ്രയച്ഛതാം)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, ഈ രസധാരയോടുകൂടി ആ ധനങ്ങളൊഴുക്കിയാലും. ഗർവ്വിഷ്ഠന്മാരെ ക്ലേശിപ്പിക്കുന്ന വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലത്തിലെത്തിയാലും. ഈ സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടവേ എല്ലാമറിയിക്കുന്ന ആദിത്യനും, വായുപോലെ വേഗവാനും ബഹുവിധ യജ്ഞങ്ങളൊത്തവനുമായ ഇന്ദ്രനും സ്തുതികളാൽ സോമനെ ഭജിക്കുന്ന എനിക്ക് കർമ്മനേതാവായ മകനെ തന്നരുളട്ടെ (സോമത്താൽ പ്രീതരായി ഇന്ദ്രാദിത്യന്മാർ എനിക്കു പുത്രനെ തന്നരുളട്ടെ).

53 ഉതനഏനാപവയാപവസ്വ

ധിശ്രുതേശ്രവായ്യസ്യതീർത്ഥേ

ഷഷ്ടിംസഹസ്രാനൈഗുതോവസൂനി

വൃക്ഷന്നപക്വംധൂനവദ്രണായ

അന്വയം—

(ഹേ സോമ) ഉത
ശ്രവായ്യസ്യ — സർവ്വൈശ്രവണീയസ്യ
സോമസ്യ തവ
ശ്രുത്യേ തീർത്ഥേ — പ്രസിദ്ധേ സ്ഥാനേ വത്തമാനഃ
നഃ ഏനാ പവയാ — അസ്മാകമനയാ പൂയമാനയാ
ധാരയാ
അധി പവസ്വ — അധികം ക്ഷര
നൈഗുതഃ — നിഗുതഃ ശത്രവഃ, തേഷാം
ഹന്തൃത്വേന സംബന്ധീസോമഃ
വൃക്ഷം ന പക്വം — യഥാവൃക്ഷം പക്വം ഫലം
കമ്പയതി തദ്വൽ
ഷഷ്ടിം സഹസ്രാ വസൂനി— ഷഷ്ടിസംഖ്യാകാനി
സഹസ്രാണി ധനാനി
രണായ ധൂനവൽ — ശത്രുണാഞ്ജയാത്ഥമകമ്പയൽ,
പ്രായച്ഛൽ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കൂടാതെ, ഏവരാലും കേംവി കൊണ്ട അവിടത്തെ വിശ്രുതമായ സ്ഥാനത്ത വത്തിച്ച് ഞങ്ങൾക്ക് ഈ രസധാര [illegible] ശക്തിയൊഴുകിയാലും. ശത്രുഹന്താവായ സോമൻ, [illegible] കായ കല്പമിവീഴ്ത്തുന്ന പോലെ, അറുപതിനായിരം [illegible] ശത്രുജയത്തിന്നായി ഞങ്ങൾക്ക് വീഴ്ത്തിത്തരട്ടെ.

54 മഹീമേത്സ്യവൃഷനാമശൂഷേ
മാശ്ചത്വേവാപൃശനേവാവധത്രേ
അസ്വാപയന്നിഗുതഃസ്നേഹയച്ചാ
പാമിത്രാൻഅപാചിതോഅചേതഃ

അന്വയം:—

(യേ കർമ്മണി) മാശ്ചത്വേ — അശ്വനാമൈതത്, മക്ഷുചരതീത്യശ്വൈഃ ക്രിയമാണേ യുദ്ധേ
വാ പൃശനേ — സ്പർശനസാദ്ധ്യേ ബാഹുയുദ്ധേ
വാ വധത്രേ — ഹിംസനശീലേ ഭവതഃ
അസ്യ മഹി വൃഷനാമ — മഹതീവൃഷനാമനീ, വർഷണ നമനേ (ശരാണാംവർഷണം ശത്രൂണാം നമനം)
ഇമേ (അസ്യ സോമസ്യ) ശൂഷേ — ഏതേദ്വേകർമ്മണീസോമസ്യ സുഖകരേ ഭവതഃ
(സോയം) നി-ഗുതഃ അസ്വാപയത് — അസുഷുപത് അവധീത്,
(കിഞ്ച) സ്നേഹയത് — സങ്ഗ്രാമാച്ഛത്രൂൻ പ്രദ്രാവയത്
(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ, ഹേ സോമ, സഃ ത്വം)
അമിത്രാൻ അപ അപ — ശത്രൂനപഗമയ ച
(തഥാ) അചിതഃ — അഗ്നിചയനമകർവ്വതഃ, നാസ്തികാംശ്ച
ഇതഃ അപ ച — അസ്മത് സകാശാദപഗമയ

അർത്ഥം:—ഇതുകർമ്മങ്ങളേവ കുതിരപ്പടയിലോ, മൽപിടുത്തത്തിലോ, കൊലപ്പോരിലോ ഭവിയ്ക്കുന്നവോ, ശരവർഷവും ശത്രുക്കളെ കുനിപ്പിയ്ക്കലുമായ ഈ രണ്ടു കർമ്മങ്ങളും ഈ സോമന്നു സുഖകരങ്ങളാകുന്നു. ഈ സോമൻ ശത്രുക്കളെ ഉറക്കിക്കൊന്നിട്ടുണ്ട്. പോർക്കളത്തിൽനിന്ന് ശത്രുക്കളെ ഓടിച്ചിട്ടുണ്ട്. (എന്നി

നേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളെ അകററിയാലും. അതുപോലെ അഗ്നിചയനം (മന്ത്രപൂർവ്വം ഹോമത്തിന്നുള്ള അഗ്നിസംസ്കാരം) അനുഷ്ഠിയ്ക്കാത്ത നാസ്തികന്മാരെ ഞങ്ങളിൽ നിന്നകററിയാലും.

55 സന്ത്രീപവിത്രാവിതതാന്യേഷ്യ
നേകംധാവസിപൂയമാനഃ
അസിഭഗോഅസിദാത്രസ്യദാതാ
സിമഘവാമഘവദ്ഭ്യഇന്ദോ വ 21

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, വി–തതാനി — വിസ്തൃതാനി
ത്രീ പവിത്രാ സം ഏഷി — ത്രീണി പവിത്രാണി, അഗ്നി വായുസൂര്യാത്മകാനി സമ്യക് പ്രാപ്നോഷി
(കിഞ്ച) പൂയമാനഃ (ത്വം)
ഏകം അനു ധാവസി — പവിത്രമനുഗച്ഛസി
(കിഞ്ചത്വം) ഭഗഃ അസി — ഭജനീയോഭവസി
(തഥാ) ദാത്രസ്യ ദാതാ അസി — ദേയസ്യ ധനസ്യ പ്രദാതാഭവസി
(ത്വം) മഘവൽ–ഭ്യഃ — അന്യേഭ്യോധനവദ്ഭ്യോപി
മഘ–വാ അസി — ധനവാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് അഗ്നിയും വായുവിന്നും സൂര്യന്നും ഉദ്ദേശിച്ചവയായി വിസ്തൃതങ്ങളായ മൂന്ന് ദശാപവിത്രങ്ങളെയാണ് പ്രാപിയ്ക്കുന്നത്. ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്നൊരു പവിത്രത്തെ അനുഗമിയ്ക്കുന്നു. അവിടുന്ന് ഭജനീയനാകുന്നു കൊടുക്കേണ്ടും ധനം കൊടുക്കുന്നവനാകുന്നു. മററു സമ്പന്നന്മാരേക്കാളധികം സമ്പന്നനാകുന്നു.

56 ഏഷവിശ്വവിത്പവതേമനീഷീ

സോമോവിശ്വസ്യഭുവനസ്യരാജാ

ദ്രപ്സാഈരയൻവിദഥേഷ്വിന്ദു

ർവ്വിവാരമവ്യംസമയാതിയാതി

അന്വയം:—

വിശ്വവിത്, മനീഷീ	— സർവ്വസ്യവേത്താ, മേധാവീ
വിശ്വസ്യ ഭുവനസ്യ രാജാ	— സർവ്വസ്യ ലോകസ്യ സ്വാമീ
ഏഷഃ സോമഃ പവതേ	— ക്ഷരതി
വിദഥേഷു ദ്രപ്സാൻ	
ഈരയൻ	— യജ്ഞേഷു രസകണാൻ പ്രേരയൻ
ഇന്ദുഃ അവ്യം വാരം	— അവിഭവം വാലം, പവിത്രം
സമയാ വി അതി യാതി	— ഉഭയതോവ്യതീത്യഗച്ഛതി

അർത്ഥം—എല്ലാമറിയുന്ന വിദ്വാനും ലോകത്തിന്നു മുഴുവൻ ഈശ്വരനുമായ ഈ സോമൻ ഒഴുകിവരുന്നു. യജ്ഞങ്ങളിൽ രസത്തുള്ളികളെ ചിതറിച്ചുകൊണ്ട് സോമൻ ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ ഇരുപുറവും കവിഞ്ഞൊഴുകുന്നു

57 ഇന്ദുംരിഹന്തിമഹിഷാഅദബ്ധാഃ

പദേരേഭന്തികവയോനഗൃധ്രാഃ

ഹിന്വന്തിധീരാദശഭിഃക്ഷിപാഭി

സ്സമഞ്ജതേരൂപമപാംരസേന

അന്വയം:—

മഹിഷാഃ, അദബ്ധാഃ	— മഹാന്തഃ, കൈശ്ചിദഹിംസിതാ ദേവാഃ
ഇന്ദും രിഹന്തി	— സോമം ലിഹന്തി, ആസ്വാദയന്തി

(കിഞ്ചതേ സോമമുശന്തസ്സന്തഃ)

പദേ	— സോമസ്യധാരാസ്ഥാനേ
കവയഃ ന ഗൃധ്രാഃ	— ധനമഭികാംക്ഷമാണാ സ്തോതാരോയഥാസ്തുവന്തി, തദ്വൽ
രേഭന്തി	— ശബ്ദായന്തേ
ധീരാഃ ദശ–ഭിഃ ക്ഷിപാഭിഃ	— കർമ്മകശലാൠത്വിജോ ദശാങ്ഗുലീഭിഃ
ഹിന്വന്തി	— സോമമഭിഷവാൎത്ഥം പ്രേരയന്തി
(അപി ച) രൂപം അപാം	
രസേന	— സോമസ്യരൂപം വസതീവരീണാം രസേന
സം അഞ്ജതേ	— സമ്യക്സേവയന്തി

അൎത്ഥം—മഹാന്മാരും ആരാലും കേടേല്പിക്കപ്പെടാത്തവരുമായ ദേവന്മാർ സോമനെ നക്കുന്നു, നുകരുന്നു. അവർ സോമകാമന്മാരായി സോമൻെറ ധാരാസ്ഥാനത്തു്, ധനേച്ഛുക്കളായ സ്തോതാക്കരെ സ്തുതിക്കുന്നതുപോലെ, ശബ്ദിക്കുന്നു. കർമ്മകശലന്മാരായ ൠത്വിക്കുകരം പത്തുവിരലുകളാൽ സോമനെ സംസ്കരണത്തിന്നു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ, സോമൻെറ രൂപത്തെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളുടെ രസംകൊണ്ടു് വേണ്ടപോലെ സേവിക്കുന്നു.

58 ത്വയാവയംപവമാനേനസോമ
ഭരേകൃതംവിചിനുയാമശശ്വൽ
തന്നോമിത്രോവരുണോമാമഹന്താ
മദിതിസ്സിന്ധുഃപൃഥിവീഉതദ്യൌഃ — വ. 22

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, പവമാനേന

ത്വയാ	— പൂയമാനേന ത്വയാ സഹായേന
ഭരേ ശശ്വൽ കൃതം	— സങ്ഗ്രാമേ ബഹുകൎത്തവ്യം

വയം വി ചിനയാമ	— വിശേഷേണ കര്യാമ
തൽ നഃ മിത്രഃ വരുണഃ	
അദിതിഃ സിന്ധുഃ പൃഥിവീ	
ഉത ദ്യൗഃ	— തസ്മാദസ്മാനേതേ സർവ്വേദേവാഃ
മമഹന്താം	— ധനാദിദാനേന പൂജയന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്നാകുന്ന സഹായനാൽ യുദ്ധത്തിൽ കർത്തവ്യം പലതും ഞങ്ങൾ നന്നായി ചെയ്യാവു. അതിനാൽ ഞങ്ങളെ മിത്രനും വരുണനും അദിതിയും സിന്ധുവും ഭൂവും ദ്യോവും ധനാദി ദാനംകൊണ്ടു് കൊണ്ടാടട്ടെ.

വർഗ്ഗം—23—24—വൃഷാഗിരഃപുത്രോംബരീഷഃ, ഭരദ്വാജപുത്ര ഋജിശ്വോവൈ സഹിതാവൃഷീ, അനുഷ്ടുബ്ബൃഹത്യൗച്ഛന്ദസീ.

1 അഭിനോവാജസാതമം
രയിമർഷപുരുസ്പൃഹം
ഇന്ദോസഹസ്രഭർണ്ണസം
തുവിദ്യുമ്നംവിഭാസഹം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, പുരു—	
സ്പൃഹം	— ബഹുഭിസ്പൃഹണീയം
സഹസ്ര—ഭർണ്ണസം	— ബഹുവിധ പോഷണയുക്തം
തുവി—ദ്യുമ്നം, വിഭാ—സഹം	— ബഹുയശോയുക്തം, മഹതോഭിഭവിതാരം
വാജ—സാതമം രയിം	— അത്യന്തം ബലപ്രദം ധനം
നഃ അഭി അർഷ	— അസ്മഭ്യമഭിഗമയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, വളരെ പേരാൽ ആശിക്കത്തക്കതും പലമട്ടിൽ പോഷണമിയററുന്നതും ഏററവും യശസ്സോടു ചേർന്നതും പെരിയവരെക്കൂടി കീഴടക്കുന്നതും അത്യന്തം ബലപ്രദവുമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കെത്തിച്ചാലും.

2 പരിഷ്യസ്യവാനോഅവ്യയം

രഥേനവമ്മാവ്യത

ഇന്ദുരഭിദ്രുണാഹിതോ

ഹിയാനോധാരാഭിരക്ഷാഃ

അന്വയം:–

സ്വവാനഃ സ്യഃ	— സൂയമാനസ്സസോമഃ
രഥേ ന വമ്മ അവ്യത	— യഥാരഥേ സ്ഥിതഃ പുരുഷഃ കവചം പരിവ്യയതി തദ്വൽ
അവ്യയം പരി	— അവിഭവം പവിത്രം പരിഭവതേ
അഭി ഹിതഃ ഇന്ദുഃ	— സ്തോതൃഭിരഭിഷ്ടുതസ്സോമഃ
ദ്രുണാ ഹിയാനഃ	— ദ്രുമമയേന ദ്രോണകശലേന പൂര്യമാണസ്സൻ
ധാരാഭിഃ അക്ഷാഃ	— ക്ഷരതി

അത്ഥം–സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ, തേരിലിരിക്കുന്ന ആൾ കവചമുരുന്നതുപോലെ ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിലേയ്ക്കൊഴുകുന്നു. സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെട്ട സോമൻ മരംകൊണ്ടുള്ള ദ്രോണകലശത്തിൽ നിറഞ്ഞ് ധാരകളായൊഴുകുന്നു.

3 പരിഷ്യസ്യവാനോഅക്ഷാ

ഇന്ദുരവ്യേമദച്യുതഃ

ധാരായഊർധ്വോഅധ്വരേ

ഭ്രാജാനൈതിഗവ്യയുഃ

അന്വയം:–

അധ്വരേ ഊർധ്വഃ	— സമുച്ഛ്രിതഃ, സർവ്വേഷാം മുഖ്യഃ
യഃ ഗവ്യ-യുഃ	— ഗോവികാരാത്മകം ക്ഷീരാദികം കാമയമാനസ്സൻ.

ഭ്രാജാ ന	— ദീപ്ത്യാ യഥാന്തരിക്ഷങ്ഗച്ഛതി തദ്വൽ
ധാരാ ഏതി	— ധാരയാ സഹ ഗച്ഛതി
സുവാനഃ സ്യഃ ഇന്ദുഃ	— സൂയമാനസ്സസോമഃ
മദ—ച്യുതഃ	— മദാത്ഥം ദേവൈഃ പ്രേരിതസ്സൻ
അവ്യേ പരി അക്ഷാഃ	— അവികവേ പവിത്രേ പരിക്ഷരതി

അത്ഥം—യാഗത്തിൽ ഉന്നതനായ, മുഖ്യനായ, ഏതുവൻ പശു വിൻപാൽ മുതലായവയെ ഇഷ്ടപ്പെട്ട ധാരയോടുകൂടി, വരുന്നുവോ, സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന ആ സോമൻ ഹഷ്ത്തിന്നുവേണ്ടി ദേവന്മാരാൽ പ്രേരിതനായി ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിൽ മുററുമൊഴുകിവരുന്നു.

4 സഹിത്വന്ദേവശശ്വതേ
വസുമത്തായദാശുഷേ
ഇന്ദോസഹസ്രിണംരയിം
ശതാത്മാനംവിവാസസി

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ, ഇന്ദോ, സഃ	
ത്വം ശശ്വതേ	— പുത്രാദിമത്വേന ബഹവേ
മത്തായ ദാശുഷേ	— മനുഷ്യായ, ഹവിർദ്ദത്തവതേ യജമാനായ മഹ്യം
സഹസ്രിണം രയിം	
ശത—ആത്മാനം വസു	— സഹസ്രസംഖ്യാകം ധനം ശതസംഖ്യാകം ഗവാദിധനം ച
വിവാസസി ഹി	— പ്രേരയസി ഖലു

അത്ഥം—അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, ആ അവിടുന്നു് പുത്രാദികളോടുകൂടി ബഹുത്വമുററ മനുഷ്യന്നു് ഹവിസ്സുകന്ന യജമാനന്നു്, (എനിയ്ക്കു്) ആയിരക്കണക്കിൽ ധനവും നൂറുകണക്കിൽ പശുസമ്പത്തുമെത്തിക്കുന്നുവല്ലോ.

5 വയന്തേഅസ്യവൃത്രഹൻ
വസോവസ്വഃപുരുസ്പൃഹഃ
നിനേദിഷ്ഠതമാഇഷ
സ്യാമസുമ്നസ്യാധ്രിഗോ

അന്വയം:-

ഹേ വൃത്ര-ഹൻ, വസോ, അധ്രി-ഗോ,	— ശത്രൂണാം ഹന്തഃ, വാസയിതഃ, അധൃതഗമനസോമ,
വയം അസ്യ തേ	— വയമേതാദൃശസ്യ തവസ്വഭൃതാഃ
(തതഃ) പുരു-സ്പൃഹഃ വസ്വഃ	— ബഹുഭിസ്പൃഹണീയസ്യ ത്വയാദീയമാനസ്യ ധനസ്യ
നി നേദിഷ്ഠ-തമാഃ	— നിതരാമന്തികതമാസ്യാമ
(തഥാ) ഇഷഃ സുമ്നസ്യ സ്യാമ	— അന്നസ്യ സുഖസ്യ ച നേദിഷ്ഠതമാഭവേമ

അത്ഥം—ശത്രുക്കളുടെ ഹന്താവും ഏവരെയും അതാതിടത്തു് നിവസിപ്പിക്കുന്നവനും സ്വതന്ത്രസഞ്ചാരിയുമായ സോമ, ഞങ്ങളുവിടേയ്ക്കു സ്വന്തപ്പെട്ടവരത്രെ. അതുകൊണ്ടു് ഏവരാലുമാശിക്കത്തക്ക ധനത്തിന്നു് ഞങ്ങളേററവുമടുത്തവരാകാവൂ. അതുപോലെ അന്നത്തിന്നും സുഖത്തിന്നുമേററവുമടുത്തവരാകാവൂ.

6 ഭിര്യംപഞ്ചസ്വയശസം
സ്വസാരോഅദ്രിസംഹതം
പ്രിയമിന്ദ്രസ്യകാമ്യം
പ്രസ്നാപയന്ത്യൂമ്മിണം

അന്വയം:-

ദ്വി: പഞ്ച സ്വസാര: — ദശാങ്ഗുലയഃ

സ്വ-യശസം,

അദ്രി-സംഹതം — സ്വതന്ത്രയശസ്കം ഗ്രാവഭി രഭിഷുതം

ഇന്ദ്രസ്യ പ്രിയം, കാമ്യം — സർവ്വൈഃ കാമ്യമാനം

ഊർമ്മിണം യം — ധാരാഭിര്യുക്തം യം സോമം

പ്ര-സ്നാപയന്തി — വസതീവരീഭിഃ പ്രകർഷേണ യജമാനാസ്സേചന്തി

അർത്ഥം-സ്വന്തം യശസ്സോത്തവനും ഈരഞ്ചു് വിരലുകളാകുന്ന സഹോദരിമാരോടുകൂടിയവനും പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും, ഇന്ദ്രന്നു് പ്രീതികരനും എല്ലാവരാലും കാമിക്കപ്പെടുന്നവനും ധാരായുക്തനുമായ യാതൊരു സോമനെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ യജമാനന്മാർ നന്നായി കളിപ്പിക്കുന്നുവോ,

7 പരിത്യംഹര്യതംഹരിം
ബഭ്രുംപുനന്തിവാരേണ
യോദേവാൻവിശ്വാ്ഇൽപരി
മദേനസഹഗച്ഛതി

അന്വയം:-

യഃ വിശ്വാൻ ദേവാൻ

ഇൽ — ഇന്ദ്രാദീൻ സർവ്വാന്ദേവാനേവ

മദേന സഹ പരി ഗച്ഛതി — രസേന സഹ പര്യാപ്നോതി

ഹര്യതം, ഹരിം — സർവ്വൈസ്പൃഹണീയം, ഹരിതവർണ്ണം

ബഭ്രും ത്യം — ബഭ്രുവർണ്ണം തം സോമം

വാരേണ പരി പുനന്തി — പവിത്രേണ പരിശോധയന്തി

അൎത്ഥം—ആർ ഇന്ദ്രാദികളായ എല്ലാ ദേവന്മാരെയുംതന്നെ രസത്തോടുകൂടി പ്രാപിക്കുന്നുവോ, ഏവരാലും ആശ്രിയ്ക്കത്തക്കവനും പച്ചനിറമുററവനും (ഇടയ്ക്കു) തവിട്ടുനിറമൊത്തവനുമായ ആ സോമനെ ഋത്വിക്കുകൾ ദശാപവിത്രംകൊണ്ടു് ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. (യുഗ്മകം)

8 അസ്യവോഹ്യവ്സാ
പാന്തോദക്ഷസാധനം
യസ്സൂരിഷുശ്രവോബൃഹ
ദ്ദധേസ്വ൪ണ്ണഹര്യതഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സഖായഃ,) വഃ

അസ്യ അവസാ ഹി	— യൂയം സോമസ്യ രക്ഷണേനൈവ
ദക്ഷ–സാധനം പാന്തഃ	— ബലസ്യ സാധനം രസം പിബന്തോ ഭവഥ
യഃ സൂരിഷു ബൃഹൽ ശ്രവഃ ദധേ	— സ്തോതൃഷു മഹദന്നം വിദധേ, സ്ഥാപയതി
(സഃ) സ്വഃ ന ഹര്യതഃ	— ആദിത്യ ഇവ സർവ്വൈഃ കാമ്യമാനഃ

അൎത്ഥം—ചങ്ങാതികളേ, നിങ്ങൾ സോമൻെറ രക്ഷകൊണ്ടു് ബലപ്രദമായ രസം കുടിയ്ക്കുന്നവരാകുന്നു ആർ സ്തോതാക്കളിൽ മഹത്തായ അന്നം പുകിയ്ക്കുന്നുവോ, ആ സോമൻ ആദിത്യനെന്നപോലെ എല്ലാവരാലും കാമിക്കത്തക്കവനാകുന്നു.

9 സ്വാംയജ്ഞേഷുമാനവീ
ഇന്ദുജ്ജനിഷ്ടരോദസീ
ദേവോദേവീഗിരിഷ്ഠാ
അസ്രേധന്തന്തുവിഷ്വണി

അന്വയം:—

ഹേ മാനവീ, ദേവീ,
രോദസീ, — മാനവ്യൌ, മനോസ്വഭൂതേ, ദേവ്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ,
വാം യജ്ഞേഷു — യുവയോര്യജ്ഞേഷു
ദേവഃ ഗിരി–സ്ഥാഃ — സ്വതേജസാ സർവ്വം പ്രകാശയൻ, ഗ്രാവസ്വതിഷ്ഠൻ
സഃ ഇന്ദുഃ ജനിഷ്ട — അന്തരിക്ഷേ അജനി
തം ഭുവി–സ്വനി — തജ്ജാതം സോമം ബഹുസ്വനേ ഉപരേ
അസ്രേധൻ — ഋത്വിജോഽല്ലൻ, അഭിഷുണ്വൻ

അർത്ഥം—അല്ലയോ മനുവിന്നു സ്വന്തപ്പെട്ടവരും ദേവികളുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളേ, നിങ്ങളുടെ യജ്ഞങ്ങളിൽ സ്വതേജസ്സുകൊണ്ടെല്ലാം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവനും പിടികല്ലുകളിലിരിക്കുന്നവനുമായി, ആ സോമൻ അന്തരിക്ഷത്തിലാണ് ജനിച്ചത്. അപ്രകാരം ജനിച്ച സോമനെ ബഹുശബ്ദമൊത്ത പിടികല്ലിൽ ഋത്വിക്കുകൾ സംസ്കരിച്ചു.

10 ഇന്ദ്രായസോമപാതവേ
വൃത്രഘ്നേപരിഷിച്യസേ
നരേചദക്ഷിണാവതേ
ദേവായസദനാസദേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, വൃത്ര–ഘ്നേ,
ഇന്ദ്രായ — വൃത്രസ്യഹന്ത്രേ ഇന്ദ്രായ, ഇന്ദ്രസ്യ
പാതവേ പരി സിച്യസേ — പരിതഃ പാനാർത്ഥം സിച്യസേ
(കിഞ്ച) ദക്ഷിണാ–വതേ — ദക്ഷിണാദാനം, തദ്വതേ
ദേവായ സദന–സദേ — ഹവിഃഷി ദാതും യജ്ഞഗൃഹേ സീദതേ

നരേ — മനുഷ്യായ, യജമാനായ ഫലപ്രദാനാർത്ഥം പരിഷിച്യസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, വൃത്രഹന്താവായ ഇന്ദ്രനു കുടിക്കാൻ അവിടുന്ന് പാത്രങ്ങളിൽ പകരപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, ദാനവാനും, ദേവന്ന് ഹവിസ്സേകാൻ യാഗശാലയിലിരിക്കുന്നവനുമായ മനുഷ്യന്ന്, യജമാനന്ന്, ഫലപ്രാപ്തിക്കായും പകരപ്പെടുന്നു.

11 തേപ്രത്നാസോവ്യുഷ്ടിഷു

സോമാഃപവിത്രേഅക്ഷരൻ

അപപ്രോഥന്തസ്സനുതഹ്വുരശ്ചിതഃ

പ്രാതസ്താഅപ്രചേതസഃ

അന്വയം:—

വി—ഉഷ്ടിഷു	— ഉഷസാംവ്യുച്ഛനേഷു
പ്രത്നാസഃ തേ സോമാഃ	— പുരാണാസ്സോമാഃ
പവിത്രേ അക്ഷരൻ	— ക്ഷരന്തി
(തേ) സനുതഃ,	
അപ്ര—ചേതസഃ	— അനാഹിതാൻ, അപ്രജ്ഞാൻ
താൻ ഹ്വുരഃ—ചിതഃ	— മായാവിനസ്തേനാൻ
പ്രാതഃ അപ—പ്രോഥന്തഃ	— അപപ്രേരയന്തഃ, നിരാകുർവ്വന്തഃ ക്ഷരന്തി

അർത്ഥം—ഉഷസ്സുകളിലിരുട്ടകലവേ, പുരാണന്മാരായ സോമങ്ങൾ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകുന്നു. ദയവില്ലാത്ത, അറിവില്ലാത്ത മായാവികളായ കള്ളന്മാരെ പ്രാതഃകാലത്തിൽ അവരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ നിന്ന് പിൻമാറിക്കൊണ്ടാണ് ആ സോമങ്ങളൊഴുകുന്നത്.

12 തംസഖായഃപുരോരുചം
യൂയംവയഞ്ചസൂരയഃ
അശ്യാമവാജഗന്ധ്യം
സനേമവാജപസ്ത്യം വ. 24

അന്വയം:—

ഹേ സഖായഃ, സൂരയഃ

യൂയം	—	സ്തോതാരഃ, പ്രാജ്ഞായൂയം
വയം ച പുരഃ-രുചം	—	യജമാനാവയഞ്ചപുരതോ രോചമാനം
വാജ-ഗന്ധ്യം തം അശ്യാമ	—	ബലകരഗന്ധോപേതം സോമമശ്നീയാമ, പിബേമ
(കിഞ്ച) വാജ-പസ്ത്യം	—	അന്നയുക്തഗൃഹസഹിതം
(സോമം) സനേമ	—	സംഭജേമഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സഖാക്കളായ സ്തോതാക്കളേ, പ്രാജ്ഞന്മാരായ നിങ്ങളും യജമാനനായ ഞാനും, മുമ്പിൽ പ്രകാശിക്കുന്നതും ബലകരമായ ഗന്ധമുററതുമായ സോമത്തെ കുടിയ്ക്കാവൂ. പിന്നെ അന്നയുക്തമായ ഗൃഹത്തോടൊത്തു് സോമനെ പ്രാപിക്കാവൂ.

വർഗ്ഗം—25–26 കാശ്യപാഗൌരിവീതിരേഭസൂനൂത്ഋഷീ, ബൃഹതിത്രിഷ്ടുഭൌഛന്ദസീ

1 ആഹര്യതായധൃഷ്ണവേ
ധനുസ്തന്വന്തിപൌംസ്യം
ശുക്രാംവയന്ത്യസുരായനിർണ്ണിജം
വിപാമഗ്രേമഹീയുവഃ

അന്വയം:-

ഹര്യതായ, ധൃഷ്ണവേ	—	സർവ്വൈസ്സ്പൃഹണീയായ ശത്രൂണാം ധർഷണശീലായ സോമായ
പൌംസ്യം ധനുഃ ആ തന്വന്തി	—	പുംസ്ത്വസ്യാഭിവ്യഞ്ജകേ ധനുഷി ജ്യാങ്കുർവ്വന്തി

(സോമസ്യധാരാവിസർഗ്ഗാർത്ഥം വിതായമാനം പവിത്രമഭിധീയതേ)

മഹീയുവഃ	—	പൂജാകാമാ ഋത്വിജഃ
വിപാം അഗ്രേ	—	മേധാവിനാന്ദേവാനാം പുരസ്താൽ
ശുക്രാം, നിഃ-നിജം	—	ശുക്ലവർണ്ണാം, യഥാസോമോ നിർണ്ണിജ്യതേ താം
അസുരായ, വയന്തി	—	ബലവതേ സോമായ വിതന്വന്തി

അർത്ഥം-എല്ലാവരാലും ആശിക്കത്തക്കവനും ശത്രുക്കളെ തള്ളി മാററുന്നവനുമായ സോമന്നായി പൌരുഷ സൂചകമായ വില്ലിൽ (ഋത്വിക്കുകൾ) ഞാണേററുന്നു. (സോമധാരക്കുവേണ്ടി സ്ഥാപിക്കുന്ന ദശാപവിത്രത്തെയാണിവിടെ വില്ലായി സങ്കല്പിക്കുന്നതു്.) പൂജാകാമന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾ മേധാവികളായ ദേവന്മാരുടെ മുമ്പിൽ വെൺനിറമുററു്, കഴുകി വെടുപ്പാക്കിയ ആ വില്ലിനെ (പവിത്രത്തെ) ബലവാനായ സോമന്നു്വേണ്ടി പിടിപ്പിക്കുന്നു.

2 അധ്ക്ഷപാപരിഷ്കൃതോ
വാജാംഅഭിപ്രഗാഹതേ
യദീവിവസ്വതോധിയോ
ഹരിംഹിന്വന്തിയാതവേ

അന്വയം:—

ക്ഷപാ അധ — ക്ഷപായാഃ, രാത്രേരനന്തരം പ്രാതഃകാലേ

പരി-കൃതഃ — അത്ഭിരലങ്കൃതസ്സോമഃ

വാജാൻ അഭി പ്ര ഗാഹതേ — ബലാന്യഭിലക്ഷ്യ പ്രഗച്ഛതി

വിവസ്വതഃ ധിയഃ — പരിചരതോ യജമാനസ്യാങ്ഗുലയഃ

ഹരിം യാതവേ — ഹരിതവർണ്ണമംശും പാത്രാണ്യഭിഗമനായ

യദി ഹിന്വന്തി — പ്രേരയന്തി, തർഹി സവനാനി ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—രാത്രിയ്ക്കുശേഷം പ്രഭാതത്തിൽ ജലങ്ങളാലലങ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ട സോമൻ ബലങ്ങളെ ലക്ഷ്യംവെച്ച് വരുന്നു. പരിചരിയ്ക്കുന്ന യജമാനന്റെ വിരലുകൾ പച്ചനിറമുററ സോമലതയെ പാത്രങ്ങളിലെത്താൻ പ്രേരിപ്പിക്കുമ്പോൾ, അവിടുന്ന് സവനങ്ങൾ പ്രാപിക്കുന്നു.

3 തമസ്യമർജയാമസി
മദോയഇന്ദ്രപാതമഃ
യംഗാവആസഭിർദ്ദധുഃ
പുരാനൂനംചസൂരയഃ

അന്വയം:—

യഃ മദഃ ഇന്ദ്ര-പാതമഃ — മദകരോരസഇന്ദ്രേണാത്യന്തം പാതവ്യോഭവതി

പുരാ ച നൂനം യം — പുരാചേദാനീഞ്ചയം രസം

ഗാവഃ സൂരയഃ — ഗന്താരസ്തോതാരഃ

ആസ-ഭിഃ ദധുഃ — ആസ്യൈർധാരയന്തി, പിബന്തി

അസ്യ തം മർജയാമസി — സോമസ്യ, രസം മർജയാമഃ ശോധയാമഃ

അൎത്ഥം—ഏറ്റു ഹൎഷകരമായ രസം ഇന്ദ്രനാൽ ഏററവും കുടിക്കത്തക്കതാണോ, സഞ്ചാരശീലരായ സ്തോതാക്കരം പണ്ടുമിന്നും ഏറ്റു രസത്തെ മുഖങ്ങളാൽ ധരിക്കുന്നുവോ, കുടിക്കുന്നുവോ, സോമൻെറ ആ രസത്തെ നാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു.

4 തങ്ഗാഥയാപുരാണ്യാ

പുനാനമഭ്യനൂഷത

ഉതോകൃപന്തധീതയോ

ദേവാനാന്നാമബിഭ്രതീഃ

അന്വയം:—

പുനാനം തം	— പൂയമാനം സോമം
പുരാണ്യാ ഗാഥയാ അഭി	
അനൂഷത	— പുരാകൃതയാ സ്തുത്യാസ്തോതാരോ ഭിഷ്ടുവന്തി
ഉതോ നാമ ബിഭ്രതീഃ	
ധീതയഃ	— കൎമ്മാൎത്ഥന്നമനംബിഭ്രാണാ അങ്ഗുലയഃ
ദേവാനാം കൃപന്ത	— തേഷാം ഹവിഷ്പ്രദാനായ കല്പയന്തി, സമൎത്ഥാഭവന്തി

അൎത്ഥം—ശുദ്ധികരനായ സോമനെ സ്തോതാക്കരം പഴയ സ്തോത്രങ്ങളാൽ നേരെ സ്തുതിക്കുന്നു. കൂടാതെ കൎമ്മത്തിന്നുവേണ്ടി കുനിഞ്ഞ വിരലുകരം ദേവന്മാൎക്ക ഹവിസ്സേകാൻ പോന്നവയായി ഭവിക്കുന്നു.

5 തമുക്ഷമാണമവ്യയേ

വാരേപുനന്തിധൎണ്ണസിം

ദൂതന്നപൂൎവ്വചിത്തയ

ആശാസതേമനീഷിണഃ

അന്വയം:—

ഉക്ഷമാണം — അത്ഭിസ്സിച്യമാനം
ധർണ്ണസിം തം — സർവ്വസ്യ ധാരകം സോമം
അവ്യയേ വാരേ പുനന്തി — അവിമേഷവാലേ പവിത്രേ ശോധയന്തി
(തതഃ) മനീഷിണഃ — മേധാവിനോ യജമാനാസ്സം സോമം
ദൂതം ന പൂർവ്വചിത്തയേ — ദൂതമിവ ദേവാനാം പൂർവ്വമേവ പ്രജ്ഞാനായ
ആ ശാസതേ — പ്രാർത്ഥയന്തേ

അർത്ഥം—ജലങ്ങളാൽ നനയ്ക്കപ്പെട്ട, എല്ലാം ധരിക്കുന്ന സോമനെ ആട്ടിൻരോമമുറ ശോപവിത്രത്തിൽ ഋത്വിക്കുകൾ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. പിന്നെ, മേധാവികളായ യജമാനന്മാർ സോമനോട്, ദൂതനോടെന്നപോലെ, ദേവന്മാർക്ക് മുന്നറിയിപ്പേകാനായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

6 സപുനാനോമദിന്തമ
സ്സോമശ്ചമൂഷുസീദതി
പശൌനരേതആദധത്
പതിർവ്വചസ്യതേധിയഃ

അന്വയം:—

മദിൻതമഃ സഃ സോമഃ — അത്യന്തം മാദയിതാ
പുനാനഃ ചമൂഷു സീദതി — പൂയമാനസ്സൻ ചമസേഷു സീദതി
(തതഃ) പശൌ ന — യഥാപശൌ കശ്ചിദ്വൃഷഭഃ രേതഃ ആദധാതിതദ്വച്ചമസാദിഷു
രേതഃ ആദധത് — സ്വീയംരസമാദധാനഃ
ധിയഃ പതിഃ വചസ്യതേ — കർമ്മണഃ പാലയിതായം സോമഃ അഭിഷ്ടൂയതേ

അത്ഥം—ഏററവും ഹഷ്മിയററുന്ന ആ സോമൻ ശുദ്ധിപൃക്കനവനായി, വാലൻമരികകളിലിരിക്കുന്നു പിന്നെ, പശ്രുവിങ്കൽ ഒരു കാള ശുക്ലം സ്രവിക്കുന്നതുപോലെ, മരിക മുതലായ പാത്രങ്ങളിൽ തൻെറ രസം ചേക്കുന്നവനായി കർമ്മപാലകനായ സോമൻ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു.

7 സമ്മജ്യതേസുകമ്മഭി
ൎദ്ദേവോദേവേഭ്യസ്സുതഃ
വിദേയദാസ്യസംദദി
മ്മഹീരപോവിഗാഹതേ

അന്വയം:—

ദേവേഭ്യഃ സുതഃ	— ദേവാത്ഥമഭിഷുതഃ
ദേവഃ സഃ	— ദ്യോതമാനസ്സോമഃ
സുകർമ്മ—ഭിഃ മൃജ്യതേ	— ഋത്വിഗ്ഭിഃ പരിപൂയതേ
യൽ ആസ്യ സം—ദദിഃ	
വിദേ	— യദാസോമഃ പ്രജാസു സമ്യക് ധനദാനശീല ഇതിജ്ഞായതേ തദാനീം
മഹീഃ അപഃ വി ഗാഹതേ	— മഹതീർവ്വസതീവരീർവ്വിശേഷേണാഭിഗച്ഛതി

അത്ഥം—ദേവന്മാക്കവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട പ്രകാശമാനനായ ആ സോമൻ സൽകമ്മാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നു. സോമൻ പ്രജകളിൽ നല്ലപോലെ ദാനശീലനെന്നറിയപ്പെടുമ്പോരം മഹത്വമുററ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ പ്രാപിക്കുന്നു

8 സുതഇന്ദോപവിത്രആ
നൃഭിര്യതോവിനീയസേ
ഇന്ദ്രായമത്സരിന്തമ
ശ്ചമൂഷ്വാനിഷീദസി

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സുതഃ	— അഭിഷുതഃ, ആയതഃ
ആ യതഃ	സർവ്വതോവിസ്തൃതസ്ത്വം
ഋഷിഭിഃ പവിത്രേ വി നീയസേ	— കർമ്മനേതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിർവ്വിശേ ഷേണനീയമാനോഭവസി
(തതഃ) മത്സരിൻ—തമഃ	— അതിശയേന മാദയിതാത്വം
ഇന്ദ്രായ ചമൂഷു ആ നി ഷീദസി	— ഇന്ദ്രാർത്ഥംചമസേഷു സമന്താദ്വർത്തസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട്, എമ്പാടും പരന്ന അവിടുന്ന്, കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ വേണ്ട പോലെ നയിക്കപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, ഏററവും ഹർഷകരനായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി വാലൻമരികകളിലിരിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം—27—28 അനുഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ

1 അഭിനവന്തേഅദ്രുഹഃ
പ്രിയമിന്ദ്രസ്യകാമ്യം
വത്സന്നപൂർവ്വആയുനി
ജാതംരിഹന്തിമാതരഃ

അന്വയം:—

(യഥാ) മാതരഃ	— ഗാവഃ
പൂർവ്വേ ആയുനി ജാതം	— പ്രഥമേവയസ്യുൽപന്നം
വത്സം ന രിഹന്തി	— ലിഹന്തി, തഥാ
അദ്രുഹഃ	— അദ്രോഹാവസതീവര്യാഖ്യാ ആപഃ
ഇന്ദ്രസ്യ പ്രിയം, കാമ്യം	— സർവ്വൈഃ കാമയമാനം സോമം
അഭി നവന്തേ	— അഭിഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—തള്ളപ്പൈ അപ്പോഴം പെററ കുട്ടിയെ നക്കുന്നതു പോലെ, ദ്രോഹിക്കാത്ത വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജല

ങ്ങരം ഇന്ദ്രന്നു് പ്രിയവും ഏവരാലും കാമിക്കപ്പെടുന്നതുമായ സോമനെ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു.

2 പുനാനഇന്ദവാഭര
സോമദ്വിബർഹസംരയിം
ത്വംവസൂനിപുഷ്യസി
വിശ്വാനിദാശുഷോഗൃഹേ

അന്വയം:—
ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,

പുനാനഃ	— ദീപ്യമാന സോമ, പൂയമാനസ്ത്വം
ദ്വി–ബർഹസം	— ദ്വയോസ്ഥാനയോഃ പരി ബൃംഹണശീലം
രയിം ആ ഭര	— ധനമാഹര, ദേഹി
ത്വം (ഹി) ദാശുഷഃ ഗൃഹേ	— ഹവിർദ്ദത്തവതോ യജമാനസ്യ ഗൃഹേ സ്ഥിത്വാ,
വിശ്വാനി വസൂനി	
പുഷ്യസി	— സർവ്വാണി ധനാനി പോഷയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്നു് ഇഹത്തിലും പരത്തിലും വൃദ്ധിക്കുന്ന ധനം (പുണ്യം) തന്നരുളിയാലും. അവിടുന്നാണല്ലൊ ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വർത്തിച്ചു്, എല്ലാ ഐശ്വര്യങ്ങളും പോഷിപ്പിക്കുന്നതു്.

3 ത്വന്ധിയംമനോയുജം
സൃജാവൃഷ്ടിന്നതന്യതുഃ
ത്വംവസൂനിപാർത്ഥിവാ
ദിവ്യാചസോമപുഷ്യസി

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, ത്വം	
മനഃ_യുജം ധിയം	— മനോവേഗാം ധ്യാതവ്യാം ധാരാം
വൃഷ്ടിം ന തന്യതുഃ സൃജ	— തന്യതുർമേഘഃ, യഥാമേഘോ വൃഷ്ടിമിവ തഥാ പാത്രേഷു വിസൃജ
(തതഃ) ത്വം പാർത്ഥിവാ	
ദിവ്യാ, ച വസൂനി	— പൃഥിവ്യാം ദിവി ച ഭവാനി ധനാനി
പുഷ്യസി	— പോഷയസി, പ്രയച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് മനോവേഗമുററ ആരാദ്ധ്യധാരയെ, മേഘം മഴയെയെന്നപോലെ, പാത്രങ്ങളിൽ വിട്ടൊഴുക്കിയാലും. അവിടുന്ന് ഭൂവിലും ദ്യോവിലുമുള്ള ധനങ്ങരം പോഷിപ്പിക്കുന്നു, തന്നരുളുന്നു.

4 പരിതേജിഗ്യുഷോയഥാ
ധാരാസുതസ്യധാവതി
രംഹമാണാവ്യ ്രവ്യയം
വാരംവാജീവസാനസിഃ

അന്വയം:—

സുതസ്യ തേ സാനസിഃ	— അഭിഷുതസ്യ തവ, സംഭജനീയാ
രംഹമാണാ ധാരാ	— വേഗങ്കർവ്വാണാധാരാ
ജിഗ്യുഷഃ വാജീ_ഇവ ധാവതി	— ശത്രൂഞ്ജേതുർവ്വീരസ്യാശ്വോ യഥാ യുദ്ധം പരിതോധാവതി, തദ്വത്
അവ്യയം വാരം യഥാ വി പരി	— അവിഭവം വാലം, പവിത്രം യഥാതഥം പരിതോഗച്ഛതി

അൎത്ഥം–സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടേയ്ക്കു ചേൎന്ന നമ്മളാൽ പ്രാപിക്കപ്പെടേണ്ടുന്ന, വേഗമുററ ധാര, ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്ന കുതിര പടകളെത്തിലേയ്ക്കു് പായുന്നതുപോലെ, ആട്ടിൻരോമ മുററ ദശാപവിത്രത്തിലേയ്ക്കു് എമ്പാടും വേണ്ടപോലെ, വരുന്നു.

5 ക്രത്വേദക്ഷായനഃകവേ
പവസ്വസോമധാരയാ
ഇന്ദ്രായപാതവേസുതോ
മിത്രായവരുണായച — വ. 27

അന്വയം:—

ഹേ കവേ, സോമ,	—	ക്രാന്തദശിൻ, സോമ,
നഃ ക്രത്വേ ദക്ഷായ	—	അസ്മാകം പ്രജ്ഞാനായ ബലായ ച ത്വം
ഇന്ദ്രായ മിത്രായ		
വരുണായ ച പാതവേ	—	പാനാൎത്ഥം
സുതഃ ധാരയാ പവസ്വ	—	അഭിഷുതഃ ക്ഷര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ കവിഞ്ഞു കാണുന്ന സോമ, ഞങ്ങൾക്കു് ജ്ഞാനത്തിന്നും ബലത്തിന്നുമായി ഇന്ദ്രന്നും മിത്രന്നും വരുണന്നും കുടിയ്ക്കാൻവേണ്ടി, സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ട അവിടുന്നു് ധാരയോടുകൂടി വന്നാലും.

6 പവസ്വവാജസാതമഃ
പവിത്രേധാരയാസുതഃ
ഇന്ദ്രായസോമവിഷ്ണവേ
ദേവേഭ്യോമധുമത്തമഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, വാജ–

സാതമഃ — അതിശയേനാന്നസ്യദാതാ

സുതഃ പവിത്രേ ധാരയാ

പവസ്വ — അഭിഷുതസ്ത്വം ധാരയാ സഹ, ക്ഷര

(തതഃ) ഇന്ദ്രായ, വിഷ്ണവേ,

ദേവേഭ്യഃ — അന്യേഭ്യോ മിത്രാദിഭ്യശ്ച

മധുമൽ–തമഃ — അതിശയേന മാധുര്യോപേതോ ഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏററവുമന്നദാതാവായി, സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ട അവിടന്ന് ദശാപവിത്രത്തിൽ ധാരയോടുകൂടി ഒഴുകിയാലും. ഇന്ദ്രന്നും വിഷ്ണുവിന്നും മിത്രാദികളായ മററു ദേവന്മാർക്കുംവേണ്ടി ഏററവും മാധുര്യമുററവനായാലും.

7 ത്വാംരിഹന്തിമാതരോ

ഹരിംപവിത്രേഅദ്രുഹഃ

വത്സഞ്ജാതന്നധേനവഃ

പവമാനവിധർമ്മണി

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന,

വി–ധർമ്മണി — വിവിധം ഹവിഷാന്ധാരകേ യജ്ഞേ

അദ്രുഹഃ മാതരഃ — ദ്രോഹവർജ്ജിതാ മാതൃഭൂതാ വസതീവര്യഃ

ധേനവഃ വത്സം ജാതം ന — യഥാ നവ പ്രസൂതികാഗാവോ വത്സമിവ

ഹരിം പവിത്രേ (സ്ഥിതം) ത്വാം രിഹന്തി— ഹരിതവർണ്ണന്ത്വാം ലിഹന്തി, ആസ്വാദയന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, വിവിധ ഹവി സ്സേുന്ന യജ്ഞത്തിൽ ദ്രോഹരഹിതകളും അമ്മമാരുമായ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങൾ, പുത്രനായി പെററ പശുക്കൾ കുട്ടിയെ എന്നപോലെ, പച്ചനിറമുററ്, ദശാപവിത്ര ത്തിൽ നില്ക്കുന്ന അവിടുത്തെ നക്കുന്നു, ആസ്വദിയ്ക്കുന്നു.

8 പവമാനമഹിശ്രവ
ശ്ചിത്രേഭിര്യാസിരശ്മിഭിഃ
ശദ്ധന്തമാംസിജിഘ്നസേ
വിശ്വാനിദാശുഷോഗൃഹേ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, മഹി,

ശ്രവഃ	— മഹൽ, ശ്രവണീയമന്തരിക്ഷം
ചിത്രേഭിഃ രശ്മി–ഭിഃ	
യാസി	— ചിത്രൈഃ നാനാവിധൈഃ കിരണൈഃ പരിഗച്ഛസി
(തഥാ) ശദ്ധൻ ദാശുഷഃ	
ഗൃഹേ	— വേഗങ്ക്കർവ്വംസ്ത്വം ഹവിർത്ത വതോ യജമാനസ്യ ഗൃഹേ
വിശ്വാനി തമാംസി	
ജിഘ്നസേ	— സർവ്വാണി തമോരൂപാണി രക്ഷാംസി ഹംസി

അത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, മഹത്തായി കേൾവികേട്ട അന്തരിക്ഷത്തെ വിവിധങ്ങളായ രശ്മികളോടു കൂടി അവിടുന്ന് മുററും പ്രാപിക്കുന്നു അതുപോലെ വേഗവാ നായ അവിടുന്ന് ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനൻെറ ഗൃഹത്തിൽ തമോരൂപങ്ങളായ എല്ലാ രക്ഷസ്സുകളെയും നശിപ്പിക്കുന്നു (അ ജ്ഞാന[illegible] ഒടുക്കുന്നു.)

9 ത്വന്ദ്യാഞ്ചമഹിവ്രത

പൃഥിവീഞ്ചാതിമഭ്രിഷേ

പ്രതിദ്രാപിമമുഞ്ചഥാഃ

പവമാനമഹിത്വനാ വ. 28

അന്വയം:—

ഹേ മഹി-വ്രത,
പവമാന, — മഹാകർമ്മൻ, സോമ,
ത്വം ദ്യാം ച പൃഥിവീം
ച അതി മഭ്രിഷേ — അത്യന്തം ബിഭർഷി
(അന്തരിക്ഷേ സോമാത്മനാ, പൃഥിവ്യാം ലതാരൂപേണ ച ലോകദ്വയവർത്തിത്വം.)
(ത്വം) മഹി-ത്വനാ — മഹത്വേന യുക്തസ്സൻ
ദ്രാപിം പ്രതി അമുഞ്ചഥാഃ — കവചം പ്രതിമുഞ്ചസി സംവൃണോഷി

അർത്ഥം—മഹിതകർമ്മാവായ സോമ, അവിടുന്ന് ഭൂവിനെയും ദ്യോവിനെയും ഏററവും ധരിക്കുന്നു, രണ്ടിടങ്ങളിലും വർത്തിക്കുന്നു. (ചന്ദ്രനായി ദ്യോവിലും ലതാരൂപനായി ഭൂവിലും) അവിടുന്ന് മഹത്വമേററവനായി കവചമണിയുന്നു.

നാലാമധ്യായം സമാപ്തം.

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം- 5

1-ം,2-ം, 3-ം വർഗ്ഗങ്ങളടങ്ങിയ സൂക്തത്തിൽ 1-ാം ഋക്കിലും 13-ാം ഋക്കിലും സോമത്തെ നായ അശുദ്ധമാക്കാതെ കാക്കണമെന്നുപറയുന്നു. വൈദികകാലത്തുതന്നെ ജന്തുക്കളിൽ നായയ്ക്കു ശുദ്ധി കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. 25 മുതൽ 28 കൂടിയ 4 വർഗ്ഗങ്ങൾ ചെവീലോത്ത് എന്ന് മലയാളത്തിലറിയപ്പെടുന്നു. മരിക്കാറാകുമ്പോൾ സാധിച്ചാലവനവൻതന്നെയൊ, അല്ലെങ്കിൽ കേൾക്കത്തക്കവിധം ഉറക്കെ മററുള്ളവരൊ ഈ മന്ത്രങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു. പ്രത്യേകിച്ചും 26—27 വർഗ്ഗങ്ങളടങ്ങിയ സൂക്തത്തിൽ 6 മുതൽ 11 കൂടിയ മന്ത്രങ്ങൾ ഉത്തമഗതി പ്രാർത്ഥകങ്ങളാണ്. ഈ മന്ത്രങ്ങൾ നിത്യമായി ജപിക്കുന്നവരുമുണ്ട്. ഇതോടുകൂടി സോമദേവതാകമായ 9-ാം മണ്ഡലം കഴിഞ്ഞു. 29-30-31-32 വർഗ്ഗംങ്ങൾ അഗ്നി ദേവത. 32 ൽ 4-ാം ഋക്കിൽ അഗ്നിയ്ക്ക് പൂർവ്വേശ്വരത്വം കല്പിക്കുന്നു. അഗ്നിയുടെ മഹത്വം അഗ്നി മാത്രമേ അറിയൂ എന്ന് പറയുന്നു. 33 ൽ 6-ം, 7-ം, ഋക്കുകൾ തത്വപ്രതിപാദകങ്ങളാണ്. കടക്കരുതാത്ത 7 അതിർവരമ്പുകൾ (മര്യാദകൾ) 6 ൽ കാണിക്കുന്നു. ആദ്യം സ്ത്രീപുരുഷരൂപം ഒന്നായുണ്ടായതു് അഗ്നിയാണെന്ന് 7 ൽ പറയുന്നു. പഞ്ചഭൂതങ്ങളിൽ ജലമോ തേജസ്സോ മുമ്പുണ്ടായതെന്നു് പക്ഷഭേദമുണ്ട്. ഇവിടെ തേജസ്സാണെന്നു് പറയുന്നു.

അഷ്ടകം 7 അധ്യായം 5 വർഗ്ഗം 1-2-3.

ശ്യാവാശ്വിഃ അന്ധീഗുഃ, നാഹുഷഃ യയാതിഃ, മാനവഃ നഹുഷഃ, സാംവരണഃ മനുഃ, വാച്യഃ, വൈശ്വാമിത്രോവാ പ്രജാപതിഃ— ഋഷയഃ അനുഷ്ടബ്ഗായത്ര്യൌ ഛന്ദസീ സോമഃ പവമാനോ ദേവതാ.

1 പുരോജിതീവോഅന്ധസ

സ്സുതായമാദയിത്നവേ

അപശ്വാനംശ്നഥിഷ്ടന

സഖായോദീർഘജിഹ്വ്യം

അന്വയം:-

ഹേ സഖായഃ, വഃ	— സ്തോതാരഃ, യൂയം
പുരഃ-ജിതി അന്ധസഃ	— പുരസ്ഥിതജയസ്യ സോമസ്യ സ്വഭൂതായ
സുതായ, മാദയിതവേ	— അഭിഷുതായ, അത്യന്തമദകരായ രസായ
ദീർഘ-ജിഹ്വ്യം ശ്വാനം	— ദീർഘാജിഹ്വായസ്യതം ശ്വാനം
അപ ശ്നഥിഷ്ടന	— അപശ്നഥയത, അപബാധധ്വം

(യഥാ ശ്വാ സുതം സോമം നലിഹന്തി തഥാ കുത).

അർത്ഥം-അല്ലയോ സഖാക്കളായ സ്തോതാക്കളേ, മുമ്പിൽ ജയത്തോടുകൂടിയ സോമന്റെ സ്വന്തമായി, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അതീവ ഹർഷകരമായ രസത്തെ, നാവുനീണ്ട നായ നക്കാത്തവിധം അതിനെ അകററുക.

2 യോധാരയാപാവകയാ

പരിപ്രസ്യന്ദതേസുതഃ

ഇന്ദുരശ്വോനകൃത്വ്യഃ

അന്വയം:-

സുതഃ, കൃത്വ്യഃ	— അഭിഷുതഃ, കർമ്മണി സാധുഃ
യഃ ഇന്ദുഃ പാവകയാ	
ധാരയാ	— ശോധയിത്ര്യാ ധാരയാ
അശ്വഃ ന	
പരി-പ്രസ്യന്ദതേ	— അശ്വോയഥാ വേഗേന പ്രഗച്ഛതി, തദ്വൽ പ്രക്ഷരതി

അർത്ഥം-സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട, കർമ്മത്തിൽ നന്മയുററ യാതൊരു സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന ധാരയോടുകൂടി, കുതിര വേഗത്തിൽ പോകുന്നപോലുള്ള ഒഴുകിവരുന്നുവോ,

3 തന്ദുരോഷമഭീനര

സ്സോമംവിശ്വാച്യാധിയാ

യജ്ഞംഹിന്വന്ത്യദ്രിഭിഃ

അന്വയം –

നരഃ ദുരോഷം തം — കർമ്മനേതാര ഋത്വിജഃ, ദുർദ്ദഹം, ദുർവ്വധം തം

യജ്ഞം സോമം — യഷ്ടവ്യം സോമം

വിശ്വാച്യാ ധിയാ — സർവ്വാൻ കാമാനഞ്ചിത്ര്യാ ബുദ്ധ്യാ

അദ്രി–ഭിഃ അഭി ഹിന്വന്തി — ഗ്രാവഭിരഭിപ്രേരയന്തി, അഭിഷുണ്വന്തി

അർത്ഥം:–കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകൾ ദഹിപ്പിയ്ക്കപ്പെടാൻ, വധിയ്ക്കപ്പെടാൻ പററാത്ത യജനീയനായ ആ സോമനെ, എല്ലാ അഭീഷ്ടങ്ങളോടുംകൂടിയ ബുദ്ധിയോടുകൂടി പിടികല്ലുകൾ കൊണ്ടു് സംസ്കരിക്കുന്നു. (യുഗ്മകം)

4 സുതാസോമധുമത്തമാ

സ്സോമാഇന്ദ്രായമന്ദിനഃ

പവിത്രവന്തോഅക്ഷര

ന്ദേവാൻഗച്ഛന്തുവോമദാഃ

അന്വയം:–

മധുമൽ–തമാഃ — അതിശയേന മാധുര്യോപേതാഃ

മന്ദിനഃ, സുതാസഃ

സോമാഃ — മദകരാഃ, അഭിഷുതാസ്തേ

പവിത്ര–വന്തഃ — പവിത്രേ വർത്തമാനാസ്സന്തഃ

ഇന്ദ്രായ അക്ഷരൻ — [illegible]

(അഥ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ,
ഹേ സോമാഃ) വഃ മദാഃ — മദഹേതവോരസാഃ
ദേവാൻ ഗച്ഛന്തു — ഇന്ദ്രാദീൻ ഗച്ഛന്തു

ആസ്വാദ്യവും, മാധുര്യമേറിയ, ഹർഷമിയറ്റുന്ന, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമങ്ങൾ ദശാപവിത്രത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവയായി ഇരുന്നുകൊണ്ടു പാത്രങ്ങളിലൊഴുകിവരുന്നു. (എന്നി നോട്ട്) ആഹ്ലാദകരമായ സോമങ്ങളേ, നിങ്ങളുടെ ഹർഷകരങ്ങളായ രസങ്ങൾ ഇന്ദ്രാദികളായ ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കട്ടെ.

5 ഇന്ദുരിന്ദ്രായപവത
ഇതിദേവാസോഅബ്രുവൻ
വാചസ്പതിർമ്മഖസ്യതേ
വിശ്വസ്യേശാനഓജസാ ഖ. 1

6 സഹസ്രധാരഃപവതേ

സമുദ്രോവാചമീങ്ഖയഃ

സോമഃപതീരയീണാം

സഖേന്ദ്രസ്യദിവേദിവേ

അന്വയം:–

സമുദ്രഃ	— യസ്മാൽ സമുദ്രവന്തിരസാഃ, രസസ്ഥാനീയഃ
വാചം–ഈങ്ഖയഃ	— സ്തുതീനാം പ്രേരയിതാ
രയീണാം പതിഃ	— ധനാനാം പ്രഭുഃ
സഹസ്ര–ധാരഃ	— ബഹുധാരോപേതഃ
ഇന്ദ്രസ്യ സഖാ സോമഃ	— മിത്രഭൂതസ്സഃ
ദിവേ–ദിവേ പവതേ	— പ്രത്യഹങ്ക്ഷരതി

അർത്ഥം–രസത്തിന്നിരിപ്പിടമായവനും സ്തുതികളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവനും ധനങ്ങൾക്കു നാഥനും കണക്കററ ധാരകളോടു കൂടിയവനും ഇന്ദ്രൻെറ ചങ്ങാതിയുമായ സോമൻ ദിവസന്തോറു മൊഴുകുന്നു.

7 അയംപൂഷാരയിർഭ്ഗ

സ്സോമഃപുനാനോഅർഷതി

പതിർവ്വിശ്വസ്യഭൂമനോ

വ്യഖ്യദ്രോദസീഉഭേ

അന്വയം:–

പൂഷാ, ഭഗഃ	— സർവ്വേഷാം പോഷകഃ, ഭജനീയഃ
രയിഃ അയം സോമഃ	— ധനഹേതുസ്സോമഃ
പുനാനഃ അർഷതി	— പൂയമാനസ്സൻ ക്ഷരതി

(തഥാ) വിശ്വസ്യ ഭൂമനഃ
പതിഃ — സർവ്വസ്യഭൂതജാതസ്യ പാലയിതാ സഃ
ഉഭേ രോദസീ വി അഖ്യൽ— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ പ്രകാശയതി
(അത്രാപിലോകദ്വയവർത്തിത്വംസൂചിതം)

അർത്ഥം—എല്ലാവരെയും പോഷിപ്പിക്കുന്നവനും ഭജനീയനും ധനസ്വരൂപനും (ധനത്തിന്റെ ഹേതുഭൂതനും) ആയ സോമൻ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടൊഴുകുന്നു. അതുപോലെ എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങൾക്കും ഈശനായ അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളിരുവരെയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. (ദ്യോവിൽ ചന്ദ്രനായും ഭൂവിൽ ലതാരൂപനായും).

8 സമുപ്രിയാഅനൂഷത
ഗാവോമദായഘൃഷ്വയഃ
സോമാസഃകൃണ്വതേപഥഃ
പവമാനാസഇന്ദവഃ

അന്വയം:—

പ്രിയാഃ, ഘൃഷ്വയഃ — പ്രിയതമാഃ, ദീപ്തതമാഃ
ഗാവഃ മദായ സം
അനൂഷത ഉ — സ്തുതിവാചഃ സോമസ്യമദാർത്ഥം സംസ്തുവന്തി ഖലു
(തതഃ) പവമാനാസഃ
ഇന്ദവഃ സോമാസഃ — പൂയമാനാദീപ്താസ്സോമാഃ
പഥഃ കൃണ്വതേ — ക്ഷരണാർത്ഥം മാർഗ്ഗാൻ കുർവ്വന്തി

അർത്ഥം—പ്രിയകരങ്ങളും പ്രദീപ്തങ്ങളുമായ സ്തുതിവചനങ്ങൾ സോമന്റെ ഹർഷകരമായ രസത്തിന്നുവേണ്ടി സ്തോതാക്കൾ ചൊല്ലുന്നുവല്ലൊ. അപ്പോൾ ശുദ്ധീകരങ്ങളും പ്രകാശമാനങ്ങളുമായ സോമങ്ങൾ ഒഴുകാനുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങൾ തേടിയുണ്ടാക്കുന്നു.

9 യഓജിഷ്ഠസ്തമാഭര

പവമാനശ്രവായ്യം

യഃപഞ്ചചഷ്ണീരഭി

രയിംയേനവനാമഹൈ

അന്വയം:-

ഹേ പവമാന, ഓജിഷ്ഠഃ	—	ഓജസ്വിതമഃ
യഃ തം ശ്രവായ്യം	—	യസ്ത്വദീയോരസോസ്തി, തം ശ്രവണീയം രസം
ആ ഭര	—	അസ്മഭ്യമാഹര
(കിഞ്ച) യഃ പഞ്ച ചഷ്ണീഃ അഭി	—	യോരസോനിഷാദപഞ്ചമാംശ്ചതുരോവർണ്ണാൻ അഭി തിഷ്ഠതി
യേന രയിം വനാമഹൈ	—	യേനരസേനവയം ധനം സംഭജാമഹേ, തമാഭര

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, അത്യന്തമോജസ്സുററ അവിടത്തെ രസമേതുണ്ടോ, ആ കേൾവിപ്പെട്ട രസം ഞങ്ങൾക്കു കൊണ്ടുതന്നാലും. യാതൊരു രസം നിഷാദന്മാരടക്കമുള്ള അഞ്ചുവർണ്ണങ്ങളിലിരിക്കുന്നുവോ, യാതൊരു രസത്താൽ ഞങ്ങൾ ധനത്തെ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, അതുകൊണ്ടുതന്നാലും. (സോമരസം എല്ലാ വർണ്ണക്കാരും വൈദികകാലത്തുപയോഗിച്ചിരുന്നു എന്നു കാണുക).

10 സോമാഃപവന്തഇന്ദവോ

സ്മഭ്യംഗാതുവിത്തമാഃ

മിത്രാസ്സുവാനാഅരേപസ

സ്സ്വാധ്യസ്സ്വർവ്വിദഃ

അന്വയം:—

ഗാതുവിത്–തമാഃ — അതിശയേന മാർഗ്ഗസ്യ ലംഭകാഃ
മിത്രാഃ, സുവാനാഃ — ദേവാനാം സഖിഭൂതാഃ, അഭിഷൂയമാണാഃ
അരേപസഃ സു–ആധ്യഃ — പാപരഹിതാഃ, ശോഭനധ്യാനാഃ
സ്വഃ–വിദഃ ഇന്ദവഃ
സോമാഃ — സ്വർഗ്ഗപ്രാപകാ ദീപ്താസ്സോമാഃ
അസ്മഭ്യം പവന്തേ — അസ്മദർത്ഥം ക്ഷരന്തി

അർത്ഥം—ഏററവും നല്ല വഴിതേടിത്തരുന്നവയും, ദേവന്മാർക്ക് ചങ്ങാതമുററവയും സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്നവയും പാപമററവയും ശോഭന ധ്യാനങ്ങളും (ധ്യാനങ്ങൾക്ക് പാത്രീഭവിച്ചവയും) സ്വർഗ്ഗത്തിലെത്തിയ്ക്കുന്നവയും പ്രകാശിയ്ക്കുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ നമുക്കുവേണ്ടി ഒഴുകിവരുന്നു.

11 സുഷ്വാണാസോവ്യദ്രിഭി
ശ്ചിതാനാഗോരധിത്വചി
ഇഷമസ്മഭ്യമഭിത
സ്സമസ്വരൻവസുവിദഃ

അന്വയം:—

ഗോഃ അധി ത്വചി — അനഡുഹഃ അഭിഷവണ ചർമ്മണി
വി ചിതാനാഃ — വിശേഷേണ ജ്ഞായമാനാഃ
അദ്രി–ഭിഃ സുസ്വാനാസഃ — ഗ്രാവഭിരഭിഷൂയമാണാഃ
വസു–വിദഃ — വസുനഃ, ധനസ്യ ലംഭകാ ഏതേസോമാഃ
അസ്മഭ്യം ഇഷം — അന്നം
അഭിതഃ സം അസ്വരൻ — സമ്യക് ശബ്ദയന്തി, പ്രയച്ഛന്തി

അർത്ഥം—സംസ്കരണത്തിന്നുള്ള കാളത്തോലിൽ കാണപ്പെടുന്നവയും പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്നവയും ധനം നേടിത്തരുന്നവയുമായ ഈ സോമങ്ങൾ നമുക്കന്നമാണ് അരികിൽ വിളിച്ചു പറയുന്നതു്, തരുന്നതു്.

12 ഏതേപൂതാവിപശ്ചിത

സ്സോമാസോദദ്ധ്യാശിരഃ

സൂര്യാസോനദർശതാസോ

ജിഗത്നവോധ്രുവാഘൃതേ

അന്വയം:—

പൂതാഃ വിപഃ—ചിതഃ	— പവിത്രേണ പരിപൂതാ മേധാവിനഃ
ദധി—ആശിരഃ	— ദദ്ധ്യാമിശ്രണാഃ
ഘൃതേ ജിഗത്നവഃ	— വസതീവര്യാഖ്യേ ഉദകേ ഗമനശീലാഃ
ധ്രുവാഃ ഏതേ സോമാസഃ	— തത്ര സൈഥര്യേണസ്ഥിതാ സ്സോമാഃ
സൂര്യാസഃ ന ദർശതാസഃ	— സൂര്യാ ഇവ പാത്രേഷു ദർശനീയാ ഭവന്തി

അർത്ഥം—പവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവയും വിദ്വത്തമുററവയും തൈർ ചേർന്നവയും വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂത ജലത്തിൽ ചെല്ലുന്നവയും അവിടെ ഉറച്ചു നില്ക്കുന്നവയുമായ സോമങ്ങളും, സൂര്യന്മാർ ഓരോ ജലപാത്രത്തിലും വെവ്വേറേ കാണപ്പെടുന്നപോലെ, പാത്രങ്ങളിൽ ദർശനീയങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു.

13 പ്രസുന്വാനസ്യാന്ധസോ

മർത്തോനവൃതതദ്വചഃ

അപശ്വാനമരാധസം

ഹതാമഖന്നഭൃഗവഃ

അന്വയം:—

സുന്വാനസ്യ, അന്ധസഃ	— അഭിഷൂയമാണസ്യ, അദനീയസ്യ സോമസ്യ
തത് വചഃ	— വചനം, ഘോഷം

മർത്തഃ ന പ്ര വൃത — മാരകഃ, കർമ്മവിഘ്നകാരീശ്വാ ന ഭജതാം, ന ശൃണോതു

(തഥാ ഹേ സ്തോതാരഃ)

അരാധസം ശ്വാനം — സംസാധകകർമ്മരഹിതം തം ശ്വാനം

മഖം ന — യഥാ പുരാപരാദ്ധം മഖം, ഏതന്നാമകം

ഭൃഗവഃ (അപഹതവന്തഃ) — തഥാ

അപ ഹത — ദൂരീകുരു

അർത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന, ഭക്ഷണാർഹനായ സോമന്റെ ആ വാക്കു്, ഘോഷം, കർമ്മവിഘ്നകാരിയായ നായ കേൾക്കരു തു്, അടുത്തു് വരരുതു്. പിന്നെ, സ്തോതാക്കളേ, സ്വർഗ്ഗസാധക മായ കർമ്മമൊന്നുമില്ലാത്ത നായയെ, ഭൃഗുക്കൾ പണ്ടു് മഖനെന്ന അപരാധിയെ ഹനിച്ചോടിച്ചപോലെ, നിങ്ങളകററുക.

14 ആ ജാമിരൽകേ അവ്യത
ഭുജേ ന പുത്ര ഓണ്യോഃ
സരജ്ജാരോ ന യോഷണാം
വരോ ന യോനിമാസദം

അന്വയം:—

ജാമിഃ അൽകേ — ദേവാനാം ബന്ധുഭൂതസ്സോമ ആച്ഛാദകേ പവിത്രേ

ഓണ്യോഃ പുത്രഃ ഭുജേ ന — രക്ഷകയോർമ്മാതാ പിത്രോഃ പുത്രഃ ഭുജേ ഇവ

ആ അവ്യത — ആവൃണോതി, സംബദ്ധോ ഭവതി

(തതസ്സോയം സോമഃ)

ജാരഃ ന യോഷണാം — യഥാ ജാരഃ അസതീം സ്ത്രീയം പ്രാപ്തും സരതി തഥാ

(യഥാവാ) വരഃ ന — യഥാസഃ കന്യാം പ്രാപ്തും സരതി തഥാ
യോനിം ആ–സദം സരൽ— സ്വസ്ഥാനഭൂതം കലശമാസത്തും സരതി

അൎത്ഥം—ദേവബന്ധുവായ സോമൻ മറവിയററുന്ന ദശാപവിത്രത്തിൽ, രക്ഷകരായ മാതാപിതാക്കളുടെ കയ്യിൽ പുത്രനെന്നപോലെ, പിടിയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ, ഈ സോമൻ, ജാരൻ പാതിവ്രത്യമില്ലാത്ത സ്ത്രീയെ പ്രാപിക്കാൻ നടന്നെത്തുന്നപോലെയോ, വരൻ കന്യകയെ പ്രാപിക്കാനെത്തുന്നപോലയോ, സ്വസ്ഥാനമായ കലശത്തിലിരിക്കാൻ നടകൊള്ളുന്നു.

15 സവീരോദക്ഷസാധനോ
വിയസ്തസ്തംഭരോദസീ
ഹരിഃപവിത്രേഅവ്യത
വേധാനയോനിമാസദം

അന്വയം:—
യഃ രോദസീ വി തസ്തംഭ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ സ്വതേജസാ വ്യസ്തഭ്നാൽ, ആച്ഛാദയതി
ദക്ഷ–സാധനഃ സഃ വീരഃ — ബലസാധനസ്സസോമസ്സമൎത്ഥോ ഭവതി
(കിഞ്ച) ഹരിഃ വേധാഃ ന — ഹരിതവൎണ്ണസ്സോമോ വിധാതായജമാനോ യഥാ ഗൃഹമാസീദതി, തദ്വൽ
യോനിം ആ–സദം — സ്വസ്ഥാനം കലശമാസത്തും
പവിത്രേ അവ്യത — ആവൃണോതി, സംബദ്ധോ ഭവതി

അൎത്ഥം—ഏവൻ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് സ്തംഭിപ്പിച്ചുവോ, മറച്ചുവോ, ബലമാകുന്ന സാധന (ഉപകരണ)

ത്തോടുകൂടിയ ആ സോമൻ പോന്നവനാകുന്നു. കൂടാതെ, പച്ച നിറമുററ സോമൻ, യജമാനൻ സ്വഗൃഹത്തിലിരിക്കുന്നപോലെ, സ്വസ്ഥാനമായ കലശത്തിലിരിയ്ക്കുവാൻ ദശാപവിത്രത്തിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവനായി ഭവിക്കുന്നു.

16 അവ്യോവാരേഭിഃപവതേ

സോമോഗവ്യേഅധിത്വചി

കനിക്രദദ്വൃഷാഹരി

രിന്ദ്രസ്യാഭ്യേതിനിഷ്കൃതം — വ. 3

അന്വയം:—

(അയം) സോമഃ അവ്യഃ വാരേഭിഃ പവതേ	— അവേർവ്വാലൈഃ, പവിത്രൈഃ കലശം പ്രതി ക്ഷരതി
വൃഷാ, ഹരിഃ	— കാമാനാം വർഷിതാ, ഹരിതവർണ്ണസ്സഃ
ഗവ്യേ അധി ത്വചി കനിക്രദത്	— ആനഡുഹേചർമ്മണി ശബ്ദായമാനഃ
ഇന്ദ്രസ്യ നിഃ-കൃതം	— സ്വഭൂതം സ്ഥാനം
അഭി ഏതി	— അഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ ആട്ടിൻരോമമുററ പവിത്രത്തിലൂടെ കലശത്തിലേയ്ക്കൊഴുകുന്നു. കാമവർഷിതാവും പച്ചനിറമുററവനുമായ അവിടുന്ന് കാളത്തോലിലിരുന്നു ശബ്ദിക്കുന്നവനായി, ഇന്ദ്രന്റെ സ്വന്തം സ്ഥാനത്തിലേക്ക് പോകുന്നു.

വർഗ്ഗം—4-5 ആപ്ത്യഃ ത്രിതഃ ഋഷിഃ, ഉഷ്ണിക്ഛന്ദഃ

1 ക്രാണാശിശുർമ്മഹീനാം

ഹിന്വന്നൃതസ്യദീധിതിം

വിശ്വാപരിപ്രിയാഭുവദധദ്വിതാ

അന്വയം:—

ക്രാണാ	— യജ്ഞങ്ങൾകർവ്വാണഃ
മഹീനാം ശിശ്രുഃ	— മഹതീനാമപാം ശിശ്രുസ്ഥാനീയ സ്സോമഃ
ഋതസ്യ ദീധിതിം	
ഹിന്വൻ	— യജ്ഞസ്യധാരകം, പ്രകാശകം സ്വീയം രസം പ്രേരയൻ
വിശ്വാ പ്രിയാ	— സർവ്വാണി പ്രിയാണി ഹവീംഷി
പരി ഭുവൽ	— പരിഭവതി, വ്യാപ്നോതി
അധ ദ്വിതാ	— ദ്വിധാഭവതി, ദിവി ച പൃഥിവ്യാഞ്ചവർത്തതേ

അർത്ഥം—യജ്ഞകർത്താവും മഹത്വമുററ വസതീവരി മുതലായ ജലങ്ങൾക്ക് കുട്ടിയുടെ സ്ഥാനത്തുള്ളവനുമായ സോമൻ, യജ്ഞത്തെത്താങ്ങുന്നതും തിളക്കുന്നതുമായ സ്വന്തം രസത്തെ പുറത്തുവിടുന്നവനായി, പ്രിയങ്ങളായ എല്ലാ ഹവിസ്സുകളെയും വ്യാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, ദ്യോവിലും ഭൂവിലും വർത്തിക്കുന്നു.

2 ഉപത്രിതസ്യപാഷ്യോഃ

രഭക്തയദ്ഗുഹാപദം

യജ്ഞസ്യസപ്തധാമഭിരധപ്രിയം

അന്വയം:—

ത്രിതസ്യ ഗുഹാ	— ഏതന്നാമകസ്യമമ ഗുഹായാം, ഹവിർദ്ധാനേ വർത്തമാനയോഃ
പാഷ്യോഃ പദം	— പാഷാണവദ്ദൃഢയോഃ, അധിഷവണ ഫലകയോ സ്ഥാനം
(സോമഃ) യൽ ഉപ	
അഭക്ത	— യദാ സമഭജത,
അധ യജ്ഞസ്യ ധാമ—ഭിഃ	— തദാ യജ്ഞസ്യ ധാരകൈഃ
സപ്ത പ്രിയം	— സപ്തഭിശ്ഛന്ദോഭിഃ, ഗായത്ര്യാദിഭിഃ പ്രീണയിതാരം സോമം ഋത്വിജോഭിഷ്ടുവന്തി

അർത്ഥം—ത്രിതനെന്ന എന്റെ നിഗൂഢമായ ഹവിർദ്ധാന ത്തിലുള്ള, കല്ലുപോലുറപ്പുള്ള സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ, സോമൻ സ്ഥാനത്തെത്തുമ്പോഴും യജ്ഞത്തെ താങ്ങുന്ന ഗായത്രി മുതൽ ഏഴു ഛന്ദസ്സുകളോടുകൂടി ഏവരെയും സന്തോഷിപ്പിക്കുന്ന സോമനെ നേരെ സ്തുതിക്കുന്നു.

3 ത്രീണിത്രിതസ്യധാരയാ

പൃഷ്ഠേഷ്വേരയാരയിം

മിമീതേഅസ്യയോജനാവിസുക്രതുഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ത്രിതസ്യ

ത്രീണി	— മമ ത്രീണി സവനാനി
ധാരയാ	— ആത്മീയയാ ധാരയാ വിധാരയ
(കിഞ്ച) പൃഷ്ഠേഷു രയിം	
ആ ഈരയ	— സാമസു രയിദാതാര മിന്ദ്രമാഗമയ
സു—ക്രതുഃ അസ്യ യോജനാ	— സുപ്രജ്ഞസ്തോതേന്ദ്രസ്യയോ ജനകാരീണി സ്തോത്രാണി
വി മിമീതേ	— കരോതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ത്രിതനായ എന്റെ മൂന്നു സവനങ്ങളെയും സ്വന്തം ധാരയോടുകൂടി ധരിച്ചാലും, പോഷിപ്പിച്ചാലും. പിന്നെ, സാമങ്ങളിൽ ധനദാതാവായ ഇന്ദ്രനെ വരുത്തിയാലും. നല്ല പ്രാജ്ഞനായ സ്തോതാവു് ഇന്ദ്രന്നു് യോജിയ്ക്കുന്ന സ്തോത്രങ്ങളാണു് ചൊല്ലുന്നതു്.

4 ജജ്ഞാനംസപ്തമാതരോ

വേധാമശാസതശ്രിയേ

അയന്ധ്രുവോരയീണാഞ്ചികേതയൽ

അന്വയം:—

സപ്ത മാതരഃ	— സപ്തസംഖ്യാകാ ഗായത്ര്യാദിച്ഛന്ദാംസി
ജജ്ഞാനം, വേധാം	— പ്രാദുർഭൂതം, കർമ്മണാം വിധാതാരം സോമം
ശ്രിയേ അശാസത	— യജമാനാനാമൈശ്വര്യാർത്ഥ മനുശാസതി
യൽ ധ്രുവഃ അയം	— യസ്മാൽ ധ്രുവസ്സോമഃ
രയീണാം ചികേത	— ജാനാതി, തസ്മാദസ്യാനു ശാസനേകൃതേ യജമാനാനാം ധനാദിസമൃദ്ധിർഭവതി

അർത്ഥം—ഗായത്ര്യാദി ഛന്ദസ്സുകളായ ഏഴമ്മമാർ ഉല്പന്നനായ, കർമ്മവിധാതാവായ സോമനെ യജമാനന്മാരുടെ ഐശ്വര്യത്തിന്നുവേണ്ടി അനുശാസിക്കുന്നു. സ്ഥൈര്യമുററ സോമൻ ധനങ്ങളുടെ എല്ലാ ഗതികളുമറിയുന്നവനാകയാൽ, ആ അനുശാസനമുണ്ടായപ്പോഴും യജമാനന്മാക്ക് ധനാദി സമൃദ്ധിയുണ്ടാവുന്നു.

5 അസ്യവ്രതേസജോഷസോ
വിശ്വേദേവാസോഅദ്രുഹഃ
സ്പാർഹാഭവന്തിരന്തയോജുഷന്തയൽ വ. 4

അന്വയം:—

അദ്രുഹഃ വിശ്വേ ദേവാസഃ അസ്യ വ്രതേ	— ദ്രോഹവർജ്ജിതാസ്സർവ്വേ ദേവാഃ
സ—ജോഷസഃ	— സോമസ്യ കർമ്മണി സങ്ഗതാസ്സന്തഃ
സ്പാർഹാഃ ഭവന്തി	— സ്പൃഹണീയാ ഭവന്തി.
രന്തയഃ യൽ ജുഷന്ത	— രമണശീലാദേവാഃ യദിസുതം സോമം സേവന്തേ, തർഹിസ്പൃഹണീയാഃ

അർത്ഥം—ദ്രോഹശീലമററ ദേവന്മാരെല്ലാവരും സോമൻെറ കർമ്മത്തിൽ ചേർന്നവരായിട്ടാണ് ഏവൎക്കും കാമ്യന്മാരാവുന്നതു്.

ഇണക്കമുററ ദേവന്മാർ സംസ്കരിച്ച സോമം സ്വീകരിക്കുന്ന ഏ ങ്കിലാണ് കാമ്യന്മാരാകുന്നത്.

6 യമീംഗർഭമൃതാവൃധോ

ദൃശേചാരുമജീജനൻ

കവിംമംഹിഷ്ഠമധ്വരേപുരുസ്പൃഹം

അന്വയം:—

ഋത–വൃധഃ	— യജ്ഞസ്യ വർദ്ധയിത്ര്യോ വസതീവര്യഃ
ചാരും, മംഹിഷ്ഠം കവിം	— കല്യാണരൂപം, പൂജ്യതമം ക്രാന്തദർശിനം
പുരു–സ്പൃഹം	— ബഹുഭിസ്പൃഹണീയം
ഈം യം ഗർഭം	— ഏനം യം സോമങ്ഗർഭ സ്ഥാനീയം
അധ്വരേ ദൃശേ അജീജനൻ	— യജ്ഞേ ദർശനായോദപാദയൻ, തം സോമം ദേവാസ്സേവന്തേ

അർത്ഥം—യജ്ഞം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്ന വസതീവരികളെന്ന മന്ത്ര പൂതജലങ്ങളാം സുരൂപനും ഏററവും പൂജ്യനും കവിഞ്ഞുകാണുന്ന വനും ഏവരാലും കാമിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ ഈ യാതൊരു സോമ നെ ഗർഭസ്ഥാനത്തു വഹിച്ച് യജ്ഞത്തിൽ ദർശനത്തിന്നായുൽ പാദിപ്പിച്ചുവോ, ആ സോമനെ ദേവന്മാർ കൈക്കൊള്ളുന്നു.

7 സമീചീനേഅഭിത്മനാ

യഹ്വീഋതസ്യമാതരാ

തന്വാനായജ്ഞമാനുഷഗ്യദഞ്ജതേ

അന്വയം:—

യൽ യജ്ഞം തന്വാനാഃ	— യദാധ്വര്യവഃ
ആനുഷക് അഞ്ജതേ	— വസതീവരീഭിസ്സോമം മിശ്ര യന്തി

(സസോമഃ)
സം-ഈചീനേ — പരസ്പരം സങ്ഗതേ
യഹ്വീ, ഋതസ്യ മാതരാ — മഹത്യൌ, യജ്ഞസ്യ നിർമ്മാത്ര്യൌ, ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ത്മനാ അഭി — സ്വയമേവാഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം-യജ്ഞം ചെയ്യുന്ന അധ്വര്യുക്കൾ വസതീവരികളോട് സോമനെ, ചേരുന്നപടി ചേർക്കുമ്പോൾ, ആ സോമൻ, അന്യോന്യമിണങ്ങിച്ചേർന്നവരും മഹതികളും യജ്ഞമുണ്ടാക്കുന്നവരുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ തന്നെത്താൻ പ്രാപിക്കുന്നു.

8 ക്രത്വാശുക്രേഭിരക്ഷഭി
ർണോരപവ്രജന്ദിവഃ
ഹിന്വന്നൃതസ്യദീധിതിംപ്രാധ്വരേ വ. 5

അന്വയം:-

(ഹേ സോമ,) അധ്വരേ — ഹിംസാരഹിതേ യജ്ഞേ
ഋതസ്യ ദീധിതിം പ്ര
ഹിന്വൻ — യജ്ഞസ്യധാരകം സ്വീയം രസം പ്രേരയൻ
ക്രത്വാ ശുക്രേഭിഃ
അക്ഷഭിഃ — കർമ്മണാശുക്രൈഃ, ദീപ്തൈരക്ഷൈഃ, ഇന്ദ്രിയൈരിവാശ്നുവാനൈസ്തേജോഭിഃ
ദിവഃ വ്രജം — അന്തരിക്ഷാദന്ധകാരസമൂഹം
അപ ഋർണോഃ — അപഗമയ, വിനാശയ

അർത്ഥം-അല്ലയോ സോമ, ഹിംസാരഹിതമായ യജ്ഞത്തിൽ, യജ്ഞത്തെ താങ്ങുന്ന സ്വന്തം രസമെത്തിച്ചുകൊണ്ട്, കർമ്മങ്ങളാൽ ദീപ്തങ്ങളായി ഇന്ദ്രിയഗോചരങ്ങളായ തേജസ്സുകൾകൊണ്ട്, അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന് ഇരുളിൻക്കൂട്ടത്തെ അകററിയാലും, നശിപ്പിച്ചാലും. (എങ്ങും വ്യാപിച്ച അജ്ഞാനത്തെ നീക്കിയാലും.)

വർഗ്ഗം–6 ആപ്ത്യഃ ദ്വിതഃ ഋഷിഃ

1 പ്രപുനാനായവേധസേ

സോമായവചഉദ്യതം

ഭൃതിന്നഭരാമതിഭിർജുജോഷതേ

അന്വയം:–

(ഋഷിഃ സ്വാത്മാനം പ്രത്യാഹ)
പുനാനായ, വേധസേ — പൂയമാനായ, വിധാത്രേ
മതി–ഭിഃ ജുജോഷതേ — സ്തുതിഭിഃ പ്രീയമാണായ
സോമായ ഉത്–യതം വചഃ— ഉദ്യതം വചനം
ഭൃതിം ന പ്ര ഭര — യഥാ ഭൃതകാ ഭൃതിം സമ്പാദയന്തി
തദ്വത്പ്രകർഷേണ സമ്പാദയ

അർത്ഥം–(ഋഷി തന്നോടുതന്നെ പറയുന്നു–) പവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന, സർവ്വവിധാതാവും സ്തുതികളാൽ സന്തോഷിക്കുന്നവനുമായ സോമന്നായി ഉയരുന്ന വാക്ക്, സ്തുതി, വേലക്കാരൻ കൂലിനേടുന്നപോലെ നേടിയെടുക്കുക. (സ്വാഭാവികമായ, അർഹമായ അവകാശംപോലെ നേടുക.)

2 പരിവാരാണ്യവ്യയാ

ഗോഭിരഞ്ജാനോഅർഷതി

ത്രിഷധസ്ഥാപുനാനഃകൃണുതേഹരിഃ

അന്വയം:–

ഗോഭിഃ അഞ്ജാനഃ — ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിരജ്യമാനസ്സോമഃ
അവ്യയാ വാരാണി പരി അർഷതി — അവിമയാനി വാലാനി, പവിത്രാണി പരിഗച്ഛതി
(അപിച) ഹരിഃ പുനാനഃ— ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ പൂയമാ

ത്രീ സധ–സ്ഥാ	— ദ്രോണകലാധവനീയ പൂതഭൃദാത്മകാനി ത്രീണി സ്ഥാനാനി
കൃണുതേ	— കരോതി

അത്ഥം–പശുവിൻപാൽ മുതലായവയോടു ചേൎന്ന സോമ ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രങ്ങളെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നു. പഭ നിറമററ അവിടുന്നു് ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്നവനായി, ദ്രോണ കലശം, ആധവനീയം, പൂതഭൃത്തു് എന്നീ മൂന്നു് സ്ഥാനങ്ങ ഉണ്ടാക്കുന്നു.

3 പരികോശമ്മധുശ്ചുത

മവ്യയേവാരേഅഷ്തി

അഭിവാണീരൃഷീണാംസപ്തനൂഷത

അന്വയം:–

(സസോമഃ) അവ്യയേ വാരേ	— അവിമയേ വാലേ, പവിത്രേ
മധു–ശ്ചുതം കോശം പരി അഷ്തി	— മധുരരസസ്യ ക്ഷാരയിതാരം ദ്രോണകലശം പ്രത്യാത്മീയം രസം ഗമയതി
(തമിമം സോമം) ഋഷീണാം സപ്ത വാണീഃ	— ഛന്ദാംസി
അഭി നൂഷത	— അഭിഷ്ടുവന്തി

അത്ഥം–ആ സ്സോമൻ ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവി ത്രത്തിൽ വൎത്തിച്ചു് മധുരരസം പൊഴിക്കുന്ന ദ്രോണകലശത്തി ലേയ്ക്കു് സ്വന്തം ചാറെത്തിക്കുന്നു. ആ സോമനെ ഋഷിമാരുടെ *ഗായത്ര്യാദികളായ ഏഴു ഛന്ദസ്സുകൾ സ്തുതിക്കുന്നു.*

4 പരിണേതാമതീനാം

വിശ്വദേവോഅദാഭ്യഃ

സോമഃപുനാനശ്ചമ്വോവിശദ്ധരിഃ

അന്വയം:—

മതീനാം നേതാ — സ്തുതീനാമീശഃ
വിശ്വ-ദേവഃ, അദാഭ്യഃ — സർവ്വദേവോപേതഃ, കൈശ്ചിദഹിംസിതഃ
ഹരിഃ സോമഃ പുനാനഃ — ഹരിതവർണ്ണസ്സോമഃ പൂയമാനസ്സൻ
ചമ്വോഃ പരി വിശത് — അധിഷവണഫലകയോഃ പരിവിശതി

അർത്ഥം.—സ്തുതികൾക്കീശനും എല്ലാ ദേവന്മാരോടും കൂടിയവനും ആരാലും കേടേല്പിയ്ക്കപ്പെടാത്തവനും പച്ചനിറമിയന്നവനുമായ സോമൻ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്നവനായി, സംസ്കരണത്തിനുള്ള പലകകളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.

5 പരിദൈവീരനുസ്വധാ
ഇന്ദ്രേണയാഹിസരഥം
പുനാനോവാഘദ്വാഘദ്ഭിരമർത്യഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ) വാഘത്-ഭിഃ പുനാനഃ — ഋത്വിഗ്ഭിഃ പൂയമാനഃ
(ഹവിഷാം പ്രേരകൈ-ര്യത്വിഗ്ഭിഃ) വാഘത് — ഊഹ്യമാനഃ
അമർത്യഃ — മരണധർമ്മരഹിതസ്ത്വം
ഇന്ദ്രേണ സരഥം — സമാനം രഥമാരുഹ്യ
ദൈവീഃ സ്വധാഃ — ദേവസംബന്ധീനി ബലാനി, ദേവസേനാഃ
അനു പരി യാഹി — പരിഗച്ഛ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും ഹവിസ്സെത്തിക്കുന്ന അവരാൽ വഹിക്കപ്പെടുന്നവനും അമരനുമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനോടുകൂടി ഒരേ തേരിൽ കയറി ദേവസംബന്ധികളായ ബലങ്ങളെ (ദേവസേനയെ) പിൻതുടർന്നു പ്രാപിച്ചാലും.

6 പരിസപ്തിന്നവാജയു

ദ്ദേവോദേവേഭ്യസ്സുതഃ

വ്യാനശിഃപവമാനോവിധാവതി വ. 6

അന്വയം:-

സപ്തിഃ ന വാജ-യുഃ — അശ്വഇവ യുദ്ധമിച്ഛൻ
ദേവഃ, ദേവേഭ്യഃ സുതഃ — ദ്യോതമാനഃ, ദേവാത്ഥമഭിഷുതഃ
വി-ആനശിഃ, പവമാനഃ — വ്യാപീ, പവിത്രേണ പൂയമാന സ്സോമഃ
പരി വി ധാവതി — പരിതഃ പാത്ര്യാണ്യഭിഗച്ഛതി

അത്ഥം-കുതിരപോലെ യുദ്ധേച്ഛുവും പ്രകാശമാനനും ദേവന്മാക്കവേണ്ടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും വ്യാപിക്കുന്നവനും ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ സോമൻ പാത്രങ്ങളെ മുററും പ്രാപിക്കുന്നു.

വഗ്ഗം—7—കാണ്വൌ പർവ്വതനാരദാവൃഷീ

1 സഖായആനിഷീദത

പുനാനായപ്രഗായത

ശിശുന്നയജ്ഞൈഃപരിഭൂഷതശ്രിയേ

അന്വയം:-

ഹേ സഖായഃ, ആ നി സീദത — സ്തോതാരഃ, ഋത്വിജഃ, സ്തോത്രമുപവിശത
(അഥ) പുനാനായ പ്ര ഗായത — പൂയമാനായ സോമായ പ്രകഷേണ ഗായത
(തതസ്തം) ശിശും ന — യഥാശിശും പുത്രം പിതരൌ ആഭരണൈരിവ

യജ്ഞൈഃ	— യജനീയൈർഹവിർഭിഃ മിശ്രണൈശ്ച
ശ്രിയേ പരി ഭൂഷത	— ശോഭാർത്ഥം പരിതോലങ്കുരുത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ചങ്ങാതികളായ സ്തോതാക്കളേ, ഋത്വിക്കുകളേ, സ്തുതിക്കാനായിരിക്കുക; എന്നിട്ട് ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന സോമനെവേണ്ടി നന്നായി പാടുക. (സാമഗാനം ചൊല്ലുക.) പിന്നെ, അവിടത്തെ, കിടാവായ മകനെ അച്ഛനമ്മമാർ ആഭരണങ്ങളേക്കൊണ്ടെന്നപോലെ, യജനീയങ്ങളായ ഹവിസ്സുകളാലും കൂട്ടുദ്രവ്യങ്ങളാലും ശോഭയ്ക്കായി മുററുമലങ്കരിയ്ക്കുക.

2 സമീവത്സന്നമാതൃഭി
സ്സൃജതാഗയസാധനം
ദേവാവ്യം മദമഭിദ്വിശവസം

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ,)	
ദേവ-അവ്യം	— ദേവാനാം രക്ഷകം
മദം, ദ്വി-ശവസം	— മദനഹേതും, ദ്വിഗുണവേഗം, അതിശയിത ബലം
ഗയ-സാധനം ഈം	— ഗൃഹസ്യ സാധനമേനം സോമം
വത്സം ന മാതൃ-ഭിഃ	— യഥാവത്സങ്ഗോഭിസ്സംയോജയന്തി തദ്വൽ
(മാതൃഭൂതാഭിർവ്വസതീവരീഭിഃ) അഭി സം സൃജത	— ആഭിമുഖ്യേന സംമിശ്രയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, ദേവന്മാർക്ക് രക്ഷകവും ഹർഷഹേതുവും, ഇരട്ടിച്ച വേഗം (എന്തിനെയുമതിശയിക്കുന്ന ബലം) ഉള്ളവനും ഗൃഹം നേടിത്തരുന്നവനുമായ ഈ സോമനെ, പൈക്കുട്ടിയെ തള്ളപ്പശുക്കളോടു ചേർക്കുന്നപോലെ, അമ്മമാരായ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളോട് നേരെ ചേർക്കുക.

3 പുനാതാദക്ഷസാധനം

യഥാശദ്ധായവീതയേ

യഥാമിത്രായവരുണായശന്തമഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ) ദക്ഷ-സാധനം	— ബലസ്യസാധനം, സാധകം സോമം
ശദ്ധായ വീതയേ യഥാ	— ദേവാനാം വേഗായ പാനായ യഥാ ഭവതി
യഥാ മിത്രായ വരുണായ ശം-തമഃ	— അതിശയേന സുഖകരോഭവതി
(തഥാ) പുനാത	— പവിത്രേണ പുനീത

അർത്ഥം—ബലം നേടിത്തരുന്ന സോമനെ, വേഗത്തിന്നുവേണ്ടി ദേവന്മാക്കു കുടിക്കാൻ എപ്രകാരമായാൽ ശരിയാകുമോ, മിത്രന്നും വരുണന്നുമെപ്രകാരമായാൽ ഏറ്റവും സുഖകരനാകുമോ, അപ്രകാരം ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കുക.

4 അസ്മഭ്യന്ത്വാവസുവിദ

മഭിവാണീരനൂഷത

ഗോഭിഷ്ടേവർണ്ണമഭിവാസയാമസി

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) വസു-വിദം ത്വാ	— ധനസ്യദാതാരം ത്വാം
അസ്മഭ്യം	— ധനാദിപ്രദാനാർത്ഥം
വാണീഃ അഭി അനൂഷത	— അസ്മദീയാവാചോഭിഷ്ടുവന്തി
(വയം) തേ വർണ്ണം	— ആവരകം രസം
ഗോഭിഃ അഭി വാസയാമസി	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിരഭിവാസയാമഃ, ആച്ഛാദയാമഃ

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ധനപ്രദനായ അവിടത്തെ ഞങ്ങരംക്ക ധനാദിദാനത്തിന്നവേണ്ടി ഞങ്ങളുടെ വാക്കുകരം പുകഴ്ത്തുന്നു. ഞങ്ങളവിടത്തെ മറവിയററുന്ന രസത്തെ പാൽ മുതലായവയാൽ മൂടുന്നു.

5 സനോമദാനാംപത
ഇന്ദോദേവപ്ഫ്സരാഅസി
സഖേവസഖ്യേഗാതുവിത്തമോഭവ

അന്വയം:—

നഃ മദാനാം പതേ, ഇന്ദോ,	— അസ്മദീയാനാം മദകരാണാം രസാനാം സ്വാമിൻ, സോമ,
സഃ (ത്വം) ദേവ—പ്ഫ്സരാഃ അസി	— ദീപ്തരൂപോഭവസി
(സത്വം) സഖാ—ഇവ സഖ്യേ	— സുഹൃൽ മിത്രായ സത്യം മാൎഗ്ഗം ജ്ഞാപയതി തദ്വൽ
ഗാതുവിൽ—തമഃ ഭവ	— അസ്മാകമത്യന്തം മാൎഗ്ഗസ്യ ലംഭകോഭവ, ജ്ഞാപകോഭവ

അത്ഥം—ഞങ്ങളുടെ ഹഷ്കരങ്ങളായ രസങ്ങരംക്ക് നാഥനായ സോമ, അവിടന്ന് ശോഭനരൂപനാകുന്നു. ആ അവിടന്ന് സുഹൃത്ത്, തന്റെ ചങ്ങാതിക്ക് ശരിയായ മാൎഗ്ഗമറിയിക്കുന്നപോലെ, ഞങ്ങരംക്കേററവും വഴിയറിയിക്കുന്നവനായി ഭവിച്ചാലും. (ഞങ്ങളെ നല്ലവഴിക്ക നടത്തിയാലും.)

6 സനേമിക്കധ്യ്യസ്മദാ
രക്ഷസങ്കഞ്ചിദത്രിണം
അപാദേവന്ദ്വയുമംഹോയുയോധിനഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) അസ്മൽ
സനേമി കൃധി — അസ്മാസു പുരാണം സഖ്യങ്കുരു
ആ കം ചിൽ അദേവം — അപിചാദേവനശീലം
അത്രിണം, ദ്വയും — അദനശീലം, ദ്വയവന്തം,
ബാഹ്യാന്തരമായായുക്തം
രക്ഷസം അപ — അപ യുദ്ധ്യസ്വ
(കിഞ്ച) നഃ അംഹഃ
യുയോധി — പാപം സംപ്രഹര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളിൽ പണ്ടുപണ്ടേയുള്ള ചങ്ങാതമാചരിച്ചാലും. പിന്നെ പ്രകാശമില്ലാത്ത (തമോരൂപനായ) വനും എന്തും ഭക്ഷിക്കുന്നവനും ഉള്ളിലും പുറത്തും രണ്ടു ഭാവങ്ങളുള്ളവനുമായ രക്ഷസ്സിനെ അകററിയാലും. കൂടാതെ, ഞങ്ങളുടെ പാപങ്ങളെ ഒട്ടുക്കിയാലും.

വർഗ്ഗം—8

1 തംവസ്സഖായോമദായ
പുനാനമഭിഗായത
ശിശുന്നയജ്ഞൈസ്വദയന്തഗൂർത്തിഭിഃ

അന്വയം:—

ഹേ സഖായഃ, വഃ മദായ — ഋത്വിജഃ, യൂയം, ദേവാനാം
മദാർത്ഥം
പുനാനം തം അഭി ഗായത — പൂയമാനം സോമമഭിഷ്ടുത
(തം) ശിശും ന — ശിശുമലങ്കാരൈ രിവ
യജ്ഞൈഃ ഗൂർത്തി–ഭിഃ
സ്വദയന്ത — ഹവിർഭിർമ്മിശ്രണൈസ്തുതിഭിശ്ച
യുഷ്മാദൃശാസ്വാദുകർവ്വന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ചങ്ങാതികളായ ഋത്വിക്കുകളേ, നിങ്ങൾ ദേവന്മാർക്ക് ഹർഷത്തിന്നായി ശുദ്ധികരനായ സോമനെ സ്തുതിക്കുക. ശിശുവിനെ ആഭരണങ്ങളാലെന്നപോലെ,

അവിടത്തെ ക്ഷുദ്ഹവിസ്സുകളാലും സ്തുതികളാലുമാണ് സ്വാദ്വാകുന്നത്.

2 സംവത്സ ഇവ മാതൃഭി

രിന്ദുർഹിന്വാനോ അജ്യതേ

ദേവാവീർമ്മദോ മതിഭിഃ പരിഷ്കൃതഃ

അന്വയം:—

ദേവ–അവീഃ, മദഃ	— ദേവാനാം രക്ഷകഃ, മദകരഃ
മതി–ഭിഃ പരി–കൃതഃ	— സ്തുതിഭിരലങ്കൃതഃ
ഹിന്വാനഃ ഇന്ദുഃ	— പ്രേര്യമാണസ്സോമഃ
വത്സഃ–ഇവ മാതൃ–ഭിഃ	
സം അജ്യതേ	— വസതീവരീഭിസ്സമ്യക്സിക്തോ ഭവതി

അർത്ഥം.—ദേവന്മാരുടെ രക്ഷകനും ഹർഷകരനും സ്തുതികളാലലംകൃതനും ഋത്വിക്കുകളാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ സോമൻ, അമ്മമാരാൽ കിടാവെന്നപോലെ, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ വേണ്ടപോലെ കുളിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

3 അയം ദക്ഷായ സാധനോ

യം ശർദ്ധായ വീതയേ

അയം ദേവേഭ്യോ മധുമത്തമസ്സുതഃ

അന്വയം:—

അയം ദക്ഷായ സാധനഃ	— ബലായ സാധയിതാ
(തഥാ) അയം ശർദ്ധായ, വീതയേ	— വേഗായ, ദേവാനാം ഭക്ഷണായ ച ഭവതി
സുതഃ അയം ദേവേഭ്യഃ	— അഭിഷുതസ്സോമ ഇന്ദ്രാദിഭ്യഃ
മധുമത്–തമഃ	— അതിശയേന മാധുര്യയുക്തഃ

അത്ഥം—ഈ സോമൻ ബലത്തിന്ന് സാധകൻ, ബലം നേടിക്കൊടുക്കുന്നവനാകുന്നു അതുപോലെ വേഗത്തിന്നും ദേവന്മാരുടെ ഭക്ഷണത്തിന്നും യോഗ്യമാകുന്നു. സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട ഈ സോമൻ ഇന്ദ്രാദികളായ ദേവന്മാർക്കേററവും മാധുര്യമുററവനാകുന്നു.

4 ഗോമന്നഇന്ദോഅശ്വവൽ

സുതസ്സുദക്ഷധന്വ

ശുചിന്തേവണ്ണമധിഗോഷുദീധരം

അന്വയം:—

ഹേ സു—ദക്ഷ, ഇന്ദോ, — സുബല, സോമ,
സുതഃ നഃ — അഭിഷുതസ്ത്വമസ്മാകം
ഗോ—മൽ, അശ്വ—വൽ
ധന്വ — യജ്ഞസാധനഗോയുക്തം, അശ്വയുക്തഞ്ച ധനങ്ഗമയ
(തതോഹം) ശുചിം തേ
വണ്ണം — പൂതന്തവരസം
ഗോഷു അധി ദീധരം — ഗോവികാരേഷുക്ഷീരാദിഷു മിശ്രയാമി

അത്ഥം—അല്ലയോ നല്ല ബലമുററ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് യജ്ഞസാധനങ്ങളായ പശുക്കളോടും വാഹനസാധനങ്ങളായ കുതിരകളോടും കൂടിയ ധനമെത്തിച്ചാലും. അപ്പോൾ ശുദ്ധമായ അവിടുത്തെ രസത്തെ പശുവിൻപാൽ മുതലായവയോടു ഞാൻ ചേക്കാം.

5 സനോഹരീണാംപത

ഇന്ദോദേവപ്സരസ്തമഃ

സഖേവസഖ്യേനര്യോരുചേഭവ

അന്വയം:—

ഹേ നഃ ഹരീണാം
പതേ, ഇന്ദോ, — അസ്മദീയാനാം ഹരിതവർണ്ണാനാം പശൂനാം സ്വാമിൻ, സോമ,
ദേവപ്സരഃ-തമഃ — അതിശയേന ദീപ്തരൂപോപേതഃ
സഃ (ത്വം) നര്യഃ — കർമ്മനേതൃഭ്യോഹിതഃ
സഖാ-ഇവ സഖ്യേ — സഖാമിത്രായേവ
രുചേ ഭവ — ദീപ്തികരോഭവ

അർത്ഥം—ഞങ്ങളുടെ പച്ചനിറമുററ വളർത്തുമൃഗങ്ങരംക്ക് സ്വാമിയായ സോമ, ഏററവും ദീപ്തരൂപനായ ആ അവിടുന്ന് കർമ്മനേതാക്കരംക്ക് ഹിതകാരിയായി, ചങ്ങാതി ചങ്ങാതിയ്ക്കെന്ന പോലെ, ഞങ്ങരംക്ക് പ്രകാശകരനായാലും

6 സനേമിത്വമസ്മദാ

അദേവങ്കഞ്ചിദത്രിണം

സാഹ്വാൻഇന്ദോപരിബാധോഅപദ്വയും വ. 8

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, ത്വം
സനേമി അസ്മത് — പുരാണം സഖ്യമസ്മാസു കുരു
ആ അദേവം കം ചിത് — അപിചാദേവനശീലം കം ചിത്
അത്രിണം അപ — അദനശീലം രാക്ഷസമസ്മത്തോ പഗമയ
(കിഞ്ച) സഹ്വാൻ — ശത്രൂനഭിഭവൻ
ബാധഃ പരി — ബാധമാനാൻ പരിജഹി
ദ്വയും — ബാഹ്യാഭ്യന്തരമായാദ്വയോപേതം പരിജഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളിൽ പണ്ടുപണ്ടേയുള്ള ചങ്ങാത്തമാചരിച്ചാലും. പിന്നെ പ്രകാശിക്കാത്ത (തമോരൂപനായ)വനും എന്നും ഭക്ഷിക്കുന്നവനുമായ രാക്ഷസനെ ഞങ്ങളിൽ നിന്നകററിയാലും. ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നവനായി ബാധക

ന്മാരെ കൊന്നാലും. ഉള്ളിലൊന്നും പുറത്തു മറെറാന്നുമായവ നെയ്യും കൊന്നാലും.

വർഗ്ഗം—9—10—11. ചാക്ഷുഷോഗ്നിമ്മാനവശ്ചക്ഷുരാഫ്സ് വോ മനശ്ചഷ്യഃ

1 ഇന്ദ്രമച്ഛസുതാഇമേ

വൃഷണംയന്തുഹരയഃ

ശ്രുഷ്ടീജാതാസഇന്ദവസ്സ്വർവ്വിദഃ

അന്വയം:—

ശ്രുഷ്ടീ ജാതാസഃ,

ഇന്ദവഃ	— ക്ഷിപ്രഞ്ജാതാഃ, പാത്രേഷു ക്ഷരന്തഃ
സ്വഃ-വിദഃ, ഹരയഃ	— സർവ്വജ്ഞാഃ, ഹരിതവൎണ്ണാഃ
സുതാഃ ഇമേ	— അഭിഷുതാസ്സോമാഃ
വൃഷണം ഇന്ദ്രം അച്ഛ യന്തു	— കാമാനാം സേക്താരമിന്ദ്രമഭിഗച്ഛന്തു

അൎത്ഥം—പെട്ടെന്നുളവായി പാത്രങ്ങളിലൊഴുകുന്നവയും എല്ലാമറിയുന്നവയും പച്ചനിറമുററവയും സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയുമായ ഈ സോമങ്ങൾ കാമവൎഷകനായ ഇന്ദ്രനെ നേരെ എത്തട്ടേ.

2 അയംഭരായസാനസി

രിന്ദ്രായപവതേസുതഃ

സോമോജൈത്രസ്യചേതതിയഥാവിദേ

അന്വയം:—

ഭരായ സാനസിഃ	— സംഗ്രാമാൎത്ഥം ഭജനീയഃ
സുതഃ അയം സോമഃ	— അഭിഷുതസ്സഃ
ഇന്ദ്രായ പവതേ	— ഇന്ദ്രാൎത്ഥം ക്ഷരതി
(തത്സഃ) ജൈത്രസ്യ	— (കർമ്മണിഷഷ്ഠീ) ജയശീലമിന്ദ്രം
യഥാ വിദേ ചേതതി	— ലോകൈര്യഥാജ്ഞായതേ തഥാ ജാനാതി

അൎത്ഥം—യുദ്ധത്തിനുവേണ്ടി ഭജനീയനും സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ട വനമായ ഈ സോമൻ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഒഴുകുന്നു. അങ്ങനെ പ്രാപിക്കുമ്പോഴാണവിടുന്ന് ജയശീലനായ ഇന്ദ്രനെ ലോകരറിയുന്നതുപോലെ അറിയുന്നത്. (ഇന്ദ്രന്റെ മഹത്വം മനസ്സിലാക്കുന്നത്.)

3 അസ്യേദിന്ദ്രോമദേഷ്വാ

ഗ്രാഭംഗൃഭ്ണീതസാനസിം

വജ്രംചവൃഷണംഭരൽസമപ്സുജിൽ

അന്വയം:—

ആ ഇന്ദ്രഃ, അസ്യ ഇൽ	— അനന്തരമിന്ദ്രഃ, അസ്യ സോമസ്യൈവ
മദേഷു	— സഞ്ജാതേഷു ഹർഷേഷു
സാനസിം, ഗ്രാഭം	
ഗൃഭ്ണീത	— ഭജനീയം, ഗ്രഹീതവ്യം ധനൎഗൃഹ്ണാതി
(കിഞ്ച) അപ്സു-ജിൽ	— ഉദകാൎത്ഥം വൃത്രസ്യ ജേതേന്ദ്രഃ
വൃഷണം വജ്രം ച സം	
ഭരൽ	— വൎഷിതാരം വജ്രം സംബിഭൎത്തി

അൎത്ഥം—അനന്തരമിന്ദ്രൻ ഈ സോമനാൽ തന്നെയുളവായ ഹൎഷങ്ങളിലാണ, പ്രാപിയ്ക്കേണ്ടതും ഏന്തേണ്ടതുമായ വിട്ട്പേടുക്കുന്നത്. പിന്നെ, ജലത്തിനുവേണ്ടി വൃത്രനെ ജയിച്ച ഇന്ദ്രൻ അഭീഷ്ടവൎഷകമായ വജ്രവും ധരിക്കുന്നു.

4 പ്രധന്വാസോമജാഗൃവി

രിന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

ദ്യുമന്തംശുഷ്മമാഭരാസ്വൎവ്വിദം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,
ജാഗൃവിഃ പ്ര ധന്വ — ജാഗരണശീലസ്ത്വം പ്രക്ഷര
ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര
(കിഞ്ച) ദ്യു—മന്തം, സ്വഃ—
വിദം — ദീപ്തിയുക്തം, സർവ്വസ്യലംഭകം
ശുഷ്മം ആ ഭര — ശത്രുശോഷകം ബലമാഹര

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ഉണർവ്വുററ അവിടു ന്നു് നന്നായൊഴുകിയാലും. ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി എമ്പാടുമൊഴുകിയാ ലും. പിന്നെ, പ്രകാശയുക്തവും എല്ലാം നേടുന്നതും ശത്രുക്കളെ മെലിയിയ്ക്കുന്നതുമായ ബലവും ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിത്തന്നാലും.

5 ഇന്ദ്രായവൃഷ്ണമ്മദം
പവസ്വവിശ്വദർശതഃ
സഹസ്രയാമാപഥികൃദ്വിചക്ഷണഃ വ. 9

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) വിശ്വ—
ദർശതഃ — സർവൈർദ്ദർശനീയഃ
സഹസ്ര—യാമാ — ബഹുമാർഗ്ഗഃ
പഥി—കൃൽ — യജമാനാനാം സന്മാർഗ്ഗ കരണശീലഃ
വി—ചക്ഷണഃ — സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാത്വം
ഇന്ദ്രായ വൃഷണം മദം
പവസ്വ — വർഷിതാരം മദഹേതും രസം ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏവരാലും ദർശനീയനും പല പല മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ വരുന്നവനും യജമാനന്മാൎക്കു് സന്മാർഗ്ഗമുള വാക്കുന്നവനും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ അവിടുന്നു് വർഷിയ്ക്കു ന്നതും ഹർഷഹേതുവുമായ രസം പൊഴിച്ചാലും;

6 അസൃഗ്രമിന്ദവഃ പഥാ (ആസൃഭ്യേങ്ഗാതുവിത്തമോ)

ദേവേഭ്യോമധുമത്തമഃ

സഹസ്രംയാഹിപഥിഭിഃകനിക്രദൽ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) അസ്മഭ്യം
ഗാതുവിൽ–തമഃ — അത്യന്തം മാർഗ്ഗസ്യ ലംഭകഃ
ദേവേഭ്യഃ മധുമൽ–തമഃ — അത്യന്തം സ്വാദുകാരീത്വം
കനിക്രദൽ — ശബ്ദങ്കുർവ്വൻ
സഹസ്രം പഥി–ഭിഃ
യാഹി — ബഹുഭിർമ്മാർഗ്ഗൈഃ കലശമാഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങാംക്കേററവും നല്ല മാർഗ്ഗം നേടിത്തരുന്നവനും, ദേവന്മാക്ക് ഏത്രയും സ്വാദുകാരിയുമായ അവിടുന്ന് ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് ആയിരം വഴികളിലൂടെ ദ്രോണ കലശം പ്രാപിച്ചാലും.

7 പവസ്വദേവവീതയ

ഇന്ദോധാരാഭിരോജസാ

ആകലശംമധുമാന്ത്സോമനസ്സദഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദോ, സോമ,
ദേവ–വീതയേ — ദേവാനാം ഭക്ഷണായ
ഓജസാ ധാരാഭിഃ പവസ്വ — ബലേന ക്ഷര
മധു–മാൻ നഃ കലശം
ആ സദഃ — മദകരരസവാംസ്ത്വമസ്മദീയം ദ്രോണകലശമാസീദ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദീപ്തനായ സോമ, ദേവന്മാക്ക് ഭക്ഷണത്തിന്നായി ധാരകളോടുകൂടി ബലസമേതമൊഴുകിയാലും.

ഹഷ്കരരസമുററ അവിടുന്നു് ഞങ്ങളുടെ ദ്രോണകലശത്തിലിരു
ന്നാലും.

8 തവ്ദ്രഫ്സാഉദപ്രുത

ഇന്ദ്രമ്മദായവാവൃധുഃ

ത്വാന്ദേവാസോഅമൃതായകംപപുഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ഉദ-പ്രുതഃ	—	വസതീവര്യാഖ്യമുദകം പ്രതി ഗച്ഛന്തഃ
തവ ദ്രഫ്സാഃ	—	സ്വഭൃതാഃ, ദ്രുതഗാമിനോരസാഃ
മദായ ഇന്ദ്രം വവൃധുഃ	—	മദാത്ഥന്തം വദ്ധയന്തി
(തതഃ) ദേവാസഃ കം ത്വാ	—	ദേവാസ്സുഖകരന്ത്വാം
അമൃതായ പപുഃ	—	അമരണാത്ഥം പിബന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജ
ലത്തിന്നുനേരെ പായുന്ന അവിടുത്തെ ഗതിവേഗമുററ രസങ്ങരം
ഹഷത്തിന്നുവേണ്ടി ഇന്ദ്രനെ വളത്തുന്നു പിന്നെ, ദേവന്മാർ സു
ഖകരനായ അവിടുത്തെ അമരത്വത്തിന്നായി കുടിക്കുന്നു

9 ആനസ്സുതാസഇന്ദവഃ

പുനാനാധാവതാരയിം

വൃഷ്ടിദ്യാവോരീത്യാപസ്വർവ്വിദഃ

അന്വയം:—

ഹേ സുതാസഃ ഇന്ദവഃ,

രീതി-ആപഃ	—	യൈഃ പൃഥിവീംപ്രതി സ്രവണശീലാ ആപഃ കൃതാഃ, ഹേ തേ സോമാഃ
വൃഷ്ടി-ദ്യാവഃ	—	വൃഷ്ട്യഭിമുഖദ്യുലോകവന്തഃ
സ്വഃ-വിദഃ	—	സർവ്വസ്യലംഭകാഃ
പുനാനാഃ നഃ	—	പൂയമാനായൂയമസ്മഭ്യം
രയിം ആ ധാവത	—	ധനമാഗമയത

അർത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവയും ദീപ്തിയുററവയും ഭ്രമിക്കവേ ണ്ടി ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങളുല്പാദിപ്പിച്ചവയുമായ സോമങ്ങളേ, മഴയു ടെനേരെയുള്ള ദ്യുലോകത്തിലേക്കു നോക്കുന്നവരും എല്ലാം നേടി ത്തരുന്നവരും ദശാപവിത്രത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവരുമായ നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കു് ധനമെത്തിച്ചാലും.

10 സോമഃപുനാനഊർമ്മിണാ

വ്യോവാരംവിധാവതി

അഗ്രേവാചഃപവമാനഃകനിക്രദൽ വ. 10

അന്വയം.—
പുനാനഃ സോമഃ
ഊർമ്മിണാ പവമാനഃ — ധാരയാപൂതഃ
വാചഃ അഗ്രേ കനിക്രദൽ — സ്തോത്രസ്യാഗ്രേ പുനഃപുന ശ്ശബ്ദംകുർവ്വൻ
അവ്യഃ വാരം വി ധാവതി— അവേർവ്വാലം, പവിത്രം വിവിധംഗച്ഛതി

അർത്ഥം.—ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്ന സോമൻ ധാരയോടുകൂടി, ശുദ്ധനായി, സ്തോത്രത്തിന്നു മുമ്പിൽ വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിച്ചു കൊണ്ടു്, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തെ പലപാടു പ്രാപി ക്കുന്നു.

11 ധീഭിർഹിന്വന്തിവാജിനം

വനേക്രീളന്തമത്യവിം

അഭിത്രിപൃഷ്ഠമ്മതയസ്സമസ്വരൻ

അന്വയം:—
വാജിനം, വനേ ക്രീളന്തം — ബലവന്തം, വസതീവര്യാഖ്യ ഉദകേ ക്രീഡമാനം
അതി-അവിം — അതിക്രാന്തപവിത്രം സോമമുതഃ

ധീഭിഃ ഹിന്വന്തി — സ്തുതിഭിർവ്വദ്ധയന്തി
(കിഞ്ച) ത്രി—പൃഷ്ഠം — ത്രീണിസവനാനിസ്പൃശന്തം
സോമം
മതയഃ അഭി സം
അസ്വരൻ — സ്തോതാരസ്സംസ്തുവന്തി

അത്ഥം—ബലവാനം വസതീവരിയെന്ന മന്ത്രപൂതജലത്തിൽ കളിക്കുന്നവനം ദശാപവിത്രത്തെ അതിക്രമിച്ചവനമായ സോമനെ ഋത്വിക്കുകൾ സ്തോത്രങ്ങളാൽ വദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ മൂന്നു സവനങ്ങളും സ്പൃശിക്കുന്ന അവിടത്തെ സ്തോതാക്കൾ നേരെ നന്നായിപ്പുകഴ്ത്തുന്നു.

12 അസ്സജ്ജികലശാँഅഭി
മീള്ഹേസപ്തിന്നവാജയുഃ
പുനാനോവാചഞ്ജനയന്നസിഷ്യദൽ

അന്വയം:—
വാജയുഃ — യജമാനാനാമന്നമിച്ഛൻ സോമഃ
സപ്തിഃ ന മീള്ഹേ — അശ്വസ്സംഗ്രാമേ ഇവ
കലശാൻ അഭി അസജ്ജി — ആഭിമുഖ്യേന സൃജ്യതേ
(തതഃ) പുനാനഃ വാചം
ജനയൻ — ശബ്ദയൻ
അസിസ്യദൽ — പാത്രേഷുസ്യന്ദതേ

അത്ഥം—യജമാനന്മാക്കന്നമിച്ഛിക്കുന്ന സോമൻ, കുതിര പടക്കളത്തിലേക്കെന്നപോലെ, കലശങ്ങളിൽ നേരെ എത്തിസ്സൃഷ്ടപ്പെടുന്നു. പിന്നെ, ശുദ്ധനായി ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് പാത്രങ്ങളിലേയ്ക്കൊഴുകുന്നു.

13 പവതേഹര്യതോഹരി
രതിഹ്വരാംസിരംഹ്യാ
അഭ്യർഷസ്തോതൃഭ്യോവീരവദ്യശഃ

അന്വയം:—

ഹര്യതഃ, ഹരിഃ,	— സ്പൃഹണീയഃ, ഹരിതവർണ്ണഃ സോമഃ,
രംഹ്യാ ഹ്വരാംസി	— സാധുവേഗേന കുടിലാനി പവിത്രാണി
സ്തോതൃ—ഭ്യഃ വീര—വത്	
യശഃ	— പുത്രയുക്തമ്ക്കീർത്തിം
അഭി—അർഷൻ അതി	
പവതേ	— അഭിഗമയന്നതീത്യ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഏവർക്കും കാമ്യനും പച്ചനിറമുററവനുമായ സോമൻ നല്ല വേഗത്തോടുകൂടി, സ്തോതാക്കാംക്ക് പുത്രയുക്തമായ യശസ്സുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട്, വളഞ്ഞുപിരിഞ്ഞ പവിത്രങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചു കടന്നൊഴുകുന്നു.

14 അയാപവസ്വദേവയു

ർമ്മധോർധാരാഅസൃക്ഷത

രേഭൻപവിത്രംപര്യേഷിവിശ്വതഃ വ. 11

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ദേവ—യുഃ	— ദേവാൻ കാമയമാനസ്ത്വം
അയാ പവസ്വ	— അനയാ ധാരയാ ക്ഷര
(തതഃ) മധോഃ ധാരാഃ	
അസൃക്ഷത	— മദകരസ്യ തവാത്മീയാ ധാരാ സൃജ്യന്തേ
(അനന്തരം) രേഭൻ	— ശബ്ദയൻ
പവിത്രം വിശ്വതഃ	
പരി ഏഷി	— സർവ്വതഃ, പരിഗച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവകാമനായ അവിടുന്ന് ഈ ധാരയോടുകൂടി ഒഴുകിയാലും. അപ്പോഴാണ് ഹർഷകരനായ അവിടത്തെ സ്വന്തം ധാരകാം പുറത്തുവിടപ്പെടുന്നതു്. പിന്നെ, ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് ദശാപവിത്രത്തെ അവിടുന്നെമ്പാടും പ്രാപിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം—12—മുതൽ 16 കൂടി—സപ്തഷ്യഃ (ബാർഹസ്പത്യോഭരദ്വാജഃ, മാരീചഃ കശ്യപഃ, രാഹൂഗണോഗോതമഃ, ഭൌമോത്രിഃ, ഗാഥിനോവിശ്വാമിത്രഃ, ഭാർഗ്ഗവോജമദഗ്നിഃ, മൈത്രാവരുണിർവ്വസിഷ്ഠഃ) ബൃഹതീസതോബൃഹതീദ്വിപദാവിരാജശ്ഛന്ദാംസി

1 പരീതോഷിഞ്ചതാസുതം
സോമോയഉത്തമംഹവിഃ
ദധന്വാംയോനര്യോഅപ്സ്വ ന്തരാ
സുഷാവസോമമദ്രിഭിഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ) യഃ സോമഃ
ഉൽ—തമം ഹവിഃ — ദേവാനാം പ്രശസ്യം ഹവിർഭവതി
യഃ ആ നര്യഃ അപ്—സു
അന്തഃ ദധന്വാൻ — അപിച നരേഭ്യോഹിതഃ വസതീവരീഷു ഗച്ഛൻ ഭവതി
(തം) സോമം അദ്രി—ഭിഃ
സുസാവ — അധ്വര്യുരഭിഷുതഞ്ചകാര
(തം) സുതം ഇതഃ പരി
സിഞ്ചത — അസ്മാൽ പ്രദേശാദൂർധ്വം വസതീവരീഭിഃ പരിസിഞ്ചത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, യാതൊരു സോമൻ ദേവന്മാർക്കുത്തമമായ ഹവിസ്സാണോ, യാതൊരു സോമൻ മനുഷ്യഹിതകാരിയായി വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ ഗമിക്കുന്നവനാണോ, ആ സോമനെ പടിക്കല്ലുകളാൽ അധ്വര്യു സംസ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു. സംസ്കരിച്ച ആ സോമനെ ഇവിടെനിന്ന് മേൽപോട്ട് വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ നനക്കുക, കളിപ്പിക്കുക.

2 നൂനംപുനാനോവിഭിഃപരിസ്രവാ

ദബ്ധസ്സുരഭിന്തരഃ

സുതേചിത്വാപ്സുമദാമോഅന്ധസാ

ശ്രീണന്തോഗോഭിരുത്തരം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) അദബ്ധഃ — കൈശ്ചിദഹിംസിതഃ
സുരഭിം—തരഃ — അത്യന്തം സുഗന്ധിസ്ത്വം
നൂനം പുനാനഃ — ഇദാനീം പൂയമാനസ്സൻ
അവി–ഭിഃ പരി സ്രവ — അവിവാലകൃതൈഃ പവിത്രൈഃ പരിതഃക്ഷര
സുതേ ചിൽ അന്ധസാ — അഭിഷുതേസതി, സക്ഥുലക്ഷണേനാന്നേന
ഗോഭിഃ ശ്രീണന്തഃ — ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിർമ്മിശ്രയന്തോവയം.
ഉൽ–തരം, അപ്–സു ത്വാ മദാമഃ — ഉൽഗതതരം വസതീവരീഷു സ്ഥിതം ത്വാം മന്ദാമഹേ, സ്തുമഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ആരാലും കേടേല്പിക്കപ്പെടാത്തവനും ഏററവും സുഗന്ധമുററവനുമായ അവിടുന്ന് ഇപ്പോൾ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി ആട്ടിൻരോമംകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രങ്ങളിലൂടെ എമ്പാടുമൊഴുകിയാലും. സംസ്കരിക്കവേ, വറുത്ത അരിയോടുകൂടി പശുവിൻപാൽ മുതലായവ ചേർക്കുന്ന ഞങ്ങൾ, പൊങ്ങിവരുന്നവനും വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്നവനുമായ അവിടുത്തെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നു, സ്തുതിക്കുന്നു.

3 പരിസ്വാനശ്ചക്ഷസേദേവമാദനഃ

ക്രതുരിന്ദുർവ്വിചക്ഷണഃ

അന്വയം:-

സുവാനഃ, ദേവ-മാദനഃ	—	അഭിഷൂയമാണഃ, ദേവാനാന്തൃപ്തയിതാ
ക്രതുഃ, വി-ചക്ഷണഃ	—	കർത്താ, സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാ
ഇന്ദുഃ ചക്ഷസേ പരി	—	സോമസ്സർവ്വേഷാന്ദർശനായ പരിസ്രവതി

അർത്ഥം-സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനും ദേവന്മാർക്ക് പ്രീതികരനും കർത്താവും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ സോമൻ എവർക്കും കാണാനായൊഴുകുന്നു.

4 പുനാനസ്സോമധാരയാ

പോവസാനോഅർഷസി

ആരത്നധായോനിമൃതസ്യസീദ

സ്യുത്സോദേവഹിരണ്യയഃ

അന്വയം:-

ഹേ ദേവ, സോമ,

പുനാനഃ	—	പൂയമാനസ്ത്വം
അപഃ വസാനഃ	—	വസതീവര്യാഖ്യാന്യുദകാന്യാച്ഛാദയൻ
ധാരയാ അർഷസി	—	പവിത്രങ്ഗച്ഛസി
(തതഃ) രത്ന-ധാഃ	—	രത്നാനാം ദാതാത്വം
ഋതസ്യ യോനിം ആ സീദസി	—	സത്യഭൂതസ്യ യജ്ഞസ്യ സ്ഥാനം നിഷീദസി
ഉത്സഃ ഹിരണ്യയഃ	—	പ്രസ്യന്ദനശീലസ്ത്വം ഹിരണ്മയോദേവസി

അർത്ഥം-അല്ലയോ ദേവനായ സോമ, ശുദ്ധികരനായ അവിടുന്ന് വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ മറച്ചു മൂടിക്കൊണ്ട്, ദശാപവിത്രത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. രത്നം തന്നരുളുന്ന അവിടുന്ന് സത്യഭൂതമായ യജ്ഞത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിരിക്കുന്നു. ഒഴുകുന്ന അവിടുന്ന് സ്വർണ്ണമയനാകുന്നു.

5 ദുഹാന ഊധർദ്ദിവ്യം മധു പ്രിയം

പ്രത്നം സധസ്ഥമാസദൽ

ആപൃച്ഛ്യം ധരുണം വാജ്യർഷതി

നൃഭിർധൂതോ വിചക്ഷണഃ വ. 12

അന്വയം:—

മധു, പ്രിയം, ദിവ്യം	— മദകരം, പ്രീണനകാരി, ദിവിഭവം
(സോമവല്ലീ ലക്ഷണം)	
ഊധഃ ദുഹാനഃ	— സോമഃ
പ്രത്നം സധ–സ്ഥം ആ അസദൽ	— പുരാതനം സ്ഥാനം, അന്തരിക്ഷമാസീദതി
(തതഃ) നൃ–ഭിഃ ധൂതഃ	— കർമ്മനേതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ പരിശോധിതഃ
വി–ചക്ഷണഃ	— സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാ സോമഃ
ആ–പൃച്ഛ്യം, ധരുണം	— കർമ്മണ്യാപ്രഷ്ടവ്യം, കർമ്മണോ ധാരയിതാരം യജമാനം
വാജീ അർഷതി	— അന്നവാനർത്ഥസൻ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഹർഷകരവും പ്രീതികരവും ദ്യോവിലുണ്ടായതുമായ സോമവല്ലിയാകുന്ന അകിടിനെ കറക്കുന്ന സോമൻ പുരാതനസ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തിലിരിക്കുന്നു. പിന്നെ, കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവനായി, എല്ലാം കാണുന്ന സോമൻ കർമ്മത്തിൽ സംശയനിവാരകനും കർമ്മം താങ്ങുന്നവനുമായ യജമാനനെ അന്നവാനായി പ്രാപിക്കുന്നു.

6 പുനാനഃ സോമ ജാഗൃവി

രവ്യോ വാരേ പരി പ്രിയഃ

ത്വം വിപ്രോ അഭവോംഗിരസ്തമോ

മധ്വാ യജ്ഞം മിമിക്ഷ നഃ

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, ജാഗൃവിഃ,
പ്രിയഃ — ജാഗരണശീലഃ, പ്രീണയിതാത്വം

പുനാനഃ അവ്യഃ വാരേ
പരി — പൂയമാനസ്സന്നവേർവ്വാലേ, പവിത്രേ പരിക്ഷരസി

(കിഞ്ച) വിപ്രഃ ത്വം
അങ്ഗിരഃ–തമഃ അഭവഃ — മേധാവീത്വമങ്ഗിരസാം വരിഷ്ഠഃ, പിതൄണാമന്നേതാ ഭവസി

(സഃ ത്വം) നഃ യജ്ഞം
മധ്വാ മിമിക്ഷ — അസ്മദീയം യജ്ഞമാത്മീയേന രസേന സിഞ്ച

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ഉണർവ്വുററ, പ്രീതികരനായ അവിടുന്ന് ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനായി, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകുന്നു. പിന്നെ, മേധാവിയായ അവിടുന്ന് അംഗിരസ്സുകാരുകളിൽ ശ്രേഷ്ഠനായി, പിതൃക്കളുടെ നേതാവായി ഭവിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെ സ്വന്തം മധുരരസത്താൽ നനച്ചാലും.

7 സോമോമീഢ്വാൻപവതേഗാതുവിത്തമ
ഋഷിർവ്വിപ്രോവിചക്ഷണഃ
ത്വങ്കവിരഭവോദേവവീതമ
ആസൂര്യംരോഹയോദിവി

അന്വയം:–

മീഢ്വാൻ,
ഗാതുവിൽ–തമഃ, — സേക്താ, അത്യന്തം മാർഗ്ഗസ്യ ലംഭകഃ

ഋഷിഃ, വിപ്രഃ,
വി–ചക്ഷണഃ — അതീന്ദ്രിയദ്രഷ്ടാ, മേധാവീ, വിദ്രഷ്ടാ

5 ദുഹാനഊധർദ്ദിവ്യംമധുപ്രിയം

പ്രത്നംസധസ്ഥമാസദൽ

ആപൃച്ഛ്യംധരുണംവാജ്യർഷതി

നൃഭിർദ്ധൂതോവിചക്ഷണഃ വ. 12

അന്വയം:—

മധു, പ്രിയം, ദിവ്യം	— മദകരം, പ്രീണനകാരി, ദിവിഭവം
(സോമവല്ലീ ലക്ഷണം)	
ഊധഃ ദുഹാനഃ	— സോമഃ
പ്രത്നം സധ—സ്ഥം ആ അസദൽ	— പുരാതനം സ്ഥാനം, അന്തരിക്ഷമാസീദതി
(തതഃ) നൃ—ഭിഃ ധൂതഃ	— കർമ്മനേതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിഃ പരിശോധിതഃ
വി—ചക്ഷണഃ	— സർവ്വസ്യദ്രഷ്ടാസോമഃ
ആ—പൃച്ഛ്യം, ധരുണം	— കർമ്മണ്യാപ്രഷ്ടവ്യം, കർമ്മണോ ധാരയിതാരം യജമാനം
വാജീ അർഷതി	— അന്നവാന്ത്സൻ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഹർഷകരവും പ്രീതികരവും ദ്യോവിലുണ്ടായതുമായ സോമവള്ളിയാകുന്ന അകിടിനെ കറക്കുന്ന സോമൻ പുരാതനസ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തിലിരിക്കുന്നു. പിന്നെ, കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവനായി, എല്ലാം കാണുന്ന സോമൻ കർമ്മത്തിൽ സംശയനിവാരകനും കർമ്മം താങ്ങുന്നവനുമായ യജമാനനെ അന്നവാനായി പ്രാപിക്കുന്നു.

6 പുനാനസ്സോമജാഗൃവി

രവ്യോവാരേപരിപ്രിയഃ

ത്വംവിപ്രോഅഭവോങ്ഗിരസ്തമോ

മധ്വായജ്ഞംമിമിക്ഷനഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ജാഗൃവിഃ,
പ്രിയഃ — ജാഗരണശീലഃ, പ്രീണയിതാത്വം

പുനാനഃ അവ്യഃ വാരേ
പരി — പൂയമാനസ്സന്നവേർവ്വാലേ, പവിത്രേ പരിക്ഷരസി

(കിഞ്ച) വിപ്രഃ ത്വം
അങ്ഗിരഃ-തമഃ അഭവഃ — മേധാവീത്വമങ്ഗിരസാം വരിഷ്ഠഃ, പിതൄണാന്നേതാ ഭവസി

(സഃ ത്വം) നഃ യജ്ഞം
മധ്വാ മിമിക്ഷ — അസ്മദീയം യജ്ഞമാത്മീയേന രസേന സിഞ്ച

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഉണർവ്വുററ, പ്രീതികരനായ അവിടന്ന് ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനായി, ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രത്തിലൊഴുകുന്നു. പിന്നെ, മേധാവിയായ അവിടുന്ന് അംഗിരസ്സുകൾക്ക ശ്രേഷ്ഠനായി, പിതൃക്കൾക്ക നേതാവായി ഭവിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെ സ്വന്തം മധുരരസത്താൽ നനച്ചാലും.

7 സോമോമീഢ്വാൻപവതേഗാതുവിത്തമ
ഋഷിർവ്വിപ്രോവിചക്ഷണഃ
ത്വങ്കവിരഭവോദേവവീതമ
ആസൂര്യംരോഹയോദിവി

അന്വയം:—

മീഢ്വാൻ,
ഗാതുവിത്-തമഃ — സേക്താ, അത്യന്തം മാർഗ്ഗസ്യ ലംഭകഃ

ഋഷിഃ, വിപ്രഃ,
വി-ചക്ഷണഃ — അത്

സോമഃ പവതേ — ക്ഷരതി (തതഃ പ്രത്യക്ഷകൃതഃ)

(ഹേ സോമ,) കവിഃ ത്വം

ദേവ–വീതമഃ അഭവഃ — ക്രാന്തദശീത്വമത്യന്തം ദേവകാമോഭവസി

(അപിച) ദിവി സൂര്യം

ആ രോഹയഃ — പ്രാദുർഭാവയസി

അർത്ഥം—വർഷിക്കുന്നവനും നല്ല മാർഗ്ഗമേററവും നേടിത്തരുന്നവനും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കപ്പുറം കാണുന്നവനും മേധാവിയും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ സോമനൊഴുകുന്നു (എന്നി നേരിട്ട്) അല്ലയോ സോമ, കവിഞ്ഞുകാണുന്ന അവിടുന്ന് ഏററവും ദേവകാമനാകുന്നു പിന്നെ, അവിടുന്നാണ് ദ്യോവിൽ സൂര്യനെ ഉയർത്തുന്നത്

8 സോമഉഷ്വാണസ്സോതൃഭി

രധിഷ്ണുഭിരവീനാം

അശ്വയേവഹരിതായാതിധാരയാ

മന്ദ്രയായാതിധാരയാ

അന്വയം —

സോതൃ–ഭിഃ സ്വാനഃ — അഭിഷുണ്വദ്ഭിരൃത്വിഗ്ഭിരഭിഷൂയമാണഃ

സോമഃ അവീനാം

സ്നു–ഭിഃ — സമുച്ഛ്രിതൈർവ്വാലൈഃ പവിത്രൈഃ

അധി ഉ — അധികം ഗച്ഛതി ഖലു

അശ്വയാ–ഇവ ഹരിതാ — ബഡവയേവ, ഹരിതവർണ്ണയാ

ധാരയാ യാതി — ഗച്ഛതി

മന്ദ്രയാ ധാരയാ യാതി — മദകാരിണ്യാ ധാരയാ ദ്രോണകലശമഭിഗച്ഛതി

അർത്ഥം—സംസ്കർത്താക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിച്ചു ട്ട് സോമൻ ആട്ടിൻ രോമമുററ ഉയർന്ന ദശാപവിത്രങ്ങളിലൂടെ ധാരാളമായൊഴുകുന്നുവല്ലോ പെൺകുതിരയാലെന്ന

പോലെ പച്ചനിറമുററ ധാരയാലൊഴുകുന്നു. ഹർഷമിയററുന്ന പ്രവാഹത്താൽ ദ്രോണകലശം പ്രാപിക്കുന്നു.

9 അന്വാപേഗോമാൻഗോഭിരക്ഷാ
സ്സോമോദുഗ്ധാഭിരക്ഷാഃ
സമുദ്രന്നസംവരണാന്യഗ്മ
ന്മന്ദീമദായതോശതേ

അന്വയം:—

ഗോ—മാൻ അന്വാപേ — ഗോയുക്തസ്സോമോനിമ്നദേശേ കലശേ
ഗോഭിഃ അക്ഷാഃ — ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭി സ്സഹ ക്ഷരതി
(സഃ) സോമഃ ദുഗ്ധാഭിഃ
അക്ഷാഃ — ഗോഭിസ്സഹ ക്ഷരതി
(കിഞ്ച) സമുദ്രം ന — ഉദകാനി സമുദ്രമിവ
സം—വരണാനി അഗ്മൻ — സംഭജനീയാനി രസരൂപാണ്യന്നാനി ദ്രോണകലശങ്ഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) മന്ദീ മദായ
തോശതേ — മദകരസ്സോമോമദാർത്ഥം ഹന്യതേ, അഭിഷൂയതേ

അർത്ഥം—പശുക്കളോടുകൂടിയ സോമൻ താഴ്ന്നിടത്തുള്ള ദ്രോണകലശത്തിൽ പശുവിൻപാൽ മുതലായവയോടുകൂടി ഒഴുകുന്നു. ആ സോമൻ പശുവിൻപാൽ മുതലായവയോടുകൂടിയൊഴുകുന്നു (ആവർത്തനമാദരത്തിനുവേണ്ടി) പിന്നെ, ജലങ്ങൾ സമുദ്രത്തെയെന്നപോലെ ഭജനീയങ്ങളായ രസാന്നങ്ങൾ ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഹർഷകരനായ അവിടുന്ന് ചതച്ചു സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു.

10 ആസോമസുവാനോഅദ്രിഭി
സ്തിരോവാരാണ്യവ്യയാ
ജനോനപുരിചമ്വോർവ്വിശദ്ധരി
സ്സദോവനേഷുദധിഷേ വ. 13

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, അദ്രി–ഭിഃ സുവാനഃ	— ഗ്രാവഭിരഭിഷൂയമാണസ്ത്വം
അവ്യയാ വാരാണി	— അവിമയാനി വാലാനി, പവിത്രാണി
തിരഃ ആ	— തിരസ്കർവ്വാണസ്സന്നാ പവസ്വ
ഹരിഃ ചമ്വോഃ	— ഹരിതവർണ്ണഃ അധിഷവണ ഫലകയോരുപരിസ്ഥിതേ കലശേ
ജനഃ ന പുരി വിശൽ	— യഥാ ജനഃ പുരേ പ്രവിശതി തദ്വൽ
(സത്വം) വനേഷു സദഃ ദധിഷേ	— കാഷ്ഠനിർമ്മിതേഷു പാത്രേഷു സ്ഥാനം കരോഷി

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, പിടികല്ലുകളാൽ സംസ്കരിച്ചു പ്പെട്ട അവിടുന്ന് ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രങ്ങളെ തള്ളി നീക്കി നേരെ ഒഴുകിയാലും. പച്ചനിറമുററവനായി സംസ്കരണ പ്പലകകളുടെ മുകളിൽ, ദ്രോണകലശത്തിൽ, ജനം നഗരത്തി ലെന്നപോലെ പ്രവേശിക്കുന്ന ആ അവിടുന്ന് മരംകൊണ്ടുണ്ടാ ക്കിയ പാത്രങ്ങളിലിരിപ്പിടമുണ്ടാക്കുന്നു.

11 സമാമൃജേതിരോഅണ്വാനിമേഷ്യോ
മീള്ഹേസപ്തിർന്നവാജയുഃ
അനുമാദ്യഃപവമാനോമനീഷിഭി
സ്സോമോവിപ്രേഭിരൃക്വഭിഃ

അന്വയം:—

അനു—മാദ്യഃ	—	സർവ്വൈരനുമോദനീയ
മനീഷി—ഭിഃ പവമാനഃ	—	ഋത്വിഗ്ഭിഃ പൂയമാനഃ
വിപ്രേഭിഃ ഋക്വ—ഭിഃ	—	മേധാവിഭിസ്തുതിമദ്ഭിരഭിഷ്ടുതഃ
വാജ—യുഃ സഃ സോമഃ	—	അന്നകാമസ്സഃ
അണ്വാനി മേഷ്യഃ തിരഃ	—	അണൂനി, സൂക്ഷ്മാണി മേഷ്യാഃ അവേരോമാണി പവിത്രാണി തിരസ്കുർവ്വൻ
സപ്തിഃ ന മീള്ഹേ മമൃജേ	—	ജയകാമൈരശ്വസ്സംഗ്രാമേലങ്ക്രിയതേ, തദ്വദലങ്ക്രിയതേ, ശോധ്യതേ

അർത്ഥം—എല്ലവരാലും അനുമോദിക്കപ്പെടേണ്ടവനും, ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടുന്നവനും മേധാവികളായ സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെട്ടുന്നവനും അന്നകാമനുമായ ആ സോമൻ സൂക്ഷ്മങ്ങളായ ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപവിത്രങ്ങളെ വകവെക്കാതെ ഒഴകി, ജയേച്ഛുക്കളാൽ യുദ്ധത്തിൽ കുതിര അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടുന്നപോലെ, ഋത്വിക്കുകളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടുന്നു, ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടുന്നു.

12 പ്രസോമദേവവീതയേ
സിന്ധുർന്നപിപ്യേഅർണ്ണസാ
അംശോഃപയസാമദിരോനജാഗൃവി
രച്ഛാകോശമ്മധുശ്ചുതം

അധ്വയം:—

ഹേ സോമ,		
ദേവ—വീതയേ	—	ദേവാനാം പാനായ
അർണ്ണസാ സിന്ധുഃ ന പ്ര പിപ്യേ	—	ഉദകേന നദീവ പ്രപ്യായസേ
(ത്വം) ന മദിരഃ, ജാഗൃവിഃ	—	ഇദാനീമ്മദകരഃ, ജാഗരണശീലഃ (ന സമ്പ്രത്യർത്ഥ)

അംശോഃ പയസാ	—	ലതാഖണ്ഡസ്യ രസേന
മധുശ്ചുതം കോശം അച്ഛ	—	മധുരരസസ്യ ക്ഷാരയിതാരം ദ്രോണകലശമഭിഗച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവന്മാർക്ക കുടിക്കാനായി, വർഷിക്ക ജലത്താൽ നദിയെന്നപോലെ, രസത്താലവിടുന്ന് വർദ്ധിക്കുന്നു. ആ അവിടുന്ന് ഇപ്പോഴം ഹർഷകരനം ഉണർച്ചുററവനമായി, ലതാഖണ്ഡത്തിന്റെ രസത്തോടുകൂടി, മധുരരസം സ്രവിക്കുന്ന ദ്രോണകലശത്തിന്നനേരെ ചെല്ലുന്നു.

13 ആഹര്യതോഅർജ്ജുനേഅൽകേഅവ്യത

പ്രിയസ്സൂനുർന്നമർജ്യഃ

തമീംഹിന്വന്ത്യപസോയഥാരഥ

ന്നദീഷ്വാഗഭസ്ത്യോഃ

അന്വയം:—

ഹര്യതഃ സൂനുഃ ന പ്രിയഃ	—	സ്പൃഹണീയഃ പുത്രഇവ പ്രീണയിതാ
മർജ്യഃ	—	മർജ്ജനീയഃ, ശോധനീയസ്സോമഃ
അർജ്ജുനേ അൽകേ ആ അവ്യത	—	അർജ്ജുനവർണ്ണേരൂപേ പവിത്രേ ആവൃണോതി
തം ഈം നദീഷു	—	ഏനം സോമം വസതീവരീഷ്വ ങ്ഗുലയഃ
അപസഃ യഥാ രഥം	—	വേഗവന്തോജനാസ്സങ്ഗ്രാമേഷു യഥാ രഥം പ്രേരയന്തി തദ്വത്
ഗഭസ്ത്യോഃ ആ ഹിന്വന്തി	—	ബാഹ്വോഃ പ്രേരയന്തി

അർത്ഥം—ഏവർക്കും കാമ്യനും പുത്രനെന്നപോലെ പ്രീതികരനും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടേണ്ടവനുമായ സോമൻ വെൺനിറമാറ്റ ശോപവിത്രത്തെ മൂടുന്നു. ഈ സോമനെ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളിൽ കർമ്മനേതാക്കളുടെ വിരലുകൾ, വേഗവാന്മാരായ യോദ്ധാക്കൾ യുദ്ധങ്ങളിൽ തേർതെളിക്കുന്നപോലെ, കൈകളിൽവെച്ചു സംസ്കരിക്കുന്നു.

14 അഭിസോമാസആയവഃ

പവന്തേമദ്യമ്മദം

സമുദ്രസ്യാധിവിഷ്ടപിമനീഷിണോ

മത്സരാസസ്സ്വർവ്വിദഃ

അന്വയം:—

മനീഷിണഃ, മത്സരാസഃ	—	മനസഈശിതാരഃ, മദകരാഃ
സ്വഃ—വിദഃ ആയവഃ		
സോമാസഃ	—	സർവ്വസ്യ ലംഭകാഃ, ഗമനശീലാ സ്സോമാഃ
സമുദ്രസ്യ അധി വിഷ്ടപി	—	അന്തരിക്ഷസ്യാധികം സമുച്ഛ്രിതേ സ്ഥാനേ, പവിത്രേ
മദ്യം മദം അഭി പവന്തേ	—	മദകരം രസമഭിതോ നിർഗ്ഗമയന്തി

അർത്ഥം—മനസ്സിന്നീശത്വമുററവയും, ഹർഷകരങ്ങളും എല്ലാ ന്നേടിത്തരുന്നവയും ഗമനശീലങ്ങളുമായ സോമങ്ങരം അന്തരിക്ഷത്തിൻെറ ഉന്നതസ്ഥാനത്തിലുള്ള ദശാപവിത്രത്തിലൂടെ ഹർഷകരമായ രസം പുറത്തുവിടുന്നു.

15 തരൽസമുദ്രംപവമാനഊർമ്മിണാ

രാജാദേവഋതംബൃഹൽ

അർഷന്മിത്രസ്യവരുണസ്യധർമ്മണാ

പ്രഹിന്വാനഋതംബൃഹൽ

വ. 14

അന്വയം:—

പവമാനഃ, ദേവഃ	—	പൂയമാനഃ, ദ്യോതമാനഃ
ബൃഹൽ ഋതം രാജാ	—	അത്യന്തം സത്യഭൂതസ്സോമഃ
സമുദ്രം ഊർമ്മിണാ തരൽ	—	കലശം ധാരയാ തരതി
ഹിന്വാനഃ ബൃഹൽ ഋതം	—	പ്രേര്യമാണോത്യന്തം സത്യഭൂതസ്സഃ

വരുണസ്യ
— മിത്രാവരുണയോർധാരണാർത്ഥം
ദ — പ്രഗച്ഛതി

ർത്ഥം-ശുദ്ധീകരണം പ്രകാശമാനനം അത്യന്തം സത്യ
ം സോമൻ ദ്രോണകലശത്തെ ധാരയോടുകൂടി കടന്നെ
പ്രരിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന, അത്യന്തം സത്യവ്രതനായ അവിട
ത്രവരുണന്മാർക്ക് കൈക്കൊള്ളാനായി നന്നായൊഴുകുന്നു.

നൃഭിര്യേമാനോഹര്യതോവിചക്ഷണോ

രാജാദേവസ്സമുദ്രിയഃ

ം:—

യേമാനഃ — കർമ്മനേതൃഭിർന്നിയമ്യമാനഃ
, വി—ചക്ഷണഃ — സ്പൃഹണീയഃ, വിദ്രഷ്ടാ
യഃ, ദേവഃ രാജാ — അന്തരിക്ഷഭവഃ,
ദ്യോതമാനസ്സോമഃ

ത്ഥം—കർമ്മനേതാക്കളാൽ നിയന്ത്രിക്കപ്പെടുന്നവനം ഏവ
മൃനം എല്ലാം കാണുന്നവനം അന്തരിക്ഷത്തിലുളവായവ
കാശമാനനമായ സോമൻ

ഇന്ദ്രായപവതേമദ

സ്സോമോമരുത്വതേസുതഃ

സഹസ്രധാരോഅത്യവ്യമർഷതി

തമീമൃജന്ത്യായവഃ

ദം:—

സുതഃ സോമഃ — മാദകഃ അഭിഷുതസ്സഃ
തേ ഇന്ദ്രായ
ത — മരുത്ഭിര്യുക്തായേന്ദ്രായ ക്ഷരതി
സ്ര—ധാരഃ — ബഹുധാരോ... ത്വ

അവ്യം അതി അഷ്തി	— അവിമയം പവിത്രമത ഗച്ഛതി
തം ഈം ആയവഃ മൃജന്തി	— തമേവസോമം മനുഷ്യാ യന്തി

അർത്ഥം—ഹർഷകനായി, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവന ത്തുക്കളോട്ട ചേർന്ന് ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി ഒഴുകുന്നു കണക്ക ളോട്ടക്കൂടിയ അവിടുന്ന് ആട്ടിൻരോമമുററ ദശാപ അതിക്രമിച്ച് പോകുന്നു. അവിടുത്തെത്തന്നെ മനുഷ കരിക്കുന്നു. (യുഗ്മകം)

18 പുനാനശ്ചമൂജനയന്മതിങ്കവി

സ്തോമോദേവേഷുരണ്യതി

അപോവസാനഃപരിഗോഭിരുത്തര

സ്സീദൻവനേഷ്വവ്യത

അന്വയം —

ചമൂ പുനാനഃ	— ചമ്വോഃ, അധിഷവണ യോരഭിഷൂയമാണഃ
മതിം ജനയൻ, കവിഃ	— സ്തുതിമുൽപാദയൻ, ക്രാ പ്രജ്ഞഃ
ഉൽ–തരഃ സോമഃ	
ദേവേഷു രണ്യതി	— ഉൽഗതതരസ്സഇന്ദ്രാദിഷു
(കിഞ്ച) അപഃ വസാനഃ	— വസതീവരീരാച്ഛാദയൻ
വനേഷു സീദൻ	— കാഷ്ഠേഷു, പാത്രേഷു പ്ര
ഗോഭിഃ പരി അവ്യത	— ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദ ച്ഛാദ്യതേ

അർത്ഥം—സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ ശുദ്ധീകരിക്ക നും സ്തോത്രമുൽപ്പാദിപ്പിക്കുന്നവനും കവിഞ്ഞ ജ്ഞാന വനും ഉയർന്നുവരുന്നവനുമായ സോമൻ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാ പ്പിടുന്നു. പിന്നെ, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജ മൂടിക്കൊണ്ട്, മരംകൊണ്ടുള്ള പാത്രങ്ങളിലിരുന്ന്, പ പാൽ മുതലായവയാൽ മൂടപ്പെടുന്നു

19 ത്വാഹംസോമരാരണ

സഖ്യഇന്ദോദിവേദിവേ

പുരൂണിബഭ്രോനിചരന്തിമാമവ

പരിധീംരതിതാംഇഹി

അന്വയം:—

ഹേ ബഭ്രോ, ഇന്ദോ,
സോമ, — ബഭ്രുവർണ്ണ, ദീപ്ത, സോമ,
തവ സഖ്യേ അഹം
ദിവേ–ദിവേ രരണ — അന്വഹം രമേ
പുരൂണി മാം — ബഹൂനി രക്ഷാംസി മാം
നി അവ ചരന്തി — നീചീനം ചരന്തി, ബാധന്തേ
താൻ പരി–ധീൻ അതി
ഇഹി — രാക്ഷസാനതീത്യ ഗച്ഛ, ജഹി

അർത്ഥം:–അല്ലയോ തവിട്ടുനിറമുററ, പ്രകാശമാനനായ സോമ, അവിടത്തെ ചങ്ങാതത്തിലാണ് ഞാൻ ദിവസം പ്രതി രമിക്കുന്നതു്. വളരെ രക്ഷസ്സുകൾ എന്റെ ചുവട്ടിൽ ചരിക്കുന്നു, എന്നെ ബാധിക്കുന്നു. ആ രാക്ഷസന്മാരെ കൊന്നാലും.

20 ഉതാഹന്നക്തമുതസോമതേദിവാ

സഖ്യായബഭ്രഊധനി

ഘൃണാതപന്തമതിസൂര്യംപര

ശ്ശകുനാഇവപപ്തിമ

വ. 15

അന്വയം:—

ഹേ ബഭ്രോ, സോമ, ഉത — ബഭ്രുവർണ്ണസോമ, അപിച
നക്തം ഉത ദിവാ — അഹോരാത്രയോഃ
സഖ്യായ തേ ഊധനി
അഹം — തവസമീപേരമേ

ഘൃണാ തപന്തം — ദീപ്ത്യാ ജ്വലന്തം
പരഃ സൂര്യം — പരസ്ഥാനസ്ഥം സൂര്യാത്മകം ത്വാം
ശകുനാഃ-ഇവ — യഥാപക്ഷിണസ്സൂര്യ മധിഗച്ഛന്തി തദ്വൽ
അതി പപ്തിമ — ത്വാം പ്രാപ്തും അധിഗച്ഛേമ

അർത്ഥം-അല്പയോ തവിട്ടുനിറമുററ സോമ, മാത്രമല്ല രാവും പകലും അവിടുത്തെ ചങ്ങാതത്തിന്നായി ഞാൻ സമീപത്തിൽ രമിക്കുന്നു. പ്രകാശംകൊണ്ടു ജ്വലിക്കുന്ന, ഉൽകൃഷ്ടസ്ഥാനത്തുള്ള സൂര്യാത്മാവായ അവിടുത്തെ, പക്ഷികൾ സൂര്യനെ കടന്നുപോകുന്നപോലെ (കടന്നുപോകുന്നതായി തോന്നുന്നപോലെ) അവിടുത്തെ പ്രാപിക്കാൻ കടന്നുവരാവൂ.

21 മൃജ്യമാനസ്സുഹസ്ത്യ
സമുദ്രേവാചമിന്വസി
രയിംപിശങ്ഗംബഹുലംപുരുസ്പൃഹം
പവമാനാഭ്യർഷസി

അന്വയം:-

ഹേ സു-ഹസ്ത്യ, പവമാന — ശോഭനാങ്ഗുലീക, പൂയമാന സോമ, (ഹസ്ത്യാഃ അങ്ഗുലയഃ)
(ത്വം) മൃജ്യമാനഃ — ശോധ്യമാനഃ
സമുദ്രേ വാചം ഇന്വസി — കലശേ ശബ്ദം പ്രേരയസി
(കിഞ്ച) പിശംഗം — ഹിരണ്യൈഃ പിശങ്ഗവർണ്ണം
പുരു-സ്പൃഹം — ബഹുഭിസ്പൃഹണീയം
ബഹുലം രയിം അഭി
അർഷസി — പ്രഭൂതം ധനം സ്തോതൄണാമഭി ക്ഷരസി

അർത്ഥം-നൽവിരലുകളോടുകൂടിയ (വിരലുകളാൽ പരിചരിക്കപ്പെടുന്ന) ശുദ്ധികരനായ സോമ, അവിടുന്നു ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി ദ്രോണകലശത്തിൽ ശബ്ദം പുറപ്പെടുവി

ശ്ശുന്നു. പിന്നെ, സ്വർണ്ണങ്ങളാൽ മഞ്ഞനിറം പൂണ്ടതും പശുവരാലും ആശിക്കത്തക്കതുമായ ധാരാളം ധനം സ്തോതാക്കൾക്ക നേരെ ചൊരിയുന്നു.

22 മൃജാനോവാരേപവമാനോഅവ്യയേ

വൃഷാവചക്രദോവനേ

ദേവാനാംസോമപവമാനനിഷ്കൃതം

ഗോഭിരഞ്ജാനോഅർഷസി

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, സോമ, — പൂയമാന സോമ,

വൃഷാ മൃജാനഃ — വർഷിതാത്വം വസതീവരീഭിഃ മൃജ്യമാനഃ, അലംക്രിയമാണഃ

അവ്യയേ വാരേ
പവമാനഃ — അവിമയേവാലേ, ദശാപവിത്രേ പൂയമാനസ്സൻ

വനേ അവ ചക്രദഃ — കാഷ്ഠേ കലശേവക്രന്ദസി, ശബ്ദായസേ

(തതഃ) ഗോഭിഃ
അഞ്ജാനഃ — ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിരജ്യമാനസ്സൻ

ദേവാനാം നിഃ—കൃതം
അർഷസി — സ്ഥാനം ഗച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ. വർഷകനായ അവിടുന്ന് വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, ആട്ടിൻരോമമുറ ദശാപവിത്രത്തിൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, മരംകൊണ്ടുള്ള ദ്രോണകലശത്തിൽ ശബ്ദിക്കുന്നു. പിന്നെ പശുവിൻപാൽ മുതലായവ ചേർക്കപ്പെടുന്നവനായി ദേവന്മാരുടെ സ്ഥാനത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

23 പവസ്വവാജസാതയേഭിവിശ്വാനികാവ്യാ
ത്വംസമുദ്രംപ്രഥമോവിധാരയോ
ദേവേഭ്യസ്സോമമത്സരഃ

ന്വയം:—

ം സോമ, വിശ്വാനി

ാവ്യാ അഭി	— സർവ്വാണി സ്തോത്രാണ്യഭി ലക്ഷ്യ
ാജ-സാതയേ പവസ്വ	— അന്നലാഭായ ക്ഷര
വേഭ്യഃ മത്സരഃ	— ദേവാനാം മദകരഃ
്രഥമഃ ത്വം	— സർവ്വേഷാം ദേവാനാം മുഖ്യസ്ത്വം
ാമുദ്രം വി ധാരയഃ	— കലശം വിശേഷേണ ധാരയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, എല്ലാ സ്തോത്രങ്ങളെയും മുൻ ിർത്തി ഞങ്ങൾക്കന്നലാഭത്തിന്നായി ഒഴുകിവന്നാലും, ദേവ ാക്കു ഹർഷകരനും അവക്കു മുഖ്യനുമായ അവിടുന്നു ദ്രോണക ശത്തെ നന്നായി ധരിക്കുന്നു. (കലശത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

24 സത്വപവസ്വപരിപാത്ഥിവംരജോ
ദിവ്യാചസോമധമ്മഭിഃ
ത്വാംവിപ്രാസോമതിഭിർവ്വിചക്ഷണ
ശുഭ്രംഹിന്വന്തിധീതിഭിഃ

ന്വയം:—

ഹ വി-ചക്ഷണ,

സാമ,	— വിദ്വഷ്ട, സോമ,
ഃ (ത്വം) പാത്ഥിവം	
ജഃ	— ഭൌമം ലോകം പ്രതി

ച ദിവ്യാ (രജാംസി)	
ധർമ്മ-ഭിഃ	— ദിവ്യാൻ ലോകാംശ്ച ധാരകൈ രുദകൈസ്സഹ
ഉ പരി പവസ്വ	— ക്ഷിപ്രം പരിതഃ ക്ഷര
വിപ്രാസഃ മതി-ഭിഃ,	
ധീതി-ഭിഃ	— മേധാവിനസ്സ്തുതിഭിഃ, അങ്ഗുലീഭിശ്ച
ശുഭ്രം ത്വാം ഹിന്വന്തി	— ശ്വേതവർണ്ണം ത്വാം പ്രേരയന്തി

അർത്ഥം—എല്ലാം കാണുന്ന സോമ, ആ അവിടുന്ന് ഭൂലോകത്തെയും ദിവ്യലോകങ്ങളെയും സ്വയം ധരിക്കുന്ന ജലങ്ങളോട്, രസങ്ങളോടുകൂടി ഉടനെ ഒഴുകിയാലും. മേധാവികൾ സ്തുതികൾകൊണ്ടും വിരലുകൾ കൊണ്ടും വെൺനിറമുററ അവിടുത്തെ (പുറത്തുവരാൻ) പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു.

25 പവമാനാ അസൃക്ഷത

പവിത്രമതി ധാരയാ

മരുത്വന്തോ മത്സരാ ഇന്ദ്രിയാ ഹയാ

മേധാമഭി പ്രയാംസി ച

അന്വയം:—

മരുത്വന്തഃ, മത്സരാഃ	— മരുദ്ഭിര്യുക്താഃ, മദകരാഃ
ഇന്ദ്രിയാഃ	— ഇന്ദ്രജുഷ്ടാഃ
മേധാം പ്രയാംസി ച	
അഭി ഹയാഃ	— സ്തുതിം ഹവിരന്നാനി ചാഭിലക്ഷ്യ ഗന്താരഃ
പവമാനാഃ ധാരയാ	— പൂയമാനാസ്സോമാ ആത്മീയയാ ധാരയാ
പവിത്രം അതി	
അസൃക്ഷത	— അതീത്യ സൃജ്യന്തേ

അർത്ഥം—[illegible]കളോടുകൂടിയവയും ഹർഷമിയററുന്നവയും ഇന്ദ്രനാൽ [illegible] [illegible]പ്പെട്ടവയും സ്തുതിയെയും ഹവിരന്നത്തെയും കുറി[illegible]ായി ദേവന്മ[illegible]ന്നവയുമായ, ശുദ്ധീകരണങ്ങളായ സോ

മങ്ങളം സ്വന്തം ധാരകളോടുകൂടി ദശാപവിത്രത്തെ അതിക്രമിച്ച് വരുത്തപ്പെടുന്നു.

26 അപോവസാനഃപരികോശമർഷ

തീന്ദുർഹിയാനസ്സോതൃഭിഃ

ജനയഞ്ജ്യോതിർമ്മന്ദനാഅവീവശ

ദ്ഗാഃകൃണ്വാനോനനിർണ്ണിജം

വ. 16

അന്വയം:–

അപഃ വസാനഃ	—	വസതീവരീരാച്ഛാദയൻ
സോതൃ–ഭിഃ ഹിയാനഃ	—	അഭിഷുണ്വൽഭിഃ പ്രേര്യമാണഃ
ഇന്ദുഃ കോശം പരി		
അർഷതി	—	സോമഃ കലശം പ്രതിഗച്ഛതി
(കിഞ്ച) ജ്യോതിഃ ജനയൻ	—	ദീപ്തിമുൽപാദയൻ
ഗാഃ നിഃ–നിജം കൃണ്വാനഃ	—	ഗവ്യാനി, ക്ഷീരാദീന്യാത്മനോ രൂപങ്കുർവ്വൻ, മിശ്രയൻ സസോമഃ
ന മന്ദനാഃ അവീവശൽ	—	ഇദാനീം സ്തുതീഃ കാമയതേ (ന സമ്പ്രത്യർത്ഥേ)

അർത്ഥം–വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ മൂടുന്നവനും സംസ്കർത്താക്കളാൽ പുറത്തുവരുത്തപ്പെടുന്നവനുമായ സോമൻ ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, പ്രകാശമുണ്ടാക്കുന്നവനും പശുവിൻപാൽ മുതലായവയോട് തന്റെ രൂപം ചേർക്കുന്നവനുമായ ആ സോമൻ ഇപ്പോൾ സ്തുതികളെ കാമിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം–17–18–19 ശാക്ത്യഃ, ഗൌരിവീതിഃ, വാസിഷ്ഠശ്ശക്തിഃ, ആങ്ഗിരസഃ ഊരുഃ, ഭാരദ്വാജ ഋജിശ്വാ, ആങ്ഗിരസഊർദ്ധ്വസദ്മാ, ആങ്ഗിരസഃ കൃതയശാഃ, രാജർഷിരൃണഞ്ചയശ്ച ഋഷയഃ, കകപ്സതോബൃഹതീയവമധ്യാഗായത്ര്യശ്ഛന്ദാംസി

1 പവസ്വമധുമത്തമ

ഇന്ദ്രായസോമക്രതുവിത്തമോമദഃ

മഹിദ്യുക്ഷതമോമദഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, മധുമൽ–തമഃ — അതിശയേന മാധുര്യോപേതഃ
ക്രതുവിത്–തമഃ — അത്യന്തം കർമ്മണാം ലംഭകഃ
മഹി ദ്യുക്ഷ–തമഃ മദഃ — മഹാൻ, അത്യന്തദീപ്തഃ, മദഹേതുസ്ത്വം
ഇന്ദ്രായ മദഃ പവസ്വ — മദകരസ്സൻ ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഏറ്റവും മാധുര്യമുററവനും ഏററവും കർമ്മം നേടിത്തരുന്നവനും 'മഹാനും എത്രയും പ്രകാശവാനും ഹർഷഹേതുവുമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനു ഹർഷകരനായി ഒഴുകിയാലും.

2 യസ്യതേപീത്വാവൃഷഭോവൃഷായ

തേസ്യപീതാസ്സ്വർവ്വിദഃ

സസുപ്രകേതോഅഭ്യക്രമീദി

ഷോച്ഛാവാജന്നൈതശഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) വൃഷഭഃ യസ്യ തേ പീത്വാ വൃഷ–യതേ — കാമാനാം വർഷകഇന്ദ്രഃ യംത്വാം പീത്വാ വൃഷഭഇവാചരതി
(കിഞ്ച) സ്വഃ–വിദഃ അസ്യ പീതാ — സർവ്വസ്യ ലംഭകസ്യ തവ പാനേന സതി
സു–പ്രകേതഃ സഃ ഇഷഃ — സുപ്രജ്ഞസ്സഇന്ദ്രശ്ശത്രൂണാമന്നാനി
അച്ഛ വാജം ന ഏതശഃ — ഏതശഃ അശ്വസ്സങ്ഗ്രാമമിവ
അഭി അക്രമീത് — അഭിക്രാമതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കാമവർഷകനായ ഇന്ദ്രൻ യാതൊരവിടുത്തെ കുടിച്ച് കാളക്കൂററൻ മൂരിപോലെ ചമയുന്നുവോ, എല്ലാം നേടിത്തരുന്ന അവിടുത്തെ പാനത്തിൽ നല്ല പ്രജ്ഞയോടു

കൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ ശത്രുക്കളുടെ, അന്നങ്ങളെ, കുതിര യുദ്ധത്തെ എന്നപോലെ, കടന്നേറുന്നു.

3 ത്വംഹ്യ൧ങ്ഗദൈവ്യാ

പവമാനജനിമാനിദ്യുമത്തമഃ

അമൃതത്വായഘോഷയഃ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ദ്യുമൽ—	
തമഃ ത്വം ഹി	— അതിശയേന ദീപ്തിമാംസ്ത്വമേവ
ദൈവ്യാ ജനിമാനി	— ദേവസംബന്ധീനി ജന്മാനി, ദേവാനഭിലക്ഷ്യ
അമൃത–ത്വായ അങ്ഗ	
ഘോഷയഃ	— തേഷാമമരണായ ക്ഷിപ്രം ശബ്ദായസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, ഏററവും പ്രകാശവാനായ അവിടുന്നുതന്നെയാണ് ദേവന്മാരെ ലക്ഷ്യമാക്കി അവക്ക് അമരത്വത്തിന്നുവേണ്ടി ശബ്ദമുയർത്തുന്നതു്.

4 യേനാനവഗ്വോദധ്യങ്ങപോർണ്ണുതേ

യേനവിപ്രാസആപിരേ

ദേവാനാംസുമ്നേഅമൃതസ്യചാരുണോ

യേനശ്രവാംസ്യാനശുഃ

അന്വയം:—

നവ–ഗ്വഃ ദധ്യങ്	— നവഭിർമ്മാസൈസ്സത്രമനുഷ്ഠാതാ, ഏതന്നാമകോങ്ഗിരാഃ
യേന	— സോമേന പണിഭിരപഹൃതാനാം ഗവാം ദ്വാരം
അപ–ഊർണ്ണുതേ	— അപാച്ഛാദയതി, വിവൃതമകാർഷീൽ

്വിപ്രാസഃ	— നവഖാമേധാവിനഃ സർവ്വാങ്ഗിരസഃ
;യേന ആപിരേ	— യേന ച സോമേനാപഹൃതാഗാ ആപ്പുവൻ
(കിഞ്ച) ദേവാനാം സുമ്നേ	— സുഖേ യജ്ഞേ സഞ്ജാതേസതി
ചാരുണഃ അമൃതസ്യ	— കല്യാണസ്യോദകസ്യ സംബന്ധിനി
ശ്രവാംസി യേന ആനശുഃ	— അന്നാനി യജമാനാആപ്പുവൻ, അലഭന്ത

അർത്ഥം.-ഒമ്പതുമാസം നീണ്ട സത്രമനുഷ്ഠിച്ച ദധ്യങ്ങ് എന്ന അങ്ഗിരസ്സ് യാതൊരു സോമംകൊണ്ടാണോ പണികളെന്ന അസുരന്മാരാലപഹരിയ്ക്കപ്പെട്ട പശുക്കളുടെ ബന്ധനദ്വാരം തുറന്നതു്, ദധ്യങ്ങ്പ്രമുഖന്മാരായ മേധാവികളായ അങ്ഗിരസ്സുകളെല്ലാം യാതൊരു സോമംകൊണ്ടാണോ ആ പശുക്കളെ പ്രാപിച്ചതു്, ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാർക്ക സുഖകരമായ യജ്ഞം തുടങ്ങിയപ്പോൾ മംഗളകരമായ ജലത്തെസ്സംബന്ധിച്ച അന്നങ്ങളെ യാതൊന്നിനാൽ യജമാനന്മാർ പ്രാപിച്ചുവോ, നേടിയോ,

5 ഏഷസ്യധാരയാസു

തോവ്യോവാരേഭിഃപവതേമദിന്തമഃ

ക്രീളന്നൂർമ്മിരപാമിവ

വ. 17

അന്വയം:-

സ്യഃ ഏഷഃ സുതഃ	— സഃ അഭിഷുതസ്സോമഃ
മദിൻ-തമഃ	— മാദയിതൃതമഃ
അപാം-ഇവ ഊർമ്മിഃ	— ഉദകാനാം സങ്ഘാത ഇവ
ക്രീളൻ	— ഇതസ്തതസ്സ്വക്രീഡമാനസ്സോമഃ
അവ്യഃ വാരേഭിഃ	— അവേർവ്വാലൈഃ പവിത്രൈഃ
ധാരയാ പവതേ	— കലശമഭിലക്ഷ്യ ക്ഷരതി

അർത്ഥം.-ആ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനും ജലസമൂഹംപോലെ അങ്ങുമിങ്ങുമടിഞ്ഞുകളിക്കുന്ന

വനമായി ആട്ടിൻരോമത്തിൻെറ പവിത്രങ്ങളിലൂടെ ധാരയോടു
കൂടി ദ്രോണകലശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഒഴുകുന്നു (യുഗ്മകം)

6 യഉസ്രിയാഅപ്യാഅന്തരശ്മനോ
നിർഗ്ഗാഅകൃന്തദോജസാ
അഭിവ്രജന്തത്നിഷേഗവ്യമശ്വ്യം
വർമീവധൃഷ്ണവാരുജ

അന്വയം:—

ഹേ ധൃഷ്ണോ, — ശത്രുധർഷണശീല, സോമ,
യഃ ഉസ്രിയാഃ അപ്യാഃ ഗാഃ — യസ്സോമഉത്സരണശീലാഃ
അന്തരിക്ഷേ ഭവാഅപഃ
അശ്മനഃ അന്തഃ ഓജസാ — മേഘാൻ ബലേന
നിഃ അകൃന്തൽ — നിരച്ഛിനൽ, നിരഗമയൽ
(അന്തരിക്ഷാദ്വൃഷ്ടിമകാർഷീൽ)
(സത്വം) ഗവ്യം അശ്വ്യം
വ്രജം — അസുരൈരപഹൃതം ഗോസമൂഹം,
അശ്വസമൂഹം
അഭി തത്നിഷേ — അഭിതോവ്യാപ്നോഷി
(കിഞ്ച ത്വം) വർമീ–ഇവ
ആ രുജ — കവചീവാസുരാനാജഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശത്രുകർശനനായ സോമ, ആരാണോ തള്ളി ഒഴുകുന്ന വാനിലുള്ള ജലങ്ങളെ, മേഘംപിളർന്നു ബലത്താൽ പുറത്തുകൊണ്ടുവന്നതു്, ആ അവിടുന്നു് അസുരന്മാരപഹരിച്ച പശുക്കൂട്ടത്തെയും കുതിരക്കൂട്ടത്തെയുമരികിലെത്തിക്കുന്നു. അതിന്നുപുറമെ, അവിടുന്നു് കവചമണിഞ്ഞ പടയാളിപോലെ, അസുരന്മാരെ ഒടുക്കിയാലും

7 ആസോതാപരിഷിഞ്ചതാശ്വന്നസ്തോമമപ്തുരംരജസ്തുരം

വനക്രക്ഷമുദപ്രുതം

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ,) അശ്വം ന — അശ്വമിവവേഗിനം
സ്തോമം അപ്-തുരം — സ്തോതവ്യം, അപാം പ്രേരകം
രജഃ-തുരം വന-ക്രക്ഷം — തേജസാം പ്രേരകം, ഉദകാനാം കർഷകം
ഉദ-പ്രുതം — ഉദകേ ഗച്ഛന്തം പ്ലവമാനം സോമം
ആ സോത — ആഭിഷുണുത
പരി സിഞ്ചത — വസതീവരീഭിഃ പരിതസ്സിഞ്ചത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, കുതിരപോലെ വേഗവാനും സ്തുത്യനും ജലം (രസം) പുറത്തുവിടുന്നവനും തേജസ്സ് പാറ്റുന്നവനും ജലങ്ങളെ പിടിച്ചുവലിയ്ക്കുന്നവനും ജലത്തിൽ നീന്തുന്നവനുമായ സോമനെ സംസ്കരിക്കുക. വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ മുററും നനക്കുക.

8 സഹസ്രധാരംവൃഷഭംപയോവൃധംപ്രിയന്ദേവായജന്മനേ

ഋതേനയഋതജാതോവിവാവൃധേ

രാജാദേവഋതംബൃഹൽ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ,) സഹസ്ര-ധാരം — ബഹുധാരോപേതം
വൃഷഭം, പയഃ-വൃധം, പ്രിയം — കാമാനാം വർഷകം, ഉദകാനാം വർദ്ധകം പ്രീണയിതാരം
ദേവായ ജന്മനേ — ദേവേഭ്യഃ, തമാഭിഷുണുത
ദേവഃ ഋതം ബൃഹൽ — ദ്യോതമാനഃ, സത്യഭൂതസ്സൻ മഹാൻ
ഋത-ജാതഃ യഃ രാജാ ഋതേന വി-വവൃധേ — ഉദകജാതഃ വസതീവാര്യാഖ്യേനോദകേന വർദ്ധതേ, തമഭിഷുണുത

അർത്ഥം—ഋത്വിക്കുകളേ, കണക്കററ ധാരകളോടുകൂടിയവനും കാമവർഷിതാവും ജലം വളർത്തുന്നവനും പ്രീതികരനുമായ

സോമനെ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി സംസ്കരിക്കുക. പ്രകാശമാനനും സത്യഭ്രതനും മഹാനുമായ യാതൊരു ജലോൽപന്നനായ സോമൻ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെക്കൊണ്ടു വർദ്ധിക്കുന്നുവോ, അവിടുത്തെ സംസ്കരിയ്ക്കുക.

9 അഭിദ്യുമ്നംബൃഹദ്യശ

ഇഷസ്പതേദിദീഹിദേവദേവയുഃ

വികോശംമധ്യമംയുവ

അന്വയം:—

ഇഷഃ പതേ, ദേവ,	— അന്നപതേ, സ്തോതവ്യസോമ,
ദേവ–യുഃ	— ദേവകാമസ്ത്വം
ദ്യുമ്നം ബൃഹൽ യശഃ	— ദ്യോതമാനം പ്രഭൂതമന്നമസ്മഭ്യം
അഭി ദിദീഹി	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രകാശയ, പ്രയച്ഛ
(തദർത്ഥം) മധ്യമം കോശം	
വി യുവ	— അന്തരിക്ഷസ്ഥിതം മേഘം വിഗമയ, വിശ്ലേഷയ

അർത്ഥം–അന്നപതിയും സ്തുത്യനുമായ സോമ, ദേവകാമനായ അവിടുന്ന് തിളങ്ങുന്ന അന്നം ധാരാളം ഞങ്ങൾക്കു നേരെ തെളിയിച്ചാലും, തന്നാലും. അതിന്നുവേണ്ടി ആകാശമധ്യത്തിലുള്ള മേഘത്തെ വിട്ടയച്ചാലും.

10 ആവച്യസ്വസുദക്ഷചമ്വോഃസ്സുതോ

വിശാംവഹ്നിർനവിശ്പതിഃ

വൃഷ്ടിന്ദിവഃപവസ്വരീതിമപാ

ജിന്വാഗവിഷ്ടയേധിയഃ

വ. 18

അന്വയം:—

ഹേ സു–ദക്ഷ,	— സുബല, സോമ,
ചമ്വോഃ സുതഃ	— അധിഷവണഫലകയോരഭിഷുതഃ

വിശാം വഹ്നിഃ ന വിശ്പതിഃ	— സർവ്വാസാം പ്രജാനാം രാജേവ വോഢാത്വം
ആ വച്യസ്വ	— ആഗച്ഛ
(കിഞ്ച ത്വം) വൃഷ്ടിം	
അപാം രീതിം	— വൃഷ്യമാണാമുദകാനാംഗതിം
ദിവഃ പവസ്വ	— ദ്യുലോകാൽ കുരു
(തതഃ) ഗോ-ഇഷ്യയേ	
ധിയഃ ജിന്വ	— ഗവാത്മനമിച്ഛതേ യജമാനായ കർമ്മാണ്യാപൂരയ

അർത്ഥം—അഴകേറിയ നല്ല ബലമൊത്ത സോമ, പലകകളിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും പ്രജകൾക്ക രാജാവെന്നപോലെ എല്ലാം വരെയും വഹിക്കുന്നവനുമായ അവിടുന്നു വന്നാലും. പിന്നെ പെയ്യുന്ന ജലങ്ങൾക്ക ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നു വഴിയുണ്ടാക്കിയാലും. പശുക്കളെ ഇച്ഛിക്കുന്ന യജമാനന്ന് കർമ്മങ്ങൾ നിറവേററിയാലും.

11 ഏതമുത്യംമദച്യുതം
സഹസ്രധാരംവൃഷഭന്ദിവോദുഹുഃ
വിശ്വാവസൂനിബിഭ്രതം

അന്വയം:—

മദ-ച്യുതം സഹസ്ര-ധാരം	— മദസ്യപ്രേരകം, ബഹുധാരം
വൃഷഭം, വിശ്വാ വസൂനി ബിഭ്രതം	— കാമാനാം വർഷകം, സർവ്വാണി ധനാനി ധാരയന്തം
ഏതം ഉ ത്യം	— തമിമമേവസോമം
ദിവഃ ദുഹുഃ	— ദേവാൻ കാമയമാനാ ഋത്വിജോ ദുദുഹുഃ, ദുഹന്തി

അർത്ഥം—ഹർഷമുണ്ടാക്കുന്നവനും വളരെ ധാരകളൊത്തവനും കാമവർഷകനും എല്ലാ ധനങ്ങളുമേന്തുന്നവനുമായ ഈ സോമനെ തന്നെയാണ് ദേവകാമന്മാരായ ഋത്വിക്കുകൾ കറക്കുന്നത്.

12 വൃഷാവിജജ്ഞേജനയന്നമർത്ത്യഃ

പ്രതപഞ്ജ്യോതിഷാതമഃ

സസുഷ്ടുതഃകവിഭിർന്നിർണ്ണിജന്ദധേ

ത്രിധാത്വസ്യദംസസാ

അന്വയം:—

വൃഷാ, അമർത്ത്യഃ	— കാമാനാം വർഷകഃ, മനുഷ്യധർമ്മ രഹിതസ്സോമഃ
ജനയൻ	— ശബ്ദമുല്പാദയൻ
ജ്യോതിഷാ തമഃ	
പ്ര–തപൻ	— ജ്വാലയാ തമോവിനാശയൻ
വി ജജ്ഞേ	— വിജ്ഞായതേ
(തതഃ) കവി–ഭിഃ	
സു–സ്തുതഃ സഃ	— സോമഃ
നിഃ–നിജം ദധേ	— നിർണ്ണേജനഹേതും മിശ്രണം ഗവ്യം ധാരയതി
(അഥ) ത്രി–ധാതു	— ത്രിഷുസവനേഷു ദേവാനാം പോഷണം
അസ്യ ദംസസാ	— സോമസ്യകർമ്മണാധ്രിയതേ ഖലു

അർത്ഥം–കാമവർഷകനും മരണമില്ലാത്തവനുമായ സോമൻ ശബ്ദമുല്പാദിപ്പിക്കുന്നവനും സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് ഇരുട്ടൊതുക്കുന്നവനുമായറിയപ്പെടുന്നു. അക്കാരണത്താൽ മേധാവികളായ സ്തോതാക്കളാൽ നല്ലപോലെ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട ആ സോമൻ ആത്മരൂപത്തിനൊത്ത പാൽ മുതലായവയുടെ കൂടിച്ചേർച്ചയേല്ക്കുന്നു. പിന്നെ, മൂന്നു സവനങ്ങളിലും ദേവന്മാർക്ക് പോഷണം ഈ സോമന്റെ കർമ്മത്താലാണു സിദ്ധിക്കപ്പെടുന്നതു്.

13 സസ്വന്യോവസൂനാം

യോരായാമാനേതായഇളാനാം

സോമോയസ്സുക്ഷിതീനാം

അന്വയം:—

യഃ വസൂനാം ആ–നേതാ	— ധനാനാമാനയനഃ
യഃ രായാം	— ഗവാമാനേതാ (രായഃ ഗാവഃ)
യഃ ഇളാനാം	— അന്നാനാഞ്ചാനേതാ
യഃ സു–ക്ഷിതീനാം	— ശോഭനമനുഷ്യയുക്താനാം ഗൃഹാണാഞ്ചാനേതാ വിദ്യതേ
സഃ സോമഃ സുന്വേ	— ഋത്വിഗ്ഭിരഭിഷൂയതേ

അർത്ഥം—ഏവൻ ധനമാനയിക്കുന്നവനോ. ഏവൻ പശുക്കളെ അണെയ്ക്കുന്നവനോ, ഏവൻ അന്നങ്ങളെത്തിക്കുന്നവനോ, ഏവൻ നല്ല മനുഷ്യരൊത്ത ഗൃഹങ്ങളുണ്ടാക്കിത്തരുന്നവനോ, ആ സോമൻ ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു.

14 യസ്യനഇന്ദ്രഃപിബാദ്യസ്യമരുതോ
യസ്യവാര്യമണാഭഗഃ
ആയേനമിത്രാവരുണാകരാമഹ
ഏന്ദ്രമവസേമഹേ

അന്വയം:—

നഃ യസ്യ ഇന്ദ്രഃ പിബാൽ	— അസ്മദീയം യം സോമമിന്ദ്രഃ പിബതി
യസ്യ മരുതഃ	— യം പിബന്തി
യസ്യ വാ അര്യമണാ ഭഗഃ	— അപിച യം തേന സഹ ഭഗഃ പിബതി
യേന മിത്രാവരുണാ ആ കരാമഹേ	— മിത്രാവരുണൌ വയം അഭിമുഖീകർമ്മഹേ
(തഥാ) മഹേ അവസേ ഇന്ദ്രം ആ	— മഹതേ രക്ഷണായേന്ദ്രമാകരാമഹേ, സസോമമഭിഷൂയതേ

അർത്ഥം—നമ്മുടെ യാതൊരു സോമനെ ഇന്ദ്രൻ കുടിയ്ക്കുന്നുവോ, മരുത്തുക്കൾ കുടിയ്ക്കുന്നുവോ, അര്യമാവിനോടൊപ്പം ഭഗൻ

കടിക്കന്നുവോ യാതൊരു സോമനോടുകൂടി നാം മിത്രവരുണ ന്മാരെ നേരിടുന്നുവോ, അതുപോലെ മഹത്തായ രക്ഷക്കവേണ്ടി ഇന്ദ്രനെ അഭിമുഖനാക്കുന്നുവോ, ആ സോമൻ ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്നു.

15 ഇന്ദ്രായസോമപാതവേ

നൃഭിര്യതസ്സ്വായുധോമദിന്തമഃ

പവസ്വമധുമത്തമഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, നൃ–ഭിഃ യതഃ	— കർമ്മനേതൃഭിഃ ഋത്വിഗ്ഭിസ്സംയതഃ
സു–ആയുധഃ	— ശോഭനസ്ഫ്യകപാലാദ്യാ യുധോപേതഃ
മദിൻ–തമഃ	— മാദയിതൃതമഃ
മധുമൽ–തമഃ	— അതിശയേന മാധുര്യോപേതസ്ത്വം
ഇന്ദ്രായ പാതവേ പവസ്വ	— പാനാർത്ഥം കലശം ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കു കളാൽ നിയതനും നല്ല ചമത, കപാലം മുതലായ ആയുധങ്ങ ളൊത്തവനും ഏററവും ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവനും അത്യന്തം മാധുര്യ മുററവനുമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്നു കടിയ്ക്കാനായൊഴുകിയാലും. (ചമതയും കപാലവും അഗ്നിക്കു ആയുധങ്ങളാണ്.)

16 ഇന്ദ്രസ്യഹാർദ്ദിസോമധാനമാവിശ

സമുദ്രമിവസിന്ധവഃ

ജുഷ്ടോമിത്രായവരുണായവായവേ

ദിവോവിഷ്ടംഭഉത്തമഃ

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ,) മിത്രായ
വരുണായ വായവേ ജുഷ്ടഃ — തേഭ്യഃ പര്യാപ്തഃ
ദിവഃ വിഷ്ടംഭഃ — ദ്യുലോകസ്യ വിഷ്ടംഭയിതാ സ്ഥാപയിതാ
ഉൽ–തമഃ – സർവ്വേഷാമുൽകൃഷ്ടതമസ്ത്വം
ഇന്ദ്രസ്യ ഹാർദ്ദി സോമ–
ധാനം — ഹൃദയപ്രിയം കലശം
സമുദ്രം–ഇവ സിന്ധവഃ
ആ വിശ — യഥാനദ്യസ്സമുദ്രം തഥാ പ്രവിശ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, മിത്രന്നും വരുണന്നും വായുവിന്നും തൃപ്തികര മതിയായവനും ദ്യുലോകം സ്തംഭിപ്പിച്ച നിർത്തിയവനും എല്ലാവരേക്കാളുമുൽകൃഷ്ടനമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്റെ ഹൃദയമായ സോമത്തിന്റെ ഇരിപ്പിടമായ, ദ്രോണകലശത്തെ നദികാം സമുദ്രത്തെ എന്നപോലെ പ്രവേശിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം–20–21 ഐശ്വരയഃ ധിഷ്ണ്യാ അഗ്നയ ഋഷയഃ, ദ്വിപദാ വിരാട്ഛന്ദഃ

1 പരിപ്രധന്വേന്ദ്രായസോമ

സ്വാദുർമ്മിത്രായപൂഷ്ണേഭഗായ

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, ഇന്ദ്രായ,
മിത്രായ, പൂഷ്ണേ ഭഗായ — ഏതേഭ്യോദേവേഭ്യഃ
സ്വാദുഃ പരി പ്ര ധന്വ — സ്വാദുരസസ്ത്വം പരിതഃ പാത്രേഷു പ്രക്ഷര

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, ഇന്ദ്രന്നും മിത്രന്നും പൂഷാവിന്നും ഭഗന്നുംവേണ്ടി സ്വാദുരസത്തോടുകൂടിയ അവിടുന്ന് എമ്പാടുമൊഴുകിയാലും.

2 ഇന്ദ്രസ്തേസോമസുതസ്യപേയാഃ

ക്രത്വേദക്ഷായവിശ്വേചദേവാഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, സുതസ്യ തേ — അഭിഷുതസ്യ തവസ്വാംഭാഗം
ഇന്ദ്രഃ ക്രത്വേ, ദക്ഷായ — പ്രജ്ഞാനായ ബലായ ച
പേയാഃ — പേയാൽ പിബതു
(അമീ) വിശ്വേ ദേവാഃ ച— സർവ്വേ ദേവാശ്ച പിബന്തു

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടത്തെ അംശം പ്രജ്ഞാനത്തിന്നും പ്രാബല്യത്തിന്നും വേണ്ടി ഇന്ദ്രൻ കുടിയ്ക്കട്ടേ. ഈ എല്ലാ ദേവന്മാരും കുടിക്കട്ടേ.

3 ഏവാമൃതയമഹേക്ഷയായ

സശുക്രോഅർഷദിവ്യഃപീയൂഷഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) ശുക്രഃ,
ദിവ്യഃ, പീയൂഷഃ — ദീപ്തഃ, ദിവിഭവഃ, പാതവ്യഃ
സഃ (ത്വം) അമൃതായ — അമരണായ
മഹേ ക്ഷയായ — മഹതേ നിവാസായ ച
ഏവ അർഷ — ഏവം പവസ്വ, ക്ഷര

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദീപ്തനും ദ്യോവിലുണ്ടായവനും കുടിയ്ക്കത്തക്കവനുമായ അവിടുന്ന് അമരത്വത്തിന്നും മഹത്തായ ഗൃഹത്തിന്നുംവേണ്ടി (പരലോകസുഖത്തിന്നുമിഹലോകസുഖത്തിന്നുംവേണ്ടി) ഇപ്രകാരമൊഴുകിയാലും.

4 പവസ്വസോമമഹാന്ത്സമുദ്രഃ

പിതാദേവാനാംവിശ്വാഭിധാമ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, മഹാൻ — ദേവേഭ്യോദീയമാനത്വേന മഹത്വയുക്തഃ
സമുദ്രഃ — രസം സമുദ്രവന്തീതി സമുദ്രഃ
ദേവാനാം പിതാ — സർവ്വേഷാം ദേവാനാം പാലയിതാത്വം

വിശ്വാ ധാമ
അഭി പവസ്വ — സർവ്വാണി ധാമാനി,
ശരീരാണ്യഭിലക്ഷ്യ ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദേവന്മാർക്ക് കൊടുക്കപ്പെടുന്നതു കൊണ്ട് മഹത്വമിയന്നവനും മേല്പോട്ടു പൊങ്ങിവരുന്നവനും എല്ലാ ദേവന്മാരെയും രക്ഷിയ്ക്കുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് എല്ലാ ശരീരങ്ങളെയും ലക്ഷ്യമാക്കി ഒഴുകിയാലും.

5 ശുക്രഃപവസ്വദേവേഭ്യസ്സോമ
ദിവേപൃഥിവ്യൈശംചപ്രജായൈ

അന്വയം:—
ഹേ സോമ, ശുക്രഃ
ദേവേഭ്യഃ പവസ്വ — ദീപ്തസ്ത്വം ദേവാർത്ഥം ക്ഷര
(കിഞ്ച) ദിവേ
പൃഥിവ്യൈ — ദ്യാവാപൃഥിവീഭ്യാഞ്ച
(തതഃ) പ്ര-ജായൈ ച ശം— പ്രജാഭ്യശ്ച സുഖം കുരു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, പ്രകാശമാനനായ അവിടുന്ന ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി ഒഴുകിയാലും, ദ്യാവാപൃഥിവികൾക്കും പ്രജകൾക്കും സുഖമുണ്ടാക്കിയാലും.

6 ദിവോധർത്താസിശുക്രഃപീയൂഷഃ
സ്സത്യേവിധർമ്മൻവാജീപവസ്വ

അന്വയം:—
(ഹേ സോമ,) ശുക്രഃ
പീയൂഷഃ — ദീപ്തഃ പാതവ്യസ്ത്വം
ദിവഃ ധർത്താ അസി — ദ്യുലോകസ്യധാരകോഭവസി
വാജീ സത്യേ വി-ധർമ്മൻ— ബലവാംസ്ത്വം സത്യഭൂതേ
വിവിധകർമ്മയുക്തേ യജ്ഞേ
പവസ്വ — ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ദീപ്തനും കുടിയ്ക്കത്തക്കവനുമായ അവിടുന്ന് ദ്യുലോകം ധരിക്കുന്നവനാകുന്നു. ബലവാനായ അവിടുന്ന് വിവിധകർമ്മയുക്തമായ യജ്ഞത്തിലൊഴുകിയാലും.

7 പവസ്വസോമദ്യുമ്നീസുധാരോ

മഹാമവീനാമനുപൂർവ്വ്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ദ്യുമ്നീ,

സു-ധാരഃ	— യശസ്വീ, ശോഭനധാരഃ
പൂർവ്വ്യഃ	— പുരാതനസ്ത്വം
മഹാം അവീനാം അനു	
പവസ്വ	— മഹതാം രോമ്ണാം സകാശാൽ ക്ഷര

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യശസ്വിയും നല്ല ധാരയോടു കൂടിയവനും പുരാതനനുമായ അവിടുന്ന് മഹത്തായ ആട്ടിൻ രോമത്തിനെ അനുസരിച്ചൊഴുകിയാലും.

8 നൃഭിര്യേമാനോജജ്ഞാനഃപൂതഃ

ക്ഷരദ്വിശ്വാനിമന്ദ്രസ്വർവ്വിൽ

അന്വയം:—

നൃ-ഭിഃ യേമാനഃ	— കർമ്മനേതൃഭിരൃത്വിഗ്ഭിർന്നിയമ്യമാനഃ
ജജ്ഞാനഃ, പൂതഃ	— ജായമാനഃ, ശോധിതഃ
മന്ദ്രഃ, സ്വഃ-വിൽ	— മോദമാനഃ, സർവ്വജ്ഞസ്സോമഃ
വിശ്വാനി ക്ഷരൽ	— സർവ്വാണി ധനാന്യസ്മഭ്യം ക്ഷരതു, ദദാതു

അർത്ഥം—കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ നിയന്ത്രിതനായുളവായവനും ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടവനും സന്തോഷിക്കുന്നവനും സർവ്വജ്ഞനുമായ സോമൻ എല്ലാ ധനങ്ങളും നമ്മാംക്കൊഴുകട്ടേ, തന്നരുളട്ടേ.

9 ഇന്ദുഃപുനാനഃപ്രജാമുരാണഃ

കരദ്വിശ്വാനിദ്രവിണാനിനഃ

അന്വയം –

പുനാനഃ, ഊരാണഃ	— പൂയമാനഃ, ഉൽകർഷ്വാണഃ
ഇന്ദുഃ നഃ പ്ര–ജാം	— അസ്മാകമപത്യം
വിശ്വാനി ദ്രവിണാനി കരൽ	— വ്യാപ്താനി ധനാനി ച കരോതു

അർത്ഥം–ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനം മഹൽകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവനമായ സോമൻ നമുക്കു സന്തതിയും പരപ്പുള്ള ധനങ്ങളുമുണ്ടാക്കട്ടേ.

10 പവസ്വസോമക്രത്വേദക്ഷാ

യാശ്വോനനിക്തോവാജീധനായ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ വ. 20

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, അശ്വഃ ന	
നിക്തഃ	— വസതീവരീഭിരദ്ഭിർനിക്തഃ
വാജീ	— വേഗവാംസ്ത്വം
ക്രത്വേ ദക്ഷായ ധനായ പവസ്വ	— പ്രജ്ഞാനായ ബലായ ധനായ ച ക്ഷര

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, കുതിര കഴുകപ്പെടുന്നപോലെ, വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ വൃത്തിയാക്കപ്പെട്ടവനും വേഗവാനുമായ അവിടുന്ന് പ്രജ്ഞാനത്തിന്നും ബലത്തിന്നും ധനത്തിന്നുമായൊഴുകിയാലും.

11 തന്തേസോതാരോരസംമദായ

പുനന്തിസോമംമഹേദ്യുമ്നായ

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ) സോതാരഃ	— അഭിഷോതാരൃത്വിജഃ
തേ തം രസം മദായ പുനന്തി	— മദാർത്ഥം ശോധയന്തി
മഹേ ദ്യുമ്നായ സോമം	— മഹതേ യശസേ പുനന്തി

അത്ഥം—അല്പയോ സോമ, സംസ്കൎത്താക്കളായ ഋത്വിക്കുകൾ അവിടത്തെ ആ രസത്തെ ഹഷത്തിന്നുവേണ്ടി ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. മഹത്തായ യശസ്സിന്നുവേണ്ടി സോമത്തെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു.

12 ശിശുഞ്ജജ്ഞാനംഹരിംമൃജന്തി

പവിത്രേസോമന്ദേവേഭ്യഇന്ദും

അന്വയം:—

ശിശും ജജ്ഞാനം	— അപാം പുത്രഭൂതം ജായമാനം
ഹരിം ഇന്ദും സോമം	— ഹരിതവൎണ്ണം ദീപ്തം സോമം
ദേവേഭ്യഃ പവിത്രേ	
മൃജന്തി	— ദേവാത്ഥമൃത്വിജോമാജ്ജയന്തി

അത്ഥം—ജലങ്ങളുടെ പുത്രനായി ജനിച്ചവനും പച്ചനിറമുററവനും ദീപ്തനുമായ സോമനെ ദേവന്മാക്കുവേണ്ടി ദശാപവിത്രത്തിൽ ഋത്വിക്കുകൾ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു

13 ഇന്ദുഃപവിഷ്ടചാരുൎമ്മദാ

യാപാമുപസ്ഥേകവിൎഭഗായ

അന്വയം:—

ചാരുഃ കവിഃ ഇന്ദുഃ	— കല്യാണരൂപഃ ക്രാന്തപ്രജ്ഞ സ്സോമഃ
അപാം ഉപ—സ്ഥേ	— ഉദകാനാമുപസ്ഥാനേ, അന്തരിക്ഷേ, പവിത്രേ
മദായ ഭഗായ പവിഷ്ട	— മദാത്ഥം ഭജനീയധനാത്ഥഞ്ച, പവതേ

അത്ഥം—മംഗളരൂപനും കവിഞ്ഞ ജ്ഞാനമൊത്തവനുമായ സോമൻ ജലസ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ, ദശാപവിത്രത്തിൽ, ദേവന്മാക്കു ഹർഷത്തിന്നും യജമാനന്നു ഭാഗ്യത്തിന്നും വേണ്ടി ഒഴുകുന്നു.

14 ബിഭർത്തിചാർവ്വിന്ദ്രസ്യനാമ

യേനവിശ്വാനിവൃത്രാജഘാന

അന്വയം:—

(സസോമഃ) യേന
വിശ്വാനി വൃത്രാ ജഘാന — സർവ്വാണി വൃത്രാണി പാപരൂപാണി രക്ഷാംസി ഹതവാൻ

ചാരു ഇന്ദ്രസ്യ നാമ
ബിഭർത്തി — ശരീരം ധാരയതി, പോഷയതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, യാതൊന്നുകൊണ്ടാണോ എല്ലാ ശത്രുക്കളെയും പാപരൂപങ്ങളായ രക്ഷസ്സുകളെയും ഹനിച്ചത്, ഇന്ദ്രന്റെ ആ മംഗളരൂപമായ ശരീരം ആ സോമനാണ് ധരിക്കുന്നത്, പോഷിപ്പിക്കുന്നത്.

15 പിബന്ത്യസ്യവിശ്വേദേവാസോ

ഗോഭിശ്രീതസ്യനൃഭിസ്സുതസ്യ

അന്വയം:—

വിശ്വേ ദേവാസഃ ഗോഭിഃ— സർവ്വേദേവാ ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിഃ
ശ്രീതസ്യ നൃ—ഭിഃ സുതസ്യ— മിശ്രിതം ഋത്വിഗ്ഭിരഭിഷുതം
അസ്യ പിബന്തി — ഇമം സോമം പിബന്തി (ദ്വിതീയാർത്ഥഷഷ്ഠീ)

അർത്ഥം—എല്ലാ ദേവന്മാരും, പശുവിൻപാൽ മുതലായവ ചേർക്കപ്പെട്ടവനും കർമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടവനുമായ ഈ സോമത്തെയാണ് കുടിക്കുന്നത്

16 പ്രസുവാനോഅക്ഷാഃസഹസ്രധാര

സ്തിരഃപവിത്രംവിവാരമവ്യം

അന്വയം:–

സുവാനഃ സഹസ്ര-ധാരഃ — അഭിഷൂയമാണഃ, ബഹുധാരാ യുക്തസ്സോമഃ
അവ്യം വാരം പവിത്രം — ആവികം വാലം ദശാപവിത്രം
തിരഃ പ്ര വി അക്ഷാഃ — തിരസ്കുർവ്വൻ വിവിധം പ്രക്ഷരതി

അർത്ഥം–സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനും കണക്കററ ധാരകളൊത്തവനുമായ സോമൻ ആട്ടിൻരോമമുററ പവിത്രത്തെത്താണ്ടിനിക്കി ശക്തിയിലൊഴുകുന്നു.

17 സവാജ്യക്ഷാസ്സഹസ്രരേതാ

അദ്ഭിർമൃജാനോഗോഭിശ്ശ്രീണാനഃ

അന്വയം:–

സഹസ്ര-രേതാഃ — സഹസ്രരേതസ്സഃ ബഹൂദകഃ
അത്-ഭിഃ മൃജാനഃ — വസതീവരീഭിശ്ശോധ്യമാനഃ
ഗോഭിഃ ശ്രീണാനഃ — ഗോവികാരൈഃ ക്ഷീരാദിഭിശ്ശ്രീയമാണഃ
വാജീ സഃ അക്ഷാഃ — ബലവാൻ സോമഃ ക്ഷരതി

അർത്ഥം–ധാരാളം ജലത്തോടുകൂടിയവനും, വസതീവരികളെന്ന ജലങ്ങളാൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും, പശുവിൻപാൽ മുതലായവയാൽ കൂട്ടിക്കലർത്തപ്പെടുന്നവനും ബലവാനുമായ സോമൻ ഒഴുകുന്നു.

18 പ്രസോമയാഹീന്ദ്രസ്യകുക്ഷാ

നൃഭിര്യേമാനോഅദ്രിഭിസ്സുതഃ

അന്വയം:–

അദ്രിഭിഃ സുതഃ, നൃഭിഃ
[illegible] — [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible]

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, കൎമ്മനേതാക്കളായ ഋത്വിക്കുകളാൽ നിയന്ത്രിക്കപ്പെടുന്നവനും പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രന്റെ വയറായ ദ്രോണകലശത്തിൽ നന്നായി വന്നുചേൎന്നാലും.

19 അസ്ജ്ജിവാജീതിരഃപവിത്ര
മിന്ദ്രായസോമസ്സഹസ്രധാരഃ

അന്വയം:—

വാജീ പവിത്രം തിരഃ	—	ബലവാൻ പവിത്രം തിരസ്കൎവ്വൻ
സഹസ്ര-ധാരഃ സോമഃ	—	ബഹുധാരസ്സഃ
ഇന്ദ്രായ അസജ്ജി	—	സൃജ്യതേ

അൎത്ഥം—ബലവാനും പവിത്രത്തെത്തള്ളിവരുന്നവനും കണക്കററ ധാരകളൊത്തവനുമായ സോമൻ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പുറത്തു വരുത്തപ്പെടുന്നു.

20 അഞ്ജന്ത്യേനംമധ്വോരസേ
നേന്ദ്രായവൃഷ്ണഇന്ദുംമദായ

അന്വയം:—

വൃഷ്ണേ ഇന്ദ്രായ	—	കാമാനാം വൎഷിത്രേ തസ്മൈ
മധ്വഃ രസേന	—	മധുനോഗവ്യേന
ഏനം ഇന്ദും മദായ		
അഞ്ജന്തി	—	സോമമൃത്വിജഃ ഹൎഷായ യോജയന്തി

അൎത്ഥം—കാമവൎഷകനായ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി മധുരരസമുററ പാൽ മുതലായവ ഋത്വിക്കുകൾ ഹൎഷത്തിന്നുവേണ്ടി ഈ സോമനോടു ചേൎക്കുന്നു.

21 ദേവേഭ്യസ്ത്വാവൃഥാപാജ

സേപോവസാനംഹരിംമൃജന്തി

അന്വയം'—

(ഹേ സോമ,) അപഃ

വസാനം	— ഉദകാന്യാച്ഛാദയന്തം
ഹരിം ത്വാ വൃഥാ	— ഹരിതവർണ്ണം ത്വാമനായാസേന
ദേവേഭ്യഃ പാജസേ	— ദേവാനാം ബലാത്ഥം പാനായ
(ഋത്വിജഃ) മൃജന്തി	— ശോധയന്തി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ജലങ്ങളെ മൂടുന്നവനും പച്ചനിറമുററവനുമായ അവിടുത്തെ ദേവന്മാക്കു ബലത്തിന്നുവേണ്ടി കുടിയ്ക്കാനായി നിഷ്പ്രയാസമായിട്ടാണ് ഋത്വിക്കുകൾ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കുന്നതു്

22 ഇന്ദുരിന്ദ്രായതോശതേനിതോശതേ

ശ്രീണന്നുഗ്രോരിണന്നപഃ വ 21

അന്വയം —

(ക്ഷീരാദിഭിഃ) ശ്രീണൻ	— ശ്രീയമാണഃ
ഉഗ്രഃ അപഃ രിണൻ	— ഉൽഗൂണ്ണബലഃ അപഃ പ്രേരയൻ
ഇന്ദുഃ ഇന്ദ്രായ തോശതേ	— ഇന്ദ്രാത്ഥം ഹന്യതേ, അഭിഷൂയതേ
നി തോശതേ	— നിതരാമഭിഷൂയതേ

അത്ഥം—പാൽ മുതലായവ കൂട്ടിച്ചേക്കപ്പെടുന്നവനും ഊക്കുററവനും ജലപ്രേരകനുമായ സോമൻ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ചതയ്ക്കപ്പെടുന്നു. സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്നു. നന്നായി സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്നു.

വർഗ്ഗം–22–23 ത്രൈവൃഷ്ണസ്ത്ര്യരുണഃ, പൌരുകുത്സ്യസ്ത്രസദസ്യുശ്ച ഋഷീ, പിപീലികാ മധ്യാനുഷ്ടുബൂർധ്വാബൃഹതീ വിരാജശ്ഛന്ദാംസി.

1 പര്യൂഷുപ്രധന്വവാജസാതയേ
പരിവൃത്രാണിസക്ഷണിഃ
ദ്വിഷസ്തരധ്യാഋണയാനഈയസേ

അന്വയം:–

(ഹേ സോമ,) സു വാജ–
സാതയേ ഉ — സുഷ്ഠുസസ്യമന്നദാനായൈവ
പരി പ്ര ധന്വ — പരിതഃ പ്രഗച്ഛ
(കിഞ്ച) സക്ഷണിഃ
വൃത്രാണി പരി — സഹനശീലസ്ത്വം ശത്രൂൻ
പരിഗച്ഛ
നഃ ഋണ–യാഃ — ഋണാനാം യാപയിതാ,
നാശയിതാ ത്വം
ദ്വിഷഃ തരധ്യൈ
ഈയസേ — ശത്രൂൻ ഹന്തും പരിഗച്ഛ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, നന്നായി ഞങ്ങൾക്കന്നദാനത്തിന്നായെമ്പാടും വന്നാലും. സഹനശീലനായ അവിടുന്ന ശത്രുക്കളെ നേരിട്ടാലും. *ഞങ്ങളുടെ കടങ്ങൾ തീർക്കുന്ന അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളെ നേരിടാൻ വന്നാലും.* (സോമയാഗംകൊണ്ട് ദേവന്മാർക്കും ഋഷികൾക്കും പിതൃക്കൾക്കുമുള്ള കടങ്ങൾ തീരുന്നു.)

2 അനുഹിത്വാസുതംസോമമദാമസി
മഹേസമര്യരാജ്യേ
വാജാഅഭിപവമാനപ്രഗാഹസേ

അന്വയം:-

ഹേ പവമാന, സോമ,

സുതം ത്വാ	— അഭിഷുതം ത്വാം വയം
അനു മദാമസി ഹി	— അനുമദാമഃ അനുക്രമേണാ ഭിഷ്ടുമഃ ഖലു
(സത്വം) മഹേ സമര്യ-രാജ്യേ	— മഹൽ സമനുഷ്യം രാജ്യം പാലയിതും
വാജാൻ അഭി പ്ര ഗാഹസേ	— അന്നാന്യഭിഗച്ഛസി

അർത്ഥം-അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുത്തെ ഞങ്ങൾ ക്രമത്തിൽ സ്തുതിക്കുന്നുവല്ലോ. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് മഹത്തും മനുഷ്യയുക്തവുമായ രാജ്യത്തെ പാലിക്കാനായി അന്നങ്ങളെ അഭിഗമിക്കുന്നു.

3 അജീജനോഹിപവമാനസൂര്യം

വിധാരേശക്മനാപയഃ

ഗോജീരയാരംഹമാണഃപുരന്ധ്യാ

അന്വയം:-

ഹേ പവമാന, പയഃ

വി-ധാരേ	— പയസഃ ഉദകസ്യ വിധാരകേ, അന്തരിക്ഷേ
ഗോ-ജീരയാ പുരം-ധ്യാ	— സ്തോതൃഭ്യോഗവാം പ്രേരകേണ, ബഹുവിധപ്രജ്ഞാനേന യുക്തഃ
രംഹമാണഃ	— വേഗം കുർവ്വാണഃ
(ത്വം) ശക്മനാ സൂര്യം അജീജനഃ ഹി	— സമർത്ഥേന ബലേന സൂര്യമുല്പാദിതവാൻ ഖലു

അർത്ഥം-അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ സോമ, ജലധാരകമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ, സ്തോതാക്കൾക്കു പശുക്കളെ എത്തിക്കുന്ന വി

വിധ പ്രജണയുറാവനം വേഗവാനമായ അവിടുന്ന് ആണല്ലോ സമർത്ഥമായ ബലത്താൽ സൂര്യനെ ജനിപ്പിച്ചത്.

4 അജീജനോഅമൃതമർത്ത്യേഷ്വാ

ഋതസ്യധർമ്മന്നമൃതസ്യചാരുണഃ

സദാസരോവാജമച്ഛാസനിഷ്യദത്

അന്വയം:–

ഹേ അമൃത,	— മരണധർമ്മരഹിത, ത്വം
ഋതസ്യ, ചാരുണഃ	
അമൃതസ്യ	— സത്യഭൂതസ്യ കല്യാണസ്യോദകസ്യ
ധർമ്മൻ	— ധാരകേന്താരിക്ഷേ സൂര്യം
മർത്ത്യേഷു ആ	— മർത്ത്യേഷ്വഭിമുഖീഭവനായ
അജീജനഃ	— ഉത്പാദിതവാൻ
(കിഞ്ച) സനിസ്യദത്	— സംഭജൻ ത്വം
വാജം അച്ഛ	— സംഗ്രാമമഭിലക്ഷ്യ
സദാ അസരഃ	— സർവ്വദാ സരസി, ഗച്ഛസി

അർത്ഥം–അല്ലയോ അമരനായ സോമ, അവിടുന്നു സത്യഭൂതവും മംഗളകരവുമായ ജലസ്ഥാനത്തിൽ, അന്തരീക്ഷത്തിൽ, മനുഷ്യർക്കഭിമുഖനാകത്തക്കവിധം സൂര്യനെ ഉണ്ടാക്കി. പിന്നെ, മനുഷ്യരുടെ യാഗാദികർമ്മങ്ങളെഭജിക്കുന്ന ആ അവിടുന്ന് യുദ്ധത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി എപ്പോഴും പോകുന്നു.

5 അഭ്യഭിഹിശ്രവസാതതർദ്ദിഥോ

ത്സംനകഞ്ചിജ്ജനപാനമക്ഷിതം

ശര്യാഭിർന്നഭരമാണോഗഭസ്ത്യോഃ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ, ത്വം)

ശ്രവസാ — അന്നേന ഹേതുനാ

കം ചിൽ അക്ഷിതം

ജന-പാനം ഉത്സം ന — യഥാ കേചന ജനാഅക്ഷീണ മുദകം പിബന്തി തത്ര

അഭി-അഭി തതൃിഥ ഹി — പവിത്രമഭിതൃണ്ണവാനസി, ഛിന്നവാനസി

(കശ്യോ:ിൽ) ഗഭസ്ത്യോഃ

ശര്യാഭിഃ — ബാഹോവാരംഗുലീഭിഃ

ഭരമാണഃ ന — ഉദകം സംഭജൻ അഭിതൃണന്തി തദ്വൽ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് അന്നത്തിന്നുവേണ്ടി ജനങ്ങരം കുടിക്കുന്ന വററാത്ത ഒരു നീരുറവുപോലെ, അവിടെ ഒരാരം കൈവിരലുകളാൽ വെള്ളം കോരി എടുത്തു് കുടിക്കുന്ന പോലെ, പവിത്രത്തെക്കടെന്നു ജലം ചിന്തുന്നു

6 ആദീങ്കേചിൽപശ്യമാനാസആപ്യം
വസുരുചോദിവ്യാഅഭ്യനൃഷത
വാരന്നദേവസ്സവിതാവ്യൂർണ്ണുതേ വ 22

അന്വയം:—

ആൽ പശ്യമാനാസഃ — അനന്തരമേനം പശ്യന്തഃ

ദിവ്യാഃ വസു-രുചഃ

കേ ചിൽ — നാമകേചിൽ

(യദാ) ദേവഃ സവിതാ — ദ്യോതമാനസ്സർവ്വപ്രേരകസ്സൂര്യഃ

വാരം ന വി ഊർണ്ണുതേ — നാപഗമയതി, തദാനീം

ആപ്യം ഈം അഭി

അനൂഷത — ബന്ധുമേനം സോമമഭ്യസ്തുവൻ

(സൂര്യോദയാൽ പ്രാഗേവഹി സോമം സ്തുവന്തി)

അർത്ഥം—അനന്തരം ഈ സോമനെക്കാണുന്ന വസുരുക്കകളെന്നവർ, മറയ്ക്കുന്ന ഇരുട്ടിനെ പ്രകാശമാനനായ സവിതാവു് അക

റുന്നതിനുമുമ്പ്, ബന്ധുവായ ഈ സോമനെ നേരെ സ്തുതിച്ചു.
(സൂര്യോദയത്തിനു മുമ്പാണ് സോമസ്തുതി)

7 ത്വേസോമപ്രഥമാവൃക്തബർഹിഷോ

മഹേവാജായശ്രവസേധിയന്ദധുഃ

സത്വന്നോവീരവീര്യായചോദയ

അന്വയം –

ഹേ സോമ, പ്രഥമാഃ	— പുരാതനാഃ
വൃക്ത–ബർഹിഷഃ	— വൃക്തം, ഛിന്നം ബർഹിര്യൈസ്തേ, യജമാനാഃ
മഹേ വാജായ, ശ്രവസേ	— മഹതേ ബലായാന്നായ ച
ധിയം ത്വേ ദധുഃ	— ബുദ്ധിന്ത്വയിനിഹിതവന്തഃ
(തസ്മാൽ) ഹേ വീര,	— വിക്രാന്ത, സോമ,
സഃ ത്വം നഃ	— അസ്മാനപി
വീര്യായ ചോദയ	— സങ്ഗ്രാമേഷു സാമർത്ഥ്യായ പ്രേരയ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, പുരാതനന്മാരും യാഗശാലയിൽ ദർഭവിരിച്ചവരുമായ യജമാനന്മാർ മഹത്തായ ബലത്തിനുമന്നത്തിന്നുംവേണ്ടി, ബുദ്ധിയെ അവിടുന്നിൽ നിർത്തി അർപ്പിച്ചു. അല്ലയോ വിക്രമിയായ സോമ, അതുകൊണ്ട് ആ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെയും പോരിൽ കരുത്തിന്ന് പ്രേരിപ്പിച്ചാലും.

8 ദിവശ്ചിദായുഷംപൂർവ്യംയദുക്ഥ്യം

മഹോഗാഹാദ്ദിവആനിരധുക്ഷത

ഇന്ദ്രമഭിജായമാനംസമസ്വരൻ

അന്വയം –

ദിവഃ — ദ്യുലോകാൽ
നത്രസ്ഥൈർദ്ദേവൈഃ

പീയൂഷം പൂർവ്യം യൽ	— പാതവ്യം പ്രത്നം യൽസോമ രൂപമന്നം
ഉക്'ഥ്യം	— പ്രശസ്യമസ്തി, തം സോമം
മഹഃ ഗാഹാൽ ദിവഃ	— മഹതോഗഹനാദ്യുലോകാൽ
ആ നിഃ അധുക്ഷത	— ധാരയാഭിമുഖ്യേന നിർദ്ദുഹന്തി
(തതഃ) ഇന്ദ്രം അഭി	
ജായമാനം	— തം സോമം
സം അസ്വരൻ	— സ്തോതാരസ്തുവന്തി

അർത്ഥം—ദ്യുലോകത്തിലുള്ള ദേവന്മാരാൽ കുടിയ്ക്കപ്പെടുന്ന യാതൊരു സോമാന്നം പ്രശസ്യമാണോ, അതിനെ അവർ മഹത്തും, പ്രാപിയ്ക്കാൻ പ്രയാസമായതുമായ ദ്യുലോകത്തിൽനിന്ന്, ധാരയായി ചുരത്തുന്നു. അപ്പോഠം ഇന്ദ്രനെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഉളവായ സോമനെ സ്തോതാക്കഠം സ്തുതിക്കുന്നു.

9 അധയദിമേപ്വമാനരോദസീ

ഇമാചവിശ്വാഭുവനാഭിമജ്'മനാ

യൂഥേനനിഷ്ഠാവൃഷഭോവിതിഷ്ഠസേ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, അധ യൽ	— അനന്തരം യഥാ ത്വം
ഇമേ രോദസീ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ഇമാ വിശ്വാ ഭുവനാ ച	— ഇമാനി സർവ്വാണി ഭൂതജാതാനി ച
മജ്'മനാ അഭി	— ബലേനാധിതിഷ്ഠസി, തഥാ കുർവ്വൻ ഭുവനേഷു
യൂഥേ ന വൃഷഭഃ	
നിഃ-സ്ഥാഃ	— ഗവാം വൃന്ദേ വൃഷഭോയഥാ വർത്തതേ തദ്വൽ
വി തിഷ്ഠസേ	— വർത്തസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, പിന്നെ, എപ്രകാരമായാലവിടുന്ന് ഈ ദ്യാവാപൃഥിവികളെയും ഇക്കണ്ട എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളെയും സ്വബലത്താൽ അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യു

മോ, അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ട് ഭുവനങ്ങളിൽ, പുരുഷൻ കാട്ടിൽ നില്ക്കുന്നപോലെ, നിലകൊള്ളുന്നു.

10 സോമഃപുനാനോഅവ്യയേവാരേ

ശിശുർനക്രീളൻപവമാനോഅക്ഷാഃ

സഹസ്രധാരശ്ശതവാജഇന്ദുഃ

അന്വയം:—

പുനാനഃ, പവമാനഃ,	— പൂയമാനഃ, പൂതഃ
ഇന്ദുഃ സോമഃ അവ്യയേ	
വാരേ	— അവിമയേ വാലേ, ദശാപവിത്രേ
സഹസ്ര-ധാരഃ, ശത-	
വാജഃ	— ബഹുധാരഃ, ബഹുബലഃ
ശിശുഃ ന ക്രീളൻ അക്ഷാഃ	— സങ്ക്രീഡമാനഃ ക്ഷരതി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നവനും ശുദ്ധനും ദീപ്തനുമായ സോമൻ ആട്ടിൻരോമമുള്ള ദശാപവിത്രത്തിൽ കണക്കററ ധാരകളോടുകൂടിയവനും അളവററ ബലമുള്ളവനുമായി, ഒരു കുട്ടി കളിക്കുന്നപോലെ, ഒഴുകുന്നു.

11 ഏഷപുനാനോമധുമാൻഋതാവേ

ന്ദ്രായേന്ദുഃപവതേസ്വാദുരൂർമ്മിഃ

വാജസനിർവ്വരിവോവിദ്വയോധാഃ

അന്വയം:—

പുനാനഃ, മധു-മാൻ	— പൂയമാനഃ, മാധുര്യോപേതഃ
ഋത-വാ ഏഷഃ ഇന്ദുഃ	— യജ്ഞവാൻ, ക്ഷരണശീലഃ
വാജ-സനിഃ	— അന്നസ്യദാതാ
വരിവഃ-വിത്,	
വയഃ-ധാഃ	— ധനസ്യ ലംഭകഃ, ആയുഷോദാതാ

സ്വാദുഃ ഊർമ്മിഃ	— സ്വാദുകരോരസധാരാസങ്ഘഃ
ഇന്ദ്രായ പവതേ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം ക്ഷരതി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരവും മാധുര്യമുററതും യജ്ഞത്തോടു ചേൎന്നതും ഒഴുകുന്നതും അന്നമേകുന്നതും ധനംനേടിത്തരുന്നതും ആയുസ്സു വൎദ്ധിപ്പിയ്ക്കുന്നതും സ്വാദുററതുമായ സോമരസരാശി ഇന്ദ്രനു വേണ്ടിയൊഴുകുന്നു

12 സപവസ്വസഹമാനഃപൃതന്യൂ
ന്ത്സേധന്രക്ഷാംസ്യപദുൎഗ്ഗഹാണി
സ്വായുധസ്സാസഹ്വാന്ത്സോമശത്രൂൻ വ. 23

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, സഃ (ത്വം)	
പൃതന്യൂൻ	— സങ്ഗ്രാമകാമാഞ്ഛത്രൂൻ
സഹമാനഃ	— അഭിഭവൻ
ദുഃ—ഗഹാനി രക്ഷാംസി	— ദുൎഗ്ഗമാണി താനി
അപ സേധൻ പവസ്വ	— അപഗമയൻ ക്ഷര
(കിഞ്ച) സു—ആയുധഃ	— ശോഭനായുധസ്സൻ
ശത്രൂൻ സസഹ്വാൻ	— അഭിഭവൻ, അഭിപതൻ പവസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് യുദ്ധകാമന്മാരായ ശത്രുക്കളെ കീഴടക്കിക്കൊണ്ടും അടുക്കാൻ വയ്യാത്ത രക്ഷസ്സുകളെ അകററിക്കൊണ്ടുമൊഴുകിയാലും. നല്ല ആയുധമുററവനായി ശത്രുക്കളെ ജയിച്ചുകൊണ്ടു്, വീഴ്ത്തിക്കൊണ്ടൊഴുകിയാലും.

വൎഗ്ഗം—24. പരുച്ഛേപപുത്രഃ അനാനതഃ ഋഷിഃ അത്യഷ്ടി ശ്ഛന്ദഃ

1 അയാരുചാഹരിണ്യാപുനാനോ
വിശ്വാദ്വേഷാംസിതരതിസ്വയുഗ്വഭി
സ്സൂരോനസ്വയുഗ്വഭിഃ

ധാരാസുതസ്യരോചതേ

പുനാനോഅരുഷോഹരിഃ

വിശ്വായദ്രൂപാപരിയാത്യൃക്വഭിഃ

സപ്താസ്യേഭിരൃക്വഭിഃ

അന്വയം:—

പുനാനഃ, ഹരിണ്യാ, അയാ രുചാ	— പൂയമാനസ്സോമഃ, ഹരിതവർണ്ണയാനയാരോചമാനയാ ധാരയാ
വിശ്വാ ദ്വേഷാംസി	— സർവ്വാണി ദ്വേഷ്ടൄണി, രക്ഷാംസി
സൂരഃ ന സ്വയുഗ്വ-ഭിഃ	— സ്വയം യുക്തൈരശ്മിഭിസ്തമാംസി യഥാഹിനസ്തി തദ്വൽ
സ്വയുഗ്വ-ഭിഃ തരതി	— സ്വരശ്മിഭിർവ്വിനാശയതി
സുതസ്യ ധാരാ രോചതേ	— അഭിഷുതസ്യ തസ്യ ധാരാ ദീപ്യതേ
പുനാനഃ, ഹരിഃ, അരുഷഃ	— പൂയമാനഃ, ഹരിതവർണ്ണഃ, ആരോചമാനോഭവതി
യൽ സപ്ത-ആസ്യേഭിഃ	— യഃ രസഹരണശീലാസ്യൈഃ .
ഋക്വ-ഭിഃ ഋക്വ-ഭിഃ	— സ്തുതിമദ്ഭിസ്തേജോഭിഃ
വിശ്വാ രൂപാ	— വ്യാപ്താനി രൂപാണി, നക്ഷത്രാണി
പരി-യാതി	— പരിതോഗച്ഛതി, വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരനായ സോമൻ പച്ചനിറമുററു് തിളങ്ങുന്ന ധാരയാൽ ദ്വേഷ്ടാക്കളായ എല്ലാ ശത്രുക്കളെയും (രക്ഷസ്സുകളെയും)സൂര്യൻ തന്റെ രശ്മികളാൽ ഇരുട്ടിനെ നീക്കുന്നപോലെ, സ്വരശ്മികളാൽ നശിപ്പിക്കുന്നു. സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ട അവിടുത്തെ ധാര പ്രകാശിക്കുന്നു. ശുദ്ധീകരനും പച്ചനിറമുററവനുമായ അവിടുന്നു് ശോഭമാനനാകുന്നു. അവിടുന്നു് രസഹരണശീല മുററ ഏഴു മുഖങ്ങളാൽ, സ്തുതിമത്തുക്കളായ തേജസ്സുകളാൽ,

ഏണ്ടും പരന്ന രൂപംപൂണ്ട് നക്ഷത്രങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു (സ്തുതി മന്ത്രങ്ങളായ തേജസ്സുകൾ സ്തുതിയേൽക്കുന്ന തേജസ്സുകൾ, ചന്ദ്ര *തേജസ്സ് നക്ഷത്രങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു*)

2 ത്വംത്യൽപണീനാംവിദോവസു

സമ്മാതൃഭിർമ്മജ്ജയസിസ്വആദമ

ഋതസ്യധീതിഭിർദ്ദമേ

പരാവതോനസാമത

ദ്യത്രാരണന്തിധീതയഃ

ത്രിധാതുഭിരരുഷീഭിർവ്വയോദധേ

രോചമാനോവയോദധേ

അന്വയം —

(ഹേ സോമ,) ത്വം ത്യൽ

പണീനാം വസു വിദഃ	—	പണിഭിരപഹൃതങ്ഗവാത്മകം ധനമലഭതേ
ആ ഋതസ്യ ധീതി–ഭിഃ	—	അപിച യജ്ഞസ്യ ധാത്രീഭിഃ
മാതൃ–ഭിഃ സ്വേ ദമേ	—	വസതീവരീഭിരാത്മീയേ ഗൃഹഭൂതേ
ദമേ സം മജ്ജയസി	—	യജ്ഞേ സമ്യക്ശുദ്ധോഭവസി
പരാ–വതഃ ന സാമ	—	ദൂരസ്ഥാദ്ദേശാൽ സാമധ്വനി ശ്രൂയതേ തഥാ
തൽ	—	തവധ്വനിഃ സർവ്വൈശ്രൂയതേ
യത്ര ധീതയഃ രണന്തി	—	യസ്മിന്നഭിഷവശബ്ദേ കമ്മണോ ധത്താരോയജമാനാരമന്തേ
രോചമാനഃ ത്രിധാതു–ഭിഃ	—	സോമഃ ത്രയാണാം ലോകാനാ ന്ധാരയിത്രീഭിർവ്വസതീവരീഭിഃ
അരുഷീഭിഃ	—	ആരോചമാനാഭിർദ്ദീപ്തിഭിഃ
വയഃ ദധേ	—	സ്തോതൃഭ്യഃ അന്നം പ്രയച്ഛതി
വയഃ ദധേ	—	തേഭ്യസ്ത്വായുഷം പ്രയച്ഛതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് പണികളാലപഹരിക്കപ്പെട്ട ആ പശുധനം നേടി. കൂടാതെ, യജ്ഞയാത്രികളും അമ്മമാതമായ വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ സ്വഗൃഹമായ യജ്ഞശാലയിൽ സ്വയം ശുദ്ധനായി ഭവിക്കുന്ന ദൂരത്തിൽനിന്ന് സാമധ്വനി കേൾക്കുന്നപോലെ, അവിടുത്തെ ധ്വനി, ശബ്ദം, എല്ലാവരാലും കേൾക്കപ്പെടുന്ന എവിടെ സംസ്ഥാനശബ്ദത്തിൽ കർമ്മയാത്രികളായ യജമാനന്മാർ സന്തോഷിക്കുന്നുവോ, അവിടെ സോമൻ മൂന്നുലോകങ്ങളുമുൾക്കൊള്ളുന്ന വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ ശോഭമാനപ്രകാശങ്ങളോട് കൂടി സ്തോതാക്കൾക്കന്നമേകുന്നു, ആയുസ്സേകുന്നു.

3 പൂർവ്വാമനുപ്രദിശംയാതിചേകിതൽ
സംരശ്മിഭിര്യതതേദശതോരഥോ
ദൈവ്യാദർശതോരഥഃ
അഗ്മന്നുക്ഥാനിപൌംസ്യ
ഇന്ദ്രംജൈത്രായഹർഷയൻ
വജ്രശ്ചയദ്ഭവഥോഅനപച്യുതാ
സമത്സ്വനപച്യുതാ

വ. 24

അന്വയം:—

ചേകിതൽ	— ജ്ഞാനാനന്ദസ്സോമഃ
പൂർവ്വാം പ്രദിശം അനു യാതി	— പ്രാചീം, പ്രകൃഷ്ടാന്ദിശമനുഗച്ഛതി
(ഹേ സോമ,) ദർശതഃ, ദൈവ്യഃ രഥഃ	— സർവ്വൈർദ്ദർശനീയഃ, ദേവേഷു ഭവസ്തവ രഥഃ
രശ്മിഭിഃ സം യതതേ	— സൂര്യകിരണൈസ്സംഗച്ഛതേ
(പുനഃ) ദർശതഃ രഥഃ	— സംയതതേ

(തതഃ) പൌംസ്യാ — പുംസ്ത്വാപഗമാനി
ഉക്ഥാനി അശ്മൻ — സ്തോത്രാണീന്ദ്രങ്ഗച്ഛന്തി
(തഥാ) ജൈത്രായ ഇന്ദ്രം
ഹർഷയൻ — ജയായ തം ഹർഷയന്തി
(തഥാ) വജ്രഃ ച — തമിന്ദ്രങ്ഗച്ഛതി
യൽ സമൽസു — യദാ സങ്ഗ്രാമേഷു
അനപച്യുതാ — അനപച്യുതൌ, ശത്രുഭിര പരാജിതൌ സോമഇന്ദ്രശ്ച യുവാം
(സഹ) ഭവഥഃ — തദാ സ്തോത്രാദീന്യഭിഗച്ഛഥഃ
(പുനഃ) അനപച്യുതാ — ശത്രുഭിരപരാജിതൌ സോമ ഇന്ദ്രശ്ച യുവാം സ്തോത്രാദീന്യഭി ഗച്ഛഥഃ (ആവർത്തനമാദരാർത്ഥം)

അർത്ഥം—അറിവുററ സോമൻ കിഴക്കൻ ദിക്കിനെ അനുഗമിക്കുന്നു. അല്ലയോ സോമ, ഐശ്വരാല്യം ദർശനീയവും ദേവന്മാരിൽ വർത്തിച്ചതുമായ അവിടത്തെ തേർ സൂര്യരശ്മികളോട് സംഗമിക്കുന്നു; ദർശനീയമായ തേർ സൂര്യരശ്മികളോട സംഗമിക്കുന്നു. പിന്നെ, പൌരുഷ ജനകങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നു. ജയത്തിന്നായി ആ സ്തോത്രങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നു. അതുപോലെ വജ്രായുധം അവിടത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുക്കളാൽ തോല്പിക്കപ്പെടാത്ത സോമനും ഇന്ദ്രനുമായ നിങ്ങളൊരുമിക്കുമ്പോഴാണ് സ്തോത്രങ്ങളും മററും പ്രാപിക്കുന്നത്. നിങ്ങൾ തോല്പിക്കപ്പെടാതിരിക്കുമ്പോഴാണവ പ്രാപിക്കുന്നത്.

വർഗ്ഗം—25—ആങ്ഗിരസഃ ശിശുഃ ഋഷിഃ പങ്ക്തിശ്ഛന്ദഃ

1 നാനാനംവാഉനോധിയോ
വിവ്രതാനിജനാനാം
തക്ഷാരിഷ്ടംരുതംഭിഷ
ഗ്ബ്രഹ്മാസുന്വന്തമിച്ഛതീ
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:-

(ഹേ സോമ,) നഃ ധിയഃ — അസ്മാകം വിചാരാണി
നാനാനം വൈ — നാനാജാതീയകാനി,
ബഹൂന്യേവ ഭവന്തി
ജനാനാം വ്രതാനി ഉ വി — കർമ്മാണി ച വിവിധാനി
ഭവന്തി
തക്ഷാ രിഷ്ടം ഇച്ഛതി — തഷ്ടാദാരുതക്ഷണമിച്ഛതി
(തഥാ) ഭിഷക് രുതം — വൈദ്യഃ, ചികിത്സകോ
രോഗമിച്ഛതി
ബ്രഹ്മാ സുന്വന്തം — ബ്രാഹ്മണഃ സോമാഭിഷവങ്
കുർവ്വന്തം യജമാനമിച്ഛതി
(തഥാഹം തത് പരിസ്രവണമിച്ഛാമി, തസ്മാത്)
ഹേ ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ
പരി സ്രവ — സോമ, ഇന്ദ്രാർത്ഥം പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം--അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ (മനുഷ്യരുടെ) വിചാരങ്ങൾ നാനാജാതീയങ്ങളായി, ബഹുവിധങ്ങളായിത്തന്നെ ഭവിയ്ക്കുന്നു. ജനങ്ങളുടെ കർമ്മങ്ങളും വിവിധങ്ങളായി ഭവിയ്ക്കുന്നു. തച്ചൻ മരംമുറി ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു. വൈദ്യൻ രോഗത്തെ കാംക്ഷിയ്ക്കുന്നു. ബ്രാഹ്മണൻ സോമം സംസ്കരിയ്ക്കുന്ന യജമാനനെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു. ഞാൻ സോമത്തിന്റെ ഒഴുകിവരലാണിഷ്ടപ്പെടുന്നത്. അതിനാൽ സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

2 ജരതീഭിരോഷധീഭിഃ
പർണ്ണേഭിശ്ശകുനാനാം
കാർമ്മാരോഅശ്മഭിർദ്യുഭി
ർഹിരണ്യവന്തമിച്ഛതീ
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

ജരതീഭിഃ ഓഷധീഭിഃ — ജീർണ്ണാഭിർവ്വൃക്ഷ ലതാദിഭിരിഷവഃ ക്രിയന്തേ
ശകുനാനാം പർണ്ണേഭിഃ — ഇഷൂണാം പക്ഷഭൃതാഃ പർണ്ണാഃ ക്രിയന്തേ
(തഥാ) ദ്യു—ഭിഃ അശ്മ—ഭിഃ — ദീപ്താഭിശ്ശിലാഭിരിഷൂണാന്തേ ജനകർമ്മാണി ക്രിയന്തേ
(ഏതൈഃ) കാർമ്മാരഃ, — അയസ്കാരഃ
ഹിരണ്യ—വന്തം ഇച്ഛതി — ആഢ്യം പുരുഷമിച്ഛതി
(തഥാഹം ത്വൽ പരിസ്രവണമിച്ഛാമി, തസ്മാൽ)
ഹേ ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ
പരി സ്രവ — ഇന്ദ്രാർത്ഥം പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—ജീർണ്ണിച്ച വൃക്ഷലതാശകലങ്ങളാൽ അമ്പുകളുണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു. അതുപോലെ പക്ഷികളുടെ ചിറകുകളാൽ അമ്പുകൾക്കുള്ള തൂവ്വലുകളുണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു. തിളങ്ങുന്ന കൽച്ചാണകളാൽ അമ്പുകൾക്ക് മൂർച്ചകൂട്ടൽ നടത്തപ്പെടുന്നു. ഇവകൊണ്ട് പ്രവർത്തിക്കുന്ന കരുവാൻ ധനവാനെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു. അതുപോലെ ഞാൻ സോമത്തിൻെറ ഒഴുകിവരലാണിഷ്ടപ്പെടുന്നത്. അതുകൊണ്ട് സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

3 കാരുരഹന്തതോഭിഷ
ഗുപലപ്രക്ഷിണീനനാ
നാനാധിയോവസൂയവോ
നുഗാഇവതസ്ഥിമേ
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

അഹം കാരുഃ — സ്തോമാനാം കർത്താസ്മി
തതഃ ഭിഷക് — പുത്രഃ യജ്ഞസ്യ ബ്രഹ്മാസ്മി
നനാ ഉപല—പ്രക്ഷിണീ — ദൃഷദാദിഷൂപലേഷുയവാഞ്ചുർണ്ണയതി

(ഏവം) നാനാ-ധിയഃ
വസൂ-യവഃ — നാനാകർമ്മാണോധനകാമാഃ
ഗാഃ-ഇവ അനു തസ്ഥിമ — ഗാവോയഥാഗോഷ്ഠമനുതിഷ്ഠന്തി
തഥാ വയം ലോകമനുആസ്ഥിതാഃ

(ഏതജ്ജ്ഞാത്വാ) ഹേ ഇന്ദോ,
ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം-ഞാൻ യാഗത്തിൽ സ്തോതൃഗായകനാണ്. മകൻ യാഗത്തിന്റെ ബ്രഹ്മനാണ്. അമ്മ കല്ലരലിൽ ധാന്യങ്ങളം പൊടിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം വിവിധ വൃത്തികളിലേർപ്പെട്ട് ധനകാമന്മാരായ നമ്മൾ, പശുക്കൾ ക്ഷീരദാനംചെയ്തു രക്ഷതേടി, തൊഴുത്തിൽ നില്ക്കുന്നതുപോലെ, ഈ ലോകത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നു. ഇതറിഞ്ഞുകൊണ്ട് ഞാൻ പറയുന്നു, സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും. (എനിക്കുവേണ്ടി എന്നൊരിക്കലും പറയുന്നില്ല. ഇന്ദ്രായ ഇദം ന മമ എന്നർത്ഥം.)

4 അശ്വോവോള്ഹാസുഖംരഥം
ഹസനാമുപമന്ത്രിണഃ
ശേപോരോമണ്വന്തൌഭേദൌ
വാരിന്മണ്ഡൂകഇച്ഛതി
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

വ. 25

അന്വയം:-

വോള്ഹാ
അശ്വഃ സു-ഖം രഥം — ലക്ഷ്യമെത്തുംപ്രാപയൻ
ഇച്ഛതി — സുഖേനഗമ്യം രഥമിച്ഛതി
ഉപ-മന്ത്രിണഃ ഹസനാം — നർമ്മസചിവാ ഉപഹസനാം
വാചമിച്ഛതി

(തഥാ) ശേപഃ
രോമണ്-വന്തൌ ഭേദൌ — പുംപ്രജനനം ലിംഗം രോമവന്തൌ യോനിഭേദാവിച്ഛതി
മണ്ഡൂകഃ വാഃ ഇത് — ഉദകമേവേച്ഛതി
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ
സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അത്ഥം—ലക്ഷ്യസ്ഥാനമെത്തിക്കുന്ന കുതിര നല്ല തേരിഷ്ട പ്പെടുന്നു. നമ്മസചിവന്മാർ (ചങ്ങാതികാം) ചിരിപ്പിക്കുന്ന വാക്കിഷ്ടപ്പെടുന്നു. പുരുഷലിംഗം രോമശങ്ങളായ യോനിപ്പൊ ളികളെ കാമിക്കുന്നു. തവള വെള്ളത്തെത്തന്നെ ഇച്ഛിക്കുന്നു. (ഞാൻ സോമപരിസ്രവണമാണിഷ്ടപ്പെടുന്നതു്.) സോമ, ഇന്ദ്ര ന്നായി പരന്നൊഴുകിയാലും. (പുരുഷലിംഗം രോമശങ്ങളായ യോനിപ്പൊളികളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു എന്നതുകൊണ്ടു് വിഷയാഭി ലാഷമെപ്പോഴും മാലിന്യങ്ങളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു എന്നു് സൂചന)

വർഗ്ഗം—26—27 മാരീചഃ കശ്യപഃ ഋഷിഃ

1 ശര്യണാവ്തിസോമ

മിന്ദ്രഃപിബതുവൃത്രഹാ

ബലന്ദധാനആത്മനി

കരിഷ്യൻവീര്യമ്മഹ

ദിന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

ശര്യണാ-വതി — ശര്യണാവന്നാമ കുരുക്ഷേത്രസ്യ ജഘനാദ്ധേസരഃ, തത്ര സ്ഥിതം
സോമം വൃത്ര-ഹാ ഇന്ദ്രഃ — വൃത്രഹന്താസഃ
ആത്മനി ബലം ദധാനഃ — ബലംനിദധാനഃ
(അതഏവ) മഹൽ വീര്യം
കരിഷ്യൻ പിബതു — ബൃഹദ്വീര്യങ്കുർവ്വൻ പാന ങ്കരോതു
(തസ്മാൽ) ഇന്ദോ,
ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അത്ഥം—കുരുക്ഷേത്രത്തിന്റെ താഴ്ന്ന പകുതിയിലുള്ള ശര്യണാവത്തെന്ന സരസ്സിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സോമത്തെ വൃത്രഹന്താവായ ഇന്ദ്രൻ ആത്മാവിന്നു് ബലംകൊടുത്തുകൊണ്ടും അതുകൊണ്ടുതന്നെ പെരുതായ വീര്യമുളവാക്കിക്കൊണ്ടും കുടി ക്കട്ടെ. അതിനാൽ സോമ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

2 ആപവസ്വദിശാംപത

ആർജീകാൽസോമമീഢ്വഃ

ഋതവാകേനസത്യേന

ശ്രദ്ധയാതപസാസുത

ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

ഹേ ദിശാം പതേ,	— പ്രാച്യാദീനാന്ദിശാം പ്രകാശ കത്വേന സ്വാമിൻ
ഹേ മീഢ്വഃ, സോമ,	— കാമാനാം സേക്തസ്സോമ,
ആർജീകാൽ	— തന്നാമകാജ്ജനപദാൽ
ഋത—വാകേന	— ഋതസ്യ, യജ്ഞസ്യ വചനേന
സത്യേന, ശ്രദ്ധയാ	
തപസാ സുതഃ	— അഭിഷുതസ്സ്വം
ആ പവസ്വ	— ആസമന്താൽ ക്ഷര
ഹേ ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ	
പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—കിഴക്കു മുതലായ ദിക്കുകളെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവനും കാമവർഷകനുമായ സോമ, കർമ്മവിധിപ്രകാരമുള്ള വചനത്തോടും (മന്ത്രത്തോടും) സത്യത്തോടും ശ്രദ്ധയോടും തപസ്സോടുംകൂടി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന് ആർജീകമെന്ന ജനപദത്തിൽനിന്ന് (ഈ യജ്ഞസ്ഥാനത്തേക്കു) ആഗമിച്ചാലും. അല്ലയോ സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

3 പർജന്യവൃദ്ധമ്മഹിഷ

ന്തംസൂര്യസ്യദുഹിതാഭരൽ

തങ്ഗന്ധർവ്വാഃപ്രത്യഗൃഭ്ണ

ന്തംസോമേരസമാദധു

രിന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

സൂര്യസ്യ ദുഹിതാ	— ശ്രദ്ധാനാമപുത്രീ
പജ്ജന്യ-വൃദ്ധം	— പജ്ജന്യേന, തൽകാര്യത്വേനോ ദകത്വേന പ്രവൃദ്ധം
മഹിഷം തം	— മഹാന്തം തം സോമം
ആ അഭരൽ	— ആഹരൽ, ദ്യുലോകാദധ്യതവതീ
തം ഗന്ധർവ്വാഃ	— ആഹ്രിയമാണം സോമം വിശ്വാവസുപ്രഭൃതയഃ
പ്രതി അഗൃഭ്ണൻ	— പ്രത്യഗൃഹ്ണൻ, പ്രതിഗൃഹീതവന്തഃ
(തതോ ഗന്ധർവ്വാഃ പ്രതിഗൃഹീതം) തം രസം	
സോമേ	— പ്രത്യക്ഷം
ആ അദധുഃ	— നിദധുഃ
(തസ്മാൽ) ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ	
പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അത്ഥം—സൂര്യപുത്രിയായ ശ്രദ്ധ പജ്ജന്യഭവമായ ജല ത്താൽ പ്രവൃദ്ധവും പൂജ്യവുമായ ആ രസത്തെ ദ്യുലോകത്തിൽ നിന്നാഹരിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു ആഹൃതമായ ആ രസത്തെ വിശ്വാ വസു മുതലായ ഗന്ധർവ്വന്മാർ ഏററുവാങ്ങി. ഏററുവാങ്ങിയ ആ രസത്തെ അവർ സോമത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി ചേർത്തു. (ഇവിടെ ശ്രദ്ധ ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നു് രസത്തെ കൊണ്ടുവന്നു എന്നതുകൊണ്ടു് ശ്രദ്ധകൊണ്ടാണു് ഔൽകൃഷ്ട്യമെന്നും നേടുന്ന തെന്നു സൂചന. സൂര്യൻെറ അന്തശ്ചോദനകൊണ്ടാണു് സർവ്വ ഭാവങ്ങളുമുളവാകുന്നതു്. അതുകൊണ്ടാണു് ശ്രദ്ധയെ സൂര്യപുത്രി യായി കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.) സോമ, ഇന്ദ്രന്നായി പരന്നൊഴുകി യാലും.

4 ഋതംവദന്നൃതദ്യുമ്ന

സത്യംവദന്ത്സത്യകർമ്മൻ

ശ്രദ്ധാംവദന്ത്സോമരാജ

ധാത്രാസോമപരിഷ്കൃത

ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

ഹേ ഋത–ദ്യുമ്ന, സത്യ–കർമ്മൻ, സോമ,	— ഋതേന ദ്യോതമാന, യഥാർത്ഥ കർമ്മൻ, സോമ,
ഹേ രാജൻ. സോമ,	— സർവ്വേഷാം യജ്ഞ നിഷ്പാദകത്വേന സ്വാമിൻ
(ത്വം) ഋതം വദൻ സത്യം വദൻ ശ്രദ്ധാം വദൻ	— യജ്ഞം, സത്യം യജമാനാനാ മാത്മനോപേക്ഷിതാം ശ്രദ്ധാഞ്ചോച്ചാരയൻ
ധാത്രാ പരി–കൃതഃ	— കർമ്മണാം ധാരകേണ യജമാനേ നാലങ്കൃതഃ
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—സത്യ (യജ്ഞ) പ്രകാശനം സത്യവൃത്തിയുമായ സോമ, യജ്ഞത്തെയും സത്യത്തെയും ശ്രദ്ധയെയും ഉച്ചരിച്ചുകൊണ്ട് (യജ്ഞമന്ത്രത്തെയും സത്യവചനത്തെയും യജമാനന്മാരുടെ ആത്മാവിന്ന് ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ശ്രദ്ധയെയും ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട്) കർമ്മധാരിയായ യജമാനനാൽ അവിടുന്നലംകൃതനാകുന്നു. സോമ, ഇന്ദ്രന്നായി പാരന്നൊഴുകിയാലും.

5 സത്യമുഗ്രസ്യബൃഹത
സ്സംസ്രവന്തിസംസ്രവാഃ
സംയന്തിരസിനോരസാഃ
പുനാനോബ്രഹ്മണാഹര
ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ വ. 26

അന്വയം:—

...ത്യം–ഉഗ്രസ്യ	— സങ്ഗ്രാമേ സത്യേന ശത്രൂണാ മൽഗാരയിതുഃ
...ബൃഹതഃ സം–സ്രവാഃ	— മഹതസ്സോമസ്യ തവ സമ്യക് സ്രവണശീലാധാരാഃ

സം സ്രവന്തി	— സങ്ഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) രസിനഃ രസാഃ	
സം യന്തി	— രസവതസ്സർവ്വസ്യ ഭ്രതാരസാ സ്സങ്ഗച്ഛന്തി
(തസ്മാൽ) ഹേ ഹരേ,	
ഇന്ദോ, ബ്രഹ്മണാ പുനാനഃ	— ഹരിതവർണ്ണ സോമ, മന്ത്രേണ പൂയമാനസ്ത്വം
ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—യുദ്ധത്തിൽ സത്യംകൊണ്ടു് ശത്രുക്കളെ ഉൻമൂലനം ചെയ്യുന്നവനും മഹാനുമായ (സോമനായ) അവിടുത്തെ ഒഴുകുന്ന ധാരകൾ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. രസവാനായ അവിടുത്തെ രസങ്ങൾ എത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പച്ചനിറമുററ സോമ, മന്ത്രങ്ങളാൽ ശുദ്ധീകരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്നു് ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

6 യത്രബ്രഹ്മാപവമാന
ഛന്ദസ്യാം // വാചംവദൻ
ഗ്രാവ്ണാസോമേമഹീയതേ
സോമേനാനന്ദഞ്ജനയ
ന്നിന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

ഹേ പവമാന, ഛന്ദസ്യാം	
വാചം	— ത്വദർത്ഥം സപ്തച്ഛന്ദസ്സമവാം സ്തുതിം
വദൻ സോമേ	— ഉച്ചാരയൻ സോമാഭിഷവാർത്ഥം
ഗ്രാവ്ണാ	— അഭിഷവങ്കർത്തൃതായുക്തഃ, തേനാഭിഷുതേന
സോമേന ആ—നന്ദം	
ജനയൻ	— ദേവാനാം ഹർഷമുൽപാദയൻ

ബ്രഹ്മാ യത്ര മഹീയതേ — ബ്രാഹ്മണോയസ്മിന്ദേശേ ദേവൈഃ പൂജ്യതേ

(തത്ര) ഹേ ഇന്ദോ,
ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം:- അല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി ഗായത്രി, ഉഷ്ണിക്, അനുഷ്ടുപ്, ബൃഹതി, പങ്ക്തി, ത്രിഷ്ടുപ്, ജഗതി എന്നീ ഏഴ് ഛന്ദസ്സുകളിലുള്ള സ്തുതിയെ ഉച്ചരിച്ചുകൊണ്ട്, സംസ്കരിക്കാനായി പിടികല്ലുകൊണ്ട് ചതച്ച സോമമേന്തിക്കൊണ്ട്, ദേവന്മാർക്കാനന്ദമണയ്ക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണൻ എവിടെ ദേവന്മാരാൽ കൊണ്ടാടപ്പെടുന്നുവോ, അവിടെ സോമ, ഇന്ദ്രന്നായി പരന്നൊഴുകിയാലും.

7 യത്രജ്യോതിരജസ്രം
യസ്മിൻലോകേസ്വഃഹിതം
തസ്മിന്മാംധേഹിപവമാനാ
മൃതേലോകേഅക്ഷിത
ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:-

ഹേ പവമാന, യത്ര — യസ്മിൻലോകേ
ജ്യോതിഃ അജസ്രം — സർവ്വം തേജസ്സർവ്വദാവിനശ്വരം വർത്തതേ

യസ്മിൻ ലോകേ സ്വഃ
ഹിതം — യത്രാദിത്യാഖ്യേജ്യോതിർന്നിഹിതമസ്മി

തസ്മിൻ അമൃതേ,
അക്ഷിതേ ലോകേ — മരണധർമ്മരഹിതേ, അക്ഷീണേ ലോകേ

മാം ധേഹി — സോമാഭിഷവങ്കർത്തൃന്തം മാം നിധേഹി
(മാം ഉത്തമലോകം പ്രാപിയിതും)
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി
സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അത്ഥംഭത്തല്ലയോ ശുദ്ധികരനായ സോമ, എവിടെ എല്ലാ തേജസ്സുകളും ഒരിക്കലും കെടാതെ നില്ക്കുന്നുവോ, എവിടെ ആദിത്യതേജസ്സ് പ്രതിഷ്ഠിതമാണോ, മരണധർമ്മരഹിതവും അതു കൊണ്ടുതന്നെ അക്ഷീണവുമായ ആ ലോകത്തിൽ എന്നെ എത്തിച്ചാലും. എന്റെ ഉത്തമലോകപ്രാപ്തിയ്ക്കായി സോമ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

8 യത്രരാജാവൈവസ്വതോ
യത്രാവരോധനന്ദിവഃ
യത്രാമൂര്യഹ്വതീരാപ
സ്തത്രമാമമൃതങ്കൃധീ
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

യത്ര വൈവസ്വതഃ രാജാ — വിവസ്വൽപുത്രോ ഭവതി
യത്ര ദിവഃ അവ—രോധനം — ആദിത്യസ്യ ഭൂതാനാം പ്രവേശനം
യത്ര യഹ്വതീഃ അമൂഃ
ആപഃ — മഹത്യഃ ഇമാഗങ്ഗാദ്യാഃ തിഷ്ഠന്തി
തത്ര മാം അമൃതം കൃധി — താദൃശേ ലോകേ മരണധർമ്മരഹിതങ്കുരു (മമ ദേവത്വം പ്രാപയ)
(തസ്മാൽ) ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ
പരി സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—എവിടെ വിവസ്വാന്റെ പുത്രൻ രാജാവാണോ, എവിടെ ആദിത്യൻ ദ്യുതലത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നുവോ, എവിടെ മഹതികളായ ഈ ഗംഗാദി നദികളുണ്ടോ, അവിടെ, അപ്രകാരമുള്ള ലോകത്തിൽ എന്നെ അമരനാക്കിയാലും, എന്നെ ദേവത്വം പ്രാപിപ്പിച്ചാലും. അതിന്നുവേണ്ടി, സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

9 യത്രാനുകാമഞ്ചരണ
ത്രിനാകേത്രിദിവേദിവഃ
ലോകായത്രജ്യോതിഷ്മന്ത
സ്തത്രമാമമൃതങ്കൃധി
ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:-

യത്ര ത്രി-ദിവേ	— തൃതീയസ്യാം ദിവി, ദ്യുലോകേ
ത്രി-നാകേ	— അധരമധ്യമോത്തമഭാവേന ത്രീണി സ്ഥാനാനി സന്തി, തത്ര തൃതീയേ നാകേ, ഉത്തമേ സ്ഥാനേ
ദിവഃ അനു-കാമം ചരണം	— സൂര്യസ്യ കാമാനുഗുണഞ്ചരണമസ്തി
(കിഞ്ച) യത്ര ലോകാഃ ജ്യോതിഷ്മന്തഃ	— ജ്യോതിര്യുക്താസ്സന്തി
തത്ര മാം അമൃതം കൃധി	— താദൃശേ ലോകേ മരണരഹിതങ്കുരു
(യഥാമദോത്തമലോകോ ഭവതി തഥാ ത്വം) ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—യാതൊരു ദ്യുലോകത്തിലെ അധമമധ്യമോത്തമ സ്ഥാനങ്ങളിൽ ഉത്തമസ്ഥാനമായ മൂന്നാം നാകത്തിൽ ആദിത്യന് ഇച്ഛാനുസാരമായ ഗതി ലഭിക്കുന്നുവോ, എവിടെ ലോക

ങ്ങളും ദീപ്തിയുക്തങ്ങളായി നില്ക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള ലോകത്തിലെന്നെ അമരനാക്കിയാലും. എനിയ്ക്കുത്തമലോകപ്രാപ്തിയ്ക്കുതകത്തക്കവിധം, സോമ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

10 യത്രകാമാനികാമാശ്ച
യത്രബ്രധ്നസ്യവിഷ്ടപം
സ്വധാചയത്രതൃപ്തിശ്ച
തത്രമാമമൃതങ്കൃധീ
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

യത്ര കാമാഃ	— കാമ്യമാനാദേവാഃ, ഇന്ദ്രാദയഃ
നി—കാമാഃ ച	— നിതരാം പ്രാർത്ഥ്യമാനാശ്ച വിദ്യന്തേ
(അഥവാ) കാമാഃ നി—കാമാഃ	— അഭിലാഷാഃ സാധിതാ വിദ്യന്തേ
യത്ര ബ്രധ്നസ്യ	— സർവ്വേഷാങ്കർമ്മണാംമൂലഭൂതസ്യാദിത്യസ്യ
വിഷ്ടപം	— സഹസ്ഥാനം വിദ്യതേ
യത്ര സ്വധാ ച, തൃപ്തിഃ ച	— സ്വധാകാരേണാന്നം, തർപ്പണം, ഹർഷണഞ്ച വിദ്യതേ
തത്ര മാം അമൃതം കൃധി	— അമരണങ്കുരു
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ	
പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—എവിടെ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർ ഏററവും പ്രാർത്ഥിയ്ക്കപ്പെടുന്നവരാണോ (അല്ലെങ്കിൽ എവിടെ അഭിലാഷങ്ങളേററവും സാധിതങ്ങളായറിയപ്പെടുന്നുവോ), എവിടം എല്ലാ കർമ്മങ്ങൾക്കും മൂലഭൂതനായ ആദിത്യന്റെ ഇരിപ്പിടമെന്നറിയപ്പെടുന്നുവോ, എവിടെ സ്വധാത്രപാത്രിലന്നവും മനോഹർഷവുമുണ്ടോ,

അവിടെ എന്നെ അമരനാക്കിയാലും. അതിന്നുവേണ്ടി സോമ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

11 യത്രാനന്ദാശ്ചമോദാശ്ച
മുദഃപ്രമുദആസതേ
കാമസ്യയത്രാപ്താഃകാമാ
സ്തത്രമാമമൃതങ്കൃധി
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ വ. 27

അന്വയം:—

യത്ര ആ–നന്ദാഃ മോദാഃ	
മുദഃ ച പ്ര–മുദഃ ച	
ആസതേ	— ഭവന്തി
ദേവസ്യ യത്ര കാമസ്യ	
കാമാഃ ആപ്താഃ	— കാമ്യമാനസ്യ ദേവസ്യ സർവ്വേഭിലാഷാഃ പ്രാപ്താഭവന്തി
തത്ര മാം അമൃതം കൃധി	— അമരണങ്കുരു
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ	
പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—എവിടെ ആത്മാവിനെ അലിയിയ്ക്കുന്ന ആനന്ദങ്ങളും മനസ്സിന്നുത്സാഹമുണ്ടാക്കുന്ന മോദങ്ങളും സുഖങ്ങളും പ്രകൃഷ്ട സന്തോഷങ്ങളുമുണ്ടോ, എവിടെ പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെടുന്ന ദേവന്റെ എല്ലാ ഇഷ്ടങ്ങളും പ്രാപ്തങ്ങളാണോ, (അതായത്ത് ദേവന്മാരിച്ഛിയ്ക്കുന്ന എല്ലാ ഹവിസ്സുകളും സ്തുതികളുമർപ്പിക്കപ്പെടുന്നുവോ,) അവിടെ എന്നെ അമരനാക്കിയാലും. സോമ, ഇന്ദ്രന്നായി പരന്നൊഴുകിയാലും.

വർഗ്ഗം–28

1 യഇന്ദോഃപവമാനസ്യാ
നുധാമാന്യക്രമീൽ

തമാഹുസ്സുപ്രജാഇതി

യസ്തേസോമാവിധന്മന

ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

പവമാനസ്യ ഇന്ദോഃ ധാമാനി യഃ അനു അക്രമീൽ	— പൂയമാനസ്യ സോമസ്യ ദ്രോണകലശാദീനിസ്ഥാനാനി യോനുക്രാമതി, അനുഗച്ഛതി
തം സു-പ്രജാഃ ഇതി ആഹുഃ	— കല്യാണപുത്രാദി പ്രജായുക്തഃ ഇതി വദന്തി
ഹേ സോമ, യഃ തേ മനഃ അവിധൽ	— ത്വദർത്ഥം മനഃ കരോതി, പരിചരതി, തമപിസുപ്രജാ ഇത്യാഹുഃ
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—ശുദ്ധീകരനായ സോമന്റെ ദ്രോണകലശാദിസ്ഥാനങ്ങളെ യാതൊരുവൻ അനുഗമിക്കുന്നുവോ, അവനെ സൽസന്താനയുക്തൻ എന്നു പറയുന്നു. പിന്നെ, അല്ലയോ സോമ, യാതൊരുവൻ അവിടേയ്ക്കു് മനസ്സർപ്പിക്കുന്നുവോ (അവിടത്തെ പരിചരിക്കുന്നുവോ), അവനെയും സൽപ്രജായുക്തനെന്നു പറയുന്നു. (അത്ര മഹാനായ) സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

2 ഋഷേമന്ത്രകൃതാംസ്തോമൈഃ

കശ്യപോദ്വർദ്ധയൻഗിരഃ

സോമന്നമസ്യരാജാനം

യോജജ്ഞേവീരുധാംപതി

രിന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

ഹേ ഋഷേ, കശ്യപ,	— സൂക്തദ്രഷ്ടരാത്മൻ, ത്വം
മന്ത്ര-കൃതാം സ്തോമൈഃ	— ഋഷീണാം സ്തോത്രൈഃ
ഗിരഃ ഉൽ-വർദ്ധയൻ	— സ്തുതിരൂപാവാചഃ ഉപര്യുപരി വർദ്ധയൻ
രാജാനം സോമം നമസ്യ	— പൂജയ
യഃ വീരുധാം പതിഃ	
ജജ്ഞേ	—വനസ്പതീനാം പാലകോജാതഃ തം സോമം നമസ്യ
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി	
സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം.—(ഇവിടെ സൂക്തദ്രഷ്ടാവായ ഋഷി തന്നോടു തന്നെ പറയുന്നു). അല്ലയോ ഋഷേ, കശ്യപ, അങ്ങ് ഋഷികളുടെ സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിരൂപങ്ങളായ വാക്കുകളെ മേൽക്കുമേൽ വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, എല്ലാവർക്കുമധീശനായ ആ സോമനെ പൂജിക്കുക. യാതൊരാൾ വനസ്പതികളുടെ നാഥനാണോ, ആ സോമനെ പൂജിക്കുക. സോമ, ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

3 സപ്തദിശോനാനാസൂര്യാ

സ്സപ്തഹോതാരഋത്വിജഃ

ദേവാആദിത്യായേസപ്ത

തേഭിസ്സോമാഭിരക്ഷന

ഇന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

സപ്ത ദിശഃ	— ഉദീചീവ്യതിരിക്താസ്സപ്തദിശഃ
നാനാ-സൂര്യാഃ	— നാനാദിഗൃതുവോ സ്സൂര്യാഃ
ഹോതാരഃ	— വഷട്കർത്താരഃ, ഹോത്രാദയഃ
സപ്ത ഋത്വിജഃ	— ഹോതാ, മൈത്രാവരുണഃ ബ്രാഹ്മണാച്ഛംസീ, പോതാ, നേഷ്ടാ, അച്ഛാവാകഃ, അഗ്നീദ്ധഃ ഇത്യേതേ

ആദിത്യാഃ	— മാർത്താണ്ഡവജ്ജിതാഃ അദിതി പുത്രാഃ, ധാത്രാദയഃ
യേ സപ്ത ദേവാഃ	— ദേവാസ്സന്തി
ഹേ സോമ, തേഭിഃ നഃ	
അഭി രക്ഷ	— അസ്മാൻ തൈർത്ത്വിഗാദിഭിഃ പാലയ
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അത്ഥം—സോമസ്ഥാനമായ വടക്കൊഴിച്ചുള്ള ഏഴു ദിക്കു കളും, ഋതുക്കളിലും ദിക്കുകളിലും മാറിമാറിയുദിക്കുന്ന സൂര്യന്മാ രും, ഹോതാവ്, മൈത്രാവരുണൻ, ബ്രാഹ്മണാച്ഛംസി, പോ തൻ, നേഷ്ടൻ, അച്ഛാവകൻ, അഗ്നീധ്രൻ എന്നീ ഏഴ് വഷട്ട് കത്താക്കളായ ഋത്വിക്കുകളും മാത്താണ്ഡനൊഴിച്ചുള്ള ഏഴ് അദിതിപുത്രന്മാരുമായ ദേവന്മാർ യാവരോ, അവരെക്കൊണ്ട് അവിടുന്നെന്നെ അഭിരക്ഷിച്ചാലും സോമ, ഇന്ദ്രനായി പര ന്നൊഴുകിയാലും

4 യത്തേരാജഞ്ഛൃതംഹവി
സ്തേനസോമാഭിരക്ഷനഃ
അരാതീവാമാനസ്താരീ
ന്മോചനഃകിഞ്ചനാമമ
ദിന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ വ 28

അന്വയം —

ഹേ രാജൻ, സോമ,	— സർവ്വേഷാം കർമ്മസാധക ത്വേന സ്വാമിൻ, സോമ,
തേ ശ്രുതം യൽ ഹവിഃ	— ത്വദീയം പക്വം യദ്ധവിരസ്തി
തേന നഃ അഭി രക്ഷ (ത്വദഭിരക്ഷിതാൻ) നഃ	— തേന ഹവിഷാസ്മാൻ രക്ഷ
അരാതി—വാ	— അരാതീത്വവാൻ ശത്രുഃ
മാ താരീൽ	— മാവധീൽ
(കിഞ്ച) നഃ കിം ചന	— അസ്മാകം കിഞ്ചിദ പിധനാദികം ശത്രുഃ
മോ ആമമൽ ച	— മാഹിംസീൽ
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ	— പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—കർമ്മസാധനത്വംകൊണ്ട് എല്ലാവർക്കുമധീശനായ സോമ, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി പക്വമായ യാതൊരു ഹവിസ്സുണ്ടോ, അതിനാൽ എന്നെ അഭിരക്ഷിച്ചാലും. അങ്ങിനെ അവിടത്തെ രക്ഷയോടുകൂടിയ എന്നെ ശത്രു ദ്രോഹിയ്ക്കരുത്. എന്റെ കയ്യിലുള്ള ധനത്തെ ശത്രു പിടിച്ചുപറ്റുകയുമരുത്. സോമ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

ഋഗ്വേദാന്തർഗ്ഗതമെങ്കിലും സംഹിതാഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കാണാത്തതും സാധാരണമായി ഓതിയ്ക്കാറില്ലാത്തതുമായ ഒരു ഋക്കുകൂടി ഇതിലുണ്ട്. അതു പരിശിഷ്ടത്തിൽ കാണാം.

5 യത്രതത്പരമംപദം
വിഷ്ണോർല്ലോകേമഹീയതേ
ദേവൈസ്സുകൃതകർമ്മഭി
സ്തത്രമാമമൃതങ്കൃധീ
ന്ദ്രായേന്ദോപരിസ്രവ

അന്വയം:—

യത്ര തത് പരമം പദം — പരമോത്കൃഷ്ടം സ്ഥാനം
സുകൃതകർമ്മഭിഃ — സുകൃതിഭിഃ
ദേവൈഃ മഹീയതേ — പൂജ്യതേ
തത്ര വിഷ്ണോഃ ലോകേ — സ്ഥാനേ
മാം അമൃതം കൃധി — അമരണങ്കുരു
ഇന്ദോ, ഇന്ദ്രായ പരി സ്രവ — പരിതഃ ക്ഷര

അർത്ഥം—എവിടെ ആ പരമസ്ഥാനം പുണ്യകർമ്മാക്കളായ ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരാൽ പൂജിയ്ക്കപ്പെടുന്നുവോ, അവിടെ ആ വിഷ്ണുലോകത്തിൽ, എന്നെ അമരനാക്കിയാലും. സോമ, ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി പരന്നൊഴുകിയാലും.

ഒമ്പതാംമണ്ഡലം സമാപ്തം

പത്താം മണ്ഡലം

വർഗ്ഗം–29–ആപ്ത്യഃ ത്രിതഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ അഗ്നിർദ്ദേവതാ

1 അഗ്രേബൃഹന്നുഷസാമൂർധ്വോഅസ്ഥാ
ന്നിർജഗന്വാന്തമസോജ്യോതിഷാഗാൽ
അഗ്നിർഭാനുനാരുശതാസ്വങ്ഗ
ആജാതോവിശ്വാസദ്മാന്യപ്രാഃ

അന്വയം:–

ബൃഹൻ ഉഷസാം അഗ്രേ	— മഹാനേഷോഗ്നിരുഷസാമുപരി, ഉഷഃ കാലേ
ഊർധ്വഃ അസ്ഥാൽ	— പ്രജ്വലിതസ്സംസ്തിഷ്ഠതി
(തതഃ) തമസഃ	
നി–ജഗന്വാൻ	— രാത്രേർന്നിഷ്ക്രാന്തവാൻ സഃ
ജ്യോതിഷാ ആ അഗാൽ	— ഗാർഹപത്യാദ്ധ്രിയമാണഃ ആഹവനീയം പ്രത്യാഗച്ഛതി
(അനന്തരം) സ്വ–അങ്ഗഃ	— ശോഭനജ്വാലാവയവഃ
ജാതഃ അഗ്നിഃ	— കർമ്മാർത്ഥമുൽപന്നസ്സഃ
രുശതാ ഭാനുനാ	— ആരോചമാനേന, തമാംസി ഹിംസകേന തേജസാ
വിശ്വാ സദ്മാനി ആ അപ്രാഃ	— സർവ്വാണിയജ്ഞഗൃഹാണ്യാപൂരയതി

അർത്ഥം—മഹാനായ ഈ അഗ്നി ഉഷഃകാലത്തിൽ പ്രജ്വലിതനായി നിലക്കൊള്ളുന്നു ഇരുളടഞ്ഞ രാത്രിയെ പുറത്താക്കുന്നവനായി, സ്വന്തം തേജസ്സോടുകൂടി ഗാർഹപത്യത്തിൽനിന്ന് ആഹവനീയത്തിലേയ്ക്കെത്തുന്നു പിന്നെ, ശോഭനജ്വാലകളാകുന്ന അവയവങ്ങളൊത്തവനായി, കർമ്മത്തിനുവേണ്ടി പിറന്നവനായി, ഭാസമാനമായ, ഇരുട്ടകറ്റുന്ന തേജസ്സുകൊണ്ട്, എല്ലാ യജ്ഞഗൃഹങ്ങളെയും പൂരിപ്പിക്കുന്നു, നിറഞ്ഞുവാഴുന്നു

2 സജാതോഗർഭോഅസിരോദസ്യോ

രഗ്നേചാരുർവ്വിഭൃതഓഷധീഷു

ചിത്രശ്ശിശുഃപരിതമാംസ്യക്തൂൻ

പ്രമാതൃഭ്യോഅധികനിക്രദദ്ഗാഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ചാരുഃ ജാതഃ — കല്യാണരൂപഃ, ഉൽപന്നഃ
ഓഷധീഷു വി-ഭൃതഃ — ഓഷധിവികാരേഷ്വരണിഷു വിശേഷേണധൃതഃ
സഃ (ത്വം) രോദസ്യോഃ ഗർഭഃ അസി — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോർഗ്ഗർഭോഭവസി (അഗ്നിരൂപസ്സൂര്യരൂപശ്ച)
(കിഞ്ച) ചിത്രഃ ശിശുഃ — ചിത്രവർണ്ണഃ, നാനാരൂപഃ ശിശുസദൃശഃ
തമാംസി അക്തൂൻ പരി — രാത്രിവൽകൃഷ്ണാഞ്ഛത്രൂൻ പരിഭവസി
(സത്വം) മാതൃ-ഭ്യഃ അധി — മാതൃഭൂതാഭ്യഓഷധീഭ്യഃ (അധിപഞ്ചമ്യർത്ഥേ)
കനിക്രദൽ പ്ര ഗാഃ — പുനഃപുനശ്ശബ്ദംകുർവ്വൻ പ്രഗച്ഛസി, പ്രജായസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, മംഗളരൂപനായുല്പന്നനും വൃക്ഷവിശേഷങ്ങളായ അരണികളിൽ കടയപ്പെട്ടവനുമായ ആ അവിടന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികൾക്ക് ഗർഭസ്ഥനാകുന്നു. (ഭൂമിയിൽ അഗ്നിയായും ദ്യോവിലാദിത്യനായും.) പിന്നെ, നാനാരൂപനും ശിശുതുല്യനുമായി രാത്രിപോലെ കറുത്ത ശത്രുക്കളെ (പാപങ്ങളെ) കീഴടക്കുന്നു. ആ അവിടുന്ന് അമ്മമാരായ വൃക്ഷാദികളിൽ നിന്ന് (ചേലേരിനാങ്ങകളിൽ നിന്ന്) വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട് നടകൊള്ളുന്നു, പിറന്നുയരുന്നു.

3 വിഷ്ണുരിത്ഥാപരമമസ്യവിദ്വാ

ഞ്ജാതോബൃഹന്നഭിപാതിതൃതീയം

ആസായദസ്യപയോഅക്രതസ്വം

സചേതസോഅഭ്യർച്ചന്ത്യത്ര

അന്വയം:—

വിദ്വാൻ ജാതഃ ബൃഹൻ വിഷ്ണുഃ	— സർവ്വജ്ഞാനാനഃ, ജാതോമഹാൻ — വ്യാപനശീലഃ, ജ്ഞാനാദി ഗുണയുക്തോഗ്നിഃ
ഇത്ഥാ അസ്യ തൃതീയം	— ഏവം ഇമം ത്രയാണാം പൂരകം (ഏകതഃ, ദ്വിതഃ, തതസ്ത്രിതഃ, തേഷു തൃതീയം) മാം
അഭി പാതി	— അഭി രക്ഷതു
(കിഞ്ച) അസ്യ സ്വം പരമം പയഃ	— അഗ്നേരാത്മീയമുൽകൃഷ്ടമുദകം
ആസാ യൽ അക്രത	— ആസ്യേനയദാ കർവ്വന്തി, യജമാനായാചന്തേ
(തദാനീം) അത്ര സചേതസഃ	— അസ്മിൻലോകേ സ്തോതാരഃ, സമാനമനസ്സാഭ്രന്തൈനം
അഭി അർച്ചന്തി	— അഭിഷ്ടുവന്തി

അർത്ഥം—എല്ലാമറിയുന്നവനായി പിറന്നവനും മഹാനും, വ്യാപനശീലനായി ജ്ഞാനം മുതലായ ഗുണങ്ങളൊത്തവനുമായ അഗ്നി, ഏകതൻ, ദ്വിതൻ എന്നിവർക്കുശേഷം മൂന്നാമനായ ത്രിതനെന്ന എന്നെ ഇപ്രകാരം രക്ഷിയ്ക്കട്ടെ. അവിടുത്തെ സ്വന്തമുൽകൃഷ്ടജലം യജമാനന്മാർ മുഖത്തുനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന വാക്കുകളാൽ യാചിയ്ക്കുമ്പോഴും, ഈ ലോകത്തിൽ അവർ ഏകമനസ്സരായാണവിടുത്തെ സ്തുതിയ്ക്കുന്നതു്.

4 അതഉത്വാപിതുഭൃതോജനിത്രീ

രന്നാവൃധംപ്രതിചരന്ത്യന്നൈഃ

താഈംപ്രത്യേഷിപുനരന്യരൂപാ

അസിത്വംവിക്ഷുമാനുഷീഷുഹോതാ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) അതഃ ഉ	— അസ്മാദേവകാരണാൽ
പിതു-ഭൃതഃ	— അന്നേന സർവ്വതോജഗതോ ധാരയിത്ര്യഃ
ജനിത്രീഃ	— ജനയിത്ര്യഃ, ഓഷധയഃ
അന്ന-വൃധം ത്വാ	— അന്നസ്യ വർദ്ധകന്ത്വാം
അന്നൈഃ പ്രതി ചരന്തി	— ഹേതുഭിഃ പരിചരന്തി, അഭിഗച്ഛന്തി
പുനഃ ഈം താഃ പ്രതി എഷി	— തതഃ ഏതാ ഓഷധീഃ പ്രതിഗച്ഛസി
അന്യ-രൂപാഃ	— ജീർണ്ണാ ഓഷധീർദ്ദാവ രൂപസ്സൻ ഗച്ഛസി
(കിഞ്ച) മാനുഷീഷു വിക്ഷു	— മനുഷ്യജാതിഷു പ്രജാസു
ത്വം ഹോതാ അസി	— ദേവാനാമാഹ്വാതാ ഭവസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അതേ കാരണത്താൽ അന്നം കൊണ്ട് ജഗത്തു മുഴുവൻ ധരിക്കുന്ന, ജാതന്ന അമ്മമാരായ സസ്യാദികൾ അന്നവർദ്ധകനായ അവിടുത്തെ ഹേതുഭൂതങ്ങളായ അന്നങ്ങളാൽ (ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ട്) പരിചരിക്കുന്നു. അപ്പോഴവിടുന്ന് ഈ സസ്യാദികളെ പ്രാപിക്കുന്നു. ജീർണ്ണിച്ച വൃക്ഷങ്ങളിൽ കാട്ടുതീയ്യായെത്തുന്നു. പിന്നെ, മനുഷ്യപ്രജകളിൽ, യാഗാനുഷ്ഠാതാക്കളിൽ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനാകുന്നു.

5 ഹോതാരഞ്ചിത്രരഥമധ്വരസ്യ

യജ്ഞസ്യയജ്ഞസ്യകേതുംരുശന്തം

പ്രത്യദ്ധിന്ദേവസ്യദേവസ്യമഹ്നാ

ശ്രിയാത്വഗ്നിമതിഥിഞ്ജനാനാം

അന്വയം:—

അധ്വരസ്യ ഹോതാരം

ചിത്ര-രഥം	— യജ്ഞസ്യദേവാനാമാഹ്വാതാരം നാനാരൂപരഥം
യജ്ഞസ്യ-യജ്ഞസ്യ	
കേതും	— സർവ്വസ്യ യജ്ഞസ്യ പ്രജ്ഞാപകം, പതാകാസ്ഥാനീയം
രുശന്തം	— ശ്വേതവർണ്ണം
മഹ്നാ ദേവസ്യ-ദേവസ്യ	— മഹത്വേന സർവ്വേഷാന്ദേവാനാം
പ്രതി-അദ്ധിം	— അദ്ധിം, ഇന്ദ്രം പ്രതിവന്തം
ജനാനാം അതിഥിം	— യജമാനാനാമതിഥിവൽപൂജ്യം
അഗ്നിം തു ശ്രിയാ	— തം ക്ഷിപ്രം ശ്രിയോർത്ഥം വയം സ്തുമഃ

അർത്ഥം—യജ്ഞത്തിന്ന് ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും എല്ലാ യജ്ഞങ്ങൾക്കും കൊടിയടയാളമായവനും വെൺനിറമുററവനും എല്ലാ ദേവന്മാൎക്കും ശ്രേഷ്ഠനായ ഇന്ദ്രനോടു തുല്യനും, യജമാനന്മാൎക്ക് അതിഥിപോലെ പൂജ്യനുമായ അഗ്നിയെ ശ്രീക്കുവേണ്ടി നാം സ്തുതിക്കുന്നു.

6 സുവസ്ത്രാണ്യധപേശനാനി

വസാനോഅഗ്നിർന്നാഭാപൃഥിവ്യാഃ

അരുഷോജാതഃപദഇളായാഃ

പുരോഹിതോരാജന്യക്ഷീഹദേവാൻ

അന്വയം:—

ഹേ രാജൻ, വസ്ത്രാണി	— ദീപ്യമാനാഗ്നേ, ആച്ഛാദകാനി തേജാംസി
അധ പേശനാനി വസാനഃ	— ഹിരണ്യസദൃശാനി, ഭാസ്വരാണ്യാച്ഛാദയൻ
പൃഥിവ്യാഃ നാഭാ	— നാഭൌ, നാഭിസ്ഥാനീയേ
ഇളായാഃ പദേ ജാതഃ	— ഉത്തരവേദ്യാം സമുൽപന്നഃ
അരുഷഃ സഃ അഗ്നിഃ	— ആരോചമാനോയോഗ്നിസ്സത്വം
പുരഃ–ഹിതഃ	— പുരതോനിഹിതഃ, പൂർവ്വസ്യാന്ദിശ്യാഹവനീയായതനേ സ്ഥാപിതസ്സൻ
ഇഹ യു ദേവാൻ യക്ഷി	— അസ്മിൻ യജ്ഞേ ക്ഷിപ്രമിന്ദ്രാദീൻ യജ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദീപ്യമാനനായ അഗ്നേ, സ്വർണ്ണതുല്യങ്ങളായ തേജസ്സുകളാകുന്ന വസ്ത്രങ്ങളാം പുതച്ച്, ഭൂമിയുടെ മുഖ്യസ്ഥാനമായ ഉത്തരവേദിയിലുൽപന്നനായി. ശോഭമാനനായ യാതൊരഗ്നിയുണ്ടോ, ആ അഗ്നിയായ അവിടുന്ന് കിഴക്കുദിക്കിൽ ആഹവനീയസ്ഥാനത്ത് സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടവനായി, ഈ യജ്ഞത്തിൽ ദേവന്മാരെ വേഗത്തിൽ യജിച്ചാലും.

7 ആഹിദ്യാവാപൃഥിവീഅഗ്നഉഭേ
സദാപുത്രോനമാതരാതതന്ഥ
പ്രയാഹ്യച്ഛോശതോയവിഷ്ഠാ
ഥാവഹസഹസ്യേഹദേവാൻ വ. 29

അന്വയം:—

ഹേ യവിഷ്ഠ, സഹസ്യ, അഗ്നേ,	— യുവതമ, സഹസഃ; ബലസ്യ പുത്രാഗ്നേ
പുത്രഃ ന ഉഭേ മാതരാ	— ക്ഷീണൌ മാതാപിതരൌ യഥാ ധനൈസ്സനോതി തഥാ

സദാ ദ്യാവാപൃഥിവീ ആ തതന്ഥ ഹി	— സർവ്വദാ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ ആതേനിഥ, സ്വതേജോഭിർവ്വി സ്താരയസി ഖലു
ഉശതഃ അച്ഛ പ്ര യാഹി	— കാമയമാനാനഭിലക്ഷ്യ പ്രകർഷേണ ഗച്ഛ
അഥ ഇഹ ദേവാൻ ആ വഹ	— അനന്തരം അസ്മിൻ യജ്ഞേ ഇന്ദ്രാദീൻ പ്രാപയ

അർത്ഥം—ഏററവും യുവാവും ബലപുത്രനുമായ അഗ്നേ, പുത്രൻ, തന്റെ അച്ഛനമ്മമാരിരുവരെ ധനങ്ങൾകൊണ്ടു പരി ചരിക്കുന്ന പോലെ അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളായ അച്ഛന മ്മമാരെ സ്വതേജസ്സുകളാൽ പരന്നു പ്രാപിക്കുന്നു. അവിടുത്തെ (അനുഗ്രഹം) ഇച്ഛിക്കുന്നവരെ ലക്ഷ്യമാക്കി വേണ്ടപോലെ വന്നാലും. പിന്നെ, ഈ യജ്ഞത്തിൽ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ ആനയിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം—30.

1 പിപ്രീഹിദേവാ്ഉശതോയവിഷ്ഠ
വിദ്വാ്ഋതൂ്ഋതുപതേയജേഹ
യേദൈവ്യാഋത്വിജസ്തേഭിരഗ്നേ
ത്വംഹോതൄണാമസ്യായജിഷ്ഠഃ

അന്വയം:—

ഹേ യവിഷ്ഠ, ഋതു–പതേ, അഗ്നേ,	— യുവതമ, ദേവയാഗകാലാനാം സ്വാമിന്നഗ്നേ,
ഉശതഃ ദേവാൻ പിപ്രീഹി	— സ്തുതീഃ കാമയമാനാന്ദേവാൻ ഹവിർഭിഃ പ്രീണയ
ഋതൂൻ വിദ്വാൻ	— യാഗകാലാഞ്ജാനാനസ്ത്വം
ഇഹ യജ	— അസ്മിൻ യജ്ഞേ ത്വാൻ യജ

(കിഞ്ച) ദൈവ്യാഃ യേ
ഋത്വിജഃ — ദേവേഷു ഭവാ യേ ഋത്വിജസ്സന്തി
തേഭിഃ — തൈസ്സഹയജ
ത്വം ഹോതൄണാം
ആ-യജിഷ്ഠഃ അസി — തേഷാമ്മദ്ധ്യേ ആദിത്യേന ദേവാനാം യഷ്ടൃതമോസി

അർത്ഥം-ഏറ്റവും യുവാവും യാഗകാലജ്ഞാതാക്കൾക്ക് സ്വാമിയുമായ അഗ്നേ, സ്തുതികാമന്മാരായ ദേവന്മാരെ ഹവിസ്സുകളാൽ പ്രീതരാക്കിയാലും. യാഗകാലങ്ങളറിയുന്ന അവിടുന്ന് ഈ യജ്ഞത്തിൽ അവരെ യജിച്ചാലും. പിന്നെ, ദേവന്മാരിൽ പെട്ട ഋത്വിക്കുകളുണ്ടല്ലൊ, അവരോടുകൂടി, യജിച്ചാലും' (ദേവർത്വിക്കുകളിൽ ചന്ദ്രൻ ബ്രഹ്മനും, ആദിത്യൻ അധ്വര്യുവും പർജ്ജന്യൻ ഉൽഗാതാവുമത്രെ.) അവിടുന്ന് ഹോതാക്കളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഏറ്റവും ദേവന്മാരെ യജിക്കുന്നവനാണല്ലൊ.

2 വേഷിഹോത്രമുതപോത്രംജനാനാം
മന്ധാതാസിദ്രവിണോദാഋതാവാ
സ്വാഹാവയങ്കൃണവാമാഹവീംഷി
ദേവോദേവാൻയജത്വഗ്നിരർഹൻ

അന്വയം:-
(ഹേ അഗ്നേ,) ജനാനാം
ഹോത്രം വേഷി — യജമാനാനാം, ഹോത്രാ ക്രിയമാണം സ്തോത്രം ത്വം കാമയസേ
ഉത പോത്രം — പോത്രാ ക്രിയമാണം സ്തോത്രഞ്ച കാമയസേ
(കിഞ്ച) മന്ധാതാ,
ഋത-വാ — മേധാവീ, സത്യവാംസ്ത്വം
ദ്രവിണഃ-ദാഃ അസി — ധനസ്യ പ്രദാതാ അസി
(അഥ പരോക്ഷകൃതഃ)
വയം ഹവീംഷി — ദേവേഭ്യോഹവീംഷി

സ്വാഹാ കൃണവാമ	—	സ്വാഹാകരവാമ, പ്രയച്ഛാമ
(തതഃ) ദേവഃ, അഹ്ൻ	—	ദീപ്യമാനഃ, നമസ്യഃ
അഗ്നിഃ ദേവാൻ യജതു	—	ഹവിർഭിഃ പൂജയതു

അത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, യജമാനന്മാക്കുവേണ്ടി ഹോതാവിനാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന സ്തോത്രം അവിടുന്നിഷ്ടപ്പെടുന്നു. അതുപോലെ പോതാവിനാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന സ്തോത്രവും ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു. മാത്രമല്ല, മേധാവിയും സത്യവാനുമായ അവിടുന്നു് ധനദാതാവായി ഭവിക്കുന്നു. (എന്നി പരോക്ഷം) നമ്മറം ദേവന്മാക്കു് ഹവിസ്സ് സ്വാഹാകരിക്കുറാവു, ഹോമിക്കാവൂ. അതിന്നുശേഷം പ്രകാശമാനനും വന്ദ്യനുമായ അഗ്നി, ദേവന്മാരെ (ആ ഹവിസ്സുകറംകൊണ്ടു്) പൂജിക്കട്ടെ.

3 ആദേവാനാമപിപന്ഥാമഗന്മ

യച്ഛക്നവാമതദനുപ്രവോള്ഹും

അഗ്നിർവ്വിദ്വാന്ഥ്സയജാൽസേദുഹോതാ

സോഅധ്വരാന്ഥ്സഋതുൻകല്പയാതി

അന്വയം:—

ദേവാനാം പന്ഥാം അപി

ആ അഗന്മ	—	ദേവലോകഗമനസാധനം പന്ഥാനം വയമാഗതാ വന്തോഭവേമ
(തഥാ) യൽ ശക്നവാമ	—	വയം യൽ കമ്മാനുഷ്ഠാതും സമത്ഥാഭവാമഃ
തൽ അനു പ്ര–വോള്ഹും	—	പ്രകഷേണാനുവോഢും, സമാപ്തിം പ്രാപയിതും സമത്ഥം ഭവേമ
(അനന്തരം) വിദ്വാൻ	—	തം പന്ഥാനഞ്ജാനാനഃ
സഃ അഗ്നിഃ യജാൽ	—	ദേവാൻ യജതു
സഃ ഇൽ ഉ ഹോതാ	—	സഏവാഗ്നിഹോമനിഷ്പാദകഃ ഭവതു

(തതഃ) സഃ അധ്വരാൻ — സഹസ്രവയജ്ഞാൻ
സഃ ഋതൂൻ കല്പയാതി — കാലാൻ കല്പയതു, കരോതു

അർത്ഥം—ദേവലോകഗമനത്തിന്നുള്ള, ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കാനുള്ള, മാർഗ്ഗം നാമെത്താവൂ. അതുപോലെ ഏതു കർമ്മമനുഷ്ഠിപ്പാൻ നാം ശക്തരാണോ അതു നിറവേററാൻ, മുഴമിക്കാൻ സമർത്ഥരാകാവൂ. പിന്നെ, ആ ദേവമാർഗ്ഗമറിയുന്ന അഗ്നി, ദേവന്മാരെ യജിക്കട്ടെ. അതേ അഗ്നി ഹോമനിർവ്വാഹകനാവട്ടെ. അവിടുന്നുതന്നെയാണ് യജ്ഞങ്ങളുണ്ടാക്കുന്നതു്. അവിടുന്നാണ് കാലങ്ങളെ കല്പിക്കുന്നതു്.

4 യദ്വോവയംപ്രമിനാമവ്രതാനി
വിദുഷാന്ദേവാഅവിദുഷ്ടരാസഃ
അഗ്നിഷ്ടദ്വിശ്വമാപൃണാതിവിദ്വാൻ
യേഭിർദ്ദേവാൻഋതുഭിഃകല്പയാതി

അന്വയം:—
ഹേ ദേവാഃ, അവിദുഃ—
ഷ്ടരാസഃ — അവിദ്വത്തരാഃ, അത്യന്തമജാനന്തഃ
വയം വഃ യത് വ്രതാനി — യുഷ്മാകം യാനികാനി ചിത് കർമ്മാണി
വിദുഷാം പ്ര-മിനാമ — വേദാജ്ഞാനതാമേവ പ്രഹിംസിതവന്തഃ
(വേദസു ജ്ഞാനതസു നിത്യനൈമിത്തികകർമ്മാണി വിലോപിതവന്തഃ)
വിദ്വാൻ അഗ്നിഃ — ഏതത്സർവ്വജ്ഞാനാനോഗ്നിഃ, സ്വിഷ്ടകൃത്
യേഭിഃ ഋതു-ഭിഃ — യാഗയോഗ്യൈഃ കാലൈഃ
തത് വിശ്വം ആ പൃണാതി— സർവ്വംകർമ്മജാതമാപൂരയതു, ഫലഹിതംകരോതു
ദേവാൻ കല്പയാതി — കർമ്മാംഗഭാവേന കല്പയതി, സമർപ്പയതു

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, ഒന്നുമറിയാത്ത ഞങ്ങരം നിങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ച കൎമ്മങ്ങളേവയൊക്കയോ, അറിവുററ നിങ്ങളെ ഹിംസിക്കുന്ന മട്ടിൽ ചെയ്യുവോ (അറിവുററ നിങ്ങളിൽ നിത്യനൈമിത്തികങ്ങളായ കൎമ്മങ്ങരം ലോപിച്ചു ലോപിച്ചു ചെയ്യുവോ) അതെല്ലാമറിയുന്ന സ്വിഷ്ടകൃത്തായ അഗ്നി, യാഗയോഗ്യങ്ങളായ കാലങ്ങളിൽ സാംഗഭാവത്തോടുകൂടി, ദേവന്മാൎക്കു സമൎപ്പിക്കുന്ന ക്രിയകളെക്കൊണ്ടു്, ഞങ്ങളുടെ ആ കൎമ്മസമൂഹത്തെ മുഴുവൻ പൂൎണ്ണമാക്കട്ടെ, ഫലവത്താക്കട്ടെ.

5 യൽപാകത്രാമനസാദീനദക്ഷാ

നയജ്ഞസ്യമന്വതേമൎത്യാസഃ

അഗ്നിഷ്ടദ്ധോതാക്രതുവിദ്വിജാനൻ

യജിഷ്ഠോദേവാംഋതുശോയജാതി

അന്വയം:—

ദീന—ദക്ഷാഃ മൎത്യാസഃ	—	സതതയാജനേന ദീനബലാ മനുഷ്യാഃ, ഋത്വിജഃ
പാക—ത്രാ മനസാ	—	പാകേന, പക്തവ്യേന മനസാ യുക്തസ്സന്തഃ
യജ്ഞസ്യ യൽ ന മന്വതേ	—	യൽകൎമ്മ ന ജാനന്തി
തൽ വി—ജാനൻ	—	തൽകൎമ്മജാനാനഃ
ഹോതാ, ക്രതു—വിൽ	—	ദേവാനാമാഹ്വാതാ, കൎമ്മവിൽ
യജിഷ്ഠഃ അഗ്നിഃ	—	അതിശയേന ദേവാനാം യഷ്ടാ, സ്വിഷ്ടകൃൽ
ഋതു—ശഃ ദേവാൻ യജാതി	—	സ്വേസ്വേ യോഗ്യകാലേ യജതു

അൎത്ഥം—തുടൎച്ചയായി യാഗം കഴിപ്പിക്കൽകൊണ്ടു് ക്ഷീണിച്ച മനുഷ്യരായ ഋത്വിക്കുകരം, പാകംകെട്ട മനസ്സോത്തവരായി യജ്ഞത്തെസ്സംബന്ധിച്ച ഏതു കൎമ്മമറിയുന്നില്ലയോ, അതറിയുന്നവനും ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും കൎമ്മജ്ഞനും ഏററവും ദേവന്മാരെ യജിക്കുന്നവനും സ്വിഷ്ടകൃത്തുമായ ആ അഗ്നി, അതാതു ദേവന്മാരെ വേണ്ടവേണ്ട കാലത്തു് യജിക്കട്ടെ. (ക്ഷീണംകൊണ്ടും മററും ഓൎമ്മക്കേടുവന്നു് ന്യൂനതകളേററ കൎമ്മങ്ങരം സൎവ്വ

ണരും സർവ്വദാ ജാഗരൂകനുമായ അഗ്നി നികത്തി നേരെയാ
ക്കട്ടെ.)

6 വിശ്വേഷാംഹ്യധ്വരാണാമനീകം

ചിത്രങ്കേതുഞ്ജനിതാത്വാജജാന

സആയജസ്വനൃവതീരനുക്ഷാ

സ്പാർഹാഇഷഃക്ഷുമതീർവ്വിശ്വജന്യാഃ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) വിശ്വേഷാം ഹി അധ്വരാണാം — സർവ്വേഷാം ഏവ യജ്ഞാനാം
അനീകം, ചിത്രം, കേതും, ത്വാ — മുഖം, നാനാരൂപം, പ്രജ്ഞാപകം ത്വാം
ജനിതാ ജജാന — പ്രജാപതിർജ്ജനയാമാസ
സഃ (ത്വം) നൃവതീഃ ക്ഷാഃ അനു — നൃഭിര്യുക്താഃ പൃഥിവീരനുക്രമേണ
സ്പാർഹാഃ ക്ഷുമതീഃ — സ്പൃഹണീയാനി, സ്തുതിമന്ത്രലക്ഷണശബ്ദവന്തി
വിശ്വജന്യാഃ ഇഷഃ ആ യജസ്വ — സർവ്വജനഹിതാനി ഹവിരന്നാനി യജസ്വ, പ്രയച്ഛ

അർത്ഥം:- അല്ലയോ അഗ്നേ, എല്ലാ യജ്ഞങ്ങൾക്കും പ്രമുഖനും നാനാരൂപനും കൊടിയടയാളവുമായി അവിടുത്തെ ബ്രഹ്മാവാണ് ജനിപ്പിച്ചത്. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് മനുഷ്യരോടുകൂടിയ ഭൂവിഭാഗങ്ങളെ സ്പൃഹണീയങ്ങളും മന്ത്രശബ്ദങ്ങളൊത്തവയും സർവ്വജനഹിതങ്ങളുമായ ഹവിരന്നങ്ങളെക്കൊണ്ട് യജിച്ചാലും, ഹവിരന്നങ്ങൾ നല്കിയാലും.

7 യന്ത്വാദ്യാവാപൃഥിവീയന്ത്വാപ

സ്ത്വഷ്ടായന്ത്വാസുജനിമാജജാന

പന്ഥാമനുപ്രവിദ്വാൻപിതൃയാണം

ദ്യുമദഗ്നേസമിധാനോവിഭാഹി

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, യം ത്വാ

ദ്യാവാപൃഥിവീ	— ത്വാം അഗ്ന്യാത്മനാ ജനിതവത്യൌ
(തഥാ) യം ത്വാ ആപഃ	— മേഘേ വിദ്യുദാത്മനാസ്ഥിത ഞ്ജനിതവത്യഃ
(കിഞ്ച) സു-ജനിമാ	
ത്വഷ്ടാ	— ശോഭനജനനഃ പ്രജാപതിഃ
യം ത്വാ ജജാന	— ജനയാമാസ
പിതൃ-യാനം പന്ഥാം	— പിതരോയേന മാര്ഗ്ഗേണ ഗച്ഛന്തി, തം ഹവിർവ്വഹനമാർഗ്ഗം
അനു പ്ര-വിദ്വാൻ	— പ്രജാനംസ്ത്വം
സം-ഇധാനഃ	— സമിദ്ധ്യമാനസ്സൻ
ദ്യു-മൽ വി ഭാഹി	— ദീപ്തിയുക്തം യഥാ തഥാ ദീപ്യസ്വ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, യാതൊരുവിട്ടത്തെ അഗ്നിരൂപനായി ദ്യാവാപൃഥിവികളുളവാക്കിയോ, അതുപോലെ മേഘത്തിലിടിമിന്നലായി യാതൊരവിട്ടത്തെ ജലങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിയോ, പിന്നെ ശോഭനജന്മാവായ പ്രജാപതി ജനിപ്പിച്ചുവോ, പിതാക്കൾ പോകുന്ന, ഹവിസ്സേന്തുന്ന മാർഗ്ഗം നന്നായറിയുന്ന ആ അവിടുന്നു്, ആളിക്കത്തി പ്രകാശയുക്തമാംവണ്ണം തിളങ്ങിയാലും.

വൎഗ്ഗം—31.

1 ഇന്ദോർരാജന്നരതിസ്സമിദ്ധോ
രൌദ്രോദക്ഷായസുഷുമാംഅദർശി
ചികിദ്വിഭാതിഭാസാബൃഹതാ
സിക്നീമേതിരുശതീമപാജൻ

അന്വയം;—

ഹേ രാജൻ, ഇനഃ	— ദീപ്യമാനാഗ്നേ, ത്വം സർവ്വസ്യേശ്വരോ ഭവസി

(അഥ പരോക്ഷഃ)
അരതിഃ — ഹവിരാദായ ദേവാൻ പ്രതിഗന്താ
സം-ഇദ്ധഃ, രൌദ്രഃ — സന്ദീപ്തഃ, ശത്രൂണാം ഭയങ്കരഃ
സുസ-മാൻ — സുഷ്ഠുസൂയതേ ഇതിസുഷ്ഃ, സോമഃ, തദ്വാനഗ്നിഃ
ദക്ഷായ അദർശി — യജമാനാനാം ധനാദിവൃദ്ധ്യർത്ഥം സർവ്വൈർദ്ദൃശ്യതേ
(കിഞ്ച) ചികിൽ വി ഭാതി — സർവ്വജ്ഞാനോഗ്നിർവ്വിശേഷേണ ദീപ്യതേ
(തഥാ) ബൃഹതാ ഭാസാ — മഹതാ, ജ്വാലാലക്ഷണേന തേജസാ
രുശതീം അപ-അജൻ — ശ്വേതവർണ്ണാന്ദീപ്തിമപഗമയൻ,
അസിക്നീം ഏതി — സായംഹോമസിദ്ധ്യർത്ഥം രാത്രിങ്ഗച്ഛതി
(തതോരാത്രിം പരിത്യജൻ പ്രാതർഹോമസിദ്ധ്യർത്ഥമുഷസങ്ഗച്ഛതി)

അർത്ഥം—ദീപ്യമാനനായ അഗ്നേ, അവിടന്ന് എല്ലാററിന്നുമീശ്വരനാകുന്നു. (എന്നി പരോക്ഷം) ഹവിസ്സേന്തി ദേവന്മാരെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നവനും,ആളികത്തുന്നവനും ശത്രുക്കാംക്ക് ഭയങ്കരനും സോമത്തോടുകൂടിയവനുമായ അഗ്നി യജമാനന്മാക്ക് ധനാദികളുടെ അഭിവൃദ്ധിക്കായെല്ലാവരാലും കാണപ്പെടുന്നു. എല്ലാമറിയുന്നവനായി പ്രകാശിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ, മഹത്തായ, ജ്വാലാരൂപമായ തേജസ്സോടുകൂടി വെൺനിറമുററ പ്രകാശത്തെ പുറത്തുവിട്ട്, സായംസന്ധ്യയ്ക്കുള്ള ഹോമത്തിന്നായി രാത്രിയെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നു. പിന്നീട് രാത്രിയെ വിട്ട്, പ്രാതഃകാലത്തെ ഹോമത്തിന്നായി ഉഷസ്സിനെ അണയുന്നു. (സൂര്യനിൽ നിന്ന് ഭിന്നമായി അഗ്നിക്ക് രാവുംപകലുമൊരുപോലെ)

2 കൃഷ്ണാംയദേനീമഭിവർപ്പസാഭൂ

ജ്ജനയൻയോഷാംബൃഹതഃപിതുർജ്ജാം

ഊർധ്വംഭാനുംസൂര്യസ്യസ്തഭായ

ന്ദിവോവസുഭിരരതിർവ്വിഭാതി

അന്വയം:—

(സോഗ്നിഃ) യൽ കൃഷ്ണാം	— യദാ കൃഷ്ണവർണ്ണാംഗച്ഛന്തീം
ഏനീം	— രാത്രിം
ബൃഹതഃ പിതുഃ	— മഹതഃ സർവ്വസ്യ പാലയിതുഃ പിതൃഭൂതാദാദിത്യാൽ
ജാം യോഷാം ജനയൻ	— ജായമാനാമുഷസമഭിവ്യഞ്ജയൻ
വർപ്പസാ അഭി ഭൂൽ	— ആത്മീയയാ ജ്വാലയാഭിഭവതി
(തദാനീം) അരതിഃ	— ഗമനശീലോഗ്നിഃ
ദിവഃ വസു-ഭിഃ	— ദ്യുലോകസ്യ വാസയിതൃഭിഃ, ആച്ഛാദകൈരാത്മീയൈ സ്തേജോഭിഃ
സൂര്യസ്യ ഭാനും ഊർധ്വം സ്തഭായൻ	— ദീപ്തിമുപരിഷ്ടാൽ സ്തംഭയൻ
വി ഭാതി	— വിശേഷേണ ദീപ്യതേ

അർത്ഥം—ആ അഗ്നി കറുത്തുപോകുന്ന രാത്രിയെ, മഹാനായ, ലോകപാലനായ, അച്ഛനായ ആദിത്യങ്കൽനിന്നുളവായ ഉഷസ്സിനെ ഉല്പാദിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, സ്വന്തം ജ്വാലാരൂപമായ തേജസ്സാൽ കീഴടക്കുമ്പോൾ, ഗമനശീലനായ അവിടന്നു് ദ്യുലോകത്തെ മൂടുന്ന തൻെറ തേജസ്സുകൾകൊണ്ടു്, സൂര്യനെ മുകളിൽ സ്തംഭിപ്പിച്ചു നിർത്തി, നന്നായി പ്രകാശിക്കുന്നു (ഉഷസ്സിൽ പൂർണ്ണമായ സൂര്യോദയത്തിന്നുമുമ്പഗ്നി ഹോമകുണ്ഡങ്ങളിൽ പ്രകാശിച്ചുതുടങ്ങുന്നു)

3 ഭദ്രോഭദ്രയാസചമാനആഗാൽ
സ്വസാരംജാരോഅഭ്യേതിപശ്ചാൽ
സുപ്രകേതൈർദ്യുഭിരഗ്നിർവ്വിതിഷ്ഠ
ന്നുശദ്ഭിർവ്വർണ്ണൈരഭിരാമമസ്ഥാൽ

അന്വയം:—

ഭദ്രഃ ഭദ്രയാ സചമാനഃ	— കല്യാണോഗ്നിഃ കല്യാണയാ ദീപ്ത്യാസംഗച്ഛമാനഃ

ആ അഗാൽ — ആജഗാമ, ഗാർഹപത്യാ ദാഹവനീയമാഗച്ഛതി
പശ്ചാൽ ജാരഃ — ശത്രൂണാഞ്ജരയിതാഗ്നിഃ
സ്വസാരം അഭി ഏതി — സ്വയംസാരിണീമുഷസമഭി ഗച്ഛതി
(തഥാ) സു–പ്രകേതൈഃ ദ്യു–ഭിഃ — സുപ്രജ്ഞാനൈസ്തേജോഭിസ്സഹ
വി–തിഷ്ഠൻ അഗ്നിഃ — സർവ്വതോവർത്തമാനസ്സന്നഗ്നിഃ
രുശൽ–ഭിഃ വർണ്ണൈഃ — ശ്വേതൈർവ്വാരകൈരാത്മീയൈ സ്തേജോഭിഃ
രാമം അഭി അസ്ഥാൽ — കൃഷ്ണം, ശാർവ്വരന്തമസ്സായം ഹോമകാലേ അഭിഭൂയ തിഷ്ഠതി

അർത്ഥം–മംഗളകരനായ അഗ്നി ശുഭകരമായ പ്രകാശത്തോടുചേർന്നവനായി ഗാർഹപത്യത്തിൽ നിന്ന് ആഹവനീയത്തിലേക്ക് പോകുന്നു. പിന്നെ, ശത്രുക്കളെ ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന അവിടന്ന്, സ്വയം വന്നുചേരുന്ന ഉഷസ്സിനെ പ്രാപിക്കുന്നു. നല്ല പ്രജ്ഞാനമുററ തേജസ്സുകളോടുകൂടി എമ്പാടും പടർന്നുവർത്തിക്കുന്നവനായി, അഗ്നി വെളുത്ത, ഇരുട്ടകററുന്ന സ്വന്തം ജ്യോതിസ്സുകൾകൊണ്ട്, സായംസന്ധ്യാഹോമകാലത്തിൽ രാവിരുട്ടിനെ കീഴടക്കി നിലകൊള്ളുന്നു.

4 അസ്യയാമാസോബൃഹതോനവഗ്നൂ
നിന്ധാനാഅഗ്നേസ്സഖ്യുശ്ശിവസ്യ
ഈഡ്യസ്യവൃഷ്ണോബൃഹതസ്സ്വാസോ
ഭാമാസോയാമന്നക്തവശ്ചികിത്രേ

അന്വയം:–

ബൃഹതഃ അസ്യ, അഗ്നേഃ
ഇന്ധാനാഃ — മഹതസ്സ്യ ദീപ്യമാനാഃ
യാമാസഃ വഗ്നൂൻ ന — രശ്മയസ്സ്തുതികാരിണോജനാൻ ന ബാധന്തേ
(കിഞ്ച) സഖ്യുഃ ശിവസ്യ — സഖീഭൂതസ്യ കല്യാണസ്യ

ഈഡ്യസ്യ, വൃഷ്ണഃ,
ബൃഹതഃ — സ്തോതവ്യസ്യ, കാമാനാം വർഷിതുഃ, മഹതഃ
സു–ആസഃ — ശോഭനാസ്യസ്യ, അസ്യാഗ്നേ സംഭൃതാഃ
അകത്രവഃ — തമാംസ്യപഗമയന്തഃ
ഭാമാസഃ യാമൻ
ചികിത്രേ — അപ്രസഹ്യാരശ്മയഃ യജ്ഞേ സർവ്വതോജജ്ഞിരേ, പ്രഥിതാ അഭുവൻ

അർത്ഥം—മഹാനായ ആ അഗ്നിയുടെ പ്രകാശമാനങ്ങളായ രശ്മികൾ സ്തോതാക്കളെ ഉപദ്രവിയ്ക്കുന്നില്ല. സ്തുത്യനും സ്തോതാവും തമ്മിലുള്ള ബന്ധംകൊണ്ടു സഖീഭൂതനും മംഗളകരനും പൂജ്യനും കാമവർഷകനും മഹാനുമായ ആ ശോഭനമുഖന്റെ മുമ്പിലെത്തുന്ന, ഇരുട്ടകളകററുന്നവയും പൊറുക്കാൻ വയ്യാത്തവയുമായ രശ്മികൾ യജ്ഞത്തിലെമ്പാടുമുളവായി

5 സ്വനാനയസ്യഭാമാസഃപവന്തേ
രോചമാനസ്യബൃഹതസ്സുദിവഃ
ജ്യേഷ്ഠേഭിര്യസ്തേജിഷ്ഠൈഃക്രീളുമദ്ഭി
ർവർഷിഷ്ഠേഭിർഭാനുഭിർന്നക്ഷതിദ്യാം

അന്വയം:—
രോചമാനസ്യ, ബൃഹതഃ,
സു–ദിവഃ — ദീപ്യമാനസ്യ, മഹതഃ, ശോഭനദീപ്തേഃ
യസ്യ ഭാമാസഃ — യസ്യാഗ്നേർദ്ദീപ്താരശ്മയഃ
സ്വനാഃ ന പവന്തേ — മരുത്ഇവ ശബ്ദംകുർവ്വന്തോ ഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) യഃ ജ്യേഷ്ഠേഭിഃ തേജിഷ്ഠൈഃ, — അത്യന്തം പ്രശസ്തൈഃ
ക്രീളുമത്–ഭിഃ — തേജസ്വിതമൈഃ, ക്രീഡനവദ്ഭിഃ

വർഷിഷ്ഠേഭിഃ ഭാനു-ഭിഃ	—	പ്രവൃദ്ധതമൈരശ്മിഭിഃ
ദ്യാം നക്ഷതി	—	ദ്യുലോകം വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം—പ്രകാശമാനനും മഹാനും ശോഭനഭാസ്സുമായ ആരുടെ തിളങ്ങുന്ന രശ്മികൾ മിത്രങ്ങളെന്നപോലെ ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു ചരിക്കുന്നുവോ, ആർ അത്യന്തം പ്രശസ്തങ്ങളും ഏറ്റവും തേജസ്സുറ്റവയും കളിച്ചുപുളയ്ക്കുന്നവയും അധികം വർദ്ധിച്ചവയുമായ തേജസ്സുകളോടുകൂടി ദ്യുലോകത്തെ വ്യാപിക്കുന്നുവോ,

6 അസ്യശുഷ്മാസോദദൃശാനപവേഃ
ജേഹമാനസ്യസ്വനയന്നിയുദ്ഭിഃ
പ്രത്നേഭിര്യോരുശദ്ഭിർദ്ദേവതമോ
വിരേഭദ്ഭിരരതിർഭാതിവിഭ്വാ

അന്വയം:—

ദേവ-തമഃ, അരതിഃ	—	ദേവാനാം മുഖ്യഃ, ഗന്താ
വി-ഭ്വാ യഃ	—	വിവേചനശീലഃ, മഹാൻ യോഗ്നിഃ
പ്രത്നേഭിഃ, രുശത്-ഭിഃ	—	പുരാണൈഃ, ശോഭനവർണ്ണൈഃ
രേഭത്-ഭിഃ	—	ശബ്ദായമാനൈരശ്മിഭിഃ
വി ഭാതി	—	വിവിധന്ദീപ്യതേ
ദദൃശാന-പവേഃ	—	ദർശനീയജ്വാലസ്യ
ജേഹമാനസ്യ	—	ഹവിരാദായ ദേവാൻ പ്രതിഗച്ഛതഃ
അസ്യ ശുഷ്മാസഃ	—	അസ്യാഗ്നേശ്ശോഷകാഃ
നിയുത്-ഭിഃ	—	(നിയുതഃ വായോരശ്വാഃ) തദ്യുക്തൈഃ, വായുഭിസ്സംയുക്താ രശ്മയഃ
സ്വനയൻ	—	ശബ്ദായന്തേ

അർത്ഥം—ദേവന്മാരിൽ മുഖ്യനും ഗമനശീലനും മഹാനുമായ യാതൊരഗ്നി പുരാണങ്ങളും വെൺനിറമുറ്റവയും ശബ്ദിക്കുന്നവയുമായ തേജസ്സുകളോടുകൂടി പലപാട് പ്രകാശിക്കുന്നുവോ, ദർശനീയജ്വാലകളോടുകൂടിയവനും ഹവിസ്സേന്തി ദേവന്മാരെ പ്രാപി

കുന്നവനുമായ ആ അഗ്നിയുടെ മെയ്യ് മെലിയിക്കുന്ന തേജസ്സു കളാം നിയുക്തങ്ങളെന്ന കുതിരകളൊത്ത വായുക്കളോടു ചേർന്ന് ശബ്ദിക്കുന്നു. (യുഗ്മകം)

7 സത്വ്ആവക്ഷിമഹിനആച്സഥ്സി
ദിവസ്പൃഥിവ്യോരരതിര്യുവത്യോഃ
അഗ്നിസ്സുത്രുകസ്സുത്രുകേഭിരശ്വൈ
രഭസ്വദ്ഭീരഭസ്വാഹഗമ്യാഃ വ. 31

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) സഃ	
(ത്വം) നഃ	— അസ്മദീയേ യജ്ഞേ
മഹി ആ വക്ഷി	— മഹതോദേവാനാവഹ
(കിഞ്ച) യുവത്യോഃ	
ദിവഃപൃഥിവ്യോഃ	— പരസ്പരമ്മിശ്രിതയോർദ്യാവാ പൃഥിവ്യോർമ്മദ്ധ്യേ
അരതിഃ ആ സഥ്സി ച	— സൂര്യാത്മനാഗന്താത്വമസ്മാകം യജ്ഞമാസീദ ച
(തഥാ) സു–ത്രുകഃ	— സുഗമഃ, സ്തോതൃഭിസ്സുഖേന പ്രാപ്യവ്യഃ
രഭസ്വാൻ അഗ്നിഃ	— വേഗവാനഗ്നിസ്ത്വം
സു–ത്രുകേഭിഃ രഭസ്വൽ–ഭിഃ	— സുഗമൈർവ്വേഗവത്ഭിഃ
അശ്വൈഃ ഇഹ ആ ഗമ്യാഃ	— രോഹിന്നാമകാശ്വൈരസ്മദീയേ യജ്ഞേ ആഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിൽ മഹാന്മാരായ ദേവന്മാരെ ആനയിച്ചാലും. അന്യോന്യം ചേർന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ സൂര്യരൂപത്തിൽ ചരിക്കുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ വന്നിരുന്നാലും. അതുപോലെ സ്തോതാക്കൾക്ക് എളുപ്പം പ്രാപിക്കാവുന്നവനും വേഗവാനുമായ അഗ്നിയായ അവി

ടന്നു്, സൃഗമങ്ങളും വേഗവത്തുകളുമായ രോഹിത്തുകളെന്ന കുതിരകളോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ വന്നാലും।

വർഗ്ഗം—32.

1 പ്രതേയക്ഷിപ്രത്ഇയക്ഷിമന്മ
ഭുവോയഥാവന്ദ്യോനോഹവേഷു
ധന്വന്നിവപ്രപാഅസിത്വമഗ്ന
ഇയക്ഷവേപൂരവേപ്രത്നരാജൻ

അന്വയം:—

ഹേ പ്രത്ന, രാജൻ, അഗ്നേ,— പുരാണ, ജഗത്സ്വാമിന്നഗ്നേ,
തേ പ്ര യക്ഷി — തുഭ്യം ഹവിഃ പ്രയച്ഛാമി
മന്മ തേ പ്ര ഇയക്ഷി — സ്തുതിം ത്വദർത്ഥം പ്രേരയാമി, ഉച്ചാരയാമി
വന്ദ്യഃ നഃ ഹവേഷു — സർവ്വൈർവ്വന്ദനീയസ്ത്വമസ്മദീയേഷുദേവാഹ്വാനേഷു
യഥാ ഭുവഃ — യഥാ സന്നിഹിതോ ഭവസി
(തഥാ) ത്വം ഇയക്ഷവേ, പൂരവേ — യഷ്ടുമിച്ഛതേ, ഹവിർഭിർദ്ദേവാൻ പൂരയിത്രേ യജമാനായ
ധന്വൻ_ഇവ പ്ര-പാ അസി — മരൌ, നിരുദകപ്രദേശേ ജലാശയമിവ ഭവസി

അർത്ഥം—പുരാണനും ജഗത്തിന്നു സ്വാമിയുമായ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്കായി ഞാൻ ഹവിസ്സേകുന്നു. അവിടത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് സ്തുതിചൊല്ലുന്നു. എല്ലാവരാലും വന്ദ്യനായ അവിടുന്നു് ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ദേവന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ച വിളികളിൽ എപ്രകാരമേർപ്പെടുന്നുവോ, അപ്രകാരമവിടുന്നു് യജ്ഞേച്ഛുവും ഹവിസ്സുകളാൽ ദേവന്മാരെ മൂടുന്നവനുമായ യജമാനന്നു് മരുഭൂമിയിലെ ജലാശയമെന്നപോലെയാകുന്നു.

2 യന്ത്വാജനാസോഅഭിസഞ്ചരന്തി

ഗാവഉഷ്ണമിവവ്രജംയവിഷ്ഠ

ദൂതോദേവാനാമസിമർത്യാനാ

മന്തർമ്മഹാശ്ചരസിരോചനേന

അന്വയം:-

ഹേ യവിഷ്ഠ, യം ത്വാ ജനാസഃ	— യുവതമ, യം ത്വാം ഫല പ്രാപ്ത്യർത്ഥം യജമാനാഃ
ഗാവഃ ഉഷ്ണം-ഇവ വ്രജം	— ശീതാർത്താ ഉഷ്ണം ഗോഷ്ഠമഭി ഗച്ഛന്തി തദ്വൽ
അഭി സം-ചരന്തി	— അഭിതഃ പരിചരന്തി
(സത്വം) ദേവാനാം മർത്യാനാം	— ഇന്ദ്രാദീനാം മനുഷ്യാണാഞ്ച
ദൂതഃ അസി	— ഹവിഷ്പ്രാപണദ്വാരാ
(തതഃ) മഹാൻ അന്തഃ	— മഹാംസ്ത്വം ദ്യാവാപൃഥിവ്യോ ർമ്മദ്ധ്യേ ഹവീംഷ്യാദായ
രോചനേന ചരസി	— അന്തരിക്ഷേണ ഗച്ഛസി (തന്ത്വാം സ്തുമഃ)

അർത്ഥ-അല്ലയോ യുവതമനായ അഗ്നേ, യാതൊരവിടത്തെ യജമാനന്മാർ ഫലസിദ്ധിയ്ക്കായി, പശുക്കൾ തണുപ്പകററാൻ ചൂടററ തൊഴുത്തിൽ പോകുന്നപോലെ, അടുത്തിരുന്ന് പരിസ്തുന്നുവോ ആ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർക്കും മനുഷ്യർക്കും ഹവിസ്സേത്തുന്ന വഴിയ്ക്ക് ദൂതനാകുന്നു. അതിനാൽ മഹാനായ അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ ഇടയിൽ ഹവിസ്സേന്തിക്കൊണ്ട്, അന്തരിക്ഷത്തിലൂടെ ചരിയ്ക്കുന്ന ആ അവിടത്തെ സ്തുതിയ്ക്കുന്നു.

3 ശിശുന്നത്വാജേന്യംവർദ്ധയന്തീ

മാതാബിഭർത്തിസചനസ്യമാനാ

ധനോരധിപ്രവതായാസിഹര്യ

ഞ്ജിഗീഷസേപശുരിവാവസൃഷ്ടഃ

അന്വയം:–

(ഹേ അഗ്നേ,) ജേന്യം	
ത്വാ	— ജയശീലന്ത്വാം
ശിശ്രും ന വദ്ധയന്തീ	
മാതാ	— പുത്രമിവ പാലയന്തീ പൃഥിവീ
സചനസ്യമാനാ	
ബിഭത്തി	— സമ്പക്മെിച്ഛന്തീ സതീ ധാരയതി
(സത്വം) ഹര്യൻ ധന്വോഃ	
അധി	— കാമയമാനഃ അന്തരിക്ഷാൽ
പ്ര–വതാ യാസി	— പ്രവണേന മാർഗ്ഗേണ യജ്ഞം പ്രതിഗച്ഛസി
(കിഞ്ചത്വം) അവ–സൃഷ്ടഃ	— യഷ്ട്യഭിഹ്വവിരാദായ
പശുഃ–ഇവ	— യഥാ വിമുക്തഃ പശുർഗ്ഗോഷ്ഠം പ്രത്യാഗച്ഛതി തദ്വൽ
ജിഗീഷസേ	— ദേവാൻ പ്രതിഗന്തുങ്ഗച്ഛസി

അർത്ഥം–അല്ലയോ അഗ്നേ, ജയശീലനായ അവിടത്തെ, മകനെപ്പോലെ പോററുന്ന അമ്മയായ ഭൂമി നിത്യസമ്പർക്കമിച്ഛിച്ച് ധരിക്കുന്നു, കൈക്കൊള്ളുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് യജ്ഞേച്ഛുവായി അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്ന് താഴെ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ യജ്ഞത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, യഷ്ടാക്കളാൽ വിടപ്പെട്ട്, ഹവിസ്സേന്തിയ അവിടുന്ന്, വിട്ട പശു തൊഴുത്തിലേയ്ക്ക് മടങ്ങിപ്പോകുന്നപോലെ, ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കാൻ പോകുന്നു.

4 മൂരാഅമൂരനവയഞ്ചികിത്വോ

മഹിത്വമഗ്നേത്വമങ്ഗവിത്സേ

ശയേ വവ്രിശ്ചരതിജിഹ്വയാദ

ന്റേരിഹ്വതേയുവതിംവിശ്പതിസ്സൻ

അന്വയം:—

ഹേ അമൂര, ചികിത്വഃ അഗ്നേ,	— അമൂഢ, അതഏവ ചേതനവന്നഗ്നേ,
മൂരാഃ വയം ന	– മൂഢാവയന്തവ മാഹാത്മ്യന്ന ജാനീമഃ
(കിന്തു) ത്വം അങ്ഗ, മഹി-ത്വം വിത്സേ	— ത്വമേവ തവ മഹത്വഞ്ജാനാസി
(അഥപരോക്ഷഃ, കിഞ്ച) വവ്രിഃ ശയേ	— ജീർണ്ണഃ ഓഷധീസങ്ഗശ്ശേതേ
(തഥാ) ജിഹ്വയാ അദൻ ചരതി	— ജ്വാലയാ ഹവിംഷി ഭക്ഷയംശ്ചരതി
(കിഞ്ച) വിശ്പതിഃ സൻ	— വിശാം സ്വാമീ സൻ
യുവതിം രേരിഹ്യതേ	— ദീൎഘപ്രസൃതയാ ജിഹ്വയാത്മനോമിശ്രയിത്രീമാഹുതിം ലേഢി ആസ്വാദയതി

അൎത്ഥം—അമൂഢനും അതുകൊണ്ടുതന്നെ ചേതനാവാനുമായ അഗ്നേ, മൂഢന്മാരായ ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ മാഹാത്മ്യമറിയുന്നില്ല. അവിടുന്നു മാത്രമേ അവിടുത്തെ മഹത്വമറിയുന്നുള്ളൂ. (ഏനി പരോക്ഷം) അഗ്നി ജീർണ്ണനായി മങ്ങി മരമുട്ടികൾ തൊട്ടുകിടക്കുന്നു. പിന്നെ ജ്വാലയാകുന്ന നാവിനാൽ ഹവിസ്സുകൾ ഭക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുന്നു. പ്രജകൾക്ക് സ്വാമിയായി തനിയ്ക്കു ചേൎന്ന ആഹുതിയെ നീണ്ട നാവുകൊണ്ടു നക്കുന്നു, നുകരുന്നു.

5 ക്കൂചിജ്ജായതേസനയാസുനവ്യോ
വനേതസ്ഥൌപലിതോധൂമകേതുഃ
അസ്നാതാപോവൃഷഭോനപ്രവേതി
സചേതസോയംപ്രണയന്തമൎത്താഃ

അന്വയം:—

നവ്യഃ സനയാസു — സ്തുത്യോഗ്നിഃ പുരാണീഷു ജീർണ്ണാസ്വോഷധീഷു, അരണീഷു

കു-ചിത് ജായതേ — കചിജ്ജായതേ

(തഥാ) പലിതഃ

ധൂമ-കേതുഃ — പാലയിതാ, ശ്വേതവർണ്ണോ ധൂമ പ്രജ്ഞാനഃ

വനേ തസ്ഥൌ — സർവ്വസ്മിന്നരണ്യേ തിഷ്ഠതി

അസ്നാതാ — അനപേക്ഷിതസ്നാനഃ, സർവ്വദാ ശുദ്ധോഗ്നിഃ

വൃഷഭഃ ന — യഥാ വൃഷഭഃ തൃഷ്ണോപശമനാർത്ഥം ഉദകാനി ഗച്ഛതി തദ്വൽ

ആപഃ പ്രവേതി — ശാന്ത്യർത്ഥമപഃ പ്രഗച്ഛതി

മർത്താഃ സ-ചേതസഃ — മനുഷ്യാഃ, ഋത്വിജസ്സമാന മനസ്സാസ്സന്തഃ

യം പ്ര-നയന്ത — ഹവിർഭിഃ പ്രീണയന്തി

അർത്ഥം—സ്തുത്യനായ അഗ്നി പഴയ മരമുട്ടികളിൽ, അരണികളിലെവിടേയോ ജനിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ പാലയിതാവായി (വെൺനിറമുററവനായി) പുകയാകുന്ന കൊടിയോടുകൂടിയ അവിടുന്നു കാട്ടിലെല്ലാം വർത്തിക്കുന്നു. കുളിയ്ക്കാതെ ശുദ്ധനായ അവിടുന്ന്, കാള ദാഹിച്ച് വെള്ളത്തോടിപ്പോകുന്നപോലെ, ശാന്തിക്കുവേണ്ടി ജലങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു. മനുഷ്യരായ ഋത്വിക്കുകൾ ഏകമനസ്സോത്തവരായി അവിടുത്തെ ഹവിസ്സുകളാൽ പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നു.

6 തനൂത്യജേവതസ്കരാവനർഗ്ഗൂ

രശനാഭിർദ്ദശഭിരഭ്യധീതാം

ഇയന്തേഅഗ്നേനവ്യസീമനീഷാ

യുക്ഷ്വാരഥന്നശുചയദ്ഭിരംഗൈഃ

ന്വയം:—

ഹ അഗ്നേ, വനഗ്ഗ്വ — വനഗാമിനൌ
ന്യോത്യജാ—ഇവ തസ്കരാ — തന്വത്യജൌ, ചൌര്യങ്കത്ത്വ ങ്കൃതനിശ്ചയൌ തസ്കരൌ യഥാപഥികം മോഷണാത്ഥം
രശനാഭിഃ അഭി അധീതാം— രജ്ജുഭിർബദ്ധ്വാകൃഷ്യ ചകാചിൽ പ്രദേശേ സ്ഥാപയതഃ തദ്വൽ
ദശ—ഭിഃ — അങ്ഗുലീഭിസ്സഹിതം
തേ നവ്യസീ ഇയം മനീഷാ — ത്വദത്ഥം മയാ ക്രിയമാണാ നവതരാ സ്തുതിഃ ത്വാം ബദ്ധ്വാ സ്മിൻ യജ്ഞേ സ്ഥാപയാമി
(ഏതജ്ജ്ഞാത്വാ)
ശുചയൽ—ഭിഃ അങ്ഗൈഃ — പ്രകാശയത്ഭിരാത്മീയൈ സ്തേജോഭിഃ
രഥം ന യുക്ഷ്വ — രഥമശ്വൈരിവാത്മാനം മദീയം യജ്ഞം പ്രതിയോജയ

അത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, വനചരന്മാരും കക്കാൻവേണ്ടി കച്ചകെട്ടിയിറങ്ങിയവരും (അതിന്നുവേണ്ടി ചാവാനുമൊരു ങ്ങിയവരും) ആയ രണ്ടു കള്ളന്മാർ വഴിപോക്കനെ കയറുകളാൽ കെട്ടി ഏതെങ്കിലുമൊരിടത്തു നിത്തുന്നപോലെ, പത്തുവിരല കളോടുകൂടി (സോമം സംസ്കരിച്ചുകൊണ്ടു്) എന്നാൽ ചൊല്ല പ്പെടുന്ന ഈ പുതിയ സ്തുതി അവിടത്തെ ബന്ധിച്ചു്, ഈ യജ്ഞ ത്തിൽ നിത്തുന്നു. അതറിഞ്ഞു് പ്രകാശകങ്ങളായ അവിടത്തെ തേജസ്സുകളോടു്, തേരിനെ കുതിരകളോടെന്നപോലെ, എൻെറ യജ്ഞത്തെ യോജിപ്പിച്ചാലും.

7 ബ്രഹ്മചതേജാതവേദോനമശ്ചേ

യജ്ഞഗീസ്സുദമിദ്വദ്ധനീദ്രൽ

രക്ഷാണോഅഗ്നേതനയാനിതോകാ

രക്ഷോതന്നുന്നോഽപ്രയച്ഛൻ വ. 32

അന്വയഃ:—

ഹേ ജാത–വേദഃ, അഗ്നേ, — ജാതപ്രജ്ഞാഗ്നേ,
തേ ബ്രഹ്മ ച (വർദ്ധനം)
ഭൂത് — ത്വദർത്ഥമസ്മാഭിർദ്ദീയമാനം ഹവിരൂപമന്നം വർദ്ധനം ഭവതു
(തഥാ) നമഃ ച — നമസ്കാരശ്ച വർദ്ധനോ ഭവതു
(കിഞ്ച) ഇയം ഗീഃ ച
സദം ഇൽ വർദ്ധനീ — ഇദാനീം ക്രിയമാണാസ്തുതിശ്ച സർവ്വദാ വർദ്ധയിത്രീ ഭവതു
(തസ്മാൽ) നഃ തനയാനി,
തോകാ രക്ഷ — പുത്രാൻ പൌത്രാംശ്ച പാലയ
ഉത അപ്ര–യുച്ഛൻ — അപ്രമാദ്യംസ്ത്വം
നഃ തന്വഃ രക്ഷ — അസ്മാകമംഗാനി രക്ഷ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ, അവിടേക്കുവേണ്ടി ഞങ്ങളാൽ നല്കപ്പെടുന്ന ഹവിരന്നം ഞങ്ങൾക്ക വർദ്ധനമായി ഭവിക്കട്ടെ. (അഭിവൃദ്ധികരമാറാകട്ടെ.) അതുപോലെ നമസ്കാരവും വർദ്ധനമാവട്ടെ. ചൊല്ലപ്പെടുന്ന ഈ സ്തുതിയും വർദ്ധിനിയാവട്ടെ. അതിനാൽ ഞങ്ങളുടെ പുത്രന്മാരെയും പൌത്രന്മാരെയും രക്ഷിച്ചാലും. കൂടാതെ, ഒരിക്കലും പിഴപറ്റാത്ത അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ അംഗങ്ങളെയും രക്ഷിച്ചാലും

വർഗ്ഗം–33

1 ഏകസ്സമുദ്രോധരുണോരയീണാ
മസ്മദ്ധൃദോഭൂരിജന്മാവിചഷ്ടേ
സിഷക്ത്യൂധർന്നിണ്യോരുപസ്ഥ
ഉത്സസ്യമദ്ധ്യേനിഹിതംപദംവേഃ

അന്വയഃ:—

സമുദ്രഃ — ഉദകാനി സമുദ്രവന്തീതി താദൃശഃ
രയീണാം ധരുണഃ — ധനാനാമാധാരകഃ

ഏകഃ, ഭൂരി–ജന്മാ	—	അസഹായഃ, നാനായജ്ഞേഷു പ്രാദുർഭാവേന ബഹുവിധജനനഃ അഗ്നിഃ
അസ്മൽ ഹൃദഃ വി ചഷ്ടേ	—	അസ്മാകം ഹൃദയാനി, അഭിലാഷാണി, വിപശ്യതി, ജാനാതി
(കിഞ്ച) നിണ്യോഃ ഉപ–സ്ഥേ	—	അന്തർഹിതസ്യാന്തരിക്ഷസ്യ സമീപേ വർത്തമാനം
ഊധഃ സിസക്തി	—	മേഘം സേവതേ
(അഥ പ്രത്യക്ഷഃ, ഹേ അഗ്നേ,) ഉത്സസ്യ	—	ഉദകധാരകസ്യ മേഘസ്യ
മദ്ധ്യേ നി–ഹിതം പദം വേഃ	—	വിദ്യുദാഖ്യം തൽസ്വാത്മതയാ ഗച്ഛ

അർത്ഥം—ജലങ്ങൾ തള്ളി ഉയർത്തിവിടുന്നതുകൊണ്ട് സമുദ്രതുല്യനും ധനങ്ങൾ ധരിക്കുന്നവനും, അസഹായനായി പല യജ്ഞങ്ങളിലുമുള്ളവായി പലപല ജന്മം പൂണ്ടവനുമായ അഗ്നി നമ്മുടെ ഹൃദയങ്ങളെ, ഹൃദയാഭിലാഷങ്ങളെ, അറിയുന്നു. പിന്നെ, മറഞ്ഞ അന്തരിക്ഷത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ അവിടുന്ന് മേഘത്തെ സേവിക്കുന്നു. (എനി നേരിട്ട്) അല്ലയോ അഗ്നേ, ജലവാഹിയായ മേഘത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ നിഹിതമായ ഇടിമിന്നലെന്ന ആ സ്ഥാനം (വൈദ്യുതരൂപം) അവിടുന്ന് സ്വയം പൂകിയാലും.

2 സമാനന്നീളംവൃഷ്ണോവസാനാ
സ്സഞ്ജഗ്മിരേമഹിഷാഅർവ്വതീഭിഃ
ഋതസ്യപദംകവയോനിപാന്തി
ഗുഹാനാമാനിദധിരേപരാണി

അന്വയം:—

വൃഷണഃ	— ആഹുതീനാം സേക്താരഃ
സമാനം നീളം വസാനാഃ	— ഏകം സ്ഥാനം, അഗ്നിം മന്ത്രേണ ആച്ഛാദയന്തഃ
മഹിഷാഃ	— മഹാന്തോ യജമാനാഃ
അർവ്വതീഭിഃ	— അഗ്നിമാത്മീയം യജ്ഞം പ്രത്യാഗന്തും രോഹിദാഖ്യാഭിർബ്ബഡവാഭിസ്സംയോജിതവന്തഃ
സം ജഗ്മിരേ	— സമഗച്ഛന്ത
(തഥാ) കവയഃ ഋതസ്യ പദം	— മേധാവിന ഉദകസ്യ സ്ഥാനമഗ്നിം
നി പാന്തി	— നിതരാം രക്ഷന്തി, ഹവിർഭി സ്തുതിഭിശ്ചാരാധയന്തി
(തതഃ) ഗുഹാ പരാണി	— ഗുഹായാം, ഗൂഢേ ഹൃദയേ പ്രധാനാനി
നാമാനി ദധിരേ	— അഗ്നിർജ്ജാതവേദാവൈശ്വാനര ഇതി ദിവ്യാനി നാമാനി കർവ്വന്തി, സ്തുവന്തി

അർത്ഥം—ആഹുതികൾ വർഷിക്കുന്നവരും ഏകനായ, ഉപാസ്യസ്ഥാനനായ അഗ്നിയെ മന്ത്രത്താൽ മൂടുന്നവരും മഹാന്മാരുമായ യജമാനന്മാർ അഗ്നിയെ തങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്നാനയിയ്ക്കാനായി, രോഹിത്തുക്കളെന്ന കുതിരകളെ തേരിൽ പൂട്ടുന്നവരായിച്ചേർന്നു. പിന്നെ, ആ മേധാവികൾ ജലസ്ഥാനനായ അഗ്നിയെ ഹവിസ്സുകളാലും സ്തുതികളാലും രക്ഷിക്കുന്നു, ആരാധിക്കുന്നു. ഗൂഢമായ ഹൃദയത്തിൽ, അഗ്നി, ജാതവേദസ്സ്, വൈശ്വാനരൻ മുതലായ ദിവ്യനാമങ്ങളുച്ചരിക്കുന്നു, സ്തുതിക്കുന്നു.

3 ഋതായിനീമായിനീസന്ദധാതേ
മിത്വാശിശുഞ്ജജ്ഞതുർവ്വർദ്ധയന്തീ
വിശ്വസ്യനാഭിഞ്ചരതോധ്രുവസ്യ
കവേശ്ചിത്തന്തുമ്മനസാവിയന്തഃ

അന്വയം:—

ഋത-യനീ, മായിനീ	— സത്യവത്യൌ, പ്രജ്ഞാവത്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
(ഇമമഗ്നിം) സം ദധാതേ	— സമ്യക് ധാരയതഃ
മിത്വാ ശിശ്രും ജജ്ഞതുഃ	— കാലപരിമാണങ്കൃത്വാ ബാലമഗ്നിഞ്ജനയതഃ
(പുത്രം പിതരൌ യഥാ തഥാ) വദ്ധയന്തീ	— വദ്ധയന്ത്യൌ
വിശ്വസ്യ ചരതഃ, ധ്രുവസ്യ	— സർവ്വസ്യ ജങ്ഗമസ്യ സ്ഥാവരസ്യ ച
നാഭിം കവേഃ തന്തും ചിൽ	— നാഭിഭൂതം മദ്ധ്യം മേധാവിനോഗ്നേസ്തനിതാരം വൈശ്വാനരാഖ്യമംശമപി
മനസാ വി-യന്തഃ	— വിവിധങ്ഗച്ഛന്തോ മനുഷ്യാസ്സുഖേനയുജ്യന്തേ

അൎത്ഥം—സത്യവതികളും അതുകൊണ്ടുതന്നെ ജ്ഞാനവതികളുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളാണ് ഈ അഗ്നിയെ (സൂൎയ്യാത്മാവായും കേവലാഗ്നിയായും) വേണ്ടപോലെ ധരിക്കുന്നത്. യാഗയോഗ്യകാലം കണക്കാക്കി ബാലനായ അഗ്നിയെ ജനിപ്പിക്കുന്നതും മകനെ അച്ഛനമ്മമാരെന്നപോലെ വളൎത്തുന്നതുമവരാണ്. എല്ലാജംഗമത്തിൻെറയും സ്ഥാവരത്തിൻെറയും മദ്ധ്യത്തിൽ വൎത്തിക്കുന്ന മേധാവിയായ അഗ്നിയുടെ വൈശ്വാനരമായ അംശത്തെ മനസ്സുകൊണ്ട് പ്രാപിക്കുന്ന, (ധ്യാനിക്കുന്ന) മനുഷ്യർ സുഖത്തോടുചേൎക്കപ്പെടുന്നു.

4 ഋതസ്യഹിവൎത്തനയസ്സുജാത

മിഷോവാജായപ്രദിവസ്സചന്തേ

അധീവാസംരോദസീവാവസാനേ

ഘൃതൈരന്നൈൎവ്വാവൃധാതേമധൂനാം

അന്വയം:—

ഋതസ്യ വർത്തനയഃ	— യജ്ഞസ്യ പ്രവർത്തകാഃ
ഇഷഃ പ്ര–ദിവഃ	— അഭിലഷിതാനിച്ഛന്തഃ പുരാതനാ ഋത്വിഗ്യജമാനാഃ
സു–ജാതം വാജായ സചന്തേ ഹി	— ആധാനകാലേ ഉൽപന്നമഗ്നിം ബലാർത്ഥം സേവന്തേ ഖലു
(അപി ച) വവസാനേ രോദസീ	— സർവ്വസ്യജഗതആച്ഛാദയിത്ര്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
അധീവാസം	— ഓഷധിനക്ഷത്രാദ്യാത്മനാനി വസന്തമഗ്നിം
മധുനാം ഘൃതൈഃ അന്നൈഃ	— ഉദകാനാം ജന്യതേന സംബന്ധിഭിഃ പുരോഡാശാദിഭിഃ
വവൃധാതേ	— വർദ്ധയതഃ

അർത്ഥം—യജ്ഞത്തിലേർപ്പെട്ടവരും അഭീഷ്ടപ്രാപ്തിയിച്ഛിക്കുന്നവരുമായ പുരാതനന്മാരായ ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ യാഗത്തിന്റെ പൂർവ്വാംഗമായ ആധാനത്തിലുൽപന്നനായ അഗ്നിയെ ബലത്തിന്നുവേണ്ടി സേവിക്കുന്നുവല്ലൊ. ജഗത്തു മുഴുവൻ മൂടിനില്ക്കുന്ന (നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന) ദ്യാവാപൃഥിവികൾ വൃക്ഷനക്ഷത്രാദികളിൽ വസിക്കുന്ന അഗ്നിയെ ജലോല്പന്നങ്ങളായ പുരോഡാശാദികൾകൊണ്ട് വളർത്തുന്നു.

5 സപ്തസ്വസൄരരുഷീർവ്വാവശാനോ
വിദ്വാന്മധ്വഉജ്ജഭാരാദൃശേകം
അന്തര്യേമേഅന്തരിക്ഷേപുരാജാ
ഇച്ഛൻവവ്രിമവിദൽപൂഷണസ്യ

അന്വയം:–

വാവശാനഃ, വിദ്വാൻ	—	സ്തോതൃഭിസ്തൂയമാനഃ സർവ്വജ്ഞാനോഗ്നിഃ
അരുഷീഃ സപ്ത സ്വസൄഃ	—	ആരോചമാനാഃ സ്വയം സാരിണീഃ കാളീകരാള്യാദികാ സ്സപ്തജിഹ്വാഃ
കം ദൃശേ	—	സുഖേന സർവ്വേഷാം ദർശനായ
മധ്വഃ ഉൽ ജഭാര	—	മദകരാദ്യജ്ഞാദൂർദ്ധ്വം ഹൃതവാൻ (സ്വതേജസാ പ്രാദുർഭൂതഃ)
(കിഞ്ച) പുരാ—ജാഃ	—	പുരാജാതസ്സോഗ്നിർദ്യാവാ പൃഥിവ്യോഃ
അന്തഃ അന്തരിക്ഷേ	—	മദ്ധ്യേന്തരിക്ഷേ സ്ഥിതഃ
(താ ജിഹ്വാഃ) ഭയമേ	—	നിയമിതവാൻ, സർവ്വത്ര തേജോയുക്തോവർത്തതേ
(അപി ച) ഇച്ഛൻ,	—	യജമാനാൻ കാമയമാനോഗ്നിഃ
പൂഷണസ്യ	—	പാർത്ഥിവസ്യ ലോകസ്യ (പൂഷേതിപൃഥിവീനാമ)
വവ്രിം അവിദൽ	—	പൃശ്നിവർണ്ണം രൂപം പ്രായച്ഛൽ

അർത്ഥം—സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെടുന്നവനും എല്ലാമറിയുന്നവനുമായ അഗ്നി പ്രകാശമിയന്ന, കാളി, കരാളി മുതലായി സ്വയം പടരുന്ന ജ്വാലകളാകുന്ന ഏഴ് നാവുകളെ സുഖമായെല്ലാവർക്കും കാണാനായി ഹർഷകരമായ യജ്ഞത്തിൽ നിന്നു് മേല്പോട്ടുയർത്തി (സ്വതേജസ്സാലുൽഭൂതനായി) പിന്നെ, പണ്ടേ ജനിച്ച ആ അഗ്നി ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ മദ്ധ്യത്തിലന്തരിക്ഷത്തിൽ വർത്തിച്ചു്, ആ നാവുകളെ നീട്ടി, എങ്ങും തേജസ്സററു തിളങ്ങുന്നവനായി. കൂടാതെ, യജമാനന്മാരെ ഇച്ഛപ്പെടുന്ന അഗ്നി ഭൂലോകത്തിനു് തവിട്ടുനിറം കൊടുത്തു.

6 സപ്തമര്യാദാഃകവയസ്തതക്ഷു
സ്താസാമേകാമിദഭ്യംഹുരോഗാത്
ആയോഹസ്കംഭഉപമസ്യനീളേ
പഥാംവിസർഗ്ഗേധരുണേഷുതസ്ഥൗ

അന്വയം –

കവയഃ സപ്ത മര്യാദാഃ തതക്ഷുഃ — മേധാവിന ഋഷയഃ കാമജേഭ്യഃ, ക്രോധജേഭ്യശ്ച, പാനമക്ഷാ സ്ത്രിയോ മൃഗയാദണ്ഡഃ പാരുഷ്യമന്യദ്ദൂഷണമിതി അഥവാ സ്തേയം ഗുരുതല്പാരോഹണം, ബ്രഹ്മഹത്യാ, സുരാപാനം, ദുഷ്കൃതകർമ്മണഃ പുനഃ പുനസ്സേവാ, പാതകേനൃതോദ്യം ഇതി സപ്തമര്യാദാസ്സ്യകൃതവന്തഃ

താസാം ഏകാം ഇത് — ഏകമേവ യഃ

അഭി ഗാത് അംഹുരഃ ഹ — അഭിഗച്ഛതി സഃ പാപവാൻ ഏവ ഭവതി

(കിഞ്ച) ആയോഃ സ്കംഭഃ — തസ്യ മനുഷ്യസ്യ സ്കംഭയിതാ, നിരോധകോഗ്നിഃ

ഉപ-മസ്യ നീളേ — സമീപ ഭൂതസ്യായോഃ മനുഷ്യസ്യ സ്ഥാനേ

പഥാം — ആദിത്യരൂപസ്യസ്വസ്യ രശ്മീനാം

വി-സർഗ്ഗേ — വിസർജ്ജനേ സ്ഥാനേന്തരിക്ഷേ വർത്തമാനേഷു

ധരുണേഷു തസ്ഥൗ — ഉദകേഷു വിദ്യുദാത്മനാ തിഷ്ഠതി

അർത്ഥം—മേധാവികളായ ഋഷികൾ കാമക്രോധങ്ങളിൽ നിന്നുളവാകുന്ന ഏഴ് അതിർവരമ്പുകൾ, നിരോധങ്ങൾ ഉപേക്ഷിച്ചിരുന്നു അവ വിട്ടു കടന്നിരുന്നില്ല (കള്ളുകുടി, ചൂതു

കളി, (പര) സ്ത്രീകാം, നായാട്ട്, അന്യദ്രോഹം, ക്രൂരത, പരദൂഷണം എന്നിങ്ങനെയും അന്യന്റെ മുതൽ കക്കൽ, ഗുരുവിന്റെ കിടക്കയിൽ കയററം, ബ്രഹ്മഹത്യ, കള്ളകുടി, ദുഷ്കർമ്മാക്കളൊത്ത് വീണ്ടും വീണ്ടും സംസർഗ്ഗം, അസത്യമായ വാക്കം പ്രവൃത്തിയും, എന്നിങ്ങനെയും ആ ഏഴെണ്ണത്തെ വിസ്തരിച്ചിരിക്കുന്നു.) അവയിലൊന്നു ചെയ്യുന്നവൻതന്നെ പാപിയായി ഭവിക്കുന്നു അപ്രകാരമുള്ള മനുഷ്യനെ ആ ദുഷ്കർമ്മത്തിൽനിന്ന് വിലക്കികൊണ്ട് അഗ്നി ആ മനുഷ്യന്റെ സമീപത്തിൽ, ആദിത്യരൂപനായ തന്റെ രശ്മികാം വിട്ടുകൊണ്ട്, അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള ജലങ്ങളിൽ ഇടിമിന്നലായി നില്ക്കുന്നു. (അത്തരം പാപികളെ ഇടിമിന്നലാൽ ദുഷ്കൃതത്തിൽനിന്നു മാററാൻ വേണ്ടി ഹനിക്കുന്നു.)

7 അസ്ച്ചസച്ചപരമേവ്യോമ
ന്ദക്ഷസ്യജന്മന്നദിതേരുപസ്ഥേ
അഗ്നിർഹനഃപ്രഥമജാഋതസ്യ
പൂർവ്വആയുനിവൃഷഭശ്ചധേനുഃ വ. 33

അന്വയം:—

അസൽ ച സൽ ച	— അസൽ അവ്യാകൃതം, സദ്വ്യാകൃതം, സദസദാത്മകം ജഗൽ സർവ്വം
പരമേ വി–ഓമൻ	— ഉത്തമേവ്യോമനി, കാരണാത്മനി സദാ ജാതമഭൂൽ
അദിതേഃ ഉപ–സ്ഥേ	— പൃഥിവ്യാ ഉപസ്ഥാനേ, സമീപേ
ദക്ഷസ്യ ജന്മൻ	— പ്രജാപതേജ്ജന്മനി, മനുഷ്യസ്യ സൃഷ്ടിക്രമാൽ പൂർവ്വം
അഗ്നിഃ ഹ	— അഗ്നിരേവ
ഋതസ്യ നഃ	— കർമ്മഫലസ്യ ഭോക്തൃണാം നഃ

പ്രഥമ-ജാ — പ്രഥമമേവ ജാതഃ
പൂർവ്വേ ആയുനി — ഉത്തരസ്യ സൃഷ്ടിമപേക്ഷ്യ
പൂർവ്വസ്മിൻ കാലേഗ്നിരേവ
വൃഷഭഃ ധേനുഃ ച — ആസീത്, സ്ത്രീപുംസാത്മകോ
ഭവത്

അർത്ഥം—ഇല്ലായ്മയും ഉണ്മയും ചേർന്ന ജഗത്തു ദക്ഷൻ കാരണാത്മകമായ ആകാശത്തിൽ ഒന്നാമതുൽപന്നമത്രേ. ഭൂമിയുടെ സമീപത്തിൽ പ്രജാപതി ഉൽപന്നനാകേ, മനുഷ്യസൃഷ്ടിക്കു മുമ്പ്, കർമ്മഫലഭോക്താക്കളായ നമുക്കെല്ലാം മുമ്പ്, അഗ്നി മാത്രമാണ് പിറന്നത്. തുടർന്ന് സൃഷ്ടിക്കുമുമ്പുള്ള കാലത്തിൽ അഗ്നിതന്നെയായിരുന്നു കാളയും പശുവും; അവിടന്നാണ് സ്ത്രീപുരുഷാത്മകനായി ഭവിച്ചത്.

അഞ്ചാമധ്യായം സമാപ്തം

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം-6

1_2 വൎഗ്ഗങ്ങരം അഗ്നി ദേവത. 2 ൽ 3_ം, 4_ം ഋക്കുകരം പ്രശസ്യമായ അഗ്നിസ്തുതിയാണ്. അതിൽ അഗ്നിയോടു മമത മുഴച്ചുകാണുന്നു. 3_4 അഗ്നിയും ഇന്ദ്രനും. 5. അപ്പുകരം. ഈ വൎഗ്ഗം മുഴുവൻ പുണ്യാഹ മന്ത്രങ്ങളിൽ പെടുന്നു. 6_7_8 ഋഷികളും ദേവതകളും യമനും യമിയും. ഇരട്ടപെററ സഹോദരനും സഹോദരിയുമായ അവർ ഒരു വിജന സ്ഥലത്തെത്തി: യമി യമനോട് പുരുഷസംഭോഗം യാചിക്കുന്നതും ധൎമ്മത്തിലുറച്ചുനിന്ന യമൻ അതു നിരസിക്കുന്നതുമായ സംവാദം വിജ്ഞേയവും ധൎമ്മപ്രതിപാദകവുമാണ്. 9 മുതൽ 12 കൂടി അഗ്നി. 13ൽ ഹവിൎദ്ധാനവണ്ടികളാണ് ദേവത. 14–15_16ൽ സരമ എന്ന ദേവശുനിയുടെ മക്കളായ നാലുകളും യമനുമാണ് ദേവത. ആദ്യമന്ത്രങ്ങളൊക്കെ യമസ്തുതിയാണ്. 7 മുതൽ 10 കൂടി മന്ത്രങ്ങരം യാഗത്തിന്നിടയിൽവെച്ചുമരിച്ച യജമാനന്റെ കഥയാണ്. 12_13 മന്ത്രങ്ങരം യമന്റെ ശ്വാക്കളെപ്പററിയാണ്. തുടൎന്നു വീണ്ടും യമസ്തുതി. ഈ സൂക്തത്തിന്റെ ഋഷി വൈവസ്വതനായ യമനാണെന്ന് കാണുന്നു. അതിന്ന് ഒരു യുക്തിപോരായ്മ തോന്നുന്നു. 17–18_19 വൎഗ്ഗങ്ങരം കൂടിയ സൂക്തത്തിൽ പിതൃക്കരം ദേവത. ഇതു് പിതൃസൂക്തമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. കൌഷീതകന്മാൎക്ക് ശ്രാദ്ധത്തിന്റെ ജപമന്ത്രങ്ങളിൽ പെടുന്നു. ഈ സൂക്തം കൊണ്ട് പിതൃപ്രീതിക്കു തൎപ്പണവും ചെയ്യാറുണ്ട്. ഇതിലൊടുക്കത്തെ, 14_ാം ഋക്ക് വൈശ്വദേവത്തിൽ പിതൃക്കരംക്ക് ഹവിരൎപ്പണത്തിന്നുപയോഗിക്കുന്നു. 20–21_22 വൎഗ്ഗങ്ങളിൽ, 14_15_16 വൎഗ്ഗങ്ങളിൽ പറഞ്ഞ മരിച്ച യജമാനന്റെ പ്രേതത്തെ പരാമൎശിക്കുന്നു. 3 മുതൽ 8 കൂടി മന്ത്രങ്ങളിൽ മനുഷ്യന്റെ ഓരോ ഭാഗം മരിച്ചശേഷം പ്രകൃതിയിൽ ഏതേതിനോട് ലയിക്കുമെന്ന് പറയുന്നു. ശ്മശാനസന്ദൎഭത്തിൽ ഭൂമിയോടു പറയുന്ന 14_ാം മന്ത്രം ശവസംസ്കാരക്രിയയിൽ പ്രയുക്തമാണ്. 23–24–25 കൂടി വൎഗ്ഗങ്ങളടങ്ങിയ സൂക്തത്തിൽ സരണ്യു, പൂഷാവ്, സരസ്വതി, അപ്പുകരം, സോമൻ എന്നിവർ

ദേവതകരം. 3-4-5 ഋക്കുകളിൽ വീണ്ടും മരിച്ച പ്രേതത്തെ അഭിസംബോധനം ചെയ്യുന്നു. 7-8-9 മന്ത്രങ്ങൾ സാരസ്വത ത്തിൽ പെട്ടതാണ്. 10-ാം മന്ത്രം പുലയിൽ ഉദകക്രിയയ്ക്ക് ചൊല്ലുന്നു. 26-27-28 വർഗ്ഗങ്ങളുടങ്ങിയ സൂക്തത്തിലും മരിച്ച യജമാനന്റെ കാര്യംതന്നെയാണ്. മരിച്ച ആളുടെ ശേഷക്കാ ർക്ക് ക്ഷേമമാശംസിക്കുന്നു. 7-ാം മന്ത്രത്തിൽ വൈധവ്യം ഒരു സ്ത്രീയെ ഹനിയ്ക്കുന്നില്ലെന്ന് എടുത്തു പറയുന്നു.

അഷ്ടകം ഏഴ്-അധ്യായം ആറ്-വർഗ്ഗം-1 ആപ്ത്യഃ ത്രിതഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ അഗ്നിർദ്ദേവതാ

1 അയംസയസ്യശർമന്നവോഭി

രഗ്നേരേധതേജരിതാഭിഷ്ടൗ

ജ്യേഷ്ഠേഭിര്യോഭാനുഭിരൃഷൂണാം

പര്യേതിപരിവീതോവിഭാവാ

അന്വയം:-

വിഭാ-വാ	— ദീപ്തിമാൻ
യഃ ഋഷൂണാം	— യോഗ്നിസ്സൂര്യരശ്മീനാം
ജ്യേഷ്ഠേഭിഃ ഭാനു-ഭിഃ	— പ്രശസ്യൈസ്തേജോഭിഃ
പരി-വീതഃ പരി-ഏതി	— പരിവൃതസ്സർവ്വതോഗച്ഛതി
യസ്യ അഗ്നേഃ ജരിതാ	— സ്തോതാ
അഭിഷ്ടൗ അവഃ-ഭിഃ	— യാഗേകൃതേസതി പാലനൈഃ
ശർമൻ ഏധതേ	— ശർമണി, സ്വഗൃഹേ വർദ്ധതേ
സഃ അയം	— അഗ്നിരസ്മാഭിര്യാഗാർത്ഥമാഹൂതഃ

അർത്ഥം.-ഏതു പ്രകാശവാനായ അഗ്നി സൂര്യരശ്മികളുടെ പ്ര ശസ്തങ്ങളായ തേജസ്സുകൾകൊണ്ട് ചുററപ്പെട്ടവനായെങ്ങുമെത്തു ന്നുവോ, ഏതഗ്നിയുടെ രക്ഷണങ്ങളാലാണോ യാഗം കഴിയവേ, സ്തോതാവ് സ്വഗൃഹത്തിൽ വർദ്ധിക്കുന്നത്, ആ അഗ്നി യാഗ ത്തിന്നായി നമ്മളാൽ വിളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

2 യോഭാനുഭിർവ്വിഭാവാവിഭാ

ത്യഗ്നിർദ്ദേവേഭിരൃതാവാജസ്രഃ

ആയോവിവായസഖ്യാസഖിഭ്യോ

പരിഹ്വൃതോഅത്യോനസപ്തിഃ

അന്വയം:—

ഋത-വാ യഃ അഗ്നിഃ	— ദീപ്തിമാൻ യോഗ്നിഃ
ദേവേഭിഃ ഭാനു-ഭിഃ വി-ഭാതി ,	— ദ്യോതമാനൈസ്തേജോഭി ർദ്ദീപ്യതേ
സഖി—ഭ്യഃ	— സഖീഭൂതാനാം യജമാനാ നാമർത്ഥായ
യഃ സഖ്യാ	— സഖ്യാനി, സഖിഭിഃ കർത്തവ്യാനി കർത്തും
സപ്തിഃ അത്യഃ ന	— യഥാസതതഗമനശീലോശ്വഃ അശ്രാന്തോ ഗച്ഛതി തഥാ
അപരി-ഹ്വൃതഃ	— അപരിശ്രാന്തഃ
ആ വിവായ	— ആഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛതി (സോഗ്നിരസ്മാദിരാഹൂതഃ)

അർത്ഥം—സത്യവാനും അക്ഷീണനായി നിരന്തരകർമ്മാവും ദീപ്തിമാനുമായ യാതൊരഗ്നി പ്രകാശമാനങ്ങളായ തേജസ്സുക ളോടുകൂടി വിളങ്ങുന്നുവോ, യാതൊരഗ്നി ചങ്ങാതികളായ യജ മാനന്മാൎക്ക്, ചങ്ങാതികളാചരിക്കേണ്ടും കർമ്മം നിർവ്വഹിക്കാ നായി, ഓട്ടക്കാരനായ കുതിര ക്ഷീണിക്കാതെ പോകുന്നപോ ലെ, അശ്രാന്തനാണോ, ആ അഗ്നി യാഗത്തിന്നായി വരുന്നു. ആ അഗ്നിയാണ് നമ്മളാൽ വിളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്.

3 ഈശേയോവിശ്വസ്യാദേവവീതേ

രീശേവിശ്വായുരുഷസോവ്യുഷ്ടൌ

ആയസ്മിന്മനാഹവീംഷ്യഗ്നാ

വരിഷ്ടരഥസ്കഭ്നാതിശൂഷൈഃ

അന്വയം:—

യഃ വിശ്വസ്യാഃ
ദേവ-വീതേഃ ഈശേ — സർവ്വസ്യ യജ്ഞസ്യേഷ്ടേ
(അപിച) വിശ്വ-ആയുഃ — സർവ്വത്രാപ്രതിഹതഗമനഃ
ഉഷസഃ വി-ഉഷ്ടൗ
ഈശേ — വിവാസനേ, ഉദയകാലേ ഹോമാർത്ഥം യജമാനാനാമീഷ്ടേ
ശൂഷൈഃ അരിഷ്ട-രഥാഃ — ശത്രുബലൈരഹിംസിതയജ്ഞരഥാഃ, സർവ്വഏവ യജമാനഃ
യസ്മിൻ അഗ്നൗ മനാ
ഹവീംഷി — മനനീയാനി ഹവീംഷി
ആ ജുഹ്വതി — ആദരേണ പ്രതിബധ്നാതി, പ്രക്ഷിപതി (സോഗ്നിരസ്മാഭിരാഹൂതഃ)

അർത്ഥം—യാതൊരഗ്നി യജ്ഞത്തിന്നു മുഴുവൻ ഈശനാണോ, തടവററ ഗതിയുററ യാതൊരഗ്നി ഉഷസ്സു തെളിയവേ, ഉദയകാലത്തിൽ, ഹോമത്തിന്നുവേണ്ടി യജമാനന്മാർക്കീശനാണോ, ശത്രുബലങ്ങളാൽ കേടേല്പിക്കപ്പെടാത്ത യജ്ഞമാകുന്ന തേരോടുകൂടിയ യജമാനന്മാരെല്ലാം യാതൊരഗ്നിയിൽ സ്വാദുക്കളായ ഹവിസ്സുകരം സാദരം നിക്ഷേപിക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നി നമ്മളാൽ വിളിയ്ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

4 ശൂഷേഭിർവൃധോജുഷാണോഅർക്കൈ-
ർദ്ദേവാँഅച്ഛാരഘുപത്വാജിഗാതി
മന്ദ്രോഹോതാസജുഹ്വാ൩യജിഷ്ഠഃ
സമ്മിശ്ലോഅഗ്നിരാജിഘർത്തിദേവാൻ

അന്വയം:—

ജുഹ്വാ വൃധഃ ശൂഷേഭിഃ — ജുഹ്വാവർദ്ധിതോഗ്നിർഹവിർല്ലക്ഷണൈർബ്ബലൈഃ, ബലനിമിത്തൈർഹവിർഭിഃ
അർക്കൈഃ ജുഷാണഃ — സ്തോത്രൈശ്ച സേവ്യമാനസ്സൻ

ദേവാൻ അച്ഛ	— ഇന്ദ്രാദീനാപ്ത്തും
രഘു–പത്വാ ജിഗാതി	— ലഘുഗമനഃ ശീഘ്രഗാമീഗച്ഛതി
(ഗത്വാച) മന്ദ്രഃ ഹോതാ	— സ്തുത്യോദേവാനാമാഹ്വാതാ
യജിഷ്ഠഃ സം–മിശ്ലഃ	— യഷ്ടൃതമഃ, സ്വഗുണൈര്യുക്തഃ
സഃ അഗ്നിഃ ദേവാൻ	— താൻ പ്രതി
ആ ജിഘർത്തി	— ആഹാരയതി, ദേവേഭ്യോ ഹവിർദ്ദാതി

അർത്ഥം—ജൂഹൂകൊണ്ട് ഹോമിക്കപ്പെട്ട് വളൎന്ന അഗ്നി ബലകരങ്ങളായ ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ടും സ്തോത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും സേവിക്കപ്പെട്ടുന്നവനായി, ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കാൻ വേഗവാനായിപ്പോകുന്നു. പോയിട്ട്, സ്തുത്യനും ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും ഏററവും യജ്വാവും സ്വഗുണങ്ങളൊത്തവനുമായ ആ അഗ്നി ദേവന്മാരെ ഊട്ടുന്നു, അവൎക്ക് ഹവിസ്സേകുന്നു.

5 തമുസ്രാമിന്ദ്രന്നരേജമാന
മഗ്നിംഗീർഭിന്നമോഭിരാകൃണുധ്വം
ആയംവിപ്രാസോമതിഭിർഗൃണന്തി
ജാതവേദസഞ്ജുഹ്വംസഹാനാം

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ, യൂയം)	
വിപ്രാസഃ	— മേധാവിനസ്തോതാരഃ
സഹാനാം ജൂഹ്വം	— ശത്രൂനഭിഭവിതൄണാം ദേവാനാമാഹ്വാതാരം
ജാത–വേദസം യം	— ജാതപ്രജ്ഞം യമഗ്നിം
മതി–ഭിഃ ആ ഗൃണന്തി	— ആദരേണ സ്തുവന്തി
ഉസ്രാം, രേജമാനം	— ഭോഗാനാമുൽസ്രാവിണം, ദാതാരം, ജ്വാലാത്മനാ കമ്പമാനം
തം അഗ്നിം ഇന്ദ്രം ന ഗീഃ–ഭിഃ നമഃ–ഭിഃ	— ഇന്ദ്രമിവ സ്തുതിഭിർഹവിർഭിശ്ച
ആ കൃണുധ്വം	— അസ്മദഭിമുഖങ്കുരുത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, മേധാവികളായ സ്തോതാക്കളും, ശത്രുജേതാക്കളായ ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന സർവ്വജ്ഞനായ യാതൊരഗ്നിയെ സ്തോത്രങ്ങളാൽ ആദരത്തോടുകൂടി സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ഭോഗസുഖങ്ങൾ ചൊരിഞ്ഞുതരുന്നവനും ജ്വാലാരൂപനായിളകുന്നവനുമായ ആ അഗ്നിയെ ഇന്ദ്രനെയെന്നപോലെ, സ്തുതികളാലും ഹവിസ്സുകളാലും നിങ്ങളഭിമുഖനാക്കുക.

6 സംയസ്മിൻവിശ്വാവസൂനിജഗ്മു

ർവ്വാജേനാശ്വാസ്സപ്തീവന്തഏവൈഃ

അസ്മേഊതീരിന്ദ്രവാതതമാ

അർവ്വാചീനാഅഗ്നആകൃണുഷ്വ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, യസ്മിൻ

(ത്വയി) വിശ്വാ വസൂനി	— സർവ്വാണി ധനാനി
ഏവൈഃ സപ്തി-വന്തഃ	— ഗമനൈസ്സപ്തിണവന്തഃ
അശ്വാഃ വാജേ ന	— യഥാ സങ്ഗ്രാമേ സങ്ഗതാസ്തഥാ
സം ജഗ്മുഃ	— സ്വത്വേന സങ്ഗതാനി ഭവന്തി,
(സത്വം) ഇന്ദ്രവാത-തമാഃ	
ഊതീഃ	— ഇന്ദ്രേണായിഗതാ രക്ഷാഃ
അസ്മേ അർവ്വാചീനാഃ	
ആ കൃണുഷ്വ	— അസ്മാസ്വഭിമുഖാഃ കുരു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ. യാതൊരവിടുന്നിൽ എല്ലാ എശ്വര്യങ്ങളും, ഓട്ടമിടുക്കേറെ കുതിരകൾ പോർക്കളത്തിലെത്തിച്ചേരുന്നപോലെ, സ്വയം വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ടോ, ആ അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രനാൽ വരുത്തപ്പെട്ട രക്ഷകൾ ഞങ്ങൾക്കഭിമുഖങ്ങളാക്കിയാലും. (ഇന്ദ്രന്റെ രക്ഷകൾ ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിയാലും.)

7 അധാഹ്യഗ്നേമഹ്നാനിഷദ്യാ
സദ്യോജജ്ഞാനോഹവ്യോബഭ്രഥ
തന്തേദേവാസോഅനകേതമായ
ന്നധാവദ്ധന്തപ്രഥമാസഊമാഃ വ. 1

അന്വയം:—

അധ ഹേ അഗ്നേ ഹി	— യസ്മാൽ ത്വം മഹത്വേന
മഹ്നാ	— ജായമാനഃ, ജ്വലൻ
ജജ്ഞാനഃ	— ഉപവിശ്യ ജനനകാലഏവ
നി–സദ്യ സദ്യഃ	— ഹവനാഹോഭവേസി
ഹവ്യഃ ബഭ്രഥ	— ഹവിഷാം ദാതാര
(തസ്മാൽ) ദേവാസഃ	— ഋത്വിഗ്യജമാനാഃ
	— തവസ്വഭൂതം പ്രജ്ഞാനലക്ഷണം
തേ തം കേതം	— അനുഗച്ഛന്തി, ദീപ്തേത്വയി
അനു ആയൻ	— ഹവീംഷി പ്രക്ഷിപന്തി
	— ക്രിയാഭിജ്ഞ
അധ പ്രഥമാസഃ	— വിദ്യാഗുണൈരുൽകൃഷ്ടാഃ
ഊമാഃ അവദ്ധന്ത	— ത്വയാരക്ഷിതാവദ്ധന്തേ

അത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, യാതൊരുകാരണത്താലവിട ന്ന് മഹത്വത്തോടുകൂടി ജനിച്ച്, ജ്വലിച്ചിരുന്ന്, അപ്പോൾ ത്തന്നെ ഹോമാഹ്നാകുന്നുവോ, അക്കാരണത്താൽ ഹവിർദ്ദാതാ ക്കളായ ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ അവിടുത്തെ സ്വന്തം പ്രജ്ഞാന ത്തെ അനുഗമിക്കുന്നു, ആളിക്കത്തിയ അവിടുന്നിൽ ഹവിസ്സു കൾ ഹോമിക്കുന്നു. പിന്നെ, കുലകമ്മവിദ്യാഗുണങ്ങൾ കൊ ണ്ടുൽകൃഷ്ടരായി, അവിടുന്നാൽ രക്ഷിതരായി അവർ വദ്ധി ക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം–2

1 സ്വസ്തിനോദിവോഅഗ്നേപൃഥിവ്യാ

വിശ്വായുർധേഹിയജഥായദേവ

സചേമഹിതവദസ്മപ്രകേതൈഃ

ഉരുഷ്യാണഉരുഭിർദ്ദേവശംസൈഃ

അന്വയം:–

ഹേ ദസ്മ,ദേവ, അഗ്നേ, — ദർശനീയ, ദ്യോതമാനാഗ്നേ,
(ത്വം) ദിവഃ പൃഥിവ്യാഃ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോസ്സകാശാൽ
നഃ വിശ്വ–ആയുഃ സ്വസ്തി — സർവ്വാന്നം പുത്രാദ്യവിനാശഞ്ച
യജഥായ ധേഹി — ദേവയാഗാർത്ഥം പ്രയച്ഛ
(സർവ്വാന്നപുത്രയുക്താ യഥാവയം യജ്വാനോഭവേമ, തഥാസ്മാൻ കുരു)
(അപി ച വയം)
സചേമഹി — ത്വാം സേവേമഹി
ഹേ ദേവ, ഉരു–ഭിഃ
ശംസൈഃ — ബൃഹദ്ഭിശ്ശംസനീയൈഃ
തവ പ്ര–കേതൈഃ — പാലനോപായപ്രജ്ഞാനൈഃ
നഃ ഉരുഷ്യ — അസ്മാൻ രക്ഷ

അർത്ഥം–ദർശനീയനും പ്രകാശമാനനുമായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളിൽനിന്ന് എല്ലാ അന്നവും പുത്രാദികളെക്കൊണ്ടുള്ള ക്ഷേമവും ദേവയാഗത്തിന്നുവേണ്ടി ഞങ്ങൾക്ക് തന്നരുളിയാലും. (സർവ്വാന്നയുക്തരും പുത്രവാന്മാരുമായി ഞങ്ങളെ യജ്വാക്കളാകത്തക്കവിധമാക്കിയാലും) ഞങ്ങളവിടുത്തെ ആശ്രയിക്കുന്നു. അല്ലയോ ദേവ, പലരാലും പ്രശംസിക്കത്തക്ക അവിടുത്തെ രക്ഷണമാർഗ്ഗജ്ഞാനങ്ങളെക്കൊണ്ട്, ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.

2 ഇമാഅഗ്നേമതയസ്തുഭ്യംജാതാ

ഗോഭിരശ്വൈരഭിഗൃണന്തിരാധഃ

യദാതേമർത്തോഅനുഭോഗമാന

ഡ്വസോദധാനോമതിഭിസ്സുജാത

അന്വയം:—

ഹേ വസോ, സു—ജാത, അഗ്നേ,	— പ്രശസ്യവസുമൻ, ശോഭനേ കർമ്മാത്ഥമുൽപന്നാഗ്നേ,
ഇമാഃ മതയഃ	— ഈദൃശ്യസ്തുതയഃ
തുഭ്യം ജാതാഃ	— ത്വദർത്ഥമസ്മദാദിസ്തോതൃ മുഖാദുൽപന്നാഃ, ഉച്ചാരിതാഃ
ഗോഭിഃ, അശ്വൈഃ	— ച സഹിതം
രാധഃ അഭി ഗൃണന്തി	— ത്വയാദീയമാനം ധനം സ്തോതാരോഭിഷ്ടുവന്തി
യദാ മർത്തഃ തേ ഭോഗം	— യദാ മനുഷ്യസ്ത്വയാദീയമാനം ഭോഗാർഹം ധനം
അനു ആനട്	— പ്രാപ്നോതി, ലഭതേ, തദാ
ദധാനഃ	— അസ്മഭ്യം ധനം പ്രയച്ഛംസ്ത്വം
മതി—ഭിഃ	— അസ്മദീയാഭിസ്തുതിഭിസ്തയസേ

അർത്ഥം—പ്രശസ്യധനമൊത്തവനും സൽകർമ്മത്തിന്നുവേണ്ടി ഉല്പന്നനുമായ അഗ്നേ, ഈ സ്തുതികൾ അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി സ്തോതാക്കളായ ഞങ്ങളുടെ മുഖങ്ങളിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നവയാകുന്നു, ഉച്ചരിയ്ക്കപ്പെടുന്നവയാകുന്നു പശുക്കളോടും കുതിരകളോടുംകൂടി അവിടുന്നാൽ നല്കപ്പെടേണ്ടും ധനത്തെയാണ് സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിയ്ക്കുന്നതു്. മനുഷ്യൻ അവിടുന്നാൽ നല്കപ്പെടേണ്ടും അനുഭവ യോഗ്യമായ ധനത്തെ പ്രാപിയ്ക്കുമ്പോൾ, നേടുമ്പോൾ, ധനം തരുന്ന അവിടുന്ന് സ്തോതാക്കളാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെടുന്നു.

3 അഗ്നിമ്മന്യേപിതരമഗ്നിമാപി

മഗ്നിംഭ്രാതരംസദമിൽസഖായം

അഗ്നേരനീകംബൃഹതസ്സപര്യ

ദിവിശുക്രംയജതംസൂര്യസ്യ

അന്വയം:—

(അഹം സ്തോതാ) പിതരം	
അഗ്നിം മന്യേ	— അഗ്നിമേവ ജാനേ
ആപിം അഗ്നിം	— ബന്ധുമഗ്നിമേവ മന്യേ
ഭ്രാതരം അഗ്നിം	— ഏവ മന്യേ
സദം ഇൽ സഖായം	— സദൈവാവിസംവാദിനം "മിത്രമഗ്നിമേവ മന്യേ
ബൃഹതഃ അഗ്നേഃ അനീകം	— മഹതസ്തസ്യാഹവനീയാഖ്യം മുഖം
ദിവി യജതം	— ദ്യുലോകേസ്ഥിതം, യഷ്ടവ്യം
സൂര്യസ്യ ശുക്രം	— ദീപ്തിമന്മണ്ഡലമഭിപ്രേതാർത്ഥ സിദ്ധയേ കശ്ചിദാരാധയതി തദ്വൽ
സപര്യം	— പരിചരാമി

അർത്ഥം—സ്തോതാവായ ഞാൻ പിതാവായി അഗ്നിയെ ത്തന്നെ അറിയുന്നു. (അഗ്നിയെ പിതാവായിത്തന്നെ കരുതുന്നു) ബന്ധുവായി അഗ്നിയെത്തന്നെ അറിയുന്നു. സഹോദരനായി അഗ്നിയെത്തന്നെ അറിയുന്നു. ഒരിക്കലും മറുത്തു പറയാത്ത ചങ്ങാതിയായി അഗ്നിയെത്തന്നെ അറിയുന്നു. മഹാനായ അഗ്നിയുടെ ആഹവനീയമാകുന്ന മുഖത്തെ, ദ്യോവിലുള്ള സൂര്യന്റെ ദീപ്തമായ മണ്ഡലത്തെ ഒരാൾ ആരാധിക്കുന്നപോലെ, ഞാൻ പരിചരിക്കുന്നു.

4 സിധ്രാഅഗ്നേധിയോഅസ്മേസനത്രീ
രൃംത്രായസേദമആനിത്യഹോതാ
ഋതാവാസരോഹിദശ്വഃപുരുക്ഷു
ദ്യുഭിരസ്മാഅഹഭിർവ്വാമമസ്തു

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, സനത്രീഃ — സംഭക്തൃഃ
അസ്മേ ധിയഃ സിധ്രാഃ — അസ്മാകം സംബന്ധിന്യ സ്തുതയസ്സിദ്ധാഃ കൃതാഃ
ദമേ ആ — അസ്മദ്യജ്ഞഗൃഹേ മര്യാദയാ വസ്ഥിതസ്ത്വം
നിത്യ—ഹോതാ — ദേവാനാം സതതമാഹ്വാതാസൻ
യം (മാം) ത്രായസേ — കർമ്മവൈഗുണ്യാദ്രക്ഷസി
സഃ (അഹം) — ത്വൽ പ്രസാദാൽ ത്വൽ സായൂജ്യങ്ഗതസ്സൻ
ഋത—വാ — യജ്ഞവാൻ സ്യാം
രോഹിൽ—അശ്വഃ
പുരു—ക്ഷുഃ — രോഹിൽസംജ്ഞാശ്വഃ, ബഹ്വന്നശ്ചസ്യാം
(കിഞ്ച) അസ്മൈ — ഈദൃശായ്മീ യജമാനായ
ദ്യു—ഭിഃ അഹ—ഭിഃ — ദീപ്യേഷ്വഹസ്സു
വാമം അസ്തു — വനനീയം ഹവിർഭവതു

അർത്ഥം—(അഗ്നി തന്നെയാണ് പിതാവും ഭ്രാതാവും സഖാവും എന്ന് പറഞ്ഞശേഷം അഗ്നിയുമായി സായൂജ്യപ്രാപ്തിയിച്ഛിക്കുന്നു.)

അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികൾ സിദ്ധകളാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു ഞങ്ങളുടെ യാഗശാലയിൽ സമുചിതസ്ഥാനത്തിരിക്കുന്ന അവിടുന്ന് നിത്യം ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനായി യാതൊരെന്നെ. കർമ്മവൈഗുണ്യങ്ങളിൽനിന്ന്, കർമ്മലോപങ്ങളിൽനിന്ന്, രക്ഷിക്കുന്നുവോ ആ ഞാൻ അവിടത്തെ പ്രസാദത്താൽ അവിടുത്തോട് സായൂജ്യം പ്രാപിച്ച് (അവിടത്തെപ്പോലെ) യജ്ഞയുക്തനാകട്ടെ. രോ

ഹിക്കുകളെന്ന കതിരകളോടുതവനും ധാരാളമന്നമുററവനുമാകാവൂ. ഇപ്രകാരമെല്ലാമുള്ള അവിടേയ്ക്കു ദീപ്തങ്ങളായ എല്ലാ ദിവസങ്ങളിലും കാമ്യമായ ഹവിസ്സു ഭവിക്കട്ടെ.

5 ദൃ്ളീഹിതമ്മിത്രമിവപ്രയോഗം

പ്രത്നമൃത്വിജമധ്വരസ്യജാരം

ബാഹുഭ്യാമഗ്നിമായവോജനന്ത

വിക്ഷുഹോതാരന്ന്യസാദയന്ത

അന്വയം:—

ദൃ—ളീഃ ഹിതം	— ദീപ്തൈരാഹിതം
മിത്രം—ഇവ പ്ര—യോഗം	— സ്നിഗ്ധമിവപ്രയോക്തവ്യം
പ്രത്നം ഋത്വിജം	— പുരാണമൃത്വിജം
അധ്വരസ്യ ജാരം	— യജ്ഞസ്യ സമാപയിതാരം
അഗ്നിം ആയവഃ	— മനുഷ്യാഃ, യജമാനാഃ
ബാഹു—ഭ്യാം അജനന്ത	— ജനിതവന്തഃ
(കിഞ്ച) വിക്ഷു	— മനുഷ്യേഷു, തദാകാരേഷു ദേവേഷു
ഹോതാരം നി അസാദയന്ത	— നിയമേന സാദിതവന്തഃ

അർത്ഥം—പ്രകാശവാന്മാരാൽ പ്രതിഷ്ഠാപിതനും സ്നേഹമുള്ള ചങ്ങാതിപോലെ പ്രയോഗിക്കപ്പെടാവുന്നവനും സനാതനനായ ഋത്വിക്കും യാഗം മുഴമിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നിയെ മനുഷ്യരായ യജമാനന്മാർ കൈകളാൽ (കടഞ്ഞു) ജനിപ്പിച്ചു. പിന്നെ, മനുഷ്യരൂപം പൂണ്ട ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനായിരുത്തി

6 സ്വയംയ്ജസ്വദിവിദേവദേവാൻ

കിന്തേപാകഃകൃണവദപ്രചേതാഃ

യഥായജഋതുഭിർദ്ദേവദേവാ

നേവായജസ്വതന്വംസുജാത

അന്വയം:–

ഹേ സു–ജാത, ദേവ	— ശോഭനജന്മൻ, ദ്യോതമാനാഗ്നേ, ത്വം
ദിവി ദേവാൻ	— ദ്യുലോകേ സ്ഥിതാനിന്ദ്രാദീൻ
സ്വയം യജസ്വ	— ആത്മനൈവയജ
പാകഃ അപ്ര–ചേതാഃ	— പക്വതവ്യപ്രജ്ഞഃ, അപ്രകൃഷ്ട ജ്ഞാനോമനുഷ്യഃ
തേ കിം കൃണവൽ?	— തവകിന്ദ്കരോതി?
(കിഞ്ച) ഹേ ദേവ,	
(ത്വം) ഋതു–ഭിഃ	— യാഗയോഗ്യകാലൈഃ
ദേവാൻ യഥാ അയജഃ	— ഇഷ്ടവാനസി
ഏവ തന്വം യജസ്വ	— ഏവമാത്മാനമപി യജ

അത്ഥം–ശോഭനജന്മാവും പ്രകാശമാനനമായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ദ്യുലോകത്തിലുള്ള ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ തന്നെത്താൻ യജിച്ചാലും (ഞങ്ങൾക്കതിന്ന് കഴിവില്ല എന്ന് ധ്വനി, കാരണം) അപക്വബുദ്ധിയും അപ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനനുമായ മനുഷ്യൻ അവിടേക്കെന്തു ചെയ്യാനാണ്? അല്ലയോ ദേവ, യാഗയോഗ്യങ്ങളായ കാലങ്ങളിൽ ഏപ്രകാരമവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ യജിച്ചുവോ, അപ്രകാരം സ്വയം, തന്നെത്തന്നെയും യജിച്ചാലും

7 ഭവാനോഅഗ്നേവിതോതഗോപാ

ഭവാവയസ്കൃത്തനോവയോധാഃ

രാസ്വാചനസ്സമഹോഹവ്യദാതി

ത്രാസ്വോതനസ്തന്വോ // അപ്രയുച്ഛൻ വ 2

അന്വയം –

ഹേ സു–മഹഃ, അഗ്നേ,	— സുഷ്ഠുപൂജനീയാഗ്നേ,
നഃ അവിതാ ഭവ	— ദൃഷ്ടഭയേഭ്യോ രക്ഷകോ ഭവ
ഉത ഗോപാഃ	— അദൃഷ്ടഭയേഭ്യോഗോപ്താഭവ
ഉത നഃ വയഃ–കൃത്, വയഃ–ധാഃ ഭവ	— അന്നസ്യ കർത്താ, ദാതാ ച ഭവ

(ത്വം സ്വക്ഷത്രാം)
ഹവ്യ–ദാതിം — ഹവിഷോദാതിം
നഃ രാസ്വ ച — അസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛ ച
ഉത നഃ തന്വഃ — അസ്മാകം ശരീരാണി
അപ്ര–യുച്ഛൻ ത്രാസ്വ — അപ്രമാദ്യൻ പാലയ

അർത്ഥം–സുപൂജ്യനായ അഗ്നേ, കാണപ്പെടുന്ന ഭയങ്ങളിൽ നിന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് രക്ഷകനായി ഭവിച്ചാലും. കാണപ്പെടാത്ത ഭയങ്ങളിൽനിന്ന് കാക്കുന്നവനായാലും. കൂടാതെ, ഞങ്ങൾക്ക് അന്നമുണ്ടാക്കുന്നവനും തരുന്നവനുമായാലും. സ്വന്തം ഹവിർദ്ദാനം ഞങ്ങൾക്കേകിയാലും. പുറമെ, ഞങ്ങളുടെ ശരീരങ്ങളെ പിഴപറ്റാതെ പാലിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം–3–4—ത്വാഷ്ട്രസ്ത്രിശിരാഃ ഋഷിഃ അഗ്നിരിന്ദ്രശ്ച ദേവതാ

1 പ്രകേതുനാബൃഹതായാത്യഗ്നി
രാരോദസീവൃഷഭോരോരവീതി
ദിവശ്ചിദന്താഉപമാംഉദാന
ളപാമുപസ്ഥമഹിഷോവവർദ്ധ

അന്വയം:–
അഗ്നിഃ ബൃഹതാ കേതുനാ — മഹതാ പ്രജ്ഞാനേന യുക്തസ്സൻ
ആ രോദസീ പ്ര യാതി — ഇദാനീന്ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ പ്രകർഷേണ ഗച്ഛതി
(കിഞ്ച ദേവാനാമാഹ്വാനകാലേ)
വൃഷഭഃ രോരവീതി — വൃഷഭഇവാത്യർത്ഥം ശബ്ദം കരോതി
ദിവഃ ചിത് — ദ്യുലോകസ്യാപി
അന്താൻ ഉപ–മാൻ — അന്താൻ, സമീപാംശ്ച പ്രദേശാൻ ജ്വലനാത്മനാ
ഉത് ആനട് — ഊർദ്ധ്വം വ്യാപ്നോതി
അപാം ഉപ–സ്ഥേ — വൃഷ്ട്യുദകാനാമുപസ്ഥാനേന്തരിക്ഷേവൈദ്യുതാത്മനാ
മഹിഷഃ വവർദ്ധ — മഹാൻ വർദ്ധതേ

അത്ഥം—അഗ്നി മഹത്തായ കൊടിയോടുകൂടിയവനായി ഇപ്പോറം ദ്യാവാപൃഥിവികളെ വേണ്ടപോലെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നു. ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്ന വേളയിൽ കാളപോലെ അത്യന്തം ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു. ദ്യോവിൻെറ അററങ്ങളെയും സമീപപ്രദേശങ്ങളെയും ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടുയർന്നു വ്യാപിയ്ക്കുന്നു. മഴവെള്ളത്തിൻെറ ഇരിപ്പിടമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ ഇടിമിന്നൽ മെയ്യാന്ന് മഹാനായി വദ്ധിയ്ക്കുന്നു.

2 മുമോദഗർഭോവൃഷഭഃകകുദ്മാ

നസ്രേമാവത്സശ്ശിമീവാഅരാവീൽ

സദേവതാത്യുദ്യതാനികൃണ്വ

ന്ത്സ്വേഷുക്ഷയേഷുപ്രഥമോജിഗാതി

അന്വയം:—

ഗർഭഃ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യോരന്തർഗ്ഗതഃ
വൃഷഭഃ, കകൽ—മാൻ	— കാമാനാം വഷിതാഗ്നിഃ ഉന്നത തേജസ്കസ്സൻ
മുമോദ	— മോദതേ
(കിഞ്ച) അസ്രേമാ	— പ്രശസ്തഃ
വത്സഃ	— സായം പ്രാതരാഹുത്യാ നക്തോഷസോർവ്വത്സഭൂതഃ
ശിമീ—വാൻ	— ഹവിർവ്വഹനാദി കമ്മവാൻ
അരാവീൽ	— ദേവാഹ്വാനശബ്ദങ്കരോതി
സഃ ദേവ—താതി ഉൽ— യതാനി കൃണ്വൻ	— യജ്ഞേ ഉദ്യമാനി, ഉത്സാഹകമ്മാണി കർവ്വൻ
സ്വേഷു ക്ഷയേഷു	— ആത്മീയേഷ്വാഹവനീയാദിഷുസ്ഥാനേഷു
പ്രഥമഃ ജിഗാതി	— ദേവാനാമുഖ്യസ്സഗച്ഛതി

അത്ഥം—ദ്യാവാപൃഥിവികറംക്കുള്ളിൽ വർത്തിക്കുന്നവനും അഭീഷ്ടവഷകനമായ അഗ്നി ഉൽകൃഷ്ടതേജസ്സററവനായി മോദിക്കുന്നു. പിന്നെ, പ്രശസ്തനും, പ്രാതഃകാലത്തിലും സായങ്കാല

ത്തിലും ആഹുതികൊണ്ട് രാത്ര്യുഷസ്സുകളുടെ ഗമനക്ഷണത്തും, ഹവിസ്സ്സ്രുക്ക മുതലായ കർമ്മങ്ങളൊത്തവനുമായ അഗ്നി ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു. യജ്ഞത്തിൽ ഉത്സാഹ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ട് തന്റെ ആഹവനീയാദി സ്ഥാനങ്ങളിൽ ദേവന്മാർക്ക് മുമ്പനായ അവിടന്നെഴുന്നു.

3 ആയോമൂർധാനംപിത്രോരരബ്ധ

ന്യധ്വരേദധിരേസൂരോഅർണ്ണഃ

അസ്യപത്മന്നരുഷീരശ്വബുധ്നാ

ഋതസ്യയോനൗതന്വോജുഷന്ത

അന്വയം:—

യഃ പിത്രോഃ മൂർദ്ധാനം	— മാതാപിതൃഭൂതയോരരണ്യോശ്ശിരസ്ഥാനീയം മന്ഥനപ്രദേശം
ആ അരബ്ധ	— ഈഷദധിംസിതവാൻ, നിർമ്മഥനകാലേപി ദഗ്ധും സമർത്ഥഃ
സൂരഃ അർണ്ണഃ	— സ്വവീര്യസ്യാഗ്നേർഗ്ഗമനശീലം തേജഃ
(യഷ്ടാരഃ) അധ്വരേ നി ദധിരേ	— നിയമേന ധാരയന്തി
അസ്യ പത്മൻ അരുഷീഃ	— അഗ്നേഃ പതനേ ആരോചമാനാഃ
ഋതസ്യ യോനൗ അശ്വബുധ്നാഃ	— യജ്ഞസ്യ സ്ഥാനേ ശനബന്ധനാഃ, ഹവിരാഹാരാന്വിതാഃ
തന്വഃ ജുഷന്ത	— തദീയാസ്തന്വഃ കവയസ്സേവന്തേ

അർത്ഥം:- യാതൊരഗ്നി, മാതാപിതാക്കളായ അരണികളുടെ തലയായ കട കറഞ്ഞൊന്നു കരിക്കുന്നുവോ (കടയുമ്പോഴേ അഗ്നി ദഹിപ്പിയ്ക്കാൻ സമർത്ഥനത്രെ) ആ ശോഭനവീര്യനായ അഗ്നിയുടെ വ്യാപകമായ തേജസ്സാണ് യഷ്ടാക്കൾ നിയതമാ

യി ധരിക്കുന്നതു്, കയ്യേന്തുന്നതു്. അവിടുന്നു് താഴെ പതിക്ക ബോധം ശോഭാവഹങ്ങളും യജ്ഞസ്ഥാനത്തിൽ ഹവിരാഹാര ങ്ങളുംകൊണ്ടവയുമായ അംഗങ്ങളെ, മേധാവികളായ ഋത്വി ക്കുകൾ സേവിക്കുന്നു.

4 ഉഷഉഷോഹിവസോഅഗ്രമേഷി

ത്വംയമയോരഭവോവിഭാവാ

ഋതായസപ്തദധിഷേപദാനി

ജനയന്മിത്രന്തന്വേ൨ സ്വായൈ

അന്വയം:—

ഹേ വസോ, ത്വം	— വസുമന്നഗ്നേ, സർവ്വസ്യാ
ഉഷഃ—ഉഷഃ	ഏവോഷസഃ
അഗ്രം ഏഷി ഹി	— പൂർവ്വം പ്രാപ്നോഷി ഖലു
(അപിച) യമയോഃ	— പരസ്പരമവിയുക്തയോരഹോ രാത്രയോഃ
വിഭാ—വാ അഭവഃ	— ദീപ്തിമാൻ ഭവസി
സ്വായൈ തന്വേ	— ആത്മീയാച്ഛരീരാൽ
മിത്രം ജനയൻ	— ആദിത്യമുൽപാദയൻ
സപ്ത പദാനി	— സപ്തസങ്ഖ്യാകാനി ധിഷ്ണ്യാദി സ്ഥാനാനി
ഋതായ ദധിഷേ	— യജ്ഞാർത്ഥം ധാരയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ധനവാനായ അഗ്നേ, അവിടുന്നു് എ ല്ലാ ഉഷസ്സുകൾക്കും മുമ്പെത്തുന്നവല്ലോ. അന്യോന്യം ചേർന്ന പകലിരവുകളിൽ പ്രകാശവാനായി വേക്കുന്നു. സ്വന്തം ശരീ രത്തിൽനിന്നു് ആദിത്യനെ ഉൽപാദിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ധിഷ്ണ്യം മുതലായ ഏഴു സ്ഥാനങ്ങളെ യജ്ഞത്തിന്നുവേണ്ടി ധരിയ്ക്കുന്നു.

5 ഭുവശ്ചക്ഷുർമ്മഹഋതസ്യഗോപാ

ഭുവോവരുണോയദൃതായവേഷി

ഭുവോഅപാന്നപാജ്ജാതവേദോ

ഭുവോദൂതോയസ്യഹവ്യഞ്ജുജോഷഃ വ. 3

അന്വയം:—

ഹേ ജാതവേദഃ,

മഹഃ ഋതസ്യ	— ജാതപ്രജ്ഞാഗ്നേ, മഹതോ യജ്ഞസ്യ
ചക്ഷുഃ ഭുവഃ	— പ്രകാശകോഭവസി
ഗോപാഃ	— രക്ഷകോഭവസി
യത് ഋതായ വരുണഃ വേഷി	— യദായജ്ഞാർത്ഥമാദിത്യാത്മാ സൻ ഗച്ഛസി
(തദാത്വമേവ) ഭുവഃ	— ഭവസി
അപാം നപാത് ഭുവഃ	— വൃഷ്ട്യുദകാനാം പൌത്രസ്ത്വമേവ ഭവസി
യസ്യ ഹവ്യം ജുജോഷഃ	— യസ്യ യജമാനസ്യ ഹവിസ്സേവസേ തസ്യ
ദൂതഃ ഭുവഃ	— ഭവസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ, അവിടന്ന് മഹത്തായ യജ്ഞത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവനാകുന്നു, രക്ഷിക്കുന്നവനാകുന്നു. യാഗത്തിനായി ആദിത്യരൂപനായുദിക്കുമ്പോൾ ആ ആദിത്യനവിടന്നാകുന്നു. മഴവെള്ളങ്ങളുടെ പൌത്രനാകുന്നു. (വെള്ളത്തിൽ നിന്ന് വൃക്ഷാദികൾ, വൃക്ഷാദികളിൽ നിന്നഗ്നി എന്നിപ്രകാരം പൌത്രത്വം) ഏതു യജമാനന്റെ ഹവിസ്സവിടന്ന് കൈക്കൊള്ളുന്നുവോ, അവന്റെ ദൂതനാകുന്നു.

6 ഭുവോയജ്ഞസ്യരജസശ്ചനേതാ
യത്രാനിയുദ്ഭിസ്സചസേശിവാഭിഃ
ദിവിമൂദ്ധാനന്ദധിഷേസ്വഷാം
ജിഹ്വാമഗ്നേചകൃഷേഹവ്യവാഹം

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, യത്ര	— യസ്മിന്നന്തരിക്ഷേ
ശിവാഭിഃ നിയുൽ—ഭിഃ	— കല്യാണീഭിഃ നിയുൽസംജ്ഞകാഭിരശ്വജാതിഭിസ്സംബദ്ധം വായും
സചസേ	— സങ്ഗച്ഛസേ, തസ്മിന്നന്തരിക്ഷേ
യജ്ഞസ്യ രജസഃ ച	— ഉദകസ്യ ച
നേതാ ഭുവഃ	— പ്രാപയിതാ ഭവസി
(കിഞ്ച) ദിവി മൂദ്ധാനം സ്വഃ—സാം	— ദ്യുലോകേശിരോവൽപ്രധാനം സർവ്വസ്യ സംഭക്താരമാദിത്യം
ദധിഷേ	— ഹവിർവ്വഹനദ്വാരാ ധാരയസി
ജിഹ്വാം ഹവ്യ—വാഹം ചകൃഷേ	— ജ്വാലാം ഹവിഷാം വോഢ്രീ ങ്കരോഷി

അത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, യാതൊരിടത്തു് മംഗളമിയററുന്ന നിയുത്തുക്കളെന്ന കതിരകളോത്ത വായുവിനോടവിടന്നു് ചേരുന്നുവോ, ആ അന്തരിക്ഷത്തിൽ അവിടന്നു് യജ്ഞവും ജലവും എത്തിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ, ദ്യോവിൽ തലപോലെ വത്തിച്ചു് എല്ലാററിനെയും വ്യാപിക്കുന്ന ആദിത്യനെ ഹവിസ്സേന്തൽകൊണ്ടു് അവിടന്നു് ധരിക്കുന്നു. ജ്വാലയാകുന്ന നാവിനെ ഹവിസ്സേന്താനാക്കുന്നു.

7 അസ്യത്രിതഃ ക്രതുനാവവ്രേഅന്ത
രിച്ഛന്ധീതിംപിതുരേവൈഃപരസ്യ
സചസ്യമാനഃപിത്രോരുപസ്ഥേ
ജാമിബ്രുവാണആയുധാനിവേതി

അന്വയം:—

(യജ്ഞഭാഗേന
വൃദ്ധവീര്യഃ) ത്രിതഃ — ആപ്ത്യസ്യ പുത്രഃ ഋഷിഃ
ഏവൈഃ അന്തഃ — ആത്മരക്ഷണൈര്യുക്തഃ
യജ്ഞസ്യമദ്ധ്യേ
ധീതിം ഇച്ഛൻ — ഭാഗങ്കാമയമാനഃ
പരസ്യ പിതുഃ — ഉത്കൃഷ്ടസ്യ സർവ്വസ്യജഗതഃ
പാലയിതുഃ
അസ്യ ക്രതുനാ — ത്രിശിരസോമമവധാർത്ഥമിന്ദ്രസ്യ
സാഹായ്യഭൂതേന കർമ്മണാ
നിമിത്തഭൂതേന
വവ്രേ — സഖായം വൃതവാൻ
(കിഞ്ച) പിത്രോഃ
ഉപ—സ്ഥേ — മാതാപിതൃഭൂതയോർദ്യാവാ
പൃഥിവ്യോസ്സമീപസ്ഥേ യജ്ഞേ
സചസ്യമാനഃ — ഋത്വിഗ്ഭിസ്സംസേവ്യമാനസ്ത്രിതഃ
ജാമി ബ്രുവാണഃ — ഇന്ദ്രസ്യാനുരൂപം സ്തോത്രം തസ്യ
ബലവൃദ്ധ്യർത്ഥമുച്ചാരയൻ
ആയുധാനി വേതി — ത്വഷ്ടുഃപുത്രസ്യ മമവധാർത്ഥം
സ്വഭൂതാന്യായുധാനി ഗൃഹീത്വാ
ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—(ഇവിടെ ഒരു കഥാസൂചനയുണ്ട്. ത്വഷ്ടാവിന്റെ മകനായ ത്രിശിരസ്സിനെ കൊല്ലാൻ ആപ്ത്യന്റെ മകനായ ത്രിതനെന്ന ഋഷിയുടെ സഹായമിന്ദ്രൻ തേടി. ത്രിതൻ പകരമായി യജ്ഞഭാഗമാവശ്യപ്പെട്ടു ഇന്ദ്രൻ കൈകഴുകാൻ വെള്ളവും യജ്ഞഭാഗവും ത്രിതനു കൊടുത്തു ഇതുമുതൽ മൂന്ന് ഋക്കുകളിൽ ഈ സംഗതി സൂചിപ്പിക്കുന്നു—സംഗതി സംഭവിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പ് ത്രിശിരസ്സ് സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടതാണ്).

യജ്ഞഭാഗംകൊണ്ട് വീര്യം തഴച്ച ത്രിതനെന്ന ആപ്ത്യപുത്രനായ ഋഷി സ്വരക്ഷണയുക്തനായി യാഗമദ്ധ്യത്തിൽ ഭാഗമിച്ഛിച്ച്, ഉത്കൃഷ്ടനും സർവ്വജഗദ്രക്ഷകനുമായ ഇന്ദ്രന്, ത്രിശിരസ്സായ ഏന്റെ വധത്തിൽ സഹായത്തിനുവേണ്ടി കൂട്ടുകാരനായി വരിക്കപ്പെട്ടു. പിന്നെ, മാതാപിതാക്കളായ ദ്യാവാപൃഥിവി

കാംക്ഷ് സമീപമുള്ള യജ്ഞത്തിൽ ഋത്വിക്കുകളാൽ കൊണ്ടാട പ്പെട്ട ത്രിതൻ ഇന്ദ്രന്ന ചേർന്ന, ബലവൃദ്ധികരമായ സ്തോത്രമുച്ച രിച്ചുകൊണ്ട്, ത്വഷ്ടാവിൻെറ മകനായ എന്നെ കൊല്ലാൻ സ്വ ന്തമായുധങ്ങളെടുത്തുവരുന്നു.

8 സപിത്ര്യാണ്യായുധാനിവിദ്വാ

നിന്ദ്രേഷിതആപ്ത്യോഅഭ്യയുധ്യൽ

ത്രിശീർഷാണംസപ്തരശ്മിംജഘന്വാ

ന്ത്വാഷ്ട്രസ്യചിന്നിസ്സസൃജേത്രിതോഗാഃ

അന്വയം:—

ആപ്ത്യഃ സഃ	— ആപ്ത്യസ്യ പുത്രഃ ത്രിതഃ
പിത്ര്യാണി ആയുധാനി വിദ്വാൻ	— സ്വപിതൃസംബന്ധീന്യാ യുധാനി ജാനൻ
ഇന്ദ്ര—ഇഷിതഃ	— ത്രിശിരസാമയാസഹയുദ്ധാത്ഥ മിന്ദ്രേണ പ്രേഷിതസ്സൻ
അഭി അയുധ്യൽ	— ആഭിമുഖ്യേന യുദ്ധവാൻ
(തദനന്തരം) സപ്ത—രശ്മിം	— സപ്തപ്രഗ്രഹഹസ്തം
ത്രി—ശീർഷാണം ജഘന്വാൻ	— ത്രിശിരസ്സം മാം ഹതവാൻ
(കിഞ്ച) ത്രിതഃ ത്വാഷ്ട്രസ്യ ചിൽ	— ത്വഷ്ടൃപുത്രസ്യ മമാപി
ഗാഃ നിഃ സസൃജേ	— പശൂൻ വിസൃഷ്ടവാൻ, അപ ഹൃതവാൻ

അത്ഥം—ആപ്ത്യപുത്രനായ ആ ത്രിതൻ തൻെറ അച്ഛൻെറ ആയുധങ്ങളെല്ലാമറിയുന്നവനായി, ത്രിശിരസ്സായ എന്നോട് യുദ്ധംചെയ്‌വാൻ ഇന്ദ്രനാലയയ്ക്കപ്പെട്ട്, നേരെ പൊരുതി. അതിന്നശേഷം ഏഴ കടിഞ്ഞാണകാം കയ്യിലേന്തിയ ത്രിശിര സ്സായ എന്നെ കൊന്നു. കൂടാതെ, ത്രിതൻ ത്വഷ്ടാവിൻെറ മക നായ എൻെറ പശുക്കളെയും (തൊഴുത്തുകളിൽ നിന്ന്) വിട്ട്, അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയി.

9 ഭൂരീദിന്ദ്ര ഉദിനക്ഷന്തമോജോ

വാഭിനത്സത്പതിർമന്യമാനം

ത്വാഷ്ട്രസ്യ ചിദ്വിശ്വരൂപസ്യ ഗോനാ

മാചക്രാണസ്ത്രീണി ശീർഷാ പരാവർക് — വ. 4

അന്വയം:—

സത്-പതിഃ ഇന്ദ്രഃ — സതാം പാലകസ്സഃ
ഭൂരി ഇത് ഓജഃ — ബഹ്വേവബലം
ഉത്-ഇനക്ഷന്തം
മന്യമാനം — വ്യാപ്നുവന്തം ശൂരമിത്യാത്മാനഞ്ചിന്തയന്തം ത്വഷ്ടൃപുത്രം മാം
അവ അഭിനത് — വജ്രേണ വിദാരിതവാൻ
(വിദാര്യ) ത്വാഷ്ട്രസ്യ
ചിത് ഗോനാം — ഗവാം സ്വാമിനഃ
വിശ്വ-രൂപസ്യ ത്രീണി
ശീർഷാ — മമ ത്രീണി ശീർഷാണി
ആ-ചക്രാണഃ പരാ വർക് — സമന്താച്ഛബ്ദങ്കുർവ്വൻ പരാങ്മുഖസ്യ വൃക്ണവാൻ, ഛിന്നവാൻ

അർത്ഥം—സജ്ജനങ്ങളുടെ രക്ഷകനായ ഇന്ദ്രൻ അത്യന്തം ബലവാനും ശൂരനുമെന്ന് സ്വയം ചിന്തിക്കുന്ന ത്വഷ്ടാവിൻെറ മകനായ എന്നെ വജ്രത്താൽ പിളർന്നു പിളർന്നിട്ട് ത്വഷ്ടാവിൻെറ പശുക്കൾക്ക് നാഥനായ വിശ്വരൂപനായ എൻെറ മൂന്നു തലകളും അലറിക്കൊണ്ടു കീഴ്മുഖമാക്കി വെട്ടിയിട്ടു (ഇതാണ് ത്രിശിരസ്സു കണ്ട സ്വപ്നം. ഇവിടെ അകാരണമായി തന്നെ വധിക്കാനുദ്യുക്തനായ ഇന്ദ്രനെപ്പററി പറയുമ്പോഴും വളരെ ബഹുമാനത്തോടുകൂടി പറയുന്നു എന്നതു ശ്രദ്ധേയമാണ്.)

വർഗ്ഗം–5–ആംബരീഷഃ സിന്ധുദ്വീപഃ ഋഷിഃ ഗായത്രീ വർദ്ധമാനാ പ്രതിഷ്ഠാനുഷ്ടുപ്ശ്ഛന്ദാംസി ആപോദേവതാ.

1 ആപോഹിഷ്ഠാമയോഭുവ

സ്ഥാനഊർജ്ജേദധാതന

മഹേരണായചക്ഷസേ

അന്വയം:–

ഹേ ആപഃ ഹി (യൂയം) മയഃ–ഭുവഃ സ്ഥ — യസ്മാൽ കാരണാൽ സുഖസ്യ ഭാവയിത്ര്യഃ ഭവഥ

താഃ നഃ ഊർജ്ജേ ദധാതന — താദൃശ്യോസ്മാൻ അന്നായ കുരുത, അസ്മാനന്നപ്രാപ്തിയോഗ്യാൻ കുരുത

അത്ഥം–അല്ലയോ അപ്പുകളേ, (ജലങ്ങളേ,) നിങ്ങൾ സുഖമുളവാക്കുന്നവയായി ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, ആ നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കന്നപ്രാപ്തിയ്ക്കായി ഭവിച്ചാലും, ഞങ്ങളെ അന്നപ്രാപ്തിയോഗ്യന്മാരാക്കിയാലും. അതുപോലെ മഹത്തും രമണീയവുമായ ആത്മജ്ഞാനത്തിന്ന് ഞങ്ങളെ യോഗ്യരാക്കിയാലും.

2 യോവഃശിവതമോരസ

സ്തസ്യഭാജയതേഹനഃ

ഉശതീരിവമാതരഃ

അന്വയം:–

(ഹേ ആപഃ) വഃ യഃ രസഃ [illegible] — യുഷ്മാകം സംബന്ധീ [illegible] [illegible]

ശിവ-തമഃ — [illegible]

തസ്യ ഉശതീഃ–ഇവ — തം രസം ഉശത്യഃ, പുത്രസമൃദ്ധി-ങ്കാമയമാനാഃ

മാതരഃ നഃ ഭാജയത — അസ്മാൻ സേവയത, ഉപയോജയത (മാതരസ്തന്യരസം യഥാ ഭാജയന്തി തദ്വത്)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അപ്പുകളേ, നിങ്ങളുടെ സ്വന്തമായ യാതൊരു രസം ഈ ലോകത്തിലേററവും സുഖദായകമാണോ, ആ രസം പുത്രപുഷ്ടികാമകളായ അമ്മമാർ കുട്ടികൾക്കു മുലപ്പാലേകുന്നപോലെ, ഞങ്ങൾക്കുപയോഗപ്പെടുത്തിയാലും.

3 തസ്മാഅരംഗമാമവോ

യസ്യക്ഷയായജിന്വഥ

ആപോജനയഥാചനഃ

അന്വയം:—

ഹേ ആപഃ (യൂയം) യസ്യ

ക്ഷയായ ജിന്വഥ — യസ്യ പാപസ്യ വിനാശായ പ്രീണയഥ

തസ്മൈ അരം — താദൃശായ പാപക്ഷയായ ക്ഷിപ്രം

വഃ ഗമാമ — യുഷ്മാൻ ഗമയാമ

നഃ ജനയഥ ച — അസ്മാൻ പുത്രപൌത്രാദി ജനേന പ്രയോജയത ച—അഥവാ

ഹേ ആപഃ (യൂയം)

യസ്യ ക്ഷയായ — യസ്യ മമ ഗൃഹായ

ജിന്വഥ — പ്രീണയഥ

തസ്മൈ അരം — താദൃശായ ഗൃഹായ ക്ഷിപ്രം

വഃ ഗമാമ — യുഷ്മാൻ ഗമയാമ

നഃ ജനയഥ ച — തസ്മിൻഗൃഹേസ്മാൻ പുത്രപൌത്രാദിനാ വർദ്ധയത ച

അർത്ഥം—അല്ലയോ അപ്പുകളേ, നിങ്ങൾ യാതൊരു പാപത്തിന്റെ നാശത്തിന്നായി സ്വയം പ്രീതരായി ഭവിക്കുന്നുവോ,

പ്രസാദിക്കുന്നവോ, അപ്രകാരമുള്ള പാപനാശത്തിന്നായി ഞ ങ്ങരം നിങ്ങളെ പ്രാപിക്കാവൂ. മാത്രമല്ല, ഞങ്ങളെ പുത്രപൌ ത്രാദികളോടു യോജിപ്പിച്ചാലും (അല്ലെങ്കിൽ) അല്ലയോ അപ്പു കളേ, നിങ്ങരം യാതൊരെൻറ ഗൃഹത്തിന്നുവേണ്ടി പ്രസാദി ക്കുന്നവോ, അപ്രകാരമുള്ള ഗൃഹത്തിന്നായി ഞങ്ങരം നിങ്ങളെ പ്രാപിക്കാവൂ ഞങ്ങളെ പുത്രപൌത്രാദികളോടുകൂടി വദ്ധിപ്പി ച്ചാലും.

4 ശന്നോദേവീരഭിഷ്ടയ
ആപോഭവന്തുപീതയേ
ശംയോരഭിസ്രവന്തുനഃ

അന്വയം:—

ആപഃ നഃ ശം	—	അസ്മാകം പാപാപനോദന ദ്വാരേണ സുഖം ഭവന്തു
ദേവീഃ അഭിഷ്ടയേ ഭവന്തു	—	ആപഃ അസ്മദ്യജ്ഞായ ഭവന്തു
പീതയേ	—	പാനായ ഭവന്തു
(തഥാ) ശം യോഃ	—	ഉൽപന്നാനാം രോഗാണാം ശമനം, അനുൽപന്നാനാം യാവനം പൃഥക്കരണഞ്ച കർവ്വന്തു
(അപിച) നഃ അഭി സ്രവന്തു	—	അസ്മാകമുപരി സ്രുദ്ധ്യത്ഥം സിഞ്ചന്തു

അത്ഥം—അപ്പുകരം നമ്മരംക്ക പാപക്ഷയഫലമായ സുഖ ത്തിന്നായി ഭവിയ്ക്കട്ടെ ദേവികളായ അവർ നമ്മരംക്കു യജ്ഞ ത്തിന്നായി ഭവിയ്ക്കട്ടെ, നമ്മരംക്കു കടിയ്ക്കാനായി ഭവിക്കട്ടെ അതുപോലെ വന്ന രോഗങ്ങളുടെ ശമനവും വരാത്തവയുടെ നിവാരണവും അപ്പുകരം ചെയ്യട്ടെ. പിന്നെ, ശുദ്ധിക്കുവേണ്ടി നമ്മുടെ മുകളിൽ അപ്പുകളൊഴുകട്ടെ.

5 ഈശാനാവാര്യാണാ

ങ്ക്ഷയന്തീശ്ചർഷണീനാം

അപോയാചാമിഭേഷജം

അന്വയം:–

വാര്യാണാം ഈശാനാഃ — വരണീയാനാം ധനാനാമീശ്വരീഃ
ചർഷണീനാം ക്ഷയന്തീഃ — മനുഷ്യാണാം നിവാസയിത്രീഃ
അപഃ ഭേഷജം യാചാമി — ഉദകാന്യഹം പാപാപനോദന രൂപമൌഷധം പ്രാർത്ഥയേ

അർത്ഥം:– ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ ധനങ്ങളുടെ അധീശകളും മനുഷ്യരെ അതാതിടത്തു് നിവസിപ്പിക്കുന്നവരുമായ അപ്പുകളോടു് പാപവിനാശരൂപമായ ഔഷധത്തെ, സുഖത്തെ ഞാൻ യാചിക്കുന്നു.

6 അപ്സുമേസോമോഅബ്രവീ

ദന്തർവ്വിശ്വാനിഭേഷജാ

അഗ്നിഞ്ചവിശ്വശംഭുവം

7 ആപഃപൃണീതഭേഷജം

വരൂഥന്തന്വേ൩മമ

ജ്യോക്ചസൂര്യന്ദൃശേ

8 ഇദമാപഃപ്രവഹത

യൽകിഞ്ചദുരിതമ്മയി

യദ്വാഹമഭിദുദ്രോഹ

യദ്വാശേപ ഉതാനൃതം

9 ആപോഅദ്യാന്വചാരിഷം

രസേനസമഗസ്മഹി

പയസ്വാനഗ്നആഗഹി

തംമാസംസൃജവച്ചസാ വ. 5

അന്വയം:—

(ഇത്‌ 1-2-12 ൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുണ്ട്‌).

(ഇത്‌ 1-2-12 ൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുണ്ട്‌). ത്രിഷ്ടുപ്‌ഛന്ദഃ യമയമ്യൌ
വർഗ്ഗം-6-7-8—യമീയമാവൃഷീ
ദേവതാ

1 ഓചിൽസഖായംസഖ്യാവവൃത്യാം

ത്തിരഃപുരുചിദണ്ണവഞ്ജഗന്വാൻ

പിതുർന്നപാതമാദധീതവേധാ

അധിക്ഷമിപ്രതരന്ദീധ്യാനഃ

അന്വയം:—

(വൈവസ്വതയോഃ യമയമ്യോസ്സംവാദഃ)

തിരഃ — അന്തർഹിതം, അപ്രകാശമാനം, നിർജ്ജനം

പുരു ചിൽ അണ്ണവം — ബഹ്വപിവിസ്തീർണ്ണം, സമുദ്രൈകദേശമവാന്തരം ദേശം

ജഗന്വാൻ — ഗതവതീയമീ

ചിൽ സഖായം — പൂജിതമിഷ്ടം, ഗർഭവാസാദാരഭ്യ സഖീഭൂതം യമം

സഖ്യാ — സഖ്യായ, സ്ത്രീപുരുഷസമ്പർക്ക ജനിതമിത്രത്വായ

ഓ വവൃത്യാം — ആവർത്തയാമി, ആഭിമുഖ്യേന സ്ഥിത്വാ ലജ്ജാം പരിത്യജ്യ 'ത്വൽസംയോഗം കരോമീ'തി

(അപി ച) പിതുഃ — ആവയോഃഭവിഷ്യതഃ പുത്രസ്യ പിതൃഭൂതസ്യ തവാർത്ഥായ

അധി ക്ഷമി — പൃഥിവ്യാം, പൃഥിവീസ്ഥാനീയേ മദോദരേ

പ്ര–തരം നപാതം — പ്രകൃഷ്ടം, സർവ്വഗുണോപേത ഗർഭലക്ഷണമപത്യം

വേധാഃ ദീധ്യാനഃ — വിധാതാ പ്രജാപതിരനുരൂപസ്യ പുത്രസ്യ ജനനാർത്ഥമാവാം ധ്യായൻ

ആ ദധീത — ആ ദധാതു

അർത്ഥം–(വിവസ്വാന്റെ ഇരട്ടപെററ മക്കളായ യമനും യമിയും തമ്മിലുള്ള സംവാദം). മറവുററ്, വെളിച്ചം കുറഞ്ഞ് നിർജ്ജനവും വളരെ വിസ്തീർണ്ണവും സമുദ്രത്തിന്ന നടുവിലുള്ളതുമായ ഒരു ദ്വീപിൽ ചെന്ന യമി ശ്രേഷ്ഠനായ ഇഷ്ടനും ഗർഭം മുതൽക്ക് ചങ്ങാതിയുമായ യമനോട് സ്ത്രീപുരുഷ സമ്പർക്കപരമായ സഖ്യത്തിന്നായി നേരെനിന്ന് ലജ്ജവിട്ട് 'ബോനമായി ഞാൻ സംയോഗം ചെയ്യുന്നുണ്ട്' എന്ന് പറയുന്നു. മാത്രമല്ല, 'നമ്മുടെ പിറക്കാനുള്ള മകന്റെ അച്ഛനായ ഭോനവേണ്ടി ഭൂമിയുടെ സ്ഥാനമായ എന്റെ വയററിൽ സർവ്വഗുണയുക്തനായി, ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിനെ വിധാതാവായ ബ്രഹ്മാവ് അനുരൂപനായ മകന്റെ ജനനത്തിന്നായി ധ്യാനിച്ച ധരിയ്ക്കട്ടെ (പ്രജാപതിയാണ് ഗർഭമുണ്ടാക്കുന്നതെന്ന് ശ്രുതി.)

2 നതേസഖാസഖ്യംവഷ്ട്യേതൽ
സലക്ഷ്മായദ്വിഷുരൂപാഭവാതി
മഹസ്പുത്രാസോഅസുരസ്യവീരാ
ദിവോധർത്താരഉർവ്വിയാപരിഖ്യൻ

അന്വയം:–

(യമഃ ആത്മാനം പരോക്ഷീകൃത്യ യമീം പ്രത്യുവാച)
(ഹേ യമി,) യൽ
സ–ലക്ഷ്മാ — യസ്മാൽ സമാനയോനിത്വലക്ഷണഃ

തേ സഖാ	— ഗർഭവാസലക്ഷണേന സഖീഭൂതോയമഃ
ഏതൽ സഖ്യം ന വഷ്ടി	— ത്വയോക്തം സ്ത്രീപുരുഷലക്ഷ സഖിത്വം ന കാമയതേ
വിഷുരൂപാ ഭവാതി	— ഭഗിനീത്വാദ്വിഷമ രൂപാഭവതി, തസ്മാൽ
മഹഃ അസുരസ്യ	— മഹതഃ പ്രാണവതഃ, പ്രജ്ഞാവതഃ പ്രജാപതേഃ
പുത്രാസഃ വീരാഃ	— ശത്രൂണാം വിവിധമീരയിത
ഉർവ്വിയാ പരി ഖ്യൻ	— ഉരവഃ പരിചക്ഷതേ

അർത്ഥം-(യമൻ പരോക്ഷമായി യമിയോട് പറഞ്ഞ ഒരേ യോനിയിൽനിന്ന് പിറന്ന് സഹോദരീത്വത്താൽ വേ (അനനുരൂപയായി ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ട്) അല്ലയോ യമി, വാസകാലംതൊട്ട് സഖാവായ യമൻ ഭവതി പറഞ്ഞ പുരുഷപരമായ ചങ്ങാതം കാമിക്കുന്നില്ല മഹാനും എ പ്രാണനോടും കൂടിയവനുമായ ബ്രഹ്മാവിൻെറ പുത്രന്മാരും ശ ക്കളെ പിന്തിരിപ്പിക്കുന്നവരും ദ്യോവിനെ ധരിക്കുന്നവ പെരിയവരുമായ ദേവന്മാർ മുററും നോക്കുന്നു (ദേവന്മാർ സർ കമ്മദ്രഷ്ടാക്കരാം)

3 ഉശന്തിഘാതേഅമൃതാസഏത

ദേകസ്യചിത്യജസമർത്യസ്യ

നിതേമനോമനസിധായ്യസ്മേ

ജന്യുഃപതിസ്തന്വ മാവിവിശ്യാഃ

അന്വയം –

(പുനരപി യമീ യമം പ്രത്യവാച)

(ഹേ യമ,) തേ അമൃതാസഃ	— പ്രസിദ്ധാഃ പ്രജാപത്യാദയോ ദേവാഃ
ഏതൽ	— ഈദൃശം ശാസ്ത്രേണാ ഗമ്യതേ്വനോക്തം

ത്യജസം	— പരസ്മൈ ത്യജതേ, പ്രീയതേ ഇതി ദുഹിതൃഭഗിന്യാദി സ്ത്രീജാതം
ഉശന്തി ഘ	— കാമയന്തേഹ
ഏകസ്യ ചിൽ	— സർവ്വസ്യ ജഗതോമുഖ്യസ്യാപി പ്രജാപത്യാദേസ്സ്വദുഹിതൃ ഭഗിന്യാദീനാം സംബന്ധോസ്തി
(അതഃ) മർത്യസ്യ തേ മനഃ	— മനുഷ്യരൂപസ്യ തവചിത്തം
അസ്മേ മനസി നി ധായി	— അസ്മാകം, മമചിത്തേ നിധീയതാം

(അഹം ത്വാങ്കാമയേ, ത്വം മാം കാമയസ്വ)

(അപിച) ജന്യുഃ പതിഃ	— യഥാ ജനയിതാ പ്രജാപതിഃ ഭർത്താഭൂത്വാ സ്വദുഹിതൃശ്ശരീരം സംഭോഗേനാവിഷ്ടവാൻ തഥാ ത്വമപി മമപതിർഭൂത്വാ
തന്വം ആ വിവിശ്യാഃ	— സംഭോഗേനാവിശ

അർത്ഥം—(വീണ്ടും യമി യമനോടു് പറഞ്ഞു.) അല്ലയോ യമ, പ്രസിദ്ധന്മാരായ പ്രജാപതിപ്രഭൃതികളായ ദേവന്മാർ ശാസ്ത്രത്താൽ അഗമ്യത്വം പറയപ്പെട്ട മകൾ, പെങ്ങൾ മുതലായ സ്ത്രീസമൂഹത്തെ കാമിക്കുന്നവരല്ലൊ. ജഗത്തിന്നു മുഴുവൻ മുഖ്യേശരായ പ്രജാപതിതൊട്ടുള്ളവക്കു് സ്വന്തം മകൾ പെങ്ങൻമാരോടു് സംബന്ധമുണ്ടു്. അതിനാൽ മനുഷ്യരൂപനായ ഭവാന്റെ മനസ്സു്, എന്റെ മനസ്സിൽ വെക്കപ്പെടട്ടെ. ഞാൻ ഭവാനെ കാമിക്കുന്നു. ഭവാനെന്നെ കാമിച്ചാലും. കൂടാതെ, പ്രജാപതി ഭർത്താവായി തന്റെ മകളുടെ ശരീരത്തെ സംഭോഗത്താലാവേശിച്ചപോലെ, ഭവാനുമെന്റെ ഭർത്താവായി എന്റെ ശരീരത്തെ സംഭോഗത്തോടുകൂടി ആവേശിക്കുക.

4 നയൽപുരാചകൃമാകദ്ധന്നൃന

ഋതാവദന്തോഅനൃതംരപേമ

ഗന്ധർവ്വോഅപ്സ്വപ്യാചയോഷാ

സാനോനാഭിഃപരമംജാമിതന്നൌ

അന്വയം;–

(യമോയമീം പുനർബ്രൂതേ.)

പുരാ യൽ	—	പ്രജാപതിരഗ്രമ്യാഗമനങ്കൃതവാൻ
(തഥാവയം) ന ചകൃമ	—	നാകർമ്മ
(വയം) ഋതാ വദന്തഃ	—	ഋതാനി, സത്യാനി ബ്രുവന്തഃ
കൽ ഹ അനൃതം നൂനം		
രപേമ	—	നകദാചിദസത്യം വദേമ (അഗമ്യാഗമനം ന കുർമ്മഃ)
(അപിച) അപ്-സു	—	അന്തരിക്ഷേസ്ഥിതഃ
ഗന്ധർവ്വഃ	—	ഗവാം, രശ്മീനാം ധാരയിതാ ദിത്യഃ
അപ്യാ സാ യോഷാ ച	—	അന്തരിക്ഷസ്ഥിതാ പ്രസിദ്ധാ ആദിത്യസ്യ ഭാര്യാസരണ്യശ്ച
നഃ നാഭിഃ	—	ആവയോരുൽപത്തിസ്ഥാനം
തൽ നൌ ജാമി പരമം	—	ആവയോർബ്ബാന്ധവമുൽകൃഷ്ടം

(ഏവംസതി ആവയോരഗമ്യഗമനം കർമ്മ കർത്തുമയുക്തം. തസ്മാ ദേതന്ന കരോമി.)

അർത്ഥം–(യമൻ യമിയോട് വീണ്ടും പറയുന്നു.) പണ്ട് പ്രജാപതി പ്രാപിയ്ക്കരുതാത്തവളെ പ്രാപിച്ചു. അതുപോലെ ഞാൻ ചെയ്യുകയില്ല. നാം സത്യങ്ങൾ പറയുന്നവരാകുന്നു. അസത്യമൊരിക്കലും പറയുകയില്ല. (പ്രാപിക്കരുതാത്തവളെ പ്രാപിക്കുകയില്ല) മാത്രമല്ല, അന്തരിക്ഷത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന രശ്മിധാരിയായ ആദിത്യനും അന്തരിക്ഷത്തിൽത്തന്നെ വർത്തിക്കുന്ന ആദിത്യന്റെ ഭാര്യ പ്രസിദ്ധയായ സരണ്യുവും നമ്മുടെ ഉല്പത്തിസ്ഥാനമാണ്, അച്ഛനമ്മമാരാണ്. അതുകൊണ്ട് നമ്മുടെ ബന്ധുത്വം, കുലം ഉൽകൃഷ്ടമാണ്. അപ്രകാരമിരിയ്ക്കേ, അഗമ്യഗമനപരമായ കർമ്മം അനുചിതമാണ്. ഞാനതു ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല, ചെയ്യുകയില്ല.

5 ഗർഭേനുനൌജനിതാദമ്പതീക

ർദ്ദേവസ്ത്വഷ്ടാസവിതാവിശ്വരൂപഃ

നകിരസ്യപ്രമിനന്തിവ്രതാനി

വേദനാവസ്യപൃഥിവീഉതദ്യൌഃ

വ. 6

അന്വയം:—

(യമീ പ്രത്യവോചത്)

ത്വഷ്ടാ ഗർഭേ നു നൌ ദം—പതീ കഃ	— രൂപാണാം കർത്താസ്ഃ നൌ ദമ്പതീകൃതവാൻ
സവിതാ വിശ്വ—രൂപഃ ദേവഃ	— സർവ്വേഷാം ശുഭാശുഭാനാം പ്രേരകസ്സർവ്വാത്മകോ ദേവ ഏവം കൃതവാൻ
ജനിതാ	— പ്രജാപതിശ്ച ഗർഭാവസ്ഥായാമേവാവാം ഏകോദരേ സഹവാസിത്വാൽ ജായാപതീ കൃതവാൻ
അസ്യ വ്രതാനി	— പ്രജാപതേഃ കർമ്മാണി
നകിഃ പ്ര മിനന്തി	— നകേചിൽ പ്രഹിംസന്തി, ന ലോപയന്തി
(അപി ച) അസ്യ	— മാതുരുദരേ സഹവാസജനിതം ദമ്പതീത്വം
പൃഥിവീ നൌ വേദ	— ജാനാതി
ഉത ദ്യൌഃ	— ദ്യുലോകോഽപി ജാനാതി

അർത്ഥം-(യമി മറുപടി പറയുന്നു) ഗർഭത്തിൽ വെച്ച് കുട്ടി രൂപംകൊടുക്കുന്ന ത്വഷ്ടാവ് നമ്മളെ ഗർഭത്തിൽവെച്ചുതന്നെ ദമ്പതികളാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഏവക്കും ശുഭാശുഭങ്ങൾക്കു പ്രേരകനും സർവ്വാത്മാവുമായ ആദിത്യദേവനും അപ്രകാരം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഏവക്കും ജനയിതാവായ പ്രജാപതിയും ഗർഭാവസ്ഥയിൽത്തന്നെ സഹവാസംകൊണ്ട് നമ്മെ ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരാക്കിയിരിക്കുന്നു. പ്രജാപതിയുടെ കർമ്മങ്ങളെ ആരും മുടക്കുന്നില്ല, ലംഘിക്കുന്നില്ല. മാത്രമല്ല, അമ്മയുടെ വയററിൽ സഹവാസംകൊണ്ടുളവായ നമ്മുടെ ദമ്പതീത്വം ഭൂമിയ്ക്കറിയാം, ദ്യോവിന്നുമറിയാം.

6 കോഅസ്യവേദപ്രഥമസ്യാഹ്നഃ

കഈംദദർശകഇഹപ്രവോചൽ

ബൃഹന്മിത്രസ്യവരുണസ്യധാമ

കദുബ്രവആഹനോവീച്യാനൄൻ

അന്വയം:—

പ്രഥമസ്യ അഹ്നഃ	— അഹസ്സംബന്ധി
അസ്യ കഃ വേദ?	— ഇദമന്യോന്യസങ്ഗമനം കോ ജാനാതി?

(പ്രഥമേഹനിയൽ ക്രിയതേ തദനുമാനമാശ്രിത്യ ന കശ്ചിദപി വിജ്ഞാതും ശക്നോതി)

ഇഹ കഃ ഈം ദദർശ?	— അസ്മിൻ പ്രദേശേ ഇദം സങ്ഗമനം കഃ പശ്യതി?
കഃ പ്ര വോചൽ?	— കഃ പ്രഖ്യാപയതി?
ഹേ ആഹനഃ	— മര്യാദയാ ആഹന്തഃ, സ്വശുഭാ ശുഭകർമ്മാപേക്ഷയാ പ്രാണിനാം നരകപാതേന സ്വർഗ്ഗപ്രാപണേന നിഗ്രഹാനുഗ്രഹയോഃ കർത്തഃ, യമ,
മിത്രസ്യ വരുണസ്യ ബൃഹൽ ധാമ	— മിത്രാവരുണയോർമ്മഹൽ സ്ഥാനം, അഹോരാത്രം യദസ്തി തത്ര
നൄൻ വീച്യാ കൽ ഉ ബ്രവഃ?	— നരകേണ ത്വം കിം വാ ബ്രവീഷി?

അർത്ഥം—ആദ്യദിവസമായ ഇന്നത്തെ ഈ അന്യോന്യസംഗമനം ആരറിയുന്നു? (നമ്മളൊന്നാമതായി ചെയ്തതു് അനുമാനിച്ചറിയാനാർക്ക പറ്റുന്നു?) ഈ പ്രദേശത്തു് ഈ സംഗമനത്തെ ആർ കാണുന്നു? ആർ പറയുന്നു? മര്യാദകൊണ്ടു് ശുഭാശുഭകർമ്മ

ങ്ങളുടെ അന്തിതകം നോക്കി നരകത്തിലേക്ക് തള്ളുകയോ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്ക് കയററുകയോ ചെയ്യുന്ന നിഗ്രഹാനുഗ്രഹങ്ങളുടെ കർത്താവായ യമ, മിത്രാവരുണന്മാരുടെ സ്ഥാനമായ പകലിരവുകളിൽ മനുഷ്യരെ എന്തിന്ന് നരകത്തോട് ചേർത്തുപോവാൻ പറയുന്നു? (ഇന്നിന്ന കർമ്മങ്ങൾ പാപങ്ങളായി കരുതി എന്തിന്ന നരകത്തിലേക്കയക്കുന്നു? അതുകൊണ്ടല്ലേ ഇപ്പോൾ ഈ കർമ്മം പാപമായി പോവുന്നു് തോന്നുന്നതു്?) _

7 യമസ്യമായമ്യ്രങ്കാമആഗ

ന്ത്സമാനേയോനൌസഹശേയ്യായ

ജായേവപത്യേതന്വംരിരിച്യാം

വിചിദ്വൃഹേവരഥ്യേവചക്രാ

അന്വയം –

യമസ്യ കാമഃ — തവാഭിലാഷഃ

സമാനേ യോനൌ സഹ-ശേയ്യായ — ഏകസ്മിൻ ശയ്യായാം സഹശയനാർത്ഥം

യമ്യം മാ ആ അഗൻ — യമീംമാം പ്രത്യാഗച്ഛതു

(മമോപരിതവ സംഭോഗേച്ഛാ ജായതാം തദനന്തരം പൂർണ്ണമനോരഥാസന്തി)

ജായാ-ഇവ പത്യേ — യഥാഭാര്യാ പത്യുരർത്ഥായ പരയാപ്രീത്യാ രതികാമാ സ്വശരീരം പ്രകാശയതി തദ്വത്

തന്വം രിരിച്യാം — ആത്മീയം ശരീരം വിവിച്യാം

(കിഞ്ച) രഥ്യാ-ഇവ ചക്രാ — രഥസ്യാവയവഭൂതേ ചക്രേ യഥാ രഥമുദ്വഹതസ്തദ്വത്

വി വൃഹേവ ചിത് — ധർമ്മാർത്ഥകാമാനപി വിവിധമുദ്വച്ഛാവഃ

അർത്ഥം—യമനായ നിന്റെ കാമം, ഒരേ കിടക്കയിൽ കിടക്കാൻവേണ്ടി യമിയായ എനിക്ക വന്നുചേരട്ടെ പിന്നെ പൂർണ്ണ

മനോരഥയായി ഭാര്യ,/ഭർത്താവിന്ന് ഉൽകൃഷ്ട പ്രീതിയോടുകൂടി, രതികാമയായി, സ്വശരീരം വെളിപ്പെടുത്തുന്നപോലെ ഞാൻ സ്വശരീരം തുറന്നു കാണിക്കാം. പിന്നെ, തേരിൻെറ ഇരുചക്രങ്ങൾ അതിനെ ഉയർത്തുന്നപോലെ നാം ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾ പലപാടുയർത്താവൂ.

8 നതിഷ്ഠന്തിനനിമിഷന്ത്യേതേ

ദേവാനാംസ്പശഇഹയേചരന്തി

അന്യേനമദാഹനോയാഹിതൂയം

തേനവിവൃഹരഥ്യേവചക്രാ

അന്വയം:—

(യമഃ പുനരാഹ) ഇഹ
ദേവാനാം — അസ്മിൻ ലോകേ ദേവാനാം സംബന്ധിനഃ
യേ സ്പശഃ — അഹോരാത്രാദയശ്ചാരാഃ
ചരന്തി — സർവ്വേഷാം ശുഭാശുഭകർമ്മ പ്രത്യവേക്ഷണാർത്ഥം പരിഭ്രമന്തി
ഏതേ ന തിഷ്ഠന്തി — ക്ഷണമാത്രമപി കുത്രചിന്ന തിഷ്ഠന്തി
ന നി മിഷന്തി — നനിമേഷണങ്കുർവ്വന്തി
ഹേ ആഹനഃ, — മമാപഹന്ത്രി, അസഹ്യ ഭാഷണേന ദുഃഖയിത്രി, ത്വം
മത് അന്യേന തൂയം
യാഹി — മത്ത് അപരേണ, ത്വദ്സദൃശേന സഹ ക്ഷിപ്രം ഗച്ഛ
(ഗത്വാച) രഥ്യാ-ഇവ
ചക്രാ — രഥാവയവഭൂതേ ചക്രേ രഥമുദ്യച്ഛന്ത്യൗ
തേന വി വൃഹ — ധർമ്മാർത്ഥകാമാംശ്ച

അർത്ഥം—(യമൻ വീണ്ടും പറയുന്നു.) ഈ ലോകത്തിൽ ദേവന്മാരെസ്സംബന്ധിച്ച പകലിരവുകളാംതൊട്ട ചാരന്മാർ എപ്പോഴുമെവിടെയും ശുഭാശുഭകർമ്മങ്ങളെ നോക്കിക്കാണാൻ വേണ്ടി ചുററുന്നു. അവർ ഒരിടത്തും നില്ക്കുന്നില്ല; ഇമയാട്ടുന്നില്ല. അസഹ്യഭാഷണംകൊണ്ട് എന്നെ അലട്ടുന്ന, കൊല്ലുന്ന യമീ, ഭവതി എന്നിൽനിന്നന്യനായ ഒരു അനുരൂപനോട് കൂടിച്ചേർന്നാലും. തേരിനെ ഇരുചക്രങ്ങളെന്നപോലെ, അവനോടുകൂടി ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളെയർത്തിയാലും.

9 രാത്രീഭിരസ്മാ അഹഭിർദ്ദശസ്യേത്
സൂര്യസ്യ ചക്ഷുർമ്മുഹുരുന്മിമീയാത്
ദിവാപൃഥിവ്യാ മിഥുനാ സബന്ധൂ
യമീര്യമസ്യ ബിഭൃയാദജാമി

അന്വയം:—

രാത്രീഭി: അഹ_ഭി:	—	അഹോരാത്രയോ:
അസ്മൈ ദശസ്യേത്	—	യമായ കല്പിതം യജ്ഞഭാഗം യജമാന: പ്രയച്ഛതു
സൂര്യസ്യ ചക്ഷു: മുഹു: ഉത് മിമീയാത്	—	തേജ: മുഹുരസ്മൈ യമായോദേതു
ദിവാ പൃഥിവ്യാ	—	ദ്യാവാപൃഥിവീഭ്യാം സഹ
മിഥുനാ സ_ബന്ധൂ	—	മിഥുനൗ, സമാനബന്ധൂ അഹോരാത്രേ യമായ വഹേതാം
(ഏതജ്ജ്ഞാത്വാപി) യമീ: അജാമി ബിഭൃയാത്	—	അഭ്രാതരം ധാരയതു, പരിഗൃഹ്ണാതു

അർത്ഥം—പകലിരവുകളിൽ ഈ യമന്നായി യജ്ഞഭാഗം യജമാനൻ തന്നരുളട്ടെ. (അഗമ്യാഗമനംകൊണ്ട് ആ യജ്ഞഭാഗം നഷ്ടപ്പെടരുതെന്ന് സൂചന.) സൂര്യന്റെ കണ്ണ്, തേജസ്സ് വീണ്ടും വീണ്ടും യമന്നനേരെ മിഴിക്കട്ടെ, ഉദിക്കട്ടെ. ദ്യാവാപൃഥിവികളോടുകൂടി ഇരട്ടകളായ സമബന്ധുക്കളായ പകലിരവുകൾ

യമനുവേണ്ടി ലോകത്തെ വഹിക്കട്ടെ. ഇതറിഞ്ഞ് ഈ യമി, സഹോദരനല്ലാത്ത ഒരാളെ ധരിക്കട്ടെ, വരിക്കട്ടെ.

10 ആഘാതാഗച്ഛാനുത്തരായുഗാനി
യത്രജാമയഃകൃണവന്നജാമി
ഉപബർബൃഹിവൃഷഭായബാഹു
മന്യമിച്ഛസ്വസുഭഗേപതിംമത് വ. 7

അന്വയം:—

യത്ര ജാമയഃ	— യേഷുകാലേഷു ഭഗിന്യഃ
അജാമി കൃണവൻ	— അഭ്രാതരം പതിങ്കരിഷ്യന്തി
താ ഉത്–തരാ യുഗാനി	— താന്യുത്തരാണി കാലവിശേഷാണി
ആ ഗച്ഛാൻ ഘ	— ആഗമിഷ്യന്ത്യേവ
(യസ്മാദേവം തസ്മാത്)	
ഹേ സു–ഭഗേ,	— സുന്ദരി, ത്വമിദാനീം
മത് അന്യം പതിം	
ഇച്ഛസ്വ	— മത്തഃ പരംഭർത്താരങ്കാമയസ്വ
(തദനന്തരം) വൃഷഭായ	— തവയോനൌ രേതസ്സേക്ത്രേ പുരുഷായ
ബാഹും ഉപ ബർബൃഹി	— ശയനകാലേ ഉപബർഹണങ്കുരു

അർത്ഥം—സഹോദരികൾ സഹോദരനല്ലാത്ത ഭർത്താവിനെ പരിണയിക്കുന്ന ഭാവികാലങ്ങൾ വന്നുചേരും, തീർച്ച. അപ്രകാരമാകയാൽ അല്ലയോ സുന്ദരി, ഭവതി എന്നിൽനിന്നന്യനായ ഭർത്താവിനെ കാമിക്കുക. അതിനുശേഷം ശുക്ലസ്രവണനായ ഭർത്താവിനെ ശയനകാലത്തിൽ കയ്യാൽ കെട്ടിപിടിക്കുക.

11 കിംഭ്രാതാസദ്യദനാഥംഭവാതി
കിമുസ്വസായന്നിർ്യതിന്നിഗച്ഛാത്
കാമമൂതാബഹ്വേ ് തദ്രപാമി
തന്വാമേതന്വം ് സംപിപൃഗ്ധി

അന്വയം:—

(യമീ പുനരാഹ) യത്	— യസ്മിൻ ഭ്രാതരി സതി സ്വസ്രാദികം
അനാഥം ഭവാതി	— നാഥരഹിതം ഭവതി
(സഃ) ഭ്രാതാ കിം അസത്?	— കിം ഭവതി? ന ഭവതി
(കിഞ്ചഭഗിന്യാം സത്യാം ഭ്രാതരം)	
യത് നിഃ-ഋതിഃ	
നി-ഗച്ഛാത്	— യസ്യാം ദുഃഖം നിയമേനഗച്ഛതി, പ്രാപ്നോതി
(സാ) സ്വസാ കിം ഉ?	— ഭഗിനീ കിം വാ ഭവതി?
(ഭ്രാതൃഭഗിന്യോഃ പരസ്പരം പ്രീതിഃ യേനകേനോപായേനാവശ്യങ്കാര്യാ)	
(സാഹം) കാമ-മൂതാ	— കാമേന മൂച്ഛിതാസതീ
ബഹു ഏതത് രപാമി	— ഉക്തം വക്ഷ്യമാണഞ്ച പ്രലപാമി
(ഏതജ്ഞാത്വാ) മേ തന്വാ	
തന്വം	— മമ ശരീരേണ തവ ശരീരം
സം പിപൃഗ്ധി	— സമ്പൃച്യ, സംഭോഗേന സങ്ക്ലേശയ, മാം സമ്യക് തൃപ്തം കുരു

അർത്ഥം—ഏതു സഹോദരനിരിയ്ക്കുമ്പോ പെങ്ങളും മുതലായ ജനം അനാഥമായി ഭവിക്കുന്നുവോ, ആ സഹോദരൻ ആരാണ്? ആരുമല്ല. അതുപോലെ സഹോദരിയിരിയ്ക്കേ സഹോദരനെ ദുഃഖം ബാധിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ആ സഹോദരി ആരാണ്? ആരുമല്ല. സഹോദരീസഹോദരന്മാർ തമ്മിൽ ഏതുവിധമെങ്കിലും പ്രീതിനേടേണ്ടതാണ്. അപ്രകാരമിരിയ്ക്കേ, ഞാൻ കാമമൂച്ഛിതയായി പറഞ്ഞതും പറയാൻ പോകുന്നതും പ്രലപിക്കുകയാണ്. ഇതറിഞ്ഞ്, എൻ്റെ ശരീരത്തോട് ഭവാൻ്റെ ശരീരം ചേർത്താലും; സംഭോഗംകൊണ്ടെന്നെ അമർത്തിയാലും; എന്നെ വേണ്ടപോലെ അനുഭവിച്ചാലും.

12 നവാഉതേതന്വാതന്വം/സംപപൃച്യാം ||

പാപമാഹുര്യസ്വസാരന്നിഗച്ഛാൽ

അന്യേനമത്പ്രമുദഃകല്പയസ്വ

നതേഭ്രാതാസുഭഗേവഷ്ട്യേതത്

അന്വയം:—

(യമഃ പ്രത്യുക്തവാൻ)

ഹേ സു–ഭഗേ,	— സുഷ്ഠുഭജനീയേ, യമി,
തേ തന്വാ തന്വം	— തവശരീരേണാത്മീയം ശരീരം
ന വൈ സം പപൃച്യാം	— നൈവസമ്പൃച്ച്യാമി, നൈവാഹം ത്വാം സംഭോക്തു മിച്ഛാമി
യഃ സ്വസാരം നി–ഗച്ഛാൽ	— യോഭ്രാതാഭഗിനീം നിയമേനോ പഗച്ഛതി, സംഭുങ്ക്തേ
(തം) പാപം ആഹുഃ	— ശിഷ്ടാഃ പാപകാരിണം വദന്തി
(ഏതജ്ജ്ഞാത്വാത്വം) മൽ	
അന്യേന	— മത്തഃ പരേണ, ത്വദ്യോഗ്യേന പുരുഷേണ സഹ
പ്ര–മുദഃ കല്പയസ്വ	— സംഭോഗപ്രഹർഷാൻ സമർത്ഥയ
തേ ഭ്രാതാ ഏതൽ ന	
വഷ്ടി	— ഈദൃശം ത്വയാ സഹമൈഥുനങ്ക് കർത്തും ന കാമയതേ, നേച്ഛതി

അർത്ഥം–(യമൻ പ്രതിവചിച്ചു) അല്ലയോ സുഭഗേ, ഭവതി യുടെ ശരീരത്തോടു് എന്റെ ശരീരത്തെ ചേർക്കുകയില്ലതന്നെ. ഭവതിയോടു സംഭോഗിപ്പാൻ ഞാനിച്ഛിക്കുന്നില്ല. ഏതു സഹോ ദരൻ സഹോദരിയുമായി സംഭോഗിക്കുന്നുവോ, അവനെ ശിഷ്ട ജനങ്ങൾ പാപിയായിപ്പറയുന്നു. ഇതറിഞ്ഞിട്ടു ഭവതി എങ്കൽ നിന്നന്യനായ, ഭവതിക്കു ചേർന്ന പുരുഷനോടുകൂടി സംഭോഗ പ്രഹർഷങ്ങൾ സാധിക്കുക. ഭവതിയുടെ സഹോദരൻ ഭവതിയു മായി സംഗമിക്കാൻ കാമിക്കുന്നില്ല, ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല.

13 ബതോബതാസിയമനൈവതേ

മനോഹൃദയഞ്ചാവിദാമ

അന്യാകിലത്വാങ്കക്ഷ്യേവയുക്തം

പരിഷ്വജാതേലിബുജേവവൃക്ഷം

അന്വയം:–

(യമീപ്രത്യുവാച) ഹേ
യമ, ബത (ത്വം)
ബതഃ അസി — ദുർബ്ബലഃ, അനുകമ്പ്യോ ഭവസി
തേ മനഃ ഹൃദയം ച — മനോഗതം സങ്കല്പം ബുദ്ധിഗതമദ്ധ്യവസായഞ്ച
ന ഏവ അവിദാമ — വയം ന ജാനീമ ഏവ
കക്ഷ്യാ–ഇവ യുക്തം — യഥാകക്ഷ്യാ രജ്ജുരശ്വംഗതമാത്മനാ സംബദ്ധമശ്വം പരിഷ്വജതേ, തദ്വൽ
ലിബുജാ–ഇവ വൃക്ഷം — പ്രതതിസ്ഥാനീയം വൃക്ഷം യഥാ പരിഷ്വജതേ തഥാ ച
(ഏതഃ) അന്യാ ത്വാം
പരി സ്വജാതേ കില — കാചിദന്യാസ്ത്രീ ത്വാം പരിഷ്വജതേ

അർത്ഥം–(യമി ഉത്തരം പറഞ്ഞു) അല്ലയോ യമ, കഷ്ടം, ഭവാൻ ദുർബ്ബലനാകുന്നു, അനുകമ്പാർഹനാകുന്നു. ഭവാന്റെ മനോഗതിയും ബുദ്ധിഗതമായ നില്പുമെനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല തന്നെ. എങ്കൽനിന്നന്യയായ ഒരു സ്ത്രീ, പൂട്ടിയ കുതിരയെ തോൽവാർ മുറുകുന്നപോലെയും, വള്ളി മരത്തെ വരിയുന്നപോലെയും (ഇളകാൻ സ്വാതന്ത്ര്യമില്ലാത്തവിധം) അങ്ങയെ പുണരുന്നുണ്ടാകാം.

14 അന്യമൂഷുത്വംയമ്യന്യഉത്വാം
പരിഷ്വജാതേലിബുജേവവൃക്ഷം
തസ്യവാത്വംമനഇച്ഛാസവാതവാ
ധാകൃണുഷ്വസംവിദംസുഭദ്രാം വ. 8

അന്വയം:–

(യമഃ പുനരപ്യാഹ)
ഹേ യമി, ത്വം അന്യം
ഉ സു — അന്യം പുരുഷമേവ സുഷ്ഠു പരിഷ്വജ

അന്യഃ ഉ ത്വാം — അന്യ ഏവ പുരുഷസ്ത്വാം
ലിബുജാ–ഇവ വൃക്ഷം — യഥാവല്ലീ വൃക്ഷങ്ങ്ഗാഢം പരിഷ്വജതേ തദ്വൽ
പരി സ്വജാതേ — പരിഷ്വജതു
(തഥാ സതി) ത്വം തസ്യ
വാ മനഃ — തസ്യ പുരുഷസ്യ ച മനഃ (വാശബ്ദശ്ചാര്ത്ഥേ)
ഇച്ഛ — കാമയ, തസ്യ ത്വം വശവര്ത്തിനീ ഭവ
സഃ വാ തവ — സച തവ മനഇച്ഛതു
അധ — പരസ്പരവശവര്ത്തിത്വാനന്തരം
(തേന സഹ) സു–ഭദ്രാം
സം–വിദം കൃണുഷ്വ — കല്യാണീം പരസ്പരസംഭോഗ സംവിത്തിങ് കുരുഷ്വ

അര്ത്ഥം–(യമൻ വീണ്ടും പറയുന്നു) അല്ലയോ യമി, ഭവതി അന്യപുരുഷനെത്തന്നെ നന്നായി പുണരുക. അന്യപുരുഷൻ ഭവതിയെ, വള്ളി മരത്തെ മുറുകെപ്പുണരുന്നപോലെ പുണരട്ടെ. അപ്രകാരമിരിയ്ക്കേ, ആ പുരുഷൻെറ മനസ്സിനെയും ഇച്ഛിക്കുക. അവന്ന് വശവര്ത്തിനിയാവുക അവൻ ഭവതിയുടെ മനസ്സിനെയുമിച്ഛിയ്ക്കട്ടെ. പിന്നെ, പരസ്പരവശവര്ത്തിത്വം വന്നശേഷം അവനോടുകൂടി മംഗളകരമായ സംഭോഗയോഗം നേടുക. (വിജനത്തിൽവെച്ച് സഹോദരീസഹോദരന്മാർകൂടി സമ്മേളിക്കുന്നതു് ദുർവ്വികാരഹേതുവാണെന്ന് ഈ സൂക്തം വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. കാമാവേശംപൂണ്ട യമിയുടെ അടക്കമില്ലായ്മയും *കാമം സ്പര്ശിക്കാത്ത യമൻെറ ശാന്തതയും ദര്ശനീയമാകുന്നു.)*

വര്ഗ്ഗം–9_10_ആങ്ഗിഹവിർധാനഃ ഋഷിഃ ജഗതീ ത്രിഷ്ടുഭൌ ഛന്ദസീ അഗ്നിര്ദ്ദേവതാ.

1 വൃഷാവൃഷ്ണേദുദുഹേദോഹസാദിവഃ
പയാംസിയഹ്വോഅദിതേരദാഭ്യഃ
വിശ്വംസവേദവരുണോയഥാധിയാ
സയജ്ഞിയോയജതുയജ്ഞിയാൻൠതൂൻ

അന്വയം:-

വൃഷാ, യഹ്വഃ, അദാഭ്യഃ — വർഷിതാ, മഹാൻ, കേനാപ്യ ഹിംസ്യോഗ്നിഃ

അദിതേഃ വൃഷ്ണേ — അക്ഷീണയാഗക്രിയസ്യ സ്തുതീനാം ഹവിഷാഞ്ച വർഷിതുര്യജമാനസ്യാർത്ഥായ

ദോഹസാ ദിവഃ — ദോഹനേന, മഹതാ പ്രക്ഷാരണേന ദ്യുലോക സകാശാത്

പയാംസി ദുദുഹേ — വൃഷ്ട്യുദകാനി ദോഗ്ധി

(കിഞ്ച) യഥാ വരുണഃ ധിയാ — ആദിത്യ ആത്മാനുരൂപയാ പ്രജ്ഞയാ

സഃ വിശ്വം വേദ — അഗ്നിഃ സർവ്വാണി ജ്ഞാനാനി തഥാ ജാനാതി

യജ്ഞിയഃ സഃ യജ്ഞിയാൻ ഋതൂൻ യജതു — യജ്ഞാർഹോഗ്നിര്യജ്ഞാർഹാൻ കാലാൻ പൂജയതു

അർത്ഥം-ജലവർഷകനും മഹാനും ആരാലും ഹിംസിക്കപ്പെടാൻ പററാത്തവനുമായ അഗ്നി, അക്ഷീണമായി യാഗകർമ്മം ചെയ്യുന്നവനും സ്തുതികളെയും ഹവിസ്സുകളെയും വർഷിക്കുന്നവനുമായ യജമാനനുവേണ്ടി മഹത്തായ പ്രവാഹത്തോടുകൂടി മഴവെള്ളങ്ങളെ ദ്യോവിൽനിന്നു കറന്നെടുത്തു, ചൊരിയുന്നു. പിന്നെ തനിക്കു ചേർന്ന ജ്ഞാനത്തോടുകൂടി ആദിത്യനെല്ലാമറിയുന്നപോലെ ഈ അഗ്നി എല്ലാമറിയുന്നു. യജ്ഞാർഹനായ അവിടന്ന് യജ്ഞയോഗ്യങ്ങളായ ഋതുക്കളെ, കാലങ്ങളെ പൂജിക്കട്ടെ, കൊണ്ടാടട്ടെ

2 രപദ്ഗന്ധർവ്വീരപ്യാചയോഷണാ

നദസ്യനാദേപരിപാതുമേമനഃ

ഇഷ്ടസ്യമധ്യേഅദിതിർന്നിധാതുനോ

ഭ്രാതാനോജ്യേഷ്ഠഃപ്രഥമോവിവോചതി

അന്വയം:—

രപൽ ഗന്ധർവ്വീഃ	— രപതീ, അഗ്നിഗുണാനുകഥവതീ ഗന്ധർവ്വസ്യസ്ത്രീ
അപ്യാ യോഷണാ ച	— അത്ഭിസ്സംസ്കൃതാഹുതി ലക്ഷണാസ്ത്രീചാഗ്നിം തൃപ്തിതവതീ
നദസ്യ മേ മനഃ നാദേ	— സ്തോതുർമ്മമനസ്തോത്രലക്ഷണേ ശബ്ദേ
പരി പാതു	— അഗ്നിസ്സമ്യഗ്രക്ഷതു
(കിഞ്ച) അദിതിഃ നഃ	— അഖണ്ഡനീയോഗ്നിരസ്മാൻ
ഇഷ്ടസ്യ മദ്ധ്യേ നി ധാതു	— യാഗസ്യമദ്ധ്യേനിദധാതു, സ്വയം സ്ഥാപയതു
പ്രഥമഃ,	— സർവ്വേഷാം യജമാനാനാം മുഖ്യഃ
നഃ ജ്യേഷ്ഠഃ ഭ്രാതാ വി	
വോചതി	— ബ്രവതി, സ്തൗതി; നാഹമേവ യജനശീലഃ, സർവ്വേസ്മൽ കുലീനാദേവയാഗപ്രിയാഃ

അർത്ഥം—അഗ്നിയുടെ ഗുണങ്ങളെ പ്രശംസിക്കുന്ന ഗന്ധർവ്വിയും, (ഗന്ധർവ്വിയെപ്പോലെ പാടുന്നവളും) ജലത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ട ആഹുതി എന്ന സ്ത്രീയും അഗ്നിയെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തി. (മന്ത്രഘോഷത്തോടുകൂടിയ ഹോമക്രിയ അഗ്നിയെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു.) സ്തോതാവായ എൻെറ സ്തോത്രശബ്ദത്തിൽ അഗ്നി എന്നെ നന്നായി രക്ഷിക്കട്ടെ പിന്നെ, പൂർണ്ണനായ അഗ്നി നമ്മെ യാഗമദ്ധ്യത്തിലിരുത്തട്ടെ. എല്ലാ യജമാനന്മാരിലും വെച്ച് മുഖ്യനായ എൻെറ ജ്യേഷ്ഠസഹോദരനും അഗ്നിയെ സ്തുതിക്കുന്നു. (ഞാൻ മാത്രമല്ല, എൻെറ കുലക്കാരെല്ലാം ദേവയാഗപ്രിയരാണെന്ന സൂചന).

3 സോചിന്നുഭ്രാക്ഷുമതീയശസ്വ
ത്യഷാഉവാസമനവേസ്വർവ്വതീ
യദീമുശന്തമുശതാമനുക്രതു
മഗ്നിംഹോതാരംവിദഥായജീജനൻ

അന്വയം:—

യൽ ഉശന്തം	— യദാ സ്തുതിം ഹവിശ്ച കാമയമാനം
ഉശതാം	— യഷ്ടുൺ്കാമയമാനാനാം സംബന്ധിനം
ഹോതാരം ഈം അഗ്നിം	— ദേവാനാമാഹ്വാതാരമിമമഗ്നിം
അനു ക്രത്തും വിദഥായ	— സ്തുതികർമ്മണഃ പശ്ചാദ്യജ്ഞാർത്ഥം
ജീജനൻ	— ഋത്വിഗ്യജമാനാ അജീജനൻ, തദാ
ഭദ്രാ, ക്ഷു—മതീ	— ഭജനീയാ, ശബ്ദവതീ
യശസ്വതീ സോ ചിൽ	— അന്നവതീസൈവ
ഉഷാഃ മനവേ സ്വഃ—വതീ	— മനുഷ്യായാദിത്യവതീ സതീ
ന ഉവാസ	— ക്ഷിപ്രമുഷിതവതീ ഉദിതവതീ

അർത്ഥം.—സ്തുതിയും ഹവിസ്സമിഷ്ടപ്പെടുന്നവനും യാഗം ചെയ്വാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നവരോട് ബന്ധപ്പെട്ടവനും ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനുമായ ഈ അഗ്നിയെ സ്തുതിക്കുശേഷം യജ്ഞത്തിന്നായി ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാരുളവാക്കിയപ്പോൾ, ഭജനീയയും ശബ്ദവതിയും അന്നവതിയുമായ ആ ഉഷസ്സ് മനുഷ്യന്നുവേണ്ടി ആദിത്യനോടു ചേർന്നവളായി വേഗത്തിലുദിച്ചു (ഉദയത്തിന്നു മുമ്പുതന്നെ ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ അഗ്നിയെ തെളിയിച്ചു)

4 അധത്യന്ദ്രപ്സംവിഭ്വംവിചക്ഷണം

വിരാഭരദിഷിതശ്ശ്യേനോഅധ്വരേ

യദീവിശോവൃണതേദസ്മമാര്യാ

അഗ്നിംഹോതാരമധധീരജായത

അന്വയം:—

അധ ശ്യേനഃ വിഃ	— അനന്തരം ശ്യേനാഖ്യഃ പക്ഷീ
അധ്വരേ ഇഷിതഃ	— യാഗേ അഗ്നിപ്രേഷിതഃ
വി—ഭ്വം, വി—ചക്ഷണം	— മഹാന്തം, സർവ്വസ്യദ്രഷ്ടാരം
ത്യം ദ്രപ്സം	— തം പ്രസിദ്ധം, നാത്യല്പം, നാതിബഹുലം സോമം

ആ അഭരൽ	— ആഹൃതവാൻ
(അപിച) യദി ആര്യാഃ	
വിശഃ	— യദാ അഭിഗമനീയം തം പ്രജന്തോ മനുഷ്യാഃ
ദസ്മം, ഹോതാരം അഗ്നിം വൃണതേ	— ദർശനീയം, ദേവാനാമാഹ്വാതാരം തം പ്രാർത്ഥയതേ
അധ ധീഃ അജായത	— തദാ യാഗാദിക്രിയായജ്വഭിരാവിഷ്കൃതാഃ

അർത്ഥം—അനന്തരം പരുന്തെന്ന പക്ഷി (പക്ഷിരൂപയായ ഗായത്രി) യജ്ഞത്തിലഗ്നിയാലയക്കപ്പെട്ടു്, മഹത്തും എല്ലാം കാണുന്നതും പ്രസിദ്ധവുമായ ആ സോമത്തെ, നന്നെ കുറവും കൂട്ടതലുമല്ലാതെ, എടുത്തുകൊണ്ടുവന്നു. അഭിഗമിക്കേണ്ടും സോമത്തെ പ്രാപിച്ച ആര്യന്മാരായ മനുഷ്യർ, എപ്പോഴ ദർശനീയനും ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നിയോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഴാണു് യാഗാദിക്രിയകൾ യജ്വാക്കളാലാവിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടതു്.

5 സദാസിരണ്വോയവസേവപുഷ്യതേ
ഹോത്രാഭിരഗ്നേമനുഷസ്വധ്വരഃ
വിപ്രസ്യവായച്ഛശമാനഉക്ഥ്യം
വാജംസസവാംഉപയാസിഭൂരിഭിഃ വ. 9

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം സദാ	— സതതം
യവസാ–ഇവ പുഷ്യതേ	— യഥാ യവസാനി, തൃണാനി സ്വപുഷ്ടിംകുർവ്വതേ തദ്വൽ
രണ്വഃ അസി	— രമണീയോഭവസി
(അപിച) മനുഷഃ	
ഹോത്രാഭിഃ	— മനുഷ്യസ്യ യജ്ഞൈഃ
സു–അധ്വരഃ	— ശോഭനയജ്ഞോഭവ
വിപ്രസ്യ വാ യൽ	— സ്തോതുർവ്വാ യജമാനസ്യവാ

ഉക്ഥ്യം ശശമാനഃ	— പ്രശംസൻ
വാജം സസ–വാൻ	— ഹവിരന്നം സംഭജമാനശ്ച
ഭൂരി–ഭിഃ ഉപ–യാസി	— ബഹുഭിർദ്ദേവൈസ്സഹോപ ഗച്ഛസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് പുല്ലുകം സ്വപുഷ്ട മായി വളരുന്നതുപോലെ, എപ്പോഴും രമണീയനാകുന്നു. പിന്നെ, മനുഷ്യന്റെ യജ്ഞങ്ങളാൽ സുയജ്ഞനായി ഭവിച്ചാലും. സ്തോതാവിന്റെയോ യജമാനന്റെയോ, ശസ്ത്രത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നവനായും (സ്തുതികർമ്മത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നവനായും) ഹവിസ്സ് പ്രാപിക്കുന്നവനായും വളരെ ദേവന്മാരോടുകൂടി അവിടുന്നു വന്നുചേരുന്നു.

6 ഉദീരയപിതരാജാരആഭഗ
മിയക്ഷതിഹര്യതോഹൃത്തഇഷ്യതി
വിവക്തിവഹ്നിസ്വപസ്യതേമഖ
സ്തവിഷ്യതേഅസുരോവേപതേമതീ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ.
ത്വദീയാജ്യോതിഃ)

പിതരാ	— പിതരൌ, മാതൃപിതൃഭൂതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ജാരഃ ആ	— (ആകാര ഉപമാർത്ഥേ) രാത്രേർന്ന ക്ഷത്രാദീനാം ജരയിതൃത്വാൽ ആദിത്യഃ ജാരഃ, സയഥാ
ഭഗം	— ഭജനീയം സ്വീയംതേജ ഉൽഗമയതി തദ്വൽ
ഉൽ ഈരയ	— ഉൽഗമയ
ഹര്യതഃ ഇയക്ഷതി	— യാഗഞ്ചകാമയമാനാദ്ദേവാൻ പ്രതിയഷ്ടുമിച്ഛതി
ഹൃത്തഃ ഇഷ്യതി	— ഹൃദയേനദേവാനധിഗച്ഛതി
വിവക്തി	— ശസ്ത്രലക്ഷണാസ്തുതീർവ്വക്തു മിച്ഛതി

വഹ്നിഃ	— സ്തുതീനാന്ദേവാൻ പ്രതിവോഢാ, പ്രാപയിതാ, ഹോതാ ച
സു-അപസ്യതേ	— ശോഭനമാത്മീയമ്കർമ്മകർത്തു മിച്ഛതി
മഖഃ	— യജ്ഞനാമ, അത്രാധ്വര്യുഃ
തവിഷ്യതേ	— വർദ്ധയതി, സ്തോത്രലക്ഷണാം ക്രിയാം സ്തുതീർവ്വർദ്ധയിതു മിച്ഛതി,
അസുരഃ മതീ	— പ്രാണവാൻ, ബ്രഹ്മാ, മത്യാ, ബുദ്ധ്യാ
വേപതേ	— കർമ്മവൈഗുണ്യാൽബിഭ്യേൽ, കമ്പതേ

(അതിശ്ശീഘ്രമുൽഗമയ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടത്തെ ജ്യോതിസ്സിനെ ദ്യാവാപൃഥിവികൾക്കുനേരെ, രാത്രിയുടെ നക്ഷത്രങ്ങളെ മാഴ്കു ന്ന ആദിത്യൻ തന്റെ ഭജനീയമായ തേജസ്സിനെ ഉയർത്തുന്നപോ ലെ, ഉയർത്തിയാലും. യാഗകാമന്മാരായ ദേവന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ച് യജമാനൻ യജിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നു. ഹൃദയത്താൽ ദേവന്മാരെ പ്രാ പിക്കാനിച്ഛിക്കുന്നു. ശസ്ത്രസ്തുതികൾ ചൊല്ലാനിച്ഛിക്കുന്നു. സ്തു തികളെ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി വഹിക്കുന്ന ഹോതാവ് (ഹോതനെ ന്ന ഋത്വിക്ക്) തന്റെ കർമ്മംചെയ്യാനിച്ഛിക്കുന്നു. യാഗത്തിൽ മുഖ്യനായ അധ്വര്യു സ്തോത്രങ്ങൾ വളർത്താനിച്ഛിക്കുന്നു. യാഗ ത്തിന്റെ പ്രാണനായ ബ്രഹ്മാവ് (ബ്രഹ്മനെന്ന ഋത്വിക്ക്) ബു ദ്ധികൊണ്ട്, കർമ്മലോപം ഭയപ്പെട്ടു വിറയ്ക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് വേഗം ജ്യോതിസ്സുയർത്തിയാലും. (യാഗത്തിന്നു യജമാനനും ഋത്വി ക്കുകളും ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു—അഗ്നി മാത്രം പ്രകാശിച്ചിട്ടില്ല അതിന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനയാണ്)

7 യസ്തേഅഗ്നേസുമതിമ്മർത്തോഅക്ഷൽ

സഹസസ്സൂനോഅതിസപ്രശൃണ്വേ

ഇഷന്ദധാനോവഹമാനോഅശ്വൈ

രാസദ്യുമാഅമവാൻഭൂഷതിദ്യൂൻ

അന്വയം:—

ഹേ സഹസഃ, സൂനോ,
അഗ്നേ, — ബലസ്യപുത്രാഗ്നേ,
തേ സു-മതിം — ത്വദീയാം ശോഭനാനുഗ്രാഹികാം ബുദ്ധിം
യഃ മർത്തഃ അക്ഷൽ — അശ്നുതേ, സ്തുതിഭിർഹവിർഭിശ്ച പരിചരതി
സഃ ഇഷം ദധാനഃ — അന്നമർത്ഥിഭ്യഃ പ്രയച്ഛൻ
അശ്വൈഃ വഹമാനഃ — ഊഹ്യമാനഃ
അതി പ്ര ശൃണ്വേ — സർവ്വാൻ ലോകാനതീത്യ ശ്രൂയതേ, പ്രഖ്യാതോഭവതി
(കിഞ്ച) സഃ ദ്യു-മാൻ
അമ-വാൻ — ശരീരപതനാനന്തരം ദ്യുസ്ഥാനവാൻ, ബലവാൻ
ആ ദ്യൂൻ ഭൂഷതി — ആചന്ദ്രാർക്കം ഭവതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ബലപുത്രനായ അഗ്നേ, അവിടത്തെ അനുഗ്രഹബുദ്ധിയെത്തേടി ഏതു മനുഷ്യൻ സ്തുതികളാലും ഹവിസ്സുകളാലും പരിചരിക്കുന്നുവോ, അവൻ അർത്ഥികൾക്കന്നമേകുന്നവനും കുതിരകളാൽ വഹിക്കപ്പെടുന്നവനുമായി, എല്ലാ ലോകങ്ങളെയും അതിക്രമിച്ച്, കേൾവിപ്പെടുന്നു. മാത്രമല്ല, മരണാനന്തരം സ്വർഗ്ഗസ്ഥനും ബലവാനുമായിത്തീരുന്നു. സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുള്ളടത്തോളംകാലം അവൻ നിലനില്ക്കുന്നു.

8 യദഗ്നഏഷാസമിതിർഭവാതി

ദേവീദേവേഷുയജതായജത്ര

രത്നാചയദ്വിഭജാസിസ്വധാവോ

ഭാഗന്നോഅത്രവസുമന്തംവീതാൽ

അന്വയം:—

ഹേ യജത്ര, സ്വധാ-വഃ,
അഗ്നേ, — യഷ്ടവ്യ, ഹവിരന്നവന്നഗ്നേ,
യൽ ഏഷാ സം-ഇതിഃ — യദാസ്മൽ കർത്തൃകാസ്തുതി സംഹതിഃ

യജതാ ദേവേഷു	— യഷ്ടവ്യേഷു ദേവേഷു മദ്ധ്യേ
ദേവീ ഭവാതി	— ദ്യോതമാനാ ഭവതി,
യൽ രത്നാ ച വി–ഭജാസി	— യദാ രമണീയാനി ധനാനി വിഭജസി
അത്ര നഃ വസു–മന്തം ഭാഗം	— തദാനീമസ്മാൻപ്രതിധന വന്തമംശം
വീതാൽ	— വയയ, ആഗമയ, പ്രയച്ഛ

അർത്ഥം–യജനീയനും ഹവിര്യുക്തനുമായ അഗ്നേ, എപ്പോഴും ഈ സ്തുതിസമൂഹം യജനീയരായ ദേവന്മാർക്കിടയിൽ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടെത്തുന്നുവോ, എപ്പോഴും കാമ്യങ്ങളായ ധനങ്ങളും അവിടുന്ന് വീതിയ്ക്കുന്നുവോ, അപ്പോഴും ഞങ്ങൾക്കും ധനയുക്തമായ അംശമെത്തിച്ചാലും, തന്നരുളിയാലും.

9 ശ്രുധീനോഅഗ്നേസദനേസധസ്ഥേ
യുക്ഷ്വാരഥമമൃതസ്യദ്രവിത്നും
ആനോവഹരോദസീദേവപുത്രേ
മാകിർദ്ദേവാനാമപഭൂരിഹസ്യാഃ വ. 10

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, സധ–സ്ഥേ സദനേ	— സർവ്വദേവതാ സാധാരണേ യജ്ഞഗൃഹേ സ്ഥിതസ്സൻ
നഃ ശ്രുധി	— അസ്മദീയം വചനം ശൃണു
അമൃതസ്യ ദ്രവിത്നും	— ദേവപാനസ്യ സോമസ്യ ദ്രാവകമാത്മീയം
രഥം യുക്ഷ്വ	— ദേവാനാമാഹ്വാനാർത്ഥ മശ്വൈര്യോജയ
(സംയുക്തേന രഥേന ഗത്വാ) നഃ	— അസ്മാകം യജ്ഞംപ്രതി

ദേവ–പുത്രേ രോദസീ	— ദേവസ്യ, പ്രജാപതേ ർദുഹിതരൌ, ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ആ വഹ	— പ്രാപയ
ദേവാനാം (മദ്ധ്യേ കശ്ചിൽ) അപ ഭൂഃ	— അപഗവിതാ, അസ്മദ്യജ്ഞാദപ ഗന്താ
മാകിഃ	— മാസ്യാൽ
ഇഹ സ്യാഃ	— അസ്മിൻ യജ്ഞേ സന്നിഹിതോ ഭവ

അർത്ഥം–അല്ലയോ അഗ്നേ, സർവ്വദേവന്മാർക്കും സാധാരണമായ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവനായി അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ വചനം കേട്ടാലും. ദേവന്മാർക്ക് പാനസാധനമായ സോമമൊഴുകുന്ന സ്വന്തം തേരിൽ കുതിരകളെ പൂട്ടിയാലും. പൂട്ടിയിട്ട്, ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ ബ്രഹ്മപുത്രികളായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ ആനയിച്ചാലും. ദേവന്മാർക്കിടയിൽനിന്ന് ഒരുവനും ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽനിന്ന് വിട്ടുനില്ക്കരുത്. അവിടുന്ന് ഈ യജ്ഞത്തിൽ സന്നിഹിതനായാലും.

വർഗ്ഗം–11–12

1 ദ്യാവാഹക്ഷാമാപ്രഥമേഋതേനാ

ഭിശ്രാവേഭവതഃസത്യവാചാ

ദേവോയന്മർത്താൻയജഥായകൃണ്വ

ന്ത്സീദദ്ധോതാപ്രത്യങ്ങ്സ്വമസുംയൻ

അന്വയം:–

സത്യ–വാചാ	— സത്യവാചൌ, സത്യവാദിന്യൌ
പ്രഥമേ ദ്യാവാ ക്ഷാമാ	— പ്രധാനഭൂതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ഋതേന അഭി–ശ്രാവേ ഭവതഃ ഹ	— സത്യഭൂതേന ദേവജനേന സഹാഗ്നരാഹ്വാനേ ഭവതാംഹി
യൽ ദേവഃ യജഥായ മർത്താൻ കൃണ്വൻ	— യദാ ദ്യോതമാനോഗ്നിര്യജ്ഞായ മനുഷ്യാൻ പ്രേരയൻ

പ്രത്യങ്ങ് സ്വം അസ്യം യൻ	—	ആഹ്വാനാൎത്ഥം ദേവാനാമഭിമുഖം ജ്വാലാലക്ഷണം പ്രാണം പ്രാപ്നുവൻ
ഹോതാ സീദൽ	—	ദേവാനാമാഹ്വാതാ വേദ്യാന്നി ഷീദതി, തദാസ്മദ്യാഗകാലേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവാഹ്വയതി

അൎത്ഥം—സത്യവാദിനികളും പ്രധാനഭൂതകളുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികൾ സത്യഭൂതമായ ദേവഗണത്തോടുകൂടി അഗ്നിയുടെ വിളിയിൽ ഭവിക്കട്ടെ. (അഗ്നി വിളിക്കുകയും വിളി കേൾക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ.) പ്രകാശമാനനായ അഗ്നി എപ്പോൾ യജ്ഞത്തിന്നുവേണ്ടി മനുഷ്യരെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നുവോ, വിളിയ്ക്കാനായി ദേവന്മാൎക്ക നേരെ തന്റെ ജ്വാലാരൂപനായ പ്രാണനെ പ്രാപിച്ച് ഹോതാവായി വേദിയിലിരിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഴാണ് നമ്മുടെ യാഗകാലത്തിൽ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ വിളിക്കുന്നത്.

2 ദേവോദേവാൻപരിഭൂരൃതേന
വഹാനോഹവ്യംപ്രഥമശ്ചികിത്വാൻ
ധൂമകേതുസ്സമിധാഭാഋജീകോ
മന്ദ്രോഹോതാനിത്യോവാചായജീയാൻ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) പ്രഥമഃ, ചികിത്വാൻ	—	ദേവാനാം മുഖ്യഃ, സൎവ്വജ്ഞാനൻ
ധൂമ—കേതുഃ	—	ധൂമധ്വജഃ
സം—ഇധാ ഭാഃ—ഋജീകഃ	—	സമിന്ധനേന ഋജുദീപ്തിഃ, ഊൎദ്ധ്വജ്വലനഃ
മന്ദ്രഃ, ഹോതാ	—	സ്തുത്യഃ, ദേവാനാമാഹ്വാതാ
നിത്യഃ വാചാ യജീയാൻ	—	ധ്രുവഃ, മന്ത്രേണാതിശയേന യഷ്ടാ ച
ദേവഃ ദേവാൻ പരി—ഭൂഃ	—	ദ്യോതമാനസ്ത്വം താൻ പരിഗൃഹ്ണൻ
ഋതേന നഃ ഹവ്യം വഹ	—	യജ്ഞേന സഹാസ്മാകം ഹവിഃ പ്രാപയ

അർത്ഥം-അല്ലയോ അഗ്നേ, ദേവന്മാരിൽ മുഖ്യനും എല്ലാമറിയുന്നവനും പുകയാകുന്ന കൊടിമരത്തോടുകൂടിയവനും ആളികത്തിയ്ക്കൽകൊണ്ട് ഉയർന്ന ജ്വാലകളോത്തവനും സ്തുത്യനും ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്നവനും ശാശ്വതനും മന്ത്രത്താൽ യജിയ്ക്കുന്നവനും ദീപ്തിമാനുമായ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ കൂട്ടിപിടിച്ച് യജ്ഞത്തോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ ഹവിസ്സെത്തിച്ചാലും.

3 സ്വാവൃഗ്ദേവസ്യാമൃതംയദീഗോ

രതോജാതാസോധാരയന്തഉർവ്വീ

വിശ്വേദേവാഅനുതത്തേയജുർഗ്ഗു

ർദുഹേയദേനീദിവ്യംഘൃതംവാഃ

അന്വയഃ:—

ദേവസ്യ സ്വാവൃക്	—	അഗ്നേസ്വാജ്ജനം
അമൃതം യദി	—	ഉദകം സ്വതേജസസ്സകാശാദ്യ ദോൽപദ്യതേ, തദാ
അതഃ ഗോഃ ജാതാസഃ	—	അസ്മാദുദകാദുൽപന്നാഓഷധയഃ
ഉർവ്വീ ധാരയന്തേ	—	ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ ധാരയന്തി
ഏനീ ദിവ്യം, ഘൃതം	—	ശേ്വതാദീപ്തിർദ്ദിവിഭവം, ക്ഷരൽ
യൽ വാഃ ദുഹേ	—	വൃഷ്ടിലക്ഷണം യദുദകം ദോഗ്ധി
തേ തൽ യജുഃ	—	തവ തദുദകസ്യ ദാനം
വിശ്വേ ദേവാഃ അനു ഗുഃ	—	അനുഗായന്തി

അർത്ഥം-അഗ്നിയുടെ സ്വാജ്ജിതമായ ജലം തേജസ്സിൽ നിന്നുളവാകുമ്പോഴും ആ ജലത്തിൽനിന്നുണ്ടായ സസ്യാദികളും ദ്യാവാപൃഥിവികളെ ധരിക്കുന്നു, മുടുന്നു. അഗ്നിയുടെ വെൺവെളിച്ചം ദ്യോവിൽ വേിച്ചതു്, യാതൊരു മഴവെള്ളത്തെ ചുരത്തുന്നുവോ ആ വെള്ളത്തിന്റെ ദാനത്തെ എല്ലാ ദേവന്മാരും പാടി പുകഴ്ത്തുന്നു.

4 അച്ഛാമിവാംവദ്ധായാപോഘൃതസ്നൂ

ദ്യാവാഭൂമീശൃണുതംരോദസീമേ

അഹായദ്യാവോസുനീതിമയ

ന്മധ്വാനോഅത്രപിതരാശിശീതാം

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ, ത്വം)

അപഃ വദ്ധായ	— യജ്ഞരൂപങ്കർമ്മവദ്ധയ
ഹേ ഘൃത–സ്നൂ, രോദസീ	
ദ്യാവാഭൂമീ	— വൃഷ്ട്യുദകസ്യ പ്രസവിത്ര്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
വാം അച്ഛാമി	— യുവാം സ്തൌമി
മേ ശൃണുതം	— മദീയം സ്തോത്രം ശൃണുതം
അഹാ ദ്യാവഃ	— അഹോരാത്രസാദ്ധ്യാനി കർമ്മാണി കർവ്വന്തസ്തോതാരഃ
അസു–നീതിം അയൻ	— സ്തുതിങ്ഗച്ഛന്തി
അത്ര പിതരാ	— അസ്മിൻ കർമ്മണി മാതാപിതൃഭൂതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
മധ്വാ നഃ ശിശീതാം	— വൃഷ്ട്യുദകേന സ്നാനപാനാദിനാസ്മാൻ സംസ്കരുതാം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, യജ്ഞരൂപമായ കർമ്മം വദ്ധിപ്പിച്ചാലും. മഴവെള്ളം പെറുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളേ, നിങ്ങളെ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു. എന്റെ സ്തോത്രം കേട്ടാലും. പകലിരവുകളാംകൊണ്ടു സാധിക്കുന്ന കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഈ കർമ്മത്തിൽ മാതാപിതാക്കളായ ദ്യാവാപൃഥിവികൾ മഴവെള്ളംകൊണ്ട് ഞങ്ങളെ സ്നാനപാനാദിയാൽ സംസ്കരിക്കട്ടെ.

5 കിംസ്വിന്നോരാജാജഗൃഹേകദസ്യാ

തിവ്രതംചകൃമാകോവിവേദ

മിത്രശ്ചിദ്ധിഷ്മാജുഹുരാണോദേവാ

ഞ്ഛ്ലോകോനയാതാമപിവാജോഅസ്തി വ. 11

അന്വയം:—

കിം സ്വിത് രാജാ നഃ ജഗൃഹേ? — കിംവാദീപ്യമാനോഗ്നിഃ അസ്മാകം ഹവീംഷി സ്തുതീശ്ച പരിഗൃഹ്ണീയയാത്

കഃ വി വേദ? — കോ ജാനാതി?

അസ്യ അതി വ്രതം — അഗ്നേരതിപൂജിതം പരിചരണകർമ്മ

കത് ചകൃമ ഹി സ്മ — കദാ വയഞ്ച്ക്രിയാസ്മ?

(കർമ്മവൈഗുണ്യാൽ ഭീതസ്യവചനമുക്തം തദസ്മന്നിരാക്രിയതേ)

ജുഹുരാണഃ ചിത് മിത്രഃ — സ്നിഗ്ദ്ധേനാഹൂയമാനോമിത്ര ഇവ (ചിദുപമാർത്ഥേ)

ശ്ലോകഃ ന ദേവാൻ യാതാം — അസ്മദീയാസ്തുതിവാഗിന്ദ്രാദീൻ സമ്പ്രതി ഗച്ഛതു (ന സമ്പ്രത്യർത്ഥേ)

അപി വാജഃ (യത്) അസ്തി — തദപി ഹവിരന്നം ദേവാൻ ഗച്ഛതു

അർത്ഥം—ദീപ്യമാനനായ അഗ്നി എന്തോ, നമ്മുടെ ഹവിസ്സുകളെയും സ്തുതികളേയും കൈക്കൊള്ളുകയില്ലേ? അഗ്നിയ്ക്കു ഏറ്റവും ഉന്നതമായ പരിചരണകർമ്മമെപ്പോഴാണ് നാമനുഷ്ഠിക്കുക? (കർമ്മലോപത്തിൽ ഭയംകൊണ്ടുള്ളതാണീ വാക്യം. ഋഷി ആ ഭയവിചാരം വിടുന്നു) സ്നേഹമുള്ളവനാൽ വിളിക്കപ്പെടുന്ന ചങ്ങാതിപോലെ നമ്മുടെ സ്തുതിവാക്ക് ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കട്ടെ. നമുക്കുള്ള ഹവിസ്സും അവരെ പ്രാപിക്കട്ടെ.

6 ദുമ്മന്തുത്രാമൃതസ്യനാമ

സലക്ഷ്വായദ്വിഷ്വരൂപാഭവാതി

യമസ്യയോമനവതേസ്മ

ത്വഗ്നേതമൃഷ്വപാഹ്യപ്രയച്ഛൻ

അന്വയം:—

(യദ്യസ്യ) അമൃതസ്യ യൽ
നാമ — മരണധമ്മരഹിതസ്യ സൂര്യസ്യ നാമകം യദ്ദകം
യൽ വിഷു–രൂപാ ഭവാതി— യദ്ദകം വ്യാപ്തരൂപാ ഭവതി
അത്ര ദുഃ–മന്തു, സ–ലക്ഷ്മാ — നിരപരാധം, നിർദ്ദോഷം മധുരരസം രൂപം
(കിഞ്ച) യഃ (സൂര്യഃ)
യമസ്യ സു–മന്തു മനവതേ — അപരാധം ക്ഷമതേ
ഹേ ഋഷ്വ, അഗ്നേ. — മഹന്നഗ്നേ
തം അപ്ര–യച്ഛൻ പാഹി — അപ്രമാദ്യം രക്ഷ

അത്ഥം–അനശ്വരനായ സൂര്യന്റെ യാതൊരു ജലം ഭൂമിയിൽ നിർദ്ദോഷവും മധുരരസാത്മകവും നാനാരൂപവുമായി ഭവിക്കുന്നുവോ, പിന്നെ, യാതൊരു സൂര്യൻ യമന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കുന്നുവോ, അല്ലയോ മഹാനായ അഗ്നേ, ആ സൂര്യനെ പിഴപററാതെ കാത്താലും. (സൂര്യരക്ഷണംകൊണ്ടു് ഋഷി ആത്മരക്ഷണമാണു് പ്രാത്ഥിക്കുന്നതു്.)

7 യസ്മിന്ദേവാവിദഥേമാദയന്തേ

വിവസ്വതസ്സദനേധാരയന്തേ

സൂര്യേജ്യോതിരദധുമ്മാസ്യക്തൂൻ

പരിദ്യോതനിഞ്ചരതോഅജസ്രാ

അന്വയം:—

യസ്മിൻ ദേവാഃ വിദഥേ
മാദയന്തേ — യസ്മിന്നഗ്നൌ തേ ആത്മാനം തൃപ്യന്തി

(അപിച) വിവസ്വതഃ
സദനേ — മനുഷ്യസ്യ യജമാനസ്യ യജ്ഞഗൃഹേ, വേദ്യാം

ധാരയന്തേ — സ്ഥാപയന്തി ച

സൂര്യേ ജ്യോതിഃ അദധുഃ — അഹരാഖ്യം തേജ സ്ഥാപിതവന്തഃ

മാസി അക്തൂൻ — ചന്ദ്രമസി രാത്രീ സ്ഥാപിതവന്തഃ

(അനന്തരം) അജസ്രാ — അനപക്ഷീണൌ സൂര്യാചന്ദ്രമസൌ

ദ്യോതനിം പരി ചരതഃ — ദീപ്തിം പരിഗച്ഛതഃ, സർവ്വത്ര പ്രാപ്നുതഃ

അർത്ഥം—യാതൊരഗ്നിയിലാണോ യാഗത്തിൽ ദേവന്മാർ തൃപ്തിപ്പെടുന്നതു്, അവരാണു് മനുഷ്യനായ യജമാനന്റെ യാഗശാലയിൽ, വേദിയിൽ, അഗ്നിയെ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ളതു്, അവരാണു് സൂര്യങ്കൽ പകലിന്റെ തേജസ്സ് സ്ഥാപിച്ചതു്; ചന്ദ്രങ്കൽ രാത്രികളെ സ്ഥാപിച്ചതു്. അതിനുശേഷമാണു് അക്ഷീണന്മാരായ സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ ദീപ്തിയെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നതു്, എങ്ങും രശ്മികളാലെത്തുന്നതു്.

8 യസ്മിന്ദേവാമന്മനിസ്സഞ്ചര

ന്ത്യപീച്യേ ഽ ഽനവയമസ്യവിദ്മ

മിത്രോനോഅത്രാദിതിരനാഗാ

ൻസവിതാദേവോവരുണായവോചൽ

അന്വയം:—

ദേവാഃ യസ്മിൻ	— ഇന്ദ്രാദയോയസ്മിന്നഗ്നൌ
മന്മനി സം–ചരന്തി	— ജ്ഞാനവൽ സർവ്വപ്രകാശകേ സതി സഞ്ചരന്തേ
അപീച്യേ അസ്യ	— അന്തർഹിതേ സ്ഥിതസ്യ തസ്യാഗ്നേസ്വരൂപം
വയം ന വിദ്മ	— തത്വതോന ജാനീമഃ
അത്ര	— അസ്മിൻയജ്ഞേ അങ്ഗഭാവായ വർത്തമാനം
മിത്രഃ വരുണായ	— സർവ്വേഷാം പാപാനാം നിവാരയിത്രേഗ്നയേ
നഃ അനാഗാൻ വോചൽ (തഥാ) അദിതിഃ,	— അസ്മാനപാപാൻ ബ്രവീതു
സവിതാ, ദേവഃ	— ദേവമാതാ, സർവ്വപ്രേരക സ്സൂര്യശ്ച ബ്രവീതു

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർ യാതൊരഗ്നിയിൽ ജ്ഞാനം പോലെയെല്ലാം പ്രകാശിപ്പിയ്ക്കുമ്പോഴാണോ സഞ്ചരിയ്ക്കുന്നത്, മറവിലിരിയ്ക്കുന്ന ആ അഗ്നിയുടെ സ്വരൂപം യഥാർത്ഥത്തിൽ നാമറിയുന്നില്ല. ഈ യജ്ഞത്തിൽ അംഗമായി വർത്തിയ്ക്കുന്ന മിത്രൻ സർവ്വപാപനിവാരകനായ അഗ്നിയോട് നമ്മെ അപാപന്മാരായി പറയട്ടെ. അതുപോലെ ദേവമാതാവായ അദിതിയും സർവ്വപ്രേരകനായ സൂര്യനും നമ്മെപ്പററി അപ്രകാരം പറയട്ടെ.

9 ശ്രുധീനോഅഗ്നേസദനേസധസ്ഥേ
യുക്ഷ്വാരഥമമൃതസ്യദ്രവിത്നും
ആനോവഹരോദസീദേവപുത്രേ
മാകിർദ്ദേവാനാമപഭൂരിഹസ്യാഃ

വ. 12

അന്വയം:-

ഇതു് കഴിഞ്ഞ സൂക്തത്തിൽ ഒടുക്കത്തെ ഋക്കിൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചു.
വർഗ്ഗം—13 അദിതിപുത്രോ വിവസ്വാൻ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുബ്ജഗ
ത്യൗച്ഛന്ദസീ ഹവിർദ്ധാനാഖ്യേദ്വേശകടേദേവതാ

1 യുജേവാംബ്രഹ്മപൂർവ്യന്നമോഭി

വിശ്ലോകഏതുപഥ്യേവസൂരേഃ

ശൃണ്വന്തുവിശ്വേഅമൃതസ്യപുത്രാ

ആയേധാമാനിദിവ്യാനിതസ്ഥുഃ

അന്വയം:-

(ഹേ ഹവിർദ്ധാനശകടേ,)
വാം — യുവാഭ്യാം
പൂർവ്യം ബ്രഹ്മ — പൂർവ്വസ്മിൻകാലേ ഭവം, അനാദികാലപ്രവൃത്തം മന്ത്രമുച്ചാര്യ
നമഃ-ഭിഃ യുജേ — സോമാദിഹവിർഭിര്യുനജ്മി
(പത്നീശാലാതോഹവിർദ്ധാനം പ്രതി യുവാം നയാമി)
(ഏവംഭൂതയോര്യുവയോഃ)
ശ്ലോകഃ — ശബ്ദഃ
സൂരേഃ പഥ്യാ-ഇവ — സ്തോതുഃ പഥ്യാ, പരിണാമ സുഖാവഹാഹുതിഃ വിശ്വാൻ ദേവാൻ പ്രതി വിവിധങ്ങച്ഛതി തദ്വൽ
വി ഏതു — വിവിധങ്ങച്ഛതു
യേ ദിവ്യാനി ധാമാനി
ആ തസ്ഥുഃ — ദിവിഭവാനി സ്ഥാനാന്യധിഷ്ഠിതവന്തഃ
അമൃതസ്യ പുത്രാഃ വിശ്വേ — മരണധർമ്മരഹിതസ്യ പ്രജാപതേഃ പുത്രാസ്തേവിശ്വേ ദേവാഃ
(ഏവംഭൂതം ശബ്ദം)
ശൃണ്വന്തു — ആകർണ്ണയന്തു

ളെ, വണ്ടി കൊണ്ടുവന്നശേഷം ഞാൻ പിന്തുടരുന്നു. പിന്നെ, നാലുപാദങ്ങളുള്ള ത്രിഷ്ടുപ്പ് മുതലായ ഛന്ദസ്സിനെ കർമ്മംകൊണ്ട് തുടരുന്നു, കാലം പോലെ യോജിപ്പിക്കുന്നു പ്രണവത്തോടുകൂടി അപ്പപ്പോൾ ചെയ്യേണ്ടും കർമ്മത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നു. പിന്നെ യജ്ഞത്തിന്റെ മുഖ്യസ്ഥാനമായ വേദിയിൽ സോമത്തെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു.

4 ദേവേഭ്യഃകമവൃണീതമൃത്യും

പ്രജായൈകമമൃതന്നാവൃണീത

ബൃഹസ്പതിംയജ്ഞമകൃണ്വതഋഷിം

പ്രിയാംയമസ്തന്വംപ്രാരിരേചീൽ

അന്വയം:—

ദേവേഭ്യഃ മൃത്യും	—	ദേവാനാം മാരയിതാരം
കം അവൃണീത?	—	സ്വപുരുഷം പ്രാർത്ഥയതേ, പ്രയുങ്ക്തേ?
(കിഞ്ച) പ്രജായൈ	—	ദേവവ്യതിരിക്തായാഃ, മനുഷ്യാദികായാഃ പ്രജായാഃ
അമൃതം കം ന അവൃണീത?	—	കം വാ സ്വപുരുഷം ന പ്രാർത്ഥയതേ, പ്രയുങ്ക്തേ?
(അപിച) ബൃഹസ്പതിം		
ഋഷിം	—	മന്ത്രാണാം സ്വാമിനം, സർവ്വദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലസ്യ ദ്രഷ്ടാരം
യജ്ഞം അകൃണ്വത	—	ഋത്വിഗ്യജമാനാഃ കുർവ്വന്തി
യമഃ പ്രിയാം തന്വം	—	പ്രിയം ശരീരം
പ്ര അരിരേചീൽ	—	പ്രരേചയതി, മൃത്യോസ്സകാശാൽ പരിഹരതി

(കർമ്മവൈഗുണ്യജനിതദോഷാദഭാവം അസ്മാകം ജീവിതം നാപഹരതി)

അർത്ഥം—ദേവന്മാർക്ക് മരണമേല്പിയ്ക്കുന്ന ഏതെങ്കിലുമൊരുവനെ യമനയയ്ക്കാറുണ്ടോ? ദേവന്മാരല്ലാത്ത, മനുഷ്യർ മുതലായ പ്രാണികൾക്ക് അമരണാവസ്ഥക്കുവേണ്ടി ആരെയെങ്കിലും

ആയുസ്സാറുണ്ടോ? (ദേവന്മാർക്ക് യമൻ മരണമണയ്ക്കാറില്ല. മനുഷ്യാദികൾക്ക് അമരണത്വവും കൊടുക്കാറില്ല.) എല്ലാ ദൃഷ്ടാദൃഷ്ട ഫലങ്ങളും കാണുന്ന മന്ത്രസ്വാമിയായ ബൃഹസ്പതിക്ക് ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ യാഗം ചെയ്യുന്നു. യമൻ നമ്മുടെ പ്രിയപ്പെട്ട ശരീരത്തെ മൃത്യുവിൽനിന്നകറ്റുന്നു, ദീർഘായുസ്സ് തരുന്നു. (കർമ്മലോപംകൊണ്ടുള്ള ദോഷം നമ്മുടെ ജീവിതത്തെ അപഹരിക്കുന്നില്ല. ബൃഹസ്പതിയെ യജിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് കർമ്മലോപത്തിന്റെ ദോഷം ബാധിക്കാത്തതെന്ന് സൂചന.)

5 സപ്തക്ഷരന്തിശിശവേമരുത്വതേ
പിത്രേപുത്രാസോഅപ്യവീവതന്നൃതം
ഉഭേദസ്യോഭയസ്യരാജത
ഉഭേയതേതേഉഭയസ്യപുഷ്യതഃ വ. 13

അന്വയഃ—

മരുത്വതേ	— മരുതഃ സ്തോതാരഃ, തദ്വതേ
പിത്രേ ശിശവേ	— ഋത്വിജാം പിതൃഭൂതായ, ശംസനീയായ, ഹവിർധാനശകടയോസ്സുഖാസീനായ സോമായ
സപ്ത ക്ഷരന്തി	— സപ്തച്ഛന്ദാംസി സ്തുതിരൂപേണ ഗച്ഛന്തി
(അപി ച) പുത്രാസഃ അപി	— സോമസ്യ പുത്രഭൂതാ ഋത്വിജോഽപി
ഋതം അവീവതൻ	— സ്തോത്രം സങ്ഗമയന്തി സൽഗുണഗ്രാഹിണീം സ്തുതിങ്കുർവ്വന്തി
ഉഭേ ഇത്	— ദ്വേ ഏവ ഹവിർധാനശകടേ
അസ്യ ഉഭയസ്യ രാജതഃ	— ദേവജാതസ്യ മനുഷ്യജാതസ്യ ചേശാതേ
ഉഭേ യതേതേ	— ശകടേ കർമ്മാനുഷ്ഠാനേ യതനങ്കുരുതഃ
ഉഭയസ്യ പുഷ്യതഃ	— ദേവജാതസ്യ മനുഷ്യജാതസ്യ ച പുഷ്ടിങ്കുരുതഃ

അത്ഥം:—സ്തോതാക്കളോടു കൂടിയവനും ഋത്വിക്കുകൾക്കു പ്പുനം പ്രശസ്യനം ഹവിൎദ്ധാനവണ്ടികളിൽ സുഖമായിരിക്കുന്ന, വനമായ സോമന്നായി ഗായത്രി മുതലായ ഏഴു ഛന്ദസ്സുകൾ സ്തുതിരൂപത്തിൽ വരുന്നു. പിന്നെ സോമന്റെ പുത്രന്മാരായ ഋത്വിക്കുകളും ഗുണകീൎത്തനപരമായ സ്തോത്രമെത്തിച്ചു ചേൎക്കുന്നു. ഹവിൎദ്ധാനവണ്ടികൾ രണ്ടും ദേവസമൂഹത്തിന്നും മനുഷ്യസഞ്ചയത്തിന്നും ഈശന്മാരാകുന്നു. ആ വണ്ടികൾ രണ്ടും കൎമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ യത്നിക്കുന്നു. ദേവഗണത്തിന്നും മനുഷ്യജാതത്തിന്നും പുഷ്ടിയുണ്ടാക്കുന്നു.

വൎഗ്ഗം—14–15–16—വൈവസ്വതോയമഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുബ് ബൃഹത്യനുഷ്ടുഭശ്ഛന്ദാംസി, അങ്ഗിരഃ പിതൃഥർവ്വഭൃഗവഃ, ലിങ്ഗോക്താസ്സരമാപുത്രൌശ്വാനൌ യമശ്ച ദേവതാ.

1 പരേയിവാംസംപ്രവതോമഹീരനു
ബഹുഭ്യഃപന്ഥാമനുപസ്പശാനം
വൈവസ്വതംസങ്ഗമനംജനാനാം
യമംരാജാനംഹവിഷാദുവസ്യ

അന്വയം:—

(ഹേ മദീയാന്തരാത്മൻ,

ത്വം) രാജാനം	— പിതൄണാം സ്വാമിനം
പ്ര–വതഃ	— പ്രകൃഷ്ടകൎമ്മവതഃ പുരുഷാൻ
മഹീഃ	— തത്തൽ ഭോഗോചിതഭൂപ്രദേശവിശേഷാൻ
അനു പരേയി–വാംസം	— മരണാദൂൎദ്ധ്വംക്രമേണ പ്രാപിതവന്തം
ബഹു–ഭ്യഃ പന്ഥാം	— സ്വൎഗ്ഗാൎത്ഥിഭ്യഃ, പുണ്യകൃത്ഭ്യഃ സ്വൎഗ്ഗസ്യോചിതമാൎഗ്ഗം
അനു–പസ്പശാനം	— അബാധമാനം
ജനാനാം സം–ഗമനം	— പാപിനാംഗന്തവ്യ സ്ഥാനരൂപം
വൈവസ്വതം യമം	— വിവസ്വതഃ പുത്രം തം
ഹവിഷാ ദുവസ്യ	— പരിചര

അർത്ഥം—അല്ലയോ അന്തരാത്മാവേ, നീ പിതൃക്കളാകുന്ന രാജാവും സൽകർമ്മവാന്മാരെ അവരവരുടെ കർമ്മാനുസാരമായ ഭോഗത്തിന്നുചേർന്ന ഭൂപ്രദേശങ്ങളിൽ മരണാനന്തരം ക്രമത്തിലെത്തിക്കുന്നവനും സ്വർഗ്ഗകാമികളായ പുണ്യകർമ്മികൾക്ക് സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗം മുടക്കാത്തവനും പാപികൾ ചെന്നെത്തേണ്ടും സ്ഥാനമായവനും വിവസ്വാന്റെ മകനുമായ യമനെ ഹവിസ്സുകൊണ്ടു പരിചരിക്കുക.

2 യമോനോഗാതുംപ്രഥമോവിവേദ

നൈഷാഗവ്യൂതിരപഭർത്തവാഉ

യത്രാനഃപൂർവ്വേപിതരഃപരേയു

രേനാജജ്ഞാനാഃപത്ഥ്യാ ൯ ൯അനുസ്വാഃ

അന്വയം:—

പ്രഥമഃ യമഃ	— സർവ്വേഷാം മുഖ്യോയമഃ
നഃ ഗാതും വിവേദ	— അസ്മാകം ശുഭാശുഭനിമിത്തം ജാനാതി
ഏഷാ ഗവ്യൂതിഃ ന അപഭർത്തവൈ ഉ	— അതിശയജ്ഞാന യോഗാദ്യമസ്യ ന കേനചി ദപഹർത്തും, അപനേതും ശക്യതേ
യത്ര നഃ പൂർവ്വേ പിതരഃ പരാ—ഈയുഃ	— യസ്മിന്മാർഗ്ഗേസ്മാകം പിതരോഗതാഃ
ഏനാ	— അനേന മാർഗ്ഗേണ ഗച്ഛന്തഃ
ജജ്ഞാനാഃ സ്വാഃ	— ജാതാസ്സർവ്വേ സ്വഭൂതാഃ
പത്ഥ്യാഃ അനു	— സ്വകർമ്മഭൂതാഗതീരനുഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—എല്ലാവർക്കും മുമ്പനായ യമൻ നമ്മുടെ ശുഭാശുഭഫലനിമിത്തത്തെ അറിയുന്നു അത്യന്തം ജ്ഞാനം ചേർന്നതുകൊണ്ട് യമൻ വഴിപിഴപ്പിയ്ക്കപ്പെടാൻ ആരാലും പററാത്തവനത്രെ ഏതു മാർഗ്ഗത്തിൽ നമ്മുടെ പൂർവ്വപിതാക്കൾ നടന്നുവോ, ആ മാ

ത്ഥത്തിലൂടെ പോകുന്ന പ്രാണികളെല്ലാം സ്വന്തം കർമ്മമാർഗ്ഗങ്ങളായ ഗതികളെയാണ് പിന്തുടരുന്നത്.

3 മാതലീകവ്യൈര്യമോഅങ്ഗിരോഭി
ബൃഹസ്പതിരൃക്വഭിർവ്വാവൃധാനഃ
യാംശ്ചദേവാവാവൃധുര്യേചദേവാ
ന്ത്സ്വാഹാന്യേസ്വധയാന്യേമദന്തി

അന്വയം:–

മാതലീ	—	ഇന്ദ്രസ്യസാരഥിഃ, തദ്വാനിന്ദ്രഃ
കവ്യൈഃ വവൃധാനഃ	—	കവ്യഭാഗ്ഭിഃ, പിതൃഭിസ്സഹ വർദ്ധമാനോഭവതി
യമഃ അങ്ഗിരഃ–ഭിഃ	—	പിതൃവിശേഷൈസ്സഹ വവൃധാനോഭവതി
ബൃഹസ്പതിഃ ഋക്വ–ഭിഃ	—	സ്തുതിഭിർവ്വർദ്ധമാനോഭവതി
(തത്ര) ദേവാഃ യാൻ ച	—	ഇന്ദ്രാദയോയാംശ്ചകവ്യ ഭാഗാദീൻ പിതൄൻ
വവൃധുഃ	—	വർദ്ധയന്തി
യേ ച	—	കവ്യഭാഗാദയഃ പിതരഃ
ദേവാൻ	—	ഇന്ദ്രാദീൻ വർദ്ധയന്തി, തേഷാമമധ്യേ
അന്യേ സ്വാഹാ മദന്തി	—	ദേവാസ്വാഹാകാരേണ ഹൃഷ്യന്തി
അന്യേ സ്വധയാ	—	പിതരസ്വധയാഹൃഷ്യന്തി

അർത്ഥം–മാതലിയാകുന്ന സാരഥിയോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രൻ കവ്യഭോജികളായ പിതൃക്കളോടുകൂടി വർദ്ധമാനനായി ഭവിക്കുന്നു. യമൻ പിതൃക്കളിൽപ്പെട്ട അങ്ഗിരസ്സുകളൊത്ത് വർദ്ധമാനനാകുന്നു. ബൃഹസ്പതി സ്തുതികളെക്കൊണ്ട് വളരുന്നവനാകുന്നു. ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർ കവ്യഭക്ഷകരായ പിതൃക്കളേവരെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നുവോ, കവ്യഭക്ഷകരായ പിതൃക്കളേവർ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നുവോ, അവരിലൊരുകൂട്ടർ, ദേവന്മാർ, സ്വാഹാകാരംകൊണ്ട് ഹർഷിക്കുന്നു; മറേറ കൂട്ടർ, പിതൃക്കൾ, സ്വധാകാരം

കൊണ്ടും (അഗ്നിയ്ക്ക് സ്വാഹാശബ്ദത്തോടുകൂടിയും പിതൃക്കൾക്ക് സ്വധാശബ്ദത്തോടുകൂടിയും തർപ്പണം).

4 ഇമംയമപ്രസ്തരമാഹിസീദാ

ങ്ഗിരോഭിഃപിതൃഭിസ്സംവിദാനഃ

ആത്വാമന്ത്രാഃകവിശസ്താവഹ

ന്ത്വേനാരാജൻഹവിഷാമാദയസ്വ

അന്വയം:—

ഹേ രാജൻ, യമ, അങ്ഗിരഃ–ഭിഃ പിതൃ–ഭിഃ,–ഏതന്നാമകൈഃ പിതൃഭിഃ

സം–വിദാനഃ	— ഐകമത്യങ്ഗതസ്സൻ
ഇമം പ്ര–സ്തരം ആ സീദ	— വിസ്തീർണ്ണം യജ്ഞമാഗത്യോപ വിശ
ഹി കവി–ശസ്താഃ മന്ത്രാഃ	— യസ്മാദേവം തസ്മാദ്വിദ്വത്ഭി രൃത്വിഗ്ഭിഃ പ്രയുക്താ മന്ത്രാഃ
ത്വാ ആ വഹന്തു	— ത്വാന്ധാരയന്തു
ഏനാ ഹവിഷാ മാദയ സ്വ —	അനേനഹവിഷാതൃപ്തസ്സൻ യജമാനം ഹർഷയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ രാജാവായ യമ, അംഗിരസ്സുകളെന്ന പിതൃക്കളോടു ഐകമത്യം പ്രാപിച്ച അവിടുന്ന് ഈ പ്രസ്തര മെന്ന വിശിഷ്ട യജ്ഞത്തിൽ വന്നിരുന്നാലും. (അല്ലകിൽ ദർഭാസ്തരണത്തിൽ വന്നിരുന്നാലും) അപ്രകാരമാകയാൽ വിദ്വാ ന്മാരായ ഋത്വിക്കുകളാൽ പ്രയോഗിയ്ക്കപ്പെട്ട, ചൊല്ലപ്പെട്ട മന്ത്ര ങ്ങളവിടുത്തെ വഹിയ്ക്കട്ടെ. ഈ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് പ്രീതനായി അവിടുന്ന് യജമാനനെ ഹർഷിപ്പിച്ചാലും.

5 അങ്ഗിരോഭിരാഗഹിയജ്ഞിയേഭി

രൃമവൈരൂപൈരിഹമാദയസ്വ

വിവസ്വന്തംഹുവേയഃപിതാതേ

സ്മിൻയജ്ഞേബർഹിഷ്യാനിഷദ്യ

വ. 14

അന്വയം:—

ഹേ യമ, വൈരൂപൈഃ — വിവിധരൂപയുക്തൈഃ
യജ്ഞിയേഭിഃ അങ്ഗിരഃ—
ഭിഃ ആ ഗഹി — യജ്ഞാർഹൈസ്തൈസ്സഹാഗച്ഛ
(ആഗത്യച) ഇഹ
മാദയസ്വ — ഹർഷയ
യഃ തേ പിതാ — അസ്തി
അസ്മിൻ യജ്ഞേ (തം)
വിവസ്വന്തം ആ ഹുവേ — ആഹ്വയാമി
(സമാസ്തീർണ്ണേ) ബർഹിഷി
നി–സദ്യ — ഉപവിശ്യ യജമാനം ഹർഷയതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ യമ, നാനാരൂപന്മാരും യജ്ഞാർഹരുമായ അംഗിരസ്സുകളോടുകൂടി വന്നാലും. വന്നിട്ട് ഈ യജ്ഞത്തിൽ ഹർഷിപ്പിച്ചാലും. അവിടത്തെ അച്ഛനുണ്ടല്ലൊ, ആ വിവസ്വാനെ ഈ യജ്ഞത്തിൽ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു അവിടുന്ന് വിരിച്ച ദർഭയിൽ വന്നിരുന്ന് യജമാനനെസ്സന്തോഷിപ്പിക്കട്ടെ.

6 അങ്ഗിരസോനഃപിതരോനവഗ്വാ
അഥർവ്വാണോഭൃഗവസ്സോമ്യാസഃ
തേഷാംവയംസുമതൌയജ്ഞിയാനാ
മപിഭദ്രേസൌമനസേസ്യാമ

അന്വയം:—

അങ്ഗിരസഃ
അഥർവ്വാണഃ, ഭൃഗവഃ — ഏതന്നാമകാഃ
നഃ പിതരഃ നവ–ഗ്വാഃ — അഭിനവഗമനയുക്താഃ, നൂതനവൽ പ്രീതിജനകാഃ
സോമ്യാസഃ — സോമാർഹാഭവന്തി
യജ്ഞിയാനാം തേഷാം — യജ്ഞാർഹാണാം തേഷാം
സു–മതൌ വയം സ്യാമ — അനുഗ്രഹബുദ്ധൌ ഭവേമ
(അപിച) സൌമനസേ
ഭദ്രേ അപി — സൌമനസ്യകാരണേ കല്യാണേ ഫലേപി സ്യാമ

അർത്ഥം—അംഗിരസ്സുകളും, അഥർവ്വാക്കളും, ഭൃഗുക്കളും എന്നീ നമ്മുടെ പിതാക്കളും പുതുതായി വരുന്നവരായി, എപ്പോഴും പുതിയ പ്രീതിയുളവാക്കുന്നവരായി സോമാർഹന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു. യജ്ഞയോഗ്യരായ അവരുടെ അനുഗ്രഹബുദ്ധിയിൽ നാം ഭവിക്കാവൂ അവരുടെ അനുഗ്രഹബുദ്ധിക്കു ഹേതുവായ മംഗളഫലത്തിലും നാം ഭവിക്കാവൂ

7 പ്രേഹിപ്രേഹിപഥിഭിഃപൂർവ്യേഭി

ര്യത്രാനഃപൂർവ്വേപിതരഃപരേയുഃ

ഉഭാരാജാനാസ്വധയാമദന്താ

യമംപശ്യാസിവരുണഞ്ചദേവം

അന്വയം:—

(ഹേ മൃതപിതഃ) യത്ര നഃ	
പൂർവ്വേ	— യസ്മിൻസ്ഥാനേ അസ്മാകം പുരാതനാഃ
പിതരഃ പരാ—ഈയുഃ	— പരേതാഃ
പൂർവ്യേഭിഃ പഥി—ഭിഃ	— അനാദികാല പ്രവൃത്തൈർമാർഗ്ഗൈഃ
(തത്സ്ഥാനം) പ്ര ഇഹി,	
പ്ര ഇഹി	— പ്രഗച്ഛ, ശീഘ്രംഗച്ഛ
(ഗത്വാ ച) സ്വധയാ	
മദന്താ	— അമൃതാന്നേന മദന്തൗ
രാജാനാ ഉഭാ യമം ദേവം	
വരുണം ച	— രാജാനാവുഭൗ യമവരുണൗ
പശ്യാസി	— പശ്യ

അർത്ഥം—(നിന്റെ യജ്ഞത്തിന്നിടയിൽ യജമാനന്റെ മ[illegible]ണം സംഭവിക്കുമ്പോൾ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന മന്ത്രമാണിതു്). അല്ല[illegible]യോ അച്ഛ, ഏതു സ്ഥാനത്തു് നമ്മുടെ പൂർവ്വന്മാരായ ഗുരുക്ക[illegible] മുതലായവർ പോയോ, അനാദികാലം മുതലനുഷ്ഠിച്ചുവന്ന മാ[illegible]ർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ അവരുടെ സ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചാലും, വേഗം പ്ര[illegible]പിച്ചാലും പോയിട്ടു്, അമൃതാന്നംകൊണ്ടു് ഹർഷിക്കുന്നവരു[illegible]

രാജാക്കളുമായ യമൻ, ദേവനായ വരുണൻ എന്നീ ഇരുവരെക്ക ണ്ടാലും.

8 സങ്ഗച്ഛസ്വപിതൃഭിസ്സംയമേനേ
ഷ്ടാപൂർത്തേനപരമേവ്യോമൻ
ഹിത്വായാവദ്യംപുനരസ്തമേഹി
സങ്ഗച്ഛസ്വതന്വാസുവർച്ചാഃ

അന്വയം:-
(ഹേ മദീയപിതഃ,
തതസ്ത്വം) പരമേ
വ്യോമൻ — ഉൽകൃഷ്ടേ സ്വർഗ്ഗാഖ്യേ സ്ഥാനേ
സ്വഭൂതൈഃ
പിതൃഭിഃ സം ഗച്ഛസ്വ — സങ്ഗമങ്കുരു
യമേന
ഇഷ്ടാപൂർത്തേന സം — നിയതശ്രൌതസ്മാർത്തദാന
ഫലേന സങ്ഗച്ഛസ്വ
(ഇഷ്ടാപൂർത്തേന സഹ)
പുനഃ അവദ്യം ഹിത്വായ — പാപം ഹിത്വാ, പരിത്യജ്യ
അസ്തം ആ ഇഹി — സ്രിയമാനാഖ്യങ്ഗൃഹമാഗച്ഛ
(തതഃ) സുവർച്ചാഃ തന്വാ
സം ഗച്ഛസ്വ — സുവർച്ചസാ (തൃതീയാർത്ഥേ
പ്രഥമാ) ശരീരേണ
സങ്ഗച്ഛസ്വ

അർത്ഥം-എന്റെ അച്ഛ, പിന്നെ, അവിടന്ന് ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ സ്വന്തം പിതൃക്കളോടു കൂടിച്ചേർന്നാലും. നിയതമായ ശ്രൌതസ്മാർത്തദാനഫലത്തോടു ചേർന്നാലും. പിന്നെ ഇഷ്ടാപൂർത്തത്തോടുകൂടി (ശ്രൌതസ്മാർത്തദാനഫലത്തോടുകൂടി) പാപം ദൂരേ അകററി സ്രിയമാനമെന്ന ഗൃഹം പ്രാപിച്ചാലും. പിന്നീട്, പ്രകാശമുററ ശരീരത്തോടു ചേർന്നാലും.

9 അപേതവീതവിചസർപ്പതാതോ
സ്മാഏതംപിതരോലോകമക്രൻ
അഹോഭിരദ്ഭിരക്തുഭിർവ്യക്തം
യമോദദാത്യവസാനമസ്മൈ

അന്വയം:—

(ശ്മശാനേപൂർവ്വം സ്ഥിതാഃ ഹേ പിശാചാദയഃ)

അതഃ അപ ഇത	— ദഹനസ്ഥാനാദപഗച്ഛത
വി ഇത	— വിശേഷേണ ഗച്ഛത
വി സർപ്പത ച	— ഇദം സ്ഥാനം പരിത്യജ്യദൂരതരം ദേശങ്ഗച്ഛത ച
അസ്മൈ	— മൃതയജമാനസ്യാർത്ഥായ
പിതരഃ ഏതം ലോകം അക്രൻ	— ഇദം ദഹനസ്ഥാനം യമസ്യാജ്ഞയാനുകർവ്വൻ
യമഃ അഹഃ–ഭിഃ അക്തു–ഭിഃ, അൽ–ഭിഃ	— ദിവസൈഃ, രാത്രിഭിശ്ച, അഭ്യുക്ഷണോദകൈഃ
വി–അക്തം	— ശോധിതം
അവ–സാനം അസ്മൈ ദദാതി	— അന്ത്യം ദഹനസ്ഥാനമസ്മൈ ദത്തവാൻ

അർത്ഥം–ശ്മശാനത്തിൽ മുമ്പുനിന്നിരുന്ന പിശാചാദികളേ, നിങ്ങൾ ഈ ദഹനസ്ഥാനത്തുനിന്നു പോവുക, ഒഴിച്ചു പോവുക, ഈ സ്ഥാനംവിട്ടു ദൂരെപ്പോവുക മരിച്ച യജമാനന്നായി യമന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് പിതൃക്കളുണ്ടാക്കിയതാണീ സ്ഥാനം. പകലിരവുകളിൽ വെള്ളം തളിച്ച് ശുദ്ധമാക്കപ്പെട്ട ഈ അന്ത്യസ്ഥാനം മരിച്ച യജമാനനുവേണ്ടി യമൻ കൊടുത്തതത്രെ.

10 അതിദ്രവസാരമേയൌശ്വാനൌ

ചതുരക്ഷൌശബലൌസാധുനാപഥാ

അഥാപിതൄന്ത്സുവിദത്രാഉപേഹി

യമേനയേസധമാദമ്മദന്തി വ. 15

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) സാധുനാ

പഥാ	— സമീചീനേന മാർഗ്ഗേണ
സാരമേയൌ	— സരമാനാമ ദേവശ്ശുനീ, തസ്യാഃ പുത്രൌ
ചതുഃ-അക്ഷൌ	— ഉപരിഭാഗേ പുനരപ്യക്ഷി ദ്വയംയയോഃ, തൌ
ശബലൌ ശ്വാനൌ	
അതി ദ്രവ	— നാനാവർണ്ണൗശ്വാനൌ അതിക്രമ്യഗച്ഛ
അഥ യേ യമേന	
സധ-മാദം	— യേപിതരസ്സഹർഷം
മദന്തി	— മോദം പ്രാപ്നുവന്തി
സു-വിദത്രാൻ പിതൄൻ	
ഉപ ഇഹി	— സുഷ്ഠുവിജ്ഞാംസ്താനുപഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, സരമയുടെ മക്കളും മേൽഭാഗത്തു് ഇരുകണ്ണുകളടക്കം നാലുകണ്ണുകളോടുകൂടിയവയും നാനാവർണ്ണങ്ങളുമായ നായ്ക്കളെ അതിക്രമിച്ചു്, തൊടാതെ വന്നാലും. (ശവസംസ്കാരത്തിനുള്ള അഗ്നിയോടാണു് പറയുന്നതു് യമന്റെ കൂടെ ഉഗ്രനാടൻ നായ്ക്കളുമുണ്ടു്) പിന്നെ, യമനോടുകൂടി പിതൃക്കളേവർ ഹർഷം പ്രാപിക്കുന്നുവോ, സൂക്ഷ്മജ്ഞാനികളായ അവരോടു്, അല്ലയോ അച്ഛ, ചേരുക.

11 യൌതേശ്വാനൌയമരക്ഷിതാരൌ

ചതുരക്ഷൌപഥിരക്ഷീനൃചക്ഷസൌ

താഭ്യാമേനംപരിദേഹിരാജ

ന്ത്സ്വസ്തിചാസ്മാഅനമീവഞ്ചധേഹി

അന്വയം —

ഹേ രാജൻ, യമ, തേ,	— തവ
രക്ഷിതാരൌ, പഥി-രക്ഷീ	— ഗൃഹസ്യ രക്ഷകൌ, മാർഗ്ഗസ്യ രക്ഷകൌ
ചതുഃ-അക്ഷൌ	— അക്ഷിചതുഷ്ടയയുക്തൌ
നൃ-ചക്ഷസൌ യൌ ശ്വാനൌ	— മനുഷ്യൈഃ ഖ്യാപ്യമാനൌ ശ്വാനൌ വിദ്യേതേ
താഭ്യാം ഏനം പരി ദേഹി	— ഏനം പ്രേതം രക്ഷാർത്ഥം പ്രയച്ഛ
(ദത്വാ) അസ്മൈ സ്വസ്തി ച	— ക്ഷേമമപി
അനമീവം ച ധേഹി	— രോഗാഭാവഞ്ച സമ്പാദയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ രാജാവായ യമ, അവിടേയ്ക്കു് ഗൃഹം രക്ഷിക്കുന്നവയും വഴി കാക്കുന്നവയും നാലു കണ്ണുള്ളവയും മനുഷ്യരാൽ കീർത്തിക്കപ്പെടുന്നവയുമായി ഇരുനായ്ക്കളുണ്ടല്ലോ, അവയ്ക്കു് ഈ പ്രേതത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്കായേല്പിച്ചുകൊടുത്താലും. കൊടുത്തിട്ടു്, ഈ മരിച്ച യജമാനന്നു് ക്ഷേമവുമാരോഗ്യവുമുണ്ടാക്കിയാലും.

12 ഉരുണസാവസുതൃപാ ഉദുംബലൌ
യമസ്യ ദൂതൌ ചരതോ ജനാ അനു
താവസ്മഭ്യം ദൃശയേ സൂര്യായ
പുനർദ്ദാതാമസുമദ്യേഹ ഭദ്രം

അന്വയം—

ഉരു-നസൌ	— ദീർഘനാസികായുക്തൌ
അസു-തൃപൌ	— പരകീയാൻ പ്രാണാൻ സ്വീകൃത്യ തൈ സ്തൃപ്യന്തൌ

ഉദുംബലൌ യമസ്യ	
ദൂതൌ	— ഉരുബലൌ തസ്യശ്വാനൌ
ജനാൻ അൻ ചരതഃ	— പ്രാണിനോലക്ഷീകൃത്യ സർവ്വത്രചരതഃ
തൌ സൂര്യായ ദൃശയേ	— ഉഭൌ തൌ സൂര്യസ്യ ദർശനാർത്ഥം
അദ്യ ഇഹ ഭദ്രം അസും	— സമ്പ്രത്യസ്മിൻ കർമ്മണി സമീചീനം പ്രാണം,
പുനഃ അസ്മഭ്യം ദാതാം	— അദത്താം

അർത്ഥം—നീണ്ട മൂക്കുള്ളവയും പരപ്രാണങ്ങളെ തേടിപ്പിടിച്ച്, അവകൊണ്ട് തൃപ്തിപ്പെടുന്നവയും അതിബലമുററവയുമായ യമന്റെ ദൂതരായ ഇരുനായ്ക്കളും, പ്രാണികളെ ഉന്നംവെച്ച് എങ്ങു മലയുന്നു. ആ ഇരുനായ്ക്കളും, ഈ യജ്ഞകർമ്മത്തിൽ യുക്തമായ പ്രാണനെ സൂര്യദർശനത്തിന്നായി നമുക്ക് തന്നരുളട്ടെ. (മരിച്ച യജമാനൻ തുടങ്ങിയ കർമ്മം മുഴമിക്കുന്ന ആയുസ്സുരുളട്ടെ).

13 യമായസോമംസുനുത

യമായജുഹുതാഹവിഃ

യമംഹയജ്ഞോഗച്ഛ

ത്യഗ്നിദൂതോഅരംകൃതഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ) യമായ	
സോമം സുനുത	— അഭിഷുണുത
(തഥാ) യമായ ഹവിഃ	
ജുഹുത	— അഗ്നൌ പ്രക്ഷിപത
അഗ്നി—ദൂതഃ	— അഗ്നിർദ്ദൂതോയസ്മിൻ, സഃ
അരം—കൃതഃ	— ബഹുഭിർദ്രവ്യൈരലങ്കൃതഃ
യജ്ഞഃ യമം ഹ ഗച്ഛതി	— യമമേവ പ്രാപ്നോതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, യമന്നുവേണ്ടി സോമം സംസ്കരിക്കുക. യമന്നുവേണ്ടി ഹവിസ്സ് ഹോമിക്കുക. അഗ്നിയാകുന്ന ദൂതനോടുകൂടിയതും പല ദ്രവ്യങ്ങളാൽ അലംകൃതവുമായ യജ്ഞം യമനെത്തന്നെയാണ് പ്രാപിക്കുന്നതു്.

14 യമായഘൃതവദ്ധവി
ജുഹോതപ്രചതിഷ്ഠത
സനോദേവേഷ്വായമ
ദ്ദീർഘമായുഃപ്രജീവസേ

അന്വയം —
(ഹേ ഋത്വിജഃ, യൂയം)
യമായ — തസ്മൈ
ഘൃത–വൽ ഹവിഃ — ആജ്യയുക്തം പുരോഡാശാദികം
ജുഹോത — ജുഹുത
പ്ര തിഷ്ഠത ച — യമമുപതിഷ്ഠധ്വഞ്ച
ദേവേഷു സഃ — ദേവേഷു മദ്ധ്യേ ദേവോയമഃ
പ്ര ജീവസേ — പ്രകൃഷ്ടജീവനാർത്ഥം
നഃ ദീർഘം ആയുഃ ആ
യമൽ — അസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, നെയ്ചേർത്ത പുരോഡാശാദിയെ യമന്നായി ഹോമിയ്ക്കുക അവിടത്തെ ഉപസ്ഥാനം ചെയ്യുക ഉപാസിയ്ക്കുക ദേവന്മാർക്കിടയിൽ ദേവനായ യമൻ പൂർണ്ണജീവിതത്തിന്നുവേണ്ടി നമുക്ക് ദീർഘായുസ്സ് തന്നരുളട്ടെ

15 യമായമധുമത്തമം
രാജ്ഞേഹവ്യഞ്ജുഹോതന
ഇദന്നമഋഷിഭ്യഃപൂർവ്വജേഭ്യഃ
പൂർവ്വേഭ്യഃപഥികൃദ്ഭ്യഃ

അന്വയം —
(ഹേ ഋത്വിജഃ) രാജ്ഞേ
യമായ — തസ്മൈ
മധുമൽ–തമം — അതിശയേന മധുരം

ഹവ്യം ജുഹോതന — ഹവിർജ്ജുഹുത
പൂർവ്വ–ജേഭ്യഃ — സൃഷ്ട്യാവാദാവുൽപന്നേഭ്യഃ
(അത ഏവ) പൂർവ്വേഭ്യഃ
പഥികൃൽ–ഭ്യഃ ഋഷി–ഭ്യഃ — ശോഭനമാർഗ്ഗകാരിഭ്യസ്തേഭ്യഃ
ഇദം നമഃ (അസ്തു) — പ്രത്യക്ഷം നമസ്കാരം ഭവതു

അർത്ഥം–അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, രാജാവായ യമനുവേണ്ടി ഏററവും മധുരമായ ഹവിസ്സു ഹോമിക്കുക. സൃഷ്ടിയുടെ ആദ്യത്തിൽ ഉല്പന്നന്മാരും അതുകൊണ്ടുതന്നെ പുരാതനന്മാരും സന്മാർഗ്ഗകാരികളുമായ ഋഷികാംക്ക് ഈ പ്രത്യക്ഷനമസ്കാരം ഭവിക്കട്ടെ.

16 ത്രികദ്രുകേഭിഃപതതി

ഷളുർവ്വീരേകമിദ്ബൃഹൽ

ത്രിഷ്ടുബ്ഗായത്രീഛന്ദാംസി

സർവ്വാതായമആഹിതാ

വ. 16

അന്വയം:–

ത്രി–കദ്രുകേഭിഃ — (ജ്യോതിർഗ്ഗൌരായുരിതിയാഗവിശേഷാസ്ത്രികദ്രുകാഃ) താൻ (ദ്വിതീയാർത്ഥേ തൃതീയാ)
പതതി — യമസ്താൻ പ്രാപ്നോതി
ഷട് ഉർവ്വീഃ — ദ്യൌഃ, പൃഥിവീ, ആപഃ ഓഷധയഃ, അക്കഃ, സൂനൃതാ വാക്–ഇതി
ഏകം ഇൽ ബൃഹൽ — ഏകമേവമപിജഗദ്യമഃ പ്രാപ്നോതി
(ക്രിഞ്ചയാനി) ത്രി–സ്തുപ്
ഗായത്രീ ഛന്ദാംസി — ത്രിഷ്ടുബ്ഗായത്ര്യാദീനി ഛന്ദാംസി സന്തി
സർവ്വാ താ — സർവ്വാണി താനി ഛന്ദാംസി
യമേ ആ–ഹിതാ — ഋത്വിഗ്ഭിസ്തുതിരൂപേനാവസ്ഥിതാനി സന്തി

അർത്ഥം—ജ്യോതിസ്സ്, ഗോവ്, ആയുസ്സ് എന്നീ യാഗവിശേഷങ്ങളെ യമൻ പ്രാപിയ്ക്കുന്നു. ദ്യോവ്, ഭൂമി, ജലം, സസ്യാദികൾ, സൂര്യൻ, പ്രിയസത്യമായ വാക്ക് എന്നീ ആറു ഭൂമികകളുമടങ്ങിയ മഹത്തായ ഒററ ജഗത്തിനെ യമൻ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, ത്രിഷ്ടുപ്, ഗായത്രി മുതലായ ഛന്ദസ്സുകൾ മുഴുവൻ ഋത്വിക്കുകളുടെ സ്തുതി വിഷയത്വംകൊണ്ട് യമങ്കലാണ് വെക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്.

വർഗ്ഗം—17–18–19 യാമായനശ്ശംഖഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുബ് ജഗത്യൗച്ഛന്ദസീ, പിതരോദേവതാ

1 ഉദീരതാമവരഉത്പരാസ
ഉന്മധ്യമാഃപിതരസ്സോമ്യാസഃ
അസുംയഈയുരവൃകാഋതജ്ഞാ
സ്തേനോവന്തുപിതരോഹവേഷു

അന്വയം:—

അവരേ പിതരഃ	— ത്രിവിധേഷു പിതൃഷുധമാഃ, നികൃഷ്ടാഃ
ഉൽ ഈരതാം	— ഉത്തമം ഹവിഃ പ്രാപ്നുവന്തു
പരാസഃ ഉൽ	— ശ്രൗതങ്കർമ്മാനുഷ്ഠായ പിതൃത്വം പ്രാപ്താഃ പിതരഃ ഉൽ ഈരതാം
മധ്യമാഃ ഉൽ	— സ്മാർത്തകർമ്മാതുരതാഃ ഉൽ ഈരതാം
(തേ സർവ്വേപ്യസ്മദിഷയേ) സോമ്യാസഃ	— സോമ്യാഃ അനുഗ്രഹപരാസ്സന്തു
യേ അവൃകാഃ	— യേ പിതരോവൃകവദസ്മാസു ഹിംസാമകർവ്വന്തഃ
ഋത–ജ്ഞാഃ അസും ഈയുഃ	— അസ്മദനുഷ്ഠിതം യജ്ഞജ്ഞാനന്തഃ, അസ്മൽ പ്രാണം രക്ഷിതും പ്രാപ്താ

തേ പിതരഃ ഹവേഷു	— അസ്മദീയേഷ്വാഹ്വാനേഷു
നഃ അവന്തു	— അസ്മാൻ രക്ഷന്തു

അർത്ഥം—പിതൃക്കാം മൂന്നുവിധത്തിലാണ്—ഉത്തമമദ്ധ്യമാധമന്മാർ. ശ്രൌതകർമ്മങ്ങാം യഥാവിധി അനുഷ്ഠിച്ച് പിതൃത്വം പ്രാപിച്ചവരുത്തമന്മാർ; സ്മാർത്തകർമ്മങ്ങാംമാത്രം ചെയ്ത പിതൃക്കളായവർ മദ്ധ്യമന്മാർ; സംസ്കാരവികലന്മാരായി മരിച്ച വരധമന്മാർ ഇവിടെ മൂന്നുവിധം പിതൃക്കളെയും തൃപ്തിക്കുന്നു.

(എന്റെ) പിതൃക്കളിലധമന്മാർ, നികൃഷ്ടന്മാർ ഉത്തമഹവിസ്സിനെ പ്രാപിക്കട്ടെ. ഉത്തമന്മാർ ഉൽകൃഷ്ടഹവിസ്സിനെ പ്രാപിക്കട്ടെ. മദ്ധ്യമന്മാർ മഹത്തായ ഹവിസ്സിനെ പ്രാപിക്കട്ടെ. എന്റെ വിഷയത്തിൽ ഉത്തമാധമമദ്ധ്യമന്മാരായ ആ പിതൃക്കളെല്ലാം അനുഗ്രഹപരന്മാരാവട്ടെ പിതൃക്കളേവർ എങ്കൽ ഹിംസാബുദ്ധിയില്ലാത്തവരും ഞാനനുഷ്ഠിക്കുന്ന യജ്ഞത്തെ (ശ്രാദ്ധത്തെ) അറിയുന്നവരും എന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കാൻ പ്രാപ്തരുമാണോ, ആ പിതൃക്കാം എന്റെ വിളികാം കേട്ട് എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

2 ഇദംപിതൃഭ്യോനമോഅസ്ത്വദ്യ

യേപൂർവ്വാസോയ ഉപരാസഈയുഃ

യേപാർത്ഥിവേരജസ്യാനിഷത്താ

യേവാനൂനംസുവൃജനാസുവിക്ഷു

അന്വയം:—

പൂർവ്വാസഃ	— യജമാനാൽ പൂർവ്വമുൽപന്നാഃ, ജ്യേഷ്ഠഭ്രാതൃപിതൃപിതാമഹാദയഃ
യേ ഈയുഃ	— പിതൃലോകം പ്രാപ്താഃ
യേ ഉപരാസഃ	— യേചാന്യേ യജമാനാൽ പരമുൽപന്നാഃ, കനിഷ്ഠഭ്രാതൃപുത്രാദയഃ ഈയുഃ
യേ പാർത്ഥിവേ രജസി	— അപ്യന്യേ പൃഥിവീ സംബന്ധിനി രജോഗുണകാര്യേസ്മിൻ കർമ്മണി

ആ നി-സത്താഃ — ഹവിസ്വീകർത്തുമാഗത്യോപവിഷ്ടാഃ

യേ വാ സു-വൃജനാസു — കേചിദന്യേ ബന്ധുവർഗ്ഗരൂപാഃ പിതരഃ ധനസമൃദ്ധ്യാശ്രാദ്ധാദികർമ്മപരാസു

(വൃജ്യതേ, പരിത്യജ്യതേ ദാരിദ്ര്യമനേനേതി വൃജനം ധനം)

വിക്ഷു — ബന്ധുരൂപാസു പ്രജാസ്വാനിഷത്താഃ

(തേഭ്യസ്സർവ്വേഭ്യഃ) പിതൃഭ്യഃ അദ്യ ഇദം നമഃ നൂനം അസ്തു — അസ്മിൻ കർമ്മണി നൂനമസ്തു

അർത്ഥം.– ഞാൻ ജനിയ്ക്കുംമുമ്പുളവായ ഏട്ടൻ, അച്ഛൻ, മുത്തച്ഛൻ മുതലായ ഏവർ പിതൃലോകം പ്രാപിച്ചിട്ടുണ്ടോ, എനിക്കു ശേഷം പിറന്ന ഏവർ (അനുജന്മാർ, പുത്രന്മാർ മുതലായവർ) പിതൃത്വം പ്രാപിച്ചിട്ടുണ്ടോ, മറ്റേവർ . ഭൌമമായി രാജസമായിരിക്കുന്ന ഈ കർമ്മത്തിൽ ഹവസ്വീകാരത്തിന്നായി വന്നിരിക്കുന്നുണ്ടോ, ബന്ധുവർഗ്ഗരൂപന്മാരായ പിതൃക്കളേവർ കഴിവുകൊണ്ട് ശ്രാദ്ധാദികളിൽ തല്പരന്മാരായ ഞങ്ങളെ വിഷയീകരിച്ചിവിടെ വന്നിരിപ്പുണ്ടോ, ആവിധമുള്ള എല്ലാ പിതൃക്കൾക്കും ഈ ശ്രാദ്ധകർമ്മത്തിൽ നമസ്കാരം തീർച്ചയായും ഭവിക്കട്ടെ

3 ആഹംപിതൄന്ത്സുവിദത്രാँഅവിത്സി

നപാതഞ്ചവിക്രമണഞ്ചവിഷ്ണോഃ

ബർഹിഷദോയേസ്വധയാസുതസ്യ

ഭജന്തപിത്വസ്തഇഹാഗമിഷ്ഠാഃ

അന്വയം —

ആഹം സു-വിദത്രാൻ — യജമാനോഹം മദീയാം കൃതിം സുഷ്ഠുജാനതഃ

പിതൄൻ അവിത്സി — ആഭിമുഖ്യേന ലബ്ധവാനസ്മി

വിഷ്ണോഃ നപാതം ച — വ്യാപിനോയജ്ഞസ്യാ വിനാശഭാവഞ്ച

വി-ക്രമണം ച	—	വിശേഷേണ പ്രവൃത്തിം ച ലബ്ധവാനസ്മി
യേ (പിതരഃ) ബർഹി-സദഃ	—	യാഗങ്കൃത്വാപ്രേത്യ പിതൃലോകം പ്രാപ്താഃ
തേ ഇഹ ആ-ഗമിഷ്ഠാഃ	—	അസ്മിൻ കർമ്മണ്യതിശയേനാ ഗതാഃ
സ്വധയാ സുതസ്യ പിത്വഃ	—	പുരോഡാശാദ്യന്നേന അഭിഷുതസ്യ സോമാന്നസ്യ
ആ ഭജന്ത	—	സേവന്തേ, ഉപയുഞ്ജന്തേ

അർത്ഥം-യജമാനനായ (ശ്രാദ്ധമൂട്ടുന്ന) ഞാൻ എന്റെ ഭക്തിയെ നല്ലപോലെയറിയുന്ന പിതൃക്കളെ നേരിട്ടു ലഭിച്ചവനായി. വ്യാപിയായ യജ്ഞത്തിന്റെ അവിനാശിത്വവും ഉൽക്കർഷവും സിദ്ധിച്ചവനായി. പിതൃക്കളേവർ യാഗംചെയ്തു മരിച്ച് പിതൃത്വം പ്രാപിച്ചവരാണോ, അവർ ഈ കർമ്മത്തിൽ പൂർണ്ണമായി സന്നിധാനംചെയ്ത് സ്വധയോടുകൂടി സംസ്കരിച്ച സോമാന്നം സ്വീകരിക്കുന്നു, അനുഭവിക്കുന്നു.

4 ബർഹിഷദഃപിതരഊത്യ൪ർവ്വാ

ഗിമാവോഹവ്യാചകൃമാജുഷധ്വം

തആഗതാവസാശന്തമേനാ

ഥാനശ്ശംയോരരപോദധാത

അന്വയം:-

ഹേ ബർഹി-സദഃ പിതരഃ,	—	ബർഹിഷി സീദന്തഃ പിതരഃ,
അർവ്വാക് ഊതീ	—	അർവ്വാചീനാനാമസ്മാകം രക്ഷാ ഭവന്തിഃ കർത്തവ്യാ
വഃ ഇമാ ഹവ്യാ ചകൃമ	—	ഏതാനി ഹവീംഷി സമ്പാദിതവന്തഃ
(താനി) ജുഷധ്വം	—	സ്വീകുരുത

തേ ശം-തമേന അവസാ — ഹവിർജ്ജുഷ്ടവന്തോ യൂയം
സുഖതമേന രക്ഷണേന
നിമിത്തഭൂതേന

ആ ഗത — ആഭിമുഖ്യേനാസ്മാൻ
പ്രാപ്നുത

അഥ നഃ ശം യോഃ — അനന്തരമസ്മഭ്യം സുഖം,
ദുഃഖവിയോഗം

അരപഃ ദധാത — പാപരഹിതം ദത്ത

അത്ഥം-ഈ യജ്ഞ (ശ്രാദ്ധ) സ്ഥലത്തിരിക്കുന്ന പിതൃക്കളേ, നവീനന്മാരായ, പുതിയ തലമുറക്കാരായ ഞങ്ങളുടെ രക്ഷണം നിങ്ങൾക്ക് കത്തവ്യമാകുന്ന വോന്മാക്കവേണ്ടി ഈ ഹവിസ്സുകൾ ഒരുക്കിയിരിക്കുന്നു, അവയെ സ്വീകരിച്ചാലും ഹവിസ്സിനെ സ്വീകരിച്ച നിങ്ങൾ സുഖതമമായ രക്ഷണത്തിന്നുവേണ്ടി ഞങ്ങളെ പ്രാപിച്ചാലും അനന്തരം ഞങ്ങൾക്ക് സുഖസിദ്ധിയും ദുഃഖനിവൃത്തിയും പാപരഹിതമായി നല്കിയാലും

5 ഉപഹൂതാഃപിതരസ്സോമ്യാസോ
ബർഹിഷ്യേഷുനിധിഷുപ്രിയേഷു
തആഗമന്തുതഇഹശ്രുവ
ന്ത്വധിബ്രുവന്തുതേവന്ത്വസ്മാൻ വ 17

അന്വയം —

സോമ്യാസഃ പിതരഃ — സോമ്യാഃ അസ്മദനുഗ്രഹ
പരാസ്സേ

ബർഹിഷ്യേഷു പ്രിയേഷു
നി-ധിഷു — യാഗാഹേഷു തൃപ്തികരേഷു
നിധിസദൃശേഷു ഹവിസ്സു
[illegible]ഹിത്, നിമിത്തഭൂതേഷു സത്സു
ഉ-ഹൂതാഃ [illegible]തം പ — അസ്മാഭിരാഹൂതാഃ പിതരഃ
— ആഗച്ഛന്തു

(ആഗത്യ ച) തേ ഇഹ
ശ്രുവന്തു — അസ്മിൻകർമ്മണ്യസ്മാഭിഃ പ്രയുക്താസ്തുതീശ്ശൃണ്വന്തു
(ശ്രുത്വാ ച) അധി
ബ്രുവന്തു — 'സാധുരയം യജമാന' ഇത്യാദരേണ കഥയന്തു
തേ അസ്മാൻ അവന്തു — താദൃശാഃ പിതരോരക്ഷന്തു

അർത്ഥം–എങ്കൽ അനുഗ്രഹപരന്മാരായ പിതൃക്കളും, യാഗാർഹങ്ങളും തൃപ്തിപ്രദങ്ങളും അമൂല്യതകൊണ്ട് നിധിസദൃശങ്ങളുമായ ഹവിസ്സുകളെ സമർപ്പിച്ചുകൊണ്ട് തൽസ്വീകാരത്തിന്നായി എന്നാൽ വിളിക്കപ്പെടുന്നു. ആ പിതൃക്കളാഗമിച്ച്, ഈ ശ്രാദ്ധകർമ്മത്തിൽ എന്റെ സ്തുതികളെ കേൾക്കട്ടെ. കേട്ടിട്ട് 'ഈ യജമാനൻ (ശ്രാദ്ധകർത്താവ്) നല്ലവനാ'ണെന്ന് പ്രശംസിക്കട്ടെ. അപ്രകാരമുള്ള പിതൃക്കൾ നമ്മെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

6 ആച്യാജാനുദക്ഷിണതോനിഷ
ദ്യേമംയജ്ഞമഭിഗൃണീതവിശ്വേ
മാഹിംസിഷ്ടപിതരഃകേനചിന്നോ
യദ്വആഗഃപുരുഷതാകരാമ

അന്വയം:–
ഹേ പിതരഃ വിശ്വേ
ജാനു ആ–അച്യ — സർവ്വേ യൂയം ഭൂമൌ നിപാത്യ
ദക്ഷിണതഃ നി–സദ്യ — ദക്ഷിണപാർശ്വേ ഉപവിശ്യ
ഇമം യജ്ഞം അഭി ഗൃണീത — അസ്മദീയം യജ്ഞമഭിഷ്ടുത ''സുഗുണോയം യജ്ഞ'' ഇതി പ്രശംസത
(അപി ച) വഃ യൽ ആഗഃ — യുവയോഃ കിഞ്ചിൽ കർമ്മവൈഗുണ്യജനിതമപരാധം

ഷതാ കരാമ — മനുഷ്യത്വേനഹേതുനാകൃതവന്തഃ
ന കേന ചിൽ
പ്യപരാധേന) നഃ മാ
ിംസിഷ്ട — മാവധിഷ്ട

അർത്ഥം—അല്ലയോ പിതൃക്കളേ, നിങ്ങളെല്ലാവരും ഭൂമിയി ിറങ്ങിവന്ന് തെക്കുഭാഗത്തിരുന്നരുളി എന്റെ ഈ യജ്ഞത്തെ ശ്രാദ്ധത്തെ) പ്രീതിപൂർവ്വം സ്വദനമെന്ന് പ്രശംസിച്ചാലും. ശ്രാദ്ധാന്നം സ്വീകരിച്ച് ശ്രാദ്ധമുണ്ണുന്നവൻ 'സ്വദിതം' എന്നു പറയാറുണ്ട്.) പിന്നെ നിങ്ങൾക്ക് ഞങ്ങളിൽനിന്ന് കർമ്മലോപപരമായി വല്ല അപരാധവും സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത് മനുഷ്യത്വം മൂലം ഞങ്ങൾ ചെയ്തുപോയതാണ് അത്തരം വല്ല അപരാധംകൊണ്ട് ഞങ്ങളെ ക്ലേശിപ്പിക്കരുതേ, ഉപദ്രവിക്കരുതേ.

7 ആസീനാസോഅരുണീനാമുപസ്ഥേ
രയിന്ധത്തദാശുഷേമർത്ത്യായ
പുത്രേഭ്യഃപിതരസ്തസ്യവസ്വഃ
പ്രയച്ഛതതഇഹോർജ്ജന്ദധാത

അന്വയം:—

അരുണീനാം ഉപ—സ്ഥേ — ആരോചമാനാനാം ജ്വാലാനാം സമീപസ്ഥാനേ, വേദ്യാം
ആസീനാസഃ — ഉപവിഷ്ടാ യൂയം
ദാശുഷേ മർത്ത്യായ രയിം ധത്ത — ഹവിർദാത്രേ യജമാനായ ധനം ദത്ത
ഹേ പിതരഃ, തസ്യ പുത്രേഭ്യഃ — യജമാനസ്യ പുത്രേഭ്യഃ
വസ്വഃ പ്ര യച്ഛത — പ്രദത്ത
തേ (യൂയം) ഇഹ ഊർജ്ജം ദധാത — അസ്മദീയേ കർമ്മണി ധനം നിധത്ത

അത്ഥം-പ്രകാശിക്കുന്ന അഗ്നിജ്വാലകളുടെ സമീപത്തു് വേദിയിൽ ഇരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനനായ എനിക്കു് ഐശ്വര്യമരുളിയാലും. അല്ലയോ പിതൃക്കളേ, നിങ്ങൾ യജമാനന്റെ (എന്റെ) മക്കൾക്കു പുഷ്ടിയെ അരുളിയാലും. ഈ കമ്മത്തിങ്കൽ പുഷ്ടിയുണ്ടാക്കിയാലും.

8 യേനഃപൂർവ്വേപിതരസ്സോമ്യാസോ

നൂഹിരേസോമപീഥംവസിഷ്ഠാഃ

തേഭിര്യമസ്സംരരാണോഹവീം

ഷ്യുശന്നുശദ്ഭിഃപ്രതികാമമത്തു

അന്വയം:—

സോമ്യാസഃ	—	സോമസമ്പാദിനഃ
വസിഷ്ഠാഃ,	—	വസ്ത്രതമാഃ, കൃതാച്ഛാദനാഃ
നഃ യേ പൂർവ്വേ പിതരഃ	—	അസ്മാകം പൂർവ്വജാഃ
സോമ-പീഥം അനു- ഊഹിരേ	—	സോമപാനമാനുപൂർവ്വ്യേണ ദേവേഭ്യശ്ച പിതൃഭ്യശ്ച ദത്തവന്തഃ
ഉശൻ യമഃ	—	പിതൃഭിസ്സഹ സംഭോഗങ് കാമയമാനഃ പിതൃപതിഃ
ഉശൽ-ഭിഃ തേഭിഃ	—	യമേന സഹസംഭോഗങ് കാമയമാനൈരസ്മദീയൈഃ പിതൃഭിസ്സഹ
സം-രരാണഃ ഹവീംഷി	—	രമമാണഃ അസ്മാഭിർദ്ദത്താനി ഹവീംഷി
പ്രതി-കാമം അത്തു	—	കാമങ്കാമംപ്രതി, യാനി യാനി ഹവീംഷി കാമയതേ, താനി താനി ഭക്ഷയതു

അത്ഥം-സോമസമ്പാദികളായി വസ്ത്രാച്ഛാദിതരായ ഞങ്ങളുടെ പൂർവ്വപിതാക്കളേവർ ക്രമമനുസരിച്ചു് ദേവന്മാക്കും പിതൃക്കൾക്കും സോമപാനം കൊടുത്തിരുന്നുവോ, യമനുമൊത്തു് സുഖ

ഭോഗകാമന്മാരായ അവരുമായി സ്വധാദികളനുഭവിക്കുവാൻ കാമിക്കുന്ന പിതൃപതിയായ യമൻ ഞങ്ങൾ നല്കിയ ഹവിസ്സുകളെ, സുഖോപേതനായി, കാമാനുകൂലം ഭക്ഷിക്കട്ടെ (വസ്ത്രാച്ഛാദിതന്മാരെന്നതിന്ന് വൈദികാചാരമനുസരിച്ച് വസ്ത്രധാരണം ചെയ്യുന്നവരെന്നർത്ഥം.)

9 യേതാതൃഷുർദ്ദേവത്രാജേഹമാനാ

ഹോത്രാവിദസ്തോമതഷ്ടാസോഅർക്കൈഃ

ആഗ്നേയാഹിസുവിദത്രേഭിരർവ്വാ

ങ്സത്യൈഃകവ്യൈഃപിതൃഭിർഘർമ്മസദ്ഭിഃ

അന്വയം:–

ദേവ–ത്രാ ജേഹമാനാഃ	— ദേവാൻ ക്രമേണ ഗച്ഛന്തഃ, ക്രമേണ ദേവത്വം പ്രാപ്താഃ
ഹോത്രാ–വിദഃ	— യജ്ഞാൻ സമ്യക്കർത്തും വേദിതാരഃ
അർക്കൈഃ	
സ്തോമ–തഷ്ടാസഃ	— അർച്ചനീയൈസ്തോത്രൈഃ സ്തോമാനാം സമ്യക്കർത്താരഃ
യേ തതൃഷുഃ	— തൃപ്യന്തി
സു–വിദത്രേഭിഃ, സത്യൈഃ	— സുവിദത്രൈഃ, അവിസംവാദിഭിഃ
കവ്യൈഃ പിതൃ–ഭിഃ	— കവിഭിഃ, മേധാവിഭിസ്സഹ
ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം)	
അർവ്വാങ്	— അസ്മദഭിമുഖം
ഘർമ്മസത്–ഭിഃ ആ യാഹി	— യജ്ഞസാദിഭിരാഗച്ഛ

അർത്ഥം—ക്രമത്തിൽ ദേവത്വം പ്രാപിച്ചവരും യജ്ഞനിർവ്വഹണപണ്ഡിതന്മാരും മഹനീയ സ്തോത്രങ്ങൾകൊണ്ട് സ്തുതിക്കുന്നവരുമായ പിതൃക്കളേവർ എങ്കൽ സംതൃപ്തരാണോ, ദാനശീലരും എതിർ പറയാത്തവരും മേധാവികളുമായ ആ പിതൃക്കളോടുകൂടി അല്ലയോ അഗ്നേ, യജ്ഞാശാത്രധനായി എനിയ്ക്കഭിമുഖനായി വന്നാലും.

10 യേസത്യാസോഹവിരദോഹവിഷ്ഠാ
ഇന്ദ്രേണദേവൈസ്സരഥന്ദധാനാഃ
ആഗ്നേയാഹിസഹസ്രന്ദേവവന്ദൈഃ
പരൈഃപൂർവ്വൈഃപിതൃഭിർഘർമ്മസദ്ഭിഃ വ. 18

അന്വയം:—

സത്യാസഃ യേ

ഹവിഃ—അദഃ	— സത്യാ യേ പിതരഃ ഹവിഷോ ഭക്ഷയിതാരഃ
ഹവിഃ—പാഃ	— പാനയോഗ്യസ്യ ഹവിഷഃ പാതാരഃ
ഇന്ദ്രേണ ദേവൈഃ സ—രഥം ദധാനാഃ	— സമാനമേകം രഥം ധാരയന്തഃ
ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം) സഹസ്രം	— സഹസ്രേണ, ബഹുഭിഃ
ദേവ—വന്ദൈഃ	— ദേവസംബന്ധിഭിസ്തോത്രൈ രുക്തഃ
പരൈഃ, പൂർവ്വൈഃ പിതൃ—ഭിഃ	— പരകാലീനൈഃ, പൂർവ്വകാലീനൈഃ പിതൃഭിസ്സഹ
ഘർമ്മസൽ—ഭിഃ ആ യാഹി	— യജ്ഞസാദിഭിര്യുക്തആഗച്ഛ

അർത്ഥം—സത്യശീലന്മാരായ പിതൃക്കളേവർ ഹവിസ്സ ഭക്ഷി ക്കുന്നവരും പാനയോഗ്യമായ (സോമാദി) ഹവിസ്സ് കടിക്കുന്ന വരും ഇന്ദ്രനോടും ദേവന്മാരോടുമൊപ്പം ഒരേ തേരിൽ സഞ്ചരി ക്കുന്നവരുമാണോ, ദേവസ്തോത്രയുക്തന്മാരും അനന്തരകാലീന ന്മാരും പൂർവ്വകാലീനന്മാരുമായ ആ പിതൃക്കളോടുകൂടി, അല്ല യോ അഗ്നേ, യജ്ഞാശ്രാദ്ധന്നായി വന്നാലും.

11 അഗ്നിഷ്വാത്താഃപിതരഏഹഗച്ഛത

സദഃസദഃസദതസുപ്രണീതയഃ

അത്താഹവീംഷിപ്രയതാനിബർഹി

ഷ്യഥാരയിംസർവ്വവീരന്ദധാതന

അന്വയം:–

ഹേ അഗ്നി–സ്വാത്താഃ പിതരഃ	— ഏതന്നാമകാഃ പിതരഃ, യൂയം
ഇഹ ആ ഗച്ഛത	— ഇഹസന്നിഹിതാ ഭവത
(ആഗത്യച) ഹേ സു–പ്രനീതയഃ	— അഭിപൂജിത പ്രണയനാഃ
സദഃ–സദഃ സദത	— തത്ര തത്രസ്ഥാനേ യഥേഷ്ട മുപവിശത
(ഉപവിശ്യച) ബർഹിഷി പ്ര–യതാനി	— ശുചീനി
ഹവീംഷി അത്ത	— ഭക്ഷയത
അഥ സർവ്വ–വീരം	— സർവ്വൈർവ്വീരൈഃ പുത്രപൌത്രൈരുപേതം
രയിം ദധാതന	— ധനമസ്മഭ്യന്ദത്ത

അർത്ഥം–അഗ്നിഷ്വാത്തനാമകരായ പിതൃക്കളേ. നിങ്ങൾ ഈ പിതൃകർമ്മത്തിൽ വന്നാലും. പൂജിച്ച് വരുത്തപ്പെട്ടവരേ, നിങ്ങൾ യഥേഷ്ടം അതാതു സ്ഥാനങ്ങളിരുന്നരുളിയാലും. ഇരുന്ന് ബർഹിസ്സിങ്കൽ (സകൃദാച്ഛിന്നമെന്ന കശാസ്തരണത്തിൽ) സമർപ്പിച്ച ശുചികളായ ഹവിസ്സുകളെ ഭക്ഷിച്ചാലും. അതിനു ശേഷം ഞങ്ങൾക്ക് വീരപുത്രപൌത്രാദികളോടുകൂടിയ ധനസമൃദ്ധിയെത്തന്നാലും. (അതിൻെറ ലബ്ധിയ്ക്കായനുഗ്രഹിച്ചാലും.)

12 ത്വമഗ്ന ഈളിതോ ജാതവേദോ
വാഡ്ഢവ്യാനി സുരഭീണി കൃത്വീ
പ്രാദാഃ പിതൃഭ്യഃ സ്വധയാ തേ അക്ഷ
ന്നദ്ധി ത്വം ദേവ പ്രയതാ ഹവീംഷി

അന്വയം:—

ഹേ ജാത–വേദഃ, അഗ്നേ, — ജാതപ്രജ്ഞാഗ്നേ,
ഈളിതഃ ത്വം ഹവ്യാനി — അസ്മാഭിസ്തുതോസ്മദീയാനി ഹവീംഷി
സുരഭീണി കൃത്വീ — സുഗന്ധീനി കൃത്വാ
അവാട്ട് — വഹനങ്കൃതവാനസി
(കൃത്വാച) പിതൃ–ഭ്യഃ പ്ര
അദാഃ — തേഭ്യഃ പ്രയച്ഛ
തേ സ്വധയാ അക്ഷൻ — സ്വധാകാരേണദത്തം ഹവിരദന്തു
ഹേ ദേവ, ത്വം (അപി)
പ്ര–യതാ — പ്രയതസമ്പാദിതാനി
ഹവീംഹി അദ്ധി — ഭക്ഷയ

അർത്ഥം—സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ. എന്നാൽ സ്തുതനായ അവിടന്ന് എന്റെ ഹവിസ്സുകളെ സുഗന്ധികളാക്കി ഏറ്റെടുത്ത്, പിതൃക്കൾക്ക് കൊടുത്താലും. ആ പിതൃക്കൾ സ്വധാകാരമായ ആ ഹവിസ്സ് ഭക്ഷിക്കട്ടെ. അല്ലയോ ദേവ, എന്നാൽ പ്രയതസമ്പാദിതങ്ങളായ ആ ഹവിസ്സുകളെ അവിടന്നുമും കൊണ്ടാലും.

13 യേചേഹ പിതരോ യേച നേഹ
യാംശ്ചവിദ്മയാം ഉചന പ്രവിദ്മ
ത്വം വേത്ഥ യതി തേ ജാതവേദ
സ്സ്വധാഭിര്യജ്ഞം സുകൃതം ജുഷസ്വ

അസ്യ ത്വചം മാ
ചിക്ഷിപഃ — ഇതസ്തതോവിക്ഷിപ്തം മാകുരു
ശരീരം മാ — ശരീരമപി വിക്ഷിപ്തം മാകുരു
യദാ (ത്വം) ശൃതം കൃണവഃ — പക്വം, സുഗന്ധങ്കരിഷ്യസി
അഥ ഈം ഏനം — തദൈനം പ്രേതം
പിതൃ–ഭ്യഃ പ്ര ഹിണുതാത് — പിതൃസമീപേ പ്രേരയ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ, ഈ പ്രേതത്തെ (മൃതദേഹത്തെ) കരിച്ച് മഷിപോലെയാക്കരുത്. സന്താപിപ്പിക്കരുത്. ഇവന്റെ തൊലി അങ്ങിങ്ങു വലിച്ചു നീക്കരുത്. ശരീരവും മുറിഞ്ഞു ചിന്നരുത്. ശവം വെന്തു സുഗന്ധമുണ്ടാവുമ്പോൾ, അവിടുന്ന് ഈ പ്രേതത്തെ പിതൃക്കൾക്കുവേണ്ടി സമീപമെത്തിച്ചാലും. (ചിതാഗ്നിയോടാണിതു പറയുന്നത്.)

2 ശൃതംയദാകരസിജാതവേദോ
ഽഥേമേനംപരിദത്താത്പിതൃഭ്യഃ
യദാഗച്ഛാത്യസുനീതിമേതാ
മഥാദേവാനാംവശനീർഭവാതി

അന്വയം:–
ഹേ ജാത–വേദഃ, — ജാതപ്രജ്ഞാഗ്നേ,
യദാ ശൃതം കരസി — യദാ പ്രേതശരീരം പക്വങ്കരിഷ്യസി
അഥ ഈം ഏനം — തദൈനം
പിതൃ–ഭ്യഃ പരി ദത്താത് — പ്രയച്ഛ
യദാ ഏതാം അസു–നീതിം — അയം പ്രേതോഗ്നിനാകൃതാം പ്രാണസ്യ നയനം
ഗച്ഛാതി — പ്രാപ്നോതി
അഥ ദേവാനാം വശ–നീഃ ഭവാതി — തദാ ദേവാനാം വശം പ്രാപിതോഭവതി

അർത്ഥം—സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഈ പ്രേത ശരീരം വെന്താൽ ഇവനെ പിതൃക്കൾക്ക കൊടുത്താലും. അഗ്നിയാൽ, പ്രാണൻ നീക്കപ്പെട്ട് പോകുമ്പോഴും, ഇവൻ ദേവന്മാർക്ക കീഴിലെത്തുന്നു.

3 സൂര്യഞ്ചക്ഷുർഗ്ഗച്ഛതുവാതമാത്മാ

ദ്യാഞ്ചഗച്ഛപൃഥിവീഞ്ചധർമ്മണാ

അപോവാഗച്ഛയദിതത്രതേഹിത

മോഷധീഷുപ്രതിതിഷ്ഠാശരീരൈഃ

അന്വയം:—

(ഹേ പ്രേത, ത്വദീയം) ചക്ഷുഃ സൂര്യം ഗച്ഛതു	— ചക്ഷുരിന്ദ്രിയമാദിത്യം പ്രാപ്നോതു
ആത്മാ വാതം	— പ്രാണോവായുങ്ഗച്ഛതു
(അപിചത്വമപി) ധർമ്മണാ	— സുകൃതേന
യദി ദ്യാം ച	— ദിവം വാ (ച ശബ്ദോവാത്ഥേ)
പൃഥിവീം ച ഗച്ഛ	— പൃഥിവീം വാ പ്രാപ്നുഹി
അപഃ വാ ഗച്ഛ	— അന്തരിക്ഷലോകം വാ ഗച്ഛ
തത്ര ഹിതം തേ	— തവകർമ്മഫലമന്തരിക്ഷേ സ്ഥാപിതം
ഓഷധീഷു ശരീരൈഃ പ്രതി തിഷ്ഠ	— ശരീരാവയവൈസ്ഥിതോഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ പ്രേതമേ, നിന്റെ കണ്ണ് സൂര്യനെ പ്രാപിയ്ക്കട്ടെ. പ്രാണൻ വായുവിനെ പ്രാപിയ്ക്കട്ടെ. പിന്നെ നീ സുകൃതം കൊണ്ട് ഒന്നുകിൽ ദ്യോവിനെയോ ഭൂവിനെയോ പ്രാപിച്ചാലും. പ്രാപിച്ചാലും, അല്ലെങ്കിലന്തരിക്ഷലോകത്തെ പ്രാപിച്ചാലും. അവിടെ, അന്തരിക്ഷലോകത്തിലാണല്ലൊ നിന്റെ കർമ്മഫലം വയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്. സസ്യാദികളിൽ ശരീരാവയവങ്ങളോടുകൂടി നിന്നാലും. (ഭൂവിനെയോ എന്നതുകൊണ്ട് പുനർജന്മം സൂചിതമാണെന്ന വിചാരിയ്ക്കാം.)

4 അജോഭാഗസ്തപസാതന്തപസ്വ

തന്തേശോചിസ്തപതുതന്തേഅർച്ചിഃ

യാസ്തേശിവാസ്തന്വോജാതവേദ

സ്താഭിർവ്വഹൈനംസുകൃതാമുലോകം

അന്വയം:—

ഹേ ജാത–വേദഃ, അജഃ

ഭാഗഃ	— സർവ്വജ്ഞനായഗ്നേ, ജനനരഹിതോ ഭാഗോയത്താത്മാസ്തി
(ത്വദീയേന) തപസാ തം	
തപസ്വ	— താപനേന തപ്തംകുരു
തേ ശോചിഃ	— തവ ശോകഹേതുർജ്വാലാ വിശേഷഃ
തം തപതു	— തം ഭാഗം സംസ്കരോതു
തേ യാഃ തന്വഃ ശിവാഃ	— സുഖഹേതവഃ, ന തു താപപ്രദാഃ
താഭിഃ ഏനം	— തന്മഭിഃ പ്രേതം
സു–കൃതാം ലോകം ഉ വഹ	— ശോഭനകർമ്മണാം ലോകമേവ പ്രാപയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ, (ഈ പ്രേതത്തിന്റെ) ജനനരഹിതമായ ഭാഗത്തെ, ആത്മാവിനെ തപിപ്പിച്ചാലും. അവിടത്തെ പ്രകാശഹേതുവായ ജ്വാല ആ ഭാഗത്തെ സംസ്കരിക്കട്ടെ. പിന്നെ, അവിടത്തെ ഭാസിക്കുന്ന തേജസ്സ് ആ ഭാഗത്തെ സംസ്കരിക്കട്ടെ. അവിടത്തെ താപപ്രദങ്ങളല്ലാത്ത, ചൂടിയററാത്ത, സുഖാവഹങ്ങളായ അവയവങ്ങളുണ്ടല്ലൊ, അവയാൽ പ്രേതത്തെ സുകൃതികളുടെ ലോകം തന്നെ പ്രാപിപ്പിച്ചാലും.

5 അവസൃജപുനരഗ്നേപിതൃഭ്യോ

യസ്തആഹുതശ്ചരതിസ്വധാഭിഃ

ആയുർവ്വസാനഉപവേതുശേഷ

സ്സംഗച്ഛതാംതന്വാജാതവേദഃ

അന്വയം:—

ഹേ ജാത–വേദഃ, അഗ്നേ, — ജാതപ്രജ്ഞാഗ്നേ,
യഃ തേ ആ–ഹുതഃ — യഃ പ്രേതസ്ത്വയ ചിതൌ മന്ത്രേണ സമപ്പിതസ്സൻ
സ്വധാഭിഃ ചരതി — സ്വധാകാരസമപ്പിതൈരുദകാദിഭിശ്ചരതി
(തം പ്രേതം) പിതൃ–ഭ്യഃ
പുനഃ അവ സൃജ — ഭൂയഃ പ്രേരയ
(അയംപ്രേതഃ) ആയുഃ
വസാനഃ — ജീവനമാച്ഛാദയൻ, ആയുഷായുക്തഃ
ശേഷഃ ഉപ വേതു — ശിഷ്യമാണമസ്ഥിലക്ഷണം ശരീരമുപാഗച്ഛതു
(തവപ്രസാദാൽ) തന്വാ
സം ഗച്ഛതാം — ശരീരേണ സങ്ഗതോഭവതു

അർത്ഥം—സർവ്വജ്ഞനായ അഗ്നേ, യാതൊരു പ്രേതം അവിടത്തെ ചിതയിൽ സമന്ത്രം സമപ്പിക്കപ്പെട്ടവനായി സ്വധാകാരങ്ങളോടുകൂടിയ ജലാദികളൊത്തു് ചരിക്കുന്നുവോ (തിലോദകം പിണ്ഡം മുതലായവയോടുകൂടി സഞ്ചരിക്കുന്നുവോ), ആ പ്രേതത്തെ പിതൃക്കളോടുകൂടി വിട്ടാലും. ഈ പ്രേതം ആയുസ്സോടുകൂടിയവനായി ശേഷിച്ച എല്ലുകൊണ്ടുള്ള ശരീരത്തെ പ്രാപിക്കട്ടെ. അവിടത്തെ പ്രസാദത്താൽ ശരീരത്തോടു ചേരട്ടെ.

6 യത്തേകൃഷ്ണശ്ശകുനആതുതോദ

പിപീലസ്സർപ്പഉതവാശ്വാപദഃ

അഗ്നിഷ്ടദ്വിശ്വാദഗദങ്കൃണോതു

സോമശ്ചയോബ്രാഹ്മണാആവിവേശ

അന്വയം:—

(ഹേ മൃതശരീര,) തേ യൽ— തവസംബന്ധി യദങ്ഗം
കൃഷ്ണഃ ശകുനഃ ആ–തുതോദ — കാകഋഷത്തുന്നവാൻ
(തഥാ) പി[illegible], സർപ്പഃ — പിപീലികാസർപ്പോവാ

ഉത വാ ശ്വാപദഃ — ശൃഗാലാദിർവ്വാ, ഏതേഷാ മന്യതോ യദി തുന്നവാൻ
വിശ്വാത് അഗ്നിഃ തത് — താദൃശമംഗം
അഗദം കൃണോതു — ദോഷരഹിതങ്കരോതു, സംസ്കരോതു
(തഥാ) യഃ ബ്രാഹ്മണാൻ
ആ-വിവേശ — ഋത്വിഗാദീൻ പ്രവിഷ്ടവാൻ
(തത്) സോമഃ ച — ദേവതാരൂപസ്സംസ്കരോതു

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ശവമേ, നിന്റെ യാതൊരു ഭാഗം കാക്ക കൊത്തി മുറിച്ചോ ഉറുമ്പോ, പാമ്പോ, നായ, കുറുക്കൻ മുതലായവയോ, മററു മൃഗങ്ങളോ കടിച്ചുമുറിച്ചോ, ആ അംഗത്തെ, അഗ്നി, ദോഷരഹിതമാക്കട്ടെ, സംസ്കരിക്കട്ടെ. അതുപോലെ ഋത്വിക്ക മുതലായവരിൽ പ്രവേശിച്ച ദേവതാരൂപനായ സോമൻ അതു സംസ്കരിക്കട്ടെ.

7 അഗ്നേർവ്വർമ്മപരിഗോഭിർവ്യയസ്വ
സംപ്രോർണ്ണുഷ്വപീവസാമേദസാച
നേത്ത്വാധൃഷ്ണുർഹരസാജർഹൃഷാണോ
ദധൃഗ്വിധക്ഷ്യൻപര്യങ്ഖയാതേ

അന്വയം:-

(ഹേ പ്രേത,) അഗ്നേഃ
വർമ്മ — ജ്വാലാരൂപങ്കവചം
ഗോഭിഃ പരി വ്യയസ്വ — അനസ്തരണീഗോചർമ്മണാപരിതസ്സംവൃണു
(കിഞ്ച) പീവസാ
മേദസാ ച — സ്ഥൂലേന മേദസാ ച
സം പ്ര ഊർണ്ണുഷ്വ — ആച്ഛാദയ
(ഏവങ്കൃതേസതി)
ഹരസാ ധൃഷ്ണുഃ — തേജസാ ധർഷണശീലഃ
ജർഹൃഷാണഃ — അത്യർത്ഥം ഹൃഷ്യൻ

ദധൃക് വി–ധക്ഷ്യൻ	— ധൃഷ്ടഃ, പ്രഗത്ഭഃ, ഭസ്മീകരിഷ്യന്നഗ്നിഃ
ത്വാ ന ഇൽ പരി– അങ്ഖയാതേ	— നൈവസർവ്വതോവിസ്താരയതി

അർത്ഥം–അല്ലയോ പ്രേതമേ, അഗ്നിയുടെ ജ്വാലയാകുന്ന കവചത്തെ, ചുററിമൂടിയ കാളത്തോലിനാൽ മറയ്ക്കുക. കൂടാതെ, സ്ഥൂലമായ മേദസ്സാൽ നന്നായി മൂടുക. അപ്രകാരം ചെയ്താൽ ഏററവും ഹർഷിക്കുന്നവനും ഊക്കററ് ഭസ്മീകരിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നി നിന്നെ മുഴുവൻ വ്യാപിക്കുകയില്ല.

8 ഇമമഗ്നേചമസമ്മാവിജിഹ്വരഃ
പ്രിയോദേവാനാമുതസോമ്യാനാം
ഏഷയശ്ചമസോദേവപാന
സ്താസ്മിന്ദേവാഅമൃതാമാദയന്തേ

അന്വയം:–

ഹേ അഗ്നേ, ദേവാനാം ഉത സോമ്യാനാം പ്രിയഃ	— ഇന്ദ്രാദീനാം സോമാർഹാണാം പിതൄണാഞ്ച പ്രിയഭൂതഃ
ഇമം ചമസം	— പ്രണീതാപ്രണയനം
മാ വി ജിഹ്വരഃ	— മാ വിചാലീഃ
(കിഞ്ച) യഃ ഏഷഃ ചമസഃ ദേവ–പാനഃ	— ദേവപാനസ്ഥാനീയോഭവതി
തസ്മിൻ അമൃതാഃ ദേവാഃ	— മരണവർജ്ജിതാദേവാഃ പിതരശ്ച
മാദയന്തേ	— ഹവ്യൈഃ കവ്യൈശ്ചഹൃഷ്ടാ ഭവന്തി

അർത്ഥം–അല്ലയോ അഗ്നേ, ദേവന്മാർക്കും സോമാർഹന്മാരായ പിതൃക്കൾക്കും പ്രിയനായി പ്രണീതയെന്ന ഓടത്തെക്കൊണ്ടുനട ക്കുന്ന ഈ ചമസത്തെ ഇളക്കിമറിയ്ക്കരുതേ. ഈ ചമസമാ കുന്നു ദേവന്മാർക്ക് കുടിയ്ക്കാനുള്ള സോമപാത്രമാകുന്നു. അതിൽ മരണരഹിതരായ ദേവന്മാരും പിതൃക്കളും ഹവ്യങ്ങളാലും കവ്യങ്ങളാലും ഹർഷിക്കുന്നു.

9 ക്രവ്യാദമഗ്നിംപ്രഹിണോമിദൂരം

യമരാജ്ഞോഗച്ഛതുരിപ്രവാഹഃ

ഇഹൈവായമിതരോജാതവേദാ

ദേവേഭ്യോഹവ്യംവഹതുപ്രജാനൻ

അന്വയം –

ക്രവ്യ–അദം അഗ്നിം	— ക്രവ്യമാമിഷം, തദത്താരമഗ്നിം
ദൂരം പ്ര ഹിണോമി	— വിപ്രകൃഷ്ടദേശേ പ്രഗമയാമി
രിപ്ര–വാഹഃ	— പാപസ്യ വോഢാസോഗ്നിഃ
യമ–രാജ്ഞഃ ഗച്ഛതു	— യമരാജകാൻ പ്രദേശാൻ പ്രാപ്നോതു
അയം ഇതരഃ ജാത–വേദാഃ	— ശാന്തികർമ്മാർത്ഥമുപാദത്തഃ, ജാതപ്രജ്ഞോന്യോഗ്നിഃ
പ്ര–ജാനൻ	— സർവൈർവ്വിജ്ഞായമാനഃ
ഇഹ ഏവ ദേവേഭ്യഃ	— ഇന്ദ്രാദിഭ്യഃ
ഹവ്യം വഹതു	— ഹവനയോഗ്യം ഹവിഃ പ്രാപയതു

അഥം–മാംസം ഭക്ഷിക്കുന്ന അഗ്നിയെ ദൂരദേശത്തേക്ക് ഞാനയക്കുന്നു പാപം പേറുന്ന ആ അഗ്നി, യമൻ രാജാവായ പ്രദേശങ്ങളെ പ്രാപിക്കട്ടെ ശാന്തികർമ്മത്തിന്ന് കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട ഈ സർവ്വജ്ഞനായ മററ അഗ്നി, ഏവരാലും അറിയപ്പെടുന്നവനായി, ദേവന്മാക്ക് ഹോമയോഗ്യമായ ഹവിസ്സെത്തിക്കട്ടെ

10 യോഅഗ്നിഃ ക്രവ്യാൽപ്രവിവേശവോഗൃഹ

മിമംപശ്യന്നിതരഞ്ജാതവേദസം

തംഹരാമിപിതൃയജ്ഞായദേവം

സഘർമ്മമിന്വാൽപരമേസധസ്ഥേ

വ. 21

അന്വയം:—

യഃ ക്രവ്യ—അൽ അഗ്നിഃ	—	മാംസഭുഗഗ്നിഃ
വഃ ഗൃഹം പ്ര—വിവേശ	—	യുഷ്മാകം ഗൃഹം പ്രവിഷ്ടവാൻ
പിതൃ—യജ്ഞായ ഇമം		
ഇതരം	—	തദർത്ഥമന്യം ഹവ്യവാഹം
ജാത—വേദസം പശ്യൻ	—	അഗ്നിം പര്യാലോചയൽ
തം ദേവം ഹരാമി	—	ക്രവ്യാദം ഗൃഹാൽ ബഹിർ നിഷ്ക്രാമയാമി
(തഥാ സതി ക്രവ്യാദാൽ പരോഗ്നിഃ) പരമേ		
സധ—സ്ഥേ	—	ഉൽകൃഷ്ടേ സഹസ്ഥാനേ
സഃ ഘർമ്മം ഇന്വാൽ	—	ഘർമ്മൈഃ പിതൃഭിസ്സഹിതഃ പ്രാപ്നോതു

അർത്ഥം—മാംസഭുക്കായ അഗ്നി നിങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. പിതൃയജ്ഞത്തിനുവേണ്ടി ഹവിസ്സേ ത്തുന്ന മറേറ അഗ്നിയെ പരിഗണിച്ചുകൊണ്ടു്, ആ (മാംസ ഭുക്കായ) ദേവനെ ഞാൻ പുറത്താക്കുന്നു. ആ നിലയിൽ മാംസ ഭുക്കല്ലാത്ത മറേറ അഗ്നി പ്രവർഗ്ഗ്യമെന്ന ഹവിസ്സു് പാനം ചെ യ്യുന്ന പിതൃക്കളോടുകൂടി ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്ഥാനം പ്രാപിക്കട്ടെ.

11 യോഅഗ്നിഃക്രവ്യവാഹനഃ

പിതൄൻയക്ഷദൃതാവൃധഃ

പ്രേദുഹവ്യാനിവോചതി

ദേവേഭ്യശ്ചപിതൃഭ്യആ

അന്വയം:—

ക്രവ്യ—വാഹനഃ യഃ അഗ്നിഃ	—	കവ്യസ്യ വോഢായോഗ്നിഃ
ഋത—വൃധഃ പിതൄൻ ഇൽ യക്ഷൽ	—	സത്യേന വൃദ്ധാംസ്താൻ യജതി

(സോഗ്നിഃ) ഹവ്യാനി
ദേവേഭ്യഃ ച
പിതൃഭ്യഃ ആ — തേഷാം (ആകാരസ്സമുച്ചയേ)
പ്ര വോചതി ഉ — യുഷ്മദർത്ഥം മയാനീതാനീത്യേവ പ്രബ്രവീതു

അർത്ഥം–(ഇവിടെ ക്രവ്യവാഹനഃ എന്നാണ് മൂലം. സായണാചാര്യർ അർത്ഥം പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു് കവ്യവാഹനഃ എന്ന് അക്ഷരം മാററി എടുത്തിട്ടാണ്. അപ്രകാരമായാലർത്ഥം കൂടുതൽ യോജിക്കുന്നു.)

കവ്യമെന്ന ഹവിസ്സ് വഹിക്കുന്ന യാതൊരഗ്നി സത്യത്താൽ വർദ്ധിച്ച പിതൃക്കളെ യജിക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നി ദേവന്മാർക്കും പിതൃക്കൾക്കും ഹവിസ്സു കൊണ്ടുചെന്ന് 'ഇതാ ഹവിസ്സുകൾ ഞാൻ കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു' എന്നു പറയട്ടെ.

12 ഉശന്തസ്ത്വാനിധീമ
ഹ്യുശന്തസ്സമിധീമഹി
ഉശന്നുശത ആവഹ
പിതൄൻഹവിഷേ അത്തവേ

അന്വയം:–

(ഹേ അഗ്നേ,) ഉശന്തഃ ത്വാ — കാമയമാനാവയം ത്വാം
നി ധീമഹി — കാമാർത്ഥം സ്ഥാപിതവന്തഃ
ഉശന്തഃ സം ഇധീമഹി — വയം സന്ദീപയാമഃ
(ത്വമപി) ഉശൻ — ഹവിരാദീകൺകാമയമാനഃ
ഉശതഃ പിതൄൻ — ആഗന്തുകാമാൻ പിതൄനസ്മിൻ യജ്ഞേ
ഹവിഷേ അത്തവേ
ആ വഹ — അസ്മാഭിഃ പ്രത്തം ഹവിരത്തുമാനയ

അർത്ഥം–അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടത്തെ (അനുഗ്രഹം) കാമിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ അഭീഷ്ട

ച്ചിരിക്കുന്നു. അഭീഷ്ടകാമന്മാരായ ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. അവിടുന്നും ഹവിസ്സ മുതലായതിഷ്ടപ്പെടുന്നവനായി, വരാനാഗ്രഹിക്കുന്ന പിതൃക്കളെ ഈ യജ്ഞത്തിൽ ഞങ്ങളാലൊരുക്കപ്പെട്ട ഹവിസ്സുകൾകൊള്ളാനായി ആനയിച്ചാലും.

13 യന്ത്വമഗ്നേസമദഹ

സ്തമുനിർവ്വാപയാപുനഃ

കിയാംബ്വത്രരോഹതു

പാകദൂർവ്വാവ്യല്ക്കശാ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം	—	പിതൃദഹനകാലേ
യം സം–അദഹഃ	—	യന്ദേശം സമ്യക് ദഗ്ധവാനസി
തം ഉ പുനഃ നി വാപയ	—	തമേവ പുനശ്ശുദ്ധീകുരു
അത്ര കിയാംബു	—	കിയൽ പ്രമാണമുദകം യസ്മിൻ തൽ പുഷ്കരിണ്യാദികം
രോഹതു	—	ഉൽപാദ്യതാം
(കിഞ്ച) വി–അല്ക്കശാ	—	വിവിധശാഖാ
പാക–ദൂർവ്വാ	—	പരിപക്വദൂർവ്വാചോൽപദ്യതാം

അർത്ഥം–അല്ലയോ അഗ്നേ, പിതൃദഹനവേളയിൽ യാതൊരു സ്ഥലത്തെ അവിടുന്ന് കരിച്ചുവോ അതിനെ വെള്ളത്താൽ വീണ്ടും ശുദ്ധീകരിച്ചാലും. അവിടെ കുറച്ചെങ്കിലും വെള്ളമുള്ള ഒരു തടാകമുണ്ടാക്കപ്പെടട്ടെ. പിന്നെ, പടർന്നുതെളിഞ്ഞു മൂത്ത കറുകയും മുളയ്ക്കട്ടെ.

14 ശീതികേശീതികാവതി

ഹ്ലാദികേഹ്ലാദികാവതി

മണ്ഡൂക്യാ ഽ ഽ സുസങ്ഗമ

ഇമംസ്വ ഽ ഗ്നിംഹർഷയ

അന്വയം —

ഹേ ശീതികേ, — ശൈത്യയുക്തേ

ഹേ ശീതികാ–വതി, — ശീതികാഃ ശൈത്യയുക്താഓഷധയഃ, തദ്വതി,

ഹേ ഹ്ലാദികേ — ഹ്ലാദയിത്രി,

ഹേ ഹ്ലാദികാ–വതി, — ആഹ്ലാദകഫലവൃക്ഷൈര്യുക്തേ പൃഥിവി,

മണ്ഡൂക്യാ — വൃഷ്ടിപ്രിയയാ മണ്ഡൂകസ്ത്രീയാ

സു സം ഗമഃ — സുഷ്ഠുസംഗച്ഛസ്വ

(തതഃ) ഇമം അഗ്നിം സു

ഹർഷയ — സുഷ്ഠുമോദയ

അർത്ഥം–തണുപ്പുററവളും തണുപ്പിക്കുന്ന സസ്യാദികളോടു കൂടിയവളും ആഹ്ലാദിപ്പിക്കുന്നവളും ആഹ്ലാദകരങ്ങളായ ഫലവൃക്ഷങ്ങളോടു ചേർന്നവളുമായ ഭൂമി, അവിടുന്നു മഴയിഷ്ടപ്പെടുന്ന പെൺതവളയോടു ചേർന്നാലും (മഴപെയ്യുവിടുന്നു തണുപ്പേററാലും) പിന്നെ ഈ അഗ്നിയെ നന്നായി ഹർഷിപ്പിച്ചാലും (ഈ സൂക്തം പതിന്നാലാം സൂക്തത്തിൽ എട്ടാം ഋക്കു മുതൽക്കു പതിനാറു കൂടിയ ഋക്കുകളുടെ തുടർച്ചയാണ്. അതിന്നിടയിൽ പതിനഞ്ചാം സൂക്തം പിതൃസൂക്തമായി വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു മാത്രം)

വർഗ്ഗം—23—24—25—യാമായനോദേവശ്രവാഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുബനുഷ്ടുഭൌ ഛന്ദസീ, സരണ്യുപൂഷാസരസ്വത്യാപ്സോമാദേവതാ

1 ത്വഷ്ടാദുഹിത്രേവഹതുങ്കൃണോതി

തീദംവിശ്വംഭുവനംസമേതി

യമസ്യമാതാപര്യുഹ്യമാനാ

മഹോജായാവിവസ്വതോനനാശ

അന്വയം:—

ത്വഷ്ടാ ദുഹിത്രേ	— (ഷഷ്ഠ്യർത്ഥേ ചതുർത്ഥി) ദുഹിതുഃ സരണ്യൂ നാമികായാഃ
വഹതും കൃണോതി ഇതി	— വിവാഹങ്കരോതി, ഏതേന ഹേതുനാ
ഇദം വിശ്വം ഭുവനം സം ഏതി	— സർവ്വം ഭൂതജാതം സമാഗമൽ
പരി-ഉഹ്യമാനാ	— വിവസ്വതോഢോഢവ്യാ
യമസ്യ മാതാ	— തസ്യ യമ്യാശ്ച മാതാ
മഹഃ വിവസ്വതഃ ജായാ	— മഹതസ്തസ്യ ഭാര്യാ സരണ്യൂഃ
നനാശ	— ഉത്തരാൻ കുരൂൻ പ്രതി നഷ്ടാ അഗച്ഛൽ

അർത്ഥം—ത്വഷ്ടാവെന്ന ദേവൻ തൻെറ സരണ്യൂ എന്ന മകളുടെ വിവാഹം നടത്തുന്നു. ഇക്കണ്ട ഭൂതജാതം മുഴവൻ അതിന്നെത്തിച്ചേൎന്നു. വിവസ്വാനാൽ പരിണയിക്കപ്പെട്ടുന്നവളായി, യമൻെറയും യമിയുടെയും അമ്മയും വിവസ്വാൻെറ ഭാര്യയുമായ സരണ്യൂ ഉത്തര കുരുദേശങ്ങളിൽ മറഞ്ഞുപോയി.

2 അപാഗൂഹന്നമൃതാമ്മർത്ത്യേഭ്യഃ
കൃത്വീസവർണ്ണാമദദുർവ്വിവസ്വതേ
ഉതാശ്വിനാവഭരദ്യത്തദാസീ
ദജഹാദുദ്വാമിഥുനാസരണ്യൂഃ

അന്വയം:—

അമൃതാം	— മരണധർമ്മരഹിതാമേതാം സരണ്യൂം
മർത്ത്യേഭ്യഃ	— മനുഷ്യേഭ്യഃ, തദർത്ഥം
അപ അഗൂഹൻ	— അപഗൂഹിതവന്തഃ, സംവൃതവന്തഃ, ദേവാ ഉപനീതവന്തഃ
(കിഞ്ച) സ-വർണ്ണാം	— സരണ്യൂസദൃശീമന്യാം സ്ത്രീയം
കൃത്വീ വിവസ്വതേ അദദുഃ	— ദേവാഃ പ്രായച്ഛൻ

ഉത അശ്വിനൌ അഭരത് — സ്വാശ്വരൂപിണീ സരണ്യൂ സ്വോദരേ ഗർഭത്വാവധാരത്
യത് — യദാ ജായാപതിഭ്യാം അശ്വരൂപാത്മനാ സംഭോഗകാലേരേതഃ പതിതം
ആസീത്, തത് — തദാശ്വിനൌ ജനയാമാസ
(തഥാ) സരണ്യൂഃ ദ്വാ
മിഥുനാ — ദ്വൌ മിഥുനൌ, യമയമ്യൌ
അജഹാത് ഉ — ത്യക്തവതീ, ജനിതവത്യേവ
(യദ്വാ സരണ്യൂനാമികാമധ്യമസ്ഥാനാദേവതാമാധ്യമമഗ്നിം മാധ്യമികാവാചഞ്ചോത്പാദിതവതീ)

അർത്ഥം—അമരയായ ഈ സരണ്യുവിനെ മനുഷ്യർക്കുവേണ്ടി, അവരുടെ ഉത്പത്തിസ്ഥലായൊളിപ്പിച്ച് ദേവന്മാർ കൊണ്ടുപോയി. സരണ്യുവിന്ന് തുല്യരൂപയായ മറ്റൊരു സ്ത്രീയെ ഉണ്ടാക്കി ദേവന്മാർ വിവസ്വാന്ന് കൊടുത്തു. കുതിരയുടെ രൂപം പൂണ്ട സരണ്യൂ സ്വന്തം വയററിൽ ഗർഭത്വായി അശ്വികളെ ധരിച്ചു. കുതിരമെയ്യാർന്ന ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാർക്ക് സംഭോഗകാലത്തിൽ ശുക്ലം പതിച്ചപ്പോഴാണ് അശ്വികളെ ഉത്പാദിപ്പിച്ചത്. അതിന്നുശേഷം സരണ്യൂ ഇരട്ടകളായ യമയമികളെപ്പെററു. (അല്ലെങ്കിൽ, സരണ്യൂ എന്ന മധ്യസ്ഥാനദേവത മാധ്യമികാഗ്നിയെയും മാധ്യമിക വാക്കിനെയുമുത്പാദിപ്പിച്ചു.)

3 പൂഷാത്വേതശ്ച്യാവയതുപ്രവിദ്വാ
നനഷ്ടപശുർഭുവനസ്യഗോപാഃ
സത്വൈതേഭ്യഃപരിദദത്പിതൃഭ്യോ
ഗ്നിർദ്ദേവേഭ്യസ്സുവിദത്രിയേഭ്യഃ

അന്വയം:—

(ഹേ മൃതശരീര,) വിദ്വാൻ — സർവ്വജ്ഞാനാനഃ
അനഷ്ട-പശുഃ — അവിനശ്വരപശുയുക്തഃ, യസ്യ
സർവ്വേപശവസ്തിഷ്ഠന്തി സഃ

ഭുവനസ്യ ഗോപാഃ	— ഭൂതജാതസ്യ ഗോപയിതാ
പൂഷാ ത്വാ ഇതഃ പ്ര	
ച്യവയതു	— അസ്മാല്ലോകാദുത്തമ ലോകങ്ങ്ഗമയതു
(കിഞ്ച) സഃ ഏഭ്യേഭ്യഃ	
പിതൃ-ഭ്യഃ ത്വാ	— ത്വാം
പരി ദദൽ	— പ്രയച്ഛതു
(തഥാ) അഗ്നിഃ സു-വിദ	
ത്രിയേഭ്യഃ ദേവേഭ്യഃ	— ശോഭനജ്ഞാനേഭ്യസ്തേഭ്യസ്ത്വാം പരിദദൽ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശവമേ, എല്ലാമറിയുന്നവനും നശിക്കാത്ത പശുക്കളൊത്തവനും (പൂഷാവിങ്കലാണ് എല്ലാ പശുക്കളും നിലകൊള്ളുന്നതു്.) സർവ്വഭുവനത്തിനും രക്ഷകനുമായ പൂഷാവ് നിന്നെ ഈ ലോകത്തിൽനിന്ന് ഉത്തമലോകത്തിലേയ്ക്കെത്തിക്കട്ടെ. നിന്നെ ഈ പിതൃക്കാംക്ക് കൊടുക്കട്ടെ. പിന്നെ അഗ്നി, സുവിജ്ഞന്മാരായ ദേവന്മാക്ക് നിന്നെ കൊടുക്കട്ടെ.

4 ആയുർവ്വിശ്വായുഃപരിപാസതിത്വാ
പൂഷാത്വാപാതുപ്രപഥേപുരസ്താൽ
യത്രാസതേസുകൃതോയത്രതേയയു
സ്തത്രത്വാദേവസ്സവിതാദധാതു

അന്വയം:—

(ഹേ മൃതശരീര,) വിശ്വ-	
ആയുഃ ആയുഃ	— സർവ്വത്രഗമനശീലോവായുഃ (വകാരലോപശ്ഛാന്ദസഃ)
ത്വാ പരി പാസതി	— ത്വാം പരിപാതു
പ്ര-പഥേ പുരസ്താൽ	— പ്രകടമാർഗ്ഗേ, സ്വർഗ്ഗേ സർവ്വേഷാം പ്രഥമമേവവർത്തമാനഃ
പൂഷാ ത്വാ പാതു	— പ്രമിതം യജമാനം ത്വാ രക്ഷതു
സു-കൃതഃ യത്ര ആസതേ	— സുകൃതകർമ്മാണോയസ്മിന്ദേശേ തിഷ്ഠന്തി

യത്ര തേ യയുഃ — സുകൃതഃ പ്രാപ്താഃ
തത്ര ദേവഃ സവിതാ — സർവ്വസ്യ പ്രേരക ആദിത്യഃ
ത്വാ ദധാതു — സ്ഥാനേദധാതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശവമേ, എങ്ങും പാലിക്കുന്ന വായ നിന്നെ പരിരക്ഷിക്കട്ടെ ഉൽകൃഷ്ടഭാഗ്യത്തോടുകൂടിയ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ഏവകാം മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന പൂഷാവ് മരിച്ച യജമാനനായ നിന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ പുണ്യകർമ്മാക്കളെവിടെയുണ്ടോ, എവിടെയെത്തിട്ടുണ്ടോ, അവിടെ ദേവനായ, സർവ്വപ്രേരകനായ സവിതാവ് നിന്നെ ഇരുത്തട്ടെ

5 പൂഷേമാആശാഅനുവേദസർവ്വാ
സ്സോഅസ്മാഅഭയതമേനനേഷൽ
സ്വസ്തിദാആഘൃണിസ്സർവ്വവീരോ
പ്രയുച്ഛൻപുരഏതുപ്രജാനൻ വ 23

അന്വയം —
പൂഷാ ഇമാഃ സർവ്വാഃ
ആശാഃ — പ്രാച്യാദിദിശഃ
അനു വേദ — ആനുപൂർവ്വ്യേണ ജാനാതി
(ഏവം സതിഋതോയജമാനഃ പുത്രമുഖേന ബ്രവീതി)
സഃ അസ്മാൻ അഭയ-
തമേന — അത്യന്തം ഭയരഹിതേന മാർഗ്ഗേണ
സ്വസ്തി-ദാഃ, ആഘൃണിഃ — കല്യാണസ്യദാതാ, ആഗതദീപ്തിഃ
സർവ്വ-വീരഃ അപ്ര-
യുച്ഛൻ നേഷൽ — സർവ്വൈർവ്വീരൈരുപേതഃ അപ്രമാദ്യൻ നയതു
പ്ര-ജാനൻ — അസ്മാകം ഫലാഫലേ വിജാനാനസ്സൻ
(സഃ) പുരഃ ഏതു — പുരസ്താൽ ഗച്ഛതു

അത്ഥം—പൂഷാവ് കിഴക്ക മുതലായ എല്ലാ ദിക്കുകളെയും ക്രമത്തിലറിയുന്നു. അപ്രകാരമിരിയ്ക്കേ, മരിച്ച യജമാനൻ പുത്രൻ മുഖേന പറയുന്നു. 'എന്നെ ഏററവും ഭയരഹിതമായ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ മംഗളദാതാവും പ്രകാശം പൂണ്ടവനും എല്ലാ വീരന്മാരോടും കൂടിയവനും പിഴപററാത്തവനുമായ അവിടുന്ന് നയിയ്ക്കട്ടെ. എൻെറ കമ്മങ്ങളുടെ ഫലാഫലങ്ങൾ വേണ്ടപോലെ അറിയുന്നവനായി അവിടുന്ന് മുമ്പിൽ നടക്കട്ടെ' (മൂന്ന്—നാല്—അഞ്ച്—ഋക്കുകൾ കഴിഞ്ഞ സൂക്തത്തിലെ മൃതയജമാനവിഷയത്തോട് യോജിയ്ക്കുന്നു.)

6 പ്രപഥേപഥാമജനിഷ്ടപൂഷാ

പ്രപഥേദിവഃപ്രപഥേപൃഥിവ്യാഃ

ഉഭേഅഭിപ്രിയതമേസധസ്ഥേ

ആചപരാചചരതിപ്രജാനൻ

അന്വയം:—

പഥാം	—	അന്തരിക്ഷഗമനമാർഗ്ഗാണാം മദ്ധ്യേ
പ്ര–പഥേ	—	യഃ പ്രകൃഷ്ടഃ പന്ഥാസ്തി, തത്ര
പൂഷാ അജനിഷ്ട	—	സുഗതി പ്രാപണാത്ഥമവസ്ഥിതഃ
(തഥാ) ദിവഃ പ്ര–പഥേ	—	പ്രകൃഷ്ടേ മാർഗ്ഗേവസ്ഥിതഃ
(തഥാ) പൃഥിവ്യാഃ പ്ര–പഥേ	—	തത്തൽ കർമ്മാണി പ്രവത്തനാത്ഥമവസ്ഥിതഃ
(സപൂഷാ) പ്രിയ–തമേ സധ–സ്ഥേ	—	സർവ്വേഷാം സ്യ്യഷ്ടതമേ, സർവ്വേഷാം സഹാവസ്ഥാനേ
ഉഭേ അഭി ആ ചരതി ച	—	ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവഭിലക്ഷ്യാഭിമുഖ്യേന ചരതി ച (സുകൃതകർമ്മണാമനുകൂലഞ്ചരതി)

(തഥാ) പ്ര-ജാനൻ — അനേനേദങ്കർമ്മകൃതം, അസ്യ കർമ്മണഃ ഫലമിദമിതി ജാനാനഃ

പരാ ച — ദുഷ്കർമ്മണാം പ്രതികൂലഞ്ച ചരതി

അർത്ഥം—അന്തരിക്ഷമാർഗ്ഗങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ യാതൊരുത്കൃഷ്ടമാർഗ്ഗമുണ്ടോ, അവിടെ നല്ലവഴിക്കു നയിക്കാനായി പൂഷാവു നില്ക്കുന്നു. അതുപോലെ ദ്യോവിലെ ഉത്തമമാർഗ്ഗത്തിലും അവിടുന്നു നില്ക്കുന്നു. അതാതു കർമ്മങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനത്തിന്നായി ഭൂവിലെ പ്രകൃഷ്ട മാർഗ്ഗത്തിലുമവിടുന്ന് നില്ക്കുന്നു. എല്ലവക്കു മേററവും പ്രിയമായി, സഹവസിക്കുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളിരുവരെ ഉന്നം വെച്ച്, ആ പൂഷാവ് സുകൃതകർമ്മാക്കാംക്കനുകൂലമായി ചരിക്കുന്നു. പിന്നെ, ഓരോരുത്തരുടെയും കർമ്മവും കർമ്മഫലവുമറിയുന്നവനായി ദുഷ്കൃതകർമ്മാക്കാംക്കു് പ്രതികൂലമായും ചെല്ലുന്നു. (ഈ ഋക്കം പ്രത്യക്ഷമായിട്ടല്ലെങ്കിലും മുൻ ഋക്കിൽ പറഞ്ഞ വിഷയത്തോടു് ഘടിയ്ക്കുന്നു.)

7 സരസ്വതീന്ദേവയന്തോഹവന്തേ

സരസ്വതീമധ്വരേതായമാനേ

സരസ്വതീംസുകൃതോഅഹ്വയന്ത

സരസ്വതീദാശുഷേവാര്യന്ദാത്

അന്വയം:—

ദേവ-യന്തഃ — ദേവാൻ യഷ്ടുങ്കാമയമാനാഃ

സരസ്വതീം ഹവന്തേ — മദ്ധ്യസ്ഥാനദേവതാം കർമ്മാവയവത്വായാഹ്വയന്തി

തായമാനേ അധ്വരേ — സ്തുതിഭിർഹവിർഭിശ്ച വിസ്തീര്യമാണേ യജ്ഞേ

സരസ്വതീം — താം യജന്തി

സു-കൃതഃ സരസ്വതീം അഹ്വയന്ത — പുണ്യകർമ്മാണസ്താം ഫലപ്രദാനായാഹ്വയന്ത

സരസ്വതീ ദാശുഷേ	— ഹവിർദ്ദത്തവതേ യജമാനായ
വാര്യം ദാൽ	— വരണീയം കർമ്മഫലം പ്രയച്ഛതു

അർത്ഥം—ദേവന്മാർക്ക് യാഗം ചെയ്‌വാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന യജമാനന്മാർ കർമ്മാംഗപൂർത്തിയ്ക്കായി മദ്ധ്യസ്ഥാന ദേവതയായ സരസ്വതിയെ വിളിക്കുന്നു. അതുപോലെ സ്തുതികൾ കൊണ്ടും ഹവിസ്സുകൾ കൊണ്ടും വിസ്തരിക്കപ്പെടുന്ന യജ്ഞത്തിൽ സരസ്വതിയെ പൂജിക്കുന്നു. പുണ്യകർമ്മാക്കൾ ഫലപ്രദാനത്തിന്നായി സരസ്വതിയെ വിളിക്കുന്നു. സരസ്വതി ഹവിർദ്ദാതാവായ യജമാനന്ന് വരണീയമായ കർമ്മഫലം പ്രദാനം ചെയ്യട്ടെ.

8 സരസ്വതീയാസരഥംയയാഥ
സ്വധാഭിർദ്ദേവിപിതൃഭിർമ്മദന്തീ
ആസദ്യാസ്മിൻബർഹിഷിമാദയസ്വാ
നമീവാഇഷആധേഹ്യസ്മേ

അന്വയം:—

ഹേ ദേവി, സരസ്വതി, യാ	
സ-രഥം	— യാ ത്വം സഹ, സമാനേന രഥേന യുക്തം യഥാ ഭവതി തഥാ
പിതൃ-ഭിഃ സ്വധാഭിഃ	— തൈസ്സ്വഹകവ്യലക്ഷണൈരന്നൈഃ
മദന്തീ യയാഥ	— മാദ്യന്തീ പ്രാപ്താസി
(സാ ത്വം) അസ്മിൻ ബർഹിഷി	— വേദ്യാസ്തരണേ
ആ-സദ്യ മാദയസ്വ	— ഉപവിശ്യ ഹവിർഭിസ്തൃപ്താ ഭവ
(തതസ്ത്വം) അനമീവാഃ ഇഷഃ	— ആരോഗ്യജനനാന്യന്നാനി
അസ്മേ ആ ധേഹി	— അസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദേവി, സരസ്വതി, യാതൊരവിടന്ന പിതൃക്കളോടുകൂടി കവ്യാന്നമാസ്വദിച്ച് ഹർഷയുക്തയായി ഒരേ രഥത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ വന്നുചേരുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഈ യജ്ഞവേദിയിലെ ദർഭാസ്തരണത്തിലിരുന്നരുളി, ഹവിസ്സുകളാൽ സന്തൃപ്തയായാലും എന്നിട്ട്, ഞങ്ങൾക്കവിടുന്ന് ആരോഗ്യജനകങ്ങളായ അന്നങ്ങൾ നല്കിയാലും.

9 സരസ്വതീംയാംപിതരോഹവന്തേ

ദക്ഷിണായജ്ഞമഭിനക്ഷമാണാഃ

സഹസ്രാർഘമിളോഅത്രഭാഗം

രായസ്പോഷംയജമാനേഷുധേഹി

അന്വയം —

യാം (ത്വാം) സരസ്വതീം	
ദക്ഷിണാ	— ദക്ഷിണതആഗത്യ
യജ്ഞം അഭി—	
നക്ഷമാണാഃ	— അഭിതോഗച്ഛന്തഃ
പിതരഃ ഹവന്തേ	— തേ ആഹ്വയന്തി
അത്ര സഹസ്ര—അർഘം	— അസ്മിൻയജ്ഞേ ബഹുഭിഃ പൂജനീയം, ഉപയോജ്യം
ഇളഃ ഭാഗം	— അന്നസ്യഭാഗം
രായഃ പോഷം	— ധനസ്യപുഷ്ടിംച
യജമാനേഷു ധേഹി	— ത്വം സ്ഥാപയ

ഭാവം—തെക്കുഭാഗത്തുനിന്ന് വന്ന് യജ്ഞവേദിക്ക് ചുറ്റു വ്യാപിച്ചുനില്ക്കുന്ന പിതൃക്കൾ സരസ്വതിയായ യാതൊരവി നെയാണോ വിളിക്കുന്നത്, ആ അവിടുന്ന് ഈ യജ്ഞത്തി ബഹുപയോജ്യമായ അന്നത്തിന്റെ ഭാഗത്തെയും ധനപുഷ്ടിയെ യജമാനന്മാരിലുളവാക്കിയാലും.

10 ആപോഅസ്മാന്മാതരശ്ശുന്ധയന്തു

ഘൃതേനനോഘൃതപ്വഃപുനന്തു

വിശ്വംഹിരിപ്രംപ്രവഹന്തിദേവീ

രുദിദാഭ്യശ്ശുചിരാപൂതഏമി

വ. 24

അന്വയം:—

മാതരഃ ആപഃ	— മാതൃസ്ഥാനീയാ ആപഃ
അസ്മാൻ ശുന്ധയന്തു	— പ്രോക്ഷണേന ശോധയന്തു
(തഥാ) ഘൃത–പ്വഃ	
ഘൃതേന നഃ പുനന്തു	— ഘൃതമുദകം ഉദകേനാസ്മാൻ പുനന്തു
ഹി ദേവീഃ	— യസ്മാൽ ദേവ്യ ആപഃ
വിശ്വം രിപ്രം പ്രവഹന്തി	— സർവ്വം പാപം പുരുഷസകാശാദപനയന്തി
(അനന്തരം) ആഭ്യഃ ഇൽ ആ പൂതഃ ശുചിഃ	— അദ്ഭ്യഃ ഏവ സമന്താച്ഛുദ്ധഃ ദീപ്തഃ
(സ്തോതാഹം) ഉൽ ഏമി	— ഉൽഗച്ഛാമി, ഊർദ്ധ്വം സ്വർഗ്ഗങ്ഗച്ഛാമി

അർത്ഥം—അമ്മമാരായ അപ്പുകൾ (ജലങ്ങൾ) നമ്മെ (എന്നെ) പ്രോക്ഷണത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കട്ടെ. അതുപോലെ ശുദ്ധികാരിണികളായി ജലത്താൽ ശുദ്ധീകരിക്കട്ടെ. ദേവിമാരായ അപ്പുകൾ എല്ലാ പാപവും മനുഷ്യരിൽനിന്ന് ഒഴുക്കിക്കളയുന്നവരാകയാൽ ജലങ്ങളാൽ തന്നെ പൂർണ്ണശുദ്ധനായി, ദീപ്തനായി, സ്തോതാവായ ഞാൻ മേൽപ്പോട്ട്, മുകളിലുള്ള സ്വർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്കു ഗമിയ്ക്കുന്നുണ്ട്.

11 ദ്രപ്സഞ്ചസ്കന്ദപ്രഥമാഅനുദ്യൂ

നിമഞ്ചയോനിമനുയശ്ചപൂർവ്വഃ

സമാനംയോനിമനുസഞ്ചരന്ത

ദ്രപ്സഞ്ജുഹോമ്യനുസപ്തഹോത്രാഃ

അന്വയം:—

ദ്രപ്സഃ	—	അഭിഷൂയമാണസ്യ സോമസ്യ രസഃ
പ്രഥമാൻ, ദ്യൂൻ	—	പൂർവ്വഭാവിനഃ പാർത്ഥിവാൻ ലോകാൻ, ദീപ്യമാനാൻ ദ്യുലോകാംശ്ച
അനു ചസ്കന്ദ	—	ലക്ഷീകൃത്യസ്കന്നവാൻ, ഗതവാൻ
ഇമം യോനിം ച	—	പരിദൃശ്യമാനം സ്ഥാനഭൂതം ലോകഞ്ച
യഃ ച പൂർവ്വഃ (അസ്തിതം)		
അനു	—	ഗതവാൻ
സമാനം യോനിം	—	ദ്യാവാപൃഥിവീലക്ഷണം സ്ഥാനം
അനു സം—ചരന്തം		
ദ്രപ്സം	—	സമ്യക്ഗച്ഛന്തം സോമരസം
സപ്ത ഹോത്രാഃ	—	സപ്തസങ്ഖ്യാകാഹോതൃപ്രഭൃതയോവയം
അനു ജുഹോമി	—	ആനുപൂർവ്യേണജുഹുമഃ

അർത്ഥം—സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന സോമത്തിന്റെ രസം, മുമ്പിലുള്ള ഭൂലോകങ്ങളെയും പ്രകാശിക്കുന്ന ദ്യുലോകങ്ങളെയും ലക്ഷ്യമാക്കിപ്പോയിരിക്കുന്നു കാണപ്പെടുന്ന സ്ഥാനമായ, യാതൊന്നു മുമ്പിലുണ്ടോ അതിനെ അനുഗമിച്ചിരിക്കുന്നു ദ്യാവാപൃഥിവികളാകുന്ന സ്ഥാനത്തെ വേണ്ടപോലെ പ്രാപിക്കുന്ന സോമരസത്തെ ഹോതാവു മുതലായ ഏഴ് ഋത്വിക്കുകളായ ഞങ്ങൾ മുമ്പു വേണ്ടതു മുമ്പായും പിമ്പുവേണ്ടതു പിമ്പായും ഹോമിക്കുന്നു.

12 യസ്തേദ്രപ്സസ്കന്ദതിയസ്തേഅംശു

ർബാഹുച്യുതോധിഷണായാഉപസ്ഥാൽ

അധ്വര്യോർവ്വാപരിവായഃപവിത്രാ

ത്തന്തേജുഹോമിമനസാവഷട്കൃതം

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തേ യഃ		
ദ്രഫ്സഃ സ്കന്ദതി	—	രസഃ അധിഷവണചർമ്മണോന്യത്രഗച്ഛതി
യഃ തേ അംശുഃ	—	രസാദിതരസ്സൻ സ്കന്ദതി
ബാഹു—ച്യുതഃ	—	ബാഹുഭ്യാം, ഗ്രാവഭ്യഃ പ്രച്യുതഃ
ധിഷണായാഃ		
ഉപ—സ്ഥാൽ	—	അധിഷവണഫലകയോഃ സ്കന്ദതി (പ്രത്യേക വിവക്ഷയൈകവചനം)
(തഥാ) അധ്വര്യോഃ	—	ഹസ്താൽ സ്കന്ദതി
വാ യഃ പവിത്രാൽ		
പരി വാ	—	ഉതവാദശാപവിത്രാൽ പരിത സ്കന്ദതി
തം തേ മനസാ	—	തം സർവ്വം രസമന്തഃകരണേന, ഹൃദയേന
വഷട്—കൃതം ജുഹോമി	—	സ്വാഹാകാരേണ ഹവിരഗ്നൌ പ്രക്ഷിപാമി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുത്തെ യാതൊരു രസം സംസ്കരണത്തിന്നുള്ള തോലിൽനിന്ന് പുറമേ തെറിക്കുന്നുവോ, അവിടുത്തെ രസമാകാത്ത, അസംസ്കൃതഭാഗം പുറത്തു പോകുന്നുവോ, കൈകളാം താങ്ങുന്ന പിടിക്കല്ലുകളാൽ സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ നിന്ന് പുറംതുളിച്ചുപോകുന്നുവോ, അധ്വര്യുവിന്റെ കയ്യിൽനിന്ന് പോകുന്നുവോ, അല്ലെങ്കിൽ ദശാപവിത്രത്തിൽ നിന്ന് തിളച്ചുപോകുന്നുവോ, ആ രസത്തെ മുഴുവൻ മനസ്സോടുകൂടി സ്വാഹാകൃതമായ ഹവിസ്സായി ഞാനഗ്നിയിൽ ഹോമിക്കുന്നു.

13 യസ്തേദ്രഫ്സസ്കന്നോയസ്തേഅംശു

രവശ്ചയഃപരസ്സ്രുചാ

അയന്ദേവോബൃഹസ്പതി

സ്സന്തംസിഞ്ചതുരാധസേ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ,) തേ യഃ	
ദ്രപ്സഃ സ്കന്നഃ	— രസോന്യത്രഗതഃ
യഃ അംശുഃ	— കാരണഭൂതോലതാഖണ്ഡഃ
സ്രുചാ അവഃ	— അവസ്ഥാൽ സ്കന്ദതേ
തേ യഃ ച പരഃ	— തവ യശ്ചപരസ്താദ്വ്യതിരിക്തോ ഭവതി
രാധസേ തം	— അസ്മാകം ധനായതം രസം
അയം ബൃഹസ്പതിഃ ദേവഃ	
സം സിഞ്ചതു	— സമ്യക് പ്രക്ഷാരയതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ ഏതു രസം തൊറിച്ചതോ, രസമൂലമായ ഏതു വള്ളി സ്രുക്കിനാൽ വേർപെടുത്തപ്പെട്ട് താഴെ വീണതോ, ആ സോമരസത്തെ ഈ ദേവനായ ബൃഹസ്പതി നമുക്ക് ധനത്തിന്നായി വേണ്ടപോലെ ഒഴുക്കട്ടെ.

14 പയസ്വതീരോഷധയഃ
പയസ്വന്മാമകംവചഃ
അപാംപയസ്വദിൽപയ
സ്തേനമാസഹശുന്ധത . വ. 25

അന്വയം:—

(ഹേ ആപഃ,) ഓഷധയഃ	
പയസ്വതീഃ	— പയസ്വത്യഃ, സാരവത്യഃ
മാമകം വചഃ പയസ്വൽ	— വൃഷ്ടിപ്രാർത്ഥനാ വചനം സാരവൽ
(തൽ) പയസ്വൽ	— വൃഷ്ടിപ്രാർത്ഥനാസാരവൽ
(യൽ കിഞ്ചിൽ) അപാം	
പയഃ	— ക്ഷീരവൽ സാരഭൂതമസ്തി തൽ സർവ്വം പയസ്വൽ
തേന സഹ (ഏവ) ഇൽ	
മാ ശുന്ധത	— ഉദകസാരേണ സഹായ്യയമ്മാം ശോധയത

അത്ഥം–അല്ലയോ ജലങ്ങളേ, സസ്യാദികൾ സജലങ്ങളത്രെ, സാരവത്തുക്കളത്രെ. മഴയ്ക്കുവേണ്ടിയുള്ള എന്റെ പ്രാത്ഥനാവചനം സാരവത്തത്രെ. പാൽ പോലെ സാരവത്തായ യാതൊരു ജലമുണ്ടോ അതു സാരവത്തത്രേ. ആ ജലത്തോടു കൂടിത്തന്നെ നിങ്ങളെന്നെ ശുദ്ധീകരിച്ചാലും.

വഗ്ഗം—26 27—28—യാമായനഃ സങ്കുസുകഃ ഋഷിഃ ജഗതി ഗായത്രീ പ്രസ്താരപങ്ക്ത്യനുഷ്ടപ്ത്രിഷ്ടുഭശ്ഛന്ദാംസി, മൃത്യുധാതാ ത്വഷ്ടാപിതരഃ പ്രജാപതിശ്ച ദേവതാ.

1 പരംമൃത്യോഅനുപരേഹിപന്ഥാം

യസ്തേസ്വഇതരോദേവയാനാൽ

ചക്ഷുഷ്മതേശൃണ്വതേതേബ്രവീമി

മാനഃപ്രജാംരീരിഷോമോതവീരാൻ

അന്വയം:–

ഹേ മൃത്യോ, പരം

പന്ഥാം	— മാരകദേവ, അന്യം പന്ഥാനം
അനു പരാ ഇഹി	— ആനുപൂർവ്യേണ യജമാനാൽ പരാങ്മുഖോഗച്ഛ
തേ സ്വഃ ദേവ–യാനാൽ	— തവസ്വഭൂതഃ പന്ഥാഃ ദേവമാഗ്ഗാൽ
യഃ ഇതരഃ	— യോന്യഃ പന്ഥാഃ തം പ്രഗച്ഛ
(അപിതു) ചക്ഷുഷ്മതേ,	
ശൃണ്വതേ,	— ദശ്നവതേ, ശ്രവണവതേ
തേ ബ്രവീമി	— തുഭ്യേങ്കഥയാമി
നഃ പ്ര–ജാം മാ രിരിഷഃ	— മാഹിംസീഃ
ഉത വീരാൻ മാ	— പുത്രപൌത്രാദീൻ മാഹിംസീഃ

അത്ഥം–അല്ലയോ മരണദേവ, അവിടുന്ന് യജമാനങ്കൽ നിന്ന് പിന്തിരിഞ്ഞ് വേറെ വഴിക്ക് പോയാലും ദേവമാഗ്ഗത്തിൽ നിന്ന് വിട്ട് സ്വന്തം മാഗ്ഗത്തിലൂടെ പോയാലും.

നിങ്ങരം വദ്ധിയ്ക്കുന്നവരായി, പൂർവ്വജന്മത്തിലെയും ഈ ജന്മത്തിലെയും ദുരിതങ്ങരം നശിച്ച് ശുദ്ധന്മാരും പരിപൂതന്മാരുമായി ഭവിച്ചാലും. (പൂർവ്വജന്മത്തിലെയെന്ന വ്യാഖ്യാനം മാത്രം.)

3 ഇമേജീവാവിമൃതൈരാവവൃത്ര

നഭൂദ്ഭദ്രാദേവഹൂതിർന്നോഅദ്യ

പ്രാഞ്ചോഅഗാമനൃതയേഹസായ

ദ്രാഘീയആയുഃപ്രതരന്ദധാനാഃ

അന്വയം:–

ഇമേ ജീവാഃ മൃതൈഃ	— ജീവന്തഃ മൃതൈഃ പിത്രാദിഭിഃ
വി ആ അവവൃത്രൻ	— വ്യാവൃത്താ ഭവന്തു ഏതേ നമ്രിയന്താമിതിഭാവഃ
(കിഞ്ച) അദ്യ നഃ ദേവ–	
ഹൂതിഃ	— പിതൃമേധാഖ്യോ യജ്ഞഃ
ഭദ്രാ അഭൂൽ	— കല്ല്യാണോഭവതു
(തത ഉത്തരം വയം)	
പ്രാഞ്ചഃ	— പ്രാങ്മുഖാഞ്ചനാഃ
അഗാമ	— ജഗാമ, ഗച്ഛേമ
നൃതയേ, ഹസായ	— നത്തനായ, ഗാത്രവിക്ഷേപായ, സ്വകർമ്മാനുഷ്ഠാനായ, ഹസനായ, പുത്രാദിഭിസ്സഹ ക്രീഡനായവയം
ദ്രാഘീയഃ ആയുഃ പ്ര–തരം	
ധോനാഃ	— ദീഘതരഞ്ജീവനം പ്രകൃഷ്ടം ധാരയന്തോഭവേമ

അത്ഥം–ജീവിയ്ക്കുന്നവർ മരിച്ച പിതൃക്കളിൽനിന്ന വിട്ടവരാവട്ടെ മരിക്കാതിരിക്കട്ടെ. പിന്നെ, മരിച്ചവരെ ഉദ്ദേശിച്ച പിതൃമേധമെന്ന ശേഷക്രിയ മംഗളമായി ഭവിക്കട്ടെ. അതിന്ന ശേഷം നമ്മരം മുമ്പിലേയ്ക്ക്, ഭാവിയിലേക്ക് നോക്കുന്നവരായി പോകാവൂ, മരിച്ചവരെപ്പററി ചിന്തിക്കാതെ മുന്നോട്ട പോ

കാവൂ. നൃത്തത്തിന്നും ചിരിക്കുമായി (സ്വകർമ്മാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ട് ആനന്ദത്തിന്നും കുട്ടികളൊത്തു ക്രീഡിക്കുന്നതിന്നുമായി) നമ്മാം സുദീർഘമായ ആയുസ്സ്, ഉത്കൃഷ്ടമായി ഏല്ലുന്നവരാകാവൂ.

4 ഇമഞ്ജീവേഭ്യഃപരിധിന്ദധാമി
മൈഷാന്നുഗാദപരോഅർത്ഥമേതം
ശതഞ്ജീവന്തുശരദഃപുരൂചീ
രന്തർമൃത്യുന്ദധതാംപർവ്വതേന

അന്വയം:—

ജീവേഭ്യഃ	— ജീവദ്ഭ്യഃ പുത്രപൌത്രാദിഭ്യഃ, തേഷാം രക്ഷണാർത്ഥം
ഇമം പരി-ധിം ദധാമി	— മൃത്യോഃ പരിധാനഭൂതം പാഷാണം സ്ഥാപയാമി
(തതഃ) ഏഷാം അപരഃ	— തേഷാം മദ്ധ്യേന്യഃ
ഏതം അർത്ഥം ന മാ ഗാത്—	ഗന്തവ്യം മരണാഖ്യമ്മാർഗ്ഗമ്മാ ഗച്ഛതു
(കിഞ്ച) പുരൂചീഃ	— ബഹുഗമനാഃ
ശതം ശരദഃ ജീവന്തു	— ഏതൽസംഖ്യാകാൻ വർഷാൻ സ്വസ്വപ്രാണാൻ ധാരയന്തു
(തഥാ) പർവ്വതേന മൃത്യും —	ശിലോച്ചയേന സർവ്വേഷാമ്മാരകം തം
അന്തഃ ദധതാം	— അന്തർഹിതങ്കർവ്വന്തു

അർത്ഥം—ജീവിക്കുന്ന പുത്രപൌത്രാദികൾക്ക്, അവരുടെ രക്ഷക്കായി മരണത്തെ മറക്കുന്ന ഈ കല്ല് ഞാൻ നാട്ടുന്നു. എന്നി അവരിലാരും മരണമാർഗ്ഗത്തിൽ പോകാതിരിക്കട്ടെ കൂടാതെ, ഗമനശീലരായി നൂറുകൊല്ലം സ്വന്തം സ്വന്തം പ്രാണങ്ങളെ ധരിച്ചു ജീവിക്കട്ടെ. കല്ലുകൊണ്ട് ഏവക്കും മരണകാരണമായ മൃത്യുവിനെ മറക്കട്ടെ.

5 യഥാഹാന്യനുപൂർവ്വംഭവന്തി

യഥർത്തവഋതുഭിര്യന്തിസാധു

യഥാനപൂർവ്വമപരോജഹാ

ത്യേവാധാതരായൂംഷികല്പയൈഷാം വ. 26

അന്വയം:—

യഥാ അഹാനി — യേനപ്രകാരേണാഹോരാത്രാത്മകാനി, ദിനാനി

അനു—പൂർവ്വം ഭവന്തി — പൂർവ്വം പൂർവ്വമനുക്രമേണ പരിവർത്തന്തേ

യഥാ ഋതവഃ ഋതു—ഭിഃ

സാധു യന്തി — ശോഭനം, അവിപര്യാസേന ഗച്ഛന്തി

യഥാ പൂർവ്വം അപരഃ ന

ജഹാതി — പൂർവ്വകാലീനം പിതരമർവ്വാക് കാലീനഃ പുത്രഃ (പൂർവ്വമരണേന) ന പരിത്യജന്തി

ഏവ, ഹേ ധാതഃ, — ഏവം സർവ്വേഷാന്ധാരയിതഃ, ധാതൃനാമകദേവ,

ഏഷാം ആയൂംഷി കല്പയ — സമർത്ഥയ, കുരു

അർത്ഥം—പകലിരവുകളൊത്ത ദിവസങ്ങൾ ഒന്നിനുമേലൊന്നായി പരിവർത്തിക്കുന്നപോലെ, ഋതുക്കൾ ഋതുക്കളോടുകൂടി മാററംവരാതെ ശോഭനമായിപ്പോയിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നപോലെ, മുൻപിറന്നവനെ പിൻപിറന്നവൻ വിട്ടുപോകാത്തപോലെ (അച്ഛനുമുമ്പ് മകൻ മരിക്കാതെ) അല്ലയോ ധാതാവെന്ന സർവ്വധാരകനായ ദേവ, ഇവക്കായുസ്സുകൾ കല്പിച്ചാലും, ഉണ്ടാക്കിയാലും.

6 ആരോഹതായുർജ്ജരസംവൃണാനാ

അനുപൂർവ്വംയതമാനായതിഷ്ഠ

ഇഹത്വഷ്ടാസുജനിമാസജോഷാ

ദീർഘമായുഃകരതിജീവസേവഃ

അന്വയം:—

(ഹേ മൃതസ്യസ്വജനാഃ)

ജരസം വൃണാനാഃ — ജരാം സംഭജമാനായൂയം

ആയുഃ ആ രോഹത — ജീവനമധിതിഷ്ഠത

അനു-പൂർവ്വം — ആനപൂർവ്വ്യേണ, പൂർവ്വം ജ്യേഷ്ഠഃ അനന്തരമനുജഃ ഇതി

യതമാനാഃ യതി സ്ഥ — പ്രയത്നങ്കർവ്വന്തോയത് സങ്ഖ്യാകാഭവഥ

സു-ജനിമാ ത്വഷ്ടാ — ശോഭനജനനഃ എതന്നാമകോ ദേവഃ

സ-ജോഷാഃ — തൈർവത്തിസ്സങ്ഗതസ്സൻ

ഇഹ വഃ ജീവസേ — അസ്മിൻ കമ്മണിപ്രവൃത്താനാം യുഷ്മാകഞ്ജീവനായ

ദീർഘം ആയുഃ കരതി — കരോതു

അത്ഥം—മരിച്ചവൻെറ സ്വജനങ്ങളേ, (ബന്ധുമരണം കൊണ്ട് ക്ഷീണം) ജര പൂകിയ നിങ്ങാം ആയുസ്സിൽ വത്തിക്ക ക. ജ്യേഷ്ഠനാശേഷമനുജനെന്ന ക്രമത്തിൽ പ്രയത്നം ചെയ്യുന്ന വരായി നിങ്ങളെത്രപേരുണ്ടോ, ആ നിങ്ങളോട് ശോഭനേ ജന്മാവായ ത്വഷ്ടാവെന്ന ദേവൻ ചേന്ന് ഈ കമ്മത്തിലേപ്പെട്ട നിങ്ങാംക്ക് ജീവിക്കാനായി ദീർഘായുസ്സുണ്ടാക്കട്ടെ

7 ഇമാനാരീരവിധവാസ്സുപത്നീ

രാഞ്ജനേനസപ്പിഷാസംവിശന്തു

അനശ്രുവോനമീവാസ്സുരത്നാ

ആരോഹന്തുജനയോയോനിമഗ്രേ

അന്വയം:—

അവിധവാഃ — അവിഗതപതികാഃ, ജീവൽ ഭർത്തൃകാഃ

സു-പത്നീഃ ഇമാഃ നാരീഃ — ശോഭനപതികാനാര്യഃ

ആ-അഞ്ജനേന സപ്പിഷാ — സർവ്വതോഞ്ജനസാധനേന ഘൃതേനാക്തനേത്രാഃ

സം വിശന്തു	—	ഗൃഹാൻ പ്രവിശന്തു
(തഥാ) അനശ്രുവഃ,		
അനമീവാഃ	—	അശ്രുരഹിതാഃ, അരോഗാഃ, മാനസദുഃഖപരിവർജ്ജിതാഃ
സു–രത്നാഃ ജനയഃ	—	ശോഭനധനവത്യോഭാര്യാഃ
അഗ്രേ യോനിം ആ		
രോഹന്തു	—	സർവ്വേഷാം പ്രഥമതോ ഗൃഹങ്ഗച്ഛന്തു

അർത്ഥം–അവിധവകളും (ജീവിച്ചിരിപ്പുള്ള ഭർത്താവോടു കൂടിയവരും) ശോഭനനായ പതിയോടൊത്തവരുമായ ഈ സ്ത്രീകൾ നെയ്യാൽ കണ്ണെഴുതിയവരായി, ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിക്കട്ടെ. അതുപോലെ കണ്ണീർ തൂകാതെ, മനോദുഃഖം വിട്ട്, ധനവതികളായ (ആത്മവത്തയാകുന്ന ധനത്തോടുകൂടിയ) ഭാര്യമാർ എല്ലാവർക്കും മുമ്പിൽ ഗൃഹത്തിലേറട്ടെ.

8 ഉദീഷ്വനാര്യഭിജീവലോകം
ഗതാസുമേതമുപശേഷഏഹി
ഹസ്തഗ്രാഭസ്യദിധിഷോസ്തവേദം
പത്യുർജ്ജനിത്വമഭിസംബഭൂഥ

അന്വയം:–

ഹേ നാരി,	—	മൃതസ്യ പത്നി,
ജീവ–ലോകം അഭി	—	ജീവാനാം, പുത്രപൌത്രാദീനാം സ്ഥാനം, ഗൃഹമഭിലക്ഷ്യ
ഉത് ഈർഷ്വ	—	അസ്മാത് സ്ഥാനാദുത്തിഷ്ഠ
(ത്വം) ഗത–അസും ഏതം	—	അപക്രാന്തപ്രാണം പതിം
ഉപ ശേഷേ	—	സമീപേസ്വപിഷി
ആ ഇഹി	—	ആഗച്ഛ
(യസ്മാത്വം)		
ഹസ്ത–ഗ്രാഭസ്യ	—	പാണിഗ്രാഹങ്കൃതവതഃ
ദിധിഷോഃ തവ പത്യുഃ	—	ത്വയിഗർഭനിധാതുസ്തവഭർത്തുരാഗതം

ഇദം ജനി–ത്വം അഭി — ജായാത്വമഭിലക്ഷ്യ
സം ബഭൂഥ — സംഭൂതാസി, അനുമരണ
നിശ്ചയമാകാർഷീ:,
തസ്മാദാഗച്ഛ

അർത്ഥം–അല്ലയോ നാരി, ജീവിച്ചിരിപ്പുള്ള പുത്രപൌത്രാദികളുടെ സ്ഥാനമായ ഗൃഹത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഇവിടെ നിന്നെഴുന്നേല്ക്കുക. നീ പ്രാണൻപോയ ഭർത്താവിൻെറ അടുക്കൽ കിടന്നുറങ്ങുകയാണ്. വരൂ, നിന്നെ പാണിഗ്രഹം ചെയ്ത്, നിന്നിൽ ഗർഭമുൽപാദിപ്പിച്ച ഭർത്താവിൽനിന്നുണ്ടായ ഈ ഭാര്യാത്വത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് വാഴുകയാണല്ലോ അനുമരണനിശ്ചയം ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ.

9 ധനുർഹസ്താദാദദാനോ മൃതസ്യാ

സ്മേ ക്ഷത്രായ വർച്ചസേ ബലായ

അത്രൈവ ത്വമിഹ വയം സുവീരാ

വിശ്വാ സ്പൃധോ അഭിമാതീർജയേമ

അന്വയം:–

മൃതസ്യ ഹസ്താൽ ധനു: — ക്ഷത്രിയസ്യ ഹസ്താച്ചാപം
അസ്മേ ക്ഷത്രായ,
വർച്ചസേ, ബലായ — പ്രജാപാലനസമർത്ഥായ
തേജസേ സേനാബലായ
ആ–ദദാന: — സ്വീകരതാഹം ബ്രവീമി
ത്വം അത്ര ഏവ — അസ്മിൻ സ്ഥാനഏവ ഭവ
വയം ഇഹ സു–വീരാ: — അസ്മിൻ ലോകേ സുപുത്ര
യുക്താ:
വിശ്വാ: അഭി–മാതീ: — സർവ്വാനഭിമന്യമാനാൻ
സ്പൃധ: ജയേമ — സങ്ഘർഷയിതൄൻ ശത്രൂൻ
സഹേമഹി

അർത്ഥം–മരിച്ച ക്ഷത്രിയൻെറ കയ്യിൽനിന്ന് വില്ല്, നമ്മുടെ പ്രജാരക്ഷണത്തിനുപോന്ന തേജസ്സിനും സേനാബലത്തിനും വേണ്ടി സ്വീകരിക്കുന്ന ഞാൻ പറയുന്നു അങ്ങ് ഇ

വിടെ തന്നെ കിടക്കുക. ഞങ്ങളീലോകത്തിൽ വീരപുത്രന്മാരോടുകൂടി അഭിമാനികളും സ്പദ്ധികളുമായ എല്ലാ ശത്രുക്കളെയും ജയിച്ചുകൊള്ളാം.

10 ഉപസപ്പമാതരംഭൂമിമേതാ

മുരുവ്യചസംപൃഥിവീംസുശേവാം

ഊണ്ണമ്രദായുവതിർദക്ഷിണാവത

ഏഷാത്വാപാതുനിരൃതേരുപസ്ഥാൽ വ. 27

അന്വയം:—

(ഹേ മൃത,) ഉരു–വ്യചസം,

പൃഥിവീം	— ബഹുവ്യാപ്തികാം, വിസ്തീണ്ണാം
സു–ശേവാം, മാതരം	— സുഖദാത്രീം, മാതൃഭൂതാം
ഏതാം ഭൂമിം ഉപ സപ്പ	— ഉപഗച്ഛ, അനുപ്രവിശ
(സാ) യുവതിഃ	— യൌവനാന്വിതാ, സ്ത്രീരൂപോപേതാ
ദക്ഷിണാ–വതേ	— ഋത്വിഗ്ഭ്യോദേയത്വേന ധനവതേ യജമാനായ
ഊണ്ണ–മ്രദാഃ	— ഊണ്ണസ്തുക ഇവ മൃദ്വീ, സുകുമാരാ ഭവതു
ഏഷാ നിഃ–ഋതേഃ ഉപ–സ്ഥാൽ	— മൃത്യുദേവതായാസ്സമീപ സ്ഥാനാൽ
ത്വാ പാതു	— അസ്ഥിരൂപം യജമാനം ത്വാം രക്ഷതു

അത്ഥം–അല്ലയോ ശവമേ, വളരെ വ്യാപിച്ചുനില്ക്കുന്നവളും വിസ്തീണ്ണയും സുഖദാത്രിയും അമ്മയുമായ ഈ ഭൂമിയെ പ്രാപിച്ചാലും. ആ ഭൂമി യൌവനത്തോടുകൂടിയ ഒരു സ്ത്രീയായി, ഋത്വിക്കുകൾക്ക് ദക്ഷിണ കൊടുക്കുന്ന യജമാനന്ന് മാറാലനൂൽ പോലെ മാദ്ദവമുററവളാകട്ടേ. അവിടുന്ന് മൃത്യുദേവതയായ നിരൃതിയുടെ അടുക്കൽനിന്ന് അസ്ഥിമാത്രനായ, യജ

മാനനായ അണ്ഡയെ രക്ഷിക്കട്ടെ (സംസ്കാരവും സഞ്ചയനവും കഴിഞ്ഞ് എല്ലുമാത്രമായ സ്ഥിതിയിൽ)

11 ഉച്ഛ്വഞ്ചസ്വപൃഥിവിമാനിബാധഥാ

സൂപായനാസ്മൈസുപവഞ്ചനാ

മാതാപുത്രംയഥാസിചാ

ഭ്യേനംഭൂമഊർണ്ണുഹി

അന്വയം –

ഹേ പൃഥിവി, ഉത്

ശ്വഞ്ചസ്വ — ഊർധ്വഗതങ്കുരു, അധസ്ഥാന്മാകൃഥാഃ

(കിഞ്ച) മാ നി ബാധഥാഃ — മാ സംപീഡയ

അസ്മൈ സു–ഉപായനാ — യജമാനായ ശോഭനോപഗമനാ, സൂപചാരികാഭവ

സു–ഉപവഞ്ചനാ ഭവ — ശോഭനപ്രലംഭാ, സുപ്രതിഷ്ഠാഭവ

(അപിച) മാതാ പുത്രം

സിചാ യഥാ — ആത്മീയം ബാലകം വസ്ത്രാന്തേന യഥാ തഥാ

ഹേ ഭൂമേ, ഏനം അഭി

ഊർണ്ണുഹി — ഭൂമി, അസ്ഥിരൂപം യജമാന മാഭിമുഖ്യേനാച്ഛാദയ

അർത്ഥം–അല്ലയോ ഭൂമി, ഇവനെ ഉപരിലോകപ്രാപ്തനാക്കിയാലും താഴോട്ട് തള്ളരുത് പിന്നെ പീഡിപ്പിക്കരുത്. അതുപോലെ ഈ യജമാനന്ന് സമീപസ്ഥയായി ഉപചാരവതിയായാലും നന്നായുറച്ചുനില്ക്കുന്നവളായാലും കൂടാതെ അമ്മ മകനെ തുണിത്തലപ്പുകൊണ്ട് മൂടുന്നപോലെ, അല്ലയോ ഭൂമി, ഈ അസ്ഥിമാത്രനായ യജമാനനെ മൂടിയാലും.

12 ഉഛ്വഞ്ചമാനാപൃഥിവീസുതിഷ്ഠതു

സഹസ്രമ്മിതഉപഹിശ്രയന്താം

തേഗൃഹാസോഘൃതശ്ചുതോഭവന്തു

വിശ്വാഹാസ്മൈശരണാസ്സന്ത്വത്ര

അന്വയം:—

ഉൽ–ശ്വഞ്ചമാനാ	—	അസ്ഥികംഭമേവഷ്ടഭ്യോർധ്വങ്ഗച്ഛന്തീ
പൃഥിവീ സു തിഷ്ഠതു	—	പ്രതിഷ്ഠിതാ ഭവതു
സഹസ്രം മിതഃ	—	സഹസ്രേണ സമ്മിതാ ബഹുസങ്ഖ്യാകാഃ പാർത്ഥിവാഃ പാംസവഃ
ഉപ ശ്രയന്താം ഹി	—	ഏനമുപ സേവന്താമേവ
(തഥാ) തേ ഗൃഹാസഃ	—	പാംസവസ്തസ്യ ഗൃഹാഭവന്തു
ഘൃത–ശ്ചുതഃ ഭവന്തു	—	ഘൃതസ്യ, ഉദകസ്യ ക്ഷാരയിതാരോഭവന്തു
അത്ര വിശ്വാഹാ	—	അസ്മിൻലോകേ വിശ്വാന്യഹാനി, സർവ്വദാ
അസ്മൈ ശരണാഃ സന്തു	—	ആശ്രയഭൂതാഭവന്തു

അർത്ഥം—എല്ലുനിറച്ച കുടം പൊന്തിച്ചു മേൽപ്പോട്ടുപോകുന്ന ഭൂമി ഉറച്ചുനില്ക്കുന്നവളാകട്ടെ. ആയിരക്കണക്കിൽ അസങ്ഖ്യം മൺപൂഴികൾ ഈ ശവത്തെ ഉപസേവിക്കട്ടെ. പിന്നെ ആ പൂഴികൾ അവന്നു് വീടാവട്ടെ. ജലമൊഴുക്കുന്നവളാകട്ടെ. ഈലോകത്തിലെപ്പോഴുമവന്നു് അവ ആശ്രയഭൂതങ്ങളാവട്ടെ.

13 ഉത്തേസ്തഭ്നാമിപൃഥിവീന്ത്വൽപരീ

മംലോഗന്നിദധന്മോഅഹംരിഷം

ഏതാംസ്ഥൂണാംപിതരോധാരയന്തു

തേത്രായമസ്സാദനാതേമിനോതു

അന്വയം:—

(ഹേ അസ്ഥികംഭ,)

ത്വൽ പരി	— ത്വവോപരി
തേ പൃഥിവീം ഉൽ	
സ്തഭ്നാമി	— ത്വദീയേന കപാലേന പ്രതിബധ്നാമി

(യഥാ പൃഥിവീ ത്വവോപരിമാഗച്ഛതി, തഥാ വിദധാമി)

ഇമം ലോഗം	— കപാലലക്ഷണം ലോഷ്ഠം
നി-ദധൽ	— ഉപരിസ്ഥാപയൻ
അഹം മോ രിഷം	— മാ ഹിംസിഷം
ഏതാം സ്ഥൂണാം	— മയാനിഹിതാം സ്ഥൂണാം
തേ	— ത്വദീയാം പൃഥിവ്യാധാരയിത്രീ കപാലലക്ഷണാം
പിതരഃ ധാരയന്തു	— നിശ്ചലാങ്കർവ്വന്തു
(തത്ര) യമഃ തേ അത്ര	— ത്വദീയേസ്മിൻ സ്ഥാനേ പിതൃപതിഃ
സദനാ മിനോതു	— സ്ഥാനാനി പരിച്ഛിനത്തു, കരോതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ എല്ലിൻകുടമേ, നിന്റെ മുകളിൽ നിന്റെ തലയോട്ട് കഴച്ച മണ്ണുകൊണ്ട് ബന്ധിക്കുന്നു. നിന്റെ മേൽ മണ്ണു വീഴാത്തവിധം ബന്ധിക്കുന്നു. ഈ തലയോടാകുന്ന മൺകട്ട മുകളിൽവെച്ച് ഞാനപദ്രവിച്ചിട്ടില്ല എന്നാൽ വെയ്ക്കപ്പെട്ട തൂണായ നിന്റെ തലയോടിനെ പിതൃക്കരം നിശ്ചലമാക്കട്ടെ. പിന്നെ, ഈ സ്ഥാനത്തിൽ പിതൃപതിയായ യമൻ നനക്ക് സ്ഥാനങ്ങളും നിജപ്പെടുത്തട്ടെ, ഉണ്ടാക്കിത്തരട്ടെ.

14 പ്രതീചീനേമാമഹനീ
ഷ്വാഃപർണ്ണമിവാദധുഃ
പ്രതീചീംജഗ്രഭാവാച
മശ്വംരശനയായഥാ

അന്വയം:—

(അനയാ പ്രജാപതിഃ പ്രാൎത്ഥ്യതേ)
(ഹേ പ്രജാപതേ,)

പ്രതീചീനേ അഹനി മാം	—	പ്രതിപൂജ്യേ അഹനി, തദുപലക്ഷിതേ സംവത്സരേ മാം, സങ്കസുകമൃഷിം
ഇഷ്വാഃ പൎണ്ണം—ഇവ	—	ബാണസ്യ പക്ഷമിവ
ആ ദധുഃ	—	ദേവാനി ഹിതവന്തഃ. പക്ഷം യഥാ ബാണമൂലേ നിഹിതവന്തഃ, തദ്വജ്ജഗന്മൂലേ മാം സ്ഥാപിതവന്തഃ
(അതഃ) പ്രതീചീം വാചം	—	പ്രതിപൂജ്യാം, സ്തുതിരൂപാം വാചം
അശ്വം രശനയാ യഥാ	—	ആശുഗാമിനമശ്വം രജ്ജ്വാ ഇവ
ജഗ്രഭ	—	ഗൃഹാണ, കൎണ്ണാഭ്യാം മൽകൃതാം സ്തുതിംഗൃഹാണ

അൎത്ഥം—(പ്രജാപ്പതിയോടു് മരിച്ച യജമാനൻ ചെയ്യപ്പെട്ടന്നതായി സങ്കല്പിക്കപ്പെടുന്ന പ്രാൎത്ഥനയാണിതു്).

അല്ലയോ പ്രജാപതേ, സുപൂജ്യമായ ദിവസത്തിൽ, ആ ദിവസമടങ്ങുന്ന കൊല്ലത്തിൽ, അമ്പിന്നററത്തു് തൂവൽ പിടിപ്പിയ്ക്കപ്പെട്ടപോലെ, ജഗത്തിൻെറ ഒരററത്തു് എന്നെയും ദേവന്മാർ പിടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് എൻെറ സ്തുതിരൂപമായ വാക്കിനെ ഗതിവേഗമുററ കുതിരയെ കടിഞ്ഞാണാൽ പിടിക്കുന്നപോലെ പിടിച്ചാലും, കൈക്കൊണ്ടാലും, ചെവികളാൽ കേട്ടാലും.

ആറാമദ്ധ്യായം സമാപ്തം

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം-7

1-ാം വർഗ്ഗം അപ്പുകളും പശുക്കളും ദേവത. 2 മുതൽ 5 കൂടി അഗ്നി. 6-മുതൽ 9 കൂടി ഇന്ദ്രൻ. 10 ഇന്ദ്രനും അശ്വികളും. 11-12-സോമൻ. 13-14-പൂഷാവ്. 15 മുതൽ 23 കൂടി ഇന്ദ്രൻ. 17-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 11-ാം ഋക്കിൽ താൻ സർവ്വേശ്വരനാണെന്ന് ഇന്ദ്രൻ പറയുന്നു 15-ാം മന്ത്രത്തിൽ വിശ്വാമിത്രാദി സപ്തഋഷികളും ബാലഖില്യൻ തൊട്ട ആർഷികളും മെഘുഭൃഗുക്കളും പത്താം ഗിരസ്സുകളും പ്രജാപതിയുടെ ഇന്ദ്രിനാഗങ്ങളിൽനിന്നുളവായവരാണെന്നും പറയുന്നു 16-17 ൽ അംഗിരസ്സുകളിൽ മുഖ്യനായ കപിലനെ പറയുന്നു. 24-25-26 വർഗ്ഗങ്ങൾ അപ്പുകളും അപാനപാത്തും ദേവത. 27 മുതൽ 30 കൂടി വിശ്വദേവന്മാർ. 2-ാം മന്ത്രത്തിൽ ധനം സൽകർമ്മത്തിന്നുള്ളതാണെന്ന പറയുന്നു.

അഷ്ടകം-7-അദ്ധ്യായം-7 വർഗ്ഗം-1—യാമായനോമഥിതഃ ഋഷിഃ അനുഷ്ടുബ്ഗായത്ര്യൗഷ്ണിസി ആപോഗാവശ്ച ദേവതാ.

1 നിവർത്തധ്വമ്മാനുഗാത

സ്മാന്ത്സിഷക്തരേവതീഃ

അഗ്നീഷോമാപുനർവ്വസൂ

അസ്മേധാരയതംരയിം

അന്വയം:—

(ഹേ ആപഃ) നി വർത്തധ്വം—	അസ്മാൻ പ്രത്യാഗച്ഛ
മാ അനു ഗാത	— അസ്മദ്വ്യതിരിക്തം യജമാനം മാ ഗച്ഛത
ഹേ രേവതീഃ,	— രേവത്യഃ, ധനവത്ത്യോ യൂയം
അസ്മാൻ സിസക്ത	— സേചയത
ഹേ പുനഃ-വസൂ,	
അഗ്നീഷോമാ,	— പുനഃ പുനർവ്വസൂ്താരൌ, സ്തോതൃണാമാച്ഛാദയിതാരാവഗ്നീഷോമൌ യുവാം
അസ്മേ രയിം ധാരയതം—	അസ്മാസു ധനം സ്ഥാപയതം

അൎത്ഥം—അല്ലയോ അപ്പുകളേ, (ജലങ്ങളേ,) ഞങ്ങളെ പ്രാപിച്ചാലും. അല്ലയോ ധനവതികളേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ നനച്ചാലും. വീണ്ടും വീണ്ടും സ്തോതാക്കളെ പുതപ്പിക്കുന്ന, ശീതാതപാദികളിൽനിന്നു് രക്ഷിക്കുന്ന, അഗ്നിസോമന്മാരേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളിൽ ധനമുണ്ടാക്കിയാലും.

2 പുനരേനാനിവൎത്തയ

പുനരേനാന്യാകുരു

ഇന്ദ്രഏണാനിയച്ഛതു

ത്വഗ്നിരേനാഉപാജതു

അന്വയം:—

(മന്ത്രദ്രഷ്ടാസ്വാത്മാനം പ്രതിബ്രൂതേ)
(ഹേ മദീയാത്മൻ, ത്വം)

ഏനാഃ	— ഏതാഃ, അന്യതോഭിഗന്ത്രീരാപഃ
പുനഃ നി വൎത്തയ	— പുനഃ പുനൎമ്മദീയമഭിമുഖീകുരു
(തദനന്തരം) ഏനാഃ പുനഃ	— ഭൂയോഭൂയഃ
നി ആ കുരു	— ആത്മായത്താഃ കുരു
(കിഞ്ച) ഇന്ദ്രഃ ഏനാഃ നി യച്ഛതു	— ത്വദായത്താഃ കരോതു
അഗ്നിഃ ഏനാഃ ഉപ—ആജതു	— ഉപക്ഷിപതു, ഉപയോഗ്യാഃ കരോതു

അൎത്ഥം—(മന്ത്രദ്രഷ്ടാവായ ഋഷി സ്വയം പറയുന്നു.)

അല്ലയോ എന്റെ ആത്മാവേ, നീ ഈ ജലങ്ങളെ വീണ്ടും വീണ്ടുമെനിക്കഭിമുഖങ്ങളാക്കുക. പിന്നെയും പിന്നെയുമെങ്കലേക്കാക്കുക. പിന്നെ ഇന്ദ്രൻ അവയെ നിങ്കലെത്തിയതാക്കട്ടെ. അഗ്നി അവയെ ഉപയോഗയോഗ്യങ്ങളാക്കട്ടെ.

3 ॰ പുനരേതാനിവർത്തന്താ

മസ്മിൻപുഷ്യന്തുഗോപതൌ

ഇഹൈവാഗ്നേനിധാരയേ

ഹതിഷ്ഠതുയാരയിഃ

അന്വയം'—

ഏതാഃ പുനഃ നി വർത്തന്താം— ഭൂയോഭൂയോഽസ്മാം പ്രത്യാഗച്ഛന്തു
(ആഗത്യ ച) ഗോ–പതൌ— വൃഷ്ടിലക്ഷണാനാമപാം പാലകേ
അസ്മിൻ പുഷ്യന്തു — ഈദൃശേമയി ആത്മായത്വതോന പുഷ്ടാ ഭവന്തു
ഹേ അഗ്നേ, ഇഹ ഏവ — അസ്മിന്നേവമയി
നി ധാരയ — നിയമേന സ്ഥാപയ
യാ രയിഃ — വ്രീഹ്യാദികം ധനമസ്തി
(തദപി) ഇഹ തിഷ്ഠതു — മയി നിവസതു

അത്ഥം–ഈ ജലങ്ങൾ വീണ്ടുംവീണ്ടുമെന്നെ പ്രാപിക്കട്ടെ പ്രാപിച്ചിട്ട് മഴവെള്ളങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്ന, സംഭരിക്കുന്ന എങ്കൽ ആത്മായത്തമായി പുഷ്ടി പ്രാപിക്കട്ടെ അല്ലയോ അഗ്നേ, ഈ എങ്കൽത്തന്നെ ആ ജലങ്ങളെ നിയതമായി സ്ഥാപിച്ചാലും ധാന്യാദികമായ ധനവും എങ്കൽ സ്ഥിരമാവട്ടെ

4 യന്നിയാനന്യയനം

സംജ്ഞാനംയത്പരായണം

ആവർത്തനന്നിവർത്തനം

യോഗോപാഅപിതംഹുവേ

അന്വയം:—

നി—യാനം	— നിയമേന ഗാവോയാന്ത്യത്രേതി ഗോഷ്ഠം
യൽ (തൽ) ഹ്വവേ	— യദസ്തി തൽസ്ഥാനംഹ്വവേ, പ്രാത്ഥയേ (ഗോസഹിതങ്ങ് ഗോഷ്ഠം പ്രാത്ഥയേ)
നി—അയനം	— നിയമേന ഗൃഹം പ്രതിഗമനം ഹ്വവേ, പ്രാത്ഥയേ
യൽ സം—ജ്ഞാനം യൽ പരാ—അയനം	— ഇതരേതരം ജ്ഞാനം, തൽ പരിജ്ഞാനം, വനം പ്രതിചരണാത്ഥം പരാചീനാ യത്രയന്തി, തദപി പ്രാത്ഥയേ
ആ—വത്തനം	— വനചാരിണീഭിൎഗ്ഗോഭിസ്സഹ പ്രവത്തനം
നി—വത്തനം	— വനേചരിത്വാ ഗൃഹം പ്രതിപ്രത്യാഗമനഞ്ച പ്രാത്ഥയേ
യഃ ഗോപാഃ അപി, തം	— ഗവാം പാലകമപി പ്രാത്ഥയേ

അത്ഥം—പശുക്കളോട്ടുകൂടിയ തൊഴുത്തിന്നുവേണ്ടി ഞാൻ പ്രാത്ഥിയ്ക്കുന്നു. നിയതമായി അവയുടെ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കുള്ള വരവു ഞാൻ പ്രാത്ഥിക്കുന്നു. മററു പശുക്കളോടിണങ്ങിച്ചേൎന്ന്, പരിചയപ്പെടലും വനത്തിലേക്കുപോക്കും പ്രാത്ഥിക്കുന്നു. വനത്തിൽ ചരിക്കുന്ന പശുക്കരം ഒത്തുകൂടിക്കഴിയൽ പ്രാത്ഥിക്കുന്നു. വനത്തിൽമേഞ്ഞ് ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങിവരവു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. പശുക്കളെ പരിപാലിക്കുന്നവനെയും പ്രാത്ഥിക്കുന്നു. (പശുക്കളുടെ എല്ലാ അവസ്ഥകളെയും പ്രാത്ഥിക്കുന്നു.)

5 യഉദാനഡ്ധ്യയനം

യഉദാനട്പരായണം

ആവത്തനന്നിവത്തന

മപിഗോപാനിവത്തതാം

അന്വയം:—

യഃ ഗോപാഃ വി–അയനം	— യോഗോപാലഃ നഷ്ടാനാങ്ഗവാമന്വേഷണാത്ഥം ഗമനം
ഉത്–ആനട്	— വ്യാപ്നോതി, അനഭവതി
യഃ പരാ–അയനം	
ഉത്–ആനട്	— പരാഗമനം വ്യാപ്നോതി
(യശ്ച) ആ–വത്തനം	— വനചാരിണീഭിഗ്ഗോഭിസ്സഹ പ്രവത്തനമനഭവതി
(യഃ) നി–വത്തനം അപി	— ഗോഭിസ്സഹവനാത് ഗൃഹം പ്രതി നിർഗ്ഗമനഞ്ച
(സോപിഗോപാലഃ) നി വത്തതാം	— ഗോഭിസ്സഹവനാൽ ക്ഷേമേണാഗച്ഛതു

അത്ഥം–ഏതു പശുപാലകൻ നഷ്ടപ്പെട്ട പശുക്കളെ തിരഞ്ഞുപോകുന്നതിൽ ഏപ്പെടുന്നുവോ, ഏവൻ മടങ്ങിവരലിലേപ്പെടുന്നുവോ, ഏവൻ കാട്ടിൽ മേയുന്ന പശുക്കളോടുകൂടിയ പ്രവത്തനത്തിലേപ്പെടുന്നുവോ, ഏവൻ വനത്തിൽനിന്ന് ഗൃഹത്തിലേക്കു മടക്കിക്കൊണ്ടു വരുന്നതിൽ ഏപ്പെടുന്നുവോ, ആ പശുപാലകൻ പശുക്കളോടുകൂടി വനത്തിൽനിന്ന് ക്ഷേമമായി വന്നെത്തട്ടെ

6 ആനിവത്തനിവത്തയ

പുനന്ന ഇന്ദ്രഗാദേഹി

ജീവാഭിർഭുനജാമഹൈ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, ആ നി–വത്ത (തതോന്യതോഗ്ഗച്ഛന്തീഗ്ഗാഃ) നി വത്തയ	— ത്വമസ്മദഭിമുഖോഭവ — അസ്മദഭിമുഖീഃ കുരു
(ഏവങ്കൃത്വാ) പുനഃ നഃ ഗാഃ ദേഹി	— പ്രയച്ഛ
ജീവാഭിഃ	— ചിരഞ്ജീവന്തീഭിർഗ്ഗോഭിഃ
ഭുനജാമഹൈ	— വയന്ദേവപിതൄൻ സംഭോജയാമഹി

അത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഞങ്ങാംക്കഭിമുഖനായാലും. മററിടങ്ങളിലേക്ക് പോകുന്ന പശുക്കളെ, ഞങ്ങാംക്ക് നേക്കാക്കിയാലും. അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ട്, വീണ്ടും ഞങ്ങാംക്ക് പശുക്കളെത്തന്നാലും. ചിരംജീവികളായ പശുക്കളെക്കൊണ്ട് ഞങ്ങാം ദേവപിതൃക്കളെ ഊട്ടാവൂ.

7 പരിവോവിശ്വതോദധ

ഊജ്ജാഘൃതേനപയസാ

യേദേവാഃകേചയജ്ഞിയാ

സ്തേരയ്യാസംസൃജന്തുനഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ദേവാഃ,)

വിശ്വതഃ വഃ	— സർവ്വതസ്ഥിതാൻ യുഷ്മാൻ
ഊർജ്ജാ	— ദധിലക്ഷണേനാന്നേന
ഘൃതേന, പയസാ	— ആജ്യേന, ക്ഷീരേണ ച
പരി ദധേ	— സംധാരയാമി, പ്രയച്ഛാമി
(ഏതജ്ജ്ഞാത്വാ) യേ കേ	
ച ദേവാഃ യജ്ഞിയാഃ	— യജ്ഞാഹാഃ
തേ നഃ രയ്യാ സം സൃജന്തു	— ഗോലക്ഷണേന ധനേ സംയോജയന്തു

അത്ഥം—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, എങ്ങും വത്തിക്കുന്ന നിങ്ങളെ, തൈര് ചേത്ത അന്നംകൊണ്ടും നെയ്യ് കൊണ്ടും പാൽ കൊണ്ടും ഞാൻ ധരിക്കുന്നു, പൂജിക്കുന്നു. ഇതറിഞ്ഞു് ഏതേതു ദേവന്മാർ യജ്ഞാഹരാണോ, അവർ ഞങ്ങളെ പശുക്കളായ ധനത്തോടു ചേക്കട്ടെ.

8 ആനിവത്തനവത്തയ

നിനിവത്തനവത്തയ

ഭൂമ്യാശ്ചതസ്രഃപ്രദിശ

സ്താഭ്യഏനാനിവത്തയ

അന്വയം:—

(ഋഷിഃ സ്വാത്മാനം ഗാശ്ച സംബോദ്ധ്യാഹ)
(ഹേ മദീയാത്മൻ, ത്വം
ഗാഃ,) ആ വർത്തയ — മദഭിമുഖീഃ കുരു
(ഹേ ഗാവഃ,) നി–വർത്തന — പ്രസാദ്യമാനാ ആഭിമുഖ്യേനാ ഗച്ഛത.

(ഹേ മദീയാത്മൻ,) നി വർത്തയ — ഗോസഞ്ചരണസ്ഥാനാദപ ഗച്ഛന്തീർഗ്ഗാഃ ഇതോഽഭിഗന്ത്രീഃ കുരു

(ഹേ ഗാവഃ, യൂയമപി)
നി–വർത്തന — നിവർത്തദ്ധ്വം
(ഹേ ആത്മൻ,) ഭൂമ്യാഃ
ചതസ്രഃ പ്ര–ദിശഃ താഭ്യഃ — ചതുസ്സംഖ്യാകായാ ദിശ സ്സന്തി താഭ്യഃ
ഏനാഃ നി വർത്തയ — ഗാവഃ മദഭിമുഖീഃ കുരു

അർത്ഥം—(ഋഷി സ്വാത്മാവിനോടും പശുക്കളോടും പറയുന്നു) എന്റെ ആത്മാവേ, നീ പശുക്കളെ എനിയ്ക്കഭിമുഖങ്ങളാക്കുക. അല്ലയോ പശുക്കളേ, നിങ്ങളും പ്രസാദിച്ച് നേരെ വന്നാലും. ആത്മാവേ, മേയുന്ന വഴികളും വിട്ട് പശുക്കൾ പോകുമ്പോൾ, അവയെ ഈ വഴിയ്ക്കു തിരിക്കുക. പശുക്കളേ, മടങ്ങിവരുക. ആത്മാവേ, കിഴക്കു മുതലായ നാലുദിക്കുകളിൽ നിന്നും പശുക്കളെ എന്റെ നേരെ തിരിക്കുക

വർഗ്ഗം–2–3—പ്രജാപതിപുത്രോവിമദഃ ഋഷിഃ, ഏകപദാദശാക്ഷരാവിരാഡനുഷ്ടുബ്ഗായത്രീവിരാട്ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദാംസി അഗ്നിർദ്ദേവതാ

1 ഭദ്രന്നോഅപിവാതയമനഃ

അന്വയം —

(ഹേ അഗ്നേ, ത്വം)
നഃ മനഃ — അസ്മാകം മനഃ
ഭദ്രം അപി വാതയ — ശുഭകർമ്മാഗമായ, ത്വത് സംബന്ധി സ്തോത്രകരണേ പ്രേരയ

അത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, എന്റെ മനസ്സിനെ ശ്രദ്ധയുക്ത മാക്കിയാലും, അവിടത്തെ കുറിച്ചു സ്തുതികമ്മത്തിൽ പ്രേരിപ്പി ച്ചാലും.

2 അഗ്നിമീളേഭുജാംയവിഷ്ഠം
ശാസാമിത്രന്ദുദ്ധരീതും
യസ്യധമ്മന്ത്സ്വ്രേനീ
സ്സപര്യന്തിമാതുരൂധഃ

അന്വയം:—

ഭുജാം യവിഷ്ഠം — ഹവിർഭുജാം ദേവാനാം മദ്ധ്യേ യുവതമ
ശാസാ മിത്രം — അനുശാസനേന, കത്തവ്യാ കത്തവ്യബോധനേന മിത്രഭൂതം
ദുഃ—ധരീതും അഗ്നിം ഈളേ— ദുദ്ധരണീയം, ശത്രുഭിർന്നിവാര ണീയം തം സ്തൌമി
(അപി ച) യസ്യ ധമ്മൻ — ധമ്മണി, അഗ്നിഹോത്രാദി കമ്മണി
മാതുഃ ഊധഃ — ഗോരൂധോയഥാ വത്സാസ്തഥാ
സ്വഃ ഏനീഃ — ദ്യുലോകമേത്യഃ, പ്രതിഗന്ത്ര്യഃ ആഹുതയസ്തുതയശ്ച
സപര്യന്തി — പരിചരന്തി, സേവന്തേ

അത്ഥം—ഹവിസ്സുംകൊള്ളുന്ന ദേവന്മാരിൽവെച്ച് ഏററ വും യുവാവും, കത്തവ്യാകത്തവ്യബോധനമാകുന്ന അനുശാസന ത്താൽ സുഹൃൽഭൂതനും, ശത്രുക്കളാൽ ഒഴിപ്പിയ്ക്കപ്പെടാൻ കഴിയാ ത്തവനുമായ അഗ്നിയെ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു. അവിടത്തെക്കുറിച്ച അഗ്നിഹോത്രാദികമ്മത്തിൽ ദ്യോവിലേക്കു പോകുന്ന ആഹുതി കളും സ്തുതികളും, തള്ളപ്പശുവിന്റെ അകിടിനെ പശുക്കിടാങ്ങ ളെന്നപോലെ പരിചരിക്കുന്നു, സേവിക്കുന്നു.

3 യമാസാകൃപനീളം

ഭാസാകേതും വർദ്ധന്തി

ഭ്രാജതേശ്രേണിദൻ

അന്വയം:—

(സ്തോതാരോയഷ്ടാരശ്ച)

ആസാ	— ആസ്യേന സ്തുതിഭിഃഹവിര്യുക്തേ നോപാസനേന ച
കൃപ–നീളം	— കർമ്മസ്ഥാനം, കർമ്മാധാരം
ഭാസാ–കേതും യം	
വർദ്ധയന്തി	— ജ്വാലാജ്ഞാപകം യമഗ്നിം വർദ്ധയന്തി
(സോഗ്നിഃ) ശ്രേണി–ദൻ	
ഭ്രാജതേ	— സ്തോതൃഭ്യോഭീഷ്ടഫലസമൂഹ പ്രദഃസൻ ഭാസതേ

അർത്ഥം—സ്തോതാക്കളും യഷ്ടാക്കളും മുഖത്തുനിന്ന് പുറപ്പെട്ട സ്തുതികളോടും ഹവിസ്സോടുകൂടിയ ഉപാസനയോടുംകൂടി കർമ്മാധാരനും ജ്വാലയാകുന്ന കൊടിയുററവനുമായ യാതൊരഗ്നിയെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നി സ്തോതാക്കൾക്ക് അഭീഷ്ടഫലജാലം കൊടുക്കുന്നവനായി ശോഭിക്കുന്നു

4 അര്യോവിശാംഗാതുരേതി

പ്രയദാനട്ദിവോഅന്താൻ

കവിരഭ്രന്ദീദ്യാനഃ

അന്വയം:—

വിശാം അര്യഃ	— യജമാനാനാംഗന്തവ്യഃ
ഗാതുഃ, ദീദ്യാനഃ	— ഗമനശീലോഗ്നിഃ, ദീപ്യമാനസ്സൻ
യത് ഏതി	— യദോർദ്ധ്വംഗച്ഛതി തദാ

കവിഃ ദിവഃ അന്താൻ	— മേധാവീസൻ ദ്യുലോകസ്യ പര്യന്താൻ
പ്ര ആനട്ട്	— പ്രകർഷേണ വ്യാപ്നോതി
അഭ്രം	— മേഘോപലക്ഷിതമന്തരിക്ഷഞ്ച വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം—യജമാനന്മാർക്ക് പ്രാപ്യനും ഗമനശീലനുമായ അഗ്നി പ്രകാശമാനനായി മേൽപ്പോട്ടു പോകുമ്പോൾ മേധാവിയായ അവിടുന്ന് ദ്യോവിന്റെ അററങ്ങളിലെത്തുന്നു. മേഘത്തോടുകൂടിയ അന്തരിക്ഷത്തിലും വ്യാപിക്കുന്നു.

5 ജുഷദ്ധവ്യാമാനുഷസ്യോ

ർധ്വസ്തസ്ഥാവൃഭ്വായജ്ഞേ

മിന്വന്ത്സദ്മപുരഏതി

അന്വയം:—

മാനുഷസ്യ യജ്ഞേ	
ഹവ്യാ ജുഷൽ	— ഹവ്യാനി, ഹവീംഷി സേവമാനോഗ്നിഃ
ഋഭ്വാ, ഊർധ്വഃ തസ്ഥൗ	— ഉരുഭൃതഃ, ബഹുജ്വാലഃ ഉത്തിഷ്ഠതി, ഊർദ്ധ്വം ജ്വലതി
(അപിചായമഗ്നിഃ	
പ്രാഗ്വംശാദാരഭ്യ) സദ്മ	— സദനം, സൌമികീം വേദീം
മിന്വൻ പുരഃ ഏതി	— പരിച്ഛിന്ദൻ പുരസ്താദുത്തരവേദിശാലാം പ്രണീയമാനസ്സൻ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—മനുഷ്യനായ യജമാനന്റെ യജ്ഞത്തിൽ ഹവിസ്സുകൾ കൈക്കൊള്ളുന്ന അഗ്നി കത്തിക്കാളിക്കൊണ്ട് മേല്പോട്ടുയരുന്നു, ഉയന്ന് ജ്വലിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ, ഈ അഗ്നി യജമാനന്റെ ഇരിപ്പിടത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട്, സോമവേദിയെ കടന്ന് ഉത്തരവേദി ശാലയിലേക്ക് വേണ്ടപോലെ നയിയ്ക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടുപോകുന്നു.

6 സഹിക്ഷേമോഹവിര്യജ്ഞ

ശ്രുഷ്ടിരസ്യഗാതുരേതി

അഗ്നിർദ്ദേവാവാശീമന്തം വ. 2

അന്വയം:–

സഃ ഹി ക്ഷേമഃ — സ ഏവാഗ്നിഃ കുശലഹേതുഃ സർവ്വസ്യ പരിപാലനഹേതുഃ

(സഹി) ഹവിഃ, യജ്ഞഃ — സഏവ പുരോഡാശാദികം, സഏവ യാഗോപി

(കിഞ്ച) ശ്രുഷ്ടി ഇത്

അസ്യ ഗാതുഃ — ക്ഷിപ്രമേവ തസ്യ ഗമനശീലോ ധിഷ്ഠാതാത്മാ

ഏതി — ദേവാനാമാഹ്വാനാർത്ഥം ഗച്ഛതി

(ഗത്വാച പ്രത്യാഗച്ഛന്തം)

വാശീ–മന്തം — സ്തുതിവാചോപേതം

അഗ്നിം ദേവാഃ — തം പ്രതിദേവാ അപ്യാഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം—ആ അഗ്നിതന്നെയാണ് എല്ലാ ക്ഷേമത്തിനും എല്ലാവരുടെയും പരിപാലനത്തിനും കാരണഭൂതൻ. അവിടുന്നു തന്നെയാണ് ഹവിസ്സ്, അവിടുന്നുതന്നെയാണ് യാഗവും. വേഗത്തിൽതന്നെ ഗമിക്കുന്ന അവിടുന്നിലധിഷ്ഠാനം ചെയ്യുന്ന ആത്മാവാണ് ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കാൻ പോകുന്നത്. പോയിട്ട്, മടങ്ങുമ്പോൾ സ്തുതിവാക്കുകളോടുകൂടിയ അഗ്നിയെപ്പിന്തുടന്ന്, ദേവന്മാരും വരുന്നു

7 യജ്ഞാസാഹന്ദുവഇഷേ

ഗ്നിംപൂർവ്വസ്യശേവസ്യ

അദ്രേസ്സൂനമായമാഹുഃ

അന്വയം:—

ആയും, അഗ്നിം — ദേവാനാമാഹ്വാനാത്ഥം ഗന്താരം യമഗ്നിം
അദ്രേഃ സൂനം ആഹുഃ — അശ്മനഃ, ഗ്രാവ്ണഃ പുത്രമിതി മന്ത്രാവദന്തി
പൂർവ്വസ്യ ശേവസ്യ — ഉൽകൃഷ്ടസ്യ സ്വർഗ്ഗാപവർഗ്ഗ സുഖസ്യ പ്രാപ്തയേ
യജ്ഞ—സാഹം ദുവഃ ഇഷേ— യജ്ഞസ്യ വോഢാരം തമഭിലക്ഷ്യ പരിചരണമിച്ഛാമി

അത്ഥം—ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കാൻ പോകുന്ന അഗ്നിയെ കല്ലിന്റെ (പിടിക്കല്ലിന്റെ) മകനെന്നു് മന്ത്രങ്ങൾ പറയുന്നു. ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്വർഗ്ഗലോകപ്രാപ്തിയ്ക്കായി യജ്ഞവാഹകനായ അവിടത്തെ പരിചരിക്കുവാൻ ഞാനിച്ഛിക്കുന്നു.

8 നരോയേകേചാസ്മദാ
വിശ്വേത്തേവാമആസ്യുഃ
അഗ്നിംഹവിഷാവർദ്ധന്തഃ

അന്വയം:—

നരഃ, യേ കേ ച — നേതാരഃ, കേചിൽ പുത്രപൌത്രാദയഃ
അസ്മൽ ആ — അസ്മാകമാസന്തി
തേ അഗ്നിം ഹവിഷാ
വർദ്ധന്തഃ — വർദ്ധയന്തഃ
വാമേ വിശ്വാ ഇൽ — വനനീയേ പശ്വാദി സർവ്വസ്മിന്നേവ ധനേ
ആ സ്യുഃ — ആസമന്താദുപവിശേയുഃ

അത്ഥം—കർമ്മനേതാക്കളായ ചില പുത്രപൌത്രാദികളെ നിക്കുണ്ടു്. അവർ ഹവിസ്സിനാൽ അഗ്നിയെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നവരായി, കാമ്യമായ പശു മുതലായ എല്ലാ ധനത്തിലും നിറഞ്ഞിരിക്കട്ടെ.

9 കൃഷ്ണശ്വേതോതഷോയാമോഅസ്യ

ബ്രധ്നഋജ്രഉതശോണോയശസ്വാൻ

ഹിരണ്യരൂപംജനിതാജജാന

അന്വയം:—

(യഃ) യാമഃ കൃഷ്ണഃ
ശ്വേതഃ — രഥഃ അസിതഃ, സിതഃ
അരുഷഃ, ബ്രധ്നഃ — ആരോചമാനഃ, മഹാൻ
ഋജ്രഃ ഉത ശോണഃ,
യശസ്വാൻ — ഋജുഗാമീ, രക്തവർണ്ണഃ, കീർത്തിമാൻ
(തം) ഹിരണ്യ-രൂപം — സുവർണ്ണസദൃശം
അസ്യ ജനിതാ — അഗ്നേരർത്ഥായ ജഗതോ ജനയിതാ പ്രജാപതിഃ
ജജാന — ജനയാമാസ, അസ്മൈദത്തവാൻ

അർത്ഥം—യാതൊരു തേർ കറുത്തതും വെളുത്തതും പ്രകാശമാനവും മഹത്തും ഗതിവേഗമുററതും ചുകന്നതും കേൾവിപ്പെട്ടതുമാണോ, ആ സ്വർണ്ണതുല്ല്യമായ തേർ അഗ്നിക്കുവേണ്ടി ജഗജ്ജനയിതാവായ പ്രജാപതി നിർമ്മിച്ചതാണ്, അഗ്നിക്ക് കൊടുത്തതാണ്.

10 ഏവാതേഅഗ്നേവിമദോമനീഷാ

ഊർജ്ജോനപാദമൃതേഭിസ്സജോഷാഃ

ഗിരആവക്ഷൽസുമതീരിയാന

ഇഷമൂർജ്ജംസുക്ഷിതിംവിശ്വമാഭാഃ വ. 3

അന്വയം —

ഹേ ഊർജ്ജഃ നപാത്, — അന്നസ്യപൌത്ര,
ഹേ അഗ്നേ, അമൃതേഭിഃ — അമൃതൈർഹവിരന്നൈഃ
* സ-ജോഷാഃ വി-മദഃ — സങ്ഗത ഏതന്നാമക ഋഷിഃ

മനീഷാം ഏവ	— പ്രകൃഷ്ടാംബുദ്ധിങ്കാമയമാനസ്സന്നേവ
തേ ഗിരഃ ആ വക്ഷൽ	— ത്വഭ്യം സ്തുതിവാചഃ ആഭിമുഖ്യേനോക്തവാൻ
(തതസ്ത്വമേതജ്ഞാത്വാ)	
സു–മതീഃ ഇയാനഃ	— ശോഭനേബുദ്ധിസ്സങ്ഗമയൻ
ഇഷം, ഊർജ്ജം, സു–ക്ഷിതിം	— അന്നം, ക്ഷീരാദികം രസം, ശോഭനനിവാസം
വിശ്വം ആ അഭാഃ	— ശോഭനേപുത്രാദികസഹിതം സർവ്വന്ധനഞ്ച തസ്മൈ വിമദായാഹര, ദേഹി

അർത്ഥം—അന്നത്തിൻെറ പൌത്രനായ അഗ്നേ, അമൃതങ്ങളായ ഹവിരന്നങ്ങളോടുകൂടിയ വിമദനെന്ന ഋഷി സൽബുദ്ധി കാംക്ഷിച്ച് അവിടേക്ക് ഇപ്രകാരം സ്തുതിവാക്കുകൾ നേരെ ചൊല്ലിയിരിക്കുന്നു. അതറിഞ്ഞവിടുന്ന് ശോഭനബുദ്ധികളെ കൽ ചേർത്ത്, (അതോടൊപ്പം) അന്നവും പാൽ മുതലായ രസവും നല്ല ഗൃഹവും പുത്രപൌത്രാദികളൊത്ത എല്ലാ ധനവും ഈ വിമദന്ന് കൊണ്ടുതന്നാലും.

വർഗ്ഗം–4–5—ആസ്താരപങ്ക്തിശ്ഛന്ദഃ

1 ആഗ്നിന്നസ്വവൃക്തിഭി

ഹോതാരന്ത്വാവൃണീമഹേ

യജ്ഞായസ്തീർണ്ണബർഹിഷേവിവോമദേ

ശീരംപാവകശോചിഷംവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) വഃ വി മദേ	— വിശേഷേണ തവതൃപ്ത്യർത്ഥം സ്തുതിഃ പ്രവൃത്താസ്തി
സ്വവൃക്തി–ഭിഃ	— സ്വയങ്കൃതാഭിസ്തുതിഭിഃ

സ്തീർണ്ണ–ബർഹിഷേ
യജ്ഞായ — യജ്ഞാർത്ഥം
ശീരം — ഓഷധ്യാദിഷ്വനുശായിനം
പാവക–ശോചിഷം — ശോധകദീപ്തിം
ഹോതാരം അഗ്നിം — ദേവാനാമാഹ്വാതാരം തം
ത്വാ ന ആ വൃണീമഹേ — ത്വാമിദാനീമാഭിമുഖ്യേന സംഭജാമഹേ (ന സമ്പ്രത്യർത്ഥേ)
വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, വിശേഷിച്ചും അവിടത്തെ തൃപ്തിയ്ക്കായി സ്തോത്രം പ്രവർത്തിക്കുന്നു, ഋഷി സ്തോത്രം ചൊല്ലുന്നു. സ്വന്തമായുണ്ടാക്കിയ സ്തുതികളാൽ ദർഭവിരിച്ച യാഗത്തിനുവേണ്ടി, സസ്യാദികളിൽ കുടികൊള്ളുന്നവനും ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന പ്രകാശമൊത്തവനും ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നിയായ അവിടത്തെ ഞങ്ങളിപ്പോൾ നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

2 ത്വാമു തേ സ്വാഭുവഃ
ശുംഭന്ത്യശ്വരാധസഃ
വേതി ത്വാമുപസേചനീ വി വോ മദ
ഋജീതിരഗ്ന ആഹുതിർവ്വിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, സ്വ–ആഭുവഃ — സ്വപ്രകാശേന ദീപ്യമാനാഃ
അശ്വ–രാധസഃ — വ്യാപ്തധനാഃ
തേ ത്വാം ഉ ശുംഭന്തി — യജമാനാസ്ത്വാമേവ ശോധയന്തി, യജ്ഞേ ഹവിർഭിർദ്ദീപയന്തി
(കിഞ്ച) ഉപ–സേചനീ — തവോപരിക്ഷരണശീലാ
ഋജീതിഃ ആ–ഹുതിഃ — ഋജുഗമനാഹുതിഃ
വഃ മദേ ത്വാം വി വേതി — തവതൃപ്ത്യർത്ഥം വിശേഷേണ ഗച്ഛതി
വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, സ്വപ്രകാശത്താൽ തിളങ്ങുന്നവരും വ്യാപിച്ച ധനമൊത്തവരുമായ യജമാനന്മാർ അവിടുത്തെത്തന്നെയാണ് ശ്രദ്ധീകരിക്കുന്നത്, യജ്ഞത്തിൽ ഹവിസ്സുകളാൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നത്. അവിടുത്തെ മേൽ ഒഴിക്കപ്പെടുന്ന, നേരെവരുന്ന ആഹുതി, അവിടുത്തെ തൃപ്തിക്കായി എത്തുന്നു. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

3 ത്വേ ധർമ്മാണ ആസതേ
ജുഹൂഭിസ്സിഞ്ചതീരിവ
കൃഷ്ണാരൂപാണ്യർജ്ജുനാവിവോമദേ
വിശ്വാഅധിശ്രിയോധിഷേവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ധർമ്മാണഃ — യജ്ഞസ്യ ധാരയിതാരഃ,
ഋത്വിജഃ
ജുഹൂഭിഃ സിഞ്ചതീഃ-ഇവ — സമ്പൂർണ്ണാഹുതിഭിഃ ഹോമ
പാത്രൈഃ വൃഷ്ട്യുദകാനി യഥാ
പൃഥിവീം സേവന്തേ തദ്വൽ
ത്വേ ആസതേ — ത്വമേവോപാസതേ, സേവന്തേ
(ത്വം) കൃഷ്ണാ അർജ്ജുനാ
രൂപാണി — അസിതസിതജ്വാലാ
രൂപാണി ച
വിശ്വാഃ ശ്രിയഃ — സർവ്വാശ്ശോഭാഃ
വഃ വി മദേ — വിവിധസോമപാനജനിതായ
മദായ
അധി ധിഷേ — അധികം യഥാഭവതി തഥാ
ധാരയസി
വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം.—യജ്ഞധാരികളായ ഋത്വിക്കുകൾ ജൂഹുകളെന്ന ഹോമോപകരണങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള പൂർണ്ണാഹുതികളാൽ, മഴവെള്ളങ്ങൾ ഭൂമിയെ സേവിക്കുന്നപോലെ, അവിടുത്തെ ഉപാസിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് കറുത്തവയും വെളുത്തവയുമായി ജ്വാലാരൂപങ്ങളായ എല്ലാ ശോഭകളെയും സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള ഹർഷത്തിനുവേണ്ടി മികച്ചും ധരിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

4 യമഗ്നേമന്യസേരയിം
സഹസാവന്നമർത്യ
തമാനോവാജസാതയേവിവോമദേ
യജ്ഞേഷുചിത്രമാഭരാവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ അമർത്യ, സഹസാവൻ അഗ്നേ,	— അമരണധർമ്മൻ, ബലവന്നഗ്നേ, ത്വം
യം രയിം മന്യസേ	— യം ധനം വരിഷ്ഠമിതിജാനാസി
ചിത്രം തം ആ നഃ	— ചായനീയന്തം ധനമസ്മാകമാഭിമുഖ്യേന
വഃ	— യുഷ്മാകം സർവ്വേഷാംദേവാനാം
യജ്ഞേഷു വി മദേ	— സോമാദി ഹവിർജ്ജന്യായ മദായ
വാജ-സാതയേ ആ ഭര	— അന്നലാഭാർത്ഥമാഹര
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം.—അമരനും ബലവാനുമായ അഗ്നേ, യാതൊരു ധനത്തെ അവിടുന്ന് ശ്രേഷ്ഠമായിക്കരുതുന്നുവോ, കാമ്യമായ ആ ധനത്തെ ഞങ്ങൾക്കാഭിമുഖമായി, അവിടുന്നടക്കമുള്ള ദേവന്മാരായ നിങ്ങൾക്കുള്ള യജ്ഞങ്ങളിൽ സോമപാനം കൊണ്ടുള്ള ഹർഷത്തി

ന്നായും ഞങ്ങൾക്കന്നലാഭത്തിന്നായും, കൊണ്ടുതന്നാലും. അവിടുന്നു് മഹാനാകുന്നു.

5 അഗ്നിർജ്ജാതോഅഥർവ്വണാ
വിദദ്വിശ്വാനികാവ്യാ
ഭുവദ്ദൂതോവിവസ്വതോവിവോമദേ
പ്രിയോയമസ്യകാമ്യോവിവക്ഷസേ വ. 4

അന്വയം:—

അഥർവ്വണാ ജാതഃ	— ഏതന്നാമ്നർഷിണാ ജനിതഃ
അഗ്നിഃ വിശ്വാനി	
കാവ്യാ വിദൽ	— സമസ്താനി കാവ്യാനി, സ്തോത്രകർമ്മാണി വേത്തി
വിവസ്വതഃ ദൂതഃ ഭുവൽ	— യജമാനസ്യ ദേവാനാമാഹ്വാതാ ഭവതി
(കിഞ്ച) യമസ്യ പ്രിയഃ	
കാമ്യഃ	— ഇഷ്ടസ്സൻ കമനീയഃ, പ്രാർത്ഥനീയോ ഭവതി
(ഹേ അഗ്നേ ത്വം) വഃ	
മദേ വി	— യുഷ്മാകം സോമപാനജന്യ ഹർഷേ വിശേഷേണ രാജസി
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അഥർവ്വാവെന്ന ഋഷിയാൽ ഉല്പാദിപ്പിയ്ക്കപ്പെട്ട അഗ്നി എല്ലാ സ്തോത്രത്തെയുമറിയുന്നു. യജമാനന്നു് ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ, യമന്റെ പ്രിയനായി ഏവൎക്കും പ്രാർത്ഥനീയനാകുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള ഹർഷത്തിൽ അവിടുന്നു് നന്നായിശ്ശോഭിക്കുന്നു. അവിടുന്നു് മഹാനാകുന്നു.

6 ത്വാംയജ്ഞേഷ്വീളതേ

ഗ്നേപ്രയത്യധ്വരേ

ത്വംവസൂനികാമ്യാവിവോമദേ

വിശ്വാദധാസിദാശുഷേവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ത്വാം പ്ര-	
യതി അധ്വരേ	— പ്രവർത്തമാനേ യാഗേ
യജ്ഞേഷു	— യജനീയേഷു ഹവിഷ്ഷു സന്നേഷു സൽസു
ഈളതേ	— ഋത്വിഗ്യജമാനാസ്സ്തുവന്തി
(അപിച) ത്വം വിശ്വാ	
കാമ്യാ വസൂനി	— സർവ്വാണി കാമ്യാനി ധനാനി
ദാശുഷേ വഃ മദേ വി	
ദധാസി	— സോമാദി ഹവിർജ്ജന്യതൃപ്തൌ സത്യാം പ്രയച്ഛസി
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന, നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന യാഗത്തിൽ ഹോമിക്കേണ്ടും ഹവിസ്സുകളൊരുങ്ങവേ, ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ സ്തുതിക്കുന്നു. പിന്നെ, സോമാദി ഹവിസ്സുകൊണ്ടുള്ള തൃപ്തിയിൽ ഹവിർദ്ദാതാവായ യജമാനന്ന് എല്ലാ അഭിലഷണീയ ധനങ്ങളുമവിടുന്ന് കൊടുത്തരുളുന്നു. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

7 ത്വാംയജ്ഞേഷ്വൃത്വിജ

ഞ്ചാരുമഗ്നേനിഷേദിരേ

ഘൃതപ്രതീകമ്മനുഷോവിവോമദേ

ശുക്രഞ്ചേതിഷ്ഠമക്ഷഭിർവ്വിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, മനുഷഃ	— മനുഷ്യാഃ, യജമാനാഃ
ഋത്വിജം, ചാരും	— ഹോതൃനാമകം, രമണീയം
ഘൃത-പ്രതീകം	— ആജ്യാഹുതിപൃഷ്ഠമുഖം
ശുക്രം, അക്ഷ-ഭിഃ	
ചേതിഷ്ഠം ത്വാം	— ദീപ്തം, വ്യാപ്തൈസ്തേജോഭി രതിശയേന ജ്ഞാതാരം ത്വാം
വഃ വി മദേ	— തവ സോമാദിഹവിർജ്ജന്യ തൃപ്ത്യർത്ഥം
യജ്ഞേഷു നി സേദിരേ	— യാഗേഷു സ്ഥാപയന്തി
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, മനുഷ്യരായ യജമാനന്മാർ, ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്നവനും കാമ്യനും ഹോമിച്ച നെയ്യ് മുഖത്ത് പുരണ്ടവനും ദീപ്തിമാനും വ്യാപിച്ച തേജസ്സുകൾ കൊണ്ട് എല്ലാം കണ്ടറിയുന്നവനുമായ അവിടുത്തെ സോമാദിഹവിസ്സു കൊണ്ടുള്ള തൃപ്തിക്കായി യജ്ഞങ്ങളിൽ സ്ഥാപിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

8 അഗ്നേശുക്രേണശോചിഷോ
തപ്രഥയസേബൃഹൽ
അഭിക്രന്ദന്വൃഷായസേവിവോമദേ
ഗർഭധാസിജാമിഷുവിവക്ഷസേ വ. 5

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ബൃഹൽ	— മഹാംസ്ത്വം
ശുക്രേണ ശോചിഷാ	— ദീപ്തേന തേജസാ
ഉത പ്രഥയസേ	— വിസ്തീർണ്ണം യഥാതഥാ വി ഖ്യാതോ ഭവസി
(കിഞ്ച) അഭി-ക്രന്ദൻ	— ആഭിമുഖ്യേന യുദ്ധാർത്ഥം ശത്രു നാഹ്വയൻ

വൃഷ–യസേ — വൃഷഇവാചരസി
വഃ വി മദേ — യുഷ്മാകം സോമാദിഹവിർജന്യ ഹർഷേസഞ്ജാതേ സതി

(ത്വം മാദ്ധ്യമികസ്സൻ)
ജാമിഷു ഗർഭം ദധാസി — ബന്ധുഭൂതേഷോഷധിഷു വൃഷ്ടി ദ്വാരേണ ബീജലക്ഷണങ്ങൾഗർഭം ധാരയസി

വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം–അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടന്ന് തെളിഞ്ഞ തേജസ്സുകൊണ്ട് പരന്ന് പ്രഖ്യാതിയുററവനാകുന്നു പിന്നെ, ശത്രുക്കളെ പോർവിളിക്കുന്നവനായി, കൂററൻമൂരിപോലെപ്പെരുമാറുന്നു സോമാദി ഹവിസ്സുകൊണ്ടുള്ള ഹർഷമുണ്ടാവുമ്പോൾ അവിടന്ന് മാദ്ധ്യമികാഗ്നിയായി ബന്ധുക്കളായ സസ്യാദികളിൽ മഴയാകുന്ന ശുക്ലം സേചിച്ച് ഗർഭമുണ്ടാക്കുന്നു അവിടന്ന് മഹാനാകുന്നു

വർഗ്ഗം–6–7–8–ഇന്ദ്രപുത്രോവിമദഃ ഋഷിഃ പുരസ്താൽ ബൃഹത്യനുഷ്ടുപ്ത്രിഷ്ടുഭശ്ഛന്ദാംസി, ഇന്ദ്രോദേവതാ

1 കുഹശ്രുതഇന്ദ്രഃകസ്മിന്നദ്യ
ജനേമിത്രോനശ്രൂയതേ
ഋഷീണാംവായഃക്ഷയേ
ഗുഹാവാചർകൃഷേഗിരാ

അന്വയം –

അദ്യ ഇന്ദ്രഃ കുഹ ശ്രുതഃ? — അസ്മിന്ദിനേസകുത്ര സ്ഥാനേ വിശ്രുതഃ?
കസ്മിൻ ജനേ മിത്രഃ ന ശ്രൂയതേ? — സഖേവ പ്രഖ്യായതേ?
യഃ ഋഷീണാം ക്ഷയേ വാ — ഭൃഗ്വാദീനാമാശ്രമേവാ
ഗുഹാ വാ — അരണ്യേ ഗുഹായാം വാ
ഗിരാ ചർകൃഷേ? — സ്തുതിവാചാത്യത്ഥമാകൃഷ്യതേ?

അത്ഥം—ഇന്നിന്ദ്രനെവിടെയാണ് പ്രസിദ്ധനായിരിക്കുന്നതു്? ആരിലാണ് ചങ്ങാതിപോലെയിരുന്ന് കേശംവിക്കൊള്ളുന്നതു്? അവിടുന്ന് ഭൃഗു മുതലായ ഋഷിമാരുടെ ആശ്രമത്തിലോ, കാട്ടിൽ ഗുഹയിലോ സ്തുതിവചനത്താലാകർഷിയ്ക്കപ്പെടുന്നതു്?

2 ഇഹശ്രുതഇന്ദ്രോഅസ്മേഅദ്യ

സ്തവേവജ്ര്യൃചീഷിമഃ

മിത്രോനയോജനേഷ്വാ

യശശ്ചക്രേഅസാമ്യാ

അന്വയം:—

യഃ മിത്രഃ ന	— യഇന്ദ്രസ്സിഗ്ധഇവ
ജനേഷു അസാമി യശഃ	
ആ ചക്രേ	— സ്തോതൃജനേഷ്വസാധാരണാം കീർത്തിങ്കരോതി
(സഃ) ഇന്ദ്രഃ ഇഹ ശ്രുതഃ	— അസ്മിൻ യജ്ഞേ പ്രഖ്യാതഃ
അദ്യ വജ്രീ ഋചീഷമഃ	— വജ്രവാൻ സ്തുത്യാസമാനഗുണഃ
അസ്മേ ആ സ്തവേ	— അസ്മാഭിരാഭിമുഖ്യേന സ്തൂയതേ

അത്ഥം—ആർ ചങ്ങാതിപോലെ സ്തോതൃജനങ്ങളിൽ അസാധാരണ കീർത്തിയുള്ളവാകുന്നുവോ, ആ ഇന്ദ്രൻ ഈ യജ്ഞത്തിൽ പ്രഖ്യാതനാകുന്നു. വജ്രായുധനും സ്തുതിയോടു സമമായ ഗുണമിയന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഇപ്പോഠം നമ്മളാൽ നേരെ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു.

3 മഹോയസ്പതിശ്ശവസോഅസാമ്യാ

മഹോനൃമ്ണസ്യതൂതുജിഃ

ഭർത്താവജ്രസ്യധൃഷ്ണോഃ

പിതാപുത്രമിവപ്രിയം

അന്വയം:—

യഃ മഹഃ ശവസഃ പതിഃ — മഹതോബലസ്യേശ്വരഃ
അസാമി ആ മഹഃ
നൃമ്ണസ്യ — ആസമാപ്തേർമ്മഹതോധനസ്യ
ഋഭുജിഃ — സ്തോതൃഭ്യഃ പ്രേരകഃ
(കിഞ്ച) ധൃഷ്ണോഃ വജ്രസ്യ
ഭർത്താ — ധർഷകസ്യായുധസ്യ ധാരയിതാ
(സഃ ഇന്ദ്രഃ) പിതാ
പ്രിയം പുത്രം—ഇവ — പിതേപ്സിതം പുത്രമിവപാതു

അർത്ഥം—ആർ മഹത്തായ ബലത്തിന്നീശനാണോ ഒടുങ്ങാത്ത ധനം സ്തോതാക്കൾക്കെത്തിക്കുന്നവനാണോ, കടന്നാക്രമിക്കുന്ന വജ്രത്തെ ധരിക്കുന്നവനാണോ, ആ ഇന്ദ്രൻ, അച്ഛൻ ഇഷ്ടനായ മകനെയെന്നപോലെ നമ്മളെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

4 യുജാനോഅശ്വാവാതസ്യധുനീ
ദേവോദേവസ്യവജ്രിവഃ
സ്യന്താപഥാവിരുക്മതാ
സൃജാനസ്തോഷ്യധ്വനഃ

അന്വയം —

ഹേ വജ്രി-വഃ, ദേവഃ, — വജ്രവന്നിന്ദ്ര, ദ്യോതമാനസ്ത്വം
ദേവസ്യ വാതസ്യ ധുനീ — വായോരപി ശീഘ്രഗമനൌ
വിരുക്മതാ പഥാ
സ്യന്താ — വിരോചനവതാ മാർഗ്ഗേണ ഗച്ഛന്തൌ
അശ്വാ യുജാനഃ — ഹരിനാമകാവശ്വൌ സ്വരഥേയോജയൻ
അധ്വനഃ സൃജാനഃ — ഋജൂ ഗമനമാർഗ്ഗാനുല്പാദയൻ
സ്തോഷി — സതതം സ്തൂയസേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ വജ്രവാനായ ഇന്ദ്ര, പ്രകാശമാനനായ അവിടുന്ന് ദേവനായ വായുവിനേക്കാൾ വേഗത്തിലോടുന്നവ

യും തെളിഞ്ഞ വഴിയിലൂടെ പോകുന്നവയുമായ ഹരികളെന്ന കുതിരകളെ സ്വന്തം തേരിൽപ്പൂട്ടി പോക്കളത്തിൽ പോംവഴികളുണ്ടാക്കുന്നവനായി എപ്പോഴും സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു.

5 ത്വന്ത്യാചിദ്വാതസ്യാശ്വാഗാ

ഋജ്രാത്മനാവഹധ്യൈ

യയോർദ്ദേവോനമർത്ത്യോ

യന്താനകിർവ്വിദായ്യഃ വ. 6

അന്വയം:—

യയോഃ യന്താ	— നിയന്താ
ദേവഃ ന, മർത്ത്യഃ	— കശ്ചിദപി ദേവഃ, കശ്ചിദപി മനുഷ്യോനാസ്തി
നകിഃ വിദായ്യഃ	— നകശ്ചിദപി യയോർബ്ബലസ്യ ജവസ്യവാവേത്താ
(ഹേ ഇന്ദ്ര,) ത്വം വാതസ്യ ചിൽ	— വായോർബ്ബലേന ജവേന ച യുക്തൌ
ഋജ്രാ ത്യാ അശ്വാ	— ഋജുഗാമിനൌ താവശ്വൌ
ത്മനാ വഹധ്യൈ	— ആത്മനൈവ, സാരഥി നിരപേക്ഷേണ വഹനാർത്ഥം
ആ അഗാഃ	— ആഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛസി

അർത്ഥം—ഇരു കുതിരകളേവയുടെ നിയന്താവായി ഒരു ദേവനും മനുഷ്യനുമില്ലയോ അവയുടെ ബലവും വേഗവുമറിയുന്നവനായി ഒരുത്തനുമില്ലയോ, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, വായുവിന്റെ ബലവും വേഗവുമുറ്റ, നേരെ പായുന്ന ആ കുതിരകളെ അവിടുന്ന് സ്വയം, സാരഥിയെക്കൂട്ടാതെ വഹനത്തിന്ന് പ്രാപിക്കുന്നു, നേരെ കൊണ്ടുനടക്കുന്നു.

6 അധഗ്മന്തോശനാപൃച്ഛതേവാ
ങ്കദർത്ഥാനആഗൃഹം
ആജഗ്മഥുഃപരാകാ
ദ്ദിവശ്ചഗ്മശ്ചമർത്ത്യം.

അന്വയം –

(ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നീ,) അധ — യജ്ഞസമാപ്ത്യനന്തരം
ഗ്മന്താ വാം — സ്വസ്ഥാനം ഗച്ഛന്തൌ യുവാം
ഉശനാ പൃച്ഛതേ — ഭാർഗ്ഗവഃ ഋഷിഃ പൃച്ഛതിസ്മ
(യുവാം) കൽ–അർത്ഥാ — കദർത്ഥൌ, കിംപ്രയോജന വന്തൌ സന്തൌ
നഃ ഗൃഹം പരാകാൽ — അസ്മദീയം യജ്ഞഗൃഹം ദൂരാൽ
ആ ജഗ്മഥുഃ? — ആഗതവന്തൌസ്ഥഃ?
ദിവഃ ച ഗ്മഃ ച — ദ്യുലോകാൽ ഭൂലോകാച്ച
മർത്ത്യം ആ? — മനുഷ്യമാം പ്രത്യാഗതവന്തൌ?
(യുവയോരാഗമനമസ്മദനുഗ്രഹാർത്ഥമേവ, ന സ്വാർത്ഥം)

അർത്ഥം–അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ യജ്ഞംകഴിഞ്ഞു സ്വസ്ഥാനത്തേക്ക് മടങ്ങുന്ന നിങ്ങളോട് ഭാർഗ്ഗവനായ ഉശനസ്സെന്ന ഋഷി ചോദിച്ചുവല്ലൊ 'നിങ്ങൾ എന്തുകാര്യത്തിന്നാണ്, പ്രയോജനത്തിനുവേണ്ടിയാണ് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ ദൂരത്തുനിന്ന് വന്നതു്? ദ്യോവിൽ നിന്നും ഭൂവിൽനിന്നും മനുഷ്യനായ എന്നെ പ്രാപിച്ചതു്? (നിങ്ങളുടെ വരവ് എന്നെ അനുഗ്രഹിപ്പാൻ മാത്രമാണ്, സ്വന്തം കാര്യത്തിന്നല്ല)

7 ആനഇന്ദ്രപൃക്ഷസേ
സ്മാകംബ്രഹ്മോദ്യതം
തത്ത്വായാചാമഹേവ
ശ്ശുഷ്ണംയദ്ധന്നമാനുഷം.

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, നഃ ഉൽ–യതം	— (ന ഇതി തൃതീയാൎത്ഥേ ഷഷ്ഠീ) അസ്മാഭിർദ്ദത്തം
അസ്മാകം ബ്രഹ്മ	— അസ്മദീയം ഹവിരന്നം
ആ വൃക്ഷസേ	— ആത്മസ്യേരാത്മനാ സംപച്യ്യ, ആക്ഷേയ
(കിഞ്ചവയമപി)	
ത്വാ തൽ	— യദുൽകൃഷ്ടം തദന്നം ത്വാം
അവഃ യാചാമഹേ	— തദ്രക്ഷണഞ്ച പ്രാൎത്ഥയാമഹേ
യൽ ശുഷ്മം അമാനുഷം	
ഹൻ	— യൽ ബലം മനുഷ്യാദന്യം രാക്ഷസാദികം ഹന്തി തദുൽകൃഷ്ടം ബലഞ്ച യാചാമഹേ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടേക്കർപ്പിക്കപ്പെട്ട ഞങ്ങളുടെ ഹവിരന്നം മതിയാവോളമുണ്ടുകൊണ്ടാലും. പിന്നെ ഞങ്ങളുൽകൃഷ്ടമായ അന്നമവിടുത്തോടു യാചിക്കുന്നു. രക്ഷണവും യാചിക്കുന്നു. അതുപോലെ മനുഷ്യേതരരായ രാക്ഷസാദികളെ ഹനിക്കുന്ന ഉത്തമബലവും യാചിക്കുന്നു.

8 അകൎമ്മാദസ്യുരഭിനോഅമന്തു
രന്യവ്രതോഅമാനുഷഃ
ത്വന്തസ്യാമിത്രഹൻ
വധ്ദ്ദാസസ്യദംഭയ

അന്വയം:—

ഹേ അമിത്ര–ഹൻ,	— ശത്രൂണാം ഹന്തരിന്ദ്ര,
(യഃ) അകൎമ്മാ ദസ്യുഃ	— അവിദ്യമാനയാഗാദികൎമ്മാ, ഉപക്ഷയിതാ
അഭി നഃ അമന്തുഃ	— ആഭിമുഖ്യേനാസ്മാനവമന്താ, അഭിഭവിതാ
അന്യ–വ്രതഃ	— ശ്രുതിസ്മൃതിവ്യതിരിക്തകൎമ്മാ
ത്വം തസ്യ ദാസസ്യ	— ഉപക്ഷയിതുഃ
വധഃ ദംഭയ	— ഹന്താസൻ ശത്രും ഹിന്ധി

അർത്ഥം—ശത്രുഹന്താവായ ഇന്ദ്ര, ഏവൻ യാഗാദികർമ്മ നുഷ്ഠിക്കാത്തവനും ദ്രോഹിയും ഞങ്ങളെ നേരെ അവമാനിക്കുന്നവനും കീഴടക്കുന്നവനും, ശ്രുതിസ്മൃതി വിരുദ്ധമായ കർമ്മമൊത്തവനും അസുരപ്രകൃതിയുമാണോ, അവിടുന്ന് ആ ദ്രോഹിയുടെ ഹന്താവായി, അവനെ ഹിംസിച്ചാലും, നശിപ്പിച്ചാലും

9 ത്വന്നഇന്ദ്രശൂരശൂരൈ

രുതത്വോതാസോബർഹണാ

പുരുത്രാതേവിപൂർത്തയോ

നവന്തക്ഷോണയോയഥാ

അന്വയം—

ഹേ ശൂര, ഇന്ദ്ര, ത്വം

ശൂരൈഃ നഃ	— മരുത്ഭിസ്സഹിതസ്സന്നസ്മാൻ പാഹി
ഉത ത്വാ—ഊതാസഃ	— ത്വയാ രക്ഷിതാവയം
ബർഹണാ	— പരിബർഹണായാം, ശത്രൂണാം ഹിംസായാം സമർത്ഥാഭവേമ
(കിഞ്ച) തേ പൂർത്തയഃ	— കാമാനാം പൂരണാനി, അഭിലഷിതാർത്ഥപ്രദാനാനി
ക്ഷോണയഃ യഥാ	— മനുഷ്യായഥാ, സ്വകീയം സ്വകീയം സ്വാമിനം സേവാർത്ഥം വ്യാപ്നുവന്തി, തദ്വൽ
പുരു—ത്രാ വി നവന്ത	— ബഹൂൻ സ്തോതൄൻ വിവിധം പ്രാപ്നുവന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ വിക്രമിയായ ഇന്ദ്ര, ശൂരന്മാരായ മരുത്തുക്കളോടുകൂടിയവനായി ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും പിന്നെ, അവിടുന്നാൽ രക്ഷിതരായ ഞങ്ങൾ ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്നതിൽ ശക്തരാകുമാറാകട്ടെ. അവിടത്തെ അഭീഷ്ടപൂരണങ്ങൾ, അപേക്ഷിതാർത്ഥപ്രദാനങ്ങൾ, മനുഷ്യർ സ്വന്തംസ്വന്തം സ്വാമിയെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, വളരെ സ്തോതാക്കളെ പലപാടും വ്യാപിക്കുന്നു.

10 ത്വന്താന്വൃത്രഹത്യേചോദയോനൄൻ

കാപ്പ്ാണേശ്ശൂരവജ്രിവഃ

ഗുഹായദീകവീനാം

വിശാന്നക്ഷത്രശവസാം

വ. 7

അന്വയം:—

ഹേ വജ്രി–വഃ, ശൂര, യദി കവീനാം,	— വജ്രധര, ശൌര്യോപേതേന്ദ്ര,
നക്ഷത്ര—ശവസാം	— യദാത്വം മേധാവിനാം, ദേവാൻ പ്രതിഗച്ഛൽ സ്തോതൃബലാനാം
വിശാം ഗുഹാ	— സ്തോതൃജനാനാം സംബന്ധീനി ഗൂഢാനി, ഗുണൈസ്സംവൃതാനി സ്തോത്രാണി ശൃണോഷി
(തദാ) ത്വം കാപ്പ്ാണേ	— കൃപണഃ അസിഃ തേനസാദ്ധ്യം യുദ്ധങ്കാപ്പ്ാണം, തസ്മിൻ
വൃത്ര-ഹത്യേ നൄൻ താൻ	— ശത്രുഹനനാത്ഥന്നേതൄന്മരുൽ ഗണാൻ
ചോദയഃ	— ചോദയസി, പ്രേരയസി

അത്ഥം—വജ്രധരനും ശൂരനുമായ ഇന്ദ്ര, അവിടന്നു് മേധാവികളും, ദേവന്മാരിലെത്താൻ പോന്ന സ്തോത്രബലമുള്ളവരുമായ സ്തോതാക്കളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഗൂഢങ്ങളായി, ഗുണപൂൎണ്ണങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങൾ കേൾക്കുമ്പോൾ, വാൾ പയററിൽ ശത്രുഹനനത്തിന്നു് നേതാക്കളായ ആ മരുൽഗണങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു

11 മക്ഷൂതാതഇന്ദ്രദാനാപ്ന്സ

ആക്ഷേണേശ്ശൂരവജ്രിവഃ

യദ്ധശുഷ്ണസ്യദംഭയോ

ജാതംവിശ്വംസയാവഭിഃ

അന്വയം'—

ഹേ ശൂര, വജ്രി-വഃ,

ഇന്ദ്ര, — വിക്രാന്ത, വജ്രവന്നിന്ദ്ര

ദാന-അപ്നസഃ — ദാനകർമ്മണാം സ്തോതൄണാം സതതമഭീഷ്ടഫലപ്രദസ്യ

തേ യൽ മക്ഷു

ആകഷാണേ — തവസ്വഭൂതാനി യാനി അവിളം ബിതാനി, ക്ഷിപ്രകരണയുക്താനി, യോദ്ധൃഭിർവ്യാപനേ ത്വയ്യവസ്ഥിതാനി

താ — താനി കർമ്മാണി സ്തോതാരഃ സ്തുവന്തി

സയാവ-ഭിഃ — സഹയാത്രഭിർമ്മരുദ്ഭിസ്സഹിതസ്ത്വം

ശുഷ്ണസ്യ വിശ്വം ജാതം — തന്നാമകസ്യാസുരസ്യ സർവ്വമപ്യപത്യജാതം

ദംഭയഃ ഹ — അദംഭയഃ, ഹിംസിതവാനസി ഖലു

അർത്ഥം—വിക്രമിയും വജ്രിയുമായ ഇന്ദ്ര, ദാനകർമ്മാക്കളായ സ്തോതാക്കാൾക്ക് എപ്പോഴുമഭീഷ്ടമേകുന്ന അവിടുത്തെ വേഗവത്തുകളും, ഭടന്മാരാൽ വ്യാപിയ്ക്കപ്പെടുന്നവയും അവിടുന്നിൽ നിലനില്ക്കുന്നവയുമായ ആ കർമ്മങ്ങളെ, സ്തോതാക്കാൾ സ്തുതിക്കുന്നു. ഒപ്പം നടക്കുന്ന മരുത്തുക്കളോടു ചേർന്ന അവിടുന്ന് ശുഷ്ണനെന്ന അസുരന്റെ സന്തതിസമൂഹത്തെ മുടിച്ചുവല്ലൊ.

12 മാകുധ്ര്യഗിന്ദ്രശൂരവസ്വീ

രസ്മേ ഭൂവന്നഭിഷ്ടയഃ

വയംവയന്ത ആസാം

സുമ്നേസ്യാമവജ്രിവഃ

അന്വയം:—

ഹേ ശൂര, വജ്രി–വഃ, ഇന്ദ്ര,	— വിക്രാന്ത, വജ്രിന്നിന്ദ്ര,
അസ്മേ വസ്വീഃ	— അസ്മാകം സ്വഭൂതാഃ, മഹത്യഃ
അഭിഷ്ടയഃ	— അഭീപ്സിത പ്രാർത്ഥനാഃ
അകുധ്ര്യക് മാ ഭുവൻ	— കുത്സിതാ വിഫലാമാ ഭുവൻ
(കിന്തർഹി) തേ വയം— വയം ആസാം സുമ്നേ സ്യാമ	— ഋത്വിഗ്യജമാനാസ്സർവ്വേ വയം അഭീപ്സിതാനാം സുഖേ തവ പ്രസാദാൽ, ഭവേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ വിക്രമിയും വജ്രവാനുമായ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളുടെ സ്വന്തം പെരിയ അഭീഷ്ടപ്രാർത്ഥനകൾ കേട്ടററവയും വിഫലങ്ങളുമാവരുത്. ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാരായ ഞങ്ങളെല്ലാം ആ പ്രാർത്ഥിതങ്ങളുടെ സുഖത്തിൽ അവിടത്തെ പ്രസാദത്താൽ ഭവിയ്ക്കാവൂ.

13 അസ്മേതാതഇന്ദ്രസന്തുസത്യാ
ഹിംസന്തീരുപസ്പൃശഃ
വിദ്യാമയാസാംഭുജോ
ധേനൂനാന്നവജ്രിവഃ

അന്വയം:—

ഹേ വജ്രി–വഃ, ഇന്ദ്ര,	— വജ്രവന്നിന്ദ്ര,
യാസാം ഭുജഃ	— സ്തുതീനാം സംബന്ധിനോ ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടാൻ ഭോഗാൻ
ധേനൂനാം ന വിദ്യാമ	— ക്ഷീരാദിഭോഗാൻ യഥാ ഗോസ്വാമീ ലഭതേ, തദ്വദ്വയം ലഭേമഹി
അസ്മേ താ ഉപ–സ്പൃശഃ	— അസ്മാകം സ്വഭൂതാ താഃ സ്തുതയഃ

തേ സത്യാ സന്തു — തവപ്രസാദാൽ സത്യാഃ,
സത്യഫലാഭവന്തു

(അപിച) അഹിംസന്തീഃ — ത്വാമഹിംസത്യഃ, അനാദേ
ജയന്ത്യോഭവന്തു

അത്ഥം—അല്ലയോ വജ്രിയായ ഇന്ദ്ര, സ്തുതികളേവക്ക് ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടങ്ങളായ ഭോഗങ്ങളെ, പശുവിന്റെ ഉടമസ്ഥന് പാൽ മുതലായവ കിട്ടുന്നപോലെ, ഞങ്ങൾ നേടുന്നവോ, ഞങ്ങളുടെ ആ സ്തുതികൾ അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ സത്യഫലങ്ങളാവട്ടെ അവിടുത്തെ അലട്ടാത്തവ, അവിടേയ്ക്കു മനസ്സിലുദ്വേഗമുണ്ടാക്കാത്തവയാവട്ടെ

14 അഹസ്തായദപദീവർദ്ധതക്ഷാ

ശചീഭിർവേദ്യാനാം

ശുഷ്ണംപരിപ്രദക്ഷിണിത്

വിശ്വായവേനിശിശ്നഥഃ

അന്വയം —

(ഹേ ഇന്ദ്ര) യത് ക്ഷാഃ — യദാ ഭൂമിഃ

അഹസ്താ അപദീ — ഹസ്തരഹിതാ, പാദവജ്ജിതാ,
അമനുഷ്യ കർമ്മകാ

വേദ്യാനാം — സ്തോത്രയോഗ്യാനാം തൽപ്രവൃത്തീ
നാമ്ദേവാനാം
സംബന്ധിഭിഃ

ശചീഭിഃ വർദ്ധത — കർമ്മഭിരവർദ്ധത, ധനധാന്യാ
ദിഭിസ്സമൃദ്ധാ

(തദാത്വം) പരി പ്ര–
ദക്ഷിണിത് — പരിവേഷ്ട്യ, പ്രദക്ഷിണം യഥാ
തഥാസ്ഥിതം

ശുഷ്ണം — തന്നാമകമസുരം

വിശ്വ–ആയവേ — ഏതദാഖ്യസ്യോർവ്വശേയ
രാജേണാത്ഥായ

നി ശിശ്നഥഃ — നിതരാം താഡിതവാനസി

അത്ഥം-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഭൂമി, കശ്യം കാലുമില്ലാതെ മനുഷ്യേതര കർമ്മംപൂണ്ട്, സ്തുത്യർഹരായ അവിടത്തെപ്പോലുള്ള ദേവന്മാരുടെ കർമ്മങ്ങളാൽ വർദ്ധിച്ചപ്പോഴും, ധനധാന്യസമൃദ്ധമായപ്പോഴും, അവിടന്ന് ഭൂമിയെച്ചുററി പ്രദക്ഷിണമായി നിന്ന്, ശുഷ്ണനെന്ന അസുരനെ, വിശ്വായു എന്ന ഉർവ്വശീപുത്രനായ രാജാവിന്നുവേണ്ടി ഏററവും പ്രഹരിച്ച കീഴമർത്തി.

15 പിബാപിബേദിന്ദ്രശൂരസോമം

മാരിഷണ്യോവസവാനവസുസ്സൻ

ഉതത്രായസ്വഗൃണതോമഘോനോ

മഹശ്ചരായോരേവതസ്കൃധീനഃ വ. 8

അന്വയം:-

ഹേ ശൂര, വസവാന, ഇന്ദ്ര,	— വിക്രാന്ത, വസൂനാം, ധനാനാമാനേതരിന്ദ്ര
(ത്വമഭിഷുതം) സോമം ഇൽ പിബ-പിബ	— അതിശീഘ്രം യാഗകാലാതിപാതോയാവന്ന, താവൽ പിബ
(ത്വം) വസുഃ സൻ മാ രിഷണ്യഃ	— പ്രശസ്തസ്സൻ, യാഗകാലാതിക്രമജനിതദോഷേണാസ്മാൻ മാ ഹിംസീഃ, പ്രശസ്തസ്യതവ കമ്മവൈഗുണ്യേന ഹിംസിതുമയുക്തം
ഉത ഗൃണതഃ	— അപി ച ത്വാം സ്തുവതസ്തോതൄൻ
മഘോനഃ ത്രായസ്വ	— ഹവിരന്നവതോയജമാനാംശ്ച പ്രമാദജനിതകമ്മവൈഗുണ്യാൽ പാലയസ്വ
(കിഞ്ച) മഹഃ രായഃ	— മഹതാധനേന (തൃതീയാർത്ഥേ ഷഷ്ഠീ)
നഃ രേവതഃ കൃധി ച	— അസ്മാൻ ധനവതഃ കുരു ച

അത്ഥം-വിക്രമിയും ഉപാസകക്ക് ധനങ്ങളെത്തിക്കുന്നവനായ ഇന്ദ്ര, അവിടന്ന് സംസ്കരിച്ച സോമം യാഗകാലം കഴി

യുംമുമ്പ് വേഗം കടിച്ചാലും. അവിടന്ന് പ്രശസ്തനായിട്ട്, യാഗകാലം കഴിഞ്ഞുവെന്ന കർമ്മലോപദോഷം കൊണ്ട് ഞങ്ങളെ കഴക്കരുതേ. അവിടേക്ക വരുന്ന കർമ്മദോഷംകൊണ്ട് (അവിടത്തെ അമാന്തംകൊണ്ടുവരുന്ന ദോഷത്താൽ) ഞങ്ങളെ ദ്രോഹിക്കുന്നതു യുക്തമല്ലല്ലോ. പിന്നെ, അവിടത്തെപ്പുകഴ്ത്തുന്ന സ്തോതാക്കളെയും ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനന്മാരെയും, (അറിയാതെ വന്ന) കർമ്മലോപദോഷത്തിൽനിന്ന് രക്ഷിച്ചാലും. കൂടാതെ മഹത്തായ ധനംകൊണ്ട് ഞങ്ങളെ സമ്പന്നരാക്കിയാലും.

വർഗ്ഗം—9—ത്രിഷ്ടുബഭിസാരിണീ ജഗത്യശ്ഛന്ദാംസി

1 യജാമഹഇന്ദ്രംവജ്രദക്ഷിണം
ഹരീണാംരഥ്യം൧വിവ്രതാനാം
പ്രശ്മശ്രുദോധുവദൂർധ്വഥാഭൂ
ദ്ഭിസേനാഭിർദ്ദയമാനോവിരാധസാ

അന്വയം:—

വജ്ര-ദക്ഷിണം വി-വ്രതാനാം ഹരീണാം	— വജ്രോദക്ഷിണേഹസ്തേയസ്യ, ത
രഥ്യം	— രഥവഹനാദിവിവിധകർമ്മണാമശ്വാനാമാനേതാരം
ഇന്ദ്രം യജാമഹേ	— സോമലക്ഷണൈർഹവിർഭിർവ്വയ പൂജയാമഃ
(സസോമപാനാനന്തരം) ശ്മശ്രു ദോധുവൽ	— ശ്മശ്രൂണി പുനഃപുനർധൂനാനസ്സ
ഊർധ്വ-ഥാ പ്ര ഭൂൽ	— ഊർധ്വം പ്രാദുരഭൂൽ
(കിഞ്ച) സേനാഭിഃ വി ദയമാനഃ	— മരുദാദിഭിസ്വകീയൈസ്സൈന്യൈർവ്വിവിധം ശത്രൂൻ ഹിംസൻ
രാധസാ വി	— (ദ്വിതീയാർത്ഥേ തൃതീയാ) രാധനം വിവിധം സ്തോതൃഭ്യോ ദദാതി

അർത്ഥം—വലത്തുകയ്യിൽ വജ്രമേന്തിയവനും, തേർവലിയ്ക്കൽ മുതലായി പല കർമ്മങ്ങളോടും കൂടിയ ഹരികളെന്ന കുതിരകളെ കൊണ്ടുനടക്കുന്നവനുമായ ഇന്ദ്രനെ സോമഹവിസ്സിനാൽ നാം യജിയ്ക്കുന്നു, പൂജിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് സോമപാനത്തിന്നുശേഷം മീശ വീണ്ടും വീണ്ടും തട്ടിക്കൊണ്ട് ഉയർന്നുനിന്നു. പിന്നെ, മരുത്തുക്കൾ മുതലായ സ്വന്തം സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി പലപല ശത്രുക്കളെ അമർത്തി. സ്തോതാക്കൾക്ക് ധനം പലപാട് കൊടുക്കുന്നു.

2 ഹരീന്ന്വസ്യയാവനേവിദേവ

സ്വിന്ദ്രോമഘൈർമ്മഘവാവൃത്രഹാഭുവൽ

ഋഭുർവ്വാജഋഭുക്ഷാഃപത്യതേശവോ

വക്ഷ്ണൌമിദാസസ്യനാമചിൽ

അന്വയം:—

അസ്യ യാ ഹരീ വനേ വസു ന വിദേ	— ഇന്ദ്രസ്യ യൌ ഹരീ അരണ്യേ യവസലക്ഷണധനം ക്ഷിപ്രം ലഭേതേ
(താഭ്യാം ഹരിഭ്യാം) മഘൈഃ	— ധനൈർന്നിമിത്തഭൂതൈഃ
മഘ–വാ ഇന്ദ്രഃ വൃത്ര–ഹാ ഭുവൽ	— ധനവാനിന്ദ്രോമേഘഹന്താ ഭവതി
(അപിച) ഋഭുഃ, വാജഃ ഋഭുക്ഷാഃ	— ദീപ്തഃ, ബലവാൻ, മഹാനിന്ദ്രഃ
ശവഃ പത്യതേ	— ബലസ്യേഷ്ടേ
(അഹമപിതസ്യ പ്രസാദാൽ) ദാസസ്യ	— ഉപക്ഷപയിതവ്യസ്യ ശത്രോഃ
നാമ ചിത് അവ ക്ഷ്ണൌമി	— നാമധേയമപ്യവഹന്മിനാശയാമി

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രൻെറ ഹരികളെന്ന ഇരുകുതിരകൾ കാട്ടിൽ പുല്ലാകുന്ന ധനം നേടുന്നു. ആ കുതിരകൾക്ക് സസ്യാദിധന

ങ്ങളം ഉണ്ടാവാൻ വേണ്ടി ധനവാനായ ഇന്ദ്രൻ മേഘം പിളക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്നു. ഞാനും അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ ഒടുക്കേണ്ടും ശത്രുവിന്റെ പേർ കൂടി നശിപ്പിക്കുന്നു.

3 യദാവജ്രംഹിരണ്യമിദഥാരഥം

ഹരീയമസ്യവഹതോവിസൂരിഭിഃ

ആതിഷ്ഠതിമഘവാസനശ്രുത

ഇന്ദ്രോവാജസ്യദീർഘശ്രവസസ്പതിഃ

അന്വയം:—

യദാ ഹിരണ്യം വജ്രം	— യദേന്ദ്രോ ഹിതരമണീയം സ്വകീയമായുധം ഗൃഹ്ണാതി
അഥ ഇത് അസ്യ ഹരീ യം	
രഥം വഹതഃ	— ഗന്തവ്യപ്രദേശം പ്രാപയതഃ
സന—ശ്രുതഃ	— ചിരപ്രഖ്യാതഃ
ദീർഘ—ശ്രവസഃ വാജസ്യ	
പതിഃ	— ബഹുകീർത്തേരന്നസ്യ സ്വാമീ
മഘ—വാ ഇന്ദ്രഃ സൂരി—ഭിഃ	— ധനവാൻ സ്തോതൃഭിഃ, കുത്സാദിഭിസ്സഹിതം രഥം
വി ആ തിഷ്ഠതി	— വിശേഷേണ ആരോഹതി

അർത്ഥം—സ്വർണ്ണവർണ്ണമായ വജ്രായുധം എപ്പോഴിന്ദ്രൻ കൈക്കൊള്ളുമോ, അപ്പോഴുംതന്നെ അവിടുത്തെ ഹരികളെന്ന കുതിരകൾ യാതൊരു തേരിനെ എത്തേണ്ടിടത്തെത്തിയ്ക്കുന്നുവോ, പണ്ടുകാലം മുതല്ക്കേ പ്രസിദ്ധനും കേൾവിപ്പെട്ട അന്നത്തിന്റെ സ്വാമിയും ധനവാനുമായ ഇന്ദ്രൻ സ്തോതാക്കളായ കുത്സൻ മുതലായവരോടുകൂടി ആ തേരിലാണ് കയറിയത്.

4 സോചിന്നുവൃഷ്ടിര്യൂഥ്യാ സ്വാസചാ

ഇന്ദ്രശ്മശ്രൂണിഹരിതാഭിപ്രുഷ്ണുതേ

അവവേതിസുക്ഷയംസുതേമധു

ദിദ്ധൂനോതിവാതോയഥാവനം

അന്വയം:—

(യാമഹതീവൃഷ്ടിരസ്തി)

സോ വൃഷ്ടിഃ	— സാ വൃഷ്ടിഃ
ന ചിൽ	— (ചിദിത്യുപമാർത്ഥേ) യഥാ സർവ്വം സിഞ്ചതി തഥാ
ഇന്ദ്രഃ സ്വാ യൂഥ്യാ സചാ	— സ്വാനി യൂഥാനി മരുദാദീനി, തൈസ്സഹ
ശ്മശ്രൂണി ഹരിതാ	— ഹരിദ്വർണ്ണേന സോമേന
അഭി പ്രുഷ്ണുതേ	— ആഭിമുഖ്യേന സ്ഥിതാഃ ക്ഷിപ്രം സിഞ്ചതി, സോമം പായയതി, പിബതി ച
(അപിച) സു-ക്ഷയം	
അവ വേതി	— ശോഭനം യജ്ഞഗൃഹമഭിഗച്ഛതി
(ഗത്വാച) സുതേ	— സോമേഭിഷുതേ സതി
മധു	— മധുരരസോപേതം സോമം പീത്വാ
വാതഃ യഥാ വനം ഉൽ	
ഇൽ ധൂനോതി	— വായുർവ്വനമിവ സ്വശരീര മുൽക്കമ്പയതി

അർത്ഥം—യാതൊരു പെരുത്ത മഴയുണ്ടോ, ആ മഴ എല്ലാററിനെയും നനസ്സുന്നപോലെ, ഇന്ദ്രൻ മരുത്തുക്കരം മുതലായ സ്വന്തം കൂട്ടരൊത്തു പച്ചനിറമുററ സോമച്ചാറിനാൽ താടിമീശകരം നനസ്സുന്നു, സോമം കൂട്ടരെക്കൊണ്ടു കടിപ്പിക്കുന്നു, താൻ കടിക്കുന്നു. നല്ല യജ്ഞഗൃഹത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അവിടെച്ചെന്നു് സോമം സംസ്കരിക്കവേ, *മധുരമായ രസം കുടിച്ചു്, വായു കാടിനെ ഇളക്കുന്നപോലെ*, സ്വശരീരമിട്ടു കലുക്കുന്നു.

5 യോവാചാവിവാചോമൃധ്രവാചഃ

പുരുസഹസ്രാശിവാജഘാന

തത്തദിദസ്യപൌംസ്യംഗൃണീമസി

പിതേവയസ്തവിഷീംവാവൃധേശവഃ

അന്വയം:–

യഃ വാചാ	— 'വാങ്മാത്രേണൈവ
വി–വാചഃ	— വിവിധവാചശ്ശത്രൂൻ
മൃധ്ര–വാചഃ	— ഹിംസിതവാചഃ കർവ്വതി
അശിവാ	— അശിവാനി, അസുഖകരാണി, ദുഃഖകരാണി
പുരു സഹസ്രാ ജഘാന	— പുത്രാണി സഹസ്രാണി ഹന്തി
(അപിച) യഃ പിതാ–	
ഇവ	— യഥാപിതാ പുത്രസ്യ
തവിഷീം	— ബലമന്നപ്രദാനൈർവ്വദ്ധയതി തഥാ

(വൃഷ്ടിദ്വാരേണ സർവ്വസ്യ ജഗതഃ സമസ്തസ്യ ഭൂതജാതസ്യ)

ശവഃ വവൃധേ	— ബലം വദ്ധയതി
അസ്യ തൽ–തൽ ഇൽ	
പൌംസ്യം	— തത്തദേവ പുംസ്ത്വം, ബലം
ഗൃണീമസി	— വയം സ്തുമഃ

അർത്ഥം:–ആർ വാക്കുമാത്രംകൊണ്ടു്, വിവിധ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു് ജല്പിക്കുന്ന ശത്രുക്കളെ വാക്കുമുറിഞ്ഞവർ (വാഗിന്ദ്രിയമായ നാവു് മുറിക്കപ്പെട്ടവർ) ആക്കുന്നുവോ, ദ്രോഹകാരികളായ വളരെ ആയിരങ്ങളെ ഹനിക്കുന്നുവോ, അവർ അച്ഛൻ മകന്നു ദാനങ്ങളാൽ ബലം വദ്ധിപ്പിക്കുന്നപോലെ, മഴവഴിക്കു് ജഗത്തിന്നു മുഴുവൻ ശക്തി വളർത്തുന്നുവോ, ആ ഇന്ദ്രന്റെ ആ കർമ്മത്തിനെത്തന്നെ, ആ പൌരുഷത്തെത്തന്നെ നാം സ്തുതിക്കുന്നു.

6 സ്തോമന്തഇന്ദ്രവിമദാഅജീജന

ന്നപൂർവ്യംപുരുതമംസുദാനവേ

വിദ്മാഹ്യസ്യഭോജനമിനസ്യ

യദാപശുന്നഗോപാഃ കരാമഹേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ

സു–ദാനവേ — ത്വദ്യേം ശോഭനദാനസ്യാത്ഥായ

വി–മദാഃ അപൂർവ്വ്യം

പുരു–തമം — വയമന്യൈഃ പൂർവ്വമകൃതം, നാനാപ്രകാരോപേതം

സ്തോമം അജീജനൻ — സ്തോത്രങ്ങ്കൃതവന്തഃ

ഹി ഇനസ്യ അസ്യ — യസ്മാൽ ഈശ്വരസ്യേദൃശസ്യ തവ

യൽ ഭോജനം വിദ്മ — യദ്ധനമസ്തീതി വയഞ്ജാനീമഃ

(യസ്മാൽ) പശ്രും ന

ഗോപാഃ — യഥാ ഗോപാലോധേനു മാഹ്വയൻ സ്വസ്വാഭിമുഖീങ് കരോതി തദ്വൽ

ആ കരാമഹേ — വയമസ്മദഭിമുഖങ്കർമ്മഹേ

അത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്ക് ശോഭനമായി സമ പ്പിക്കാനായി വിമദന്മാരായ ഞങ്ങാം മററാരാലും മുമ്പുണ്ടാക്ക പ്പെടാത്തതും പലമട്ടിലുള്ളതുമായ സ്തോത്രം നിമ്മിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈശ്വരനായ ഈ വിധമുള്ള അവിടേയ്ക്ക് യാതൊരു ധനമാണ ള്ളതെന്നു ഞങ്ങളറിയുന്നതുകൊണ്ടു്, മേച്ചുകാരൻ പശുവിനെ വിളിച്ച് നേരിട്ടു വരുത്തുന്നതുപോലെ, അവിടത്തെ ഞങ്ങാം ക്കഭിമുഖനാക്കുന്നു.

7 മാകിന്നഏനാസഖ്യാവിയൌഷു

സ്തവചേന്ദ്രവിമദസ്യചഋഷേഃ

വിദ്മാഹിതേപ്രമതിന്ദേവജാമിവ

ദസ്മേതേസന്തുസഖ്യാശിവാനി

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ, ഇന്ദ്ര, തവ

ച നഃ വി–മദസ്യ

ഋഷേഃ ച — ആവയോഃ

ഏനാ സഖ്യം — സ്തുത്യസ്തോതൃത്വജന്യസഖ്യാനി

മാകിഃ വി യൌഷുഃ	— കേചിദപി ന വിശ്ലേഷയേയുഃ
(അപി ച) ഹി	
ജാമി–വൽ	— യഥാഭ്രാതാസ്വഭഗിന്യാം സ്നേഹയുക്താം മതിം യസ്മാജ്ജാനാതി തദ്വൽ
തേ പ്ര–മതിം വിദ്മ	— തവപ്രകൃഷ്ടാം, അനുഗ്രാഹികാം ബുദ്ധിം വയഞ്ജാനീമഃ
(തസ്മാൽ) അസ്മേ തേ സഖ്യാ	— അസ്മാകം തവ സഖ്യാനി
ശിവാനി സന്തു	— മംഗളാനി, അനപായാനി ഭവന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്കും വിമദനെന്ന ഋഷിയായ എനിക്കും തമ്മിലുള്ള, സ്തുത്യനും സ്തോതാവും തമ്മിലുള്ള, നാമിരുവരുടെ സഖ്യങ്ങളെ ആരും ഛിന്നമാക്കാതിരിയ്ക്കട്ടെ മാത്രമല്ല, സഹോദരൻ സഹോദരിയിലുള്ള സ്നേഹബുദ്ധി അറിയുന്നതുപോലെ അവിടത്തെ അനുഗ്രഹബുദ്ധിയെ ഞാനറിയുന്നതിനാൽ നമ്മുടെ സഖ്യങ്ങൾ മംഗളങ്ങളായി, കേടററവയായി ഭവിക്കട്ടെ

വർഗ്ഗം–10—ആസ്താരപങ്ക്ത്യനഷ്ടുബൌഛന്ദസീ, ഇന്ദ്രോശ്വിനൌ ച ദേവതാ

1 ഇന്ദ്രസോമമിമംപിബ

മധുമന്തംചമൂസുതം

അസ്മേരയിന്നിധാരയവിവോമദേ

സഹസ്രിണംപുരുവസോവിവക്ഷസേ

അന്വയം:–

ഹേ പുരു–വസോ, ഇന്ദ്ര, ചമൂ സുതം	— ബഹുധനേന്ദ്ര, ചമ്വോഃ, അധിഷവണഫലകയോരഭിഷുതം
മധു–മന്തം ഇമം സോമം പിബ	— മധുരരസോപേതം സോമം പിബ

(തദനന്തരം) വഃ വി മദേ	— തവവിശേഷേണ സോമജന്യ മദേസതി
അസ്മേ സഹസ്രിണം രയിം	— അസ്മാസുസഹസ്രസങ്ഖ്യാകം ധനം
നി ധാരയ	— സുസ്ഥാപയ (ത്വദർത്ഥം പുനരപി യാഗങ്കർത്തും പര്യാപ്തം ധനം നിധേഹി)
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ബഹുധനനായ ഇന്ദ്ര, സംസ്കരണപ്പലകകളിൽ സംസ്കരിച്ച മധുരരസമുററ ഈ സോമം കുടിച്ചാലും. അതിന്നുശേഷം സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള സവിശേഷഹർഷമുളവാകുമ്പോഠം ഞങ്ങളിൽ ആയിരക്കണക്കിൽ ധനമുണ്ടാക്കിയാലും. (അവിടേക്കുവേണ്ടി വീണ്ടും യാഗംചെയ്യാൻ മതിയായ ധനമുണ്ടാക്കിയാലും.) അവിടുന്നു മഹാനാകുന്നു.

2 ത്വാംയജ്ഞേഭിരുക്ഥൈ

തപ്ഹവ്യേഭിരീമഹേ

ശചീപതേശചീനാംവിവോമദേ

ശ്രേഷ്ഠന്നോധേഹിവാര്യംവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ശചീനാം ശചീ-പതേ	— കർമ്മണാമ്മദ്ധ്യേ മഹതാങ്കർമ്മണാം പാലയിതരിന്ദ്ര, വയം
യജ്ഞേഭിഃ, ഉക്ഥൈഃ, ഹവ്യേഭിഃ	— യജ്ഞൈഃ, ശസ്ത്രരൂപൈസ്തോത്രൈഃ, പുരോഡാശാദിഭിശ്ച
ത്വാം ഉപ ഈമഹേ	— ഉപേത്യാഭിലഷിതന്ധനം യാചാമഹേ

(ഏവം യാചിതസ്ത്വം)
വഃ വി മദേ — തവ സോമപാന ജന്യമദേ സതി
നഃ ശ്രേഷ്ഠം, വാര്യം
ധേഹി — പ്രശസ്യതമം വരണീയം ധനം ദേഹി
വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

സാരം—കർമ്മങ്ങളിൽവെച്ച് മഹത്തുക്കളായ കർമ്മങ്ങളുടെ പാലകനായ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങൾ യജ്ഞങ്ങളെക്കൊണ്ടും ശസ്ത്രരൂപങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും പുരോഡാശാദി ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ടും അവിടത്തെ സമീപിച്ച് അഭീഷ്ടധനം യാചിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം യാചിക്കപ്പെട്ട അവിടന്ന് അവിടേയ്ക്കു സോമപാനംകൊണ്ടുളവായ ഹർഷത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കായും പ്രശസ്തവും വരണീയവുമായ ധനം തന്നാലും. അവിടന്ന് മഹാനാകുന്നു

3 യസ്പതിർവ്വാര്യാണാമസി
രധ്രസ്യചോദിതാ
ഇന്ദ്രസ്തോതൄണാമവിതാവിവോമദേ
ദ്വിഷോനഃപാഹ്യംഹസോവിവക്ഷസേ

അന്വയം—

ഹേ ഇന്ദ്ര, യഃ (ത്വം)
വാര്യാണാം പതിഃ അസി — വരണീയാനാംധനാനാം സ്വാമീ ഭവസി
രധ്രസ്യ ചോദിതാ — രാധകസ്യ സ്തോതുര്യജമാനസ്യ കർമ്മസു നിയോക്താ
(യസ്ത്വം) സ്തോതൄണാം
അവിതാ — രക്ഷകഃ, സഃ ത്വം
വഃ വി മദേ — തവസോമപാനജനിതേ മദേസതി

നഃ ദ്വിഷഃ, അംഹസഃ
പാഹി — ദ്വേഷ്ടസ്സകാശാൽ പാപാച്ച രക്ഷ
വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, യാതൊരവിടന്നു് ശ്രേഷ്ഠധനങ്ങാംക്കു് സ്വാമിയാണോ, ആരാധകനായ സ്തോതാവിനെ ധനദാനത്താൽ കർമ്മങ്ങളിൽ നിയോഗിക്കുന്നു, യാതൊരവിടന്നു് സ്തോതാക്കളുടെ രക്ഷകനാണോ, ആ അവിടന്നു് സോമപാനം കൊണ്ടുളവായ ഹഷ്ത്തിൽ ഞങ്ങളെ ശത്രുവിങ്കൽ നിന്നും പാപത്തിൽ നിന്നും രക്ഷിച്ചാലും. (ദ്വേഷ്ടാവായ പാപത്തിൽ നിന്നു് എന്നും അത്ഥമെടുക്കാം.) അവിടന്നു് മഹാനാകുന്നു.

4 യുവംശക്രാമായാവിനാ
സമീചീനിർമന്ഥതം
വിമദേനയദീളിതാ
നാസത്യാനിരമന്ഥതം

അന്വയം:—

ഹേ ശക്രാ,	— ശക്രൌ, ശക്താവശ്വിനൌ,
മായാ—വിനാ യുവം	— *മായാവിനൌ*, പ്രജ്ഞാവന്തൌ യുവാം
സം—ഈചീ നിഃ	
അമന്ഥതം	— പരസ്പരസങ്ഗതാവഗ്നിം നിരമഥ്നീതം
യൽ നാസത്യാ	— യദാസത്യശീലൌ യുവാം
വി—മദേന ഈളിതാ	— മയാ ഈളിതൌ, സ്തുതൌ, തദാനീം

(യുവാം) നിഃ— അമന്ഥതം— അഗ്നിം നിർമ്മഥിതവന്തൌ

അത്ഥം—അല്ലയോ ശക്തന്മാരായ അശ്വികളേ, പ്രജ്ഞായുക്തന്മാരായ നിങ്ങാം അന്യോന്യം ചേന്നവരായി അഗ്നിയെ കടഞ്ഞു. സത്യശീലന്മാരായ നിങ്ങാം വിമദനായ എന്നാൽ സ്തുതിയ്ക്കപ്പെട്ടപ്പോഴാണഗ്നിയെ കടഞ്ഞതു്.

5 വിശ്വേദേവാ അകൃപന്ത

സമീച്യോർനിഷ്പതന്ത്യോഃ

നാസത്യാവബ്രുവന്ദേവാഃ

പുനരാവഹതാദിതി

അന്വയം —

(ഹേ അശ്വിനൌ, യുവാഭ്യാമഗ്നിമന്ഥനകാലേ പ്രേര്യമാണയോഃ)

സം–ഈചേ്യാഃ — പരസ്പരേണ സംയുക്തയോരരണ്യോഃ

നിഃ–പതന്ത്യോഃ — വിസ്ഫുലിങ്ഗാന്നിർഗ്ഗമയന്ത്യോസ്സത്യോഃ

വിശ്വേ ദേവാഃ അകൃപന്ത — ഇന്ദ്രാദയസ്സർവ്വേ ദേവാഃ യുവാമസ്തുവൻ

(കിഞ്ച) ദേവാഃ

നാസത്യൌ അബ്രുവൻ — അശ്വിനൌ യുവാമവോചൻ

'പുനഃ ആ വഹതാൽ'

ഇതി — പുനഃ പുനരീദൃശാനി കർമ്മാണി യുവാം ആവഹതം

അർത്ഥം–അശ്വികളേ അഗ്നി കടയുവാൻ അന്യോന്യം ചേർന്ന നിങ്ങൾക്ക് ഉപകരണങ്ങളായ അരണികളിൽനിന്ന് തീപ്പൊരികൾ പുറത്തു വന്നപ്പോൾ ഇന്ദ്രാദികളായ എല്ലാ ദേവന്മാരും നിങ്ങളെപ്പുകഴ്ത്തി ദേവന്മാർ സത്യശീലരായ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞു 'വീണ്ടും വീണ്ടുമിപ്രകാരമുള്ള കർമ്മങ്ങൾ നിങ്ങളാലിരുവരാലും കൂടി വഹിയ്ക്കുക' എന്ന് (ബ്രാഹ്മണരുടെ ആവശ്യപ്രകാരം അശ്വികൾ അദ്ധ്വര്യുക്കളായി എന്നും തീ കടഞ്ഞു എന്നും ഐതരേയ ബ്രാഹ്മണം)

6 മധുമന്മേപരായണം

മധുമൽപുനരായനം

താനോദേവാദേവതയാ

യുവംമധുമതസ്കൃതം

അന്വയം:—

ഹേ ദേവാ, മേ പരാ—

അയനം	— ദേവാവശ്വിനൌ, മദ്ഗൃഹാൽ പരാഗമനം
മധു—മൽ	— യുവയോഃ പ്രസാദാൽ മാധുര്യവൽ, പ്രീതിയുക്തം ഭവതു
പുനഃ ആ—അയനം	
മധു—മൽ	— ഗൃഹം പ്രത്യാഗമനഞ്ച പ്രീതിയുക്തം ഭവതു
താ യുവം നഃ	— തൌ യുവാമസ്മാൻ
ദേവതയാ	— ദേവത്വേന, അണിമാദ്യഷ്ട ദേവൈശ്വര്യയോഗേന
മധു—മതഃ കൃതം	— പ്രീതിയുക്താൻ കുരുതം

അർത്ഥം—അല്പയോ പ്രകാശമാനന്മാരായ അശ്വികളേ, ഗൃഹത്തിൽനിന്നുള്ള എന്റെ നിർഗ്ഗമനം (പുറത്തുപോകൽ) നിങ്ങളുടെ പ്രസാദത്താൽ പ്രീതിയുക്തമാവട്ടെ, ഉദ്ദിഷ്ടഫലസാധകമാവട്ടെ. പിന്നെ ഗൃഹത്തിലേക്കുള്ള ആഗമനവും (മടങ്ങിവരവും) പ്രീതിയുക്തമാവട്ടെ. ആ നിങ്ങളിരുവർ ഞങ്ങളെ (എന്നെ) ദേവപദവികൊണ്ട്, അണിമമുതലായ എട്ട് ദേവൈശ്വര്യങ്ങളാം കൊണ്ട്, പ്രീതിയുക്തനാക്കിയാലും.

വർഗ്ഗം—11–12—ആസ്താരപങ്ക്തിശ്ഛന്ദഃ, സോമോദേവതാ.

1 ഭദ്രന്നോഅപിവാതയ
മനോദക്ഷമുതക്രതും
അധാതേസഖ്യേഅന്ധസോവിവോമദേ
രണൻഗാവോനയവസേവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

(ഹേ സോമ, ത്വം) നഃ

മനഃ ഭദ്രം വാതയ	— കല്യാണങ്ഗമയ, ശുഭസങ്കല്പങ്കുരു
ദക്ഷം ഉത ക്രതും അപി	— സർവ്വവ്യാപിനമന്തരാത്മാനം ച ഭദ്രങ്കുരു

അധ തേ സഖ്യേ — തവ സഖികർമ്മണി
ഗാവഃ ന യവസേ — യഥാധേനവോഘാസേ രമന്തേ, തദ്വൽ

വഃ അന്ധസഃ വി മദേ
രണൻ — സോമാന്നസ്യ പാനേ ജനിതേ മദേസതി രമന്താം

വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ മനസ്സിനെ മംഗളമായി പ്രവത്തിപ്പിച്ചാലും, ശുഭവിചാരയുക്തമാക്കിയാലും പിന്നെ, ഞങ്ങളുടെ അന്തരാത്മാവിനെയും പ്രജ്ഞാനത്തെയും മംഗളമയമാക്കിയാലും അതിനുശേഷം പശുക്കാം പുല്ലുണ്ടയിൽ തൃപ്തിപ്പെടുന്നപോലെ, സോമാന്നപാനത്തിൽ അവിടേയ്ക്കുളവാകുന്ന ഹർഷത്തിൽ, അവിടുത്തെ ചങ്ങാതത്തിൽ ഈയുള്ളവർ മോദിയ്ക്കുട്ടെ അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു

2 ഹൃദിസ്പൃശസ്തആസതേ
വിശ്വേഷുസോമധാമസു
അധാകാമാഇമേമമവിവോമദേ
വിതിഷ്ഠന്തേവസൂയവോവിവക്ഷസേ

അന്വയം —

ഹേ സോമ, തേ
ഹൃദി–സ്പൃശഃ — സ്തുതിഭിർഹൃദയം സ്പൃശന്ത ഋത്വിജഃ

വിശ്വേഷു ധാമ–സു
ആസതേ — സർവ്വേഷു സ്ഥാനേഷു ത്വാം സ്തുവന്തസ്തിഷ്ഠന്തി

അധ മമ ഇമേ കാമാഃ — അഭിലാഷാഃ
വഃ വി മദേ വസു–യവഃ
വി തിഷ്ഠന്തേ — തവ സോമപാനജനിതേ മദേ സതി ധനകാമാ ഉത്തിഷ്ഠന്തി

വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, സ്തുതികാംകൊണ്ടു് ഹൃദയം തൊടുന്ന സ്തുതികകാം എല്ലാ സ്ഥാനങ്ങളിലും അവിടുത്തെ സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടാണു് വത്തിക്കുന്നതു്. അപ്പോാം എന്റെ അഭിലാഷങ്ങാം സോമപാനംകൊണ്ടുളവായ അവിടുത്തെ ഹഷ്ത്തിൽ ധനകാമങ്ങളായി ഉയന്നുനില്ക്കുന്നു. അവിടുന്നു മഹാനാകുന്നു.

3 ഉതവ്രതാനിസോമതേ

പ്രാഹമ്മിനാമിപാക്യാ

അധാപിതേവസൂനവേവിവോമദേ

മൃളാനോഅഭിചിദ്വധാദ്വിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഉത ഹേ സോമ,

അഹം തേ	— തുഭ്യം
പാക്യാ വ്രതാനി	— പരിപക്വാനി പരിനിഷ്ഠിതാനി കമ്മാണി
പ്ര മിനാമി	— പ്രഹിനസ്മി, പ്രകഷേണ കരോമി
അധ വഃ വി മദേ നഃ	— അഥ സോമപാനജന്യേ തവ മദേ സത്യസ്മാൻ
പിതാ—ഇവ സൂനവേ	
മൃള	— യഥാപിതാപുത്രാത്ഥം സുഖയതി, തദ്വൽ സുഖയ
അഭി ചിൽ വധാൽ	— ആഭിമുഖ്യേന സ്ഥിതാ ശത്രുമിവധാച്ചാസ്മാൻ പാലയ
വിവക്ഷസേ	— ത്വംമഹാനസി

അത്ഥം—പിന്നെ, അല്ലയോ സോമ, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി ഞാൻ പരിപക്വങ്ങളായ, നിഷ്ഠായുക്തങ്ങളായ കമ്മങ്ങാം വേണ്ടപോലെ ചെയ്യുന്നു. സോമപാനംകൊണ്ടവിടേയ്ക്കുള്ള ഹഷ്ത്തിൽ അച്ഛൻ മകനെ സുഖിപ്പിക്കുന്നപോലെ, എന്നെ സുഖി

പ്പിച്ചാലും, നേരെനിന്ന്, ശത്രുക്കളുടെയും മററും ഹിംസയിൽ നിന്ന് പാലിച്ചാലും. അവിടന്ന് മഹാനാകുന്നു.

4 സമുപ്രയന്തിധീതയ

സ്സർഗ്ഗാസോവതാഇവ

ക്രതുന്നസ്സോമജീവസേവിവോമദേ

ധാരയാചമസാഇവവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, ധീതയഃ	— അസ്മദീയാസ്തുതയഃ
സർഗ്ഗാസഃ അവതാൻ—ഇവ	— യന്ത്രസ്ഥാപിതഘടസങ്ഘായഥോദകാനാമത്ഥം കൂപാൻ പ്രതിഗച്ഛന്തി തദ്വൽ
സം ഉ പ്ര യന്തി (ത്വാമപ്യേതജ്ഞാത്വാ)	— പ്രകൃഷ്ടയാ ഗത്യാ ത്വാംഗച്ഛന്തി
ക്രതും	— യാഗാദികംകർമ്മ
നഃ ജീവസേ	— അസ്മാകഞ്ചിരജീവനായ
വഃ വി മദേ	
ചമസാൻ—ഇവ	— തവസോമപാനജനിതായ മദായ അധ്വര്യുശ്ചമസാൻ സ്ഥാപയതി തദ്വൽ
ധാരയ	— സ്ഥാപയ
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികൾ, യന്ത്രത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ച കുടങ്ങൾ വെള്ളം കോരിക്കൊണ്ടുവരാൻ കിണറുകളിലേക്ക് ചെല്ലുന്നപോലെ, നല്ല ഗതിയോടുകൂടി അവിടത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതറിഞ്ഞവിടന്നും അവിടേക്ക് സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള ഹർഷത്തിനുവേണ്ടി അധ്വര്യു ചമസങ്ങളെന്ന സോമപാത്രങ്ങളെ സ്ഥാപിക്കുന്നപോലെ, ദീർഘായുസ്സിനുവേണ്ടി യാഗാദികർമ്മത്തെ ഞങ്ങളിൽ സ്ഥാപിച്ചാലും. (അതിനുള്ള ഉൾപ്രേരണയും പരിസരവുമവസരവുമുണ്ടാക്കിയാലും) അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

5 തവത്യേസോമശക്തിഭി

ന്നികാമാസോവ്യൃണ്വിരേ

ഗൃഥ്സസ്യധീരാസ്തവസോവിവോമദേ

വ്രജങ്ഗോമന്തമശ്വിനംവിവക്ഷസേ വ. 11

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, നി–കാമാസഃ	— ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലേനിയതകാമാഃ
ത്യേ ധീരാഃ	— പ്രസിദ്ധാമേധാവിന ഋത്വിജഃ
ശക്തി–ഭിഃ	— യാഗാദികമ്മഭിസ്സഹ
ഗൃഥ്സസ്യ തവസഃ തവ	— മേധാവിനോമഹതസ്തവ
വി ഋണ്വിരേ	— വിവിധാസ്തുതീഗ്ഗമയന്തി, പ്രാപയന്തി
(അതഃ) വഃ വി മദേ	— തവസോമപാനജനിതേ മദേ സതി
(അസ്മഭ്യം) ഗോ–മന്തം, അശ്വിനം വ്രജം	— ഗോസഹിതം, അശ്വോപേതങ്ഗോഷ്ഠന്ദേഹി
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ഐഹികാമുഷ്മികഫലങ്ങളിൽ ശാസ്ത്രനിയതമായ കാമമൊത്ത ആ മേധാവികളായ ഋത്വിക്കുകാം യാഗാദികമ്മങ്ങളോടുകൂടി മേധാവിയും മഹാനുമായ അവിടേക്കു് വിവിധ സ്തുതികളെത്തിക്കുന്നു. അതിനാൽ അവിടേക്കു് സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള ഹഷത്തിൽ ഞങ്ങാംക്കു് പശുക്കളോടും കുതിരകളോടുംകൂടിയ തൊഴുത്തു് തന്നരുളിയാലും. അവിടുന്നു് മഹാനാകുന്നു.

6 പശുന്നസ്സോമരക്ഷസി

പുരുത്രാവിഷ്ഠിതഞ്ജഗൽ

സമാകൃണോഷിജീവസേവിവോമദേ

വിശ്വാസംപശ്യൻഭുവനാവിവക്ഷസേ

അന്വയം:–

ഹേ സോമ, (ത്വം) നഃ

പശ്വം രക്ഷസി	— പാലയസി
(ന കേവലം പശ്വം, കിന്തു)	
പുരു–ത്രാ	— ബഹുധാ
വി–സ്ഥിതം ജഗത്	— സുരനരതിര്യഗ്യോനിഭാവേനാവ സ്ഥിതം ജഗദ്രക്ഷസി
വിശ്വാ ഭുവനാ	
സം–പശ്യൻ	— സർവ്വാണി ഭൂതജാതാനി സമ്യക് പശ്യൻ
വഃ വി മദേ	— യുഷ്മാകം സർവ്വേഷാന്ദേവാനാം വിവിധഹവിർജ്ജന്യമദായ
ജീവസേ	
സം–ആകൃണോഷി	— ജീവനാർത്ഥം ജഗതോവൃത്തിം സമ്യഗാകരോഷി
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം–അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്നാണ് ഞങ്ങളുടെ പശുവിനെ രക്ഷിക്കുന്നത്. പശുവിനെ മാത്രമല്ല, സുരന്മാരും നരന്മാരും തിര്യക്കുകളും ചേർന്നുള്ള ഈ ജഗത്തിനെ മുഴുവൻ രക്ഷിക്കുന്നതു്. എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളെയും നോക്കിക്കണ്ടുകൊണ്ട് അവിടത്തോടു സംബന്ധിച്ച, അവിടുന്നിൽ തല്പരരായ ദേവന്മാർക്കെല്ലാം ഹവിസ്സുകളുളവാക്കുന്ന ഹർഷത്തിന്നുവേണ്ടി അവരുടെ ജീവനത്തിന്നുവേണ്ടിയാണ് ജഗത്തിന്റെ വൃത്തിയെ അവിടുന്ന് വേണ്ടപോലെയാക്കുന്നതു് അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

7 ത്വന്നസ്സോമവിശ്വതോ

ഗോപാഅദാഭ്യോഭവ

സേധരാജന്നപസ്രിധോവിദ്വോമദേ

മാനോദുശ്ശംസഈശതാവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ രാജൻ, സോമ,

അദാഭ്യഃ ത്വം — കേനാപ്യഹിംസ്യസ്ത്വം

വിശ്വതഃ നഃ ഗോപാഃ ഭവ — സർവ്വതോസ്മാകം രക്ഷിതാ ഭവ

(അപിച) വഃ വി മദേ — തവവിവിധഹവിജ്ജന്യ തൃപ്ത്യർത്ഥം

സ്രിധഃ അപ സേധ — അസ്മാകമുപക്ഷയിതൄൻ അസ്മത്തോപഗമയ

ദുഃ-ശംസഃ നഃ മാ ഈശത — വിദ്യമാനാനാമവിദ്യമാനാനാം ശംസിതാ ഈശിതാമാഭൂൽ

വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ സോമ, ആരാലും കേടേല്പിക്കപ്പെടാൻ കഴിയാത്ത അവിടുന്ന് എമ്പാടും ഞങ്ങളുടെ രക്ഷിതാവായാലും. അവിടുത്തേയ്ക്ക് പലവിധ ഹവിസ്സുകളിൽ നിന്നുള്ള ഹർഷത്തിന്നുവേണ്ടി (ആ ഹവിസ്സുകളൊരുക്കുന്ന) ഞങ്ങളിൽനിന്ന് ദ്രോഹികളെ അകററിയാലും. അറിയുന്നതുമറിയാത്തതും പുലമ്പുന്നവൻ ഞങ്ങളെ കീഴടക്കരുതു്. (അപവാദം പറയുന്നവനെയുമകററിയാലും) അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

8 ത്വന്നസ്സോമസുക്രതു

വ്വയോധേയായജാഗൃഹി

ക്ഷേത്രവിത്തരോമനുഷോവിവോമദേ

ദ്രുഹോനഃപാഹ്യംഹസോവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, സു-ക്രതുഃ — ശോഭനപ്രജ്ഞഃ

ക്ഷേത്രവിത്-തരഃ — ക്ഷേത്രസ്യാതിശയേന ലംഭകഃ

ത്വം നഃ വയഃ-ധേയായ

ജാഗൃഹി — അന്നദാനായ ജാഗൃവിദ്ധ

(കിഞ്ച) വഃ വി മദേ — തവ സോമാദി ഹവിജ്ജനിത മദേസതി

ദ്രുഹഃ മനുഷഃ, അംഹസഃ — ദ്രോഗ്ധുശ്ശത്രോസ്സകാശാൽ പാപാച്ച
നഃ പാഹി — അസ്മാൻ പാലയ
വിവക്ഷസേ — ത്വമ്മഹാനസി

അൎത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, ശോഭനപ്രജ്ഞനും വയൽ ധാരാളം നേടിക്കൊടുക്കുന്നവനുമായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് അന്നദാനത്തിന്നായുണർവ്വേൎത്തിയാലും. പിന്നെ, അവിടേക്ക് സോമാദി ഹവിസ്സിൽനിന്നുള്ള ഹർഷത്തിൽ ദ്രോഹകാരിയായ ശത്രുവിങ്കൽനിന്നും പാപത്തിൽനിന്നും ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. അവിടുന്നു മഹാനാകുന്നു.

9 ത്വന്നോവൃത്രഹന്തമേ
ന്ദ്രസ്യേന്ദോശിവസ്സഖാ
യൽസീംഹവന്തേസമിഥേവിവോമദേ
യുദ്ധ്യമാനാസ്തോകസാതൌവിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

ഹേ വൃത്രഹൻ–തമ,
ഇന്ദോ, — ശത്രൂണാമതിശയേനഹന്ത സ്സോമ,
(യഃ) ത്വം ഇന്ദ്രസ്യ ശിവഃ
സഖാ — സുഖകരോമിത്രഭൂതോസി
വഃ വി മദേ — തവസോമപാന ജനിത മദേസതി
തോക–സാതൌ — അതിമഹതി, ദീയതേസ്മിന്ന പത്യമിതിതോകസാതിസ്സങ് ഗ്രാമഃ, താദൃശേ
സം–ഇഥേ യുധ്യമാനാഃ — സങ്ഗ്രാമേ യുദ്ധംകുർവ്വാണാഃ
സീം യൽ ഹവന്തേ — സർവ്വതോയദാ യുദ്ധാൎത്ഥ മാഹ്വയന്തി
(തദാ) നഃ — അസ്മാൻ പാഹി
വിവക്ഷസേ — ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം— ഏററവും ശത്രുഹന്താവായ സോമ, ഇന്ദ്രന്നു സഖ്യമിയററുന്ന ചങ്ങാതിയായ അവിടുന്ന്, അവിടേക്കു സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള ഹഷ്ത്തിൽ, സന്തതികളപേക്ഷിയ്ക്കപ്പെടുന്ന പെരിയ പോരിൽ പൊരുതുന്ന ശത്രുക്കരം നാലുപാടിൽനിന്നും പോരിന്നു വിളിക്കുമ്പോഠം, ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

10 അയങ്ഘൃസത്തുരോമദ

ഇന്ദ്രസ്യവദ്ധതപ്രിയഃ

അയങ്കക്ഷീവതോമഹോവിവോമദേ

മതിംവിപ്രസ്യവദ്ധയദ്വിവക്ഷസേ

അന്വയം:—

അയം ഘൃ സഃ	— ഈദൃശഃ ഖലു സോമഃ
തുരഃ, മദഃ, ഇന്ദ്രസ്യ പ്രിയഃ	— ത്വരണശീലഃ, മദകരഃ ഇന്ദ്രസ്യ പ്രീതികരഃ
വദ്ധത	— അസ്മദീയാം മതിമവദ്ധയൽ
അയം മഹഃ വിപ്രസ്യ കക്ഷീവതഃ മതിം	— മഹതോമേധാവിനഃ
വദ്ധയൽ	— ഏതദാഖ്യസ്യഷേഃ പ്രജ്ഞാമവദ്ധയൽ
(ഹേ സോമ,) വഃ വി മദേ	— തവരസഃ മദായ ഭവതി
വിവക്ഷസേ	— ത്വം മഹാനസി

അത്ഥം—ഇപ്രകാരമുള്ള സോമൻ വേഗവാനും ഹഷ്കരനും ഇന്ദ്രന്നു പ്രീതികരനുമായി നമ്മുടെ ബുദ്ധിയെ വദ്ധിപ്പിച്ചു. ഈ സോമൻ മഹാനും മേധാവിയുമായ കക്ഷീവാനെന്ന ഋഷിക്കു പ്രജ്ഞ വളത്തി. അല്ലയോ സോമ, അവിടുത്തെ രസം ഹഷ്ത്തിന്നായി ഭവിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്നു.

11 അയംവിപ്രായദാശുഷേ

വാജാ്ഇയർത്തിഗോമതഃ

അയംസപ്തഭ്യആവരംവിവോമദേ

പ്രാന്ധംശ്രോണംചതാരിഷദ്വിവക്ഷസേ വ 12

അന്വയം:—

അയം വിപ്രായ ദാശുഷേ — സോമോമേധാവിനേ ഹവിർദാത്രേ യജമാനായ

ഗോ—മതഃ വാജാൻ

ഇയർത്തി — പശുയുക്താന്യന്നാനി പ്രേരയതി

(കിഞ്ച) അയം സപ്ത—ഭ്യഃ — സ്തോതൃഭ്യഃ

വരം ആ — വരണീയന്ധനമാഭിമുഖ്യേന പ്രയച്ഛതി

അന്ധം ശ്രോണം ച — നേത്രഹീനന്ദീർഘതമസമൃഷിം, പങ്ഗും പരാവൃജമൃഷിഞ്ച ചക്ഷുഷ്പ്രദാനേന ചരണ പ്രദാനേന ച

പ്ര താരിഷത് — പ്രകർഷേണ വർദ്ധിതവാൻ

(ഹേ സോമ,) വഃ വി

മദേ — ത്വദ്രസഃ ഹർഷായ ഭവതി

വിവക്ഷസേ — ത്വമ്മഹാനസി

അർത്ഥം—ഈ സോമൻ മേധാവിയും ഹവിസ്സേകുന്നവ[ൻ]മായ യജമാനന്ന് പശുക്കളോടൊത്ത അന്നങ്ങളെത്തികുന്[നു.] പിന്നെ, സ്തോതാക്കളായ ഏഴ് ഋത്വിക്കുകൾക്ക് ശ്രേഷ്ഠമാ[യ] ധനം നേരെ കൊടുക്കുന്നു അവിടുന്ന് കണ്ണില്ലാത്ത ദീർഘത[മസ്സ്] എന്ന ഋഷിയെ കണ്ണേകിയും, മുടന്തനായ പരാവൃക്കെന്ന ഋഷി[യെ] കാലേകിയും വളർത്തി അല്ലയോ സോമ, അവിടത്തെ രസം ഹർഷത്തിന് [ഉ]തകി ഭവിക്കുന്നു അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്[നു.]
(സോമൻ ദേ[വ]... ഈ സൂക്തത്തിൽ സോമന്റെ സോ[മ]പാനം പ്രതി... ...ാമത്തിന്റെ അധിദേവനെ സോ[മ]നായും പാന ... രസമായും കണക്കാക്കണം.)

വഗ്ഗം–13–14–ഉഷ്ണിഗനുഷ്ടുഭൌഛന്ദസീ, പൂഷാദേവതാ.

1 പ്രഹ്യച്ഛാമനീഷാ

സ്പാർഹായന്തിനിയുതഃ

പ്രദസ്രാനിയുദ്രഥഃ

പൂഷാഅവിഷ്ടുമാഹിനഃ

അന്വയം:—

ഹി സ്പാർഹാഃ, നി–യുതഃ	—	യസ്മാൽ സ്പൃഹണീയാഃ, അസ്മാഭിന്നിയുക്താഃ, ഉച്ചാരിതാഃ,
മനീഷാഃ അച്ഛ പ്ര യന്തി	—	സ്തുതിവാചഃ പൂഷണ മാഭിമുഖ്യേന പ്രകർഷേണ ഗച്ഛന്തി
(തസ്മാൽ) ദസ്രാ, നിയുൽ–രഥഃ	—	ദർശനീയഃ ഗമനായ നിയുക്തരഥഃ
മാഹിനഃ പൂഷാ പ്ര അവിഷ്ടു	—	മഹാൻ പൂഷാസ്മാൻ പ്രകർഷേണ രക്ഷതു

അർത്ഥം–സ്പൃഹണീയങ്ങളും നമ്മളാലുച്ചരിയ്ക്കപ്പെട്ടവയുമായ സ്തുതിവചനങ്ങൾ നേരെ പൂഷാവിനെ പ്രാപിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, ദർശനീയനും യാത്രയ്ക്കൊരുക്കിനിർത്തിയ തേരോടുകൂടിയവനും മഹാനുമായ പൂഷാവ് നമ്മളെ വേണ്ടപോലെ രക്ഷിയ്ക്കട്ടെ.

2 യസ്യത്യന്മഹിത്വം

വാതാപ്യമയംജനഃ

വിപ്രആവംസധീതിഭി

ശ്ചികേതസുഷ്ടുതീനാം

അന്വയം –

വിപ്രഃ അയം ജനഃ	— മേധാവീ യജമാനഃ
യസ്യ ത്യൽ മഹി–ത്വം	— മഹത്വം
വാതാപ്യം	— മണ്ഡലേ സംഭൃതമുദകഞ്ച
ധീതി–ഭിഃ ആ വംസൽ	— യാഗാദികർമ്മഭിസ്സംഭജേതേ
(സപൂഷാ) സു–സ്തുതീനാം	
ചികേത	— ശോഭനാസ്തുതീജ്ജാനാതു

അർത്ഥം–മേധാവിയായ ഈ യജമാനൻ ആരുടെ മഹത്വത്തെയും മണ്ഡലത്തിൽ സംഭരിച്ച ജലത്തെയും (പൂഷാവ് പന്ത്രണ്ടാദിത്യന്മാരിൽ പെടുന്ന അവിടുത്തെ മണ്ഡലത്തിലാണ് മഴ പെയ്യിക്കാനുള്ള ജലം സംഭരിച്ചിരിക്കുന്നത്) യാഗാദി കർമ്മങ്ങളാൽ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, (യാഗഫലമായി മഴ പെയ്യിക്കുന്നുവോ) ആ പൂഷാവ് നമ്മുടെ ശോഭനസ്തുതികളറിയട്ടെ

3 സവേദസുഷ്ടുതീനാ

മിന്ദുർന്നപൂഷാവൃഷാ

അഭിപ്സുരഃപ്രുഷായതി

വ്രജന്നആപ്രുഷായതി

അന്വയം –

സഃ സു–സ്തുതീനാം വേദ	— പൂഷാ ശോഭനസ്തോത്രാണാം സ്വരൂപജ്ഞാനാതി
ഇന്ദുഃ ന പൂഷാ വൃഷാ	— സോമഇവ സകാമാനാം വർഷിതാ
പ്സുരഃ അഭി	
പ്രുഷായതി	— രൂപവാൻ സോമസ്ഥാനഭി ലക്ഷ്യസിഞ്ചതി
നഃ വ്രജം ആ പ്രുഷായതി	— ആഭിമുഖ്യേന സിഞ്ചതി

അർത്ഥം–ആ പൂഷാവ് നല്ല സ്തോത്രങ്ങളുടെ സ്വരൂപത്തെ അറിയുന്നു സുന്ദരനായ അവിടുന്ന് നമ്മെ നേരെ നനയ്ക്കുന്നു (മഴപെയ്യിക്കുന്നു) നമ്മുടെ തൊഴുത്തും നേരെ നനയ്ക്കുന്നു (പശു

വിൻപാൽ ഒഴക്കുന്നു. പൂഷാവ് പശുവിന്റെ അധിദേവനാകുന്നു.)

4 മംസീമഹിത്വാവയ

മസ്മാകന്ദേവപൂഷൻ

മതീനാഞ്ചസാധനം

വിപ്രാണാഞ്ചാധവം

അന്വയം:–

ഹേ ദേവ, പൂഷൻ, വയം — ദ്യോതമാനപൂഷൻ, വയം
അസ്മാകം മതീനാം
സാധനം ച — അഭിലഷിതാനാം സാധയിതാരം
വിപ്രാണാം ആ-ധവം ച — മേധാവിനാമപി കമ്പയിതാരം
ത്വാ മംസീമഹി — ത്വാം സ്തുമഃ

അർത്ഥം–അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ പൂഷാവേ, ഞങ്ങളുടെ ആഗ്രഹങ്ങൾ സാധിപ്പിക്കുന്നവനും മേധാവികളുടെകൂടി ഉള്ള് വിറപ്പിക്കുന്നവനുമായ അവിടത്തെ ഞങ്ങൾ സ്തുതിക്കുന്നു.

5 പ്രത്യർധിര്യജ്ഞാനാ

മശ്വഹയോരഥാനാം

ഋഷിസ്സയോമനുർഹിതോ

വിപ്രസ്യയാവയൽസഖഃ വ. 13

അന്വയം:–

മനുഃ-ഹിതഃ യഃ — മനുഷ്യഹിതോയഃ
വിപ്രസ്യ യവയൽ-സഖഃ — മേധാവിനസ്തോതൃശ്ശത്രൂണാം
പൃഥക് കർത്താസഖാ
ഋഷിഃ സഃ — സർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടാ സപൂഷാ

യജ്ഞാനാം പ്രതി–അർധിഃ— അധിഭാക്
രഥാനാം അശ്വ–ഹയഃ — ഹയഃ ഗന്താ, അശ്വയുക്തേന രഥേനഗന്താ

അർത്ഥം–മനുഷ്യർക്ക് ഹിതകാരിയായ ഋഷിവൻ മേധാവിയായ സ്തോതാവിന്ന് ശത്രുക്കളെ അകററുന്ന ചങ്ങാതിയാണു. എല്ലാം കാണുന്ന ആ പൂഷാവ് യജ്ഞങ്ങളുടെ പകുതിഭാഗത്തിന്നർഹനാകുന്നു. കുതിര പൂട്ടിയ തേരിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവനാകുന്നു.

6 ആധീഷമാണായാഃപതി
ശ്ശുചയാശ്ചശുചസ്യച
വാസോവായോവീനാ
മാവാസാംസിമർമൃജൽ

അന്വയം:–

ആ–ധീഷമാണായാഃ — ആത്മാർത്ഥംധീയമാനായാഃ
ശുചായാഃ ച — ദീപ്തായാ അജായാശ്ചസ്വാമീ
ശുചസ്യ ച പതിഃ — പുംപശോശ്ച സ്വാമീപൂഷാ
അവീനാം വാസഃ–വായഃ — ഉരണാനാം സംബന്ധിഭീരോമഭിഃ, ദശാപവിത്രാദീനി വസ്ത്രാണി പ്രേരയൻ
വാസാംസി — രജകശോധ്യാനി വസ്ത്രാണി
ആ മർമൃജൽ — ആസമന്താൽ പ്രകാശോജ്ജ്വാന്യേവം ശോധയൻ ഭവതി

അർത്ഥം–തനിക്കുവേണ്ടി നിർത്തപ്പെട്ട തെളിവുററ പെണ്ണാടുകളുടെയും ആണാടിന്റെയും സ്വാമിയായ പൂഷാവ് ആട്ടിൻരോമങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള ദശാപവിത്രം മുതലായ വസ്ത്രങ്ങളുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ട് ആ വസ്ത്രങ്ങളെ പ്രകാശോജ്ജ്വങ്ങളായലക്കുന്നു, ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. (പൂഷാവ് ആടുകളുടെ നാഥനാണ്. ആടാണ് വാഹനവും. ആട്ടുരോമങ്ങളെ സ്വരശ്മികളാലുണക്കി ശുദ്ധമാക്കുന്നു.)

7 ഇനോവാജാനാംപതി

രിനഃപുഷ്ടീനാംസഖാ

പ്രശ്മശ്രുഹര്യതോദ്ദധോ

വിവൃഥാദയോഅദാഭ്യഃ

അന്വയം:-

യഃ അദാഭ്യഃ	—	*ശത്രുഭിരഹിംസ്യഃ പൂഷാ*
ഇനഃ, വാജാനാം പതിഃ	—	ഈശ്വരഃ, ഹവിരാദീനാം സർവ്വേഷാമന്നാനാം പ്രഭുഃ
ഇനഃ, പുഷ്ടീനാം സഖാ	—	സർവ്വേഷാം പ്രാണിനാം പോഷണാനാങ്കരണേ മിത്രഭൂതഃ
(കിഞ്ച) ഹര്യതഃ	—	കാമയമാനസ്യ, യജമാനസ്യ സ്വഭൂതം സോമം പിബൻ
ശ്മശ്രു വൃഥാ പ്ര വി ദ്ദധോൽ	—	ശ്മശ്രൂണി അനായാസേന വിവിധം പ്രകമ്പയതി

അർത്ഥം-യാതൊരു പൂഷാവ് ശത്രുക്കളാൽ ഹിംസിക്കപ്പെടാൻ പററാത്തവനാണോ, ഈശ്വരനായ അവിടുന്ന് ഹവിസ്സു തൊട്ട എല്ലാ അന്നങ്ങൾക്കും പ്രഭുവാകുന്നു. ഈശ്വരനായ അവിടുന്ന് എല്ലാ പ്രാണികളുടെയും സ്വന്തം പുഷ്ടികൾക്ക് സ്വാമിയാകുന്നു. പിന്നെ, തന്നെ കാമിക്കുന്ന യജമാനന്റെ സ്വന്തം സോമം കുടിച്ച്, താടിമീശകളെ അനായാസമായി പലപാടു തട്ടിക്കുടയുന്നു.

8 ആതേരഥസ്യപൂഷ

ന്നജാധുരംവവൃത്യുഃ

വിശ്വസ്യാർത്ഥിനസ്സഖാ

സനോജാഅനപച്യുതഃ

അന്വയം —

ഹേ പൂഷൻ, സഖാ (യസ്ത്വം)
വിശ്വസ്യ അർത്ഥിനഃ — സർവ്വസ്യ യാചകസ്യാഭിലഷി
തപ്രദാനത്വാൽ സഖീഭൂതഃ
സനഃ-ജാഃ, അനപ-ച്യുതഃ — ചിരഞ്ജാതഃ, സ്വാധികാരാദന
പഗതഃ
(തസ്യ) തേ രഥസ്യ
ധുരം — വഹനസ്ഥാനം
അജാഃ ആ വവൃത്യുഃ — വാഹനത്വേനാവർത്തയന്തി,
ആവഹന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ പൂഷാവേ, യാതൊരവിടുന്ന് യാചി
ക്കുന്നവർക്ക് മുഴുവൻ സർവ്വാഭീഷ്ടങ്ങളുമരുളുന്നതുകൊണ്ട് ചങ്ങാ
തിയും പണ്ടേ ജനിച്ചവനും സ്വസ്ഥാനത്തുനിന്ന് നീക്കപ്പെടാ
ത്തവനുമാണോ, ആ അവിടത്തെ തേരിന്റെ നുകം ആടുകളാ
ണ് വഹിക്കുന്നത്

9 അസ്മാകമൂർജാരഥം
പൂഷാഅവിഷ്ടമാഹിനഃ
ഭുവദ്വാജാനാംവൃധ
ഇമന്നശ്ശൃണവദ്ധവം — വ 14

അന്വയം —

മാഹിനഃ പൂഷാ — മഹാൻ സഃ
അസ്മാകം രഥം ഊർജാ
അവിഷ്ട — ബലേനാവതു, രക്ഷതു
(കിഞ്ച) വാജാനാം വൃധഃ
ഭുവത് — അന്നാനാം വർദ്ധകോഭവതു
നഃ ഇമം ഹവം ശൃണവത് — ഈദൃഗ്ഭൂതമാഹ്വാനം ശൃണോതു

അർത്ഥം—മഹാനായ പൂഷാവ് നമ്മുടെ തേരിനെ ബലം
കൊണ്ട് രക്ഷിയ്ക്കട്ടെ നമുക്കന്നവർദ്ധകനായി ഭവിക്കട്ടെ ന
മ്മുടെ ഈ വിളികേൾക്കട്ടെ

വർഗ്ഗം–15–16–17–18–19 ഐന്ദ്രോവസുക്രഃ ഋഷിഃ, ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ, ഇന്ദ്രോദേവതാ.

1 അസൽസുമേജരിതസ്സാഭിവേഗോ

യൽസുന്വതേയജമാനായശിക്ഷം

അനാശീർദ്ദാമഹമസ്മിപ്രഹന്താ

സത്യധ്വൃതംവൃജിനായന്തമാഭും

അന്വയം:–

(ഇന്ദ്രഃ സ്തോതുമുദ്യതം പുത്രം വസുക്രംസംബോധ്യകഥയതി)

ഹേ ജരിതഃ, യൽ

സുന്വതേ	—	യേനാഭിവേഗേന മദർത്ഥം സോമമഭിഷുണ്വതേ
യജമാനായ ശിക്ഷം	—	അഭിലഷിതമർത്ഥംദദാമി
മേ സു സഃ അഭി–വേഗഃ	—	ശോഭനം താദൃശമഭിഗമനം, മനോവൃത്തിവിശേഷം
അസൽ	—	അസ്തി, വിദ്യതേ
(കിഞ്ച) അഹം		
അനാശീഃ–ദാം	—	ആശീഃ പ്രാർത്ഥിതം ഹവിഃ, തന്മഹ്യമദദതം
സത്യ–ധ്വൃതം	—	സത്യസ്യ ഹിംസകം
വൃജിന–യന്തം	—	പാപങ്കർത്തുമിച്ഛന്തം തം
ആഭും	—	വ്യാപ്തവന്തം ജനം
പ്ര–ഹന്താ അസ്മി	—	പ്രകർഷേണ ഹിംസിതാ ഭവാമി

അർത്ഥം–(സ്തുതിക്കാനുദ്യമിക്കുന്ന മകൻ വസുക്രനോട് ഇന്ദ്രൻ പറയുന്നു)—അല്ലയോ സ്തോതാവേ, യാതൊരു മനോവേഗത്തോടുകൂടി എനിക്കുവേണ്ടി സോമം സംസ്കരിക്കുന്ന യജമാനന്ന് അഭീഷ്ടാർത്ഥം ഞാൻ കൊടുക്കുന്നുവോ, ആ ശോഭനമായ മനോവൃത്തി വിശേഷമാണെനിക്കുള്ളത്. എന്നാൽ എനിക്കു ഹവിസ്സേകാത്തവനും സത്യലംഘകനും പാപം ചെയ്യാനിച്ഛിക്കുന്നവനും വ്യാപിച്ചവനുമായ ആളെ ഞാൻ മുറ്റും കൊല്ലുന്നവനാകുന്നു.

2 യദീദഹംയുധയേസംനയാ

ന്യദേവയൂന്തന്വാ ശൂശുജാനാൻ

അമാതേതുമ്രംവൃഷഭംപചാനി

തീവ്രംസുതംപഞ്ചദശന്നിഷിഞ്ചം

അന്വയം –

(വസുക്രഃ ഇന്ദ്രം വദതി)

യദി അഹം ഇത് യുധയേ — യദാഹമേവ യുദ്ധാർത്ഥം

തന്വാ ശൂശുജാനാൻ — ആത്മം ശരീരാൽ പുഷ്ട്യാ യുക്താൻ

അദേവ-യൂൻ

സം-നയാനി — ദേവാൻ യഷ്ടുമനിച്ഛതസ്സംഗമയാമി

(തദാ ഹേ ഇന്ദ്ര അഹം)

അമാ — ഋത്വിഗാദിഭിസ്സഹിതഃ

തേ തുമ്രം വൃഷഭം — ത്വദർത്ഥം, പ്രേരകം, ബലിനം, സേചനസമർത്ഥം പുംപശും

പചാനി — പചാമി

(കിഞ്ച) തീവ്രം സുതം — മദകരരസമഭിഷുതം

പഞ്ച-ദശം — സോമം (പ്രതിപത് പ്രഭൃതി പഞ്ചദശസംഖ്യാസ്തിഥിഷു ശുക്ലപക്ഷേ ഏകൈകോത്തരവൃദ്ധ്യാ പർണ്ണാനി ജായന്തേ, കൃഷ്ണപക്ഷേ തു തദ്വന്നിഹീയന്തേ ഏവം ഭൂതതാൽ പഞ്ചദശസ്സോമഃ)

നി സിഞ്ചം — അഗ്നൗ സിഞ്ചാമി, പ്രക്ഷിപാമി

അർത്ഥം—(വസുക്രൻ ഇന്ദ്രനോട് പറയുന്നു) —എപ്പോൾ ഞാൻ തനിയെപ്പോരിനാവേണ്ടി തിന്നുതടിച്ച അദേവയുക്കളെ (ദേവന്മാരെ യജിയ്ക്കാനിഷ്ടപ്പെടാത്തവരെ) നേരിടുന്നുവോ, അപ്പോൾ അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞാൻ ഋത്വിക്കുകൾ മുതലായവരോ

ട്കൂടി അവിടേയ്ക്കു് ഊക്കററ കൂററൻമൂരിയെ വേവിക്കുന്നുണ്ടു്. കൂടാതെ ഹർഷകരമായ രസമുററതും സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ടതുമായ പഞ്ചദശത്തെ (പ്രതിപദം മുതൽ പതിനഞ്ചു പക്കങ്ങളിൽ വെളുത്ത പക്ഷത്തിൽ ഓരോന്നായി ഇലകിളിർക്കുകയും കറുത്തപക്ഷത്തിൽ അവ വാടുകയും ചെയ്യുമെന്നതുകൊണ്ടു് പഞ്ചദശമെന്നാൽ സോമം) അഗ്നിയിൽ അവിടേയ്ക്കായി ഹോമിക്കുന്നു. (കാളമാംസം ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി ഒരുക്കുന്നതായി വേറെയിടങ്ങളിലും പ്രസ്താവമുണ്ടു്. എന്നാൽ പചധാതുവിന്നു് വേവിയ്ക്കുക എന്നുമാത്രമല്ല അർത്ഥം. പചംപച എന്നതിന്നു് രോഗനിവാരണം എന്നർത്ഥമുണ്ടു്. അപ്പോൾ ശത്രുക്കളാക്രമിക്കുമ്പോൾ അവിടുത്തെ കാളയെ രക്ഷിക്കുന്നുണ്ടു് എന്നും അർത്ഥമെടുക്കാം. വൃഷഭം എന്ന പദത്തിന്നു് ശ്രേഷ്ഠനെന്നർത്ഥമെടുത്തു് ദേവശത്രുക്കളുടെ നേതാവിനെയെന്നും പചാനി എന്നതിന്നു് കൊല്ലുന്നുണ്ടു് എന്നതിന്റെ അതിശയോക്തിയായും എടുക്കാം.)

3 നാഹന്തംവേദയഇതിബ്രവീ

ത്യദേവയൂന്ത്സമരണേജഘ്നിവാൻ

യദാവാഖ്യൽസമരണമൃഘാവ

ദാദിദ്ധമേവൃഷഭാപ്രബ്രുവന്തി

അന്വയം:—

യഃ അദേവ-യൂൻ	— അയഷ്ടൄൻ, ദേവദ്വിഷഃ
സം-അരണേ ജഘ്നിവാൻ	— സങ്ഗ്രാമേഹം ഹതവാൻ
ഇതി ബ്രവീതി	— വദതി
തം അഹം ന വേദ	— താദൃശം മദ്വ്യതിരിക്തം ജനം ന ജാനാമി
(കിഞ്ച) യദാ ഋഘാവൽ	
സം-അരണം	— പരസ്പരഹിംസായുക്തം സങ്ഗ്രാമം
അവ-അഖ്യൽ	— അവാകൃതം, നൃക്കൃതം

ആത് ഇത് മേ വൃഷഭാ — തദാനീമേവ മമേത്പ്രീത
വൃഷഭസ്യേവ വിക്രാന്ത
കർമ്മാണി

(വിശ്വജനാഃ) പ്ര
ബ്രുവന്തി ഹ — പ്രകഥയന്തി ഖലു

അർത്ഥം—അയജ്വാക്കളെ, ദേവദ്വേഷികളെ, യുദ്ധത്തിൽ ഞാൻ കൊന്നു എന്നു പറയുന്ന തെവനെ, എന്നെയല്ലാതെ ഞാന റിയുകയില്ല. പിന്നെ, അന്യോന്യ ഹിംസകമായ യുദ്ധം നിർത്ത പ്പെട്ടമ്പോഴം, ഇല്ലാതാകുമ്പോഴം മാത്രമാണ് ഊക്കേറ കാളയു ടേതുപോലെയുള്ള (കാളപ്പോത പോലെയുള്ള) എന്റെ പരാക്ര മങ്ങളും വിശ്വജനങ്ങളും പ്രശംസിക്കുന്നത്.

4 യദജ്ഞാതേഷുവൃജനേഷ്വാസം
വിശ്വേസതോമഘവാനോമആസൻ
ജിനാമിവേൽക്ഷേമആസന്തമാഭും
പ്രതങ്ക്ഷിണാംപർവ്വതേപാദഗൃഹ്യ

അന്വയം:—

(ഇന്ദ്രസ്യവാക്യം) യത്
അജ്ഞാതേഷു — യദാശരീരശസ്ത്രാസ്ത്ര
ബലാദിഭിരപരിജ്ഞാതേഷു

വൃജനേഷു ആസം — സങ്ഗ്രാമേഷ്വഹം പ്രവിശാമി,
തദാ

വിശ്വേ മഘ—വാനഃ — സർവ്വേ ഹവിർധനാഃ,
തപോധനാ ഋഷയഃ

സതഃ മേ ആസൻ — ഏവം വർത്തമാനസ്യ മമേന്ദ്രസ്യ
സമീപേ ഉപവിശന്തി,
മമവീര്യവൃദ്ധ്യർത്ഥം മാം
സ്തുവന്തസ്തിഷ്ഠന്തി

(അപിച) ക്ഷേമേ
ആ സന്തം — ജഗൽപാലനേ നിമിത്തേ
സർവ്വമഭിവന്തം—

ആളം ജിനാമി വാ	—	മഹാന്തം ശത്രും വിനാശയാമ്യേവ
തം പാദ-ഗൃഹ്യ ഇൽ	—	പാദൌ ഗൃഹീത്വൈവ
പർവ്വതേ പ്ര ക്ഷിണാം	—	ഗിരൌ പ്രക്ഷിപാമി

അത്ഥം—(ഇന്ദ്രവാക്യം) ശരീരബലം ആയുധബലം മുതലായവയറിയാത്ത യുദ്ധങ്ങളിൽ ഞാൻ പ്രവേശിയ്ക്കുമ്പോഴം, ഹവിസ്സും തപസ്സുമായ ധനമൊത്ത ഋഷികളെല്ലാം അപ്രകാരമുള്ള ഇന്ദ്രനായ എന്റെ അടുക്കൽ വന്നിരിക്കാറുണ്ട്. എന്റെ വീര്യം വദ്ധിപ്പിക്കാനായി സ്തുതിക്കാറുണ്ട്. പിന്നെ, ജഗത്തുമുഴുവൻ ഭരിക്കാൻവേണ്ടി, കീഴടക്കുന്ന പെരിയ ശത്രുവിനെ ഞാൻ നശിപ്പിക്കുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു. അവനെ കാലിൽ പിടിച്ചുതന്നെ മലയിലെറിയുന്നു.

5 നവാളമാംവൃജനേവാരയന്തേ

നപർവ്വതാസോയദഹമ്മനസ്യേ

മമസ്വനാൽകൃധുകണ്ണോഭയോത

ഏവേദനുദ്യൂൻകിരണസ്സമേജാൽ വ. 15

അന്വയം:—

വൃജനേ മാം	—	സങ്ഗ്രാമേവസ്ഥിതം മാം
വൈ ഉ ന വാരയന്തേ	—	കേചിന്നിവാരയിതും സമത്ഥാന ഭവന്ത്യേവ
അഹം യൽ മനസ്യേ	—	യൽകമ്മകത്തും മനസേച്ഛാമി
പർവ്വതാസഃ ന	—	അവിതരണക്ഷമാഃ, ഹിമവദാദയോഗിരയസ്സൽ കമ്മപ്രോഢും നശക്നവന്തി
(കിഞ്ച ഇന്ദ്രസ്യ) മമ		
സ്വനാൽ	—	ശബ്ദാദേവ
കൃധു-കണ്ണഃ	—	ഹ്രസ്വകണ്ണഃ, മന്ദശ്രവണേന്ദ്രിയഃ
ഭയാതേ	—	ബിഭേതി
(അപിച) ഏവ ഇൽ	—	ഏവമേവ, കൃധുകണ്ണവൽ

അനു ദ്യൂൻ കിരണഃ — പ്രതിദിവസങ്ങ്കിരണവാൻ സൂര്യഃ

സം ഋച്ഛാത് — സമ്യക് ചലതി, നിയമേന പ്രയാതി

അർത്ഥം—യുദ്ധത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന എന്നെ തടയാനാരും പോന്നവരല്ല. മനസ്സുകൊണ്ട് ഞാൻ ചെയ്‌വാനിച്ഛിക്കുന്ന കർമ്മത്തെ ഹിമാലയാദി പർവ്വതങ്ങൾകൂടി താങ്ങുവാൻ കഴിയുകയില്ല. പിന്നെ, എന്റെ ശബ്ദത്താൽത്തന്നെ ചെവി കേൾക്കാത്തവർ കൂടി പേടിക്കുന്നു. കൂടാതെ ചെകിടുപൊട്ടുന്നെന്നപോലെ രശ്മിമാനായ ആദിത്യനും ദിവസംപ്രതി (എന്നെ പേടിച്ച്) ചരിക്കുന്നു, വന്നും പോയും കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

6 ദർശന്ന്വത്ര ശൃതപാ അനിന്ദ്രാൻ
ബാഹുക്ഷദശ്ശരവേ പത്യമാനാൻ
ഘൃഷ്വം വാ യേ നിനിദുസ്സഖായ
മധ്യൂന്വേഷു പവയോ വവൃത്യുഃ

അന്വയം.—

അത്ര ശൃത-പാൻ — അസ്മിൻ ജഗതി ശൃതാനി, പക്വാനി, സോമാദി ഹവീംഷ്യപഹൃത്യ പിബതഃ

അനിന്ദ്രാൻ — ഇന്ദ്രേണ മയാ വർജ്ജിതാൻ

ബാഹു-ക്ഷദഃ — ബാഹുഭിര്യജമാനാൻ ശകലീകുർവ്വതഃ

ശരവേ പത്യമാനാൻ — ഹിംസായൈ അഭിപതതോ സുരാദീൻ

നു ദർശൻ — അഹങ്ക്ഷിപ്രം പശ്യാമി

ഘൃഷ്വം വാ സഖായം — (വാശബ്ദശ്ചാർത്ഥേ) മഹാന്തം സഖായഞ്ചമാം

യേ നിനിദുഃ ഉ — നിന്ദന്തി ച

(ഏവം ഭൂതേഷു) ഏഷു
അധി — ഉപരി
ന പവയഃ വവൃത്യുഃ — ക്ഷിപ്രം മദീയാന്യായുധാനി വർത്തന്തേ

അർത്ഥം-ഈ ലോകത്തിൽ പാകംചെയ്യപ്പെട്ട സോമാദി ഹവിസ്സുകൾ അപഹരിച്ചു കടിക്കുന്നവരും ഇന്ദ്രനായ എന്നാൽ തള്ളപ്പെട്ടവരും യജമാനൻെറ കയ്യുകളെകൊണ്ടു് തളളുന്നവരും ഹിംസിക്കാനായി ചാടി വീഴുന്നവരുമായ അസുരാദികളെ ഞാനുടനെ കാണുന്നുണ്ടു്. മഹാനും ഉപാസകൾക്കു് സഖാവുമായ എന്നെ ഏവർ നിന്ദിക്കുന്നുവോ, വകവെയ്ക്കാതിരിക്കുന്നുവോ, അവരുടെ മേലും എൻെറ ആയുധങ്ങൾ ഉടനെ ചെല്ലുന്നുണ്ടു്.

7 അഭ്രൂർവ്വൌക്ഷീർവ്യു ആയുരാന
ഡ്ദർഷന്നുപൂർവ്വോഅപരോനദർഷൽ
ദ്വേപവസ്ത്വേപരിതന്നഭ്രതോ
യോഅസ്യപാരേരജസോവിവേഷ

അന്വയം:—

(വസുക്രഃ ഇന്ദ്രം സ്തൌതി,
ഹേ ഇന്ദ്ര,) അഭ്രഃ ഉ — ത്വമേവ പ്രാദുർഭവസി
ഔക്ഷീഃ — ത്വമേവകാലേ കാലേ പൃഥിവീം സിഞ്ചസി
(അതഃ പരം യുഷ്മച്ഛബ്ദസമാനാർത്ഥാഭവച്ഛബ്ദ അദ്ധ്യാഹർത്തവ്യഃ)
(ഇന്ദ്രഃ ഭവാൻ) വി ആയുഃ
ഉ ആനട് — വിവിധഞ്ജീവിതഞ്ചവ്യാപ്നോതി
(കിഞ്ച) പൂർവ്വഃ — പുരാതനോഭവാനിന്ദ്രഃ
ന ദർഷൽ — വജ്രേണ ശത്രൂൻ ക്ഷിപ്രം വിദാരയതി
അപരഃ ന ദർഷൽ — (ന ഇതിനിഷേധാർത്ഥേ) ശത്രുർവന്തമിന്ദ്രം ന വിദാരയതി

(അപിച) യഃ അസ്യ
രജസഃ — ഈദൃശസ്യ ലോകസ്യ, ത്രൈലോക്യസ്യ
പാരേ വിവേഷ — പരമസൂക്ഷ്മവായുരൂപേണ സൃഷ്ടികാരണാത്മനാസ്ഥിത്വാ വ്യാപ്നോതി
തം പവമന്റേ — ഭവന്തം തം മഹത്വേന സർവ്വസ്യാഭിഭവനായഗച്ഛന്ത്യൌ
ദ്വേ ന പരി ഭൂതഃ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ പരിഭവിതും ശക്നുതഃ

അർത്ഥം—(വസുക്രൻ ഇന്ദ്രനെ സ്തുതിക്കുന്നു) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് മാത്രമേ സാക്ഷാത്തായുള്ള അവിടുന്നുതന്നെയാണ് അതാതുകാലത്തു് ഭൂമിയെ നനക്കുന്നതു് (എന്നി മേല്പോട്ട് ഭവാനെന്ന പദമാണ് യോജിക്കുക) ഇന്ദ്രനായ ഭവാൻ വിവിധമായ ജീവിതത്തെ വ്യാപിക്കുന്നു പുരാതനനായ ഭവാൻ ശത്രുക്കളെ വേഗം പിളക്കുന്നു ശത്രു, ഭവാനെ പിളക്കുന്നില്ല. പിന്നെ, യാതൊരു ഭവാൻ ഇക്കണ്ട ലോകത്തിൻെറ, മൂന്നുലോകങ്ങളുടെയും അക്കരെ, പരമസൂക്ഷ്മവായു രൂപനായി സൃഷ്ടികർമ്മാത്മാവായി നിന്നുകൊണ്ടു് വ്യാപിക്കുന്നുവോ, ആ ഭവാനെ, മഹത്വം കൊണ്ടു് എല്ലാം കീഴടക്കുവാൻ വരുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളും കീഴടക്കാൻ ശക്തിയുള്ളവരല്ല

8 ഗാവോയവംപ്രയുതാഅര്യോഅക്ഷ
ന്താഅപശ്യംസഹഗോപാശ്ചരന്തീഃ
ഹവാഇദര്യോഅഭിതസ്സമായൻ
കിയദാസുസ്വപതിശ്ഛന്ദയാതേ

അന്വയം—
(ഇന്ദ്രവാക്യം) ഗാവഃ
പ്ര-യുതാഃ — ധേനവഃ പ്രകർഷേണമിശ്രിതാഃ സഹഭൂതാഃ
യവം അക്ഷൻ — മദ്വൃഷ്ടിജനിതയവാദിഘാസമന്നി ക്ഷേയന്തി

അര്യഃ സഹ–ഗോപാഃ,
ചരന്തീഃ — സർവ്വസ്യസ്വാമ്യഹം പശുപാലേന സഹിതാഃ, ഘാസം ഭക്ഷയന്തീഃ
താഃ അപശ്യം — താ ഗാഃ പശ്യാമി
(കിഞ്ച) ഹവാഃ — വാഹനദോഹനാർത്ഥമാഹ്വാനാ ഹ്വാഗാവഃ
അര്യഃ അഭിതഃ സം
ആയൻ ഇൽ — അര്യം, സ്വാമിനം (ദ്വിതീയാർത്ഥേ പ്രഥമാ) ഏകീഭൂയൈവാഗച്ഛന്തി
(ആഗതാസു) ആസു
സ്വ–പതിഃ — ഗോഷു, സ്വാനാങ്ഗവാം സ്വാമീ
കിയൽ ഏരന്ദയാതേ — കിയൽ ക്ഷീരമാദത്ഥദോഗ്ധു ങ്കാമയതേ

അർത്ഥം–(ഇന്ദ്രവാക്യം) പശുക്കരം കൂട്ടംചേൎന്ന് തങ്ങളിലിണങ്ങി എൻെറ മഴയിൽനിന്ന് മുളച്ച യവം മുതലായ പുല്ലുകരം തിന്നുന്നു. എല്ലാററിന്നും പ്രഭുവായ ഞാൻ, മേല്പ്പകാരനോട്കൂടി നടന്നു പുല്ലുതിന്നുന്ന അവയെ പ്രീതിയാൎന്ന കാണുന്നു. പിന്നെ, ഏററിന്നും കറവിന്നുംവേണ്ടി വിളിക്കപ്പെടുന്ന പശുക്കരം, ഉടമസ്ഥനെ ഒന്നിച്ചുതന്നെ പ്രാപിക്കുന്നു. എത്തിച്ചേൎന്ന അവയിൽനിന്ന് ഉടമസ്ഥൻ കറച്ച പാൽ എനിക്കുവേണ്ടി (എന്നെ ഉദ്ദേശിച്ച കൎമ്മങ്ങരംക്കുവേണ്ടി)യാണ് കറക്കാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു്.

9 സംയദ്വയംയവസാദോജനാനാ
മഹംയവാദഉർവ്വജ്രേഅന്തഃ
അത്രായുക്തോവസാതാരമിച്ഛാ
ദഥോഅയുക്തംയുനജദ്വവന്വാൻ

അന്വയം:-

(വസുക്രഃ ഇന്ദ്രം വദതി)

ജനാനാം — ലോകാനാമ്മധ്യേ

യത് യവസ–അദഃ — യേ തൃണസ്യാത്താരഃ, പശവഃ

(തേ) വയം സം — വയമിതി സമ്യക് ജാനീമഹി

(യേച) യവ–അദഃ — യവാന്നസ്യാത്താരോ മനുഷ്യാഃ, തേപി വയമിതി സംജാനീമഹി

ഉരു–അജ്രേ — വിസ്തീർണ്ണേ അജിരേഽങ്ഗണേ, ഹാർദ്ദാകാശരൂപേ

(യത്) അന്തഃ അഹം — അന്തര്യാമിരൂപം ബ്രഹ്മാസ്മി, തദഹമസ്മി

അത്ര യുക്തഃ — അസ്മിന്നാകാശേയുക്തഃ, സമാഹിതോ ഭവാനിന്ദ്രഃ

അവ–സാതരം ഇച്ഛാത് — ആത്മസാക്ഷാത് കർത്തുമിച്ഛതി

അധോ അയുക്തം — അയോജിനം

വവന്വാൻ — (ദ്വിതീയാർത്ഥേ പ്രഥമാ) വവന്വാന്തം, അതിശയേന വിഷയാൻ സേവമാനം പുരുഷം

യുനജത് — സംസാരേ യുനക്തി

(ശാപാനുഗ്രഹസമർത്ഥോഭവദ്രൂപോഹമേവാസ്മി)

അർത്ഥം:-(വസുക്രൻ ഇന്ദ്രനോടു പറയുന്നു) ലോകങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ പുല്ലുതിന്നുന്ന പശുക്കളേവരോ, അവ ഞാനാണെന്ന് വേണ്ടപോലെയറിഞ്ഞാലും യവധാന്യം ഭക്ഷിക്കുന്ന മനുഷ്യരേവരോ അവരും ഞാനാണെന്ന് നന്നായറിഞ്ഞാലും വിസ്തീർണ്ണമായ ഹൃദയാകാശത്തിൽ അന്തര്യാമിരൂപമായ ബ്രഹ്മം ഞാനാകുന്നു ആ ഹൃദയാകാശത്തിൽ യോഗവാനായി സമാധിചെയ്യുന്ന ഇന്ദ്രനായ ഭവാൻ ആത്മസാക്ഷാൽകാരം നേടാനിച്ഛിക്കുന്നു എന്നാൽ സംസാരത്തിൽ വിഷയങ്ങളെ ഏറെസ്സേവിക്കുന്നവനോടാണ് ലോകങ്ങളും യോജിപ്പിക്കുന്നതു് ശാപാനുഗ്രഹസമർത്ഥമായ ഭവാന്റെ രൂപമാണ് ഞാനും ('ആത്മാവൈ പുത്രനാമാസി', താൻ തന്നെയാണ് മകൻ എന്നു ശ്രുതി)

10 അത്രേദ്മേമംസസേസത്യമുക്തം

ദ്വിപാച്ചയച്ചതുഷ്പാൽസംസൃജാനി

സ്ത്രീഭിര്യോഅത്രവൃഷണംപൃതന്യാ

ദയുദ്ധോഅസ്യവിഭജാനിവേദഃ

വ. 16

അന്വയം:—

മേ അത്ര ഉക്തം	— അസ്മിൻ മമസ്തോത്രേ കഥിതം
സത്യം ഇൽ മംസസേ	— യഥാഭൂതമേവത്വജ്ഞാനീഹി
(കിഞ്ച) ദ്വി—പാൽ ച	
ചതുഃ—പാൽ	— മനുഷ്യാദികം പശ്വാദികഞ്ച
യൽ (തൽ) ഉ സം—	
സൃജാനി	— അഹമുല്പാദയാനീതി ത്വജ്ഞാനീഹി
അത്ര സ്ത്രീഭിഃ	— സ്ത്രീസദൃശൈർബ്ബലഹീനൈഃ പുരുഷൈസ്സഹ
യഃ വൃഷണം	— ശൂരംമന്യോജനഃ അഭിലഷിതസ്യ വർഷിതാരം മാം പരിത്യജ്യ
പൃതന്യാൽ	— യുദ്ധങ്കർത്തുമിച്ഛതി
(അഹം) അസ്യ വേദഃ	— ധനം
അയുദ്ധഃ	— തേന പുരുഷേണായോദ്ധാസൻ ബലാദപഹൃത്യ
വി ഭജാനി	— സ്തോതൃഭ്യോയഷ്ടൃഭ്യശ്ച ദദാമി

അർത്ഥം—എന്റെ ഈ സ്തോത്രത്തിൽ പറയപ്പെട്ടതു് സത്യം മാത്രമാണെന്നവിടുന്നറിഞ്ഞാലും. ഇരുകാലികളായ മനുഷ്യാദികളും നാല്ക്കാലികളായ പശു മുതലായവയുമായി യാതൊരു ഭൂതജാതമുണ്ടോ, അതിനെ ഞാനാണുല്പാദിപ്പിക്കുന്നതെന്നറിഞ്ഞാലും. ഈ ജഗത്തിൽ സ്ത്രീകളെപോലെ ബലഹീനരായ പുരുഷന്മാരോടുകൂടി, താൻ ശൂരനെന്നു് സ്വയം വിചാരിച്ചു് ആർ അഭീഷ്ടവർഷകനായ എന്നെ വിട്ടു് യുദ്ധംചെയ്‌വാനിച്ഛിക്കുന്നുവോ, അവനായി യുദ്ധം ചെയ്യാതെതന്നെ ഞാനവന്റെ

ധനമപഹരിച്ച് സ്തോതാക്കാംകും യഷ്ടാക്കാംകും വിഭജിച്ചു കൊടുക്കുന്നു (ഈ ഋക്കിൽ ആദ്യത്തെ പാദം, അറിഞ്ഞാലും എന്നുവരെ വസുക്രന്റെ വാക്കും ബാക്കി മൂന്നു പാദങ്ങൾ ഇന്ദ്രന്റെ വാക്കുമാണെന്ന് തോന്നുന്നു)

11 യസ്യാനക്ഷാദുഹിതാജാത്വാസ
കസ്താംവിദ്വാ്അഭിമന്യാതേഅന്ധാം
കതരോമേനിംപ്രതിതമ്മുചാതേ
യഈംവഹാതേയഈംവാവരേയാൽ

അന്വയം –

യസ്യ	— കാരണരൂപേണാവസ്ഥിതസ്യേന്ദ്രസ്യ മമ
അനക്ഷാ ദുഹിതാ	— അക്ഷിരഹിതാ അചേതനാ, പ്രകൃത്യാഖ്യാ പുത്രീ
ജാതു ആസ	— കദാചിൽ, മഹാപ്രളയേ മദ്ധ്യേ വലീനാസതീസർവ്വത്ര വർത്തതേ
താം വിദ്വാൻ കഃ?	— താം പ്രകൃതിം ജാനൻ മർത്ത്യോന്യഃ കോഭവതി? ന കശ്ചിൽ
(അപിച) അന്ധാം	— ദശനഹീനാം, അചേതനാം താം
(കഃ) അഭി മന്യാതേ?	— ആത്മന്യാശ്രയപ്രദാനേനകോഭിപൂജയതി?

(മയാസഹൈകീഭൂതാം താം തത്വതോഹമേവ ജാനാമി, നാന്യഃ)

(കിഞ്ച) കതരഃ മേനിം	— മത്തോന്യഃ കോവജ്രം
തം പ്രതി മുചാതേ	— വൃത്രം പ്രതി മുഞ്ചതി?
യഃ ഈം വഹാതേ	— ഏനം ശത്രും വഹതി
വാ യഃ ഈം വരേ-യാൽ?	— വാരയിതുമിച്ഛതി?, സദാഹമേവ നാന്യോമൽസദൃശഃ

ആശയം–കാരണാത്മാവായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഇന്ദ്രനായ എനിയ്ക്ക് കണ്ണുകാണാത്തവളായി അചേതനയായി പ്രകൃതി

യെന്ന ഒരു മകളുണ്ട്. മഹാപ്രളയത്തിൽ എന്നിൽ തന്നെ ലയിച്ചുന്നവളായി, അവളെങ്ങും വർത്തിക്കുന്നു. അവളെ ഞാനല്ലാതെ ആരറിയുന്നു? ആരുമറിയുന്നില്ല. പിന്നെ, കണ്ണുകാണാത്ത്, ചേതനയററ അവളെ തന്നിലാശ്രയംകൊടുത്തു് ആർ കൊണ്ടാടുന്നു? (എന്നോടുകൂടിച്ചേർന്ന അവളെ തത്വത്തിൽ ഞാൻ മാത്രമേ അറിയുന്നുള്ളു. മററാരുമില്ല.) കൂടാതെ, ഞാനല്ലാതെ ആർ വജ്രായുധത്തെ വൃത്രൻെറ നേരെ വിടുന്നു? ശത്രുവിനെ താങ്ങുന്നവനും ശത്രുവിനെ നീക്കുന്നവനും ഞാൻ തന്നെ; എനിക്കു തുല്യനായി മററാരുമില്ല.

12 കിയതീയോഷാമര്യതോവധൂയോഃ
പരിപ്രീതാപന്യസാവാര്യേണ
ഭദ്രാവധൂർഭവതിയൽസുപേശാ
സ്സ്വയംസാമിത്രംവനതേജനേചിൽ

അന്വയം:—

കിയതീ യോഷാ	— കിംപരിമാണാസ്ത്രീ
മര്യതഃ	— *മനുഷ്യസംബന്ധിനോ* ഭോഗാനാചരതഃ
വധൂ—യോഃ	— വധൂകാമസ്യ, സ്ത്രീകാമസ്യ
വാര്യേണ പന്യസാ	— വരണീയേന സ്തോത്രേണ സ്തുതസ്യ, സർവ്വാത്മകസ്യാന്തര്യാമിരൂപേണാവസ്ഥിതസ്യേന്ദ്രസ്യ
പരി—പ്രീതാ	— അനുരക്താ, വശവർത്തിനീ
യൽ വധൂഃ ഭദ്രാ	— യാവധൂഃ കല്യാണീ
സു—പേശാഃ ഭവതി	— ശോഭനരൂപാ ച ഭവതി
സാ സ്വയം ജനേ ചിൽ	— ആത്മനൈവ ജനമദ്ധ്യേവസ്ഥിതം
മിത്രം വനതേ	— പ്രിയം പതിം യാചതേ, സ്വയംവരധർമ്മേണ പ്രാർത്ഥയതേ

അർത്ഥം—ഏതുതരത്തിലുള്ള സ്ത്രീ, മനുഷ്യഭോഗങ്ങളാപ രിക്കുന്നവനും വധുവിനെ കാമിക്കുന്നവനും ശ്രേഷ്ഠമായ സ്തോത്ര ത്താൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടവനും സർവ്വാത്മകനായി അന്തര്യാമി രൂപ ത്തിൽ സ്ഥിതനുമായ ഇന്ദ്രനായ എന്നിൽ അനുരക്തയാവുന്നു? എനിക്കു വശവർത്തിനിയാവുന്നു? യാതൊരു വധു മംഗളവതി യും ശോഭനരൂപയുമാണോ, അവൾ ജനമദ്ധ്യത്തിലിരിക്കുന്ന വരിൽനിന്ന് സ്വയംവരധർമ്മമനുസരിച്ച് സ്വയം ഭർത്താവിനെ അർത്ഥിക്കുന്നു (അപ്രകാരം വരിക്കുന്നത് എന്നെയാണെന്നഭി പ്രായം ദമയന്തി നളനെയും ദ്രൌപദി അർജ്ജുനനെയും വരി ച്ചതു്, വാസ്തവത്തിൽ നളനെയും അർജ്ജുനനെയുമല്ല, എന്നെ യാണ്)

13 പത്തോജഗാരപ്രത്യഞ്ചമത്തി
ശീർഷ്ണാശിരഃപ്രതിദധൌവരൂഥം
ആസീനഊർധ്വാമുപസിക്ഷിണാതി
ന്യങ്ങുത്താനാമന്വേതിഭൂമിം

അന്വയം —

(ആദിത്യാത്മനേന്ദ്രഃ വസുക്രേണ സ്തൂയതേ)
(ആദിത്യരൂപീന്ദ്രഃ)

പത്താഃ	— രശ്മ്യാഖ്യൈഃ പാദൈഃ
ജഗാര	— വൃഷ്ട്യുദകം ഗിരതി, ഗൃഹ്ണാതി
(ഗൃഹീത്വാച) പ്രത്യഞ്ചം അത്തി	— ആത്മാനം പ്രതിഗതമുദകം ക്ഷേപയതി, മണ്ഡലേവസ്ഥാ പയതി
(അനന്തരം) വരൂഥം	— വരണീയം വൃഷ്ട്യുദകം
ശീർഷ്ണാ	— ശിരസ്ഥാനീയേന, രശ്മിജാലേന
ശിരഃ പ്രതി ദധൌ	— സർവ്വസ്യ ലോകസ്യ മസ്തകം പ്രതിക്ഷിപതി
(കിഞ്ച) ഉപസി	— ഉപസ്ഥേ, സ്വസമീപേ സ്ഥാനേ, മണ്ഡലേ

ആസീനഃ — ഉപവിഷ്ടസ്സൻ
ഊർധ്വാം ക്ഷിണാതി — ഉൽഗതാന്ദീപ്തിമാലോക
കരണായ പ്രക്ഷിപതി
ന്യങ്ങ് ഉത്താനാം — രശ്മിസമൂഹേന നീചൈ
രഞ്ചിതാ, ഗന്താവിസ്തൃതാം
ഭൂമിം അനു ഏതി — അനുഗച്ഛതി

അർത്ഥം—(ആദിത്യാത്മാവായ ഇന്ദ്രൻ വസുക്രനാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു.) ആദിത്യരൂപനായ ഇന്ദ്രൻ രശ്മികളാകുന്ന പാദങ്ങളാൽ മഴപെയ്ത വെള്ളങ്ങളെ പിടിച്ചെടുക്കുന്നു, ആകർഷിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ പിടിച്ചെടുത്തിട്ട് തന്നിലെത്തിയ ജലത്തെ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു, തൻെറമണ്ഡലത്തിൽ സ്ഥാപിക്കുന്നു. വീണ്ടും ശ്രേഷ്ഠമായ മഴവെള്ളമായി തൻെറ ശിരസ്സായ രശ്മിസമൂഹത്താൽ ലോകത്തിൻെറ തലയിലൊഴിക്കുന്നു. പിന്നെ, തൻെറ മണ്ഡലത്തിലിരുന്നുകൊണ്ട്, മേലോട്ടുവന്ന തൻെറ പ്രകാശത്തെ ലോകത്തിന്ന് കാഴ്ചയ്ക്കായി രശ്മിരൂപത്തിൽ കീഴോട്ടു വിടുന്നു. കീഴോട്ടുപോകുന്ന ആ രശ്മിസമൂഹം വിസ്തൃതയായ ഭൂമിയെ അനുഗമിക്കുന്നു, പ്രാപിക്കുന്നു.

14 ബൃഹന്നച്ഛായോഅപലാശോഅർവ്വാ
തസ്ഥൗമാതാവിഷിതോഅത്തിഗർഭഃ
അന്യസ്യാവത്സംരിഹതീമിമായ
കയാഭുവാനിദധേധേനുരൂധഃ

അന്വയം:—
ബൃഹൽ അച്ഛായഃ — മഹാനാദിത്യഃ, ഛായാവർജിതഃ,
തമോരഹിതഃ
അപലാശഃ — പർണ്ണരഹിതഃ, വിനാശരഹിതഃ
അർവ്വാ തസ്ഥൗ — സതതഗാമീതിഷ്ഠതി
(കിഞ്ച) മാതാ — വൃഷ്ടിദ്വാരേണ സർവ്വസ്യ
ജഗതോനിർമ്മാതാ
വി-സിതഃ — വിമുക്തഃ, നിരാലംബഃ

ഗർഃ അത്തി — ത്രൈലോക്യസ്യ ഗർഭഭൂതോ ഹവീംഷി ഭക്ഷയതി, പാപം വിനാശയതി വാ

(കിഞ്ച) അന്യസ്യാഃ — അദിത്യാഖ്യായാദേവമാതുഃ

വത്സം രിഹതി മിമായ — അപത്യഭൂതമാദിത്യമാസ്വാദയന്തി, വർദ്ധയന്തി നിർമ്മിമീതേ

(പൂർവ്വസ്യാന്ദിശ്യഹന്യഹന്യുത്പാദയന്തി)

കയാ ഭുവാ — കേനഭാവേന, ഭക്ത്യാ ഭയേന വാ

ധേനുഃ ഊധഃ നി ദധേ — ഗൌരുദ്ധോയഥാ തദ്വദാദിത്യം ദ്യൌർദ്ധാരയതി

അർത്ഥം—മഹാനായ ആദിത്യൻ നിഴലററവനായി, ഇരുട്ടകന്നവനായി ഇല (നാശം) ഇല്ലാത്തവനായി എപ്പോഴും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടേ വർത്തിക്കുന്നു. (ഇലകൊഴിയുന്നതാകയാൽ അതിനെ വിനാശമായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.) മഴവഴി ജഗത്തിൻെറ നിർമ്മാതാവായ അവിടുന്ന് നിരാലംബനായി, നിരാധാരനായി മൂന്നു ലോകങ്ങളും ഗർഭംപോലെ തന്നുള്ളിൽ ധരിച്ച്, ഹവിസ്സുകളും കൊള്ളുന്നു, അല്ലെങ്കിൽ പാപങ്ങളും നശിപ്പിക്കുന്നു. ദേവമാതാവായ അദിതിയുടെ കുട്ടിയായ ആദിത്യനെ ആസ്വദിച്ചുകൊണ്ടും വളർത്തിക്കൊണ്ടും അമ്മ നിർമ്മിക്കുന്നു, കിഴക്കുദിക്കിൽ ദിവസം പ്രതിജനിപ്പിക്കുന്നു. ഭക്തികൊണ്ടോ, ഭയംകൊണ്ടോ ആദിത്യനെ ദ്യോവ് പശു അകിടേന്തുന്നപോലെ, ധരിക്കുന്നു. (ദ്യോവ് മഴവെള്ളം ചുരത്തുന്നതുകൊണ്ട് അകിടിനോടുപമ.)

15 സപ്തവീരാസോഅധരാദുദായ
ന്നഷ്ടോത്തരാത്താൽസമജഗ്മിരന്തേ
നവപശ്ചാത്താൽസ്ഥിവിമന്തആയ
ന്ദശപ്രാക്സാനുവിതിരന്ത്യശ്നഃ വ. 17

അന്വയം:—

(ഇന്ദ്രഃ പ്രജാപതി രൂപേണ സ്തൂയതേ)

സപ്ത വീരാസഃ — പ്രജാപതേസ്സപ്തസങ്ഖ്യാകാഃ പുത്രാഃ, വിശ്വാമിത്രാദയഃ

അധരാത് ഉത് ആയൻ — ഉപ്രജാപതേരധഃ കായാത് സൃഷ്ടാഃ

അഷ്ട തേ	— അഷ്ടസങ്ഖ്യാകാഃ പ്രസിദ്ധാ ബാലഖില്ല്യാദയഃ
ഉത്തരാത്താൽ സം	
അജജ്ഞിരൻ	— ഉത്തരാൽ കായപ്രദേശാൽ സംജജ്ഞിരേ
സ്ഥിവി–മന്തഃ നവ	— സ്ഥാനവന്തോ നവസങ്ഖ്യാകാ ഭൃഗവഃ
പശ്ചാതാൽ ആയൻ	— പൃഷ്ഠത ആഗതാഃ
(തഥാ) ദശ	— ദശസങ്ഖ്യാകാ അങ്ഗിരസഃ
പ്രാക്	— അഗ്രതഉൽപന്നാസ്സന്തഃ
അശ്നുഃ സാനു	— അശനവതോദ്യുലോകസ്യോന്നതപ്രദേശം
വി തിരന്തി	— വർദ്ധയന്തി

അർത്ഥം–(ഇന്ദ്രൻ പ്രജാപതിരൂപനായി സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു) പ്രജാപതിയുടെ ഏഴു പുത്രന്മാരായ വിശ്വാമിത്രാദികൾ അവിടുത്തെ ഉടലിൻെറ താഴെ ഭാഗത്തുനിന്ന് ഉണ്ടായി. പ്രസിദ്ധന്മാരായ എട്ടു ബാലഖില്യാദികൾ ഉടലിൻെറ മുകൾഭാഗത്തുനിന്നു വന്നു. സ്ഥാനവാന്മാരായ ഒമ്പതു ഭൃഗുക്കൾ പിന്നുടലിൽനിന്നു വന്നവരത്രെ. പിന്നെ, പത്തംഗിരസ്സുകൾ മുമ്പിൽനിന്നുളവായി സുഖാനുഭവയോഗ്യമായ ദ്യുലോകത്തിൻെറ മുകൾപ്രദേശത്തെ അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുന്നു. (8–4–19ൽ പുരുഷസൂക്തത്തിൽ ബ്രാഹ്മണോസ്യ മുഖമാസീൽ എന്നു തുടങ്ങുന്ന ഋക്കിൽ ഇന്നിന്നവർ വിരാൾ പുരുഷൻെറ ഇന്നിന്നഭാഗത്തുനിന്നുളവായി എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളപോലെയാണിവിടെയും. പുരുഷസൂക്തത്തിലെ പ്രസ്താവത്തിലും ഈ ഋക്കിലെ പ്രസ്താവത്തിലും ഉൽകൃഷ്ടതയോ അപകൃഷ്ടതയോ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്ന് ഈ ഋക്ക് കൂടുതൽ വ്യക്തമാക്കുന്നു. ഭൃഗുക്കൾ പിന്നുടലിൽനിന്ന് വന്നവരായതുകൊണ്ടവർക്ക് യാതൊരു താഴ്ചയുമില്ല. വിശ്വാമിത്രാദി സപ്തർഷികൾ കീഴുടലിൽനിന്ന് ജനിച്ചവരായതുകൊണ്ടും അധമത്വമില്ല.)

16 ദശാനാമേകം കപിലം സമാനം

തം ഹിന്വന്തി ക്രതവേ പാര്യായ

ഗർഭം മാതാ സുധിതം വക്ഷണാസ്വ

വേനന്തം തുഷയന്തീ ബിഭർത്തി

അന്വയം:—

ദശാനാം ഏകം	— ദശാങ്ഗിരസാം മദ്ധ്യേ മുഖ്യം
സമാനം തം കപിലം	— പ്രജാപതിനാ സദൃശം പ്രസിദ്ധം കപിലമൃഷിം
പാര്യായ ക്രതവേ ഹിന്വന്തി	— അവശിഷ്ടാഃ, യജ്ഞാദി ജഗൽപ്രവർത്തനകർമ്മോപദേശനാർത്ഥം, കർമ്മകരണായ, സത്യജ്ഞാനായ പ്രേരയന്തി
മാതാ വക്ഷണാസു	— പ്രകൃത്യാഖ്യാ മാതാ സൂക്ഷ്മാസ്വപ്സു
സുധിതം	— സുഹിതം, പ്രജാപതിനാ സ്ഥാപിതം
അവേനന്തം ഗർഭം	— നിവാസമകാമയമാനം പ്രജാപതേർഗ്ഗർഭം
തുഷയന്തീ ബിഭർത്തി	— സമ്യഗ് ജ്ഞാനാദുപദേഷ്ടും യോഗ്യോയമിതി പ്രീതാ, തുഷ്യന്തീ ധാരയതി

അർത്ഥം—പത്തംഗിരസ്സുകൾക്കിടയിൽ മുഖ്യനും പ്രജാപതിക്കുതുല്യനുമായ ആ കപിലനെന്ന ഋഷിയെ മററംഗിരസ്സുകൾ യജ്ഞകർമ്മമുപദേശിപ്പാനനുഷ്ഠിപ്പാനും സത്യജ്ഞാനമാർജ്ജിപ്പാനുമായി പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു പ്രകൃതിയാകുന്ന മാതാവ് തന്റെ ഉദരത്തിലെ സൂക്ഷ്മജലങ്ങളിൽ പ്രജാപതിയാൽ സ്ഥാപിതനും അവിടെ നിവസിക്കാൻ ആഗ്രഹമില്ലാത്തവനുമായ പ്രജാപതിയുടെ ഗർഭത്തെ, ഗർഭസ്ഥശിശുവിനെ, ആ ശിശു ഭാവിയിൽ

മഹാജ്ഞാനംകൊണ്ട് ലോകത്തിന്നുപദേശമേകാൻ യോഗ്യ നെന്നുകണ്ട് തുഷ്ടയും പ്രീതയുമായി ധരിക്കുന്നു.

17 പീവാനമ്മേഷമപചന്തവീരാ
ന്യുപ്താഅക്ഷാഅനുദീവആസൻ
ദ്വാധനംബൃഹതീമപ്സ്വ ന്തഃ
പവിത്രവന്താചരതഃപുനന്താ

അന്വയം:—

വീരാഃ	— പ്രജാപതേഃ പുത്രാ അങ്ഗിരസഃ
പീവാനം മേഷം	
അപചന്ത	— സ്ഥൂലം, മേദോമാംസയുക്ത മജംപകപവന്തഃ, പശുയാഗങ്കുർവ്വന്തോഭവേൻ
(യഥാ) അക്ഷാഃ ദീവേ	
നി–ഉപ്താഃ	— രമണസ്ഥാനേ നിക്ഷിപ്താസ്സന്തഃ, ക്രീഡമാനയോരേകതരസ്യാനു ഗതാ ഭവന്തി തഥാ
അനു ആസൻ	— സർവ്വേതേ പ്രജാപതിമേവാനു ഗതാ ഭവന്തി
ദ്വാ ധനം	— തേഷാമ്മദ്ധ്യേദ്വൌ വധസാധനം ധനുരിവാജ്ഞാനവധസാധനം, ധനുരിവസ്ഥിതങ്കപിലം
ബൃഹതീം	— പ്രജാപതേരാജ്ഞയാ വദ്ധ യിത്രീം പ്രകൃതിം
അപ്–സു അന്തഃ	— സൂക്ഷ്മാണാമുദകാനാമ്മദ്ധ്യേ
പവിത്ര–വന്താ	— മന്ത്രഃ പവിത്രം, ധ്യാനസാധന പ്രണവമന്ത്രവന്തൌ
പുനന്താ	— പ്രണവധ്യാനേനാത്മാനം സംസ്കുർവ്വന്തൌ, ശുദ്ധൌ
ചരതഃ	— പ്രജാപത്യാദേശാദാരാധയതഃ

അർത്ഥം—പ്രജാപതിയുടെ പുത്രന്മാരായ ആംഗിരസ്സുകൾ തടിച്ച ആടിനെ വേവിച്ചു, പശു യാഗം ചെയ്തു. ചൂതുകളി

സ്ഥാനത്ത് കളിക്കുന്ന ഇരുവരിൽ ച്യുതകാം ഒരുവനെ അനുകരിക്കുന്നപോലെ എല്ലാ അംഗിരസ്സുകളും പ്രജാപതിയെത്തന്നെ അനുസരിച്ചു. അവരിൽ ഇരുവർ അജ്ഞാനത്തെ വധിക്കുന്ന വില്ലായ കപിലനെ, പ്രജാപതിയുടെ ആജ്ഞാപ്രകാരം വളരുന്ന പ്രകൃതിയെ, സൂക്ഷ്മജലങ്ങളുടെകളിൽവെച്ച്, പ്രണവധ്യാനംകൊണ്ട് ശുദ്ധന്മാരായാരാധിച്ചു.

18 വിക്രോശനാസോവിഷ്വഞ്ച‌ആയൻ

പചാതിനേമോനഹിപക്ഷദർധഃ

അയമ്മേദേവസ്സവിതാതദാഹ

ദ്രുന്നഇദ്വനവൽസപ്പിരന്നഃ

അന്വയം:—

വി ക്രോശനാസഃ	—	വിവിധം പ്രജാപതിം പിതരമാഹ്വയന്തഃ
വിഷ്വഞ്ചഃ ആയൻ	—	നാനാഗതയോംഗിരസഃ ആഗച്ഛൻ, പ്രജാപതേസ്സകാശാദുത്പന്നാഃ
(ഉത്പദ്യമാനഃ) നേമഃ	—	അങ്ഗിരസാമേകോഭാഗഃ
പചാതി	—	പ്രജാപത്യർത്ഥം ഹവീംഷി പചതി
അർധഃ നഹി പക്ഷത്	—	അപരാർധോന ഹി പചതി
അയം ദേവഃ സവിതാ	—	സർവ്വപ്രേരകആദിത്യഃ
മേ തത് ആഹ	—	തത്സർവ്വം വദതി
(കിഞ്ച) സപ്പിഃ–അന്നഃ	—	ഘൃതോദനഃ
ദ്രു–അന്നഃ ഇത് വനവത്	—	ദാർവ്വോദനഃ, അഗ്നിരപി ഹവിർദ്ധാരേണ പ്രജാപതിം വനതി, സംഭജതി

അർത്ഥം—പിതാവായ പ്രജാപതിയെ പലപാട് വിളിക്കുന്നവരും നാനാഗതികളുമായ അംഗിരസ്സുകൾ പ്രജാപതിയിൽ നിന്നുൽപന്നന്മാരായി. ആ അംഗിരസ്സുകളിൽ പകുതിഭാഗം പ്രജാപതിക്കുവേണ്ടി ഹവിസ്സുകൾ പാകംചെയ്യുന്നു, യാഗമന

ഷ്ടികരന്ന. മറേറ പകുതി അപ്രകാരം ഹവിസ്സ പാകംചെയ്യുന്നില്ല. (അംഗിരസ്സുകളിൽ പകുതിപേർ കർമ്മികളും മറേറ പകുതിപേർ ജ്ഞാനികളുമായി) ഈ ദേവനായ, സർവ്വപ്രേരകനായ ആദിത്യനാണെന്നോട് ഇതു പറയുന്നതു്. പിന്നെ, ഒന്നിച്ചു ചേർന്ന ഹവിസ്സ ഭക്ഷിക്കുന്നവനും വൃക്ഷാന്നം ഭക്ഷിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നിയും ഹവിസ്സുവഴി പ്രജാപതിയെ പ്രാപിക്കുന്നു.

19 അപശ്യങ്ഗ്രാമംവഹമാനമാരാ

ദചക്രയാസ്വധയാവർത്തമാനം

സിഷക്ത്യര്യഃപ്രയുഗാജനാനാം

സദ്യശ്ശിശ്നാപ്രമിനാനോ നവീയാൻ

അന്വയം—

(വസുക്രോഹം) ഗ്രാമം വഹമാനം	—	ഭൂതസങ്ഘം വാഹയന്തം, സൃജന്തം
ആരാൽ അചക്രയാ സ്വധയാ	—	പ്രകൃതിതഃ ചക്രവർജ്ജിതയാ, രഥഹീനയാ, സ്വയമാത്മാനം ധാരയന്ത്യാസേനയാ
വർത്തമാനം	—	ആഗച്ഛന്തം പ്രജാപതിരൂപമിന്ദ്രം
അപശ്യം	—	സമ്യഗ്ജ്ഞാനേന ദൃഷ്ടവാനസ്മി
(കിഞ്ച) അര്യഃ സദ്യഃ ശിശ്നാ	—	സർവ്വസ്യസ്വാമീശ്നഥിതൄണി, താഡയിതൄണി രാക്ഷസാദീനി
പ്ര-മിനാനഃ, നവീയാൻ	—	പ്രകർഷേണഹിംസൻ, ശരീര ബലാദിഭിർന്നവതരഃ
ജനാനാം	—	യജമാനാനാങ്കാര്യത്വേന സംബന്ധീനി
യുഗാ പ്ര സിസക്തി	—	യുഗാനി യജ്ഞകാലവിശേഷാൻ പ്രകർഷേണ സേവതേ

അർത്ഥം-വസുക്രനായ ഞാൻ, ചരാചരങ്ങളെ സൃഷ്ടിക്കുന്ന വനും പ്രകൃതിയിൽനിന്ന് സൃഷ്ടിച്ചു. തേരില്ലാത്ത സേനയോട് കൂടി വർത്തിക്കുന്നവനും പ്രജാപതിരൂപനുമായ ഇന്ദ്രനെ വേണ്ട പോലെയുള്ള ജ്ഞാനത്താൽ കണ്ടിരിക്കുന്നു എല്ലാററിനും സ്വാമിയായ ഇന്ദ്രൻ ദ്രോഹികളായ രാക്ഷസാദികളെ പെട്ടെന്നുതന്നെ ഹിംസിച്ചുകൊണ്ട്, മെയ്ക്കരുത്ത് മുതലായവയാൽ ഒരു പുതിയ ആളായി, യജമാനന്മാർക്ക് യാഗം കർത്തവ്യമായ കാല വിശേഷങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു, സേവിക്കുന്നു.

20 ഏതൗമേഗാവൗപ്രമരസ്യയുക്തൗ
മോഷുപ്രസേധീർമുഹുരിന്മമന്ധി
ആപശ്ചിദസ്യവിനശന്ത്യർത്ഥം
സൂരശ്ചമർക്കഉപരോബഭൂവാൻ വ. 18

അന്വയം —

(ഹേ ആത്മൻ, ഇന്ദ്രരൂപേണാവസ്ഥിതസ്യ)
പ്ര-മരസ്യ മേ — പ്രകർഷേണ ശത്രൂണാം മാരയിതു ർമമസംബന്ധിനൗ
ഏതൗ യുക്തൗ — ഏതാദൃശൗ, രഥേനിയുക്തൗ
സു ഗാവൗ മോ പ്ര സേധീഃ — സുഷ്ഠുപൂജിതൗ, ശത്രൂൻ യജ്ഞാംശ്ച ഗന്താരൗ ഹരീ, അസുദൃഗ്ജനാന്താപഗമയ
(ഹേ ആത്മൻ) മുഹുഃ ഇത് മമന്ധി — പുനഃ പുനസ്സ്തുഹി
ആപഃ ചിത് അസ്യ അർത്ഥം — വിഷ്വദ്യകാന്യപീന്ദ്രസ്യഗതിം
വി നശന്തി — പ്രാപ്നുവന്തി
മർക്കഃ ഉപരഃ ബഭൂവാൻ — മാർജയിതാ, സർവ്വസ്യ ശോധയിതാ, മേഘസദൃശഃ, മേഘവച്ചീഘ്രഗതിഃ
രഃ ച — വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം–('ആത്മാവൈപുത്രനാമാസി', ആത്മാവുതന്നെയാണ് പുത്രനെന്ന ശ്രുതിപ്രകാരം ഇന്ദ്രരൂപനായി നില്ക്കുന്ന വസുക്രൻ ആത്മാവിനോട്ട് പറയുന്നു)—ഇന്ദ്രരൂപനായി സ്ഥിതനും ശത്രുഹന്താവുമായ എനിക്ക് ഈ തേരിൽ പൂട്ടിയ, സുപൂജിതങ്ങളും, ശത്രുക്കളെയും യജ്ഞങ്ങളെയും പ്രാപിക്കുന്നവയുമായ സ്വന്തം ഹരികളെന്ന കുതിരകളെ, ഈ യജ്ഞത്തിൽനിന്ന് വിട്ടയക്കരുത്. അല്ലയോ ആത്മാവേ, വീണ്ടും വീണ്ടും സ്തുതിക്കുക. മഴവെള്ളങ്ങളും ഇന്ദ്രന്റെ ഗതിയെയാണ് പ്രാപിക്കുന്നത്. എല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നവനും മേഘംപോലെ ഗതിവേഗമററവനുമായ സൂര്യനും ഇന്ദ്രനെയാണ് പ്രാപിക്കുന്നത്.

21 അയംയോവജ്രഃപുരുധാവിവൃത്തോ

വസ്സൂര്യസ്യബൃഹതഃപുരീഷാൽ

ശ്രവഇദേനാപരോഅന്യദസ്തി

തദവ്യഥീജരിമാണസ്തരന്തി

അന്വയം:–

യഃ അയം വജ്രഃ	— ഇന്ദ്രസ്യസംഭൃത ആയുധഃ
സൂര്യസ്യ ബൃഹതഃ	
പുരീഷാൽ	— മഹതഃ, പൂരകാന്മണ്ഡലാൽ ബഹുപ്രകാരം
പുരുധാ അവഃ വി–വൃത്തഃ	
ഇൽ	— അവസ്താൽ, അധോഭാഗേസ്ഥിതേഷു മേഘേഷുവൃഷ്ട്യർത്ഥം പതിതോപി (ഇച്ഛബൃതാപ്യതേ)
(യഃ) പരഃ	— പരസ്താൽ, അന്തരിക്ഷ ലോകസ്യോപരിസ്ഥിതേ സൂര്യമണ്ഡലേസ്ഥിതം
എനാ ശ്രവഃ	— എതദന്നഹേതുകം ജലംമേഘഗതാദകാൽ
അന്യൽ അസ്തി	— അന്യദപ്യസ്തി

അപ്പൃഥീ ജരിമാണഃ — വ്യഥാരഹിതാ സ്തോതാരഃ, മരുദാദയഃ

തത് തരന്തി — താദൃശമുദകം അന്തരിക്ഷലോകം പ്രത്യവതാരയന്തി

അർത്ഥം_ ഇന്ദ്രൻെറ സ്വന്തമായ യാതൊരു ഈ വജ്രായുധം സൂര്യൻെറ സർവ്വപൂരകമായ, എങ്ങും പ്രകാശം ചിതറുന്ന മേഘങ്ങളിൽ പലമട്ടിലും വീണ കറങ്ങുന്നുവോ, യാതൊന്ന് അന്തരിക്ഷലോകത്തിനു മുകളിൽ സൂര്യമണ്ഡലസ്ഥാനത്ത് വർത്തിച്ച് ആനന്ദഹേതുവായ മേഘം ജലമല്ലാതെ മറ്റൊന്നായി ഭവിക്കുന്നുവോ, അതിനെ വ്യഥയേശാത്ത മരുത്തുക്കൾ മുതലായ ഇന്ദ്രസ്തോതാക്കൾ അന്തരിക്ഷലോകത്തിലവതരിപ്പിക്കുന്നു.

22 വൃക്ഷേവൃക്ഷേനിയതാമീമയദ്ഗൌ
സ്തതോവയഃപ്രപതാൻപൂരുഷാദഃ
അഥേദംവിശ്വംഭുവനംഭയാത
ഇന്ദ്രായസുന്വദൃഷയേചശിക്ഷത്

അന്വയം:_

വൃക്ഷേ_വൃക്ഷേ — സർവ്വസ്മിൻ വൃക്ഷമയേ ധനുഷി

നി–യതാ ഗൌഃ — സംബദ്ധാ ഗോസംബന്ധിനീ സ്നായുമതീ

(മൌർവ്വീ) മീമയത് — മീമയതി, ആകൃഷ്യമാണാ ശബ്ദങ്കരോതി

തതഃ പുരുഷ–അദഃ — ശത്രുജനാനാമത്താരഃ, മാരയിതാരഃ

വയഃ പ്ര പതാൻ — പക്ഷിസദൃശാ ഗന്താരോ ബാണാശ്ശത്രൂൻ പ്രതിപ്രപതന്തി

അഥ ഇന്ദ്രായ സുന്വൽ — സോമയാഗങ്ങ്കർവ്വൽ
ഋഷയേ ച ശിക്ഷൽ — കർമ്മണാംനേത്രേ ഋത്വിജേ ച സമ്പൂർണ്ണാം ദക്ഷിണാന്ദദപി

ഇദം വിശ്വം ഭുവനം
ഭയാതേ — ദൃശ്യമാനം ഭൂതജാതമിന്ദ്രാൽ ബിഭേതി

അർത്ഥം—മരംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ എല്ലാ വില്ലുകളിലും പിടിപ്പിക്കപ്പെട്ട കാളഞരമ്പുകൊണ്ടുള്ള ഞാണ് വലിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടു ശബ്ദമുണ്ടാകുന്നു. പിന്നെ ശത്രുക്കളെക്കൊല്ലുന്ന, പക്ഷികൾ പോലെയുള്ള, അമ്പുകൾ ശത്രുക്കളുടെമേൽ വന്നുവീഴുന്നു. അതിന്ന് ശേഷം കർമ്മനേതാവായ ഋത്വിക്കിന്ന് തികഞ്ഞ ദക്ഷിണ കൊടുക്കുന്ന ഇക്കണ്ട ചരാചരം (സൽകർമ്മകൃതാർത്ഥമായ ഭുവനം പോലും) ഇന്ദ്രങ്കൽനിന്നു ഭയപ്പെടുന്നു

23 ദേവാനാമ്മാനേപ്രഥമാഅതിഷ്ഠൻ
കൃന്തത്രാദേഷാമുപരാഉദായൻ
ത്രയസ്തപന്തിപൃഥിവീമനൂപാ
ദ്വാബൃബൂകംവഹതഃപുരീഷം

അന്വയം:—
(സർവ്വേഷാം) ദേവാനാം
മാനേ — നിർമ്മാണേ, സൃഷ്ടികാലേ
പ്രഥമാഃ അതിഷ്ഠൻ — ഇന്ദ്രാദേശാദേതേമേഘാഃ, മദ്ധ്യമികാ ദേവഗണാഃ പൂർവ്വേസ്ഥിതാഃ
ഏഷാം കൃന്തത്രാൽ — ഏഷ്വവം ഭൂതാനാം മേഘാനാം ഛേദനാൽ
ഉപരാഃ ഉൽ ആയൻ — മേഘസ്ഥാന്യദകാന്യൽപന്നാഃ, ഭൂമൌ നിപാതിതാഃ
ത്രയഃ — പർജന്യോവായുരാദിത്യ ഇത്യേതേത്രയോദേവാഃ

അനുപാഃ	— വർഷാദീനാമാനുപൂർവ്യേണ പ്രദാവയിതാരഃ, പ്രക്ഷേപ്താരഃ
പൃഥിവീം തപന്തി	— ഭൂമിം, തത്രസ്ഥാ ഓഷധീർവൃഷ്ടി ശീതോഷ്ണൈസ്താപയന്തി പാവയന്തി
ദ്വാ പുരീഷം	— വായ്വാദിത്യൗ ദ്വൌ പാചിതാ സ്വോഷധീഷു സ്ഥിതം പൂര യിത്വ, പ്രീണയിത്വ
ബൃബൂകം വഹതഃ	— ഉദകമാദിത്യമണ്ഡലം പ്രതി വഹതഃ (വായുശ്ശോഷയൻ, ആദി ത്യോരശ്മിഭിരാദദാനഃ)

അർത്ഥം—എല്ലാ ദേവന്മാരുടെയും സൃഷ്ടി കാലത്ത് ഇന്ദ്രന്റെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം ഈ മേഘങ്ങൾ മാദ്ധ്യമിക ദേവഗണങ്ങളായി ആദ്യം വന്നുചേർന്നിച്ചു. ആ മേഘങ്ങൾ പിളർന്നാണ് മേഘത്തിനുള്ളിലെ ജലങ്ങളുണ്ടായതു്, ഭൂമിയിൽ വീഴ്ത്തപ്പെട്ടതു്. പർജ്ജന്യൻ, വായു, ആദിത്യൻ എന്നീ മൂന്നു ദേവന്മാർ അനുക്രമത്തിൽ ഭൂമിയെ, ഭൂമിയിലുള്ള സസ്യാദികളെ മഴ, തണുപ്പ്, ചൂട് എന്നിവയാൽ പരിശുദ്ധീകരിക്കുന്നു വായുവും ആദിത്യനും, വെന്ത സസ്യാദികളിലുള്ള സ്വഭാവിയായ ജലത്തെ ആദിത്യമണ്ഡലത്തിലെത്തിക്കുന്നു, വായു എല്ലാററിനെയും ഉണക്കിക്കൊണ്ടും ആദിത്യൻ രശ്മികളാലാകർഷിച്ചു കൊണ്ടും.

24 സാതേജീവാതുരുതസ്യവിദ്ധി
മാസ്മൈതാദൃഗപഗൂഹസ്സമര്യേ
ആവിസ്സ്വഃകൃണുതേഗൂഹതേബുസം
സപാദുരസ്യനിർണ്ണിജോനമുച്യതേ വ. 19

അന്വയം:–

(അത്രാന്തരാത്മനേന്ദ്ര സ്തൂയതേ,)
(ഹേ അന്തരാത്മൻ,) തേ സാ

ജീവാതുഃ	— തവതാദൃശ്യാത്മികാദേവതാ, ജീവികാ, ജീവനഹേതുഃ
ഉത തസ്യ ഏതാദൃക്	— ആദിത്യസ്യേദൃശം രൂപം
സ–മര്യേ വിദ്ധി	— യജ്ഞേ ജാനീഹി (സങ്ഗ്രാമാത്ഥസ്തൂപ്പണ്ട്വോയജ്ഞവാചീ)
മാ സ്മ അപ ഗൂഹഃ	— മാഖലപവൃണോഃ
(കിഞ്ച) നിഃ–നിജഃ	
അസ്യ	— സർവ്വസ്യ ശോധയിതുരാദിത്യസ്യ
സഃ പാദഃ	— തച്ചപാദനം, ഗമനം (രശ്മിദ്വാരേണ ഗത്വാ)
സ്വഃ ആവിഃ കൃണതേ	— സർവ്വത്രൈലോക്യം പ്രകാശീകരോതി
ബുസം ഗൂഹതേ	— ഉദകം സംവൃണോതി, ആദത്തേ
ന മുച്യതേ	— നകദാചിൽ ഗമനം പരിത്യജതേ

അത്ഥം–(ഇന്ദ്രൻ അന്തരാത്മാവായി സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു) അല്ലയോ അന്തരാത്മാവേ, അവിടത്തെ പ്രസിദ്ധമായ ദേവത്വം സർവ്വപ്രാണികൾക്കും ജീവനഹേതുവാകുന്നു. കൂടാതെ ഇപ്രകാരമുള്ള രൂപം (സ്തുത്യത്വം കൊണ്ട്) യജ്ഞത്തിലറിഞ്ഞാലും. അതിനെ മറയ്ക്കരുത്. പിന്നെ, എല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന ആദിത്യൻെറ രശ്മി വഴിയ്ക്കുള്ള ഗമനം മൂലോകങ്ങളെ മുഴുവൻ തെളിയിയ്ക്കുന്നു; ജലം കൈക്കൊള്ളുന്നു ഒരിക്കലുമവിടുന്നു യാത്ര നിർത്തുന്നില്ല.

വർഗ്ഗം–20–21.

1 വിശ്വേഹ്യഃ ന്യോഅരിരാജഗാമ
മമേദഹശ്വശ്രുരോനാജഗാമ
ജക്ഷീയാദ്ധാനാഉതസോമംപപീയാൽ
സ്വാശിതഃപുനരസ്തംജഗായാൽ

അന്വയം:-

(വസുക്രെ യജ്ഞങ്ങ്ങൾർവ്വാണേസതി, വസുക്രപത്നീന്ദ്രം സ്തൌതി)

അന്യഃ അരിഃ	— ഇന്ദ്രവ്യതിരിക്തോര്യഃ, ഈശ്വരഃ
വിശ്വഃ ഹി ആ-ജഗാമ ഇൽ	— സർവ്വഏവ ദേവഗണോസ്മദ്യജ്ഞം പ്രതി ആയയൌ ഖലു.
അഹ മമ ശ്വശുരഃ ന ആ ജഗാമ	— നാഗതവാൻ
(സയദ്യാഗച്ഛേൽ) ധാനാഃ ജക്ഷീയാൽ	— ഭൃഷ്ടയവാൻ ഭക്ഷയേൽ
ഉത സോമം പപീയാൽ	— പിബേൽ
(തതഃ) സു-ആശിതഃ	— സുഷ്ഠുഭുക്തസ്തൃപ്തസ്സൻ
പുനഃ അസ്തം ജഗായാൽ	— സ്വഗൃഹം പ്രതിഗച്ഛേൽ

അർത്ഥം–(വസുക്രന്റെ യജ്ഞത്തിൽ വസുക്രപത്നി ഇന്ദ്രനെ സ്തുതിക്കുന്നു) ഇന്ദ്രനൊഴിച്ച് ദേവഗണം മുഴുവൻ നമ്മുടെ യജ്ഞത്തിന്ന് വന്നുചേർന്നുവല്ലൊ എന്റെ ശ്വശുരൻ, കഷ്ടം വന്നില്ല അവിടുന്ന് വന്നാൽ വറുത്ത യവങ്ങളെ ഭക്ഷിയ്ക്കാമായിരുന്നു. പിന്നെ സോമം കുടിയ്ക്കാമായിരുന്നു നന്നായി ഭക്ഷിച്ച് തൃപ്തനായി വീണ്ടും സ്വഗൃഹത്തിലേക്ക് പോകാമായിരുന്നു.

2 സരോ്രുവദ്വൃഷഭസ്തിഗ്മശൃങ്ഗോ

വർഷ്മന്തസ്ഥൌവരിമന്നാപൃഥിവ്യാഃ

വിശ്വേഷ്വേനംവൃജനേഷുപാമി

യോമേകുക്ഷീസുതസോമഃപൃണാതി

അന്വയം:-

(ഇന്ദ്രവാക്യം) വൃഷഭഃ തിഗ്മ-ശൃങ്ഗഃ	— കാമാനാം വർഷിതാ, തീക്ഷ്ണ രശ്മിഃ
സഃ (ഇന്ദ്രോഹം) പൃഥിവ്യാഃ വർഷ്മൻ	— അന്തരിക്ഷസ്യ വർഷ്മണി. ഉന്നതസ്ഥാനേ

വരിമൻ രോരുവൽ ആ	
തസ്ഥൗ	— വിസ്തീർണ്ണേ പ്രദേശേ ശബ്ദായമാന ആതിഷ്ഠാമി
(ഏവംഭൂതോഹം) യഃ	
സുത–സോമഃ	— അഭിഷുതസോമഃ
മേ കുക്ഷീ പൃണാതി	— ഉഭൌപാർശ്വൗ സോമരസപുരോഡാശാദിഭിർഹവിർഭിഃ പൂരയതി
വിശ്വേഷു വൃജനേഷു	— സർവ്വേഷു സങ്ഗ്രാമേഷു
ഏനം പാമി	— ഈദൃശം വസുക്രം യജമാനം രക്ഷാമി

അർത്ഥം–(ഇന്ദ്രവാക്യം) കാമവർഷകനും ഉഗ്രരശ്മിയുമായ ഞാൻ ഇന്ദ്രനായ ഞാൻ അന്തരിക്ഷത്തിന്റെ ഉന്നതസ്ഥാനത്തു്, വിസ്തീർണ്ണപ്രദേശത്തു് ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു വർത്തിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള ഞാൻ, ആർ സംസ്കരിച്ച സോമമൊത്തവനായി സോമരസത്താലും പുരോഡാശാദി ഹവിസ്സുകളാലും എന്റെ വയറിന്റെ ഇരുഭാഗങ്ങളും നിറയ്ക്കുന്നുവോ, അവനെ, ഇപ്രകാരമുള്ള വസുക്രനെന്ന യജമാനനെ രക്ഷിക്കുന്നു.

3 അദ്രിണാതേമന്ദിനഇന്ദ്രതൂയാ
സുന്വന്തിസോമാൻപിബസിത്വമേഷാം
പചന്തിതേവൃഷഭാഅത്സിതേഷാം
പൃക്ഷേണയന്മഘവൻഹൂയമാനഃ

അന്വയം:–

(വസുക്രവാക്യം) ഹേ	
മഘ–വൻ, ഇന്ദ്ര, തേ	— ധനവന്നിന്ദ്ര, ത്വദർത്ഥം
മന്ദിനഃ തൂയാൻ	— മാദയിതൄൻ, അവിളംബിതാൻ സോമാൻ
അദ്രിണാ സുന്വന്തി	— അഭിഷവഗ്രാവ്ണാ യജമാനാ അഭിഷുണ്വന്തി
ഏഷാം സോമാൻ ത്വം	
പിബസി	— അസ്മദാദീനാം യജമാനാനാം സോമാൻ പാനങ്കരോഷി

(കിഞ്ച) തേ വൃഷഭാൻ	
പചന്തി	— ത്വദർത്ഥം പശൂൻ യേ യജമാനാഃ പചന്തി
(ത്വം) യൽ പൃക്ഷേണ	— യദാ ഹവിർഭ്രതേനാന്നേന നിമിത്തേന
ഹൂയമാനഃ	— യജമാനൈർഹൂയസേ തദാ ഭക്ഷയസി
തേഷാം അദ്ധ്സി	— തേഷാം സംബന്ധിനോ ഹവിർഭ്രതാൻ പശൂംശ്ച ഭക്ഷയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ധനവാനായ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി, ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവയും വേഗത്തിലൊഴുക്കപ്പെട്ടവയുമായ സോമങ്ങളെ യജമാനന്മാർ പിടിക്കല്ലുകൊണ്ട് സംസ്കരിക്കുന്നു. യജമാനന്മാരായ ഞങ്ങളുടെ സോമങ്ങളെ അവിടുന്ന് കുടിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ അവിടേക്കായി കാളകളെ യജമാനന്മാർ വേവിക്കുന്നു. ഹവിസ്സിന്നുവേണ്ടി യജമാനന്മാരാൽ വിളിക്കപ്പെടുമ്പോൾ, ആ ഹവിസ്സുകളവിടുന്നാംകൊള്ളുന്നു. ഹവിസ്സുകളായി വേവിച്ച പശുക്കളെയും ഭക്ഷിക്കുന്നു.

4 ഇദംസുമേജരിതരാചികിദ്ധി
പ്രതീപംശാപംനദ്യോവഹന്തി
ലോപാശസ്സിംഹംപ്രത്യഞ്ചമത്സാഃ
ക്രോഷ്ടാവരാഹന്നിരതക്തകക്ഷാൽ

അന്വയം:—

ഹേ ജരിതഃ,	— ശത്രൂണാഞ്ജരയിതരിന്ദ്ര, ത്വം
മേ സു ഇദം	— ശോഭനമീദൃശം രൂപം, സാമർത്ഥ്യം
ആ ചികിദ്ധി	— ആസമന്താജ്ജാനീഹി
നദ്യഃ പ്രതീ—ഈപം ശാപം വഹന്തി	— ഗങ്ഗാദ്യാനദ്യഃ പ്രതികൂലമുദകം പ്രവഹന്തി

(അപിച) ലോപാശഃ — മൃഗോമയാ പ്രേഷിതസ്സൻ
സിംഹം പ്രത്യഞ്ചം
അഥ്സാഃ — ആത്മാനം പ്രതിഗച്ഛന്തംസിംഹം
അത്സരതി, ആഭിമുഖ്യേന
ഗച്ഛതി
(തഥാ) ക്രോഷ്ടാ വരാഹം — ശൃഗാലസ്സൂകരം
കക്ഷാൽ നിഃ അതകത — അതിഗഹനദേശാന്നിർഗ്ഗമയതി
(ഏതൽ സർവ്വം ത്വൽപുത്രേ ത്വദനുഗ്രഹാല്ലബ്ധം)

അർത്ഥം—ശത്രുക്കളെ ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന ഇന്ദ്ര, എൻെറ ശോഭനമായ സാമർത്ഥ്യം തികച്ചുമറിഞ്ഞാലും; ഗംഗാദി നദികൾ മേൽപ്പോട്ടൊഴുകുന്നു. മാൻ എന്നാൽ പ്രേരിതമായി, തനിക്കു നേരെ വരുന്ന സിംഹത്തെ നേരിടുന്നു. കുറുക്കൻ പന്നിയെ കൊടുങ്കാട്ടിൽനിന്നു പുറത്താക്കുന്നു. (ഇതെല്ലാം അവിടുത്തെ പുത്രനിലുണ്ടായതു് അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹത്തിൻെറ ഫലമത്രെ.)

5 കഥാതഏതദഹമാചികേത
ഋഗ്ധസ്യപാകസ്തവസോമനീഷാം
ത്വന്നോവിദ്വാർത്തുഥാവിവോചോ
യമർദ്ധന്തേമഘവൻക്ഷേമ്യാധൂഃ

അന്വയം:—
ഹേ മഘ—വൻ, പാകഃ
അഹം — പക്വതവ്യ പ്രജ്ഞോഹം
ഗൃധ്സസ്യ, തവസഃ തേ
മനീഷാം — മേധാവിനഃ, ബലവതസ്തവസ്തു
തിങ്കസ്തുതിം
ഏതൽ കഥാ ആ
ചികേതം? — ഈദൃശന്ത്വദീയം സാമർത്ഥ്യം കഥം
കേന പ്രകാരേണാസമന്താ
ജ്ജാനാമി?
(ത്വദുപദേശം വിനാ ന ജാനാമി)
(തസ്മാൽ) വിദ്വാൻ
ത്വം നഃ — സർവ്വജ്ഞസ്ത്വമസ്മഭ്യം

ഋതു-ഥാ വി വോചഃ	— കാലേകാലേ ബ്രൂഹി
തേ ആദ്ധം യം	— സ്തുത്യവയവങ്ങ്കർമ്മഃ, സാ സ്തുതിഃ
ധ്യുഃ ക്ഷേമ്യാ	— ക്ഷേമമേവോ, ക്ലേശരഹിതാ വോഢും ശക്യാസ്തി

(അസ്മാകം മന്ദബുദ്ധിത്വാത്ത്വമേവാസ്മഭ്യം സ്വവൈഭവം സ്തുതി പ്രകാരഞ്ച കഥയ)

അർത്ഥം.-അല്പയോ ധനവാനായ ഇന്ദ്ര, പാകംവരാത്ത ജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയ ഞാൻ മേധാവിയും ബലവാനുമായ അവിടേക്കുള്ള സ്തുതിചൊല്ലാൻ അവിടുത്തെ വൈഭവത്തെ ഏതുപ്രകാരമാണ് മുഴുകെ അറിയുന്നത്? (അവിടുത്തെ ഉപദേശംകൊണ്ടേ അറിയൂ) അതിനാൽ സർവ്വജ്ഞനായ അവിടുന്ന് എപ്പോഴുമെപ്പോഴും വന്നു പറഞ്ഞുതന്നാലും. അവിടുത്തെ കുറിച്ച പകുതിലേശം സ്തുതി, ക്ഷേമഫലമായി, അക്ലിഷ്ടമായി ജീവിതഭാരം വഹിയ്ക്കാൻ പററിയതായിത്തീരുന്നു. (ഞങ്ങളുടെ മന്ദബുദ്ധിത്വം കൊണ്ട് ഞങ്ങളോട് സ്വന്തം പ്രഭാവവും സ്തുതിയ്ക്കേണ്ടും പ്രകാരവും പറഞ്ഞുതരേണ്ടിയിരിക്കുന്നു)

6 ഏവാഹിമാന്തവസംവർദ്ധയന്തി
ദിവശ്ചിന്മേബൃഹതഉത്തരാധ്യുഃ
പുരുസഹസ്രാനിശിശാമിസാക
മശത്രുംഹിമാജനിതാജജാന — വ. 20

അന്വയം:—

(ഇന്ദ്രവാക്യം) ഹി ഏവ	— യസ്മാദേവം, ഉക്തപ്രകാരേണ
തവസം മാം വർദ്ധയന്തി	— പ്രവൃദ്ധം മാം സ്തോതാരസ്തുതിഭിർവ്വർദ്ധയന്തി
(തസ്മാൽ) ബൃഹതഃ മേ	
ദിവഃ ചിൽ ധ്യുഃ	— ദ്യുലോകാദപിസ്തുതിഃ
ഉത്-തരാ	— ഉൽഗതതരാ, അധികതരാ
(കിഞ്ച) പുരു സഹസ്രാ	— പുരൂണി, ബഹൂനിശത്രൂണാം സഹസ്രാണി

സാകം നി ശിശാമി	— യുഗപത്തന്തകരോമി, ഹിനസ്മി
ഹി ജനിതാ മാ	— സർവ്വസ്യജനയിതാ പ്രജാപതിർമ്മാം
അശത്രും ഹി ജജാന	— അവിദ്യമാനശത്രുഞ്ജനിതവാൻ

അത്ഥം--(ഇന്ദ്രവാക്യം) മുൻപറഞ്ഞപ്രകാരം വലിപ്പംപൂണ്ട എന്നെ സ്തോതാക്കൾ സ്തുതികളാൽ വലുതാക്കുന്നതുകൊണ്ട്, മഹാനായ എനിക്ക് ദ്യുലോകത്തിൽനിന്നുകൂടി സ്തുതി അധികമുയൻവരുന്നു. പിന്നെ വളരെ ആയിരക്കണക്കിൽ ശത്രുക്കളെ ഒരേസമയത്ത് ഞാൻ ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്നു, നശിപ്പിക്കുന്നു. എവക്കും ജന്മദാതാവായ പ്രജാപതി എന്നെ ശത്രുരഹിതനായിട്ടാണല്ലൊ ജനിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത്.

7 ഏവാഹിമാന്തവസഞ്ജജ്ഞുരുഗ്ര
ഞ്കർമ്മൻകർമ്മന്വൃഷണമിന്ദ്രദേവാഃ
വധീംവൃത്രംവജ്രേണമന്ദസാനോ
പവ്രജംമഹിനാദാശുഷേവം

അന്വയം:—

(വസുക്രവാക്യം) ഹേ	
ഇന്ദ്ര, ഹി ഏവ	— യസ്മാദേവം, ഉക്തപ്രകാരേണ
ദേവാഃ തവസം	— മരുദാദയോമഹാന്തന്ത്വൽപുത്രം, വസുക്രം
മാം കർമ്മൻ—കർമ്മൻ	— സർവ്വസ്മിൻ കർമ്മണി
ഉഗ്രം, വൃഷണം ജജ്ഞുഃ	— ശൂരം, ഹവിഷാം വഷിതാരഞ്ജാനന്തി
(അതഃ) മന്ദസാനഃ	— മോദമാനോഹം
വജ്രേണ വൃത്രം വധീം	— അവധിഷം
(കിഞ്ച) ദാശുഷേ	— ഹവിർദ്ദത്തവതേ യജമാനായ വൃഷ്ടിപ്രദാനാത്ഥം
മഹിനാ വ്രജം അപ വം	— മഹതോന മേഘസമൂഹമപാവം, അപവൃണോമി

അത്ഥം-(വസുക്രവാക്യം) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, പറയപ്പെട്ട പ്രകാരത്തിൽ മരുത്തുക്കാം മുതലായവർ യോഗ്യനായ അവിടത്തെ മകനായ, വസുക്രനായ എന്നെ ഓരോ കമ്മത്തിലും ശൂരനും ഹവിദ്ദാതാവുമായറിയുന്നതുകൊണ്ടു്, സന്തുഷ്ടനായ ഞാൻ വജ്രം കൊണ്ടു് മേഘത്തെ പിളരുന്ന മഹത്വത്തോടുകൂടി മേഘസമൂഹത്തെ തുറന്നുവിടുന്നു

8 ദേവാസആയൻപരശൂംരബിഭ്രൻ

വനാവൃശ്ചന്തോഅഭിവിഡ്ഭിരായൻ

നിസുദ്ര്വം ദധതോവക്ഷണാസു

യത്രാകൃപീടമനുതദ്ദഹന്തി

അന്വയം:—

ദേവാസഃ ആയൻ	— ദേവാ ഇന്ദ്രേണ ചോദിതാസ്സന്തോഗച്ഛന്തി
(മേഘഭേദനാത്ഥം) പരശൂൻ അബിഭ്രൻ	— വജ്രാൻ ധാരയന്തി
(തദനന്തരം) വിട്-ഭിഃ	— മരുദാദിപ്രജാഭിസ്സഹിതാഃ
വൃശ്ചന്തഃ വനാ അഭി ആയൻ	— മേഘാഞ്ഛിന്ദന്തഃ ഉദകാന്യാഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛന്തി
(തതഃ) സു-ദ്ര്വം	— ശോഭനദ്രവണം വൃഷ്ട്യുദകം
വക്ഷണാസു നി ദധതഃ	— നദീഷു നിയമേന സ്ഥാപയന്തഃ
യത്ര കൃപീടം	— യസ്മിന്മേഘജാതേ നിഗൂഢം ജലം തിഷ്ഠതി
തത് അനു ദഹന്തി	— ഇമേദേവാസ്തന്മേഘജാതം ശോഷയന്തി

അത്ഥം—ദേവന്മാർ ഇന്ദ്രനാൽ പ്രേരിതരായി വരുന്നു മേഘം പിളക്കാനായി മഴക്കളേന്തുന്നു പിന്നെ മരുത്തുക്കാം മുതലായ പ്രജകളോടുകൂടി, മേഘങ്ങളെ പിളന്നു് ജലങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു ഭംഗിയിലൊഴുകുന്ന മഴവെള്ളം നിയതമായി നദീ

കളിൽ സ്ഥാപിച്ചുകൊണ്ട്, ഏതു മുകിൽക്കൂട്ടത്തിൽ ജലമുണ്ടോ, ആ മുകിൽനിരയെ ശോഷിപ്പിക്കുന്നു, വററിക്കുന്നു.

9 ശശഃക്ഷുരംപ്രത്യഞ്ചംജഗാരാ

ദ്രിംലോഗേനവ്യഭേദമാരാൽ

ബൃഹന്തംചിദൃഹതേരന്ധയാനി

വയദ്വത്സോവൃഷഭംശൂശുവാനഃ

അന്വയം:—

(വസുക്രവാക്യം) ശശഃ	— മയാപ്രേരിതോമൃഗവിശേഷഃ
പ്രത്യഞ്ചം ക്ഷുരം ജഗാര	— വധായാത്മാനം പ്രതിഗച്ഛന്തം, ദൃഢതീക്ഷ്ണദീർഘനഖവന്തം, സിംഹവ്യാഘ്രാദികന്ദ് ഗൃഹ്ണാതി
(കിഞ്ച) ലോഗേന അദ്രിം	— ലോഷ്ടേന ഹിമവദാദികം പർവ്വതം
ആരാൽ വി അഭേദം	— ദൂരാൽ സ്ഥിതമപ്യഹംഭിനദ്മി
ബൃഹന്തം ചിൽ	— മഹാന്തമപിഹസ്ത്യാദികം
ഋഹതേ രന്ധയാനി	— ഹ്രസ്വകായ, അല്പായ, ശശകാദികായ വശംഗമയാനി
ശൂശുവാനഃ വത്സഃ	— വീര്യേണ വർദ്ധമാനോവത്സഃ
വൃഷഭം വയൽ	— മഹോക്ഷം യുദ്ധായ ഗച്ഛതി

(ഏതൽ സർവ്വം തവ പ്രസാദാദഹംകരോമി)

അർത്ഥം—(വസുക്രവാക്യം) എന്നാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട ശശമെന്ന മാൻ, കൊല്ലാൻ നേരെ വരുന്ന മൂർച്ചയുള്ള നീണ്ട കട്ടം നഖമുററ സിംഹവ്യാഘ്രാദി ജന്തുക്കളെപ്പിടിക്കുന്നു. മണ്ണിൻ കട്ടകൊണ്ട് ദൂരെയുള്ളതെങ്കിലും ഹിമവാൻ മുതലായ മഹാപർവ്വതങ്ങളെ ഞാൻ പിളർക്കുന്നു. വലിയ ആന മുതലായ ജന്തുക്കളെ ചെറിയ മാൻ മുതലായ മൃഗങ്ങൾക്ക് വശപ്പെടുത്തുന്നു. വീര്യം കൊണ്ട് വർദ്ധിച്ച പശുക്കുട്ടി മുററൻമൂരിയോട് പോരിന്നു ചെല്ലുന്നു. (ഇതെല്ലാമവിടത്തെ അനുഗ്രഹത്താലാണ് ഞാൻ ചെയ്യുന്നതു്.)

10 സുപർണ്ണ ഇത്ഥാ നഖമാ സിഷായാ
വരുദ്ധഃ പരിപദം ന സിംഹഃ
നിരുദ്ധശ്ചിന്മഹിഷസ്തർഷ്യാവാൻ
ഗോധാ തസ്മാ അയഥം കർഷദേതൽ

അന്വയം:—

സു–പർണ്ണഃ ഇത്ഥാ — പക്ഷിരൂപാ ഗായത്രീ, അമുത്ര ദ്യുലോകേ

അവ–രുദ്ധഃ സിംഹഃ
പരി–പദം ന — പഞ്ജരേണാവൃതസ്സിംഹോയഥാ കരസ്യോപരിസർവ്വതഃ പാദമവബധ്നാതി, തഥാ

നഖം ആ സിസായ — സോമാഹരണകാലേ ഇന്ദ്രാർത്ഥമാത്മീയം നഖമാബബന്ധ, ഇന്ദ്രസ്യപ്രസാദാദ്വിവിപദം ന്യസ്തവതീ

(കിഞ്ച) നി–രുദ്ധഃ
മഹിഷഃ ചിൽ — കേനാപിബദ്ധപാദോമഹിഷ ഇവ (ചിദുപമാർത്ഥേ)

തർഷ്യാ–വാൻ — ഉദകാദാവേതൃഷാവാൻ ഭവതി, ഏവമിന്ദ്രസ്സോമാഹരണാൽ പൂർവ്വം സോമാദാവേതൃഷിതവാനഭൂൽ

തസ്മൈ — താദൃശസ്യതൃഷിതസ്യേന്ദ്രസ്യാർത്ഥം

ഗോധാ — ഗമയതിവർണ്ണാനിതിഗൌർവാക്, തത്രനിധീയമാനത്വാൽ ഗായത്രീ

അയഥം ഏതൽ കർഷൽ — അയത്നേനസോമമാകൃഷ്ടവതീ, ദിവസ്സകാശാദാഹൃതവതീ

അത്ഥം-പക്ഷിരൂപംപൂണ്ട ഗായത്രി അങ്ങ് ദ്യുലോകത്തിൽ കൂട്ടിലിട്ട സിംഹം കയ്യിന്മേൽ കാൽ പിണച്ചിരിക്കുന്നപോലെ, സോമം കൊണ്ടുവരാൻ പോയപ്പോഃ ദ്യോവിൽ നഖമുന്നി (ഇന്ദ്രന്റെ പ്രസാദത്തോടുകൂടി കാലൂന്നി) ആരാലോ കെട്ടപ്പെട്ട പോത്തു് വെള്ളംകിട്ടാതെ ദാഹിക്കുന്നപോലെ, ഗായത്രി സോമം കൊണ്ടുവരുംമുമ്പു്, ഇന്ദ്രൻ സോമത്തിന്നുവേണ്ടി ദാഹിക്കുകയായിരുന്നു. ആ ദാഹിച്ച ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടിയാണു് വാഗ്രൂപയായ ഗായത്രി സോമം കൊണ്ടുവന്നതു്, ദ്യോവിൽനിന്നാഹരിച്ചതു്.

11 തേഭ്യോഗോധാഅയഥംങ്കഷ്ദേത
ദ്യേബ്രഹ്മണഃപ്രതിപീയന്ത്യന്നൈഃ
സിമഉക്ഷ്ണോവസൃഷ്ടാൻഅദന്തി
സ്വയംബലാനിതന്വഃശൃണാനാഃ

അന്വയം:–

യേ ബ്രഹ്മണഃ അന്നൈഃ	—	മരുദാദയഃ പരിവൃഢസ്യേന്ദ്രസ്യ സ്വഭൂതൈസ്തോമാഖ്യൈരന്നൈ സ്തൃപ്താസ്സന്തഃ
പ്രതി–പീയന്തി	—	ഇന്ദ്രാദേശാദ്ധിംസകാൻ പ്രതിഹിംസന്തി
തേഭ്യഃ ഗോധാഃ	—	തേഷാംദേവാനാമത്ഥായഗായത്രീ
അയഥം ഏതൽ കഷൽ	—	അനായാസേനസോമമാകൃഷ്ടവതീ
(കിഞ്ച) സ്വയം ബലാനി തന്വഃ	—	ആത്മനൈവശത്രൂണാം സൈന്യാനി, ശരീരാണി ച
ശൃണാനാഃ	—	ഹിംസന്തസ്സന്തഃ
സിമഃ ഉക്ഷ്ണഃ	—	സർവ്വാൻ സിഞ്ചതഃ
അവ–സൃഷ്ടാൻ അദന്തി	—	ഇന്ദ്രേണ നിസൃഷ്ടാൻ ഹവിർഭൂതാൻ സോമാൻ ഭക്ഷയന്തി

അർത്ഥം—മരുത്തുക്കാം മുതലായവരേവർ ശ്രേഷ്ഠനായ ഇന്ദ്രന് സ്വന്തപ്പെട്ട സോമങ്ങളാൽ സംതൃപ്തരായി, ഇന്ദ്രന്റെ കല്പന പ്രകാരം ദ്രോഹികളെ എതിർത്തു തോല്പിക്കുന്നുവോ, ആ ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടിയാണ് ഗായത്രി അനായാസമായി സോമം കൊണ്ടുവന്നത്. പിന്നെ സ്വയം ശത്രുക്കളുടെ സൈന്യങ്ങളെയും ശരീരങ്ങളെയും തകർത്തുകൊണ്ട് എണ്ടുമൊഴുകുന്നവയും ഇന്ദ്രൻ ബാക്കിയാക്കിയവയുമായ സോമങ്ങളെ അവർ ഭക്ഷിക്കുന്നു.

12 ഏതേശമീഭിസ്സുശമീഅഭൂവൻ

യേഹിന്വിരേതന്വഃസ്സോമഉക്ഥൈഃ

നൃവദ്വദന്നുപനോമാഹിവാജാ

ന്ദിവശ്രവോദധിഷേനാമവീരഃ വ. 21

അന്വയം:—

യേ തന്വഃ	— ദേവാഷ്യാദയശ്ശരീരാണി
സോമേ ഉക്ഥൈഃ	
ഹിന്വിരേ	— സോമയാഗേശസ്ത്രൈർവ്വർദ്ധയന്തി
ഏതേ	— ദേവാദയസ്സോമേ ആഹൃതേ സതി
ശമീഭിഃ സു-ശമീ അഭൂവൻ	— സോമയാഗകർമ്മഭിസ്സുകർമ്മാണോ ഭവേൻ
(ഹേ ഇന്ദ്ര,) നൃ-വത് വദൻ	— മനുഷ്യവത്, ഇദംമയായുഷ്മഭ്യം ദത്തമിതിവ്യക്താം വാചമുച്ചാരയൻ
നഃ ഉപ മാഹി വാജാൻ	— അസ്മഭ്യമുപഗമ്യാന്നാൻ ദേഹി
(അതഃ) വീരഃ ദിവി ശ്രവഃ	— ദ്യുലോകേ ദാനശൂരസ്ത്വം, ദാനപതിരിതികീർത്തിതം
നാമ ദധിഷേ	— നാമധേയം ധാരയസി

അർത്ഥം—ദേവർഷിമാരും മററുമേവർ സോമയാഗത്തിൽ ശസ്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് ശരീരങ്ങളെ വളർത്തുന്നുവോ, ആ ദേവന്മാർ മുതലായവർ, ഗായത്രിയാൽ സോമം കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടപ്പോൾ,

സോമയാഗകമ്മങ്ങളാൽ സൽക്കമ്മാക്കളായി. അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, മനുഷ്യരെന്നപോലെ ''ഇതു ഞാൻ തന്നതാണ്'' എന്നിങ്ങനെ വ്യക്തമായ വചനമുച്ചരിച്ചുകൊണ്ട്, ഞങ്ങളെ സമീപിച്ചുന്ന ങ്ങളേകിയാലും. അക്കാരണത്താലാണ് ദാനശൂരനായ അവി ടുന്ന് ദ്യുലോകത്തിൽ ദാനപതിയെന്ന പ്രസിദ്ധമായ പേർ ധരിക്കുന്നത്.

വർഗ്ഗം--22_23.

1 വനേനവായോന്യധായിചാക

ഞ്ഛരുചിർവ്വാംസ്തോമോഭുരണാവജീഗഃ

യസ്യേദിന്ദ്രഃപുരുദിനേഷുഹോതാ

ന്യണാന്നര്യോന്യതമഃക്ഷപാവാൻ

അന്വയം:—

യസ്യ ഇൽ ഇന്ദ്രഃ	—	യസ്യൈവപാനേ ഇന്ദ്രഃ
പുരു_ദിനേഷു ഹോതാ	—	ബഹുദിനേഷു ശത്രൂണാമാഹ്വാതാ ഭവതി
യഃ ന്യണാം ന്യ—തമഃ, നര്യഃ	—	നേതൃണാമ്മദ്ധ്യേനേതൃതമഃ, നരഹിതഃ
ക്ഷപാ_വാൻ	—	ശത്രുക്ഷപണശീലോഭവതി
വനേ ന	—	വനാവയവേ, വൃക്ഷേ നീഡേ ശകുനിരജാതപക്ഷം ശീഘ്രം
നി അധായി	—	യഥാതത്ര നിഹിതസ്തഥാ
ചാകൻ വാ	—	ഭയാദ്ദീശോനിരീക്ഷമാണ ഇവ
ശുചിഃ സ്തോമഃ (തഥാ സോമഃ)	—	സ്തോത്രം സോമശ്ച
ഹേ ഭുരണൌ, വാം അജീഗഃ	—	പാലകാവിന്ദ്രകത്സൌ, യുവാം നിഗ്ഗമയതി

അത്ഥം_യാതൊന്നിന്റെ തന്നെ പാനത്തിൽ ഇന്ദ്രൻ നാളു കളോളം ശത്രുക്കളെ പോരിന്നു വിളിക്കുന്നവനാകുമോ, ആർ

നേതാക്കളിൽവെച്ച നേതാവായി, മനുഷ്യഹിതനായി, ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്നവനാകുമോ, ആ സോമവും സ്തോത്രവും, കാട്ടിൽ മരപ്പൊത്തിൽ ചിറകുമുളയ്ക്കാതെ ഇരുത്തപ്പെട്ട പക്ഷികൾ തള്ളയെത്താൻ നാല്പാടും നോക്കുന്നപോലെ, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര കുത്സന്മാരേ, നിങ്ങളെ നോക്കി പ്രാപിക്കുന്നു

2 പ്ര തേ അസ്യാ ഉഷസഃ പ്രാപരസ്യാ

നൃതൌ സ്യാമ നൃതമസ്യ നൃണാം

അനു ത്രിശോകഃ ശതമാവഹന്നൄൻ

കുത്സേന രഥോ യോ അസത് സസവാൻ

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) അസ്യാഃ	
ഉഷസഃ നൃതൌ	— വർത്തമാനായ ഉഷസ ഉദയകാലേ
നൃണാം നൃ–തമസ്യ തേ	— തവേന്ദ്രസ്യ
പ്ര സ്യാമ	— സ്തുത്യായാഗേന ച വയം പ്രകൃഷ്ടാഭവേമ
(തഥാ) അപരസ്യാഃ പ്ര	— ആഗമിന്യശ്ചോഷസോനൃതൌ പ്രകൃഷ്ടാഭവേമ,
(കിഞ്ച) ത്രി–ശോകഃ	— തന്നാമകഋഷിസ്ത്വാമാരാദ്ധ്യ തൽപ്രസാദാൽ
ശതം അനു നൄൻ ആ അവഹൻ	— അനുചരഭൃതാൻ മനുഷ്യാൻ പ്രാപിതവാൻ, ലബ്ധവാൻ
(തഥാ കുത്സസ്യ ച)	
സസ–വാൻ	— സനിതാ, സംക്തോ
യഃ രഥഃ അസത്	— അസ്തി, സരഥഃ
കുത്സേന (ലബ്ധഃ)	— കുത്സോലബ്ധവാൻ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഇന്നത്തെ ഉഷസ്സിൽ നേതാക്കളിൽവെച്ച് മികച്ച നേതാവായ അവിടേയ്ക്ക്, സ്തുതികൊണ്ടും യാഗംകൊണ്ടും ഞങ്ങൾ ഉൽകൃഷ്ടന്മാരാകാവൂ. ഇനി വരുന്ന ഉഷസ്സിലും അപ്രകാരം ഉൽകൃഷ്ടന്മാരാകാവൂ പിന്നെ, ത്രിശോക

ന്നെന്ന ഋഷി അവിടത്തെ ആരാധിച്ച്, അവിടത്തെ പ്രസാദത്താൽ, നൂറുകണക്കിലനുചരന്മാരെ നേടി. അതുപോലെ കുത്സനെയും അവിടുന്ന് പ്രാപിച്ച് ഒന്നിച്ചുപോയ തേർ കുത്സൻ നേടി.

3 കസ്തേമദഇന്ദ്രരന്ത്യോഭൂ

ദ്ദുരോഗിരോഅഭ്യുഗ്രോവിധാവ

കദ്വാഹോഅർവ്വാഗുപമാമനീഷാ

ആത്വാശക്യാമുപമംരാധോഅന്നൈഃ

അന്വയം:–

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ	— തവേഷന്മദ്ധ്യമോത്തമാനാം സോമജന്യാനാമ്മദാനാമ്മദ്ധ്യേ
കഃ മദഃ രന്ത്യഃ ഭൂൽ?	— രമയിതാ, പ്രീതികരോഭവതി?
ഉഗ്രഃ, ദുരഃ, ഗിരഃ	— ഓജസ്വീത്വം, യജ്ഞഗൃഹദ്വാരാണി,
അഭി വി ധാവ	— സ്തുതിവാചശ്ച അഭ്യാഗച്ഛ
കൽ വാഹഃ	— കദാ സോമഃ അഭ്യാഗച്ഛതി?

(കൽ വാഹഃ ഇന്ദ്രം പ്രത്യുഹ്യതേ ഇതി വാഹഃ സോമഃ)

അർവ്വാക്	— ത്വൽ പ്രസാദാദസ്മൽ ഫലദാനായാഭിമുഖോ ഭവിഷ്യതി
(അപി ച കദാ) മനീഷാ മാ ഉപ?	— സർവ്വാത്ഥദർശിനീപ്രജ്ഞാ കദാമാങ്ഗമിഷ്യതി?
(കദാ ഹേ ഇന്ദ്ര,) ത്വാ ആ—	ത്വാമാരാദ്ധ്യവയം
അന്നൈഃ രാധഃ ഉപ–മം ശക്യാം	— അന്നൈസ്സഹധനം മത്സമീപം സങ്ഗമയേയം?

അത്ഥം–അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്ക് സോമപാനംകൊണ്ടുള്ള ഹർഷങ്ങളിൽ ചെറുതോ, ഏടത്തട്ടോ, വലുതോ, ഏതു ഹർഷ

മാണ് കൂടുതൽ പ്രീതികരം? ഓജസ്വിയായ അവിടുന്ന് 'യാഗശാലാകവാടങ്ങളെയും സ്തുതിവചനങ്ങളെയുമഭിഗമിച്ചാലും.' പിന്നെ അവിടുത്തെ വഹിക്കുന്ന സോമൻ എനിക്കഭിമുഖനായി അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ എപ്പോഴും വന്നുചേരും? സർവ്വാർത്ഥദർശകമായ ജ്ഞാനം എപ്പോഴെന്നെ പ്രാപിക്കും? അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ ആരാധിച്ച് അന്നങ്ങളോടൊത്ത ധനം എപ്പോഴെന്നെസ്സംഗമിക്കും, എന്നോടു ചേരും?

4 കദ്ദ്യുമ്നമിന്ദ്രത്വാവതോനൄൻ
കയാധിയാകരസേകന്നആഗൻ
മിത്രോനസത്യഉരുഗായഭൃത്യാ
അന്നേസമസ്യയദസന്മനീഷാഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഉരു-ഗായ, ഇന്ദ്ര,	— ബഹുകീർത്തേ, ഇന്ദ്ര, ത്വം
കത് ഉ ദ്യുമ്നം	— കദാവാസ്മദീയം ഹവിരന്നം ഭുക്ത്വാ
കയാ ധിയാ നൄൻ	— കേനകർമ്മണാനേതൄനസ്മാൻ
സത്യഃ മിത്രഃ ന	— അനവദ്യസ്സഖേവ
ത്വാ-വതഃ കരസേ?	— ത്വത്സദൃശാൻ കരിഷ്യസി?
കത് നഃ ആ അഗൻ	— കദാസ്മാനാഗമിഷ്യസി?
(ത്വം) യത് സമസ്യ	— സദാസർവ്വസ്യ ജഗതഃ
അന്നേ മനീഷാഃ അസൻ	— ജഗത്സ്ഥിതിനിമിത്തേ ആഹാരേ അന്നാദിലക്ഷണാ ബുദ്ധയോ ഭവേയുഃ
(തദാ) ഭൃത്യൈ	— ഭരണായ, പോഷണായ ഭവസി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ മഹാകീർത്തിമാനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഏതുകർമ്മത്താലാണ് കർമ്മനേതാക്കളായ ഞങ്ങളെ ദോഷമററ ഒരു ചങ്ങാതിപോലെ അവിടുത്തോടു തുല്യരാക്കുക? എപ്പോഴാണ് ഞങ്ങളെ പ്രാപിക്കുക? ജഗത്തിന്റെ മുഴുവൻ നിലനില്പിനുള്ള ആഹാരവിഷയത്തിൽ അന്നബുദ്ധികൾ (അന്നദാനവിചാരങ്ങൾ) ഉളവാകുമ്പോൾ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ഭരണത്തി

ന്ന്, പോഷണത്തിന്നായി ഭവിക്കുന്നു. (അവിടുന്ന് ലോകരക്ഷയ്ക്കു അന്നചിന്ത ചെയ്യുമ്പോഴും ഞങ്ങളെയും രക്ഷിക്കുന്നു.)

5 പ്രേരയസൂരോഅത്ഥന്നപാരം
യേഅസ്യകാമഞ്ജനിധാഇവഗ്മൻ
ഗിരശ്ചയേതേത്തുവിജാതപൂർവ്വീ
ന്നരഇന്ദ്രപ്രതിശിക്ഷന്ത്യന്നൈഃ വ. 22

അന്വയം:—

ഹേ തുവി—ജാത, ഇന്ദ്ര,	—	ബഹുരൂപ, സർവ്വാത്മന്നിന്ദ്ര,
നരഃ യേ തേ പൂർവ്വീഃ	—	തുഭ്യം യേ യജമാനാ അനാദി കാലപ്രവൃത്താഃ
ഗിരഃ ച അന്നൈഃ		
പ്രതി_ശിക്ഷന്തി	—	സ്തുതിവാചഃ പുരോഡാശാദിഭിഃ സഹ പ്രതികാലം പ്രയച്ഛന്തി
ജനിധാഃ—ഇവ	—	ജനീനാം, ജായാനാം സംഭോഗ കാലേ പതയോയഥാ പ്രഭൃത സംഭോഗപ്രദാനേന മൈഥുനേ ച്ഛാമപനയന്തി, തദ്വൽ
യേ അസ്യ കാമം ഗ്മൻ	—	ഇന്ദ്രസ്യ തവസോമപാനേച്ഛാം വിഗമയന്തി, മഹതാസോമ ദാനേനാപനയന്തി
(താനസ്മദീയാൻ യജമാനാൻ യഥാ)		
സൂരഃ അത്ഥം ന	—	യഥാ അത്താരം, ഗന്താരം യോഗിനമനുഗൃഹ്ണൻ
പാരം	—	സംസാരസ്യാന്തമപവർഗ്ഗം ഗമയതി തദ്വൽ
പ്ര ഈരയ	—	സംസാരസ്യാന്തങ്ഗമയ

അത്ഥം—അല്ലയോ ബഹുരൂപനായ, സർവ്വാത്മാവായ ഇന്ദ്ര. കർമ്മനേതാക്കളായ യജമാനന്മാരേവർ പണ്ടുപണ്ടേതൊട്ട് ചൊല്ലിപ്പോന്ന സ്തുതിവചനങ്ങൾ പുരോഡാശാദി ഹവിസ്സുകളോടു കൂടി അതാതുകാലത്തിൽ തരുന്നുവോ, ഭാര്യമാരുടെ സംഭോഗ

ന്താക്കന്മാർ മികച്ച സംഭോഗം കൊണ്ട് തീക്ഷ്ണപോ
വർ അവിടത്തെ സോമപാനേച്ഛയെ സോമദാനത്താൽ
തുന്നുവോ, ആ യജമാനന്മാരായ ഞങ്ങളെ, സൂര്യൻ
യെ അനുഗ്രഹിച്ച് സംസാരത്തിന്റെ മറുകരയായ മോ
തീക്ഷ്ണപോലെ, സംസാരത്തിന്റെ അക്കരെയെത്തി

3 മാത്രേനതേസമിതേഇന്ദ്രപൂർവ്വീ

ദ്യൌർമ്മജ്മനാപൃഥിവീകാവ്യേന

വരായതേഘൃതവന്തസ്സുതാസ

സ്വാദ്മൻഭവന്തുപീതയേമധൂനി

ന്വയം:—

ഇന്ദ്ര, തേ മജ്മനാ	
വ്യേന	— തവ ശത്രൂണാമ്മജ്ജകേന കർമ്മണാ
ത്ര പൂർവ്വീ	— നിർമ്മാത്ര്യൌ, മഹത്യൌ
ൌഃ പൃഥിവീ ന	
മിതേ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ ക്ഷിപ്രം നിർമ്മിതേ
സ്മാദേവം തസ്മാൽ)	
ത–വന്തഃ	— അഗ്നിമുഖത്വാത്വാജ്ക്ഷരന്തഃ
താസഃ വരായ തേ	— അഭിഷുതാസ്സോമാശ്രേഷ്ഠായ തുഭ്യം
ീതയേ സ്വാദ്മൻ	
ന്തു	— പാനായാസ്വാദിത്ത്വാഭവന്തു
ധൂനി	— മധുരരസാനി പുരോഡാശാദീനി ഭക്ഷണാത്മന്ത്താനി ഭവന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ശത്രുക്കളെ മുക്കുന്ന അവിടത്തെ
കർമ്മത്താലത്രെ എല്ലാം നിർമ്മിക്കുന്ന, മഹത്വമുറ്റ ദ്യാവാപൃ
ഥിവികൾ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടത്. അപ്രകാരമിരിയ്ക്കേ, അഗ്നി
മുഖത്തുനിന്ന് അവിടുന്നിലേക്കൊഴുകുന്ന സോമങ്ങൾ ശ്രേഷ്ഠ

നായ അവിടേയ്ക്കു ഞങ്ങളാൽ നല്കപ്പെട്ടവയാവട്ടെ മധുരരസമിയന്ന പുരോഡാശാദി ഹവിസ്സുകൾ അവിടേയ്ക്കു ഭക്ഷണത്തിന്നായി നല്കപ്പെട്ടവയാവട്ടെ (സോമപുരോഡാശങ്ങൾ മുഴുവൻ ഞങ്ങൾ തന്നെ നല്കമാറാകട്ടെ)

7 ആമധ്വോഅസ്മാഅസിചന്നമത്ര
മിന്ദ്രായപൂർണ്ണംസഹിസത്യരാധാഃ
സവാവൃധേവരിമന്നാപൃഥിവ്യാം
അഭിക്രത്വാനര്യഃപൌംസ്യൈശ്ച

അന്വയം:—

ഹി സഃ സത്യ-രാധാഃ	— യസ്മാദിന്ദ്രസ്സത്യധനഃ (തസ്മാദഗ്നാവാസിക്തേന പാത്രേണ തൃപ്തഃ)
നര്യഃ ക്രത്വാ	— നൃഭ്യോഹിതഃ വൃത്രവധാദി കർമ്മണാ
സഃ പൌംസ്യൈഃച	
പൃഥിവ്യാഃ വരിമൻ ആ	— വീര്യൈശ്ച യുക്തഃ അന്തരിക്ഷസ്യ വിസ്തീർണ്ണേ സ്ഥാനേ ആഗത്യ
അഭി വവൃധേ	— അഭിവർദ്ധതേ
അസ്മൈ ഇന്ദ്രായ മധ്വഃ	
പൂർണ്ണം	— മധുരരസസ്യ സോമസ്യ പൂർണ്ണം
അമത്രം ആ അസിചൻ	— ഗ്രഹചമസാദികം പാത്രമാഭിമുഖ്യേന സ്ഥിതാപരായഭക്ത്യാസ്മദീയാ ഋത്വിജോഗ്നൌ പ്രക്ഷിപ്തവന്തഃ

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രൻ സത്യധനനാകയാൽ അഗ്നിയിൽ പാത്രത്തോടുകൂടി ഹോമിക്കപ്പെട്ടതിൽ തൃപ്തനാകുന്നു മനുഷ്യഹിതകാരിയും വൃത്രവധാദി കർമ്മങ്ങളോടും വീര്യങ്ങളോടും കൂടിയവനമായ ആ ഇന്ദ്രൻ അന്തരിക്ഷത്തിൽ വിസ്തീർണ്ണമായ സ്ഥാനത്തെത്തി അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുന്നു. ഈ ഇന്ദ്രന്നായി മധുരരസ

മററ സോമം നിറഞ്ഞ പാത്രത്തെ നേരെനിന്ന് തികഞ്ഞ ഭക്തി യോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികർത്താക്കൾ അഗ്നിയിൽ കോരി വാഴ്ത്തു (പാത്രത്തിലെ ദ്രവ്യം മുഴുവൻ പാത്രംകൊണ്ട് ഹോമിക്കുന്ന താണ് കോരിവാക്കൽ)

8 വ്യാനളിന്ദ്രഃപൃതനാസ്വോജാ
ആസ്മൈയതന്തേസഖ്യായപൂർവ്വീഃ
ആസ്മാരഥന്നപൃതനാസുതിഷ്ഠ
യംഭദ്രയാസുമത്യാചോദയാസേ വ. 23

അന്വയം:—

സു–ഓജാഃ ഇന്ദ്രഃ — ശോഭനബലസ്സ്
പൃതനാഃ വി ആനട് — ശത്രുസേനാവ്യാപ്നോതി
പൂർവ്വീഃ അസ്മൈ സഖ്യായ
യതന്തേ — ഉൽകൃഷ്ടാശ്ശത്രുസേനാസ്സന്ധിങ് കത്തുമിച്ഛന്തി
(അഥപ്രത്യക്ഷഃ ഹേ ഇന്ദ്ര,
ത്വം) യം — യം രഥം
ഭദ്രയാ സു–മത്യാ — കല്യാണയാപരാനുഗ്രഹയാ ബുദ്ധ്യാ
ആ ചോദയാസേ — യജ്ഞാൻ പ്രതിപ്രേരയസി
(തം രഥം) പൃതനാസു
രഥം ന — സങ്ഗ്രാമേഷു സ്വരഥ മാരോഹസി തദ്വൽ
ആ തിഷ്ഠ സ്മ — അസ്മദ്യജ്ഞം പ്രത്യാഗത്യ മാരോഹ

അർത്ഥം:—നല്ല ഓജസ്സുററ ഇന്ദ്രൻ ശത്രുസേനകളെ ചെന്നേല്ക്കു ന്നു. മികച്ച ശത്രുസേനകൾ ഇന്ദ്രനായി സന്ധിചെയ്‌വാനി ച്ഛിക്കുന്നു, യത്നിക്കുന്നു (എന്നി നേരിട്ട്) അല്ലയോ, ഇന്ദ്ര, അ വിടുന്ന് മംഗളമായ പരാനുഗ്രഹബുദ്ധിയോടുകൂടി, യുദ്ധത്തിൽ സ്വന്തം തേരിലേറുന്നപോലെ ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിനു വരാനാ യി തേരിൽ കയറിയാലും.

വർഗ്ഗം–24–25–26—ഐലൂഷഃ കവഷഃ ഋഷിഃ, അബ്ദേവതാ ഷ്ഠാന്നപാച്ഛദേവതാ.

1 പ്രദേവത്രാബ്രഹ്മണേഗാതുരേ

ത്വപോഅച്ഛാമനസോനപ്രയുക്തി

മഹീമ്മിത്രസ്യവരുണസ്യധാസിം

പൃഥുജ്രയസേരീരധാസുവൃക്തിം

അന്വയം:–

ബ്രഹ്മണേ	—	(തൃതീയാർത്ഥചതുർത്ഥീ) ബ്രഹ്മണാ, സ്തോത്രേണ സ്തൂയമാനഃ
ഗാതുഃ	—	അപഃ പ്രതി ഗമനശീലസ്സോമഃ
ദേവ–ത്രാ അപഃ	—	ദേവീഃ, ദ്യോതമാനാ അപഃ, വസതീവര്യേകധനാന്യുദകാനി
മനസഃ ന പ്ര–യുക്തി	—	പ്രയോഗഃ, ഉദ്യോഗഃ ശീഘ്രണ്ട് ഗച്ഛതി തദ്വൽ
അച്ഛ പ്ര ഏതു	—	പ്രകർഷേണാഭിഗച്ഛതു

(ഏവം സോമേപഃ പ്രതിഗതേസതി, ഹേ മദീയാത്മൻ,)

മഹീം ധാസിം	—	മഹൽസോമാന്നം
മിത്രസ്യ വരുണസ്യ	—	തയോരർത്ഥായ
പൃഥു–ജ്രയസേ രീരധ	—	വിസ്തീർണ്ണജവായേന്ദ്രസ്യ ചാർത്ഥായ സംസ്കുരു
സു–വൃക്തിം	—	സുഷ്ഠു, ദോഷൈർവ്വർജ്ജിതാം സ്തുതിഞ്ചകുരു

അർത്ഥം–സ്തോത്രത്താൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന ജലഗമനശീലനായ സോമൻ ദേവികളായ വസതീവരി, ഏകധന മുതലായ മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ, മനസ്സിൻെറ പ്രവർത്തനംപോലെയുള്ള വേഗത്തോടുകൂടി നേരേ നന്നായി പ്രാപിക്കട്ടെ. അപ്രകാരം സോമൻ ജലങ്ങളെ പ്രാപിയ്ക്കവെ, അല്ലയോ എൻെറ ആത്മാവേ, മഹ

ത്തായ സോമാന്നം മിത്രന്നും വരുണന്നും വേണ്ടിയും മഹാവേഗവാനായ ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടിയും സംസ്കരിക്കുക. കേടററ സ്തുതിയും ചൊല്ലുക.

2 അധ്വര്യവോഹവിഷ്മന്തോഹിഭൂതാ
ച്ഛാപഇതോശതീരുശന്തഃ
അവയാശ്ചഷ്ടേഅരുണസ്സുപർണ്ണ
സ്തമാസ്യധ്വമൂർമ്മിമദ്യാസുഹസ്താഃ

അന്വയം —

ഹേ അധ്വര്യവഃ (യൂയം)	
ഹവിഷ്മന്തഃ ഹി ഭൂത	— അഭിഷോതവ്യേന സോമാന്നേന യുക്താഃ ഖലു ഭവത
ഹേ ഉശന്തഃ	— സോമാഭിഷവം കർത്തും കാമയമാനാ യൂയം
ഉശതീഃ അപഃ	— സോമസംഗമിച്ഛന്തീഃ ഏകധനാഖ്യാ അപഃ
അച്ഛ ഇത	— ആഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛത
അരുണഃ, സു-പർണ്ണഃ	— രക്തവർണ്ണഃ, സുപതനസ്സോമഃ
അവ യാഃ ചഷ്ടേ	— അധസ്താൽ, അന്തരിക്ഷേ യാ മേഘഗതാ അപഃ പശ്യതി
ഹേ സു-ഹസ്താഃ	— ശോഭനഹസ്താ അധ്വര്യവോ യൂയം
അദ്യ തം ഊർമ്മിം	— താദൃശം സോമസംഘാതം താഭിരദ്ഭിസ്സഹ
ആ അസ്യധ്വം	— മഹതാദരേണ ദശാപവിത്രേ ശോധനാർത്ഥം പ്രക്ഷിപത

അർത്ഥം—അല്ലയോ അദ്ധ്വര്യക്കളേ, നിങ്ങൾ സംസ്കരിക്കപ്പെടേണ്ടും സോമാന്നമേന്തുന്നവരാണല്ലോ സോമസംസ്കരണപ്രിയന്മാരേ, നിങ്ങൾ സോമത്തോട് ചേർച്ചയിച്ഛിക്കുന്ന ഏകധനകളെന്ന മന്ത്രപൂത ജലങ്ങളെ നേരെ പ്രാപിക്കുക ചുകപ്പുനിറമുററ് ഭംഗിയിൽ വരുന്ന സോമൻ അന്തരിക്ഷത്തിൽ മേഘ

ത്തിലുള്ള വെള്ളങ്ങളെ കാണുന്നു. നല്ല (കർമ്മം ചെയ്യുന്ന) കൈകളോടുകൂടിയ അദ്ധ്വര്യക്കളേ, നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ ആ സോമസമൂഹത്തെ ആ ജലങ്ങളോടുകൂടി സാദരം ദശാപവിത്രത്തിൽ ശുദ്ധീകരിക്കാനായി വീഴ്ത്തുക.

3 അധ്വര്യവോപഇതാസമുദ്ര

മപാന്നപാതംഹവിഷായജധ്വം

സവോദദദൂർമ്മിമദ്യാസുപൂത

ന്തസ്മൈസോമമ്മധുമന്തംസുനോത

അന്വയം:—

ഹേ അധ്വര്യവഃ, അപഃ	—	യൂയമേക ധനാഖ്യാന്യദകാന്യാഹർത്തും
സമുദ്രം ഇത	—	ഉദധിസ്ഥാനീയഞ്ജലാശയങ്ങ് ഗച്ഛത
അദ്യ സഃ വഃ	—	അപാന്നപാൽ ജലാശയം പ്രതിഗതേഭ്യോയുഷ്മഭ്യം
സു-പൂതം ഊർമ്മിം ദദൽ (യൂയം തേന സമൂഹേന)	—	സുശുദ്ധഞ്ജലസമൂഹന്ദദാതു
തസ്മൈ	—	അപാന്നപാതേ
മധു-മന്തം സോമം		
സുനോത	—	മധുരസ്വാദൂപേതം സോമമഭിഷുണത
(അഭിഷുതേന സോമാഖ്യേന) ഹവിഷാ	—	ഹവ്യേന
അപാം നപാതം യജധ്വം	—	വൃഷ്ടികർമ്മണ്യധികൃതം ദേവം യജത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അദ്ധ്വര്യക്കളേ, നിങ്ങൾ ഏകധനകളെന്ന ജലങ്ങൾ കൊണ്ടുവരാനായി സമുദ്രത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള ജലാശയത്തെ പ്രാപിക്കുക. അപാംനപാത്തെന്ന ദേവൻ ജലാശയം പ്രാപിച്ച നിങ്ങൾക്ക് തെളിഞ്ഞ ജലസമൂഹം

തരട്ടെ. നിങ്ങൾ ആ ജലസമൂഹംകൊണ്ട് അപാന്നപാത്തിന്നു വേണ്ടി മാധുര്യമുററ സോമം സംസ്കരിക്കുക. സംസ്കരിച്ച സോമമെന്ന ഹവിസ്സുകൊണ്ട് മഴസ്സുധികാരിയായ അപാന്നപാത്തെന്ന ദേവനെ യജിക്കുക.

4 യോഅനിധ്മോദീദയദപ്സ്വ൧ന്ത

ര്യംവിപ്രാസഈളതേഅധ്വരേഷു

അപാന്നപാന്മധുമതീരപോദാ

യാഭിരിന്ദ്രോവാവൃധേവീര്യായ

അന്വയം:—

യഃ അപ്-സു അന്തഃ	— യോഭവാൻ അപാന്നപാൽ, അപാമ്മധ്യേ, മേഘസ്ഥാനേ
അനിധ്മഃ ദീദയൽ	— കാഷ്ഠവജ്ജിതോ ദീപ്യതേ
വിപ്രാസഃ അധ്വരേഷു യം ഈളതേ	— മേധാവിന ഋത്വിഗ്യജമാനാ യാഗേഷു യം ഭവന്തം സ്തുവന്തി
ഹേ അപാം നപാൽ,	— തന്നാമകദേവ, സത്വം
യാഭിഃ	— വസതീവര്യേകധനാഖ്യാഭി രത്ഭിഃ
ഇന്ദ്രഃ വീര്യായ വവൃധേ	— വൃത്രവധാദികമ്മണേ വദ്ധതേ
മധു-മതീഃ (താഃ) അപഃ ദാഃ	— മധുരരസയുക്താന്യുദകാനി ദേഹി

അത്ഥം—യാതൊരപാന്നപാത്തായ അവിടുന്ന് ജലമദ്ധ്യത്തിൽ, മേഘസ്ഥാനത്ത് വിറകില്ലാതെ കത്തുന്നുവോ, മേധാവികളായ ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ യാതൊരവിട്ടത്തെ സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ഇന്ദ്രൻ വസതീവര്യേകധനാഖ്യകളായ ജലങ്ങളാൽ വൃത്രവധാദികർമ്മത്തിന്നുവേണ്ടി വളരുന്നുവോ, അല്ലയോ അപാന്നപാത്തെന്ന ദേവ, ആ അവിടുന്ന് മധുരരസമൊത്ത ആ ജലങ്ങൾ തന്നരുളിയാലും.

5 യാഭിസ്സോമോമോദതേഹർഷതേച .
കല്യാണീഭിര്യുവതിഭിന്നമര്യഃ
താഅധ്വര്യോഅപോഅച്ഛാപരേഹി
യദാസിഞ്ചാഓഷധീഭിഃപുനീതാൽ വ. 24

അന്വയം:—

ഹേ അധ്വര്യോ, (അഭിഷുതഃ) സോമഃ യാഭിഃ	— വസതീവര്യേകധനാഖ്യാഭിരത്ഭിസ്സഹ
കല്യാണീഭിഃ യുവതി—ഭിഃ മര്യഃ ന	— കമനീയാഭിസ്തരുണീഭിർമ്മനുഷ്യോയഥാമോദതേ തഥാ
മോദതേ, ഹർഷതേ ച	— മുദിതഃ ഹൃഷ്ടശ്ച ഭവതി (പുനരുക്തിരാദരാർത്ഥാ)
(ത്വം) താഃ അപഃ അച്ഛ പരാ ഇഹി	— താദൃശീരപഃ അഭിപ്രാപ്തും ജലാശയം പ്രതിഗച്ഛ
(കിഞ്ച) യൽ ആ—സിഞ്ചാഃ	— യദാഹൃതാഭിസ്താഭിരത്ഭിരാസമന്താൽ സോമാനാസിഞ്ചസി, തദാ
ഓഷധീഭിഃ പുനീതാൽ	— സോമൈസ്സഹാപശ്ചദശാപവിത്രേണ പുനീഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അധ്വര്യോ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമൻ വസതീവര്യേകധനകളായ ജലങ്ങളോടുകൂടിച്ചേർന്ന്, കമനീയകളായ തരുണികളോടുകൂടി മനുഷ്യൻ രമിക്കുന്നപോലെ, മോദിക്കുന്നു, ഹർഷിക്കുന്നു. ആ ജലങ്ങളെ നേരെ കൊണ്ടുവരാനായി അങ്ങ് ജലാശയത്തിലേക്ക് പോവുക. പിന്നെ, കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട ആ ജലങ്ങളാൽ സോമനെ മുഴുക്കെ നനയ്ക്കുമ്പോഴും സോമരസങ്ങളോടുകൂടി ജലങ്ങളെയും ദശാപവിത്രംകൊണ്ട് ശുദ്ധീകരിക്കുക.

6 ഏവേദ്യൂനേയുവതയോനമന്ത

യദീമുശന്നുശതീരേത്യച്ഛ

സഞ്ജാനതേമനസാസഞ്ചികിത്രേ

ധ്വര്യവോധിഷണാപശ്ചദേവീഃ

അന്വയം'—

യൽ ഉശൻ	— യദാഭിഷവാത്ഥം വസതീവരീ കാമയമാനസ്സോമഃ
ഉശതീഃ	— സോമേന സഹമിശ്രണങ്കാ യമാനാഃ
ഈം അച്ഛ ഏതി	— ഏനാ അപഃ പ്രാപ്തും ഗച്ഛ തദാ
(യഥാ) യുവതയഃ	
യൂനേ നമന്ത	— തരുണായ പ്രഹ്വീ ഭവന്തി, ത
ഏവ ഇൽ	— ഏവമേവവസതീവര്യേകധന ഖ്യാ ആപസ്സോമായ പ്രഹ്വീ ഭവന്തി
അധ്വര്യവഃ ധിഷണാ	— തദീയാ സ്തുതിലക്ഷണാ വാക്
ദേവീഃ ആപഃ ച	— ദേവ്യഃ ആപശ്ച
മനസാ സം ജാനതേ	— സമ്യഗ്ജാനന്തി
സം ചികിത്രേ	— സ്വസ്വമധികാരം, പരസ്പരോ പകാരഞ്ച ചക്ഷുഷാ സമ്യക് പശ്യന്തി

അത്ഥം—സംസ്കരണത്തിന്നുവേണ്ടി വസതീവരിക മന്ത്രപൂതജലങ്ങളെ കാമിക്കുന്ന സോമൻ, സോമനോട ചേച്ച ഇച്ഛിക്കുന്ന ആ ജലങ്ങളെ പ്രാപിക്കുമ്പോഴം, യു കഠം യുവാവിന്ന് വശവത്തിനികളാവുന്നപോലെത്തന്നെ സതീവര്യേകധനകളെന്ന ജലങ്ങാം സോമന്നു വശവത്തി ളാവുന്നു അധ്വര്യക്കളും അവരുടെ സ്തുതിവചസ്സും ദേ ളായ അപ്പുകളും (ജലങ്ങളും) അന്യോന്യം നന്നായറിയുന്ന സ്വകത്തവ്യവും പരസ്പരോപകാരവും കണ്ണുകൊണ്ട് കാണു

7 യോവോവൃത്രാഭ്യോഅക്റ്ണോരുലോകം

യോവോമഹ്യാഅഭിശസ്തേരമുഞ്ചൽ

തസ്മാഇന്ദ്രായമധുമന്തമൂർമ്മി

ന്ദേവമാദനംപ്രഹിണോതനാപഃ

അന്വയം:—

ഹേ ആപഃ, യഃ

വൃത്രാഭ്യഃ വഃ	—	മേഘൈരാവൃതേഭ്യോയുഷ്മഭ്യേ മർത്ത്യഃ
ലോകം അകൃണോൽ ഉ	—	മേഘോദരാന്നിർഗ്ഗമനമാർഗ്ഗ മകരോദേവ
(കിഞ്ച) യഃ വഃ	—	യുഷ്മാനപഃ
മഹ്യാഃ അഭി—ശസ്തേഃ	—	മഹത്യാമേഘപരിവേഷ്ടനാദി ഹിംസനാൽ
അമുഞ്ചൽ	—	മോചിതവാൻ
(യൂയം) തസ്മൈ ഇന്ദ്രായ		
മധു—മന്തം	—	മധുരസ്വാദയുക്തം
ദേവ—മാദനം	—	ദേവാനാം സോമേന സഹമി ശ്രീഭൂതം തർപ്പയിതാരം
ഊർമ്മിം പ്ര ഹിണോതന	—	അപ്സങ്ഘാതമസ്മദ്യജ്ഞം പ്രതിഗമയത്

അർത്ഥം—അല്ലയോ അപ്ദേവിമാരേ, (ജലദേവതകളേ,) മേഘങ്ങളാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ട നിങ്ങളാകുന്ന ജലങ്ങൾക്ക് മേഘങ്ങളുടെ വയററിൽനിന്ന് (പുറത്തുകടക്കാൻ) ആർ വഴിയുണ്ടാക്കിയോ, പിന്നെ, ആർ ജലങ്ങളായ നിങ്ങളെ മേഘത്തിന്റെ ചുററിപ്പിടിയാകുന്ന ദ്രോഹത്തിൽ നിന്ന് മോചിപ്പിച്ചുവോ, ആ ഇന്ദ്രന്നായി മധുരരസമുററതും ദേവന്മാർക്ക് സോമത്തോട് ചേർന്ന് തൃപ്തിയുണ്ടാക്കുന്നതുമായ ജലരാശിയെ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ നിങ്ങളെത്തിച്ചാലും.

8 പ്രാസ്മൈഹിനോതമധുമന്തമൂർമ്മി

ഗർഭോയോവഃസിന്ധവോമധ്വഉത്സഃ

ഘൃതപൃഷ്ഠമീഡ്യമധ്വരേഷ്വാ

പോരേവതീശ്ശൃണുതാഹവംമേ

അന്വയം:—

ഹേ സിന്ധവഃ, രേവതീഃ,

ആപഃ	— സ്യന്ദനശീലാഃ ധനവത്യ ആപഃ,
വഃ യഃ ഗർഭഃ മധ്വഃ ഉത്സഃ	— യുഷ്മാകം മധുരരസസ്യോൽ സ്യന്ദനഃ, പ്രസ്രവണഃ
(തം) മധു–മന്തം ഊർമ്മിം	— മധുരരസോപേതമപ്സങ്ഘാതം, സാരം
അധ്വരേഷു ഘൃത–പൃഷ്ഠം	— യജ്ഞേഷു ഘൃതം, ആജ്യം യസ്യ പൃഷ്ഠേ തം
ഈഡ്യം	— യം മേധാവിന സ്തുത്യം വദന്തി
അസ്മൈ പ്ര ഹിനോത	— പ്രഗമയ
മേ ഹവം ശൃണുത	— ആഹ്വാനമാകർണ്ണയത

അർത്ഥം—ഒഴുകുന്നവരും ധനവതികളുമായ അപ്പുകളേ, (ജലങ്ങളേ,) നിങ്ങളുടെ മധുരരസം ഉറ്റുകുന്ന യാതൊന്ന് ഗർഭസ്ഥമായുണ്ടോ, ആ സ്വാദുവായ ജലസാരത്തെ, യജ്ഞങ്ങളിൽ മുതുകിൽ നെയ്പുരണ്ടവനും പൂജ്യനായി മേധാവികൾ പറയുന്നവനുമായ ആ ഇന്ദ്രനായെത്തിച്ചാലും. എന്റെ വിളി കേട്ടാലും.

9 തംസിന്ധവോമത്സരമിന്ദ്രപാന

മൂർമ്മിംപ്രഹേതയഉഭേഇയർത്തി

മദച്യുതമൌശാനന്നഭോജാം

പരിത്രിതന്തുംവിചരന്തമുത്സം

അന്വയം:—

ഹേ സിന്ധവഃ,	— സ്യന്ദനശീലാ ആപഃ,
യഃ ഉഭേ ഇയർത്തി	— യുഷ്മദീയസ്സാരഭൂതോയോസ്മഭ്യം ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലേ ദാതാസൻ കർമ്മാങ്ഗഭാവം പ്രതിപദ്യതേ
മദ—ച്യുതം	— മദസ്യച്യാവകം
ഔശാനം	— സോമേന സഹമിശ്രീഭാവങ് കാമയിതാരം
നഭഃ—ജാം	— നഭസി, അന്തരിക്ഷേ വൃഷ്ടിരൂപേണ ജാതം
മധ്സരം, ഇന്ദ്ര—പാനം	— ദേവാനാമ്മാദയിതാരം, തേഷാം പ്രമുഖേനേന്ദ്രേണ പാനീയം
പരി ത്രി—തന്തും	— സർവ്വതസ്ത്രയാണാം ലോകാനാം തനിതാരം, വിസ്താരയിതാരം
വി—ചരന്തം, ഉധ്സം	— യജ്ഞപാത്രേഷു ഗച്ഛന്തം, ഉത്സ്യന്ദനം
തം ഊർമ്മിം പ്ര ഹേത	— താദൃശമുദകസമൂഹമസ്മദ്യജ്ഞം പ്രതിപ്രഗമയത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങളേ, നിങ്ങളുടെ സാരഭൂതമായ യാതൊന്ന് ഐഹികപാരത്രികഫലങ്ങളേകുന്നതായി, കർമ്മാംഗമായി ഭവിക്കുന്നുവോ, ഹർഷം പൊഴിക്കുന്നതും സോമത്തോട് ചേർച്ചയിച്ഛിക്കുന്നതും ദേവന്മാരെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതും അവരിൽ പ്രമുഖനായ ഇന്ദ്രന്ന് കുടിപ്പാനുള്ളതും, മൂന്നു ലോകങ്ങളെയും വലുതാക്കുന്നതും ചമസം, ഗ്രഹം മുതലായ യജ്ഞപാത്രങ്ങളിലെത്തുന്നതും, മേൽപ്പോട്ട് പൊങ്ങിവരുന്നതുമായ ആ ജലസമൂഹത്തെ ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിന്നെത്തിച്ചാലും.

10 ആവർവൃതതീരധനദ്വിധാരാ
ഗോഷുയുധോനനിയവഞ്ചരന്തീഃ
ഋഷേജനിത്രീർഭുവനസ്യപത്നീ
രപോവന്ദസ്വാസവൃധസ്സുയോനീഃ വ. 25

അന്വയം:—

ഹേ ഋഷേ, അധ	—	അന്തരാത്മൻ, അഥ
ഗോഷു-യുധഃ ന	—	ഗോഷു അപ്സു മേഘൈർല്ലസ്സുയു ദ്ധ്യതേ ഇതി ഗോഷുയുദിന്ദ്രഃ, തസ്യവൃഷ്ടി ലക്ഷണാഅപഃ യഥാ
ദ്വി-ധാരാഃ	—	(ദ്വിശബ്ദോഽനേകത്വവാചീ) അനേകധാരാഃ
ആ-വർവൃതതീഃ, നി-യവം ചരന്തീഃ	—	ആവൃത്താഃ, സോമം പ്രതി നിശ്ചയേനമിശ്രീഭാവങ് ഗച്ഛന്തീഃ
ഭുവനസ്യ ജനിത്രീഃ, പത്നീഃ	—	ജനയിത്രീഃ, പാലയിത്രീശ്ച
സ-വൃധഃ, സ-യോനീഃ	—	സോമേന സഹവദ്ധയിത്രീഃ സമാനസ്ഥാനാഃ
അപഃ ന വന്ദസ്വ	—	ക്ഷിപ്രം സ്തുഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋഷേ, അന്തരാത്മാവേ, ജലങ്ങളിൽ മേഘധാരകളോടുകൂടി പൊരുതുന്ന ഇന്ദ്രന്റെ മഴവെള്ളങ്ങളെ പോലെ, അനേകധാരകളോടുകൂടിയവരും വീണ്ടും വീണ്ടും സോമത്തോടുകൂടി ചേർച്ച പ്രാപിക്കുന്നവരും ലോകത്തിന്നമ്മമാരും രക്ഷിത്രികളും സോമനോടുകൂടി വദ്ധിക്കുന്നവരും അവിടത്തോടു കൂടി ഒരേ സ്ഥാനമൊത്തവരുമായ അപ്പുകളെ (ജലങ്ങളെ) ഇപ്പോഴും തന്നെ സ്തുതിക്കുക.

11 ഹിനോതാനോഅധ്വരന്ദേവയജ്യാ
ഹിനോതബ്രഹ്മസനയേധനാനാം
ഋതസ്യയോഗേവിഷ്യധ്വമൂധഃ
ശ്രുഷ്ടീവരീർഭൂതനാസ്മഭ്യമാപഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ,) നഃ

ധനാനാം സനയേ	—	ബ്രഹ്മകമ്മധനാനാം ലാഭായ
അധ്വരം ദേവ-യജ്യാ	—	യജ്ഞന്ദേവയജനാർത്ഥം

ഹിനോത — പ്രഹിണുത, പ്രേരയത
ബ്രഹ്മ ഹിനോത — സ്തോത്രം പ്രഹിനോത
ഋതസ്യ യോഗേ ഊധഃ — യജ്ഞസ്യ സംയോഗേയദധി
ഷവണചർമ്മവർത്തതേ
(ഋത്വിൿ) വി സ്യധ്വം — വിമുഞ്ചധ്വം, ഗ്രഹചമസാദേർ
വിമോചയത
ഹേ ആപഃ, അസ്മഭ്യം
ശ്രുഷ്ടീ–വരീഃ ഭൂതന — സുഖവത്യോഭവത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക്കുകളേ, സ്തോത്രകർമ്മങ്ങളാകുന്ന ധനങ്ങളുടെ ലാഭത്തിന്നായി യജ്ഞത്തെ ദേവപൂജനത്തിന്നായി പ്രേരിപ്പിക്കുക. അതുപോലെ സ്തോത്രത്തെയും ദേവയജനത്തിന്നായി പ്രേരിപ്പിക്കുക. യജ്ഞത്തിൻെറ സംയോഗത്തിൽ സോമസംസ്കരണത്തിന്നുള്ള തോലുണ്ടല്ലൊ, അതിനെ ചമസം മുതലായ പാത്രങ്ങളിൽനിന്നു് വേർപെടുത്തുക. അല്ലയോ അപ്പുകളേ, (ജലങ്ങളേ,) ഞങ്ങൾക്കു് സുഖവതികളായി ഭവിച്ചാലും.

12 ആപോരേവതീഃക്ഷയഥാഹിവസ്വഃ
ക്രതുഞ്ചഭദ്രംബിഭൃഥാമൃതഞ്ച
രായശ്ചസ്ഥസ്വപത്യസ്യപത്നീ
സ്സരസ്വതീതദ്ഗൃണതേവയോധാൽ

അന്വയം:—
ഹേ ആപഃ, രേവതീഃ — രേവത്യഃ, ധനവത്യോയൂയം
വസ്വഃ ക്ഷയഥ ഹി — ധനസ്യേശിദ്ധ്വേ ഖലു
(കിഞ്ച) ഭദ്രം ക്രതും ച — ഭജനീയം സോമയാഗാദി
ലക്ഷണങ്കർമ്മ ച
അമൃതം ച ബിഭൃഥ — അമരണരൂപം തജ്ജന്യഫലഞ്ച
ധാരയഥ
രായഃ ച സു–അപത്യസ്യ
പത്നീഃ സ്ഥ — ധനസ്യ. ശോഭനപുത്രസ്യ ച
പാലയിത്ര്യോഭവഥ

(തഥാ) സരസ്വതീ — തദഭിമാനിനീദേവതാ
ഗൃണതേ തത് വയഃ ധാത് — സ്തുവതേ മഹ്യമിദമന്നലക്ഷണം ധനന്ദദാതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അപ്പുകളേ, (ജലങ്ങളേ,) നിങ്ങൾ സമ്പത്തിന്നീശ്വരികളാണല്ലൊ. അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടും സോമയാഗാദികർമ്മത്തെയും ശാശ്വതമായ അതിന്റെ ഫലത്തെയും നിങ്ങളാണ് താങ്ങുന്നത്. നിങ്ങൾ ധനത്തിന്റെയും സൽപുത്രന്റെയും രക്ഷിത്രികളാകുന്നു. ജലാഭിമാനിനീ ദേവതയായ (നദീരൂപയായ) സരസ്വതി സ്തുതിക്കുന്ന എനിക്ക് അന്നമാകുന്ന ധനം തന്നരുളട്ടെ.

13 പ്രതിയദാപോഅദൃശ്രമായതീ
ഘൃതംപയാംസിബിഭ്രതീർമ്മധൂനി
അധ്വര്യുഭിർമ്മനസാസംവിദാനാ
ഇന്ദ്രായസോമംസുഷുതംഭരന്തീഃ

അന്വയം—

ഹേ ആപഃ, ആ-യതീഃ — അസ്മദ്യജ്ഞം പ്രത്യാഗച്ഛന്തീഃ
യത് പ്രതി അദൃശ്രം — യാഃ യുഷ്മാൻ പ്രതിപശ്യാമി
ഘൃതം മധൂനി — സോമസംസൃഷ്ടമാജ്യം മധുസദൃശാനി, മൃഷ്ടരസാനി
പയാംസി ബിഭ്രതീഃ — ഉദകാനി ച സംഭ്രയയാഗകാലേ ധാരയന്തീഃ
(തഥാ) അധ്വര്യു-ഭിഃ
മനസാ സം-വിദാനാഃ — അന്തഃകരണേന സംഭാഷമാണാഃ
(കിഞ്ച) ഇന്ദ്രായ
സു-സുതം സോമം ഭരന്തീഃ — ധാരയന്തീസ്താഃ യുഷ്മാൻ സ്തൗമി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അപ്പുകളേ, ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്നു വരുന്ന നിങ്ങളേവരെ ഞാൻ കാണുന്നുവോ, സോമം ചേർത്ത നെയ്യും തേൻപോലെ മാധുര്യമുറ്റ ജലങ്ങളും യാഗകാലത്തിലേന്തികൊണ്ടും, അദ്ധ്വര്യുക്കളായി മനസ്സുകൊണ്ട് സംഭാഷണം

ചെയ്തുകൊണ്ടും ഇന്ദ്രന്നുവേണ്ടി നന്നായി സംസ്കരിച്ച സോമം വഹിക്കുന്ന ആ നിങ്ങളെ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു.

14 ഏമാ അഗ്മന്രേവതീർജീവധന്യാ

അധ്വര്യവസ്സാദയതാസഖായഃ

നിബർഹിഷിധത്തനസോമ്യാസോ

പാന്നപ്ത്രാസംവിദാനാസ്ഏനാഃ

അന്വയം:—

രേവതീഃ, ജീവ-ധന്യാഃ	—	ധനവത്യഃ ജീവാനാം പ്രീണയിത്ര്യഃ
ഇമാഃ ആ അഗ്മൻ	—	ഈദൃഗ്ഭൂതാ ആപോസ്മദ്യജ്ഞം പ്രത്യാഗച്ഛൻ
ഹേ സഖായഃ,		
അധ്വര്യവഃ,	—	സഖീഭൂതായൂയം
അപാം നപ്ത്രാ	—	വൃഷ്ടികർമ്മസ്വധികൃതേന ദേവേന സഹ
സം-വിദാനാസഃ	—	സമ്മന്ത്രയമാണാഃ
ഏനാഃ സാദയത	—	സ്ഥാപയത
സോമ്യാസഃ	—	സോമസമ്പാദിനോധ്വര്യവോ യൂയം
ബർഹിഷി നി ധത്തന	—	വേദ്യാമാസ്തീർണ്ണേകുശമയേ സ്ഥാപയത

അർത്ഥം—ധനവതികളും പ്രാണികൾക്ക് പ്രീതികാരിണികളുമായ ഈ അപ്പുകൾ നമ്മുടെ യജ്ഞം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. അല്ലയോ ചങ്ങാതികളായ അധ്വര്യക്കളേ, മഴപെയ്യിക്കുന്നതിൽ അധികാരിയായ അപാംനപാത്തുമായി സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ അപ്പുകളെ, (ജലദേവതമാരെ) ഇരുത്തുക. സോമം സംഭരിക്കുന്ന അദ്ധ്വര്യക്കളായ നിങ്ങൾ അവരെ വേദിയിലെ ദർഭവിരിപ്പിലിരുത്തുക.

15 ആശ്മന്നാപ ഉശതീർബ്ബർഹിരേദം
ന്യധ്വരേ അസദന്ദേവയന്തീഃ
അധ്വര്യവസ്സുനതേന്ദ്രായ സോമ
മഭൂദുവസ്സുശകാ ദേവയജ്യാ — വ. 26

അന്വയം:—

ആപഃ ഇദം ബർഹിഃ — വസതീവര്യാഖ്യാ ആപ . ഈദൃശം ദർഭാസ്തരണം
ഉശതീഃ ആ അഗ്മൻ — ഉശത്യഃ, കാമയമാനാ ആഗച്ഛൻ
(അസ്മദ്യജ്ഞം പ്രതി) ആ — ആഗത്യ ച
അധ്വരേ ദേവ–യന്തീഃ — അസ്മദീയേ യജ്ഞേ ദേവാൻ കാമയമാനാഃ തർപ്പയിതുമിച്ഛന്ത്യഃ
നി അസദൻ — നിഷീദൻ
(ഏതജ്ജ്ഞാത്വാ) ഹേ
അധ്വര്യവഃ, ഇന്ദ്രായ — യൂയം തസ്മൈ
സോമം സുനുത — അഭിഷുണുത
വഃ ദേവ–യജ്യാ — ഇന്ദ്രാദിദേവാനുദ്ദിശ്യ ക്രിയമാണാ യാഗക്രിയാ
സു–ശകാ അഭൂത് ഉ — സുഷ്ഠുകർത്തും ശക്യാസീദേവ

അർത്ഥം.—വസതീവരികളെന്ന മന്ത്രപൂതജലങ്ങൾ വേദിയിലെ ദർഭിരിയെ യജ്ഞം കാമിക്കുന്നവയായി പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ യജ്ഞത്തിന്ന വന്നിട്ട് ദേവന്മാരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നവയായി ഇരുന്നിരിക്കുന്നു. ഇതറിഞ്ഞു്, അല്ലയോ അധ്വര്യുക്കളേ, ഇന്ദ്രന്നായി സോമം സംസ്കരിക്കുക. ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ചനുഷ്ഠിക്കപ്പെടുന്ന ഈ യാഗക്രിയ ചെയ്‌വാൻ തികച്ചും കഴിവായി.

വർഗ്ഗം-27-28—വിശ്വേദേവാദേവതാ

1 ആനോദേവാനാമുപവേത്തുശംസോ

വിശ്വേഭിസ്തുരൈരവസേയജത്രഃ

തേഭിർവ്വയംസുഷഖായോഭവേമ

തരന്തോവിശ്വാദുരിതാസ്യാമ

അന്വയം:—

ദേവാനാം നഃ ശംസഃ	— സ്തോതൄണാമസ്മാകം സ്തോതവ്യഃ
യജത്രഃ	— യഷ്ടവ്യ ഇന്ദ്രഃ
തുരൈഃ വിശ്വേഭിഃ	— ത്വരണശീലൈസ്സർവ്വൈർമരുദ്ഭിസ്സഹ
അവസേ ആ ഉപ വേത്തു	— അസ്മദ്രക്ഷണാർത്ഥമുപാഗച്ഛതു
വയം തേഭിഃ സു-സഖായഃ	
ഭവേമ	— തൈസ്സഹശോഭനസഖായസ്യാമ
(കിഞ്ച) വിശ്വാ ദുഃ-ഇതാ	
തരന്തഃ സ്യാമ	— സർവ്വാണിദുരിതാനി തരന്തോ ഭവേമ

അർത്ഥം—സ്തോതാക്കളായ നമുക്ക് സ്തുത്യനും യഷ്ടവ്യനമായ ഇന്ദ്രൻ വേഗവാന്മാരായ എല്ലാ മരുത്തുക്കളോടും കൂടി നമ്മുടെ രക്ഷണത്തിന്നായി വന്നണയട്ടെ. നമ്മളും അവരോടുകൂടി നൽച്ച ങ്ങാതികളായി ഭവിയ്ക്കാവൂ. പിന്നെ എല്ലാ പാപങ്ങളെയും കര കടക്കന്നവരാകാവൂ.

2 പരിചിന്മർത്തോദ്രവിണമ്മമന്യാ

ദൃതസ്യപഥാനമസാവിവാസേൽ

ഉതസ്വേനക്രതുനാസംവദേത

ശ്രേയാംസന്ദക്ഷമ്മനസാജഗൃഭ്യാൽ

അന്വയം —

മർത്തഃ പരി ചിത്	— മനുഷ്യഃ, യജമാനസ്സർവ്വതഃ
ദ്രവിണം മനന്യാത്	— ദേവാനാം യാഗാർത്ഥം ധനം കാമയേത, ലബ്ധുമിച്ഛേത്
(ധനം ലബ്ധ്വാ ച) ഋതസ്യ പഥാ നമസാ ആ വിവാസേത്	— യജ്ഞമാർഗ്ഗേണ ഹവിഷാ ദേവാൻ പരിചരേത്
ഉത സ്വേന ക്രതുനാ	— ആത്മീയേന പ്രജ്ഞാനേന
സം വദേത	— ഹവിർഗൃഹീത്വാ വിശ്വാന്ദേവാന്മനസാധ്യായേത്
(യാഗാനന്തരന്ദേവാനാം പ്രസാദാത്) ശ്രേയാംസം	— അതിശയേന പ്രശസ്യമാത്മാനം
ദക്ഷം	— സർവ്വവ്യാപിനം പ്രവൃദ്ധങ്കൃത്വാ
മനസാ ജഗൃഭ്യാത്	— ധ്യാനസാധനേനാന്തഃകരണേനാത്മാനങ് ഗൃഹ്ണീയാത്

അർത്ഥം — മനുഷ്യനായ യജമാനൻ ദേവന്മാർക്ക് യാഗമനുഷ്ഠിപ്പാനായിട്ടാണ് ധനമുണ്ടാവാനിച്ഛിക്കേണ്ടത്. ധനം ലഭിച്ചിട്ട്, യജ്ഞമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ദേവന്മാരെ പരിചരിക്കണം. സ്വന്തം പ്രജ്ഞാനത്തോടുകൂടി ഹവിസ്സേന്തി എല്ലാ ദേവന്മാരെയും ധ്യാനിക്കണം. യാഗാനന്തരം ദേവന്മാരുടെ പ്രസാദത്താൽ ഏററവും ശ്രേയസ്സാർന്ന് ആത്മാവിനെ പ്രവൃദ്ധനും സർവ്വവ്യാപിയുമാക്കി അന്തഃകരണത്താൽ ആത്മാവിനെ ഗ്രഹിക്കണം.

3 അധായിധീതിരസസൃഗ്രമംശാ

സ്തീർത്ഥേനദസ്മമുപയന്ത്യൂമാഃ

അഭ്യാനശ്മസുവിതസ്യശൂഷ

നവേദസോഅമൃതാനാമഭൂമ

അന്വയം'—

ധീതിഃ അധായി	—	ദേവയാഗക്രിയാസ്മാഭിർന്നിഹിതാ, പ്രവർത്തിതാ
(തദനന്തരം) ഊമാഃ അംശാഃ	—	തർപ്പയിതാരോസ്മാഭിർദ്ദത്താ ഹവിർഭാഗാഃ
ദസ്മം അസസൃഗ്രം	—	ദർശനീയം, ഉൽകൃഷ്ടജന്മാനന്ദേവസങ്ഘം
തീർത്ഥേ ന ഉപ യന്തി	—	യഥാഗങ്ഗാദിതീർത്ഥേ തർപ്പണമുഖേ വിസൃഷ്ടാ അപാമംശാദേവസങ്ഘമുപഗച്ഛന്തി തദ്വദുപഗച്ഛന്തി
(തദനന്തരം വയം) സവിതസ്യ	—	സുഷ്ഠുപ്രാപ്തസ്യ, സ്വർഗ്ഗാദികസ്യ
ശ്രുഷ്ടം അഭി ആനശ്മ	—	സുഖമഭിപ്രാപ്നുവാമ
(കിഞ്ചവയം) അമൃതാനാം നവേദസഃ അഭൂമ	—	ദേവാനാന്ന ന വേത്താരഃ, സ്വരൂപതോ ജ്ഞാതാരോ ഭവേമ

അർത്ഥം—ദേവയാഗക്രിയ നമ്മളാൽ തുടങ്ങപ്പെട്ട അതിന്നു ശേഷം പ്രീതികരങ്ങളായ നമ്മുടെ ഹവിർഭാഗങ്ങളും, ഗംഗാദി തീർത്ഥങ്ങളിൽ തർപ്പിക്കപ്പെട്ട ജലാംശങ്ങളും ഉദ്ദിഷ്ടദേവന്മാരെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നപോലെ ദർശനീയമായ, ഉൽകൃഷ്ടജന്മമൊത്ത ദേവസംഘത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു പിന്നെ നമ്മും സുപ്രാപ്യമായ സ്വർഗ്ഗസുഖത്തെ പ്രാപിക്കാവൂ നമ്മും ദേവന്മാരെ വല്ലപാടും അറിയുന്നവരാകാതെ, പ്രത്യക്ഷ സ്വരൂപത്തോടുകൂടി അറിയുന്നവരാകാവൂ.

4 നിത്യശ്ചാകന്യാൽസ്വപതിർദ്ദമൂനാ

യസ്മാഉദേവസ്സവിതാജജാന

ഭഗോവാഗോഭിരര്യമേമനജ്യാൽ

സോഅസ്മൈചാരുശ്ഛദയദുതസ്യാൽ

അന്വയം:—

ഉ യസ്മൈ	— ഉത യജമാനായയസ്മൈ മഹ്യം
സവിതാ ദേവഃ ജജാന	— ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലഞ്ജനിതവാൻ, ദത്തവാൻ
ഭഗഃ വാ ഗോഭിഃ മാദയത്	— ഭഗശ്ച (വാശബ്ദശ്ചാർത്ഥ) അസ്മദീയാഭിസ്തുതിവാഗ്ഭിസ്തുതഃ ദദാതു
അര്യമാ ഈം	— ഈദൃഗ്ഭൂതന്ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലം
അനജ്യാത്	— വ്യക്തീകര്യാത്, ദദ്യാത്
ഉത (യഃ) സ്യാത്	— അന്യോപിയോദേവഗണോസ്തി
ചാരുഃ സഃ	— രമണീയസ്സോപിദേവഗണഃ മാദയത്
അസ്മൈ സ്വപതിഃ	— യജമാനായമഹ്യം സ്വീയാനാം പ്രജാനാംപതിഃ
ഭൂമനാഃ, നിത്യഃ	— ഭാനമനാഃ, കല്പാവസ്ഥായീ
ചാകന്യാത്	— ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലന്ദാതുങ്കാമയതാം

അർത്ഥം—യജമാനനായ യാതൊരെനിക്കുവേണ്ടി സർവ്വപ്രേരകനായ സവിതാവെന്ന ദേവൻ ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലമുണ്ടാക്കിയോ, തന്നുവോ, ഭഗനം സ്തുതിവാക്കുകളാൽ പുകഴ്ന്നവനായി ആ ഫലങ്ങൾ തരാനിഷ്ടപ്പെട്ടുവോ, അര്യമാവും അപ്രകാരമുള്ള ഫലം തരുമോ, അതിനപ്പുറമെ മററു ദേവസംഘമുണ്ടല്ലൊ, ആ നന്മയേററ സംഘവും താനിഷ്ടപ്പെട്ടുവോ, ആ യജമാനനായ എനിക്ക് സ്വപ്രജകളുടെ പതിയും ഭാനമനസ്സനും കല്പാന്തവർത്തിയുമായ പ്രജാപതിയും ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലം തരാൻ കനിയട്ടെ

5 ഇയംസാഭൂയാഉഷസാമിവക്ഷാ

യദ്ധക്ഷുമന്തശ്ശവസാസമായൻ

അസ്യസ്തുതിഞ്ജരിതുർഭിക്ഷമാണാ

ആന്നശ്ശഗ്മാസഉപയന്തുവാജാഃ വ. 27

അന്വയം:—

ക്ഷു-മന്തഃ	— അന്നവന്തോദേവാഃ
ശവസാ യൽ	
സം-ആയൻ ഹ	— ബലേന യാം സ്തുതിം പ്രതി സംപ്രാപ്താഃ ഖലു
സാ ഇയം	— ദേവാനാം പ്രാപ്യാസ്തുതിഃ
ഉഷസാം-ഇവ ക്ഷാഃ ഭൂയാഃ —	യഥാപൃഥിവീ ഉഷസാം വ്യാപ്ത്യാ സർവ്വേഷാം പ്രാപ്യാഭവതി തദ്വൽ ഭൂയാൽ, ഭവതു
(കിഞ്ച) ജരിതുഃ	
അസ്യ സ്തുതിം	— സ്തോതുർമ്മമസ്തോത്രം
ഭിക്ഷമാണാഃ, ശഗ്മാസഃ	— യാചമാനാഃ, സുഖകരാഃ
വാജാഃ നഃ ഉപ ആ യന്തു	— ത്രയ ഋഭവഃ, ഉപാഗച്ഛന്തു

അർത്ഥം-ഹവിരന്നമൊത്ത ദേവന്മാർ ഏതൊരു സ്തുതിയെ തീർച്ചയായും പ്രാപിച്ചവരാണോ, ദേവന്മാരെ പ്രാപിയ്ക്കേണ്ടും ആ സ്തുതി, ഉഷസ്സിന്റെ വ്യാപ്തിയിൽ ഭൂമി എല്ലാവക്കും പ്രാപ്യയാകുന്നപോലെ, ഭവിക്കട്ടെ, എല്ലാ ദേവന്മാക്കും പ്രാപിക്കത്തക്കതാവട്ടെ. പിന്നെ സ്തോതാവായ എന്റെ സ്തോത്രത്തെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന ഋഭു, വിഭ്വാവ്, വാജൻ എന്നീ മൂന്ന് ഋഭുക്കളും നമ്മളെ നേരെ പ്രാപിക്കട്ടെ.

6 അസ്യേദേഷാസുമതിഃപപ്രഥാനാ
ഭവൽപൂർവ്യാഭൂമനാഗൌഃ
അസ്യസനീളാഅസുരസ്യയോനൌ
സമാനആഭരണേബിഭ്രമാണാഃ

അന്വയം:—

ഇൽ അസ്യ	— ഇദാനീംദേവഗണസ്യ
പൂർവ്യാ, ഭൂമനാ ഗൌഃ	— പൂർവ്വകാലീനാ, ഭൂമ്നാ, ബഹുത്വേന യുക്താ, ദേവാൻ പ്രതി ഗന്ത്രീ ച

ഏഷാ സു–മതിഃ	— സുഷ്ടതിഃ
പപ്രഥാനാ അഭവൽ	— വിസ്തീര്യമാണാ, അസ്മാഭിഃ ക്രിയമാണാഭൂൽ
അസുരസ്യ അസ്യ	
സമാനേ	— പ്രജാരൂപബലവതഃ മമസർവ്വ ദേവസാധാരണേ
ഭരണേ	— സർവ്വേഷാന്ദേവാനാം പുഷ്ടി കരേ
യോനൌ സ–നീളാഃ	— യജ്ഞാഖ്യേ സ്ഥാനേ സമാന സ്ഥാനാദേവാഃ
ബിഭ്രമാണാഃ ആ	— അസ്മദത്ഥന്ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലം ധാരയന്തആഗച്ഛന്തു

അത്ഥം–ഇപ്പോഴ്ം ദേവഗണത്തിന്ന് പണ്ടേതൊട്ടുള്ളതും ബഹുസംഖ്യായുക്തവും ദേവന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ച് പോകുന്നതുമായ ഈ സൽസ്തോത്രം നമ്മളാൽ ചൊല്ലപ്പെട്ട (ദേവാനുഗ്രഹത്താൽ) സന്തതികൊണ്ട് ബലവാനായ എന്റെ, സർവ്വദേവന്മാക്കുമൊതുപോലെ പുഷ്ടികരമായ യജ്ഞസ്ഥാനത്ത്, തുല്യസ്ഥാനങ്ങളിൽ, വത്തിക്കുന്ന അവർ നമുക്ക് ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടഫലമേന്തിക്കൊണ്ട് വന്നുചേരട്ടെ

7 കിംസ്വിദ്വനങ്കഉസവൃക്ഷആസ
യതോദ്യാവാപൃഥിവീനിഷ്ടതക്ഷുഃ
സന്തസ്ഥാനേഅജരേഇതഊതീ
അഹാനിപൂർവ്വീരുഷസോജരന്ത

അന്വയം:–

സം–തസ്ഥാനേ	— സമ്യക്തിഷ്ഠന്ത്യൌ
അജരേ ഇതഃ–ഊതീ	— ഏതയോസ്സർവ്വേഭ്യോരക്ഷണം യയോസ്തേ
ദ്യാവാപൃഥിവീ യതഃ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ യസ്മാദ്വൃക്ഷാൽ
നിഃ–തതക്ഷുഃ	— ദേവാനിശ്ശേഷേണ കൃതവന്തഃ

സഃ വൃക്ഷഃ കഃ ഉ ആസ?	— കീദൃഗ്വാബഭ്രുവ?
(തദുൽപാദകം) വനം കിം	
സ്വിൽ?	— അരണ്യം കിം?
(കിഞ്ച) അഹാനി	— സർവ്വാണി ദിനാനി
പൂർവ്വീഃ ഉഷസഃ	— താശ്ചദേവാനിഷ്ടതക്ഷുഃ
(ഏവം ഭൂതാന്ദേവാൻ)	
ജരന്ത	— സ്തോതാരസ്തുവന്തി

അർത്ഥം—സന്തുലിതാവസ്ഥയിൽ വർത്തിക്കുന്നവരും ജര ബാധിക്കാത്തവരും ഏവർക്കും രക്ഷണമേകുന്നവരുമായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ യാതൊരു മരത്തിൽനിന്നാണോ ദേവന്മാർ മുഴക്കെ ഉണ്ടാക്കിയതു്, ആ മരം എങ്ങിനെയുണ്ടായി? ആ മരത്തെ ഉൽപാദിപ്പിച്ച കാടേതു്? (ദ്യോവും ഭൂവുമില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ കാടെവിടെ? ദ്യാവാപൃഥിവികളെ മരംകൊണ്ടു് കൊത്തിയുണ്ടാക്കിയതാണെന്ന സങ്കല്പം കവികല്പന അതിശയോക്തിപരമായ ഒരുല്ലേഖം മാത്രമാണു്. എന്തിൽനിന്നുണ്ടായി എന്നു മാത്രമേ ആ ചോദ്യത്തിന്നർത്ഥമുള്ളു) പിന്നെ എല്ലാദിവസങ്ങളെയും *അസംഖ്യേയങ്ങളായ ഉഷസ്സുകളെയും ദേവന്മാരാണുണ്ടാ*ക്കിയതു്. അപ്രകാരമുള്ള ദേവന്മാരെ സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിക്കുന്നു.

8 നൈതാവദേനാപരോഅന്യദ്
സ്ത്യുക്ഷാസദ്യാവാപൃഥിവീബിഭർത്തി
ത്വചംപവിത്രങ്കൃണുതസ്വധാവാൻ
യദീംസൂര്യന്നഹരിതോവഹന്തി

അന്വയം:—

(ദ്യാവാപൃഥിവ്യോർന്നിർമ്മാണരൂപം)

ഏതാവൽ ന	— ദേവജാതേന സാമർത്ഥ്യന യുക്തം ന
(അപിതു) ഏനാ പരഃ	— ഏതേഭ്യഉൽകൃഷ്ടഃ
അന്യൽ അസ്തി	— ഹിരണ്യഗർഭോസ്തി
ഉക്ഷാ സഃ	— സേക്താ, പ്രജാനാംസ്രഷ്ടാ ഹിരണ്യഗർഭഃ, പരമസൂക്ഷ്മോ വായുരൂപോലിങ്ഗാത്മാപഃ പ്രവിശ്യ

ദ്യാവാപൃഥിവീ ബിഭർത്തി — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ ധാരയതി –
(കിഞ്ച) സ്വധാ–വാൻ
പവിത്രം ത്വചം — ബലവാൻ ഹിരണ്യഗർഭഃ
പവിത്രതമമാത്മീയം ശരീരം
യത് ഈം കൃണ്വത — യദാ ഇമാം പ്രപഞ്ചരൂപാം
ത്വചം ധാരയതി കരോതി
(തദാ) ഹരിതഃ സൂര്യം ന
വഹന്തി — അശ്വാസ്സൂര്യം നവഹന്തി,
സൃഷ്ടേഃ പ്രാക്

അർത്ഥം–ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ നിർമ്മാണസംഭവം ഇപ്രകാരമല്ല അത്ര ദേവന്മാർ സ്വസാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതല്ല ഏതിനെയെന്നാൽ മറ്റൊരു ശക്തി, ഹിരണ്യഗർഭൻ, ബ്രഹ്മാവുണ്ട്. ജീവികളുടെ സ്രഷ്ടാവായ ബ്രഹ്മാവ് അതിസൂക്ഷ്മനായ വായുരൂപനായി ലിംഗാത്മാവായി ജലങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചാണ് ഈ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ ധരിക്കുന്നതു്, ഉണ്ടാക്കുന്നതു്. ബലവാനായ ഹിരണ്യഗർഭൻ പരിപാവനതമമായ സ്വശരീരത്തെ, പ്രപഞ്ചരൂപമായ ശരീരത്തെ ധരിക്കുമ്പോഴും സൂര്യനെ ഹരിത്തുക്കളെന്ന കുതിരകൾപോലെ വഹിച്ചിരുന്നില്ല (സൃഷ്ടിക്കു മുമ്പാണതു് ചെയ്യുന്നതു്)

9 സ്തേഗോനക്ഷാമത്യേതിപൃഥ്വീം

മിഹന്നവാതോവിഹവാതിഭൂമ

മിത്രോയത്രവരുണോഅജ്യമാനോ

ഗ്നിർവ്വനേനവ്യസൃഷ്ടശോകം

അന്വയം:–

സ്തേഗഃ — രശ്മിസങ്ഘാത്യാദിത്യഃ
പൃഥ്വീം ക്ഷാം ന അതി
ഏതി — വിസ്തീർണ്ണാം ഭൂമിന്നാപി ഗച്ഛതി
മര്യാദയാതിഷ്ഠതി
വാതഃ ഹ ഭൂമ — വായുരപി ഭൂമിം

മിഹം ന വി വാതി	—	സമതേഥാപി വൃഷ്ടിന്ന വിവിധങ്ഗമയതി, ഭൂമിം പ്രതിസാവശേഷമേവ വർഷയതി
യത്ര മിത്രഃ അജ്യമാനഃ	—	യസ്മിൻ പ്രജാപതൌ മിത്രോ വ്യജ്യമാനഃ, വ്യക്തീഭവൻ, ഉല്ലാദ്യമാനഃ
ശോകം വി അസൃഷ്ട	—	ദീപ്തിം വിസൃജതി, സർവ്വതോവിക്ഷിപതി
അഗ്നിഃ വനേ ന	—	യഥാവൃക്ഷസമൂഹേ ദീപ്തിം വിസൃജതി
(തഥാ) വരുണഃ	—	ച വ്യക്തീഭവൻ സ്വദീപ്തിം വിക്ഷിപതി

(താദൃശം പ്രജാപതിം സ്തൌമി)

അർത്ഥം—(ബ്രഹ്മാവു് പ്രപഞ്ചം സൃഷ്ടിച്ചു് നിലനിർത്തുന്ന അത്ഭുതകർമ്മം വിവരിക്കുന്നു) രശ്മിസമൂഹമൊത്ത ആദിത്യൻ വിസ്തീർണ്ണയായ ഭൂമിയെ അതിക്രമിക്കുന്നില്ല. തന്റെ അതൃത്തിയിൽ വർത്തിക്കുന്നു വായു കരുത്തനായിട്ടും വല്ലപാടും മഴ പെയ്യിക്കുന്നില്ല, പാകമായിട്ടേ പെയ്യിക്കുന്നുള്ളു യാതൊരു പ്രജാപതിയിൽ മിത്രൻ വ്യക്തീഭവിച്ചു് പ്രകാശം ചിതറുന്നുവോ, അഗ്നി വൃക്ഷസമൂഹത്തിൽ ദീപ്തി പരത്തുന്നപോലെ വരുണൻ സ്വതേജസ്സു് പടർത്തുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള പ്രജാപതിയെ സ്തുതിക്കുന്നു

10 സ്തരീര്യൽസൂതസദ്യോഅജ്യമാന

വ്യഥിരവ്യഥീഃകൃണുതസ്വഗോപാ

പുത്രോയൽപൂർവ്വഃപിത്രോർജനിഷ്ട

ശമ്യാങ്ഗൌർജഗാരയദ്ധപൃച്ഛാൻ

അന്വയം:—

(അരണ്യോഃ കാരണഭൂതാംശമീങ്ഗോതേ്വന രൂപയതി)

സ്തരീഃ സദ്യഃ	—	നിവൃത്തപ്രസവാഗൌശ്ശീഘ്രം
അജ്യമാനാ	—	നിഷിജ്യമാനരേതസ്സാസതീ
യൽ സൂത	—	യദാവത്സം പ്രസൂതേ, തദാ
വ്യഥിഃ സ്വ–ഗോപാ	—	ദുഃഖാനാം ബാധയിത്രീ സ്വഭൂതരക്ഷണാസതീസാഗൌഃ

[illegible]

അവ്യഥീഃ കൃണുത — വ്യഥാരഹിതാഃ പ്രജാഃ കരോതി, ഉൽപാദയതി

(യദാശമീപുത്രസ്ഥാനീയമശ്വത്ഥം പ്രസൂതേ, തദാനീമരണ്യാഹരണായ താദൃശമശ്വത്ഥമന്വിഷ്യതാമൃത്വിജാം, അശ്വത്ഥസ്യ ജനയിത്രീ സുഖഹേതുർഭവതി)

(അപിച) പൂർവ്യഃ പുത്രഃ — പുരാതനഃ പുത്രസ്ഥാനീയോഗ്നിഃ

പിത്രോഃ — ജനയിത്ര്യോരരണ്യോസ്സകാശാൽ

യൽ ജനിഷ്ട — യദാ പ്രാദുർഭവതി, തദാനീം

ഗൌഃ ശമ്യാം — പൃഥിവീ, തയോരരണ്യോർമാതൃഭൂതാമശ്വത്ഥഗർഭാംശമീം

ജഗാര — ഉൽഗിരതി

യൽ ഹ പൃച്ഛാൻ — യാം ഖലുശമീമൃത്വിജഃ പൃച്ഛന്തി, ഗവേഷയന്തി, താംശമീം

അർത്ഥം—(അരണികൾക്ക് കാരണഭൂതയായ വഹ്നി എന്ന വൃക്ഷത്തെ പശുവായി രൂപണം ചെയ്യുന്നു) പേറുമാറിയ പശു ചവിട്ടപ്പെട്ട് വേഗം കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കുമ്പോൾ ദുഃഖങ്ങളകന്ന സ്വരക്ഷയോടുകൂടിയവളായി, ആ പശു ശോകം ബാധിക്കാത്ത കിടാങ്ങളെ ഉൽപാദിപ്പിക്കുന്നു (വഹ്നി പുത്രൻെറ സ്ഥാനത്തുള്ള അരയാലിനെ പെറുമ്പോൾ, അരണികൾ തേടുന്ന, വഹ്നിയിൽ നിന്നുണ്ടായ അരയാലന്വേഷിക്കുന്ന ഋത്വിക്കുകൾക്ക് അരയാലിന്നമ്മയായ വഹ്നി സുഖപ്രദയായി തീരുന്നു) അരണികളുടെ പുരാതനനായ മകൻ, അഗ്നി പിതാക്കളിൽ നിന്ന് ജനിക്കുമ്പോൾ, ഭൂമി അരണികൾക്കമ്മയായ, അരയാലിനെ ഗർഭത്തിൽ ധരിച്ച ആ വഹ്നിയെ പൊക്കിക്കൊണ്ടു വരുന്നു യാതൊരു വഹ്നിയെ ഋത്വിക്കുകളന്വേഷിക്കുന്നുവോ, ആ വഹ്നിയെയാണ് പൊക്കിക്കൊണ്ടു വരുന്നത്.

11 ഉതകണ്വന്നൃഷദഃപുത്രമാഹു

രുതശ്യാവോധനമാദത്തവാജീ

പ്രകൃഷ്ണായരുശദപിന്വതോധ

ർുതമത്രനകിരസ്മാഅപീപേൽ വ. 28

അന്വയം:—

ഉത കണ്വം നൃ-സദഃ
പുത്രം ആഹുഃ — വേദവാദിനോവദന്തി
ഉത വാജീ ശ്യാവഃ — അപിച ഹവിരന്നവാൻ ശ്യാമവർണ്ണസ്സഃ അസ്മാദഗ്നേസ്സകാശാൽ
ധനം ആ അദത്ത — അഗൃഹ്ണാൽ
കൃഷ്ണായ ഊധഃ — ശ്യാമവർണ്ണായനാഷദായ കണ്വായാഗ്നേരുധഃ
രുശൽ പ്ര അപിന്വത — രോചമാനരൂപം പ്രാസിഞ്ചൽ
അത്ര — ഇത്ഥമഗ്നിവ്യതിരിക്തഃ കശ്ചിദപിദേവഃ
അന്യേ ഋതം നകിഃ
അപിപേൽ — കണ്വായയജ്ഞാന്നാവർദ്ധയൽ

1 അർത്ഥം-കണ്വനെന്ന ഋഷിയെ നൃഷത്തിന്റെ മകനെന്ന് വേദവാദികൾ പറയുന്നു. ഹവിരന്നമൊത്തവനും കറുപ്പുനിറമുററവനുമായ് അദ്ദേഹം അഗ്നിയിൽനിന്ന് ധനം നേടി. കറുപ്പുനിറമാന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്ന് അഗ്നിയുടെ പ്രകാശമാനമായ രൂപം കൊടുത്തു. അഗ്നിയല്ലാതെ മറെറാരു ദേവനും ഇപ്രകാരം കണ്വന്ന് യജ്ഞം വളർത്തിയിട്ടില്ല, സഫലമാക്കിയിട്ടില്ല.

വർഗ്ഗം-29-30—ജഗതീത്രിഷ്ടുബൌഛന്ദസീ.

1 പ്രസുഗ്മന്താധിയസാനസ്യസക്ഷണി
വരേഭിർവ്വരാംഅഭിഷുപ്രസീദതഃ
അസ്മാകമിന്ദ്രഉഭയേജുജോഷതി
യൽസോമ്യസ്യാന്ധസോബുബോധതി

അന്വയം:—
(ഇന്ദ്രസ്യാശ്വൌ ഹരീ)
ധിയസാനസ്യ — ഇന്ദ്രസ്യാഗമനഞ്ചിന്തയതോ യജമാനസ്യ മമ

സക്ഷണി	— സേവായാം, സേവ്യേ യജ്ഞേ നിമിത്തേ
ഗന്താ സ പ്ര	— ആഗച്ഛന്തൌ സപ്ത പ്രേരയതി
(തതസ്സ ഇന്ദ്രഃ) വരേഭിഃ	— വരണീയൈർമാർഗ്ഗൈഃ
പ്ര-സീദതഃ	— ഹവിരാസാദയതോ യജമാനസ്യ
വരാൻ	— ഉൽകൃഷ്ടാൻ ഹവിർവ്വിശേഷാൻ, സ്തുതിവിശേഷാംശ്ച
അഭി സ	— ലക്ഷീകൃത്യസപ്താഗച്ഛതു
ഇന്ദ്രഃ അസ്മാകം ഉഭയം	— സ്വാഭ്രതം ഹവിസ്തുതിശ്ച
ജുജോഷതി	— സേവതാം, ഭക്ഷയതു, ശൃണോതു ച
യൽ സോമ്യസ്യ അന്ധസഃ	— യദാസോമസമ്പാദിനോ മമ സോമാന്നസ്യരസം
ബുബോധതി	— ജിഹ്വയാബുദ്ധ്യതേ, വിജാനാതി, തദാജുജോഷതി

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രന്റെ വരവുകാത്തിരിക്കുന്ന യജമാനനായ എന്റെ സേവ്യമായ യജ്ഞത്തിന്നുവേണ്ടി വരുന്ന സ്വന്തം ഹരികളെന്ന കുതിരകളെ ഇന്ദ്രൻ നന്നായി തെളിക്കുന്നു. എന്നി ആ ഇന്ദ്രൻ ഉത്തമമാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ ഹവിസ്സുംവച്ചിരിക്കുന്ന യജമാനന്റെ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ ഹവിസ്സുകളെയും സ്തോത്രങ്ങളെയും ലക്ഷ്യമാക്കി വേണ്ടപോലെ വരട്ടെ ഇന്ദ്രൻ നമ്മുടെ രണ്ടും, ഹവിസ്സും സ്തുതിയും, കൈക്കൊള്ളട്ടെ, (ഭക്ഷിക്കട്ടെ, കേൾക്കട്ടെ) സോമമൊരുക്കുന്ന എന്റെ സോമരസം അവിടുന്ന് നാവാൽ അനുഭവിച്ചറിയുമ്പോഴാണ് സ്വീകരിക്കുക

2 വീന്ദ്രയാസിദിവ്യാനിരോചനാ

വിപാർത്ഥിവാനിരജസാപുരുഷ്ടുത

യേത്വാവഹന്തിമുഹുരധ്വരാ ഉപ

തേസുവന്വാസ്തുവഗ്വാനരാധസഃ

അന്വയം:–

ഹേ പുരു–സ്തുത, ഇന്ദ്ര, ദിവ്യാനി രോചനാ	— ബഹുഭിസ്തുതേന്ദ്ര, ത്വം
വി യാസി	— ദിവ്യാൻ ലോകാൻ വ്യാപ്നോഷി
പാൎത്ഥിവാനി രജസാ വി	— പാൎത്ഥിവാൻ ലോകാൻ ജ്യോതിഷാ വ്യാപ്നോഷി
യേ മുഹുഃ അധ്വരാൻ	— യേത്വദീയാഅശ്വാഃ പുനഃ പുനൎയ്യജ്ഞാൻ പ്രതി
ത്വാ ഉപ വഹന്തി	— സമീപേ പ്രാപയന്തി
തേ വശ്വനാൻ	— വചനേന, സ്തുത്യാ സംഭക്ത്യൻ
അരാധസഃ സ്വ വന്വന്തു	— ധനരഹിതാനസ്മാൻ ധനപ്രദാനാൎത്ഥം സംഭജന്താം

അൎത്ഥം–പലരാലും സ്തുതിയ്ക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ദിവ്യങ്ങളായ ലോകങ്ങളെ വ്യാപിക്കുന്നു. ഭൌമങ്ങളായ ലോകങ്ങളെ തേജസ്സുകൊണ്ട് വ്യാപിയ്ക്കുന്നു. യജ്ഞങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ച് സമീപത്തേക്കവിടുത്തെ നയിക്കുന്ന ആ കുതിരകൾ, സ്തുതി കൊണ്ടവിടുത്തെ ഭജിക്കുന്ന ദരിദ്രരായ ഞങ്ങൾക്ക് ധനപ്രദാനത്തിന്നായി ഞങ്ങളെ പ്രാപിക്കട്ടെ

3 തദിന്മേഛന്ത്സദ്വപുഷോവപുഷ്ടരം
പുത്രോയജ്ജാനംപിത്രോരധീയതി
ജായാപതിംവഹതിവഗ്നനാസുമൽ
പുംസഇദ്ഭദ്രോവഹതുഃപരിഷ്കൃതഃ

അന്വയം:–

വപുഷഃ, വപുഃ–തരം	— വപുഷ്യതോപി, രൂപവതാമപി രൂപവത്തരം, സുരൂപം
തൽ ഇൽ മേ ഛന്ത്സൽ	— യജ്ഞകൎമ്മ ഏവ മഹ്യമിന്ദ്രഃ കാമയതാം
യൽ പുത്രഃ ജാനം	— യദാപുത്ര ആത്മന ഉൽപത്തിം

പിത്രോഃ അധി–ഇയതി — മാതാപിത്രോസ്സകാശാൽ
സങ്കീർത്തനദ്വാരാധി ഗച്ഛതി
(സുബ്രഹ്മണ്യാഹ്വാനകാലേ പുത്രോ യജത ഇത്യാത്മനോജന്മ സങ്കീർത്തയതി)
ജായാ, പതിം സു–മത്
വഗ്നനാ — പത്നീ, യജമാനം കല്യാണേന
വാഗ്രൂപ ശബ്ദേന
വഹതി — ആത്മസമീപം പ്രാപയതി
ഭദ്രഃ, പരി–കൃതഃ പുംസഃ
ഇൽ — ഭജനീയഃ സുസംസ്കൃതഃ
പത്യുരേവ
വഹതുഃ — ജായായൈ പ്രദാതവ്യഃ

അർത്ഥം–സ്വരൂപങ്ങളിൽവെച്ച് അധികം സ്വരൂപമായ യജ്ഞകർമ്മത്തെത്തന്നെ എനിക്കായി ഇന്ദ്രൻ കാമിക്കട്ടെ. (ഇന്ദ്രാനുഗ്രഹത്താൽ മഹത്തമമായ യജ്ഞകർമ്മമെനിക്കു സംഭവിക്കട്ടെ) പുത്രൻ തന്റെ ഉൽപത്തി മാതാപിതാക്കളിൽനിന്ന് സങ്കീർത്തനംവഴിക്ക് പ്രാപിക്കുമ്പോൾ (സുബ്രഹ്മണ്യനെന്ന ഋത്വിക്കിനെ വിളിക്കുന്ന വേളയിൽ 'പുത്രൻ യജിക്കുന്നു' എന്നു പറഞ്ഞ് യജമാനന്റെ ജന്മം പ്രകീർത്തിക്കുന്നു) യജമാനപത്നി മംഗളവാക്ശബ്ദത്താൽ യജമാനനെ തന്റെ സമീപമെത്തിക്കുന്നു. ഭജനീയവും സുസംസ്കൃതവുമായ മംഗല്യം യജമാനപത്നിക്ക് യജമാനങ്കൽനിന്ന് നല്കപ്പെടേണ്ടതാകുന്നു.

4 തദിത്സധസ്ഥമഭിചാരുദീധയ
ഗാവോയച്ഛാസൻവഹതുന്നധേനവഃ
മാതായന്മന്തുര്യൂഥസ്യപൂർവ്യാ
ഭിവാണസ്യസപ്തധാതുരിജ്ജനഃ

അന്വയം:–
യത് ഗാവഃ — യത്ര സ്തുതിവാചഃ, "ഇന്ദ്ര, ആഗച്ഛ, ഹരിവ, ആഗച്ഛ" ഇതി

വഹന്തും ന ധേനവഃ — യഥാധേനവഃ, നവപ്രസൂതാ ഗാവഃ പ്രാപണ സാധനങ്ഗ്ഗൃഹ മാശംസതേ, തദ്വൽ
ശാസൻ — അസ്മദ്യജ്ഞം പ്രതിത്വമാഗമന മാശാസതേ
യൽ മന്ത്രഃ — യസ്മാദച്ഛകസ്യ മമ്സ്വഭൂതാ
മാതാ — ദേവതാഗുണാനാം നിഷ്പാദയി ത്രീ സ്തുതിഃ
യൂഥസ്യ പൂർവ്യാ ഇൽ — യഷ്ടൃസ്തോതൃഗണസ്യ പൂർവ്വ ഭാവിനീ ഖലു
(യസ്മാച്ച) സപ്ത–ധാതുഃ
ജനഃ — സപ്തച്ഛന്ദസ്കോ യജമാനഃ
വാണസ്യ അഭി — സ്തുതിശബ്ദസ്യാഭികർത്താ
തൽ ഇൽ ചാരു
സധ–സ്ഥം — തസ്മാദേവ ശോഭനം യജ്ഞാ ഖ്യം സ്ഥാനം
(ഹേ ഇന്ദ്ര,) അഭി ദീധയ — അഭിതോ ദീപ്യസ്വ

അർത്ഥം–എവിടെ സ്തുതിവാക്കുകൾ, ''ഇന്ദ്ര, ഹരിവ, വന്നാലും'' എന്ന തുടങ്ങിയവ, പുതുതായി പെററ പൈക്കൾ പ്രാപ്യസ്ഥാനമായ ഗൃഹമെത്താൻ കൊതിക്കുന്നപോലെ, ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്ന് അവിടുത്തെ വരവ് അഭിലാഷപൂർവ്വമാശംസിക്കുന്നുവോ, യാതൊരു കാരണത്താൽ എന്റെ സ്വന്തമായായ, ദേവഗുണങ്ങൾ പ്രകടിപ്പിക്കുന്ന സ്തുതി മററു യഷ്ടാക്കളുടെയും സ്തോതാക്കളുടെയും കൂട്ടത്തിന്ന് മുമ്പുണ്ടാവുന്നുവോ, യാതൊരു കാരണത്താൽ ഗായത്രി മുതലായ ഏഴ് ഛന്ദസ്സുകളോടു കൂടിയ യജമാനൻ (ഞാൻ) അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച സ്തുതിശബ്ദത്തിന്ന് കർത്താവാണോ, അക്കാരണത്താൽ ശോഭനമായ യജ്ഞസ്ഥാനത്തെ, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, (അവിടുത്തെ സാന്നിദ്ധ്യത്താൽ) നേരേ പ്രകാശിപ്പിച്ചാലും.

5 പ്രവോച്ഛാരിരിചേദേവയുഷ്ട്വദ
മേകോരുദ്രേഭിര്യാതിതുർവ്വണിഃ
ജരാവായേഷ്വമൃതേഷുദാവനേ
പരിവഊമേഭ്യസ്സിഞ്ചതാമധു

വ. 29

അന്വയം —

(ഹേ യജമാനാഃ,)	
ദേവയുഃ	— ദേവാൻ കാമയമാനോഹോതാ
വഃ പദം അച്ഛ പ്ര	
രിരിചേ	— യുഷ്മാകം സ്ഥാനം പ്രതി പ്രരിക്തോ ഭൂൽ
(അഥ അന്യ ഹോതൃഭ്യ സ്സകാശാൽ) രണ്ണകഃ	— മുഖ്യഃ, ഇന്ദ്രഃ
രുദ്രേഭിഃ യൂർവ്വണിഃ യാതി	— രുദ്രപുത്രൈർമരുത്ഭിസ്സഹശീഘ്ര ഗാമീസൻ യുഷ്മദീയം യജ്ഞം പ്രതിഗച്ഛതി
ജരാ വാ യേഷു അമൃതേഷു	— സ്തുതിരപി (വാൾബ്ദോപ്യർത്ഥ) അമരണേഷു ദേവേഷു
ദാവനേ	— ധനപ്രദാനായ സമർത്ഥാ ഭവതി
(തസ്മാൽ) വഃ ഊമേഭ്യഃ	— യൂയം രക്ഷിതൃഭ്യോ ദേവേഭ്യഃ
മധു പരി സിഞ്ചത	— സോമമദ്ഭിഃ പരിഷിഞ്ചത

അർത്ഥം—അല്ലയോ യജമാനന്മാരേ, ദേവന്മാരെ കാമിക്കുന്ന ഹോതാവ് (അഗ്നി) നിങ്ങളുടെ സ്ഥാനത്തേക്ക കടന്നിരിക്കുന്നു പിന്നെ മറ്റുഹോതാക്കളുടെ സമീപത്തിൽ നിന്ന് ദേവപ്രമുഖനായ ഇന്ദ്രൻ രുദ്രപുത്രന്മാരായ മരുത്തുക്കളോടുകൂടി വേഗവാനായി നിങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്ന വന്നചേരുന്നു അമരന്മാരായ ദേവന്മാരിൽ സ്തുതിയും ധനപ്രദാനത്തിന്ന് പര്യാപ്തമാണ് കഴിവുററതാണ് അതിനാൽ നിങ്ങൾ രക്ഷിതാക്കളായ ദേവന്മാക്കുവേണ്ടി സോമത്തെ വസതീവര്യാദി മന്ത്രപൂതജലങ്ങളാൽ നനയ്ക്കുക

6 നിധീയമാനമപഗൂള്ഹമപ്സു

പ്രമേദേവാനാം വ്രതപാഉവാച

ഇന്ദ്രോവിദ്വാഅനുഹിത്വാചചക്ഷ

തേനാഹമഗ്നേഅനുശിഷ്ടആഗാം

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ,

നി-ധീയമാനം	—	അദ്ധ്വര്യുണാഹവനീയേ സ്ഥാപിതം
അപ്-സു അപ-ഗൂള്ഹം	—	മാതൃഭൂതേഷൂദകേഷ്വന്തർഹിതം ത്വാം
ദേവാനാം വ്രത-പാഃ	—	കർമ്മണോ രക്ഷക ഇന്ദ്രഃ
മേ പ്ര ഉവാച	—	മഹ്യം പ്രാവാദീൽ
വിദ്വാൻ ഇന്ദ്രഃ	—	ജ്ഞാനാനസ്സ്വസ്വാധികാരം
ത്വാ അനു ഹി ചചക്ഷ	—	ത്വാമനുഗതഃ പശ്ചാദ്ദൃഷ്ടാൾ
തേന അനു-ശിഷ്ടഃ	—	യഥാസ്വർഗ്ഗോഗന്തവ്യ ഇത്യുപദിഷ്ടഃ
അഹം ആ അഗാം	—	ആഭിമുഖ്യേന സ്വർഗ്ഗംഗച്ഛേയം

അർത്ഥം—അല്ലയോഅഗ്നേ, അദ്ധ്വര്യുവിനാൽ ആഹവനീയസ്ഥാനത്തു് സ്ഥാപിതനും അമ്മമാരായ അപ്പുകൾകളിൽ ഒളിഞ്ഞിരിക്കുന്നവനുമായ അവിടുത്തെ, ദേവന്മാരുടെ കർമ്മരക്ഷകനായ ഇന്ദ്രനാണെനിക്കു പറഞ്ഞുതന്നതു്. എല്ലാമറിയുന്ന ഇന്ദ്രൻ സ്വതന്ത്രനായ അവിടുത്തെ അനുഗമിച്ചു, കണ്ടെത്തി: (അവിടുത്തെ സേവിച്ചാൽ) സ്വർഗ്ഗം പ്രാപ്യമാണെന്ന് ഇന്ദ്രനാൽ ഉപദേശിക്കപ്പെട്ട ഞാൻ നേരേ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ പോകാവൂ.

7 അക്ഷേത്രവിൽക്ഷേത്രവിദംഹ്യപ്രാ
ട്ത്സപ്രൈതിക്ഷേത്രവിദാനുശിഷ്ടഃ
ഏതദ്വൈഭദ്രമനുശാസനസ്യോ
തസ്രുതിംവിന്ദത്യഞ്ജസീനാം

അന്വയം:—

അക്ഷേത്ര-വിൽ	—	പന്ഥാനമജാനൻ പുരുഷഃ
ക്ഷേത്ര-വിദം അപ്രാട് സഃ ക്ഷേത്ര-വിദാ	—	ക്ഷേത്രജ്ഞം പുരുഷം പൃഷ്ടവാൻ
അനു-ശിഷ്ടഃ ഹി	—	പഥിജ്ഞേന പ്രദർശിതമാർഗ്ഗോ ഹിസൻ

പ്ര എതി	— സ്വാഭിലഷിതദേശം ഗച്ഛതി
ഉത അന–ശാസനസ്യ	
ഏതൽ വൈ ഭദ്രം	— മാർഗ്ഗോപദേശരൂപസ്യൈതന്മംഗളം ഖലു
അഞ്ജസീനാം സ്രുതിം	
വിന്ദതി	— ഗന്തവ്യാനാമപാം മാർഗ്ഗം, പിപാസിതസ്സൻ ലഭതേ

അർത്ഥം—വഴിയറിയാത്തവൻ വഴിയറിയാവുന്നവനോട് ചോദിച്ചു. അവൻ വഴിയറിയുന്നവനാൽ അനുശാസിക്കപ്പെട്ട വഴിയിലൂടെ ഇച്ഛിച്ച ദിക്കിലെത്തുന്നു. വഴി ഉപദേശിക്കുന്ന രൂപത്തിലുള്ള ഈ മംഗളമായ മറുവടി വഴികാട്ടിയായി, അവൻ ദാഹമുററവനായി ജലമാർഗ്ഗം നേടുന്നു. (ഇത് മഹത്തായ ഒരു വ്യാപദേശമാണ്. അറിവില്ലാത്തവൻ ജ്ഞാനിയായ ഗുരുവിങ്കൽ നിന്ന് ജ്ഞാനമാർഗ്ഗം നേടി ആത്മശാന്തികരമായ അവസ്ഥയെ നേടുന്നു എന്നാണിതു സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.)

8 അദ്യേദു പ്രാണീദമമന്നിമാ
ഹാപീവൃതോഅധയന്മാതുരൂധഃ
ഏമേനമാപജരിമായുവാന
മഹേളൻവസുസ്സുമനാബഭൂവ

അന്വയഃ:—

(അയമഗ്നിഃ) അദ്യ ഇൽ ഉ—	അദ്യൈവ, അസ്മിൻ ദിനേ
പ്ര ആനീൽ	— മഥനേന ചേഷ്ടിതോ ഭവേൽ
(തദാനീമേവ) ഇമാ	
അഹാ അമമൻ	— ഇമാനി സൌമികാഹാനിനേച്ഛ മമന്യത
(അപിച) അപി–വൃതഃ	— തേജോഭിഃ പരിവൃതസ്സൻ
മാതുഃ ഈം ഊധഃ	
അധയൽ	— പൃഥിവ്യാസ്സാരഭൂതം സോമാദികം ഹവിഃ പിബതി
(തഥാ) യുവാനം ഏനം	— നിത്യതരുണമഗ്നിം

ജരിമാ ആ ആപ	—	സ്തോതൃഭിഃ ക്രിയമാണാ സ്തുതി രഭിപ്രാപ്നോതി
(തതഃ) അഹേളൻ വസുഃ	—	സ്തോതൄൻ പ്രത്യക്രുദ്ധ്യൻ വസുമാനഗ്നിഃ
സു–മനാഃ ബഭൂവ	—	ശോഭനമനസ്കോ ഭവൽ

അർത്ഥം–ഈ അഗ്നി ഇന്നുതന്നെയാണ് കടച്ചിലാൽ പ്രകാശവാനായതു്. അപ്പോഠംത്തന്നെ ഈ സോമസംബന്ധികളായ (സോമംസംസ്കരിക്കുന്ന) ദിവസങ്ങളെ അഗ്നിയോടടുപ്പിക്കാനോത്തു. തേജസ്സുകളാൽ ചുററപ്പെട്ടു് ഭൂമിയുടെ സാരമായ സോമാദി ഹവിസ്സിനെ അഗ്നി കടിക്കുന്നു. നിത്യയുവാവായ അഗ്നിയെ സ്തോതാക്കളുടെ സ്തുതി നേരേ പ്രാപിക്കുന്നു. അപ്പോഠം സ്തോതാക്കളെക്കുറിച്ചു് ക്രോധരഹിതനായി, അനുകൂലമനസ്സനായി ധനവാനായ അഗ്നി, അനുഗ്രഹമനസ്സായി ഭവിച്ചു.

9 ഏതാനിഭദ്രാകലശക്രിയാമ
കുരുശ്രവണദദതോമഘാനി
ദാനഇദ്വോമഘവാനസ്സോഅ
സ്ത്വയഞ്ചസോമോഹൃദിയംബിഭർമി വ. 30

അന്വയം:–

ഹേ കലശ, കുരു–ശ്രവണ,	—	കലാവൻ, സർവ്വകലാ സമ്പൂർണ്ണ, ഋത്വിജാം സ്തുതീനാം ശ്രോതഃ, ഇന്ദ്ര, (കരവ ഋത്വിജഃ)
മഘാനി ദദതഃ	—	ധനാനി സ്തോതൃഭ്യോ യഷ്ടൃഭ്യശ്ച പ്രയച്ഛതസ്തവാർത്ഥം
ഏതാനി ഭദ്രാ ക്രിയാമ	—	ഭജനീയാനി ഹവീംഷി സ്തോത്രാണി ച വിധേയാസ്മ
ഹേ മഘ–വാനഃ	—	മഹനീയസ്തോത്രരൂപ ധനവന്തഃ, ഋത്വിജഃ,
വഃ സഃ ദാനഃ ഇൽ അസ്തു	—	യുഷ്മാകമിന്ദ്രോ ധനദാതൈവ ഭവതു
ഹൃദി യം ബിഭർമി	—	ഹൃദയേയം പീതം സോമന്ധാരയാമി

അയം സോമഃ ച — യജ്ഞേ സ്ഥിതോ ധനസ്യ ദാതാസ്തു

(അഥവാ) ഹേ കലശ,
കരു–ശ്രുവണ, — കലശകലജാത ഏതന്നാമകത്രസദസ്യോഃ പുത്ര

(ഋത്വിഗ്ഭ്യഃ) മഘാനി
ദദതഃ — ധനാനി പ്രയച്ഛതസ്തവാർത്ഥം
ഏതാനി ഭദ്രാ ക്രിയാമ — വയങ്കർമ്മാണി ക്രിയാമ
ഹേ മഘ–വാനഃ, വഃ — കരുശ്രുവണാഃ, (പൂജാർത്ഥം ബഹുവചനം) ഏവം യാഗകർമ്മ കുർവ്വാണസ്യ തവ
സഃ ദാനഃ ഇത് അസ്തു — ഇന്ദ്രോധനദാതൈവ ഭവതു
ഹൃദി യം ബിഭർമ്മി — ഹൃദയേ യം പീതം സോമന്ധാരയാമി
അയം സോമഃ ച — യജ്ഞേ സ്ഥിതോ ധനസ്യ ദാതാസ്തു

അർത്ഥം–സർവ്വകലാസമ്പൂർണ്ണനം ഋത്വിക്കുകളുടെ സ്തുതി കേൾക്കുന്നവനുമായ ഇന്ദ്ര, സ്തോതാക്കൾക്കും യഷ്ടാക്കൾക്കും ധനമേകുന്ന അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി ഈ ഭജനീയങ്ങളായ ഹവിസ്സുകളും സ്തോത്രങ്ങളുമൊരുക്കുന്നു. (ഇതു് യജമാനന്റെ വാക്കാണ്–എന്നി ഋത്വിക്കുകളോടു്) മഹൽസ്തോത്രധനന്മാരായ ഋത്വിക്കുകളേ, നിങ്ങൾക്കു് ഇന്ദ്രൻ ധനദാതാവായിത്തന്നെ ഭവിക്കട്ടെ. ഹൃദയത്തിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ സോമനും യജ്ഞത്തിൽ വർത്തിച്ചു് ധനദാതാവാകട്ടെ.

(അല്ലങ്കിൽ)–കുംഭകലജാതനും കരുശ്രുവണനെന്നു പേരുമാർന്ന ത്രസദസ്യുപുത്ര, ഋത്വിക്കുകൾക്കു് ധനങ്ങളേകുന്ന അങ്ങയ്ക്കു വേണ്ടിയാണു് ഞങ്ങൾ ഈ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതു്. അല്ലയോ സ്തോത്രധനനായ. കരുശ്രുവണ, അങ്ങക്കു് ഇന്ദ്രൻ ധനദാതാവായിത്തന്നെ ഭവിക്കട്ടെ, ഞാൻ ഹൃദയത്തിൽ ധരിക്കുന്ന സോമനും യജ്ഞസ്ഥിതനായി ധനദാതാവാകട്ടെ. (രണ്ടാമത്തെ അർത്ഥമാണു് മേൽപ്പോട്ടു യോജിക്കുക.)

ഏഴാമദ്ധ്യായം സമാപ്തം

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം–7–അദ്ധ്യായം–8

1–2 വർഗ്ഗങ്ങൾ വിശ്വദേവന്മാരും കരുശ്രവണൻെറ ദാനവും
ദേവത. 2–ാം മന്ത്രത്തിൽ ഋഷിയുടെ ദാരിദ്ര്യം പറയുന്നു. വാരി
യെല്ലുകൾ സപത്നികൾപോലെ രണ്ടുപുറത്തുനിന്നും തന്നെ
പീഡിപ്പിക്കുന്നതായി പറയുന്നു. 3–4–5 വർഗ്ഗങ്ങളടങ്ങിയ
സൂക്തം ചൂതുകളിയുടെ നിന്ദ്യതയും അപായങ്ങളും അനുഭവ
വേദ്യമായി വർണ്ണിക്കുന്നു. 13–ാം മന്ത്രത്തിൽ കൃഷിചെയ്‌വാൻ
ഋഷി ഉപദേശിക്കുന്നു. 6 മുതൽ 11 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങൾ വിശ്വദേവ
ന്മാർ. 14–ാം മന്ത്രം പുണ്യാഹ മന്ത്രങ്ങളിൽ പെടുന്നു. 12–13
വർഗ്ഗങ്ങൾ സൌരത്തിൽ പെട്ടതാണ്. അതിൽ 2–ാം മന്ത്രം
സത്യത്തിൻെറ മഹത്വം അങ്ങേഅററം കാണിക്കുന്നു. 14–ഇന്ദ്രൻ.
5–ാം ഋക്കിൽ ഇന്ദ്രൻ കുത്സനാൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ട കഥ സൂചി
പ്പിക്കുന്നു. 15–മുതൽ 21 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങൾ അശ്വികൾ ദേവത.
ഈ സൂക്തങ്ങളുടെ ഋഷി കക്ഷീവാൻെറ മകൾ ഘോഷയാണ്.
20–ാം വർഗ്ഗത്തിൽ 11 മുതൽ മന്ത്രങ്ങളിൽ ഘോഷയുടെ ഭാവി
ഭർത്താവിനെപററി കന്യാസഹജമായ സുന്ദര സങ്കല്പമടങ്ങിയ
പ്രാർത്ഥനകളാണ്. 22 മുതൽ 27 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങൾ ഇന്ദ്രൻ
ദേവത. 28–29 അഗ്നിദേവത.

അഷ്ടകം–7 അധ്യായം–8 വർഗ്ഗം–1–2 കവഷഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുബ്
ബൃഹതീസതോബൃഹതീ ഗായത്ര്യശ്ഛന്ദാംസി, വിശ്വേ
ദേവാഃ, ഇന്ദ്രഃ, കുരുശ്രവണസ്യ ദാനഞ്ച ദേവതാ.

1 പ്രമാഗ്നയുഞ്ജേപ്രയുജോജനാനാം

വഹാമിസ്മപൂഷണമന്തരേണ

വിശ്വേദേവാസോഅധമാമരക്ഷ

ന്ദുശ്ശാസുരാഗാദിതിഘോഷആസീത്

അന്വയഃ:-

ജനാനാം പ്ര-യുജഃ	— യജമാനാനാം പ്രയോക്താരോ ദേവാഃ
മാ പ്ര യുയുജ്രേ	— മാം, കവഷം കുരുശ്രവണം പ്രതിയുക്തവന്തഃ
അന്തരേണ പൂഷണം വഹാമി സ്മ	— മാർഗ്ഗേദ്ധ്യാനാം പതിം ദേവമൂഢവാനസ്മി
അധ വിശ്വേ ദേവാസഃ മാം അരക്ഷൻ	— അഥമാർഗ്ഗേ വിശ്വേ ദേവാരക്ഷിതവന്തഃ
ദുഃ-ശാസുഃ	— കേനാപി ദുശ്ശാസനോയ ഋഷിഃ
ആ അഗാത് ഇതി ഘോഷഃ ആസീത്	— ആഗച്ഛതീതി ശബ്ദശ്ച മാർഗ്ഗേ അഭൂത്

അർത്ഥം-യജമാനന്മാരെ ഓരോ കാര്യത്തിന്ന് പ്രയോഗിക്കുന്ന ദേവന്മാർ കവഷനായ എന്നെ കുരുശ്രവണനെന്ന രാജാവിനോടടുപ്പിച്ചു. വഴിയിൽ മാർഗ്ഗപതിയായ പൂഷാവിനെ ഞാൻ വഹിക്കുന്നവനായി. കണ്ടുമുട്ടി പിന്നെ, മാർഗ്ഗത്തിലെല്ലാ ദേവന്മാരുമെന്നെ രക്ഷിച്ചു. 'ആരാലും ശാസിക്കപ്പെടാൻ പാറാത്ത ഈ ഋഷിവന്നു' എന്ന് (ഞാനെത്തിയപ്പോഴും) വഴിയിൽ ഘോഷം മുഴങ്ങി.

2 സമ്മാതപാന്ത്യഭിത്

സ്സപത്നീരിവപർശ്വവഃ

നിബാധതേഅമതിർന്നഗ്നതാജസു

ർവ്വേർന്നവേവീയതേമതിഃ

അന്വയം:—

പശ്വഃ	— പാൎശ്വാസ്ഥീനി (അന്നാഭാവദൌർബല്ല്യാൽ, കൃശാശയനാച്ച)
സപത്നീഃ—ഇവ	— യഥാ സപത്ന്യസ്തഥാ
മാ അഭിതഃ സം തപന്തി	— മാമുഭയതോ ദുഃഖയന്തി
(കിഞ്ച) അമതിഃ	— ദാരിദ്ര്യാദാ ഗതാസർവ്വാൎത്ഥവിഷയാ ദുൎമ്മതിഃ
(മാം) നി ബാധതേ	— പീഡയതി
(വസ്ത്രാഭാവാ ദാഗതാ) നഗ്നതാ	— നിബാധതേ
ജസുഃ	— അശനാഭാവാ ദഗേത ഉപക്ഷയോപിനിബാധതേ
(മേ) മതിഃ വേഃ ന	— യഥാ പക്ഷിണോ മതിർവ്യാധഭയാത്തഥാ
വേവീയതേ	— ശത്രോൎഭ്രശങ്ക് കമ്പയതേ

അൎത്ഥം—അന്നമില്ലായ്മയാലുള്ള ചടപ്പുകൊണ്ടും പുല്ലിൽ കിടപ്പുകൊണ്ടും ഇരുവാരിയെല്ലുകൾ എന്നെ സപത്നികൾപോലെ രണ്ടു പുറത്തുനിന്നും ക്ലേശിപ്പിക്കുന്നു. ദാരിദ്ര്യംകൊണ്ടുള്ള, എല്ലാ വിഷയത്തിലുമുള്ള ദുഃഖം എന്നെ പീഡിപ്പിക്കുന്നു. വസ്ത്രമില്ലായ്മകൊണ്ടുള്ള നഗ്നതയും എന്നെ ബാധിക്കുന്നു ഭക്ഷണമില്ലായ്മകൊണ്ടുള്ള ക്ഷീണവും എന്നെ അലട്ടുന്നു. പക്ഷിയുടെ മനസ്സ് വേടനെ കുറിച്ച പേടിയാലെന്നപോലെ, എന്റെ മനസ്സ് ശത്രുവിങ്കൽനിന്നു ഭയപ്പെട്ടേററവും വിറക്കുന്നു. (പുരാതനകാലത്തിലെ ജ്ഞാനധനന്മാരായ ഋഷിമാരുടെ നിസ്വത ഇവിടെ പ്രകടമായിരിക്കുന്നു.)

3 മൂഷോനശിശ്നാവ്യദന്തിമാധ്യ

സ്തോതാരന്തേശതക്രതോ

സകൃൽസുനോമഘവന്നിന്ദ്രമൃളയാ

ധാപിതേവന്നോഭവ

അന്വയം:—

ഹേ ശത-ക്രതോ,
മഘ-വൻ, ഇന്ദ്ര, — ബഹുകർമൻ, ധനവന്നിന്ദ്ര,
തേ സ്തോതാരം മാ
ആ-ധ്യഃ — മാമാധയഃ
മൂഷഃ ന ശിശ്നാ വി
അദന്തി — യഥാ മൂഷികാസ്നാതാനി
സൂത്രാണി തഥാവിധമദന്തി
(തഥാ ച സതി) നഃ
സകൃത് സു മൃളയ — അഭീഷ്ടദാനേന സമ്യക് സുഖയ
അധ നഃ പിതാ-ഇവ ഭവ — അസ്മാകം പിതേവരക്ഷിതാ ഭവ

അർത്ഥം-ബഹുകർമ്മാവും ധനവാനുമായ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ സ്തോതാവായ എന്നെ, എലികൾ നനവുള്ള നൂലിനെയെന്നപോലെ ആധികൾ പലപാട്ട തിന്നുന്നു. അപ്രകാരമിരിക്കേ, എന്നെ ഒരിക്കൽ (എങ്കിലും) നന്നായി സുഖിപ്പിച്ചാലും. എനിക്ക് അച്ഛനെന്നപോലെ രക്ഷിതാവായാലും

4 കുരുശ്രവ്ണമാവൃണി
രാജാനന്ത്രാസദസ്യവം
മംഹിഷ്ഠംവാഘതാമൃഷിഃ

അന്വയം:—

ഋഷിഃ — അതീന്ദ്രിയദ്രഷ്ടാകവഷോഹം
ത്രാസദസ്യവം — ത്രസദസ്യോഃ പുത്രം
മംഹിഷ്ഠം കുരു-ശ്രവണം
രാജാനം — അതിശയേന ദാതാരം തം
വാഘതാം ആവൃണി — ഋത്വിജാമർത്ഥായ ധനാനി
പ്രാർത്ഥയേ

അത്ഥം—ഋഷിയായ കവഷനെ ഞാൻ ത്രസദസ്യുവിൻെറ പുത്രനായേറ്റവും ദാനശീലനുമായ കുരുശ്രവണനെന്ന രാജാവിനോട് ഋത്വിക്കുകൾക്കുവേണ്ട ധനങ്ങൾ യാചിക്കുന്നു.

5 യസ്യമാഹരിതോരഥേ

ത്തിസ്രോവഹന്തിസാധുയാ

സ്തുവൈസഹസ്രദക്ഷിണേ വ. 1

അന്വയം:—

യസ്യ തിസ്രഃ ഹരിതഃ	— രാജ്ഞഃ സ്വഭൂതാസ്ത്രയോശ്വാഃ
രഥേ മാ സാധു—യാ വഹന്തി	— രഥേപ്രസ്ഥിതം മാം സാധുവഹന്തി
(കുരുശ്രവണം രാജാനമഹം) സഹസ്ര—ദക്ഷിണേ സ്തുവൈ	— യാഗേസ്തൌമി

അത്ഥം—യാതൊരു രാജാവിൻെറ സ്വന്തപ്പെട്ട മൂന്നു കുതിരകൾ തേരിലിരിക്കുന്ന എന്നെ വേണ്ടപോലെ നയിക്കുന്നുവോ, ആ കുരു ശ്രവണനെന്ന രാജാവിനെ ആയിരം ദക്ഷിണകൾ ചേന്ന യാഗത്തിൽ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു.

6 യസ്യപ്രസ്വാദസോഗിര

ഉപമശ്രവസഃപിതുഃ

ക്ഷേത്രന്നരണ്വമൂചുഷേ

അന്വയം:—

(ഹേ രാജൻ.) ഉപമ—ശ്രവസഃ	— തന്നാമകസ്യ
പിതുഃ യസ്യ ഗിരഃ	— പിതാതിഥേഗ്വാ ചഃ

ഊചുഷേ രണ്വം
ക്ഷേത്രം ന — സേവമാനായ ദരിദ്രായദാനാത്ഥം രമണീയം ക്ഷേത്രം യഥാസ്വാദയിത്വ, തദ്വൽ
പ്ര–സ്വാദസഃ — പ്രകഷേണസ്വാദയിത്ര്യഃ

അത്ഥം–അല്ലയോ രാജാവേ, ഉപശ്രവസ്സെന്ന രാജാവിൻെറ അച്ഛനായ യാതൊരു മിത്രാതിഥിയുടെ വാക്കുകൾ, ആശ്രയിക്കുന്ന ദരിദ്രന്ന് ദാനത്തിന്നായി, നല്ലവയലെങ്ങിനെ പ്രീതികരമോ അപ്രകാരം, പ്രീതിയുളവാക്കുന്നവയത്രെ

7 അധിപുത്രോപമശ്രവോ
നപാന്മിത്രാതിഥേരിഹി
പിതുഷ്ടേഅസ്മിവന്ദിതാ

അന്വയം –

ഹേ പുത്ര, ഉപമ–ശ്രവഃ,
മിത്ര–അതിഥേഃ നപാൽ — മിത്രാതിഥേഃ പുത്ര
അധി ഇഹി — മത്സമീപമാഗച്ഛ
(അഹം) തേ പിതുഃ
വന്ദിതാ അസ്മി — തവപിതുസ്തോതാസ്മി

അത്ഥം–അല്ലയോ മകനേ, ഉപമശ്രവസ്സേ, മിത്രാതിഥിയുടെ ഉണ്ണീ, എൻെറ അടുക്കൽ വന്നാലും ഞാൻ അങ്ങയുടെ അച്ഛനായ മിത്രാതിഥിയുടെ സ്തോതാവാകുന്നു

8 യദീശീയാമൃതാനാ
മുതവാമർത്യാനാം
ജീവേദിന്മഘവാമമ

അന്വയം:–

ഉത യൽ	— അപിചയദി
അമൃതാനാം	
മർത്യാനാം വാ	— ദേവാനാം മനുഷ്യാണാം വാ മരണഹേതൂനാം
ഈശീയ	— അഹമീശ്വരസ്യാം, തർഹി
മമ (യാജ്യഃ) മഘ–വാ	— കവഷസ്യ പൂജ്യോ ധന വാന്മിത്രാതിഥിഃ
ജീവേൽ ഇൽ	— പ്രാണാൻ.ധാരയേ ദേവ (നാഹം മരണഹേതോരീശ്വരഃ തസ്മാ ദയം രാജാമൃതഃ

അർത്ഥം—കൂടാതെ ദേവന്മാർക്കും മനുഷ്യർക്കും മരണഹേതുക്കാം കൾ ഞാനധീശനായിരുന്നുവെങ്കിൽ കവഷനായ എനിയ്ക്കു പൂജ്യ നും ധനവാനുമായിരുന്ന മിത്രാതിഥി ജീവിക്കുകതന്നെ ചെയ്യു മായിരുന്നു. (മരണകാരണത്തിന്നു ഞാനീശനല്ല. അതുകൊ ണ്ടാണദ്ദേഹം മരിച്ചുപോയതു്)

9 നദേവാനാമതിവ്രതം
ശതാത്മാചനജീവതി
തഥായുജാവിവാവൃതേ

അന്വയം:–

ദേവാനാം വ്രതം അതി	— ബ്രഹ്മാദീനാങ്കർമ്മാതിക്രമ്യ
ശത–ആത്മാ ചന ന	
ജീവതി	— ശതസംവത്സരഃ പ്രാണാൻ കശ്ചി നനധാരയതി
തഥാ യുജാ വി വവൃതേ	— സഹായാദിനാ വിവർത്തതേ, വിയുക്തോ ഭവതി (തസ്മാൽ ശോകംമാകുരു)

അത്ഥം-ബ്രഹ്മാദികളായ ദേവന്മാരുടെ കർമ്മത്തെ (നിശ്ചയത്തെ) അതിക്രമിച്ച് നൂറുകൊല്ലമാരും ജീവിക്കുന്നില്ല. സഹയാത്രികരിൽനിന്ന് വേർപെടുന്നു. അതുകൊണ്ട് ദുഃഖിക്കരുത്.

വർഗ്ഗം 3-4-5 കവഷഃ, മുജവതഃ പുത്രോഽക്ഷോവാ ഋഷിഃ, ത്രിഷ്ടുബ് ജഗത്യൗ ഛന്ദസീ, അക്ഷഃ, കൃഷിഃ, കിതവശ്ചദേവതാ.

1 പ്രാവേപാമാബൃഹതോമാദയന്തി
പ്രവാതേജാഇരിണേവർവൃതാനാഃ
സോമസ്യേവമൗജവതസ്യഭക്ഷോ
വിഭീദകോജാഗൃവിർമ്മഹ്യമച്ഛാൻ

അന്വയം:-

പ്രവാതേ-ജാഃ	— പ്രവണേദേശേജാതാഃ
ബൃഹതഃ	— മഹതോവിഭീതകസ്യ ഫലത്വേന സംബന്ധിനഃ
ഇരിണേ വർവൃതാനാഃ	— ആസ്ഫാരേ പ്രവർത്തമാനാഃ
പ്രാവേപാഃ	— പ്രാവേപിണഃ, കമ്പനശീലാ അക്ഷാഃ
മാ മാദയന്തി	— മാം ഹർഷയന്തി
(കിഞ്ച) ജാഗൃവിഃ	— കിതവാനാഞ്ജാഗരണസ്യ കർത്താ
വി-ഭീദകഃ	— വിഭീതകവികാരോക്ഷഃ
മൌജ-വതസ്യ	
സോമസ്യ-ഇവ ഭക്ഷഃ	— മുജവതിപർവ്വതേ ജാതസ്യ സോമസ്യപാനം യഥാ യജമാനാൻ ദേവാംശ്ചമാദയതി തദ്വത്
മഹ്യം അച്ഛാൻ	— മാം ഛച്ഛന്ദൻ, അത്യർത്ഥമ്മാദയതി

അത്ഥം—താഴ്ന്ന പ്രദേശത്തുണ്ടായ പെരിയ താന്നിമരത്തിൻെറ കുരുക്കരം, പലകയിൽ നിരന്ന ഇളകിമറിയുന്ന ചൂക്കിണികരം എന്നെ ഹഷിപ്പിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ ചൂതുകളിക്കാക്കു് ഉറക്കമൊഴിവുണ്ടാക്കുന്ന താന്നിക്കുരുക്കരംകൊണ്ടുള്ള ചൂക്കിണി, മുജവൽ പർവ്വതത്തിലുണ്ടായ സോമത്തിൻെറ പാനം യജമാനന്മാരെയും ദേവന്മാരെയും സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നപോലെ, എന്നെ അത്യന്തം ഹഷിപ്പിക്കുന്നു.

2 നമാമിമേഥനജിഹീളഏഷാ
ശിവാസഖിഭ്യഉതമഹ്യമാസീൽ
അക്ഷസ്യാഹമേകപരസ്യഹേതോ
രനുവ്രതാമപജായാമരോധം

അന്വയം:—

ഏഷാ മാ ന മിമേഥ	— അസ്മദീയാജായാ കിതവം മാം ന ചുക്രോധ
ന ജിഹീളേ	— ന ച ലജ്ജിതവതീ
സഖി—ഭ്യഃ ശിവാ	
ആസീൽ	— അസ്മദീയേഭ്യഃ കിതവേഭ്യഃ സുഖ കര്യഭൂൽ
ഉത മഹ്യം	— മഹ്യഞ്ച ശിവാസീൽ
(ഇത്ഥം) അനു—വ്രതാം	
ജായാം	— അനുകൂലാം പത്നീം
ഏക—പരസ്യ അക്ഷസ്യ	— ഏകഃ പരഃ, പ്രധാനം യസ്യ തസ്യ
ഹേതോഃ അഹം അപ	
അരോധം	— കാരണാൽ പരിത്യക്തവാനസ്മി

അത്ഥം—എൻെറ ഈ ഭാര്യ ചൂതുകളിക്കാരനായ എന്നോടു് കോപിച്ചിട്ടില്ല. എന്നെ കുറിച്ചു് ലജ്ജപൂകിയിട്ടില്ല. എൻെറ കൂട്ടുകാരായ ചൂതുകളിക്കാക്കു് സുഖകരിയായി, എനിക്കും സുഖ

കാരിണിയായി. ഇപ്രകാരം പതിവ്രതയായ ഭാര്യയെ ചൂതു കളിയൊന്നു മാത്രം പ്രധാനമായ കാരണത്താൽ ഞാൻ പരിത്യജിച്ചു. (ചൂതുകളിയുടെ ലഹരി ലൌകികധർമ്മങ്ങളെയും സ്നേഹബന്ധങ്ങളെയും തള്ളുമെന്നഭിപ്രായം)

3 ദ്വേഷ്ടിശ്വശ്രൂരപജായാരുണദ്ധി
നനാഥിതോവിന്ദതേമർഡിതാരം
അശ്വസ്യേവജരതോവസ്ന്യസ്യ
നാഹംവിന്ദാമികിതവസ്യഭോഗം

അന്വയം:-

ശ്വശ്രൂഃ ദ്വേഷ്ടി — ഗൃഹാഗതങ്കിതവന്നിന്ദതി
(കിഞ്ച) ജായാ അപ
രുണദ്ധി — നിരുണദ്ധി
(അപിച) നാഥിതഃ — യാചമാനഃ കിതവഃ
മർഡിതാരം ന വിന്ദതേ — ധനദാനേന സുഖയിതാരം ന ലഭതേ
ജരതഃ വസ്ന്യസ്യ
അശ്വസ്യ—ഇവ — വൃദ്ധസ്യ മൂല്യാർഹസ്യാശ്വസ്യേവ
കിതവസ്യ ഭോഗം അഹം
ന വിന്ദാമി — ന ലഭേ

അർത്ഥം—ചൂതുകളികൊണ്ട് ലൌകികധർമ്മം നശിക്കുന്നതു് കാണിച്ചു എനി അതിൻെറ മററു വിപത്തുകൾ പറയുന്നു

ഗൃഹത്തിലെത്തുന്ന ചൂതുകളിക്കാരനെ ഭാര്യയുടെ അമ്മ വെറുക്കുന്നു ഭാര്യ എതിർക്കുന്നു യാചിക്കുന്ന ചൂതുകളിക്കാരൻ (ധനദാനംകൊണ്ട് സന്തോഷിപ്പിക്കുന്ന) ദാതാവിനെ കിട്ടുന്നില്ല വയസ്സായി വില്ക്കാൻവെച്ച കുതിരയ്ക്കെന്നപോലെ ചൂതുകളിക്കാരന്ന് ക്ഷേമം കിട്ടുന്നില്ല (എനിയ്ക്ക് കിട്ടുന്നില്ല.)

4 അന്യേജായാംപരിമൃശന്ത്യസ്യ

യസ്യാഗൃധദ്വേദനേവാജ്യക്ഷഃ

പിതാമാതാഭ്രാതരഏനമാഹു

ർന്ജാനീമോനയതാബദ്ധമേതം

അന്വയം:—

യസ്യ വേദനേ വാജീ
അക്ഷഃ — യസ്യകിതവസ്യ ധനേ ബല വാനക്ഷഃ
അഗൃധൽ — അഭികാങ്ക്ഷാങ്കരോതി
(തസ്യ) അസ്യ ജായാം — കിതവസ്യ ഭാര്യാം
അന്യേ പരി മൃശന്തി — പ്രതികിതവാവസ്ത്രകേശാദ്യാ കർഷണേന സംസ്പൃശന്തി
(കിഞ്ച) പിതാ, മാതാ,
ഭ്രാതരഃ ഏനം — കിതവം
''ന ജാനീമഃ, ബദ്ധം
ഏതം നയത'' — അയന്നാസ്മദീയഃ യഥേഷ്ട ദേശം പ്രാപയത ഇതി
ആഹുഃ — വദന്തി

അർത്ഥം—ഏതു ചൂതുകളിക്കാരൻെറ ധനത്തെ കരുത്തനായ ചൂക്കിണി കാംക്ഷിക്കുന്നുവോ (ആർ ചൂതുകളിയ്ക്ക് വിധേയനാകുന്നുവോ) അവൻെറ ഭാര്യയെ എതിർ ചൂതുകളിക്കാർ വസ്ത്രം, തലമുടി മുതലായവ പിടിച്ചുവലിച്ച് സ്പർശിക്കുന്നു. പിന്നെ അച്ഛനമ്മയും സഹോദരന്മാരും ''ഇവനെ ഞങ്ങളറിയില്ല, കെട്ടിയിട്ട ഇവനെ വേണ്ടിടത്തേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോയ്കൊള്ളുക'' എന്നു പറയുന്നു.

5 യദാദീധ്യേനദവിഷാണ്യേഭിഃ

പരായദ്ഭ്യോവഹീയേസഖിഭ്യഃ

ന്യുപ്താശ്ചബഭ്രവോവാചമക്രത

ഏമീദേഷാന്നിഷ്കൃതഞ്ജാരിണീവ

വ. 3

അന്വയം:—

ഏളിഃ ന മേഷിഷാണി	— ന ദേവിഷ്യാമീതി
യത് ആ–ദീധ്യേ	— യദാധ്യായാമി തദാ
പരായത്–ഭ്യഃ സഖി–ഭ്യഃ	— സ്വയമേവ പരാഗച്ഛദ്ഭ്യഃ സഖിഭൂതേഭ്യഃ കിതവേഭ്യഃ
അവ ഹീയേ	— അവഹിതോ ഭവാമി, നാഹം പ്രഥമമക്ഷാൻ വിസൃജാമി
(കിഞ്ച) ബഭ്രവഃ	
നി–ഉപ്താഃ	— ബഭ്രുവർണ്ണാ അക്ഷാഃ കിതവൈര വക്ഷിപ്താസ്സന്തഃ
വാചം അക്രത ച	— ശബ്ദങ്കുർവ്വന്തി ച
(തദാസങ്കല്പം പരിത്യജ്യഅക്ഷവ്യസനേനാഭിദ്രുയമാനോഹം)	
ഏഷാം നിഃ–കൃതം	— അക്ഷാണാം സ്ഥാനം
ജാരിണീ–ഇവ	— കാമവ്യസനേനാഭിദ്രുയമാനാ സ്വൈരിണീ, സങ്കേത സ്ഥാനം യഥായാതി തദ്വൽ
ഏമി ഇത്	— ഗച്ഛന്ത്യേവ

അർത്ഥം.—ഈ ചൂക്കിണികളാൽ ഞാൻ മേലിൽ ചൂതു കളിക്കുകയില്ല എന്ന് മനസ്സുകൊണ്ട് സങ്കല്പിക്കുമ്പോഴും, സ്വയം മടങ്ങിവരുന്ന ചങ്ങാതികളായ ചൂതാളിക്കാരാൽ അതിൽ ഇരുത്തപ്പെടുന്നു. (ഞാൻ മുമ്പ് ചൂക്കിണി എറിയുന്നില്ല.) പക്ഷെ, തവിട്ടു നിറമുറ്റ, ചൂതാളികളാൽ എറിയപ്പെട്ട, ചൂക്കിണികൾ ശബ്ദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ ഉറപ്പെല്ലാമുപേക്ഷിച്ച് ചൂതുകളിക്കൊതിയാൽ കീഴടക്കപ്പെട്ടവനായി, ഞാൻ ചൂക്കിണിയുടെ സ്ഥാനമായ പലകയെ, കാമാതുരയായ സ്വൈരിണി നിശ്ചിതസ്ഥലത്തേയ്ക്കെന്നപോലെ, പ്രാപിക്കുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു. (ചൂതുകളിയിലുള്ളാസക്തി എത്ര അനിഷേദ്ധ്യമായ ആകർഷണം കൊണ്ട് കീഴടക്കുന്നു എന്ന് കാണിച്ചു.)

6 സഭാമേതികിതവഃപൃച്ഛമാനോ

ജേഷ്യാമീതിതന്വാ ശൂശുജാനഃ

അക്ഷാസോഅസ്യവിതിരന്തികാമം

പ്രതിദീവ്നേദധതആകൃതാനി

അന്വയം:—

തന്വാ ശൂശുജാനഃ	— ശരീരേണ ശോശുചാനഃ, ദീപ്യമാനഃ
കിതവഃ ജേഷ്യാമി ഇതി	— കോത്രാസ്തിധനികഃ, തഞ്ജേഷ്യാമീതി
പൃച്ഛമാനഃ സഭാം ഏതി	— പൃച്ഛൻകിതവസ്സമൂഹംഗച്ഛതി
(തത്ര) പ്രതി–ദീവ്നേ	— പ്രതിദേവിത്രേ
കൃതാനി	— ദേവനോപയുക്താനി കർമ്മാണി
ആ ദധതഃ	— ജയാർത്ഥമാഭിമുഖ്യേന ദധതഃ
അസ്യ കാമം അക്ഷാസഃ	
വി തിരന്തി	— ഇച്ഛാമക്ഷാവർദ്ധയന്തി

അർത്ഥം—ആഭരണാദികളാൽ മിന്നുന്ന ശരീരത്തോടുകൂടിയ ചൂതാളി 'ധനികനാരുണ്ടോ, അവനെ ഞാൻ ജയിയ്ക്കു'മെന്നു് പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, കളിമുറിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. അവിടെ എതിർ ചൂതാളിക്കു നേരെ ചൂതുകളിച്ചടങ്ങുകൾ ജയത്തിന്നുവേണ്ടി കയ്യേല്ക്കുന്ന അവന്നു് ചൂക്കിണികൾ കളിയിൽ താല്പര്യം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. (പണംവെച്ച ചൂതുകളിയെയാണു് ഇവിടെ പരാമർശിക്കുന്നതു്).

7 അക്ഷാസഇദങ്കുശിനോനിതോദിനോ

നികൃത്വാനസ്തപനാസ്താപയിഷ്ണവഃ

കുമാരദേഷ്ണാജയതഃപുനർഹണോ

മധ്വാസംപൃക്താഃകിതവസ്യബർഹണാ

അന്വയം'-

അക്ഷാസഃ ഇത്	
അങ്കുശിനഃ	— അക്ഷാ ഏവ അങ്കുശിനഃ
നിതോദിനഃ	— നിതോദിതവന്തഃ
നികൃത്വാനഃ	— പരാജയേനികർത്തനശീലാഃ
തപനാഃ	— പരാജയേ കിതവസ്യ സന്താപകാഃ
താപയിഷ്ണവഃ	— സർവ്വസ്യ ഹാരകത്വേനാന്താപനശീലാ ഭവന്തി
(കിഞ്ച) ജയതഃ	
കിതവസ്യ	— വിജയിതുസ്തസ്യ
കുമാരദേഷ്ണാഃ	— കുമാരാണാം ദാതാരോഭവന്തി
(അപിച) മധ്വാസം-	
പൃക്താഃ	— മധുനാ പ്രതികിതവേന
ബർഹണാ പുനഹണഃ	— സർവ്വസ്യ ഹരണേന കിതവസ്യ പുനർഹന്താരോഭവന്തി

അർത്ഥം—ചൂക്കിണികൾ തന്നെയാണ് തോട്ടിയോടുകൂടിയവ. അവ (വലിച്ച്) വേദനിപ്പിക്കുന്നവയാകുന്നു. തോൽവിയിൽ വെട്ടിമുറിക്കുന്നവയാകുന്നു. പരാജയത്തിൽ ചുട്ടുപൊള്ളിക്കുന്നവയാകുന്നു. സർവ്വസ്വവുമപഹരിച്ച് ഉഷ്ണമുണ്ടാക്കുന്നവയാകുന്നു. ജയിച്ച ചൂതാളിക്ക് ചൂക്കിണികൾ പിന്നെ ബാലന്മാരെ (പ്രണയമായും മറ്റും) കൊടുക്കുന്നവയാകുന്നു. ആദ്യം തേൻമധുരിപ്പുള്ള ചൂക്കിണികൾ സർവ്വസ്വാപഹരണംകൊണ്ട് വീണ്ടും വീണ്ടും ഹന്താക്കളായിത്തീരുന്ന ചൂതാളിയെ കൊല്ലുന്നപോലെ ഉലക്കുന്നവയായിത്തീരുന്നു.

8 ത്രിപഞ്ചാശഃക്രീളതിവ്രാതഏഷാം

ദേവഇവസവിതാസത്യധർമ്മാ

ഉഗ്രസ്യചിന്മന്യവേനാനമന്തേ

രാജാചിദേഭ്യോനമഇത്കൃണോതി

അന്വയം:—

ഏഷാം ത്രി-പഞ്ചാശഃ വ്രാതഃ	— അക്ഷാണാം ത്ര്യധികപഞ്ചാശൽ സങ്ഖ്യാകസ്സങ്ഘഃ
സത്യ-ധർമ്മാ സവിതാ ദേവഃ-ഇവ	— യഥാ സർവ്വസ്യ പ്രേരക സ്സവിതാ ജഗതി വിഹരതി തദ്വൽ
ക്രീളതി	— ആസ്ഫാരേ വിഹരതി
(കിഞ്ച) ഉഗ്രസ്യ ചിൽ മന്യവേ	— ക്രൂരസ്യാപി ക്രോധായൈതേ അക്ഷാഃ
ന നമന്തേ	— നപ്രഹ്വീ ഭവന്തി, തന്ന നമയന്തി
രാജാ ചിൽ	— ജഗത ഈശ്വരോപി
ഏഭ്യഃ നമഃ ഇൽ കൃണോതി	— ദേവനവേലായാന്നമസ്കാരമേവ കരോതി, നാവജ്ഞാം കരോതി,

അർത്ഥം—ചൂതുകരം അമ്പത്തിമൂന്നടങ്ങിയ സംഘം പലക മേൽ (വിരിത്തുണിയിൽ) സത്യധർമ്മാത്മാവും സർവ്വപ്രേരകന മായ സൂര്യദേവൻ ജഗത്തിലെന്നപോലെ വിഹരിക്കുന്നു. ക്രൂര ൻെറകൂടി ക്രോധത്തിന്നു മുമ്പിൽ ചൂതുകരം കുനിയുന്നില്ല. രാജാവുകൂടി ചൂതുകളി വേളയിൽ അവയെ നമസ്കരിക്കുന്നു, നിന്ദിക്കുന്നില്ല.

9 നീചാവർത്തന്തഉപരിസ്ഫുരന്ത്യ

ഹസ്താസോഹസ്തവന്തംസഹന്തേ

ദിവ്യാഅങ്ഗാരാഇരിണേന്യുപ്താ

ശ്ശീതാസ്സന്തോഹൃദയന്നിർദ്ദഹന്തി

അന്വയം —

(അപിച്ചൈ തേക്ഷാഃ)
നീചാ വർത്തന്തേ — നീചീനസ്ഥലേസ്ഥിതാ ഭവന്തി
(തഥാപി) ഉപരി
സ്ഫുരന്തി — പരാജയഭീതാനാങ്കിതവാനാം ഹൃദയസ്യോപരി പ്രകടീഭവന്തി

അഹസ്താസഃ ഹസ്ത–വന്തം
സഹന്തേ — ഹസ്തരഹിതാസ്സന്തഹസ്തവന്തം ദ്യൂതകരമഭിഭവന്തി

ദിവ്യാഃ അങ്ഗാരാഃ — ദിവിഭവാഃ, അപകൃതാഃ അങ്ഗാരസദൃശാ അക്ഷാഃ

ഇരിണേ നി–ഉപ്താഃ — ഇന്ധനരഹിതേ ആസ്ഫാരേ വിക്ഷിപ്താഃ

ശീതാഃ സന്തഃ — ശീതസ്പർശാസ്സന്തോപി
ഹൃദയം നിഃ ദഹന്തി — ഭസ്മീകർവ്വന്തി

അർത്ഥം—ചൂതുകരം താഴ്ന്നിടങ്ങളിലാണിരിക്കുന്നതെങ്കിലും തോല്വി പേടിപൂണ്ട ആ ചൂതാളികളുടെ ഹൃദയത്തിന്മുകളിൽ മുന്തിനില്ക്കുന്ന കയ്യില്ലാത്ത ഈ ചൂതുകരം കയ്യുള്ള ചൂതാളിയെ തോല്പിക്കുന്ന ചൂതുകളിയിലെ ഈ കനൽക്കട്ടകരം വിറകുകൂട്ടാത്ത പലകമേൽ, തൊട്ടാൽ തണുത്തവയായിട്ടും ഹൃദയം മുററും ദഹിപ്പിക്കുന്ന

10 ജായാതപ്യതേകിതവസ്യഹീനാ
മാതാപുത്രസ്യചരതഃകസ്വിൽ
ഋണാവാബിഭ്യദ്ധനമിച്ഛമാനോ
ന്യേഷാമസ്തമുപനക്തമേതി വ 4

അന്വയം —

കസ്വിൽ ചരതഃ — ക്വാപിനിർവ്വേദാൽ ഗച്ഛതഃ
കിതവസ്യ ജായാ ഹീനാ
തപ്യതേ — പരിത്യക്താ വിയോഗജസന്താപേന വ്യഥാമാപ്നോതി

മാതാ പുത്രസ്യ	— സംബന്ധാദ്ധീനാസന്തപ്യതേ
ഋണ–വാ ബിഭ്യൽ	— അക്ഷപരാജയാദൃണവാൻ, ഭീതസ്സൻ
ധനം ഇച്ഛമാനഃ	— സ്തേയജനിതം ധനങ്കാമയമാനഃ
അന്യേഷാം അസ്തം നക്തം ഉപ ഏതി	— ഗൃഹഞ്ചൌര്യാർത്ഥം രാത്രാവുപഗച്ഛതി

അർത്ഥം–മനോവിഷമം കൊണ്ട് എങ്ങോ തെണ്ടിനടക്കുന്ന ചൂതാളിയുടെ ഭാര്യ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവളായി വിരഹവ്യസനം പൂകുന്നു. അമ്മ മകനായി ബന്ധംവിട്ട് ദുഃഖിക്കുന്നു. ചൂതാളി കടക്കാരനായി കളവുമുതലിച്ഛിച്ച്, മററുള്ളവരുടെ വീട്ടിൽ രാത്രി, കളവിന്നു് പോകുന്നു. (ചൂതുകളിക്കാരൻെറ ദുരന്തങ്ങളം തുടൻ വർണ്ണിക്കുകയാണ്.)

11 സ്ത്രിയന്ദൃഷ്ട്വായകിതവന്തതാപാ
ന്യേഷാഞ്ജായാംസുകൃതഞ്ചയോനിം
പൂർവ്വാഹ്ണേഅശ്വാൻയുയുജേഹിബഭ്രൂ
ന്ഥ്സോഅഗ്നേരന്തേവൃഷലഃപപാദ

അന്വയം:–

കിതവം	— കിതവഃ (വിഭക്തിവ്യത്യയഃ)
അന്യേഷ്യാം	— സ്വവ്യതിരിക്താനാം പുരുഷാണാം
ജായാം സ്ത്രിയം	— ഭാര്യാം, സുഖേന വർത്തമാനാം നാരീം
സു–കൃതം യോനിം ച	— സുഷ്ഠുകൃതങ്ഗൃഹഞ്ച
ദൃഷ്ട്വായ തതാപ	— മജ്ജായാ ദുഃഖിതാ, ഗൃഹഞ്ചാസംസ്കൃതമിതിജ്ഞാത്വാ തപ്യതേ
(പുനഃ) പൂർവ്വാഹ്ണേ	— പ്രാതഃകാലേ

ബഭ്രൂൻ അശ്വാൻ
യുയുജേ ഹി — ബഭ്രുവർണ്ണാൻ വ്യാപകാനക്ഷാൻ യുനക്തി ഹ്യേവ
(പുനശ്ച) വൃഷലഃ സഃ — വൃഷലകർമ്മാകിതവഃ
(രാത്രൌ) അഗ്നേഃ
അന്തേ പപാദ — അഗ്നേരന്തികേ ശീതാർത്തസ്സൻ ശേതേ

അർത്ഥം–ചൂതാളി അന്യപുരുഷന്മാരുടെ സുഖമായിരിക്കുന്ന ഭാര്യയായ സ്ത്രീയെയും അവളുടെ വൃത്തിയായിവച്ച ഗൃഹത്തെയും കണ്ട് 'എന്റെ ഭാര്യ ദുഃഖിതയാണ് ഗൃഹവും ചണ്ടിയായി കിടക്കുന്നു' എന്നറിഞ്ഞ് ദുഃഖിക്കുന്നു വീണ്ടും പ്രഭാതത്തിൽ തവിട്ടുനിറമുററ ചൂതുകളാകുന്ന കുതിരകളെ പൂട്ടുന്ന ആ ഹീനകർമ്മാവായ ചൂതാളി വീണ്ടും രാത്രിയിൽ തണുത്തുവിറച്ച് വല്ല തീയിനടുത്തും കിടന്നുറങ്ങുന്നു

12 യോവസ്സേനാനീർമ്മഹതോഗണസ്യ
രാജാവ്രാതസ്യപ്രഥമോബഭൂവ
തസ്മൈകൃണോമിനധനാരുണധ്മി
ദശാഹംപ്രാചീസ്തദൃതംവദാമി

അന്വയം –

(ഹേ അക്ഷാഃ) വഃ
മഹതഃ ഗണസ്യ — സങ്ഘസ്യ
യഃ സേനാ–നീഃ ബഭൂവ — നേതാ ഭവതി
(യഃ) വ്രാതസ്യ രാജാ,
പ്രഥമഃ — സങ്ഘസ്യേശ്വരഃ, മുഖ്യോ ഭവതി
തസ്മൈ കൃണോമി — അഹമഞ്ജലിങ്കരോമി
(അതഃപരം) ധനാ ന
രുണധ്മി — ധനാന്യക്ഷാർത്ഥമഹന്ന സമ്പാദയാമി

അഹം ദശ	— ദശസങ്ഖ്യാകാ അങ്ഗുലീഃ
പ്രാചീഃ	— പ്രാങ്മുഖീഃ കരോമി
തൽ ഋതം വദാമി	— ഏതൽസത്യമേവവദാമി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ചൂതുകളേ, നിങ്ങളുടെ മഹത്തായ സംഘത്തിന്ന് ആർ നേതാവാണോ, ആർ നിങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ രാജാവും മുമ്പനുമാണോ, അവന്നായി ഞാൻ കൈകൂപ്പുന്നു. ഇന്നു മുതൽ ചൂതുകളിക്കവേണ്ടി ഞാൻ പണംവെയ്ക്കുകയില്ല. പത്തു വിരലുകളും മുമ്പോട്ടാക്കി കൂപ്പുന്നു. ഇതു് സത്യമാണു് ഞാൻ പറയുന്നതു്.

13 അക്ഷൈർമ്മാദീവ്യഃകൃഷിമിൽകൃഷസ്വ

വിത്തേരമസ്വബഹുമന്യമാനഃ

തത്രഗാവഃകിതവതത്രജായാ

തന്മേവിചഷ്ടേസവിതായമര്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ കിതവ, ബഹു മന്യമാനഃ	— മദ്വചനേവിശ്വാസങ്കുർവ്വംസ്തും
അക്ഷൈഃ മാ ദീവ്യഃ	— ദ്യൂതമ്മാകുരു
കൃഷിം ഇൽ കൃഷസ്വ	— കൃഷിമേവ കുരു
വിത്തേ രമസ്വ	— കൃഷ്യാസമ്പാദിതേന ധനേന രതിങ്കുരു
തത്ര ഗാവഃ	— കൃഷൌ ഗാവോബഹവോ ഭവന്തി
തത്ര ജായാ	— സർവ്വോൽകർഷേണ വർത്തമാനാ ഭവതി
തൽ സവിതാ	— തദ്ധർമ്മരഹസ്യം സർവ്വസ്യ പ്രേരകഃ
അയം അര്യഃ	— ദൃഷ്ടിഗോചരഈശ്വരഃ
മേ വി ചഷ്ടേ	— മഹ്യം വിവിധമാഖ്യാതവാൻ

അത്ഥം—അല്ലയോ ചൂതുകളിക്കാര, എന്റെ വാക്കിൽ വി ശ്വസിച്ച് നീ എനി ചൂതുകളിക്കരുത്. കൃഷിതന്നെ ചെയ്യുക. കൃഷിചെയ്ത് സമ്പാദിച്ച മുതലിൽ സന്തോഷിക്കുക. കൃഷി യിൽ ധാരാളം പശുക്കളുണ്ടാവുന്നു. ഭാര്യ സർവ്വോൽകൃഷ്ടമൊ ത്തവളായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ ധമ്മരഹസ്യം സർവ്വപ്രേരകനായ ഇക്കണ്ട സൂര്യൻ പലപാടെന്നെ ബോധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. (തന്റെ കൃത്യനിഷ്ഠ, വൃഷ്ടിദാനം മുതലായവയാൽ ബോധിപ്പി ച്ചിരിക്കുന്നു ഇതു് ഋഷിയുടെ വാക്കാണ്.)

14 മിത്രങ്ക്കൃണുധ്വങ്ഖലുമൃളതാനോ
മാനോഘോരേണചരതാഭിധൃഷ്ണു
നിവോനുമന്യുർവ്വിശതാമരാതി
രന്യോബഭ്രൂണാംപ്രസിതൗന്വസ്തു വ. 5

അന്വയം'—

(ഹേ അക്ഷാഃ, യൂയം)	
മിത്രം കൃണുധ്വം ഖലു	— അസ്മാൻ മൈത്രീങ് കുരുത
നഃ മൃളത	— അസ്മാൻ സുഖയതച
നഃ ധൃഷ്ണു	— ധൃഷ്ണുനാ (തൃതീയാർത്ഥേ പ്രഥമാ)
ഘോരേണ മാ അഭി	
ചരത	— അസഹ്യേന ബലേന മാഗച്ഛത
(കിഞ്ച) വഃ മന്യുഃ നു	— യുഷ്മാകങ് ക്രോധഃ അദ്യ
അരാതിഃ നി വിശതാം	— അസ്മച്ഛത്രുഷു തിഷ്ഠതു
അന്യഃ ബഭ്രൂണാം പ്ര-	
സിതൗ	— ശത്രുർബ്ബഭ്രുവർണ്ണാനാം യുഷ്മാകം പ്രബന്ധനേ
നു അസ്തു	— ക്ഷിപ്രം ഭവതു

അത്ഥം—(ഇതു ചൂതുകളിക്കാരന്റെ വാക്കാണ്) അല്ലയോ ചൂതുകളേ, നിങ്ങളെന്നോട് വേഴ്ച പാലിച്ചാലും. എന്നെ സുഖി പ്പിക്കുകയും ചെയ്യാലും. എന്നെ, ധരിക്കുന്ന, കീഴടക്കുന്ന അസ ഹ്യമായ ശക്തിയോടുകൂടി അടുക്കരുത്. നിങ്ങളുടെ ക്രോധം

ഇപ്പോഠം എന്റെ ശത്രുക്കളിലിരിക്കട്ടെ ശത്രു, തവിട്ടനിറമററ നിങ്ങളുടെ പിടിയിലുടനെ വീഴട്ടെ (ഈ സൂക്തത്തിൽ ഒന്നും രണ്ടും ഋക്കുകഠം ചൂതുകളിക്കാരനെയും മൂന്നും നാലും ഋഷിയുടെയും അഞ്ചു് വീണ്ടും ചൂതുകളിക്കാരന്റെയും ആറു്, ഏഴു്, എട്ടു്, ഒമ്പതു്, പത്തു്, പതിനൊന്നുകൂടി ഋഷിയുടെയുമാണു്. പന്ത്രണ്ടു് വീണ്ടും ചൂതുകളിക്കാരന്റേതു്.)

വർഗ്ഗം–6–7–8–ധാനാകോലശുഃ ഋഷിഃ, ജഗതീത്രിഷ്ടുഭൌ ഛന്ദസീ, വിശേ്വദേവാ ദേവതാ

1 അബുധ്രമുത്യഇന്ദ്രവന്തോഅഗ്നയോ

ജ്യോതിർഭരന്തഉഷസോവ്യുഷ്ടിഷു

മഹീദ്യാവാപൃഥിവീചേതതാമപോ

ദ്യാദേവാനാമവആവൃണീമഹേ

അന്വയം്–

ഇന്ദ്ര–വന്തഃ	— യഷ്ടവ്യത്വേനേന്ദ്ര സംബന്ധിനഃ
ത്യേ അഗ്നയഃ	— തേ, ആഹവനീയാദയോഗ്നയഃ
ഉഷസഃ വി–ഉഷ്ടിഷു ഉ	— വ്യുച്ഛനേഷ്വ ഏവ
ജ്യോതിഃ ഭരന്തഃ അബുധ്രം	— തേജോധാരയന്തഃ പ്രബുദ്ധാ ആസൻ
മഹീ ദ്യാവാപൃഥിവീ	— മഹത്യൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
അപഃ ചേതതാം	— കമ്മജാനീതാം
അദ്യ ദേവാനാം അവഃ	— അസ്മിന്നഹനീന്ദ്രാദീനാം രക്ഷണം
(വയം) ആ വൃണീമഹേ	— പ്രാത്ഥയാമഹേ

അത്ഥം–യജിക്കപ്പെടേണ്ട യോഗ്യതകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രനോടു ചേന്ന ആഹവനീയാദികളായ ആ അഗ്നികഠം ഉഷസ്സിന്റെ പ്രകാശനത്തിൽത്തന്നെ തേജസ്സോടുന്നിക്കൊണ്ടുണന്നിരിക്കുന്നു. മഹതികളായ ദ്യാവാപൃഥിവികഠം നമ്മുടെ കമ്മത്തെ അറിയട്ടെ ഇന്നു് ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരോടു് നമ്മഠം രക്ഷണമത്ഥിക്കുന്നു.

2 ദിവസ്പൃഥിവ്യോരവആവൃണീമഹേ

മാതൄൻസ്സിന്ധൂൻപർവ്വതാഞ്ഛര്യണാവതഃ

അനാഗാസ്ത്വംസൂര്യമുഷാസമീമഹേ

ഭദ്രംസോമസ്സുവാനോഅദ്യാകൃണോതുനഃ

അന്വയം –

ദിവഃപൃഥിവ്യോഃ അവഃ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യോ രക്ഷണം
(വയം) ആ വൃണീമഹേ	— പ്രാത്ഥയാമഹേ
(കിഞ്ച) മാതൄൻ,	
സിന്ധൂൻ	— ലോകസ്യ നിമ്മാതൄസ്സാൻ
ശര്യണാ–വതഃ പർവ്വതാൻ—	തന്നാമകസരസസ്സംബന്ധിന ഗ്ഗിരിലോച്ചയാംശ്ച
(തഥാ) സൂര്യം, ഉഷസം	
അനാഗാഃ–ത്വം	— പാപരാഹിത്യം
ഈമഹേ	— യാചാമഹേ
(കിഞ്ച) അദ്യ നഃ	
സുവാനഃ	— അസ്മിന്നഹന്യഭിഷൂയമാണഃ
സോമഃ ഭദ്രം കൃണോതു	— കല്യാണങ്കരോതു

അത്ഥം–ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ രക്ഷണം നാം പ്രാത്ഥിക്കുന്നു പിന്നെ, ജീവലോകത്തെ നിമ്മിക്കുന്ന നദികളോടും ശര്യണാവത്തെന്ന സരസ്സിനോടുചേന്ന മലയോടും സൂര്യനോടും ഉഷസ്സിനോടും അപാപത്വം യാചിക്കുന്നു ഇന്ന് സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്ന നമ്മുടെ സോമം മംഗളം വരുത്തട്ടെ

3 ദ്യാവാനോഅദ്യപൃഥിവീഅനാഗസോ

മഹീത്രായേതാംസുവിതായമാതരാ

ഉഷാഉച്ഛന്ത്യപബാധതാമഘം

സ്വസ്ത്യ1ഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:—

മഹീ, മാതരാ ദ്യാവാ പൃഥിവീ	— മഹത്യൌ, സർവ്വസ്യമാതരൌ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
അദ്യ അനാഗസഃ നഃ	— അസ്മിന്നഹന്യപരാധരഹിതാ നസ്മാൻ
സുവിതായ ത്രായേതാം	— സുഖായ രക്ഷേതാം
(കിഞ്ച) ഉച്ഛന്തീ ഉഷാഃ	— തമാംസി വിവാസയന്തീസാ
(അസ്മാകം) അഘം	
അപ ബാധതാം	— പാപമപനയതു
(അപിച) സം—ഇധാനം	
അഗ്നിം	— സമ്യഗ് ദീപ്യമാനമഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ	— അവിനാശം യാചാമഹേ

അർത്ഥം—മഹതികളും എല്ലാററിന്നുമമ്മമാരുമായ ദ്യാവാ് പൃഥിവികൾ ഇന്ന് നിരപരാധന്മാരായ നമ്മളെ സുഖത്തിന്നു വേണ്ടി രക്ഷിക്കട്ടെ പിന്നെ, (ലോകത്തിലെ) ഇരുട്ടകററുന്ന ഉഷസ്സ് (നമ്മുടെ ഉള്ളിലെ ഇരുട്ടായ) പാപമകററട്ടെ പിന്നെ, നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് നാം ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

4 ഇയന്നഉസ്രാപ്രഥമാസുദേവ്യം
രേവൽസനിഭ്യോരേവതീവ്യുച്ഛതു
ആരേമന്യുന്ദുർവ്വിദത്രസ്യധീമഹി
സ്വസ്ത്യ്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:—

ഇയം രേവതീ, പ്രഥമാ, ഉസ്രാ	— ധനവതീ, മുഖ്യാ, പാപാനാ മുത്സാരിണ്യുഷാഃ
സു—ദേവ്യം രേവൽ	— ശോഭനദേവാർഹം, ധനവൽ പ്രധാനയാഗകാലതാം
സനി—ഭ്യഃ നഃ	— ഭജമാനേഭ്യോസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛന്തീ

ദ്വി ഉച്ഛന്തു — തമാംസി വിവാസയന്തു
(കിഞ്ച) ദുഃ-വിദത്രസ്യ
മന്യും — ദുർധനസ്യ പുരുഷസ്യ ക്രോധം
ആരേ ധീമഹി — ദൂരേ നിധീമഹി
സം-ഇധാനം അഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം യാചാമഹേ

അർത്ഥം—ധനവതിയും മുഖ്യയും പാപമകററുന്നവളുമായ ഈ ഉഷസ്സ് ദേവന്മാർക്ക് സമഹ്വവും ധനവത്തുമായ, യാഗയോഗ്യമായ ഋതുവിനെ, അവിടത്തെ ഭജിക്കുന്ന നമുക്കണച്ചുകൊണ്ട് ഇരുട്ടകററട്ടെ. (ഋഷിമാർ യാഗകാലം വരാൻ കാത്തിരിക്കുകയാണ്. ആ ഋതുവിനെ കൊണ്ടുവരാൻ ഉഷസ്സിനോടർത്ഥിക്കുകയാണ്). പിന്നെ, ദുഷ്ടനായ ധനവാൻെറ ക്രോധത്തെ നാം ദൂരേക്കു മാററുന്നു നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

5 പ്രയാസ്സിസ്രതേസൂര്യസ്യരശ്മിഭി
ർജ്യോതിർഭരന്തീരുഷസോവ്യുഷിഷു
ഭദ്രാനോഅദ്യശ്രവസേവ്യുച്ഛത
സ്വസ്ത്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ വ. 6

അന്വയം:—
യാഃ ഉഷസഃ സൂര്യസ്യ
രശ്മി-ഭിഃ — കിരണൈഃ
പ്ര സിസ്രതേ — സങ്ഗച്ഛന്തേ
(ഹേ ഉഷസഃ)
വി-ഉഷ്ടിഷു ജ്യോതിഃ
ഭരന്തീഃ — തമസാം വിവാസനകാലേഷു തേജഃ പ്രഭരന്തീസ്സൂയം
നഃ അദ്യ ശ്രവസേ — അസ്മാകമസ്മിന്നഹന്യന്നായ
ഭദ്രാഃ — ഭജനീയാ ഭവത

വി ഉച്ഛ്വത — തമാംസി വിവാസയത ച
സം–ഇധാനം അഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം
യാചാമഹേ

അൎത്ഥം–ഉഷസ്സുകളേവ സൂര്യന്റെ രശ്മികളോട് കൂടിച്ചേരുന്നവോ, ഇരുട്ടകററുന്ന വേളകളിൽ തേജസ്സേന്തുന്നവോ, അല്ലയോ ഉഷസ്സുകളേ, ആ നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കിന്നു് അന്നത്തിന്നുവേണ്ടി പ്രാപ്യകളായി ഭവിച്ചാലും. ഇരുട്ടകളകററുകയും ചെയ്യാലും. നന്നായിശ്ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോടു് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

6 അനമീവാഉഷസആചരന്തു
ഉദഗ്നയോജിഹതാജ്യോതിഷാബൃഹൽ
ആയുക്ഷാതാമശ്വിനാതൂതുജിംരഥം
സ്വസ്ത്യഗ്നിംസ്മിധാനമീമഹേ

അന്വയം:–

അനമീവാഃ ഉഷസഃ — രോഗരഹിതാസ്സാഃ
നഃ ആ ചരന്തു — അസ്മാനാഗച്ഛന്തു
ബൃഹൽ ജ്യോതിഷാ — ബൃഹതാ, മഹതാതേജസായുക്താഃ
അഗ്നയഃ ഉൽ ജിഹതാം — അഗ്നയോപ്യൽഗച്ഛന്തു
അശ്വിനാ തുതുജിം രഥം — അശ്വിനൌ ക്ഷിപ്രഗാമിനം രഥം
അയുക്ഷാതാം — അസ്മാൻ പ്രത്യാഗന്തും രാസഭ്യോം യുങ്‌ക്താം
സം–ഇധാനം അഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം യാചാമഹേ

അൎത്ഥം–രോഗം ബാധിയ്ക്കാത്ത ഉഷസ്സുകൾ (രോഗമകററുന്ന ഉഷസ്സുകൾ) നമ്മളെ പ്രാപിക്കട്ടെ മഹത്തായ തേജസ്സോടഗ്നികളും ഉയൎന്നുവരട്ടെ. അശ്വികൾ ഗതിവേഗമുററ തേരിൽ നമ്മളെ

പ്രാപിക്കാൻവേണ്ടി കോവർകഴുതകളെ പൂട്ടപ്പെടട്ടെ. നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

7 ശ്രേഷ്ഠന്നോഅദ്യസവിതർവ്വരേണ്യം

ഭാഗമാസ്വവസഹിരത്നധാഅസി

രായോജനിത്രീന്ധിഷണാമുപബ്രുവേ

സ്വസ്ത്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:—

ഹേ സവിതഃ, അദ്യ നഃ	— ത്വമസ്മിന്നഹന്യസ്മഭ്യം
വരേണ്യം, ശ്രേഷ്ഠം	— വരണീയം, പ്രശസ്തതമം
ഭാഗം ആ സുവ	— ധനം പ്രേരയ, ദേഹി
ഹി സഃ രത്ന–ധാഃ അസി	— യസ്മാൽ സത്വം ശ്രേഷ്ഠാനാം ധനാനാം സംവിഭക്താ ഭവസി
രായഃ ജനിത്രീം	— ധനസ്യ ജനയിത്രീം
ധിഷണാം ഉപ ബ്രുവേ	— സ്തുതിരൂപാം വാചമഹമുപ ബ്രവീമി
സം–ഇധാനം അഗ്നിം സ്വസ്തി ഈമഹേ	— ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം യാചാമഹേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സവിതാവേ, അവിടുന്നിന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് വരണീയവും ഏറ്റവും പ്രശസ്തവുമായ ധനമെത്തിച്ചു തന്നാലും. കാരണം, അവിടുന്ന് ശ്രേഷ്ഠധനങ്ങൾ (ഉപാസകർക്കെല്ലാം പോലെ) വിഭജിച്ചു കൊടുക്കുന്നവനാകുന്നു. ധനമുളവാക്കുന്ന സ്തുതിവചനം ഞാൻ ചൊല്ലുന്നു. നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു

8 പിപർത്തുമാതദൃതസ്യപ്രവാചനം

ദേവാനാംയന്മനുഷ്യാ അമന്മഹി

വിശ്വാഇദുസ്രാഃസ്പളുദേതിസൂര്യ

സ്വസ്ത്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:–

യൽ ഋതസ്യ	— സത്യസ്യ സംബന്ധി
ദേവാനാം പ്ര–വാചനം	— പ്രകർഷേണ ഗുണാനാങ്കഥനം, സ്തോത്രം
മനുഷ്യാഃ അമന്മഹി	— വയങ്കൎത്തുഞ്ജാനീമഃ
തൽ മാ വിപൎത്തു	— തൽ പ്രവാചനം മാം പാലയതു
(കിഞ്ച) സൂര്യഃ വിശ്വാഃ	
ഇൽ ഉസ്രാഃ	— സർവ്വാ ഏവോഷസഃ
സ്പൃട് ഉൽ ഏതി	— സ്പൃശന്നുദേതി, ഉദയം പ്രാപ്നോതി
സം–ഇധാനം അഗ്നിം	
സ്വസ്തി ഈമഹേ	— ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം യാചാമഹേ

അൎത്ഥം–സത്യപരവും ദേവന്മാരുടെ ഗുണങ്ങളെ പ്രശംസിക്കുന്നതുമായ യാതൊരു സ്തോത്രം മനുഷ്യരായ നമുക്കറിയുമോ, ആ സ്തോത്രം എന്നെ രക്ഷിയ്ക്കട്ടെ. പിന്നെ, സൂര്യൻ എല്ലാ ഉഷസ്സുകളെയുംതന്നെ സ്പൃശിച്ചുകൊണ്ടാണുദിക്കുന്നതു്. (അതുകൊണ്ടു് ഈ ഉഷഃകാലത്തിൽ ഞാൻ സ്തോത്രം ചൊല്ലുന്നു.) നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോടു് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

9 അദ്വേഷോഅദ്യബൎഹിഷസ്സ്തരീമണി
ഗ്രാവ്ണാംയോഗേമന്മനസ്സാധഈമഹേ
ആദിത്യാനാംശൎമ്മണിസ്ഥാഭുരണ്യസി
സ്വസ്ത്യ1ഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:–

അദ്യ ബൎഹിഷഃ	
സ്തരീമണി	— അസ്മിന്നഹനിവേദ്യാം ദൎഭാസ്തരണേ
മന്മനഃ സാധേ	— മനനീയസ്യാഭീഷ്ടസ്യ ഫലസ്യ സാധകേ

ഗ്രാവ്ണാം യോഗേ — അഭിഷവപാഷാണാനാം സോമേന സഹസംയോഗേ സതി

അദ്വേഷഃ ഈമഹേ — ദ്വേഷവർജ്ജിതാനാദിത്യാന ഭീഷ്ടം യാചാമഹേ

(ഹേ സ്തോതഃ, ത്വംതേഷാം) ആദിത്യാനാം — അദിതിപുത്രാണാം

ശർമ്മണി സ്ഥാഃ — സുഖേതിഷ്ഠ

ഭുരണ്യസി — കർത്തവ്യാനി കർമ്മാണി ബിഭർഷി

സം-ഇധാനം അഗ്നിം സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം യാചാമഹേ

അർത്ഥം—ഇന്ന് വേദിയിൽ ദർഭവിരിയിൽ, ഉള്ളിലോർക്കുന്ന അഭീഷ്ടഫലം നേടുന്ന, പിടിക്കല്ലുകളാൽ സോമത്തോടു ചേരുമ്പോൾ, ആരോടും ദ്വേഷമില്ലാത്ത, എല്ലാവരോടും സ്നേഹമിയന്ന, അദിതിപുത്രന്മാരോടു നാം അഭീഷ്ടം യാചിക്കുന്നു. അല്ലയോ സ്തോതാവേ, അങ്ങ് ആ ആദിത്യന്മാരുടെ (അവരരുളുന്ന) സുഖത്തിൽ വാഴുക അങ്ങ് കർത്തവ്യകർമ്മങ്ങൾ നിറവേററുന്നുണ്ട്. നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

10 ആനോബർഹിസ്സധമാദേബൃഹദ്ദിവി

ദേവാँഈളേസാദയാസപ്തഹോതൃൻ

ഇന്ദ്രമ്മിത്രംവരുണംസാതയേഭഗം

സ്വസ്ത്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ വ.7

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ,) നഃ

ബൃഹൽ, ദിവി — അസ്മാകം ബൃഹതി, ദീപ്തേ

സധ-മാദേ ബർഹിഃ — സഹമാദ്യന്തി ദേവാൻ യത്ര തത്, ബർഹിഷി, യജ്ഞേ

സപ്ത ഹോതൄൻ — സപ്തസങ്ഖ്യാകാൻ വഷട്
കത്തൄൻ
ഇന്ദ്രം, മിത്രം, വരുണം,
ഭഗം — ച
ദേവാൻ — ഇതരാനപി യഷ്ടവ്യാന്ദേവാൻ
ആ സാദയ — ഉപവേശനങ്കുരു
(ആസാദിതാംസ്താൻ
ദേവാൻ) സാതയേ ഈളേ — ധനലാഭായ സ്തൌമി
സം-ഈധാനം അഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം
യാചാമഹേ

അത്ഥം-അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങളുടെ മഹത്തും, ദീപ്തവും, ദേവന്മാരൊപ്പം ഹഷിക്കുന്നതുമായ യാഗത്തിൽ ഏഴുവഷട് കത്താക്കളെയും ഇന്ദ്രനെയും മിത്രനെയും വരുണനെയും ഭഗനെയും മററു യജിക്കപ്പെടേണ്ടും ദേവന്മാരെയും ഇരുത്തിയാലും. അപ്രകാരമിരുത്തപ്പെട്ട ദേവന്മാരെ ധനലാഭത്തിന്നുവേണ്ടി ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു. നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു.

11 തആദിത്യാആഗതാസർവ്വതാതയേ
വൃധേനോയജ്ഞമവതാസജോഷസഃ
ബൃഹസ്പതിംപൂഷണമശ്വിനാഭഗം
സ്വസ്ത്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:—
ഹേ ആദിത്യാഃ, തേ — യേസ്മാഭിരാഹൂതാസ്തേ യൂയം
സർവ്വ-താതയേ ആ ഗത — യജ്ഞാത്ഥമാഗച്ഛത
സ-ജോഷസഃ നഃ വൃധേ — സങ്ഗതായൂയമസ്മാകം
വദ്ധനായ
യജ്ഞം പ്രതി അവത — ഗച്ഛത

(വയഞ്ച) ബൃഹസ്പതിം,
പൂഷണം, അശ്വിനാ, ഭഗം — ച
സം–ഇധാനം അഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിഞ്ചാവിനാശം യാചാമഹേ

അർത്ഥം–അല്ലയോ അദിതിപുത്രന്മാരേ, ഞങ്ങളാൽ വിളിക്കപ്പെട്ട ആ നിങ്ങൾ യജ്ഞത്തിന്ന് പുറപ്പെട്ടാലും. പുറപ്പെട്ട് കൂടിച്ചേർന്ന നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ അഭിവൃദ്ധിക്കായി യജ്ഞത്തിന്ന് വന്നാലും. ഞങ്ങൾ ബൃഹസ്പതിയോടും പൂഷാവിനോടും അശ്വികളോടും ഭഗനോടും നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോടും ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു

12 തന്നോദേവായച്ഛതസുപ്രവാചനം
ഛർദ്ദിരാദിത്യാസ്സുഭരന്നൃപായ്യം
പശ്വേതോകായതനയായജീവസേ
സ്വസ്ത്യഗ്നിംസമിധാനമീമഹേ

അന്വയം:–
ഹേ ആദിത്യാഃ, ദേവാഃ,
സു–പ്രവാചനം — അത്യന്തം ശസ്തം
സു–ഭരം നൃ–പായ്യം — സുസമൃദ്ധം, നൃണാം രക്ഷകം
തൽ ഛർദ്ദിഃ നഃ പശ്വേ
തോകായ തനയായ — തൽഗൃഹം പശവേപുത്രപൌത്രായ ച
ജീവസേ യച്ഛത — ജീവനാർത്ഥത്ത
സം–ഇധാനം അഗ്നിം
സ്വസ്തി ഈമഹേ — ദീപ്യമാനമഗ്നിമവിനാശം യാചാമഹേ

അർത്ഥം–അല്ലയോ അദിതിപുത്രന്മാരേ, ദേവന്മാരേ, ഏററവും പ്രശസ്തവും നല്ലപോ... സമൃദ്ധവും മനുഷ്യരക്ഷകവുമായ ആ ഗൃഹം ഞങ്ങളുടെ ന... പുത്രന്മാർ പൌത്രന്മാർ ജീവി

ക്കാനായി തന്നരുളിയാലും. നന്നായി ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയോട് ക്ഷേമം യാചിക്കുന്നു

13 വിശ്വേഅദ്യമരുതോവിശ്വഊതീ
വിശ്വേഭവന്ത്വഗ്നയസ്സമിദ്ധാഃ
വിശ്വേനോദേവാഅവസാഗമന്തു
വിശ്വമസ്തുദ്രവിണംവാജോഅസ്മേ

അന്വയം:-

അദ്യ വിശ്വേ മരുതഃ, വിശ്വേ ഊതീ	— സർവ്വേമരുതഃ, സർവ്വേ രുദ്രാദയഃ ഊത്യൈ, രക്ഷണായ ഭവന്തു
വിശ്വേ അഗ്നയഃ സം-ഇദ്ധാഃ ഭവന്തു	— ആഹവനീയാദയസ്സന്ദീപ്താ ഭവന്തു
വിശ്വേ ദേവാഃ നഃ	— ഇന്ദ്രാദയസ്സർവ്വേദേവാഃ അസ്മാൻ
അവസാ ആ ഗമന്തു	— രക്ഷണേനാഗച്ഛന്തു
അസ്മേ വിശ്വം ദ്രവിണം വാജഃ അസ്തു	— അസ്മാസു സർവ്വം ധനമന്നഞ്ച ഭവതു

അർത്ഥം—ഇന്ന്, ഈ പ്രധാന യാഗദിനത്തിൽ, എല്ലാ മരുത്തുക്കളും, അവരോടു ചേർന്ന രുദ്രാദിദേവന്മാരും നമുക്ക് രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ ആഹവനീയാദികളായ എല്ലാ അഗ്നികളും ആളിക്കത്തുന്നവയാവട്ടെ ഇന്ദ്രാദികളായ എല്ലാ ദേവന്മാരും രക്ഷണത്തിന്നായി വന്നുചേരട്ടെ നമ്മളിലെല്ലാ ധനവുമന്നവും ഭവിക്കട്ടെ

14 യന്ദേവാസോവഥവാജസാതൗ

യന്ത്രായധ്വേയംപിപൃഥാത്യംഹഃ

യോവോഗോപീഥേനഭയസ്യവേദ

തേസ്യാമദേവവീതയേതുരാസഃ വ 8

അന്വയം —

ഹേ തുരാസഃ, ദേവാസഃ, — അഭീഷ്ടപ്രദാനേ ക്ഷിപ്രാഃ, ദേവായൂയം

വാജ-സാതൗ യം
അവഥ — സംഗ്രാമേയം രക്ഷഥ
യം ത്രായധ്വേ — ശത്രോഃ പാലയഥ
യം അംഹഃ അതി പിപൃഥ — പാപം അതിനീയ കാമൈഃ പൂരയഥ
യഃ വഃ ഗോ-പീഥേ — യുഷ്മാകം രക്ഷണേ
ഭയസ്യ ന വേദ — ഭയന്ന ജാനാതി
ദേവ-വീതയേ തേ സ്യാമ — യജ്ഞാർത്ഥം വയം തേ സർവ്വേ ഭവേമ

അർത്ഥം—അഭീഷ്ടപ്രദാനത്തിൽ വേഗമുററ ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾ യുദ്ധത്തിലേവനെ കാക്കുന്നുവോ, ഏതുവനെ ശത്രുവിൽ നിന്ന് രക്ഷിക്കുന്നുവോ, ഏതുവന്ന് പാപം നീക്കി അഭീഷ്ടങ്ങൾ നിറവേററുന്നുവോ, ഏതുവൻ നിങ്ങളുടെ രക്ഷണത്തിൽ ഭയമറിയുന്നില്ലയോ, യജ്ഞത്തിനുവേണ്ടി ഞങ്ങൾ അപ്രകാരമെല്ലാമുള്ളവരാകാവൂ

വർഗ്ഗം—9-10-11

1 ഉഷാസാനക്താബൃഹതീസുപേശസാ

ദ്യാവാക്ഷാമാവരുണോമിത്രോഅര്യമാ

ഇന്ദ്രംഹുവേമരുതഃപർവ്വതാँഅപ

ആദിത്യാന്ദ്യാവാപൃഥിവീഅപസ്വഃ

അന്വയം:–

ബൃഹതീ, സു–പേശസാ — ബൃഹത്യൌ, മഹത്യൌ, സുരൂപേ
ഉഷസാനക്താ — രാത്ര്യുഷസൌ
ദ്യാവാക്ഷാമാ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
വരുണഃ, മിത്രഃ, അര്യമാ, — യേത്രവിഹിതാ ദേവാസ്താൻ
ഇന്ദ്രം മരുതഃ പർവ്വതാൻ
അപഃ ആദിത്യാൻ — ച
ദ്യാവാപൃഥിവീ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ,
പുനരുക്തിരാദരാർത്ഥാ
അപഃ സ്വഃ ഹുവേ — അന്തരിക്ഷം, സർവ്വം യഷ്ടവ്യം
ദേവജാതംഹ്വയാമി

അർത്ഥം–മഹതികളും സുന്ദരികളുമായ ഉഷസ്സിരവുകളെയും ദ്യാവാപൃഥിവികളെയും വരുണൻ, മിത്രൻ, അര്യമാവു് എന്നിങ്ങനെ വിഹിതന്മാരായ ദേവന്മാരെയും ഇന്ദ്രനെയും മരുത്തുകളെയും പർവ്വതങ്ങളെയും ജലങ്ങളെയും ദ്യാവാപൃഥിവികളെയും (വീണ്ടും പറഞ്ഞതാദരത്തിന്നുവേണ്ടി) അന്തരിക്ഷത്തെയും മുഴുമൻ ദേവസമൂഹത്തെയും ഞാൻ വിളിക്കുന്നു.

2 ദ്യൌശ്ചനഃപൃഥിവീചപ്രചേതസ
ഋതാവരീരക്ഷതാമംഹസോരിഷഃ
മാദുർവ്വിദത്രാനിരൃതിന്നഈശത
തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:–

പ്ര–ചേതസാ, ഋത–വരീ — സുബുദ്ധീ, സത്യവേത്യൌ
ദ്യൌഃ ച പൃഥിവീ ച — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
നഃ രിഷഃ അംഹസഃ
രക്ഷതാം — ഹിംസകാൻ പാപാച്ച രക്ഷതാം
(കിഞ്ച) ദുഃ–വിദത്രാ — കുത്സിതജ്ഞാനാ
നിഃ–ഋതിഃ നഃ മാ ഈശത — മൃത്യുദേവതാസ്മാകമീശ്വരീമാഭൂൽ

(കിഞ്ച വയം) ദേവാനാം
തത് അവഃ — അസാധാരണം രക്ഷണം
അദ്യ വൃണീമഹേ — പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം—സത്ബുദ്ധിയുററ, സത്യവതികളായ ദ്യോവും ഭൂവും നമ്മളെ ദ്രോഹിയിൽ നിന്നും പാപത്തിൽനിന്നും രക്ഷിക്കട്ടെ. ദുഷ്ടബുദ്ധിയായ നിരൃതി, മൃത്യുദേവത, നമ്മെ കീഴടക്കാതിരിക്കട്ടെ. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണസംരക്ഷണം നാം ഇന്ന് പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

3 വിശ്വസ്മാന്നോഅദിതിഃപാത്വംഹസോ
മാതാമിത്രസ്യവരുണസ്യരേവതഃ
സ്വർവ്വജ്ജ്യോതിരവൃകന്നശീമഹി
തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—
രേവതഃ മിത്രസ്യ
വരുണസ്യ — ധനവതോർമ്മിത്രാവരുണയോഃ
മാതാ അദിതിഃ നഃ — ജനനീദേവ്യസ്മാൻ
വിശ്വസ്മാത് അംഹസഃ
പാതു — സർവ്വസ്മാത് പാപാദ്രക്ഷതു
(കിഞ്ച വയം) അവൃകം
സ്വഃ-വത് — ബാധകരഹിതം സർവ്വം
ജ്യോതിഃ നശീമഹി — തേജശ്ശീഘ്രം പ്രാപ്നുമഃ
ദേവാനാം തത് അവഃ
അദ്യ വൃണീമഹേ — അസാധാരണം രക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം—ധനവാന്മാരായ മിത്രവരുണന്മാരുടെ അമ്മയായ അദിതി നമ്മെ എല്ലാ ആപത്തിൽനിന്നും രക്ഷിക്കട്ടെ. പിന്നെ, നാം അബാധകമായ അഹിംസകമായ തേജസ്സിനെ വേഗത്തിൽ പ്രാപിക്കാവൂ ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ സംരക്ഷണം നാം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

4 ഗ്രാവാവദന്നപരക്ഷംസിസേധതു

ദുഷ്ഷ്വപ്ന്യന്നിർഋതിംവിശ്വമത്രിണം

ആദിത്യംശർമ്മമരുതാമശീമഹി

തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—

ഗ്രാവാ വദൻ	—	അഭിഷവപാഷാണശ്ശബ്ദ ങ്കുർവ്വൻ
രക്ഷാംസി അപ സേധതു	—	യാഗവിഘ്നകാരീണി വിനി വാരയതു
ദുഃ—സ്വപ്ന്യം	—	ദുസ്സ്വപ്നഭവമസ്മദീയമനിഷ്ട ഞ്ചാപസേധതു
നിഃ—ഋതിം	—	മൃത്യുദേവതാഞ്ചാപസേധതു
വിശ്വം അത്രിണം	—	സർവ്വമദനശീലം പിശാചാദി കഞ്ചാപസേധതു

(ഏവന്നിർവ്വിഘ്നതേന നിഷ്പന്നേ യാഗേ വയം)

ആദിത്യം, മരുതാം	—	ആദിത്യാനാം, മരുതാഞ്ച സംബന്ധി
ശർമ്മ അശീമഹി	—	സുഖം പ്രാപ്നയാമ
ദേവാനാം തത് അവഃ		
അദ്യ വൃണീമഹേ	—	അസാധാരണം രക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം—സോമം സംസ്കരിക്കുന്ന പിടിക്കല്ല് ശബ്ദിച്ച് യാഗവിഘ്നകാരികളായ രക്ഷസ്സുകളെ അകററട്ടെ. ദുസ്വപ്ന ജന്യമായ അനിഷ്ടത്തെയുമകററട്ടെ. മൃത്യുദേവതയായ നിര്ഋതിയെയുമകററട്ടെ. എല്ലാം ഭക്ഷിക്കുന്ന പിശാചാദിയെയുമ കററട്ടെ. അപ്രകാരം വിഘ്നമകന്ന യാഗത്തിൽ ആദിത്യനെയും മരുത്തുക്കളെയും സംബന്ധിച്ച സുഖത്തെ നാം പ്രാപിക്കാവൂ. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണരക്ഷണത്തെ നാം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

5 ഏന്ദ്രോബർഹിസ്സീദതുപിന്വതാമിളാ

ബൃഹസ്പതിസ്സാമഭിരൃക്വോഅർച്ചതു

സുപ്രകേതഞ്ജീവസേമന്മധീമഹി

തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ വ. 9

അന്വയം:—

ഇന്ദ്രഃ ബർഹിഃ ആ സീദതു — നിഷീദതു
ഇളാ പിന്വതാം — മാദ്ധ്യമികാ, സ്തനയിത്നുലക്ഷണാ വാക്സിഞ്ചതു
സാമഭിഃ ഋക്വഃ — സാമഭിസ്തൂയമാനഃ, സ്തുതിമാൻ
ബൃഹസ്പതിഃ അർച്ചതു — അസ്മാൻ പൂജയതു
(കിഞ്ച) സുപ്രകേതം മന്മ — സുപ്രജ്ഞാനം മനനീയം സ്തോത്രം
ജീവസേ ധീമഹി — ജീവനായ നിദധീമഹി
ദേവാനാം തത് അവഃ
അദ്യ വൃണീമഹേ — അസാധാരണം രക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം:—ഇന്ദ്രൻ ദർഭവിരിയിൽ വന്നിരിയ്ക്കട്ടെ മാദ്ധ്യമികയായ ഇടിയാകുന്ന വാക്കോടുകൂടിയ ദേവി നമ്മെ നനയ്ക്കട്ടെ (മഴപെയ്യട്ടെ) സാമങ്ങളാൽ പാടിപ്പുകഴ്ന്ന സ്തുത്യർഹനായ ബൃഹസ്പതി നമ്മെ കൊണ്ടാടട്ടെ പിന്നെ, നല്ല ജ്ഞാനത്തോടു കൂടിയ, ആലോചനീയാത്മമായ സ്തോത്രം, ജീവനത്തിന്നുവേണ്ടി നാം ഉണ്ടാക്കുന്നു, ധരിക്കുന്ന ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം പ്രാർത്ഥിയ്ക്കുന്നു

6 ദിവിസ്പൃശംയജ്ഞമസ്മാകമശ്വിനാ

ജീരാധ്വരങ്കൃണുതംസുമ്നമിഷ്ടയേ

പ്രാചീനരശ്മിമാഹുതംഘൃതേന

തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, അസ്മാകം

യജ്ഞം	— അശ്വിനൌ യുവാമസ്മാകം യാഗം
ദിവി-സ്പൃശം കൃണുതം	— ദിവസ്പ്രഷ്ടാരം, ഗന്താരം കുരുതം
(തഥാ) ജീർ-അധ്വരം	— ക്ഷിപ്രം ഹിംസാരഹിതഞ്ച കുരുതം
ഇഷ്ടയേ സുമ്നം	— അഭിലഷിതസിദ്ധയേസുഖം കുരുതം
(കിഞ്ച) ഘൃതേന ആ-ഹുതം	— ആജ്യേനാഹുതമഗ്നിം
പ്രാചീന-രശ്മിം	— ദേവാഭിമുഖം കുരുതം
ദേവാനാം തത് അവഃ അദ്യ വൃണീമഹേ	— അസാധാരണരക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥ—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെ ദ്യോവിനെ സ്പർശിക്കുന്നതു്, ദ്യോവിലെത്തുന്നതാക്കിയാലും വേഗവത്തും ഹിംസാരഹിതവുമാക്കിയാലും. അഭീഷ്ടസിദ്ധിയ്ക്കായി സുഖമുണ്ടാക്കിയാലും നെയ്യ് ഹോമിക്കപ്പെട്ട അഗ്നിയെ ദേവന്മാർക്കഭിമുഖനാക്കിയാലും ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു

7 ഉപഹ്വയേസുഹവംമാരുതംഗണം
പാവകമൃഷ്വംസഖ്യായശംഭുവം
രായസ്പോഷംസൌശ്രവസായധീമഹി
തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—

സു-ഹവം, പാവകം	— സ്വാഹ്വാനം, ശോധകം
ഋഷ്വം, ശം-ഭുവം	— ദർശനീയം, സുഖസ്യഭാവയിതാരം
രായഃ പോഷം	— ധനസ്യപോഷകം
മാരുതം ഗണം സഖ്യായ	— സംഘം സഖിഭാവായ

ഉപ ഹ്വയേ	—	ഉപഗത്യാഹ്വയാമി
(ആഗതങ്ങ്ഗണം)		
സൌശ്രവസായ ധീമഹി	—	ശോഭനാന്നവത്വായ ബുദ്ധൌ നിദധീമഹി
ദേവാനാം തൽ അവഃ ആദ്യ വൃണീമഹേ	—	അസാധാരണരക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം—എളുപ്പത്തിൽ വിളിയ്ക്കാവുന്ന, എല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്ന, ദർശനീയമായ സുഖമേകുന്ന, ധനം വളർത്തുന്ന, മരുൽഗണത്തെ, സഖ്യത്തിന്നായി അണഞ്ഞ് ഞാൻ വിളിക്കുന്നു. വിളികേട്ടുവന്ന മരുൽഗണത്തെ അന്നമൊത്ത അവസ്ഥയ്ക്കായി ചേതസ്സിൽ ധ്യാനിക്കുന്നു. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

8 അപാംപേരുംജീവധന്യംഭരാമഹേ
ദേവാവ്യംസുഹവമധ്വരശ്രിയം
സുരശ്മിംസോമമിന്ദ്രിയംയമീമഹി
തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—

അപാം പേരും	—	ഉദകാനാം പാലകം
ജീവ–ധന്യം	—	ധന്യാജീവായസ്മിന്നസൌ, തം
ദേവ–അവ്യം	—	ദേവാനാന്തർപ്പകം
സു–ഹവം,		
അധ്വര–ശ്രിയം	—	ശോഭനസ്തുതിം, യജ്ഞശ്രിയം
സു–രശ്മിം സോമം		
ഭരാമഹേ	—	ശോഭനാംശും തം പത്നീശാലാതോഹവിർദ്ധാനം പ്രതി പ്രാപയാമ
(ഭൃതംതം സോമം) ഇന്ദ്രിയം യമീമഹി	—	വീര്യം യാചാമഹേ

ദേവാനാം തൽ അവഃ
അദ്യ വൃണീമഹേ — അസാധാരണരക്ഷണം പ്രാത്ഥയാമഹേ

അത്ഥം—ജലങ്ങാംക്ക് രക്ഷകനും ധന്യരായ ജീവികാംക്ക് ഇരിപ്പിടമായവനും ദേവന്മാരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നവനും നല്ല സ്തുതിയേല്ക്കുന്നവനും യജ്ഞത്തിന്ന് ശ്രീയായവനും ഭംഗിയുള്ള രശ്മികളൊത്തവനുമായ സോമനെ പത്നീശാലയിൽ നിന്ന് നാം ഹവിർദ്ധാനത്തിലേയ്ക്കെത്തിക്കുന്നു. എത്തിക്കപ്പെട്ട സോമനോട്ട് വീര്യം യാചിക്കുന്നു. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണരക്ഷണം നാം യാചിക്കുന്നു,

9 സനേമതൽസുസനിതാസനിത്വഭി
ർജ്ജീവാജീവപുത്രാഅനാഗസഃ
ബ്രഹ്മദ്വിഷോവിഷ്വഗേനോഭരേരത
തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം'—

ജീവാഃ, ജീവ—പുത്രാഃ — ജീവന്തഃ, ജീവൽ പുത്രാശ്ച
അനാഗസഃ വയം — അപരാധവജ്ജിതാധാനാ കാ ലൃശാ വയം
സനിത്വഭിഃ — സംഭക്തൃഭിഃ പുത്രപൌത്രൈസ്സഹ
സു—സനിതാ തൽ സനേമ— ശോഭനഭജനേന ദേവജാതം സംഭജേമഹി
(കിഞ്ച) ബ്രഹ്മ—ദ്വിഷഃ — ബ്രാഹ്മണാനാമസ്മാകന്ദ്വേഷ്ടാരഃ
വിഷ്വക് ഏനഃ ഭരേരത — നാനാരൂപം പാപമാത്മനി ധാരയന്തു
ദേവാനാം തൽ അവഃ
അദ്യ വൃണീമഹേ — അസാധാരണരക്ഷണം പ്രാത്ഥയാമഹേ

അൎത്ഥം—ജീവിക്കുന്നവരും ജീവിക്കുന്ന പുത്രന്മാരോടുകൂടിയവരും അപരാധം ചെയ്യാത്തവരുമായ ധനാഢ്യപുത്രന്മാരായ, ലൂശന്മാരായ നമ്മളും കൂടിച്ചേൎന്ന പുത്രപൌത്രന്മാരോടുകൂടി (സ്തോതൃഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ടുള്ള) ശോഭനജനനത്താൽ ദേവസ്തുഹ്യരെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ, ബ്രാഹ്മണരായ നമ്മെ ദ്വേഷിക്കുന്നവർ, (അല്ലെങ്കിൽ യജ്ഞവിരോധികൾ) പലവിധത്തിലുള്ള പാപങ്ങളിൽ പെടട്ടെ. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം പ്രാൎത്ഥിക്കുന്നു.

10 യേസ്ഥാമനോൎയ്യജ്ഞിയാസ്തേശൃണോതന
യദ്വോദേവാഈമഹേതദ്ദാതന
ജൈത്രംക്രതുംരയിമദ്വീരവദ്യശ
സ്തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ വ. 10

അന്വയം:—

ഹേ ദേവാഃ, യേ മനോഃ യജ്ഞിയാഃ സ്ഥ	— യേ യൂയം മനുഷ്യസ്യ യജ്ഞാൎഹാ ഭവഥ
തേ ശൃണോതന	— അസ്മദീയം സ്തുതിം ശൃണുത
(കിഞ്ച) വഃ യൽ ഈമഹേ	— യുഷ്മാൻ യദ്യാചാമഹേ
തൽ ജൈത്രം ക്രതും	— ജയശീലം പ്രജ്ഞാനം
രയി-മൽ, വീര-വൽ	— ധനവൽ, പുത്രാദ്യുപേതം
യശഃ ദദാതന	— യശശ്ചാസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛത
ദേവാനാം തൽ അവഃ അദ്യ വൃണീമഹേ	— അസാധാരണം രക്ഷണം പ്രാൎത്ഥയാമഹേ

അൎത്ഥം—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, മനുഷ്യന്റെ യജ്ഞത്തിന്നൎഹരായ നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ സ്തുതി കേട്ടാലും. പിന്നെ, യാതൊരു അഭീഷ്ടം നിങ്ങളോടു യാചിക്കുന്നുവോ, ആ ജയാത്മകമായ പ്രജ്ഞാനവും ധനയുക്തവും പുത്രാദികളോടു ചേൎന്നതുമായ യശസ്സും ഞങ്ങൾക്ക് തന്നരുളിയാലും. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം പ്രാൎത്ഥിക്കുന്നു.

11 മഹദദ്യമഹതാമാവൃണീമഹേ

വോദേവാനാംബൃഹതാമനർവ്വണാം

യഥാവസുവീരജാതന്നശാമഹൈ

തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—

അദ്യ മഹതാം, ബൃഹതാം — ശ്രേഷ്ഠാനാം, പ്രവൃദ്ധാനാം
അനർവ്വണാം ദേവാനാം — അപ്രതിഗതാനാന്തേഷാം
മഹൽ അവഃ ആ
വൃണീമഹേ — അധികം രക്ഷണമാഭിമുഖ്യേന പ്രാർത്ഥയാമഹേ
യഥാ വസു, വീര–ജാതം — ധനം, അപത്യ ജാതഞ്ച
നശാമഹൈ — പ്രാപ്നുയാമ, തഥാദേവാഃ കുർവ്വന്തു
ദേവാനാം തൽ അവഃ
അദ്യ വൃണീമഹേ — അസാധാരണം രക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം—ഇന്ന് ശ്രേഷ്ഠന്മാരും പ്രവൃദ്ധന്മാരും എതിരററവരുമായ ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരുടെ അധികമായ രക്ഷണത്തെ നേരെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. എപ്രകാരമായാൽ ധനത്തെയും സന്താനസമൂഹത്തെയും നാം പ്രാപിക്കുമോ അപ്രകാരം ദേവന്മാർ ചെയ്യട്ടെ, അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം യാചിക്കുന്നു.

12 മഹോഅഗ്നേസ്സമിധാനസ്യശർമ്മ

ണ്യനാഗാമിത്രേവരുണേസ്വസ്തയേ

ശ്രേഷ്ഠേസ്യാമസവിതുസ്സവീമനി

തദ്ദേവാനാമവോഅദ്യാവൃണീമഹേ

അന്വയം:—

സം-ഇധാനസ്യ, മഹഃ അഗ്നേഃ	— സമിദ്ധ്യമാനസ്യ മഹതോഗ്നേഃ
ശർമ്മണി സ്യാമ	— സുഖേഭവേമ
(കിഞ്ചവയം) അനാഗാഃ	— അനാഗസഃ (വചനവ്യത്യയഃ) സ്യാമ
(അപിച) ശ്രേഷ്ഠേ മിത്രേ വരുണേ	— ശ്രേഷ്ഠയോർമ്മിത്രാവരുണയോഃ (ഷഷ്ഠ്യർത്ഥേ സപ്തമീ)
സവിതുഃ സവീമനി	— പ്രസവേ, പ്രചോദനേ, പ്രേരണേ
സ്വസ്തയേ	— അവിനാശായസ്യാമ
ദേവാനാം തൽ അവഃ	
അദ്യ വൃണീമഹേ	— അസാധാരണം രക്ഷണം പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം—നന്നായിജ്ജ്വലിക്കുന്ന മഹാനായ അഗ്നിയുടെ (അഗ്നിയരുളുന്ന) സുഖത്തിൽ നാം വർത്തിക്കാവൂ.- പിന്നെ, നാം അപാപന്മാരാകാവൂ. ശ്രേഷ്ഠന്മാരായ മിത്രവരുണന്മാരുടെയും സവിതാവിന്റെയും പ്രചോദനത്തിൽ, പ്രേരണയിൽ ക്ഷേമത്തിന്നായി ഭവിക്കാവൂ. ദേവന്മാരുടെ അസാധാരണ രക്ഷണം നാം യാചിക്കുന്നു.

13 യേസ്സവിതുസ്സത്യസവസ്യവിശ്വേ
മിത്രസ്യവ്രതേവരുണസ്യദേവാഃ
തേസൌഭഗംവീരവദ്ഗോമദപ്നോ
ദധാതനദ്രവിണഞ്ചിത്രമസ്മേ

അന്വയം:—

യേ വിശ്വേ ദേവാഃ,	
സത്യ-സവസ്യ	— സത്യ പ്രസവസ്യ
സവിതുഃ മിത്രസ്യ,	
വരുണസ്യ വ്രതേ	— പ്രസവാഖ്യേ കർമ്മണി വർത്തി

(ഹേ ദേവാഃ,) തേ
സൌഭഗം — തേ യൂയം സൌഭാഗ്യം
വീര–വൽ, ഗോ–മൽ — പുത്രാദ്യുപേതം, ഗോയുക്തം
ചിത്രം ദ്രവിണം അപ്നഃ — പൂജനീയധനം, കർമ്മ ച
അസ്മേ ധാതന — മഹ്യം പ്രയച്ഛത

അൎത്ഥം–സർവ്വന്മാരായ ദേവന്മാരേവർ സത്യപ്രേരകനായ സവിതാവിൻെറയും മിത്രൻെറയും വരുണൻെറയും പ്രചോദന കർമ്മത്തിൽ ഭവിക്കുന്നുവോ, (പ്രേരണത്തിന്നു വിധേയരാണോ,) അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, ആ നിങ്ങൾ സൌഭാഗ്യവും, പുത്രന്മാരോടുചേൎന്നതും പശുക്കളോടുകൂടിയതുമായ പൂജ്യധനവും കർമ്മവും എനിക്കുണ്ടാക്കിയാലും, തന്നാലും.

14 സവിതാപശ്ചാതാൽസവിതാപുരസ്താൽ
സവിതോത്തരാത്താൽസവിതാധരാത്താൽ
സവിതാനസ്സുവതുസർവ്വതാതിം
സവിതാനോരാസതാന്ദീൎഘമായുഃ വ. 11

അന്വയം:–
സവിതാ പശ്ചാതാൽ — പശ്ചിമതസ്ഥിതഃ
സവിതാ പുരസ്താൽ — പൂർവ്വതശ്ചസ്ഥിതഃ
സവിതാ ഉത്തരാത്താൽ — ഉത്തരതഃ (ഉപരിഷ്ടാൽ സ്ഥിതശ്ച)
സവിതാ അധരാത്താൽ — ദക്ഷിണതശ്ച (അധരതശ്ച സ്ഥിതഃ)
സവിതാ നഃ
സർവ്വ–താതിം സുവതു — അസ്മാകം സർവ്വമഭിലഷിതം (യജ്ഞം) പ്രേരയതു
സവിതാ നഃ ദീൎഘം
ആയുഃ രാസതാം — ബഹുകാലീനം ജീവനം ദദാതു

അർത്ഥം—സവിതാവ് പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്ത് (പിന്നിൽ) നിന്നുകൊണ്ടും, സവിതാവു കിഴക്കുഭാഗത്ത് (മുമ്പിൽ) നിന്നും, സവിതാവ് വടക്ക് (മുകളിൽ) സ്ഥിതിചെയ്തും, സവിതാവ് തെക്കുഭാഗത്ത് (താഴെ) വർത്തിച്ചും, നമ്മുടെ അഭീഷ്ടം മുഴുവൻ എത്തിയ്ക്കട്ടെ, അല്ലെങ്കിൽ യജ്ഞത്തെ പ്രേരിപ്പിക്കട്ടെ. സവിതാവ് നമുക്ക് ദീർഘായുസ്സു തന്നരുളട്ടെ. (സവിതാവ് എന്ന പദത്തിന്റെ വീണ്ടുംവീണ്ടുമുള്ള ആവർത്തനം ആദരത്തിന്നു വേണ്ടി.)

വർഗ്ഗം—12–13 സൌര്യഃ അഭിതപാഃ ഋഷിഃ, ജഗതീ ത്രിഷ്ടുഭൌ ഛന്ദസീ സൂര്യോ ദേവതാ.

1 നമോമിത്രസ്യവരുണസ്യചക്ഷസേ
മഹോദേവായതദൃതംസപര്യത
ദൂരേദൃശേദേവജാതായകേതവേ
ദിവസ്പുത്രായസൂര്യായശംസത

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിജഃ, യൂയം)
മിത്രസ്യ വരുണസ്യ
ചക്ഷസേ — ദ്രഷ്ട്രേ
മഹഃ ദേവായ — മഹതേ ദ്യോതമാനായ
ദൂരേ–ദൃശേ — ദൂരേ സന്തമപി പശ്യതേ
ദേവ–ജാതായ — ദേവേഷു പ്രാദുർഭൂതായ
കേതവേ — വിശ്വസ്യ പ്രജ്ഞാപകായ
ദിവഃ പുത്രായ സൂര്യായ
നമഃ — പുത്രഭൂതായ സൂര്യായ നമഃ കൃത്വാ
തത് ഋതം — വിഹിതം യാഗാദിലക്ഷണം കർമ്മ
സപര്യത, ശംസത — പൂജയത, സ്തുതിം കുരുത

അർത്ഥം—ഋത്വിക്കുകളേ, നിങ്ങൾ മിത്രൻെറയും വരുണൻെറയും ദ്രഷ്ടാവായി മഹാനായി പ്രകാശിക്കുന്നവനായി, അകലെയാണെങ്കിലും ദൃശ്യനായി, ദേവന്മാക്കിടയിൽ ജന്മം പൂണ്ടവനായി, എല്ലാററിനെയുമറിയിക്കുന്നവനായി, ദ്യോവിൻെറ പുത്രഭൂതനായ സൂര്യന്നായിക്കൊണ്ടു നമസ്കാരം ചെയ്യു്, അവിടേയ്ക്കു ഹിതമായ യാഗാദികർമ്മത്താൽ പൂജിക്കുക, അവിടുത്തേയ്ക്കു സ്തുതിചൊല്ലുക.

2 സാമാസത്യോക്തിഃപരിപാതുവിശ്വതോ
ദ്യാവാചയത്രതതനന്നഹാനിച
വിശ്വമന്യന്നിവിശതേയദേജതി
വിശ്വാഹാപോവിശ്വാഹോദേതിസൂര്യഃ

അന്വയം:—

(യയാസത്യോക്ത്യാ) യത്ര

ദ്യാവാ ച	— യസ്മിന്ദേശേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
അഹാനി ച തതനൻ	— അഹാനിരാത്രയശ്ചാതന്വൻ
(തത്ര) വിശ്വം അന്യൽ	
നി വിശതേ	— സർവ്വം ഭൂതജാതം വിശ്രാമ്യതി
യൽ ഏജതി	— ഏതൽ ഭൂതജാതങ്ങ്കമ്പതേ
വിശ്വാഹാ ആപഃ	— സർവ്വദോദകാനിസ്യന്ദന്തേ
വിശ്വാഹാ സൂര്യഃ ഉൽ	
ഏതി	— സചോദേതി
സാ സത്യ—ഉക്തിഃ മാ	— സത്യവചനം മാം
വിശ്വതഃ പരി പാതു	— സർവ്വതഃ പരിരക്ഷതു

അർത്ഥം—യാതൊരു സത്യോക്തികൊണ്ടാണോ ഇവിടെ ദ്യാവാപൃഥിവികൾ അഹോരാത്രങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു്, എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും ഇവിടെ വിശ്രമിക്കുന്നതു്, ആ ഭൂതജാതങ്ങൾ ചലിക്കുന്നതു്, എപ്പോഴും ജലങ്ങളൊഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്, എന്നും സൂര്യനുദിക്കുന്നതു്, ആ സത്യോക്തി എന്നെ എല്ലാഭാഗത്തുനിന്നും രക്ഷിക്കട്ടെ.

3 നതേഅദേവഃപ്രദിവോനിവാസതേ

യദേതശേഭിഃപതരൈരഥര്യസി

പ്രാചീനമന്യദനുവർത്തതേരജ

ഉദന്യേനജ്യോതിഷായാസിസൂര്യ

അന്വയം:-

ഹേ സൂര്യ, യൽ	— യദാത്വം
പതരൈഃ എതശേഭിഃ	— ഗമനശീലൈരശ്വൈഃ
രഥര്യസി	— രഥം യോക്തും കാമയസേ
(യദാ) പ്രാചീനം അന്യൽ	
രജഃ അനു വർത്തതേ	— ത്വദീയജ്യോതിരുദകമനു വർത്തതേ
(യദാ) അന്യേന	
ജ്യോതിഷാ ഉൽ യാസി	— തേനതേജസോദേഷി
തേ പ്ര-ദിവഃ	— തവസമീപേ പ്രത്നഃ, പുരാതനഃ
(കശ്ചിൽ) അദേവഃ ന	
നി വാസതേ	— ന നിവസതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സൂര്യ, അവിടുന്ന് ഗമനശീലങ്ങളായ *കുതിരകളെ, എപ്പോൾ തേരിനു പൂട്ടുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നുവോ,* എപ്പോഴവിടുത്തെ പഴയ തേജസ്സ് ജലത്തെ (മേഘത്തെ) അനുവർത്തിക്കുന്നുവോ, എപ്പോൾ വേറെ തേജസ്സുകൊണ്ടവിടുന്നുദിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഴൊന്നും അവിടുത്തെ സമീപത്തിൽ ഒരസുരനും (വഴിമുടക്കി) വന്നു നില്ക്കുന്നില്ല. (അദേവൻ എന്ന പദത്തിന്ന് പ്രകാശിക്കാത്തവൻ എന്നർത്ഥം. സൂര്യന്റെ മുമ്പിൽ പ്രകാശിക്കാത്തതൊന്നുമെത്തുന്നില്ല.)

4 യേനസൂര്യജ്യോതിഷാബാധസേതമോ

ജഗച്ചവിശ്വമുദിയർഷിഭാനുനാ

തേനാസ്മദ്വിശ്വാമനിരാമനാഹുതി

മപാമീവാമപദുഷ്വപ്ന്യംസുവ

അന്വയം:—

ഹേ സൂര്യ, യേന
ജ്യോതിഷാ — തേജസാ ത്വം
തമഃ ബാധസേ — അന്ധകാരന്നിവാരയസി
(യേന) ച ഭാനുനാ വിശ്വം
ജഗൽ — തേജസാ സർവ്വഞ്ജങ്ഗമം
ഉൽ–ഇയർഷി — ഉദ്ഗമയസി
തേന അസ്മൽ — തേനജ്യോതിഷാസ്മത്തഃ
വിശ്വാം അനിരാം — സർവ്വമന്നാഭാവം
അനാഹുതിം — അഹോമം, അയജ്ഞശീലം
അമീവാം അപ സുവ — രോഗജാതഞ്ചാപഗമയ
ദുഃ–സ്വപ്ന്യം അപ — ദുസ്വപ്നപ്രഭവമനിഷ്ടഞ്ചാപഗമയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സൂര്യ, യാതൊരു തേജസ്സുകൊണ്ടവിടന്ന് ഇരുട്ടകററുന്നുവോ, യാതൊരു തേജസ്സുകൊണ്ട് ജങ്ഗമങ്ങളെ മുഴവൻ (മനുഷ്യമൃഗവൃക്ഷാദികളെ മുഴുവൻ) രമിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ ജ്യോതിസ്സുകൊണ്ട് ഞങ്ങളിലുള്ള ദാരിദ്ര്യവും അകർമ്മണ്യതയും (കർമ്മവിമുഖമായ ആലസ്യവും) രോഗസമൂഹവുമകററിയാലും. ദുസ്വപ്നഫലങ്ങളായ അനിഷ്ടങ്ങളെയുമകററിയാലും.

5 വിശ്വസ്യഹിപ്രേഷിതോരക്ഷസിവ്രത
മഹേളയന്നുച്ചരസിസ്വധാഅനു
യദദ്യത്വാസൂര്യോപബ്രവാമഹൈ
തന്നോദേവാഅനുമംസീരതക്രതും

അന്വയം:—

ഹേ സൂര്യ, പ്ര–ഇഷിതഃ — പ്രേരിതസ്ത്വം
അഹേളയൻ — അക്രുദ്ധ്യൻ
വിശ്വസ്യ വ്രതം
രക്ഷസി ഹി — സർവ്വസ്യ യജമാനസ്യ കർമ്മ, യജ്ഞാദ്ധ്വംസകേഭ്യഃ പാലയസി
സ്വധാഃ അനു — ഹവീംഷ്യനുസൃത്യ

ഉൽ-ചരസി	— പ്രാതഹോമേനിവൃത്തേസതി പശ്ചാദുൽഗച്ഛസി
യൽ അദ്യ ത്വാ	— യദാസ്മിന്നഹനിത്വാം
ഉപ-ബ്രവാമഹൈ	— ഉപബ്രൂമഃ, തദാ
നഃ തം ക്രതും	— അസ്മാകന്തത് കമ്മ
ദേവാഃ അനു മംസീരത	— ഇന്ദ്രാദയോനമന്യന്താം

അത്ഥം—അല്ലയോ സൂര്യ, (സ്തുത്യാദികളെക്കൊണ്ട് പ്രസാദിച്ച്) പ്രേരിതനായ അവിടുന്ന് ക്രോധരഹിതനായി, പ്രസന്നനായി, എല്ലാ യജമാനന്മാരുടെയും കമ്മത്തെ, യജ്ഞവിഘ്നകാരികളിൽനിന്ന് രക്ഷിക്കുന്നവനല്ലോ. അവിടുന്ന് പ്രാതഹോമത്തിലെ ഹവിസ്സുകരം സ്വീകരിച്ച് മേൽപ്പോട്ടുയൻപോകുന്നു. ഇന്ന് ഞങ്ങളവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുമ്പോരം, ഞങ്ങളുടെ ആ കമ്മത്തെ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരഭിനന്ദിക്കട്ടെ.

6 തന്നോദ്യാവാപൃഥിവീതന്നആപ
ഇന്ദ്രശ്ശൃണ്വന്തുമരുതോഹവംവചഃ
മാശ്രുനേഭൂമസൂര്യസ്യസന്ദൃശി
ഭദ്രംജീവന്തോജരണാമശീമഹി വ. 12

അന്വയം:—

ദ്യാവാപൃഥിവീ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ
ആപഃ, ഇന്ദ്രഃ, മരുതഃ,	— ച
നഃ തം ഹവം	— ആഹ്വാനം
നഃ തൽ വചഃ ശൃണ്വന്തു	— സ്തുതിരൂപം വാക്യമാകണ്ണയന്തു
(വയം) സൂര്യസ്യ	
സം-ദൃശി	— സന്ദശനേസതി
ശുനേ മാ ഭൂമ	— പ്രവൃദ്ധായ ദുഃഖായമൈവ ഭവേമ
ജീവന്തഃ ഭദ്രം	— ചിരം പ്രാണാൻ ധാരയന്തഃ കല്യാണം
ജരണാം അശീമഹി	— വൃദ്ധാവസ്ഥാമരത്വഞ്ച പ്രാപ്നുയാമ

അർത്ഥം_ദ്യാവാപൃഥിവികളും അപ്പുകളും (ജലങ്ങളും) ഇന്ദ്രനും മരുത്തുക്കളും നമ്മുടെ വിളിയും സ്തുതിരൂപമായ വാക്കും കേൾക്കട്ടെ. സൂര്യന്റെ സന്ദർശനത്തിൽ, സൂര്യനെ നമ്മൾ ദർശിക്കുന്നിടത്തോളം കാലം (ജീവിതാന്തംവരെ) വലുതായ ദുഃഖത്തിന്ന് നാം ഇരയാകാതിരിക്കട്ടെ. ചിരംജീവികളായി നമ്മൾ സുഖകരമായ വാർദ്ധക്യവും അമരത്വവും പ്രാപിക്കാവൂ.

7 വിശ്വാഹാത്വാസുമനസസ്സുചക്ഷസഃ

പ്രജാവന്തോഅനമീവാഅനാഗസഃ

ഉദ്യന്തന്ത്വാമിത്രമഹോദിവേദിവേ

ജ്യോഗ്ജീവാഃപ്രതിപശ്യേമസൂര്യ

അന്വയം:—

ഹേ സൂര്യ, ത്വാ സു—മനസഃ	— ത്വാം പ്രീതിയുക്തമനസ്കാഃ
സു—ചക്ഷസഃ, പ്രജാ—വന്തഃ	— സുദർശനാഃ, പുത്രാദ്യുപേതാഃ
അനമീവാഃ, അനാഗസഃ	— രോഗരഹിതാഃ, അപരാധ വർജ്ജിതാഃ
(വയം) വിശ്വാഹാ	— സർവ്വദായജേമ
ഹേ മിത്ര—മഹഃ, ദിവേ—ദിവേ	— മിത്രാണാം പൂജയിതഃ, പ്രതിദിനം
ഉൽ—യന്തം ത്വാ	— ഉദയം പ്രാപ്നുവന്തം ത്വാം
ജ്യോക് ജീവാഃ പ്രതി പശ്യേമ	— ചിരഞ്ജീവന്തോവയം പ്രതിദിനം പശ്യേമ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സൂര്യ, സന്മനസ്സോടും, സദ്ദൃഷ്ടിയോടും കൂടിയവരും നല്ല കാഴ്ചയൊത്തവരും സന്താനയുക്തന്മാരും രോഗരഹിതന്മാരും അപരാധ (പാപ) വർജ്ജിതരുമായ ഞങ്ങൾ എപ്പോഴുമവിടത്തെപ്പൂജിക്കാവൂ. അല്ലയോ ക്ഷേമാനുഗ്രഹതല്പര,

ദിവസന്തോറുമുദിക്കുന്ന അവിടത്തെ ഞങ്ങൾ ചിരഞ്ജീവികളായി ദിവസംതോറും കാണാവൂ

8 മഹിജ്യോതിർബ്ബിഭ്രതന്ത്വാവിചക്ഷണ

ഭാസ്വന്തഞ്ചക്ഷുഷേചക്ഷുഷേമയഃ

ആരോഹന്തംബൃഹതഃപാജസസ്പരി

വയഞ്ജീവാഃപ്രതിപശ്യേമസൂര്യ

അന്വയം:–

ഹേ വി–ചക്ഷണ, സൂര്യ,	— വിദ്രഷ്ടസ്സൂര്യ,
മഹി ജ്യോതിഃ ബിഭ്രതം	— മഹത്തേജോധാരയന്തം
ഭാസ്വന്തം	— ദീപ്തിമന്തം
ചക്ഷുഷേ–ചക്ഷുഷേ മയഃ	— സർവ്വേഷാന്ദ്രഷ്ടൄണാഞ്ചക്ഷുഷേ സുഖകരഃ
ബൃഹതഃ പാജസഃ പരി	— മഹതോ ബലവതഃ, സമുദ്രസ്യോപരി
ആ–രോഹന്തം ത്വാ	— ആരോഹമാണം ത്വാം
ജീവാഃ വയം പ്രതി പശ്യേമ	— ചിരഞ്ജീവന്തോ വയം പ്രതിദിനം പശ്യേമ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സർവ്വദ്രഷ്ടാവായ സൂര്യ, മഹത്തായ തേജസ്സു ധരിക്കുന്നവനും സ്വയം പ്രകാശവാനും എല്ലാവരുടെയും ദൃഷ്ടികൾക്ക് സുഖകരനും മഹാബലവത്തായ സമുദ്രത്തിന്റെ മുകളിൽ കയറിവരുന്നവനുമായ അവിടത്തെ ചിരം ജീവികളായി ഞങ്ങൾ ദിവസംതോറും കാണാവൂ.

9 യസ്യതേവിശ്വാഭുവനാനികേതുനാ

പ്രചേരതേനിചവിശന്തേഅക്തുഭിഃ

അനാഗാസ്ത്വേനഹരികേശസൂര്യാ

ഹ്നാഹ്നാനോവസ്യസാവസ്യസോദിഹി

അന്വയം:-

ഹേ ഹരി-കേശ, സൂര്യ, — ഹരിതവർണ്ണകേശ, സൂര്യ,
യസ്യ തേ കേതുനാ — തവപ്രജ്ഞാനേന
വിശ്വാ ഭുവനാനി പ്ര ച
ഈരതേ — സർവ്വാണി ഭൂതജാതാനി പ്രകർഷേണ ഗച്ഛന്തി
അക്തു-ഭിഃ നി
വിശന്തേ ച — രാത്രിഭിർവ്വിശ്രാമ്യന്തി ച, സ്വപന്തി ച
(സത്വം) നഃ
അനാഗാഃ-ത്വേന — അസ്മാകമപരാധവർജ്ജിതത്വേന
വസ്യസാ-വസ്യസാ
അഹ്നാ-അഹ്നാ — വസുമത്തരേണ തേന തേന ദിവസേന
ഉൽ ഇഹി — ഉൽഗച്ഛ

അർത്ഥം-അല്ലയോ ഹരിതവർണ്ണകേശനായ സൂര്യ, യാതൊരവിടത്തെ പ്രജ്ഞാനം (പ്രചോദനം) കൊണ്ട് എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും മുറയ്ക്കു ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ, രാത്രികളിൽ വിശ്രമിച്ചുറങ്ങുന്നുവോ, ആ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക നിരപരാധിത്വത്തോടുകൂടി (അപാപത്വത്തോടുകൂടി)യ, ധാരാളം ധനവത്വത്തോടുകൂടി (ഐശ്വര്യവൃദ്ധിയോടുകൂടി)യ ഓരോ ദിവസത്തോടുംകൂടി ഉദിച്ചുയന്നു വന്നാലും.

10 ശന്നോഭവചക്ഷസാശന്നോഅഹ്നാ
ശംഭാനുനാശംഹിമാശങ്ഘൃണേന
യഥാശമധ്വഞ്ഛമസദ്ദുരോണേ
തൽസൂര്യദ്രവിണന്ധേഹിചിത്രം

അന്വയം:-

ഹേ സൂര്യ, ചക്ഷസാ നഃ — ത്വം തേജസാസ്മാകം
ശം ഭവ — സുഖകരോ ഭവ
അഹ്നാ നഃ ശം — ദിവസേനചാസ്മാകം സുഖകരോഭവ

ഭാനുനാ ശം	— രശ്മിനാ സുഖകരോഭവ
ഹിമാ ശം	— ശൈത്യേന ച സുഖകരോഭവ
ഘൃണേന ശം	— ഔഷ്ണ്യേന ച സുഖകരോഭവ
യഥാ (നഃ) അധ്വൻ ശം	— അസ്മാകമധ്വനി സുഖം ഭവതി
ദുരോണേ ശം അസൽ	— ഗൃഹേ സുഖം ഭവതി
തൽ ചിത്രം ദ്രവിണം ധേഹി	— പൂജനീയന്ധനമസ്മഭ്യം പ്രയച്ഛ

അർത്ഥം — അല്ലയോ സൂര്യ, അവിടുന്ന് തേജസ്സുകൊണ്ട് ഞങ്ങൾക്ക് സുഖകരനായി ഭവിച്ചാലും. ദിവസംകൊണ്ട് ഞങ്ങൾക്ക് സുഖകരനായി ഭവിച്ചാലും. രശ്മികൊണ്ട് സുഖകരനായി ഭവിച്ചാലും. തണുപ്പുകൊണ്ട് സുഖകരനായി ഭവിച്ചാലും. ചൂടുകൊണ്ട് സുഖകരനായി ഭവിച്ചാലും. ഏതുപ്രകാരമായാൽ ഞങ്ങൾക്ക് മാർഗ്ഗത്തിൽ സുഖം ഭവിക്കുമോ, ഗൃഹത്തിൽ സുഖമുണ്ടാകുമോ, ആ വിധത്തിൽ ഏറ്റവും പൂജനീയമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കു നല്കിയാലും. (ശീതാതപാദികൾ ബാധിക്കാത്ത സുഖത്തെ, ആത്മവത്തയെയാണിവിടെ ധനമെന്ന പദംകൊണ്ട് വിവക്ഷിക്കുന്നത്)

11 അസ്മാകന്ദേവാഉഭയായജന്മനേ
ശർമ്മയച്ഛതദ്വിപദേചതുഷ്പദേ
അദൽപിബദൂർജയമാനമാശിതം
തദസ്മേശംയോരരപോദധാതന

അന്വയം —

ഹേ ദേവാഃ,	— സൂര്യേണാനുജ്ഞാതായൂയം
അസ്മാകം ദ്വിപദേ,	
ചതുഷ്പദേ	— മനുഷ്യാത്മകായ, പശ്വാത്മകായ
ഉഭയായ ജന്മനേ	— ദ്വിവിധായ ഭൂതജാതായ
ശർമ്മ യച്ഛത (യഥാസ്മൽപുത്രാദികം)	— സുഖം ദത്ത
അദൽ പിബൽ	— ഭക്ഷണീയം ഭക്ഷയൽ, പാനീയം പിബച്ച

ഊജ്ജയമാനം ആശിതം	—	ബലവന്തമിവാത്മാനമാചിരത്ച്ചാ സുഹിതം ഭവതി
(തഥാ) അസ്മേ തൽ		
ശം യോഃ	—	അസ്മാകം രോഗശാന്തിനിമിത്തം സുഖം, വിഷയയോഗനിമിത്തം സുഖഞ്ച
അരപഃ ദധാതന	—	അപാപത്വഞ്ച പ്രയച്ഛത

അത്ഥം—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, സൂര്യാനുജ്ഞാതന്മാരായ നിങ്ങരം ഞങ്ങളുടെ ഇടയിലെ ഇരുകാലികരംക്കും നാൽകാലികരംക്കും, രണ്ടുവിധം ഭൂതജാതങ്ങരംക്കും സുഖം തന്നാലും. ഏതുപ്രകാരമായാൽ ഞങ്ങളുടെ സന്തതികരം ഭക്ഷിക്കേണ്ടതു ഭക്ഷിച്ചും കുടിക്കേണ്ടതു കുടിച്ചും ബലവാനെപ്പോലെ സ്വയം വേിച്ച് സുഹിതമനുഭവിക്കുമോ, ആ വിധത്തിൽ അനിഷ്ടശാന്തിയും ഇഷ്ടപ്രാപ്തിയും അപാപത്വവും തന്നരുളിയാലും.

12 യദ്വോദേവാശ്ചകൃമജിഹ്വയാഗുരു
മനസോവാപ്രയുതീദേവഹേളനം
അരാവായോനോഅഭിദുച്ഛുനായതേ
തസ്മിന്തദേനോവസവോനിധേതന വ. 13

അന്വയം:—

ഹേ വസവഃ ദേവാഃ വഃ	—	വാസയിതാരോ ദേവാഃ, യുഷ്മാകം
(വയം) ജിഹ്വയാ മനസഃ		
പ്ര-യുതീ	—	വാചാമനസഃ പ്രയുത്യാ, പ്രയോഗേണ
ഗുരു ദേവ-ഹേളനം	—	മഹദ്ദേവക്രോധനം
യൽ (ഏനഃ) ചകൃമ	—	യൽപാപമാകാർഷ്മ
യഃ നഃ അഭി അരാവാ	—	അസ്മച്ഛത്രുരസ്മാൻ പ്രതി ഗമനവാൻ ഭൂത്വാ
ദുച്ഛുന-യതേ വാ	—	പാപാദ്യാചരതി, അസ്മാനദേജതി വാ

തസ്മിൻ തൽ ഏനഃ
നി ധേതന — അസ്മച്ഛത്രൌ അസ്മാഭിഃകൃതം
പാപം സൂര്യസ്യാജ്ഞയാ
നിധത്ത

അർത്ഥം—എല്ലാവരെയും അതാതിടത്തു നിറുത്തുന്ന ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾക്ക് ഞങ്ങൾ വാക്കുകൊണ്ടും മനഃപ്രവർത്തനംകൊണ്ടും യാതൊരു വലുതായ, പ്രകോപനപരമായ പാപം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ, ആ പാപം യാതൊരു ശത്രു ഞങ്ങൾക്കെതിരെവന്ന് ഉപദ്രവിക്കുകയോ ഉദ്വേജിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ, ആ ശത്രുവിങ്കൽ സൂര്യാജ്ഞപ്രകാരമണച്ചാലും. (ഇവിടെ ശത്രു ആന്തരശത്രുവാകാൻ വിരോധമില്ല. ദുച്ഛുനായതേ എന്നതിന്ന് ഉദ്വേജതി എന്നുകൂടി വികല്പാർത്ഥം പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിൽനിന്ന് കാമാദികളാവാം ഈ ശത്രുക്കളെന്നു വരുന്നു.)

വർഗ്ഗം—14—ലുശഃ ഋഷിഃ ജഗതീച്ഛന്ദഃ മുഷ്കവാനിന്ദ്രോ ദേവതാ.

1 അസ്മിന്നഇന്ദ്രപൃത്സുതൌയശസ്വതി
ശിമീവതിക്രന്ദസിപ്രാവസാതയേ
യത്രഗോഷാതാധൃഷിതേഷുഖാദിഷു
വിഷ്വക്പതന്തിദിദ്യവോനൃഷാഹ്യേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, യത്ര ഗോ—
സാതാ — ഗോസാതൌ, ലബ്ധ പശുകേ
നൃ—സാഹ്യേ — നൃണാമഭിഭാവുകേ സങ്ഗ്രാമേ
ഖാദിഷു — പരസ്പരഖാദകേഷുയോദ്ധൃഷു
ധൃഷിതേഷു ദിദ്യവഃ
വിഷ്വക് പതന്തി — ധൃഷ്ടേഷ്വായുധാനി സർവ്വതഃ
പതന്തി
യശസ്വതി ശിമീ—വതി — കീർത്തിമതി പരസ്പര പ്രഹാര
കർമ്മവതി

അസ്മിൻ പൃഥ്സുതൌ
ക്രന്ദസി — സങ്ഗ്രാമേത്വം സിംഹനാദങ് കരോഷി
സാതയേ നഃ പ്ര അവ — ധനലാഭായാസ്മാൻ പ്രരക്ഷസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, യാതൊരിടത്തു് പശുപ്പിടുത്തത്തിന്നുവേണ്ടി മനുഷ്യരെ കീഴടക്കുന്ന യുദ്ധത്തിൽ, അന്യോന്യം തിന്നുന്ന കുസലററ യോദ്ധാക്കളിൽ ആയുധങ്ങളെമ്പാടും പറക്കുന്നുവോ, യശസ്സുററതും പരസ്പരം പ്രഹരിക്കുന്നതുമായ ആ പോരിൽ അവിടുന്നു് സിംഹനാദം മുഴക്കുന്നു. ധനലാഭത്തിന്നു വേണ്ടി ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്നു.

2 സന്നഃക്ഷുമന്തംസദനേവ്യൂർണ്ണുഹി
ഗോഅർണ്ണസംരയിമിന്ദ്രശ്രവായ്യം
സ്യാമതേജയതശ്ശക്രമേദിനോ
യഥാവയമുശ്മസിതദ്വസോകൃധി

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, സഃ	— സർവ്വാനുഗ്രാഹകസ്ത്വം
നഃ സദനേ ക്ഷു–മന്തം	— അസ്മാകങ്ഗൃഹേന്നവന്തം
ഗോ–അർണ്ണസം	— ഗാവഃ അർണ്ണഃ, ഉദകമിവ പ്രവൃദ്ധാ യസ്മിൻ, തം
ശ്രവായ്യം രയിം വി ഊർണ്ണുഹി	— ശ്രവണീയന്ധനം വിവിധമാച്ഛാദയ
(കിഞ്ച) ഹേ വസോ, ശക്ര,	— വാസക, ശക്തേന്ദ്ര,
(ശത്രൂം) ജയതഃ തേ	— തവപ്രസാദാദ്വയം
മേദിനഃ സ്യാമ	— മേദസാ ബലവന്തോഭവേമ
(കിംബഹുക്ത്യാ?) യഥാ ഉശ്മസി	— യത് കാമയാമഹേ
തത് കൃധി	— തത്സർവ്വങ്കുരു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏവരെയുമനുഗ്രഹിക്കുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെഗൃഹത്തെ അന്നവത്തും വെള്ളംപോലെ ധാരാളം പശുക്കളുള്ളതും കേൾവിപ്പെടേണ്ടതുമായ ധനംകൊണ്ടു മൂടിയാലും. ഏവരെയുമതാതിടത്ത് വസിപ്പിക്കുന്ന ശക്തനായ ഇന്ദ്ര, ശത്രുവിനെ ജയിക്കുന്ന അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ ഞങ്ങൾ തേജസ്സുകൊണ്ട് ബലവാന്മാരാകാവൂ. എന്തിന്നധികം? ഞങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്നതു മുഴുവൻ ചെയ്യുതന്നാലും.

3 യോനോദാസആര്യോവാപുരുഷ്ടുതാ

ദേവഇന്ദ്രയുധയേചികേതതി

അസ്മാഭിഷ്ടേസുഷഹാസ്സന്തുശത്രവ

സ്ത്വയാവയന്താൻവനുയാമസങ്ഗമേ

അന്വയം:—

ഹേ പുരു—സ്തുത, ഇന്ദ്ര, — ബഹുസ്തുതേന്ദ്ര,

യഃ ദാസഃ ആര്യഃ വാ — ശൂദ്രഃ, കർമ്മകരഃ, ത്രൈവർണ്ണികോവാ

അദേവഃ — ദേവാദന്യഃ, അസുരോവാ

നഃ യുധയേ ചികേതതി — യുദ്ധായ ജാനാതി

(തേസർവ്വേ) ശത്രവഃ തേ — തവപ്രസാദാൽ

അസ്മാഭിഃ സു—സഹാഃ

സന്തു — സ്വഭിഭവാഭവന്തു

(കിഞ്ച) വയം ത്വയാ — സഹായേന

താൻ സം—ഗമേ വനുയാമ — സങ്ഗ്രാമേഹന്യാമ

അർത്ഥം—വളരെപ്പേരാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്ര, ഏതു് ദാസനോ, (ശൂദ്രനോ) ആര്യനോ, (ബ്രഹ്മക്ഷത്രവൈശ്യകുലങ്ങളിൽ പെട്ടവനോ) അസുരനോ, ഞങ്ങളോട് യുദ്ധത്തിന്ന് നിനയ്ക്കുന്നുവോ, ആ ശത്രുക്കളെല്ലാം അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ എളുപ്പത്തിൽ തോല്പിക്കപ്പെട്ടവരാവട്ടെ. പിന്നെ, ഞങ്ങൾ അവിടുന്നാകുന്ന സഹായനോടുകൂടി അവരെ യുദ്ധത്തിൽ കൊല്ലാവൂ. (ഇവിടെ ദാസപദത്തിന്ന് രാക്ഷസനെന്നോ അർത്ഥമെടുക്കേണ്ട

ളുള്ള. ശൂദ്രനെന്ന അർത്ഥം ആ പദത്തിന്ന് എവിടെയും കാണ ന്നില്ല. ആര്യന്മാർ ശൂദ്രരടക്കമുള്ള ചതുർവ്വർണ്ണങ്ങളാണ്.)

4 യോദഭ്രേഭിഹ്വേര്യായശ്ചഭൂരിഭി

ര്യോഅഭീകേവരിവോവിന്നൃഷാഹ്യേ

തംവിഖാദേസസ്നിമദ്യശ്രുതന്നര

മർവ്വാഞ്ചമിന്ദ്രമവസേകരാമഹേ

അന്വയം:—

നൃ—സഹ്യേ, വി—ഖാദേ

അഭീകേ യഃ	— നൃണാമഭിഭാവുകേ, വിശേഷേണ ഭക്ഷകേ സങ്ഗ്രാമേ യോഹ്വാതവ്യഃ
വരിവഃ—വിൽ യഃ	— ധനസ്യ ലംഭകോയ ഇന്ദ്രഃ
ദഭ്രേഭിഃ ഹവ്യഃ	— സ്വല്പൈർഹ്വാതവ്യഃ
യഃ ച ഭൂരി—ഭിഃ	— ബഹുഭിർഹ്വാതവ്യഃ
തം സസ്നിം, ശ്രുതം, നരം	— ശുചിം, വിഖ്യാതം, നേതാരം
ഇന്ദ്രം അദ്യ അവസേ	— അസ്മിൻ ദിവസേ രക്ഷണായ
അർവ്വാഞ്ചം കരാമഹേ	— അസ്മദഭിമുഖങ്കുർമ്മഃ

അർത്ഥം—മനുഷ്യരെക്കൊണ്ട് ജയിക്കുന്നതും വിരോധികൾ പരസ്പരം തിന്നുന്നതുമായ യുദ്ധത്തിൽ ആർ വിളിയ്ക്കപ്പെടാവുന്ന വനോ ധനംനേടിത്തരുന്ന ആർ അല്പസംഖ്യന്മാരാലും അധിക സംഖ്യന്മാരാലും (ഒരുപോലെ) വിളിയ്ക്കപ്പെടാവുന്നവനാണോ, ശുദ്ധനും പ്രഖ്യാതനും നേതാവുമായ ആ ഇന്ദ്രനെ നമുക്കഭിമുഖ നാക്കുക. (ദഭ്രേഭിഃ ഭൂരിഭിഃ എന്നതിൽ സ്വല്പം ഹവിസ്സുതികളാ ലും ധാരാളം ഹവിസ്സുതികളാലും വിളിക്കപ്പെടാവുന്നവനെന്നും അർത്ഥം.)

5 സ്വവൃജംഹിത്വാമഹമിന്ദ്രശുശ്രവ

നാനുദംവൃഷഭരേധ്രചോദനം

പ്രമുഞ്ചസ്വപരികുത്സാദിഹാഗഹി

കിമുത്വാവാൻമുഷ്കയോർബ്ബദ്ധആസതേ വ. 14

അന്വയം:—

ഹേ വൃഷഭ, ഇന്ദ്ര,	— കാമാനാം വർഷകേന്ദ്ര
സ്വ-വൃജം, അനനു-ദം	— സ്വയമേവ ഛേത്താരം, അനപേക്ഷിതഫലാനപ്രദാനം
രധ്ര-ചോദനം	— രാധകസ്യ പ്രേരകം
ത്വാം അഹം ശുശ്രവ ഹി (യസ്മാത്തസ്മാൽ)	— ലുശോഹമശ്രൗഷം ഹി
പ്ര മുഞ്ചസ്വ	— വധ്രീശതേനാണ്ഡയോർബ്ബദ്ധമാത്മാനം ബന്ധനാദവിമുഞ്ച
(അഥ) പരി കുത്സാൽ	
ഇഹ ആ ഗഹി	— കുത്സാദ്യാഗ്ദേഷ്ണുകാശാദാഗച്ഛ
കിം ഉ ത്വാ-വാൻ	— ത്വൽസദൃശോന്യഃ കശ്ചിത്
മുഷ്കയോഃ ബദ്ധഃ ആസതേ—	നകോപ്യേതാദൃശസ്ത്വത്തോന്യോസ്തി

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രനെ ലുശനും കുത്സനും ഒരേസമയത്തു് യാഗത്തിന്നു വിളിച്ചു. കുത്സനായുള്ള പക്ഷപാതംകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രൻ ആ ഋഷിയുടെ യാഗത്തിന്നുപോയി അവിടെനിന്നവിടുന്നു് വിട്ടു പോകരുതെന്നു കരുതി കുത്സൻ നൂറു തോൽപട്ടകളാൽ ഇന്ദ്രനെ അണ്ഡദ്വയത്തിൽ കെട്ടിയിട്ടു അപ്രകാരമുള്ള ഇന്ദ്രനോടു് ലുശൻ പറയുകയാണു്.

അല്ലയോ കാമവർഷകനായ ഇന്ദ്ര, സ്വയം ശത്രുകെട്ടും അറുക്കുന്നവനും അപേക്ഷിക്കാതെ ഫലമേകുന്നവനും ഉപാസകന്നു് ധനമെത്തിക്കുന്നവനുമാണവിടുന്നെന്നു് ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടല്ലൊ അവിടുന്നു് കെട്ടപ്പെട്ടിരിക്കയാൽ, നൂറു തോൽപട്ടകളുടെ ആത്മ

ബന്ധനത്തിൽ നിന്ന് സ്വയം മോചിച്ചാലും. എന്നിട്ട്, ഋഷികത്സന്റെ അടുക്കൽനിന്ന് വന്നാലും. അവിടത്തെപ്പോലുള്ളവരാരെങ്കിലും അണ്ഡദ്വയത്തിൽ ബദ്ധനായിരിക്കാറുണ്ടോ? ആരുമില്ല. (അണ്ഡങ്ങൾ മൂത്രക്കൊടിയുടെ കീഴെയുള്ള ഇരുമണികൾ.)

വർഗ്ഗം–15–16–17 കാക്ഷീവതീഘോഷാനാമ ബ്രഹ്മവാദിനീ ഋഷിഃ, ജഗതീത്രിഷ്ടുഭൌഛന്ദസീ, അശ്വിനൌ ദേവതാ.

1 യോവാംപരിജ്മാസുവൃദശ്വിനാരഥോ
ദോഷാമുഷാസോഹവ്യോഹവിഷ്മതാ
ശശ്വത്തമാസസ്തമുവാമിദംവയം
പിതുർന്നാമസുഹവംഹവാമഹേ

അന്വയം:–

ഹേ അശ്വിനാ, വാം	— അശ്വിനൌ, യുവയോഃ
പരി–ജ്മാ, സു–വൃൽ യഃ രഥഃ	— പരിതോഗന്താ, സുഷ്ഠുവർത്തമാനോ രഥഃ
ദോഷാം ഉഷസഃ	— അഹോരാത്രയോഃ
ഹവിഷ്മതാ ഹവ്യഃ	— യജമാനേനഹ്വാതവ്യഃ
വാം സു–ഹവം തം ഉ	— യുവയോസ്വഭൂതം ശോഭനാഹ്വാനം തമേവ രഥം
ശശ്വൽ–തമാസഃ വയം	— ചിരന്തനാവയം
(യഥാ) പിതുഃ ഇദം ന നാമ ഹവാമഹേ	— തഥാഹ്വയാമഃ

അർത്ഥം–അല്ലയോ അശ്വികളേ, എങ്ങും സഞ്ചരിക്കുന്നതും കേടററതുമായ നിങ്ങളുടെ യാതൊരു തേർ പകലിരവുകളിൽ ഹവിസ്സേന്തിയ യജമാനനാൽ വിളിക്കപ്പെടാവുന്നതോ, നല്ല വിളിയൊത്ത ആ തേരിനെത്തന്നെ പുരാതനന്മാരായ ഞങ്ങൾ അച്ഛന്റെ പേരിനെപ്പോലെ ('അച്ഛാ,' എന്നുവിളിക്കുന്ന പോലെ) വിളിക്കുന്നു.

2 ചോദയതംസൂനൃതാഃപിന്വതംധിയ
ഉൽപുരന്ധീരീരയതന്തദുശ്മസി
യശസംഭാഗംകൃണുതന്നോഅശ്വിനാ
സോമന്നചാരുമ്മഘവൽസുനസ്കൃതം

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, സൂനൃതാഃ
ചോദയതം — അശ്വിനൌ, പ്രിയസത്യാത്മികാവാചഃ പ്രേരയതം
(അസ്മാകം) ധിയഃ
പിന്വതം — കർമ്മാണി പൂരയതം
പുരംധീഃ ഉൽ ഈരയതം — ബഹ്വീഃ പ്രജാശ്ചോദ്ഗമയതം, ഉൽപാദയതം
തൽ ഉശ്മസി — ഏതത്ത്രയങ്ങ് കാമയാമഹേ
(കിഞ്ച) നഃ യശസം,
ഭാഗം കൃണുതം — യശസ്വിനം, ഭജനീയം ധനാദികങ്ങ് കുരുതം
ചാരും സോമം ന — കല്യാണം സോമമിവ
നഃ മഘവൽസു കൃതം — അസ്മാൻ ധനവത്സു കുരുതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, പ്രിയസത്യാത്മകങ്ങളായ വചനങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ മനസ്സിൽ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും, പ്രചോദിപ്പിച്ചാലും ഞങ്ങളുടെ കർമ്മങ്ങളെ ഫലംകൊണ്ട് പൂരിപ്പിച്ചാലും. ധാരാളം സന്താനങ്ങളെ ഉല്പാദിപ്പിച്ചാലും. ഈ മൂന്ന കൂട്ടമാണ് ഞങ്ങൾ കാമിയ്ക്കുന്നത് പിന്നെ യശസ്സുറ്റതായ, ഭജനീയമായ ധനാദിയുണ്ടാക്കിയാലും (യാഗസാധനങ്ങളിൽ) മംഗളമായ സോമമെന്നപോലെ ധനവാന്മാർക്കിടയിൽ ഞങ്ങളെ (പ്രമുഖർ) ആക്കിയാലും.

3 അമാജുരശ്ചിദ്ഭവഥോ യുവം ഭഗോ

നാശോശ്ചിദവിതാരാപമസ്യചിൽ

അന്ധസ്യചിന്നാസത്യാകൃശസ്യചി

ദ്യുവാമിദാഹുർഭിഷജാരുതസ്യചിൽ

അന്വയം:—

ഹേ നാസത്യാ, യുവം	— യുവാം
അമാ—ജുരഃ ചിൽ	— പിതൃഗൃഹേ ജൂര്യന്ത്യാം അപി, ദുർഗ്ഗായയാ ഘോഷായായാഃ
ഭഗഃ ഭവഥഃ	— ശോഭനേ രൂപേണാത്മാനം പരിണമയ്യപതിം ദത്തവന്തൌ സ്ഥഃ
അനാശോഃ ചിൽ	
അവിതാരാ	— അനശനസ്യാപി രക്ഷിതാരൌ ഭവഥഃ
അപമസ്യ ചിൽ	— ജാത്യാ നികൃഷ്ടസ്യ പരിരക്ഷിതാരൌ ഭവഥഃ
അന്ധസ്യ ചിൽ	— ചക്ഷുർവ്വികലസ്യാപി രക്ഷിതാരൌ ഭവഥഃ
കൃശസ്യ ചിൽ	— ദുർബ്ബലസ്യാപി രക്ഷിതാരൌ ഭവഥഃ
(കിഞ്ച) യുവാം ഇൽ	— യുവാമേവ
രുതസ്യ ചിൽ ഭിഷജാ	
ആഹുഃ	— രോഗസ്യാപി ഭിഷജൌ വൈദ്യൌ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സത്യശീലരായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ, അച്ഛന്റെ ഗൃഹത്തിൽ ജരാബാധിതയായി വിരൂപയായിരുന്ന ഘോഷയ്ക്ക് (എനിക്ക്) സ്വരൂപം തന്നു സുന്ദരിയാക്കിത്തീർത്തു, ഭർത്താവിനെ തന്നു. നിങ്ങൾ ഉണ്ണാത്തവന്ന് രക്ഷിതാക്കളായി ഭവിക്കുന്നു. ([illegible] രക്ഷിതാക്കളായി) താഴ്ന്ന ജാതിക്കാരന് രക്ഷിതാക്കളായി ഭവിക്കുന്നു. കണ്ണുകാണാത്തവന് രക്ഷി

താക്കളായി ഭവിക്കുന്നു. ദുർബ്ബലന്ന് രക്ഷിതാക്കളായി ഭവിക്കുന്നു. നിങ്ങളെത്തന്നെയാണ് രോഗത്തിന്ന് ചികിത്സകരായി പറയുന്നത് (അശ്വികൾ ദയാലുക്കളും കഷ്ടപ്പെടുന്നവരെ സഹായിയ്ക്കുന്നവരുമാണ്. അതിന്നുള്ള ഉദാഹരണങ്ങൾ മേൽപ്പോട്ട് പറയുന്നു. മുമ്പും പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുമുണ്ട്.)

4 യുവഞ്ച്യവാനംസനയംയഥാരഥം
പുനര്യുവാനഞ്ചരഥായതക്ഷഥുഃ
നിഷ്ടൗഗ്ര്യമൂഹഥുരദ്ഭ്യസ്പരി
വിശ്വേത്താവാംസവനേഷുപ്രവാച്യം

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനൌ,) യുവം
സനയം ച്യവാനം — യുവാം പുരാണമൃഷിം
യഥാ രഥം — ജീർണ്ണം രഥമിവ
പുനഃ യുവാനം ചരഥായ
തക്ഷഥുഃ — ചരണായ തതക്ഷഥുഃ
(കിഞ്ച യുവാം) തൌഗ്ര്യം — തുഗ്രപുത്രം ഭുജ്യും
അദ്-ഭ്യഃ പരി നിഃ
ഊഹഥുഃ — സമുദ്രസ്യോപരിനിയതവന്തൌ
(കിഞ്ച) വാം വിശ്വാ
ഇത് താ — യുവയോസ്സർവ്വാണ്യേവതാനി കർമ്മാണി
സവനേഷു പ്ര-വാച്യാ — യജ്ഞേഷു പ്രകർഷേണവക്തവ്യം നി ഭവന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ വയോവൃദ്ധനായ ച്യവനനെന്ന ഋഷിയെ, പഴകിക്കേടുവന്ന തേരിനെ പുതുക്കിപ്പണിയുന്നപോലെ, ജീവനത്തിന്നുവേണ്ടി വീണ്ടും യുവാവാക്കി. പിന്നെ, തുഗ്രൻ്റെ മകനായ ഭുജ്യുവിനെ സമുദ്രത്തിൽനിന്ന് കയററിക്കൊണ്ടുവന്നു. നിങ്ങളുടെ കർമ്മങ്ങളെല്ലാം തന്നെ, യജ്ഞങ്ങളിൽ നന്നായെടുത്തുപറയത്തക്കവയാകുന്നു.

5 പുരാണാവാംവീര്യാ൪൪പ്രബ്രവാജ
നേഥോഹാസഥുർഭിഷജാമയോഭ്രവാ
താവാന്നുനവ്യാവവസേകരാമഹേ
യന്നാസത്യാശ്രദരിര്യഥാദധൽ വ. 15

അന്വയം:–

ഹേ നാസത്യാ, വാം

പുരാണാ വീര്യാ	— യുവയോഃ പുരാണാനി വീര്യാണി
ജനേ പ്ര ബ്രവ	— ലോകേ പ്ര ബ്രവീമി
അഥോ മയഃ–ഭുവാ ഭിഷജാ	
ആസഥുഃ ഹ	— സുഖസ്യ ഭാവയിതാരൌ വൈദ്യൌ ബഭൂവഥുരേവ
അയം അരിഃ യഥാ ശ്രൽ	
ദധൽ	— ഗന്തായജമാനഃ യഥാ ശ്രദ്ധ്യാത്തഥാ
താ വാം അവസേ നവ്യൌ	
നു കരാമഹേ	— തൌ യുവാം രക്ഷണായസ്തുത്യൌ ക്ഷിപ്രം കുർമ്മഃ

അർത്ഥം–അല്ലയോ സത്യശീലരായ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ പഴയ വീരകർമ്മങ്ങളെ ലോകത്തിൽ ഞാൻ പ്രഖ്യാപിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ സുഖപ്രദന്മാരായ (സ്വാസ്ഥ്യപ്രദന്മാരായ) വൈദ്യന്മാരായിട്ടാണല്ലോ ഭവിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ഈ ഗമനശീലനായ യജമാനൻ ശ്രദ്ധിക്കുമാറു്, രക്ഷണത്തിന്നുവേണ്ടി ആ നിങ്ങളെ ഞങ്ങളിപ്പോൾത്തന്നെ സ്തുത്യന്മാരാക്കുന്നു. (കർമ്മത്തിന്നിടയിൽ അങ്ങുമിങ്ങും നടക്കുന്ന യജമാനന്റെ ശ്രദ്ധയെ നിങ്ങളെക്കുറിച്ച സ്തുതി ചൊല്ലിയാകർഷിക്കുന്നു. ആ സ്തുതിയാണു് താഴെ വരുന്നതു്.)

6 ഇയംവാമഹ്വേശൃണുതംമേഅശ്വിനാ

പുത്രായേവപിതരാമഹ്യംശിക്ഷതം

അനാപിരജ്ഞാഅസജാത്യാമതിഃ

പുരാതസ്യാഅഭിശസ്തേരവസ്പൃതം

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, വാം ഇയം

അഹ്വേ — യുവാം ഘോഷാഹമാഹ്വയാമി

മേ ശൃണുതം — മമാഹ്വാനം ശൃണുതം

(ശ്രുത്വാച) മഹ്യം പുത്രായ—

ഇവ പിതരാ — യഥാ പുത്രായ മാതാപിതരൗ തഥാ

ശിക്ഷതം — ധനം, അഭീഷ്ടം ദത്തം

അനാപിഃ, അജ്ഞാഃ — അബന്ധുഃ, അകൃതജ്ഞാ

അസജാത്യാ അമതിഃ — അശ്രദ്ധേയാഭിശസ്തിർമ്മാമാഗച്ഛതി

തസ്യാഃ അഭി-ശസ്തേഃ

പുരാ — പ്രാഗേവ

അവ സ്പൃതം — മാമവപാരയതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളെ ഘോഷയായ ഈ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു. എൻെറ വിളി കേട്ടാലും. കേട്ടിട്ട്, പുത്രന്നു മാതാപിതാക്കളെന്നപോലെ ധനം, അഭീഷ്ടം തന്നരുളിയാലും. ബന്ധുത്വമററ, നന്ദിയില്ലാത്ത, ശ്രദ്ധിക്കപ്പെടേണ്ടാത്ത്, അധിക്ഷേപമെന്നെക്കുറിച്ചു വരുന്നു ആ അധിക്ഷേപ്പിമെത്തുംമുമ്പ് എന്നെ അതിന്നപ്പുറമെത്തിച്ചാലും.

7 യുവംരഥേനവിമദായശുന്ധ്യുവ

ന്യൂഹഥുഃപുരുമിത്രസ്യയോഷണാം

യുവംഹവംവധ്രിമത്യാഅഗച്ഛതം

യുവംസുഷുതിംചക്രഥുഃപുരന്ധയേ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനൌ,)

യുവം പുരു-മിത്രസ്യ	— യുവാം തന്നാമകസ്യ
യോഷണാം ശുന്ധ്യുവം	— ദുഹിതരം തന്നാമജായാം
വി-മദായ രഥേന നി	
ഊഹഥുഃ	— തന്നാമകായർഷയേസ്വസേനാ പരിവൃതേന രഥേന തസ്യ ഗൃഹം നീതവന്തൌസ്ഥഃ
(കിഞ്ച) യുവം	
വധ്രി-മത്യാഃ	— സങ്ഗ്രാമേ ശത്രുഭിശ്ഛിന്ന ഹസ്തയാഃ
ഹവം അഗച്ഛതം	— പ്രാപ്തവന്തൌ, ആഗത്യതസ്യൈ ഹിരണ്യഹസ്തം പ്രായച്ഛതം
(കിഞ്ച) യുവം	
പുരം-ധയേ	— ബഹുപ്രജ്ഞായൈവധ്രിമത്യൈ
സു-സ്വതിം ചക്രഥുഃ	— സുപ്രസവങ്കൃതവന്തൌ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ പുരുമിത്രന്റെ മകൾ ശുന്ധ്യുവിനെ വിമദനെന്ന ഋഷിക്ക ഭാര്യയായി സേനാസമേതമായ തേരിൽ വിമദഗൃഹം പ്രാപിപ്പിച്ചു. പിന്നെ നിങ്ങൾ യുദ്ധത്തിൽ ശത്രുക്കളാൽ കൈമുറിയ്ക്കപ്പെട്ട വധ്രിമതിയുടെ വിളികേട്ടു. കേട്ടിട്ടു ചെന്നു, അവൾക്കു പൊൻകൈ കൊടുത്തു: മാത്രമല്ല, അത്യന്തം പ്രജ്ഞയായ വധ്രിമതിയ്ക്കു (അവൾ മച്ചിയായിരുന്നു.) നിങ്ങൾ നൽപ്രസവമുളവാക്കി.

8 യുവംവിപ്രസ്യജരണാമുപേയുഷഃ
പുനഃകലേരകൃണുതംയുവദ്വയഃ
യുവംവന്ദനമൃശ്യദാദുദൂപഥു
ര്യുവംസദ്യോവിശ്പലാമേതവേകൃഥഃ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനൌ,) യുവം

വിപ്രസ്യ	— യുവാം മേധാവിനഃ
ജരണാം ഉപ–ഈയുഷഃ	— ജരാമുപഗതവതഃ
കലേഃ വയഃ	— തന്നാമധേയസ്യർഷേർവ്വയഃ
പുനഃ യുവൽ അകൃണുതം	— യുവത്വയുക്തമകുരുതം
(കിഞ്ച) യുവം വന്ദനം	
ഋശ്യ–ദാൽ	— ജായാവിയോഗസന്താപേന കൂപേ നപതിതം വന്ദനാഖ്യ ഋഷിം
ഉൽ ഊപഥുഃ	— ഉദൈരയതം
(കിഞ്ച) യുവം	
വിശ്പലാം	— താം കാഞ്ചിൽ സ്ത്രീം, സങ്ഗ്രാമേശത്രുഭിശ്ഛിന്നജങ്ഘാം
സദ്യഃ ഏതവേ കൃഥഃ	— തദൈവഗമനായാകുരുതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ മേധാവിയും ജരബാധിതനുമായ കലിയെന്ന ഋഷിയെ വീണ്ടും യുവത്വമുററവനാക്കി പിന്നെ, ഭാര്യാവിയോഗത്തോടുകൂടി കിണററിൽവീണ വന്ദനനെന്ന ഋഷിയെ മേലോട്ടു കയററി കൂടാതെ യുദ്ധത്തിൽ ശത്രുക്കളാൽ കാൽമൊട്ട മുറിയ്ക്കപ്പെട്ട വിശ്പലയെന്ന ഒരു സ്ത്രീയെ അപ്പോഴത്തന്നെ നടക്കാറാക്കി (വധ്രിമതിയുടെയും വിശ്പലയുടെയും വൃത്താന്തംകൊണ്ടു് സ്ത്രീകൾ വൈദികകാലത്തു് അടർക്കളത്തിൽ പോയിരുന്നു എന്നും പോരാടിയിരുന്നു എന്നും വരുന്നു.)

9 യുവംഹരേഭംവൃഷണാഗുഹാഹിത

മുദൈരയതംമമൃവാംസമശ്വിനാ

യുവമൃബീസമുതതപ്തമത്രയ

ഓമന്വന്തംചക്രഥുസ്സപ്തവധ്രയേ

അന്വയം:—

ഹേ വൃഷണാ, അശ്വിനാ,	— വർഷിതാരാവശ്വിനൌ,
യുവം ഗുഹാ ഹിതം	— യുവാങ്ഗുഹായാന്നിഹിതം
മഗ്ന—വാംസം രേഭം	— മ്രിയമാണം തന്നാമകമൃഷിം
ഉൽ ഐരയതം ഹ	— ഉത്താരിതവന്തൌഹി
ഉത യുവം തപ്തം	
ഋബീസം	— യുവാമഗ്നികുണ്ഡം
അത്രയേ ഓമൻ—വന്തം	
ചക്രഥുഃ	— അവനവന്തം, വൃഷ്ട്യാശീത വന്തങ്കൃതവന്തൌ
(കിഞ്ചയുവാം) സപ്ത—	
വധ്രയേ	— അശ്വമേധേന രാജ്ഞാകേനചിദ പരാധേന കാഷ്ഠമയ മഞ്ജൂഷായാം നിഹിതസ്യർഷേ രർത്ഥായ മഞ്ജൂഷോൽഘാടനങ് കൃതവന്തൌ,

അർത്ഥം—അല്ലയോ വർഷിതാക്കളായ അശ്വികളേ, ഗുഹയിലിടപ്പെട്ടു് മരിയ്ക്കാറായ രേഭനെന്ന ഋഷിയെ നിങ്ങൾ ഗുഹയിൽനിന്നെടുത്തുദ്ധരിച്ചു. കൂടാതെ ചുട്ട ഉമിത്തീകുണ്ഡത്തെ അത്രിയെന്ന ഋഷിയ്ക്കുവേണ്ടി നിങ്ങൾ മഴയാൽ തണുപ്പിച്ചു്, രക്ഷിച്ചു. പിന്നെ അശ്വമേധനെന്ന രാജാവിനാൽ, എന്തോ അപരാധത്തിന്നു് മരപ്പെട്ടിയിലടക്കപ്പെട്ട സപ്തവധ്രിയെന്ന ഋഷിയെ, പെട്ടി തുറന്നുവിട്ടു.

10 യുവംശ്വേതംപേദവേശ്വിനാശ്വ
ന്നവഭിർവ്വാജൈർന്നവതീചവാജിനം
ചർക്കൃത്യന്ദദഥുർദ്രാവയത്സഖം
ഭഗന്നനൃഭ്യോഹവ്യംമയോഭുവം — വ. 16

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, യുവം	
പേദവേ	— അശ്വിനൌ, യുവാം തന്നാമകായരാജ്ഞേ

ശ്വേതം, വാജിനം — ശ്വേതവർണ്ണം ബലവന്തം
നവതീഃ വാജൈഃ
നവതീ ച — നവതീഃ നവത്യശ്വൈഃ സഹിതം
ചർകൃത്യം — സംഗ്രാമാണാമത്യന്തം കർത്താരം
ദ്രവയത്-സഖം — ശത്രുസഖീനാം ദ്രാവയിതാരം
ഹവ്യം, മയഃ-ഭുവം — ഹ്വാതവ്യം, സുഖസ്യ ഭാവയിതാരം
അശ്വം നൃ-ഭ്യഃ — മനുഷ്യേഭ്യഃ
ഭഗം ന ദദഥുഃ — ധനമിവ പ്രയച്ഛതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ പേദുവെന്ന രാജാവിന്ന് വെളുത്ത, കരുത്തിയന്ന കുതിരയെ തൊണ്ണൂറ്റൊമ്പതു് വേറെ കുതിരകളോടുകൂടി, ഏറ്റവും പോർമിടുക്കേറിയതും ശത്രുക്കളുടെ കൂട്ടരെ ഓടിച്ചുകളയുന്നതും നന്നായി വിളിക്കാവുന്നതും സുഖം വളർത്തുന്നതുമായ കുതിരയെ, മനുഷ്യർക്ക് ധനമെന്നപോലെ കൊടുത്തു (ഇതുവരെ അശ്വികളെക്കൊണ്ടുള്ള ആപന്നിവൃത്തികം പറഞ്ഞു ഇനി ആശീഷ്ടദാനം പറയുന്നു)

11 നതംരാജാനാവദിതേകുതശ്ചന

നാംഹോഅശ്നോതിദുരിതന്നകിർഭയം

യമശ്വിനാസുഹവാരുദ്രവർത്തനീ

പുരോരഥംകൃണുഥഃപത്ന്യാസഹ

അന്വയം —

ഹേ രാജാനൌ, അദിതേ — ഈശ്വരൌ, അദീനൌ
രുദ്ര-വർത്തനീ, സു-ഹവാ,
അശ്വിനാ, — സ്തോത്രയുക്തമാർഗ്ഗൌ, സുഷ്ഠു ഹ്വാതവ്യൌ, അശ്വിനൌ, യുവാം
യം പുരഃ-രഥം — അഗ്രതോരഥം
പത്ന്യാ സഹ കൃണുഥഃ — സ്വയംവരേ കുരുഥഃ

തം കതഃ ചന — കുതോപി
അംഹഃ ന അശ്നോതി — വ്യാപ്നോതി
ദുഃ_ഇതം ന — ദുർഗ്ഗതിരപിനാശ്നോതി
നകിഃ ഭയം — സംസാരഭയഞ്ചനാശ്നോതി

അർത്ഥം—ഈശ്വരൻമാരും വല്ലായ്മ ബാധിക്കാത്തവരും സ്തോത്രത്തോടുകൂടിയ മാർഗ്ഗമൊത്തവരും (പോകുന്ന മാർഗ്ഗങ്ങളിലെല്ലാം സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നവരും) എളുപ്പം വിളിക്കാവുന്നവരുമായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ആരെ മുന്നിൽ തേരോടുകൂടി സ്വയംവരത്തിൽ നിർത്തുന്നുവോ, അവിടെ പത്നീസഹിതനാകുന്നുവോ, അവനെ ഏതുഭാഗത്തുനിന്നും പാപം തീണ്ടുന്നില്ല, ദുർഗ്ഗതി പ്രാപിക്കുന്നില്ല, സംസാരഭയം ബാധിക്കുന്നില്ല

12 ആതേനയാതംമനസോജവീയസാ
രഥംയംവാമൃഭവേശ്ചക്രുരശ്വിനാ
യസ്യയോഗേദുഹിതാജായതേദിവ
ഉഭേഅഹനീസുദിനേവിവസ്വതഃ

അന്വയം'—
ഹേ അശ്വിനാ, വാം — അശ്വിനൌ, യുവയോഃ
യം രഥം ഋഭവഃ ചക്രുഃ — അകാർഷുഃ
യസ്യ യോഗേ — സംബന്ധേസതി
ദിവഃ ദുഹിതാ ജായതേ — ഉഷഃ പ്രാദുർഭവതി
(യസ്യ ച് യോഗേ)
വിവസ്വതഃ — ഭാസ്വരസ്യ
ഉഭേ അഹനീ സു_ദിനേ — അഹോരാത്രേ ശോഭനേജായേതേ
മനസഃ ജവീയസാ — മനസോപി വേഗവത്തരേണ
തേന ആ യാതം — രഥേന യുവാമാഗച്ഛതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ യാതൊരു തേരിനെ ഋഭുക്കളുണ്ടാക്കിയോ, യാതൊന്നിന്റെ കൂട്ടിൽ സ്വർഗ്ഗപുത്രിയായ ഉഷസ്സ് വേിക്കുന്നുവോ, സൂര്യനുണ്ടാക്കുന്ന പകലിരവുകൾ ശോഭനങ്ങളായുളവാകുന്നുവോ, മനസ്സിനേക്കാൾ വേഗാധിക്യമുററ ആ തേരിനാൽ നിങ്ങൾ വന്നാലും.

13 താവർത്തിര്യാതംജയുഷാവിപർവ്വത
മപിന്വതംശയവേധേനുമശ്വിനാ
വൃകസ്യചിദ്വർത്തികാമന്തരാസ്യാ
ദ്യുവംശചീഭിർഗ്രസിതാമമുഞ്ചതം

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, താ	— അശ്വിനൌ, തൌ യുവാം
ജയുഷാ പർവ്വതം	— ജയശീലേന രഥേനാദ്രിം പ്രതി
വർത്തിഃ വി യാതം	— മാർഗ്ഗം വിവിധംഗച്ഛഥഃ
(കിഞ്ച യുവാം) ശയവേ	
ധേനും അപിന്വതം	— ശയോരർത്ഥായ നിവൃത്ത പ്രസവാം ഗാം പ്രഭൂതസ്യ പയസോദോഗ്ധ്രീം കൃതവന്തൌ സ്ഥഃ
(കിഞ്ച) യുവം വൃകസ്യ	
ചിത് അന്തഃ	— അന്തഃപ്രവിഷ്ടാം
ഗ്രസിതാം വർത്തികാം	— ഗ്രസ്താം വർത്തികാനാമികാം ചടകാം
ആസ്യാത് ശചീഭിഃ	
അമുഞ്ചതം	— വൃകസ്യമുഖാത് കർമ്മഭിരമോചയതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, മുൻപറഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള നിങ്ങൾ ജയശീലമായ തേരോടുകൂടി പലവഴിയിലൂടെ (മേഘമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ) പലപാടു വരുന്നു. പിന്നെ, നിങ്ങൾ ശയുവിനുവേണ്ടി പേറുമാറിയ തള്ളപ്പശുവിനെ ധാരാളം പാൽ ചുരത്തുന്നതാക്കി. കൂടാതെ ചെന്നായിന്റെ ഉള്ളിൽ വിഴുങ്ങപ്പെട്ട വർത്തികാ എന്ന ചടകപ്പക്ഷിയെ അതിന്റെ വായിൽ നിന്ന് മോചിപ്പിച്ചു.

14 ഏതംവാംസ്തോമമശ്വിനാവകർമ്മാ
തക്ഷാമഭൃഗവോനരഥം
ന്യമൃക്ഷാമയോഷണാന്നമര്യേ
നിത്യന്നസൂനന്തനയന്ദധാനാഃ

വ. 17

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനൌ, വാം	— അശ്വിനൌ, യുവയോഃ
ഏതം സ്തോമം അകർമ്മ	— സ്തോത്രമകർമ്മ
ഭൃഗവഃ ന രഥം അതക്ഷാമ	— രഥകാരാ ഭൃഗവ ഇവ വയം സ്തോത്രം സംസ്കൃതവന്തഃ
(കിഞ്ച വയം) നിത്യം	
തനയം സൂനും ന	— കർമ്മണാം തനിതാരമൌരസം പുത്രമിവ
(സ്തോമം) ദധാനാഃ	— ധാരയന്തഃ
യോഷണാം ന	— യഥാജായാം തദ്വൽ
മര്യേ നി അമൃക്ഷാമ	— യുവാം സ്തുത്യാനിതരാം സംസ്കൃതവന്തഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾക്കായി ഈ സ്തോത്രമുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു തേർപണിക്കാരായ ഭൃഗുക്കളെന്നപോലെ ഞങ്ങൾ സ്തോത്രത്തെ സംസ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു പിന്നെ കർമ്മനിർവ്വാഹകനായ ഔരസപുത്രനെയെന്നപോലെ സ്തോത്രമേന്തുന്നവരായി മനുഷ്യൻ ഭാര്യയെ ഭൂഷണങ്ങളാലലങ്കരിക്കുന്നപോലെ, നിങ്ങളെ സ്തുതിയാൽ സംസ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു (ഈ സൂക്തത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച അശ്വികളുടെ അത്ഭുതകർമ്മങ്ങൾ മിക്കതും ഒന്നാമഷ്ടകം എട്ടാമധ്യായത്തിൽ, എട്ട്, ഒമ്പത്, പതിന്നാല്, പത്തൊമ്പത് മുതലായ വർഗ്ഗങ്ങളിൽ വിവരിച്ചിട്ടുണ്ട്.)

വർഗ്ഗം 18–19–20 ജഗതീച്ഛന്ദഃ

1 രഥംയാന്തങ്കുഹകോഹവാന്നരാ
പ്രതിദ്യുമന്തംസുവിതായഭൂഷതി
പ്രാതര്യാവാണംവിഭ്വംവിശേവിശേ
വസ്തോർവ്വസ്തോർവ്വഹമാനംധിയാശമി

അന്വയം:–

ഹേ നരാ, വാം — കർമ്മണാന്നേതാരാവശ്വിനൗ, യുവയോഃ
ദ്യു–മന്തം,
പ്രാതഃ–യാവാനം — ദീപ്തിമന്തം, പ്രാതഃകാലേ യജ്ഞം പ്രതിഗന്താരം
വി–ഭ്വം — വിഭും, വ്യാപിതം
വിശേ–വിശേ,
വസ്തോഃ–വസ്തോഃ — സർവ്വേഷു മനുഷ്യേഷ്വനുദിനം
വഹമാനം, യാന്തം രഥം — ധനം പ്രാപയന്തം ഗന്താരം രഥം
കുഹ കഃ ഹ — കസ്മിന്ദേശേ കഃ ഖലു യജമാനഃ
ശമി ധിയാ സുവിതായ — യജ്ഞാത്മകേ കർമ്മണി സ്തുതികർമ്മണാഭ്യുദയായ
പ്രതി ഭൂഷതി? — അലങ്കരോതി?
(കസ്മിന്ദേശേകോന്യോയജമാനോയുവാം സ്തുതിഭിർഹവിർഭിശ്ച പൂജിതവാൻ, യേനാസ്മദ്യജ്ഞംപ്രതി വിളംബേനാഗതവന്തൌ സ്ഥഃ?)

അർത്ഥം–അല്ലയോ കർമ്മനേതാക്കളായ അശ്വികളേ, പ്രകാശമാനവും പ്രഭാതത്തിൽ യജ്ഞമുദ്ദേശിച്ചു വരുന്നതും എങ്ങും വ്യാപിച്ചതും എല്ലാ മനുഷ്യരിലും ദിവസംതോറും ധനമെത്തിച്ചുകൊണ്ട് ചെല്ലുന്നതുമായ തേരിനെ ഇപ്പോളെവിടെ, ഏതു യജമാനൻ തന്നെ യജ്ഞകർമ്മത്തിൽ സ്തുതിയാൽ സ്വന്തം മംഗല്യത്തിനുവേണ്ടി അലങ്കരിക്കുന്നു? (എവിടെ ഏതു യജമാനൻ നിങ്ങളെ സ്തുതികളോടും ഹവിസ്സുകളോടും പൂജിച്ചിട്ടാണോ ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിനു താമസിച്ചുവരുന്നതു്?)

2 കുഹസ്വിദ്ദോഷാകുഹവസ്തോരശ്വിനാ
കുഹാഭിപിത്വങ്കരതഃകുഹോഷതുഃ
കോവാംശയുത്രാവിധവേവദേവര
മര്യന്നയോഷാകൃണതേസധസ്ഥആ

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ,

കുഹ സ്വിൽ ദോഷാ	— കുചിൽ രാത്രൗ ഭവഥഃ?
കുഹ വസ്തോഃ	— കുച ദിവാ ഭവഥഃ?
കുഹ അഭി–പിത്വം കരതഃ	— അഭിപ്രാപ്തിങ്കുരുഥഃ?
കുഹ ഊഷഥുഃ	— വസഥഃ?
(കിഞ്ച) വാം കഃ	
സധ–സ്ഥേ	— യുവാം സഹസ്ഥാനേ വേദ്യാം
ശയു–ത്രാ വിധവാ–ഇവ	
ദേവരം	— ശയനേമൃതഭർതൃകാനാരീഭർതൃഭ്രാതരമിവ
മര്യം ന യോഷാ ആ	
കൃണുതേ	— സർവ്വം മനുഷ്യം സർവ്വാനാരീ ഇവ ആ കുരുതേ, പരിചരണാർത്ഥമാത്മാനമഭിമുഖീ കരോതി

അർത്ഥം–അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ രാത്രിയിലെവിടെയാണ്? പകലെവിടെയാണ്? എവിടെയാണെത്തുന്നത്? എവിടെ വസിക്കുന്നു? പിന്നെ നിങ്ങൾ വേദിസ്ഥാനത്തു് കിടക്കയിൽ, ഭർത്താവുമരിച്ച സ്ത്രീ ഭർതൃസഹോദരനെയെന്നപോലെയും സാധാരണ പുരുഷനെ സാധാരണ സ്ത്രീ പോലെയും പരിചരിക്കാൻ ഒരുങ്ങി നേരെ നില്ക്കുന്നു. (വിധവ ഭർതൃസഹോദരനെ പരിണയിച്ചിരുന്ന ആചാരമുണ്ടായിരുന്നിരിക്കാം.)

3 പ്രാതർജ്ജരേഥേജരണേവകാപയാ

വസ്തോർവ്വസ്തോര്യജതാഗച്ഛഥോഗൃഹം

കസ്യധ്വസ്രാഭവഥഃകസ്യവാനരാ

രാജപുത്രേവസവനാവഗച്ഛഥഃ

അന്വയം:–

ഹേ നരാ, പ്രാതഃ — നേതാരാവശ്വിനൌ, പ്രാതഃ കാലേ യുവാം

ജരണാ–ഇവ കാപയാ

ജരേഥേ — യഥാജരണൌ, ഐശ്വര്യേണ വൃദ്ധൌ വന്ദിനോവാണ്യാ സ്തൂയേഥേ

(കിഞ്ച) വസ്തോഃ–വസ്തോഃ

യജതാ — അന്വഹം യഷ്ടവ്യൌ യുവാം

ഗൃഹം ഗച്ഛഥഃ — യജമാനസ്യ ഗൃഹം പ്രാപ്നുഥഃ

(തൌയുവാം) കസ്യ ധ്വസ്രാ

ഭവഥഃ — കസ്യ യജമാനസ്യ പാപസ്യ ധ്വംസകൌ, വിനാശയിതാരൌ ഭവഥഃ

കസ്യ വാ സവനാ — സവനാനി

രാജപുത്രാ–ഇവ അവ

ഗച്ഛഥഃ? — രാജകുമാരാവിവപ്രാപ്നഥഃ?

അർത്ഥം–അല്ലയോ നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, പ്രഭാതത്തിൽ ധനവൃദ്ധന്മാർ, പ്രഭുക്കാം, വന്ദികളുടെ വാക്കാലെന്നപോലെ, നിങ്ങാം സ്തോതാക്കളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന യജിയ്ക്കപ്പെടേണ്ടും നിങ്ങാം ദിവസന്തോറും യജമാനൻെറ ഗൃഹത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു ഇപ്പോാം ഏതു യജമാനൻെറ പാപവിനാശകരായിട്ടാണ് നിങ്ങാം ഭവിക്കുന്നതു്? ഇരുരാജകുമാരന്മാർ പോലെ ആരുടെ തന്നെ സവനങ്ങളെയാണ് നിങ്ങാം പ്രാപിക്കുന്നതു്?

4 യുവാംമൃഗേവവാരണാമൃഗണ്യവോ

ദോഷാവസ്തോർഹവിഷാനിഹ്വയാമഹേ

യുവംഹോത്രാമൃതുഥാജുഹ്വതേനരേ

ഷഞ്ജനായവഹഥശ്ശുഭസ്പതീ

അന്വയം:—

ഹേ നരാ, (അശ്വിനാ,)

യുവാം വാരണാ	— നേതാരാവശ്വിനൌ, വാരണൌ
മൃഗാ—ഇവ മൃഗണ്യവഃ	— യഥാ ശാർദ്ദൂലൌമൃഗയവഃ തദ്വൽ
(വയം) ദോഷാ വസ്തോഃ	
ഹവിഷാ നി ഹ്വയാമഹേ —	രാത്രാവഹനി ച ഹവിസ്സഹിതം നിഹ്വയാമഃ
(കിഞ്ച) യുവം ഋതു—ഥാ	— കാലേകാലേ
ഹോത്രാം ജുഹ്വതേ	— യജമാനാ ആഹുതിഞ്ജുഹ്വതി
(കിഞ്ച യുവാം) ശുഭഃ	
പതീ	— ശുഭസ്യ, വൃഷ്ട്യുദകസ്യ സ്വാമിനൌ സന്തൌ
ജനായ ഇഷം വഹഥഃ	— ജനാർത്ഥമന്നം പ്രാപയഥഃ

അർത്ഥം—അല്പയോ നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, രണ്ടാനകാം രണ്ടു നരികളെ പിന്തുടരുന്നപോലെ ഞങ്ങാം നിങ്ങളെ രാവും പകലും ഹവിസ്സോടുകൂടി നിയമമായി വിളിക്കുന്നു. നിങ്ങാംക്ക് കാലത്തിൽ കാലത്തിൽ യജമാനന്മാർ ഹവിസ്സ് ഹോമിക്കുന്നു. നിങ്ങളാകട്ടേ മഴവെള്ളത്തിന്നുടയവരായി ജനത്തിന്നന്നമെത്തിക്കുന്നു.

5 യുവാംഹഘോഷാപര്യശ്വിനായതീ

രാജഞ്ഞഊചേദുഹിതാപ്പൃച്ഛേവാന്നരാ

ഭൂതമ്മേഅഹ്നഉതഭൂതമക്തവേ

ശ്വാവതേരഥിനേശക്തമർവ്വതേ

അന്വയം:—

ഹേ നരാ, അശ്വിനാ,

യുവാം ഹ — നേതാരാവശ്വിനൌ, യുവാങ്ഖലു

പരി യതീ — പരിതോഗച്ഛന്തീ

രാജ്ഞഃ ദുഹിതാ — ദീപ്തസ്യ കക്ഷീവതഃ പുത്രീ

ഘോഷാ ഊചേ — ഘോഷാഖ്യാഹം സന്നിഹിതേഭ്യോവൃദ്ധേഭ്യഉക്തവത്യസ്മി

(കിംച) വാം പൃച്ഛേ — സന്നിഹിതാൻ വൃദ്ധാൻ യുവാം കീദൃശാവിതിപൃച്ഛാമി

(തഥാസതി) മേ അഹ്നേ ഭൂതം — ദിവസായ, ദിവസനിർവ്വർത്യ കർമ്മണേ ച ഭവതം

ഉത അക്തവേ ഭൂതം — രാത്ര്യൈ, രാത്രിനിർവ്വർത്യ കർമ്മണേ ഭവതം

(തഥാ) അശ്വാവതേ രഥിനേ — അശ്വയുക്തായ രഥവതേ ച

അർവ്വതേ ശക്തം — ഭ്രാതൃവ്യായനിരസനേശക്തൌ ഭവതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, അങ്ങിങ്ങു ഗമിക്കുന്ന, തപഃപ്രകാശമുററ കക്ഷീവാന്റെ മകൾ ഘോഷയെന്ന ഞാൻ ഇവിടെയുള്ള വൃദ്ധന്മാരോട് നിങ്ങളെപ്പററിപ്പറഞ്ഞു നിങ്ങളെങ്ങിനെയുള്ളവരാണെന്ന് ഇവിടെയുള്ള വൃദ്ധന്മാരോട് ചോദിക്കുന്നു അപ്രകാരം ഞാൻ നിങ്ങളെക്കുറിച്ച് അന്വേഷണത്തിലേർപ്പെട്ടിരിക്കേ എനിക്ക് പകൽനടത്തേണ്ടും കർമ്മത്തിന്ന് സന്നിഹിതരായാലും. രാത്രി നിർവ്വഹിക്കേണ്ടും കർമ്മത്തിന്ന് സന്നിഹിതരായാലും. കുതിര പൂട്ടിയ തേരോടെ ശത്രുവിനെ നിരസിക്കുന്നതിൽ നിങ്ങൾ ശക്തന്മാരായാലും. (സ്ത്രീകളും അന്ന് കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തിരുന്നു)

6 യുവങ്കവീഷ്ഠഃപര്യശ്വിനാരഥം

വിശോനകുത്സോജരിതുർന്നശായഥഃ

യുവോർഹമക്ഷാപര്യശ്വിനാമധ്വാ

സാഭരതനിഷ്കൃതന്നയോഷണാ

അന്വയം —

ഹേ അശ്വിനാ, കവീ

യുവം	— മേധാവിനൌ യുവാം
രഥം പരി സ്ഥഃ	— പരിവേഷ്ഠഃ
(അഥ) വിശഃ ജരിത്രുഃ	— പ്രജാഭൃതസ്യ സ്തോതുര്യജ്ഞം പ്രതി
കുത്സഃ ന നശായഥഃ	— യഥാ കുത്സശ്ചേന്ദ്രശ്ചസരഥമവതിഷ്ഠതഃ, തഥാരഥം പ്രാപ്നുഥഃ

(കിഞ്ച) ഹേ അശ്വിനാ,

യുവോഃ ഹ	— യുവയോഃ ഖലു
മധു മക്ഷാ ആസാ	— സ്വാഭൃതമ്മധുമക്ഷികാസ്യേന
നിഃ-കൃതം ന യോഷണാ	— യഥാസംസ്കൃതം മധുനാരീവ
പരി ഭരത	— ബിഭർത്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, മേധാവികളായ നിങ്ങൾ തേരിലാണിരിക്കുന്നതു് നിങ്ങൾക്കു് പ്രജാഭൃതനായ സ്തോതാവിൻെറ യജ്ഞത്തിന്നു്, കുത്സനമിന്ദ്രനുംകൂടി ഒരേ തേരിൽ ഇരിക്കുന്നപോലെ, നിങ്ങളിരുവരും തേരേറിവരുന്നു കൂടാതെ, അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ തേരിലെ തേൻ, സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട സോമത്തെ യജമാനപത്നിയെന്നപോലെ, ഈച്ച വായകൊണ്ടു് കുടിക്കുന്നു

7 യുവംഹഭുജ്യുംയുവമശ്വിനാവശം
യുവംശിഞ്ജാരമുശനാമുപാരഥുഃ
യുവോരരാവാപരിസഖ്യമാസതേ
യുവോരഹമവസാസുമ്നമാചകേ

അന്വയം —

ഹേ അശ്വിനാ, യുവം ഹ	— അശ്വിനൌ യുവാം ഖലു
ഭുജ്യും ഉപ ആരഥുഃ	— സമുദ്രമദ്ധ്യേ വിപന്നനാവം തുഗ്രപുത്രമുത്താരയിതുമുപഗതവന്തൌ

(കിഞ്ച) യുവം വശം — ഹസ്തിബലേനപരാജയമാനം
വശനാമാനം രാജാനം രക്ഷണായോപാഗതഃ
(കിഞ്ച) യുവം ശിഞ്ജാരം — അത്രിമഗ്നികൂടാദുത്താരയിതും
ഉശനാം — കമനീയാം സ്തുതിം
ശ്രോതുമുപാഗതഃ
(കിഞ്ച) യുവോഃ സഖ്യം — യുവയോർമ്മിത്രത്വം
രരാവാ പരി ആസതേ — ഹവിഷാം പ്രദാതായജമാനഃ
പര്യാസ്തേ
(കിഞ്ച) യുവോഃ അവസാ— യുവയോരക്ഷണേന
അഹം സുമ്നം ആ ചകേ — ഘോഷാഹം സുഖങ്കാമയേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളാണല്ലോ സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ തോണി മുങ്ങിയ തുഗ്രപുത്രൻ ഭുജ്യുവിനെ കരകയറാനെത്തിയതു്. ആനപ്പടയുടെ ഊക്കിനാൽ തോൽക്കാറായ വശനെന്ന രാജാവിനെ നിങ്ങളാണു് രക്ഷിയ്ക്കാനെത്തിയതു്. പിന്നെ അത്രിയെ അഗ്നികുണ്ഡത്തിൽനിന്നു് രക്ഷിക്കാൻ, ഋഷിയുടെ മോഹനസ്തുതി കേൾക്കാൻ, നിങ്ങളെത്തി. ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനൻ നിങ്ങളുടെ ചങ്ങാത്തത്തിൽ വർത്തിയ്ക്കുന്നു. ഘോഷയായ ഞാൻ നിങ്ങളുടെ രക്ഷയോടുകൂടി സുഖം കാമിക്കുന്നു

8 യുവംഹകൃശംയുവമശ്വിനാശയും
യുവംവിധന്തംവിധവാമുരുഷ്യഥഃ
യുവംസനിഭ്യസ്തനയന്തമശ്വിനാ
പവ്രജമൂർണ്ണുഥസ്സപ്താസ്യം

അന്വയം —

ഹേ അശ്വിനാ യുവം ഹ — അശ്വിനൌ യുവാം ഖലു
കൃശം ഉരുഷ്യഥഃ — തന്നാമാനമൃഷിം രക്ഷഥഃ
യുവം ശയും — തന്നാമാനമൃഷിം രക്ഷഥഃ
യുവം വിധന്തം — പരിചരന്തം മനുഷ്യം

വിധവാം — അപതികാം വധ്രിമതീം
യോധ്രീം സ്ത്രീയഞ്ച രക്ഷഥഃ
(കിഞ്ച) ഹേ അശ്വിനാ,
യുവം — അശ്വിനൌ, യുവാം
സ്തനയന്തം സപ്ത-ആസ്യം — ശബ്ദങ്കുർവ്വന്തം, സർപ്പണശീല ദ്വാരം
വ്രജം സനി-ഭ്യഃ അപ
ഊർണ്ണുഥഃ — മേഘം ഹവിഷാന്ദാതൃഭ്യഃ വിവൃതദ്വാരങ്കൃതവന്തൌ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളാണല്ലൊ കൃശനെന്ന ഋഷിയെ രക്ഷിയ്ക്കുന്നത് (രക്ഷിച്ചത്) ശയു എന്ന ഋഷിയെയും നിങ്ങളാണ് രക്ഷിച്ചത്. പരിചരിയ്ക്കുന്ന മനുഷ്യനെ നിങ്ങൾ രക്ഷിക്കുന്നു വിധവയായ വധ്രിമതി എന്ന പെൺപടയാളിയെയും നിങ്ങൾ രക്ഷിക്കുന്നു അല്ലയോ അശ്വികളേ, ഇടിവെട്ടുന്നതും ഒഴുകാൻ ദ്വാരമുള്ളതുമായ മേഘത്തെ ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനന്മാൎക്കുവേണ്ടി നിങ്ങൾ തുറന്നുവിടുന്നു.

9 ജനിഷ്ടയോഷാപതയൽകനീനകോ
വിചാരുഹൻവീരുധോദംസനാഅനു
ആസ്മൈരീയന്തേനിവനേവസിന്ധവോ
സ്മാഅഹ്നേഭവതിതൽപതിത്വനം

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനൌ, യുവയോഃ പ്രസാദാൽ ഘോഷാ)
യോഷാ ജനിഷ്ട — സ്ത്രീഗുണോപേതാ സുഭഗാ ജാതാ
(അസ്യാസ്സമീപം)
കനീനകഃ പതയൽ — കന്യാകാമഃ, പതിഃ പതതു
(അസ്മൈകനീനകായ)
ദംസനാഃ അനു — വൃഷ്ടികർമ്മാണി അനുസൃത്യ
വീരുധഃ ച വി അരുഹൻ — ഓഷധയോവിരോഹന്തു, പ്രാദുർഭവന്തു

അസ്മൈ നിവനാ-ഇവ
സിന്ധവഃ — പ്രവണേനേവോദകാനി
ആ രീയന്തേ — താവീരുധോഭിഗച്ഛന്തു
(കിഞ്ച) അഹ്നേ അസ്മൈ— അഹന്തവ്യായകനീനകായ
തത് പതി-ത്വനം ഭവതി — സംഭോഗസമർത്ഥം യൌവനം ഭവതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ പ്രസാദത്താൽ ഘോഷ (ഞാൻ) സ്ത്രീഗുണങ്ങളോടും ചേർന്ന സുന്ദരിയായിത്തീർന്നു ആ എന്റെ സമീപം കന്യകാകാമുകനായ ഭർത്താവ് വന്നുചേരട്ടെ ആ കന്യാകാമുകനുവേണ്ടി മഴയുടെ പിന്നാലെ മുളയ്ക്കുന്ന സസ്യാദികളും പൊന്തിവരട്ടെ. അവനുവേണ്ടി താഴോട്ടൊഴുകുന്ന ജലങ്ങളും ആ സസ്യാദികളെ പ്രാപിക്കട്ടെ ഹിംസിക്കപ്പെടരുതാത്ത അവന് സംഭോഗസമർത്ഥമായ യൌവനം ഉണ്ടാവട്ടെ (സസ്യങ്ങളും മുളയ്ക്കട്ടെ എന്നതും, ജലം അവയെ പ്രാപിക്കട്ടെ എന്നതും സന്താനമുണ്ടാവട്ടെ എന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു)

10 ജീവംരുദന്തിവിമയന്തേഅധ്വരേ
ദീർഘാമനുപ്രസിതിംദീധിയുർനരഃ
വാമംപിതൃഭ്യോയഇദംസമേരിരേ
മയഃപതിഭ്യോജനയഃപരിഷ്വജേ വ. 19

അന്വയം:—
(ഹേ അശ്വിനൌ, യുവയോരനുഗ്രഹാത്)
യേ നരഃ — ജായാനാം പതയഃ
ജീവം രുദന്തി — രോദനേനാപി ജായാനാം ജീവിതമേവാശാസതേ
(താ ജായാഃ) അധ്വരേ
വി മയന്തേ — നിവേശയന്തി
(കിഞ്ചതാസു) ദീർഘാം
പ്ര-സിതിം — മഹൽഭുജയോഃ പ്രബന്ധനം
അനു ദീധിയുഃ — അനുദധതി

ഇദം വാമം	— വനനീയമപത്യം
പിതൃ–ഭ്യഃ സം–ഷ്കുരിരേ	— സംപ്രേരയന്തി ച
പതി–ഭ്യഃ ജനയഃ	
പരി–സ്വജേ	— ജായാഃ പരിഷ്വങ്ഗാർത്ഥം
മയഃ	— സുഖങ്കുർവ്വന്തി

അർത്ഥം—ശ്ലാഘ്യരായോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹത്താൽ ഭാര്യമാരുടെ ഭർത്താക്കന്മാരായ ഏവർ കരഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഭാര്യയുടെ ജീവിതത്തിന്നുവേണ്ടി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുവോ, ആ ഭാര്യമാരെയാണു് യജ്ഞത്തിൽ (യജമാനപത്നിമാരായി) ഇരുത്തുന്നതു്. അവരിലാണു് (ഭർത്താവു്) മഹത്തായ കരബന്ധനമേല്പിക്കുന്നതു്. പിതാക്കൾക്കു കാമ്യമായ സന്തതിയും ഉണ്ടാകുന്നതു്. അപ്രകാരമുള്ള ഭർത്താക്കന്മാർക്കാണു് ഭാര്യമാർ ആലിംഗനസുഖമുണ്ടാകുന്നതു്. (ദൃഢവും ഗാഢവുമായ പരസ്പരപ്രേമമുള്ള ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരാണു് പത്നീയജമാനന്മാരാകേണ്ടതു്.)

11 നതസ്യവിദ്മതദുഷുപ്രവോചത

യുവാഹയദ്യുവത്യാഃക്ഷേതിയോനിഷു

പ്രിയോസ്രിയസ്യവൃഷഭസ്യരേതിനോ

ഗൃഹങ്ഗമേമാശ്വിനാതദുശ്മസി

അന്വയം:–

ഹേ അശ്വിനാ, യുവാ ഹ	— തരുണഃ ഖലു മൽപതിഃ
യുവത്യാഃ യോനിഷു	— യൌവ്വനാന്വിതായാ ഗൃഹേഷു
യൽ ക്ഷേതി	— നിവസതീതി, യൽ തൽ
തസ്യ തൽ ന വിദ്മ	— തൽസുഖന്ന ജാനീമഃ
(തൽസുഖം യുവാം) സു	
പ്ര വോചത ഉ	— സുഷ്ഠുപ്രവോചതൈവ (ബഹുവചനം പൂജാർത്ഥം)
(കിഞ്ച) പ്രിയ–ഉസ്രി	
യസ്യ വൃഷഭസ്യ	— പ്രീയയുവതേസ്സേക്തുഃ

രേതിനഃ ഗൃഹം ഗമേമ	— രേതസ്വിനോമൽ പതേർഗ്ഗൃഹം വയൻ്ഗച്ഛേമ
തൽ (ഗൃഹം) ഉശ്മസി	— കാമയാമഹേ

അത്ഥം–അല്ലയോ അശ്വികളേ, യുവാവായ എൻ്റെ ഭർത്താവ് യൌവ്വനയുക്തയായ എൻ്റെ ഗൃഹത്തിൽ വസിക്കുക എന്നതിൻ്റെ സുഖം ഞാനറിയുന്നില്ല, എനിയ്ക്കറിയുകയില്ല ആ സുഖം നിങ്ങൾ നന്നായി പറഞ്ഞുതരുകതന്നെ വേണം. പിന്നെ പ്രിയയായ യുവതിയ്ക്കായി ശുക്രം സ്രവിക്കുന്ന ഭർത്താവിൻ്റെ ഗൃഹം ഞാൻ പ്രാപിക്കാവൂ ഞാൻ അപ്രകാരമുള്ള ഗൃഹം കാമിയ്ക്കുന്നു (ആദ്യം അശ്വികളുടെ വീരകൃത്യങ്ങളും മഹത്വങ്ങളും പ്രകീർത്തിച്ചശേഷമാണ് ലൌകികരീതിയിൽ തൻ്റെ കാര്യം അവതരിപ്പിക്കുന്നത്)

12 ആവാമഗന്ത്സുമതിർവ്വാജിനീവസൂ
ന്യശ്വിനാഹൃത്സുകാമാഅയംസത
അഭൂതംഗോപാമിഥുനാശുഭസ്പതീ
പ്രിയാഅര്യമ്ണോദുര്യാംഅശീമഹി

അന്വയം –

ഹേ വാജിനീ–വസൂ,

ശുഭഃ പതീ, അശ്വിനാ	— അന്നധനൌ, ഉദകസ്വാമിനൌ അശ്വിനൌ,
മിഥുനാ വാം	— പരസ്പരം സഹിതൌ യുവാം
സു–മതിഃ ആ അഗൻ	— സുമതിഃ അനുഗ്രഹബുദ്ധിരാഗച്ഛതു
ഹൃത്–സു കാമാഃ	— അസ്മദീയേഷു ഹൃദയേഷു ഭിലാഷാഃ
നി അയംസത	— നിയമ്യന്താം

(കിഞ്ച യുവാം) ഗോപാ
അഭൃതം — മമഗോപയിതാരൌ ഭവതം
(അപിച) പ്രിയാഃ — സത്യോവയം
അര്യമ്ണഃ ദുര്യാൻ
അശീമഹി — പത്യുർഗൃഹാൻ പ്രാപ്നയാമ

അർത്ഥം—അന്നധനന്മാരും ജലസ്വാമികളുമായ അശ്വികളേ, ഇരട്ടകളായ നിങ്ങളെ അനുഗ്രഹബുദ്ധി പ്രാപിക്കട്ടെ. ഞങ്ങളുടെ (എൻെറ) ഹൃദയങ്ങളിലുള്ള ആഗ്രഹങ്ങരം നിങ്ങളാൽ അടക്കപ്പെടട്ടെ. (നിറവേററപ്പെട്ടടങ്ങട്ടെ.) നിങ്ങരം എനിക്കു രക്ഷിതാക്കളായാലും. പ്രിയഭൃതയായി, ഭത്താവിൻെറ ഗൃഹത്തെ ഞാൻ പ്രാപിക്കാവൂ. (ഗൃഹമെന്ന പദം പുല്ലിംഗമാവുമ്പോരം ബഹുവചനത്തിലാണുപയോഗിക്കുക. അതുകൊണ്ട് ഗൃഹാൻ എന്നുപറഞ്ഞാലും ഗൃഹമെന്നേ അർത്ഥമുള്ളൂ)

13 താമന്ദസാനാമനുഷോദുരോണആ
ധത്തംരയിംസഹവീരംവചസ്യവേ
കൃതന്തീർത്ഥംസുപ്രപാണംശുഭസ്പതീ
സ്ഥാണുംപഥേഷ്ഠാമപദുർമ്മതിംഹതം

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനൌ,)
മന്ദസാനാ താ — മന്ദസാനൌ, മോദമാനൌ തൌ യുവാം
മനുഷഃ ദുരോണേ — മൽപതേർമ്മനുഷ്യസ്യ ഗൃഹേ
വചസ്യവേ — യുഷ്മൽ സ്തുതികാമായൈമഹ്യം
സഹ—വീരം രയിം ആ
ധത്തം — പുത്രാദിസഹിതം ധനം സ്ഥാപയതം
(കിഞ്ച) ശുഭഃ പതീ — ഉദകസ്ഥാമിനൌ യുവാം

(പതിഗൃഹങ്ഗച്ഛന്ത്യാമമ)
തീർത്ഥം—

സുപ്രപാനം കൃതം	— ജലം പാനായകൃതം
(കിഞ്ച യുവാം)	
പഥേ–സ്ഥാം സ്ഥാണും	— മാർഗ്ഗസ്ഥം വൃക്ഷം
ദുർമതിം അപ ഹതം	— ദുർബുദ്ധിം പരിപന്ഥിനഞ്ചാപ ഗമയതം

അർത്ഥം–അല്ലയോ അശ്വികളേ, സന്തുഷ്ടരായ നിങ്ങൾ എന്റെ ഭർത്താവായ മനുഷ്യന്റെ ഗൃഹത്തിൽ, നിങ്ങളെസ്തുതിക്കാനിച്ഛിക്കുന്ന എനിക്ക് പുത്രാദികളൊത്ത ധനമുണ്ടാക്കിത്തന്നാലും. പിന്നെ, ജലസ്വാമികളായ നിങ്ങൾ ഭർത്തൃഗൃഹം പൂകുന്ന എനിയ്ക്ക് സുഖമായി കുടിക്കാൻ ഉറവുവെള്ളമുണ്ടാക്കിത്തന്നാലും. കൂടാതെ, വഴിയിലുള്ള, വഴിമുടക്കുന്ന വന്മരത്തെയും ദുഷ്ടബുദ്ധിയായ വിരോധിയെയും അകററിയാലും.

14 ക്വസ്വിദദ്യകതമാസ്വശ്വിനാ
വിക്ഷുദസ്രാമാദയേതേശുഭസ്പതീ
കഈംന്നിയേമേകതമസ്യജഗ്മതു
ർവിപ്രസ്യവായജമാനസ്യവാഗൃഹം ‌ വ. 20

അന്വയം:—

ഹേ ദസ്രാ, അശ്വിനാ,	— ദശനീയാവശ്വിനൌ
ശുഭഃ പതീ	— ഉദകസ്വാമിനൌ ഭവന്തൌ
ക്വ സ്വിത്?	— കസ്മിന്ദേശേ സ്ഥിതൌ?
അദ്യ കതമാസു വിക്ഷു	— കാസുപ്രജാസു
മാദയേതേ?	— ആത്മാനം തർപ്പയതഃ?
(കിഞ്ച) കഃ ഈം നി യേമേ?	— കോയജമാന ഏതൌ നിയച്ഛതി?
(കിഞ്ച ഭവന്തൌ) കതമസ്യ വിപ്രസ്യ വാ യജമാനസ്യ വാ ഗൃഹം	— കസ്യമേധാവിനസ്സ്തോതുർവ്വാ
ജഗ്മതുഃ?	— ഗതവന്തൌ?

അത്ഥം—ദശ്നീയരായ അശ്വികളേ, ജലസ്വാമികളായ നിങ്ങരം എവിടെയാണ് വർത്തിക്കുന്നതു്? ഇപ്പോരം പ്രജകളിലേവരിലാണ് സ്വയം തൃപ്തിനേടുന്നതു്? ഏതു യജമാനനാണ് ഈ നിങ്ങളെപ്പിടിച്ചുനിർത്തുന്നതു്? നിങ്ങരം ഏതു മേധാവിയായ സ്തോതാവിൻെറയോ, യജമാനൻെറയോ ഗൃഹത്തിലാണ് പോയിരിക്കുന്നതു്?

വർഗ്ഗം 21 ഐലൗഷേയസ്സുഹസ്ത്യഃ ഋഷിഃ

1 സമാനമുത്യംപുരുഹൂതമുക്ഥ്യം
രഥന്ത്രിചക്രംസവനാഗനിഗ്മതം
പരിജ്മാനംവിദത്ഥ്യംസുവൃക്തിഭി
വ്വയംവ്യുഷ്ടാഉഷസോഹവാമഹേ

അന്വയം:—
(ഹേ അശ്വിനൌ,
യുവയോഃ) സമാനം ഉ — സാധാരണമേവ
ത്യം പുരു- ഹൂതം,
ഉക്ഥ്യം — ബഹുഭിരാഹൂതം, പ്രശസ്യം
ത്രി-ചക്രം സവനാ ഗനി?
ഗ്മതം രഥം — യജ്ഞാൻ പ്രതിഗച്ഛന്തം
പരി–ജ്മാനം, വിദത്ഥ്യം— പരിതോഗന്താരം യജ്ഞഹിതം
ഉഷസഃ വി–ഉഷ്ടൌ വയം
സുവൃക്തി–ഭിഃ — പ്രാതഃകാലേ സുഷ്ഠുദോഷ
വജ്ജിതാഭിസ്തുതിഭിഃ
ഹവാമഹേ — ആഹ്വയാമഃ

അത്ഥം—അല്ലയോഅശ്വികളേ, നിങ്ങളിതപേക്ഷമൊത്ത പോലെച്ചേന്നതും പലരാലും വിളിക്കപ്പെട്ടതും പ്രശസ്യവും മൂന്നുചക്രങ്ങളുള്ളതും യജ്ഞങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നതും എങ്ങും ചരിക്കുന്നതും യജ്ഞഹിതവുമായ തേരിനെ ഈ ഉഷസ്സുമാഗമത്തിൽ കേടററ സ്തുതികളാൽ ഞങ്ങരം വിളിക്കുന്നു.

2 പ്രാതര്യുജന്നാസത്യാധിതിഷ്ഠഥഃ

പ്രാതര്യാവാണമ്മധുവാഹനംരഥം

വിശോയേനഗച്ഛഥോയജ്വരീർന്നരാ

കീരേശ്ചിദ്യജ്ഞംഹോതൃമന്തമശ്വിനാ

അന്വയം:-

ഹേ നാസത്യാ, നരാ

അശ്വിനാ,	— സത്യശീലരൗ, നേതാരാവശ്വിനൗ യുവാം
പ്രാതഃ-യുജം	— പ്രാതഃകാലേ അശ്വൈര്യുജ്യമാനം
പ്രാതഃ-യാവാനം	— പ്രാതർഗ്ഗന്താരം
മധു-വാഹനം	— മധുനഃ, അമൃതസ്യവാഹനം
യജ്വരീഃ വിശഃ യേന ഗച്ഛഥഃ	— യജനശീലാഃ പ്രജായേന ഗച്ഛഥഃ
(യേന ച) കീരേഃ ചിത്	— സ്തോതുരപി
ഹോതൃ-മന്തം യജ്ഞം	— ഋഷിയുക്തം യാഗംഗച്ഛഥഃ
(തം) രഥം അധി തിഷ്ഠഥഃ	— ആരോഹതം

അർത്ഥം-സത്യശീലരും നേതാക്കളുമായ അശ്വികളേ, പ്രാതഃകാലത്തിൽ കുതിരകളെപ്പൂട്ടുന്നതും പ്രാതഃകാലത്തിൽ പുറപ്പെടുന്നതും അമൃതം വഹിക്കുന്നതും യജനശീലരായ പ്രജകളെ പ്രാപിക്കുന്നതും സ്തോതാവിൻെറ ഹോതാവൊത്ത (ഋഷിയുക്തമായ) യാഗത്തിന്നെത്തുന്നതുമായ ആ തേരിലേറിയാലും.

3 അധ്വര്യുംവാമധുപാണിംസുഹസ്ത്യ

മഗ്നിധംവാധൃതദക്ഷന്ദമൂനസം

വിപ്രസ്യവായത്സവനാനിഗച്ഛഥോ

തആയാതം

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, (യുവാം)

മധു–പാണിം	— അശ്വിനൗ സോമപാണിം
അധ്വര്യും വാ സു–ഹസ്ത്യം	— സുഹസ്ത്യനാമാനമൃഷിം മാം
ധൃത–ദക്ഷം, ദമൂനസം	— ധൃതബലം, ദാനമനസം
അഗ്നിധം വാ	— ഋത്വിഗ്വിശേഷം സമായാതം
യൽ വിപ്രസ്യ വാ	— യദ്യപ്യന്യസ്യമേധാവിനഃ
സവനാനി ഗച്ഛഥഃ	— യജ്ഞാൻ ഗച്ഛതഃ, തദാപി
അതഃ മധു–പേയം	— തേഭ്യോയജ്ഞേഭ്യോസ്മാകം സോമാത്മകം പേയം
ആ യാതം	— അനുആഗച്ഛതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, സോമം കയ്യിലേന്തിയ അധ്വര്യുവായ സുഹസ്ത്യനെയോ (എന്നെയോ) അല്ലെങ്കിൽ അഗ്നീധ്രനെന്ന ഋത്വിക്കിനെയോ പ്രാപിച്ചാലും. മറെറാരു മേധാവിയായ യജമാനൻെറ യജ്ഞങ്ങൾക്ക് പോവുകയാണെങ്കിലും ആ യജ്ഞങ്ങളിൽനിന്ന് ഞങ്ങളുടെ സോമമയമായ പാനദ്രവ്യത്തെ പ്രാപിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം_22–23—ആങ്ഗിരസഃ കൃഷ്ണഃ ഋഷിഃ, ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ, ഇന്ദ്രോദേവതാ.

1 അസ്മേവസുപ്രതരംലായമസ്യൻ

ഭൂഷന്നിവപ്രഭരാസ്തോമമസ്മൈ

വാചാവിപ്രാസ്തരതവാചമര്യോ

നിരാമയജരിതസ്സോമഇന്ദ്രം

അന്വയം:—

(ഹേ അന്തരാത്മൻ, ത്വം)

പ്ര–തരം	— പ്രവൃദ്ധതരം
ലായം സു അസ്യൻ	— ഹൃദയവേധിനം ശരം ക്ഷിപൻ
അസ്മാ–ഇവ	— ക്ഷേപ്പാധനുഷ്മ ഇവ
ഭൂഷൻ–ഇവ	— അലങ്കർവ്വേവ

അസ്മൈ സ്തോമം പ്ര ഭര	— ഇന്ദ്രായസ്തോത്രം പ്രാപയ
(കിഞ്ച) ഹേ വിപ്രാഃ,	
വാചാ	— മേധാവിനഃ, യൂയം സ്തുത്യാ
അര്യഃ വാചം തരത	— ശത്രോർവ്വാചം നിരാകുരുത
ഹേ ജരിതഃ, സോമേ	— സ്തോതഃ, സോമയാഗേ
ഇന്ദ്രം നി രമയ	— ക്രീഡയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അന്തരാത്മാവേ, ഹൃദയം പിളർക്കുന്ന പെരിയ അമ്പെയ്യുന്ന വില്ലാളിപോലെയും, ആഭരണമണിയിക്കുന്നവനെന്നപോലെയും (അമ്പുപോലെ ഉന്നംവെച്ചും ആഭരണം പോലെ സുഖമിയററിയും) ഇന്ദ്രന് സ്തോത്രമെത്തിക്കുക അല്ലയോ മേധാവികളേ, നിങ്ങൾ സ്തുതിവചനത്താൽ എതിരാളിയുടെ സ്തുതിയെ നിരാകരിക്കുക, ഇല്ലാത്ത മട്ടിലാക്കുക. അല്ലയോ സ്തോതാവേ, സോമയാഗത്തിൽ ഇന്ദ്രനെ സന്തോഷിപ്പിക്കുക.

2 ദോഹേനഗാമുപശിക്ഷാസഖായം

പ്രബോധയജരിതർജ്ജാരമിന്ദ്രം

കോശന്നപൂർണ്ണംവസുനാന്യൃഷ്ടം

മാച്യാവയമഘദേയായശൂരം

അന്വയം:—

ഹേ ജരിതഃ, ദോഹേന	— സ്തോതഃ, കാമനാന്ദോഹനാർത്ഥം
ഗാം ഇന്ദ്രം ഉപ ശിക്ഷ	— ഗോരൂപം തം വശനയ
(കിഞ്ച) ജാരം പ്ര ബോധയ	— ഭൂതാനാഞ്ജരയിതാരം തം സ്തുതിഭിഃ പ്രവൃദ്ധങ്കുരു
പൂർണ്ണം കോശം ന	— ഉദകേന പൂരിതം പാത്രമിവ
വസുനാ നി-ഋഷ്ടം	— ഹിരണ്യാദിനാനിഷിക്തം
സഖായം, ശൂരം മഘ-ദേയായ	— സഖീഭൂതം, വീരമിന്ദ്രന്ധനദാനായ
ആ ച്യവയ	— അഭിമുഖങ്കുരു

അത്ഥം—അല്പയോ സ്തോതാവേ, അഭീഷ്ടങ്ങളം കറന്നെടുക്കാനായി പശ്രുത്രപനായ ഇന്ദ്രനെ വശത്താക്കുക, സർവ്വ ഭൂതങ്ങളെയും ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന അവിടുത്തെ
നിറച്ച പാത്രംപോലെ സ്വർണ്ണാദി
പണ്ടാതിയും വീരനുമായ ഇന്ദ്രനെ
മുഖനാക്കുക.

8 കിമങ്ഗത്വാമഘവൻഭോജമാഹു

ശ്ശിശീഹിമാശിശയന്ത്വാശൃണോമി

അപ്നസ്വതീമമധീരസ്തുശക്ര

വസുവിദംഭഗമിന്ദ്രാഭരാനഃ

അന്വയം:

അങ്ഗ, ഹേ മഘ–വൻ,

ശക്ര ഇന്ദ്ര,	— അഭിമുഖ, ധനവൻ, ശക്തേന്ദ്ര,
ത്വാ കിം ഭോജം ആഹുഃ?	— ത്വാം കിമത്ഥം സ്തോതൄണാമഭീഷ്ടഭോജകമിതി സർവ്വേ വിദ്വാംസോവദന്തി? തസ്മാൽ സ്തോതൃഭ്യോദദാസ്യേവ
(തഥാസതി) മാ ശിശീഹി	— മാം ധനദാനേന തീക്ഷ്ണീകുരു
ത്വാ ശിശയം ശൃണോമി	— ത്വാം സ്തോതൄണാം സംസ്കൎത്താരം ശൃണോമി
(കിഞ്ച) മമ ധീഃ അപ്നസ്വതീ അസ്തു	— കമ്മവതീ ഭവതു
(കിഞ്ച) നഃ വസു–വിദം ഭഗം ആ ഭര	— ധനസ്യലംഭകം ഭാഗ്യമാഹര

അത്ഥം—അഭിമുഖനും ധനവാനും ശക്തനുമായ ഇന്ദ്ര, സ്തോതാക്കളെ അഭീഷ്ടമൂട്ടുന്നവനെന്ന് അവിടുത്തെ എന്തിനുവേണ്ടി എല്ലാ പണ്ഡിതന്മാരും പറയുന്നു? അതുകൊണ്ടവിടുന്ന് സ്തോ

താക്കാംക്ക് കൊടുക്കുന്നു, തീച്ച്. അപ്രകാരമിരിക്കെ എന്നെ ധനദാനം കൊണ്ട് വളത്തിയാലും. അവിടുന്ന് സ്തോതാക്കളെ വളത്തുന്നവൻ, നല്ല നിലയിലാക്കുന്നവനെന്ന് കേംക്കുന്നു. ആ നിലയിൽ എന്റെ ബുദ്ധി, കമ്മവതിയായി ഭവിക്കട്ടെ. ഞങ്ങാംക്ക് ധനലബ്ധിയോഗ്യമുണ്ടാക്കിയാലും.

4 ത്വാംജനാമമസത്യേഷ്വിന്ദ്ര
സന്തസ്ഥാനാവിഹ്വയന്തേസമീകേ
അത്രായുജങ്കൃണുതേയോഹവിഷ്മാ
ന്നാസുന്വതാസഖ്യംവഷ്ടിശൂരഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വാം സം–ഈകേ
സം–തസ്ഥാനാഃ — യുദ്ധായ്ഭൂമൌ സ്ഥിതാഃ
ജനാഃ മമ–സത്യേഷു
വി ഹ്വയന്തേ — സങ്ഗ്രാമേഷു സാഹായ്യാത്ഥ മാഹ്വയന്തി
അത്ര ശൂരഃ — അസ്മിന്നാഹ്വാനേ വീരസ്ത്വം
യഃ ഹവിഷ്മാൻ, (തം) യുജം
കൃണുതേ — സഖായങ്കുരുതേ
അസുന്വതാ സഖ്യം ന
വഷ്ടി — സോമാഭിഷവമകർവ്വതാ സഖ്യന്ന കാമയതേ

അത്ഥം–അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, പോക്കളത്തിൽ നില്പുറപ്പിച്ച ജനങ്ങാം യുദ്ധങ്ങളിൽ അവിടത്തെ സാഹായ്യത്തിന്നായി വിളിക്കുന്നു. ആ വിളിയിൽ വീരനായ അവിടുന്ന് ഹവിസ്സോത്തവനെ, യാഗാദി കമ്മമനുഷ്ഠിക്കുന്നവനെ, ചങ്ങാതിയാക്കുന്നു. സോമം സംസ്കരിക്കാത്തവനായി, യാഗാദികമ്മം ചെയ്യാത്തവനായി ചങ്ങാതമിഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല.

5 ധനന്നസ്പന്ദ്രംബഹുലംയോഅസ്മൈ

തീവ്രാന്ഥ്സോമാആസുനോതിപ്രയസ്വാൻ

തസ്മൈശത്രൂന്ഥ്സുതുകാൻപ്രാതരഹ്നോ

നിസ്വഷ്ടാൻയുവതിഹന്തിവൃത്രം

വ. 22

അന്വയം:—

പ്രയസ്വാൻ യഃ സ്പന്ദ്രം	— ഹവിഷ്മാൻ യസ്സ്പന്ദനശീലം, ഗവാശ്വാദികം
ബഹുലം ധനം ന	— പ്രഭൂതധനം യഥാദരിദ്രായ പാത്രഭൂതായദാതും സംസ്ക രോതി, തദ്വൽ
അസ്മൈ തീവ്രാൻ സോമാൻ	— ഇന്ദ്രായ തീവ്രരസാൻ സോമാൻ
ആ-സുനോതി	— അഭിഷുണോതി
തസ്മൈ പ്രാതഃ അഹ്നഃ	— യജമാനായ പൂർവ്വാഹ്നേ
സു-തുകാൻ, സു-അഷ്ടാൻ ശത്രൂൻ	— സുപ്രേരണാൻ, ശോഭനായുധാ ഞ്ശത്രൂൻ
നി യുവതി	— ഇന്ദ്രഃ പൃഥക് കരോതി
(കിഞ്ച) വൃത്രം ഹന്തി	— തദീയമുപദ്രവം ഹിനസ്തി

അത്ഥം—ഹവിഷ്മാനായ, കമ്മിയായ ഏവൻ, പശു, കതിര മുതലായ ധാരാളം ധനം പാത്രഭൂതനായ ദരിദ്രന്ന് കൊടുപ്പാൻ അലങ്കരിച്ച് നിത്തുന്നപോലെ, ഇന്ദ്രന്ന്വേണ്ടി കടുത്തവീര്യ മുള്ള സോമങ്ങളെ സംസ്കരിച്ചൊരുക്കുന്നുവോ, ആ യജമാനന്ന വേണ്ടി പോരിന്നുവിളിക്കുന്ന, നല്ല ആയുധമൊത്ത ശത്രുക്കളെ രാവിലെത്തന്നെ ഇന്ദ്രൻ അകററുന്നു. മാത്രമല്ല അവരുടെ ഉപ ദ്രവത്തെ ഹനിക്കുന്നു.

6 യസ്മിൻവയന്ദധിമാശംസമിന്ദ്രേ

യശ്ശിശ്രായമഘവാകാമമസ്മേ

ആരാച്ചിൽസൻഭയതാമസ്യശത്രുർ

ന്യസ്മൈദ്യുമ്നാജന്യാനമന്താം

അന്വയം:—

യസ്മിൻ ഇന്ദ്രേ വയം	—	ആങ്ഗിരസാഃ
ശംസം ദധിമ	—	സ്തുതിം വിദധ്മഃ
യഃ മഘ-വാ അസ്മേ	—	ധനവാനിന്ദ്രോസ്മാസു
കാമം ശിശ്രായ	—	അഭിലാഷം ശ്രായയതി
അസ്യ ശത്രുഃ ആരാൽ		
സൻ ചിൽ ഭയതാം	—	ദൂര ഏവ സന്നപിബിഭേതു
(കിഞ്ച) അസ്മൈ ജന്യാ	—	ഇന്ദ്രായ ശത്രു ജനപദ ഭവാനി
ദ്യുമ്നാനി നമന്താം	—	ദ്യുമ്നാനി, അന്നാനി പ്രഹ്വീ ഭവന്തു ഭോജനീയാനി ഭവന്തു

അർത്ഥം—യാതൊരിന്ദ്രനിൽ ആംഗിരസന്മാരായ നാം സ്തുതി യർപ്പിക്കുന്നുവോ, യാതൊരു ധനവാനായ ഇന്ദ്രൻ നമ്മളിലഭീഷ്ട മണയ്ക്കുന്നുവോ, ആ ഇന്ദ്രന്റെ ശത്രു ദൂരസ്ഥനായിട്ടും ഭയപ്പെട ട്ടെ. പിന്നെ ആ ഇന്ദ്രന്ന് ശത്രുവിന്റെ നാട്ടിലെ അന്നങ്ങൾ അധീനങ്ങളാവട്ടെ, ഉപഭോഗ്യങ്ങളാവട്ടെ,

7. ആരാച്ഛത്രുമപബാധസ്വദൂര
മുഗ്രോയശ്ശംബഃപുരുഹൂതതേന
അസ്മേധേഹിയവമദ്ഗോമദിന്ദ്ര
കൃധീധിയഞ്ജരിത്രേവാജരത്നാം

അന്വയം:—

ഹേ പുരു-ഹൂത, ഇന്ദ്ര	—	ബഹുഭിരാഹൂതേന്ദ്ര,
(തവ) യഃ ഉഗ്രഃ ശംബഃ	—	ഉദ്ഗൂർണ്ണോവജ്രഃ
തേന ശത്രും ആരാൽ	—	അസ്മദരീനസ്മത് സമീപാത്
ദൂരം അപ ബാധസ്വ	—	ത്വമപഗമയ
(കിഞ്ച) അസ്മേ യവ-മൽ, ഗോ-മൽ ധേഹി	—	യവയുക്തം, ഗോയുക്തം ധനന്നി ധേഹി
(കിഞ്ച) ജരിത്രേ	—	സ്തോത്രേമഹ്യം
വാജ-രത്നാം ധിയം കൃധി	—	രമണീയാന്നം കർമ്മകരു

അർത്ഥം—പലരാലും വിളിയ്ക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്ര, അവിടത്തെ യാതൊരു മൂർച്ചയേറിയ വജ്രമുണ്ടോ, അതിനാൽ ഞങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളെ സമീപത്തുനിന്ന് അകലേയ്ക്കോടിച്ചാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളിൽ അന്നയുക്തവും പശുയുക്തവുമായ ധനമുണ്ടാക്കിയാലും. കൂടാതെ, സ്തോതാവായ എനിയ്ക്കു നല്ല ഹവിരന്നമൊത്ത കർമ്മമുണ്ടാക്കിയാലും.

8 പ്രയമന്തർവൃഷസവാസോത്തശ

തീവ്രാസ്സോമാബഹുലാന്താസഇന്ദ്രം

നാഹദാമാനംമഘവാനിയംസ

ന്നിസുന്വതേവഹതിഭൂരിവാമം

അന്വയം:—

അന്തഃ യം ഇന്ദ്രം വൃഷ-സവാസഃ	— ജഠരേ ഇന്ദ്രം വൃഷസവാഃ, അഗ്നൌ സോമസ്യ വർഷിതൃഭി രധ്വര്യുഭിരഭിഷുതാഃ
തീവ്രാഃ, ബഹുല-ന്താസഃ	— തീവ്രരസാഃ, ബഹുലമന്നാദിക മന്തേ യേഭ്യഃ, താഃ
സോമാഃ പ്ര അശ്നൻ	— പ്രഗച്ഛന്തി
(സഃ) മഘവാ ദാമാനം	— ധനവാനിന്ദ്രോദാതാരം യജമാനം
ന അഹ നി യംസൽ	— നൈവനിയച്ഛതി
(കിന്തു) സുന്വതേ	— സോമാഭിഷവങ്കർവ്വതേ യജമാനായ
ഭൂരി വാമം നി വഹതി	— അധികം വനനീയം ധനം നിതരാം പ്രാപയതി

അർത്ഥം—സോമവർഷികളായ അധ്വര്യുക്കളാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട, കടുത്ത രസമുററ, അററമില്ലാതെ ധാരാളമന്നമുള്ള സോമങ്ങളം സ്വന്തം വയററിൽ യാതൊരിന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, ആ ധന

വാനായ ഇന്ദ്രൻ ഹവിസ്സ്ദാതാവായ യജമാനനെ, ആ യജമാനന്റെ അത്ഥനകളെ, ഒരിക്കലും നിയന്ത്രിക്കുന്നതേ ഇല്ല അതിന്നുപകരം സോമം സമ്പൂരിക്കുന്ന ആ യജമാനന്ന് കാമ്യമായ ധനം ധാരാളമെത്തിക്കുന്നു

9 ഉതപ്രഹാമതിദീവ്യാജയാതി

കൃതംയച്ഛ്വഘ്നീവിചിനോതികാലേ

യോദേവകാമോനധനാരുണദ്ധി

സമിത്തംരായാസൃജതിസ്വധാവാൻ

അന്വയം —

ഉത പ്ര-ഹാം അതി-ദീവ്യ—	ഇന്ദ്രഃ പ്രഹന്താരമതിപൂജിതങ്ഗമയിത്വാ
ജയാതി	— തം ജയതി
(കിഞ്ച) യത് ശ്വ-ഘ്നീ	
കൃതം	— യഥാകിതവഃ കൃതസമയം പ്രതികിതവം
വി-ചിനോതി	— പരീക്ഷ്യഗൃഹ്ണാതി, തദ്വദിന്ദ്രഃ
കാലേ	— യുദ്ധകാലേ ശത്രും പരീക്ഷ്യവധാത്ഥങ്ഗൃഹ്ണാതി
(കിഞ്ച) യഃ ദേവ-കാമഃ	— ദേവാൻ യഷ്ടുമഭിലാഷവാൻ ഭവതി, തസ്യാത്ഥായ
ധനാ ന രുണദ്ധി	— ധനാനിനാവൃണോതി, നാച്ഛാദയതി
(കിഞ്ച) സ്വധാ-വാൻ തം	
രായാ ഇത് സം സൃജതി	— ബലവാൻ ധനേന സംയോജയതി

അത്ഥം—ഇന്ദ്രൻ എതിർക്കുന്ന ശത്രുവിനെ മാനിതനാക്കി ജയിക്കുന്നു ചൂതുകളിക്കാരൻ കരാറിലേപ്പെട്ട എതിർകളിക്കാരനെ പരീക്ഷിച്ച് പിടിക്കുന്നപോലെ, ഇന്ദ്രൻ യുദ്ധകാലത്തിൽ ശത്രുവിനെ സൂക്ഷിച്ചു നിരീക്ഷിച്ച് വധത്തിന്നായി

പിടിക്കുന്നു. ദേവന്മാരെ യജിക്കാനിച്ഛരിക്കുന്നവന്ന് അവിടുന്ന് ധനങ്ങാം മറച്ചുവെയ്ക്കാറില്ല. ബലവാനായ അവിടുന്ന് അപ്രകാരമുള്ളവനെ ധനത്തോടുതന്നെ യോജിപ്പിക്കുന്നു.

10 ഗോഭിഷ്ടരേമാമതിന്ദുരേവാം
യവേനക്ഷുധംപുരുഹൂതവിശ്വാം
വയംരാജഭിഃപ്രഥമാധനാ
ന്യസ്മാകേനവൃജനേനാജയേമ

അന്വയം:—

ഹേ പുരു–ഹൂത, — ബഹുഭിരാഹൂതേന്ദ്ര, തവ പ്രസാദാൽ
ദുഃ–ഏവാം അമതിം — ദുഷ്ടാഗമനാം ദാരിദ്ര്യാദാഗതാം ദുർബ്ബുദ്ധിം
വയം ഗോഭിഃ തരേമ — പശുഭിർന്നിസ്തരേമ
(കിഞ്ച) യവേന വിശ്വാം
ക്ഷുധം — വ്യാപ്താം ക്ഷുധന്തരേമ
(കിഞ്ച) പ്രഥമാഃ ധനാനി— മുഖ്യാനി ധനാനി
രാജ–ഭിഃ — ധനാനാമീശ്വരൈർല്ലഭേമഹി
(കിഞ്ച) അസ്മാകേന
വൃജനേന ജയേമ — ബലേന ശത്രൂൻ ജയേമ

അർത്ഥം—പലരാലും വിളിയ്ക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ ദാരിദ്ര്യത്താലുളവായ ദുർബ്ബുദ്ധിയെ (അന്യരെക്കുറിച്ച് അസൂയ, അന്യന്റെ മുതൽ കക്കാനുള്ള വാസന മുതലായവയെ) ഞങ്ങാം പശുക്കളെക്കൊണ്ട് തരണം ചെയ്യാവൂ. അന്നം കൊണ്ട് വിശപ്പിനെ തരണം ചെയ്യാവൂ. മുഖ്യങ്ങളായ ധനങ്ങാം ദാതാക്കളായ പ്രഭുക്കളിൽനിന്ന് ലഭിക്കാവൂ. ഞങ്ങളുടെ ബലംകൊണ്ട് ശത്രുക്കളെ ജയിക്കാവൂ.

11 ബൃഹസ്പതിർന്നഃപരിപാതുപശ്ചാ

ദുതോത്തരസ്മാദധരാദഘായോഃ

ഇന്ദ്രഃപുരസ്താദുതമധ്യതോന

സ്സഖാസഖിഭ്യോവരിവഃകൃണോതു വ 23

അന്വയം –

പശ്ചാൽ അഘ–യോഃ	— പശ്ചിമതഃ പാതകാച്ഛത്രോഃ
നഃ ബൃഹസ്പതിഃ പരി പാതു	— പരിതോരക്ഷതു
ഉത ഉൽ–തരസ്മാൽ അധരാൽ നഃ	— ഉത്തരതോധസ്താച്ച പരിപാതു
ഉത ഇന്ദ്രഃ പുരസ്താൽ മധ്യതഃ	— പൂർവ്വതോമദ്ധ്യതശ്ചശത്രോഃ രക്ഷതു
(കിഞ്ച) സഖാ സഖി–ഭ്യഃ	— സഖീഭൂതേന്ദ്രഃ പ്രിയേഭ്യോസ്മഭ്യം
വരിവഃ കൃണോതു	— ധനങ്കരോതു

അത്ഥം–പടിഞ്ഞാറുനിന്ന് (പിന്നിൽനിന്ന്) വരുന്ന പാപകാരിയായ ശത്രുവിങ്കൽനിന്ന് നമ്മെ ബൃഹസ്പതി രക്ഷിക്കട്ടെ വടക്കുനിന്നും (മുകളിൽനിന്നും) ചുവട്ടിൽനിന്നും വരുന്ന ശത്രുവിങ്കൽനിന്നു രക്ഷിക്കട്ടെ പിന്നെ, കിഴക്കുനിന്നും (മുമ്പിൽ നിന്നും) മദ്ധ്യത്തിൽനിന്നും വരുന്ന ശത്രുവിങ്കൽനിന്ന് ഇന്ദ്രൻ രക്ഷിക്കട്ടെ ചങ്ങാതിയായ ഇന്ദ്രൻ പ്രിയന്മാരായ നമുക്ക് ധനമുണ്ടാക്കട്ടെ

വർഗ്ഗം–24–25–ജഗതീത്രിഷ്ടുബൌഛന്ദസീ

1 അച്ഛാമഇന്ദ്രംമതയസ്സ്വർവ്വിദ

സ്സധ്രീചീർവ്വിശ്വാഉശതീരനൂഷത

പരിഷ്വജന്തേജനയോയഥാപതിം

മര്യന്നശുന്ധ്യുമ്മഘവാനമൂതയേ

അന്വയം:–

(ആങ്ഗിരസസ്യ	
കൃഷ്ണസ്യ) മേ സ്വഃ–വിദഃ	— മമ സർവ്വസ്യ ലംഭയിത്ര്യഃ
സധ്രീചീഃ, വിശ്വാഃ	— സങ്ഗതാഃ, വ്യാപ്താഃ
ഉശതീഃ മതയഃ	— കാമയമാനാസ്തുതയഃ
ഇന്ദ്രം അച്ഛ അനൂഷത	— അഭിഷ്ടുവന്തി
(കിഞ്ച) ജനയഃ യഥാ	
പതിം	— ഭാര്യാ യഥാ ഭർത്താരം
(സഖാ) മര്യം ന	— യഥാ സഖാ മനുഷ്യഞ്ച
ശുന്ധ്യും, മഘ–വാനം	— ശുദ്ധം, ദോഷരഹിതമിന്ദ്രം
ഊതയേ പരി സ്വജന്തേ	— തമിന്ദ്രം മേ സ്തുതയഃ രക്ഷണായാലിങ്ഗന്തി

അർത്ഥം–ആംഗിരസകൃഷ്ണനായ എന്റെ സർവ്വസിദ്ധികാരിണികളും കൂടിച്ചേർന്നവയും പടൎന്നു വ്യാപിച്ചവയും (ഉപാസ്യദേവനെ) കാമിക്കുന്നവയുമായ സ്തോത്രങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ പുകഴ്ത്തുന്നു. ഭാര്യമാർ ഭർത്താവിനെയെന്നപോലെയും തോഴൻ ചങ്ങാതിയായ മനുഷ്യനെയെന്നപോലെയും എന്റെ സ്തുതികൾ ശുദ്ധനും ദോഷരഹിതനുമായ ഇന്ദ്രനെ കെട്ടിപ്പുണരുന്നു.

2 നഘാത്വദ്രിഗപവേതിമേമന

സ്ത്വേഇൽകാമംപുരുഹൂതശിശ്രയ

രാജേവദസ്മനിഷദോധിബർഹി

ഷ്യസ്മിന്ത്സുസോമേവപാനമസ്തുതേ

അന്വയം:–

ഹേ പുരു–ഹൂത, ദസ്മ,	— ബഹുഭിരാഹൂത, ദർശനീയേന്ദ്ര,
ത്വദ്രിക് മേ മനഃ	— ത്വദഭിമുഖം മമ മനഃ
ന ഘ ത്വ അപ വേതി	— നഖലുത്വത്തോപഗച്ഛതി
ത്വേ ഇൽ കാമം ശിശ്രയ	— ത്വയ്യേവാഭിലാഷം സ്ഥാപയാമി

(കിഞ്ച) രാജാ–ഇവ
ബർഹിഷി അധി നി സദഃ— ഈശ്വരഇവ നിഷീദ
തേ അസ്മിൻ സോമേ
സു അവ്–പാനം അസ്തു — സുഷ്ഠുപാനം ഭവതു

അത്ഥം-പലരാലും വിളിയ്ക്കപ്പെട്ട ദശനീയനായ ഇന്ദ്ര, അ വിടേയ്ക്കുഭിമുഖമായ എന്റെ മനസ്സ് പിന്തിരിയുന്നതേ ഇല്ല. അ വിടുന്നിൽത്തന്നെയാണെന്റെ അഭിലാഷംവെച്ചിരിക്കുന്നത് പിന്നെ, (ഈ യജ്ഞത്തിന്ന്) ഈശ്വരനെന്നപോലെ ദർഭവിരി യിലിരുന്നാലും അവിടേയ്ക്ക് ഈ സോമത്തിന്റെ പാനം നന്നാ യി ഭവിയ്ക്കട്ടെ

3 വിഷൂവൃദിന്ദ്രോഅമതേരുതക്ഷുധ
സ്സഇദ്രായോമഘവാവസ്വഈശതേ
തസ്യേദിമേപ്രവണസപ്തസിന്ധവോ
വയോവർധന്തിവൃഷഭസ്യശുഷ്മിണഃ

അന്വയം –

ഇന്ദ്രഃ അമതേഃ	— ദാരിദ്ര്യാദാഗതായാദുർബ്ബുദ്ധേഃ
വിഷു–വൃൽ	— വിഷ്വഗ്വർത്തകോ ഭവതു
ഉത ക്ഷുധഃ	— ബുഭുക്ഷായാവിഷുവൃൽഭവതു
(കിഞ്ച) സഃ ഇൽ	
മഘ–വാ	— സ ഏവധനവാനിന്ദ്രഃ
വസ്വഃ രായഃ ഈശതേ	— വാസയിതുർധനസ്യേഷ്ടേ
(കിഞ്ച) വൃഷഭസ്യ	
ശുഷ്മിണഃ തസ്യ ഇൽ	— വർഷിതുർബ്ബലവതഃ ഇന്ദ്രസ്യൈവ
ഇമേ സപ്ത സിന്ധവഃ	— ഗംഗാദ്യാനദ്യഃ
പ്രവണേ വയഃ വർധന്തി	— പ്രവണേദേശേന്നം വർദ്ധയന്തി

അത്ഥം-ദാരിദ്ര്യത്താലുള്ളവായ ദുർബ്ബുദ്ധികളെ പുറം (അതി ന്നു അടക്കാനും തടുക്കാനും) ഇന്ദ്രൻ വർത്തിക്കട്ടെ വിശപ്പിന്റെ യും പുറം (അതു നിവാരണം ചെയ്‌വാൻ) വർത്തിക്കട്ടെ പി

ന്നെ, അതേ ധനവാനായ ഇന്ദ്രൻ ജീവിതസന്ധാരകമായ ധനത്തിന്നീശനാകുന്നു. കൂടാതെ വർഷകനും ബലവാനുമായ ഇന്ദ്രന്ന തന്നെ ചേൎന്ന് ഗംഗാദികളായ ഈ ഏഴുനദികൾ താഴ്ന്നിടങ്ങളിലെന്നും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു.

4 വയോനവൃക്ഷംസ്വപലാശമാസദ
ന്ത്സോമാസഇന്ദ്രംമന്ദിനശ്ചമൂഷദഃ
പ്രൈഷാമനീകംശവസാദവിദ്യുത
ദ്വിദൽസ്വ്യൎമ്മനവേജ്യോതിരാര്യം

അന്വയം:—

വയഃ ന സു–പലാശം	— യഥാ പക്ഷിണശ്ശോഭനപൎണ്ണം
വൃക്ഷം	— ആസീദന്തി, തദ്വൽ
മന്ദിനഃ, ചമൂ–സദഃ	— മദകരാഃ, ചമസേഷു സ്ഥാതാരഃ
സോമാസഃ ഇന്ദ്രം ആ	
അസദൻ	— ആസീദന്തി, അധിതിഷ്ഠന്തി
ഏഷാം ശവസാ	— ഇന്ദ്രമധിതിഷ്ഠതാം സോമാനാം വേഗേനയുക്തം
അനീകം പ്ര ദവിദ്യുതൽ	— അഗ്രം പ്രദ്യോതതേ
(കിഞ്ചായമിന്ദ്രഃ) സ്വഃ	
ആര്യം ജ്യോതിഃ	— പ്രേര്യം തേജഃ
മനവേ വിദൽ	— മനുഷ്യേഭ്യഃ പ്രയച്ഛതു

അൎത്ഥം—പക്ഷികൾ തെളിയിലകളൊത്ത മരത്തിലിരിക്കുന്നപോലെ ഹൎഷകരങ്ങളും വാലൻമരികകളിൽ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നവയുമായ സോമങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കുന്നു, ഇന്ദ്രങ്കൽ നിലകൊള്ളുന്നു. ഇന്ദ്രങ്കലിരിക്കുന്ന ആ സോമങ്ങളുടെ വേഗയുക്തമായ തലപ്പ്, മുകളറ്റം നന്നായി പ്രകാശിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ ഈ ഇന്ദ്രൻ അങ്ങിങ്ങയക്കാവുന്ന സ്വന്തമായ തേജസ്സിനെ (സോമപാനംകൊണ്ടുളവായ വീര്യത്തെ) മനുഷ്യൎക്ക് കൊടുക്കട്ടെ.

കൃതന്നശ്വഘ്നീവിചിനോതിദേവനേ
സംവർഗ്ഗംയന്മഘവാസൂര്യംജയൽ
നതത്തേഅന്യോഅനുവീര്യംശക
ന്നപുരാണോമഘവന്നോതനൂതനഃ വ. 24

അന്വയം:—

ശ്വഘ്നീ — പരസ്വാനാം ഹന്താ കിതവഃ
ദേവനേ കൃതം ന വിചിനോതി — യഥാകൃതം വിവിച്യവേത്തി
യത് മഘവാ സംവർഗ്ഗം സൂര്യം — സമ്യഗ്‌വൃഷ്ടേർവൃജയിതാരമാദിത്യം
ജയത് — തദീയ രസാപഹരണദ്വാരേണ ജയതി
(അഥ പ്രത്യക്ഷസ്തുതിഃ)
ഹേ മഘവൻ — ധനവന്നിന്ദ്ര
തേ തത് വീര്യം — സൂര്യജയലക്ഷണം വീരത്വം
അന്യഃ — ത്വത്തോഽന്യോഭവിഷ്യത്കാലീനഃ പുമാൻ
അനു ന ശകത് — അനുകർത്തും ന ശക്നോതി
പുരാണഃ ന — പൂർവ്വോപി ന ശക്നോതി
ഉത നൂതനഃ ന — വർത്തമാനകാലീനോപി ന ശക്നോതി

അർത്ഥം—അന്യന്റെ മുതലപഹരിക്കുന്ന ചൂതുകളിക്കാരൻ കളിയിൽ ചെയ്തതും ചെയ്യാത്തതും വേർതിരിച്ചറിയുന്ന അതു പോലെ മഴയൊഴിപ്പിയ്ക്കുന്ന സൂര്യനെ അവിടത്തെ രസാപഹരണംവഴി ഇന്ദ്രൻ ജയിക്കുന്നു. (എന്നി നേരിട്ട്) അല്ലയോ ധനവാനായ ഇന്ദ്ര, അവിടത്തെ ആ സൂര്യജയപരമായ പരാക്രമം

ക്കാൻ ശക്തനാവുകയില്ല. മുമ്പുള്ള ആരും ശക്തനായിട്ടില്ല. ഇന്നുള്ള ആരും ശക്തനല്ല. (സൂര്യനെ രസാപഹരണമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ജയിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞുവല്ലൊ. സൂര്യന്റെ രശ്മികൾ രാസപരിണാമങ്ങൾ ഉളവാക്കുന്നവയാണ്. ആ രശ്മികളെ വർഷം കൊണ്ട് മന്ദീഭവിപ്പിച്ചാണ് ഇന്ദ്രൻ സൂര്യനെ ജയിച്ചതു്.)

6 വിശംവിശമ്മഘവാപര്യശായത

ജനാനാന്ധേനാ അവചാകശദ്വൃഷാ

യസ്യാഹശക്രസ്സവനേഷുരണ്യതി

സതീവ്രൈസ്സോമൈസ്സഹതേപൃതന്യതഃ

അന്വയം:—

വൃഷാ, മഘവാ
വിശം—വിശം — വർഷകേന്ദ്രസ്സർവ്വാൻ മനുഷ്യാൻ
പരി അശായത — പരിശേതേ
(കിഞ്ച) ജനാനാം ധേനാഃ
അവ—ചാകശൽ — സ്തുതീരഭിപശ്യതി
(കിഞ്ച) ശക്രഃ യസ്യ
അഹ — യസ്യൈവയജമാനസ്യ
സവനേഷു രണ്യതി — രമതേ
സഃ തീവ്രൈഃ സോമൈഃ — പ്രദീയമാനൈസ്സോമൈഃ
പൃതന്യതഃ സഹതേ — സംഗ്രാമമിച്ഛതശ്ശത്രൂനഭിഭവതി

അർത്ഥം—കാമവർഷിതാവായ, ധനവാനായ ഇന്ദ്രൻ, ഓരോ മനുഷ്യനിലും (പരമാത്മസ്വരൂപനായ അവിടുന്ന് ഓരോരുത്തന്റെ ഉള്ളിലും) കിടക്കുന്നു. ജനങ്ങളുടെ സ്തുതികളെ നേരെ നോക്കിക്കാണുന്നു. പിന്നെ, ശക്തനായ അവിടുന്ന്, ഏതു യജമാനന്റെ യജ്ഞങ്ങളിൽ സന്തുഷ്ടിപ്പെടുന്നുവോ, ആ യജമാനനാൽ (ഇന്ദ്രനു) നല്കപ്പെടുന്ന കടുത്ത സോമങ്ങൾകൊണ്ടു യുദ്ധേച്ഛുക്കളായ ശത്രുക്കളെ കീഴടക്കുന്നു.

7 ആപോനസിന്ധുമഭിയൽസമക്ഷര

ന്ത്സോമാസഇന്ദ്രംകല്യാഇവഹ്രദം

വർദ്ധന്തിവിപ്രാമഹോഅസ്യസാദനേ

യവന്നവൃഷ്ടിർദ്ദിവ്യേനദാനുനാ

അന്വയം:—

ആപഃ ന സിന്ധും	— യഥാപസ്സമുദ്രം
ഹ്രദം കല്യാഃ-ഇവ	— യഥാ ച കല്യാ അഭിസങ്ക്ഷരന്തി, തദ്വൽ
യൽ സോമാസഃ ഇന്ദ്രം	— യദാസോമാസ്സം
അഭി സം-അക്ഷരൻ	— അഭി സങ്ഗച്ഛന്തി
(തദാനീം) അസ്യ മഹഃ	
സദനേ	— മഹത്വം യജ്ഞഗൃഹേ
യവം ന വൃഷ്ടിഃ	— യവസസ്യം വൃഷ്ടിരിവ
ദിവ്യേന ദാനുനാ	— ദിവിഭവേന ദാനേന, വർഷണേന
വിപ്രാഃ വർദ്ധന്തി	— മേധാവിനോ വർദ്ധയന്തി

അർത്ഥം—അപ്പുകൾ (ജലങ്ങൾ) സമുദ്രത്തെയും നീരറവികൾ ജലാശയത്തെയും നേരെ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, സോമങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ നേരെ പ്രാപിക്കുമ്പോൾ, അവിടത്തെ മഹത്വത്തെ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ, യവച്ചെടിയെ മഴ ദിവ്യമായ ദാനത്താൽ, വർഷണത്താൽ, വളർത്തുന്നപോലെ (സ്തുതിവർഷത്താൽ) വളർത്തുന്നു.

8 വൃഷാനക്രുദ്ധഃപതയദ്രജസ്വാ

യോഅര്യപത്നീരകൃണോദിമാഅപഃ

സസുന്വതേമഘവാജീരദാനവേ

വിന്ദജ്ജ്യോതിർമ്മനവേഹവിഷ്മതേ

അന്വയം:-

രജഃ_സു വൃഷാ ന ക്രുദ്ധഃ	—	ലോകേഷു യഥാവൃഷഭഃ പ്രതി വൃഷഭവധായ
പതയൽ	—	ഗച്ഛതി, തദ്വൽ
യഃ അര്യ_പത്നീഃ	—	ഇന്ദ്രഃ ക്രുദ്ധഃ മേഘവധായ പതയതി; ഹിത്വാ ച മേഘം സർവ്വസ്യ ജഗതസ്വാമിനഃ ഇന്ദ്രസ്യ
(പാലയിതവ്യാഃ) ഇമാഃ		
അപഃ ആ അകൃണോൽ	—	വൃഷ്ട്യുദകാന്യാ കൃണോതി, അസ്മദഭിമുഖങ്കരോതി
സഃ മഘ—വാ	—	ധനവാനിന്ദ്രഃ
സുന്വതേ, ജീര_ദാനവേ	—	സോമാഭിഷവങ്കർവ്വതേ, ക്ഷിപ്രദാനായ
ഹവിഷ്മതേ മനവേ	—	മനുഷ്യായ. യജമാനായ
ജ്യോതിഃ അവിന്ദൽ	—	തേജഃ പ്രായച്ഛൽ

അത്ഥം_ലോകങ്ങളിൽ ഒരു കാള എതിർകാളയെ കൊല്ലു നായി ക്രോധിച്ച് ചെല്ലുന്നപോലെ യാതൊരിന്ദ്രൻ മേഘം പിളക്കാനായി പോവുകയും പിളന്നിട്ട്, ജഗദധീശനായ ഇന്ദ്ര ന്ന് രക്ഷിതവ്യകളായിത്തീരുന്ന ഈ മഴവെള്ളങ്ങളെ നമുക നേരെ വിടുകയും ചെയ്യുന്നുവോ, ആ ധനവാനായ ഇന്ദ്രൻ സോമ സംസ്കരിക്കുന്നവനും ഇന്ദ്രാദികൾക്ക് അതു വേഗത്തിലേകുന്നവ നും ഹവിസ്സോത്തവനുമായ മനുഷ്യന്ന്, യജമാനന്ന് (സ്വന്തം തേജസ്സു നല്കുന്നു. (ഉപാസകനിൽ തന്റെ തേജസ്സിയററുന്നു.)

9 ഉജ്ജായതാംപരശുർജ്യോതിഷാസഹ

ഭൂയാഋതസ്യസുദുഘാപുരാണവൽ

വിരോചതാമരുഷോഭാനുനാശുചി

അന്വയം:—

പർശുഃ ജ്യോതിഷാ സഹ	— ഇന്ദ്രസ്യ വജ്രസ്തേജസാസാർദ്ധം
ഉൽ ജായതാം	— അസ്മച്ഛത്രുവധേ മേഘഭേദനേ ച വ്യാപ്രിയതാം
(കിഞ്ച) ഋതസ്യ സു-ദുഘാ	— സത്യസ്യ മാദ്ധ്യമികാവാക്
പുരാണ–വൽ ഭ്രയാഃ	— പ്രത്നവൽ ഭ്രയാൽ (പുരുഷ വ്യത്യയഃ)
(കിഞ്ചേന്ദ്രഃ) അരുഷഃ ഭാനനാ	— ആരോചമാനോദീപ്ത്യാ
ശുചിഃ വി ദ്രാചതാം	— പ്രകാശതാം
(കിഞ്ച) സത്–പതിഃ സ്വഃ ന	— സതാം പതിരിന്ദ്ര ആദിത്യ ഇവ
ശുക്രം ശുശുചീത	— ജ്വലന്നത്യന്തന്ദീപ്യതാം

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധം തേജസ്സോടുകൂടി നമ്മുടെ ശത്രുവിനെ വധിക്കുന്നതിലും മേഘത്തെ പിളക്കുന്നതിലുമെത്ത ട്ടെ. സത്യം ചുരത്തുന്ന മാദ്ധ്യമിക വാക്ക് മുൻപോലെ ഭവിക്ക ട്ടെ. പ്രകാശമാനനായ അവിടുന്ന് സ്വദീപ്തിയാൽ ശുദ്ധനായി എല്ലാം വിളക്കട്ടെ. സത്തുക്കളുടെ പാലകനായ അവിടുന്ന്, ആദിത്യനെന്നപോലെ ജ്വലിച്ചുകൊണ്ട് അത്യന്തം പ്രകാശി ക്കട്ടെ.

10 ഗോഭിഷ്ടരേമാമതിന്ദുരേവാം
യവേനക്ഷുധംപുരുഹൂതവിശ്വാം
വയംരാജഭിഃപ്രഥമാധനാ
ന്യസ്മാകേനവൃജനേനാജയേമ

11 ബൃഹസ്പതിന്നഃപരിപാതുപശ്ചാ
ദുതോത്തരസ്മാദധരാദഘായോഃ
ഇന്ദ്രഃപുരസ്താദുതമധ്യതോന
സ്സഖാസഖിഭ്യോവരിവഃകൃണോതു വ. 25

അന്വയം:–

മേൽ ശ്ലോകകങ്ങൾ രണ്ടും കഴിഞ്ഞ സൂക്തത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചു.
വർഗ്ഗം 26–27.

1 ആയാതവിന്ദ്രസ്വപതിർമ്മദായ
യോധർമ്മണാതൂതുജാനസ്തുവിഷ്മാൻ
പ്രത്വക്ഷാണോഅതിവിശ്വാസഹാംസ്യ
പാരേണമഹതാവൃഷ്ണ്യേന

അന്വയം:–

യഃ തൂതുജാനഃ തുവിഷ്മാൻ — യ ഇന്ദ്രസ്ത്വരാവാൻ, വൃദ്ധിമാൻ
വിശ്വാ സഹാംസി — വിശ്വാനി, സർവ്വാണി ശത്രു ബലാനി
അപാരേണ മഹതാ
വൃഷ്ണ്യേന — അപരിമിതേനാധികേന ബലേന
പ്ര–ത്വക്ഷാണഃ അതി — പ്രകർഷേണ തനൂകുർവ്വന്നതി ഗച്ഛതി
സ്വ–പതിഃ ഇന്ദ്രഃ — ധനപതിരിന്ദ്രഃ
മദായ ധർമ്മണാ ആ യാതു — മദാർത്ഥം ധാരകേണ രഥേനാ ഗച്ഛതു

അർത്ഥം.—യാതൊരിന്ദ്രൻ വേഗവാനും പ്രവൃദ്ധനും, എല്ലാ ശത്രുബലങ്ങളെയും അപരിമിതവും അധികവുമായ ബലംകൊണ്ട് ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്നവനുമായി അതിക്രമിച്ച് ഗമിക്കുന്നുവോ, ധനപതിയായ ആ ഇന്ദ്രൻ, തന്നെ വഹിക്കുന്ന തേരിൽ ഹർഷത്തിനുവേണ്ടി വന്നുചേരട്ടെ.

2 സുഷ്ഠാമാരഥസ്സുയമാഹരീതേ
മിമ്യക്ഷവജ്രോനൃപതേഗഭസ്തൗ
ശീഭംരാജന്ത്സുപഥായാഹ്യർവ്വാ
ങ്വർദ്ധാമതേപപുഷോവൃഷ്ണ്യാനി

അന്വയം:—

ഹേ നൃ—പതേ, തേ രഥഃ	
സു—സ്ഥാമാ	— നൃണാം പാലകേന്ദ്ര, തവ രഥ ശ്ശോഭനോവസ്ഥാനഃ
ഹരീ സു—യമാ	— സുയമൌ, സുബദ്ധൌ
(കിഞ്ച തവ) ഗഭസ്തൌ	
വജ്രഃ മിമ്യക്ഷ	— ബാഹൌ വജ്രസ്സംഹതോഭവതി
(തഥാസതി) ഹേ രാജൻ,	
ശീഭം	— സർവ്വസ്യേശ്വരേന്ദ്ര, ശീഘ്രം
സു—പഥാ അർവ്വാങ് ആ യാഹി	— ശോഭനേന മാർഗ്ഗേണാസ്മദഭിമുഖമാഗച്ഛ
(ആഗത്യ) പപുഷഃ, തേ	— സോമം പീതവതസ്തവ
വൃഷ്ണ്യാനി വർദ്ധാമ	— ബലാനിവയം വർദ്ധയാമഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ നരപാലകനായ ഇന്ദ്ര, അവിടത്തെ തേർ നന്നായി നില്പുറന്നതാണ്, ഹരികളെന്ന കുതിരകളും നന്നായി പൂട്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പിന്നെ അവിടത്തെ കയ്യിൽ വജ്രായുധം ചേർന്നിരിക്കുന്നു. അപ്രകാരമിരിക്കെ, അല്ലയോ സർവ്വേശ്വര, വേഗത്തിൽ ശോഭനമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ഞങ്ങൾക്കഭിമുഖമായി വന്നാലും. വന്നിട്ട് സോമം കുടിച്ച അവിടേയ്ക്കു ഞങ്ങൾ ബലങ്ങളെ വർദ്ധിപ്പിയ്ക്കുന്നു.

3 ഏന്ദ്രവാഹോനൃപതിംവജ്രബാഹു

മുഗ്രമുഗ്രാസസ്തവിഷാസഏനം

പ്രത്യക്ഷസംവൃഷഭംസത്യശുഷ്മ

മേമസ്മത്രാസധമാദോവഹന്തു

അന്വയം:—

നൃ-പതിം, വജ്ര-ബാഹും	—	നൃണാം പാലകം, വജ്രഹസ്തം
ഉഗ്രം, പ്ര-ത്വക്ഷസം	—	ഉൽഗൂണ്ണം, ശത്രൂണാം ബലാനാം തനൂകർത്താരം
വൃഷഭം, സത്യ-ശുഷ്മം	—	കാമാനാം വർഷിതാരം, അവിസംവാദിബലം
ഏനം ഈം ഉഗ്രാസഃ, തവിഷാസഃ	—	ഏനമിന്ദ്രമുൽഗൂണ്ണാഃ, പ്രവൃദ്ധാഃ
സധ-മാദഃ ഇന്ദ്ര-വാഹഃ	—	സഹമാദ്യന്തഃ, ഇന്ദ്രസ്യവോഢാരഃ
അസ്മ-ത്രാ ആ വഹന്തു ആ	—	അസ്മാൻ ആനയന്തു (പുനരുക്തിരാദരാർത്ഥാ)

അർത്ഥം—നരപാലകനും വജ്രപാണിയും ഊക്കേറിയവനും ശത്രുബലങ്ങളെ ശോഷിപ്പിക്കുന്നവനും കാമവർഷിതാവും തക്കതായ ബലമൊത്തവനുമായ ഇതേ ഇന്ദ്രനെ ഉശിരേറി തടിച്ചുകൊഴുത്തു, ഒപ്പം ഹർഷിക്കുന്ന ഇന്ദ്രവാഹനങ്ങൾ (ഹരികൾ) ആനയിക്കട്ടെ, ആനയിക്കട്ടെ. (ആവർത്തനം ആദരത്തിനുവേണ്ടി)

4 ഏവാപതിംദ്രോണസാചംസചേതസ

മൂർജസ്കംഭംധരുണആവൃഷായസേ

ഓജഃകൃഷ്വസംഗൃഭായത്വേഅപ്യ

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം) ഏവ
പതിം — ഏവം പാലകം
ദ്രോണ–സാചം — ദ്രോണകലശസ്യ സേവിതാരം
സ–ചേതസം, ഊർജഃ
സ്തംഭം — സപ്രജ്ഞം, ബലസ്യധാരകം
സോമം
ധരുണേ ആ വൃഷ–യസേ — ധാരകേ ജഠരേ ആസിഞ്ചസേ,
ധാരയസി
(കിഞ്ച മഹ്യം) ഓജഃ
കൃഷ്വ — ബലങ്കുരുഷ്വ
ത്വേ അപി സം ഗൃഭായ — ത്വയ്യസ്മാൻ സങ്ഗൃഹാണ ച
(കിഞ്ച) കേ–നിപാനാം — മേധാവിനാമസ്മാകം
(കേനിപഃമേധാവീ)
വൃധേ യഥാ ഇനഃ (തഥാ)
അസഃ — സ്വാമീയഥാഭവസി തഥാ
സർവ്വഥാ ഭവസി

അർത്ഥം–അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെയും യജമാനന്മാരെയും പാലിക്കുന്നതും ദ്രോണകലശത്തെ പ്രാപിച്ചതും സ്വയം പ്രജ്ഞയുററതും ബലം ധരിക്കുന്നതുമായ സോമത്തെ, അതൊതുങ്ങുന്ന വയററിൽ ധരിക്കുന്നു. പിന്നെ, എനിക്ക് ബലമുണ്ടാക്കിയാലും. അവിടുന്നിൽ ഞങ്ങളെയും ധരിച്ചാലും. മേധാവികളായ ഞങ്ങൾക്ക് അഭിവൃദ്ധിയ്ക്ക് സ്വാമിയായി, കർത്താവായി അവിടുന്ന് ഭവിക്കുന്നു.

5 ഗർന്നസ്മേവസൂന്വാഹിശംസിഷം
സ്വാശിഷംഭരമായാഹിസോമിനഃ
ത്വമീശിഷേസാസ്മിന്നാസത്സിബർഹി
ഷ്യനാധൃഷ്യാതവപാത്രാണിധർമ്മണാ വ. 26

അന്വയം:—

ഹി ശംസിഷം — യസ്മാൽ ത്വാമഹം സ്തൌമി
(തസ്മാൽ ഹേ ഇന്ദ്ര,)
വസൂനി — ത്വദ്ദേയാനി ധനാനി
അസ്മേ ആ ഗമൻ — മയ്യാഗച്ഛന്തു,
(കിഞ്ച) സോമിനഃ സ്വ-
ആശിഷം — സോമവതോ മമ ശോഭനാ-
ശിഷോ യസ്മിൻ തം
ഭരം ആ യാഹി — യജ്ഞമാഗച്ഛ
(കിഞ്ച) ത്വം ഈശിഷേ — ധനസ്യേശ്വരോ ഭവസി
(ഏവം വിധഃ) സഃ (ത്വം)
അസ്മിൻ — വേദ്യാസ്തൃതേ
ബർഹിഷി ആ സദ്ധ്സി — ആസീദ
(കിഞ്ച) തവ പാത്രാണി — സോമപാത്രാണി
ധർമ്മണാ അനാധൃഷ്യാ — രാക്ഷസാനാം കർമ്മണാ ധർഷ
യിതുമശക്യാനി ഭവന്തു

അർത്ഥം—ഞാനവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്നാൽ നല്കപ്പെടേണ്ടും ധനങ്ങൾ എങ്കൽ എത്തട്ടെ. സോമവാനായ എന്റെ പ്രാർത്ഥനകളേതിലാണോ, ആ യജ്ഞത്തെ അവിടുന്ന് പ്രാപിച്ചാലും. അവിടുന്ന് ധനത്തിന്നീശനാകുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള ആ അവിടുന്ന് ഈ വേദിയിൽ വിരിച്ച ദർഭയിൽ വന്നിരുന്നാലും കൂടാതെ, അവിടേയ്ക്കു ചേർന്ന സോമപാത്രങ്ങൾ രാക്ഷസന്മാരുടെ കർമ്മത്താൽ ആക്രമിക്കപ്പെടാൻ പററാത്തവയാവട്ടെ.

6 പൃഥക്പ്രായൻപ്രഥമാദേവഹൂതയോ
കൃണ്വതശ്രവസ്യാനിദുഷ്ടരാ
നയേശേകുര്യജ്ഞിയാന്നാവമാരുഹ

അന്വയം —

(ഹേ ഇന്ദ്ര, യേ) പ്രഥമാഃ	
ദേവ-ഹൂതയഃ	— പൂർവ്വേ ദേവാനാമാഹ്വാതാരഃ
(തേ) പൃഥക് പ്ര ആയൻ	— ദേവലോകാൻ പൃഥക് ഗച്ഛന്തി
(കിഞ്ച) ദുഷ്ടരാ	— അന്യൈർദുസ്തരാണി
ശ്രവസ്യാനി അകൃണ്വത	— ശ്രവണീയാനി യശാംസ്യ കർവ്വത
(കിഞ്ച) യേ യജ്ഞിയാം	
നാവം	— യജ്ഞസംബന്ധിനീം, യജ്ഞരൂപാന്നാവം
ആ-രുഹം ന ശേകുഃ	— ആരോഢും ന ശക്നുവന്തി
തേ കേപയഃ	— കുത്സിതകർമ്മാണഃ, പാപകർമ്മാണോ ജനാഃ
ഈർമ്മാ ഏവ നി	
അവിശന്ത	— നീചൈരവിശന്ത, അധോഗതിം പ്രാപ്താഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന പണ്ടുള്ളവർ ദേവലോകങ്ങളെ ഒററയ്ക്കൊററയ്ക്ക് പ്രാപിക്കുന്നു (പ്രാപിച്ചു) അവർ അന്യർക്ക് കടന്നെത്താൻ പററാത്ത കേൾവിപ്പെട്ട യശസ്സ് നേടി യജ്ഞമാകുന്ന തോണിയിലേറാൻ കഴിയാത്ത കുത്സിതകർമ്മാക്കളും, പാപപ്രവൃത്തികളും, അധോഗതിയെ പ്രാപിച്ചവരായി

7 ഏവൈവാപാഗപരേസന്തുദൂഢ്യോ

ശ്വായേഷാന്ദുര്യുജആയുയുജ്രേ

ഇത്ഥായേപ്രാഗുപരേസന്തിദാവനേ

പുരൂണിയത്രവയുനാനിഭോജനാ

അന്വയം:—

യേഷാം ദുഃ-യുജഃ അശ്വാഃ	— യജ്ഞമകുർവ്വതാം യേഷാം ദുര്യോജാഃ പ്രബലാഃ അശ്വാഃ
ആ-യുയുജ്രേ	— രഥേഷു യുജ്യന്തേ യേ സാമര്ത്ഥ്യ സത്യപിനയജന്തി

(തേ) ഏവ ഏവ ദുഃ-ധ്യഃ	— ഏവമേവ ദുർബ്ബുദ്ധയഃ -
അപരേ അപാക് സന്തു	— അന്യേ അയജമാനഃ അപാചീനാഃ, അധോഗന്താരോ ഭവന്തു
യേ ഉപരേ പ്രാക്	— യേ യജമാനഃ, മരണാൽ പൂർവ്വമേവ
ദാവനേ സന്തി	— ദേവാനാം ഹവിർദ്ദാനായ ഭവന്തി
യത്ര വയുനാനി	— യേഷു യജ്ഞകാരിഷു പ്രജ്ഞാനാനി
ഭോജനാ പുരൂണി	— ഭോജ്യാനി ധനാനി ബഹൂനി ദേവേഭ്യോദാനായ ഭവന്തി
(തേ) ഇത്ഥാ	— ഇത്ഥം സ്വർഗ്ഗഗാമിനോഭവന്തി

അത്ഥം—യജ്ഞമനുഷ്ഠിക്കാത്ത ഏവരുടെ പൂട്ടാൻ പ്രയാസമുള്ള കരുത്തുററ കതിരകം തേരിൽ പൂട്ടപ്പെട്ടിട്ടും (സാമ്പത്തികമായി കഴിവുണ്ടായിട്ടും) യജ്ഞകർമ്മമനുഷ്ഠിക്കുന്നില്ലയോ, അവർ അപ്രകാരം ദുർബ്ബുദ്ധികളായി അധോഗതരായി ഭവിക്കട്ടെ; യജ്ഞാനുഷ്ഠാതാക്കളേവർ മരണത്തിന്നു മുമ്പുതന്നെ ദേവന്മാൎക്കു ഹവിസ്സേകുന്നവരാണോ, യജ്ഞകാരികളേവരിൽ പ്രജ്ഞാനവും ദേവന്മാരെ നല്ലേണ്ടും ഭോഗ്യധനങ്ങളുമുണ്ടോ, അവർ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ പോകുന്നവരായി ഭവിക്കുന്നു

8 ഗിരീംരജ്രാന്രേജമാനാംഅധാരയ

ദ്യൗഃക്രന്ദദന്തരിക്ഷാണികോപയൽ

സമീചീനേധിഷണേവിഷ്ടഭായതി

വൃഷ്ണഃപീത്വാമദഉക്ഥാനിശംസതി

അന്വയം:—

അജ്രാൻ, രേജമാനാൻ

ഗിരീൻ	— ഗമനശീലാൻ, കമ്പമാനാൻ

ദ്യൌഃ ക്രന്ദത് — ദ്യുലോകഃ അസുരരാക്ഷസേഭ്യോ ഭീതസ്സൻ പരിത്രാണാർത്ഥം ക്രന്ദതി, ഇന്ദ്രമാഹ്വയതി

(കിഞ്ചേന്ദ്രഃ) അന്തരിക്ഷാണി, കോപയത് — കോപയതി, സംക്ഷോഭയതി

(കിഞ്ചേന്ദ്രഃ) സം-ഈചീനേ ധിഷണേ — പരസ്പരം സങ്ഗതേ ദ്യാവാ പൃഥിവ്യൌ

വിഷ്ടഭായതി — അന്തരിക്ഷേണസ്തഭ്നാതി

(കിഞ്ചേന്ദ്രഃ) വൃഷ്ണഃ — സ്വോദരസ്യാസേക്തൄൻ സോമാൻ

പീത്വാ മദേ ഉക്ഥാനി ശംസതി — ഹർഷേ പ്രശസ്യാനി വാക്യാനി, പ്ര ബ്രവീതി

അർത്ഥം-ഗമനശീലങ്ങളും ചലനാത്മകങ്ങളുമായ മേഘങ്ങളെ ഇന്ദ്രൻ ഇളകാത്തവയാക്കി. ദ്യുലോകം അസുരരാക്ഷസന്മാരിൽ നിന്ന് പേടിച്ച് കരയുന്നു, രക്ഷയ്ക്കായിന്ദ്രനെ വിളിക്കുന്നു ഇന്ദ്രൻ അന്തരിക്ഷങ്ങളെ ക്ഷോഭിപ്പിക്കുന്നു അന്യോന്യം ചേർന്ന ദ്യാവാപൃഥിവികളെ അന്തരിക്ഷത്തോട് ബന്ധിച്ച് സ്തംഭിപ്പിച്ചു നിർത്തുന്നു പിന്നെ, തന്റെ വയററിലേയ്ക്കൊഴുകുന്ന സോമങ്ങൾ കുടിച്ച്, ഹർഷത്തിൽ പ്രശസ്യങ്ങളായ വാക്കുകളുച്ചരിക്കുന്നു.

9 ഇമംബിഭർമിസുകൃതന്തേഅങ്കുശം
യേനാരുജാസിമഘവഞ്ഛഫാരുജഃ
അസ്മിന്ത്സുതേസവനേഅസ്ത്വോക്യം
സുതഇഷ്ടൌമഘവൻബോധ്യാഭഗഃ

അന്വയം:—

ഹേ മഘ-വൻ, തേ

സു-കൃതം — തവസുസംസ്കൃതം

ഇമം അങ്കുശം ബിഭർമി— സ്തുത്യങ്കുശന്ധാരയാമി

യേന (ത്വം) ശഫ-ആരുജഃ— ആഭിമുഖ്യേന പരബലാനാം ഹന്തൄൻ

ആ-രുജാസി — ആഭിമുഖ്യേനരുജസി, പീഡയസി
(കിഞ്ച) തേ അസ്മിൻ
സവനേ — അസ്മദീയേ യജ്ഞേ
സു ഓക്യം അസ്തു — ശോഭനനിവാസോഭവതു
(കിഞ്ച) ഹേ മഘ-വൻ,
ആ-ഭഗഃ — ആഭജനീയസ്ത്വം
സുതേ ഇഷ്വേ — അഭിഷുതസോമേ യജ്ഞേ
ബോധി — അസ്മദീയാസ്തുതീർബുദ്ധ്യസ്വ

അർത്ഥം-അല്ലയോ ധനവാനായ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി നന്നായിച്ചെത്തി ഉഴിഞ്ഞ (സുശബ്ദവും സുസ്വരവുമായ) സ്തുതിയാകുന്ന തോട്ടി ഞാൻ ധരിക്കുന്നു അതുകൊണ്ടവിടുന്ന് പരബലങ്ങളെ ഹനിക്കുന്നവരെ പിടിച്ചുനിർത്താം, പീഡിപ്പിക്കാം. ഞങ്ങളുടെ ഈ യജ്ഞത്തിൽ അവിടേയ്ക്ക് ശോഭനനിവാസം ഭവിക്കട്ടെ അല്ലയോ മഘവൻ, തികച്ചും ഭജനീയനായ അവിടുന്ന് സംസ്കരിച്ച സോമമൊത്ത ഈ യജ്ഞത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികളെ ഉറംക്കൊണ്ടാലും

10 ഗോഭിഷ്ടരേമാമതിന്ദുരേവാം
യവേനക്ഷുധംപുരുഹൂതവിശ്വാം
വയംരാജഭിഃപ്രഥമാധനാ
ന്യസ്മാകേനവൃജനേനാജയേമ

11 ബൃഹസ്പതിർനഃപരിപാതുപശ്ചാ
ദുതോത്തരസ്മാദധരാദഘായോഃ
ഇന്ദ്രഃപുരസ്താദുതമധ്യതോനഃ
സഖാസഖിഭ്യോവരിവഃകൃണോതു വ. 27

അന്വയം:-

ഈ ഋക്കുകൾ കഴിഞ്ഞതിന്നു മുമ്പിലത്തെ സൂക്തത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുണ്ട്.

വർഗ്ഗം–28_29 —ഭാലന്ദനഃ വത്സപ്രിഃ ഋഷിഃ, ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ, അഗ്നിർദ്ദേവതാ

1 ദിവസ്പരിപ്രഥമഞ്ജജ്ഞേഅഗ്നി

രസ്മദ്വിതീയംപരിജാതവേദാഃ

തൃതീയമപ്സുനൃമണാഅജസ്ര

മിന്ധാനഏനഞ്ജരതേസ്വാധീഃ

അന്വയം —

അഗ്നിഃ പ്രഥമം ദിവഃ

പരി ജജ്ഞേ	— ദ്യുലോകസ്യോപരി ആദിത്യാത്മനാ ജാതഃ
ജാത–വേദാഃ	— ജാതപ്രജ്ഞോഗ്നിഃ
അസ്മത് പരി ദ്വിതീയം	— അസ്മാകമുപരി പാർത്ഥിവാത്മനാ ദ്വിതീയഞ്ജജ്ഞേ
നൃ–മനാഃ	— നൃഷു, മനുഷ്യേഷ്വനുഗ്രാഹകതയാ സക്തചിത്തോഗ്നിഃ
തൃതീയം അപ്–സു	— അന്തരിക്ഷേ വൈദ്യുതാത്മനാ ജജ്ഞേ
(ഏവം വിധം) ഏനം	
സു–ആധീഃ	— സുപ്രജ്ഞാതാ
അജസ്രം ഇന്ധാനഃ	
ജരതേ	— അനവരതം ദീപ്യൻ സ്തൗതി

അർത്ഥം—അഗ്നി ഒന്നാമതായി ദ്യോവിന്മുകളിൽ ആദിത്യരൂപനായി ജനിച്ചു രണ്ടാമതു്, ഉണ്ടായതെല്ലാമറിയുന്ന ജാതവേദസ്സായി നമ്മൾക്കു ചുററും ഭൗമനായി പിറന്ന മനുഷ്യരിൽ അനുഗ്രാഹകമായ മനസ്സോടുകൂടി മൂന്നാമതു്...

ക്ഷത്തിൽ ഇടിമിന്നലുടലായി ഉൽപന്നനായി. ഇപ്രകാരമുള്ള അവിടത്തെ ശോഭനപ്രജ്ഞാനമുററവൻ ഇടവിടാതെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് സ്തുതിക്കുന്നു.

2 വിദ്മാതേഅഗ്നേത്രേധാത്രയാണി
വിദ്മാതേധാമവിഭൃതാപുരുത്രാ
വിദ്മതേനാമപരമംഗുഹായ
ദ്വിദ്മാതമുത്സംയതആജഗന്ഥ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, തേ ത്രേധാ — ത്രിഷു സ്ഥാനേഷു, പൃഥിവ്യന്തരിക്ഷദ്യുലോകേഷു സ്ഥിതാനി
ത്രയാണി വിദ്മ — അഗ്നിവായ്വാദിത്യാഖ്യാനി ത്രീണി രൂപാണി വയഞ്ജാനീമഃ
(കിഞ്ച) തേ ധാമ വിഭൃതാ — വിഭൃതാനി
പുരുത്രാ വിദ്മ — ബഹൂനി, ഗാർഹപത്യാഹവനീയാന്വാഹാര്യാദീനി ജാനീമഃ
(കിഞ്ച) തേ ഗുഹാ — ഗൂഢം, അവേദവിദ്ഭിരവിജ്ഞാതം
പരമം യത് നാമ (തത്) വിദ്മ — ഉൽകൃഷ്ടം വേദപ്രസിദ്ധനാമ ജാനീമഃ
(കിഞ്ചത്വം) യതഃ ആജഗന്ഥ — യസ്മാദാഗതവാനസി ഉൽപന്നവാനസി
തം ഉത്സം വിദ്മ — ഉൽസ്യന്ദയിതാരം ഉൽപാദയിതാരം കാരണാത്മാനഞ്ജാനീമഃ

അൎത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഭൂമ്യന്തരിക്ഷദ്യുലോകങ്ങളിലുള്ള അവിടത്തെ, അഗ്നി, വായു, ആദിത്യൻ എന്നീ മൂന്നു രൂപങ്ങളെ ഞങ്ങളറിയുന്നു വിവിധമായി ഭരിക്കപ്പെടുന്ന ഗാൎഹപത്യം, ആഹവനീയം, അന്വാഹാൎയ്യം മുതലായ അവിടത്തെ പല ഇരിപ്പിടങ്ങളെയും ഞങ്ങളറിയുന്നു ഗൂഢവും വേദജ്ഞന്മാരല്ലാത്തവൎക്കറിയാത്തതുമായ അവിടത്തെ വേദപ്രസിദ്ധമായ ഉൽകൃഷ്ടനാമവും ഞങ്ങളറിയുന്നു പിന്നെ അവിടുന്ന് എങ്ങുനിന്ന് വന്നുവോ, ഉൽപന്നനായോ, ആ ഉറവിടത്തെ, ആ ഉൽപാദകനായ കാരണാത്മാവിനെയും ഞങ്ങളറിയുന്നു

3 സമുദ്രേത്വാനൃമണാഅപ്സ്വ1ന്ത

ന്നൃചക്ഷാഈധേദിവോഅഗ്നഊധൻ

തൃതീയേത്വാരജസിതസ്ഥിവാംസ

മപാമുപസ്ഥേമഹിഷാഅവൎദ്ധൻ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, സമുദ്രേ	— മഹോദധൌ ജായമാനം
അപ്—സു അന്തഃ ത്വാ	— അപാമമദ്ധ്യേ സ്ഥിതന്ത്വാം
നൃ—മണാഃ ഈധേ	— നൃഷു, മനുഷ്യേഷുനഗ്രാഹകാ സക്തചിത്തോ വരുണ സ്സന്ദീപിതവാൻ
(കിഞ്ച) നൃ—ചക്ഷാഃ	— നൃണാം പ്രത്യക്ഷേണ ദ്രഷ്ടാദിത്യഃ
ദിവഃ ഊധൻ	— ദ്യുലോകസ്യോധസി, ഊധസ്ഥാനീയആദിത്യമണ്ഡലേ ഈധേ
(കിഞ്ച) തൃതീയേ അപാം ഉപ—സ്ഥേ	— ത്രയാണാം പൂരകേ വൃഷ്ട്യുദകാനാം സ്ഥാനേ
രജസി തസ്ഥി—വാംസം ത്വാ	— അന്തരിക്ഷേ വിദ്യുദ്രൂപേണ സ്ഥിതന്ത്വാം

മഹിഷാഃ	— മഹാന്തോദേവഗണാഃ, മരുദാദയ സ്തോതാരഃ
അവർദ്ധൻ	— സ്തുതിഭിരവർദ്ധയൻ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ആഴിയിലുളവായി ജലമദ്ധ്യത്തിൽ വർത്തിച്ച അവിടുത്തെ മനുഷ്യരിൽ അനുഗ്രഹമനസ്സറാച്ച വരുണനാണ് ബഡവാഗ്നിയായി പ്രകാശിപ്പിച്ചത്. പിന്നെ, മനുഷ്യരെ നേരെ കാണുന്ന ആദിത്യൻ ദ്യുലോകത്തിന്റെ അകിടായ ആദിത്യമണ്ഡലത്തിൽ ജ്വലിപ്പിച്ചു. മൂന്നാമതായി മഴ പെയ്യുന്ന അന്തരിക്ഷത്തിൽ ഇടിമിന്നൽ വടിവിൽ നില്ക്കുന്ന അവിടുത്തെ മഹാന്മാരായ ദേവഗണങ്ങളും മരുത്തുക്കൾ മുതലായ സ്തോതാക്കളും സ്തോത്രങ്ങളാൽ വളർത്തി.

4 അക്രന്ദദഗ്നിസ്തനയന്നിവദ്യൌഃ

ക്ഷാമാരേരിഹദ്വീരുധസ്സമഞ്ജൻ

സദ്യോജജ്ഞാനോവിഹീമിദ്ധോഅഖ്യ

ദാരോദസീഭാനുനാഭാത്യന്തഃ

അന്വയം:—

അഗ്നിഃ സ്തനയൻ—ഇവ

ദ്യൌഃ	— ദ്യാവാഗ്നിര്യഥാ ദീപ്തോവിദ്യുദ്രൂപഃ പർജ്ജന്യഃ മഹാന്തം ശബ്ദങ്കരോതി, തദ്വൽ
ക്ഷാമ രേരിഹൽ	— ക്ഷാമാം, പൃഥിവീമാസ്വാദയൻ
വീരുധഃ സം—അഞ്ജൻ	— ഓഷധീഃ മ്രക്ഷയൻ, സന്താപയൻ
അക്രന്ദൽ	— മഹാന്തം ശബ്ദങ്കരോതി
(കിഞ്ച) സദ്യഃ ജജ്ഞാനഃ, ഇദ്ധഃ	— തൽക്ഷണേന ജായമാനഃ, ദീപ്തഃ
ഈം വി അഖ്യൽ ഹി	— ഇദം സ്വേനദഗ്ധം വസ്തുജാതം വിവിധം പശ്യതി ഖലു
(കിഞ്ച) രോദസീ അന്തഃ ഭാനുനാ ആ ഭാതി	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവന്തരേണ ദീപ്ത്യാ, പ്രകാശതേ

അർത്ഥം-അഗ്നി, കാട്ടുതീ, പ്രകാശിക്കുന്ന ഇടിമിന്നലായി പർജ്ജന്യൻ ഉറക്കെ ശബ്ദിക്കുന്നപോലെ, ഭൂമിയെ നക്കിനുണച്ചു കൊണ്ട്, ചെടികളെ ചുട്ടുകൊണ്ട്, പെരിയ ഒച്ചയുണ്ടാക്കുന്നു. പിന്നെ, തൽക്ഷണമുൽപന്നനായി, ആളിക്കത്തി, തന്നാൽ ദഹിപ്പിക്കപ്പെട്ട വസ്തുക്കളെ പലപാടു നോക്കുന്നു. കൂടാതെ, ദ്യാവാപൃഥിവികളെ ഇടയിലൂടെയുള്ള കത്തലാൽ മുറ്റും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു.

5 ശ്രീണാമുദാരോധരുണോരയീണാം
മനീഷാണാംപ്രാർപ്പണസ്സോമഗോപാഃ
വസുസ്സൂനസ്സഹസോഅപ്സുരാജാ
വിഭാത്യഗ്ര ഉഷസാമിധാനഃ

അന്വയം:-

ശ്രീണാം ഉത്-ആരഃ	— വിഭൂതീനാം ഉൽഗമയിതാ, ദാതാ
രയീണാം ധരുണഃ	— ധനാനാമാധാരകഃ
മനീഷാണാം പ്ര-അർപ്പണഃ	— ഈപ്സിതാർത്ഥാനാം പ്രാപയിതാ
സോമ-ഗോപാഃ വസുഃ	— സോമസ്യ ഗോപാഃ, സർവ്വസ്യ വാസകഃ
സഹസഃ സൂനുഃ, അപ്-സു	— ബലപുത്രഃ, ഉദകേഷു സ്ഥിതിഃ
രാജാ	— സർവ്വേശ്വരോഗ്നിഃ
ഉഷസാം അഗ്രേ ഇധാനഃ വി ഭാതി	— പ്രഭാതകാലേഗ്നിഹോത്രാർത്ഥം സമിദ്ധ്യമാനഃ പ്രകാശതേ.

അർത്ഥം-വിഭൂതികളേകുന്നവനും ധനങ്ങളേല്ക്കുന്നവനും അഭിലഷിതങ്ങളും സാധിപ്പിക്കുന്നവനും സോമത്തിന്നു രക്ഷകനും എല്ലാവരെയും അതാതിടത്ത് വസിപ്പിക്കുന്നവനും ബലപുത്രനും ജലങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്നവനുമായ സർവ്വേശ്വരൻ, അഗ്നി, ഉഷസ്സിന്റെ മുഖത്തിൽ, പ്രഭാതപ്രാരംഭത്തിൽ, അഗ്നിഹോത്രത്തിന്നുവേണ്ടി ജ്വലിപ്പിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് പ്രകാശിക്കുന്നു.

6 വിശ്വസ്യകേതുർഭുവനസ്യഗർഭ

ആരോദസീഅപൃണാജ്ജായമാനഃ

വീളുംചിദദ്രിമഭിനൽപരായ

ജനായദഗ്നിമയജന്തപഞ്ച

വ. 28

അന്വയം:—

വിശ്വസ്യ കേതുഃ — സർവ്വസ്യ പ്രജ്ഞാപകഃ
ഭുവനസ്യ ഗർഭഃ — ഉദകസ്യ ഗർഭഭൂതോഗ്നിഃ
ജായമാനഃ രോദസീ ആ
അപൃണാൽ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവാപൂരയതി
പരാ—യൻ, വീളും ചിൽ
അദ്രിം — പരാഗച്ഛൻ, ദൃഢമപിമേഘം
യൽ പഞ്ച ജനാഃ അഗ്നിം
അയജന്ത — യദാമനുഷ്യാ അഗ്നിം യജന്തേ
(തദാ) അഭിനൽ — ഭിനത്തി

അർത്ഥം—എല്ലാമറിയിക്കുന്നവനും ജലത്തിന്ന് ഗർഭഭൂതനുമായ അഗ്നി ഉൽപന്നനായപ്പോഴൊത്തന്നെ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ പൂരിപ്പിക്കുന്നു, അവയിൽ നിറയുന്നു മടങ്ങിവന്ന് മനുഷ്യർ അഗ്നിയെ യജിക്കുമ്പോഴും മേഘത്തെ, അതുറപ്പുള്ളതെങ്കിലും, പിളർക്കുന്നു (പഞ്ചജനാഃ എന്നാണ് മനുഷ്യരെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. കാട്ടാളന്മാരടക്കം അഞ്ചുവർണ്ണങ്ങളാണ് പഞ്ചജനങ്ങൾ ആ അഞ്ചുകൂട്ടർക്കും അഗ്നിയെ യജിക്കാൻ അധികാരമുണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് ഇവിടെ സ്പഷ്ടമാകുന്നു.)

7 ഉശിക്പാവകോഅരതിസ്സുമേധാ

മർത്തേഷ്വഗ്നിരമൃതോനിധായി

ഇയർത്തിധൂമമരുഷംഭരിഭ്ര

ദുച്ഛുക്രേണശോചിഷാദ്യാമിനക്ഷൻ

അന്വയം:—

ഉശിക്, പാവകഃ — ഹവിഃ കാമയമാനഃ, സർവ്വസ്യ ശോധകഃ
അരതിഃ, സു–മേധാഃ — ഗന്താ, സുപ്രജ്ഞഃ
അമൃതഃ അഗ്നിഃ — മരണധർമ്മരഹിതോഗ്നിഃ
മർത്ത്യേഷു നി ധായി — മരണധർമ്മിഷു മനുഷ്യേഷു നിഹിതഃ
(സഃ) ധൂമം ഇയർത്തി — പ്രേരയതി
(കിഞ്ച) അരുഷം ഭരിഭ്രത് — ആരോചമാനം രൂപന്ധാരയൻ
ശുക്രേണ ശോചിഷാ — ശുക്ലേന രോചിഷാ
ദ്യാം ഉത് ഇനക്ഷൻ — ദിവം വ്യാപ്നുവൻ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—ഹവിസ്സിഷ്ടപ്പെടുന്നവനും എല്ലാം ശുദ്ധീകരിക്കുന്നവനും, ഗമനശീലനും, നല്ല പ്രജ്ഞയോടുകൂടിയവനും, മരണമില്ലാത്തവനുമായ അഗ്നി, മരണധർമ്മികളായ മനുഷ്യരിൽ ഇരുത്തപ്പെട്ടവനായി അവിടുന്ന് പുകപരത്തുന്നു ശോഭനമായ രൂപം ധരിച്ച് വെളുത്ത തേജസ്സോടുകൂടി ദ്യോവിനെ പ്രാപിച്ചുകൊണ്ട് മേൽപ്പോട്ടു ചരിക്കുന്നു

8 ദൃശാനോരുക്മഉർവ്വിയാവ്യദ്യൌ
ദുർമ്മർഷമായുഃശ്രിയേരുചാനഃ
അഗ്നിരമൃതോഅഭവദ്വയോഭി
ര്യദേനന്ദ്യൌരജനയത്സുരേതാഃ

അന്വയം:—

ദൃശാനഃ രുക്മഃ — പ്രത്യക്ഷന്ദൃശ്യമാനഃ, രോചമാനോഗ്നിഃ
ഉർവ്വിയാ വി അദ്യൌത് — ഉരു, അത്യന്തം വിദ്യോതതേ
(കിഞ്ച) ആയുഃ — സർവ്വതോഗന്തായമഗ്നിഃ
ശ്രിയേ ദുഃ–മർഷം രുചാനഃ — വിഭൂത്യൈദുരഭിഭവം യഥാ തഥാരോചമാനോ ഭവതി
യത് ഏനം സു–രേതാഃ — യസ്മാദഗ്നിം ശോഭനരേതസ്കഃ

ദ്യൗ: ജനയൽ	— ആദിത്യോജനയതി
(സോയം) അഗ്നി:	
വയ:-ഭി:	— അന്നൈർവ്വനസ്പതിഭിശ്ച
അമൃത: അഭവൽ	— മരണരഹിതോഭവൽ

അർത്ഥം—പ്രത്യക്ഷമായി കാണപ്പെടുന്നവനും ശോഭമാനനമായ അഗ്നി അത്യന്തം പ്രകാശിക്കുന്നു. എന്തും ഗമിക്കുന്ന അഗ്നി വിഭൂതിയ്ക്കായി അജയ്യമാംവിധം ഭാസമാനനായി ഭവിക്കുന്നു. അഗ്നിയെ ജനിപ്പിക്കുന്നതു് നല്ല ജലം വർഷിക്കുന്ന ആദിത്യനത്രെ. ആ അഗ്നി അന്നങ്ങളെക്കൊണ്ടും സസ്യാദികളെക്കൊണ്ടും മരണരഹിതനായി ഭവിച്ചു.

9 യസ്മൈത്വദ്യകൃണവദ്ഭദ്രശോചേ

പൂപന്ദേവഘൃതവന്തമഗ്നേ

പ്രതന്നയപ്രതരംവസ്യോഅച്ഛാ

ഭിസുമ്നന്ദേവഭക്തംയവിഷ്ഠ

അന്വയം:—

ഹേ ഭദ്ര-ശോചേ, യവിഷ്ഠ,	
ദേവ, അഗ്നേ,	— കല്യാണദീപ്തേ, യുവതമ, ദ്യോതമാനാഗ്നേ,
തേ യ: അദ്യ	— തുഭ്യം യോയജമാനോസ്മിന്നഹനി
ഘൃത-വന്തം അപൂപം	
കൃണവൽ	— ആജ്യേനയുക്തം പുരോഡാശങ്കരോതി
പ്ര-തരം	— പ്രകൃഷ്ടതരം തം യജമാനം
വസ്യ: അച്ഛ പ്ര നയ	— വസീയ: പ്രതിപ്രാപയ
(തഥാ) ദേവ-ഭക്തം	— സ്തുതിഭിർഹവിർഭിശ്ചദേവാനാം സംഭക്താരം, സേവിതാരം
തം സുമ്നം അഭി	— സുഖമഭിപ്രാപയ

അർത്ഥം—മംഗളപ്രകാശനും ഏററവും യുവാവും ഭാസമാനനുമായ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്കായി ഏതു യജമാനൻ നെയ് ചേർത്ത

പുരോഡാശമൊരുക്കുന്നോ വോ, ആ ഉൽകൃഷ്ടതരനായ യജമാനന്ന് ധനമെത്തിച്ചാലും. അതുപോലെ സ്തുതികൾകൊണ്ടും ഹവിസ്സുകൾകൊണ്ടും ദേവന്മാർ സേവിക്കുന്ന അവന്ന് സുഖം നേരെയണച്ചാലും.

10 ആതംഭജസൌശ്രവസേഷ്വഗ്ന
ഉക്ഥഉക്ഥആഭജശസ്യമാനേ
പ്രിയസ്സൂര്യേപ്രിയോഅഗ്നാഭവാ
ത്യുജ്ജാതേനഭിനദദുജ്ജനിത്വൈഃ

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം)	
സൌശ്രവസേഷു	— ശോഭനാനി ഹവിരന്നാനിയേഷു താനി കർമ്മസു ക്രിയമാണേഷു
തം ആ ഭജ	— അഭീഷ്ടഫലപ്രദാനേന സേവസ്വ
(കിഞ്ച) ഉക്ഥേ-ഉക്ഥേ	
ശസ്യമാനേ ആ ഭജ	— സർവ്വേഷു ശസ്ത്രേഷു ശസ്യമാനേഷുസത്സു, തം സേവസ്വ
(സയജമാനഃ) സൂര്യേ	
പ്രിയഃ ഭവാതി	— ഭവതു
(തഥാ) അഗ്നാ പ്രിയഃ	— അഗ്നാവപി പ്രിയോഭവതു
(കിഞ്ചസഃ) ജാതേന ഉത്	
ഭിനദത്	— ഉൽപന്നേന പുത്രേണ ശത്രൂൻ വിദാരയതു
(തഥാ) ജനിത്വൈഃ ഉത് —	ജനിഷ്യമാണൈശ്ച പുത്രൈശ്ശത്രൂനഭിനദത്

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടന്ന് നല്ല ഹവിസ്സുകൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന കർമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കുമ്പോൾ, ആ യജമാനനെ അഭീഷ്ടഫലദാനകൊണ്ട് പ്രാപിച്ചാലും. പിന്നെ ശസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം

ചൊല്ലപ്പെടവേ, ആ യജമാനനെ കൊണ്ടാടിയാലും. ആ യജമാനൻ സൂര്യകൽ പ്രിയനാവട്ടെ. അഗ്നിയിലും പ്രിയനാവട്ടെ. ഉൽപന്നനായ പുത്രനെക്കൊണ്ട് ശത്രുക്കളെ പിളക്കട്ടെ. ജനിപ്പാൻ പോകുന്ന പുത്രന്മാരെക്കൊണ്ടും ശത്രുക്കളെ പിളക്കട്ടെ.

11 ത്വാമഗ്നേയജമാനാഅനുദ്യൂൻ

വിശ്വാവസുദധിരേവാര്യാണി

ത്വയാസഹദ്രവിണമിച്ഛമാനാ

വ്രജങ്ഗോമന്തമുശിജോവിവവ്രുഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ത്വാം (പ്രതി) യജമാനാഃ	
അനു ദ്യൂൻ വിശ്വാ	
വാര്യാണി	— പ്രത്യഹം വിശ്വാനി, സർവ്വാണി വരണീയാനി
വസു ദധിരേ	— വസൂനി, ധനാനി ധാരയന്തി
(കിഞ്ച) ത്വയാ സഹ	
ദ്രവിണം	— അസുരൈരപഹൃതങ്ഗോരൂപധനം
ഇച്ഛമാനാഃ ഉശിജഃ	— കാമയമാനാമേധാവിനോദേവാഃ
ഗോ-മന്തം വ്രജം വി	
വവ്രുഃ	— പശുമന്തം സ്ഥാനം വിവൃതദ്വാരങ്കൃതവന്തഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിയാണ്, അവിടത്തെക്കുറിച്ച കർമ്മങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കാനാണ്, യജമാനന്മാർ നിത്യവും എല്ലാ ധനങ്ങളും കയ്യേല്ക്കുന്നത്. (അവക്ക് സുഖഭോഗത്തിന്ന് വേണ്ടിയല്ല.) പിന്നെ, അവിടത്തോടു ചേർന്നാണ് അസുരന്മാരാലപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുസമ്പത്ത് (വീണ്ടുകിട്ടാൻ) ഇച്ഛിക്കുന്ന ദേവന്മാർ, പശുക്കൾ നിന്ന സ്ഥാനത്തിന്റെ ദ്വാരം തുറന്നത്.

12 അസ്താവ്യഗ്നിർന്നരാംസുശേവോ
വൈശ്വാനരഋഷിഭിസ്സോമഗോപാഃ
അദ്വേഷേദ്യാവാപൃഥിവീഹുവേമ
ദേവാധത്തരയിമസ്മേസുവീരം വ. 29

അന്വയം:—

നരാം സു–ശേവഃ — കർമ്മനേതൃണാം സുസുഖഃ
വൈശ്വാനരഃ,
സോമ–ഗോപാഃ — വിശ്വനരഹിതഃ, സോമേന രക്ഷ്യമാണഃ
അഗ്നിഃ ഋഷി–ഭിഃ
അസ്താവി — അസ്മാഭിസ്തുതഃ
അദ്വേഷേ ദ്യാവാപൃഥിവീ
ഹുവേമ — ദ്വേഷരഹിതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ വയമാഹ്വയാമഃ
ഹേ ദേവാഃ, (യൂയം)
സു–വീരം രയിം — ശോഭനപുത്രാദ്യുപേതന്ധനം
അസ്മേ ധത്ത — അസ്മാസു ധാരയത, ദത്ത

അർത്ഥം—കർമ്മനേതാക്കൾക്കു് നല്ല സുഖമേകുന്നവനും എല്ലാ മനുഷ്യർക്കും ഹിതകാരിയും സോമത്താൽ മുററും രക്ഷിക്കപ്പെടുന്നവനുമായ അഗ്നി ഋഷികളായ നമ്മളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടു. ആരോടും ദ്വേഷമില്ലാത്ത, സമഭാവനയുററ, ദ്യാവാപൃഥിവികളെ നാം വിളിക്കുന്നു. അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾ സൽപുത്രസഹിതമായ ധനം ഞങ്ങളിൽ ധരിച്ചാലും, ഞങ്ങൾക്കു തന്നരുളിയാലും.

എട്ടാമധ്യായം സമാപ്തം

അർത്ഥം—സവിതാവ് പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തു് (പിന്നിൽ) നിന്നുകൊണ്ടും, സവിതാവു കിഴക്കുഭാഗത്തു് (മുമ്പിൽ) നിന്നും, സവിതാവ് വടക്ക് (മുകളിൽ) സ്ഥിതിചെയ്തും, സവിതാവ് തെക്കുഭാഗത്തു് (താഴെ) വർത്തിച്ചും, നമ്മുടെ അഭീഷ്ടം മുഴുവൻ എത്തിക്കട്ടെ; അല്ലെങ്കിൽ യജ്ഞത്തെ പ്രേരിപ്പിക്കട്ടെ. സവിതാവ് നമുക്ക് ദീർഘായുസ്സു തന്നരുളട്ടെ. (സവിതാവ് എന്ന പദത്തിന്റെ വീണ്ടുംവീണ്ടുമുള്ള ആവർത്തനം ആദരത്തിനു വേണ്ടി.)

വർഗ്ഗം—12–13. സൌര്യഃ അഭിതപാഃ ഋഷിഃ, ജഗതീ ത്രിഷ്ടുഭൌ ഛന്ദസീ സൂര്യോ ദേവതാ.

1 നമോമിത്രസ്യവരുണസ്യചക്ഷസേ
മഹോദേവായതദൃതംസപര്യത
ദൂരേദൃശേദേവജാതായകേതവേ
ദിവസ്പുത്രായസൂര്യായശംസത

അന്വയം—

(ഹേ ഋത്വിജഃ, യൂയം)
മിത്രസ്യ വരുണസ്യ

ചക്ഷസേ	— ദ്രഷ്ട്രേ
മഹഃ ദേവായ	— മഹതേ ദ്യോതമാനായ
ദൂരേ-ദൃശേ	— ദൂരേ സന്തമപി പശ്യതേ
ദേവ-ജാതായ	— ദേവേഷു പ്രാദുർഭൂതായ
കേതവേ	— വിശ്വസ്യ പ്രജ്ഞാപകായ
ദിവഃ പുത്രായ സൂര്യായ നമഃ	— പുത്രഭൂതായ സൂര്യായ നമഃ കുരുത
തത് ഋതം	— വിഹിതം യാഗാദിലക്ഷണം കർമ്മ
സപര്യത, ശംസത	— പൂജയത, സ്തുതിം കുരുത

അത്ഥം—ഋത്വിക്കുകളേ, നിങ്ങൾ മിത്രൻെറയും വരുണൻെറയും ദ്രഷ്ടാവായി മഹാനായി പ്രകാശിക്കുന്നവനായി, അകലെയാണെങ്കിലും ദൃശ്യനായി, ദേവന്മാക്കിടയിൽ ജന്മം പൂണ്ടവനായി, എല്ലാററിനെയുമറിയിക്കുന്നവനായി, ദ്യോവിൻെറ പുത്രഭൂതനായ സൂര്യന്നായിക്കൊണ്ടു നമസ്കാരം ചെയ്തു്, അവിടേയ്ക്കു ഹിതമായ യാഗാദികമ്മത്താൽ പൂജിക്കുക, അവിടുത്തേയ്ക്കു സ്തുതിചൊല്ലുക.

2 സാമാസത്യോക്തിഃപരിപാതുവിശ്വതോ
ദ്യാവാചയത്രതതനന്നഹാനിച
വിശ്വമന്യന്നിവിശതേയദേജതി
വിശ്വാഹാപോവിശ്വാഹോദേതിസൂര്യഃ

അന്വയം:—

(യയാസത്യോക്ത്യാ) യത്ര	
ദ്യാവാ ച	— യസ്മിന്ദേശേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ.
അഹാനി ച തതനൻ	— അഹാനിരാത്രയശ്ചാതന്വൻ
(തത്ര) വിശ്വം അന്യൽ	
നി വിശതേ	— സർവ്വം ഭൂതജാതം വിശ്രാമ്യതി
യൽ ഏജതി	— ഏതൽ ഭൂതജാതങ്ക്കമ്പതേ
വിശ്വാഹാ ആപഃ	— സർവ്വദോദകാനിസ്യന്ദന്തേ
വിശ്വാഹാ സൂര്യഃ ഉൽ	
ഏതി	— സമുദേതി
സാ സത്യ—ഉക്തിഃ മാ	— സത്യവചനം മാം
വിശ്വതഃ പരി പാതു	— സർവ്വതഃ പരിരക്ഷതു

അത്ഥം—യാതൊരു സത്യോക്തികൊണ്ടാണോ ഇവിടെ ദ്യാവാപൃഥിവികൾ അഹോരാത്രങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു്, എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും ഇവിടെ വിശ്രമിക്കുന്നതു്, ആ ഭൂതജാതങ്ങൾ ചലിക്കുന്നതു്, എപ്പോഴും ജലങ്ങളൊഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്, എന്നും സൂര്യനുദിക്കുന്നതു്, ആ സത്യോക്തി എന്നെ എല്ലാഭാഗത്തുനിന്നും രക്ഷിക്കട്ടെ.